Kâdi 'İyaz

ŞİFÂ-İ ŞERÎF

Tercüme:
Naim Erdoğan - Hüseyin S. Erdoğan

BEDİR YAYINEVİ

SUNUŞ

BEDİR Yayınevi, şimdiye kadar neşrettiği büyük İslâm klasiklerine bir yenisini daha ekliyor, **Şifâ-i Şerif** tercümesini Müslümanların istifadesine sunmaktan şeref ve bahtiyarlık duyuyor. Bu tercümenin üzerinde çok çalışılmış, tekrar tekrar gözden geçirilmiş, içindeki hadîs-i şeriflerin kaynakları çıkartılmış; dizgisine, baskısına, cildine gereken önem verilmiştir. Eserin bu yeni baskısı yapılırken, takdim yazısını yazan eski İstanbul müftüsü Fikri Yavuz hoca, rahmet-i Rahman'a kavuşmuştur. Hatırasını burada hürmetle anıyor, kendisine Allah'tan mağfiretler diliyoruz. Şifâ-i Şerif kitabı, İslam ümmetinin, sevgili Peygamberlerine karşı duyduğu bağlılığın, muhabbetin, itaatin, ona olan biatinin, imanının, onu herkesten fazla sevip sayışının, lisan ve ilim ile yapılmış ebedî ve edebî bir âbidesidir. Kitaplar genellikle bu dünyada yazılır, burada kalır; biz inanıyoruz ki, bu kitap dünya ile sınırlı kalmayacak, mü'minleri sermedî hayatta da takip edecektir. Bizi, böyle mübarek bir eseri yayınlamaya muvaffak kıldığı çin Rabbimize ne kadar şükr etsek azdır.

Mehmed Şevket Eygi
(Bedir Yayınevi Sahibi)

KURTARICI SEVGİ

BİR kısım zamane Müslümanları arasında klâsik İslâm eserlerini beğenmeme, hafife alma gibi bir hafiflik ve ölçüsüzlük müşâhede edilmektedir. Klâsik kültüre dayanmayan modern kültür temelsiz demektir. Günümüzde Batı hayranlığı bazı Müslümanlara o kadar tesir etmiştir ki, yeni mühtedilerin kitaplarını bile büyük İslâm âlimlerinin muhalled eserlerinden üstün tutuyor, birincilere daha fazla rağbet ediyorlar. Bu yüzden de bilhassa bir kısım genç Müslümanlarda bir kültür kopukluğu meydana gelmiştir. Zaten bir müddetten beri, islamî coğrafyanın Türkiye sathında Osmanlı kültürüne, tarihine ve mirasına karşı bir muhalefet başlamış; iranî ve necdî rüzgârlar estirilmek istenmiştir.

Bu arada ehlisünnet itikadı da sarsılmış, inançta bid'at cereyanları çatlaklıklardan ümmet bünyesi içine sızmıştır. Hatta en fecii, bazı modern Müslümanlar arasında sünnet-i peygamberîye gereken önemi vermemek, Resûlullah'a gösterilen büyük sevgiyi mübalağa olarak vasıflandırmak, birçok sahih ve muteber hadîsi şüpheyle karşılayıp reddetmek gibi yamukluklar görülmeye başlanmıştır. Bütün bu hastalık ve zaafların birinci ilâcı Resûlullah Efendimize olan sevgiyi, bağlılığı, biatı tazelemek; onu canımızdan ve herkesten daha aziz bilmek, ehlisünnet itikadına ve Şeriat kurallarına sımsıkı bağlanmaktır. Peygambere büyük sevgi, sünnete aşırı ihtimam hiçbir zaman bir ölçüsüzlük teşkil etmez. Yüce Peygamberimiz bizim en büyük veliyyinimetimizdir. Bütün saâdet ve şerefimizi ona borçluyuz. Onun bizim üzerimizdeki hakkını ödeyemeyiz. Allah'ın rızasına ve ebedî saadete götüren yol, Peygamber sevgisinden geçer. Peygamber sevgisi de vâris-i peygamberî rabbanî âlimlerin, onu anlatan böyle mübarek kitaplarını okuyarak gönüllerde yer tutar.

BEDİR YAYINEVİ

KAADI İYAZ
(Rahimehullah)

(EŞ-ŞİFÂ Bİ TARİFİ HUKUKİ'L-MUSTAFA)

ŞİFÂ-İ ŞERİF

TERCÜMESİ

Tercüme Edenler:
NAİM ERDOĞAN - HÜSEYİN S. ERDOĞAN

Tedkik ve Takdim:
A. Fikri Yavuz
(İstanbul Eski Müftüsü)

by

Bedir Yayınevi
Cağaloğlu Yokuşu No: 6-8
Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 0.212. 519 36 18
Tel-fax: 0.212. 513 06 32

●

Baskı: Matsan Matbaacılık
Cilt: Türkmen Mücellithanesi

ISBN: 975-8514-08-3

BEDİR YAYINEVİ

Cağaloğlu Yokuşu No: 6-8
(Vilayet Civarı) Cağaloğlu-İstanbul
Tel:(0212) 519 36 18- 513 06 32

Prof. KÂMİL MİRAS HOCAMIZIN ESER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

TAKRİZ

Buharî-i Şerif Muhtasarı "Tecrîd-i Sarîh" şarihi ve mütercimi Darü'l-Fünun İlahiyyat Fakültesi Fıkıh Tarihi Müderrisi Afyon Meb'usu Prof. KÂMİL MİRAS Ef. merhum diyor ki...

[...Peygamberimizin yüksek hayatı ümmeti için ve bütün beşeriyet için imtisal nümûnesi, fazilet örneğidir. Bu faziletkâr ve melekûtî hayatın her safhasını Siyer-i Nebevî ilmi sinesinde toplamıştır.

Gönüllerde din duygusunu ve aşk derecesinde Allah, Peygamber sevgisini ancak siyer İlmi uyandırır ve beşeriyeti melekûtî fazilet şahîkalarına yükseltir. Siyer ilminin en güzel tasnif olunmuş bir kitabı da hiç şüphesiz Kaadı İyaz'ın (Eş'şifa bi-Tâ'rif-i Hukuki'l-Mustafa)sıdır...]

Prof. Kâmil MİRAS

BİSMİLLÂHİRRAHMANİRRAHİM

NAŞİRİN ÖNSÖZÜ

Hamdü Senâ bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'a (celle celâlühu) *mahsustur. Salât ü selâm, iki cihan güneşi, medar-ı iftiharımız, Peygamber efendimiz Muhammed Mustafa'ya, âline ve ashabına olsun.*

Dinî bilgileri, Müslümanlara öğretmekle yükümlü olan her Müslüman gibi, biz de bu kudsî görevi yerine getirmek gayreti içindeyiz. Bu gaye ile işe başlayıp, bu güne dek Allah'ın izniyle Müslüman halkımızın istifadesine sunduğumuz eserlerimize bir yenisini daha katmış bulunuyoruz.

Daima Müslüman halkımıza hizmet etmeyi şiar edinen Bedir Yayınevi Kadı İyaz'ın Şifa namındaki çok meşhur kitabını, zamanımızın kıymetli din bilginlerinden muhterem Hüseyin Sûdi Erdoğan ve Naim Erdoğan hocalarımıza tercüme ettirerek, büyük gayretler neticesi elde edilen bu kıymetli eser ayrıca bir heyetin kontrolünden titiz bir şekilde geçirildikten sonra Müslüman halkımızın istifadesine sunulmuştur.

Her türlü hastalıklara şifa, dertlere deva olan peygamber (Sallallahü aleyhi ve Sellem)*'in hadis-i şeriflerinin bir açıklanmasından ibaret olan bu eserin, hasseten milletimizi, ammeten bütün Müslümanların bugün mübtela oldukları maddî ve manevî çeşitli hastalıklarına şifa, dertlerine deva olmağa vesile olmasını Cenab-ı Hak'tan dileriz.*

Gayret bizden tevfik Allah'dan.

Essalât-ü vesselâmü âlâ Resûlina Muhammedin ve âlihi ve sahbihi ecmain.

BEDİR YAYINEVİ

ESERİ TETKİK ve TAKDİM
A. FİKRİ YAVUZ
(İstanbul Eski Müftüsü)

Kâinatta mevcut canlı ve cansız bütün varlıklar, başlangıç ve son halleriyle, hali hazır durumlariyle ayrı ayrı incelenip üzerlerinde düşünüldüğü zaman, bunlarda beşer üstü bir san'atın, âlemler üstü bir kudret ve iradenin, akılların kavrayamayacağı bir ilmin hakimiyeti hissedilir ve görülür; böylece insan acziyetini itiraf ederek Hâlık Teâlâ karşısında boyun eğip kulluk görevine yönelir. İnsanı bu şerefli hale çıkaran biricik vasıta, ondaki akıldır; çünkü türleri ve özellikleri sayılamayacak kadar çok ve değişik olan yaratıklar içerisinde insan; aklı sayesinde en mükemmel varlık olmuştur. Eşyanın değerlendirilmesi ve bunların beşeriyet hizmetinde kullanılması, yaratıcıya ibadet edilip derece kazanılması hep bu akılla mümkündür. Bununla beraber insan, biçim ve keyfiyet yönü itibariyle de yaratıkların en güzeli ve en mükemmelidir.

Varlıklar âlemini yaratan Vacib Teâlâ hazretleri Tîn Sûresi'nin 4. âyet-i kerimesinde:

"Biz, gerçekten insan cinsini en güzel bir biçim ve kıvamda yarattık" buyurmakla, insanın seçkin özelliklerine dikkatimizi çekiyor.

Daha sonra, bu akıl sayesinde insanlar en doğru yolu bulsunlar, dünyada güzel bir düzen içinde yaşasınlar, ahirette de saadete ersinler diye, onlara kendi içlerinden peygamberler gönderdiğini yine Allah Teâlâ şu âyet ile bize bildiriyor:

"O insanlara, içlerinden peygamber gönderdik ki, (kavmine) **şöyle desin: Allah'a ibadet edin. Sizin ondan başka İlâh'ınız yoktur. Artık ondan korkmaz mısınız?"** (23/33)

Böylece insanlar içerisinde en seçkin olanlar, insanlara hak yolu gösteren ve Allah'ın elçileri bulunan Peygamberlerdir. Peygamberler içerisinde de en faziletli ve en seçkin olanı Hazreti Muhammed (*Sallallahü aleyhi ve Sellem*) efendimizdir; zira onun hakkında *Cenab-ı Hak* şöyle buyuruyor:

"Biz, seni âlemlere rahmet olarak gönderdik" (1) ve **"Biz seni insanların tümüne gönderdik, cenneti müjdeleyici ve azabı haber verici bir peygamber olarak..."** (2)

Sonra da yüce Peygamberin vasfına işareten:

"Gerçekten sen, çok büyük bir ahlâk üzeresin" (3) buyuruyor.

Aynı zamanda peygamber silsilesinin sonu ve tamamlayıcısı... Artık kıyamete kadar getirdiği din ve ahlâk geçerli ve bakî... Bu hususta *Allah Teâlâ* şöyle buyuruyor:

"Hazreti Muhammed, Allah'ın elçisidir ve peygamberlerin de sonuncusudur." (4)

İlim ve ahlâkını doğrudan doğruya *Vacib Teâlâ* Hazretlerinden alan ve O'nun terbiyesi altında yetişen kemalât ve hikmetle dolu Peygamberi tanımak O'na itaat etmek ve onun yolunda gitmek asıl gaye... Zaten Peygamberler aracılığı ile Allah'a ibadet edilsin diye yaratılmıştır insanlar. Akıl nimeti ile tanımayıp öğrenmedikçe, kime nasıl itaat edilir ve kurtuluşa erilir?

İşte tek kurtuluş yolu, O yüce peygamberi tanımak ve O'nu örnek edinme yoludur. Bu hususta *Cenab-ı Hak* şöyle buyurmaktadır:

"Allah'ı ve âhiret gününü arzulayan kimseler olarak Resûlüllah'da uyacağınız ve edineceğiniz güzel bir haslet vardır." (5)

Böyle şanı yüksek ve vazifesi büyük olan bir Peygamberin şahsiyetini tanımadan, ahlâkını öğrenmeden, mucizeleri karşısında eğilmeden, emir ve yasaklarını bilmeden onun yolunda bulunmak mümkün mü? Değişik akıllarımızın idraki ölçüsünde Peygamberimizi tanımak mecburiyetindeyiz ve daima bu sorumluluk içindeyiz. Bizi bu sorumluluktan kurtarmak ve dolayısıyla sevab kazanmak ve mukaddes emanete hizmet etmek için öteden beri İslâm âlimleri Peygamber efendimiz hakkında sayısız denecek kadar eserler yazmışlar, akıllarının yettiği, istidatlarının imkân verdiği ölçüde tam bir ihlâsla onun kemalâtını anlatıp tanıtmaya çalışmışlar ve onu örnek edinmeye teşvik etmişlerdir. Bu eserlerle İslâm dinine büyük hizmetlerde bulunulduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Ancak meyvaları kolaylıkla devşirilen ağaçlar gibi, eserler içerisinde faydalanılması kolay olanı vardır. Şimdi tercemesi sunulan

---

(1) Enbiya Sûresi: 21/107
(2) Sebe Sûresi: 34/28
(3) Kalem Sûresi: 68/4
(4) Ahzab Sûresi: 33/40
(5) Ahzab Sûresi: 33/21

Kadı İyaz Hazretlerinin *"Eş-Şifâ bi-Ta'rîf-i Hukukı'l-Mustafa"* adlı kitabı bu kabil eserlerden biridir. Asırlar boyu câmi ve medreselerde okutulmuş, bir vird halinde hatmine devam olunmuştur. Derli toplu bir ifade ile kaleme alınmış olup Resûlüllah (*Aleyhissalâtü vesselâm*)'ın her yönü bakımından tanıtılması için azamî titizlik gösterilerek en sağlam deliller şahit tutulmuştur.

Bu eser, daha önce Osmanlıca'ya terceme edilmişti; fakat kullanılan ifade çok ağır olduğundan bugünkü nesil tarafından anlaşılabilecek bir halde değildir. Çok isabetli bir teşebbüs ve gayretle bu eser, (*muhterem Naim Erdoğan, Hüseyin S. Erdoğan*) beyler tarafından türkçemize kazandırılmış bulunuyor. Bu büyük hizmetlerinden dolayı kendilerine teşekkür ederken, okuyucuların da bundan faydalanarak o manevî nurdan hissemend olmalarını Yüce Allah'dan niyaz ederim.

Eserin muhtevası hakkında bilgi vermeden önce, eserin yazarını tanıyalım:

Eseri arapça olarak hazırlayan *Kaadı İyaz*'dır. *Künyesi (Ebu'l-Fadl)* olup babasının adı *Mûsa*'dır. Meşhûr âlimlerden ve ediblerden biridir. Hicrî 476 yılında *Septe* şehrinde doğmuştur. Sonra Endülüse geçerek *Kurtuba* ve diğer ilim merkezi olan şehirlerde bulunup buralarda ilim tahsil etmiştir.

Uzun zaman *Septe*'de ve bir aralık da *Gırnata*'da kadılık görevinde bulunmuştur. Ömrünün sonlarına doğru *Merakeş*'e (Fas'a) hicret etmiş ve H. 544 yılında orada vefat etmiştir. *Allah'ın rahmeti üzerine olsun...*

Önemli eserlerinden bir kısmı şunlardır:

a) *Kitabu'l-İkmal* (Müslim Şerhi)

b) *Envaru'l-Meşarîk* (Seçme Hadîsler)

c) *Et-Tenbihat* (Garib Hadîsler hk.)

d) *Eş-Şifâ bi-Ta'rîf-i Hukukı'l-Mustafa* (Tercemesi sunulan eser)

Bahis konusu olan bu son eserinin pek çok şerh ve haşiyeleri vardır. *Kâtip Çelebi*'nin beyanına göre bu şerhler içinde en güzeli, *Tilmisan*'lı *Ebû Abdullah Muhammed*'in yazdığı *"Şerhu mâ Temesse'l-Hacetü İleyhi min Elfazı'ş-Şifâ"* adlı iki ciltlik eserdir. (6)

KİTABIN KONULARI:

Kitabın ihtiva etmiş olduğu konular dört kısımda toplanmış ve her kısım da ayrıca bab ve fasıllara bölünmüştür. Biz, burada ana hatlarıyla her kısımdaki konuyu göstereceğiz. Teferruat için kitabın fihrist kısmından faydalanılabilir.

---

(6) Keşfu'z-Zunûn: Ç. II, s. 1052-1055
Kamusu'l-A'lâm: C. V, s. 3540

Birinci Kısım: Kâinatın efendisi Peygamber (*Sallallahü aleyhi ve Sellem*)'e tazim etmek.

a) *Vacib Teâlâ Hazretlerinin* Peygamberi övmesi,

b) *Allah Teâlâ Hazretlerinin,* hem ahlâk, hem de suret yönünden bütün güzellikleri ve her iyiliği onda toplamış olması,

c) Peygamberin, *Hak Teâlâ* katındaki kadrini bildiren sahih ve meşhûr haberler,

d) *Hâlık Teâlâ* Hazretlerinin, Peygamber elinde izhar buyurduğu büyük mucizeler ve alâmetler. Peygambere has kılınan özellikler.

İkinci Kısım: İnsanların Peygambere karşı yüklendiği sorumluluklar ve yerine getirmeleri gerekli haklar.

a) Peygambere iman etmenin, onun emirlerine boyun eğmenin, sünnetine bağlı olmanın farziyyeti,

b) Peygambere sevgi beslemenin, ondan öğüt almanın lüzumu,

c) Peygamberin emrini büyük kabul etmek, O'na saygı göstermek ve O'na sadık kalmak,

d) Peygambere Salât-ü Selâm getirmenin hükmü ve fazileti.

Üçüncü Kısım: Hazreti Peygamber hakkında muhal ve mümteni olan şeylerle, hakkında caiz olan.

a) Din işlerine ait olan şeyler,

b) Dünya işlerine ait olan haller.

Dördüncü Kısım: Hazreti Peygamberde noksanlık gören veya O'na dil uzatan kimse hakkındaki cezaî hükümler...

Hulâsa, hayatın sirrî ve ulvî gaye, iki cümlecikte toplanmakta O Yüce Peygamberi tanımak, O'na uymak...

Değil yalnız Müslümanların, kıyamete kadar devam edecek insan ve cin neslinin bu esrara vakıf olup ondan feyiz almaları dileği ile Allah Teâlâ Hazretlerinden hidayet ve istikâmet niyaz ederim.

26 / 12 / 1975
A. Fikri Yavuz

Okuyucuların dikkatine!..

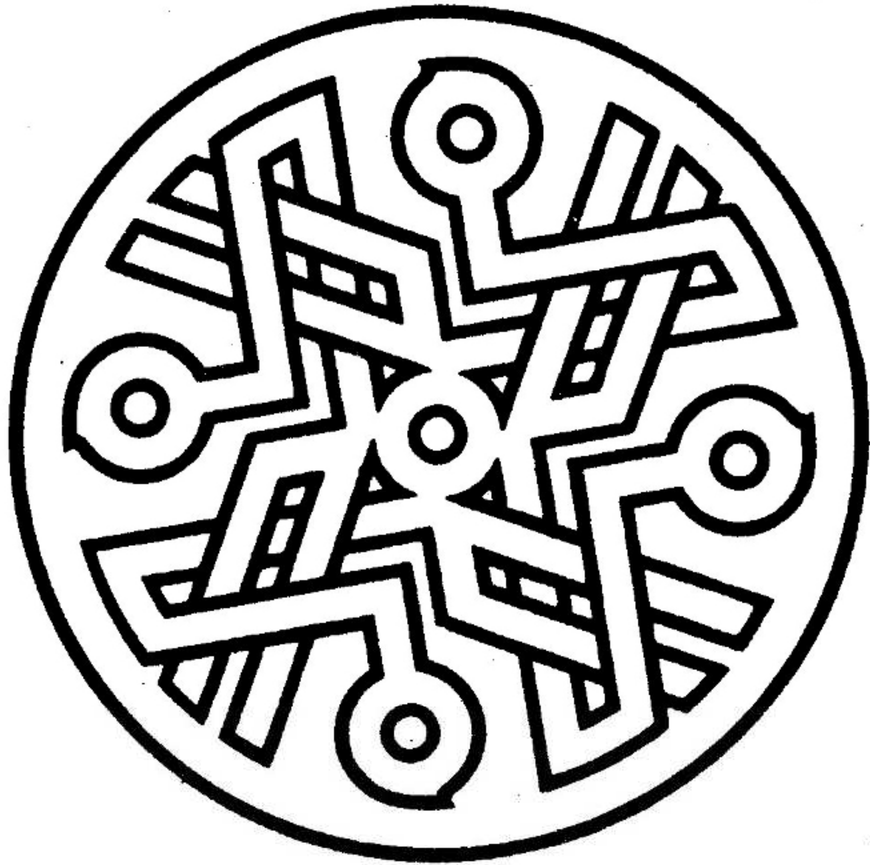
Size sunulmakta olan bu kitab, kendisinden evvel İslâm âlimlerinin bu konuda yazmış oldukları kitabların en güzellerinden biridir. Musannifi Kaad-ı İyâz (Rahimehullah) Malikî mezhebinin büyük fukahasındandır. Ayrıca Hadis İlminin sayılı âlimlerindendir. Hadis İlmi ve Usul-u Fıkıh ilmince hangi hadisin hüküm hususunda ne derecede olduğunu belirleyebilecek yetkiye sahibdir. Ayrıca Usul-ü Dinde hüküm ifade edebilecek sözlerin neler olduğunu görür ve ona göre sözünü söyler muhakkik ve İslâm âlimidir. Bu özellikleri İslâm âlimlerince kabûl edilmiş ve eserlerinde belirtilmiştir. Bu bakımdan eserini okuyanların bu özellikleri gözden uzak tutmamaları gereklidir. Kitabın metninde delil olarak gösterilen Ayet-i Kerîme ve Hadis-i Şeriflerin İslâm İmam ve âlimlerince vaz'olunmuş ilimlerce nasıl değerlendirildiğine —hiç değilse— çoğunlukla nasıl kabûl edildiğine yeterince vâkıf olmadan itiraz'a kalkışmamak doğru bir tutum olur kanısındayız.

Kitabtaki Hadis-i Şeriflerin Kütûb-ü Sitte'de olanları için gerekli tahriçler sahife altlarında gösterilmişdir. Bunları verirken, olabildiği kadar, Hadis-i Şerifin Sahihayn'ın ve Sünen-i Erbaa'nın hangi kitab ve hangi babında tahric olunduğuna işaret edilmiştir.

a— Bugün ellerde mevcut Kütüb-ü Sitte baskıları değişik olduğundan çoğunda önce kitab numarası, sonra ismi, sonra babı ve sonra da Hadis-i Şerifin numarası gösterilmiştir. Râvînin adı en sonda verilmiştir.

b— Kütübü Sitte'den mada diğer hadislerde İmam Suyutî'nin "Menahil-üs' Safa" adlı Şifa Tahricinin sahife numaraları verilmiştir.

Muharric Nizamoğlu

Prof. Emin Barın'ın hattıyla dört defa Muhammed

Yahsûb kabilesinden; fakîh, Kaadı, *Hafız Ebu'l-Fadl Musa* oğlu *İyaz (rahmetullahi aleyh)* der ki:

Hamd; pek yüce ismiyle münferit, pek aziz —ve (her şeyi istilâ) *ve ihata eden— bir mülkün sahibi, dunûnda müntehâsı olmayan* (sonsuz, yani varlığının sonu yoktur), *ardında merma bulunmayan,* (yani bir kişi için Allah'tan başka kavuşacak gerçek bir hedef yoktur) *Allah'a mahsustur.*

O, Zâhirdir, hâyal ve vehim değildir...

O, Bâtındır! (Noksan sıfatlar ve işlerden münezzehtir.) *O'na yokluk, aslâ ârız olamaz... İlmi ve rahmeti her şeyi kuşatmıştır... Velilerine son derece şumüllü nimetler ihsan etmiştir. Onlara* (ve tüm insanlığa) *kendi* (cins) *lerinden öyle bir peygamber göndermiştir ki; O, Arabın ve diğer insanların en şereflisi, soyca ve yetişme bakımından en temizleridir. Aklen ve hilmen en racih, ilim ve kavrayış yönünden en ileri, yakîn ve azm cihetinden en güçlü, şefkat ve merhamet babından en üstün olandır.*

(Evet, Allah) *O'nu ruhen ve cismen pür-ü pak kılmıştır! Ayıp ve kusurdan arındırmıştır! Ona hem hikmet, hem de hükmetme yeteneği vermiştir. Onunla* (onun sayesinde) (hakkı görmeyen) *kör gözleri,* (hakkı idrak edemeyen) *kapalı kalpleri,* (hakka karşı) *sağır olan kulakları açmıştır. Bu suretle, saadet nimetlerinden, Cenab-ı Hakk'ın kendilerine pay verdiği kimseler, ona iman etmiş ve O'nu teyid edip yardım etmişlerdir.*

Alınlarına kat'î surette (değişmez bir halde) *şekâvet damgası vurduğu kimseler de O'nu inkâr etmiş* (gösterdiği) *mucizelere sırt çevirmişlerdir.*

Öyle ya! Bu dünyada kör olan (elbette ki) *ahirette de kördür!*

Allah O'na ve âline, daima neşv-ü nemâ bulan, (gönüllerdeki aydınlığı) *çoğaltan sâlât ile selâm etsin...* (Amin!)

(Böyle bir kısa girişten sonra (niyazım şudur):

Allah benim ve senin kalbini yakîn nurları ile aydınlatsın, bana ve sana, takvaya ermiş velilerine karşı bulunduğu ihsanı lûtf etsin. O veliler

ki, Allah onları mukaddes cennetinde misafir etmekle müşerref kılmış, *kendi ünsiyeti ile diğer yaratıkları* (onlara) *aratmamış, marifetini, melekûtunun akıllara durgunluk veren çeşitli yönlerinin müşahedesini, kalblerini sevinçle dolduran kudretinin eserlerini görmeyi onlara tahsis buyurmuştur.*

Akıllarını, azametini (hayret ve dehşetle) *düşünmekle aydınlatmış, böylece bütün düşünce* (ve arzularını) *O'na* (Allah'a) *yöneltmişlerdir. Dareynde* (dünya ve ahirette) *ondan başkasını gözleri görmemiştir. Bu suretle Cemal ve celâlinin müşahedesiyle zevkyâp olmuşlardır. Kudretinin eserleri ile azametinin acaib ve garaibi arasında* (tefekkür güçlerini bir o tarafa bir bu tarafa) *doğru imal edip durmuşlardır!..*

Kendilerini ona vermek, ancak ve ancak ona tevekkül etmekle şeref ve izzet duymuşlardır. Ve Cenâb-ı Hakk'ın:

"Sen "Allah" de (geç) ve sonra onları bırak ki; daldıkları batakta oynayadursunlar" (1) *kavlinin sırrına mazhar olmuşlardır.*

Bana; Mustafa (*Sallallahu aleyhi ve sellem*)'in değerini hakkıyla târif etmek, ona karşı gösterilmesi gereken ta'zim ve tekrim babında; onun yüce mevkiini takdirde veya şerefli mansıbını itirafta bir nebze olsun kusur gösteren kimse hakkındaki hükmün ne olduğunu anlatmak hususunda birçok soruları tevcih edip durdun! Ayrıca bu konuda, selef ulemâsının ve imamlarının fikir ve görüşlerini toplayıp göstermemi, örnekler ve suretler vererek son derece açık ve seçik olarak beyan etmemi benden istedin!

Şunu iyi bil ki (*Allah sana ikramda bulunsun!*):

Bana ağır ve güç bir yük yükledin, teşvik ettiğin hususta beni güç duruma soktun. Verdiğin bu görevle beni son derece yüksek bir yokuşa sürdün... Öylesine güç bir iş ki; bu, kalbimi korku ile doldurdu. Çünkü bu hususta söylenecek söz, birçok esas ve prensiplerin takririni, bir o kadar da fasıl (bölüm) lerin yazılmasını, anlaşılması güç birçok anlamların açıklanmasını, bir peygamber için gerekli olan ve ancak ona izafe edilen veya hakkında mümteni ya da mümkün olan hususları anlatan gerçeklerin inceliklerinin izah edilmesini gerektirir...

Ayrıca nebi ile resûl, risalet ile nübüvvet, muhabbet ile hullet (dostluk) arasındaki ayrıcalıkları ve bu yüksek derecenin tüm hususiyetlerini bilmek icab eder.

(Evet) burada öylesine büyük bir sahra arz-ı endam eder ki, en akıllı kuş bile orada 'yolunu bulmakta' şaşkına döner! En güçlü adımlar bile (orada yürümekten) âciz kalır...

(1) El-En'am: 91

Onun öyle meçhûl yönleri vardır ki; gerçek bir ilim bayrağı olmadan, isabetli bir görüşe sahip bulunmadan erişilemez oraya, (en güçlü hayal sahipleri bile) donakalır.

Öylesine şaşırtıcı yanları vardır ki; Allah'ın tevfiki ve desteğine mazhar olmadığı zaman, en sağlam ayaklar dahi kayar orada!...

Lâkin, onun değerini tarif, büyük ahlâkını ve dünya kurulduğu günden beri hiçbir mahlûka nasip olmayan özelliklerini beyan etmekle, tevcih edilen suallere cevap vermekte hem benim için, hem de senin için büyük sevap ve mükâfatlar umduğum için, hakların en yükseği olan o hakkı dile getirmekle Allah'a boyun eğmiş ve itaat etmiş olacağımdan, kendilerine kitab verilenlerin (onun kadr u kıymetini hakkıyle izah ettiğim zaman) yakînleri daha da artacağından, iman edenlerin imanları fevkalâde coşacağından, ayrıca Cenâb-ı Hakk, kendilerine kitab verilenlerden, bildiklerini öğrendiklerini insanlara mutlaka açıklamaları, gizlememeleri babında, kesin söz aldığı için ve bir de hocam:

Fakih *Ebu'l-Velid Hişam b. Ahmed* bize; *Hüseyin b. Muhammed, Ebu Amr en-Nemiriy, Ebu Muhammed b. Abdil-Mu'min, Ebu Bekr Muhammed b. Bekr, Süleyman b. el-Eş'ar, Musa b. İsmail, Hammâd, Ali b. el-Hakem, Ata, Ebu Hüreyre (r.a.)* (2) *senediyle Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)*'in:

"Kim bir ilimden sual olunup da onu gizlerse, Kıyamet gününde Allah onu ateşten bir dizginle vurur!" (3) hadîsi naklettiği için, garaz ve maksada tam cevab teşkil edecek, farz olan bu vecibeyi yerine getirecek olan nüktelere koştum, alelacele (vakit geçirmeden) bunları elde ettim.

Çünkü; kişi, mübtelâ olduğu dünya mihnetinin anahtarları boynuna takılmış bir durumda bulunduğunda o (anahtarlar) onu hem bedenen hem aklen meşgul eder ve onu farz ve nâfile (gibi ibadetlerden) eder.

---

(2) *Ebu Hüreyre* (r.a.); Hazreti Peygamberden en fazla hadîs rivayet eden sahabi-i celîldir. *Hayber* vakası yılında Müslüman olmuş ve vak'ada bulunmuştur. Cahiliyet devrinde ismi *Abdü-Kays* idi. Kedileri çok sevdiği için kendisine *Resûl-i Ekrem* tarafından *"Ebu Hüreyre"* lâkabı verilmiştir. Ashabı kiramın en fakiri idi. Hazreti *Peygamber* (s.a.v.) den hiç ayrılmazdı. *Buharî*'nin rivayetine göre kendisinden 800'den fazla sahabî ve tabîin hadîs rivayet etmiştir. *Ebu Hüreyre*'nin doğum tarihi bilinmiyorsa da irtihali Hicrî 59 tarihindedir. 78 yaşında irtihal eylemiştir. *Medine*'nin *El-Bâkî* namındaki meşhur kabristanına defnedilmiştir. *Ebu Hüreyre* Hazretleri *Resûl-i Ekrem* (s.a.v.) den "5374" hadîs-i şerif rivayet etmişdir ki, ashabı kiram içerisinden bu kadar hadîs rivayet eden başkası bulunmadığı gibi, bu miktara yaklaşan dahi olmamıştır.

(3) Hadîs-i şerifi Resûlullah (*sallallahü aleyhi ve sellem*) den *Ebu Hüreyre* (radiyallahu anh) rivayet etmiştir. Şifa müellifi Kaadı İyaz rahimehullah kitabına kendi üstadlarının rivayet senedi ile tahric ettikleri metni almıştır. Bu metin *İbni Abdü'l-Ber Nemerî*'nin "Kitabu Beyani'l-İlmi ve Ehlihi." adlı eserindendir.

İbni Mâce Sünen Mukaddime Babü-men seele an ilmin Tatemehu. No. 265.

Tirmizî, Ebvabü'l-İlm. Babu Ma cae fi Kitmani'l-İlm. Hadîs No. 2651.

Bu yetmiyormuş gibi onu bir de ahsen-i takvim mertebesinden *esfel-i safilin'e* fırlatıp atar. Şurası da bir gerçektir ki; Allah bir insan için hayır murad etti mi, onun işini ve bütün gayesini yarın övülünecek, asla kınanmayacak hususlara yöneltir. Zira orada ya kişiyi sevinçlere garkeden cennet vardır, veyahut da ateşine dayanılmaz cehennem vardır. Şu halde o, kendi özü için çalışmalı, ruhunu (perişanlıktan) kurtarmalıdır. Salih amelini artırmalı, başkasına yarar sağlayacak 'bu meyanda' kendisi de faydalanacak olduğu bir ilmin ardına düşmelidir.

Allah, kalblerimizi, (dünya mihnetlerinden) *paramparça olmasından korusun ve günahlarımızı da bağışlasın. Bütün yeteneklerimizi, eldeki imkânlarımızı, bizi kendine yaklaştıracak, lûtuf ve rahmet ihsanı ile doyuracak hususlara münhasır kılsın.* (Âmin).

Kitabımın vücuda getirilmesine, bablandırılmasına (meseleleri ayrı ayrı açıklamak için döşenmiş ve insanların gözü önüne serilmiş) bir hale sokulmasına niyet edip, (fazla tafsilata kaçmadan) özetlenmesini, (herkesçe kolayca anlaşılması için de) tahsil (ve tebyinini) isteyince, hemen ona: (EŞ-ŞİFA Bİ TA'RÎF-İ HUKUKI'L-MUSTAFA) adını verdim. Ve bu husustaki sözü(mü) dört kısımda toparladım:

BİRİNCİ KISIM

Aliyyu-'l A'lâ Olan Cenab-ı Hakk'ın, bu peygamberin kavlen ve fi'len (söz ve davranış bakımından), *şanını yüceltmesi.*

Bu mevzudaki söz dört *Bab*'a ayrılır:

Birinci Bab: Cenab-ı Hakkın onu övmesi, huzurundaki değerini belirtmesi —ki bu, **on bölüme** ayrılır—.

İkinci Bab: Yaratılış ve ahlâk yönünden, Cenab-ı Hakkın bütün güzellikleri onda tamamlaması, dinî ve dünyevî bütün faziletleri yeknesak halinde onda cemetmesi —ki bu, **yirmi yedi bölüme** ayrılır—.

Üçüncü Bab: Rabbi'nin nezdinde değerini ve üstünlüğünü bildiren, Dâreynde bizzat ona özel olarak bahşettiği şeref ve kerameti dile getiren sahih ve meşhur Hadis-i Şeriflerin gösterilmesi —ki bu, **on iki bölümde** tamamlanır—.

Dördüncü Bab: Göstermiş olduğu mû'cize ve akıllara durgunluk veren hususlarda Cenab-ı Hakkın onu muvaffak kılması, bir çok özellik ve iyiliklerle onu şerefyap etmesi —ki bu, **otuz bölüme** ayrılır—.

İKİNCİ KISIM

Mahlûkat üzerindeki haklarını beyan eder.

Bu kısım da dört *Bab*'a ayrılır:

Birinci Bab: Ona iman etmenin farz olması, ona itaat etmenin ve sünnetine tâbi olmanın gerekliliği —ki bu, **beş bölüme** ayrılır—.

İkinci Bab: Onu sevmek ve öğütlerini dinlemenin lüzumu —ki bu, **altı bölümdür—.**

Üçüncü Bab: Emirlerine saygı göstermek, şahsına hürmet etmek —ki bu, **yedi bölümdür—.**

Dördüncü Bab: O'na salât-ü selâm getirmenin hükmü, bunun lüzumu ve fazileti —ki bu, **on bölümdür—.**

ÜÇÜNCÜ KISIM

Hakkında müstahil (imkânsız) *veya câiz olan hususlarla hakkında mümteni veya beşerî durumlardan kendisine izafe edilmesinde sakınca bulunmayan hususlar.*

İşte bu kısım, (*Allah sana ikram etsin!*) kitabın sırrıdır ve bu babların özüdür. Bundan öncekiler; son derece açık ve seçik olan nüktelerden serd edeceğimiz hususlara delâlet eden birer kaide ve girişlerden ibarettir.

(Esasen bu mâbadına hâkim bulunduğunun ve kitabın telifine verilen hazm edilince; baştan sonuna kadar okunup bitirilince, Mel'un düşmanın göğsü daralır, mü'minin kalbi ise (yakîn) ile aydınlanır.

Nurları, gönlün bütün yanlarını doldurur.

Akıllı olan kişi, Peygamber (*aleyhisselam*)'a gerçek değerini verir.

Bu kısımdaki sözümüz iki *Bab*'ta izah edilebilir:

Birinci Bab: Umûr-i diniyyeye ait olan husus ki, söz bu konuda ismete taalluk eder —bu, **onaltı bölüme** ayrılır—.

İkinci Bab: O'nun dünyevî halleri ile beşerî â'razlardan kendisine hâsıl olması câiz olan durumları —ki, bu **dokuz bölümdür—.**

DÖRDÜNCÜ KISIM

Onu itibardan düşürmek isteyen veya ona dil uzatan kimseler hakkında verilen çeşitli hükümler.

Bu kısım, iki *Bab*'a ayrılır:

Birinci Bab: Kinâye veya açık bir lisanla onun itibarını düşürmeye veya ona sataşmaya yeltenmek —ki bu, **on bölümdür—.**

İkinci Bab: Ona düşmanlık ve eziyet edenlere, göz ve itibardan düşürmeye çalışanların hükmü ve cezası —ki bu da **on bölümdür—.**

Allah'a, peygamberlerine, meleklerine, kitablarına, peygamber (*Sallellahu aleyhi ve Sellem*)'e ve Âline dil uzatanların durumunu beyan eden

o iki Bab'a bir tekmile ve ek olması için, buna üçüncü bir bab (daha) ekliyerek kitaba son verdik.

Bu babtaki söz *beş bölümde* özetlenmiştir.

Bu suretle kitab, kısımları, babları ve fasılları ile tamamlanmış oluyor.

(Sanki şu anda) imamın makarrında, her tarafı aydınlığa boğan bir lem'a parıldıyor! Tercümeler tâcında ise, öyle bir inci (göze çarpıyor) ki her muğlak ve karışık meselelerin perdesini aralıyor, her tahmin ve zannın açıklanmasını yapıyor, inanmış olan kavmin gönlüne şifalar veriyor, Hakkı haykırıyor ve cahillerden uzaklaştırıyor...

BİRİNCİ KISIM

ALİYYÜ'L-A'LÂ (Olan Cenâb-ı Hakk'ın) MUSTAFA (sallellahu aleyhi ve sellem)'i, KAVLEN VE Fİ'LEN (olan hareketlerden dolayı) ÖVMESİ

Fakih, Kadı, İmam *Ebu'l-Fadl (Allah onu muvaffak kılsın ve her bakımdan doğrultsun)* der ki:

İlim'den bir nebze nasibi olan, birazcık olsun anlayış ve idraki bulunan kişi, Cenâb-ı Hakk'ın, peygamberimiz (*Salellahu aleyhi ve Sellem*) in kadrini yücelttiğini, ona birçok faziletler, güzellikler, sayısız menkibeler ihsan ettiğini, dillerin ve kalemlerin ifadeden âciz kaldığı mevkilere erdirdiğini, anlamakta asla güçlük çekmez.

Cenâb-ı Hakk kitabında ondan söz etmiştir. Onun büyüklüğüne işaret buyurmuştur. Ahlâkı ve âdâbından ötürü onu övmüştür. Kullarını da ona uymaya ve yolundan ayrılmamaya teşvik etmiştir.

Evet; ilk defa onu öven, ona lûtf eden, sonra her yönüyle onu tertemiz kılan, *Allah* (C.C.) dır. Onu övmüş ve ona en büyük mükafatı vermiştir.

İkramı başlatan ve devam ettiren yine O'dur. Dünya ve âhirette hamd ancak ona mahsustur.

Bir de; O'nu en mükemmel bir şekilde yarattığını, en üstün vasıflarla techiz ettiğini, Ahlâk-ı hamîde ile süslediğini, isabetli görüşler ve çeşitli fazilet ve hasletlerle de donattığını, ayrıca Mucizât-ı Bâhire ve berahin-i vazıha ile de teyid ettiğini tüm yaratıkların gözü önüne sermiştir. Hem öylesine ki; bu (gerçekleri) kendi asrında yaşayan insanlar gördükleri gibi, onlardan sonra gelenler de görmüşlerdir. İlme'l-yakîn öğrenmişlerdir. Nihayet (elden ele dilden dile) bu gerçeğin ilmi bize kadar ulaşmıştır. Üzerimize nurları olanca aydınlığı ile saçılmıştır. (*Sallellahu aleyhi ve Selleme Kesîren*).

Bize, üstadım Kadı ve Şehid *Ebu Ali el-Hüseyin b. Muhammed el-Hafız; Ebu'l-Hüseyin b. el-Mübarek b. Abdi'l-Cebbar, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Hayrûn, Ebu Ya'lâ el-Bağdadî, Ebu Ali es-Sünci, Muhammed b. Ahmed b. Mahbub, Ebu İsa b. Sevre el-Hafız, İshak b. Mansur, Abdurrazzak, Ma'mer, Katade* (tarıkı ile).

Enes (R.A.) (4) dan:

---

(4) *Enes b. Malik: Enes b. Malik Nadîrı'l-Ensârî-Hazrecî*'nin künyesi *Ebu Hamza*'dır. *Medine*'ye hicret ettiği vakit henüz dokuz-on yaşlarında idi. Annesi *Ümmü Süleym* tarafından Hz.

"Peygamber (*Sallallahu aleyhi ve Sellem*)'e İsrâ gecesi, dizginlenmiş ve eğerlenmiş (tam techizatlı) olarak *Burak* getirildi. (Burak onu görünce) çekingen davrandı. *Cibril (aleyhisselâm)* ona:

— **Muhammed'e mi yapıyorsun bunu? Allah katında ondan daha şerefli bir kimse sana** (bugüne dek) **binmemiştir**, dedi.

Bunun üzerine Burak (sıkıldı ve şiddetli) **ter döktü.**" (5)

BİRİNCİ BAB

Allah'ın (C.C.) **onu övmesi, nezdindeki rütbesinin büyüklüğünü belirtmesi.**

Şunu iyi bil ki: *Allah (Azze ve Celle)* nin kitabında, *Mustafa (Sallellahu aleyhi ve sellem)* in şanını yücelten, Mehasin (güzelliklerini) ve iyi ahlâkını açık açık beyan eden, şeref, kadr ve kıymetini dile getiren birçok âyetler vardır. Biz bunlardan, sadece mânası zâhir, fehvası açık olanları ile yetindik. Ve bunu (tam) on bölümde topladık:

BİRİNCİ BÖLÜM

ONUN ÖVGÜSÜNÜ VE GÜZELLİKLERİNİ DİLE GETİRİR

Nitekim Cenâb-ı Hak:

"**And olsun, size kendinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki, sıkıntıya uğramanız ona çok ağır ve güç gelir. Üstünüze çok düşkündür. Bütün mü'minleri cidden esirgeyicidir, onları bağışlayıcıdır, O.**" (6) buyurmuştur.

Peygamber (S.A.V.)'in hizmetine tayin edildi. Ve on sene bu şerefli hizmeti ifa etti. Hazreti *Peygamber* (S.A.V.) *Enes b. Malik* için, "*Yarabbî malına, çocuklarına, bereket ver; ömrünü uzat, günahını afv eyle*" diye dua etmiştir. Filhakika bu dua-yı Peygamberî berekâtıyle Hz. *Enes*'in pek çok evlâdı olmuş; malında feyz ve bereket görünmüş; kendisi bir rivayette 99, diğer rivayette ise 103 sene yaşamıştır. İrtihali hicrî 93 tarihine rastlar. *Basra*'da irtihal eden en son sahabî Hz. *Enes*'dir. Çok hadis rivayet eden sahabedendir. *Resûlü Ekrem* (S.A.V.) den (2186) adet Hadis-i Şerif rivayet etmiştir ki, bunların (88)'i *Buharî*'de, (91)'i *Sahih-i Müslim*'dedir.

(5) Hadis-i Şerifi Resûlüllah (*Salallahü aleyhi ve Sellem*)'den *Enes* (Radıyallahu Anh) rivayet etmiştir. Şifa Müellifi *Kaadı İyaz (Rahimehullah)* kitabına *İmam Tirmizî*'nin Sünen'indeki senediyle tahric ettiği rivayeti almıştır. Bak. Sünen-i Tirmizî, Kitab 48 Ebvabu-Tefsiri'l-Kur'an min sureti Benî İsrail. Hadis No. 3130.

(6) Tevbe Sûresi, âyet; 128.

Semerkandî (7) der ki:

Bazıları bu âyeti (F)'nin fethi ile (*ENFESİKUM*) şeklinde okumuşlardır. (8a)

Cumhur'un Kıraatı ise, âyette olduğu şekildedir. Yani (F)'nin zammı ile (ötresiyle)'dir.

Fakîh ve Kadı olan *Ebu'l-Fadl* der ki:

Allah (C.C.) Mü'minlere, Mekkelilere ve bütün insanlığa bu âyetteki Muhatab'ın kim olduğunu açık olarak bildirmiştir. Evet, O peygamberini kendilerinden; tanıdıkları, yerini, yurdunu bildikleri, sıdkına emanetine kail oldukları, yalanla aslâ suçlayamadıkları bir kimse olarak göndermiştir.

Bu hususta, düşünce ve fikir i'mali ile onları başbaşa bırakmıştır.

Arablarda hiç bir kabile yoktur ki; Peygamber (*Sallellahu aleyhi ve Sellem*)'in onunla yakınlığı bulunmasın.

İbni Abbas (9) ve diğer müfessirlere göre bu anlam:

"De ki: Ben bu (tebliğime) karşı akrabalıkta sevgiden başka hiç bir mükâfat istemiyorum," (10) kavl-i Celilinden elde edilmiştir.

Onun en şereflileri ve en üstünleri olması meselesine gelince; bu da, bundan önceki âyette geçen (MİN ENFÜSİKÜM) kelimesini (F)'nin fethiyle (ENFESİKÜM) şeklinde okunan kıraatten istifade edilmiştir.

Çünkü bu kıraate göre; Peygamberimiz son derece medh edilmektedir. Ayrıca sözü edilen âyette onun Mü'minlere karşı çok düşkün olduğu, onları irşad etmek bakimından nice meşakkatlere katlandığı, dünya

---

(7) *Ebu'l-Leys; Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrahim es-Semerkandî.* Doğum tarihi tesbit edilememiştir. İrtihali için H. 373 veya 375 tarihleri verilmiştir. Kısa veciz bir Kur'an tefsiri meydana getirmiş, Hanefi mezhebi ulemasından bir zattır. Eseri kısa zamanda İslâm âlemine yayılmıştır. Fıkha dair de eserleri vardır (R.H.)

(8) Bu kıraate göre âyetin mânâsı; *"And olsun size en değerlinizden bir Peygamber gelmiştir."* şeklindedir (Mütercim).

(8a) *İmam Hâkim,* El-Müstedrek ale's-Sahihayn'ında *İbn Abbas* (R.A.)'dan tahric eylemiştir.

(9) *İbn Abbas; Bahrü'l-Ümme ve Habrü'l-Ümme,* yani bu ümmetin deryası, ümmetin en büyük âlimi unvanlarına bihakkın sezâ olan *Abdullah b. Abbas* hazretleridir. Hicretten üç sene evvel doğmuştur. İlimdeki şöhreti kendini tariften müstağni kılar. Tefsîrde *Sultan-ül'Müfessirîn*'dir. *Fahri Kâinat Efendimiz, İbni Abbas* (R.A.) hakkında Hikmet, Fıkıh ve Tefsir için dua buyurmuştur. Bu duayı *Nebevî* berekâtıyla *İbni Abbas* (R.A.) Hazretleri bu ümmetin büyük müfessiri olmuştur. Hadisde de temayüz etmiş büyüklerdendir. Hazreti *Peygamber*'den 1660 Hadis rivayet etmiştir ki, bunlardan (120) tanesi *Sahih-i Buharî*'de, (49) *Sahih-i Müslim*'dedir. Âhir ömründe gözleri görmez olmuştu. (68) Hicrî yılında, *Taif*'de irtihal etmiştir.

(10) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabü'l-Menakıb, Bab 1. Ata tarikiyle *İbni Abbas* (R.A.)'dan tahric etmiştir.

ve âhiret hayatlarını temin edebilmeleri için onları nasıl yetiştirdiği, onlara karşı ne derece merhamet ve şefkat hisleri beslediği anlatılmaktadır.

Bazılarına göre; adı geçen âyette Allah kendine özel olan (*Rauf, Rahim*) isimlerini ona ihsan etmiş ve onu bu isimlerle tavsif buyurmuştur.

Bu konuya ışık tutacak diğer bir âyet:

"**And olsun ki Allah Mü'minlere büyük bir lütufta bulunmuştur. Çünkü içlerinden ve kendilerinden bir Peygamber göndermiştir.**" (11)

Başka bir âyet daha:

"**Nitekim içinizde kendinizden bir peygamber gönderdik.**" (12)

Diğer bir âyet:

"**O Allah ki; Ümmîlerin içinde, kendilerinden bir Peygamber göndermiştir.**" (13)

İmam Ali (R.A.) (14) Cenâb-ı Hakkın (*MİN ENFÜSİKÜM*) kavlini, neseb, musahare ve haseb olarak tefsir ediyor:

"**Adem** (aleyhisselâm)**'dan bu yana ecdadımda sifah** (zinâ) **yoktur. Hepsi nikâh mahsülüdür.**" (14a)

İbni'l-Kelbî "Ebu Nasr Muhammed b. es-Saib. 184 H." (15) demiştir:

Peygamber (*Sallellahu aleyhi ve Sellem*)'in neslinde tam beş yüz anne yazdım. Hiç birinde sifah (gayr-i meşru yaşantı) ve Cahiliyet devrinde irtikâp edilen gayr-ı meşru fi'li görmedim." (16)

İbni Abbas (R.A.) (*TEKALLUBEKE Fİ'S-SÂCİDÎN*) âyetini yorumlarken şu görüşü ileri sürmüştür:

---

(11) Âl-i İmran Sûresi, âyet: 164

(12) El-Bakara Sûresi, âyet: 151

(13) El-Cum'a Sûresi, âyet: 2

(14) *Hz. Ali*; (Radıyallahu Anh) *Emîrü'l Mü'minîn, Ebu'l-Hasen Ali bin Ebî Tâlib, Resûlü Ekrem* (S.A.V.)'in amcası oğludur. Hicretten 23 sene evvel *Mekke*'de doğmuştur. Müslüman olduğu zaman henüz çocuk idi. Kaç yaşında olduğu ihtilaflıdır. Fakat 18 yaşında bulunduğunu iddia eden yoktur. İhtilaf ancak yedi ile on yaşları arasındadır. *Tebûk*'den başka bütün gazalara iştirak etmiştir. *Tebûk*, seferinde ise *Resûl-i Ekrem* (S.A.V.) kendisini *Medine*'de halife bırakmış ve *"Bana Musa'ya karşı Harun mesâbesinde olmağa razı değil misin?"* buyurmuşlardı. Hazreti *Osman*'ın şehid edildiği gün halife seçilmiş; Hicretin 40'ncı yılı Ramazan ayında Cuma günü *İbni Mülcem* tarafından yaralanmış; üç gün sonra da irtihal etmiştir.

Halifeliğinin müddeti dört yıl yedi aydır. Hz. *Ali* (R.A.) son derece cömert, cesur ve talâkat sâhibi idi. Hakkında birçok eserler yazılmıştır.

(14a) *İmam Ömerü'l-Adeni*, Müsned'inde *İmam Ali* (K.V.) de tahric etmişdir.

(15) *İbni'l-Kelbi; İbni Abbas* (R.A.)'dan tefsir rivayet eden tâbiîn'dendir.

(16) *İmam Kelbi*'nin sözlerini istiğrab edenlerin Şifa şarihlerinden Şihab şerhinin C. 1, Shf. 131-132 sahifelerinde serdettiği âlimâne mütalaalarını okumalarını tavsiye ederiz. Burada bahsedilen (500) anne'den kasıd doğrudan ve tek istikamette Hz. *İbrahim*'e giden tek dal değildir. Aynı nesebin asabesine anne olanların tamamıdır.

(16a) *Abdullah b. Abbas* (R.A.)'dan. *İbni Saad* Tabakat, *Bezzar*, Müsned'inde *İmam Ebu Nuaym*, Delâil-i Nübüvve'de tahric etmişlerdir.

"Bir Peygamberden bir Peygambere; derken seni de Peygamber olarak çıkardık."

Muhammed oğlu Ca'fer üs-Sâdık (17) (84 H. - 148 H.) der ki:

"Allah kullarının kendisine hakkıyle itaat edemiyeceklerini bildi. Onlara da kendisine hakkıyle ibâdet etmekten âciz olduklarını bildirdi. Bu suretle aralarında kendi şefkat ve merhamet vasfını giydirdiği bir mahlûk ikame etti. Onu mahlukata bir elçi olarak gönderdi. Ona itaatı kendine itaat, Ona muvafakatı, kendine muvafakat (yani, buyruklarına evet demek) olarak kıldı. Nitekim:

"Kim O Peygambere itaat ederse, muhakkak Allah'a itaat etmiştir." (18)

"Biz Seni (Habibim) **âlemlere** (başka bir şey için değil) **ancak rahmet için gönderdik."** (19) buyurmuştur.

Ebu Bekr b. Tahir (20) der ki:

Allah (C.C.) Muhammed (Sallellahu aleyhi ve Sellem)'i Rahmet süsü ile süslemiştir; onun (her şeyden önce) varlığı rahmettir! Bütün şemâil ve sıfatı (nitelikleri), tüm mahlûkata rahmettir. Onun rahmetinden kim nasbini almışsa, hem dünyada, hem ukbada felâha kavuşanlardan, her türlü kötülüklerden de kurtulanlardan olmuştur. Ancak onun sayesinde bütün sevgililere kavuşabilir insan. Görmüyor musun, *Allah (C.C.)*, Onun âlemlere rahmet olduğunu yukarıda geçen bir âyette tescil buyurmuştur. Şu halde onun hayatı Rahmettir, mematı da rahmettir. Nitekim peygamber (*Sallellahu aleyhi ve Sellem*) bu gerçeği şu mübarek hadisi ile tescil buyurmuşlardır:

"Hayatım sizin için hayırlıdır! Memâtım da sizin için hayırlıdır!" (21)

Yine şöyle buyurmuşlardır:

Semerkandî, âyetteki (Âlemlere rahmet)'i şöyle yorumlamıştır:

Yani O, hem insanlara, hem de cinlere rahmet olarak gönderilmiştir.

Bazılarına göre; O, bütün varlıklara rahmettir.

Müminlere rahmettir; çünkü onlara doğru yolu göstermiştir.

Münafıklara rahmettir; onları öldürülmekten kurtarmıştır.

---

(17) *Muhammed oğlu Cafer;* Eimme-i İsna Aşer'den *İmam Hüseyin* (R.A.) üçüncü göbekten torunu, Ârif-i billah vâsıl-ı İlallah ve (zamanında) reisi ehl-i Beyt-i *Resulillah İmam Ca'fer-i Sadık* (R.A.) Hazretleridir. Hicrî 84 yılında doğmuş 148 yılında irtihal-i Dâr-ı Baka eylemiştir.

(18) En-Nisâ Sûresi, âyet: 80

(19) El-Enbiyâ Sûresi, âyet: 107

(20) *Ebu Bekir b. Tahir;* ayni asırda yaşayan aynı künye ile üç zattan hangisi olduğu tesbit edilememiştir.

(21) Bu hadis-i Şerifi *Haris b. Ebi Üsame* Müsned'inde *Bekr b. Abdullahi'l-Müzenî*'den tahric etmiştir. *Bezzar* da *İbni Mes'ud*'dan tahric etmiştir.

"Allah bir Ümmete hayır murad etti mi, Peygamberini ondan önce alır ve onu o ümmet için bir şefaatçı ve selef kılar." (22)

Kâfirlere rahmettir; çünkü onların azablarının ertelenmesine vesiyle olmuştur. (Zira eski milletlerde kâfirlerin cezası daha dünyada iken verilirdi.)

İbni Abbas (R.A.) fikri:

"O, hem Mü'minlere rahmettir, hem de kâfirlere. Zira onlar (eski) yalanlayıcı milletlerin uğradıkları âkıbetten (dünya) muaf tutuldular.(23)

Şöyle anlatılır:

Peygamber *(sallellahu aleyhi ve sellem) Cebrail (aleyhisselama):*

— **Sana bu Rahmetten bir şey değmiş midir?** diye sordu. **Cebrail** (aleyhisselâm) **şu cevabı verdi:**

— **Evet; ben (su-i) âkibetten korkuyordum. Ancak Cenab-ı Hak: "(Bir elçi ki) çetin bir kudrete mâliktir. Arşın sahibi (Olan Allah) nezdinde çok itibarlıdır. Orada kendisine itaat olunandır. Bir emindir."**(24) kavlinde, beni övdükten sonradır ki huzura ve rahata kavuştum...

Ca'fer b. Muhammed es-Sadık (FE SELAMÜN LEKE MİN ESHABİ'L-YEMİN) âyetini (Bike = senin) olarak yorumlamıştır ve şöyle demiştir:

"Yani, onların selâmetleri Peygamber (*Sallellahu aleyhi ve Sellem*)'in kerametinden dolayı husule gelmiştir."

Cenâb-ı Hak Nûr Sûresinde:

"Allah, göklerin ve yerin Nûrudur. Onun nûrunun sıfatı, sanki içinde bir çerağ bulunan bir Hucredir."(25) buyurmuştur.

Ka'b (26) ile *İbni Cübeyr* (27) bu âyetteki ikinci Nûr'dan murad, *Muhammed (Sallellahu aleyhi ve sellem)*'in nûrudur" dediler. *"Onun Nûrunun sıfatı"* demek, *Muhammed* nûrunun sıfatı demektir, dediler.

Sehl b. Abdullah (28) bu âyeti şöyle tefsir etti:

Allah, göklerde ve yerdekileri hidayet etmiştir. Sonra *"Muhammed* Nûrunun sıfatı, sulblere tevdî edildiği zaman bir mişkât gibi idi."

---

(22) *İmam Müslim* bu hadisi şerifi Kitabu'l-Fedail 43 - Babu İza Erade-ilahâ teâlâ Rahmete Ümmetin kabaza Nebiyyeha kableha'de *Ebu Üsame*'den tahric eylemiştir. Hadis no. 24/2288.

(23) *İbni Abbas* (R.Anhüma)'dan: *İmam Cerîr et-Taberî, İbni Ebî Hatim* Tefsir'inde ve *İmam Beyhakî.* Delâilü'n-Nübüvve *(İmam Taberanî* de Mu'cem'inde ona müsteniden) de tahric etmişlerdir.

(24) Et-Tekvîr Sûresi, âyet: 20, 21

(25) Nur Sûresi âyet: 35

(26) *Kâbu'l-Ahbar b. Mati' İbni heynu'* (Ö. 32 H) Tâbiî.

(27) *İbni Cübeyr, Said b. Cübeyr-i Vâlihi.* Tabiî. (Ö. 95 H.)

(28) *Sehl b. Abdullah b. Yunus b. İsâ b. Abdullah b. Refi-it'Tüsterî* (Ö. 73 veya 83 H.) Ubbad ve Zühhadın meşhurlarından büyük bir zattır.

Âyetteki "Misbah" ile kalbini, *"Ez Zücace"* ile de göğsünü murad etmiştir.

Yani; içi iman ile dolu olduğu için sanki O, inciyi andıran bir yıldız gibidir.

"Mübarek bir ağaçtan, Zeytunden tutuşturulup yakılır." (29) Yani **İbrahim** Nurundan... diye duyurularak bir darb-ı mesel ile ifade edilmesinde **İbrahim** (A.S.) bulunan onda da vardır. Ve hemen akabinde **"Onun yağı hemen hemen ışık verir"** buyurulmakta yani **Muhammed** (Sallellahu aleyhi ve Sellem)'in peygamberliği henüz insanlara konuşmadan tıpkı O yağ gibi görünüverir." demektir.

Diğer müfessirler bu mezkûr âyeti daha başka şekilde tefsir etmişlerdir. Vallahu â'lem. Cenâb-ı Hakk, Kur'ân-ı Kerîm'in birçok yerinde ona:

"Nur, aydınlatıcı bir kandil" ismini vermiştir:

"Size Allah'tan hakiki bir nur ve apaçık bir kitab gelmiştir." (30)

"Ey Peygamber biz seni, hakikaten bir Şahit, bir müjdeci ve bir korkutucu ve Allah'a onun emri (ve teysiri) ile bir davetçi ve nur saçan bir kandil olarak gönderdik." (31)

Yine onun hakkında *(EL-İNŞİRÂH)* sûresini inzal buyurmuştur.

Âyetteki *"Göğüsden"* murad onun kalbidir. Allah onu şerh etmiş ve genişletmiştir.

İbni Abbas (R.A.):

Allah onun kalbini İslâm (yâni, İslâm nûru) ile şerh etmiştir, derken (31a) *Sehl:* "Risalet nûru ile şerh etmiştir" olarak tefsir etmiştir.

Hasen (32) ise: "Kalbini hikmet ve ilimle doldurmuştur!" diyerek yorumlamıştır bu âyeti.

Bazılarına göre; anlamı şöyledir: "İnsan ve cinlerden ığva veren varlıklarından kurtulman için biz senin kalbini per-ü pak etmedik mi?"

"Arkana ağırlık veren yükünü de senden kaldırdık." (33) kavl-i celi-

---

(29) Nûr Sûresi; âyet: 34.

(30) El-Maide Sûresi, âyet: 15

(31) El-Ahzab Sûresi, âyet: 45, 46

(31a) Bu izaha dair *Abdullah İbni Abbas* (R.Anhüma)'dan nakledilen eser Maktu ise de âyet-i kerimelerin mana-yı müfadına münafi olmadığını Şihab Şifa Şerhi C. I, Shf. 135'de söylüyor. Bu eseri *İbn-i Merdeveyh, İbni Münzîr* tefsirlerinde *Ata b. Ebî Rebah* tarikiyle *Abdullah b. Abbas'*-dan *İbni Ebî Hatim* de tefsirinde yine O'nun talebesi *İkrime* (R.A.)'dan tahric etmişlerdir.

(32) *Hasan b. Ebi'l-Hasen Yesari'l-Basrî* (Ö. 116 H.) Tabiînden ilmi, fazileti ve takvası ile meşhur büyük bir İmamdır (R.A.)

(33) İnşirah Sûresi, âyet; 2-3.

line, bazıları "peygamberlikten evvel geçen günahını bertaraf ettik" şeklinde tefsir etmişlerdir. Kimisi de, bununla cahiliyet günlerinin ağırlığını murad etmiştir, demiştir.

Bazılarına göre, henüz (Kur'ânı ve İslâmı) tebliğ etmeden önce üzerindeki risalet yüküdür bu!"

Bu tefsir *Maverdî* (34) ve *Sülemî* (35)'nin görüşüdür.

Müfessirlerden kimisi de buna şu anlamı vermiştir: Seni koruduk, eğer bu olmasaydı günahlar belini bükerdi." Bunu (*Semerkandî*), tefsirinde nakletmiştir. **"Senin nâmını da yükselttik"** (36) kavline gelince: *İmam Yahya b. Âdem* (37) bu âyeti, *"Peygamberlikle nâmını yükselttik"* diye tefsir etmiştir.

Bazılarına göre anlamı şudur: Tevhid kelimesinde anıldığım zaman, benimle birlikte sen de anılıyorsun.

Bazıları, ezanda Peygamber de anıldığı için, Allah onun namını yükseltmiş oluyor, diye tefsir etmişlerdir.

Fakih, *Kadı Ebu'l-Fadl İyaz* der ki:

İşte bu, *Allah*'ın (C.C.) Peygamberi (*Sallellahu aleyhi ve Sellem*)'e nezd-i ilâhisinde bahşettiği büyük derece ve erişilmez bir mevkidir.

Şüphe yok ki, *Allah*'ın (C.C.) katında peygamberimizin mevkii, derecesi çok yüksektir. (Hiç bir mahlûka verilmiyen paye ona verilmiştir.) *Allah* (C.C.) O'nun kalbini iman ve hidayete açmıştır. İlmi kavramak, Hilmi haml etmek için kalbini genişletmiştir. Ondan cahiliyetteki tüm ağırlıkları kaldırmış, O devrin bütün kötülüklerinden nefret ettirmiş, tebliğ ettiği dini bütün dinlerden üstün kılmıştır.

Allah tarafından insanlara indirilen bütün emirleri tebliğ etmeğe onu muvaffak kılmakla bu yükü ondan hafifletmiş ve onu iç huzuruna kavuşturmuştur.

Hulâsa; her yönden onun itibarını, rütbesini yükseltmiş, namını tüm kâinata duyurtmuş, ismini ismiyle birlikte yad edilmesini emretmiştir.

Katade (38) şöyle diyor:

---

(34) *Maverdî; Ebu'l-Hasan Ali b. Habîb Kaadı* Şafi'î Fukahasından Fakih ve Müfessir büyük bir İmamdır. Tefsiri ve Ahkâmu's-Sultaniyye adlı eserleri vardır. Ö. 450 H. dedir.

(35) *Sülemî;* Tasavvufun büyük müellifidir. Adı, *Ebu Abdurrahman Muhammed b. Hüseyin b. Musa Nisaburî;* D. 333 H. - Ö. 412 H.'dedir. Tabakatü's-Sofiyyesi ve Hakaik adlı tefsiri meşhurdur.

(36) İnşirah Sûresi, âyeti: 4.

(37) *Yahya b. Âdem b. Süleymanü'l-Emevî. Ebu Zekeriyya.* Kütüb-ü Sitte imamlarının hepsinin kendisinden rivayette bulundukları sayılı hadis imamlarındandır. 203 H.'de irtihal eylemiştir. (R.H.)

(38) *Katade; Ebu'l-Hattâb İbn-i Diame es-Sedusî-el-Basrî,* Tabii'nin büyüklerindendir. A'ma olarak Hicrî 60 tarihinde doğmuş. *Basra*'da yaşamış, 118 tarihinde *Vâsıt*ta taun'dan irtihal etmiştir. Yetmiş beş yıl yaşadığına kâil olanlar da vardır. Tabiîndendir. *Katade* bir allâmedir. Fevkalâde

"Allah onun namını hem dünyada, hem ahirette yükseltmiştir, hiç bir hatip, hiç bir şahadet getiren veya namaz kılan yoktur ki (*Eşhedu enlâilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden Resûlüllah*) demesin. Hemen hepsi bu şahadet kelimesini getirmektedirler. Resûlüllah Efendimizin mübarek ismini Allah'ın ismi ile birlikte zikretmektedirler.

Ebu Said el-Hudrî (39) (R.A.) dan:

"Cebrail (aleyhisselâm) bana gelip dedi ki:

— *Benim ve senin Rabbin dedi ki: (— Biliyor musun, senin şanını nasıl yükselttim?"*

"Allah ve Resûlü bilir." dedim. Şöyle buyurdular:

— **"Ben anıldığım zaman, sen de benimle anılıyorsun!"**(40)

İbni Ata, (41) bu sözü şöyle tefsir etti: Yani imanı, benimle beraber anılmanla tamamladım."

İbni Ata, ayrıca şu sözünü söyledi; yani bu şu demektir: "Seni anan beni anmış olur. Çünkü senin isminin benimkiyle birlikte zikredilmesini emrettim.

İmam *Ca'fer b. Muhammed es-Sadık* da: "Her kim seni risaletle anarsa, beni rububiyetle anmış olur, şeklinde tefsir eyledi.

Bu sözü kimisi de; "Bu kudsî hadis onun Şefaat makamına işaret etmektedir." dedi.

Ona itaatı kendine yapılacak itaatle birlikte emretmesi, ismini ismiyle birlikte zikretmesi de Habibine verdiği yüksek payedendir:

"Allah'a ve Resûle itaat edin!" (42) **"Allah'a ve Resûlüne iman edin!"** buyurmuştur.

Kendi zatı ile Habibinin ismini (V = Vav) ile cemetmiştir ki; bu Peygamberden başkası hakkında aslâ caiz değildir.

---

kuvvetli bir hafızaya malikti. Kendisi derdi ki: "Ben hiç bir muhaddise, bana bir daha iade et demedim ve kulaklarımın her işittiğini kalbim mutlaka hıfzetti." İmam *Ahmed b. Hanbel, Katade*'yi hıfz ile fakahetle senâ eder; *"Katade* tefsir'e, ulemanın ihtilâfına pek vakıftır.

(39) *Ebu Said-el Hudrî; Ebu Said b. Mâlik b. Sinan-ı Hazrecî Ensarî*'dir. Ashab-ı Kirâm'ın âlimlerinden idi. *Bîatü'ş-Şecere'ye iştirak eden Ensâr'dandır. Birçok hadisler rivayet etmiş, bir müddet fetva da vermiştir. Ebu Said* Hazretleri Hicrî 74 yılında (86) yaşında irtihal etti. *Buharî ve Müslim*'de (84) hadisi vardır. Kendisinden birçok zevat hadis rivayet etmiştir. (R. Aleyh)

(40) *Ebu Said-i Hudrî* (R.A.)'den *İmam Ebu Ya'lâ* Müsned'inde ve *İmam İbni Hibban* Sahih'inde tahric eylemişdir. *İmam Cerirü't-Taberî* de tefsirinde tahric eylemiştir.

(41) *Ata b. Ebî Rebah; Ata b. Müslim Ebu Muhammedi'l-Mekkî,* Tabiî'nin kibarlarındandır. Babası *Ebu Rebâh*'ın ismi *"Müslim"*'dir. Hz. *Ömer*'in *Mekke*'de âmeli bulunan *İbn-i Haysem el-Fihrî*'nin âzatlısı idi. Bu cihetle kendisine *"Müslim el-Mekkî-el-Kureyşî"* denir.

Ata, Habeş asıllı olduğundan siyah renkli idi. Hicrî 35 tarihinde doğmuş Hicrî 115 senesinde *Mekke*'de vefat etmiştir.

(42) Âl-i İmran Sûresi, âyet; 32 ve 132, Nisa Sûresi, âyet; 58'e bakılabilir.

Kendisinden tahsil ettiğim *Şeyh Ebu Ali el-Hüseyin b. Muhammed el-Ceyyânî, Ebu Ömer en-Nemerî Ebu Muhammed b. Abdi'l-Mü'min, Ebu Bekr b. Dasteh, Ebu Davud Es-Siczi, Ebul-Velid et-Tayâlisî, Şu'be, Mansur, Abdullah b. Yesar, HUZEYFE* (43) (R.A.) senedi ile nakletmiştir:

Peygamber (*sallellahu aleyhi ve sellem) buyurmuşlardır ki:*

"Sizden biriniz asla Maşaaellahu ve şaae fülanun demesin! Lâkin Maşaaellahu sümme şaae fülânun (diyebiliriz)." (44)

Hattâbî (45) diyor ki: Peygamber (*sallellahu aleyhi ve sellem*) Müslümanları Allah'ın dileğini, gayrısının dileğine takdim etmekle, irşad etmiştir. Onlara nasıl davranacaklarını öğretmiştir. Nesak ve terâhî ifade eden *(SÜMME)* ile söylemelerini tenbih etmiştir. (Vav) ile söylemeleri ise doğru olmaz. Çünkü (V) (iştirak) ifade eder.

Buna benzer bir hadis daha:

Bir Hatib Peygamber (*Aleyhisselâm*)'ın huzurunda hutbe okudu ve şöyle dedi:

(Men yutiullahe ve Resûlehu = Kim Allah'a ve onun Resûlüne itaat ederse doğru yolu bulmuş olur. Kim onlara asî gelirse) Peygamber (*Aleyhisselâm*) ona şöyle çıkıştı:

Şu kavmin ne kötü hatibisin sen (haydi) kalk! Yahut (haydi) git." (46)

Ebu Süleyman Hattâbî, Peygamber (*aleyhisselam*) (tesviye) ifade eden kinâye harfi ile iki ismi cemettiği için peygamber ondan hoşlanmadı... derken bir diğer âlim şu fikri ileri sürdü:

Peygamber bu sebeple onu menetmedi, onu ancak, "her kim onlara âsi gelirse" kelimesinde durduğu için hoşlanmadı ve bu yüzden onun mec-

---

(43) *Huzeyfe;* Peygamberimizin Mahrem-i Esrarı olan Ashabdandır. *Hz. Ömer* (R.A.) tarafından İran'ın Medain şehrine vâli tayin edilmiştir. Zühd ü takvası, tevazuu ile meşhur olmuştur. Hicrî 36 yılında irtihal eylemiştir (R.A.). Ümmetinin başına gelecek vukuat ve hadiseler hakkında *Resulullah* (S.A.V.)'den bir çok esrarı dinlemiş ve gerekenlere, gerektiği kadar gerektiği zaman söylemiştir. Bknz: El-İsâbe, 1647 nolu hal tercümesi.

(44) *İmam Ebu Davud;* Sünen, Kitabü'l-Edeb, hadis: 77. *Darimî;* Kitabu'l-İsti'zan 63'de *Huzeyfetü'l-Yemanî*'den *Ebu'l-Velid et-Tayalisî* tarikiyle tahric etmişlerdir. *Nesaî,* Ameli'l-Yevmi ve'l-Leyle'de *İbni Ebi Şeybe*'nin Musannef'inde tahric ettiklerini *İmam Süyûtî* "Menahil'üs-Safa'da" söylemektedir.

(45) *Hattâbi (Hamdi İbni Muhammed İbni İbrahim İbni Hattâbi Büstî) Kâbil*'li eski bir Türk ailesine mensubdur. Şöhreti muhaddis ve edebiyatçı olup fıkıhta da yed-i tulâ sahibi idi. *Zehebî İmam Allâme* unvanlariyle tavsif eder. Başlangıçta Nişâbur'da öğrenimini almış, sonra *Bağdad*'a gelerek fıkıh ve edebiyat ile meşgul olmuştur. *Hâkim, Ebû Hâmid-i İsferâyînî, Ebû Nâsr-ı Belhî* gibi meşahir kendisinden hadis rivayet etmişlerdir. *Garîbü'l-Hadis, Mealimüs-Sünen,* şerhi *Esmâü'l-Hüsnâ, Kitabu'l-Ğunye, Kitabu'l-Uzle* gibi birçok eserleri vardır. İlmi derecesinde takvası vardır. Hicretin 388'nci senesi âhirete intikâl etmiştir. (K.A. c. 3)

(46) *İmam Müslim,* Kitabü'l-Cum'a. Babu Tahfif-is'Salâte ve-l'Hutbe. Hadis No. 866-874. *Ebu Davud* Kitabu'l-Edeb. Hadis 77.

listen kalkmasını emretti. Ne var ki, Ebu Süleyman'ın fikri daha doğrudur. Çünkü sahih hadiste: *"Her kim onlara âsi gelirse sapmıştır!"* olarak rivayet edilmiştir. Ve *"Kim onlara âsi gelirse..."* kelimesinde, durması zikredilmiştir.

Müfessirler; Cenâb-ı Hakkın: *İNNELLAHE VE MELÂİKETEHU YUSALLÛNE ALENNEBİYYİ)* (47) kavlindeki (YUSALLÛNE = Salat ederler) kelimesi, Allah'la meleklere birden râci midir, değil midir diye ihtilâf ettiler.

Bazıları; buna cevaz verirken bir kısmı, bunda, meleklerle Allah'ı bir fiilde ortak olarak zikredilme keyfiyeti bulunduğu için doğru olmadığını ileri sürdüler ve âyette (Yusalli) kelimesini takdir ettiler ve: (*İNNELLAHE YUSALLİ = Allah rahmet eder. = Melekler de* (onun için) *istiğfar ederler)* şeklinde okuyup tefsir ettiler.

Hazreti *Ömer* (48) in şöyle dediği naklediliyor:

(Ey Allah'ın elçisi) Allah katındaki üstün derecelerinden birisi de onun sana yapılan itaatı, kendine yapılmış olarak kabul etmesidir. (48a) Evet, Allah şöyle buyurmuştur:

"Kim Resûle itaat ederse Allah'a itaat etmiştir." (49)

---

(47) Ahzab Sûresi; âyet: 56

(48) *Hz. Ömer* (Radıyallahu Anh); *Ebu Hafs Ömerü-bnü'l-Hattab el-Kureyşî*'dir. Ashab-ı Kiram'ın en büyüklerinden ve cennetle müjdelenen on zattan biridir. Nesebi *Resûl-i Ekrem* (S.A.V.) ile *"Ka'b bin Lüey"*'de birleşir. *Resûlüllaha* Peygamberlik geldikten altı sene, diğer bir rivayete göre beş sene sonra Müslüman olmuştur. Erkeklerden Müslüman olanların kırkıncısı bir rivayete göre ise kırk beşincisidir. İslâmiyeti kabul etmezden evvel Müslümanların amansız düşmanı idi. Müslüman olduktan sonra gösterdiği hakkaniyet, adalet ve gayretleri ise her tasvir ve tasavvur'un üstündedir. Bundan dolayı *Resûl-i Ekrem* (S.A.V.) kendisine *"Faruk"* lâkabını vermişlerdi. *Uhud, Bedir, Hendek, Mekke, Huneyn,* vesair birçok gazalarda ve Rıdvan biatında hazır bulunmuştur. *Resûlüllah* (S.A.V.)'in ikinci halifesidir. *Emir-ül Mü'minin"* lâkabı kendilerine itlak olunmuştur. Hilafeti zamanındaki fütuhat akıllara durgunluk verecek derecededir. On buçuk sene devam eden hilafeti zamanında *Şam, Filistin, Irak, Cezire, İran, Mısır Berka, Trablusgarp* fetholunmuş ve böylelikle pek büyük bir İslâm Devleti meydana gelmiştir. *Kûfe* ve *Basra* şehirleri onun zamanında kurulmuştur. Hicrî 23 yılında sabah namazına giderken yaralanmış; bir gün sonra irtihal ederek; *Ravzâ-i Mutahhare'de Hz. Ebû Bekr* (R.A.)'ın yanında defnolunmuştur. Son derece âdil, âbid, zâhid, merhametli ve mutevazi idiler. Fakirliği ile iftihar ederdi. *Kudüs'e* girerken deveye nöbet icabı kölesini bindirmiş, yaya yürümesi dillere destan olmuştur. Hakkında birçok hadisi şerifler vardır. Hicretin 23'ncü yılında 63 yaşında irtihal etti. *İbni Hazm (384-456)* in beyanına göre müsned olarak rivayet ettiği hadislerin sayısı 573 olup bunların çoğu İmam-ı *Ahmed*'in (164-244) *Müsned*'indedir. Hadis hususunda son derece ihtiyat gösterirlerdi.

(48a) *Hz. Ömerü'l-Faruk* (R.A.)'ın bu kelâmını teyid eden *İmam Buharî*'nin Sahih'inde Kitabu-Dua'un-n'Nebi Bab ve Kitabü'l-Ahkâm'da *İmam Müslim* tarafından da Kitabu'l-İmare Babu Vücubi'l-Ümera'da No: 1831/33-23-24 No.'da bir hadis-i şerif tahric eylemiştir.

(49) En-Nisâ Sûresi, âyet: 80

De ki; eğer Allah'ı seviyorsanız, bana tâbi olunuz ki, Allah sizi sev sin." (50)

Bu âyet nazil olduğu zaman düşman taraf dedi ki: *Muhammed* gali ba kendisini, Nesranîlerin *İsa*'yı Henan edindikleri gibi, aşırı bir dosı edinmemizi istiyor. Bunun üzerine Allah şu müteakip âyeti inzal buyurdu:

"De ki Allah'a ve Resûle itaat edin!" (51) Ve onların arzusunun hilafına Resûle yapılacak itaatı kendi itaatına iktiran buyurdu (yani ikisini bir arada zikretti).

Müfessirler Fâtiha Sûresindeki:

"Bizi doğru yola hidâyet et, kendilerine in'am ettiklerinin yoluna!" Âyetinin tefsirinde ayrı ayrı fikir beyan ettiler:

Ebu'l-Âliye (52) ve *Hasan Basrî* (R.H.):

Sırat-ı Mustakim = Doğru yoldan murat, Resûlüllah (*Sallellahu aleyhi ve Sellem*) ile Ehli beytinin ve Ashabının ileri gelenleridir. Bu sözü onlardan *Ebul-Hasan el-Maverdî* nakletmiştir.

Mekkî (53) onlardan, buna benzer bir söz nakl ederek şöyle demiştir:

Bundan murad Resûlüllah (S.A.V.) ile = *Ebu Bekr ve Ömer* (R. Anhüma)dır.

Ebulleys Semarkandî aynısını: *"Kendilerine in'am ettiğin kimselerin yoluna"* kavlinin tefsirinde, *Ebu'l-Âliye*'den nakl etmiştir. Bu söz, *Hasan-ı Basrî* (R.H.) ulaşınca "Vallahi doğru söylemiştir!" dedi ve aynı tavsiyede bulundu.

Aynı fikri, *Maverdî, Abdurrahman b. Zeyd* (54) den nakl etmiştir.

Ebu Abdurrahman b. es-Sülemî, Cenab-ı Hakkın:

---

(50) Al-i İmran Sûresi, âyet: 31.

(51) Al-i İmran Sûresi, âyet: 32.

(52) *Ebu'l-Aliye er-Riyahî el-Basrî;* Adı *Refî b. Mihran*'dır. Fakat künyesi ile tanınmış olan tabiindendir. Resulullahın irtihalinden 2 yıl sonra İslâm ile müşerref olmuştur. *Hz. Ömer* (R.A.) *İbni Abbas ve Übey* (R.A.) dan rivayeti vardır. H. 90 tarihinde irtihal; diğeri *Ebu'l-Âliye* künyesi ile meşhur olan zat da *Ebu'l-Âliyyeti'l-Berrâ*'dır. İsmi *Ziyad*'dır. *Hz. İbni Abbas* ve diğerlerinden rivayeti vardır. Kendisinden de *Eyyub Sahteyani*'nin ve diğerlerinin rivayeti vardır. Fakat Şifa müellifinin kitabında naklettiği rivayetin sahibi birinci *Ebu'l-Âliye*'dir ve müfessirdir.

(53) *Mekkî; Ebu Muhammed Mekki b. Ebu Talib el-Kaysi, Fas'ın Kayrevan* şehrinde doğmuş, sonra *Endülüs*'e gitmiş ve *Kurtuba*'ya yerleşmiştir. Kur'an'la ilgili ilimlerde geniş bilgisi ile tanınmış bir âlimdir. H. 437'de orada irtihal eylemiştir. Eserleri: *"Et-Tabsıra", "El-Hidayetü fi-t'Tefsir", "El-Me'sûr an Mâlik fi Ahkâmi'l-Kur'ân."*

(54) *Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem el-Medenî.* Babasından rivayeti vardır. Sünen-i Erbaa imamları kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Tefsiri vardır. (182 H.) de irtihal eylemiştir.

"Sağlam kulp'a yapışmıştır." (55) kavlini bazı müfessirler şöyle tefsir etmişlerdir; dedi:

1. (Sağlam kulp)'tan murad, Muhammed (*Sallellahu aleyhi ve Sellem*) dir.
2. İslâm'dır.
3. Şehadet kelimesidir.

"Allah'ın Nimetini sayarsanız (saymağa kalkışırsanız) **Onu sayamazsınız."** (56)

Âyetindeki nimeti, İmam *Sehl b. Abdullah Tüsterî Muhammed* tüm kâinata Allah tarafından ihsan edilen bir nimettir ki; onun hususiyetlerini saymağa kalkışırlarsa sayamazlar, âciz kalırlar, demektir.

"Sıdkı getirene ve onu tasdik edenlere"(57) kavlindeki kişiden murad *Muhammed* (aleyhisselâm) olduğu kanaatindedir Müfessirlerin çoğu. Bazıları âyetteki *(SADAKA)* kavlini (*SADDAKA*) şeklinde okumuştur.

Bazı müfessirlerin fikri ise şöyledir: (O'nu tasdik eden) den murad, mü'minlerdir. Kimisine göre *Ebu Bekir*'dir, kimisine göre *İmam Ali* (R.Anhuma) dır.

Bu babta daha çeşitli görüşler de vardır.

"Dikkat edin! Kalbler, ancak Zikrullah ile mutmain olur." (58)

Âyetini sebkeden Ra'd Sûresi âyetini, *İmam Mücahid* (58a) Muhammed (*Sallallahu aleyhi ve Sellem*) ve eshabı ile tefsir etmiştir.

İ K İ N C İ   B Ö L Ü M

CENÂB-I HAKK'IN ONU (KENDİ ÜMMETİNE) ŞAHİD OLUŞU İLE VASFETMESİ BUNUNLA İLGİLİ OLARAK ONU ÖVMESİ ONA LUTÛFTA BULUNMASI

Cenab-ı Hak buyurmuştur:

"Ey Peygamber, şüphesiz seni biz, bir şahit, müjdeleyici ve korkutucu olarak gönderdik." (59)

---

(55) El-Bakara Sûresi, âyet: 256.

(56) İbrahim Sûresi, âyet: 34.

(57) Ez-Zumer Sûresi, âyet: 33.

(58) Er-Ra'd Sûresi, âyet: 28.

(58a) *Mücahid; Ebu Muhammed b. Cebr.* Kıraat ve Tefsirde tabiîn imamlarının büyüklerinden Âbid-zâhid bir imamdır. Kütübü Sünen-i Erbaa İmamlarının kendisinden rivayetleri vardır. Hz. Ömer (R.A.) hilâfetinde 21 H.'de doğmuş, 102 veya 103 H.'de *Mekke*'de irtihal eylemiştir. (R.H.)

(59) El-Ahzab Sûresi, âyet: 45.

Gördüğünüz gibi Cenab-ı Hak bu âyette onu, herkesin üstünde tutacak birçok vasıflar vermiştir. Birçok rütbeler de ihsan etmiştir. Önce onu ümmetine karşı, Risaleti tebliğ ettiğine dair şahit tutmuştur. (Ki bu pek büyük bir şereftir). Ve (aynı zamanda) bu sadece onun özelliklerindendir.

İnanan ve Allah'ın emirlerine boyun eğenler için onu bir müjdeleyici kılarken, Masiyet ehline karşı da bir uyarıcı ve (Cehennem ateşinden) korkutucu yapmıştır. Âyetin devamında onu tevhide çağıran, ibadete çağıran bir davetçi, kendisiyle Hakka hidayet olunan, her tarafa nûr saçan bir kandil kılmıştır.

Bize, Şeyh *Ebu Muhammed b. Attâb* (Doğ. 433-Ö. 504), *Ebul-Kasım Hatim b. Muhammed, Ebu'l Hasan b. el-Kabisi* (Doğ. 324-Ö. 403), *Ebu Zeyd el-Mervezî* (Ö. 371 H.), *Ebu Abdullah Muhammed b. Yusuf El'Firebirî* (Doğ. 230 H. - Ö. 320 H.), *El' Camiüs-Sahih Sahibi İmam İsmail Buharî, Muhammed b. Sinan, Fuleyh, Hilâl, Ata b. Yesar*)'dan nakl etmiştir:

Dedi ki: *Abdullah b. Amr b. el-Ası* (60) (R.A.) gördüm ve kendisinden bana Resûlüllah (*Sallellahu aleyhi ve Sellem*) in evsafından anlatmasını rica ettim:

— Evet!'' dedi ve şöyle anlatmaya başladı: ''Vallahi o, Tevratta, Kur'andaki bazı vasıfları ile tasvif edilmiştir. Biliyorsunuz ki Kur'anda O: **''Ey Peygamber, şüphesiz biz seni bir şahit, bir Müjdeleyici ve korkutucu olarak gönderdik!''** (59a) diye vasf edilmişti.

Ümmilerin bir koruyucusu olarak gönderdik. Sen benim kulum ve peygamberimsin! Sana (Mütevekkil) *adını verdim. Sinirli ve kaba değildir.*

Sokaklarda gürültü ve kavga çıkarmazsın! Kötülüğe kötülükle karşılık vermez. O afveder ve bağışlar. Eğri büğrü olan bir kavmi doğrultmadan Allah onun ruhunu kabz etmemiştir. Evet o Ümmet (La ilahe illellah) demek suretiyle belini doğrultmuştu. Allah onların, kör gözlerini, sağır kulaklarını kapalı kalplerini onun sayesinde açmıştır.''

Bunun aynısı, *Abdullah b. Selâm* (61) ile *Ka'b b. El-Ahbar'*dan nakl edilmiştir. *İbni İshak'*tan nakl edilen bazı rivayetlerde ise şöyle geçer:

(59a) ***İmam Buhari.*** Bu Hadis-i *Abdullah b. Amr* (R.A) dan Kitabü-t'Tefsirde Sure-i Fethin 7 inci Ayeti, ''İnna Erselnake''nin tefsirinde. *Muhammed b. Sinan* (R.A) dan da Kitabu-l'buyu'da Bab. 50 de tahric eylemiştir. Ayrıca *İmam Darimi* Sünen Mukaddime, 3 de *İmam Ahmed b. Hanbel* Müsned C. 3, Shf. 174 de tahric etmişlerdir.

(60) *Abdullah b. Amr* (R.A.). Sahabe-i Kîram içinde Zühdü takvası ile şöhret bulmuş, yaşca genç Ashabdandır. *Mısır* fatihi *Duhat-ı Arab'*dan *Amru-bnu' As'* (R.A.) oğludur. *Resûlullah* (S.A.V.) ın Ehadis-i şerifesini toplamak ve tesbit etmekte geçmiş hizmet-i meşkuresi vardır. Hicretin 65'nci yılında irtihal eylemiştir.

(61) *Abdullah b. Selâm;* Ashabı Kîram'dandır. Medine-i Münevvere'deki Yahudilerden büyük

"Çarşı ve sokaklarda gürültü çıkarmazdı. Çirkinlik arz eden vasıflardan tamamen beri idi. Çirkin ve kötü sözler katiyen söylemezdi." (61a) *Her güzeli ona yakıştırırım. Güzel ahlâk namına ne varsa ona rahat verebilirim. Sükunet giysisi ile onu süslerim. İyilik vasfını da onun bir şiari sayarım. Takvayı kalbine yerleştirmişimdir. Bütün düşündükleri bir hikmet, sıdk ve vefâdır. Afvetmek, herkese iyi davranmak gibi hasletleri de ona ihsan ederim! Adalet onun sîresi, Hak ve hakikat da onun şeriatı, Hidayet İmamı, İslâm ise milleti Ahmed de ismidir."*

İnsanlar dalâlete sürüklendikten sonra onun sayesinde tekrar onları hidayete erdiririm. Onunla insanları cehaletten kurtarırım. Ümmetinin adını, şanını onun sayesinde yükseltirim. Onun sayesinde onları şöhrete kavuştururum. Onları onun hatırı için çoğaltırım, fakirlikten sonra maddî ve manevî zenginliklere kavuştururum.

Dağınık toplulukları birleştiririm. Muhtelif fikirleri, dağınık milletleri ve kabileleri onun hürmetine birleştiririm. Ümmetini insanlar arasında en seçkin bir ümmet yaparım."

Başka bir hadiste şöyle varit olmuştur:

İbni Mes'ud (62) (R.A.) anlatıyor:

Peygamber (*Sallellahu aleyhi ve Sellem*) bizlere Tevrat'ta geçen sıfatlarını şöylece beyan etti:

"Ahmed-i Muhtar olan kulum'un doğumu Mekke'de olacaktır. Hicret edeceği yerin adı ise Medine'dir, yahut Tayyibedir" (dedi). (62a) *Ümmeti de Allah'a her hal-ü kârda çok hamd edicidir! Cenab-ı Hak takvaya ermiş mü'minler hakkında şöyle buyurmuştur:*

---

bir cemaatin dinî reisi iken *Resûlullah*'ın teşrifi ile huzur-u saadetlerine gelerek imanını izhar ve ilân etmişdir. Zühdü takva ve salâh ile meşhurdur.

(61a) *Abdullah b. Selâm* (R.A.) dan *İmam Tirmizî* Süneninde Ebvabu-l'Menakıb Babu Resûlillahi Hatemi-n'Nebiyyin'de tahric etmişdir. *Tirmizî* C. 9, Shf. 341, Hadis No. 3621. *İmam Süyûtî* (R.H.) Menahilü's-Safâ'da *Buharî*'nin Talikan rivayet ettiğini söylemektedir. Şifa şarihî Şihab'da. Hadis-i Şerifi *Beyhakî*'nın Sünen-i Küra'sında ve Delailü-n'Nübüvve'sinde *İbni Zaferü-l'Mekki*'de "Hayrü-l'Beşer" adlı eserinde tahric etmişlerdir" demektedir. Bakınız, Nesimü-r'Riyaz, C. 1. Shf. 195.

(62) *Abdullah b. Mes'ud* (R.A.) Sahabe-i Kiram'dan ve Resûlüllah'ın hadimlerindendir. Zühdü takvası Kur'an ilmindeki kemâli Resûlüllah'ın takdirine mazhar olmuşdur. Ashab arasında Fıkıhdaki ihtisası ile meşhurdur. Künyesi; *Ebu Abdurrahman*'dır. Annesi *Ümmî Abdişems*'dir. *Hicretin* 32'nci yılında irtihal eylemişdir. *Kûfe*'de kadılığı vardır. Hanefi mezhebinin imamı, İmam Azam Hazretlerinin ilimde üstazının üstazlarındandır.

(62a) *Abdullah b. Mes'ud* (R.A.) dan *İmam Taberanî* Measiminde ve *Ebu Nuaym* "Delailün'Nübüvve"sinde *İmam Darimî*'de Sünenin de Ka'bü-l'Ahbardan rivayet etmişlerdir.

Bazı alimlere göre, Medine'nin bir ismi de (Tayyibe)dir. Onun için ibarede (Medine)den sonra (Tayyibe) adı geçmektedir.

(Onlar) nezdlerindeki Tevrat ve İncil'de (ismini ve sıfatını) **yazılı bulacakları O Ümmi Nebi olan Resûle tâbi olanlardır."** (63)

Yine Allah onun hakkında şöyle buyurmuştur:

"Allah'tan gelen bir rahmet sayesindedir ki, sen onlara yumuşak davrandın." (64)

Semerkandî der ki: Allah Resûlüne karşı bulunduğu bu ihsanı bizzat ona hatırlatmıştır. O, Resûlünü Mü'minlere son derece merhametli ve şefkatli olarak gönderdi. Daha doğrusu bu evsafta yarattı onu. Eğer O, sert ve kaba tinetli olsaydı etrafından dağılıp gideceklerdi, yanında hiç kimse kalmıyacaktı. Lâkin Allah onu, tatlı dilli, hoş huylu ve son derece lûtufkâr olarak yarattı. (*Dahhak*) Ümmeti hakkında *Allah* şöyle buyurmuştur:

"Böylece sizi (ey Muhammed ümmeti) **Vasat** (orta) **bir ümmet yapmışızdır, insanlara karşı, hakikatın şahitleri olasınız, bu Peygamberde sizin üzerinize tam bir şahit olsun diye."** (65)

Ebu-l'Hasan el-Kâbisî der ki:

"Allah hem peygamberin üstünlüğünü, hem de ümmetinin değerini bu ayette bütün insanlığa duyurmuştur."

Bu hususta başka bir ayet daha:

"Her Ümmetten (Leh ve aleyhlerinde söyliyecek) **birer şahit onların üzerine de** (Habibim) **seni bir şahit olarak getirdiğimiz zaman** (Yahudilerin, kâfirlerin, münafıkların halleri) **nice olur?"** (66)

Bir önceki âyette Cenâb-ı Hakk'ın (*VESAT'EN*) kavli (Adaletli ve hayırlı ümmet demektir. Buna göre ayetin manası şöyle olur:

"Sizi hidâyete kavuşturduk ve hayırlı, adaletli kıldık ki; diğer peygamberlere karşı ümmeti namına şahit olasınız, Peygamber de sizin doğruluğunuza şahit olsun."

"Denildi ki. *Allah* (C.C.) Peygamberlere *"Tebliğ ettiniz mi?"* diye sorduğunda *Evet"* diyecekler, fakat ümmetleri: *"Bize ne bir müjdeci ve ne de bir korkutucu gelmiştir"* (deyip inkâra) kalkışacaklar. Bunun üzerine Muhammed (*Sallellahu aleyhi ve Sellem*) in ümmeti o peygamberlerin doğru söylediklerine dair şahit olacaklar, bizim peygamberimiz de Ümmetinin bu şahadetini onaylayacak..

Müfessirlerden bazıları da ayeti şöyle tefsir ettiler:

"Siz, size karşı gelen herkese bir hüccetsiniz! Peygamber de sizi destekliyecek en büyük delildir!" (*Es'Semerkandî*)

---

(63) El'araf: 157
(64) Al-i İmran: 159
(65) El-Bakare: 143
(66) En-Nisâ 41.

Cenab-ı Hak buyurmuştur:

"İman edenlere, Rableri indinde kendileri için muhakkak bir kadem-i sıdk olduğunu müjdele!" (67).

Katâde, Hasenü'l-Basrî ve Zeyd b. Eslem; "Buradaki *(Kadem-i sıdk)* in Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* in olduğunu söylediler. O, onlara âhirette şefaat edecektir."

Yine Hasanü'l-Basrî'den nakl ediliyor: "*Kadem-i sıdk*" demek, Peygamberin ümmetine doğruluğu sağlaması demektir.

Ebu Said el-Hudrî (r.a.), bu kelimeyi şefaatle tefsir etti. Çünkü O, Rabbi yanında gerçek şefaatçıdır, dedi. (67a).

Sehl b. Abdullah:

"Kadem-i sıdk" çok önceden Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e Allah tarafından bahşedilen rahmettir.

Muhammed İbn Ali et-Tirmizi:

"O, *(Muhammed (aleyhisselâm)* sadıkların, sıddıkların imamıdır. Kendisine itaat edilen şefaatçı, duası kabul edilen bir peygamberdir.) *Ebu Abdurrahman es-Sülemî.*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CENAB-I HAKK'IN ONA MÜLÂTAFE VE NEZAKET YOLLU HİTAB ETMESİ

Cenab-ı Hak buyurmuştur:

"Hay Allah afiyet veresice, şu (üzerinde) **sadık olanlar sana besbelli oluncaya ve sen o yalancıları bilinceye kadar, neden izin verdin onlara."** (68).

Ebu Muhammed Mekki:

Bazılarına göre; bu, "*Allah seni doğrultsun ve aziz kılsın*" anlamında bir başlangıçtır. *Avn b. Abdullah:* "Bu âyette Allah ona vebâli bildirmeden affını haber etmiştir." *Semerkandî*'nin bazı âlimlerden rivayeti: Âyetin mânâsı şöyledir:

"*Ey kalbi selâmet bulmuş olan* (Habibim)! *Allah seni bağışlasın, neden onlara izin verdin?*" Eğer Allah (Neden izin verdin?) kavli ile başlasaydı, bu hitabın heybet ve dehşetinden peygamberin kalbinin paramparça olmasından korkulurdu. Ne var ki; Allah önce onu afvettiğini haber verdi ve kalbi huzura kavuştu, ondan sonra Allah ona, "*Harbe katılmamalarına neden izin*

---

(67) Yûnus: 2.

(67a) *İmam Buharî Sahih*'inde bu eseri *Ebu Said-i Hudrî* (r.a.)dan merfuan tahriç eylemiştir.

(68) Et-Tevbe: 43.

verdin. Sadık olanı yalancıdan ayırt edinceye ve kimin yalancı kimin samimi olduğunu bilinceye kadar izin vermemeliydin" diye hitab etti. İşte bunda, Allah katındaki mevkinin büyüklüğü belirtilmektedir ki; bunu her akıl sahibi ve ince fikirli kimseler derhal idrak edebilirler. Yine bu sözde Allah'ın ona karşı olan lûtfu, iyiliği anlatılmaktadır ki, duyan kalbler hemen bunu anlar. *Niftaveyh* (68 a).

"... Bazıları, bu âyette Allah'ın, peygamberini azarladığına kail oldular. Halbuki; gerçek hiç de böyle değildir. Hâşâ! Bilâkis bundan anlaşıldığına göre *Allah* onu izin vermekte muhayyer kılmıştır. Onlara izin verince, *Allah* ona şunu bildirdi: Eğer onlara izin vermeseydi onlar nifaklarından ötürü yine de harbe iştirak etmeyeceklerdi. Binaenaleyh onlara izin vermesinde bir sakınca yoktur.

Fakih Kaadı *(Allah onu muvaffak kılsın):*

Kendini Allah'a veren, nefsini terbiye etmek için mücahede eden ve şeriatın dizgini ile dizginlenen kişinin ahlâkı, gerek söz ve gerekse davranış bakımından Kur'ân'ın tâlim buyurduğu esaslara uyması gerekir. Alışverişlerinde, insanlarla konuşmasında yine aynı esaslara riayet etmesi gerekmektedir.

Çünkü; gerçek marifetlerin unsuru, dinî ve dünyevî âdab ve terbiyenin anahtarı budur!

Onun içindir ki; kâinatın Rabbi, bütün varlıkların Râzıkı ve hiçbir varlığa muhtaç olmayan Cenab-ı Hakk'ın bu sorusundaki mülâtafe ve nezaketini düşünmelidir insan! İçindeki ulvî mânâlardan faydalanmasını da bilmelidir.

Orada bir günah farz etsek bile (ki bunun imkânı yoktur), bu günahı anlatmadan önce afv ve bağışlama ile nasıl başlamıştır?

Allah şöyle buyurmuştur:

"Eğer biz sana sebat vermiş olmasaydık, and olsun ki, sen onlara biraz meyl edecektin." (69).

Bazı mütekellimler derler ki:

Allah bütün peygamberlerine kendilerinden zelle vâki olduktan sonra hitap etmiştir. Bizim peygamberimize ise; bu hitabı zelle vâki olmadan önce tevcih etmiştir. Muhabbet şartlarına son derece riayet kokusu vardır bunda...

Sonra bir bak: İtab etmeden önce nasıl onun sebatı ve selâmetini haber vermiştir. Onlara belki meylinden korkulurdu ama o, hiçbir zaman meyl etmemiştir. Allah ona sebat ve selâmeti ihsan etmiştir bir kere...

İtabında bile beraat vardır. İkazında bile teminatı ve kerameti belirmektedir!

(68 a) *Niftaveyh; Ebu Abdullah b. İbrahim b. Muhammed b. Gurfe b. Süleyman b. Habîb b. Mühelleb İbn Ebi Safrate'l-Ezdî el- Vasıtî* (D.244 H., Ö.323 H.)

(69) El-İsra: 74

Bu mânâyı teyit edecek başka bir âyet:

"(Habibim) **şu hakikati iyi biliyoruz ki, onların söyleyecekleri** (sözler) **seni herhalde tasaya düşürecektir. Onlar hakikaten seni yalanlamazlar. Fakat o zalimler bile bile Allah'ın âyetlerini inkâr ederler."** (70).

Ali (k.v.):

Ebu Cehl, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* e dedi ki:

— Biz seni yalanlamıyoruz, biz ancak sana indirilen kitabı yalanlıyoruz (71). Bunun üzerine Allah:

"Onlar seni yalanlamazlar" âyetini inzal buyurdu.

Bir rivayet:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* i kavmi kendini yalanlayınca çok üzüldü.

Bunun üzerine *Cebrail (aleyhisselâm)* ona geldi ve dedi ki:

— Seni üzen şey nedir? Cevab verdiler:

— **Kavmim beni yalanladı...**

— *"Onlar senin sadık olduğunu biliyorlar... Bunun üzerine Allah bu âyeti inzal buyurdu."*

Bu âyette Peygamberimizi teselli eden ulvî mânâlar vardır. Allah onu teselli etmiş ve onlara Habibi'nin yalanlanmadığını, gerek inanç ve gerekse söz bakımından doğruluğunu itiraf ettiklerini haber vermiştir.

Evet, ona peygamberlik gelmeden önce *(Emin)* (çok doğru) adını vermişlerdi.

Cenâb-ı Hakk, böyle bir isnada kulak asmamasını, çünkü gerçekte onlar onu değil, âyetlerini yalanladıklarını ve bu yüzden de cahil ve münkir olduklarını ona beyan etmiştir. Asıl suçlanması gereken onlar olduğunu, çünkü; bile bile Allah'ın âyetlerini inkâr etmekle birer zalim olduklarını pek açık bir şekilde izah etmiştir. Çünkü bile bile inkâr, bir şeyi bilip öğrendikten sonra yapılan inkârdır. Nitekim şu âyet-i kerimede bu daha açık bir tarzda açıklanmıştır:

"Vicdanları da bunlara tam bir kanaat hâsıl ettiği halde zulm ve kibr ile yine bunları (inatlarından) **inkâr ettiler."** (72).

Sonra peygamberini teselli etti ve kendinden önce birçok peygamberlerin yalanlandığını (ilk defa yalanlanan kendisi olmadığını) bildirdi.

"And olsun senden evvelki peygamberler (in kendileri) **yalanlanmıştı da tekzip edildikleri ve ezaya uğratıldıkları şeylere karşı sabr etmişlerdi."** (73).

---

(70) El-En'âm: 33, (71) Bu hadisi İmam Tirmizî Sünnen'inde Ebvabu Tefsiri'l-Kur'ân ve Sureti'l-En'âm'da *İmam (Ali kerremallahu vechehu)* dan *Naciye b. Kâb* tarikiyle rivayet etmiştir. Sünen-i Tirmizî C. 8, Shf. 226, Hadis No. 3066, *İmam Süyûtî* ona tebean Şihab Hafacî'de hadisi Hâkim'in sahihtir dediğini nakletmişlerdir.

(72) En-Neml: 14, (73) El-En'âm: 34.

Bir önceki âyeti şeddesiz *(LA YÜKZİBUNEKE)* şeklindeki kıraate göre mânâsı şöyle olur: *"Seni yalancı bulamazlar."*

İmam Ferra (a) ve *El-Kisaî* (b):

"Yalancı olduğunu söylemiyorlar (söyleyemezler)..."

Bazılarına göre:

"Seni katiyen yalanlayamazlar. İftira yollu dahi olsa hiçbir şey isbat edemezler..."

Şeddeli olarak *(LA YUKEZZİBUNEKE)* şeklinde okunduğu zaman anlam şöyle olur: *"Seni yalanlayamazlar."*

Peygambere verilen özelliklerden, Allah'ın ona ikramlarından birisi de şudur:

Allah (c.c.) bütün peygamberlere kendi isimleri ile hitab etti:

Ey *Âdem*, ey *Nuh*, ey *İbrahim*, ey *Musa*, ey *Davud*, ey *İsa*, ey *Zekeriyya*, ey *Yahya!* diye çağırdı. Lâkin peygamberimize ismi ile çağırmadı ona şu şekilde hitab etti: Ey *peygamber*, ey *Nebi*, ey *Müzzemmil*, ey *Müddessir*.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PEYGAMBERİN YÜCE DEĞERİNE ALLAH'IN (c.c.) YEMİN ETMESİ...

Allah buyurmuştur:

"(Habibim) **senin ebedi yâd-ı cemiline yemin ederim ki, onlar sarhoşlukları** (azgınlıkları) **içinde muhakkak serseri bir halde idiler."** (74).

Tefsir ehli şuna söz birliği etmiştir: *Allah* (c.c.) *Muhammed* (sallallahu aleyhi ve sellem) in müddet-i hayatına yemin etmiştir.

Kelimenin aslı aynını zammı ile *(Ömrüke)* şeklindedir. Böyle olunca; bildiğimiz ömür anlamındadır. Kelime çok kullanıldığından *(Amrüke)* şeklinde varit olmuştur. Buna göre mânâsı:

"Varlığın ve bekan hakkı için." şeklindedir. Bazılarına göre:

"Yaşama hakkı için", kimine göre de, **"Hayatın hakkın için"** şeklindedir.

İşte bu, son derece ta'zim, tekrim ve teşrif anlamlarını muhtevidir!

Çok büyük mazhariyetler ifade ediyor bu!

İbn Abbas (radıyallahu anh):

"Dünya kurulduğundan beri Allah kendi katında Muhammed'ten (sallallahu

---

(a) Ebu Zekeriyya Yahya b. Ziyad b. Abdullah b. Manzur b. el-Eslemî ed-Düveli el-Kûfî (Ö. 204 H.)
(b) Ebu'l-Hasen Ali b. Hasan b. Abdullah b. Yehmuz b. Firuzü'l-Esedî. Kıraat-ı Aşere imamlarından (Ö. 183 H.). (74) El-Hicr: 72.

aleyhi ve sellem) *daha şerefli birini yaratmamıştır. Ondan başkasının hayatına yemin ettiğini kat'iyen duymadım.*"

Ebu'l-Cevzâ (Evs b. İsal b. Abdullah İbni'r-Rıb'i el-Basri (Ö. 83 H.):

"*Allah, Muhammed* (sallallahu aleyhi ve sellem) in *hayatından başka hiç kimsenin hayatına yemin etmemiştir. Çünkü; O, nezdinde mahlûkatın en şereflisi, en değerlisidir.*"

Allah (c.c.) buyurmuştur:

"Yâsîn!.. Hikmet sahibi Kur'ân hakkı için."

Müfessirler *(Yâsîn)* kelimesinde çeşitli fikirler serdetmişlerdir:

Mekkeli Ebu Muhammed (Peygamberden şöyle rivayet edildiğini nakletmiştir):

"Habibim indinde benim on ismim vardır. Bunlardan Tâhâ ve Yâsîn'i zikretmiştir." (75).

Ebu Abdurrahman es-Sülemî Ca'ferü's-Sadık'tan:

"*Yâsîn*" demek, (Ya Seyyidi) demektir!".

İbn Abbas (r.a.) dan:

"*Yâsîn*" demek, (Ya insan) demektir ki; bundan *Muhammed* (sallallahu aleyhi ve sellem) kastedilmiştir. Ya da O, Allah'ın isimlerinden bir tanesidir ve *Allah* (c.c.) bu ismiyle yemin etmiştir (Yemin harfini hazfederek)".

İmam Zeccac: (Ebu İshak İbrahim b. Muhammed. Ö. 313 H.) dedi ki:

Bunun mânâsı; "*Ey Muhammed*'dir denildi. Ya da bunun anlamı: *Ey adam*'dır!"

Kimine göre, "*Ey insan'dır!...*"

İbni'l-Hanefiyye:

"*Yâsîn: (Ya Muhammed)*, demektir.."

Ka'b'dan: "*Yâsîn*" bir nevi yemindir ki, *Allah* (c.c.) göğü ve yeri yaratmadan iki bin yıl önce onunla yemin etmiş ve: "*Ey Muhammed! Şüphe yok ki sen gönderilen peygamberlerdensin!*" buyurmuştur.

Cenab-ı Hakk sonra şöyle buyurmuştur:

"Kur'ân hakkı için, şüphe yok ki; sen elbette gönderilen peygamberlerdensin!" (76).

"*Yâsîn*" kelimesinin Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* in isimlerinden biri olduğu farzedilse (veya bu karara varılsa) ve bunda bir yemin anlamının mevcudiyeti sahih olsa, bu takdirde bunda peygambere çok büyük bir mahebbet ve kıymet atf edilmiş olur. Nitekim ondan sonra gelen

(75) Bu merfu hadîsi *Ebu Naim* Delalü'n-Nübüvve'sinde. *İbn Merduye* Tefsir'inde *İbn Adiyyi'l-Cürcanî* de Elkâmil fil Cerhi ve't-Ta'dil adlı eserinde *Ali, Câbir, Üsame b. Zeyd, İbn Abbas, Âişe* (r.anhüma) hazeratının hepsinden ayrı ayrı rivayet edildiğini tesbit etmiş fakat Usul-ü isnad'ta zaaf olduğunu söylemiştir. (Bak. Şihab C.1, Shf. 240).

(76) Yâsîn: 1-2.

kelimede kasem (yemin) anlamı vardır ve kendisine (yâni *Yâsîn*) kelimesine atfedilmiştir.

Nidâ (ünlem) mânâsı verdiğimizde, sonraki kasem, onun risaletini (peygamberliğini) gerçekleştirmek ve insanları hidayete sevk ettiğine şehadet etmek makamında olur, *Allah* (c.c.) hem onun ismiyle hem de kendi kitab-ı kerimi ile, onun gönderilmiş peygamberlerden olduğuna dair yemin etmiştir.

(ALÂ SIRATİN MÜSTAKİM)

"**Eğri büğrü olmayan, haktan kat'iyen inhiraf etmeyen dosdoğru bir yol üzeresin** (ey Habibim)" (76 a) demektedir.

Nakkaş: (Ebu Bekr b. el-Hasan b. Ziyad el-Mavsilî) (266 H.-Ö.355 H.)

"*Allah* (c.c.) kitabında, Hazreti *Muhammed*'den başka hiçbir peygamberin peygamberliğine yemin etmemiştir. Tabiî ki; bunda da, ona son derece kıymet verilmiş oluyor."

"*Yâsîn*"i "Ya Seyyid" olarak yorumlarsak, hadîs-i şeriflerinde bunu da teyid edecek esaslara rastlayabiliriz. Nitekim Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Efendimiz:

"**Ben, Âdem oğullarının ulusuyum,** (fakat) **övünme yok!**" (77) buyurmuşlardır.

Cenab-ı Hakk buyurmuştur:

"(Hakikat kâfirlerin dediği gibi değildir) **Şu beldeye yemin ederim! Sen bu beldeye helâl iken.**" (78).

Bu âyete bazı müfessirler şu mânâyı vermiştir:

"**Sen oradan** (Mekke'den) **çıktıktan sonra bir daha orada olmazsan ben o beldeye yemin etmem!**" (Ebu Talib-i Mekkî).

Bazılarına göre; âyetin başındaki (Lâ) zaidedir. Buna göre mânâ şu şekildedir:

"**Yemin ederim ki; sen o beldeye helâlsın. Ya da orada yaptıkların sana helâldır.**"

Bu âlimlere göre buradaki "*Beled*" (Şehir)den murat Mekke'dir.

El-Vasıtî, (Ebu Bekir b. Musa -320 H.):

"Diri iken teşrifleri ile ve orada ölüp defn edilmesiyle şeref verdiği şehirdir ki; bu şehir şüphesiz Medine'dir. Allah, Resûlü için bu şehre kasem etmiştir." Lâkin birinci görüş daha doğrudur. Çünkü bu sûre Mekke'de nazil olmuştur. Nitekim âyetin maba'dı olan "*Sen bu şehre helâlsın*" kısmı bunu teyid etmiştir.

(76 a) Yâsîn: 2.

(77) *İmam Müslim* Sahih'inde *Ebu Hüreyre* (r.a.)'dan 43 Kitabu'l-Fadail Babu Fadli Nesebi'n-Nebi Babu *Tafdil Nebiyyina* (s.a.v.) Alâ Cemii'l-Halaik. No. 2276-2278'de tahriç eylemiştir.

(78) El-Beled: 1,2.

İbn Ata'nın, Ve't-Tini sûresindeki *(VE HAZE'L-BELEDİ'L-EMİN)* âyetine yaptığı tefsir de bunu teyid etmiştir. Demiştir ki:

"*Allah* (c.c.) Resûlünün orada olması ile, o şehri güvenilir bir şehir yapmıştır. O, orada bulunduğu müddetçe kimseye ilişilmemiştir...

Sonra Allah şöyle buyurmuştur:

"**Babaya da, doğana da** (yemin ederim)" (79).

Buradaki *(baba)* dana murat Âdem *(aleyhisselâm)*'dır, diyen âlimlere göre kelime umumîlik ifade eder. Fakat buradaki *(baba)* dan murat İbrahim *(aleyhisselâm)*'dır, diyen kimselere göre *(Doğanın) İsmail (aleyhisselâm)* olduğu meydana çıkar ki; bunda Peygamberimize işaret vardır. Çünkü O, onun neslindendir.

Böylece bu sûre, iki yerde (de) Peygamberimize yemin edildiğini ifade etmiş olur.

Allah (c.c.) buyurmuştur:

"**Elif, Lâm, Mîm. Bu O kitabdır ki, kendisinde** (Allah katından gönderilmiş olduğunda) **hiç şüphe yoktur.**" (80).

İbn Abbas (r.a.): "... Bu harfler yemin (ifade eden) harflerdir. Allah bu harflerle yemin etmiştir."

İbn Abbas (r.a.) ve diğerlerinden, bundan başka tefsir de nakledilmiştir.

Sehl b. Abdullah et-Tûsterî:

"*Elif*": Allah'a, "*Lâm*": Cebrail *(aleyhisselâm)* a, "*Mîm*" de: Muhammed *(aleyhisselâm)* a delâlet eder. Bu görüşü *Semerkandî* nakletti; fakat Sehl'e izafe etmeden şu mânâyı verdi:

Allah; Cebrail *(aleyhisselâm)* ı *Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem)* e kendisinde şüphe bulunmayan bu Kur'ân'la indirdi."

İbn Abbas (r.a.)dan rivayet olunan birinci tefsire göre, kasem (yemin) "*Bu kitab öyle bir gerçektir ki; içinde asla şüphe yoktur*" mânâsına gelir. Bundan sonra Allahüzü'l-Celâl Habibi'nin ismini de kendi ismiyle yukarıdaki âyetteki gibi birlikte zikretmiş olur.

Cenâb-ı Hakk'ın: "*KÂF VE'L-KUR'ÂNİ'L-MECİD*" kavlindeki "*Kâf*" harfini *İbn Atâ*, peygamberin kalbi ile yorumlamış ve "*Allah* Habibi *Muhammed*'in (s.a.v.) kalbinin kuvvetine yemin etmiştir, çünkü; O'nun kalbi ilâhî hitâbı kaldırmış ve *Allah*'ı müşahadeye tahammül göstermiştir, çok ulvî bir durumda olduğu için de bunun karşısında asla etkilenmemiştir" demiştir.

Bazılarına göre: "*Kâf*" Kur'ân'ın ismidir. Kimine göre ise; *Allah*'ın ismi, kimisine göre de, yeri, baştan başa çevreleyen bir dağın ismidir. Bu hususta başka tefsirde bulunan tefsirciler de vardır."

---

(79) El-Beled: 3, (80) El-Bakara: 1-2

*"VE'N-NECMİ İZA HEVA"*daki "necm"den murat, *İmam Ca'fer-i Sadık b. Muhammed'e* göre; Hazreti *Muhammed'dir.* Ya da onun mübârek kalbidir. Çünkü o kalp nurlarla münşerih olmuş, Allah'tan başkasıyla hiç ilgilenmemiştir.

"VE'L-FECRİ VE LEYALİN AŞRİN"

İbn Atâ:

Burdaki *"fecr"*den murat; *Muhammed (aleyhisselâm)* dır. Çünkü, iman ondan (onun kalbinden) fışkırmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

PEYGAMBER (s.a.v.) IN, NEZDİNDEKİ YERİNİ TANITMAK İÇİN, YEMİN ETMESİ...

Allah (c.c.):

"And olsun kuşluk vaktine, (insanların) **sükûna vardığı dem geceye ki,"** (81) buyurmuştur.

Bu sûrenin nüzul sebebinde çeşitli fikirler serdedilmiştir:

a) Peygamber *(s.a.v.)* karşılaştığı bir özüründen dolayı gece namazını terk etmişti. Bu yüzden bir kadın dedikodu yaptı (yani Peygamberimizi kınadı).

Fakih Kaadı *(Allah onu muvaffak kılsın)* der ki: "Bu sûre altı yönden peygamberimizin büyüklüğünü, *Allah* indindeki yüksek mevkiini belirtmiştir.":

1 — *Allah* (c.c.) onun mevkiini belirtirken, **"And olsun kuşluk vaktine, insanların sükûna vardığı dem geceye ki,"** diye yemin etmiştir. Tabiî bu, derecelerin en büyüğüdür. Ona verilen pâyenin ulviyetini belirtmektedir.

b) Vahye ara verildiği zaman müşrikler ileri-geri konuştular. Bunun üzerine Cenab-ı Hak bu sûreyi indirdi (81a).

---

(81) Ed-Dûha: 1-2

(81 a) İmam Buharî, Sahih'inin "Kitabu'l-Küsûf Babu Terki'l-Kıyamı lil Mariz" de *Cündeb b. Abdullah* (r.a.) dan rivayet ettiği gibi "Kitabu Fadaile'l-Kur'ân BabuSuretü't-Dûha"da *Cündeb b. Süfyan* (r.a.) dan rivayet etmiştir. *İmam Müslim* Sahih'inin "Kitabü s Salât Babu İtmamü'l-Mem'ümi bil İmam"da Hz. *Âişe* (r.a.) dan rivayet eylemiştir. 4- K. Bab: 19 Hadis No. 412/82 84. Aynı kitab "Babu İstihlafi'l-İmam iza urıza lehu Uzrün"de yine Hz. Âişe (r.a.) dan "Kitabü'l-Cihad"ta "Babu Malakiye'n-Nebiyyü Mine'l-Müşrikiyne eza... "da *Cündeb* (r.a.) dan rivayet etmiştir. *İmam Ebu Davud* Sünen'inde "Kitabü's-Salât" Bab. 67'de Nesai Sünen Kitabü's-Seyh'i Sünnet-i fıhya. Hadis No. 1237 de yine Hz. *Âişe* (r.a.)dan *İmam Ahmed b. Hanbel* Müsned C. 3, Shf. 224, C. 4, Shf. 312-313 de, C. 6, Shf. 438 de rivayet etmiştir.

2 — Nezdindeki yerini, huzurundaki değerini: "(Habibim)" **Rabbin seni terketmedi.** (Sana) **darılmadı da.**" (82) kavli ile belirtmiştir. Yani, bu şu demektir: Allah seni bırakmadı, sana kızmadı, seni kendisine elçi edindikten sonra asla ihmal etmedi.

Üçüncüsü: Cenâb-ı Hak;

"**Elbette âhiret senin için dünyadan hayırlıdır.**" (83) buyurmuştur. *İbn İshak*'ın tefsiri: "Allah'a dönüşünde, dünyada sana verdiklerinden daha iyileri ve daha üstünleri vardır. *Sehl b. Abdullahi't-Tusterî:* Yani gerek şefaat ve *Makam-ı Mahmut* gibi pâyelerden yanımda sakladığım şeyler senin için dünyadan daha hayırlıdır." diye tefsir etti.

Dördüncüsü:

"**Muhakkak ki Rabbin sana verecek de hoşnut olacaksın!**" (84) kavl-i celîlinde belirtilen husustur. Bu âyet (her iki cihanda da) Peygambere bahş edilen birçok lütûf, ihsan, saadet ve çeşitli ni'metleri câmidir.

İbn İshak: "Dünyada başarıya erdirmek, âhirette de, ona bol sevab vermekle onu hoşnut kılacaktır" diye tefsir etti. Bazılarına göre: Ona şefaat ve *Havz-ı kebirî* vermekle hoşnut edecektir" diye tefsir olunmuştur.

Peygamber (aleyhisselâm) ın âlinden diye bazıları tarafından rivayet edilmiştir (84 a). "Kur'ân-ı Kerim'de bundan çok ümit veren bir âyet daha yoktur." Allah Resûlü, tabiidir ki, ümmetinden hiç kimsenin ateşe atılmasına razı olmayacaktır...

Beşincisi:

Bu sûrenin sonlarına doğru (gelen âyetlerde sayılan) Allah'ın (c.c.) ona hazırlamış olduğu nimetler: Onu hidâyet etmiş... Malı yokken kendisini zengin etmiş... İnsanları irşat etmeye onu muvaffak kılmış... Yahut kalbine tükenmeyen bir hazineyi andıran kanaati vermekle onu zengin etmiş... Yetimken onu dedesinin terbiyesine vermiştir... Yahut da Allah bizzat onu himayesine almıştır.

Hulâsa; buna benzer mânâlar verilmiştir, müfessirler tarafından bu sûrenin âyetlerine, "Kimisi de şu mânâyı vermiştir":

"Senin sayende, dalâlette olanları hidâyete erdirmiştir. Senin sayende fakir ve yoksulları zengin kılmıştır. Yetim ve kimsesizleri de yine senin sayende himaye ettirmiştir." Evet, Allah ona, bütün bu ihsanlarını hatırlat-

---

(82) Ed - Dûha: 3. (83) Ed - Dûha: 4. (84) Ed - Dûha: 5.

(84 a) Bu eseri *Ebu Naim Delailü*'n-Nübüvve'de *İmam Ali b. Ebu Talip* (k.v.) den mevkufan rivayet ettiği *Hafız. İmam Celaleddin Süyûti* (r.h.) Menahilü's- Safa'da yazıyor.

mıştır. Yine bilinen şeylerdendir: Onu küçüklük, yetimlik anında yalnız bırakmayan *Allah* (c.c.) elbetteki büyüdükten, hele hele peygamberliğe erdirdikten sonra da yalnız ve yardımsız bırakmamıştır.

Altıncısı:

O'na vermiş olduğu bunca nimeti açıklamasını ve ondan bahsetmesini, *Allah* (c.c.) ona emretmiştir. Ve şöyle buyurmuştur:

"Bununla beraber Rabbinin nimetini durmayıp söyle (anlat)." (85).

Kişinin kendisine yapılan in'amdan veya iyilikten bahsetmesi, bir nevi şükür sayılır elbette. Bu hitabı, şüphè yok ki; peygamberimize has olmakla beraber onun şahsında tüm ümmetine şamildir.

Cenab-ı Hakk *(Necm* sûresinde de) (LEKAD REÂ MİN ÂYÂTİ RABBİHİ'L-KÜBRÂ) ya kadar, hep O'ndan bahsetmiştir. Müfessirler sûrenin başında yer alan (VENNECMİ) kelimesinde çeşitli görüşlerde bulunmuşlardır —Bu görüşler tefsir kitablarında daha geniş biçimde yer alır—:

a) Bildiğimiz yıldız...

b) Kur'ân...

c) *Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)* (bu *Ca'fer b. Muhammed'in* görüşüdür). Yâni; Muhammed *(aleyhisselâm)* ın kalbi kastedilmiştir, dedi.

(Et - Târık) sûresindeki *(ENNECMÜ'S - SAKİB)* den *murat Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)* dir diye *İmam Ebu Abdurrahman Sülemî* rivayet etmiştir.

Bu âyet-i kerimeler (yâni; *Necm* sûresindeki âyete kadar olan âyetler) O'nun faziletini ve özelliklerini mükemmel bir biçimde dile getirmektedir ve ona tükenmek bilmeyen sayısız vasıflar ve güzellikler bahşetmektedir.

Nitekim: *Allah* O'nun dalâletten tamamen beri olduğuna, sapmadığına, saptırmadığına yemin etmiştir. Doğru söylediğine, tebliğ ettiği hususlar ancak bir vahiyden ibaret olduğuna, ona *Allah* tarafından bütün bunları çok güçlü olan *Cebrail (aleyhisselâm)* ın getirdiğine (yemin etmiştir).

Sonra *İsra* kıssasından bahsederek yine onun faziletine ve üstünlüğüne temas etmiş ve *(Sidre-i Münteha)* ya kadar gittiğini beyan buyurmuştur. Gördüklerini tam gördüğünü, Rabbinin en büyük âyet (alâmetlerini) gördüğünü (yemin) ederek ve onu tasdik ederek beyan etmiştir.

İsra sûresinin ilk âyetlerinde de bu gerçekler (kullarına haber vererek) belirtilmiştir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* in *Ceberût* ve *Melekût* âleminde gördükleri lahutî alâmetler, dille ifade edilemeyecek kadar büyük, dinlemekten kulaklar bile acze düşecek kadar müthiş, idrakinden akılların âciz kalacak

(85) Ed - Dûha: 11

kadar hayret ve dehşet verici olduğu için, Allah bütün bunlara îma ve kinâye tarîkî ile işaret etmiş ve böyle buyurmuştur:

"(Allah) **kuluna vahyedeceğini etti.**" (86).

"Bu şekil söze" edebiyat ve belâgat ehli, *Vahiy* ve *İşaret* tesmiye ederler. Zira onlara göre; bu i'caz babların en beliğidir. Yine Allah (c.c.) buyurmuştur:

"**And olsun ki, O, Rabbinin en büyük âyetlerinden bir kısmını görmüştür.**" (87).

Akıllar, *Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)* e gösterilen şeyleri idraktan âciz kalır, hayal güçleri bile o büyük alâmetleri tâyinden âciz kalır.

Kadı Ebu'l-Fadl İyaz *(rahimehullah)* diyor ki: Bu âyetler bize, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* e verilen değeri anlatmaktadır. *İsra* yolculuğunda her türlü âfet ve felâketlerden *Allah*'ın onu nasıl muhafaza ve himaye ettiğini belirtmektedir.

Evet *Allah* (c.c.) onun gönlünü, dilini ve tüm âzalarını her türlü noksanlık ve sakatlıktan korumuştur. Konuştuğu zaman, kendiliğinden indî fikirler ortaya atarak konuşmamıştır. Tüm konuştukları bir vahye müstenit olmuştur.

"**Onun gördüğünü kalb(i) yalana çıkarmadı. Gözü** (gördüğünden) **ağmadı** (onu) **aşmadı da.**" (88), buyurarak hem onun kalbini hem de gözünü tezkiye buyurmuştur. Cenâb-ı Hakk buyurmuştur:

"**And ederim o** (geceleri) **geri dön(üp) aydınlık neşreden, akıp akıp yuvalarına giden** (yıldız)**lara, nefeslendiği dem sabaha ki, şüphesiz muhakkak O** (Kur'ân), **çok şerefli bir elçinin** (getirdiği) **kelâmdır.** (Bir elçi ki) **çetin bir kudrete mâliktir, Arş'ın sahibi** (olan Allah nezdinde) **çok itibarlıdır. Orada kendisine itaat olunandır. Bir emindir. Sizin sahibiniz bir mecnun değildir. And olsun ki; O** (sahibiniz) **onu apaçık ufukta görmüştür. O gaybden dolayı asla suçlu da değildir. O** (Kur'ân) **da taşlanmış** (kovulmuş) **bir şeytanın sözü değil.**" (89).

(Bu âyet-i kerimelerde de peygambere yüksek pâyeler verilmiştir. Şöyle ki):

Ali b. İsa (89 a) ve diğerleri buradaki *şerefli bir elçiden* murat; *Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)* dir, dediler. Buna göre; mabadındaki tüm vasıflar tabiî ki; ona aittir.

---

(86) En - Necm: 10.
(87) En - Necm: 18.
(88) En - Necm: 11 ve 17.
(89) Et - Tekvir: 15-25.
(89 a) Ali b. İsa, Ebu'l-Hüseyin Ali b. İsa Ali b. Abdullah er-Rummanî Nahiv, Lügat, Tefsir ve Kelâm ilimlerinde büyük bir imamdır. İbn Düreyd'in talebesidir. (Ö. 384 H.)

Bazılarına göre "şerefli bir elçiden" murat; *Cebrail (aleyhisselâm)* dır. Tabiî bu tefsire göre; mâbadındaki tüm vasıflar *Cebrail (aleyhisselâm)* a ait olur.

"*Onu apaçık ufukta görmüştür*", bazılarına göre; bundan murat Muhammed *(aleyhisselâm)* dır. Yani (Peygamber) Rabbini görmüştür, demektir.

Müfessirlerden kimine göre, bunun anlamı, *Cebrail (aleyhisselâm)* ı ufukta kendi kılığında görmüştür, demektir.

"O, gaybden dolayı asla suçlu da değildir."

Yâni; bu yüzden o katiyen suçlanamaz demektir. Her kim *(Danîn)* kelimesini *(Za)* ile *(Zanîn)* şeklinde okursa anlamı:

"O, asla Allah'a dua etmek, hikmetlerini düşünmek ve anlamak yönünden bahil değildir" şeklinde olur.

Bu kısım, bütün tefsircilerin oy birliği ile Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* e aittir.

Cenab-ı Hakk, "NUN VELKALEMI" buyurmuştur. Bu sûrede de ona pek büyük önem verilmiştir. Cenab-ı Hakk bu sûrede de kâfirlerin *Muhammed (aleyhisselâm)* a yakıştırdıkları tüm kötü vasıflardan onu tenzih etmek için yeminle başlamıştır. Onu teselli etmiş, tasalanmamasını,

"(Habibim) **sen, Rabbinin nimeti sayesinde, bir mecnun değilsin.**"(90), kavli ile tavsiye (ettikten sonra emeline nail olacağını, geniş olmasını tavsiye) buyurmuştur.

Bu âyet, hitap ve karşılıklı konuşmada riayet edilmesi gereken en büyük bir nezaket kaidesini belirtir; *Allah* (c.c.) Peygamberini, bu ilâhî hitabına mazhar kılarak taltif buyurmuştur.

Sonra Peygamberin, nezd-i ilâhisinde sonsuz sevaba, bitmeyen mükâfata nail olduğunu şöylece izah etmiştir:

"Senin için muhakkak ve muhakkak tükenmeyen bir mükâfat vardır" (91).

Sonra ona yaptığı bağışlar, verdiği güzel ahlâk ve tüm güzellikleri övmüş ve (iki tekid ifade eden harflerle) teyid etmiştir. Şöyle:

"Hiç şüphesiz sen büyük bir ahlâk üzerindesin" (92).

Buradaki büyük ahlâk hakkında şu görüşler serdedilmiştir:

a) Kur'ân...

b) İslâm...

---

(90) El - Kalem: 2, (91) El - Kalem: 3, (92) El - Kalem: 4

c) Bildiğimiz güzel huy...
d) Peygamberin tek gayesi Allah'tır.

El-Vâsıtî: "Ona verdiği bol nimetlerden dolayı onu övmüştür. Ve bu sayede onu tüm yaratıklara üstün kılmıştır. Çünkü onu böyle büyük bir ahlâk üzere kılmıştır. Onu hayra ve bu gibi yüksek vasıflara erdiren, hamde lâyık ve pek cömert olan Allah'ı (noksan sıfatlardan) tenzih ederim."

Sonra yine o hayrı işleyecek olan Habibini övmüş ve onu mükâfatlandırmıştır. Ona büyük nimetini bol ve fazlını akıtan (Allah'ı noksan sıfatlardan) tenzih ederim. Sonra düşmanlarının ona gösterdikleri ceza ve tehditlerinden dolayı, onları nasıl cezalandıracağını beyanla onu teselli etmiştir:

"Yakında göreceksin, onlar da görecekler." (93).

Sonra peygamberini övdükten, onun şeref ve yüceliğinden bahsettikten sonra düşmanının zemmine, ahlâkının kötülüğüne başlamıştır. Tam on kötü hasletle Resûlünün düşmanını (Resûlüne yardım etmek, onu müdafaa etmek için) zemmetmiştir. "FELA TUTİİ'L-MÜKEZZİBİN" kavlinden (Esâtîri'l-evvelin) kavline kadar hep Peygamber aleyhinde olanları kınamıştır. Sonra:

"Biz yakında onun hortumunun üstüne damga vuracağız?" (94), kavli ile düşmanın korkunç âkıbetini belirtmiştir. Böylece Allah, Resûlüne yardımını tamamlamıştır. Onu, kendisinden daha iyi savunmuş, düşmanlarına karşı vereceği cevaptan, daha iyi bir cevab vererek şeref ve haysiyet divanında *(Resûlünü)* bir kere daha yüceltmiş, ulvî mertebelere erdirmiştir.

ALTINCI BÖLÜM

CENÂB-I HAK'IN RESÛLÜNE ACIMASI, ONA ŞEFKAT ETMESİ...

Allah (c.c.) buyurmuştur:

"Tâhâ. Biz Kur'ân'ı, sana zahmet çekesin diye indirmedik."(95).

"Tâhâ" kelimesinin anlamında birkaç görüş ileri sürüldü:

a) Bu, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* in isimlerinden biridir.
b) *Allah*'ın bir ismidir.
c) Ey kişi! (Resûlullah kastediliyor) demektir.

(93) El - Kalem: 5,
(94) El - Kalem: 16.
(95) Tâhâ: 1-2.

d) Ey insan! (yine Peygamberimiz kastedilmektedir).
e) Bu, birçok mânâlar ifade eden *Huruf-i Mukattaadır.*

Vasıtî der ki; *Allah* (c.c.) bununla, "Ey Tahir, ey Hâdi" mânâlarını kastetmiştir.

Bazılarına göre bu, **"Yere ayak bas"** emrini ifade eder. Kelimedeki yerden kinâyedir. Bu takdirde anlamı şöyle olur: **"İki ayaklarınla yere dayan, tek ayak üstünde durup da kendini yorma!".**

Nitekim, **"Kur'ân'ı sana zahmet çekesin diye indirmedik!"** buyurmuştur.

Peygamber gece ibadetlerinden ötürü uykusuz kalıp kendisini pek yoruyorlardı. *Allah* (c.c.) kendisine acıdığından, merhamet ettiğinden bu âyeti indirmiştir.

Kaadı Ebu Abdullah Muhammed b. Abdirrahman (Ö. 503 H.) ve diğerleri: Üstazları *Kâdı Ebi'l - Velid el - Bâci'den,* o da *Hafız Herevî Abd. İbn Ahmed b. Muhammed Ensarî'den, o da Muhammed el - Humevî'den,* (D.293 H. -Ö. 381 H.) o da *İbrahim b. Hüzeyim eş - Şaşî*'den, o da; *Abd. b. Humeyd*'den, o da; *Haşim b. el-Kasım*'dan, o da; *Ebi Cafer*'den, o da *Rebi Enes* (r.a.) dan:

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) namaz kıldığı zaman, tek ayak üzerinde durup öbür ayağını kaldırırlardı (96). Bunun üzerine Allah (c.c.):

"Tâhâ = Ayağını yere bas (koy!). **Ey Muhammed, biz sana Kur'ân'ı, zahmet çekesin diye indirmedik!"** âyetini indirdi.

İşte bütün bunlarda Peygambere karşı gösterilen ikram ve iyi muamele kavramları mevcuttur. Bunu hemen hemen herkes anlar, hiç kimseye gizli değildir. Biz *(Tâhâ)* kelimesini Peygamber isimlerinden biri olarak kabul ettiğimiz zaman, bu altıncı bölüm bir önceki bölüme bağlı olur.

Allah'ın (c.c.) Peygambere karşı olan şefkat ve merhamet örneklerinden birisi de şu âyet-i kerimede belirtilmiştir:

"Demek, bu söze (Kur'ân'a) **inanmazlarsa bir üzüntü duyarak, arkalarından kendini âdeta tüketeceksin!"**(97)

Yani onlar iman etmediler diye kızarak, ya da üzülerek, yahut da kor-

(96) *Abd. b. Humeyd* Tefsir'inde bu kavli *Rebi b. Enes*'den Hz. *Ali*'ye mevsul olarak rivayet etmiştir. Ayrıca *İbn Merduye* Müzzemmil Sûresi tefsirinde *İbn Abbas* (r.a.) dan rivayet nakletmiştir.
Abd. b. Humeyd'in Rebi b. Enes'ten tahriç ettiği rivayetten başka bu hususta İmam Tirmizî'nin Şemail'inin "El-Hasais"ine bakılabilir.
(97) El - Kehf: 6

karak kendini helâk mı edeceksin? demektir. Şu âyet-i kerime de aynı anlamı taşır:

"(Habibim) **Onlar mü'min olmayacaklar diye, âdeta kendine kıyacaksın!**"(98).

Bu âyetin hemen ardından gelen âyette de şöyle buyurulmuştur:

"**Eğer dilersek biz onların tepesine gökten bir âyet indiriveririz de ona, boyunları eğilekalır.**"(99).

Konuya ışık tutacak birkaç âyet daha:

"**Şimdi sen ne ile emrolunuyorsan,** (kâfirleri çatlatırcasına) **apaçık bildir. Müşriklere aldırış etme!**" (100).

"**And olsun biliyoruz ki; onların söyleyip durduklarından göğsün** (cidden) **daralıyor.**" (101).

"**And olsun, senden evvelki peygamberlerle de istihza edilmiştir.**" (102).

İmam *Ebu Talib-i Mekkî der* ki: "*Allah* (c.c.) bu âyetlerden Resûlünü müşriklerin sataşmasından, ona karşı olan kötü davranışlarından korumuş ve âdeta onu müdafaa etmiş, gerek müşriklere ve gerekse kâfir ve münafıklara aldırmamasını tavsiye etmiştir. Ve ona şu gerçeği bildirmiştir:

Şayet onlar küfürlerinde ve Peygamberine karşı hırçın ve haksız sataşmalarında devam ederlerse elbetteki önceki kâfirlerin âkıbetlerine uğrayacaklardır ve çetin bir belâ ve azab onları alıverecektir. Peygamber *(aleyhisselâm)* i teselli eden bir iki âyet daha:

"(Habibim) **seni tekzip ediyorlarsa, senden önceki peygamberler de tekzip edilmiştir.**" (103).

"**Bunun gibi, bunlardan öncekilere de peygamber gelmemişti ki, "Bir sihirbaz!" yahut "Bir deli!" demesinler.**"(104).

Bu âyetlerde görüldüğü gibi, *Allah* (c.c.) Habibini teselli etmiştir. Eski milletlerin ne gibi âkıbetlere mâruz kaldıklarını ve eski peygamberlerin nasıl yalanlandıklarını, kavimlerinin kendilerine nasıl isnat ve iftiralarda bulunduklarını bir bir izah ederek peygamberin gönlünü almıştır. Onlara aldırış etmeyip, yolunda devam etmesini tavsiye ve emir buyurmuşlardır. Çünkü; Mekke müşrikleri ve kâfirlerinin kendisine sataşması, çeşitli iftiralarda bulunması, peygamberler tarihinde ilk defa vâki olmuş hususlardan olmayıp

(98) Eş-Şuara: 3, (99) Eş-Şuara: 4,
(100) El-Hicr: 94, (101) El-Hicr: 97,
(102) El-Enbiyâ: 41, (103) Fatır: 4,
(104) Ez-Zariyat: 52.

belki kendinden evvel gelen peygamberlerin milletleri de aynı şeyi kendi peygamberlerine revâ görmüşlerdir. Bunun için üzülmemesini, tebliğe devam edip hak ve hakikatı yüzlerine korkmadan, çekinmeden ilân etmesini özellikle tenbih buyurmuştur.

Sonra şu iki âyetle gönlünü almış ve tebliğden sonra vazifesini yapmış olacağından kendisi asla suçlanmayacağını, bu babta mâzur sayılacağını da ifade buyurmuştur:

"**O halde** (Habibim) **onlardan yüz çevir! Artık sen, kınanacak** (sorumlu tutulacak) **değilsin!**" (105).

"**Sen Rabbinin hükmüne** (rıza ile) **sabret. Çünkü muhakkak sen bizim gözümüz** (önün)**desin.**" (106).

Allah (c.c.) bu ve benzeri birçok âyetlerde Habibini teselli etmiştir. Kendi himayesine aldığı için, onların eziyetlerine sabretmesi gerektiğini belirtmiştir. Çünkü, onlar kendi himayesinde olan bir peygambere asla zarar ve keder getiremezler.

YEDİNCİ BÖLÜM

ALLAH KİTAB-I AZİZ'İNDE O'NUN DİĞER PEYGAMBERLERDEN ÜSTÜN OLDUĞUNU, RÜTBE BAKIMINDAN HEPSİNDEN İLERİ BULUNDUĞUNU BEYAN EDER...

Cenab-ı Hakk buyurmuştur:

"**Allah** (geçmiş) **peygamberler**(in)**den —And olsun ki; size kitab ve hikmet verdim. Sonra da size nezdinizdeki** (o kitab ve hikmeti) **tasdik eden bir peygamber gelmiştir** (gelecektir). **Ona katiyen iman ve ona herhalde yardım edeceksiniz diye—** (and ve) **misak aldığı zaman dedi ki: "Öyle ise** (birbirinize) **ve ümmetlerinize karşı, şahit olun, ben de sizinle beraber** (bu ikrarınıza) **şahitlik edenlerdenim.**" (107).

Ebu'l-Hasan el-Kâbisî der ki: "Allah (c.c.) Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* e hiç kimseye hatta hiçbir peygambere vermediği paye ve üstünlükleri vermiştir. Bunu bilhassa bu âyet-i kerimede açıklamıştır. Müfessirler dediler ki: "*Allah* (c.c.) vahy suretiyle onlardan ahd-ü misak almıştır. Gönderdiği bütün peygamberlere ondan bahsetmiş ve onun sıfatlarını anlatmıştır. Onlardan, eğer o peygambere yetişirlerse; muhakkak ona iman edecek-

(105) El-Zariyat: 54, (106) Et-Tûr: 48.
(107) Âl-i İmran: 81.

lerine dair söz almıştır. Bazılarına göre; her peygamber durumu kendi kavmine anlatacak, onlar da kendilerinden sonra gelenlere izah edecekler.

"Sonra size gelmiştir!" hitabı, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e muasır olan kitab ehlinedir.

İmam Ali (k.v.): "Âdem (aleyhisselâm) zamanından beri göndermiş olduğu bütün peygamberlerden Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* e yetiştikleri takdirde mutlaka ona iman edeceklerine dair söz almıştır (a). Hem onlardan hem de kavimlerinden, ona diri olarak eriştikleri takdirde mutlaka ona iman edip yardım edeceklerine dair kati söz almıştır(a). Bu hususta daha birçok âyetler nâzil olmuştur. Gerek müfessir *Süddi* (108) ve gerekse *Katâde* bu âyetlerin tefsirinde aynı anlamda fikirler beyan etmişlerdir.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* in kıymetini artıran bir iki âyet daha:

"Hatırla o zamanı ki, biz peygamberlerden misaklarını almıştık. Senden de, Nuh'dan da, İbrahim'den de, Musa ile Meryem'in oğlu İsa'dan da (evet) biz onlardan (öyle) **sapasağlam bir misak aldık"** (109).

"Nuh'a ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Ya'kub'a, evladlarına, İsa'ya, Eyyub'a, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a vahy eylediğimiz ve Davud'a Zebur'u verdiğimiz gibi (Habibim) **şüphesiz sana da vahy ettik biz."** (110).

Ömer b. el-Hattab (r.a.)ın şöyle ağladığı (Peygamberin irtihalinden sonra) rivayet edilmektedir:

Ey Allah'ın Resûlü! Anam, babam sana feda olsun. Allah katında öyle bir şeref ve derecen vardır ki, seni en son peygamber olarak göndermiş, lâkin (senden de misak aldık) *buyurarak hepsinden önce zikretmiştir* (seni).

Annem, babam sana feda olsun ey Allah'ın Resûlü! Allah katında o derece kıymetin var ki, nar ehli bile, ateş içinde yanarlarken şöyle haykıracaklar:

"Ah ne olaydı biz Allah'a ve Peygambere itaat etseydik (de bu hal başımıza gelmeseydi!)" (b).

Katâde (r.a.) dan: "Peygamber, *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuşlardır:

(a) *İmam Ali;* (kerremallahü vechehu) nun bu me'sur tefsirini *İmam Cerirü't-Taberi* ve *İbn Kesir* nakletmişlerdir.

(108) *Süddî; İsmail b. Abdurrahman b. Ebi Kerime* tabiînden tefsir ve hadîste imam sayılan bir zattır. (Ö. 127 H.)

(109) El - Ahzâb: 7.

(110) En - Nisa: 163.

(b) Emirü'l-Müminin Hz. Ömerü'l-Faruk'un bu kavlini İktibasü'l-Envar'da müellifi ve *İbni'l-Hac* Medhalinde tahric ettiklerini Şihab C. 1, Shf. 311'de yazıyor.

"Yaradılışta peygamberlerin ilki, gönderilişte ise sonuncusuyum."(110 a).

Bu sebebledir ki; mezkûr âyette önce ondan bahsedilmiş, sonra Nuh'tan başlayarak diğer peygamberlerden.

Ebu'l-Leys Semerkandî: "Âyette peygamberimiz onlardan önce zikredildiği için, ona apayrı bir kıymet verilmiş oluyor".

Mezkûr âyetin anlamı: *"Onlardan Âdem (aleyhisselâm) ın sırtından çıkardığı zaman ahd-i misak almıştır."*

Cenab-ı Hakk,

"O peygamberler (var ya) **biz onların kimine, kiminden üstün meziyetler verdik. Allah onlardan biri ile söyleşmiş, birini de birçok derecelerle yükseltmiştir."** (111) buyurmuştur.

Müfessirlerden bazılarına göre, *"Birini birçok derecelerle yükselttik"* kavlinden murat: Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dir. Çünkü o,

a — Her çeşit ırka, kırmızıya, siyaha, beyaza gönderilmiştir.

b — Ganimetler ona helâl kılınmıştır.

c — Mübarek ellerinde birçok mucizeler zâhir olmuştur.

ç — Peygamberlere ne gibi fazilet ve meziyetler verilmiş ise, hemen hepsi ona da verilmiştir.

(Yukarıda geçmişti: Cenab-ı Hakk bütün peygamberleri isimleri ile çağırırken onu ey Nebi, ey Resûl) diye çağırmıştır.

Semerkandî Kelbî'den naklediyor:

"VE İNNE MİN ŞİATİHİ LE İBRAHİM" de ki (H) *Muhammed (sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem)* dir. Yani O, kastedilmektedir. Yani *Muhammed* etbaındandır *İbrahim*, onun dini ve minhacı üzeredir, demektir.

İmam Ferrâ buna cevaz vermiş; *İmam Ebu Talib-i Mekkî de ondan* böyle rivayet etmiştir. Bazılarına göre; bundan murat; *Nuh (aleyhisselâm)* dır (yani oradaki zamir ona râcidir).

SEKİZİNCİ BÖLÜM

ALLAH'IN (c.c.) ONA RAHMET ETMESİ, ONU DOST EDİNİP, ONUN SAYESİNDE (KULLARINDAN) AZABI KALDIRMASI...

Allah (c.c.):

"Halbuki Allah sen aralarındayken (Habibim) **onları azablandıracak**

(110a) Hadîs-i şerifin lâfzen metnini *İbn Ebi Hâtim* ve *İbn Lâl* Mekarimü'l-Ahlâk ve *Ebu Naîm*, Delailü'n-Nübüvve'de *Ebu Hureyre* (r.a.)'dan rivayet ettiklerini *İmam Süyûtî* Menahilü's-Safa'da yazmıştır. Ayrıca *İmam Begavi* Katade tarikiyle yine *Ebu Hüreyre*'den tahriç etmiştir. Hadîs-i şerifin mânâsına gelince; *Tirmizî*'nin Sünen'in Ebvabü'l-Menakıb'ında, *Müslim*'in Sahih'inde Kitabu'l-Kader- Babu Hıcacı Âdem ve Musa aleyhisselâm. Hadis No: 16/2653 tahriç etmişlerdir.

(111) El-Bakara: 253.

değildi. İstiğfar ederlerken de Allah onları yine azablandırıcı değildir." (112), buyurmuştur.

Yani sen Mekke'deyken onları azablandırmamıştır. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Mekke'den çıkıp mü'minlerden orada kalan, kaldıktan sonra âyetin ikinci şıkkı olan:
"İstiğfar ederlerken de Allah yine onları azablandırıcı değildir"'i indirmiştir. Bu tıpkı şu âyet gibidir:
"Onlar seçilip ayrılmış olsalardı, biz onlardan, küfür edenleri muhakkak elem verici bir azaba giriftar etmiştik bile."(113).

Müminler hicret ettikten sonra şu âyet-i kerime nâzil oldu:

"Allah onlara ne diye azab etmeyecek?"(114).

İşte bu âyet, peygamberimizin şeref ve Allah'ın indindeki mevkiini en bâriz ve belirgin bir tarzda açıklamaktadır. Çünkü O, Mekke'deyken kâfirlere azab edilmemiştir. Mekkeliler'e onun orada bulunuşu sebebiyle hiçbir felâket verilmemişti. Sonra kendisi ayrılıp hicret ettikten sonra sahabelerden bazıları kalmıştı. Onların yüzüsuyu hürmetine de Allah onlara ilişmedi. Nihayet Mekke mü'minlerden hâli olunca, hiçbir Müslüman orada kalmayıp hepsi Medine'ye hicret edince; Allah mü'minleri onlara musallat kıldı, kendilerine zaferler bahşederek, kâfirleri yendirdi, kılınçlarını onlara hâkim kılıp yerlerine, yurdlarına ve mallarına Müslümanları vâris kıldı. Âyetin başka bir tefsiri daha vardır.

Bize, üstadımız Kadı Şehid Hafız *Ebu Ali b. Sekre* (rahimehullah), *Ebu'l-Fadl b. Hayrun, Ebü'l-Hasan es-Sayrafî Ebu Ya'la b.* Zevci'l-Hurreti, *Ebu Ali es-Sincî, Muhammed b. Mahbub el-Merzevî, Ebu İsa el-Hafız Tirmizî, Süfyan b. Veki b. Nümeyr, İsmail b. İbrahim b. Mühacir, Abbad b. Yusuf, Ebi Bürde Tebne Ebi Musa*'dan, o da babasından:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuşlardır:
"Allah bana ümmetimi garanti etmek için iki (emniyet) **indirmiştir:**

"Sen içlerindeyken Allah onları azablandıracak değildi. İstiğfar ederlerken de Allah onları yine azablandırıcı değildir. Ben ayrılıp yürüdüğümde (Mekke'den Medine'ye hicret ettiğimde), **size istiğfarı bıraktım. Aynen Allah'ın şu kavl-i Celîli bunun gibidir."**(115). "Seni biz ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) (yine) buyurdular:

(112) El - Enfal: 33, (113) El - Feth: 25, (114) El - Enfal: 34.
(115) İmam Tirmizî, Sünen Ebvabu Tefsiri'l-Kur'ân Vemin Sûreti'l-Enfal'de Ebi Musa'dan rivayet etmiştir. C. 8, Shf. 238, Hadis No. 2082.

"Ben eshabıma karşı bir emanım (yani garantiyim)." (116).

Bu hadîsin şerhinde birkaç fikir ve yorum ileri sürülmüştür:

a) Peygamber onları bid'atlerden korumuştur...

b) İhtilâf ve fitnelerden korumuştur...

c) Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve sünneti yaşadıkça en büyük eman (garanti) dir. Sünneti devam ettiği müddetçe o devam etmektedir.

Fakat sünneti bırakıldığı zaman (yani hükümsüz kılındığı zaman) belâ ve fitneleri bekleyiniz!

Allah (c.c.):

"Şüphesiz ki Allah ve melekleri peygambere çok salât (ve tekrim) **ederler. Ey iman edenler, siz de ona salât edin, tam bir teslimiyetle de selâm verin."** (117), buyurmuştur.

Allah, peygamberin şeref ve kıymetini, ona salât (rahmet) etmesiyle, meleklerin de onun için istiğfarda bulunmasıyla, kullarına da aynı şeyi yapmalarını emretmesiyle, bir kere daha belirtmiştir.

Ebu Bekr b. Furek'den:

Bazı âlimler Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* in **"Göz aydınlığım salâtda kılınmıştır!"** hadîs-i şerifini şöyle yorumlamışlardır:

"*Allah* (c.c.) ın, ona salât etmesi (rahmet etmesi) meleklerin de onun için istiğfar etmesi ve mü'minlere de bunu emretmesi, peygamberi sevindirmiş ve âdeta gözlerini kamaştırmıştır.

Meleklerin ve bizim salâtımız, onun için ettiğimiz duadır. Lâkin *(salât)* kelimesi *Allah* lâfz-ı Celali'nin fail olarak bulunduğu cümleden onun fiili olarak zikredildiğinde bu kelimeye *(rahmet)* mânâsı verilir.

Bazıları, (Yusallûne) ye (Yübârekune) hayrın çokluğu ve bereketiyle dua ediyorlar, şeklinde yorumlamışlardır. Lâkin peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisine getirilecek olan salât-ü selâmı talim ettiklerinde, salât ile bereketi ayrı ayrı izah etmişlerdir. Yani bu iki kelimenin arasını ayırt etmişlerdir. Ona getirilen salât-ü selâmın hükmünü ileride beyan edeceğiz.

Kelâm ehlinden bazıları şöyle dediler:

(Kâf, Hâ, Âyın, Sâd) harflerindeki:

(Kâf) kifayet anlamındadır. Yani **Allah**'ın (c.c.) Peygambere kâfi olduğunu belirtir. Nitekim; **"Allah kuluna kâfi değil mi?"** (117 a) âyet-i kerimesinde bu, açık olarak ifade edilmiştir.

---

(116) *Müslim*, Kitabu Fadaile's-Sahabe Babu beyani enne *Bakai'n-Nebiyyi* (s.a.v.) de *Ebu Bürde*'den o da babasından rivayet ederek tahriç etmiştir. Hadîs No. 207/2351.

(117) El-Ahzab: 56, (117 a) Zümer: 36.

(Hâ) ise hidayetine delâlet eder. Nitekim Fetih Sûresinin ikinci âyet-i kerimesinde,

"Sana yardımı ile teyid etmiştir." buyurulmuştur.

(Âyın) harfi ise ismetini (yani korunmasını) ifade eder. Nitekim Mâide Sûresinde,

"Allah seni insanlardan (şerlerinden) **muhafaza eder"** buyurulmuştur.

(Sâd) harfi ise; peygambere karşı izhar edilen salâtlara delâlet eder. **"Allah ve melekleri sana salât ederler"** buyurulmuştur. Yine Tahrîm Sûresinde, **"Sana karşı birleşip yardımlaşırlarsa, şüphesiz onun mevlâsı Allah** (evet) **O, onun mevlâsı** (hâmisi)**dir, salih mü'minlere de."** buyurulmuştur.

"Salih mü'minlerin" kimler olduğu hususunda birkaç görüş ileri sürüldü:

a) Peygamberdir,

b) Meleklerdir,

c) *Ebu Bekir* ile *Ömer* (r. anhuma)dır,

d) *Ali* (k.v.) dir,

e) Âyette olduğu gibi mü'minlerdir...

DOKUZUNCU BÖLÜM

FETİH SÛRESİNDE BELİRTİLEN GÜZEL VASIF VE MEZİYETLER

Allah (c.c.):

"Biz hakikat sana (Hudeybiye sulhu ile) **apaşikâr bir feth açtık.** (Bu) **geçmiş ve gelecek günahını Allah'ın yarlığaması, senin üzerindeki nimetini tamamlaması, seni** (bu sayede) **doğru yola iletmesi içindir."** (118) buyurmuştur.

Onun güzel vasıfları bu âyetlerden mezkûr sûrenin (YEDULLAHİ FEVKA EYDİHİM) âyetine kadar belirtilmiştir.

Bu âyet-i kerîmeler, peygamberin, Allah indindeki mevkini, ona olan övgüsünü, sonsuz nimet ve tüm iyiliklerini dile getirmektedir.

Allah (c.c.) önce, düşmanlarına, ona fetih etmekle, galip geleceğini, sözü ve şeriatının âli olacağını, geçmiş ve gelecek günahlarının afv edileceğini müjdelemiş ve bu hususdaki hükmünü açık olarak belirtmiştir.

Bazılarına göre: Allah Resûlünden geçmiş ve geçecek bütün günahlarını afvetmiştir. Ebu Talib-i Mekkî, "Ona olan lûtfunu bir mağfiret vesile-

(118) El-Feth: 1-2.

si kılmıştır. Şöyle ki: Cenab-ı Hak tarafından Habibine verilen, ihsan edilenlerin tümü zincirleme lûtuf ve ihsanlarıdır."

Sonra şöyle buyurmuştur:

"Senin üzerindeki nimeti tamamlaması için..."

Âyetin bu kısmını tefsir hususunda çeşitli fikirler serdedilmiştir:

a) Sana karşı böbürlenenleri sana boyun eğdirmekle,

b) *Mekke*'nin ve *Tâif*'in fethi ile,

c) Dünya şânını yükseltmekle... Sana yardım edip desteklemekle.

İşte böylece *Allah* O'na nimetini tamamlamış olduğunu bildirmiştir. En azılı düşmanlarını, kendisine boyun eğdirmiştir. En önemli ve en sevdiği şehrin fethini ona müyesser kılmıştır. Şânını yükseltmiştir. O'nu Cennet'e ve mutluluğa ileten dosdoğru bir yola hidayet etmiştir. Büyük bir yardımda bulunmuştur. İmanlı ümmetinin kalbine huzur ve sükûnu inzal buyurup gönüllerini müjde ve sevinçle doldurmuştur. Onlara büyük başarı ihsan etmiştir. Afvedip günahlarını da bağışlamıştır. Düşmanlarını kahretmiş, helâk edip perişan kılmıştır. Dünyada da, âhirette de onları lânetlemiştir. Çok korkunç ve kötü sonuçlarla onları başbaşa bırakmıştır. (Bütün bunları beyanla mü'minlerin gönlünü ferahlatmış ve sevinçle dolu dolu kılmıştır). Sonra aynı sûrede;

"Şüphesiz biz seni bir şahit, bir müjdeleyici ve korkutucu olarak gönderdik" buyurmuştur.

Bu âyette yine onun özelliklerini saymış, gözlerimizin önüne sermiştir: Ümmetine karşı kendisini şahit tuttuğunu (yani onlara gerçekten ilâhî emir ve yasakları tebliğ ettiğine dair tanık yaptığını) beyan etmiştir. Bu âyetin tefsirinde diğer görüşler:

a) Yani, onların *Allah*'ın *(c.c.)* birliğine inandıklarına dair şahit olması. Ümmetini sevab ve mükâfatla tebşir etmesi (müjdelemesi),

b) Ümmetine, afvedildiklerine dair müjde vermesi... Düşmanlarını azabla korkutması...

Ulemâdan bazısına göre, düşmanlarını dalâletten kurtarıp Allah'a iman etmelerine vesiyle olmak için (azabla) tehdid edici olarak göndermiştir, Resûlünü...

Sonra onun sayesinde, Allah'ın hidayetlerini takdir ettiği kimseler hidayete ermiştir.

(TU AZZİRUHU) **"Onu yüceltirsiniz"**, demektir. Bazılarına göre, **"Ona son derece saygı duyarsınız"** demektir.

(TUVAKKIRUHU) **"Onun büyüklüğüne kail olursunuz"** demektir. Bazıları bunu: *(Ve Tuazzizûhû)* şeklinde okumuşlar ki anlamı, **"Ona izazda bulunursunuz"** demektir.

Cumhur-ı ulema buradaki zamirlerin, Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e raci olduğu kanaatındadır.

Sonra Allah *(c.c.)*, *(TÜSEBBİHUHU)* **"Ona tesbih edersiniz"**, buyurdu.

Buradaki zamir ise bil - ittifak Allah'a râcidir. Yani Allah'ı tesbih edersiniz, demektir.

*İbn Ata dedi ki: Bu sûrede Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)*e ihsan edilen birçok nimetler bir araya gelmiştir:

a) Feth-i mübin ki, bu Peygamber *(aleyhisselâm)*ın duasının kabul olunduğuna işarettir.

b) Mağfiret nimeti ki, bu muhabbet belirtilerindendir.

c) Nimetin tamamlanması ki; bu, Resûlullah Efendimize ihsan edilen birçok meziyet ve özelliklerini belirtir!

d) Hidayet nimeti ki; bu, vilâyet (Allah'ın onu sevip dost edindiğinin) bariz bir işaretidir...

Mağfirete gelince: Bu nimet, onu tüm ayıp ve kötülüklerden arındırır. Nimetin tamamlanması ise, onu âli derecelere erdirir. Hidayete gelince: Bu da doğrudan doğruya onu müşahedeye çağırmaktır.

İmam Cafer-i Sâdık b. Muhammed dedi ki: "Allah, nimetini onun üzerinde şöylece tamamlamıştır: Onu kendine (Habib = Sevgili) edindi... Onun hayatı ile kasemde bulundu. Ona indirdiği kitabla diğer şeriatları nesh etti. Onu, mirac şerefiyle müşerref kıldı. Miraçta onu öylesine korudu ki; ne gözü ağdı ve ne de haddini aştı (o göz). Onu tüm insanlığa gönderdi... Ona ve ümmetine ganimetleri helâl kıldı. Ona şefaat pâyesini ihsan etti, Âdemoğlunun seyyidi (efendisi) yaptı. Adını adı ile andı. Onun hoşnutluğunu kendi hoşnutluğu ile bir tuttu. Onu imanı tevhidin iki rüknünden biri yaptı. (Ona inanmayan kişinin Müslüman sayılamayacağını) belirtti".

Sonra *Allah (c.c.)* şöyle buyurmuştur:

"Sana hakiki surette biat edenler, ancak Allah'a biat etmiş olurlar." (119).

Buradaki biatten *(Biatu'r-Rıdvan)* kastedilmiştir. Yani, sana biat etmekle *Allah (c.c.)* ya biat etmiş sayılmaktadırlar, demektir.

"Allah'ın eli onların elleri üstündedir" âyetini şöyle tefsir etmişlerdir:

a) Biat ânında Allah, Resûlüne uyan ve ona biat eden kullarını sevmiş ve âdeta kudretini onlara göstererek teyid etmiştir.

b) Buradaki el'den murat, Allah'ın kudreti (gücü) dür.

c) Onun sevabıdır.

---

(119) El-Feth: 10

d) Onun minnetidir.

e) Akdidir...

Bütün bu tefsirler sözü söylerken söyleyenin kullandığı edebî sanatlardan istiareler ve cinaslardır ki; onların peygambere karşı yaptıkları biat akdini tekid eder ve biat edilen peygamberin şânını yüceltir. Cenab-ı Hak'ın şu kavli de bu kabildendir:

"Onları siz öldürmediniz, fakat Allah öldürdü. Onları attığın zaman da (Habibim) **sen atmadın, ancak Allah attı."**(120).

Birinci âyette (kullanılan ifade) her ne kadar mecaz ise de bu âyette hakikattır. Çünkü, gerçek öldüren Allah'tır. Çünkü fiilini ve atışını, ona olan gücünü yaratan Allah'tır.

Zira beşerin buna gerçekten gücü yetmez. Meleklerin ruhları kabzetme işleri de böyledir. Mecaz değil, hakikattır.

Bazılarına göre; bunda da mecaz vardır. Lâfzın mukabelesi ve münasebetini beyan eder. Yani, öldürdüğün zaman ve yüzlerine taş-toprak attığın zaman gerçekten atan sen değilsin. Her ne kadar sen attınsa da kalblerine korkuyu veren ve sizi zafere kavuşturan *Allah* (c.c.) dır. Yani atıştan hasıl olan yarar Allah'ın fiilindendir. Mânâ itibari ile gerçek öldüren ve atan O'dur. Her ne kadar ismen sen isen de...

ONUNCU BÖLÜM

GEREK (SÜBHANELLEZÎ ESRA) SÛRESİNDEKİ İSRA VE GEREKSE (NECM) SÛRESİNDEKİ BAHŞ EDİLEN BÜYÜK ALÂMET VE AKLA HAYRET VERİCİ DURUMLARDAN BAŞKA, ALLAH TARAFINDAN KENDİSİNE VERİLEN LUTF VE YÜKSEK PÂYELER

Bu payeleri şöyle sıralayalım:

Allah şöyle buyurmuştur:

"Allah seni insanlardan koruyacaktır." (121).

"Hani bir zaman o küfr edenler, seni tutup bağlamaları, ya öldürmeleri, yahut (yurdundan) **zorla çıkarmaları için sana tuzak kuruyor**(lar)**dı. Onlar bu tuzağı kurarlarken Allah da onun karşılığını yapıyordu. Allah tuzak kuranlara mukabele edenlerin en hayırlısıdır."**(122).

"Eğer siz ona (Resûlüme) **yardım etmezseniz, kâfirler onu** (Mekke'-den) **çıkardıkları zaman bizzat Allah ona yardım etmişti."** (123).

(120) El-Enfal: 17. (121) El-Mâide: 67. (122) El-Enfal: 30. (123) El-Tevbe: 40

Bu âyetlerde, Allah'ın ona yardımı anlatılmaktadır. Ona karşı bir araya gelip onu öldürmek veya ülkesinden sürmek istedikleri zaman, onu nasıl kurtardığını, mağarada gizlenişlerini, onu nasıl göremediklerini, bu babta ne gibi (Suraka) mucizeler gösterdiğini *Malik oğlu Suraka* (123 a) nın kıssasını, hadîs ehlinin bize anlattığı mağaradaki durumunu ve Allah tarafından gelen sükûneti ve saireyi bilmem ki anlatmaya lüzum var mı?

Yine *Kevser* Sûresinde Allah buyurmuştur:

"Şüphe yok ki biz sana kevseri verdik. Öyleyse Rabbin için namaz kıl, kurban kes! Sana buğz eden kişi, Ebter'in ta kendisidir." (124).

Bu âyette, Allah ona ihsan ettiği lutûf ve ikramlarını bildirmiştir.

"*Kevser*" kelimesini müfessirler birkaç görüşle yorumlamışlardır:

a) Havz-ı kevser,

b) Cennette bir nehir,

c) Sonsuz mucizeleri,

d) Çok mal,

e) Peygamberlik,

f) Mârifet.

Sonra Cenab-ı Hak onun düşmanına Habibinin namına cevap vermiş, asıl ebter (zürriyetsiz) olan kişinin düşmanı olduğunu açıkça belirtmiştir.

Senin düşmanın sana hakaret eden, sana buğz eden o tıynetsiz kişi; ebterin, zelil ve hakirin biridir. Onda hayır yoktur, onun ismi esamisi kalmayacaktır, fakat senin namın ve şânın dünya durdukça sürecek ve âhirette bile payidar olacaktır, bunun için üzülme, kederlenme Habibim, demek istemiştir.

Allah (c.c.):

"And olsun ki biz sana (namazın her rek'atında) **tekrarlanan yedi** (âyet-i kerime) **yi ve şu büyük Kur'ân'ı vermişizdir."** (125) buyurmuştur.

Müfessirler, *(Seb-i Mesâni ve el-Kur'âne'l-azîm)* kelimelerinde çeşitli görüşler serdetmişlerdir:

a) *Seb-i Mesâni*'den murat, ilk uzun sûrelerdir. *Kur'ân-ı azim*'den murat ise Kur'ân'ın anası olan *Fatiha-i* şerifedir.

b) *Seb-i Mesâni*'den murat *Fatiha-i* şerifedir, *Kur'ân-ı âzim*'den murat, *Kur'ân*'ın *Fatiha*'dan sonraki kısmıdır.

c) *Seb-i Mesâni* demek, *Kur'ân*'daki emir, nehiy, müjde, inzar, darb-ı

(123 a) ***Suraka b. Malik b. Temim b. Müdlic.*** Sahabe-i kirâmdan olmak şerefine *Resûlullah* (s.a.v.)ı takib için çıktığı seferde eren ve sahabî olan bu zat hakkında ilerdeki bahislerde mucizesi anlatılırken geniş bilgi verilecektir.

(124) Kevser Sûresi: 1, 2, 3. (125) El-Hicr: 87

mesel ve çeşitli nimetler demektir. **"El-Kur'âne'l-azim"** demek ise, **"Biz sana Kur'ân-ı âziminin haberini verdik"** demektir.

d) Fatiha'ya Mesâni denmiştir; çünkü bu sûre her rek'atte tekrarlanmaktadır.

e) Bilâkis Allah bunu, Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) için istisna etmiş, diğer peygamberlere değil ve bunu ona saklamıştır. Kur'ân'a Mesâni denilmiştir. Çünkü ondaki kıssalar tekrarlanmaktadır.

f) Seb-i Mesâni demek, biz sana yedi kerâmeti verdik demektir:

1- Hidayet, 2- Nübüvvet, 3- Rahmet, 4- Şefaat, 5- Vilâyet, 6- Ta'zim, 7- Sekinet.

Onun büyüklüğünü belirten birkaç âyet daha:

"Biz sana da Kur'ân'ı indirdik. Tâ ki insanlara kendilerine indirildiğini açıkça anlatasın ve tâ ki onlar da iyice fikirlerini kullansınlar." (126).

"(Habibim) **de ki: "Ey insanlar, şüphesiz ben göklerin ve yerin mülk(ü** tasarrufu)**na malik olan, kendisinden başka hiçbir Tanrı olmayan, diriltmekte ve öldürmekte bulunan Allah'ın size, hepinize gönderdiği Peygamberim."** (127).

Kaadı İyaz diyor ki: İşte bu âyetlerde belirtilenlerin tümü onun özelliklerindendir ki, hiçbir peygambere verilmemiştir. Yine *Allah* (c.c.) buyurmuştur:

"Biz hiçbir peygamberi, kendi kavminin dilinden başkasıyla göndermedik ki, (emrolunduklarını) **onlara apaçık anlatsın."** (128).

Şurası'da bir gerçektir ki; her peygamber yalnız kendi kavmine gelmiştir. Oysa *Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)* bütün insanlığa gönderilmiş bir peygamberdir. Nitekim Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem):*

"Kırmızıya da siyaha da gönderildim." (129) buyurmuştur.

Cenab-ı Hak,

"Peygamber mü'minlere, öz nefislerinden evlâdır." (130) buyurmuştur.

Yani, onlara verdiği hüküm geçerlidir. Tıpkı bir efendinin kölesine verdiği emir ve hüküm gibi. Bazılarına göre, onun emirlerine uymaları, kendi indî fikir ve görüşlerine uymalarından evlâdır.

"Hanımları onların anneleridir." kavline gelince:

Haramlık bakımından onlar, anneleri gibidir, nasıl ki; anneleri ile ev-

---

(126) En-Nahl: 44. (127) El-A'raf: 158. (128) İbrahim: 4. (129) *İmam Müslim*, Sahih'inde Kitabü'l-Mesacid. Hadîs No. 3/251. *Cabir b. Abdullahi'l-Ensari*'den.
Dârimi Sünen'inde Kitabü's-Siyer. Bab 38'de hadîsi tahriç etmiştir.
(130) El- Ahzab: 6

lenemezlerse onlarla evlenmeleri de aynen böyle yasak kılınmıştır. Vefatından sonra sırf peygambere özel bir iyilik ve ihsan olsun diye hanımları ile evlenmeleri katiyen yasak olmuştur. Çünkü onlar, âhirette de Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* in hanımları olacaklardır.

Bu âyet, *(Ve Hüve Ebün Lehum)* şeklinde de kıraat edilmiştir. Şimdi Mushafa aykırılık olmasın diye böyle okunmamaktadır.

Cenab-ı Hak,

"Allah sana kitab ve hikmeti indirdi." (131) buyurmuştur.

Denildi ki: Allah'ın ona olan büyük ihsanı, ona peygamberlik vermesidir. Bazılarına göre; ezelde yalnız ona tahsis edilen bir ihsan çeşididir bu. *Vasıtî* diyor ki: "Bunda, *Musa (aleyhisselâm)*ın bile tahammül edemediği Cemalullahı müşâhede etmesine bir işaret vardır. Buna göre *Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)* Allah'ın cemalini müşahede etmiştir."

İKİNCİ BAB

BİRİNCİ BÖLÜM

ALLAH (c.c.) BEDEN VE AHLÂK BAKIMINDAN BÜTÜN GÜZELLİKLERİ ONA VERMİŞ, DİNÎ VE DÜNYEVÎ ÜSTÜNLÜKLERİ ONA İHSAN ETMİŞTİR

Ey bu peygamberi gerçekten seven ve onun bütün itibar ve değerlerini araştıran kişi, şunu iyi bil ki:

İnsanlardaki güzellik ve kemal hasletleri (vasıfları) iki çeşittir:

1- Yaradılışın ve dünya hayatının gerektirdiği dünyevî olan zarurî güzellik ve kemal.

2- Dinî bakımından elde edilen güzellik ve kemal... Ki bunu elde eden kişi sevilir ve Allah'a yaklaştırılır (Allah tarafından tabiî).

Sonra yine bu iki kısımdır:

a) Bu iki vasıftan yalnız birinin bulunması.

b) Birbirine girerek her iki vasıfın (yani hem dünyevî, hem dinî güzelliğin) bir arada bulunması...

Zarurî olan güzelliğe gelince:

Bunda kişinin hiçbir dahli yoktur ve kazanmak suretiyle de elde edilemez.

---

(131) En-Nisa: 113

a) Yaradılışındaki güzelliği,
b) Aklının kuvvetli,
c) Anlayışının doğru ve isabetli olması,
ç) Lisanı fasih olması,
d) Duygularının güçlü olması,
e) Organlarının kemali,
f) Davranışlarının itidali,
g) Soyunun şerefli olması, kavminin izzeti,
h) Vatanının güzel (ve elverişli) olması gibi...

Tabiî bütün bunlara; yemesi, içmesi, uykusu, giymesi, evi, evlilik hayatı, malı (toplumdaki) yeri gibi hususiyetler de izafe edilir. Ancak bu hususiyetleri, kendileri ile takvâ kastedildiği zaman, uhrevî güzellikler de bulunabilir. Tabiî ibadeti iyi yapabilmek maksadiyle bedene yardımcı -zaruret çerçevesi dahilinde- olmak, şeriat kanunlarını aşmamak kaydiyle...

Dinî bakımdan elde edilen güzellik ve kemale gelince:

Bu diğer ulvî ahlâk ve şer'i terbiye sistemleridir ki; şu vasıflarla özetleyebiliriz:

İnanç, ilm, hilm, sabır, şükür, adalet, zühd-ü takvâ, tevazu, bağışlama, iffet, cömertlik, şecaat, hayâ, kişilik, sükût, te'enni, vekar, merhamet, iyi terbiye ve âdâb-ı muaşeret ile benzeri vasıflar ki; tümüne güzel ahlâk denir.

Bu ahlâk ve güzel vasıflar bazen insanın yaradılışında olur. Bazen de yaradılışında olmaz, lâkin gayret ve çalışmakla elde eder. Fakat ne var ki; yine tıynetinde bu vasıfların mutlaka bir parçası bulunması icab eder ki onu geliştirebilsin.

Bunu *(inşallah)* ileride açıklayacağız.

Bu ahlâkla ahlâklanmakta, eğer Allah rızası ve âhiret kastedilmezse, dünyevî olur. Lâkin buna rağmen yine de hepsi güzel ahlâk ve faziletten sayılır. Selim akıllara sahip olan âlimler bunda söz ve fikir birliği etmişlerdir.

Her ne kadar gereklerinde ihtilaf etmişlerse de, (bunların iyi vasıflar olduğuna) oy birliği ile karar vermişlerdir...

PEYGAMBERİMİZE MAHSUS GÜZEL SIFATLARIN KISACA SAYILMASINA AYRILMIŞ BÖLÜM

Kaadı *İyaz, (rahimehullah)* der ki:

Eğer güzellik ve kemal sıfatları bunlar olduğunu söylersek, bunlardan biri veya birden fazlası bir şahısta bulunsa, neseb, güzellik, kuvvet, ilim,

şecaat hoşgörü gibi vasıflardan biri ile tavsif edilse, o kişi yıllarca örnek gösterilir, ismi her tarafa yayılır, insanların kalblerinde onun bambaşka yeri olur, uzun asırlar şânı şöhreti dillerden düşmez. Şimdi düşünelim: Ya bu vasıfların tümünü kendinde bulunduran bir (peygamberin) değeri, şan ve şöhreti ne merkezde olur?

O, öyle bir kıymeti haiz bulunur ki; ne dille ifade edilebilir, ne de çalışmakla elde edilir. Bu ancak, ulu Allah'ın bir vergisi ve tahsisi olabilir. İşte Habibine bu cümleden olarak şunları ihsan etmiştir:

Peygamberlik, elçilik, dostluk, muhabbet, seçilme (kendi tarafından), isra, cemalini müşahede ettirmek, kendisine yaklaştırmak (ve cemalini) göstermek, vahiy, şefaat, vesile, fazilet, yüksek derece, Makam-ı Mahmud, Burak, Mi'rac, tüm insanlığa peygamber olarak gönderilişi, tüm peygamberlere imamlık yapması, peygamberlerle tüm milletlerarası tanıklık yapması, Âdemoğullarının seyyidi (efendisi) olması, *Livaü'l-Hamd vel-beşâre* (nin kendisine) verilmesi, tebşir etme, azabtan korkutma vasfı kendine ihsan edilmesi, Zi'l-Arş'ın (Arş sahibi olan Rabbinin) nezdindeki yeri ve orada kendisine itaat edilmesi, emanet, hidayet vasıflarına sahip oluşu, âlemlere rahmet olarak gönderilişi, Allah'ın rızasına ve istediğine nail olması, Kevser sahibi bulunması, sözünün dinlenmesi ve geçerli olması, nimetin kendi üzerinde tamamlanması, geçmiş ve gelecek günahlarının afv edilmesi, sadrının açılması, (günah) yükünün sırtından bertaraf edilmesi, şânının yükseltilmesi, zafere kavuşturulması, sükûnetin verilmesi, meleklerle desteklenmesi, kitab, hikmet, Seb'i mesâni ve Kur'ân-ı azîm'in kendisine verilmesi, ümmetin tezkiye yetkisi ve Allah'a dua etme yeteneğine sahib bulunması, *Allah*'ın kendisine olan rahmeti, meleklerin kendisi için yaptıkları istiğfarına mazhar olması, *Allah* (c.c.)'ın kendisine verdiği ilham ve kabiliyetle insanlar arasında adaletle hükmetmesi, sayesinde insanlardan ağır ve yorucu manevî yüklerin kaldırılması, ismi ile yemin edilmesi, duasının kabulü, cemadat ve hayvanatın kendisiyle konuşması, (Allah'ın izni ile) ölüleri diriltmesi, sağırları duyurması, parmaklarından suların fışkırması, azı çoğaltma yeteneği, ay'ın inşikakı (ikiye bölünmesi), (İsra gecesi) güneşin durdurulması, elindeki asanın bir anda kılıç kesilmesi, düşmanın kalbine korku verilmekle zafere kavuşturulması, (Allah'ın inayeti ile) bilinmeyen bazı gizliliklere vukufiyeti, bulutun kendisini gölgelemesi, taşların tesbih etmesi, elemleri (kederleri) iyileştirmesi, insanların şerrinden korunması ve benzeri mucizeler ki, sayısını ancak bunları kendisine lutf eden bilir. Bütün bunların yanında âhirette de kendisine, yüksek rütbeler ve de kutsal dereceler, mutluluk veren mertebeler ve akılların idrak edemeyeceği ve hayâl gücünün bile âciz kalacağı nice nimetler bahşedilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

"PEYGAMBER (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) ŞEREF, YER, GÜZELLİK VE AHLÂK BAKIMINDAN TABİÎ Kİ, İNSANLARDAN ÜSTÜNDÜR

"Bunu herkes bilir. Sözü uzatmaya ne lüzum var." dersen, bu sözün bile benim için bir teşvik kamçısı olur, daha da uzatmaya ihtiyaç duyar ve derim ki:

— *(Allah kalblerimizi nurlandırsın, Habibinin sevgisi ile doldursun.)* Sen eğer, asıl yaradılışta olan güzel vasıflara bakarsan, peygamberi bilittifak bütün bu güzellikleri kendinde cemetmiş bir halde bulursun. Âlimlerin bu babtaki ittifakları tam mânâsiyle kesinlik kazanmıştır.

Zahiri güzelliğine, (âzâlarının yeknesaklığına) gelince:

Bu hususta; *Ali, Enes b. Malik, Ebu Hüreyre, El-Bera b. Âzib, Aişe Ümmü'l-mü'minin, İbn Ebi Hale, Ebu Cuhayfe, Cabir b. Semûre, Ümmi Ma'bed, İbn Abbas, Muarrıd b. Muaykib, Ebi't-Tufeyl, el-Adda b. Halid, Hureym b. Fatik Hâkim b. Hizam (rıdvanullahi aleyhim ecmain)* ve diğerlerinden nakledilen hadîslere göre *Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), son derece güzel renkli, göz bebeği siyah* (ve büyük), *göz çukurları geniş, gözündeki beyaz kısmı biraz kırmızıya çalar bir şekilde, kirpikleri büyük, daima parıldayan bir yüz, ince ve uzun kaşlı, burnu son derece güzel ve düzgün, seyrek dişli, yuvarlak yüzlü* (yani biraz uzunca), *geniş alınlı, göğsünü dolduracak kadar gür sakallı, karnı ve göğsü düzgün* (eşit), *omuzları geniş, kemikleri kalın, pazıları kalın* (ve güzel), *dirsekleri kalın, avuç ve ayaları geniş, ayakları, elleri, parmakları tastamam düzgün ve aydınlık, dolgun, ne çok uzun ve ne de çok kısa, beraberinde yürüyen hiç kimse ondan uzun* (olamazdı), *saçları ne kıvırcık ve ne de çok basık, güldüğü zaman dişleri şimşek gibi parlak, beyaz bulut kadar ak, konuştuğu zaman inci gibi beyaz, boynu görülmemiş şekilde güzel, ne çok kalın, ne de çok sarkık, vücudundaki etler gayet sabit ve uyumlu idi...*

Bera b. Âzib (132) *(radıyallahu anh)* dan:

"Al elbise içinde Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)***in zülfü kadar güzel bir zülfü** (hayatımda) **görmedim."** (133) dediği rivayet edilmiştir.

---

(132) *Berâ b. Âzib*, babası da sahabî olmak şerefiyle beraber küçük yaşta Müslüman olmak şerefine nail olmuş bahtiyâr ashabdandır. Bedîr harbine yaşının küçüklüğü dolayısiyle Peygamberimiz tarafından iştirak ettirilmemişti. *Hz. Ali* (k.v.) ile Haricilere karşı çarpışmış, sonra Kûfe'ye yerleşerek Hicrî 72'de irtihal eylemiştir.

(133) *İmam Müslim;* Sahih. Kitabu'l-Fadail Babün fi Sıfati'n-*Nebiyyi* (s.a.v.) ve "İnnehu kâne ahsenu'n-Nasi vechen" de *Bera b. Âzib* (r.a.) dan *Müslim* C.4, Shf. 1818, Hadîs No. 92/2337. *Ebu Davud* Kitabü't-Tereccül Bab 9'da Hadîs No. 26, *İmam Tirmizi* Sünen'inde Ebvabü'l-Menakib Babu Sıfatı'n-*Nebeviyye'de yine Bera b. Âzib* (r.a.) dan C.9, Shf. 252 Bâb. 16, No.3639. Ayrıca Kitab Ebvabi'l-Libas

Ebu Hüreyre (r.a.) dan:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **den daha güzel hiçbir şey görmedim, sanki güneş olanca parlaklığı ile yüzünde parlıyordu. Güldüğü zaman, dişleri duvarlara aydınlık saçardı."**(134) dediği rivayet edilmiştir.

Cabir b. Semûre (135) (r.a.) dan:

Bir adam:

— "Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*ın yüzü kılıç gibi (parlak) dır." dediğinde şu cevabı vermiştir:

— **"Hayır; bilâkis güneş ve ay gibidir! Değirmi bir yüze sahibti."** (136) dediği rivayet edilmiştir.

Ümmü Ma'bed (Âtike binti Halid) (137) (r.a.)'dan:

"*Uzaktan* (göründüğü zaman) *insanların en güzeli, yakından* (göründüğü zaman) *insanların en tatlısı idi.*" (138) dediği rivayet edilmiştir.

İbn Ebi Hale (Hind b. Ebi Hale) (139) (r.a.) dan nakledilen hadîste (140) şöyle anlatılmıştır:

"Yüzü, ayın on dördü gibi parıldardı..."

İmam Ali (k.v.) onu son vasfında şöyle demiştir (141):

Babu ma cae fi'l-Ruhsati fi Sevbi'l-Ahmer lil Rical. C. 6, Shf. 46, No. 1724. *İbn Mâce;* Kitabü'l-Libas Babu Lübsi'l-Ahmer lil-Rical. Shf. 1190, No. 3599.

(134) *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l-Menakib Babu'n-Sür'ati *Meşyi'n-Nebiyy* (s.a.v.)da *Ebu Hüreyre* (r.a.)dan *İmam Ahmed b. Hanbel* Müsned C. 3, shf. 25 ve 28'e bakıla.

(135) *Cabir b. Semure b. Cenade b. Cündebi'l-Âmiri es-Sevaî*, anası Farisû'l-İslâm Aşere-i Mübeşşere'den *Sa'd b. Ebi Vakkas* (r.a.) kızı *Halide*'dir. Kendisi ve babası sahabedirler. Peygamberimiz efendimizle çoğu zaman beraber bulunmak şerefine nail olan bahtiyarlardandır. Kûfe'ye yerleşmiş, Hicrî 74'de irtihal eylemiştir (r.a.). El-İsabe, No. 1018.

(136) *İmam Müslim* Sahih'inde Kitabu'l-Fadail Babu *Şiybihi* (s.a.v.)de *Cabir b. Semure* (r.a.)dan 43. K. Fadail Bab. 29, Hadîs No. 109/2344.

Şemail-i Tirmizi, Ebu İshak'dan o da *Bera b. Âzib* (r.a.)dan *İmam Tirmizî* tahriç etmiştir. Bakınız Şerhi Semail-i Tirmizi Aliyyü'l-Kari. sh. 54.

(137) ***Ümmü Ma'bed (Âtike binti Halid)*** **hanesinde Peygamberimizin hicret sırasında konakladıkları** bahtiyâr sahabiyatdandır.

(138) Bu esere *İmam Beyhakî*, Delailu'n-Nübüvve'de *Ümmü Ma'bed* (r.anha)nın kardeşi *Hubeyş b. Halid* (r.a.) rivayetini tahriç etmiştir diye *İmam Süyûtî* Menahilû's-Safa shf. 6'da yazmaktadır.

(139) *İbn Ebi Hale (Hind b. Ebi Hale).*

(140) *Hind b. Ebi Hale*'nin tarifidir.

(141) *İmam Ali* (k.v.)den *İmam Tirmizî* Sünen'inde Ebvabü'l-Menakıb Babun Vasafe Aliyyin li'r-Resûli'de de tahriç etmiştir. C.9, Kitab 50, Bab 19, Shf. 255-256, Hadîs No. 3642.

"Onu âniden gören mehabetine kapılırdı. Onunla sohbet edip tanıyan onu hemen severdi...". Onu vasfeden biri de şöyle açıklıyor fikrini:

"Ondan önce ve sonra onun gibisini görmedim" *(sallallahu aleyhi ve sellem)...*

Onun güzelliklerini anlatan hadîsler bitmeyecek kadar çok ve meşhurdur. Hepsini ayrı ayrı serdederek konuyu uzatmayalım. Onu anlatmakta bazı nükteleri beyan etmekle (konuyu) özetledik. Konuya aydınlık vermek ve istenileni cevaplandırmak bakımından bu kadarı kâfidir sanırım. Burada her türlü güzelliklerini bir araya getiren bir hadîs arz etmekle (bu baba) son verdik. İnşallah onu güzelce mütalâa edersen (aradığın bilgi)yi bulursun.

Cisminin güzelliğine, kendisinin ve terinin güzel kokmasına, cesedinin, tiksindirici şeylerden ve tüm ayıplardan arınmış bulunmasına gelince:

Bu hususlarda Allah ona öyle özellikler ihsan etmiştir ki (dünya kurulduğundan bu yana) ondan başka hiç kimsede bunlar bulunmamıştır. Sonra bunları, Nezafet-i şer'iye ve on güzel fıtrî hasletle tamamlamıştır. Nitekim şöyle buyurmuşlardır:

"Din, temizlik (esası) **üzerinde kurulmuştur."** (142).

Bize; *Süfyan b. el-Asî* ve diğerleri *Ahmed b. Ömer, Ebu'l-Abbas er-Razî, Ebu Ahmed el-Culûdî, Ebu Süfyan, Müslim, Kuteybe, Ca'fer b. Süleyman, Sabit, Enes (r.a.)*dan. Dedi ki:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)***in güzel kokusundan daha güzel, ne misk ve ne de anber koklamadım."** (143) dediği rivayet edilmiştir.

---

(142) *Kaadı İyaz* merhumun Şifa-i Şerif metninde zikrettiği hadîs-i şerif, *Ebu Talib-i Mekkî*'nin Kûtü'l-Kulûb ve *İmam Gazali*'nin İhya'sında bu metinle zikrolunmuştur. Ancak hadîs-i şerifin mânâsı müeyyed *İmam Hafızü'l-Hadîs İbn Hibban* "Duafa" adlı eserinde *Hz. Âişe (r.a.)* dan "Tenazzafu feinne'l-islâme nâzîfün" ibaresi ile bir hadîs-i şerif tahriç etmiştir. *İmam Taberanî*'de Mücem-i Evsat'ında rivayetin isnadı bakımından zaif gördüğü bir hadîs-i şerifi "En-Nezafetü ted'uu ile'l-İyman" ibaresi ile *İbn Mes'ud (r.a.)* dan tahriç eylemiştir. *İmam Tirmizî* de Sünen'inde Ebvabü'l-Edeb Ma Câe fi'n-Nezafe'de *Halid b. İlyas* tarikiyle Tabiin-i Kiramdan *Said İbni'l-Müseyyeb (r.h.)* "İnnallahe Tayyibun Yuhibbu't-Tayyibe nâzîfün yuhibbü'n-Nezafete..." ila ahiri'l-hadîs. 44 Ebvabü'l-Edeb Bab 41, C. 8, Shf. 32, Hadîs No. 2800'de tahriç etmiştir. Şihab-ı Hafaci Şifâ Şerhi Nesimü'r-Riyaz'da C. 1, Shf. 428'de Rafiî'nin "Kavzin Tarihi"nde *Ebu Hüreyre (r.a.)* dan "Tenazzafu bi külli mastetatüm fe innallahe bene'l-İslâme ale'n-Nezafeti ve len yedhule-l-cennete illa küllü nâzîfin ilâ ahir" ibaresi ile bir diğer hadîs-i şerif tahriç ettiğini tesbit etmiştir ki, böylelikle *Şifa* metninde dercolunan hadîs, kesret-i turuk-ı rivayet yoluyla hasen derecesine irtika etmiş olur" diyor.

(143) *İmam Müslim,* Sahih'de *Enes b. Malik (r.a.)* dan Kitabü'l-Fadail Babu Tıybu raiheti'n-Nebiyyi'de tahric etmiştir. *Müslim,* C. 4, Shf. 1814-43 K. Bab 21, Hadîs No. 81/2331, 82/2331 de. *İmam Buhari* Sahih Kitabü's-Savm Babu ma yüzkeru min savmi'n-Nebiyyi *(s.a.v.)* ve İftarihi'de *Enes (r.a.)* dan ayrıca (Kitabu'l-Menakib) = Babü'l-Menakıb Babu *Sıfati'n-Nebiyyi (s.a.v.)* de yine *Enes (r.a.)* dan tahric eylemiştir.

Darimî Sünen, Mukaddime bab 10'da *İmam Ahmed (r.h.)* Müsned, C. 3 Shf. 107, 200, 222, 227, 228, 256, 265, 267, 270 de tahriç eylemişlerdir.

Cabir b. Semûre (r.a.) dan:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **yüzüme mübarek elini sürdüğünde" dedi ki:**

— **"Elinde sanki Attar'ın çantasından taze çıkarmış gibi güzel bir koku ve serinlik buldum."** (144) dediği rivayet edilmiştir.

Bir başka rivayet:

— **"Elini,** —koku sürmüş olsun veya olmasın— **bir adamın eline koyup musafaha ettiğinde bütün gün** (adamın elinden) **o güzel koku çıkmazdı."** (145).

"Bir çocuğun başını okşadığı zaman, diğer çocuklar arasında o çocuk hemen belli olurdu." (146).

Bir gün Enes (r.a.) ın evinde uyumuşlardı. Terledi, annesi gelip bir kâseye mübarek terini doldurmaya koyulunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) sebebini sordu. (Kadın) *şu cevabı verdi:*

— *"Onu kokularımıza katıyoruz! Çünkü, kokuların en güzeli* (en hoş kokanı)*dır."* (147).

*Buhari, "Tarihü'l-Kebir"*inde, *Cabir (r.a.)*dan nakletmiştir:

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bir yoldan geçtiği (zaman) ardından giden biri mutlaka, kokusundan, o yoldan Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) in geçtiğini anlardı." (148).

---

(144) *Müslim,* Kitabu'l-Fadail Babu raiheti'n-Nebiyyi. C. 3, Shf. 1814, Hadîs No. 2329/80 de. *Cabir b. Semûre (r.a.)* dan tahriç etmiştir.

İmam Buhari, Sahih. Kitabü'l-Menakıb (Babün fi'l-Menakıb) Babu Sıfati'n-Nebiyyi'de *Ebu Cuhayfe (r.a.)* dan.

(145) *Müellif Kaadı İyaz* merhumun tarik-i ibham ile dercettiği bu rivayetin râvisi; Şihab Hafacî (Şifa Şerhi Nesimü'r-Riyaz C. 1, Shf. 433) ye göre *Cabir b. Semûre (r.a.)* dir. *İmam Beyhakî* ve *Ebi Nuaym,* Delailü'n-Nübüvve'lerinde ondan rivayet etmişlerdir.

(146) Bu hadîs-i şerif metnen uzun bir hadîs-i şerifin bir kısmıdır. *İmam Beyhakî* ve *Ebi Naim'*-in "Delailü'n-Nübüvve"lerinde Ümmülmüminin *Hz. Âişe (r.a.)* dan rivayetini tahriç etmişlerdir diye Şihab Nesimû'r-Riyaz, C. 1, Shf. 435'de tesbit etmiştir.

(147) *İmam Müslim;* Sahih. Kitabu'l-Fadail Babu Tıybı araki'n-Nebiy'de *Hz. Enes b. Malik (r.a.)*dan Müslim K. 43, Bab 22, Hadîs No. 2331/83, 84, 85'de de hadîs-i şerifin diğer rivayetleri vardır. Bakıla. Ayrıca *İmam Ahmed b. Hanbel.* Müsned. C. 3, Shf. 226, C. 3, Shf. 136.

(148) *İmam Buhari,* Tarihü'l-Kebir'de *Cabir b. Abdullah (r.a.)* dan bu hadîsin rivayetini tahriç etmiştir. Ayrıca aynı mânâyı müfid *İmam Darimî* Sünen'inde ve *Beyhakî* Delailü'n-Nübüvve'de bir rivayet tesbit ve tahriç etmişlerdir. Ayrıca; *İmam Bezzar,* Sünen'inde *Ebu Ya'la el-Mavsılî* Müsned'inde ceyyid bir senedle *Enes b. Malik (r.a.)*dan rivayet edilmiştir.

İshak b. Rahuveyh (148a) diyor ki: *"Bu koku kendi vücudundan* (koku sürmeksizin) *meydana gelen bir koku idi."*

Müzeni (148b) *Cabir (r.a.)* dan:

"Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) beni (devesinde) *arkasına aldı, nübüvvet mührünü ağzıma aldım. Bana misk gibi kokuyordu."* (149) dediğini rivayet etmiştir.

Onun haber ve şemailine çok önem verenlerden birisi şöyle anlatmıştır:

"Büyük abdeste çıkmak istediği zaman, yer yarılır, gaitasını ve idrarını yutardı, ardından (bunun bile) güzel kokusu zahir olurdu *(sallallahu aleyhi ve sellem).*

İmamû'l-Meğazi Vakidi'nin kâtibi *Sa'd oğlu Muhammed* bu konuda:

Âişe (r.anha) dan (senedini zikrederek) bir haber rivayet etmiştir.

Âişe (r. anha) Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e dedi ki:

— Sen helâya geliyorsun, fakat senden eza (veren) hiçbir şey görünmüyor.

— **"Ey Âişe, bilmiyor musun, yer, peygamberlerden çıkanı yutar ve** (ondan hiç bir eser) **görünmez."** (150) buyurdu.

Meşhur değilse de, ehl-i ilimden bir kavim, iki hadîsin de tahir olduğuna kail olmuşlardır. Bazı Şafiîlerin görüşü de budur. İmam *Nasr b. es-Sabbağ (Şamil* (151)inde, bunu nakletmiştir.

(148a) *İshak b. Rahuveyh: Ebu Yakûb* el-Mervezî, ilm-i hadîsin büyük imamlarından bir hafızü'l-hadîstir.

(148b) *Müzeni, İmam Şafiî (r.h.)* talebelerinden büyük bir imamdır. Fıkh-ı Şafiî'de müctehiddir. 175 H. de doğup 264 H. de Mısır'da irtihal eylemiştir. Nesebi şöyledir: *Ebu İbrahim İbn İsmail b. Yahya b. İsmail el-Müzenî.*

(149) *İmam İbn Asâkir*'in "Tarihi'd-Dımaşk"ında *Cabir b. Abdullah (r.a.)* bu hadîs-i şerifi tahriç ettiğini *İmam Suyûtî* Menahilü's-Safa. Shf. 7 tesbit etmiştir.

(150) *Kaadı İyaz (r.a.)*ın Şifa-i Şerif metnine *İmam Saad*'ın Tabakat'ından naklettiği bu hadîs-i şerifi *İmam Beyhakî* Delailü'n-Nübüvve adlı eserinde *Hz. Âişe (r.a.)*dan tahriç ederken mevzudur demiş. Ayrıca *Hakimü't-Tirmizî* de Nevadirü'l-Usul'ünde rivayet etmişse de senedine tan olunmuştur. Amma *İmam Nakkad Hafızü'l-Hadis* Darekutnî, El-Efrad adlı eserinde *Hazret-i Âişe (r.a.)* sabit bir senedle "An Âişete radiyallahü anha, kalet, kultü; ya Resûlallahi inni erake tedhulü'l-Halae sümmeyeciu'l-lezi yedhulü ba'deke fela yera li mayahrueü minke eseren fe kaale; ya Âişe ema alimti ennallahe emere'l-Arda en tebtelia ma harece mine'l-Enbiya" metnini rivayet ettiği gibi *İmam Hâkim* de Müstedrek'inde ravilerinden biri mübhem olan bir hadîs-i şerifde de *Hz. Âişe (r.a.)*dan aynı mânâ ve meâlde bir hadîs bulunduğunu *İmam Süyûtî* Menahilü's-Safa. Shf. 7'de tesbit etmiştir.

(151) *İmam İbn Sabbağ,* Bağdad'da Selçuklu Veziri Nizamü'l-Mülk'ün yaptırdığı Nizamiye Medresesi'nde Üstazı *Ebu İshak Şirazî* yerine fıkıh okutan büyük bir âlimdir. Nesebi şöyledir: *Ebu Nasr Abdü's-Seyyid b. Muhammed b. Abdulvahid b. Ahmed b. Caferü's-Şabbağ.* H. 477'de irtihal eylemiştir. "Kitabü'ş-Şamil fil Fikh" adlı büyük bir eseridir.

Malikîlerin Furû-ı Fıkıh kitablarından sayılan (el-Bedi) adlı kitabında, *Ebu Bekr b. Sabik el-Mâliki* de âlimlerden bu iki kavli, nakletmiştir.

Delil olarak da şunu göstermişlerdir: Koku sürünmeden dahi olsa Peygamberden (kendisinden) tiksinilecek herhangi bir şey mevcut olmaz...

Hazreti Ali'den nakledilen hadîsde de aynı durum açıklanmaktadır:

"Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)i (irtihal ettikten) *sonra yıkadım. Ölüden meydana gelen şeyi var mı yok mu diye gidip baktım* (dikkat ettim). *Fakat hiçbir şey bulamadım ve şöyle dedim:*

Diri olarak da, ölü olarak da tertemizsin (152).

Bir de baktım ki; ondan, misli görülmemiş güzel bir koku yükselip yayıldı."

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vefat ettikten sonra, onun mübarek cesedini öpen *Ebu Bekr (radıyallahu anh)* da aynı şeyi söyledi (153).

(Onun peygamberliğini belirten mucizelerden bir tanesi de şudur:)

Dünyaya teşrif ettikleri zaman, sünnetli ve göbeği kesilmiş bir halde doğmuşlardır (157).

Annesi *Âmine* anlatıyor:

"Onu ben tertemiz doğurdum. Doğurduğum zaman, vücudunda en küçük bir kazer (tiskinti veren şey) *yoktu* (158).

---

(152) *İmam Ali (k.v.)*den Saidibnü'l-Müesseyyeb tariki ile *İmam İbn Mâce* Sünen'inde Kitabü'l-Cenaiz Babu ma Cae fi Gasli'n-Nebiyyi *(s.a.v.)*de tahriç etmiştir. K.6. Cenaiz. 10 Bab, Hadîs No.1467, C. 1, Shf. 470. *İmam Süyûtî* Menahilü's-Safa (Shf. 8) de *Hakimü't-Tirmizî* ve *İmam Beyhakî*'nin bu hadîs-i şerifi kitaplarında tahriç ettiklerini tesbit etmiştir.

(153) *İmam Buhari* Sahih'inde Kitabü'l-Megazi Babu Marazı'n-Nebiyy ve vefatuhu'da *Hz. Âişe (r.a.)* dan rivayet etmiştir. Kitabü't-Tıb Babu'l-Ledud'ta *Abdullah b. Abbas* tarikiyle yine *Hz. Âişe radıyallahu anhadan.*

İmam Tirmizî Sünen Ebvabü'l-Cenaiz Babu ma cae fi takbili'l-Meyyiti K. 8, Bab: 14, Hadîs No. 989.

İmam İbn Mâce, Sünen Kitabü'l-Cenaiz Babu Ma Cae fi takbili'l-Meyyit K. 6, Bab: 7, Hadîs No. 1457.

İmam Nesaî, Kitabu'l-Cenaiz Babu Takbilü'l-Meyyit. C. 4, Shf. 11'de *İmam Ahmed b. Hanbel (r.a.)*da Müsned C. 6, Shf. 45 ve 55'de.

(157) *İmam Taberanî;* Mu'cemü'l-Evsat'ında ve *Ebu Naim* Delailü'n-Nübüvve'sinde Hatib-i Bağdadî "Tarih-i Bağdad"da *Enes b. Malik (r.a.)* tarikiyle merfu olarak "Min Kerametî rabbî en vüliddü mahtunen ve lem yere ehadün sevâtiy" ibaresiyle bir hadîs-i şerif nakletmişlerdir. *Ziyaü'l-Makdisî*'nin "El Muhtaratü'l-Aşere"sinde bunu sahihlediğini ayrıca *Hz. Ebu Hüreyre* ve *İbn Ömer (r.anhüma)* dan *Ebu Naim* Delailü'n-Nübüvve'de zaif bir senedle diğer bir hadîs tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* "Menahilü's-Safa" kaydetmiştir. Ayrıca *İmam Hakim* Müstedrek'inde bu hadisenin mütevatir olduğunu nakletmişse de bu tevatürün ıstılahi mânâda tevatür olmadığını söylemişlerdir. *İmam Beyhakî*'nin Delailü'n-Nübüvve'sinde ve *İbn Saad*'ın Tabakat'ında *İbn Abbas (r.a.)*dan zaif bir senedle babasından "Velede'n-Nebiyyü *(s.a.v.)* Mahtunen mesruren" ibaresi ile rivayet etmişlerdir.

(158) *Resûlullah (s.a.v.)* Efendimize ait bu hadiseyi annesinden *İshak b. Abdullah,* ondan *Hemmam b. Yahya,* ondan *Amr b. Asımi'l-Kilabî* tarikiyle *İbn Saad Tabakatı*'nda rivayet etmiştir diye *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahilü's-Safa Shf. 9'da kaydetmiştir.

(Hanımı) *Âişe (r.anha)*dan:

"Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)le bunca zaman yaşadım, onun tenâsül uzvunu hiç görmedim." (159).

Ali (r.a.) dan:

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bana, kendisini benden başkasına yıkatmamamı tavsiye etti (ve şöyle buyurdu):

— **"Çünkü her kim benim avretimi görürse gözleri kör olur."** (160) dediğini rivayet etmiştir.

İkrime'nin *İbn Abbas (r.a.)* dan naklettiği bir hadîsde şöyle varit olmuştur:

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) uyudu hatta (uyuduğunu) *belirten nefes alışı duyuldu. Kalktı, namaz kıldı, abdest almadı."* (161).

İkrime dedi ki:

"Çünkü: *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mahfuz olmuştur."

AKLININ ÇOKLUĞU, BEYNİNDEN ZEKÂNIN FIŞKIRMASI, DUYGULARININ GÜÇLÜĞÜ, LİSANININ FESAHATI, HAREKETLERİNİN İTİDALİ, SIFATLARININ GÜZELLİĞİNE GELİNCE

Şüphe yok ki O, insanların en akıllı ve en zekisi idi.

Onun, halkın gizli ve açık işlerini tam bir dirayetle idare ettiğini, genel ve özel siyasetini, acayip nitelikleri ve son derece akla hayret veren siretiyle birlikte, hiç okumadan, bir hocadan ders almadan, herhangi bir kitabı mütalâa etmeden (Allah tarafından kendisine) feyiz verilerek meydana getirdiği şer'î ilimlerini inceden düşünen kimse, aklının üs-

---

(159) *İmam Tirmizî,* Şemailü'n-Nebi adlı kıymetli eserinde "Babu ma cae fi hayâi *Resûlullah" (sallallahu aleyhi ve sellem)* de *Hz. Aişe (r.a.)* dan rivayeti tahriç etmistir. Shf. 518.

İbn Mâce; Kitabü't-Tahare Babu'n-Nehyi an men yera avrete ahiyhi'de, *Hz. Âişe (r.a.)* dan. Ayrıca 1. Kitab 137 Bab. Hadîs No. 662. Kitabü'n-Nikâh, Babü't-Tesettür ınde'l-Cima. 9. Kitab, 28 Bab, Hadîs No. 1922.

İmam Ahmed b. Hanbel, Müsned. C. 6, Shf. 63 ve 190'da.

(160) *İmam Ali (k.v.)* nin *Resûlullah (s.a.v.)* rivayet ettiği bu hadîs-i şerifi *İmam Beyhakî*'nin *ve İmam Bezzar*'ın tahriç ettiği *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahilü's-Safa Shf. 9'da kaydetmiştir.

(161) *İmam Buhari,* "Sahih Kitabu'l-Ilm Babü's-Semeri fi'l-İlm" de *İbn Abbas (r.a.)* dan "Kitabü'l-Ezan Babun yekuumu an yemini'l-İmam" da yine *İbn Abbas (r.a.)* dan.

İmam Müslim; Kitabu Fadailü's-Sahabe, Babun fi fadli *Saad b. Ebi Vakkas (r.a.)* da 44. Kitab, 5. Bab, Hadîs No. 2410/39'da.

Ebu Davud; Kitabü't-Tatavvu. Bab 26'da *İmam Ahmed b. Hanbel,* Müsned C. 1, Shf. 244, C. 4, Shf. 141, C. 1, Shf. 241'de tahriç etmişlerdir.

tünlüğü, anlayışının keskinliği hakkında en ufak bir şüpheye bile düşmez. Bu apaçık meydanda olduğu için izahına lüzum yoktur.

Vehb b. Münebbih der ki:

"71 kitab okudum, hemen hepsinde şu gerçeği buldum: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* akıl yönünden ve görüş bakımından halkın en üstünüdür!".

Diğer bir rivayeti ise şöyledir: "Hepsinde şu gerçekle karşılaştım. Dünya kurulduğu günden bu yana, hatta (kıyamete kadar) Allah, Peygambere verdiği akıldan, insanlara ancak dünya kumlarından bir kum tanesi kadar vermiştir."

Mücahid b. Cebr dedi ki:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* namaza kalktıklarında, arkasındakini tıpkı önündekini, gördüğü gibi görürlerdi." (162). (VE TEKALLÜ-BEKE FİSSACİDİN) âyetini böyle tefsir etmiştir.

Muvatta'da rivayet edilmiştir:

"**Şüphesiz ben sizi sırtımın arkasından** (doğru) **görüyorum.**" (163).

Sahiheyn'de *Enes (r.a.)*dan aynısı nakledilmiştir.

*Âişe (r.anha)*dan da aynısı nakledilmiştir. *Âişe* şöyle demiştir:

"*Hüccetini* (peygamberliğini isbat etmek) *için kendisine verilen ziyade* (ilâve) *bir lûtuftur bu!*".

Bazı rivayetlerde şöyle geçmektedir:

"**Arkamdakini şüphe yok ki, önümdekini gördüğüm gibi, görüyorum.**"

Diğer bir rivayet:

"**Kafamdan** (başımın arkasından doğru) **önümdekini gördüğüm gibi** (sizi) **mutlaka görüyorum.**" (164).

---

(162) *Kaadı İyaz* merhumun Şifa'ya naklettiği metin, *İmam Beyhakî* tarafından *Mücahid (r.h.)* mürsel olarak tahriç edilmiştir. Hadîs-i şerifin bu mânâsını ifade eden değişik bir lâfızla Sahiheyn'de de rivayet vardır. 163 ve 164 No.lu dipnotlara bakıla.

(163) *Buhari* C. 1, Shf. 177

(164) *Müslim*, Kitabü's-Salat. Babu'l-Emr bi Tahsini's-Salati ve itmamiha ve'l-Huşui fiyha. Hadîs No. 108/423, 109/424, 110/425 ve 111. *Buhari* Kitabü'l-Ezan Babu Tesviyeti's-Sufûf'da *Enes b. Malik*'den Kitabü'l-Ezan Babu İkbali'l-İmam ale'n-Nas İnde Tesviyetü's-Sufûf'da yine *Enes b. Malik*'den. Yine Kitabü'l-Ezan Babu İlsaki'l-Menkıbi bi'l-Menkıbe yine *Enes b. Malik (r.a.)* dan Kitabü's-Salât Babu-İzzeti'l-İmam fi itmami's-Salâti ve zikri'l-Kıbleti'de *Ebu Hüreyre (r.a.)* ve *Enes b. Malik (r.a.)* dan yine Kitabü'l-Eyman ve'n-Nüzûr. Babu keyfe kane yeminü'n-Nebiyyi de yine *Enes b. Malik (r.a.)* dan tahriç etmiştir.

İmam Nesai; Sünen. Kitabü's-Sehv. Babü'n-Nehyi an mübadereti'l-İmam bi'l-İnsırafi mine's-Salati'de *Enes b. Mulik (r.a.)* dan tahriç etmiştir. C. 3, Shf. 83.

El-Muvatta', Kitabü's-Sefer Bab 70. Bakıla.

(164a) *İmam Hâkim* Nisaburî El-Müstedrek Ale's-Sahiheyn'inde ve *İmam Abdürrezzak* Musannef'inde *Ebu Hüreyre (r.a.)* rivayeti tahriç etmişlerdir diye *İmam Süyûtî* Menahilü's-Safa'da kaydetmektedir (Shf. 9).

*Baaki b. Mahled, Âişe (r.anha)*dan:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **karanlıkta, tıpkı aydınlıkta gördüğü gibi görürdü."** (165).

Peygamber *(aleyhisselâm)*ın melekleri ve şeytanları gördüğünü isbat eden sahih haberler sayılamayacak kadar çoktur.

Aradaki perde kalkıp *Necaşî*'nin cenazesini kıldırmıştır. *Kureyş'e, Beyt-i Makdis'i* anlatırken aradaki mesafe ve perde kalkmıştır. Mescidini yaparken kendisine *Kâbe* olduğu gibi gösterilmiştir.

Yine kendinden, *"Süreyyada on bir yıldız gördüğü"* nakledilmiştir.

Bütün bunlar gözle gördüğüne hamledilmektedir.

Ahmed b. Hanbel ve diğerlerinin görüşü budur.

Bazılarına göre; bu, mükâşefe yolu ile olmuştur. Lâkin bu hadîslerin zâhirî anlamları bu son fikrin aksini isbat eder.

Gözle görmesi imkânsız değildir. Çünkü bu, peygamberlere has verilen lütuflardır. Onların hasletleridir.

Nitekim bize:

*Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed, Ebu'l-Hasen el-Mukri el-Ferganî, Ümmi'l-Kasim bint Ebi Bekr babasından, Eşşerif Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Hasenî, Muhammed b. Muhammed b. Said, Muhammed b. Ahmed b. Süleyman, Muhammed b. Muhammed b. Merzuk, Hemmam, El-Hasen, Katâde, Yahya b. Vessab da Ebu Hüreyre (r.a.)*dan:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuşlardır:

"Allah (c.c.) **Mûsa** *(aleyhisselâm)***a tecelli ettiğinde, Mûsa** *(aleyhisselâm)* **on fersah(*) mesafeden çıplak bir karıncayı kapkaranlık bir gecede** (rahatlıkla) **görebiliyordu."** (166) dediğini rivayet etmiştir.

Peygamberimiz de aynı şeyi görebilir. Çünkü *İsra* ve *Miraç* olayından sonra, yine o gece kendisine gösterilen büyük alâmetlerden sonra bu gibi şeyleri görmesi onun için işten bile değildir.

İmam Müslim, Sahih'inde Kitabü's-Salât Babu'l-Emr bi tahsini's-Salât ve İtmamiha ve'l-Huşui fiyha'da *Ebu Hüreyre* ve *Enes b. Malik* ve ayrıca Babu tahrimi sebka'l-İmami bi rukuin ev sücudin ve Nahviha'da 112/426 No. ile *Enes b. Malik*'den tahriç etmiştir.

(165) Bu hadîs-i şerifi *İmam Beyhakî*'nin Delailü'n-Nübüvve'sinde ve *İbn Adiyyi'l-Cürcanî* kitabında *Hz. Âişe*'den tahriç etmişlerdir; diye *Süyûtî (r.h.)* Menahilü's-Safa'da kaydetmiştir. Hadîs-i şerifin İlm-i hadîs imamlarınca hakkında söylenenler için Şifa Şerhi (Nesimü'r-Riyaz) C. 1, Shf. 463'e bakıla.

(*) Bir fersah, üç mildir.

(166) *İmam Taberanî*'nin *Mu'cemü's-Sağîr*'inde bu hadîsi *Ebu Hüreyre (r.a.)* dan tahriç ettiğini *Süyûti* Menahilü's-Safa'da kaydetmektedir (Shf. 10).

Asrının en güçlü pehlivanı olan *Rükane* (167)nin sırtını yere getirdiğine dair hadîsler varit olmuştur. Onu İslâm'a davet etmişti.

Cahiliyyette *Ebu Rükane* —çok güçlü bir adamdı— Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*le üç kere güreşti, üçünde de Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu yendi.

Ebu Hüreyre (r.a.) dedi ki:

"Yürüyüşünde, Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) *den daha süratli kimseyi görmedim. Sanki yer* (yüzü) *kendisine dürülüyordu. Biz bütün gücümüzü sarf edip kendimizi zorluyorduk* (yürüyüşümüzde). *O, hiç aldırmıyordu."* (168).

Niteliklerinden biri de onun gülmesi tebessümden ibaretti. Döndüğü zaman bütün vücudu ile dönerlerdi. Yürüdüklerinde sanki yüksek bir yerden iniyormuş gibi, sert adımlarla yürürlerdi (169).

Lisan fesahatı ve dil tatlılığına gelince:

Bu babta da Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* en üstün yeri işgal ederlerdi. Öyle bir mevki ki, sözün nereden başlatılıp nerede bitirileceğini en mükemmel bir şekilde bilirlerdi. Sözleri söyleyiş bakımından berrak ve son derece güzeldi. Sözü serapa belağat ve fesahattı. Söz ve kelimelerinde mânânın doğruluğu âdeta kendini gösterirdi.

Büyük bir ifade gücüne sahib bulunduğu için konuşurken yorulmazdı, külfet çekmezdi (düşünerek gayet ağır ve temiz konuşurdu).

Kendisine efradını câmi, ağyarını mâni, kelimeler ihsan edilmiş, göz kamaştırıcı hikmet pırlantaları ile de teçhiz edilmişti. Arab (kabilelerinin) tüm lehce ve şivelerini bilirdi. Her ümmete kendi dili ile hitab ederdi, her ümmete kendi lisanı ile karşılık verirdi. O derece fasih konuşurlardı ki, ashab-ı kiramdan birçokları müteaddid defalar sözünün açıklanmasını istirham ederlerdi.

Onun (mübarek) hadîslerini ve siretlerini inceden inceye düşünen kişi, bunu hemen anlar ve işin içyüzüne vâkıf olur.

Onun *Kureyş, Ensar, ehl-i Hicaz* ve *Necd* ile konuşması, hiçbir za-

---

(167) *Rükane'nin Resûlullah (s.a.v.)* mi güreşe davet edişini, yenilişine ait hadise *İmam Tirmizî* Sünen Ebvabü'l-Libas Babü'l-Amaim ale'l-Kalanîs'de *Muhammed b. Rükane*'nin babasından rivayeti tariki ile tahriç edilmiştir. C. 6, Shf. 88, Hadîs No. 1785. Ayrıca *Ebu Davud* Sünen Kitabü'l-Libas Babü'l-Amaim 26. Kitab, 24 Bab, Hadis No. 4087.

İmam Beyhakî, Merasil'inde *Said b. Cübeyr*'den mürsel olarak tahriç etmiştir.

(168) *İmam Tirmizî,* Şemail Babu ma cae fi Meşyihi Resûlillahi *(sallallahü aleyhi ve sellem) Ebu Hüreyre (r.a.)* Shf. 209'da tahriç etmiştir.

İmam Beyhakî, Delailü'n-Nübüvve'de tahriç ettiğini *İmam Süyûti* Menahilü's-Safa (Shf. 10) da kaydetmiştir.

(169) *İmam Tirmizî,* Şemail Babu ma cae fi Meşyihi *Resûlillahi (s.a.v.)* (Shf. 210) da *Hz. Ali (k.v.)* den.

man *Zi'l-Miş'ar, el-Hemedanî* (170) *Tihfetü'n-Nehdi,* (171) *Katan b. Harise el-Uleymî* (172), *el-Eş'as b. Kays* (173), *Vail b. Hucrî'l-Kindî* diğer *Hadremevt* kabileleri, *Yemen* hükümdarları ile yapmış olduğu konuşması gibi değildir.

*Hemedan'*a yazdığı şu mektuba (ibret nazarı ile) bir bakınız:

"Sizin şüphesiz yüksek ve alçak topraklarınız vardır. O toprakların etraflarına (yahut çukurlarına da sahib)*siniz. Ürünlerini yersiniz, otlarından* (hayvanlarınızı) *otlatırsınız. Onların hayvanlarından ve hurmalarından anlaşma gereğince bize vermeyi taahhüt ettikleri şeyler bizimdir, sadaka* (zekât) *mallarından ihtiyar erkek develer, dişi yaşlı develer, küçükbaş hayvanlar, yaşlı hayvanlar, tavuk cinsi hayvanlar, kıymetli koçlar onlarındır."*

(Yani, işe yaramaz hayvanlar zekât olarak alınmaz demektir.)

Oradaki saliğ: (Altı yaşına basmış olan sığır veya koyun.)

Karih: (Beş yaşına basmış olan at)*lar onlara lâzımdır.*

Nehd (kabilesine) söylediği söze de bir dikkat buyurun:

"Allahım onların sütüne, yoğurduna, ayranına bereket ver! Çobanlarını bol ot ve yeşillik olan yerlere gönder (böyle münbit yerleri onlara ihsan) *et, kendilerine, gerek mal ve gerekse evladda bolluk ve bereket ihsan et! Namaz kılan Müslüman olmuştur. Zekât veren Muhsin olmuştur. (Lâ ilâhe illallah!) deyip kelime-i şehadet getiren de size karşı ihlaslı olmuştur."*

Ey Nehd oğulları! İslâm öncesi andlaşmalarınız gibi sizle anlaşma yaptık (bunları unutmamalısınız!) *Mülkünüzdeki* (dinî görevlerinizi de) *bilmelisiniz. Zekâttan imtina edilmez! Hayatta hak ve hakikattan sapılamaz! Namazda tembellik yoktur! Zekâtta, sizden yaşlı deve alınmaz, yaşlı deve, yavru deve, dizgine vurulmuş binek hayvanlar, acemi huysuz taylar, sizindir.*

Deve ve diğer hayvanlarınız (mübah olan mer'adan) *menedilmez. Güzel kokulu ağaçlarınız kesilmez. Sağılı hayvanlarınız da hapsedilmez. Hüsn-ü niyet beslediğiniz ve andlaşmalara sadık kaldığınız sürece...*

Kim ikrar ederse (dediklerimizi kabullenirse) *kendisine verilen söz ve himaye şartımız yerine getirilecektir. Kim de kaçınırsa, cezası fazlasıyle verilecektir..."*

*Vail b. Hucr'*a yazdığı mektublardandır:

---

(170) *Malik b. Namt;* Zü'l-Misari'l-Hemâdanî. Hemedan kabilesi reisi olarak gelen şair sahabidir. Bak İsabe; C. 3, Shf. 356, Terc. No: 7694.

(171) *Tihfetü'n-Nehdî;* Beni Nehd kabilesi heyetinin sözcüsüdür. Bak İsabe; C. 2, Shf. 235, Terc. No: 4299.

(172) *Katan b. Harisetü'l-Uleymî;* Beni Kelb kabilesi heyeti sözcüsüdür. İsabe; C. 3, Shf. 237, No: 7123.

(173) *Vail b. Hucr;* Hadremut'dan gelen heyetin sözcüsüdür.

(Humeyr kabilesinin) küçük hükümdarlarına... Yemen hükümdarlarına... İlerigelenlerine... Beylerine...

Onda (Vâil'e yazdığı mektupta) şunlar vardı:

"Kırk koyunda cılız ve çok da semiz olmayan (yani) *orta halli bir koyun* (zekât) *olarak veriniz!*

Definelerin zekâtı ise beşte birdir...

Bekârlardan zina edenlere yüz sopa vurun ve bir yıl da (bulunduğu yerden) *uzaklaştırın!*

Evli olanları da (üzerlerine) *taşlar atmak suretiyle recm edin!*

Dinde taviz (ve ahbablık) *yoktur! Allah'ın farzlarını* (yerine getirmek) *de tereddüd yoktur. Her sarhoş yapan şey haramdır..."*

Vail b. Hucr (diğer bütün) o küçük hükümdarlara başkanlık yapıyordu. Bu mektupla zekât hakkında *Enes (r.a.)* ya yazdığı mektup arasında çok fark vardır.

Bu kabilelerin dilleri böylesine garip ve belağatleri böylesine alışılmamış ve duyulmamış bir tarz arz ettiği için, *Allah*'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onlara, kendi dilleri ve şiveleri ile hitap etmiştir ki; insanlara indirileni hakkiyle açıklayabilsin. Bir de her millete kendi lehçesiyle ve bildikleri bir üslûpla anlatmış olabilmesi için (böyle yapmıştır).

Atiyyete's-Saidî hadîsindeki şu mübarek sözü gibi:

"Yüce el, veren eldir! Alçak el, alan (kendisine verilen) **eldir."** (176).

Saîdî dedi ki: *"Bize Resûlullah* (sallallahu aleyhi ve sellem) *kendi dilimizle konuşmuşlardır."* (Beni Amir kabilesinden Atiyye adındaki kimsenin kabilesine nisbetle; Amîr denmiştir).

Âmire'nin, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e sorduğunda, verdiği cevab:

"Sel anke: İstediğin şeyden sor", demektir.

Çünkü Beni Âmir'in lügatı (dili) böyleydi. (Onun için onlara da kendi lehçeleri ile hitab etmiştir).

---

(176) Hadîs-i şerifi *İmam Nesaî* Sünen'inde Kitabü'z-Zekât Babu Yedü'l-Ulya ve Babu eyyetühüma'l-yedü'l-Ulya ve el-Yedü's-Süfla'da, üç ayrı sahabîden rivayetini tahriç etmiştir.

İmam Buharî Sahih. Kitabu'l-Vesaya Babu te'vili kavlillâhi teâlâ "Minba'di vasıyyetin tu'sune biha..." da *Hâkim b. Hizam*'dan Kitabü'r-Rıkak Babu kavlü'n-Nebiyyi; Haze'l-Male Hadıretün halvetün'de yine *Hâkim b. Hizam*'dan Kitabü'z-Zekât Bab 18'de Kitabü'n-Nafakat Bab 2'de diğer ashabdan rivayetini tahriç etmiştir.

İmam Müslim; Sahih'inde, Kitabü'z-Zekât Babu Beyani enne yede'l-Ulya Hayrün min yedi's-Süfla'da Hadîs No. 1033 - 1036'da ayrı sahabeden rivayet etmiştir.

Kaadı İyaz merhumun "Şifa-i Şerifi"ne delil olarak naklettiği bu hadîs-i şerifi bu sened ve bu metin lâfızları ile *İmam Ebu Naim İsfahanî* "Delailü'n-Nübüvve" de tahriç etmiştir. Ayrıca *İmam Beyhakî* de Delailü'n-Nübüvve'sinde rivayet etmiştir.

İmam Ebu Davud, Sünen'inde Kitabü'z-Zekât 28'inci babda.

Darimi Sünen Kitabü'z-Zekât 22'inci Babda. Muvatta' Kitabü'z-Zekât 8'inci Babda ayrı ayrı sahabeden rivayet etmişlerdir.

İmam Tirmizi, Sünen Kitabü'z-Zekât 38'inci Babda.

Hâkim de El-Müstedrek'te onu sahihlemiştir diye *İmam Süyûtî* Menahilü's-Safa Shf. 10'da kaydetmiştir.

Mu'tad kelâmı, bilinen fesahatı, efradını cami, ağyarını mâni olan sözleri, kendisinden rivayet (ve nakl) *edilen hikmetlerine gelince:*

Bu hususta ciltler dolusu kitaplar yazılmıştır. O kitaplardaki lâfız ve mânâları açıklamak için dahi sayılmayacak kadar dev eserler vücuda getirilmiştir. Meselâ: Belâgat ve fesahatte eşsiz olan birkaç hadîsini örnek gösterelim:

"El-Müslimune tetekafeu dimaehüm... Ve yes'a bi zimmetihim ednâhüm... Ve hüm yedün ala men sivahüm..."

"Müslümanların kanları (muhafaza edilme babında) **eşit olur. Onların emniyeti ve selâmeti babında** (rütbe bakımından) **en aşağı olanları** (bile) **sa'y edebilir. Onlar kendilerinden başkalarına karşı tek el** (güç) **halindedirler."** (177).

"İnsanlar tarak dişleri gibi eşittirler." (178).

"Kişi sevdiği kimse ile beraberdir." (179).

"Senin kendisine verdiğin önemi, sana vermeyen kimse ile arkadaşlık yapmakta hayır yoktur." (180).

"İnsanlar, madenler (gibi)**dirler."** (181).

---

(177) Hadîs-i şerifi *İmam Ebu Davud* Sünen'inde Kitabü't-Diyat Bab. 11 ve 31'de ve Kitabu'l-Cihad Bab 147'de rivayeti tesbit eylemiştir. *İmam Nesaî;* Sünen Kitabü'l-Kasame Babü'l-Kaved-i Beyne'l-Ahrar ve'l-Memalik fi'n-Nefs'de *İmam Ali (k.v.)* den ve yine Kitabü'l-Kasame Babu Sukuti'l-Kavedi mine'l-Müslim li'l-Kâfiri'de yine *İmam Ali (k.v.)* den rivayet edilmiştir.

İmam İbn Mâce; Sünen 21. Kitabü'd-Diyat, 21 Babu'l-Müslimüne tekafeudimauhum. Hadîs No. 2683'de *İbn Abbas (r.a.)* No. 2684'de *Mu'kil b. Yesar (r.a.)* dan No. 2685'de *Amr b. Şuayb'*-dan rivayetini tesbit etmiştir.

(178) Hadîs-i şerifi *İmam İbn Lâl* "Mekarimü'l-Ahlâk" adlı kitabında *Sehl b. Saad (r.a.)* rivayet ettiğini *İmam Suyûtî* Menahilü's-Safa Shf. 11'de tesbit etmiştir.

(179) *İmam Buharî*, Sahih'inde Kitabu'l-Edeb. 96. Babu alâmeti hubbillahi (azze ve celle) de *Abdullah b. Mesud (r.a.)* dan.

İmam Müslim, Sahih'inde 45. Kitabü'l-Birri-ve's-Sıla. 50. Babu'l-Mer'i maa men ehabbe. Hadîs No. 165/2640 yine *Abdullah b. Mesud (r.a.)* dan *İmam Tirmizî*, Sünen 46. Kitabu'd-Daavad 103. Babu ma cae fi fadli't-Tevbeti ve'l-İstiğfar min rahmetillahi li ibadihi. Hadîs No.2529'da *Zir b. Hubeyş (r.a.)* dan No. 2530. Yine ondan biraz değişik lafızlarla rivayet edilmiştir. Yine *İmam Tirmizî* 37. Ebvabü'z-Zühd. 50. Babu ma cae "İnne'l-Mer'e maa men ehabbe" de hadîs No. 2386 da *Enes (r.a.)* den rivayet etmiştir. Ayrıca 2387'de. Yine *Enes (r.a.)* değişik bir lâfızla rivayet edilmiştir.

(180) Bu hadîs-i şerifin *İmam İbn Adiyyi'l-Cürcanî* tarafından El-Kamil'de rivayet edildiğini ve *İmam Süyûtî* Menahilü's-Safa'da kaydetmiştir.

(181) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabü'l-Menakıb veya (Babü'l-Menakıb) Babü'l-Menakıbı kavlillahi teâlâ; Ya eyyühennasi inna halaknakûm min zekerin ve Ünsa... de *Ebu Hüreyre (r.a.)* dan. Yine *İmam Buharî* Kitabu Bedi'l-Halk. Babu "Em küntüm şuhadae iz hazara Ya'kube'l-Mevt" âyet-i kerimesi hakkındaki ahvali naklederken yine *Ebu Hüreyre (r.anh)*dan, yine aynı kitab; babu kavlillahi teâlâ "Lekad kâne fi Yusufe ve ihvetihi" âyetinde yine *Ebu Hüreyre (r.a.)* den rivayet etmişlerdir.

İmam Müslim, Sahih'inde 43. Kitabü'l-Fadail 44. Babun min fadaile *Yusuf (a.s.)* de. Hadîs No. 168/2378'de, yine *Ebu Hüreyre (r.a.)* rivayeti tahriç etmişlerdir.

"Değerli kişiler ölmezler (her zaman insanların gönlünde yaşarlar)." (182).

"Kendisiyle istişare edilen kişi, (reyini açıklamasında) **kendine itimad edilen kişidir. Konuşmadıkça o muhayyerdir.** (Yalnız konuştuğu zaman dikkatli, ölçülü konuşması gerekir)." (183).

"Hayrı söyleyip kazanan, ya da sükût edip selâmet bulan bir kula Allah (c.c.) **merhamet etsin."** (184).

"Müslüman ol ki selâmet bulasın!" (185).

---

(182) *İmam Suyûtî* Menahilü's-Safa' da (Shf. 11) *İbn Sem'anî*'nin Tarih'inde *İmam Ali* (k.v.) den rivayet ettiğini ve senedinde terceme-i halinde İlm-i hadîs ulemasının istediği şekil ve şartlarla vâkıf olunamadığını söylemiştir. Şifa Şarihi Şihabuddin Hafâcî ise Mağrib ulemasından Ticanî'nin kavlini naklederek (Şifa Şerhi C. 1/150) onun *Eksem b. Sayfî*'nin vesayasında bulunan bir cümle olduğunu Peygamberimiz Efendimizin onun istişhad ve temsil kabilinden alıp söylemiş olabileceğini söylüyor. Ayrıca Cevamiü'l-Kelim ve Bedayiü'l-Hıkem adlı eserde hadîs-i nebevî olarak tesbit edildiğini metninin "İnne men arefe mikdare nefsihi ve nezzeleha menzileteha necâ fi'd-Dünya ve'l-Âhire mine'l-helâk ve men teadda tavrehu vetekebbere ve refea nefsehu fevka haddihi "feheleke" olduğunu tesbit etmiştir.

(183) *Ebu Davud,* Sünen 35. Kitabü'l-Edeb 114 veya 123 Babu'l-Meşvere. Hadîs No. 5128'de Ebvabü'z-Zühd 39. Babu ma cae fi Maiyset'in Nebiyy. Hadîs No. 2370'de *Ebu Hüreyre (r.a.)* dan yine 37. Ebvabü'l-Edeb 57. Babu "İnne'l-Müsteşare Mu'temen" de yine *Ebu Hüreyre (r.a.)* den 2823 No. ile 2824 No. da Ümmü'l-Müminin. *Ümmü Seleme (r.a.)* dan rivayetini tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce,* Sünen 33. Kitabü'l-Edeb 37. Babu'l-Müsteşar Mu'temen. Hadîs No. 3745'de *Ebu Hüreyre (r.a.)* dan 3746 No. da *Ebu Mes'ud (r.a.)* dan rivayeti tahriç etmiştir. Ayrıca hadîsin ikinci cümlesini içine alan 374 No. da *Cabir (r.a.)* dan gelen rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Hâkim*'in Müstedrek'inde *İbn Ömer (r.a.)*'dan bu hadîsi tahriç ettiğini *İmam Suyûtî* Menahilü's-Safa. 11'de kaydetmiştir.

(184) *İmam Ebu'ş-Şeyh b. Hayyan* Kitabu Sevabi'l-Âmâl'de *Ebu Ümame (r.a.)* dan Deylemî Müsnedü'l-Firdevs'te *Enes (r.a.)* dan *İmam Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Musa b. Ziyadü'l-Askerî*'de "Fevaid"inde *Enes (r.a.)* dan merfu olarak tahriç ettiklerini Menahilü's-Safa Shf. 11'de *İmam Suyûtî* kaydettiği gibi Şifa şarihi Şihabüddin Hafâcî. Şifa Şerhi C. 1, Shf. 511'de. Hadîsi manen teyid ve takviye eden değişik lafızlarla edâ eden iki rivayetin *İmam Beyhakî*'nin Şuabü'l-İyman'ında *İmam Ebu Bekir Muhammed b. Cafer b. Muhammed b. Sehl b. Şakirü'l-Haraîtîyyi's-Sâmiriy* (Ö.B. 27 H.) in Kitabu Mesaviyü'l-Ahlâk adlı eserinde bulunduğunu bildirmiştir.

(185) *İmam Buharî,* Sahih Kitab Keyfe Kâne Bedü'l-Vahy'de *İbn Abbas (r.a.)* dan Bizans İmparatoru Herakliyüs'e yolladığı dine davet mektubunda bu Cümley-i Nebevî'yi rivayet etmiştir. Ayrıca Kitabu'l-Megazî Babu *Kitabi'n-Nebiyyi (s.a.v.)* ilâ "Kısrâ ve Kayser" de yine *İbn Abbas (r.a.)* dan Kitabu Tefsiri'l-Kur'ân Babu Kulya!. Ehle'l-Kitab tealev ilâ kelimetin sevain... ilah de yine *İbn Abbas (r.a.)* dan rivayeti tahriç etmiştir.

İmam Müslim, Sahih, 32. Kitabü'l-Cihadi ve's-Siyer 26. Babu Kitabi'n-Nebiyyi *(s.a.v.)* de İla Hiraki Yed'uhü ile'l-İslâm. Hadîs No: 74/1773.

İmam İbn Mâce, Sünen El-Mukaddime 10. Babün fi'l-Kader. Hadîs No. 87'de *Adiyy İbn Hâtim*'den rivayeti tahriç eylemiştir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Müsned. C. 1/263 C. 4/257 ve 278'de tahriç eylemiştir.

"Kıyamet günü bana en yakın oturacak ve bana en mahbûb kılınacak kişiler, ahlâken en güzel olan kişilerdir ki; onlar mütevazi olurlar, hem severler, hem de (insanlar tarafından) **sevilirler** (saygı) **görürler."** (186).

(Harpte ölen bir adamı, annesi şehadetle tebrik ederken, Resûlullah'ın *(s.a.v.)* ona söylediği bu söz de son derece alâka çekicidir):

— "(Ne biliyorsun), **belki o kendisini ilgilendirmeyen şeyleri konuşuyordu; ya da kendisine noksanlık getirmeyen şeyleri** (verme babında da) **cimrilik ediyordu."** (187).

"İki yüzlü olan Allah indinde (katiyen) **şerefli olamaz!"** (188).

Dedikodudan, çok soru sormaktan, malı saçıp savurmaktan, vermesi icab edeni vermekten çekinmekten, hak etmediği bir şeyi istemekten, ana babaya asî gelmekten, kızları diri diri toprağa gömmekten (şiddetle) nehyetmesi de onun belâğat ve fesahatına en büyük bir örnektir.

"Nerede olursan (ol) **Allah'tan kork, kötülüğün ardından, onu silecek hemen** (bir) **iyilik yap! İnsanlara güzel ahlâkla muamele et." (189).**

"Hayru'l-umûri evsatuha!" (190).

---

(186) *İmam Tirmizî,* Sünen 28. Ebvabu'l-Birri ve's-Sıla 71. Babu ma cae fi "Mealiyi'l-Ahlâk" da *Cabir (r.a.)* dan. Hadîs No. 2019'da tahriç eylemiştir.

(187) *İmam Tirmizî;* Sünen. 37 - Ebvabü'z-Zühd, 11 - Babu ma cae fi men Tekelleme fiyma lâ yaniyhi. Hadîs No. 2317'de *Enes b. Malik (r.a.)* dan rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Beyhakî,* "Şuabü'l-İyman" da *Ebu Süfyan (r.a.)* dan rivayeti tahriç etmiştir.

(188) *Kaadı Iyaz (r.h.)* Şifa metnine aldığı hadîs-i şerifi lâfzen ve mânen metin olarak *İmam Ebu Davud* Kitabü'l-Edeb 34. Bab'da *Ammar (r.a.)* dan rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî,* Sahih 28. Ebvabü'l-Birri ve's-Sıla 78. Babu ma câe zü'l-Vecheyn. Hadîs No. 2026'da *Ebu Hüreyre (r.a.)* lâfzen değişik metinle aynı mânâda bir hadîs-i şerif rivayet ettiği gibi; *İmam Müslim,* Sahih. 45-Kitabü'l-Birri ve's-Sıla ve'l-Edeb, 26. Babu Zemmili'l-Vecheyni ve tahrimi fiilihi. Hadîs No. 98/2526'da *Ebu Hüreyre (r.a.)* rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Buharî*'de, Sahih Kitabü'l-Menakıb Babu İnna halaknaküm min zekerin ve Ünsa... ilaahir 3'de yine *Ebu Hüreyre (r.a.)* rivayeti tahriç etmiş. Kitabü'l-Edeb 52. Babu ma Kıyle zi'l-Vecheyn de yine *Ebu Hüreyre (r.a.)* dan ve Kitabü'l-Ahkam Babu Ma Yükrehu min senai's-Sultan ve iza harece gayrû zalik'de yine *Ebu Hüreyre (r.a.) İmam Malik,* Muvatta' K. Kelâm'da *İmam Ahmed b. Hanbel,* Müsned C. 2, Shf. 245, 307, 327, 455, 465, 495, 517, 525'de rivayetleri tahriç ve tesbit etmişlerdir.

(189) *İmam Tirmizî,* 28. Ebvabü'l-Birri ve's-Sıla 55. Babu ma câe fi Muaşereti'n-Nas. Hadîs No. 1988. Dârimî Kitabü'r-Rıkak. Bab: 74'de tahriç etmişlerdir.

(190) Hadîs-i şerifi *İmam Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Musa b. Ziyadü'l-Askerî* "Fevadi"inde *İmam Evzaî*'den senediyle "Ma min imriin, esmer Allahü Teâlâ bihi'l-earıza'ş-Şeytane fiyhi bi hasleteyni eyyühüma faale esabe el-Guluvve ve't-Taksıyre" ibaresiyle tahriç etmiş *İmam Ebu Ya'lâ el-Mavsılî* de senedi ile *Vehb b. Münebbih*'den "İnne li külli şeyin tarafeyni ve vesata fe iza emseke bi ehadi't-tarafeyni male'l-ahere ve iza emseke bi'l-vasat i'tedele't-tarafani fealeyküm bi'l-evsat miee'l-eşya" ibaresi ile tahriç etmiştir diye Şihab Hafacî. Şifa Şerhi C.1, Shf.518'de kaydetmiştir.

"Sevdiğini aşırı sevme, kim bilir belki o bir gün sevmediğin bir kimse olu(verir)." (200).

"Zulüm, kıyamet gününde birtakım karanlıklardır." (201).

Bazı dualarındaki şu akla hayret verici ifadesine bakınız:

Allahümme inni es'elüke Rahmeten tehdi biha kalbi. Ve tecme'u biha emri.. Ve telümmü biha şa'asi.. Ve tuslihu biha ğaibi.. Ve tüzekki biha ameli.. Ve tülhimunî biha rüşdî.. Ve tereddü biha ülfeti.. Ve ta'simunî biha min kulli sûin..

Allahümme inni es'elüke'l-Fevze fi'l-Kazai ve nüzüle'ş-Şühedai ve ayne'ş-Şûedai, ve'n-nasre alel-A'dâi..." (202).

Daha nice insanların asırdan asıra birbirlerinden naklettikleri, *makamatı* ve muhazeratı, *hutbeleri,* duaları, muhatebatı ve andlaşmaları vardır ki; bunlarda gösterdiği veya haiz olduğu mertebeye hiç kimse ulaşamamıştır. Kendisi ile boy ölçüşememiştir. Kalemle, dille veya hiçbir şey ile ifade edilemeyecek kadar yüksek dereceleri vardır ki; hiç kimse bu konuda onu geçememiştir. Öyle beliğ ifadeler kullanmıştır ki (dünya kurulduğundan beri) hiç kimse kullanamamıştır (onları). Hiç kimse söylediği sözlerin kalıbına uyabilecek sözler söyleyememiştir. Buna birkaç örnek verelim:

"Fırın alevlendi." (203). (Yani harp alevlendi) demek istemişlerdir.
"Mâte halfe enfihi" = kendi kendine ölmüştür." (204).

---

(200) Hadîs-i şerifi *İmam Buhari* Edebü'l-Müfred.
İmam Tirmizi, Sünen 28. Ebvabü'l-Birri ve's-Sıla. 60. Babu ma câe fi'l-Iktisad fi'l-Hubbi ve'l-Bugzi. Hadîs No. 1998'de *Ebu Hüreyre (r.a.)* merfuan rivayet ettiğini tasrih ederek tahriç etmiş. Hadîsin *"Eyyub"* dan *El-Hasen b. Ebî Cafer* tariki ile rivayet edildiğini onun da isnad cihetiyle zayıf olduğunu, doğru olan sözün bunun *İmam Ali (k.v.)* ye mevkuf olduğudur diye kaydetmiştir. Şihab Hafacî Şifa Şerhi C. 1, Shf. 519'da "Hadîsi merfuan Gazali'nin "İhya" da Maverdi, Edebü'd-Dünya ve'd-Dinde, Kudaî'nin Şihab'da rivayet ettiklerini kaydetmiş, ayrıca "Müsnedü'l-Firdevs"inde onu içine aldığını söylemiştir.

(201) *İmam Buharî,* Sahih Kitabü'l-Mezâlim Baâbu'z-Zulmi zulümatün yevme'l-Kıyame'de *Abdullah b. Ömer (r.u.)* dan rivayeti tahriç etmiştir.
İmam Tirmizî, Sünen 28. Ebvabü'l-Birri ve's-Sıla 83. Babu ma câe fi'z-Zulmi. Hadîs No. 2031'de yine *Abdullah b. Ömer (r.a.)* dan rivayeti tahriç etmiştir.
İmam Müslim, Sahih 45. Kitabü'l-Birri ve's-Sılati ve'l-Edeb. 15. Babu Tahrimi'z-Zulmi. Hadîs No. 56/2578 ve 57/2579'da *İbn Ömer* ve *Cabir b. Abdullah (r.anhüma)* dan rivayetleri tahriç etmiştir.
*İmam Darimî*de Kitabü's-Siyer Bab, 72'de tahriç etmiştir. *İmam Ahmed b. Hanbel,* Müsned, C. 3, Shf. 92, 106, 126, 137, 156, 161, 195, 431, Cilt 3/323 de rivayetleri tahriç etmiştir.

(202) *İmam Tirmizî,* Sahih, 49. Ebvabü'd-Daavat 30. Babu Duaün Câmı. Hadîs No: 3415'de *Abdullah b. Abbas*'ın oğlundan gelen rivayeti tesbit ve tahriç etmiştir.

(203) *İmam Müslim,* Sahih. 32. Kitabü'l-Cihad ve's-Siyer 28. Babün fi Gazveti Huneyn. Hadîs No. 76/1775'de *Hz. Abbas b. Abdülmuttalib (r.u.)* dan rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Ahmed b. Hanbel.* Müsned, C. 1, Shf. 207.

(204) Bu hadîsi *İmam Beyhakî* Şuabü'l-İyman'da *Abdullah b. Atîk (r.a.)* rivayetini tahriç ettiğini *İmam Süyûtî,* Menahilü's-Safa. Shf. 12 kaydetmiştir.

"Mü'min, aynı delikten iki kere sokulmaz!" (205).

Buna benzer daha nice hikmetli sözler söylemiş ve beliğ ifadeler kullanmıştır ki, inceden inceye tedkik eden kişi, o ifadelerin karşısında hayrete düşer ve şaşkına döner...

Ashabı kendilerine:

"Senden daha fasih birini görmedik!" dediklerinde şu cevabı vermiştir:

"Bu neden olmasın? Biliyorsunuz ki, Kur'ân benim dilimle, apaçık bir Arap dili ile inzal edilmiştir." (207).

Bir defasında şöyle buyurmuşlardır:

"Yalnız ben Kureyş'denim. Ben Sa'd içinde büyüdüm." (208).

Bu sebebledir ki, Bâdıye dilinin bütün güzellikleri Hazire (şehir) dilinin de bütün zerafet ve parlaklığı ona verilmiştir. Hele bir de beşer ilminin ihata edemediği Vahy-i İlâhi'nin teyidine mazhar olunca, bambaşka bir güzellik kazanmıştır!..

(Medine yolculuğunda (Hicret yılı) misafir olduğu ev sahibesi) Ümmü Ma'bed, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i anlatırken şöyle demiştir:

"Tatlı dili (Hak ile Batılı) *son derece güzel ayırmakta...* (az konuşup

---

(205) *İmam Buharî,* Sahih Kitabü'l-Edeb Babu "La yeldegu'l-Müminü min Hacerin vahidin merreteyni" de *Ebu Hüreyre (r.a.)* dan,

İmam Müslim, Sahih 53. Kitabü'z-Zühd ve'r-Rakaik 12. Babu "La Yeldegu'l-Müminü... Hadîs No. 63/2998'de *Ebu Hüreyre (r.a.)* nın rivayetini tahriç etmiştir.

İmam Ebu Davud, Sünen Kitabu'l-Edeb. Bab 29, *İmam İbn Mâce,* Sünen 36. Kitabu'l-Fiten 13. Babu'l-Uzleti. Hadîs No. 3982'de yine *Ebu Hüreyre (r.a.)* dan No. 3983'de *İbn Ömer (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Ahmed b. Hanbel,* Müsned C. 2, Shf. 115 ve Shf. 279'da rivayeti tahriç etmiştir.

(206) *İmam Müslim,* Sahih 46. Kitabu'l-Kader 1. Babu keyfiyyeti'l-Halki'l- Ademiyyi... Hadîs No. 3/2645'de *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)* dan *İmam İbn Mâce* Sünen Mukaddime 7. Babu ictinabi'l-bidai ve'l-Cedel. Hadîs No. 46'da yine *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmişlerdir. Ayrıca *İmam Suyûti* Menahilü's- Safa Shf. 12'de bu hadîs-i şerifi Deylemî Müsnedü'l-Firdevs'te Ukbe b. *Âmir (r.a.)* rivayetini tahriç ettiğini kaydetmiştir.

(207) Bu hadîsi *İmam Beyhakî Şuabü'l-İyman'da Abbad b. Avvam'dan Yunus b. Muhammed b. İbrahim* o da babasından rivayet tarikiyle tahriç etmiştir. Aliyyü'l-Kaari de Emsalî'sinden hem tahriç etmiş hem de tefsir etmiştir. Şifa Şarihi Şihab Hafacî'de Şifa Şerhi C.1, Shf. 528'de bu hadîsi de *İbn Abbad b. Abbad b. Habîb İbnü'l-Mühelleb* o da *Musa b. Muhammed b. İbrahimü'l-Teymî*'den, o da babasından rivayet zinciriyle tahriç ettiğini kaydetmektedir.

(208) *Kaadı İyaz (r.h.)* ın Şifa metnine aldığı ibarede hadîs-i şerifin senedi bulunmadığı söylenmişse de Mısır'da ilmî şöhreti yayılmış büyük Müslüman Türk âlimi *İbn Kutluboğa*'nın Şifa'ya yazdığı tahricinde hadîs-i şerifin daha geniş bir metinle *İmam Taberanî'nin* Mu'cemü'l-Kebir'inde *Ebu Said-i Hudri (r.a.)* dan rivayetini tahriç ettiğini tesbit etmiş ve bunu Şihab Hafâcî Şifa Şerhi Shf. 529'da beyan etmiştir.

da) *kimseyi* (üzmemekte...). *Çok konuşup kimseyi bıktırmamakta... idi. Sözleri, sanki bir inci dizisini andırmakta idi."*

Sesi yüksek ve fevkalâde güzel bir nağme taşımaktaydı (209) *(sallallahu aleyhi ve sellem).*

ASALETİNE VE ÜLKESİNİN ŞEREF, MENŞEİNİN YÜCELİĞİNE GELİNCE:

Bunları isbat etmek için delil ikâme etmeye gerek yok. Çünkü anlaşılması güç değil, son derece açıktır. Gizli ve kapaklı değil, her şeyi meydandadır...

Şüphesiz O, Haşim Oğulları'nın en iyisi, Kureyş'in en halisi ve en büyüğüdür...

Baba tarafından da, anne tarafından da Arab'ın en şereflisi, topluluk bakımından da en güçlüsüdür!

Allah ve kulları nezdinde en şerefli belde olan *Mekke*'nin yerlilerindendir.

Bize, *Kâdıyü'l-Kudad Hüseyin b. Muhammed es-Sadefi* anlatmıştır, dedi ki:

Bize, Kadı *Ebu'l-Velîd, Süleyman b. Halef (El-Bâcî)* anlattı. Ona da; *Ebu Zer Abd b. Ahmed (El-Herevi)* anlattı, ona da; *Ebu Muhammed es-Serahsî* anlattı, ona da; *Ebu İshak ve Ebu Heysem* anlattılar. *Muhammed b. Yusuf* onlara da *İmam Buharî* anlattı. Ona da; *Kuteybe İbn Said* anlattı, ona da; *Ya'kub b. Abdurrahman* anlattı, ona da; *Amr, Said el-Makburî* (senediyle) rivayet etti.

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'dan:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in:

"Kendisinden olduğum nesle gelinceye kadar; birbiri ardında gelen Ademoğlu'nun nesillerinin en hayırlısından gönderildim."(210) buyurdukları rivayet edilmiştir.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuşlardır:

"Allah mahlûkatı yarattı, beni en üstünlerinden, en iyi neslinden kıldı. Sonra kabileler arasında bir seçme yaptı, beni en iyi kabileden kıldı. Sonra batınlar arasında bir seçme yaptı, beni en iyi batından kıldı. Şu halde ben zat ve şahıs bakımından da, soy bakımından da en iyileriyim." (211).

---

(209) Babın başında tahrici geçti. Oraya bakıla.

(210) *İmam Buharî,* Sahih Kitabu'l-Menakib Babu sıfatı'n-Nebiyyi *(s.a.v.) Ebu Hüreyre (r.a.)* dan rivayeti tesbit ve tahriç etmiştir.

(211) *İmam Tirmizi,* Sünen 50. Kitabu Ebvabü'l-Menakıb 1. Babu Ma Câe fifadli'n- Nebiyyi. Hadîs No. 3610, C. 9, Shf. 235'de, *Abbas b. Abdülmuttalib (r.a.)* dan rivayeti tesbit ve tahriç etmiştir. *İmam Suyûtî, Delailü'n- Nübüvve*'sinde aynı rivayet senedi ile Beyhakî'nin tahriç ettiğini Menahilü's-Safa'da kaydetmiştir.

Vasile b. el-Eska (212) *(radıyallahu anh)* dan:

Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in:

"Allah İbrahim oğullarından İsmail'i, İsmail oğullarından da Beni Kinâne'yi, Beni Kinâne'den Kureyş'i, Kureyş'ten Beni Haşim'i, Beni Haşim'den de beni seçmiştir (ve peygamber olarak göndermiştir.)" (213) buyurduğu rivayet edilmiştir. Tirmizî, "*Bu hadîs sahihtir*" dedi.

Et-Taberî, İbn Ömer (radıyallahu anh) (214)'dan:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdular ki:

"Allah mahlûkat arasında bir seçme yaptı. Onlardan Beni Âdem'i seçti. Sonra Âdem oğulları arasında bir seçme yaptı, onlardan Arab(lar)**'ı seçti. Sonra Arablar arasında bir seçme yaptı, onlardan Kureyş'i seçti. Sonra Kureyş arasında bir seçme yaptı, onlardan Beni Haşim'i seçti. Sonra Haşim oğulları arasında bir seçme yaptı ve onlardan beni seçti** (ve peygamber olarak gönderdi). **Devamlı olarak, seçilen ve süzülen** (kabilelerden) **geldim. Dikkat edin: Kim Arabı severse, bana olan sevgisi sebebiyle sevmiştir onları. Kim onlara buğz ederse, bana olan buğzu sebebiyle buğz etmiştir onlara."** (215).

İbn Abbas (r.a.)'dan:

"*Kureyş (*) Âdem'i yaratmadan iki bin yıl önce, Allah katında bir nur idi. Bu nur* (Allah)'*ı tesbih ederdi, melekler de onunla birlikte tesbih ederlerdi. Vaktâ ki Allah Âdem'i yarattı, bu nuru onun sulbüne bırakıverdi.*"

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki:

---

(212) *Vasile b. Eska Sahabe-i* kiramdandır. Tebûk gazvesinden önce İslâmiyetle müşerref olmuş ve ona katılmıştır. Adının *Abdullah* olduğuna dair de rivayet vardır. *Eska* lâkabıdır, denilmiştir. Şam ve Humus'un ve civarının fethinde bulunmuştur. Şam'da en son irtihal eden sahabîdir. *Abdülmelik Emevî* zamanında irtihal ettiği tesbit edilmiştir. (r.anh) Bak İsabe: C. 3, Shf. 626. Tercüme No. 9087.

(213) *İmam Tirmizî,* Sünen 50. (Kitabu) Ebvabü'l-Menakıb 1. Babu Ma Câe fi fadli'n- Nebiyy. Hadîs No. 3609. *Vasile b. Eska (r.a.)* rivayeti tahriç etmiştir.

(214) *Abdullah b. Ömer; Hazreti Ömer b. Hattab'ın* oğludur. Küçük yaşta babası ile birlikte Müslüman oldu. İlk iştirak ettiği gaza Hendek'dir. Sabi olduğu için Bedir gazasında bulunamamış; Uhud gazâsına dahi yaşının küçüklüğü sebebiyle *Hz. Peygamber* tarafından iştirak ettirilmemiştir. Sonraları Mûte, Yemame ve Yermük gazalarında; Mısır'ın, Mekke'nin ve Afrika'nın fethinde hazır bulunmuştur. *Hazreti Abdullah b. Ömer* 73 Hicrî yılında 86 yaşında olduğu halde Mekke'de irtihal etmiş, Muhacirler Kabristanı'na defn olunmuştur.

(215) *İmam Taberî*, bu hadîsi eserinde *Abdullah b. Ömer (r.a.)*'dan tahriç eylediğini, ayrıca *İmam Taberânî*'nin de Mu'cemü'l-Evsat ve Kebir'inde tahriç eylediğini *İmam Celaleddin Suyûtî*, Menahilü'-s-Safa (Shf. 13) kaydetmiştir.

(*) Bazı nüshalarda "Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* in ruhu bir nur idi." diye geçmektedir. (Kureyş kabilesinden olduğu için, burada bu şekilde varit olmuştur. Aşağı yukarı her iki rivayet de mânâ itibariyle aynıdır.

"Allah beni yere Âdem'in sulbunda indirdi. Sonra Nuh'un sulbuna, daha sonra da İbrahim'in sulbuna nakletti. Sonra devamlı olarak Allah beni şerefli sulblardan, tertemiz rahimlerden nakletti ve nihayet asla gayr-i meşru yollarda birleşmeyen ebeveynimin (sulbundan) **beni çıkardı."** (216).

Bu haberin doğruluğuna *Abbas*'ın, peygamberin medhine dair olan şiiri şehadet etmektedir.

Yukarıdan beri anlatageldiğimiz yaşama zaruretinin gerektirdiği hususlar, üç nevidir:

a) Fazilet az olunca, bahis konusu olur.
b) Çok olduğu zaman faziletlidir.
c) Durumlara göre değişir.

Birincisine, (yani az oluşunda ittifakla fazilet olduğuna hükmedilene) gelince; (buna örnek olarak) yemekle uykuyu gösterebiliriz.

Bütün Arablar ve hekimler, bunların azını meth etmişler, çoğunu kınamışlardır. Çünkü çok yemek, çok içmek, oburluğa, aşırı hırsa ve başkasının malına göz dikmeye delâlet eder. Çok şehvet ise, dünya ve âhiret zararlarına tevlid eder. Cesed hastalıklarını, ruh ağırlığını, dimağ yorgunluğunu mucibtir.

Bunun aksi olarak az yemek, az içmek ise, kanaate, nefse hâkimiyetine delâlet eder. Şehveti söndürmek ise, sıhhate, gönül temizliğine, zihin keskinliğine işarettir. Nitekim çok uyku da fütur ve za'fın ifadesidir.

Zekâ ve anlayış yokluğu da tenbelliği, ibadete karşı zafiyet alışkanlığını, ömrün beyhude faydasız yerlerde harcanmasını, kalbin kararmasını, gafletini, hatta mânen ölmesini gerektirir.

Buna örnek olarak, bizzarure bilinen, gözle görünen, bı't-tevatür nakledilen eski milletlerin, geçmiş feylesofların sözleri ile Arap şiir ve haberlerini, sahih hadîslerle gelen geçenlerin haberlerini gösterebiliriz. Bunlar öylesine açık ve meşhur hakikatlerdir ki, kısa ve uzun herhangi bir istişahade lüzum hissettirmez.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu iki yönde, (yani az yemek, az içmek; az uyumakdan da) kemaliyle nasibini almışlardır.

Siretine göz attığımızda hemen fark ederiz bunu. —Birbirleriyle yakından alâkalı bulundukları için— Resûlullah Efendimiz her ikisinin azını bize emretmişlerdir, hatta buna teşvik buyurmuşlardır da.

Hocam *Ebu Ali es-Sadafi* bize anlattı ve dedi ki: Bize, *Ebu'l-Fadl el-*

---

(216) Bu hadîs-i şerifi bu metinle *İbn Ebi Ömer el-Adenî*'nin Müsned'inde *Abdullah b. Abbas*'a isnad ederek tahriç ettiğini *İmam Suyûtî* Menahilü's-Safa (Shf. 13) ve *Hasaisü'l-Kübra* C. I, Shf. 96'da zikretmiştir.

İsfehani, Ebu Nuaym el-Hafız, Süleyman İbn Ahmed, Bekr b. Sehl, Abdullah b. Salih, Muaviye b. Salih, Yahya b. Cabir'den.

Mikdam b. Ma'dı Keribe (senediyle) Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in şöyle buyurduğunu nakletti:

"**Âdemoğlu karnından** (midesinden) **daha kötü bir kap taşımamaktadır. Âdemoğluna belini ayakta tutacak** (doğrultacak) **birkaç lokma yeter. Eğer** (bundan) **kurtuluş yoksa** (ondan) **üçte birini yesin, üçte birini içsin, üçte birini de ruhu için** (tahsis) **etsin. Çünkü çok uyku, fazla yemek ve** (fazla) **içmekten** (ileri) **gelir.**" (217)

Süfyanu's-Sevrî (rahimehullah),

"Az yemek sayesinde gece uyanıklığı elde edilir" demiştir.

Selef âlimlerinden bazıları, "Çok yemeyiniz ki, çok içer, çok uyursunuz. Böylece çok kaybedersiniz" demişlerdir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında varit olmuştur:

"**Onun en çok sevdiği yemek, toplu halde yenen yemek idi.**" **(218).**

*Âişe (radıyallahu anh)*dan:

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)in karnı yemekle kat'iyen doyarak dolmamıştır. Ehli arasında bulunurken onlardan yemek istemezdi. Yemek istediğini de hissettirmezdi (Mevlasıyla meşgul olduğundan). *Yemek verirlerse yerdi. Yedirdiklerini kabul ederdi. Su olarak ne takdim ederlerse içerdi.* Bu iyi sudur, bu fena sudur, demezlerdi (219). Buna *Berire* (220) hadîsindeki *"Hani içinde et bulunan çömlek nerede?"* (221) kavli ile itiraz edilmez. Çünkü Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e,

---

(217) Bu hadîs-i şerifi, *İmam Tirmizî;* Sünen 37. Ebvabü'z-Zühd 47. Babu Ma Câe fi Kerahiyeti Kesreti'l-Ekl. Hadîs No. 2381. *Mikdam b. Mâ'd-ı Keribe*'de rivayeti tahriç eylemiştir. *İmam İbn Mâce,* 29. Kitabu'l-Et'imeti 50. Babü'l-İktisadi fi'l-Ekl ve Keraheti'ş-Şeb'i; Hadîs No. 3349. Ma'di Karib'den tahriç etmiştir. *İmam Taberânî* Mu'cem'in aynı hadîsi *Mikdam b.Ma'd-ı Keribe*'den, *İbn Hibban* Sahih'inde yine aynı sahabîden tahriç etmişlerdir.

(218) Hadîs-i şerifi *Ebu Ya'lâ el-Mavsili*'nin Müsned'inde *Hz. Enes* ve *Câbir (r.anhüma)* dan tahriç ettiğini senedinin "Ceyyid" olduğunu *İmam Süyûtî* Menahilü's-Safa (Shf. 13) de kaydetmiştir. Şifa Şarihi Şihab Hafacî de; C. 1, Shf. 547 - 548 Büyük İslâm-Türk âlimi *İbn Kutluboğa*'nın Şifa Tahrici'ne atfen bu hadîsi *Ebu Ubeyd*'in Garibü'l-Hadîs'inde tahriç ettiğini kaydettiği gibi, ayrıca *İmam Tirmizî* Şemail-i Şerife'sinde (Bak: Şerh-i Şemail, Shf. 228-235. Babu Ma Cae fi Sıfati Hubz-i Resûlillah *(s.a.v.)* Ayrıca *İmam Taberani* Meacim'inde *Cabir b. Abdillah (r.anhüma)* dan tahriç etmiştir, diye kaydetmiştir.

(219) *İmam Tirmizî,* Şemail Şerhi Aliyyü'l-Kaarî (Shf. 224 - 235) e bakıla.

(220) *Berire;* Hazret-i *Âişe (r.anha)* validemizin ve *Resûlullah (s.a.v.)* Efendimizin cârîyeleridir.

(221) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabü'l-Etimet'i 31. Babu Üdüm'de *Hz. Âişe (r.a.).* Kitabu'n-Nikâh 18. Babu'l-Hurret-i tahte'l-Abdi'de yine *Hz. Âişe (r.anha)* dan rivayeti tesbit ve tahriç ettiği gibi *İmam Müslim,* 20. Kitabu'l-İtk 2. Babu İnneme'l-Velaualimen a'teka'da, Hadîs No. 1504. Yine *Hz. Âişe (r.anha)* dan tahriç etmişlerdir.

başkasına hediye olarak verilen etin helâl olmadığına inandıklarını sanması üzerine sünnetini beyan etmek istemişlerdir.

Kendisini herkese ve her şeye tercih ettikleri halde, onların mezkûr etten kendisine takdim etmediklerini görünce, durumu kendilerine aydınlatmak istemiştir. Nitekim tahminleri doğru çıkmış ve onlara bilmediklerini, gerçeği iyice anlamadıklarını:

"**O,** (yani et) **ona sadakadır. Bize ise hediyedir.**" (222) sözü ile aydınlatmışlardır.

Lokman (Hekim'in) hikmetinden:

"Yavrum, mide dolunca, tefekkür uyur, hikmet dilsiz kesilir, azalar ibadet yapamaz hale gelir."

Suhnûn (223), Yemekte olan kimse doymadıkça ilmini gereği gibi kullanamaz" demiştir.

Sahih hadîsde Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in şöyle buyurduğu vârit olmuştur:
"**Bana gelince ben, yaslanarak yemek yemem!**"

Bu hadîsdeki (el-İntikâ) kelimesini şöyle tefsir etmişlerdir: İyice bağdaş kurup yere oturmak... Kişinin yemek yemek için, iyice bağdaş kurup oturması veya bir sandalye ve benzeri bir şeyi altına çekip oturması demektir bu kelimenin anlamı ki, böyle bir oturma şekli insanı çok yemeye teşvik eder. Yemek yerlerken Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in oturma şekli, dizleri üzerine veya bir dizi üstüne (sanki ayağa fırlayacakmış tarzında) idi. Ve şöyle buyururlardı:

"**Ben sadece bir kulum.** (Her) **kulun yediği gibi yemek yerim. Kul oturuşu gibi otururum.**" (224).

(İntikânın anlamı), muhakkiklere göre budur. Yoksa sırtını yaslayıp oturmak demek değildir.

---

(222) 221 No.lu hadîsin bir cümlesidir.

(223) Sahnun = Suhnun, *Ebu Said Abdüsselâm b. Saidü't-Tenûhi Mağrib*'te yaşayan Malikî fukahasının müctehid fi'l-Mezheb derecesinde büyüklerindendir. Malikî fıkhının ölmez eserlerinden *"El-Müdevvetü'l-Kûbra"* nın müellifidir. 260 H.'de doğmuş, 340 H.'de irtihalî dar-ı baka eylemiştir. *(r.h.)*

(224) Hadîs-i şerifi *İmam Bezzar*'ın Müsned'inde *İbn Ömer (r.a.)* dan zaif bir senedle ve *Ebu Bekri'ş-Şâfiî* de "Fevaid" inde *Bera (r.a.)* hadîsinde bu cümle ile, *Ebu Ya'la* Mavsilî'de *Hz. Âişe (r.a.)* dan *"Kulun oturuşu gibi otururum"* ziyadesiyle, *İmam Ahmed b. Hanbel* "Kitabu'z-Zühd"ünde *El-Hasen*'den mürsel olarak, *İmam Deylemî*'de *Ebu Hüreyre*'den rivayeti *"Kulun içtiği gibi içerim"* ziyadesiyle tahriç ettiğini ve bu ziyade ile *İbn Ebi Şeybe*'nin de Musannef'inde rivayeti tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* Menahilü's-Safa (Shf. 13'de) kaydetmiştir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in uykusu da bunun gibi azdı. Sahih haberler buna canlı bir tanık olmaktadır. Bununla beraber şöyle buyurmuşlardır:

"Şüphesiz gözlerim uyur, (fakat) **kalbim uyumaz."** (225).

Uyuması (yatması) az uyuduğunu belirtmek için sağ yanı üzerinde olurdu (226). Çünkü sol yanı üzerinde uyumak, kalbin ve onunla ilgili olan iç organların hudû ve sükûnuna daha elverişli olur ki, bu da kişinin ağırlaşmasını ve uykusunun uzamasını icab ettirir.

Fakat sağ taraf üzerine uyunduğunda, kalp asılı kalır ve derhal uyanmaya hazır bir biçimde olur. Çünkü böyle bir yatış için istiğrak bahis konusu değildir artık.

(225) *Buharî*, C.4, Shf. 168.

(226) *İmam Tirmizî*, Şemail-i Şerife. Babun fi Sıfati'n- Nevmi Resûlullahi (s.a.v.) de *Bera b. Âzib*(r.a.)dan rivayeti tesbit ve tahriç etmiştir. Bak. Şerh-i Şemail *Aliyyü'l-Kaari*. Shf. 375. *İmam Süyûtî*, Menahilü's-Safa (Shf. 13)'de *İmam Nesaî*'nin "Amelün fi'l-Yevmi ve'l-Leyle" adlı eserinde yine *Bera b. Âzib* (r.a.) rivayet ettiğini tesbit etmiştir.

İKİNCİ KISIM

ÇOKLUĞU ÖVÜLEN, FAZLA OLUŞU İLE İFTİHAR EDİLEN ŞEYLER

Nikâh ve Cah gibi. Nikâha (evliliğe) gelince: Şer'an ve âdeten bunda söz ve fikir birliği hasıl olmuştur. Çünkü bu, erkeklik ve olgunluğun bir delilidir. Bilinen bir şeydir ki, örf ve âdet bakımından da evlenmek övülünecek bir husustur. Bununla övünülmesi eski bir gelenektir. Öteden beri insanlar evlenmekle iftihar ederler. (Ve bunun için düğün ve merasim tertiplerler).

Bunun şeriatteki yeri: Me'sur olan bir sünnettir.

İbn Abbas (r.a.), Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i göstererek: *"Bu ümmetin en üstün olanı, en çok kadın alandır."* (227) demiştir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de şöyle buyurmuşlardır: **"Evlenin, çoğalın! Çünkü ben** (diğer) **milletlere karşı sizinle** (çokluğunuzla) **övüneceğim!"** (228).

Dünyadan alâkayı kesmekten de nehy etmiştir. Kaldı ki, evlilik hayatı, insanlara düzen ve nizam sağlar, kişiyi harama bakmaktan meneder, şehvetini meşru yolda tüketmekle, kendisine ait olmayan kadınlara karşı kem gözle bakmamayı sağlar. Nitekim Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu gerçeğe şu mübarek sözü ile işaret buyurmuşlardır:

"Hali vakti yerinde olanlar evlensin! Çünkü bu, gözü harama bakmaktan, (harama düşmekten) **daha iyi sakındırır."** (229).

---

(227) *İmam Buhari*, Sahih, Kitabü'n-Nikâh 3. Babu "Kesreti'n-Nisa" da *Said b. Cübeyr* tariki ile *Abdullah b. Abbas (r.a.)* bu rivayeti tesbit ve tahriç etmiştir.

(228) *İmam Hâfız Celalüddin-i Süyûtî*, Menahilü's-Safa (Shf. 13)'da bu hadîs-i şerifi *İbn Merduye*'-nin Tefsir'inde *İbn Ömer (r.a.)* dan zaif bir isnadla tahriç ettiğini, *İmam Taberanî*'nin ise lâfız itibariyle biraz farklı olarak Mu'cem-i *Evsat'da Sehl b. Hanif (r.a.)* rivayeti tahriç ettiğini bildirmektedir. Ayrıca *Sünen-i İbn Mâce* 9. Kitabu'n- Nikâh, 1. Babu Ma Câe fi Fadli'n- Nikâh. Hadîs No. 1846 *Hz. Âişe (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir.

(229) *Buharî*, C.6, Shf. 117. *İbn Mace*, Sünen 9. Kitabu'n- Nikâh 1. Babu Ma Câe fi Fadli'n- Nikâh. Hadîs No. 1845. *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)* ve 1846 No.lu hadîste *Hz. Âişe (r.a.)*'dan iki hadîs-i şerif rivayet edilmektedir. *İmam Buharî*, Sahih Kitabu's-Savm Babu's-Savmi limen Hafe ala Nefsihi'l-

Velilerden hiçbiri bunda bir sakınca görmemişlerdir. Yani bunun zühd-ü takvâyı engelleyeceğine kail olmamışlardır.

Sehl b. Abdullah **der ki: "Kadınlar, Peygambere *(sallallahu aleyhi ve sellem)* güzel gösterilip sevdirilmişlerdir, nasıl olur da onlar hakkında (evliliği terk etmek suretiyle) çekingen davranılır." İbn Uyeyne'den de aynı fikir nakledilmiştir.**

Sahabe zahitleri, birkaç kadınla evli idiler ve üstelik câriyeleri de vardı. *Ali, Hasan ve İbn Ömer (r. anhüm)*'ların hakkında birkaç kadınla evlendikleri nakledilmiştir. Bunlar gibi birçok sahabîler de birden fazla kadınla evlenmişlerdir. Birçokları da *Allah*'a (c.c.) bekâr olarak kavuşmak istememişlerdir.

Bir soru: Bir veya birden fazla kadınla evlenmek nasıl iftihar edilecek husus olabilir! İşte *Zekeriya*'nın oğlu *Yahya (aleyhisselâm)*... Onu evlenmediği için, kadınlardan uzak kaldığı için Allah övmüştür. Fazilet sayılan bir işi yapmayan kişi, nasıl övülebilir?

İşte bir örnek daha size: *Hazreti İsa* evlendi mi? O da evlenmedi... Eğer evlilik iyi bir şey olsaydı mutlaka o da evlenirdi.

Cevap: Şunu iyi bil ki; Cenab-ı Hak'ın *Hazreti Yahya*'yı övmesi, bazılarının dedikleri veya sandıkları gibi değildir. Çünkü; bazıları *Hazreti Yahya*'nın erkekliği yokmuş da onun için kadınlardan uzak durmuş ve bu sebepten de *Allah*'ın övgüsüne mazhar olmuş, demişlerdir. Fakat hâzik müfessirler ve derin bilgiye sahip âlimler bu âyeti hiç de onlar gibi tefsir etmemişlerdir.

Onlar şöyle demişlerdir: "Bu bariz bir kusurdur ki; peygamberlerin böyle kusurlarla tavsif edilmeleri katiyen câiz değildir." Binaenaleyh âyetteki *(Hasuren)* kelimesinin anlamı: *Günahlardan ma'sumdur.* Yani kale içine alınıp günah kendisine gelememiştir, demektir. Kimisine göre de,

"Nefsini şehvetlerden alıkoymuştur." demektir. Bazıları da; *"Onun kadınlara karşı isteği yoktu"* demektir, demişlerdir.

Bütün bu yorumlardan anlaşılıyor ki; evlenmeye iktidarsızlık, bir nevi nakısadır. Bu iktidarın mevcudiyeti ise, övünülecek bir husustur.

Sonra bu şehvet de Hazreti İsa'nın yaptığı gibi (mücahede tariki ile)

Azubeti'de *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan Kitabu'n-Nikâh 1. Babu kavli'n- Nebiyyi (s.a.v.) Men istetaa minkümül baete'de yine *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan *İmam Müslim*, Sahih 16 Kitabu'n- Nikâh 1. Babu's-sıhhati'n- Nikâh limen takate Nefsuhu ileyhi... de 1/1400 No.'lu hadîsde *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)* aynı Bab 2. No.'lu, 3 No.'lu, 4 No.'lu hadîslerde isnad bakımın ve tekarub-u elfaz cihetiyle farklı rivayetleri tesbit ve tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen'de *İmam Tirmizî*, 9. Ebvabü'n- Nikâh 1. Babu Fadli Ma Câe fi fadli't- tezvici ve'l- Hissi aleyhi, Hadîs No. 1081'de *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan *İmam Nesâi* Kitabu'n- Nikâh Babu'l- Hissi Ale'n- Nikâhî'de yine *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan isnad ve tekarubü elfaz cihetiyle farklı rivayetleri tesbit ve tahriç eylemiştir.

tesirsiz hale getirilebilir. Ya da kadınlara karşı bir istekten Allah'ın beri kılması ile mümkündür. Tıpkı *Yahya (aleyhisselâm)* da olduğu gibi.

İnsanın birçok vaktini alan, bazen de dünyayı fazlasiyle sevdiren bu şehveti tesirsiz hale getirmek şüphesiz ki; bir zait fazilettir.

Amma şehveti tesirsiz hale sokmadan evlenmek suretiyle meşru yolda kullanmak daha iyidir. *Allah*'ın emirlerinden uzaklaşmadan, dinî görevleri yerine getirerek şehveti de meşru yolda kullandın mı, işte büyük bir dereceye erdin demektir. Zira bu, peygamberimizin derecesidir. Onun birçok kadına sahip olması, hiçbir zaman kendini Rabbinden alakoymamıştır. Bilâkis onları (zinadan) korumak, haklarını vermek, onlar için kazanmak, çalışmak ve onlara hidayet etmek suretiyle Allah'a olan kulluk vazifesini daha da iyi yapmıştır. Kaldı ki O, açık olarak (birçok kadınla evlenmesinin) başkaları için bir dünya hazzı ve zevki sayılırsa da, kendisi için asla böyle bir şeye müncer olmadığını açıkça anlatmışlardır. **"Sizin dünyanızdan bana şunlar sevdirildi."** (230) derken *(Sizin dünyanızdan)* kaydını koymuştur. Çünkü kadın ve güzel kokular hiçbir zaman onun dünyasından değildir. Başkalarının dünyalıklarındandır.

Yalnız dünyada bunları kullanması, âhireti için daha aktif çalışmasını sağlamalarındandır. Çünkü evlilikte sayılmayacak kadar faideler vardır (yukarıda geçmişti). Hakeza temiz ve güzel kokulu olarak meleklere kavuşmak da iyi bir şeydir.

Evliliği bol cima'a ve bu (cinsî münasebete bais olacak faktörlere) sevk ettiği için, ümmetinin çoğalması gibi sebeplerden dolayı teşvik etmişlerdir. Keza "güzel kokulu" olarak meleklere kavuşmak, kişiye şeref kazandırdığı için (bu iki haslet) Resûlullah Efendimize sevdirilmiştir. Demek ki onun bunları sevmesi, bizatihi kendisi için değil de, şehvetini (haramdan) sakındırması içindir. Çünkü O'nun hakiki sevgisi, Allah'ın zatına olan sevgisi. Mevlâsının ceberutunu görme ve ona münacaat etme sevdasıdır. Bu sebebledir ki, iki sevgi arasını, iki durum arasını ayırt etmişlerdir de şöyle buyurmuşlardır:

"Göz aydınlığım namazdadır."

---

(230) Hadîs-i şerifin Şifa'ya alınan metnini *İmam Hâkim*, "El- Müstedrek"inde ve *İmam Nesaî*, Sünen Kitabu işrati'n- Nisa Babu Hubbi'n- Nisa'da *Enes (r.a.)*'dan (Selâse) lafzı olmadan rivayeti tesbit ve tahriç ettiği gibi, *İmam Ahmed b. Hanbel* Müsned C. 3, Shf. 128, 159, 285'de rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Ahmed*'in rivayetinde "Kane yu'cibu Resûlullahi sallallahu teâla aleyhi ve selleme mine'd-Dünya selâsetü eşyain. En-Nisa ve't-Tıyb ve't- Tıybu ve't- Taam fe esabe isneyn' elem yusib vahidetün Esabe'n-Nisa ve't-Tıybu ve lem Yusıbi't- taamu" şeklindedir. Bu metindeki "Selasetün" kelimesinin müdrec olduğuna *İbn Kayyimi'l- Cevziye*, *İbn Hacerü'l- Askalanî*, *İrâkî* itiraz etmişlerse de *İbn Fureк*'in bunu red ve hadisin metnihde "Selâsetün" kelimesinin bulunduğunu isbat eden müstakil bir eser yazdığını *Şihab Hafacî* nakletmiştir.

Kendisini haramdan uzaklaştırmak, kadınların fitnesinden beri durmakta, *Yahya* ve *İsa (aleyhimesselâm)*'la müsavi kıldıktan sonra ayrıca evlenip kadınlarının yiyim- giyim- kuşam ve yaşayışlarını temin ederek onları her türlü felâketten koruyup himaye etmekle de (o iki peygamberden) fazla dereceye ve rütbeye sahip olmuştur. Bu sebeble başkasına değil de yalnız ona dörtten fazla kadınla evlenmek mübah olmuştur.

Enes (radıyallahu anh)'dan. Rivayet ediyor:

O, (sallallahu aleyhi ve sellem) bir gece-gündüz bir saat içinde onbir kadından ibaret olan bütün kadınları dolaşıyordu." *Enes (r.a.)* dedi ki:

Biz aramızda, ona otuz kişilik (cinsî güç) *verildiğini onunla konuşur dururduk* (231).

Buna benzer bir görüş de *Ebi Râfi* (232). *Tavus* (232a)'tan rivayet edilmiştir:

"*Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e kırk kişi* (nin cinsî gücüne) *bedel bir* (cinsî güç) *verilmiştir.*" (233).

Safvan b. Süleym'den de buna benzer bir görüş nakledilmiştir.

Hizmetçisi Selma dedi ki: "*Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)* (235) *bir gecede dokuz hanımını birden dolaştı. Birinden yıkanıp da öyle gitti ötekine.* (Yani her cinsî ilişkisinden sonra yıkanıp, diğerine öyle gitti) ve dedi ki:

---

(231) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabu'l-Gusl 12. Babu İza Camea sümme âde vemen Dare alâ Nisaihi..'de *Enes (r.a.)*'dan *İmam Müslim* Kitabü'l- Rıda. Hadîs No. 88. Nesaî Sünen Kitabu Işratü'n- Nisa. Babu'l- Gayreti, *İbn Mâce*, Sünen; 6. Kitabü'l-Cenaiz 64. Babu Ma Câe fi zikri Marazun Nebiyyi. Hadîs No. 1618'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan rivayeti tesbit etmişlerdir.

(232) *Ebu Râfi:* Peygamberimize amcası *Abbas (r.a.)* tarafından hibe edilmiş Mısırlı bir köledir. Oğulları ve torunlarının kesreti vardır. *Hz. Osman (r.a.)* hilâfetinin sonlarında veya *Hz. Ali (r.a.)* hilâfetinin başlarında vefat etmiştir. El- İsabe; C. 4, Shf. 67, No: 391.

(232a) *Tâvus;* Tâbiinin büyük imamlarındandır. Adının *Zekvan* olduğuna dair de rivayet vardır. *Hz. Âişe, Ebû Huzeyfe, İbn Abbas (r.anhüma)*'da rivayeti vardır. Kendisinden Sünen-i Erbaa imamları hadîs tahriç etmiştir. 106 H.'de irtihal eylemiştir *(r.h.)*

(233) *İmam Buharî*, Kitabu'n-Nikâh 101. Babu Men Tafe alâ Nisaihi fi guslin vahidin'de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan *Ebu Davud*, Sünen Kitabu't-Tahare 45'inci babda *Ebu Rafi (r.a.) İmam Nesaî;* Kitabü't-Tahare Babü't-Tavafi Alâ'n-Nisai fi Guslin vahidin de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan *İmam İbn Mâce* Sünen, 1. Kitabü't- Tahare 102 Babun fiymen yağtesilü inde külli vahidin. Hadîs No. 590'da *Ebi Rafi (r.a.)*'dan "Sünen-i Darimî Kitabü'l- Vuzu" Bab 71. *İmam Ahmed b. Hanbel* Müsned. C. 6, Shf. 8, 9, 29.

(234) 233 No.lu dipnotda geçen kaynaklara ve gösterilen kitab ve bablarına bakıla.

(235) *İmam Ebu Davud*, Kitabü't- Tahare 84'üncü bab. Sünen-i *İbn Mâce* Kitabü't- Tahare. 102. Babun fiymen yağtesilü inde külli vahidin. Hadis No. 590'da *Ebu Rafi*'den rivayeti tahriç etmiştir.

"Bu daha güzel ve daha temizleyicidir (kişi için..)"

Süleyman (aleyhisselâm) dedi ki:

"Bir gecede yüz veya doksan dokuz kadını ziyaret ediyorum mutlaka!" (236).

Şüphesiz o bunu elbette yapmıştır da.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'ın fikri:

"*Süleyman (aleyhisselâm)*'ın belinde yüz veya doksan dokuz erkeğin cinsî gücüne muadil bir güç vardı. Onun üçyüz hanımı, üçyüz de câriyesi vardı." (237).

Nakkaş ve diğerleri diyorlar ki: "Yediyüz hanımı, üçyüz de câriyesi vardı." (238).

Davud (aleyhisselâm)'a gelince: Onun zühd ve takvâsına, elinin emeğini yemesine rağmen, doksan dokuz hanımı vardır (239). Ürıya ile evlenmesiyle bu sayı, yüze yükseldi. Buna Kitab-ı Aziz'deki *(İNNE HAZA AHİ LEHU TIS'ATUN VE TİS'UNE NA'CETEN)* âyetiyle işaret edilmiştir.

Enes (r.a.)'ın rivayet ettiği bir hadîste Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuşlardır:

"İnsanlara dört hasletle üstün kılındım: Cömertlik, şecaat, cinsî ilişki gücümün fazla olması, çabuk ve kıskıvrak yakalama gücü." (240).

CAH (ŞEREF, İTİBAR ve MEVKİ)'YE GELİNCE:

Bu, akıllı kişiler nezdinde övülen bir sıfattır. Kişi cah (şeref, itibar ve mevki)'sinin büyüklüğüne göre kalblerde yer alır.

---

(236) *İmam Müslim*, Sahih 27. Kitabu'l- Eyman 5. Babu'l- İstisna'da. *Ebu Hüreyre (r.a.)*. Hadîs No. (221/1645 ve 23, 24, 25. Hadîs-i şerifin değişik isnadlarıyla kaydedilmiştir. *İmam Buharî*. Kitabu'l-Enbiya. Babu Kavlillahi teâla: Ve Vehabna li Davude *Süleymane*...'da *Ebu, Hüreyre (r.a.)*'dan Kitabu (Ebvabu Keffaratü'l-Eyman. Babu'l- İstisna fi'l- Eyman'da). Yine *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan Kitabü'n- Nikâh Babu Kavli'r- Recülü "Le Etufenne'l- Leylete alâ nisaihi". Yine *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan Kitabu'l- Cihad ve's-Siyer. Babu men Talebe'l- Velede lil Cihadi'de yine *Ebu Hüreyre (r.a.)* ve Babu Keyfe kane'n- Nebiy'-de *İmam Nesâi*, Sünen; Kitabu'l-Eyman ve'n- Nüzûr. Babun İza Halefe fe kale lehu Recülûn İnşa Allahü hellehu istisna. *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan.

(237) *İmam Ebu Cafer Muhammed Taberî*. Tefsir'inde *Abdullah b. Abbas (r.a.)* mevkuf olarak rivayeti tahriç etmiştir diye *İmam Celaleddin Süyûti*, Menahilü's-Safa ve Şifa Şarihi Hafacî. Nesimü'r-Riyaz. C.1, Shf. 547'de kaydetmiştir.

(238) *İmam Süyûtî*. Menahilü's-Safa (Shf.14)'de bunu *Muhammed b. Kaab*'dan Hâkim'in Müstedrek'inde tahriç edildiğini bildirmektedir.

(239) *İmam Kuşeyrî*'nin Tefsir'inde bunu naklettiğini Hafacî. Nesimü'r-Riyaz C.1, Shf. 547 zikretmektedir.

(240) *İmam Süyûtî, İmam Taberanî*'nin Mu'cemü'l-Evsat'da *Enes (r.a.)*'den tahriç ettiğini Menahilü's-Safa kaydetmektedir.

Allah (c.c.) *İsa (aleyhisselâm)*'ı vasfederken:

"Dünyada ve âhirette şerefli ve itibarlı olarak." buyurmuştur.

Ne var ki, bu vasıfın âfetleri pek çoktur. Bazılarına zarar verir ve âhiretini kaybettirir. Bu yüzden bunu kınayan kınamış ve zıddını övmüştür.

Dinde şöhretsizlik övülmüş ve yeryüzünde ulüv (herkese üstten bakma) yerilmiştir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e, cahiliyette henüz kendisine peygamberlik gelmeden önce bile haşmet ve kalblerdeki yüksek mevkii verilmiştir.

Bu haslet onda peygamberlik geldikten sonra da devam etmiştir. Kâfirler onu yalanlıyorlardı. Ashabına çeşitli işkenceler yapıyorlardı. Gizlice ona da eziyet etmek istiyorlardı. Fakat yüz yüze geldiklerinde ondan korkuyorlar, emir ve dileklerini hemen yerine getiriyorlardı. Bu husustaki haberler bilinmektedir. İleride bir kısmını vereceğiz.

Onu tanımayan, ilk defa onunla karşılaştığı zaman korkup şaşkına dönerdi. Nitekim *Kaylete* (241)'den rivayet edilmiştir: "O, onu gördüğü zaman korkudan titremeye başlamış ve Peygamber *(aleyhisselâm)* ona şöyle hitab etmiş:

— **"Sakin olmalısın!"**(242).

Ebî Mes'ud (r.a.)'dan (243) nakledilen bir hadîste şöyle varit olmuştur: Bir adam gelmiş, önünde durmuş ve titremeye başlamış. Ona:

"Kendine gel, yavaş ol, ben kral değilim." (244) demiştir.

Peygamberlik şerefi, risalet pâyesi, seçilme rütbesi gibi yüce mevki ve derecelerin kendisine verilmesi hususuna gelince, bunlar bilinen şeylerdir. Bu hususlarda her şeye faik ve hatta bütün peygamberlere tafdil edilmiştir. Sonra O, âhirette de Âdem oğullarının seyyidi olacaktır.

İşte bu kısmı, tüm olarak bu bölümün anlamı üzerine böylece tanzim etmiş olduk.

---

(241) *Kaylete b. Mahreme* sahabiyattandır. Rivayet ettiği hadîsi *İmam Tirmizî* Şemail'in de, *İmam Ebu Davud* Sünen'inde tahriç etmişlerdir.

(242) Hadîs-i şerifi *İmam Ebu Davud*, Sünen'inde, *İmam Tirmizî*, Şemail'inde *İmam Buharî*, Kitabu'l-Edebü'l-Müfred adlı eserinde tahriç etmiştir.

Taberanî, Mu'cemü'l-Evsat'da ve *İbn Mende* hadîsin tam metnini vermişlerdir. *İbn Haceri'l-Askalanî El-İsabe*'de C.4, Tercüme-i Hal 900'de Shf. 391-393 aynı metni vermiştir.

(243) *Ebu Mes'ud*, adı *Ukbe*'dir. Babası *Amr b. Salebet el-Hazrecî*'dir. Sahabî'dir. İkinci Akabe biatında bulunanlardandır. Sünen-i Erbaa sahibleri ile *İmam Ahmed b. Hanbel*'de rivayet ettiği hadîsleri tahriç etmişlerdir. H. 42 tarihinde irtihal eylemiştir (r.a.). Burada zikredilen hadîsi *İmam Beyhakî* tahriç etmiştir.

(244) *İmam İbn Mâce*, Sünen; 29. Kitabü'l-Etime 30. Babü'l-Kadid'de 3312 No. da *Ukbe b. Amr. b. Sa'lebete'l-Hazreci Ebu Mesudu'l-Ensarîyyü'l-Bedri*'den rivayeti tesbit etmiştir. *İmam Süyûtî* Menahilü's-Safa'da hadîs-i şerifi *İmam Beyhakî*'nin *Kays* tarikiyle mevsul olarak rivayet ettiğini *Hâkim*'in de Müstedrek'inde yine *Kays*'dan o da *Cerir*'den mevsul olarak rivayet ederek sahihlediğini kaydetmiştir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

MAL VE VARLIĞI ALLAH İÇİN HAYIRLI YOLLARDA HARCAMAK

Öyle şeyler vardır ki, onlarla övünmek veya böbürlenmek durumlara göre değişik manzara arz eder. Örneğin: Mal çokluğu.

Çok malı (parası) olan kişi umumiyetle halk nazarında itibarlı sayılır. Çünkü o, para sayesinde bütün ihtiyaçlarını rahatlıkla giderebilir. İsteklerine kolayca kavuşabilir. Bu itibarla paranın, mal ve mülkün değeri vardır. Yoksa para bizatihi kendisi bir kıymet ifade etmez.

O paraları kendi ihtiyaçlarından başka, kendisine baş vuranların ihtiyacını gidermek, iyilik yapmak, iş görmek gibi hususlarda kullanıldığı zaman, insanların kalblerini ve güzel övgülerini kazandırır. Böylece sahibi ehl-i dünya nezdinde mergup ve mahbub olur.

Hele bir de yalnız Allah rızasını ve âhiret hayatını kasdederek Allah yolunda harcarsa o zaman herkes tarafından sevilir, (herkes ondan hayır sahibi) diye bahseder.

Lâkin parayı çok sevip de tutarsa, cimrilik yapıp gereğinde harcamazsa, devamlı pintilik ederek biriktirmeye çalışırsa, o takdirde kimse yanında sevilmez, herkesin nefretini üzerine çeker. Çünkü, o para artık çok olmaktan çıkıp yok makamında olmuştur. Böyle bir para, sahibini gün geçtikçe gözden, gönülden ve itibardan düşürür. Selâmet caddelerinde yürümesi şöyle dursun, tersine onu cimrilik rezaletine, hasislik ve sefalet zilletine, çukura yuvarlar. Şu halde mal ile övünmek onun üstünlüğüne inananlara göre, bizatihi kendisi için değildir. Ancak onun sayesinde başka şeylere ulaşmak, başka yerlerde harcamak içindir. Eğer toplayıcısı o parayı yerinde harcamaz, hakkiyle sarf etmezse, gerçekle dolmuş sayılamaz, tam mânâsıyla da zengin olamaz. Âkiller nezdinde de hiçbir zaman medhe lâyık olamaz. Bilâkis böyle bir kimse fakirdir. Hem de ebediyen fakirliğe, yoksulluğa mahkûm edilmiştir. Çünkü, arzu ve gayelerinden hiçbirine ulaştırmamıştır onu o paralar. Tıpkı başkasının kasadârlığını yapan bir kimse gibi olmuştur artık. Çünkü; kasadâr kendi parasını değil de başkasının parasını saklamaktadır. Oysa harcayan gönlü gözü doymuş, elinde hiçbir şey kalmasa bile malın gerçek yararlarını elde etmiş olacağından, gerçek zengindir!

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in siretine bir bak! Onun para ve mala verdiği değer ölçüsünü bir düşün!

Yerin bütün hazineleri ona verilmiştir. Ülkelerin anahtarları ona teslim edilmiştir. Kendisinden önce hiçbir peygambere helâl olmayan ganimetler ona helâl kılınmıştır. Hayatında Hicaz, Yemen ve bütün Arab yarımadasındaki ülkeler feth edilmiş. Şam ve Irak ülkelerinden de Hicaz'a yakın olan yerler feth edilmiştir. Cizyesinden, vergilerinden, humuslarından (beşte birlerinden) hiçbir krala (bazı krallar müstesna) toplanmayan bilmem şu kadar mal toplanıp kendisine getirilmiştir. Çevre hükümdarlarından birçokları da ona hediyeler göndermiştir. Fakat O, bu mal ve hediyelerden hiçbirini kendi nefsi için almamıştır. Hepsini yerli yerince harcamış, dağıtıp başkalarının ihtiyaçlarını gidermiş, Müslümanları güçlendirmiştir. Kendi nefsi için bir dirhem bile alıkoymamıştır. Ve şöyle buyurmuştur:

"Uhud dağı kadar altına sahip olsam, ondan bir dinarın yanımda gecelemesinden bile hoşlanmam. Yalnız borcumu kapatacak kadar tek dinar müstesna." (245).

Bir defasında kendilerine birçok dinar geldi. Hepsini taksim etti, yanında altı dinar kaldı. Onu da hanımlarından birinin yanına bıraktı.

Fakat o gece (mübarek) gözleri uyku tutmadı, kalkıp onları da taksim etti. Ve şöyle buyurdu:

"İşte şimdi içim rahat etti." (246).

Vefat ettiklerinde silâhı (zırhı) çoluk çocuğunun nafakasına karşılık aldığı bir şey karşılığında, rehindeydi (247).

---

(245) *İmam Buharî;* Sahih; Kitabü'z-Zekât'da Babu ma üddiye zekâtühü feleyse bi kenzin'de *Ebu Zerr-i Gıfarî (r.a.)* dan *Kaadı İyaz* merhumun Şifa'ya aldığı *Ebu Hüreyre (r.a.)* rivayet ettiği metinden biraz farklı olarak mânâca bir metinle rivayeti tahriç etmiştir. Kitabü'l-İstikraz Babu Edaî'd-Düyûn'da *Ebu Hüreyre (r.a.)* Şifa metnindeki metni aynen rivayet etmiştir. *Ebu Zerr-i Gafarî*'nin rivayet ettiği metni ayrıca Kitabü'l-İstizan, Babu Men Ecabe bi Lebbeyke ve Sâdeyke" de ayrıca Kitabü'r-Rikak Babu kavlü'n-Nebiyyi sallallahu aleyhi ve selleme; Ma Uhibbu Enne lî misle Uhudin Zeheben'de müstakil bir bab olarak rivayet etmiştir.

İmam Müslim, Sahih; 12. Kitabü'z-Zekât, 9. Babu't-Tergibi fi's-Sadakati'de No. 33/94'de rivayeti tesbit ve tahriç eylemiştir.

İbn Mâce, Sünen; Mukaddime 10. Babun fi'l-Kader'de *İbnü'd-Deylemî Übeyyibni Kaab*'dan Onun da *Resûlullah (s.a.v.)* rivayetini tahriç ve tesbit etmiştir. Ayrıca 8. Kitabü'z-Zekât, 3. Babu ma Üddiye zekâtuhü leyse bi kenzin'de *Halidübni Eslem* (Hz. Ömer *(r.a.)* kölesi) den 1787 No. ile o da *Ömer (r.a.)* rivayeti tesbit ve tahriç ettiği gibi ayrıca 37. Kitabü'z-Zühd 8. Babun fi'l-Müksiriyne'de. Hadîs No. 4132'de *Ebu Hüreyre (r.a.)* dan "Şifa"daki metni rivayet etmiştir.

(246) *İmam Suyûtî,* Menahilü's-Safa (Shf. 14) de *Hz. Âişe (r.a.)* dan *İbn Saad*'ın rivayet ettiğini kaydetmiştir.

(247) *İmam Buharî,* Sahih; Kitabün fi'r-Rehni fi'l-Hadar. Babu Men Rehine Dır'ahu'da da *Hz. Âişe (r.a.)* dan rivayeti tesbit ve tahriç eylemiştir. Kitabü'l-Cihad, 88/89. Babu Ma kıyle fi Dır'ı'n-Nebiyy'de yine *Hz. Âişe (r.a.)* dan yine Kitabü'l-Megazî Babu Vefati'n-Nebiyyi *(s.a.v.) de Hz. Âişe ve Abdullah b. Abbas (ranhüm)* den Kitabü'l-Büyu. Babu Şirai'n-Nebiyyi'de *Hz. Âişe* ve *Hz. Enes (r.a.)* dan

Yemek, içmek, giymek gibi hususlarda zaruretin gerektirdiği ölçü ile yetinirdi. Fazla hiçbir şey edinmezdi. Bulduğunu giyerdi. Genellikle her tarafını örten ucuz bir kumaş, kaba bir giysi ve kalın bir çizgili elbise giyerdi. Altın işlemeli ipek elbiseleri yanındakilere verirdi. Yanında bulunmayanlardan bazılarına da o elbiselerden ayırırdı. Çünkü güzel elbiselerle süslenmek, kişinin şeref ve haysiyetini artırmayacağı için pek kendisiyle övünülecek bir şey değildir. Çünkü süslenmek daha çok kadınlara has bir iştir. Giyme hususunda medhe lâyık olan şey, elbisenin temizliğidir. Her şeyde olduğu gibi elbise hususunda da orta olanı seçmektir.

Çünkü; böyle bir giyinme tarzı insanı kişiliğinden uzaklaştırmaz. Zira, orta bir yolu seçmekle ne çok eski giyip de dikkati üzerine çekmiştir. Ne de çok pahalı giyinip de şöhret hastalığına yakalanmıştır. Yani her iki yönden de teşhir edilmesini (yine kendisi) bizzat önlemiştir. Din bunu (aşırı böbürlenmeyi) kınamıştır.

Örf ve âdette insanlara göre; en çok öğütlenecek husus, malın çokluğu ve durumun konforlu olmasıdır. (Bunlar böbürlenmeye, kibirlenmeye ve üstten bakmaya sebep teşkil etmiyorsa) câizdir.

Evin yeni, geniş ve son derece iyi döşenmiş olması ve içinde hizmetçilerin ve câzip koltukların bulunmasıyla övünmek de böyledir.

Bir kimse bir yere mâlik olsa onun bütün gelirleri kendine verilse ve zühd-ü takvâyı seçerek bunları terk etse, bu onun durumunu eksiltmez. Yine de o malî üstünlüğe sahibdir. Eğer övünmesi gerekiyorsa onun için bu büyük bir haslettir. Kaldı ki; servetini hayırlı yollarda dağıtmak veya akrabaya yardım etmekle büyük bir şeref ve unutulmaz bir mevki elde etmiş olur. Çünkü asıl övünülecek husus (böbürlenmek) değil, malı ve parayı meşru ve hayırlı yollarda harcamaktır.

(MANEVÎ ALANDA) ÇALIŞMAKLA KAZANILAN GÜZEL AHLÂK VE ÜSTÜN TERBİYEYE GELİNCE:

Erbab-ı Ukul'un ittifakan fikirleri şu merkezdedir: Böyle bir ahlâk, sahibini üstün kılar, herkesin yanında itibarlı yapar. Bu güzel ahlâklardan

---

İmam Tirmizî, Sünen; 12. (Kitabu) Ebvabü'l-Buyu Babu Ma Câe fi'r-Ruhsati fi'ş-Şirai ilâ Ecelin'de 1214 No. ile *İbn Abbas (r.a.)*'dan, 1215 No. ile Katâde tarikiyle *Hz. Enes (r.a.)* rivayeti tahriç etmiştir.

İmam Nesâî, Kitabu'l- Buyu'da (Babu) Er- Reculi yeşteri't- Taame ilâ ecelin ve Yesterhinü'l-Baie minhü bi's-Semeni Rehnen'de *(Âişe (r.anha)*'dan (Babu) Er-Rehni fi'l-Hadar'da *Enes b. Malik (r.a.)*'dan rivayet etmiştir.

İmam İbn Mâce, 16. Kitabü'r-Rühûn. 1 Babu Haddesenâ *Ebu Bekir b. Seybe*'de 2436 No. ile *Hz. Âişe*'den 2437 No. ile *Enes (r.a.)*'dan 2438 No. ile *Hz. Esma binti Yezid (r.a.)*'dan 2439 No. ile *İbn Abbas (r.a.)*'dan rivayetleri tesbit ve tahriç etmiştir.

bir tanesi bile insana şeref kazandırır, kaldı ki; hepsi ile teçhiz edildiğinde kişiye bambaşka bir değer verdirir.

Güzel ahlâk ve üstün terbiyeyi din de övmüş ve sahibine ebedi saadeti va'd etmiştir. Hatta bu güzel ahlâkın bazıları peygamberliği tamamlayan vasıflardan bir tanesi olduğunu da beyan etmiştir.

Evet, hüsn-ü hulk, kişinin yeteneklerinde ve teçhiz edildiği vasıflarda mutedil davranması, daima orta yolu seçmesi ve ifrata, tefrite kaçmamasıdır.

İşte bütün bu güzel ahlâka her yönüyle en güzel bir şekilde son derece mükemmel ve mutedil bir tarzda Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sahip olmuşlardır. Hak Teâlâ *Kalem* sûresinde şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz sen elbette büyük bir ahlâk üzerindesin!"

Âişe (r.anha) dedi ki: *"Onun ahlâkı Kur'ân'dı. Kur'ân'ın hoş gördüğünü kabul edip râzı olurdu, hoş görmediğini kendisi de hoş görmez ve kaçınırdı."* (248).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuştur.

"Ben en güzel ahlâk esaslarını tamamlamak için gönderildim." (249).

Enes (r.a.) dedi ki: *"Allah'ın Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) ahlâk yönünden insanların en üstünü idi."* (250).

---

(248) Şifa Müellifi *Kaadı İyaz*'ın kitabında *Hz. Âişe (r.a.)*'dan nakledilen eseri bu lâfızla *İmam Beyhakî*'nin "Delailü'n- Nübüvve"sinde tahriç ettiğini *İmam Süyûti* Menahilü's- Safa (Shf. 14)'de kaydetmiştir.

(249) Bu hadis-i şerifi *İmam Malik* Kitabu Hüsnü'l-Hulk'un 8 No.lu hadîs olarak rivayeti tahriç etmiştir. Hicri 12. Asrın büyük muhaddislerinden *Şeyh İsmail b. Mehmed* el-Acluniyyi'l-Cerrahî "Keşfü'l-Hafa ve Müziyle'l-İltibas amma iştehere mine'l- Ehadis-i alâ Elsineti'n-Nas" C.1, Shf. 244'de *İmam Malik* bu hadîsi Muvatta'da rivayet etti ve senedini Resûlullah'a iblağ etti. *İbn Abdü'l-Berr*, bu hadîs birçok yönden (sened cihetiyle) Resûlullah'a muttasıldır. *Ebu Hüreyre*'den rivayeti sahihtir. *İmam Ahmed* ve Haraitiy onu "Mekarimü'l-Ahlâk" da sahih senedle merfu olarak *Ebu Hüreyre*'den başında (İnnema) edâtı olarak rivayet etmişlerdir. *İmam Taberanî* Mu'cemu'l-Evsat'da senedinde zaif bir ravî olan *Amr b. İbrahimü'l-Kureyşî* ile rivayet ettiği gibi ayrıca *Cabir*'den "İnne-llahe baeseniy bitemami mekârime'l-Ahlâk ve Kemali Mehasine'l-Efali" lâfzıyla merfu olarak rivayeti tahriç etmiştir. Şu kadar ki, mânâca sahihtir. *İmam Deylemî* Müsnedü'l-Firdevs'te *İmam Ahmed*'i kaynak göstererek Muaz'dan rivayet edildiğini bildirmişse de, buna *İmam Sehavi* "Makadısü'l-Hasene" bunu Müsned-i *Ahmed*'te göremedim diyorsa da yeminle söylüyorum ki, ben onun *Ebu Hüreyre*'den rivayet edildiğini gördüm, demektedir. Şifa Şarihi *Hafacî* ve *İmam Süyûtî*, *Bezzar'ın Ebu Hüreyre*'den rivayet ettiğini kaydetmişlerdir.

(250) *İmam Buharî*, Kitabu'l- Edeb, Babu Hüsnü'l-Hulki'de *Enes b. Mâlik*'den Kitabu'l-Menakıb, Babu Sıfati'n-Nebiy'de *Bera (r.a)*'dan *İmam Müslim*, Sahih; 43. Kitabü'l-Fadail, 13. Babu kâne *Resûlullah (s.a.v.)*'de 54/2310 No.lu hadîs-i şeriflerde *Enes (r.a.)* bu hadîs-i şerifi tahriç ve tesbit eylemişlerdir. Ayrıca *İmam Ebu Davud*, Sünen Kitabü'l-Edeb 1. Bab'da *İmam Ahmed*, Müsned C. 3, Shf. 270, C. 6, 236, Shf. 246'da rivayetleri tesbit ve tahriç etmişlerdir.

İmam Ali (kerremallahü vechehu)'den de aynısı rivayet edilmiştir (251).

Âlimlerden muhakkiklerin anlattıklarına göre, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ahlâkı kesbî değil, dâd-ı Hak'tır. Allah (c.c.) onu o şekilde yaratmıştır. Binaenaleyh ondaki o güzel vasıflar aslî ve cibillîdir. Riyazetle kazanılmış değildir. Kendisine Allah (c.c.) tarafından cömertçe ihsan edilen Rabbanî bir hususiyettir. Diğer peygamberlerinki de böyledir. Çocukluklarından peygamber olarak gönderilinceye kadar geçen zamandaki yaşayışlarını derinden derine inceleyen kişi bunu hemen idrak eder. Nitekim İsa, Musa, Yahya ve Süleyman (aleyhimüsselâm)'ların durumu da böyle olmuştur. Onların o güzel evsaf ve âdâbı cibillîdir, köktendir, Allah (c.c.) tarafından lutfedilmiştir. Fıtratan, kendilerine ilim ve hizmet verilmiştir.

Allah (c.c.) *Meryem* sûresinde şöyle buyurmuşlardır:

"Biz O'na hükmü, sâbi iken verdik."

Müfessirler diyorlar ki: Kitabullah'ın ilmi Yahya'ya henüz küçükken verilmiştir. Ma'mer'in fikri ise şöyledir: Bu ilim ona, iki ya da üç yaşındayken verilmiştir. Çocuklar ona:

— Neden bizimle oynamıyorsun? dediklerinde şu cevabı vermiştir:

— *Ben, oyun için mi yaratıldım?* (252).

Âl-i İmrân sûresindeki Cenab-ı Hak'ın (MUSADDİKAN Bİ KELİMETİN MİNELLAHİ) kavlini, müfessirler şöyle tefsir etmişlerdir: Buradaki (Kelime)'den murat Hazreti İsa'dır. Yahya onu (Hazreti İsa'yı) henüz üç yaşındayken tasdik etmiş ve onun Allah'ın yarattığı bir kelimesi ve ruh olduğuna şehadet getirmiştir.

Bazıları da diyorlar ki: Henüz annesinin karnındayken onu tasdik etmiştir. Yahya'nın annesi Hazreti Meryem'e şöyle diyordu:

"Karnımdakinin, karnındakine saygı duyduğunu hissediyorum!".

İsa *(aleyhisselâm)* doğarken annesiyle konuştuğunu Allah (c.c.) açık olarak belirtmiştir. Tabii bu, Meryem sûresinde (a) (FENADAHA MİN

---

(251) *İmam Ali (kerremallahu vechehu)*dan (250) No.lu dipnotta tahrici gösterilen hadîsin mislini *İmam Ebu Ubeydi'l-Kasım b. Sellami'l- Bağdadî*. Garibü'l-Hadîs ve'l-Asar adındaki eserinde tahriç etmiştir.

(252) *İmam Süyûtî*. Menahilü's-Safa (Shf. 10)'da bu haberi *İmam Deylemî*, Müsnedü'l-Firdevs'inde gayri müsned olarak *Muaz b. Cebel (r.a.)*'dan tahriç ettiğini *İmam Ebu Abdillah b. Muhammed b. Abdullah b. Muhammed b. Hamduveyhi'l- Hâkim* id-Dabbî et-Tahmani el-Beyyi "Tarih-i Nisabur" adlı eserinde *İbn Abbas (r.a.)*'dan merfu olarak tahriç etmiştir diye kaydetmiştir. *Şifa Şarihi Hafacî* de Şifa Şerhi, C. I, Shf. 597'de *İmam Ahmed b.* Hanbel'in Kitabu'l-Zühd'ünde bu haberi tahriç ettiğini bildirmektedir.

(a) Sûre-i Meryem, âyet: 24.

TAHTİHA) âyetini (MEN TEHTEHÂ) şeklinde okuyan âlimlere göredir. Bu kıraate göre anlam şöyledir:

"**Ona altındaki** (üzülme!) **diye çağırdı.**"

İşte bu yoruma göre *Meryem*'e oğlu İsa *(aleyhisselâm)* doğarken konuşmuştur.

Meryem'e çağıranın İsa olduğunu söyleyenler şöyle demişlerdir: Aynı sûrede Allah bunu şu kavl-i Celili ile apaçık beyan etmiştir:

"**Bunun üzerine İsa dedi ki: Gerçekten ben Allah'ın kuluyum. Bana kitab verdi ve beni peygamber yaptı.**" (b).

Allah (c.c.) buyurmuştur:

"**Biz onun** (fetvasını) **hemen Süleyman'a anlatmıştık.** (Zaten) **biz, her birine bir hüküm, bir ilim vermiştik.**" (*).

Süleyman (aleyhisselâm)'ın Recm edilen kadın hakkında verdiği hükmü açık olarak anlatılmıştır (253). Yine bir çocuğun (kime ait olduğunu) açıklayan hükmünde de kendisine babası Davud (itiraz etmeden) uymuş ve fikrini kabul etmiştir (254).

(b) Sûre-i Meryem, âyet: 30.

(*) Enbiya Sûresi, âyet: 19.

(253) *İmam Hafızu'l-Hadîs İbn Asâkir Ebi'l-Kasım Ali b. el-Hasen b. Hibetullah b. Abdullah b. el-Hüseyin* (Ö.H. 571). Tarihü'd-Dımaşk adlı eserinde Şifa müellifi *Kaadı İyaz*'ın temas ettiği hadisenin metnini *İbn Abbas (r.a.)*'dan rivayet olarak tahriç etmiş, oradan da *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahilü's-Safa (Shf.15)'de nakletmiştir. Şöyledir: (... Beni İsrail'de çok güzel bir hanım kendini onların büyüklerinden dördüne teklif etti. Onlardan her biri kadına varmaktan çekindiler. Sonra da *Davud (a.s.)*'a giderek o kadın aleyhinde zinadan dolayı şahidlik ettiler ki; — O kadının kendisinin (şehvetini tatmin için) bir köpeği vardır. Onunla (istediğinde) şehvetini kaza eder deyince *Davud (a.s.)* o kadın hakkında zina(dan dolayı recm) cezasıyla hükmetti. O gün akşamüzeri olunca; *Süleyman (a.s.)* (babasının göreceği bir yerde) çocukları topladı (O zaman oniki yaşında idi). Onlardan dördünü (Beni İsrail'in o dördü) makamına ve yerine koydu ve diğer bir güzel çocuğu da (zina eden güzel) kadın makamına ve yerine koydu. Kendi hüküm verecek makama oturdu. O dört çocuk (o kadın hakkında dört Beni İsrail Reisi gibi) şahidlik ettiler. *Süleyman (a.s.)* onları birbirinden ayırdı. İlkin birini çağırıp;"— Köpeğin rengi nasıldı? dedi. "— Siyahdı" cevabını aldı. Onu (huzurun)dan çıkardı. Diğer ikincisini çağırdı ve aynı soruyu sordu. "— Kırmızı idi" cevabını aldı. Üçüncüsünü çağırdı aynı soruyu sordu. "— eşkardı." cevabını aldı. Onu çıkardı. Dördüncüye de aynı soruyu sordu. "— Beyazdı" deyince; dördünün de öldürülmelerine karar verdi ve emretti." *Süleyman (a.s.)*'ın bu temsilî muhakemesi babası *Davud (a.s.)* hikâye olunduğunda, hemen (Beni İsrail'in dört reisini çağırtarak birbirlerinden ayırarak kendilerinden köpeğin rengini sorunca; (birbirlerinden) ayrı ayrı cevaplar verdiler. Durum böyle olunca; *Davud (a.s.)* katledilmelerini (emretti) diye tesbit etmiştir."

(254) *İmam Buharî*, Kitabü'l-Feraiz, 30. Babün "İza İddeati'l- Mer'etü İbnen" de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan, Kitabu'l-Enbiya Babu kavlillahi teâlâ (Ve vehebna li Davude...) da yine *Ebu Hüreyre (r.a.) İmam Müslim*, 30. Kitabü'l- Akdiye, 10. Babu Beyani İhtilâfi'l- Müttehidiyne. Hadîs No. 20/1720 de *Hz. Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan *İmam Ebu Davud*, Sünen; Kitabü's- Salât. Bab. 167.

Taberî der ki: *Süleyman (aleyhisselâm)*'a mülk verildiğinde, tam on iki yaşındaydı.

Musa (aleyhisselâm)'ın Firavun'la geçen kıssası da böyledir. Henüz çocukken onun sakalına yapışmıştı.

Müfessirler Cenab-ı Hakk'ın Enbiya sûresindeki:

"And olsun ki biz daha önce İbrahim'e de rüşdünü vermişizdir." kavlini, yani: **"Henüz çocukken rüşdünü vermişizdir."** şeklinde tefsir etmişlerdir.

Bu, Mücahit ve diğer bazı müfessirlerin görüşüdür.

İbrahim (aleyhisselâm) hakkında diğer müfessirlerin sözünü şöylece özetleyelim:

a) Onu yaratmadan önce, peygamber olarak seçmiştir. (İbn Âta).

b) İbrahim (aleyhisselâm) doğduğu zaman, Allah ona Allah'ı kalbi ile bilip lisanı ile ikrar etmesi için, bir melek yolladı. Meleğe verdiği cevab: "Ben onu yaptım." şeklinde oldu. "Yaparım!" şeklinde değil. İşte O'na önceden verilen (rüşdü) budur.

c) Ateşe atıldığı zaman O onaltı yaşındaydı.

İsmail'in boğazlanma ile imtihan edilmesi yedi yaşındayken vaki olmuştur.

İbrahim (aleyhisselâm)'ın yıldız, ay ve güneşle istidlâlî onbeş aylık iken vaki olmuştur.

Yusuf (aleyhisselâm):

Kardeşleri kuyuya atarlarken Allah (c.c.) *Yusuf (aleyhisselâm)*'a daha önceden bunu vahy etmiştir:

"Biz de kendisine, "And olsun ki sen onlara, hiç farkında değillerken (bir gün) **bu işlerini haber vereceksin diye vahy ettik."** (*).

Ehl-i Siyer anlatıyor:

Vehb'in kızı *Hz. Âmine* dedi ki: *"Muhammed doğduğu zaman ellerini yaymış ve başını semaya kaldırmış bir halde doğdu."* (255).

Peygamber (aleyhisselâm)'ın bizzat kendi sözlerinde varit olmuştur:

İmam Nesaî, Sünen; Kitabü Adâbü'l- Kudât, Babu Hükmi'l- Hâkimi bi ilmihi. *Ebu Hüreyre (r.a.)* üç ayrı tarikini tesbit ve tahriç etmiştir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Müsned'de; *Ebu Hüreyre (r.a.)*'a müsned olan hadisleri zikrederken tahriç ve tesbit etmiştir.

(*) Yusuf (a.s.) sûresi, âyet: 15.

(255) Bu eseri *İmam İbni'l-Cevzî*, "El-Vefa bi Ahvali'l-Mustafa" C.1, Shf. 95. El-Babu'l- Hadiy ve'l-Işrune'de bu hadiseyi kaydetmektedir. Yine *İmam Süyûtî*, El-Hasaisü'l-Kübra, C.1, Shf. 116. Hasan b. Atıyye'den ve *Musa b. Ubeyde* ve kardeşinden tahriç edilen bu haberi zikretmektedir. *Şifa Şarihi Hafacî*'de Şerh-i Şifa; C.1, Shf. 609'da bu haberi *Taberanî*'nin de Meacim'inde tahriç ettiğini kaydetmiştir.

"Büyüdüğüm zaman, bana putlar nefret ettirildi, şiir de nefret ettirildi (256). Cahiliyet devri insanlarının yaptıklarını hiçbir zaman yapmak istemedim. Ancak iki kere yapmayı içimden geçirdim (fakat) **o ikisinden de Allah** (c.c.) **beni korudu. Bir daha** (aynı düşünceye) **avdet etmedim."**(256a).

İşte böylece peygamberlere *Allah*'ın lûtfu ve ihsanı yetişir. Nefhaları birbiri ardınca onlara gelir, kalblerinde gayelerine, marifet nurları doğup parlar, nihayet gayelerine vâsıl olup (Allah tarafından) peygamber olarak seçilirler.

Onların bu üstün vasıfları hiçbir zaman kesbî değildir, yukarıda da arz ettiğimiz gibi vehbîdir.

(Yine Yusuf (aleyhisselâm)'a dönüyoruz):

Allah Yusuf sûresinde onun hakkında şöyle buyurmuştur:

"O, tam erginlik çağına erince, kendisine hüküm ve ilim verdik."

Peygamberlerden başkası bu evsafı katiyen haiz olamaz. Ancak bu güzel ahlâktan bazılarını haiz olurlar. Yani yaratılış itibarı ile bu güzel huylardan bazıları kendisine Allah (c.c.) tarafından ihsan edilir, sonra büyüdükçe diğer güzel huyları kesbî olarak tamamlar.— Allah'tan bir hidayet ve tevfik olarak tabiî—.

Nitekim; bazı çocuklarda, hüsn-ü hâl, celâdet, doğru söz ve hoşgörü gibi güzel vasıflar müşahede etmekteyiz. Bazılarında da bunun tamamen aksini görmekteyiz.

Fakat onlar da bu noksan taraflarını, mücahede ve riyazetle tamamlamaktadırlar. Önceden mahrum olduklarını celp etmektedirler. Yolun kötüsünden bunun sayesinde, dönebilmektedirler. Hülâsa; bu iki durumun değişikliği ile insanlar güzel ahlâk hususunda farklı olmaktadırlar.

"Herkes, ne için yaratılmış ise ona kavuşturulmaktadır." Bu itibarladır ki, selef âlimleri, "*Güzel ahlâk*" cibillî midir yoksa kesbî midir, diye ihtilâf etmişlerdir. Taberî bazı selef âlimlerden: "*Kuldaki güzel ahlâk cibillî ve garizî* (yani fıtrî)'dir." diye nakletmiştir. Aynı görüşü Abdullah b. Mes'ut ve Hasen'den de nakletmiştir. Kendisi de aynı görüşe sahip olmuştur. Lâkin sahih olan bizim yaptığımız taksimdir. Sa'd, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den: Buyurdular ki:

"Hiyanet ve yalandan başka her huy mü'minin tab'inde olabilir." (257).

(256) *İmam Süyûtî;* Menahilü's- Safa'da bu haberin *Ebu Naim*'in Delailü'n-Nübüvve'sinde *Şeddad b. Evs*'den tahriç edildiğini kaydetmiştir.

(256a) Bu hadîsi *İmam Bezzar*'ın müsned'inde *İmam Ali (k.v.)*'den sahih bir senedle tahriç ettiğini Süyûtî, Menahil (Shf. 16)'da Şifa Şarihi *Hafacî* de Şerhde (C. I, Shf. 609) kaydetmiştir.

(257) *İmam Ahmed b. Hanbel*, Müsned'inde *Saad b. Vakkas (r.a.)*'dan rivayeti tesbit ve tahriç eylediği gibi, *İbn Ebi Şeybe Musannef*'inde *Ebu Ümame (r.a.)*'dan *İmam Beyhakî* "Şuabü'l-İman" da yine *İbn Ebi'd-Dünya* Kitabu's-Sumt'da Saad'tan merfu olarak rivayeti tahriç ve tesbit etmişlerdir diye *Şihab Hafaci ve Süyûtî* kaydetmişlerdir.

(Yine) *Taberî*'nin rivayet ettiği hadîsde Ömer b. el-Hattab (r.a.) şöyle demiştir:

"Cesaret ve korkaklık da, Allah'ın dilediği kimsede yerleştirdiği birer garizalardır." (258).

Ahlâk-ı hamide ve güzel hasletler çoktur. Lâkin biz burada onun esaslarını zikredip hemen hepsine (kısaca) işaret ederek Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bununla nasıl tavsif edildiğini anlatacağız (İnşallah!).

BÖLÜM

BU GÜZEL AHLÂK VE ULVÎ HASLETLERİN ESASI, FIŞKIRDIĞI YERİN KÖKÜ, DÖNDÜĞÜ YERİN ANA NOKTASINA GELİNCE:

"Aklı" (başta sayabiliriz). Çünkü o, ilim ve marifetin kaynağıdır.

İsabetli görüş, keskin zekâ, geçerli fikir, doğru tahmin, (işlerin) sonunu düşünmek, zatî maslahatı ve menfaatler, şehvetle mücadele yeteneği, güzel siyaset, tedbir, faziletleri elde etmek, çirkin huylardan uzak durmak (hep) ondan fışkırır.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in akıldaki yerinin üstünlüğüne, ulaştığı dereceye işaret etmiş ve demiştik ki: İlim, irfan ve hikmette ulaştığı merhaleye insanoğlundan hiç kimse ulaşamamıştır!

Onun akıldaki yerinin celâlet ve celâdeti, bundan meydana gelen hikmet ve ileri görüşlülüğü, onun hallerini beyan eden kaynakları ve siyerini, ittiradını araştıran, efradını câmi, ağyarını mâni sözlerini, şemailinin güzelliğini, tutum ve davranışlarının göz kamaştıran yönlerini, hadîsindeki hikmetlerini, Tevrât, İncil ve indirilen kitablar hakkındaki bilgisini, ulemânın hikmetlerine dair olan vukufiyetini, geçmiş milletlerin tarihleri, günleri ve darb-ı meselleri hakkındaki irfanını inceden inceye mütalâa eden kişi için, bizzarure bilinen şeylerdendir.

Hele ilâhî emir ve yasakları takrir etmesi, en güzel terbiye sistemlerini tâlim buyurması, ilimlerin her dalına vukufiyetiyle birlikte üstün bir ahlâka sahip bulunması yok mu?

İşte bütün bunları o güzel sözleri ile birlikte, ilim erbabı kendilerine bir rehber edinmişlerdir.

İfade, Tıp, Hesab, Feraiz ve Neseb ilmi hakkındaki erişilmez bilgisine dair olan en ufak işaretlerini dahi hüccet olarak kabul etmişlerdir. — İnşallah bütün bunlara O'nun mucizelerini anlatırken temas edeceğiz.—

Evet, O, bütün bunları mekteb medrese görmeden, kendisinden önce

---

(258) Bu hadîsi *İmam Said b. Mansur* Sünen'inde, *İbn Cerîr ve İbn Ebi Hâtim* tefsirlerinde tahriç etmişlerdir, diye *Süyûtî*, Menahil (Shf. 16), *Hafacî* Şifa Şerhi Nesimü'r- Riyaz (c.1, Shf. 613)'de kaydetmişlerdir.

gelenlerin kitablarını mütalâa etmeden, âlimleri ile oturup sohbet etmeden öğrenmiştir.

Çünkü O, bir ümmi idi. (Okur yazar) değildir. Eskiye ait hiçbir malûmatı yoktu. Nihayet Allah onun göğsünü açtı. Emrini izhar etti. Ona öğretti... Öğretti... O'na okuttu... Okuttu...

Bu gerçek, onun durumunu birazcık mütalâa etmekle bizzarure idrâk edilir. O yüce şahsiyeti biraz daha derinlemesine incelenince nübüvvetini kesinlikle bize bildirecek bir bürhan-ı kati ile karşı karşıya kalırız. Onun için birçok kıssaları ve münferit hadîsleri serdedip konuyu uzatmayalım. Çünkü hepsini dile getirecek olursak buna ne akıl, ne de güçlü hafıza kâfi gelmez. En güçlü kalemler bile onun büyüklüğünü ifade edemez. Şu halde marifetleri O'nun o yüce aklına göredir. Hele bir de buna Allah'ın ona tâlim buyurduğu, vaki olan ve henüz vukua gelmeyen tüm olayların bilgisini ona ihsan ettiğini ilâve edersek, büyüklüğü büsbütün gözleri kamaştıracak hale gelir.

Allah, hakkında:

"Ve evvelce bilmediklerini sana öğretti. Allah'ın senin üzerindeki lutf-u inayeti pek büyüktür." (*).

Allah'ın ona olan ihsanını takdir etmekte akıllar çaresiz kaldı... O'na verilen göz kamaştırıcı vasıfları tarif etmekte diller konuşamaz oldu... (âciz kaldı).

Hilm (yumuşak huylu olmak), *tahammül gücü yettiği halde afvetmek, istenmeyen şeylere karşı sabretmek vasıflarına gelince:*

Bu kavramlar arasında farklar vardır. Meselâ; Hilm: Tahrik edici sebepler karşısında son derece vakûr ve sebatlı olmaktır.

Tahammül: Acılara ve eziyet verici şeylere karşı kendini zabtedebilme yeteneğidir. Sabır da bunun gibidir. Anlamları (aşağı yukarı) birbirine yakındır.

Affa gelince: Kişiyi muaheze etmekten vaz geçmektir.

İşte *Allah (c.c.)* Peygamberini *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bütün bunlarla teçhiz edip yetiştirmiştir.

"(Habibim) **sen** (güçlüğü değil) **kolaylığı** (sağlayan yolu) **tut. İyiliği emret. Cahillerden yüz çevir.**" (a) âyeti bunun canlı bir delilidir.

Bu âyet nazil olduğu zaman, *Cebrail (aleyhisselâm)'a* tefsirini sordu. *Cebrail (aleyhisselâm):*

— "Dur, Âlim (olan Allah)'a sorayım da sana anlatırım!" diye cevap verdi. Gitti, sonra gelip dedi ki:

(*) Nisa Sûresi, âyet: 113.
(a) A'raf Sûresi, âyet: 199.

— Ya Muhammed! Allah sana seninle ilgisini keseni ziyaret etmeni, seni mahrum bırakana vermeni, sana karşı zulmedeni bağışlamanı emrediyor (259).

Sabır hakkında birkaç âyet daha:

"Sana isabet eden her şeye katlan!" (b).

"Bununla beraber kim sabreder, (suçları) **örter** (bağışlar) **sa işte bu, şüphesiz ve elbet azm olunacak umurdandır."** (c).

"Afvetsin, aldırış etmesin." (d).

O'nun hilmi (yani; yumuşak huyluluğu her şeyi hoş karşılaması) herkesinkinden çok ve üstündü. Halîm (yani yumuşak huylu olan) herkesten mutlaka zelle sadır olmuştur. Yanılgıya mâruz kalmıştır. Ama Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den asla! Ona ne kadar eziyet yapılmışsa tümüne sabretmiştir.

Cahillerin aşırı hareketine hilmle karşılık vermiştir.

Bize, *Kadı Ebu Abdillah Muhammed b. Ali et-Tağlebi* ve diğerleri anlattılar ve dediler ki: *Muhammed b. Attab, Ebu Bekr b. Vakıb, Ebu İsa, Ubeydullah, Yahya b. Yahya, Malik, İbn Şihab, Urve* (senediyle).

Âişe (radıyallahu anha)'dan. Dedi ki:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **iki şey arasında muhayyer kılındığı zaman, O, iki işin en kolayını alırdı— günah olmadıkça— günah olduğu zaman ondan herkesten çok uzaklaşırdı. Hiçbir zaman Allah'ın Resûlü** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **kendi nefsi için intikam almaya kalkışmamıştır. Yalnız Allah'ın emri çiğnendiği zaman başka."** (260).

---

(259) Bu hadîs-i şerifi, *İmam Taberanî*'nin ve *İbn Ebi Hâtem*'in ve *Ebu'ş-Şeyh*'in Tefsir'lerinde rivayet ettiklerini *İbn Ebi'd-Dünya*'nın "Mekârimü'l-Ahlâk" adlı eserinde rivayet ettiğini, *İbn Merduye*'nin mevsul olarak *Cabir (r.a.)*dan rivayet ettiğini *İmam Süyûtî*, Menahilü's-Safa'da zikretmiştir. Şifa Şarihi *Şihab Hafacî* de C.II, Shf.11'de *Zeynüddin Kasım İbn Kutluboğa*'nın "Tahricü Ehadisi'ş-Şifa"sına atfen *Buharî'de* bulunduğunu kaydetmiştir. *Buharî* Sahih. Kitabü't-Tehsir, Babu Huzi'l-Afve ve'mür bi'l-orfi ve arız âni'l-Cahilin'de *Abdullah b. Zübeyr*'den rivayet etmiştir. Büyük âlim *Şeyh Abdulganiyyi Nablusi (k.s.)* da (Zehairü'l-Mevaris, Abdullah b. Zübeyr Maddesi): *Ebu Davud* Sünen, Kitabü'l- Edeb'de *Yakub b. İbrahim*'den aynı hadîsi tahriç ettiğini tesbit etmiştir.

(b) Lokman sûresi, âyet: 17.
(c) Şûra Sûresi, âyet: 43.
(d) Nûr Sûresi, âyet: 22.

(260) Şifa müellifinin kitabına aldığı *İmam Malik*, Muvatta, Kitabu Husnü'l-Hulk. Bab 3'deki metindir. *İmam Buharî* Kitabu'l- Menakıb. Bab. 23'de ve Kitabu'l- Edeb. Babu Kavli'n- *Nebiyyi (s.a.v.)*; "Yessiru velâ tuassiru" da *Hz. Âişe (r.a.)*'dan ve Kitabu'l- Hudud 10. Babu İkameti'l-Hududi ve'l-İntikami li Hurumati'de yine *Hz. Âişe (r.a.)'dan İmam Müslim*, 43. Kitabu'l-Fadail 20. Babu Mübaadetihi sallallahu aleyhi ve sellem lil Asâm ve ihtiyari hi mine'l-Mübahi eshelihi... de yine *Hz. Âişe (r.a.)*'dan Hadis No. 77/2327 ve 78. *İmam Ebu Davud*, Sünen; Kitabu'l-Edeb 4. Bab. İmam Tirmizî; Ebvabu'l-Menakıb, Bab. 34.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Uhut (harbinde) mübarek dişi şehid edilip yüzünden de yaralandığı zaman, bu durumu ashabın çok gücüne gitti ve dediler ki:

— Onlara beddua etseniz ya!

"— **Ben lânetleyici olarak gönderilmedim! Ben ancak** (Hakka) **çağırıcı ve rahmet olarak gönderildim,**" diyerek şu duada bulundu: "**Allahım, kavmimi hidayet et, çünkü onlar bilmiyorlar.**" (261).

Ömer *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediği nakilediliyor:

Anam babam sana feda olsun ey Allah'ın Resûlü! And olsun ki Nuh (aleyhisselâm) kavmine beddua ederek demiştir:

"**Rabbim yeryüzünde hiçbir kâfir bırakma, hepsini helâk et!**".

Eğer sen de bize beddua etseydin, hepimiz helâk olurduk. Sırtın çiğnendi, yüzün kanlandı, dişin kırıldı, yine de beddua etmekten çekindin, sadece hayrı söyledin:

"**Allahım, kavmimi bağışla, çünkü onlar bilmezler.**"

Kadı Ebu'l-Fadl (Şifa müellifi) der ki: Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu sözüne bir bak, iyilik ve fazilet dereceleri, güzel ahlâk ve insanlığı son derece sabır ve metaneti müşahede edeceksin! Peygamber *(aleyhisselâm)* onlara sadece sükût etmekle yetinmemiş... Onları afvetmiş... Onlara acıyıp merhamet etmiş... Onlara şefaat edip:

"**Allahım, onları bağışla veya hidayet et!**" demiş.

Ve onlara neden acıdığını "*kavmim*" sözü ile açıklamıştır. Sonra onların câhil olduklarını, bu yönden mazur görüleceklerini beyan etmiş ve şöyle buyurmuştur:

"**Çünkü onlar bilmezler**". Yani cahildirler.

Bir adam ona:

— Adaletli davran! Bu taksimatınla Allah'ın rızası kast edilmemiştir! dediğinde, O'na fazla bir şey söylemedi. Yalnız bilmediği noktaları ona açıklamakla öğüt verdi ve şu mübarek sözleri irşat buyurdu:

"**Vay haline, ben âdil olmazsam, başka kim olur? Âdil olmazsam peri-**

---

(261) *İmam Süyûti*. Menahilü's-Safa (Shf. 16) Hadis-i şerifi Şifa metnindeki lâfızla *İmam Beyhaki*'nin "Şuabu'l-İman" da *Abdullah b. Ubeyde*'den rivayeti tahriç ettiğini ve "Mürsel" dediğini sonra "Muhtasaran" Sehl b. Saad'tan tahriç ettiğini kaydetmiştir. *İmam Buharî*, Sahih; Kitabü'l-Enbiya, Babu Haddesena Ebü'l-Yeman'de *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan *İmam Müslim*. 32. Kitabü'l-Cihad ve's-Siyer 37. Babu Gazveti Uhud. Hadis No. 104 (1791) 105 (1792). *Enes ve Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmişlerdir. *İmam İbn Mâce*, Sünen; 36. Kitabü'l-Fiten, 23. Babu's-Sabr ale'l-Belâ. Hadis No. 4027'de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

şan olurum, dünyamı da âhiretimi de yitiririm! Ondan sonra da adamı öldürmek isteyen ashabını böyle bir teşebbüsten alakoymuştur." (262).

Yine bir keresinde bir harpte Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ashabtan ayrılmış, bir ağacın dibinde öğlen istirahatına çekilmişti.

Gavres İbni'l-Haris adında bir adam âniden onu öldürmek için gelip kılıcını çekerek başı ucunda durdu— diğer sahabîler Gazatta öğlen istirahàtına çekilmişlerdi—. Ve dedi ki:

— Söyle bakalım şimdi seni elimden kim kurtaracak? Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın cevabı kesin oldu:

— **"Allah!"**.

Hemen adamın elinden kılıcı düşüverdi. Peygamber *(aleyhisselâm)* onu kaptı ve haykırdı:

— **"Ya seni şimdi elimden kim kurtaracak?"**.

Adam titrek bir sesle şöyle yalvardı:

— Ne olur beni öldürme! İntikamını alsan da (intikam alanların) en hayırlısı ol!

Bunun üzerine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu bağışlayıp salıverdi. Adam koşarak kavmine geldi ve dedi ki: "*Şu anda insanların en hayırlısı olan kimsenin yanından geldim size!*" (264).

Onun insanları bağışlamasını bildiren haberlerin en büyüğü ve ilginci kendisini zehirleyen Yahudi kadınını, itiraf ettikten sonra afvetmesidir. Malûm olduğu vechile ona zehirli, kızartılmış koyun yedirmişti (265). Sahih olan rivayet budur.

---

(262) *Buharî,* Sahih; Kitabu'l- Menakib'dan; Babu Alâmeti'n- Nübüvve'de *Ebu Saidi'l- Hudrî (r.a.)*'dan *Müslim*, Sahih; 12. Kitabü'z-Zekât 47. Babu Zikri'l-Havarici ve Sıfatihim. Hadîs No. 143 (1063)'de *Cabir b. Abdillah (r.a.) İbn Mâce*, Sünen Mukaddime Babün fi Zikri'l-Havaric. No. 172'de *Abdullah b. Cabir (r.a.)*'dan *İmam Malik*, Muvatta; Kitabu's- Salât. *Yahya b. Said*'den rivayeti tahriç etmiştir. Bu hadîsi *İmam Beyhakî; Sünen*'inde *İbn Ömer (r.a.)*'dan tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* "Menahilü's-Safa" da kaydetmiştir.

(264) *Buharî*, Sahih; Kitabu'l-Megazî, Babu Gazveti Zatü'r-Rika'da *Cabir b. Abdullah (r.a.)*'dan: Kitabu'l- Cihad Babu Men Allaka Seyfehu Bi'ş- Şeceri fi's-Seferinde'l-Kaileti'nde yine *Cabir*'den. *İmam Müslim*, Sahih; 43. Kitabü'l- Fadail 4. Babu Tevekkülihi alâllahi teâlâ; yine *Cabir b. Abdillah (r.a.)*'dan. *İmam Süyûtî*, Menahilü's- Safa'da hadîs-i şerifin Şifa'ya alınan metninin *İmam Beyhakî* tarafından yine *Cabir b. Abdillah*'dan olan rivayeti tahriç ettiğini kaydetmektedir.

(265) *Buharî*, Sahih; Kitabu'l-Megazî Babu's- Şâtülleti semmet li'n-Nebiyyi'de *Hz. Âişe ve Hz. Ebu Hüreyre (r.anhüman)*'dan Kitabü'l-Hibe Babu "Kabüli'l- Hediyyeti mine'l- Müşrikiyne" de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan. *İmam Müslim*, Sahih; 39. Kitabu's- Selâm. 18. Babu's-Semmi. Hadîs No. 45 de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan *Imam Ebu Davud* Kitabu'd-Diyat, Bab. 6'da, *İbn Mâce*, Sünen; 31. Kitabu't-Tıb. 45. Babu's-Sıhr de 3546 No.lu hadîste *İbn Ömer (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir.

Yine kendisine büyü yapan Lebîd b. el-A'sam'a da ilişmemiştir. Onun yaptığı vahiy yolu ile kendisine bildirildiği halde onu cezalandırmak şöyle dursun, azarlamayı bile düşünmemiştir (266).

Abdullah b. Übey ile benzeri münafıklara da ilişmemiştir. Peygamberin arkasından yaptıkları konuşma ve sataşmaları, kendisine nakledildiği halde yine de ses çıkarmamıştır. Onlardan bazılarının öldürülmesini öngören bazı sahabilerine şöyle demiştir:

"Ben, Muhammed ashabını öldürdü dedirtmem kimseye."

Enes (radıyallahu anh)'dan:

"Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'le birlikte idim. Üstünde yünden yapılmış kaba ve sert bir cübbe vardı. Bir Bedevî gelip cübbesini öylesine çekti ki, mübarek boynu tahriş oldu. Sonra Bedevî ona":

— Haydi şu iki deveme, yanında bulunan ganimet mallarından mal yüklet! Sen kendin ve babanın malından yükletmiyorsun ya!

Bunun karşısında Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sükût buluyordu.

Biraz sonra Bedevî'ye sordu:

— Şimdi söyle bakalım bana yaptığın bu kötülüğüne kısas yapılacak mı?

— Hayır!

— Niçin?

— Çünkü sen, kötülüğe kötülükle mukabele etmezsin de ondan.

Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) (bu söz karşısında) *sadece güldü ve bir deveye arpa diğerine de hurma yüklenmesini emretti.*" (267).

Âişe *(radıyallahu anha)* dedi ki:

Allah'ın Resûlünü, Allah'ın emirleri veya yasakları çiğnenmedikçe kendisine yapılan haksızlığa mukabele ettiğini asla görmedim. Eliyle Allah

---

(266) İmam Buharî, Sahih; Kitabu't-Tıb. Babu's-Sıhr'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan ve Kitabu'l-Edeb, Babu Kavlillahi innellahe ye'muru biladli'de *Âişe (r.a.)*'dan. *İmam Müslim*, Sahih; 37. Kitabu's-Selâm. 17 Babu's-Sıhr'de *Âişe (r.a.)* 43/2189 No.lu hadîs'de rivayeti tesbit ve tahriç etmiştir. *İbn Mâce*, Sünen; 31. Kitabu't-Tıb. 45 Babu's-Sıhr'de yine *Âişe (r.a.)*'dan 3545 No.lu hadîste tahriç etmiştir. *İmam Nesaî* Sünen, Kitabu't-Tahrim. Babu Seharetü Ehli'l- Kitab'da *Zeyd b. Erkam (r.a.)*'da bu hadîsi değişik bir sened ve lâfızla rivayet etmiştir.

(267) *Buharî*, Sahih; Kitabü'l-Libas. Babu'l- ürdiyeti Kale: *Enes Cebere A'rabiyyün Ridae Nebiyyin (s.a.v.) Hz.Ali (k.v.)*'den Kitabu'l-Edeb. Babu't-Tebessüm ve Dihki. *Enes b. Malik (r.a.)* tahriç etmiştir. *Müslim*, Sahih; 12. Kitabü'z-Zekât 44. Babu İtai men seele bi fahşin ve Gılzatin. *Enes b. Malik (r.a.)* 128/1057 No.lu hadisle tahriç etmiştir. *İbn Mâce*, Sünen; 32, Kitabu'l-Libas 1. Babu Libasi'n-*Nebiy (s.a.v.)* yine *Enes b. Malik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud* Sünen; Kitabu'l- Edeb Babun fi'l-Hilmi ve Ahlâkı'n-Nebiyyi'de Şifa Müellifi *Kaadı İyaz*'ın kitabına aldığı metnin lâfzan bilâfzin. *İmam Beyhakî*, Sünenin; Kitabu'l-Edeb'inde *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç olduğunu *İmam Süyûtî*, Menahilü's- Safa'da beyan etmektedir.

yolundaki savaşları hariç, mübarek elini kimseye vurduğunu görmedim." (268).

Kadın veya hizmetçiyi asla dövmemiştir.

Ona bir adamı getirdiler ve dediler ki:

"Bu adam seni öldürmek istiyordu."

Şöyle buyurdular:

"**Korkma, korkma** (sana ilişilmeyecek!). **Beni öldürmek isteseydin ve buna teşebbüs etseydin zaten yapamayacaktın!**" (269).

Zeyd b. Sâ'ne Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den alacağını istemeye geldi. Yakasından yapıştı ve mübarek omuzlarından elbisesini sıyırdı, ona karşı kötü lakırdılar kullandı. Hatta şöyle dedi:

— Siz ey Abdül-Muttalip oğulları! Borcunuzu zamanında ödemiyorsunuz!

Ömer (r.a.) onun bu sataşmasına dayanamayarak adamı azarladı ve ona karşı ağır konuştu. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ise, sadece tebessüm ediyorlardı. Şöyle buyurdular:

"**Ben ve O bu davranışından daha iyisine muhtacız. Ey Ömer, bana borcumu iyice ödememi, ona da alacağını insanca istemesini emretmeliydin! Daha borcunun ödenmesine üç gün var!**".

Sonra *Ömer'e* (r.a.) parasını ödemesini hatta yirmi sa' da —onu korkuttuğundan dolayı— ödemesini emir, buyurdular (270).

İşte Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bu yumuşak ve pek nazik davranışı adamın Müslüman olmasına vesile oldu.

Ondan sonra adam şöyle konuşurdu daima: Peygamberlik alâmetlerinden bilmediğim iki şeye daha Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de şahit oldum:

a) Karşısındakinin cehaletini hilim (sabırla) karşılamak.

b) Kendisine yapılan aşırı lâf saldırısını ve cehaleti de tebessümle savuşturmak.

Evet onun sabrı, metaneti, afvı ve merhametine dair o kadar sahih ha-

---

(268) *İmam Ebu Davud*, Sünen Kitabu'l-Edeb. Babun fi't-Tecavüzi fi'l-Emr *Hz. Âişe (r.a.)* iki metin halinde rivayeti tesbit ve tahriç etmiştir. *İmam Müslim*, Sahih: 43. Kitabü'l- Fadail, 21. Babu Mübaadetihi (s.a.v.) li'l-Asâm ve ihtiyarihi mine'l-Mubahi eshelihi'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan. Hadis No. 77/2327 ve 79/2328.

(269) Bu hadîs-i şerifi *İmam Taberani*'nin Muc'cem'inde tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*, "Menahilü's-Safa" da kaydetmiştir.

(270) Hadîs-i şerifi, *İmam Taberani*, Mu'cemü'l-Kebir'de tahriç etmiştir. (Bak: Mecmau'z-Zevaid 8/240). *İmam Beyhakî*, Delailü'n- Nübüvve'de *Abdullah b. Selâm*'dan tahriç ettiği *Ebu Naim*'in de keza Delail'de tahriç ettiğini *İbn Hibban*'ın hadîsi vaslettiğini, *İmam Süyûtî* Menahilü's-Safa'da beyan etmektedir. (Shf. 17).

dîsler vardır ki, bütün bu sahih haberler âdeta mütevatir haberler halini almıştır.

Kendisine yapılan bütün sataşma, zulüm ve eziyetleri büyük bir sabır ve tahammülle karşılamıştır. Nihayet Allah (c.c.) onu onlara galip kıldı, büyük bir zafere kavuşturdu. Şimdi hepsi, onun köklerini kurutacağını, tümünü birden kılıçtan geçireceğini sanmışlardı. Hatta buna kesin kanaatları vardı. Fakat O, onları affetti, bağışladı ve dedi ki:

— **Size ne yapacağımı sanırsınız?**

— İyilik yaparsın bize, çünkü en şerefli bir kardeşsin, şerefli bir kardeşin oğlusun!

— **Ben sadece Yusuf kardeşimin dediğini söylerim** (LA TESRİBE ALEYKÜMÜLYEVM). **Haydi gidiniz, hepiniz serbestsiniz!** (271) buyurdu.

Ten'im'den tam seksen kişi sabah namazında onu âniden öldürmek için geldiler, yakalandılar. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onlara bir şey yapmayıp salıverdi. Bunun üzerine Fetih sûresindeki:

"**O, onların ellerini sizden meneden** (Allah)'**tır.**" mealindeki âyet nazil oldu (272).

Mekke'nin fethinden sonra yakalanıp kendisine getirilen ve amcasının öldürülmesinde başlıca sebep olan Ebu Süfyan'a şöyle dedi:

"**Müslümanlığı kabul etme zamanın hâlâ gelmedi mi?**".

Ebu Süfyan'ın cevabı:

— Anam babam sana feda olsun; ne kadar tahammüllü, ne kadar bağışlayıcısın! Ne kadar iyisin! (273).

Evet, Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* insanlar arasında hiç öfkelenmeyen ve çok çabuk hoşnut olan bir peygamberdi.

BÖLÜM
CÖMERTLİK, SAHAVET VE MÜSAMAHAKÂRLIK

Cömertlik, sahavet, müsamahakârlık gibi kavramlara gelince; bunların mânâları da birbirine yakındır. Bazıları bunların arasında bazı farklar olduğunu söyledi. Meselâ, *keremi;* değerli, faideli ve kıymeti çok üstün olan şeyleri gönül hoşluğu ile cesaretle harcayabilmek, anlamında tarif etti.

---

(271) *İmam Süyûtî;* Menahilü's-Safa (Shf.17)'de bu hadis-i şerifin *Kaadı İyaz'ın Şifa*'sına aldığı metnin lâfızlarıyla *İbn Zenceveyh*'in Kitabu'l-Emval'inde *İbn Ebi Hüseyin* tarikiyle rivayet edilen olduğunu tesbit etmiştir.

(272) *İmam Müslim;* 32- Kitabû'l-Cihad ve's-Siyer. 46- Babu Kavlillahi teâlâ "Hûvellezi keffe eydiyhim...". Hadis No: 133/1808'da *Enes b. Malik (r.a.)*'dan *Ebu Davud*. Kitabu'l-Cihad. Bab: 120. *Tirmizî.* Sünen 48- Ebvabû Tefsiru'l-Kur'ân, Tefsiri Suretü'l-Feth. Hadîs No: 3260. *Enes (r.a.)*'dan.

(273) *İmam Süyûti;* Menahilü's-Safa. (Shf.18)'da bu hadîs-i şerifi sahih bir senedle *İbn Abbas (r.a.)*'dan *Beyhakî*'nin ve *İmam Taberanî*'nin tahriç ettiğini tesbit etmiştir.

Sefalet kavramının tam zıddıdır bu kelime.

Müsamahakârlığa gelince: Başkasının nezdinde hakkını kullanmaktan feragat etmektir. Katılığın zıddıdır bu!

Cömertliğe gelince: Bunu da (kolayca verebilmek) şeklinde tanımladılar, tarif ettiler.

Cûd: (O da bir nevi cömertlik)'tir ki, cimriliğin tam karşılığını ifade eder.

Bu güzel huylarda Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e kimse erişemez! O, bu yönden de herkesten üstündür. Onu yakından tanıyan (dost-düşman) herkes böylece vasf etmişti onun yüce şahsiyetini.

Bize, *kadı ve şehit olan Ebu Ali es-Sadefî, Kadı Ebu'l- Velid el-Bâcî*'den, o da, *Ebu Zer el-Herevi*'den, o da *Ebu'l-Heysem el-Küşmeyheni*'den, o da *Ebu Muhammed es-Serahsî, Ebu İshak el-Behli'den,* o da *Ebu Abdillahi'l-Firebrî*'den, o da *İmam Buharî*'den,, o da *Muhammed b. Kesir*'den, o da *Süfyan,* o da *İbni'l-Münkedir*'den (rivayet ederek) dedi ki:

Cabir b. Abdullah (radıyallahü anh)'ın şöyle dediğini duydum:

"**Hayatında, kendisinden istenen bir şey için hayır** (veremem) **dememiştir.**" (274).

Enes b. Sehl b. Sa'd (r.anhuma)'dan da aynı şey rivayet edilmiştir.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan:

"**Peygamber** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **iyilik yapmak bakımından insanların en cömerti idi. En çok cömert davrandığı zaman, Ramazan ayı idi.** (Hele) **Cebrail** *(aleyhisselâm)* **la buluştuğu zaman Saba rüzgârından daha cömert olurdu.** (Hayrı = Umumî menfaatı dağıtmakta.)" (275).

---

(274) *Kaadı İyaz*'ın Şifa metnine aldığı *İmam Buhari*'ye müntehi olan rivayet tariki olmakla beraber *İmam Süyûti* ve Şifa şârihi metindeki lafızlarla olan rivayetin *Müslim*'in Sahih'inde olduğuna dikkat çekmişlerdir.

Bak: Müslim Sahih: 43- Kitabü'l-Fadail, 14- Babu Ma Süile Resûlullahi *(s.a.v.)* Şey'en Kattu. Fekale. lâ ve kesretü ataihi. Hadîs No: 56/2311'de. *Cabir (r.a.)*'dan rivayet tahriç etmiştir. 57/2312 no ile *Enes (r.a.)*'dan mütekaribü'l- Metin ve I'manâ diğer rivayeti de tahriç etmiştir.

(275) *Buharî* Sahih. Kitabu Keyfe Kâne Bed'ü'l-Vahyi, *İbn Abbas (r.a.)*'dan Kitabü's-Savm. Babu Ecvedu Mekâne'n-*Nebiyyi (s.a.v.)* yekünû fi Ramazane'de *İbn Abbas*'dan Kitabu'l-Menakıb, Babu Sıfati'n-Nebiyyi'de yine *İbn Abbas (r.a.).* Kitabu Bedi'l-Halki'de, Kitabu Fedaile'l-Kur'ân. Babu Kâne Cibrilu Yarizu'l-Kur'âne ale'n-Nebiyyi'de, Kitabu'l-Edeb, Babu Hüsni'l-Hulki ve's-Seha.. da *Enes (r.a.)*'dan Müslim Sahih, 43. Kitabü'l-Fadail, 12. Babu Kâne'n-Nebiyyi (s.a.v.) Ecvedü'n-Nasi bi'l-Hayri mine'r-Rıyhi'r-Mürsele'de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan 48/2308 No. ile, *İmam Tirmizî,* Sünen; 24. Ebvabü'l-Cihad, 14. Babu ma câe fi'l-Huruci inde'l-Fezaî No. 1687'de *Enes (r.a.)*'dan *İmam Nesaî,* Sünen; Kitabu's-Siyam. Babu'l-Fadli ve'l-Cûdi fi şerhi Ramazane *İbn Abbas (r.a.)* tahriç etmiştir.

İmam İbn Mâce, Sünen; Kitabü'l-Cihad. 9. Babu'l-Huruc fi'n-Nefir'de *Enes b. Malik (r.a.)* 2772 No.lu Hadîsle.

Enes (radıyallahü anh)'dan:

"Bir adam ondan mal isted'i. Ona iki dağ arasını dolduracak kadar çok koyun verdi. Adam memleketine dönünce".

— "Gidin siz de Müslüman olun; çünkü Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* fakirlikten endişe duymayan bir adam gibi (bolca dağıtıp) veriyor, dedi" (276).

Birçok kimseye yüz deve vermiştir. Safvan'a yüz verdi. Sonra bir yüz daha, sonra (yine) bir yüz daha verdi (277).

Henüz Peygamber olarak gönderilmeden önce de durumu aynı idi. *Nevfel oğlu Varaka* ona şöyle dedi: "Zayıfa yardım edersin, yoksulun elinden tutup korursun." (278).

"Hevazin (kabilesinin), *altı bin civarında olan esirlerini geri vermiştir."* (279).

Abbas'a taşıyamayacağı kadar ağır bir altın verdi (280).

Kendisine doksan bin dirhem getirilip (önüne) *hasırın üstüne serildi. Sonra ayağa kalkıp taksim etmeye koyuldu, bitirinceye kadar her isteyene verdi* (hiç kimseyi mahrum bırakmadı) (281).

Bir adam geldi, ondan bir dilekte bulundu. Ona:

"Sana şu anda verecek bir şeyim yok; lâkin benim nâmıma satın al, bize bir şey gelince hemen onu öderiz!" buyurdu.

(Bunu görünce) *Ömer (radıyallahu anh)* O'na:

—*"Gücün yetmediği şey ile Allah seni yükümlü kılmadı!" deyince,*

---

(276) *İmam Müslim*, Sahih; 43. Kitabu'l- Fadail, 14. Babu Ma Suile Resûlullah'ın *Enes b. Malik (r.a.)* 57/2312 No. ile rivayeti tahriç etmiştir.

(277) *Müslim*, Sahih; 43. Kitabu'l-Fadail, 14. Babu Ma Suile Resûlillahi'de *Yunus İbn Şihab*'dan 59/2313 No.lu hadîsle rivayeti tahriç etmiştir.

(278) *Buharî*, Sahih; Kitabu Keyfe Kâne Bed'i'l-Vahyi'de *Hz. Âişe* bu sözleri *Hz. Hatice (r.a.)*'ya nisbet ederek rivayet etmiştir. Fakat Şifa müellifi *Kaadı İyaz* kendince bilinen bir sebebe mebni Varaka b. Nevfel'e isnad ederek kaydetmiştir.

(279) *Buharî*, Sahih; Kitabü'l-Vekale. Babun İza Vühibe şey'en li vekiylin ev şefie kavmin caze'de Mirvan bin el-Hakem ve *Misver b. Mahreme (r.anhüma)*'dan Kitabü'l-Megazi. Babu kavlillahi teâlâ: "Yevme Huneyn" de *Mervan b. Hakem ve Misver b. Mahreme*'den, Kitabu'l-Itk. Babu Men Melleke mine'l-Arabi Rakikan. *Mervan b. Hakem* ve *Misver b. Mahreme*'den, Kitabu'l-Hibe, Babu en Rea'l-Hibete'l-Gaibete caizetün, *Mervan b. el-Hakem* ve *Misver*'den, Kitabu'l-Ahkâm Babü'l-Urefaili'n-Nasi'de *İsmail b. Uveys* tariki ile yine *Misver b. Mahreme ve Mervan b. el-Hakem (r.anhüma)*'dan rivayeti tahriç etmiştir. *Şeyh Arifibillah Abdulganıyyi Nablusî (k.s.)*'da Zehairü'l-Mevaris'de *Ebu Davud* Kitabü'l-Cihad'da *Ahmed b. Saad (r.a.)* tahriç ettiğini kaydetmiştir.

(280) *İmam Süyûtî*, Menahilü's-Safa'da *İmam Buharî*'nin *Enes b. Malik*'den talikan rivayet ettiğini tesbit etmiştir. Bak. Buharî Sahih, Kitabu'l- Cihad ve ve's-Siyer. 172. Babu Fidau'l-Müşrikin. Tabakat *İbn Saad*, C. 4, Kısım 1, Shf. 9.

(281) *İmam Süyûtî* Menahilü's-Safa (Shf. 18)'de Hadîs-i şerifin *İmam el-Hasan b. Dahhâk* "Şemaili"nde mürsel olarak rivayet etmiştir. Aynı hadîsi *İbni'l- Cevzi* "El- Vefa" adlı eserinde rivayet etmiştir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunu hoş karşılamadı. Derken Ensar'dan bir adam ona:

— Ey Allah'ın elçisi! İnfak et, Arş sahibi (nin malı-mülkü) azalacak diye korkma! dedi. Bunun üzerine *Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)* öylesine tebessüm buyurdu ki yüzünden neşe ve sevinç çizgileri adetâ okunur oldu. Ve:

—"**Zaten ben bununla** (yani böyle yapmakla) **emrolundum, buyurdu.**" (282).

(Tirmizî) *Muavviz b. Afra* (283) dan *(radıyallahu anh):*

"Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e bir tabak yaş hurma ile salatalık getirdim. Karşılığında bana avuç dolusu zinet ve altın verdi." (284).

Enes (r.a.) dedi ki: *"Allah'ın Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) yarına hiçbir şey saklamazlardı."* (285).

Hülâsa; Onun cömertliğine dair haberler, hadîsler sayılamayacak kadar çoktur.

(Yine) *Ebu Hüreyre (radıyallahü anh)*'dan:

Bir adam gelip ondan bir şey istedi. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) (başka bir adamdan) *onun için yarım vesk* (otuz ölçek) *ödünç alıp verdi. Sonra bilâhare alacaklı borcunu istemeye gelince,* (tuttu) *ona tam vesk* (altmış ölçek) *verdi ve* (sebebini izah ederek), şöyle buyurdu:

— **Yarımı, alacağındır. Diğer yarımı ise bizden sana olan bir atiye** (ihsan)**'dır** (286).

---

(282) *İmam Tirmizî* Şemail, Babu Ma Câe fi Hulki *Resûlillahi* (s.a.v.) Shf. 514-515'de *İbn Ömer*'den rivayeti tahriç etmiştir.

Ayrıca manen bunu müeyyid bir hadîs-i şerif, *İmam Buharî* Sahih, 39. Kitabu'l- Kefaleti, 3. Babu Men Tekeffele an Meyyitin Deynen'de *Cabir b. Abdullah (r.a.) İmam Müslim* Sahih, 43. Kitabu'l- Fadail, 14. Babu Ma Suile Resûlullahi... Hadîs 60/2314'de *Cabir b. Abdullah (r.a.)* rivayeti tahriç etmişlerdir.

(283) *Muavviz b. Afra: Ubeyd b. Sa'lebe* adıyla tanınmıştır. Babasının adı *Hâris b. Rifaa b. el-Hâris b. Sevad*'dır. *Muavviz Bedir* gazvesinde bulunmuş ve *Ebu Musafî* onu şehid etmiştir. Bak. *Hafacî* Şifa Şerhi C.2, Shf. 48.

(284) *İmam Tirmizî* Sünen; Ebvabü't-Tahare. 59. Babu ma câe fi Terki'l-Vuzu-i nimma gayyereti'n- Nari'de. Hadis No. 80'de Cabir (r.a.)'dan 48. Ebvabu Tefsiri'l- Kur'ân. Babu (ve Min Sûreti) *İbrahim de Enes b. Malik (r.a.)*'dan 3118 No.lu hadîs-i şerifle tesbit ve rivayeti tahriç etmiştir. Ayrıca *İmam Ahmed Müsned,* C.3'de İmam Taberanî Mu'cem'inde tahriç etmişlerdir. *İmam Tirmizî,* Şemail'de Muavviz b. Afra'dan tahriç etmiştir.

(285) *İmam Tirmizî;* Sünen; 37. Ebvabü'z- Zühd. 37. Babu ma câe fi Maiyşeti'n- Nebiyyi (s.a.v.) No. 2363'de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

BÖLÜM
ŞECAAT VE NECDET'E GELİNCE

Şecaat, öfke gücünün faziletidir ki, aklın verdiği direktiflerden ayrılmaz.

Necdet ise, kişinin kendisini ölümün kucağına atacağı zaman, kendisine güvenmesi (ve hiç) korkmaması, demektir. Bilindiği gibi, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'de bu iki vasıf tam mânâsiyle mevcud idi.

Çok zor durumlarla karşılaşmıştır (fakat korkmamıştır). Üstelik birçok defa kendisinden güçlü ve silâhça kendisinden üstün olan kişiler onu görünce, kaçmışlardır. O ise, yerinden katiyen kıpırdamamıştır. Arka çevirip kaçmamıştır, yerinden bir santim bile (zaaf) gösterip oynamamıştır.

Ondan başka bütün şecaatli kimselerin mutlaka (bir kere de) olsa kaçtıkları, (düşmanlarına) yenildikleri kaydedilmiştir.

Bize, bana yazdığı (mektup) ta *Ebu Ali el-Ceyyanî, Kadı Sirac, Ebu b. İsmail, İbn Beşşar, Gunder, Şu'be,Ebû İshak. Muhammed el-Asılî, Ebu Zeyd el-Fakih, Muhammed b. Yusuf, Muhammed Bera (radıyallahu anhüm)*'dan. O'na bir adam:

— Huneyn günü Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den kaçtınız mı? diye sorunca:

— (Evet) *Lâkin Allah'ın Resûlü* (sallallahu aleyhi ve sellem) *kaçmadılar*, dedi ve sonra (sözüne) şunu ilâve etti: *"Onu beyaz katırı üzerinde gördüm, Ebu Süfyan dizgini tutmuş* (düşmanın üzerine) *gitme diyordu, lâkin O, ona devamlı olarak:*

"Ben peygamberim, yalan yok!" diyordu. Başka bir rivayette ise:

"Ben Abdü'l-Muttalib'in oğluyum!" diyordu (287).

Diğeri şöyle dedi: *"Peygamber* (sallallahu aleyhi ve sellem) *katırından indi"*.

İmam Müslim, Abbas (radıyallahü anh)'dan nakletti:

"Müslümanlarla kâfirler karşılaşınca, Müslümanlar kaçtılar. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* durmadan katırını düşmanların üzerine doğru mahmuzluyordu. Ben dizgininden tutup (belki kendisine bir şey olur endişesiyle geri çekiyordum), *Ebu Süfyan* da rikâbını yakalamış mâni olmak istiyordu. Sonra *(Ya Le'l- Müslimîne!)* diye seslendi.

Bazıları dediler ki: *Allah'ın Resûlü* (sallallahu aleyhi ve sellem) *öfke-*

---

(287) *Buharî* Sahih, 56. Kitabu'l-Cihad. 97. Babu Men Saffe Ashabehu İnde'l- Hezimeti ve Nezele an Dabbetihi ve'istensara'da *Bera b. Azib (r.anh)*'dan Müslim 32.Kitabu'l-Cihad ve's-Siyer. 28. Babûn fi Gazveti Huneyn'de *Bera b. Azib (r.a.)*'dan hadîs No. 78/1776 ile tahriç etmiştir. Buharî, Sahih; 64. Kitabu'l- Megazi, 54. Babu Kavlillahi "ve Yevme" Huneyn... Yine *Bera b. Azib (r.a.)*'de biraz farklı lâfızla rivayet etmiştir.

lendiği zaman yalnız Allah için öfkelenirdi. Ve hiç kimse bu öfkesini önleyemezdi (288).

İbn Ömer (r.a.), *"Allah'ın Resûlü* (sallallahu aleyhi ve sellem)*'den daha cesur, daha fedakâr, daha cömert, daha hoşnut birini görmedim hiç!"* (289) dedi.

İmam Ali (k.v.) anlatıyor:

"Biz harb kızıştığı zaman, gözler öfkeden kıpkırmızı kesildiğinde Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ile korunurduk.

Çünkü düşmana ondan daha yakın kimse olmazdı. Bedir günü kendimi gördüm; hepimiz Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'le korunuyorduk, zira o gün O, düşmana hepimizden daha yakındı. O gün düşmana O, hepimizden hızlı ve cesur hücum ediyordu.

Denildi ki, cesûr ve çok güzel harb eden kişi, düşman yaklaştığı zaman, hemen Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yanıbaşında yer alırdı. Çünkü düşmana en yakın o olurdu."* (290).

Enes (r.a.)'dan: *"Peygamber* (sallallahu aleyhi ve sellem) *insanlar arasında en güzel, en cömert, en cesur olan idi.*

Medine ehli bir gece duydukları bir sesten korkmuşlardı ve sese doğru gidiyorlardı, bir de ne görsünler, Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) *onlardan önce gelmiş, bakmış ve geri dönüyor. (Ebu Talha)'ya ait bir ata binmiş, kılıcı boynunda asılmış bir halde onlara haber getiriyor ve şöyle diyor*(du):

— **"Korkmayın, bir şey yok!"** (291).

İmran b. Hüseyn (292) dedi ki: *"Büyük düşmanla karşılaştığı zaman ilk hücum eden Allah'ın Resûlü* (sallallahu aleyhi ve sellem) *olurdu".*

---

(288) İmam Tirmizî, Şemail Babu ma câe fi Halki Resulillah sallallahü aleyhi ve sellem'de *Hind b. Ebi Hale*'den *Hz. Hasan b. Ali (k.v.) ve (r.anhüma)* rivayet ettiği uzun bir hadîs-i şerifin bir cümlesidir. Aliyyü'l-Kaari, Şerh-i Şemail. Shf. 39-53. Heysemi, Mecmaü'z-Zevaid. C.8/2778.

(289) *Kaadı İyaz*'ın Şifa metnine aldığı metin *İmam Darimi* Müsned, Mukaddime 10. Bab'dadır. Aynı hadîsin "Ma Raeytü" kelimesini "Kâne'n- Nebiyyi" şeklinde *İmam Buharî* Sahih, 56. Kitabu'l- Cihad. 82. Babu'l- Hamail ve "Talıykı's-Seyf bi'l-Unuki" de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan *İmam Müslim* Sahih, 43. Kitabü'l-Fadail, 11. Babu fi Şecaati'n- Nebiyyi Aleyhi's- Selâm. Hadîs No. 48/2307'de *İmam Tirmizî* Sünen, 24. Kitab Ebvabü'l-Cihad 14-15 Bab. Babu ma câe fi'l- Huruc inde'l- Fezaî Hadîs No. 1687'de *Enes (r.a.)*'dan *İmam İbn Mâce* Sünen, 24. Kitabü'l- Cihad, 9. Babu'l-Huruc fi's-Sefer. Hadîs No. 2772.

(290) *Kaadı İyaz*'ın Şifa metninin *İmam Beyhakî*'nin Delailü'n'Nübüvve'sinde aynı lâfz ve metinle tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*, Menahilü's-Safa'da beyan etmiştir. Ayrıca *İmam Ahmed (r.a.)*'de Müsned'inde tahriç etmiştir. Buharî Sahih, 56. Kitabü'l-Cihad 97. Babu men vesafa Ashabehu inde'l-Hezimeti ve Nezele an dabbetihi ve istensara. Müslim Sahih, 32. Kitabü'l- Cihad ve's- Siyer, 28. Babun fi Gazveti Huneyn'de. Hadis No. 79, *Bera b. Azib (r.a.)*'dan Buharî Sahih Kitabü'l- Megazi. Babu Kavlillahi teâlâ "... ve Yevme Huneyn" de yine *Bera b. Azib (r.a.)*'dan.

(291) 289'daki gösterilen yerlere bakılmalıdır.

Ubey b. Halef O'nu *Uhud* günü görünce şöyle dedi:

— *Nerede Muhammed? Eğer yaşıyorsa ben yaşamayayım!* (Daha önce Bedir Savaşı'nda fidye karşılığında ölümden kurtulduğu zaman şöyle demişti):

— Yanımda bir atım var, onu her gün arpa ile besliyorum. Ona binerek bir gün seni öldüreceğim! Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hiç tınmadan şu cevabı verdi:

— **"İnşallah ben seni öldürürüm!".**

Sonra *Ubey*, Uhud günü Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i görünce atını üzerine sürdü. Müslümanlardan bir kısım insanlar araya girdi. Fakat Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onlara:

"Aradan çekiliniz, onu benimle başbaşa bırakınız" emrini verdi.

El-Haris b. es-Sımma'dan bir mızrak aldı. Öylesine salladı ki; herkes sinekler gibi kaçıştılar. Sonra Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Ubey'e doğru yanaştı, boynuna öyle bir darbe indirdi ki; adam atından düştü. Diğer bir kavle göre kaburgalarından biri kırıldı.

Kureyş'in yanına dönünce:

— Muhammed beni öldürdü.

— Bir şeyin yok! dediler.

— Bende olan, diğer insanlarda olsaydı hepsi ölürlerdi. O bana, *"Seni inşallah öldüreceğim!"* dememiş miydi? Vallahi bana tükürse bile yine de beni öldürür (yani onun tükürüğü ile ölürüm!) dedi ve sonra Mekke'ye dönüşlerinde *Serif*'de *(Mekke* yakınlarında bir yerin adıdır) öldü (293).

HAYÂ VE (ÖNÜNE BAKMAK)

Hayâ; beğenilmemesi (veya nefret edilmesi) beklenen, yahut terk edilmesi işlenmesinden evlâ olan bir şeyi yaptığında (ya da yapacağı zaman) insan yüzünde beliren ince bir belirtidir.

Öne bakmak; insanoğlunun nefretini mûcip olan şeyleri, yaradılış itibari ile âdeta görmemektir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu iki kavrama sahip olmak yönünden de herkesten üstündü. Yani son derece hayâ sahibi idi. Avret (ve ayıp olan) şeylere karşı âdeta gözleri yumuktu.

"Çünkü bu, peygambere ezâ vermekte, o sizden utanmaktadır. Allah ise Hakk(ı açıklamak)**'dan çekinmez."** (294).

Bize *Ebu Muhammed b. Attab* (Ondan okuduğumda tahdis etti.) dedi ki bize: *Ebu'l-Kasım Hatim b. Muhammed* (tahdis etti); dedi ki bize: *Ebu'l-*

(293) *İmam Ebu'ş-Şeyh,* Kitabü'l-Ahlâk adlı eserinde tahriç etti diye *İmam Süyûtî,* Menahilü's-Safa (Shf. 19)'da kaydetmiştir.

(294) Ahzab Sûresi, âyet: 53.

Hasan el-Kabisî (tahdis etti) dedi ki bize: *Ebu Zeyd el- Mervezî* (tahdis etti); dedi ki bize: *Muhammed b. Yusuf (el-Firebrî)* tahdis etti; dedi ki bize: *Muhammed b. İsmail el- Buharî Abdan*'dan, o da *Şu'be*'den, o da *Katade*'den, o da *Enes'in Mevlâsı* (azatlı kölesi) *Abdullah*'dan, o da:

Ebu Said el- Hudrî (r.a.)'dan:

"Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem), örtüsü içindeki bakire kızdan daha hayâlıydı. Bir şeyden hoşlanmadığı zaman, hemen (mübarek) *yüzünden anlardık."*

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, öylesine hayâ ve edeb sahibi idi ki, hiç kimseye, hoşlanmadığı şeyle (hayâ ve iyiliğinden ötürü) hitap etmezdi (295).

Âişe (r.anha)'dan:

Kendilerine, bir kimsenin, hoşlanmadığı bir şeyi yaptığı haber verilince:

— "Neden falan kimse böyle diyor, böyle yapıyor?" *demezdi. Umumî mânâda şöyle buyururlardı:*

— **"Niçin böyle yapıyorlar veya diyorlar?"** (296).

Bu şekilde o adamı yaptığı veya söylediği kötü işten alıkordu ve adını vermezdi.

Enes (radıyallahü anh) anlatmıştır:

"Yanına, yüzünde sarı renkte bir şey bulaşmış bir adam girdi. O'na hiç bir şey demedi. Kişiye üzülecek bir şey söylemezdi. O dışarı çıkınca, şöyle buyurdu:

— **"Söyleseydiniz de yüzündekini yıkasaydı ya!"** (297).

---

(295) *İmam Buharî* Sahih, 61. Kitabu'l- Menakıb. 23. Babu Sıfati'n- Nebiyyi'de *Ebu Said-i Hudrî (r.a.)*'dan aynı sahabîden aynı metinle, *İmam Müslim*, 43. Kitabu'l- Fadail 16. Babu kesreti Hayâihi de 67/2320 No. ile rivayeti tahriç ettikleri gibi, *İmam Buharî*, Kitabü'l- Tefsir fi Sûreti'l- Ahzab fi âyetin "Babu kavlihi teâlâ La tedhulu büyûte'n-Nebiyyi illa en yü'zene... ilâ ahiri'l-âye" de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan "Şedîdü'l- Hayâ lâfzı ile, Kitabü'l- Edeb Babu Men lem Yuvacihü'n- Nase bi'l-Itab'da yine *Ebu Said-i Hudrî (r.a.)* metindeki lâfızlarla, yine Kitabü'l-Edeb Babu'l-Hayâ'da yine *Ebu Said-i Hudrî (r.a.)* aynı metinle rivayeti tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce* Sünen, 37. Kitabü'z-Zühd, 17. Babu'l-Hayâ 4180 No.lu hadîste aynı metni *Ebu Said-i Hudrî (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Şemail'de Babu ma câe fi Hayâi Resulillahi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yine *Ebu Said-i Hudrî (r.a.)* aynı metinle rivayeti tahriç etmiştir. Şemail Şârihi Aliyyü'l-Kaarî bu hadîsin şerhinde (bak Shf. 518) *İmam Bezzar*'ın *Enes b. Malik (r.a.)* rivayeti "ve kâne yekuulü el Hayâ hayrün küllühü" ziyadesiyle tahriç ettiğini beyan ediyor.

(296) *İmam Ebu Davud* Sünen, Kitabü'l-Edeb, Babun fi Husni'l-işre *Hz. Âişe*

(297) *İmam Tirmizî* Şemail'de Haddesena *Kuteybe b. Said* ve *Ahmet b. Abde* Hüve'd-Dabbî (ve'l-mânâ vahidün) Kalâ Haddesena *Hammad b. Zeyd* an Selmi'l-Alevî an *Enes b. Malik (r.a.) an Resulillahi.* "Kâne indehu Reculün bihi eserü Sufratin..." metniyle rivayeti tahriç etmiştir. Şemail, Babu ma câe fi Hulki *Resulillahi. İmam Ebu Davud* Sünen, Kitabü'l-Edeb, Babün fi Hüsni'l-işre'de *Enes b. Malik (r.a.)* tahriç etmiştir.

Âişe (r.anha) dedi ki:

"Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) terbiyeye zıt düşen, bozan bir söz söylemezdi. Böyle bir söz söylemeye kat'iyen teşebbüs bile etmezdi. Çarşı (ve pazarlar) *da yüksek sesle* (âlemi rahatsız edecek şekilde) *kat'iyen konuşmazlardı. Kötülüğe, kötülükle mukabele etmezdi. Bilâkis afederdi ve müsamahakâr davranırdı."* (297a).

Tevrat'ta da böyle vasf edildiğine dair, *İbn Selâm* ve *Amr İbni'l-As (radıyallahu anhüma)*'dan da rivayet vardır (298).

Yine ondan rivayet edildiğine göre; fazla hayâsından dolayı mübarek gözü kimsenin yüzüne sabit bir halde bakamazdı.

Hoşlanılmayacak bir sözü (yani karşısındakinin hoşlanmayacağı bir sözü) söylemeye zorunluk duyduğunda kinâye yollu anlatırdı.

Âişe (r.anha)'dan:

"Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in avret mahallini kat'iyen görmedim." (299).

ONUN HALKLA OLAN MÜNASEBETLERİNDEKİ HÜSN-Ü MUAŞERET VE ÂDÂBINA GELİNCE:

Bu konudaki sahih haberler sayılmayacak kadar çoktur.

Ali (k.v.) onu vasf ederlerken şöyle buyurmuşlardır:

"Son derece tahammüllüydü. Lehçe bakımından insanların en doğrusuydu. Yaradılış yönünden en yumuşak tabiatlı idi. Âdâb-ı muaşeret cihetinden en iyileri idi." (300).

Bize icazet verdiği gibi ve bambaşka muhaddislerden de okuduğumuz gibi *Ebu'l-Hasen Ali b. Müşerref el-En'Mati* bize rivayet etti dedi. O da bize *Ebu İshak el-Habbal* tahdis etti, ona da *Ebu Muhammed b. En Nehhâs* tahdis etti. *İbni'l-Arabî* haber verdi. Ona da *Hişam* rivayet etti. *Ebu Mervan* ve *Muhammed b. el-Müsenna, el-Velid b. Müslim, el-Evzai, Yahya*

(297a) *İmam Tirmizî* Şemail. Babu ma câe fi Hulki Resûlullah da *Hz. Âişe*'nin Sahiheyn'deki ayrı ayrı rivayetleri cem ederek toplamış ve tahriç etmiştir.

(298) *İmam Tirmizî Sünen*, 50. (Kitab) Ebvabü'l- Menakıb, 3. Babun (Resulillahi Hatemü'n- Nebiyyin) Hadis No. 3621'de *Abdullah b. Selâm (r.a.)*'dan.

(299) *İmam Tirmizî* Şemail, Babu ma câe fi Hayâihi *(s.a.v.)* Shf. 518. Şarih Aliyyü'l-Kaarî *İmam Bezzar'ın İbn Abbas (r.a.)*'dan. Mânen bu hadîsi müeyyid bir hadîs tahriç ettiğini Kaale Kâne *Resûlullah (s.a.v.)* Yağtesilu min verai'l- Hücûrat fema rea ehedün asretehu kattu. "İsnaduhu hasen" kaydiyle bildirmiştir.

(300) *İmam Tirmizî*, Sünen, 50. (Kitab) Ebvabü'l- Menakıb. 19. Babun (Vasafe Aliyyün (r.a.) li'r-Resûl. *(sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem)* Hadîs No. 3642. *Ali (r.a.)*'dan *İmam Tirmizî* Şemail, Babu Ma Câe fı halki Resulillah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de üç ayrı tarikle üç metni dercetmiştir. Şerh-i Şemail, Shf. 24 - 38 bakıla.

b.Ebi Kesir, Muhammed b. Abdurrahman b. Es'ad b.Zürare'den. O da; *Kays b. Sa'd (r.a.)*'dan:

"Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bizi ziyaret etti- Kıssayı sonuna kadar anlattı-. Ayrılacağı zaman, Sa'd ona üstü kadife ile örtülmüş bir merkep takdim etti. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona bindi. Sonra Sa'd dedi ki:

(Haydi ey *Kays*, sen Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e refakat et!).

Kays (şöyle) dedi:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bana *"Bin!"* dedi. Ben istemedim. Bunun üzerine şöyle buyurdular:

"Ya bin, ya da yanımdan ayrıl!" (301).

Diğer rivayette:

"Önüme bin, hayvan sahibinin öne binmesi daha evlâdır!" (302), şeklinde varit olmuştur.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kavmi birleştirirdi (birbirlerini sevdirirdi), birbirlerini nefret ettirmezdi. Her kavmin büyüğüne ikram edip, onu başlarına geçirirdi. Kimseyi kendi mübarek cemalinden mahrum etmemek şartiyle kavmin büyüklerini (düşmanlardan gelecek her kötülükten) koruması için insanlara talimat verirdi. Ashabını arardı. Gelmeyenleri sorardı. Yanına her oturana nasibini verirdi. Öylesine ki, birini diğerinden fazla seviyor veya tutuyor (zannını) bile vermezdi. Yanına bir ihtiyaç veya bir şikâyet için gelen kimseye karşı tahammül gösterirdi. O gelen şahıs yanından ayrılmadıkça, onu yüzüstü terkedip kendisi gitmezdi. Kendisinden bir şey isteyene, eğer yanında varsa verirdi, yoksa güzel söz söyleyerek gönlünü alırdı. Tüm insanlara karşı güzel huy ve ahlâkını en iyi şekilde sunardı. Tebessümünü onlara öylesine arzederdi ki, sanki onlara âdeta bir baba oluverirdi. Nezdinde hak ve adalet babında hepsi birdi. Kimsenin kimseden üstünlüğü ve ayrıcalığı yoktu.

İbn Ebî Hâle bakınız onu nasıl anlatıyor:

"Yumuşak yüzlü, iyi huylu idi. Kaba ve haşin değildi. Çarşılarda yüksek sesle konuşmazdı. Hayâsını ihlâl edecek sözler söylemezdi. Kimseyi ayıplamazdı, kimseyi de (dalkavukluk) *edip övmezdi. Hoşlanmadığı şeylere karşı* (günah olmadıkça) *ses çıkarmazdı, göz yumardı. Herkese güven ve ümit verirdi* (303). (Kimse ondan ye'se düşmezdi).

Âl-i İmran sûresinde *Allah* (c.c.) onu şöyle vasf etmiştir:

"Allah'tan (gelen) bir rahmet sayesindedir ki, sen onlara yumuşak dav-

---

(301) *İmam Ebu Davud'un* tahriç ettiğini *Süyûti*, Menahilü's-Safa'da kaydetmiştir.

(302) (288) No.lu dipnotda tahriç geçti, oraya bakıla.

(303) (288) No lu dipnota bakıla.

randın, eğer kaba yürekli ve haşin davranışlı olsaydın yanından dağılıp gitmişlerdi bile." (304).

Yine bir âyette:

"En güzel ne ise onunla defet!" (305) buyurulmuştur.

Davet edenin davetini kabul ederdi. Hediyeyi geri çevirmezdi. Kendisine verilen hediye sakatat olsa bile mutlaka karşılığını verirlerdi.

Enes (radıyallahü anh)'dan:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e on yıl hizmet ettim. Bana karşı bir kerecik olsun *"Of!"* demedi. Yine yaptığım bir şey için, *"Neden yaptın?"* yapmadığım bir şey için de, *"Niçin yapmadın?"* dememiştir (306).

Âişe (radıyallahü anha)'dan:

"Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) kadar güzel ahlâka sahip olan hiç kimse görmedim. Ne zaman ashabından veya Ehl-i beytinden biri ona çağırmışsa, mutlaka, "Buyur!" *demişlerdir."* (307).

Cerîr b. Abdullah (308) *(r.a.)*'dan:

Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Müslüman olduğum günden beri yanına girmeme (huzuruna çıkmama) *hiç mâni olmamıştır. Beni gördüklerinde mutlaka tebessüm buyururlardı."* (309).

Ashabı ile şakalaşırdı, aralarına girer ve onlarla konuşurdu. Çocuklarını kucağına oturtup severdi.

---

(304) Âl-i İmran Sûresi âyet: (305) Fussilet Sûresi âyet: 34

(306) *Buharî* Sahih, 78. Kitabu'l-Edeb, 39. Babu Hüsni'l-Hulki ve's-Seha ve Ma Yekrehu mine'l-Buhl'da *Enes (r.a.)*'dan, *Müslim*, 43. Kitabu'l-Fadail. 13. Babu kâne *Resûlullahü (s.a.v.)*. Hadîs No. 53/2309'da *Enes (r.a.)*'dan.

(307) "Delailü'n-Nübüvve" adlı eserinde *İmam Ebu Naim İsfahani* bu hadisi tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*, Menahilü's-Safa (Shf. 20)'de tesbit etmiştir "ve sened-i vâhî"dir demiştir.

(308) *Cerîr b. Abdullah*; Sahabe-i kiramdan *Cerir b. Abdullahü'l-Becelî Resûlullah sallallahü aleyhi ve sellem*'in çok iltifatına mazhar olmuş *hüsn-ü cemal* ile marûf bir sahabedir.

(309) *İmam Buharî* Sahih, Kitabu'l- Cihad ve's- Siyer. Babu Men la Yesbitü ale'l- Hay'de *Cerîr b. Abdullah (r.a.)*'dan. Kitabu Menakıbi'l- Ensar Babu Zikri *Cerîr b. Abdullahi'l- Becelî (r.a.)*'da yine kendisinden ve yine Kitabu'l- Edeb, Babu'l- Tebessüm ve'd-Dıhk'de yine *Abdullah b. Cerîr (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

İmam Müslim, 44. Kitabu Fadailü's- Sahabe. 29. Babu min Fadaili *Cerir b. Abdullah (r.a.)*'dan. Hadis No. 134/2475 ve 135 No. Yine *Cerîr b. Abdullah (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî* Sünen, 50. (Kitab) Ebvabü'l- Menakıb, Menakıbü *Cerîr b. Abdullahi'l- Becelî*. Hadis No. 3822. *İmam İbn Mâce*, Mukaddime 11. Babun fi Fadaile Ashabı Resûlillahi *(s.a.v.)*. Hadîs No. 159'da. *Cerîr*'de hadisi tahriç etmiştir.

Hür, köle, câriye veya yoksul- kim olursa olsun- kendisini çağırdığında mutlaka davete icabet buyururlardı." (310).

"*Şehrin en ücra köşesinde dahi olsa hastayı ziyaret ederlerdi.*"

"*Özür beyan edenin özrünü de kabul buyururlardı.*" (311).

Enes (*radıyallahu anh*) dedi ki:

"*Biri Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kulağına eğildiğinde* (dinlerlerdi) *o başını çekmedikçe,* (mübarek) *başını çekmezlerdi. Elini tutan kimse, elini salıvermeden kendileri kat'iyen salmazlardı.* (312).

Önünde oturan kimseye karşı kat'iyen ayaklarını uzatmazlardı (313). *Karşılaştığı kimseye, önce selâmı kendisi verirdi* (314). *Ashabı ile musafahaya önce kendileri başlarlardı* (315).

Ashabı arasında sıkışmasınlar diye, kat'iyen (mübarek) *ayaklarını uzatmazlardı.*

Ziyaretine gelenlere ikram ederdi, çok defa elbisesini sererdi. Bazan da altındaki minderi ona verir ve üzerine oturması için işaret ederdi. Ashabına (Ebu Turab, Ebu Hüreyre) gibi, künyeler takardı. Onlara şeref kazandırmak için en sevdikleri isimlerle çağırırlardı. Kimsenin sözünü kesmezdi (sözünü yarıda) *bırakmazdı. Konuştuğu kimse, sözü bırakmadan yahut gitmek için ayağa kalkmadan sohbetine devam ederlerdi. Namaz kılarken yanına biri gelip oturdu mu, namazı uzatmazlardı, hemen namazını bitirip onun ne istediğini sorarlardı. İhtiyacını karşıladıktan sonra yine namazına avdet ederdi.*"

---

(310) *İmam İbn Mâce* Sünen, 12. Kitabü't-Ticarât, 66. Babün Ma lil-Abdi en Yu'ta ve Yetesaddaku. *Enes b. Malik (r.a.)*'dan 2296 No.lu hadisle yine, 37. Kitabü'z- Zühdi, 16. Babu'l- Beracti mine'l- Kibri ve't-Tevazui'de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan 4178 No.lu hadîsi tahriç etmiştir.

İmam Tirmizî, Ebvabü'l- Cenaiz. 32. Babun Ahar, *Enes b. Malik (r.a.)*'dan 1017 No.lu hadîsi tahriç etmiştir. *İmam Süyûtî*, Menahilü's-Safa'da (Shf.20) *İmam Bezzar* Müsned'inde *Cabir (r.a.)*'da tahriç ettiğini beyan etmiştir.

(311) Bu hadîs-i şerifi *Ebu Davud* Sünen, Kitabü'l-Et'imeti. 11. Babu'l-Ekli Mimma Yeliyke. Hadîs No. 3273'de hadîsin bir cümlesini *İbn Ömer (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Süyûtî*, Menahilü's-Safa (Shf. 20)'de hadîs-i şerifin *İmam Beyhakî* "Delailü'n-Nebiyy" de *İmam Bezzar* Müsned'inde *Ebu Hüreyre ve İbn Ömer (r.anhüma)*'dan tahriç edildiğini kaydetmiştir.

(312) *İbn Mâce* Sünen, 33. Kitabü'l- Edeb, 21 Babu İhrami'r- Reculi Celisehu Hadîs No. 3716. *Enes (r.a.)*'dan *İmam Ebu Davud* Sünen, 40. Kitabü'l-Edeb, Babun fi Hüsni'l-Işre, *Enes b. Malik (r.a.)*'dan *İmam Tirmizî* Sünen 38. Ebvabu (Kitabu Sıfatı'l-Kıyame ve'r-Rakaik ve'l-Vera an *Resulillah (s.a.v.)* Sıfatı'l- Kıyame, 47. Babün (min Ahlâkı'n- Nebiyyi (s.a.v.) de 2492 No. ile *Enes b. Malik (r.a.)*.

(313) *İmam Darekutnî* "Garaibu Malik" eserinde *Enes b. Malik (r.a.)*'den Vâhi bir senedle rivayet ettiğini *İmam Süyûtî*, Menahilü's-Safa (Shf. 20)'de kaydetmektedir.

(314) Bu hadîsin tamamını Hind b. Ebi Hale (Rebibetü'n-Nebiyyi s.a.v.)'den *İmam Tirmizi*, Şemail'-de "Babu Ma Câe fi Halki Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) de tahriç etmiştir. Şerh-i Şemail, Shf. 39-53

(315) *İmam Ebu Davud* Sünen, Kitabu'l-Edeb, Ebvabü's-Selâm. Babun fi'l-Musafaha'da *Ebu Zerr-i Gıfarî*'den tahriç eylemiştir.

Son derece mütebessim (güleç yüzlü) *idiler. Kendisine Kur'ân inerken, vaaz verirken ya da hutbe okurken başka...*

Abdullah b. el- Haris (317) dedi ki: "Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)'den çok tebessüm edeni görmedim hiç!*" (316).

Enes (radıyallahu anh)'dan:

"Medine'deki hizmetçiler O'na, sabah namazını kıldıktan sonra, ellerinde içinde su bulunan kaplarla gelirlerdi. O gelen bütün kaplara mutlaka mübarek elini sokarlardı. Bu umumiyetle sabahın soğuğuna rastlardı. Onlar bununla teberrükü (yani işlerinin bereketli) olmasını kastederlerdi." (318).

BÖLÜM

ONUN ŞEFKAT, MERHAMET VE HÜSN-Ü MUÂMELESİNE GELİNCE:

O tüm mahlûkata karşı merhametli idi. *Allah* (c.c) onun hakkında şöyle buyurmuştur:

"**Sıkıntıya uğramanız ona çok ağır ve güç gelir. Üstünüze çok düşkündür, bütün mü'minleri cidden esirgeyicidir, onları bağışlayıcıdır O!**" (319).

"**Biz seni** (Habibim) **âlemlere** (başka bir şey için değil) **ancak rahmet için gönderdik.**" (320).

Bazıları, *Allah*'ın (c.c) ona kendi isimlerinden iki isim vermesi, şüphe yok ki; ona verdiği değerden ileri gelmektedir. Evet ona *(Râuf ve Rahim)* isimlerini vermiştir, demişlerdir.

İmam Ebu Bekr b. Fûrek de aynısını nakletmiştir.

Bize, hocamız *Fakih Ebu Muhammed Abdullah b. Muhammed el-Huşenî İmamu'l-Haremeyn Ebu Ali et-Taberî, Abdul Gafir el-Farisî, ona Ahmed el-Culûdî, ona İbrahim b. Süfyan, rivayete Müslim b. el-Haccâc, Ebu Tahir, İbn Vehb, Yunus.*

İbn Şihab (radıyallahü anh)'dan:

Dedi ki: ***Allah'ın Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) Safvan b. Ümeyye*** (321)*'ye- deve- sığır- koyun- gibi hayvanlardan yüz adet verdi. Sonra bir yüz daha, sonra bir yüz daha* (verdi)...

İbn Şihab dedi ki, bize *Said b. el-Müseyyeb* şöyle anlattı:

---

(316) *İmam Tirmizi* Sünen, 50. Ebvabü'l- Menakib. 22. Babün (fi Besaşetin) *Nebiyyi (s.a.v.)* de *Abdullah b. Haris b. Hazm*'den. 3645 hadis No. ile tahriç ve tesbit etmiştir.

(317) *Abdullah b. Haris;* Tercüme-i Hali geçti oraya bakıla.

(318) *İmam Müşlim* Sahih, 43. Kitabü'l- Fadail 19. Babu kurbi'n- Nebiyyi Aleyhi's- Selâm mine'n-Nasi ve Teberrüküm bihi. Hadis No. 74/2324.

(319) Tevbe Sûresi âyet: 128. (320) Enbiya Sûresi âyet: 107.

Safvan dedi ki: Vallahi bana verdiğini vermişti. (Lâkin azımsadığım için) O, halk içinde en kızdığım bir şahıs (görünmüştü) bana. Sonra bana, halkın en sevimlisi (görününceye) kadar vermekte devam etti..." (322).

Bir bedevî geldi, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den bir şeyi istedi. Ona istediğini verdikten sonra:

"Sana iyilikte bulundum, değil mi?" diye sorunca, bedevî:

— "Hayır, bana iyilikte bulunmadın!" diye cevap verdi. Bunun üzerine Müslümanlar, öfkelenip ona hücum etmek istediler. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— **"Yapmayın!"** diye işaret etti. Sonra evine girip, biraz daha bir şey yolladı ve:

— **Nasıl, şimdi sana ihsan etmiş oldum mu?"** diye sordu. Bedevî de:

"Evet, Allah, seni, ehlini ve (bütün) kabileni hayr ile mükâfatlandırsın!" dedi.

"Demin söylediğin sözden ashabımın kalbinde sana karşı bir nefret uyanmış olabilir. Haydi onların yanında da benim önümde söylediğin sözleri tekrar et de gönüllerinde sana karşı besledikleri kötü duygu gidiversin." tavsiyesinde bulundu. Ertesi gün veya yatsı zamanı gelince, adam geldi, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu:

"Bu Arabı, biliyorsunuz ki, o söylediği sözü demişti. Bunun üzerine biz biraz daha fazla verdik kendisine, şimdi ise râzı olduğunu iddia ediyor. Öyle mi?".

— "Evet, Allah seni, ehlini ve kabileni hayr ile mükâfatlandırsın!" dedi. Bunun üzerine Peygamber *(aleyhisselâm)* şöyle buyurdu:

"Benle bu adam, devesi olan bir adama benzeriz. Deve kendinden kaçmıştır. Herkes ardına düşüp deveyi yakalamaya çalışmıştır, fakat onlar çağırdıkça deve kaçmasını artırmıştır. Nihayet asıl sahibi olan kişi (onunla beni başbaşa bırakınız, çünkü ben ona sizden daha şefkatliyim ve huyunu sizden daha iyi bilirim!) **diyerek onun önüne gitmiştir, yerden bir parça bir şey alıp ona yedirmiştir ve deve gelip yatmış, onu güzelce teçhiz edip sırtına binmiştir. İşte ben de sizi, adam o sözü söyledikten sonra bıraksaydım, hücum edip adamı öldürecektiniz ve o da ateşe girecekti."** (323).

---

(322) *İmam Müslim* Sahih, 43. Kitabü'l- Fadail, 14. Babu Ma Suile Resûlullahi Şey'en Katlu: Lâ ve kesretü ataihi. Hadis No. 59/2313. İbnü's-Şihab'dan. *İmam Tirmizî* Sünen, Ebvabü'z-Zekât, 30. Babu Ma Câe fi İtai'l- Müellefet Kulubühüm. Hadis No. 666 *Safvan b. Ümeyye*'den.

Ayrıca *Safvan b. Ümeyye* ile olan durumları için *Ebu Davud* Sünen, Kitabu'l-Büyu, Babün fi Tazmin'l-ariye'de *Safvan b. Ümeyye*'den gelen rivayete bakılabilir.

(323) *İmam Bezzar*, Müsned'inde ve *İmam Ebu'ş- Şeyh* de kitabında tahriç etmişlerdir diye, *İmam Süyûtî* Menahilü's-Safa (Shf.21)'de kaydediyor.

Yine *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den mervidir:

"Sizden hiçbiriniz, ashabımdan hiçbiri hakkında (kötü) bir şey ulaştırmasın.

Çünkü ben size çıktığım zaman, gönlümün hoş olmasını istiyorum." (324).

Ümmetine karşı, bazı şeyleri farz kılınır endişesiyle kolaylaştırması, O'nun ümmetine olan düşkünlüğündendir. Nitekim:

"Ümmetime zor gelir düşüncesinde olmasaydım, mutlaka her namaz başında misvak kullanmalarını emrederdim." (325) buyurmuştur.

Gece namazı meselesinde onlara karşı gösterdiği kolaylıklar (326), devamlı Oruç'tan onları nehyetmesi (327), *(Davud (aleyhisselâm)*'ın orucunu tavsiye buyurması), *(Kâbe'ye hac mevsimi dışında umreyi kasdetmeden*

---

(324) *İmam Ebu Davud* Sünen, Kitabü'l-Edeb, Babün fi Refi'l-Hadîs-i Mine'l-Meclisi'de *Abdullah b. Mes'ud*'dan. *İmam Tirmizî*, 50. Ebvabü'l- Menakıb Babun fi Fadli Ezvaci'n- *Nebiyyi (s.a.v.)* Hadîs No. 3893'de yine *Abdullah b. Mes'ud (r.anh)*'dan rivayeti tesbit ve tahriç etmişlerdir. *Tirmizî*'nin rivayetinde *İbn Mes'ud (r.a.)*'dan ziyade vardır. Bakıla.

(325) *İmam Buharî*, Sahih; Kitabu'l- Cuma. 8. Babu's- Sivak yevme'l- Cum'ati'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. Kitabü't-Temennî, Babu Ma Yecuuzu mine'l- Levvi'de yine *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. *İmam Müslim*, Sahih; 2. Kitabu't- Tahare 15. Babu's- Sivakî. *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan 43 No.lu hadîsle *İmam Ebu Davud*, Sünen; Kitabu't- Tahareti. Babu's- Sivakî. *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan merfuan ve *Zeyd b. Halidü'l-Cuhenî*'den muttasılan rivayeti tesbit ve tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Kitabu't- Tahare, 18. Babu ma câe fi's-Sivak. Hadîs No. 22. *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan ve *Zeyd b. Halidü'l- Cuhenî'den Nesâî*, Sünen; Kitabu't- Tahare. Babu'r- Ruhsati fi's- Siyaki bi'l- Aşiyyi li's-Saime'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan *İmam İbn Mâce*, Sünen; 1. Kitabu't- Tahare ve Süneni, 7. Babu's- Sivak'da 287 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. 289 No. da *Ebu Ümame (r.a.)*'dan.

(326) *İmam Buharî*, Sahih; Kitabu'l- Ezan. 80-81. Babu Salâti'l-Leyli'de *Hz. Âişe ve Zeyd b. Sabit (r. anhüma)*'dan, Kitabu'l-Libas, Babu'l- Culusi ale'l- Hasrı ve Nahvihi Kitabu'l- Edeb Babu Ma yecuuzü mine'l-Gadab ve'ş-Şiddeti li Emrillâhî (azze ve celle) de *Ebu Mes'ud (r.a.)*'dan. *İmam Müslim*, Sahih; 6. Kitabü Salâti'l- Müsafirîne ve kasriha. 29. Babus tinbabi's- Salâti'n- Nafileti fi Beytihi ve Cevaziha fi'l- Mescid. Hadîs No. 213/781 ve 214'de Zeyd b. Sabit (r.a.)'dan *İmam Ebu Davud*, Sünen; Kitabu's- Salâti, Tefriu Ebvabu'l-Vitri, Babün (fi) fadli't- Tatavvu fi'l- Beyt'de yine *Zeyd b. Sabit (r.a.)*'dan *İmam Nesaî*, Sünen; Kitabu'l-Kıble (Babu)'l-Musalli Yekünû beynehu ve beyne'l-İmamu Sütreten'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan rivayeti tesbit ve tahriç etmişlerdir.

(327) *İmam Buharî*, Sahih; Kitabu't- Temennî. 9. Babu Ma Yecuuzü mine'l-Levvi'de *Enes b. Malik* ve *Ebu Hüreyre (r.anhüma)*'dan. Kitabu's-Savmi, Babu'l-Visali ile's-Seheri'de *Ebu Saidü'l-Hudrî (r.a.)*'dan. Babu Savmi'ş-Şaban'da *Hz. Âişe (r.a.)* ayni mânâda, Kitabu'l-Hudud, Babu Kemi't-Ta'zimi ve'l-Edeb'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan aynı metinle, Kitabu'l-itisami. Babu Ma yekrehu mine't- Taammuki ve't-Tenazui fi'l-İlm ve'l-Gulüvvi fi'd-Dini ve'l-Bidai'de yine *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Müslim*, Sahih; 13. Kitabu's-Siyam, 11. Babu'n- Nehyi ani'l- Visali'de *İbn Ömer*'den 55/1102 No. ile 57/1103 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan 59/1104 No. ile *Enes b. Malik*, 1105 No. ile *Hz. Âişe (radiyallahü anhüm)*'den rivayeti tahriç ve tesbit etmişlerdir.

dahil olmayı) iyi görmemişlerdir. (328). Ümmetini yormamak için devamlı olarak ibadete kapanmalarını hoş karşılamaması, onlara karşı gerek şetm ve gerekse lânetini, birer rahmet haline getirmesi için Allah'a (c.c.) yalvarması, hep O'nun ümmetine karşı olan merhamet ve düşkünlüğünden ileri gelmiştir.

Bazan O, namazdayken çocuğun ağlamasını duyardı da sırf bu yüzden namazı kısa kıldırırdı (329). O'nun şu tavrı da ümmetine olan şefkatini bariz bir şekilde gösterir:

Rabbine dua ederek derdi ki:
"Kimi şetm etmiş veya kimi lânetlemişsem, bunu onun nâmına bir rahmet, bir dua, bir tathîr vesiylesi, kıyamet gününde sana kendisini yaklaştıracağı bir kurbet kıl." (330).

Kavmi, O'nu yalanladıklarında *Cebrail (aleyhisselâm)* gelip ona dedi ki:

— Allah, onların sana karşı söylediklerini ve sataşmalarını duydu ve dağlar meleğine, kendisine istediğini emretmen için talimat verdi!

Biraz sonra dağlar meleği O'na seslendi, selâm verdi ve dedi ki:

—Emret, şu iki dağı başlarına geçireyim!

— Olmaz; umarım ki Allah (c.c.) onların sulbünden kendisine ibadet edecek ve ortak koşmayacak kimseleri çıkarır, diye mukabelede bulundu.

İbni'l- Münkedir'den:

Cebrail (aleyhisselâm) Peygamber *(aleyhisselâm)*'a:

— Allah; gök, yer ve dağlara sana itaat etmelerini emretmiştir. (Onlar, ne istersen onu yapacaklar) **dedi.**

---

(328) *Ebu Davud*, Kitabu'l-Hacc (Menasik) Babun fi Duhuli'l-Kâbe'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan. *İmam Tirmizî*, Sünen; Ebvabü'l-Hacc. 45. Babu Ma Câe fi Duhuli'l-Kâbe'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan *İmam İbn Mâce*, Sünen; 25. Kitabu'l-Menasik. 79. Babu Duhuli'l-Kâbeti. Hadîs No. 3064'da *Hz. Âişe (r.a.)*'dan (sakaktü) lâfzı yerine (et'abtü) lâfzıyla tesbit ve tahriç etmiştir.

(329) *İmam Buharî*, Sahih; Kitabu'l- Ezan. 65. Babu Men Ehaffe's- Salâte. İnde Bükai's- Sabiyyi de *Ebu Katade*'den, *Enes b. Malik (r.anhüma)*'dan *İmam Müslim*, Sahih; 4 Kitabü's-Salâti, 37. Babu'l-Emri'l-Eimmete bi Tahfifi's-Salâti fi itmami'de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan 191/470 ve 192 No. ile tesbit ve tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen; Kitabu's- Salâti, 269. Babu Tahfifü's- Salâti li'l- Emri Yahdüsü. Hadîs No. 789 *Ebu Katade*'den. *İmam Tirmizî*, Sünen; 2 Ebvabü's- Salâti. 164. Babu Ma Câe. Enne'n- *Nebiyyi (s.a.v.) İmam Nesaî*, Kitabu'l- İmameti, 35. (Babu) Ma ale'l- İmami mine't-Tahfif'de *Enes b. Malik ve Ebu Katade (r.a.)*'dan *İmam İbn Mâce:* 5. Kitabu İkameti's- Salâti ve's-Sünneti (fıyha) 49. Babu'l-İmami Yuhaffifü's- Salâte iza Hadese emrün'de 989 No. ile *Enes b. Malik* 990 No. ile *Osman b. Ebi'l- As*'dan 991 No.'da *Ebu Katade*'den üç rivayeti tahriç ve tesbit etmişlerdir.

(330) *İmam Buharî*, Sahih; 80. Kitabu't- Daavât, 34. Babu *Kavli'n- Nebiyyi (s.a.v.)* Men Âzeytühü fecalhü lehü Zekâten ve Rahmeten'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan *İmam Müslim*, Sahih; 45. Kitabu'l-Birri ve's- Sıla ve'l-Adâb. 25. Babu Men Laane'n- Nebiyyi... No. 89/2601 *Ebu Hüreyre*'den rivayeti tesbit ve tahriç eylemişlerdir.

— Ben ümmetim hakkında şimdilik böyle bir şey istemiyorum, belki Allah onları afveder, diye mukabelede bulundu (331).

Âişe (radıyallahu anha) dedi ki: *Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem):* **"İki iş arasında serbest bırakıldığı zaman, mutlaka kolayını tercih etmiştir."** (331a).

İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'dan:

"Bizleri bırakmaktan korktuğu için, bize belirli vakitlerde öğüt verirdi." (322).

Âişe (radıyallahu anha)'dan:

"Hz. Aişe ağır giden bir deveye binmişti. Ve devamlı olarak onu mahmuzlarken Allah'ın Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) ona şöyle buyurmuş:

"Yumuşak davranmalısınız!" (333).

BÖLÜM

SÖZÜNDE DURMAK, ANDLAŞMALARA SADIK KALMAK, AKRABAYI ZİYARET ETMEK GİBİ GÜZEL HUY VE DAVRANIŞLARA GELİNCE:

Üstadım *Kadı Ebu Amir Muhammed b. İsmail* bize, *Ebu Bekr Muhammed b. Muhammed, Ebu İshak el-Habbel, Ebu Muhammed b. en-Nehhâs, İbnu'l-A'rabî, Ebu Davud, Muhammed b. Yahya, Muhammed*

---

(331) *İmam Buharî*, Sahih; Kitabu Bed'i'l-Halk, Babu İza Kaale ehadiküm Âmin ve'l- Melaiketü fi's-Semai Amîn'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan *İmam Müslim*, Sahih; 32. Kitabu'l-Cihad ve's-Siyer. 39. Babu Ma Lakiye'n-*Nebiyyi (s.a.v.)* min Eza'l-Müşrikiyn ve'l-Münafıkıyn'de 111/1795 No. ile *Hz. Âişe (r.a.)*'dan tahriç ve tesbit etmişlerdir.

(331a) *Ebu Davud*, Kitabu'l-Edeb. Babun fi Tecavüzi fi'l-Emri'de *Hz. Âişe*'den.

(332) *İmam Buharî*, Sahih; 3. Kitabü'l- İlmi, 12. Babu Ma Kane'n- *Nebiyyü (s.a.v.)* yetahavvelehüm bi'l-Mev'izati ve'l-İlmi keyla Yüneffirü ve 13. Babu Men Ceale li Ehli'l-İlmi Eyyamen ma'lumaten'-de *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan ayrıca Kitabu'd-Daavât. Babu'l-Mev'izati saaten ba'de saatin'de yine *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan, *İmam Müslim*, Sahih; 50. Kitabu Sifaati'l- Münafıkın. 19. Babu'l- İktisadi fi'l- Mev'izati. Hadis No. 82/2821 ve 83'de yine *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)'dan. İmam Tirmizî*, Sahih; 44. Ebvabü'l-Edeb. Babu ma câe fi'l-Fesaheti ve'l-Beyan'da 2859 No. ile *İbn Mes'ud (r.a.)*'dan rivayeti tesbit ve tahriç eylemişlerdir.

(333) Hadîs-i şerifi *Kaadı İyaz*'ın Şifa metnine aldığı mufassal şekliyle *İmam Beyhakî*'nin Süneni'l-Kübra'sında Mikdam ve babasından o *Hz. Âişe*'den olmak üzere rivayet ettiğini; Şifa Şârihi *Hafacî* Şerh C.2 Shf. 95'de kaydetmiştir. Daha muhtasar bir metinle *İmam Müslim*, Sahih; 45. Kitabü'l-Birri ve's-Sılati'de 23. Babu fadli'r-Rıfki'de 78/2594'de 79 No. ile iki metin olarak *Hz. Âişe*'den rivayet etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen; Kitabü'l-Cihad. Babu ma câe fi'l-Hicreti ve Sükna'l-Bedvi'de *Hz. Âişe*'den. Ayrıca Kitabu-l'Edeb. Babün fi-r'Rıfk'da yine *Âişe (r.a.)*'dan Şifa'daki metin gibi rivayeti tesbit ve tahriç etmiştir. *İmam Buharî*, Sahih; Kitabu'l-Edeb'de "Babü'r-Rıfkı fi'l-Emri küllihi" unvanıyla rıfk ile muamele etmenin her işe şâmil olduğunu gösteren bir bab açarak o babda *Hz. Âişe*'ye Peygamberimizin (s.a.v.) Rıfk'la emrettiğine dair bir hadîs-i şerif getirmiştir. Aynı hadis-i şerifi, Kitabu'd-Daavât'da Babu Kavli'n-*Nebiyyi (s.a.v.)* Yüstecabü lena fi'l-Yehudi velâ Yüstecabü lehüm fiyna'da tahriç ve tesbit eylemişlerdir.

b. Sinan, İbrahim b. Tehman, Budeyl, Abdu'l-Kerim İbn Abdillah b. Şefik babasından.

Abdullah b. Ebi'l- Hamsa (334)'den. Dedi ki:

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'le henüz kendilerine peygamberlik gelmeden, alışveriş yapmıştım. Kendi hesabıma bir bakiye kalmıştı. Ona falan yere gelip kendisiyle görüşeceğimi vaad ettim. Unuttum. Üç gün sonra verdiğim sözü hatırlayınca hemen o yere koştum; ne göreyim, O beni orada beklemiyor mu? (hayret ettim...).

Bana şöyle dedi:

"Delikanlı, beni yordun! Ben seni burada tam üç gündür bekliyorum!" (335).

Enes (radıyallahu anh)'dan:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e bir hediye getirdiği zaman, bunu:

"Falan kadının evine götürün. Çünkü O, Hatice'nin arkadaşı idi. Hatice'yi pek severdi." (336) buyururdu.

Âişe (radıyallahu anha)'dan:

"*Hatice* kadar (Peygamber hanımlarından) hiçbir kadını kıskanmadım. Çünkü devamlı olarak ondan bahsettiğini duyardım. Bir koyun kesilirse hemen onun dostlarına gönderirdi (337). Bir gün (Hatice'nin) kızkardeşi gelmişti. Onu yürekten karşıladı. Yine bir kadın gelmişti çok memnun kaldı ve candan hal ve hatırını sordu. Kadın evden çıkıp gidince:

"Bu kadın Hatice'nin sağlığında bize gelirdi. Ahde vefa, hiç şüphe yok ki imandandır!" (338) dedi.

Akrabalarını, hiçbirini diğerinden üstün tutmadan ziyaret ederdi.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuştur:

"Falan oğlunun çocukları, benim dostlarım değildir, ancak onlarla ak-

---

(334) ***Ebi'l- Hamsa; Ebi'l-Hamsae*** rivayetinin mümkün olmadığını kaydeden Şifa Şârihi Hafacî C.2. Shf. 96 "Bu rivayet ancak onun oğlu *Abdullah*'dandır" diyerek kaydetmiştir.

(335) *İmam Ebu Davud*, Sünen; Kitabu'l-Edeb, Babün fi'l-İddeti *Abdullah b. Ebi'l-Hamsa*'dan rivayeti tahriç ve tesbit etmiştir ve hadîs-i şerifin *Ebu Davud*'un ifradı olduğu beyan olunmuştur. Sünen-i Erbaa'dan başka, *İmam İbn Mendeh* ve *Haraitî*'nin tahriç ettiğini Şifa Şârihi Şihab. C.2, Shf. 96-97'de kaydetmiştir.

(336) *İmam Buharî*-Edebü'l-Müfred.

(337) *İmam Buharî*; Sahih. 63-Kitabü Menakıbi'l-Ensar 20-Babu Tezvici'n-*Nebiyyi (s.a.v.)* Hadicete ve fadliha'da *Hz. Âişe*'den. *İmam Müslim* Sahih. 44 Kitabü Fadaile's-Sahabeti. 12. Babu Fadaile Hadicete- Ümmü'l-Müminin'de yine *Âişe* (a.anha)dan rivayeti tahriç ve tesbit etmişlerdir.

(338) 337 nolu tahriçte geçen yerlere bakılmalıdır. Ancak *İmam Müslim*'de aynı kitab, aynı babda 78/2437 noya bakılmalıdır.

rabalığım vardır. Bu akrabalığı (ziyaret suyu ile) **yaşatmak** (tazelemek) **azmindeyim.**" (339).

Bir defasında Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **kızının kızı Zeyneb'in önünde namaz kıldı. Onu boynuna almıştı. Secde ettiğinde onu bırakıyordu, kalkınca onu** (tekrar) **boynuna alıyordu.**" (340).

Ebi Katade'den rivayet edildiğine göre, kendilerine *Necâşî*'nin bir delegesi gelmişti. Onlara bizzat kendisi hizmet etti. Ashabı:

"*Siz bırakın ey Allah'ın Resûlü hizmeti biz görürüz!*" deyince şu cevabı verdi:

"Onlar bizim ashabımıza ikram etmişlerdir. Şimdi ben bu hizmetlerinin karşılığını vermekten zevk duyuyorum!" (341).

Hevazin esirleri arasında süt hemşiresi *Şeyma* da getirilmişti. Onu tanıdı ve ona ikram etmek kasdıyla üstündeki ridâsını seriverdi. Ve şöyle hitab etti:

"İstersen yanımda sevimli biri olarak kalabilirsin. İstersen sana faydalanacağın bir şeyler veririm kavmine dönebilirsin." Bunun üzerine kavmine dönmeyi tercih etti. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de ona bir şeyler vererek onu memnun etti (342).

Ebu't-Tufeyl dedi ki:

---

(339) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabü'l-Edeb. Babu Yabüllü'l-Rahmeti bi Beleliha'da. *Amr b. el-As*'dan. *İmam Müslim.* 1- Kitabû'l-İyman, 89- Babün fi kavlihi: Ve Enzir Aşiyreteke'l-Akrebîyn..." âyeti babında 348/204 no ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan hadîsin son cümlesini aynı kitab 93. Babu Müvalati'l-Mü'miniyne ve Mukataati gayrihim ve'l-Beratü minhüm'de 336/215 no ile *Amr b. el-As*'dan hadîsin başındaki kısmı tahriç ve tesbit etmişlerdir. *İmam Tirmizî;* Sünen. 48- Ebvabü't-Tefsir. Ve Min Sureti'ş-Şuara: Hadîs No: 3184'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan *Müslim*'in rivayet ettiği metni rivayet etmiştir. *İmam Nesaî;* Sünen. Kitabü'l-Vesaya — Babu iza Evsa li Aşiyretihi-i' Akrebin'de *Ebu Huzeyfe (r.a.)*'dan rivayetin muhtelif tarihlerini tesbit ve tahriç eylemiştir.

(340) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabu'l-Edeb. Babü Rahmete'l-Veledi ve takbihlihi ve Muanakatihi'de *Ebu Katade*'den *İmam Müslim;* 5- Kitabû'l-Mesacid ve Mevaziü's-Salâti. 9- Babu Cevazi Hamli'i-Sıbyan fi's-Salati'de *Ebu Katade (r.a.)*'dan 41/543 ve 42, 43 numara ile tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud;* Sünen. Kitabu's-Salâti. Babu'l-Amelifi's-Salâti'de *Ebu Katade*'den *İmam Nesaî;* Sünen. Kitabû'l-Mesacid. (Babu) İdhali's- Sıbyane'l-Mesacid'de *Ebu Katade (r.a.)*'dan Kitabû'l- İmameti (Babu) Ma Yecüzü li'l-İmam mine'l-Ameli fi's-Salâti'de yine *Ebu Katade*'den, ayrıca Kitabû's-Sehv'de (Babu) Hamlı's-Sabaya fi's-Salâti ve vadaahünne fi's-Salâti, yine *Ebu Katade*'den rivayeti tesbit ve tahriç etmişlerdir.

(341) *İmam Beyhakî*'nin Delailü'n- Nübüvve'sinde rivayet ettiğini *İmam Süyûtî* Menahilû's- Safa'da kaydetmiştir.

(342) Hadîs-i şerifi, *İmam Beyhakî,* Delailû'n-Nübüvve'de İmamü'l-Megazî *İbn İshak* Tabakat'ında tahriç ettiler diye *Süyûtî* Menahilü's-Safa (21)'de beyan etmiştir.

"Ben çocukken bir kadın, ona çıkageldi, üstündeki rida (elbise)sini ona serip oturttu. (Bu kadın kimdir?) diye sordum. Süt annesidir, dediler." (343).

Amr b.es- Sâib (radıyallahu anh)'dan:

"Bir gün Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **oturuyorlardı. Süt babası çıkageldi, hemen elbisesinin bir kısmını ona serdi, biraz sonra süt annesi geldi, ona da elbisesinin diğer kısmını seriverdi. Derken biraz sonra süt kardeşi geldi, hemen ayağa kalkıp onu da önüne oturttu."** (344).

Ebu Leheb'in azatlı kölesi ve kendi süt annesi olan *Suveybe*'ye yiyecek ve giyecek gönderirlerdi. Öldüğü zaman, onun akrabasından kimsenin kalıp kalmadığını sordu, (Hayır!) dediler (345).

Hadîsde varid olmuştur: *Hatice (radıyallahu anha)* ona demiştir ki: **"Sevinmelisin! Vallahi, Allah seni katiyen mahcûp etmez; zirâ sen akrabayı ziyaret ediyor, zayıfı himâye ediyor, yoksulu mal sahibi yapıyor, misafire ikramda bulunuyor, Hakkın naiblerine yardım ediyorsun."** (346) dedi.

BÖLÜM

PEYGAMBER (SALLALLAHÜ ALEYHİ VE SELLEM)'İN TEVAZUU

O'nun tevazuuna gelince; bu hasleti hiç kimsede, hatta hiçbir peygamberde bulunmayacak kadar büyük ve emsalsizdi. Zira; O, insanlar arasında çok mütevazi olarak tanınmıştır. Kibir denilen duygu onun yanına asla uğrayamamıştır. Biliyorsunuz ki; O, kral bir peygamber olmakla, kul bir peygamber olmak arasında bırakıldı da kul bir peygamber olmayı tercih etti. Bunun üzerine *İsrafil (aleyhisselâm)* ona:

"Şüphesiz Allah tevazu gösterdiğin o hasleti de sana vermiştir. Çünkü kıyamette sen, Âdemoğullarının ulususun! Yerin ilk kendisine yarılacağı kişisin! İlk şefaat edecek olan da sensin" dedi (347).

Bize, *Hocam Ebu'l-Velid b. el-Avvad el-Fakih (rahmetullahi aleyh) Kurtuba*'daki evinde beş yüz yedi yılında anlattı: Ona da, *Ebu Ali el-Hafız*

(343) *İmam Ebu Davud;* Sünen, Kitabu'l-Edeb... Babün fi Birri'l-Vâlideyni'de, *Ebu Tufeyl (r.a.)*'dan rivayet tesbit ve tahriç eylemiştir.

(344) *İmam Ebu Davud;* Sünen. Kitabü'l-Edeb. Babün fi Birri'l-Vâlideyni'de *Ömer b. Saib (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(345) Bu hadiseyi *İbn Saad* Tabakat'ında Vâkidî'den, o da ehl-i ilimden, o da ehl-i ilimden rivayet etmiştir diye *İmam Süyûtî* Menahilü's-Safa (Shf.22) kaydetmiştir.

(346) (278) nolu dipnotdaki tahrice bakınız.

(347) *İmam Ahmed b. Hanbel;* Müsned'inde *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan *İmam Beyhakî*, Delailü'n- Nübüvve'de *İbn Abbas (r.a.)*'dan rivayet etmiştir diye *İmam Süyûtî* Menahilü's-Safa (Shf.22) tesbit etmiştir.

anlattı. Ona da, *Ebu Ömer, İbn Abdi'l-Mü'min, İbn Dâse, Ebu Davud, Ebu Bekr İbn Ebi Şeybe, Abdullah b. Numeyr, Mis'ar, Ebi'l-Anbes, Ebi'l - Adebbes, Ebî Merzuk, Ebî Galib.*

Ebî Ümame (radıyallahu anh)'dan nakletti ve *Ebu Ümame (radıyallahu anh)* dedi ki:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* asâsına dayanarak bize çıktı, hemen ona ayağa kalktık. Şöyle buyurdular:

"Acemlerin birbirlerini ta'zim ederek ayağa kalktıkları gibi— bana— ayağa kalkmayın; çünkü ben kul'un yediği gibi (yemek) **yiyen, kul'un oturduğu gibi oturan bir kulum".**

"Merkebe binerdi. Arkasına adam bindirirdi. Yoksulları ziyaret ederdi. Fakirlerin yanına otururdu. Kölenin davetine icâbet ederdi. Sahabîlerin arasına oturduklarında (kimseyi rahatsız etmeden) **meclisin tâ dibinde otururlardı"** (348).

Hazreti Ömer (radıyallahu anh)'ın nakl ettiği bir hadîs-i şerifte vârid olmuştur:

"Nasranilerin Meryem oğlu İsa'yı uzun uzun övdükleri gibi beni övmeyin! Ben ancak bir kulum.. "Allah'ın kulu ve Resûlü" deyiniz, bana, (yeter!)" (349).

Enes (radıyallahu anh)'dan:

"Aklından zoru olan bir kadın geldi ve ona:

— (Senden bir dileğim var) dedi.

— **Medine yollarından hangisinde oturmak istiyorsan otur ve ben yanına oturup, senin maddî ihtiyacını karşılarım,** dedi. Kadın dilediği yere oturdu, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **de gelip yanına oturdu ve onun maddî ihtiyacını giderdi."** (350).

Enes *(radıyallahu anh)* dedi ki:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **merkebe binerdi. Kölenin davetine icabet buyururdu..."**

---

(348) *İmam Ebu Davud;* Sünen. Kitabü'l-Edeb. Babün fi Kıyami'r-Reculi li'r-Reculi'de *Ebu Ümame (r.a.)* dan.

(349) *İmam Buharî,* Sahih. Kitabü'l-Enbiya, Babu "V'ezkür fi'l-kitabi *Meryem...*" de *Hz. Ömeru'l-Farûk (r.a.)* dan rivayeti tahriç etmiştir.

(350) *İmam Müslim;* Sahih. 43- Kitabü'l-Fadail. 19- Babu *Kurbi'n-Nebiyyi (aleyhisselâm)* Mine'n-Nas ve Teberrükihim bihi. *"Enes b. Malik (r.a.)* dan 75/2326 No ile. *İmam Ebu Davud;* Kitabü'l-Edeb. Babun fi'l-Culûs fi'l-Turukati." Yine *Enes b. Malik (r.a.)* dan tahriç etmişlerdir.

Beni Kureyza gününde liften bir iple yularlanmış, üstüne basit bir şilte atılmış bir merkebin üzerindeydi (351).

Arpa ekmeğiyle kuyruk veya iç yağından yapılmış (pek basit) bir yemeğe davet edilirdi de hiç tereddüt göstermeden giderdi (352).

Sırtına yırtık bir şilte vurulmuş bir devenin üzerinde, omuzunda sadece dört dirhem değerinde bir kadife parçası bulunduğu halde Hacca gitmiştir. Şöyle niyazda bulunmuştur:

"Allahım, bu haccımı riyasız ve süm'asız yap!".

Oysa o fakir değildi. Birçok yerler feth edilmiş, ganimetlere kavuşmuştu. Hatta bu haccında yüz deve kurban etmişti. Mekke fethedilip, Müslüman ordusu ile birlikte oraya girdiği zaman, devenin üzerinde başını nerdeyse devenin ayaklarına gelecek bir tarzda eğmişti. Gayesi Allah'a karşı son derece mütevazi olmaktı (353).

Şu mübarek sözü de onun tevazuunu gösteren hususlardandır:

"Metta'nın oğlu Yunus'a beni üstün kılmayın! Peygamberler arasında (bu ondan üstündür!) deyip tercih yapmayın (354). **Musa'nın üzerine de beni**

---

(351) *İmam Buharî:* Sahih, Kitabü'l-Cihad ve's-Siyer Babu'l-İrtidaf fi'l-Gazvi ve'l-Hacci'de *Enes b. Malik (r.a.)* ve Babu'r-Redfi âla'l-Hımar'da *Üsame b. Zeyd (r.a.)*'dan, ayrıca Kitabu'l-Merda, Babu İyadeti'l-Mariz." Yine *Üsame b. Zeyd (r.a.).* Ayrıca Kitabü'l-Libas. Babu'l-İrtidaf ale'd-Dabbeti. Yine *Üsame b. Zeyd (r.a.)*'dan Ayrıca Kitabü'l-Edeb'de Babu Künyeti'l- Müşrik'de *Üsame b. Zeyd (r.a.)*'dan. Ayrıca Kitabü'l- İstizan. Babu Men Ecabe bi-Lebbeyk ve Sa'deyke'de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

İmam Müslim; Sahih. 32 - Kitabü'l-Cihad ve's-Siyer. 40 - Babünfi Duaî'n-*Nebiyyi (s.a.v.)* ve Sabrihi âla Eza'l-Münafikîn. Hadîs No: 116/1798'de *Üsame b. Zeyd (r.a.)*'dan. *İmam İbn Mace;* 29 - Kitabü'l-Et'imeti. 30 - Babu'l-Kadid'de 3312 No ile *Abdullah b. Mesud*'dan. 3313 No ile *Hz. Âişe*'den. Ayrıca 37 - Kitabü'z-Zühd. 16 - Babü'l-Beraeti mine'l-Kibri ve't-Tevazui'de *Enes b. Malik (r.a.)* 4178 No'lu hadîsle tesbit ve tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî;* Şemail. Babu Ma Cae fi Tevazui Resûlullah (s.a.v.) *Enes (r.a)*'dan.

(352) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabü'l-Buyu. Babu - Şirau'n-*Nebiyyi (s.a.v.).* b. Nesieti'de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan Kitabü'r-Rehn. 1. Babu Men rehine Dır'ahu'd *Enes b. Malik (r.a.)*'dan. Kitabü'l-Megazi. Babu Gazveti Hendek'de. Yine *Enes (r.a.)*'dan *İmam Tirmizi;* Sünen, Ebvabü'l-Buyu. 7. Babu Ma Cae fi'r Ruhsati fi'ş-Şirai ilâ ecelin de 1215 No ile *Enes b. Malik (r.a.)*'dan, *İmam Nesaî;* Sünen, Kitabü'l-Buyu. (Babu) Er-Reculü yeşteri't-Taame ilâ Ecelin ve yesterühüma el-Baiu minhü bi's-Semeni Rehnen'de *Hz. Âişe* (Babu) r'Rehni fi'l-Hısan-da *Enes (r.a.)*'dan tahriç eylemişlerdir.

(353) *İmam İbn Mâce;* Sünen. 25 - Kitabü'l-Menasik. 4 - Babu'l-Haccı Ale'l-Rahil. Hadîs No: 2890'da *Enes b. Malik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Tirmizi;* Şemail. Babu Ma Cae fi Tevazu-i Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan rivayeti tesbit ve nakleylemiştir. *İmam Beyhaki*'nin Sünen'inde tahric ettiğini İmam Süyûtî, Menahilü's-Safa (Shf. 23) de kaydetmiştir.

(354) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabu'l-Enbiya. Babu Kavli ilahî teâlâ: "İnne Yunuse le mine'l-Mürselin de *Abdullah (r.a.)*'dan. *İbn Abbas ve Ebu Hureyre (r.a.)*'dan rivayeti tesbit ve tahric etmiştir. *İmam Müslim ;* Sahih. 43 - Kitabü'l-Fadail. 42 - Babün min Fadaile *Musa (a.s.)*'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan 159/2373 No ile rivayeti tesbit ve tahriç eylemiştir. *İmam Ebu Davud,* Sünen. Kitabü's- Sünne. Babün fi't- Tahyir beyne'l- Enbiyai (a.s.) *Ebu Saidi'l- Hudri*'den, *İbn Abbas, Abdullah b. Ca'fer* ve *Ebu Hüreyre (r.anhüma)*'dan.

tercih etmeyin (355a). **Şek bakımından biz İbrahim'den daha ehakkız** (356), (356a). **Yusuf'un kaldığı kadar eğer ben hapiste kalsaydım, mutlaka** (Melik'in) **davetçisine** (evet) **derdim"** (357).

Bir defasında kendisine:

"Ey kâinatın hayırlısı!" diye hitab eden kişiye:

"İşte O, İbrahim'dir." demiştir (358).

---

(355) *İmam Buharî;* Kitabü'l-Husumat. Babu Ma Yüzkeru fi'l-Eşhas ve'l-Husumeti Beyne'l-Müslimi ve'l-Yehudî'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan ve *Ebu Said-i Hudrî;* Kitabü'd-Diyat. Babu İza Latame'l-Müslimü Yehudiyen inde'l-Gadabi'de *Ebu Said-i Hudrî*'den, Kitabü'l-Enbiya. Babu Vefati *Musa (a.s.)*'da *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan Kitabü't-Tefsir, A'raf Sûresi *Ebû Saidi'l-Hudrî (r.a.)* dan Kitabür Rıkak. Babu Nefhi's-Sur'da *Ebu Said-i Hudrî (r.a.)* dan. Kitabü'l-Tevhid. Babun fi'l-Meriyyeti ve'l-İdare' de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan *Müslim*. 43. Kitabü'l-Fadaile, Babun min Fadaile *Musa (a.s.)*'da 157/2372 No ile *Ebu Hüreyre (r.anh)*'dan *Ebu Davud;* Sünen. Kitabü's-Sünne. Babüt Tahyir'de *Ebu Hüreyre* ve *Ebu Said-i Hudrî (r.a.)*'dan rivayet tahriç etmişlerdir.

(355a) Bir Yahudi ile Bir Müslüman münakaşa esnasında, Yahudi'nin (Allah *Musa (aleyhisselâm)*'ı Muhammede tercih etmiştir) demesi üzerine Müslüman ona bir tokat atmış. Dava Peygamberin önüne getirilince, Müslümana hitaben; Sizi birbirinize düşürecek kadar bir tarzda beni *Musa*'dan üstün görmeyin!" buyurmuştur. Bu hadîs bize bunu anlatmaktadır. Yoksa bilindiği gibi Peygamber *(aleyhisselâm)* derece itibari ile bütün peygamberlerden üstündür. Bu âyetle de sabit olmuştur. (Mütercim).

(356) *Buharî;* Sahih. Kitabü'l-Enbiya. Babu: 'Ve Nebbi'hüm an Doyfi İbrahim...'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan *İmam Müslim;* Sahih 1 - Kitabü'l-İyman. 69 - Babü Ziyadeti Tumanniyeti'l-Kalbi. bi-Tezahüri'l-Edilleti. Hadîs No. 283/151'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan 43- Kitabü'l-Fadail. 41- Babun min Fadail'e- İbrahim *(a.s.)* No: 152/151 *Ebu Hüreyre (r.a.) İmam İbn Mâce*, 36- Kitabü'l-Fiten. 23- Babu's-Sabr Ale'l-Belâ. 4026 No.lu *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan.

(356a) *İbrahim (aleyhisselâm)* Allah'ın ölüleri nasıl diriltiğini merak edip sormuştu ya! İşte Cenab-ı Peygamber bu mevzua temas etmiştir. Yoksa Allah'ın işlerinde O (ve diğer peygamberler de) katiyyen şek ve şüpheye düşmezler. (Mütercim)

(357) *Buharî* Kitabü't-Ta'bir. Babu Rüya. Ehlü's-Sucûn ve'l-Fesad ve'ş-Şirk'de *Ebu Hüreyre (r.a.)* Kitabü'l-Enbiya. Bab 11. ve 19 Babu Kavlillahî Teâlâ; Le kad kâne fi Yusufe ve İhvetihi âyetün li's-Sailin'de *Ebu Hüreyre (r.a.)* Kitabü't-Tefsir Sûretü *(Yusuf (aleyhisselâm)* (Babu Kavlihi teâlâ: Felemma Caehu'r-Resûlu.)'de yine *Ebu Hüreyre (r.a.) Müslim*. 1. Kitabü'l-İyman. 69. Babu Ziyadeti Tumaniyneti'l-Kalbi bi Tezahürü'l-Edilleti. 238 (151) No ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan 43- Kitabü'l-Fadail. 41- Babün Min Fadaile *İbrahiymü'l-Halil (sallallahu aleyhi ve sellem)*'de 152 (151) No ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan *İmam Tirmizi;* 48- Ebvabü't-Tefsir Ve min Tefsiri Sureti *Yusuf*'da *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan 3115 No ile tahriç ve tesbit etmiştir.

(358) *İmam Müslim;* Sahih. 43 Kitabü'l-Fadail. 41- Babün min Fadaile *İbrahimü'l-Halil (s.a.v)*'de *Enes b. Malik (r.a.) Tirmizi;* Sünen, Ebvabu - Tefsiri'l-Kur'ân. Ve min sureti "Lem Yekün illezi" Hadîs No: 3349'da *Enes b. Malik (r.a.) Ebi Dâvud;* Sünen. Kitabü's-Sünneti. Babun fi't-Tahyiri beyne'l-*Enbiyai (a.s.)*'da *Enes b. Malik (r.a.)*'dan rivayeti tahriç ve tesbit etmiştir.

Bu husustaki hadîsler daha mufassal bir şekilde inşallah ileride gelecektir.

Bu babta *Âişe, Hasan, Ebî Said* ve diğerleri (radıyallahu anhüm)'dan hadîsler varit olmuştur. Bu rivayetlerin bazısı ziyade kelimeler rivayet etmekle, birbirinden farklıdır. Aşağı yukarı bütün rivayetler şu meâldedir:

"**Evinde ehlinin işinde olurdu: Elbisesini** (ehline tiksinti vermemek için) **bizzat kendisi yıkardı. Koyununu kendi sağardı. Elbisesini kendi yamardı, kendi pabuçlarını kendi dikerdi. Kendine kendi hizmet ederdi. Evini kendi süpürürdü, deveyi bağlardı. Süt getiren deveyi kendi otlatırdı. Hizmetçi ile yemek yemekte sakınca görmezdi. Onunla beraber hamur yoğururdu. Çarşıdan yiyeceğini kendi taşırdı.**"

Enes (radıyallahu anh)'dan:

"*Medine câriyelerinden biri dahi olsa, gelip Resûlullah'ın elini tutup evine götürmek* (maddî ihtiyacını veya şefaat gibi manevî ihtiyacını temin etmek maksadıyla) *istese bile, onunla gider ve ihtiyacını karşılardı.*

Bir defasında yanına bir adam girmiş ve heybetinden korkmuştu da ona:

"**Kendine gel, korkma, ben bir kral değilim! Ben sadece Kadid yiyen Kureyş kabilesinden olan bir kadının oğluyum!**" dedi (359).

Ebu Hüreyre (radiyallahû anh)'dan:

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'le birlikte çarşıya gittim. Giyilecek eşya satın aldı ve tartıcıya:

"(Herhalde o zaman para tartı ile veriliyordu) **Fazla tart** (yani parayı biraz fazla al) **dedi.**"

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) bu kıssayı uzunca anlattıktan sonra dedi ki:

"*Tartıcı hemen Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)in eline sarıldı ve öpmek istedi. Fakat o mübarek elini çekerek şu ihtarda bulundu:*

— **Bunu Acemler krallarına karşı yaparlar. Ben kral değilim, ben sadece içinizden bir adamım.**

Sonra elbiseleri aldı. Ben taşımak istedim. Fakat bana da şöyle hitab etti:

"**Kişi, sahip olduğu şeyi taşımaya ehaktır!.**" (360).

---

(359) *İmam İbn.* Mâce; Sünen. 29 - Kitabü'l-Et'imeti 30 - Babu'l-Kadid. *Ebi Mes'ud (r.a.).* 3312 No ile tahriç etmiştir.

(360) *Kaadı İyaz*'ın Şifa metnine aldığı hadîs-i şerifin lâfzen ve seneden Taberani Mu'cemü'l-Evsat'ında bulunduğunu *İmam Süyûti* Menahilü's-Safa (Shf. 23)'de kaydetmiştir. Sebeb-i Vürûdu ve ravisi değişik, fakat lâfızları aynı olarak hadîs-i şerifi *Ebu Davûd;* Sünen. Kitabü'l-Büyu. Bey'un fi'r-Rüchani fi'l-Vezni ve'l-vezni bi'l-

PEYGAMBER (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN ADALETİ, EMİN VE İFFETLİ OLUŞU, DOĞRULUĞU

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*en emin, en âdil ve en doğru bir peygamberdi. Öylesine emin ve doğru idi ki, bunu düşmanları bile kabul edip itiraf etmişlerdir. Henüz kendisine peygamberlik gelmeden önce bile *(El - Emin)* deniyordu.

İbn İshak, "*Allah* (c.c.) onda bütün güzel ahlâk ve hasletleri cemettiği için kendisine emin denilmiştir." dedi.

Allah (c.c.):

"Orada kendisine itaat olunandır. Bir emindir" (361), buyurmuştur.

Birçok müfessirler, bu âyette kastedilen, *Hazreti Muhammed (aleyhisselâm)*'dır dediler.

Kureyş, Kâ'be'nin inşaasında *Hacer-i Esved*'i kim koyacağı hususunda anlaşmazlığa düşünce, aralarında bilahâre ilk defa kim gelirse onu hakem kılacaklarına karar verdiler. Derken, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* çıkageldi.

— Bu, henüz kendisine peygamberlik gelmeden önce idi—.

Dediler ki: Bu *Muhammed*'dir. Bu, kendisine son derece güvenilen bir zattır. (Yani Emîn)'dir. Onun hakem olmasına hepimiz yürekten razıyız. Hakemliğini kabul ediyoruz (362).

Er-Rabi' b. Huşeym'den:

"İslâmiyetten önce, cahiliyet devrinde (insanlar) Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hakemliğine başvururlardı." dedi.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuştur:

"Vallahi ben gökte de emin'im, yerde de" (363).

---

vabü'l-Büyu. 66 - Babu Ma Cac fi'r-Rüchani fi'l-Vezn'de Süveyd b. Kays'dan 1305 No ile tahriç etmiştir. *İbn Mace;* 32 - Kitabü'l-Libas. 12 - Babu Libse's-Seravile. 3579 No ile *Süveyd b. Kays*'dan ve 12 - Kitabü't-Ticeret. 34 - Babu'r-Rüchani fi'l-Vezn'de 2220 No ile *Süveyd b. Kays (r.a.)*'dan 2220 No ile *Sabir b. Abdullah* rivayeti tahriç etmişlerdir. *İmam Nesai;* Sünen. Kitabü'l-Büyu' (Bab) u'r-Rüchani fi'l-Vezni'de *Süveyd b. Kays*'dan rivayeti tahriç etmiştir.

(361) Et - Tekvîr Sûresi, âyet: 21.

(362) *İmam Süyûtî;* Menahilû's-Safa (Shf. 23) de hadîs-i şerifi, *İmam Ahmed b. Hanbel (r.a.)*'ın Müsned'inde Hâkim, El-Müstedrek'te *İshak b. Rahuveyh*'in ve *İbn Ebu Üsame ve Taberanî* Mu'cemu'l-Evsat'da *Ali b. Ebu Talib (r.a.)* tahriç ettiğini kaydetmiştir.

(363) Hadîs-i şerifi varid oluş sebebindeki lâfızlarla *İbn Sad*'ın Tabakat'ında tahriç ettiğini *İmam Süyûti* Menahilû's-Safa (Shf. 23) de beyan etmiştir. Diğer kelâm-ı Resûl ile birlikte *İmam İbn Ebî Şeybe* Müsned'inde tahriç etti, *Ebu Rafi*'den demiştir. "Kendilerinin yerde ve gökte emin" olduğunu ifade eden cümle-i Nebevîyi *İmam Buharî;* Sahih. Kitabü'l-Megazî. Babu seriyyeti *Abdullah b. Huzafete's-*

Üstadım, *Ebu Ali es-Sadefî bize, Ebu'l Fadl b. Hayrûn, Ebu Ya'lâ b. Zevci'l-Hurre, Ebu Ali es-Sincî, Muhammed b. Mahbub el - Mervezî, Ebu İsa el-Hafız (Tirmizî), Ebu Kureyb, Muaviye b. Hişam, Süfyan, Ebî İshâk, Naciye b. Ka'b;*

Ali (radıyallahu anh)'dan nakletmiştir:

"*Ebu Cehl*, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e dedi ki:

— Biz seni yalanlamıyoruz, biz sana gelen kitabı yalanlıyoruz. Bunun üzerine Allah (c.c.):

"**Şüphesiz onlar, seni yalanlamıyorlar.**" meâlindeki âyeti inzal buyurmuştur. (364).

Bir başka rivayet:

"**Biz seni yalancı saymıyoruz, sen aramızda yalanlanan (yalancı sayılan) biri değilsin**".

Ehnas b. Şerîk, Bedir günü *Ebû Cehli* ile karşılaştı ve ona sordu:

— Ey *Hakem*'in babası burada sözümüzü duyacak kimse yok, bir sen bir de ben varım. Söyle bakalım Muhammed sadık (doğru bir kimse) midir, yoksa yalancı mıdır?

— Allah'a yemin ederim ki Muhammed doğru ve pek emin bir zattır! O hayatında katiyyen yalan söylememiştir (365).

***Hirakliyus, Ebu Süfyan*'a sordu:**

"**Şu iddia ettiği şeyi söylemeden önce, kendisini yalanla suçlar mıydınız?**".

Ebu Süfyan:

"**Hayır!**" diye cevap verdi (366).

Sehmi..." de "Ba'sü *Aliyyebne Eba Talib ..*'de *Abdullah b. Büreyde*'den" tahriç etmiştir. *İmam Müslim;* Sahih. 12 - Kitabü'z-Zekât. 47. Babu Zikri-Havaric ve Sıfatihim'de 142/1063 de üç ayrı metin tahriç etmiştir.

(364) *İmam Tirmizî;* Sünen. 47 - Ebvabu Tefsiri'l-Kur'ân. Min Sûreti'l-en'ami 3067 no ile *İmam Ali (k.v.)*'den tahriç etmiştir.

(365) *İbn İshak; Beyhakî Zührî*'den *İbn Cerirü't-Taberî Süddî*'den bu rivayeti tahriç ettiğini Şifa şarihleri *Aliyyü'l-Kaarî* ve *Şihab Hafacî* beyan etmişlerdir. Ayrıca *Taberânî* de Mu'cemu'l-Evsat'da tahriç etti demişlerdir.

(366) *İmam Buharî;* Sahih. 1. Kitabu Keyfe Bedü'l-Vahyi'de *Abbas (r.a.)*'dan 2 - Kitabü'l-İyman'da Haddesena *İbrahim b. Hamza* da yine *Abdullah b. Abbas* (r.anhüma)'dan 52 - Kitabü's-Şehadat Babu Men Emere bi İncazi'i-Va'di ve filihi'l-Haseni yine *İbn Abbas (r.a.)*'dan 56 - Kitabü'l-Cihad ve's-Siyer. Babu Kavlihi Teâlâ: Kul hel Terebbesune bina illa ihde'l-haseneyni'de yine *Abdullah b. Abbas*'dan, Ayrıca Babu Men İsteane bi'Duafai ve's-Salihin fi'l-Harbi'de yine *İbn Abbas*'dan.
İmam Müslim, Sahih; 32. Kitabü'l-Cihad ve's-Siyer, 26. Babu Kitabü'n-Nebiyyi *(s.a.v.)* ilâ Herakli yed'uhu ile'l-İslâm. Hadîs No. 74/1773'de *İbn Abbas (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

Nadr b. el-Haris, Kureyş'e şöyle haykırdı:

"(Daha dün) Muhammed taze bir çocuktu. Aranızda kendisinden en çok hoşnutluk duyduğunuz biri idi. Son derece doğru sözlü idi. Emanet bakımından da en büyüğünüz idi. Şakaklarında sakallarına ak düştüğünü görünce ve size apaçık bir kitabla gelince, ona "Sihirbaz" dediniz ha! Vallahi O, sihirbaz değildir!" (367).

Yine bir hadîste varit olmuştur:

"Onun eli, hiçbir zaman nikâhında olmayan kadının eline değmemiştir." (368).

Hazreti Ali (kerremallahu vechehu)'den:

"Lehçe (şive) **bakımından insanların en doğrusu idi."** (369).

Sahih'te varit olmuştur:

Resûlullah; kendisine, "ganimeti âdil olarak dağıtmadın" diyene sadece **"Vah haline! Eğer ben âdil olmazsam, benden başka kim âdil olacak? Adalete riayet etmezsem, eli boş dönerim ve dünyamı da âhiretimi de yitiririm."** (360).

---

(367) Bu hadiseyi *İmam İbn İshak* ve *İmam Beyhakî, Abdullah b. Abbas (r.anhüma)*'dan tahriç ettiklerini, *Süyûtî*, Menahilü's-Safa (Shf.23)'de Şifa şarihleri *Aliyyü'l-Kaari* ve *Şihab Hafaci* kaydetmişlerdir.

(368) *İmam Buharî*, Sahih; Kitabü'l-Ahkâm, Babu Bey'ati'n-Nisa *Hz. Âişe (r.a.)*'dan Kitabü't-Tefsir. Babu İza Caeküмü'l-Mü'minatü Muhaciratün'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan ve Babu İza Caeke'l-Müminat Yübayiunek *İbn Abbas (r.a.)*'dan iki rivayeti daha tesbit ve tahriç eylemiştir. 68. Kitabü't-Talaki, 20. Babu İza Eslemeti'l-Müşriketü eni'n-Nasraniyetü,tahte'z-Zimmî,evi'l-Harbî'de *Hz. Âişe (r.a.) İmam Müslim;* Sahih. 33. Kitabü'l-İmareti, 21. Babu Keyfiyeti Bey'ati'n-Nisaî. Hadîs No. 88/1866 ve 89'da *Hz. Âişe*'den iki rivayeti tesbit ve tahriç. *İmam Ebu Davud;* Sünen. 19. Kitabü'l-Harac ve'l-İmare ve'l-Feyy. 8. Babu Ma Cae fi'l-Bey'ati'de *Hz. Âişe*'den *İmam Tirmizî;* Sünen. (Kitab) Ebvabü's-Siyer. 37. Babu Ma Câe fi Bey'ati'n-Nisa. Hadîs No. 1579 de *Ümeyme binti Rukayka (r.a.)*'dan *İbn Mâce;* Sünen. 24. Kitabü'l-Cihad. 43. Biyati'n-Nisa. 2875 No. ile *Hz. Âişe (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir.

İmam Nesaî; Sünen. 39. Kitabu'l-Bey'ati, 19. Bey'ati'n-Nisa'da *Ümmü Atıyye (r.a.)*'dan, *Ümeyme b. Rukayka (r.a.)*'dan iki rivayeti, 9. Babu'l-Beyati Ale'l-Cihad'ta *Ubade b. Samit (r.a.)* tahriç etmiştir.

(369) *İmam Tirmizî;* Şemail. Babu Ma Cae fi Halki Resûlullahi'de *Hz. Ali (k.v.)*'de. Şerh-i Şemail, Shf. 33.

(360) *İmam Buhari;* Sahih. 57. Kitabu Farzi'l-Humusi, 15 Babun Mine'd-Delil âlâ enne'l-Humse li Nevaibi'l-Müslimin'de *Cabir b. Abdullah (r.a.)*. Müslim; Sahih. 12. Kitabü'z-Zekât, 47. Babu Zikri'l-Havaric ve Sıfatihim'de 142/1063 No. ile ayni Sahabi'den *İmam Buharî;* Sahih. 60. Kitabü'l-Enbiya. 6. Babu Kavli-llahi teâlâ. Ve ilâ Âdin Ehahüm Hûda'de *Ebû Saidi'l-Hudrî (r.a.). Müslim;* Sahih. 12. Kitabü'z-Zekât, 47. Babu Zikri'l-Havaric ve Sıfatihim'de 143/1064 No. ile yine *Ebu Said-i Hudrî (r.a.)*'dan *İmam Buharî;* Sahih, 64. Kitabü'l-Megazi, 61. Babu Ba'si Aliyybni *Ebi Talib (r.a.)* ve *Halid b. Velîdi (r.a.)* ile'l-Yemeni Kable Haccatü'l-Vedai'da *Ebu Saidi'l-Hudrî (r.a.)*'da, *Müslim;* Sahih. 12. Kitabu'z-Zekât 47. Babu Zikri'l-Havaric ve Sıfatihim'de aynı raviden 144 No. ile *İmam Buhari;* 61. Kitabü'l-Menakıb 25. Babu Âlâmatin Nübüvveti fi'l-İslâm'da *Ebu Saidi'l-Hudri (r.a.)*'dan *Müslim;* Sahih. 12. Kitabü'z-Zekât, 47. Babu Zikri'l-Havaric ve Sıfatihim'de 148 No. ile *Ebu Saidi'l-Hudri (r.a.)*'dan tahriç etmişlerdir.

Hazreti Âişe (radıyallahu anha) dedi ki:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **iki iş arasında muhayyer kılındığı zaman, günah olmadıkça daima en kolay hangisi ise onu tercih ederdi. Lâkin günah olunca, ondan en çok uzaklaşan yine O olurdu."** (361).

Ebu'l-Abbas el-Müberrid dedi ki:

"Kisra, günlerini şöyle taksim etti: Rüzgârlı gün uyku için. Bulutlu gün av günü. Yağmurlu gün içip eğlenmek günü. Güneşli gün de ihtiyaçları temin etme günü."

İbn Haleveyh dedi ki: Dünya siyasetini iyi bilirlerdi.

"Dünya hayatının zahirî görünüşünü biliyorlar, lâkin onlar âhiretten haberdar değillerdir." (362).

Oysa Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gününü üç parçaya ayırdı:

Bir parçasını Allah için,
Bir parçasını ehli (çoluk çocuğu) için,
Bir parçasını da kendi nefsi için.

Sonra, kendi nefsi için ayırmış olduğu parçayı da insanlarla kendi arasında taksim etmiştir. Yanındaki kişilerden âmmenin menfaatını temin etmek için âdeta yardım isterdi ve derdi ki:

(Benim ihtiyaçlarını gidermeye yetişemediğim kimselerin hacetlerini bertaraf edin!) **Çünkü kendisine yetişemediğim kişilerin ihtiyaçlarını kim giderirse Allah onu Feze-i Ekber** (kıyamet) **günü her türlü felâket ve musibetten emin kılar** (363).

El-Hasen (radıyallahu anh)'den:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **kimseyi suçundan ötürü muaheze etmezdi**— Yahut birinin iftirasıyla diğerini cezalandırmazdı—. **Birinin aleyhine konuşan kimseyi** (iyice tedkik etmeden) **doğrulamazdı."** (364).

Ebu Ca'fer Taberî (rahimehullah)'dan rivayet ettiğine göre Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuşlardır:

"Cahiliyet ehlinin işledikleri şeylerden hiçbirini yapmaya asla teşebbüs etmedim. İki kere teşebbüs ettim fakat Allah (c.c.) **imdadıma yetişip** (irtikâp) **etmeden beni kurtardı. Sonra bir daha, aklımdan en ufak bir kö-**

---

(361) Tahrici (331a) No.lu dipnotda geçti. Oraya bakılabilir.

(362) Rum Sûresi, âyet: 7.

(363) *İmam Taberanî*'nin; Mu'cemü'l-Kebir'de hasen bir isnadla *Ebu'd-Derda (r.a.)*'dan rivayeti tahriç ettiğini Şifa Şarihi *Aliyyü'l-Kaarî* kaydetmiştir.

(364) *İmam Tirmizî*: Şemail ve *Ebu Davud*: *Merasil*'inde *Hasan-ı Basri*'den tahriç etmişlerdir, diye *Süyûtî*; Menahilü's-Safa'da Şârih *Aliyyü'l- Kaarî* şerhde kaydetmişlerdir.

tülük geçmedi. Nihayet Allah beni peygamber olarak göndermekle mükerrem kıldı. Bir gece, benimle birlikte koyun otlatan çocuğa dedim ki: Şu koyunlarıma göz kulak ol da Mekke'ye gidip delikanlı gibi eğleneyim. Bu maksadla çıkıp gittim. Mekke'nin ilk evine gelince, birinin düğününde çalınan defleri ve kavalları duydum. Bakıp seyretmek için oturdum. (Fakat) **kulağıma öyle vuruldu ki, uykuya daldım. Güneşin kızgın ziyası uyandırdı beni. Hiçbir şey yapmadan hemen döndüm. Bana böyle bir şey bir kere daha arız olup onda da Allah** (c.c.) **beni kurtardı. Ondan sonra herhangi bir kötülüğü asla aklımın köşesinden dahi geçirmedim."** (365).

BÖLÜM

RESÛLULLAH (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN VAKARI, SÜKÛTU, TEMKİNLİLİĞİ, KİŞİLİK VE GÜZEL DAVRANIŞLARI

Bize, *Ebu Ali el-Ceyyânî el-Hafız;* İcazet vererek ve kendi aslını kitabı ile karşılaştırarak, *Ebu'l-Abbas (Ahmed Enesi'l-Azerîyyi- Balensî) ed- Dilâî, Ebu Zer (Abdullah b. Ahmed b. Muhammed), el- Herevî, Ebu Abdullah (Abdullah b. Muhammed b. Aliyyû'l- Antaliyyi) el-Verrak, el-Luî, Ebu Davud (Sünen sahibi, İmam, Hafız), Abdurrahman b. Selâm (El-Bağdadî), Haccac b. Muhammed, Abdurrahman b. Ebi'z-Zinad, Ömer b. Abdi'l-Azîz, Züheyr (Zeyd b. Sabit*'in kölesi).

Harice b. Zeyd (radıyallahu anh)'dan:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **oturduğu yerde son derece vakarlı idi. Ağzından, burnundan hiçbir şeyi çıkarmazlardı."** (366).

Ebu Said el- Hudrî (radıyallahu anh)'dan:

"Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **mecliste oturduklarında, cübbesiyle ayaklarını ve dizlerini örter, elleriyle kendisine çeki- düzen verirlerdi."**

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'in umumiyetle oturuşları bu şekilde idi** (367).

Cabir b. Semûre (radıyallahu anh)'dan:

---

(365) *İmam Ebu Cafer Muhammed b. Cerîrü't-Taberî ve İbn Rahuveyh;* Müsned'inde *İmam Beyhakî* Delailü'n- Nübüvve'sinde hadîsin tamamını *"Aklımdan en ufak bir kötülük geçmedi"* cümlesine kadar olanı da *İmam Bezzar*'ın Müsned'inde tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* Menahilü's- Safa'da beyan etmektedir.

(366) Bu hadîsi İmam Ebu Davud Sicistanî "Merasil" de Medine-i Münevvere'nin Fukaha-i Seb'asından biri olan *Zeyd b.Sabit*'in oğlu *İmam Harice*'den tahriç etmiştir. (Şihab, C.2, Shf. 131).

(367) *İmam Ebu Davud;* Sünen, Kitabu'l-Edeb, Babun fi'l- Cülûsi *Ebu Saidi'l-Hudrî (r.a.)*'dan, *İmam Tirmizî;* Şemail, Babu Ma Câe fi Celsetihi. Şerh, Şemail Shf. 213'de. Yine *Ebu Saidi'l- Hudrî (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir. *İmam Buharî;* Kitabü'l- İsti'zan, Babu'l- İhtiba bi'l- Yed ve Hüve'l- Kurfesa'da *İbn Ömer (r.a.)* tahriç etmiştir.

"O, bağdaş kurup otururlardı. Çok defa diz üstüne (mübarek karnını uyluklarına yaklaştırmış bir biçimde) **otururlardı."** (368).

Onun oturuş şekli (369) *(Kayle)* (369a)'nin naklettiği hadîsde olduğu gibidir (370).

Sükûtu pek severlerdi. İhtiyaç dışında konuşmazlardı. Güzel konuşmayan (yani konuşurken edebe riayet etmeyen) kişiden yüz çevirirdi. Gülüşü, tebessümdü. Sözü, pek açık ve seçikti; ne çok uzun ve ne de çok kısa idi (371).

Ashabının *(radıyallahu anhum)* gülüşleri de ona uyarak ve saygı göstererek tebessümden ibaretti.

Onun meclisi âdeta hilm ve hayâ meclisiydi. Hayr ve emanet (372) (emniyet ve huzur, itimad ve sükûn telkin) eden bir meclisti. O mecliste, sesler yükselip gürültü çıkarmazdı. İlâhî kanunlar çiğnenmezdi. Konuştuğu zaman, yanındakiler, sanki başlarında kuş varmış gibi başlarını eğerlerdi. Sert, fakat mütevazi adımlarla yürürlerdi. Sanki yukarıdan dökülen suyu andırıyordu.

Bir hadîste varit olmuştur:

"Yürüdüğü zaman, tenbel, zayıf ve bitkin olmadığı hemen anlaşılırdı. Çünkü gayet mutedil yürürlerdi." (373).

Abdullah b. Mes'ud (radıyallahu anh)'dan:

"En doğru yol, Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yoludur." (374).

---

(368) *Câbir b. Semûre;* bu sahabînin Resûlullah *(sallallahü aleyhi ve sellem)*'e musahebeti çoktur. Hatta kendisi, *Resûlullah (s.a.v.) ile yüzden fazla "beraber" oturdum"* diye beyanatta bulunmuş ve bunu *Semmâk* rivayet etmiştir.

(369) *Müslim;* Sahih. 5. Kitabü'l- Mesacid ve Mevaziü's-Salâti. 52. Babu Fadli'l- Cülûsî fi Musallahi Bade's- Subhi ve Fadli'l- Mesacid'de *Cabir b. Semûre (r.a.)* 286/670 No. ve 287 ile tahriç etmiştir. *Ebu Davud:* Sünen. Kitabu'l-Edeb. Babün fi'r- Reculi Yeclisü Müterabbian'da *Cabir b. Semûre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(369a) Kayle binti Mahremeti'l-Anezî'dir.

(370) *İmam Ebu Davud;* Sünen. Kitabü'l-Edeb. Babün fi Cülûsi'r-Reculi'de Kayle binti Mahreme'den, *İmam Tirmizî,* Şemail, Babu Ma Câe fi Celsetihi'de yine Kayle'den tahriç etmiştir.

(371) *İmam Tirmizî;* Şemail. Babu Ma Câe fi Dıhkı *Resûlullah (s.a.v.) de* (Şerh-i Şemail, Shf. 319). *Abdullah b. Haris b. Cezi*'den tahriç eylemiştir. Aynı bab aynı yerde *Cabir b. Semûre (r.a.)* gülmelerinin *(s.a.v.)* tebessümden ibaret olduğu rivayeti de tahriç etmiştir.

(372) Bu hususta *İmam Ahmed b. Hanbel*'in Müsned'inde ve *İmam İbn Hibban* Sahih'inde *Enes b. Malik (r.a.)*'dan "La İymane limen la Emanete lehu" lâfzıyla rivayet olunan metinden muktebes bir cümle olduğu anlaşılıyor.

(373) *Şemail-i Tirmizî;* Babu Ma Câe fi meşyihi.

(374) *Buharî;* Sahih. Kitabü'l- İtisami. Babu'l- İktidaî bi süneni Resûlillahi (s.a.v.) *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan. Kitabu'l-Edeb. Babün fi Hedyi's-Salih'de Huzeyfetü'l-Yeman'dan. *İmam Müslim*'de; 7. Kitabu'l- Cum'ati. 13. Babu Tahfifi's- Salâti Hadis No. 43/867'de *Cabir b. Abdillah (r.a.)*'dan aynı lâfızlarla *İmam Nesâi;* Kitabü's-Sehvi. (Babu) Nevun Âhare mine'z-Zikri Bade't-Teşehhüdi'de yine

Cabir b. Abdullah (radıyallahu anh)'dan;

"Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kelâmında tertîl veya tersîl (ağır ağır, tane tane konuşma keyfiyeti) *vardı."* (375).

İbn Ebî Hâle anlatıyor: O'nun sükûtu dört şekilde olurdu.

1) Söylenenlere karşı tahammül göstererek sabır,

2) Başkalarına sataşmaktan kaçınmak,

3) Takdir,

4) Tefekkür (376).

Âişe (radıyallahu anhüma) dedi ki:

"Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **öylesine yavaş ve tane tane konuşurlardı ki, biri kalkıp saymaya kalkışsaydı rahatça** (söyledikleri) **sayabilirlerdi** (377). **Peygamber** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **güzel kokuyu ve kokulanmayı severlerdi ve çok kullanırlardı. Herkesin de bunu kullanması için teşvik ederlerdi."**

"Dünyanızdan bana kadınlar ve güzel koku, sevdirildi. Namaz ise O benim gözümün aydınlığı kılındı." (378).

KİŞİLİĞİNE (BÜYÜK ŞAHSİYET VE KARAKTERİNE) GELİNCE

Yemeğin ve suyun içine üfürülmesini yasaklarlardı. Herkesin, önünden yemesini emrederdi. Misvak kullanmalarını emir buyururlardı. Parmaklarının içini ve dışını temizlemek için ferman buyururlardı. (Beş) *fıtrat hasletlerine riayet edilmesini söylerlerdi* (379).

Cabir b. Abdullah'dan, Kitabü'l- İydeyn (Babu) Keyfe'l- Hutbeti'de yine *Cabir b. Abdullah*'dan daha uzun bir metinle. *İbn Mâce;* Sünen. Mukaddime, 7. İctinabi'l-Bidai ve'l-Cedeli'de *Câbir b. Abdillah*'dan (Ahsenu) lâfzı yerine (Hayrü) lâfzıyla rivayeti tahriç etmişlerdir.

(375) *İmam Ebu Davud;* Sünen. Kitabu'l-Edeb. Babu'l-Hedyi fi'l-Kelam'da *Cabir b. Abdullah (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir.

(376) *İmam Tirmizî;* Şemail. Babu Keyfe Kâne Kelâmü *Resûlillahi (sallallahu aleyhi ve sellem)* de *İbn Ebi Hale*'den rivayeti tahriç etmiştir.

(377) *İmam Tirmizî;* Şemail. Babu Keyfe Kâne Kelâmü *Resûlillahi (s.a.v.)*'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(378) *İmam Nesâî;* Sünen. Kitabu İşratü'n- Nisa. Babu Habbi'n- Nisa. *Enes b. Malik (r.a.)*'dan birinci rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Hakîm*'in Müstedrek'inde ceyyid bir senedle tahriç ettiğini Şifa Şârihi Aliyyü'l- Kaarî beyan etmiştir.

(379) *İmam Buharî;* Sahih. 7. Kitabu'l- Libas, 63. *Babu Taklîmi'l- Ezfari de İbn Ömer (r.a.)*'dan ve *Ebu Hüreyre (r.anhüman)*'dan 64'üncü Babta yine *İbn Ömer (r.a.)*'dan 79. Kitabu'l- İstizan Babu'l-Hitan bâ'de'l- Kiberi ve Netfi'l- Ibti'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir. İmam Müslim; 2. Kitabü't- Tahare 16. Babu Hısali'l- Fıtrati'de 49/257 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan 56/261 No. ile

DÜNYADAKİ ZÜHDÜ

O'nun zühd-ü takvâsına delâlet edecek hadîsler yukarıda geçmiştir. Biliyorsunuz ki, o dünyaya ve menfaatlerine pek önem vermezdi, azı ile yetinirdi. Onun debdebe ve şatafatından şiddetle kaçınırdı. İrtihal-ı dâr-ı bekâ eyleyinceye kadar kendisine birçok imkânlar verilmiş, birçok beldeler feth ettirilmiştir. Ama yine de vefat ettikleri zaman, silâhı, çoluk çocuğunun nafakası için aldığı bir mal karşılığında, bir Yahudi'nin yanında rehindi. O dua ederken şöyle derdi:

"**Allahım, âl-i Muhammed'in rızkını tut** (kifaf-ı nefs edecek kadar bir azık) **kıl!**" (380).

Bize, *Süfyan b. el-Asî (İbn Sekre), Hüseyin b. Muhammed el-Hafız, (b. İsa, Septe Kadısı-* Ö. 507 H.), *Kadı Ebu Abdullah et- Temimi, Ahmed b. Amr, Ebu'l- Abbas er-Razî, Ebu Ahmed el-Culûdî, İbn Süfyan, Ebu'l- Hüseyin b. el- Haccâc,* (Sahih-i Müslim'in sahibi) *Ebu Bekr b. Ebî Şeybe,* (Musannef sahibi), *Ebu Muaviye (Muhammed b. Hâzım* Ö.495 H.) *A'meş (Ebu Süleyman b. Mihran), İbrahim (en- Nehaî* Ö.96 H.).

Âişe (radıyallahu anhuma)'dan:

"**Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **dünyada** (mübarek) **gözlerini yumuncaya kadar, üç gün ardı ardına ekmekten doymamıştır.**" (381).

---

fıtrat hasletlerinin on olduğunu bildiren hadîs-i Nebeviyi *Ebu Hüreyre (r.a.) İmam Ebu Davud;* Sünen. 1. Kitabu't-Tahare, Babu's- Sıvâki mine'l- Fıtrati'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan 32. Kitabu't-Tereccüli, 16. Babün fi Ahzi'ş-Şaribi'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî;* Sünen. (Kitab) Ebvabü'l- Edeb, 14. Babu Ma Câe fi Taklimi'l- Ezfar. No. 2757'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan ve 2758 No. ile *Hz. Âişe (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Nesaî;* 1. Kitabu't- Tahare (Babu) zikri'l- Fıtrati elihtitan'da *Ebu Hüreyre (r.a.)* ve diğer müteakib üç babda da üç rivayet tarikini tahriç etmiştir. 48. Kitabü'z-Ziyneti (Babun) Min Süneni'l-Fıtra'da *Hz. Âişe (r.a.)*'dan, aynı kitab, 75. (Babu Zikri'l -Fıtra'da *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan rivayeti tesbit ve tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce;* Sünen. 1. Kitabü't- Tahareti ve Süneniha 8. Babu'l- Fıtra'da 292 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)* 293 No. ile *Hz. Âişe*'den 294 No. ile *Ammar b. Yâsir (r.a.)* 295 No. ile *Enes b. Malik (r.a.)*'dan gelen rivayetleri cem ve tesbit ve tahriç eylemiştir. *İmam Malik.* El-Muvatta, 49. Kitabu Sifatü'n- Nebiyyi. Hadîs No. 3'de tahriç etmiştir.

(380) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabu'r- Rikak, Babu Keyfe Kâne İyşü'n- Nebiyyi *(s.a.v.)*'de *Hz. Âişe (r.anha)*'dan. *İmam Müslim;* Sahih. 53. Kitabü'z- Zühdi ve'r- Rakaik. Hadîs No. 18/1055 ve 19'da. *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. 12. Kitabü'z- Zekâti, 43. Babun fi'l- Kifafi ve'l- Kanaati. Hadîs No. 1055'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan *İmam Tirmizî;* 37. Ebvabü'z-Zühdi. 38. Babu Ma Câe fi Maiyşeti'n- Nebiyyi (s.a.v.) 2362 No. da *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan, *İmam İbn Mâce;* Sünen. 37. Kitabü'z-Zühdi, 9. Babu'l-Kanaati. Hadîs No. 4139'da *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan rivayeti tesbit ve tahriç etmiştir.

(381) *İmam Buharî;* Sahih. 70. Kitabü'l- Et'imeti, 23. Babu Ma Kâne'n- *Nebiyyi (s.a.v.)* ve Ashabuhu Ye'kûlune'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan. *İmam Müslim;* Sahih. 53. Kitabü'z-Zühdi ve'r-Rakaika'da. Hadîs No. 202/970 ve 21 (.....) de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

Diğer bir rivayet:

"İki gün ardı ardına arpa ekmeğinden doymamıştır. Allah dileseydi O'na akla (hayale) **gelmeyecek** (nimetler) **ihsan ederdi."** (381a).

Diğer bir rivayet:

"Allah'a (Azze ve Celle) **mülâkî oluncaya kadar, Âl-i Resûl** *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, **buğday ekmeğinden** (tam) **doymamıştır."**

Yine *Hz. Âişe (radıyallahu anha)* demiştir ki:

"Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **ne dinar, ne dirhem, ne koyun ve ne de deve bırakmıştır."** (382).

Amr b. el-Haris (383a)'in rivayet ettiği hadîsde varit olmuştur:

"Yalnız silahını, katırını ve bir de vakf ettiği bir toprak bırakmıştır." (383).

Âişe (radıyallahu anh)'dan:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **vefat ettiğinde, evimde rafta bir parça arpadan başka bir şey bırakmamıştır."** (384).

Bana şöyle dedi:

— **"Bana Mekke'nin taşı, toprağı altın olması sunuldu. Hayır ya Rabbi, dedim; bir gün aç kalayım, bir gün tok. Aç kaldığım gün sana yalvarıp dua ederim. Tok kaldığım gün, sana hamdü senada bulunurum."** (385).

Diğer bir hadîste de şöyle varit olmuştur:

"Cebrail *(aleyhisselâm)* **ona inip dedi ki: Allah'ın sana selâmı var, isterse şu dağları ona altın yapayım, nereye giderse gitsin o altın dağları onunla beraber olur, diyor** (ne dersin?). **Bir an düşündü** (Rabbinin kendisine verecek olduğu ilhamı bekledi) **ve şöyle konuştu":**

(381a) 381 No.lu tarhice bakıla.

(382) *İmam Buharî;* Sahih Kitabu'l- Magazî. Babu Meriza'n- *Nebiyyi (s.a.v.)* ve "Vefatûhü" de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan Kitabü'l- Vesaya. Babu'l- Vesaya ve Kavli'n-*Nebiyyi (s.a.v.)* de *Amr b. el-Haris (r.a.)*'dan, *İmam Müslim;* Sahih. 25. Kitabü'l-Vasiyyeti, 5. Babu Terki'l- Vasiyyeti Limen Leyse lehu Şey'ün Yusa fihyi'de 18/1635 No. ile *Hz. Âişe*'den. *Ebu Davud;* Sünen. Kitabu'l-Vasaya Babu Ma Câe fiyma Yü'mure bihi Mine'l-Vasiyyeti'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan. *İmam Nesaî;* Sünen. Kitabü'l-İhbas 1. Bab *Amr b. Haris*'den, *İmam İbn Mâce;* Sünen. 22. Kitabü'l-Vasaya. 1. Babu Hel Evsa *Resûlullahi (s.a.v.)* de 2695 No. ile *Hz. Âişe (radıyallahu anha)*'dan tahriç etmişlerdir.

(383) 382 No.lu tahrice bakıla.

(383a) *Amr b. el-Hâris;* Sahabe-i kiramdandır. Kureyşî'dir. Beni Mahzum soyundandır. Hicrî 85'de irtihâl eylemiştir. İsabe; C.2, Shf. 524 Tercüme No. 58109.

(384) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabu'r-Rukak. Babu Fadli'l-Fakr'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan. Kitabu Farzi'l-Humus, Babu Nafakati'n-Nisai'n-*Nebiyyi (s.a.v.)* Bâ'de vefatihi *Hazreti Âişe (r.a.)*'dan. *İmam Müslim;* Sahih. 53. Kitabü'z- Zühdi ve'r- Rakaik. Hadîs No. 27/2973'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan. *İmam Tirmizî;* Sünen. Ebvabi Sıfati'l- Kıyameti 32. Babün (Min Bereketi'n- Nebiyyi)'de 2469 No. ile *Hz. Âişe (r.a.)*'dan.

(385) *İmam Tirmizî;* 37. Ebvabü'z- Zühdi. 35. Babu Ma Câe fi'l-Kifafi ve's-Sabri aleyhi 2348 No. ile *Ebu Ümame (r.a.)*'dan.

— Ey Cibril, dünya, yurdu olmayanın yurdudur.. Ve yine (O) malı olmayan kimsenin malıdır. Aklı olmayan kimse toplar bunları!

Cebrail (aleyhisselâm)'ın cevabı şu oldu:

— "Ya Muhammed Allah seni Kavl-i Sabit ile dimdik kılmıştır!" (386).

Âişe (radıyallahu anha)'nın şöyle dediği naklediliyor:

"Zaman olurdu tam bir ay beklerdik, evimizde (yemek için) **ateş yakmazdık ve sadece hurma ile su bulunurdu** (yanımızda)." (387).

Abdurrahman b. Avf (388) *(radıyallahu anh)*'dan:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, **ne kendi ve ne de ehl-i beyti arpa ekmeğinden doymadan vefat etti."** (389).

Âişe, Ebî Ümame ve İbn Abbas (radıyallahu anhum)'dan bu meâlde hadîs rivayet edilmiştir (390).

İbn Abbas (radıyallahu anh) dedi ki:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **ve ailesi birçok geceler akşam yemeğini yemeden yatarlardı. Akşam yiyecek bir şey bulamazlardı."** (391).

Enes (radıyallahu anh)'dan:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (rahatça) **sofrada** (tantanalı) **konaklarda yemek yememişlerdir. Kendisine yumuşak ince ekmek de yapılmamıştır. Hiç kızartılmış koyun da görmemiştir."** (392).

---

(386) Hadis-i şerifi, *İmam Beyhakî; Zühd'te Ata b. Ebi Rebah* tarikiyle *İbn Abbas (r.a.)*'dan, *İbn Sa'd'ın* Tabakat'ında ve *İbn Asakir*'in de Tarih ü Dımaşk'ında *Hz. Âişe*'den naklettiği mânâca bu metne karib lâfızlarla rivayeti tahriç ettiğini ve buna mânâca karîb diğer bir hadis-i şerifinde *Ümmü Süleym*'-den rivayet edildiğini, *İmam Süyûtî;* Menahilü's-Safa (Shf. 25)'de kaydetmiştir.

(387) *İmam Buharî;* Sahih. 51. Kitabu'l-Hibe. 1. Babü'l-Hibeti ve Fadliha ve't-Tahriz aleyha'da *Hz. Âişe*'den *Urve b. Zübeyr* tarikiyle rivayet tesbit ve tahriç edilmiştir. *İmam Müslim;* Sahih. 53. Kitabu'z-Zühdi ve'r-Rakaiki, 28/2972 No. ile tahriç etmiştir.

(388) *Abdurrahman b. Avf;* Sahabe-i kiramdan ve Aşere-i mübeşşere'dendir. *Hz. Ebu Bekir (r.a.)* delaletiyle İslâma ilk giren (5) sahabiden biridir. *Hz. Ömer (r.a.)* tarafından Üçüncü Halife-i Müslimin'i seçmekle vazifelendirilen Şûra'nın altı azasından biridir. Zenginliği ve cûdû sehası ile meşhur ashabdandır. Bedir gazvesinde ve diğer gazvelerde bulunmuştur. Hicri 32'de irtihal-i dar-ı baka eylemiştir *(r.anh).*

(389) *İmam Tirmizî;* Şemail'de. *İmam Bezzar;* Müsned'inde hasen bir isnadla rivayeti tahriç etti diye, *Süyûtî;* Menahilü's-Safa (Sfh.25)'da kaydetmiştir.

(390) *Hz. Âişe ve Ebi Ümame (r.anhüma)*'dan, *İmam Tirmizî;* Şemail. Babu Ma Câe fi Sıfati Hubzi. *Resûlillahi (s.a.v.)*'de rivayeti tesbit ve tahriç etmiştir. Şerh-i Şemail, Shf. 228-235.

(391) *Tirmizî;* Sünen. Ebvabü'z- Zühdi. 38. Babu Ma Çâe fi Maiyşeti'n- *Nebiyyi (s.a.v.)* ve Ehlihi. Hadîs No. 2361 de *İbn Abbas (r.a.)*'dan. *İbn Mâce;* Sünen. 29. Kitabu'l- Et'ime, 49. Babu Hubzi'ş-Şaiyri. 3347 No. ile *İbn Abbas (r.a.)*'dan tesbit ve tahriç eylemiştir.

(392) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabu'l- Et'ime, Babu'l- Hubzi'l- Murakkak ve'l- Ekli ale'l- Huvan ve Sufre'de. *Enes (r.a.)*'dan, *İmam Tirmizî;* Sünen. Ebavü'z- Zühdî, 38. Babu Ma Câe fi Maiyşeti'n-*Nebiyyi (s.a.v.)* de 2364 No'lu hadîsle *Enes b. Malik'ten, İmam İbn Mâce;* Sünen. 29. Kitabü'l- Et'imeti,

Âişe (radıyallahu anha)'dan:

"Onun (üzerinde uyuduğu) yatağı içi lif dolu deri idi." (394).

"Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in evindeki yatağı, beyaz kıldan yapılmış bir şilte idi. Uyuması için onu ikiye katlardık. Bir gece dörde katlamıştık."

Üzerinde uyuyup sabah kalktığı zaman sordular:

— **Bu gece altıma ne serdiniz?**

— Falan şeyi serdik.

— **Onu eski haline çevirin. Çünkü onun yumuşaklığı bu gece beni namazımdan etti,** buyurdu (395).

"Bazen iple örülmüş bir yatak üzerinde yatardı, bu yatak omuzunda iz bırakırdı (396).

Âişe (radıyallahu anha)'dan:

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **karnı** (hiçbir zaman) **yemekten doymamıştır. Bu hususta hiç kimseye yakınmamıştır da. İhtiyaç, onun için zenginlikten daha iyi idi. Bütün gece açlıktan kıvransa bile, onun bu durumu, gündüz orucundan alıkoymazdı. İsteseydi, Rabbinden yer yüzünün bütün hazinelerini, meyvelerini ve refah hayatını isterdi. And**

---

20 Babu'l- Ekli Ale'l-Huvani ve Sufreti. 3292 ve 3293 No. ile *Enes b. Malik*'den hadîsi tahriç eylemiştir. *İmam Buhari;* Sahih. Kitabu'l- Et'ime. 26. Babu Sâtin masmutatin ve'l- Ketifi ve'l-Cenbi'de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan Kitabü'r-Rikak. Babu Keyfe Kâne İyşü'n-*Nebiyyi (s.a.v.)* ve Ashabuhu ve Tahalliyhim mine'd- Dünya'da yine *Enes b. Malik (r.a.)*'dan. *İmam İbn Mâce;* Sünen.29. Kitabu'l- Et'imeti, 29. Babü'ş-Şeva. Hadîs No. 3309 ve 3310 No. ile yine *Enes b. Malik*'den. Aynı kitab, 45. Babu'r-Rukak'da 3337 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(394) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabu'r-Rikak, Babu Keyfe Kâne İyşü'n-Nebiyyi'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud;* Sünen. Kitabu'l-Libas Babün fi'l-Fürüşi'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan. *İmam Tirmizî;* Sünen. Ebvabü'l-Libas Babu Ma Câe fi Firasi'n-Nebiyyi'de 1761 No. ile *Hz. Âişe*'den *İmam İbn* Mâce; Sünen. 37. Kitabü'z-Zühdi, 11. Babu *Dıcau Âli Muhammed'in (s.a.v.)* de 4151 No. ile *Hz. Âişe*'den tahriç etmiştir.

(395) *Hz. Hafsa*'dan. *İmam Tirmizî;* Şemail. Babu Ma Câe Firaşu *Resûlillahi (s.a.v.)* de 394 No.lu tahriçte Kütüb ü Sitte'de yerlerini gösterdiğimiz *Hz. Âişe*'den rivayet edilen hadîsle beraber tahriç etmiştir. Şerh-i Şemail. Shf. 457-463.

(396) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabu'l-Mezalim. Babu'l-Gurfeti ve Aliyyeti'l-Müşerrefeti ve gayri'l-Müşerrefeti fi's-Sütuh ve Gayriha'da *Abdullah b. Abbas'ın Hz. Ömer*'den o da *Resûlullah (s.a.v.)* Kitabu'n- Nikâh. Babu Mev'izati'r-Reculi İbnetehu li hali zevciha. Yine *Hz. Ömer (r.a.)* Kitabu'l-Libas. Babu Ma Kâne'n-Nebiyyü (s.a.v.) yeteccevvezü mine'l-Libasi ve'l-bastı. *İbn Abbas* tarikiyle *Hz. Ömer (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Müslim;* Sahih 44. Kitabu fedaile's-Sahabeti 37. Babu'n- Min Fadaile Ashabi'ş-Şecereti (Ehlü Biyatı'r-Rıdvan) da. *Ebî Bürde*'den o da babasından alarak tahriç edilmiştir. Aynı hadîsi *İmam Buharî.* 64. Kitabu'l-Megazî. 38. Babu Gazveti Hayber'de tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî;* Sünen. Ebvabü'z-Zühd. Babü (Ma Ene fi'd-Dünya illa ke Rakibin'de) 2378 No. ile *Abdullah (r.a.)*'dan *İmam İbn Mâce;* Sünen. 37. Kitabü'z- Zühd. 3. Babu Meselü'd-Düa'da 4109 No. ile *Abdullah (r.a.)* aynı kitab bab (11) Babu Dicau *Âl-i Muhammedin*'de *Ömer b. Hattab* Hazretlerinden rivayeti tahriç etmiştir.

olsun ki, onun bu halini gördüğüm zaman, acırdım ve ağlardım. Elimle karnını sıvazlardım ve derdim ki:

— Canım sana feda olsun! Sana güç verecek şu dünyadan bazı menfaatler (yiyecek ve içecekler) temin etsen olmaz mı?

—**"Ey Âişe, çünkü benim neyime! Ulü'l-azm'den olan peygamber kardeşlerim, bundan daha çetin olanına karşı tahammül gösterdiler. Fakat o halleri ile yaşayışlarına devam ettiler, Rablerine kavuştular, bu sebeple Rableri onların kendisine dönüşlerini çok güzel bir biçimde yaptı, sevablarını artırdı. Ben refah bir hayat yaşamaktan hayâ ediyorum. Çünkü böyle bir hayat beni onlardan geri bırakır. Benim için en güzel ve sevimli şey, kardeşlerime, dostlarıma kavuşmak ve onlara katılmaktır,"** buyurdu.

Âişe (radıyallahu anha) dedi ki: Bu sözlerinden bir ay sonra (fazla) kalmadı vefat etti *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (397).

BÖLÜM

HAVFİ (ALLAH'TAN KORKMASI), TAATİ VE İBADETİ

Allah'tan korkması, ona itaat ve ibadet etmesi, Rabbını tanıma ve bilmesi nisbetindedir.

Biz, *Hocam Ebu Muhammed b. Attâb, Ebu'l- Kasım, Hatem b. Muhammed b. Abdurrahman et- Temîmî, İbni't- Trablusî, Ebu'l- Hasan el-Kâbîsî, Ebu Zeyd el-Mervezi, Ebu Abdullahi'l- Frebri, Muhammed b. İsmail, (İmam Buharî), Yahya b. Bukeyir, El-Leys (b. Saad Abdurrahman b. Hamza Ö.175 H.), Ukaylı (b. Halid Ö. 140 H.), İbn Şihab (Ez-Zührî), Said b.el- Müseyyeb.*

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'dan:

Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuşlardır:

"Benim bildiğimi eğer siz (bir) bilseydiniz, az güler, çok ağlardınız!" (398).

---

(397) *Kaadı İyaz*'ın Şifa'sında *Hz. Âişe (r.a.)* naklettiği bu uzun rivayetin bu şekilde tek metin hâlinde hangi hadîs mecmuasında bulunduğunu *İmam Süyûtî* Şifa'ya yazdığı Menahilü's- Safa (Shf.26)'da vâkıf olamadığını bildirmektedir. Sonra, "Şu kadar var ki; *İbn Ebi Hatem*'in Tefsir'inde bir hadîs rivayeti vardır" diyerek mânen ve lâfzen bu hadîse mütekarib bir metin rivayet etmektedir. Şifa şârihi *Molla Aliyyü'l-Kaarî* hadîsin mânâca mütekaribinin *Tirmizî*'de *Fudale b. Ubeyd* tarafından rivayet edildiğini (C.1, Shf. 178)'de bildiriyor.

(398) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabü'l-Küsûf. Babu's- Sadakati fi'l- Küsûf *Hz. Âişe (r.a.)*'dan. Kitabü't-Tefsir. Sûretü'l-Maide. Kavlihi Teâlâ: "La Tes'elü an Eşyain in tübde leküm tes'üküm..." *Enes (r.a.).* Kitabü'n-Nikâh, Babu'l- Gayreti. *Hz. Âişe (r.a.)*'dan. Kitabu'r- Rukak. Babu Kavli'n-Nebiyyi: "Lev Ta'lemune Ma a'lemu le Dahiktüm Kalilen..." de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan. Kitabü'l-Eyman ve'n-Nüzûr, Babu

İmam Tirmizî'nin *Ebu Zer (radıyallahu anh)*'e refederek naklettiği hadîste ise şu kayda rastlanmıştır:

"Şüphesiz sizin görmediklerinizi ben görüyorum. Duymadıklarınızı da duyuyorum. Gök çatırdadı. Nasıl çatırdamasın ki, dört parmaklık boş yer yoktur! Melekler alınlarını koymuş (hepsi birden) **secde etmektedirler. Vallahi eğer benim bildiğimi bilseydiniz, az güler, çok ağlardınız! Yataklarda kadınlarla zevk yapmazdınız! Yollara düşüp avazınız çıktığı kadar yüksek sesle Allah'a yalvarırdınız. Kesilen bir ağaç olmayı isterdim."** (399).

"Kesilen bir ağaç olsaydım doğrusu!" sözü *Ebu Zer (radıyallahu anh)*'ın kendi sözü olduğu, hadîsten olmadığı rivayet edilmiştir ki, bu doğrudur. *Muğîre (radıyallahu anh)*'dan rivayet edilen hadîsde ise şöyle geçmektedir:

"Resûllah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (mübarek) **ayakları şişinceye kadar namaz kıldı."** (400).

Diğer bir rivayet: "Ayakları şişinceye kadar namaz kılardı". Kendisine,

— Senin gelmiş geçmiş tüm günahların afvedildiği halde neden bu kadar kendine zahmet veriyorsun! denildiğinde:

—**"Ben Allah'ın en çok şükreden kulu olmayayım mı?"** diye karşılık verdi.

Gerek *Ebû Seleme* ve gerekse *Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)*'dan aynı meâlde hadîs nakledilmiştir (401).

Keyfe Kâne Yemiynü'n-Nebi'de *Hz. Ebu Hüreyre*'den. *İmam Müslim;* Sahih. 4. Kitabü's- Salât. 112/426. *Enes b. Malik (r.a.)* ve 10. Kitabü'l-Küsûf. 1. Babu Salâti'l- Küsûf. 1/901 No.lu *Hz. Âişe (r.a.)*'dan 43. Kitabu'l-Fadaile, 37. Babu Tevkirihi *(s.a.v.)* ve Terki iksari sualihi'de 134/2359 No. da *Enes b. Malik (r.a.)*'dan *İmam Tirmizî;* Sünen. Kitab (Ebvabü)'z-Zühdi. 8. Babu Ma Câe fi Fadli'l- Bukaî Min Haşyetillahi'de 2313 No. ile *Ebu Zeri Gıfarî*'den 2314 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan *İbn Mâce;* Sünen. 37. Kitabü'z-Zühdi. 19. Babü'l-Hüzni'd ve'l-Bükai. 4190 No. ile *Ebu Zer-i Gıfarî (r.a.)*'dan, *Nesaî;* Sünen. Kitabü's-Sehv Babu'n-Nehyi an Mübadereti'l-İmam bi'l-İnsiraf mine's-Salâtî'de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan. *İmam Malik;* Muvatta. Kitabü'l- Küsûf, 1. Babda tahriç etmişlerdir.

(399) 398'de gösterilen tahrice bakılmalıdır.

(400) *İmam Buharî;* Sünen. Kitabu't-Teheccüd, Babu Kıyami'n-*Nebiyyi (s.a.v.)* hatta terime kademahü... de *Mugire b. Şu'be (r.a.)*'dan Kitabü'r- Rukak. Babu's- Sabrian Meharimillahi İnne ma Yuveffe's-Sabirune ecrühüm bi gayri hisab'da yine *Mugire b. Şu'be (r.a.)*'dan *İmam Müslim;* Sahih. 50. Kitabu sıfati'l- Münafıkiyn ve Ahkamihim. 18. Babu İksari'l-Âmali ve'l-İctihadi fi'l- İbadetin'de. Hadîs No. 79/2819 ve 80 (.....) yine *Mugire b. Şu'be* ve 812820 No. ile *Hz. Âişe (r.a.)*'dan tahriç etmişlerdir. *İmam Tirmizi;* Şemail. Babu Ma Câe fi İbadetin *Nebiyyi (s.a.v.)* de üç metni de tahriç etmiştir. Bak Şerh-i Şemail: Shf. 380.

(401). 400 No.lu tahriçte gösterilen kaynaklara ve gösterilen yerlere bakınız.

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'in ameli, devamlı idi. Onun yapabildiğini hanginiz yapabilir?"** (402). **"Bazen öylesine oruç tutardı ki, bir daha orucunu açmayacağını zannederdik. Bazen de iftar ederdi ve biz oruç tutmadığını** (nâfile oruç) **sanırdık."**

İbn Abbas, Ümmü Seleme ve Enes (radıyallahu anhum)'lardan da aynı meâlde hadîs rivayet edilmiştir. Dedi (ler) ki:

"Onu gece namaz kılarak görmek istemezdin (buna azami gayreti gösterirdin fakat) **yine de onu gece namaz kılarken görürdün! Onu uyurken görmek istemezdin, bir de bakardın ki, onu uyuyor bulurdun!"** (403).

Avf b. Malik (r.a.) dedi ki:

"Bir gece Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **ile beraberdim, misvak kullandı, abdest aldı, sonra namaza durdu. Onunla beraber ben de namaza durdum. Bakara sûresinden okumaya başladı. Rahmet âyeti geçtiğinde durdu, Allah'tan rahmet diledi. Azab âyeti geçtiğinde durdu. Azab'tan Allah'a sığındı. Sonra rükûa vardı, ayakta durduğu kadar (rükûda) durdu. Şöyle diyordu:**

"Sübhane zil- Ceberûti ve'l- Melekûti ve'l- Azameti".
Sonra secdeye vardı, aynı rükûda söylediğini söyledi. Sonra Âl-i İmran'ı

---

(402) *Buharî;* Sahih. Kitabü's- Savm. Babun Hel Yahussu Şey'en mine'l- Eyyam'da *Hz. Âişe (r.a.)*'dan. Kitabu'r- Rikak, Babu'l- Kasdi ve'l- Mûdavemeti ale'l- Amel'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan iki ayrı metin ve senedle. *İmam Müslim;* Sahih. 6. Kitabu Salâti'l- Misafirin ve Kasriha. 30. Babu Fazileti'l-Ameli'd-Daim, min Kıyami'l-Leyli ve Gayrihi'nde 215/782 No. ile *Ebu Seleme* ve *Hz. Âişe*'den 216 No. ile *Ebu Seleme*'de 217 (783) ve 218 No. ile *Hz. Âişe*'den iki ayrı senedle mânen bu hadîslerle mütekarib iki metin rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud;* Sünen. Kitabü's- Salât. Ebvabu Kıyami'l- Leyl Babun fi Salaâti'l-Leyl'de *Sa'd b. Hişam*'dan uzun bir sebeb-i vûrudla *Hz. Âişe (r.a.)*'dan.

(403) *Buharî;* Sahih. Kitabü's- Savm. Babün Ma Yüzkerü min Savmi'n- *Nebiyyi (s.a.v.)* "La V'Allahi la yesumu" da *Enes (r.a.)*'dan iki ayrı metinle ve *Hz. Abdullah b. Abbas*'dan mütekarıbü'l- Elfaz ve mânâ bir metinle rivayeti tahriç etmiştir. Babu Savmu's-Şaban'da *Hz. Âişe (r.a.)*'dan ve yine mütekaribü'l- Elfaz ve mânâ bir metni tahriç etmiştir. *İmam Müslim;* Sahih; 13. Kitabu's- Siyam, 34. Babu's- Siyami'n- Nebiyyi *(s.a.v.)* fi gayri Ramazane... de 172/1156 No. ile *Hz. Âişe (r.a.)*'dan 173-174 ve 175- 176 No. ile yine ondan 177/782 No. ile *Ebu Seleme*'den 178/1157 ve 179 No. ile *Abdullah b. Abbas (r.a.)*'dan 180/1158 No. ile *Enes b Malik (r.a.)* tahriç etmişlerdi. *İmam Ebu Davud;* Sünen. Kitabü's-Savm. Babu Keyfe Kâne Yesûmu'n-Nebiyyü *(s.a.v.)* de *Hz. Âişe*'den ve *Ebu Hüreyre* ile *Ebu Seleme (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

İmam Nesaî; Sünen. Kitabü's- Siyam (Babu) Zikri Hadîsi *Ebu Seleme* fi zalik'de *Ebu Seleme*'den ve onu takiben "el-İhtilaf alâ Muhammed İbn İbrahim fiyhi" de metinlerde ve senedlerdeki farklarıyla *Ümmü Seleme* ve *Hz. Âişe*'den gelen rivayetleri kendi tesbit ederek vermiştir. Ayrıca Kitabü's-Siyam (Babu) Savmü'n-Nebi *(s.a.v.)* de yukarıda gösterilen şekilde sened ve metini ihtilafları ile rivayetleri tahriç etmiştir. Sünen-i *İbn Mâce;* 7. Kitabü's- Siyam. 30. Babu ma câe fi Siyami'n- *Nebiyyi (s.a.v.)* 1710 No. ile *Abdullah b. Abbas* rivayetleri tahriç etmişlerdir.

okudu. Sonra her rek'atta bir sûre okudu. Diğer rek'atlerde de böyle yaptı." (404).

Huzeyfe (radıyallahu anh)'dan da aynısı rivayet edildi. Dedi ki:

"Ayakta durduğu gibi (yani o mikdarda) **secde etti. İki secde arasında da onun gibi oturdu. Namazda, Bakara, Âl-i İmran, Nisa ve Mâide** (sûrelerini) **okudu."** (405).

Âişe (radıyallahu anha)'dan:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **"Bütün gece tek bir âyetle namaz kıldı."** (406).

Abdullah b. eş-Şıhhîr (radıyallahu anh)'dan (407):

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**e geldim, namaz kılıyordu. Göğsünde tencerenin kaynamasını andıran bir uğultu** (ses) **vardı."** (408).

İbn Ebî Hâle (radıyallahu anh) dedi ki:

"Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **devamlı hüzünlü ve düşünceli idi. Onun rahatı yoktu** (hiç)!" (409).

---

(404) *İmam Tirmizî;* Sünen, Ebvabü's- Salât, Babu Ma Câe Enne Yücafî yedeyhi an Cenbeyhi fi'r-Rukuî 262 No. ile *Huzeyfe (r.a.)*'dan *İmam Ebu Davud;* Sünen. Kitabü's- Salât, Babü't-Tefri-i Ebvabi'r-Rukuî ve's-Sucudi ve vaz-i'l-Yedeyni ale'r-Rukbeteyni'de *Avf b. Maliki'l*-Eşcai'den ve Huzeyfeti'l-Yemânî'den iki ayrı metin halinde *İmam Nesai;* Sünen. Kitabu İftitahi's-Salât. (Bab) Taavvüzi'l-Karii iza Merre bi âyeti Azabin ile Mes'elü'l-Karii iza Merre bi âyeti Rahmetin'de Huzeyfetü'l- Yemanî'den iki senedle iki ayrı metin halinde ayrıca, aynı kitap, Babu'z-Zikri fi'r-Rukuî'de yine *Huzeyfe (r.a.)*'dan ve aynı yerde Nev'un Âhar mine'z- Zikri fi'r-Rukûi'de *Avf. b. Malik (r.a.)*'dan. Ayrıca Babu (Kitab)ü't-Tatbik Nev'un âhar adıyla açtığı Babu'd- Duai fi's- Sucud'a ilhak eylediği yerde *Kaadı İyaz*'ın Şifa metnine aldığı metnin tamamını yine *Avf b. Malik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İbn Mâce;* Sünen. 5. Kitabu ikameti's- Salâti ve's- Sünneti fiyha, 179. Babu Ma Câe fi'l- Kiraeti fi Salâti'l- Leyli'de *Huzeyfe (r.a.)*'dan 1351 No.lu metinle rivayeti tesbit ve tahriç eylemiştir.

(405) Hadîsin zahirinde bu sûreleri tek rek'atta okuduğu anlaşılıyorsa da sahih olan kavle göre dört rek'atte okumuştur. Hadîsin kaynakları için (404) No.lu dipnota bakıla.

(406) Bu âyet (İN TUAZZİBHUM FE İNNEHÜM İBADUK VE İN TAĞFİRLEHÜM FE İNNEKE ENTE'L-AZİZÜ'L-HAKİM) âyetidir.

(407) *Abdullah b. Şıhhîr b. Avf b. Kâ'b b. Vakdan İbni'l-Haris*-Sahabîdir. İsabe C. 2, Shf. 316. Tercüme No. 4743.

(408) *İmam Nesaî;* Sünen. Kitabü's-Sehv, Babu'l-Bukâi fi's-Salâti'de Muttarif'den o da babasından olmak üzere Şifa metnindeki lâfızlarla, *İmam Ebu Davud Sünen.* Kitabu's- Salât. Babu'l- Bükâi fi's-Salâti'de yine Muttarif'den o da babasından olarak rivayeti tesbit ve tahriç etmişlerdir. *İmam Tirmizî;* Şemail. Babu Ma Câe Bükâi Resûlillahi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de *Abdullah b. Şıhhîr (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir.

(409) *İmam Tirmizi;* Şemail'de *İbn Ebi Hale*'den rivayet etmiştir.

"Günde yüz kere Allah'a istiğfarda bulunurum!" (410) (yetmiş kere) (411) olarak da rivayet edilmiştir.

Ali (radıyallahu anh)'dan:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den takip ettiği usûlü sordum; şöyle buyurdular:

— **Marifet sermayem, akıl dinimin aslı, sevgi temelim, iştiyak merkebim, zikrullah yoldaşım, güvenç bitmeyen hazinem, hüzün arkadaşım, ilim silâhım, sabır elbisem, rıza ganimetim, acz iftiharım, zühd sanatım, yakîn gücüm, sadakat şefi'im, itaat hasbim** (yetindiğim şey) **cihat ahlâkımdır. Göz aydınlığıma gelince** (o da) **şüphe yok ki namazdır!**

Diğer bir hadîste ise:

"**Semere-i Füadım onun zikrindedir. Kederim ümmetim içindir. İştiyakımsa Rabbim** (Azze ve Cellę) **yedir!**" şeklinde varit olmuştur.

Şunu iyi bil ki: Vücutça, yüzce güzellik, soyca üstünlük, ahlâkça eşsizlik. Hulâsa bütün güzel sıfat ve özellikler, olgunluk ve faziletlerde peygamberler diğer insanlardan farklıdırlar. Çünkü onların rütbeleri rütbelerin en şereflisi, dereceleri de derecelerin en yükseğidir. Ne var ki Allah (c.c.) **kendi aralarında da bazı üstünlükler te'sis buyurmuştur.**

DERECE İTİBARİYLE PEYGAMBERLERİN BİRBİRİNDEN ÜSTÜNLÜKLERİ

Allah (c.c.) buyurmuştur:

"(Bu suretle zikr edilen) **o peygamberler** (yok mu?)— **biz onların kimine kiminden üstün meziyetler verdik.**" (412).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuştur:

"**Bedr gecesindeki ay gibi parlak bir şekilde Cennete ilk girecek olan zümre...** (Sonra hadîsin sonunda şöyle buyurdu): "**Tek Âdem şeklinde, uzunluğu gökte altmış arşın olan babaları Âdem kılığında.**" (413).

---

(410) *İmam Müslim;* Sahih, 48. Kitabü'z- Zikri ve'd-Dua. 12. Babu İstihbabi'l- İstiğfarî ve'l- İstiksari fiyhi. Hadis No. 41/2702'de Eazzi'l- Müzenî'den ve 42 (...) No. ile *İbn Ömer (r.a.)*'dan. *İmam Ebu Davud;* Sünen. Kitabü's- Salâti, Tefriu Ebvabi'l- Vitri. Babün fi'l- İstiğfarî'de yine aynı sahabiden. *İmam Tirmizî;* Ebvabü't-Tefsirî'l-Kur'ân'i ve min tefsiri sûreti *Muhammed (s.a.v.)* de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan *İmam İbn Mâce;* Sünen. 33. Kitabü'l- Edeb. 57. Babu'l- İstiğfari. 3815 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(411) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabu'd- Daavati, Babu İstiğfari'n *-Nebiyyi (s.a.v.)* fi'l- Yevmi ve'l- Leyle de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. *İmam Tirmizî;* Sünen, Ebvabü Tefsiri'l-Kur'ân'i ve min sûreti *Muhammed (s.a.v.)* de 3255 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. *Imam Ibn Mâce;* Sünen. 33. Kitabü'l-Edeb. 57. Babu'l-İstiğfar'da 3816 No. da *İbn Ebi Musa* babasından, o da dedesinden olmak üzere rivayet etmiş, 3817 No. ile *Huzeyfe (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Kitabu's- Salât. Tefriu Ebvabi'l-Vitri. *Hz. Ebu Bekir (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir.

(412) Bakara Sûresi, âyet: 253.

(413) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabu Bedi'l- Halki. Babu Ma Câe fi Sifati'l- Cenneti ve inneha Mahlûkatün'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan üç ayrı tarikle üç ayrı metni tahriç etmiştir. Ayrıca Kitabü'l-Enbiya,

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'ın rivayet ettiği bir hadîsde şöyle geçer:

"**Musa'yı, nahif cisimli, uzun burunlu olarak gördüm. Şenûe** (Yemen kabilelerinden bir kabile) **adamlarından birini andırıyordu. İsa'yı gördüm. Bir de baktım ki o, orta boylu, yüzü fazlaca benli kırmızıya yakın bir adamı andırıyordu. Sanki güneş görmemiş kapalı bir yerden çıkmıştı.**" (414).

Diğer bir hadîsde:

"**Kılıç gibi ince karınlı idi**" şeklinde varit olmuştur. "**Bana gelince, ben İbrahim evlâdına en çok benzeyenim!**" (415).

Musa (aleyhisselâm)'ı anlatan diğer bir hadîsde şöyle geçer:

"**Erkeklerin esmerlerinden gördüğümün en güzeli gibi...**" (416).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'ın rivayet ettiği hadîsde şöyle vârit olmuştur:

"**Lût** *(aleyhisselâm)*'**dan sonra Allah'ın peygamber olarak gönderdiği kimse mutlaka kavminin zirvesinde olan kimsedir!**". (Zirve)nin yerine (serveti) olarak da rivayet edilmiştir ki, buna göre anlam:

"Yani; **kendisini düşmanlardan koruyacak, saldırılarını önleyecek büyük bir sülâleye sahip olarak göndermiştir**" şeklinde olur (417).

İmam Tirmizî; Katâde'den mürsel olarak, *Dârekutnî; Katâde* o da *Enes (r.a.)*'dan mevkuf olarak rivayet ettikleri hadîste şöyle buyurulmuştur:

"**Allah** (c.c.)'ın **gönderdiği hiçbir peygamber yoktur ki, yüzü ve sesi**

Babu Kavlillahi Teâlâ: "Ve iz Kale Rabbuke li'l- Meliketi inni Cailün fi'l- Ardı Halife" de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. *Tirmizi;* Sünen. 38. Ebvabu Sıfati'l- Kıyame. Babün (A'kaleha ve tevekkele) de *Ebu Said'i-Hudri (r.a.)*'dan 2524 No. ile tahriç etmiştir. Ayrıca 39. Ebvabu Sıfati'l- Cenneti'de 2537 No. ile yine *Ebu Said-i Hudrî (r.a.)* tahriç etmiştir. *İbn Mâce;* Sünen. 37. Kitabü'z- Zühd. 39. Babu Sıfati'l- Cenneti. 4333 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. Ayrıca Mütekaribul mânâ ve Elfâz olarak, *Buharî;* Sünen Kitabu'r-Rikak. Babun Yedhulü Cennete Seb'üne elfen bi gayri hisab'da ve Babu Sıfati'l-Cenneti ve'n- Nar'da yine *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. *İmam Müslim;* 1. Kitabü'l- İyman, 94. Babu'd- Delili alâ Duhuli Taifetin mine'l- Müslimine'l- Cennete bi Gayri Hisabin vela azab. 367/216. 368-369 de yine *Ebu Hüreyre (r.a.)*.

(414) *İmam Buharî;* 60. Kitabu'l- Enbiya. 24. Babu Kavlillahi Teâlâ: (Hel Etâke Hadîsü Musa" ve "Kellem Allahü Musa tekliyma" da *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. *İmam Müslim;* 1. Kitabu'l- İyman, 74. Babu'l-İsra bi Resûlillahi *(s.a.v.)* de 271/167 No. ile *Cabir (r.a.)*'dan ve *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan 272/168 No. ile tahriç etmiştir.

(415) 414 No.lu dipnotta zikredilen kaynakların gösterilen bablarına bakıla.

(416) 414 No.lu dipnotta zikredilen kaynakların gösterilen bablarına bakıla.

(417 *İmam Tirmizî;* Sünen. 48. Ebvabu Tefsirü'l-Kur'ân. Ve min tefsiri sûreti *Yusuf.* Hadîs No. 3115'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan rivayeti tahriç eylemiştir. *İmam Süyûtî;* Menahilü's-Safa (Shf. 27) da Ebu Ya'lâ'l-Mavsilî ve *İbn Cerîr-i Taberî* ayrı ayrı tariklerle *Said b. Mansur*'un da Sünen'inde *Abdullah b. Abbas*'dan mevkuf olarak tahriç eylediğini beyan eylemektedir.

güzel olmasın! Peygamberinize gelince: Yüz ve ses bakımından onların en güzelidir." *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (418).

Herakliyüs hakkında vârit olan hadîsde şöyle geçer (yani Herakliyüs der ki): "Sana onun soyundan sordum. İçinizde soyca en üstün olan bir zât olduğunu söyledin. Peygamberler genellikle kavimlerinin (en soylu) soyundan gelirler." (419).

Cenab-ı Hak *Eyyub (aleyhisselâm)* hakkında:

"Biz onu sabr eden biri olarak bulduk (gördük). **Ne güzel kuldur o!"** (420).

Yahya (aleyhisselâm)'a hitaben şöyle buyurmuşlardır:

"Ey Yahya! Kitabı kuvvetle tut! (al)" (421).

Âl-i İmran sûresinin bir âyetinde de:

"Şüphesiz Allah Âdem'i, Nun'u, Âl-i İbrahim'i, Âl-i İmran'ı âlemler üzerine (tercih edip) **seçmiştir."** (422), buyurulmuştur.

Nuh (aleyhisselâm) hakkında, İsra sûresinde:

"Şüphesiz o, çok şükreden bir kuldu!" (423) buyurulmuştur.

Yine *Âl-i İmran* sûresinde *İsa (aleyhisselâm)*'a dair:

"Şüphesiz Allah kendinden olan bir kelime ile müjdeliyor ki, onun adı Mesih'tir." (424), buyurulmuştur.

Âyetin sonuna kadar *İsa (aleyhisselâm)* övülmüştür.

Ahzab sûresinin 69. âyetinde de *Musa (aleyhisselâm)*'ı övmüştür:

"Ey iman edenler, siz de Musa'yı incitenler gibi olmayın! Nihayet Allah onu, dedikleri şeyden temiz çıkardı. O, Allah indinde yüzlü (itibarlı bir zat) **idi."**

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuştur:

"Musa son derece hayâlı ve örtünen bir adamdı. Çok hayâlı olduğu için cesedinden hiçbir şeyi görünmezdi." (425).

---

(418) *İmam Tirmizî;* Şemail'de, *Katâde*'den mürsel olarak rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Darekutnî, Malik b. Enes*'den onu tahriç etmiştir diye hem *İmam Süyûtî* hem iki Şifa şarihi *Aliyyü'l-Kaarî ve Hafacî* beyan etmişlerdir.

(419) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabu Keyfe Kâne Bedu'l- Vahyi'de *İbn Abbas (r.a.)*'dan. *İmam Müslim;* 32. Kitabu'l- Cihad ve's- Siyer. 26. Babu Kitabi'n-*Nebiyyi (s.a.v.)* ilâ Hrakl Yedu'hu ile'l-İslâm'da, 74/1773 No.lu hadîsle *İbn Abbas (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(420) Sâd sûresi, âyet, 44. (421) Meryem Sûresi, âyet 12. (422) Âl-i İmran, âyet, 33. (423) İsra Sûresi, âyet 3. (424) Âl-i İmran Sûresi, âyet 45.

(425) *İmam Buharî;* Sahih. 5. Kitabu'l- Gusli, 20 Babu Men İğtesele Uryanen vahdedu fi'l- Halveti de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. *İmam Müslim;* Sahih. 43. Kitabu'l- Fadail 42. Babun Min Fadaile *Musa (a.s.)* da. *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan 155/339 No. ile tahriç etmiştir.

Onun hakkında Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur:

"Bunun üzerine Rabbim bana hükmü (peygamberlikle ilmi) **hibe etmiştir."** (426).

Yine *Musa (aleyhisselâm)* hakkında:

"Ben size gönderilmiş pek emin bir peygamberim!" (427) buyurulmuştur.

"Peygamberlerden ulü'l-Azm olanların sabrettikleri gibi sen de sabret!" (428).

"Çalıştırdığın kimsenin en hayırlısı: Çok güçlü ve emin olandır!" (429).

Yine *Musa (aleyhisselâm)* kastedilmiştir.

İbrahim (aleyhisselâm) hakkında ise, şöyle buyurulmuştur:

"Biz ona (yani İbrahim'e) **İshak'ı ve Ya'kub'u hibe ettik** (yani lütûf olarak bahşettik)" (430).

Cenab-ı Hak;

Görüyorsunuz ya hemen hemen peygamberlerin hepsini güzel vasıflarla anlatmıştır. Yine *İbrahim (aleyhisselâm)* hakkında:

"Biz onu halim bir çocukla müjdeledik!" (431).

İsmail (aleyhisselâm) hakkında:

"İnşallah beni sabredicilerden bulacaksın!" (432).

"Şüphesiz o va'dında sadık idi." (433), âyetleri varit olmuştur.

Yine *Musa (aleyhisselâm)* hakkında:

"Şüphesiz o, ihlâsa erdirilmiş idi." (434), buyurulmuştur.

Süleyman (aleyhisselâm) hakkında:

"Ne güzel kuldu o!" (435), buyurulup övülmüştür.

"Hatırla, kullarımız İbrahim, İshak ve Ya'kub'u." (436).

Âyetinde hem *İbrahim* hem de *İshak* ile *Ya'kub* anlatılmıştır.

Davud (aleyhisselâm) da:

"Onun mülkünü de kuvvetlendirdik. Ona hikmet ve fasl-ı hitap (hakkı batıldan ayırma kabiliyeti) **verdik."** (437) âyetinde övülmüştür.

---

(426) Şuarâ Sûresi, âyet: 21. (427) Duhan Sûresi, âyet: 18. (428) Ahkaf Sûresi, âyet: 35. (429) Kasas Sûresi, âyet: 26. (430) En'am Sûresi, âyet: 84. (431) Saffat Sûresi, âyet: 101. (432) Saffat Sûresi, âyet: 102. (433) Meryem Sûresi, âyet: 54 (434) Meryem Sûresi, âyet: 51. (435) Sad Sûresi, âyet: 30. (436) Sad Sûresi, âyet: 45. (437) Sad Sûresi, âyet: 20

Yusuf (aleyhisselâm) hakkında:

"Beni bu yerin (Mısır'ın) **hazineleri üzerine memur tayin et. Çünkü ben, iyi korur; iyi bilirim."** (438) buyurulmuştur.

Şuayb (aleyhisselâm) hakkında:

"İnşallah beni salihlerden bulacaksın!" (439) buyurulmuştur.

Yine onun hakkında buyurulmuştur:

"Dedi ki: Sizi ne şeyden alıkoydumsa onda, size muhalefet etmek istemiyorum. Ben sadece gücüm yettiği kadar ıslah (etmek) **isterim."** (440).

Lût (aleyhisselâm) hakkında:

"Lût'a gelince: Ona biz hükmü ve ilmi verdik." (441) buyurulmuştur.

Kendilerine ait, yani kendilerinden bahseden sûrelerde isimleri geçen peygamberler hakkında ise:

"Şüphesiz onlar itaatlarda yarış yaparlardı." (422) diye buyurulmuştur.

Süfyan dedi ki: "Birçok âyetlerde zikredilen peygamberlerin hasletleri ve olgunluklarına delâlet eden ahlâkî güzellikleri bir nevî devamlılık ifade eden hüzün (derin tefekkür)'dür. Bu nevîden olarak birçok hadîsler de vârit olmuştur. Nitekim *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuşlardır:

"Kerimoğlu, Kerimoğlu, Kerimoğlu Kerim: Yusuf b. Ya'kub b. İshak b. İbrahim'dir ki, O, Peygamberoğlu, Peygamberoğlu, Peygamberdir." (433).

Enes (r.a.)'dan rivayet olunan hadîsde vârit olmuştur.

"Peygamberler de öyle: Gözleri uyur, fakat kalbleri uyumaz." (444).

Rivayet olunduğuna göre; *Süleyman (aleyhisselâm)* bunca mülk ve-

---

(438) *Yusuf (a.s.)* Sûresi, âyet: 55.

(439) Kasas Sûresi, âyet: 27.

(440) Hud Sûresi, âyet: 80.

(441) *Enbiya (a.s.)* Sûresi, âyet: 74.

(442) *Âl-i İmran* Sûresi, âyet: 114. *Enbiya* Sûresi, âyet: 90. Mü'minun Sûresi, âyet: 60.

(443) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabu't-Tefsir Tefsirû Sûretû *Yusuf (a.s.)* ve *Babu Kavlihi teâlâ:* "Ve Yütimmu nimetehu aleyke..." *Abdullah b. Ömer (r.a.)*'dan Kitabü'l- Enbiya, Babu (Kavlillahi Teâlâ) Em Küntüm Şühedae İz Hazara Yâ'kube'l-Mevti... de yine *İbn Ömer (r.a.)*'dan, *İmam Tirmizî;* Sünen. Ebvabü Tefsirü'l- Kur'ân. Ve Min Sûreti. *Yusuf (a.s.)*'da 3115 No.lu *Ebu Hüreyre (r.a.)* tahriç edilen hadîs-i şerifi tahriç etmiştir. Ayrıca *İbn Hibban* ve Hâkim tahriç etmişlerdir.

(444) *İmam Buharî;* Kitabu'l- Teheccüd. Babu Kıyami'n- *Nebiyyi*'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan. Kitabu't-Teravih, Babu Fadli men Kaame Ramazane'de yine *Âişe (r.a.)*'dan Kitabü'l-Menakib, Babu Kâne'n-*Nebiyyü (s.a.v.)* tenamü Aynühü vela yenamü Kalbuhu... de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan. Müslim; Sahih. 6. Kitabu'l- Musafirin, 17. Babu Salâti'l- Leyli ve adedi... 125/738'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan. *Ebu Davud;* Sünen Kitabu't-Tahare, Babun fi'l-Vuzu' mine'n-Nevmi'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan *Ebu Davud;* Sünen Kitabu't-Tahare, Babun fi'l-Vuzu' mine'n-Nevmi'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan, Kitabü's-Salâti. Ebvabu Kıyami'l-Leyli Babu Salâti'l-Leyli'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan. *İmam Tirmizî;* Sünen. Ebvabü's-Salâti, 213. Babu ma câe fi vasfi Salâti'n- *Nebiyyi (s.a.v.)* de 439 No. ile *Hz. Âişe*'den, rivayeti tahriç etmişlerdir.

rildiği halde, Allah'a karşı huşû ve tevazu duyduğundan gözünü semaya kaldıramazdı (445). İnsanlara çeşitli ve pek lezzetli yemekler yedirdiği halde kendisi arpa ekmeğiyle yetinirdi (446).

Ona:

"Ey âbitler başı, zahitler hüccetinin oğlu!" diye vahyolunmuştur.

Rüzgâra binmiş askerleri ile birlikte giderken bir ihtiyar kadın yolunu keserdi. Rüzgâra emredip durdururdu ve önünü kesen o ihtiyar kadının ihtiyacını gördükten sonra yoluna revân olurdu.

Yusuf (aleyhisselâm) a:

"Yeryüzünün hazineleri elinde olduğu halde ne diye açlık çekiyorsun?" denildi. Şu ilginç cevabı verdi:

"Kendim doyup da açları unutmaktan korkuyorum!".

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'dan nakledildiğine göre Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

"Zebur'u kolayca okuma istidadı Davut *(aleyhisselâm)*'a verilmiştir. Hem de öylesine ki, hayvanın eğerlenmesini emrederdi, henüz eğerlenmeden önce okumayı bitirirdi. O, ancak elinin emeğini yerdi" (447).

Allah (c.c.) onun hakkında şöyle buyurmuştur:

"Ona demiri de yumuşattık. Uzun zırhlar yap (onları) **dokumada intizamı gözet."** (448) diye buyurduk.

Beytü'l-Mala ihtiyaç duymadan kendi emeğiyle rızıklandırılması için Allah'a niyazda bulunmuştur.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuşlardır:

"Allah'a en sevimli namaz, Davud *(aleyhisselâm)*'ın namazıdır! Allah'a en sevimli oruç Davud *(aleyhisselâm)*'ın orucudur. Gecenin yarısını uyur, üçte birini namazla ihya ederdi. Altıda birini de uyumakla geçirirdi. Bir gün oruç tutardı, bir gün tutmazdı. (Yani gün aşırı oruç tutardı.)" (449).

"Yün giyerdi, kıldan yapılmış şilte sererdi, küllü arpa ekmeğini tuzla yerdi. İçecek suyunu gözünden akan yaşlarla karıştırdı" (450).

---

(445) *İmam Taberanî;* Mu'cemin'de *Ebu Hüreyre (r.a.)* merfuan rivayet etmiştir diye, *Süyûtî;* Menahilü's-Safa (Shf. 27)'da *Aliyyü'l-Kaarî,* Şerh-i Şifa (C. 1, Shf. 189)'da kaydediyor.

(446) *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.) Zühd* adlı kitabında Ferkadi's-Sencî'den rivayet ettiğini, *Süyûtî;* Menahilü's-Safa (Shf. 27), *Aliyyü'l-Kaarî* (C.1, Shf. 189)'da kaydediyor.

(447) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabu'l- Enbiya, Babu Kavlillahi Teâlâ: "... Ve *Ateyna Davude Zebura*..." da *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan ve Kitabu't- Tefsir Sûretü'l- İsra. Babu Kavlihi Teâlâ... "... Ve *Ateyna Davude Zebura*..." da yine *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(448) Sebe' 10, 11.

(449) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabu'l-Enbiya. Babu Ehabbu's-Salâti il-Allahi Salâtü Davude... de *Abdullah b. Ömer ve Hazreti Âişe (r.a.)*'dan Kitabü't-Teheccüd, Babu Men Name İnde's-Seheri'de

Ma'hut yanıltıdan sonra güldüğü katiyen görülmemiştir. Rabbinden hayâ ederek gözünü bir daha semaya dikmemiştir. Bütün hayatını ağlamakla geçirmiştir (451).

Denildi ki: Yaşlarından yerde ot bitinceye kadar ağladı. Yanaklarında yaşları hendek açıncaya kadar ağladı (452).

Denildi ki: Tanınmaz bir halde (dışarı) çıkardı. Lâkin kendisine yapılan övgüyü duyunca, Allah'a olan tevazuu artardı.

İsa (aleyhisselâm)'a gelince:

Kendisine dediler ki:

— **Sanmam ki; Allah seni kendisinden alıkoyacak bir merkeple meşgul etsin!** (445).

Kıldan elbise giyerdi. Ağaç yapraklarını yerdi. Evi yoktu, nerde uykusu gelirse oracıkta uyurdu (454). **En hoşlandığı isimlerden biri de "Miskin" ismi idi. Daima kendisine** (miskin) **denilmesinden hoşlanırdı** (455).

Rivayet olunduğuna göre: *Musa (aleyhisselâm):*
Medyen suyuna geldiği zaman, zayıflıktan nerde ise karnındaki yeşil bakla görünecekti (456).

Abdullah b. Amr'dan, *İmam Müslim;* 13. Kitabü's-Siyami, 35. Babü'n-Nehyi an Savmi'd-Dehri li men tedarrara bihi ev fevvete bihi Hakkan evlem Yuftir el-Iydeyni'de 189, 190'da Şifa'da zikredilen metni ayni lâfızlarla *Abdullah b. Amr (r.a.)*'dan tahriç ettiği gibi bu babta 181/1159'dan 193'e kadar bütün rivayet tariklerine ait metinleri tahriç etmiştir. Bu hadîs-i şerifi, *İmam Nesaî;* Sünen. Kitabü's-Siyam. (Babu) Savmı *Nebiyyullah Davud (aleyhisselâm) Abdullah b. Amr*'den, *İmam İbn Mâce;* Sünen. 7. Kitabu's-Siyam, 31. Babu Ma Câe fi *Siyami Davud (a.s.)* 1712 No. ile yine *Abdullah b. Amr*'den tahriç eylemişlerdir.

(450) *İbn Ebi Hatem;* Tefsir'inde *Vehb b. Münebbih ve Mücahid*'den mevkufen rivayet etti, diyor. *Süyûtî;* (Menahilü's-Safa, Shf. 27).

(451) *İmam Ahmed b. Hanbel;* Kitabü'z-Zühd'ünde, Ata tarikiyle *Ebu Abdullahi'l-Cedelî'den* rivayet etti. *Süyûtî;* Menahilü's-Safa Shf. 27.

(452) *İbn Ebi Hatem,* Tefsir'inde *Enes b. Malik (r.a.)*'den merfuan *Mücahid (r.h.)* ve diğerlerinden mevkuf olarak rivayet etti diye, *Süyûtî;* Menahilü's-Safa Shf. 21'de kaydetmiştir.

(453) *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.),* Kitabü'z-Zühd'te *İmam İbn Ebi Şeybe* Musannef'inde *Sâbit (r.a.)*'dan rivayet etmişlerdir. *Süyûtî;* Menahilü's-Safa Shf. 27 *Aliyyü'l-Kaarî* Şerh-i Şifa, C. 1, Shf. 190 diyorlar.

(454) *İbn Asakir,* Şam Tarihi'nde *Abdullah b. Abbas (r.a.) İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.)* Kitabü'z-Zühd'de, *Ubey'd, b. Umeyr*'den *Mücahid* ve *Sa'bî*'den rivayet etmişlerdir. *Süyûtî;* Menahilü's-Safa Shf. 27. *Aliyyü'l-Kaarî* Şerh. 1/190.

(455) *İmam Ahmed b. Hanbel,* Kitabü'z-Zühd'de *Said b. Abdülaziz*'den rivayet etmiştir. *Süyûtî;* Menahilü's-Safa Shf. 28.

(456) *İbn Ebi Hâtim, İbn Abbas (r.a.)*'dan mevkufen rivayet etmiş ve sahihlemiştir. *Süyûtî;* Menahilü's-Safa, Shf. 28.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuştur:

"And olsun ki benden önceki peygamberler yoksulluk ve haşeratla imtihana çekilirlerdi. Bu, onlarca size verilenlerden daha sevimli ve geçerliydi." (457).

İsa (aleyhisselâm) rastladığı hınzıra:

— Haydi selâmetle git, deyince, kendisine "— Nedir hınzıra karşı takındığın güzel tavır" denildiğinde şu cevabı verdi:

— Konuşan dilimi kötüye alıştırmak istemem!

İmam Mücahid dedi ki: "Yahya'nın yemeği (zühd-ü takvâsından ve kanaatından mütevellid) ot idi. Allah korkusundan öylesine ağlardı ki, gözlerinden akan yaşlar yanağında yer yapmıştı (458). İnsanlara ihtilât etmemek için vahşî hayvanlarla yemek yerdi (459).

Taberî, Vehb (b. Münebbih)'den rivayet etmiştir:

"*Musa (aleyhisselâm)* Ariş'te (bir nevi gölgelik) gölgelenirdi, taş çanağında yemek yerdi. Su içmek istediğinde eliyle değil de eğilip ağzı ile (Allah'a) karşı tevazuunu ifade etmek için) içerdi."

Bu hususta haberler pek çoktur, yazılmıştır. Olgunluk, güzel ahlâk ve şemailleri maruftur ve meşhurdur. Fazla uzatmaya lüzum yoktur. Sonra bazı cahil tarihçilerin, bunun aksine olan söz ve fikirlerine sakın iltifat etmeyesin!

Hind b. Ebi Hâle'nin Resûlullah'ın siyreti hakkında *Hz. Haseneyn (r.a.)*'dan tahrici:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in güzel ahlâkı, göz kamaştıran özellikleri, sayısız olgunluğunu belirten hasletleri hakkında sana geniş bilgi verdik. Bu hususta ikna edici eserler (sahih) hadîsler arz ettik. Aslında konu çok geniştir, böyle küçük kitablarla tam mânâsiyle belirtmek tabiî ki, imkânsızdır. Bu sebeple biz sahih ve meşhur kitablarda vârid olanları sunduk. Hepsinden bir nebze, tükenmek bilmeyen kaynaktan bir damla verdik. Ve bu bölümlere, *İbn Ebi Hâle*'den rivayet ettiğim *(r.a.) Hasen*'in naklettiği bir hadîsle son verdik. —O hadîs ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bütün şemailini, birçok vasıflarını içine almış, sîreti ve faziletlerinin kâfi derecede anlatmış ve çerçevelemiştir.

Bu hadîs hakkında— kuruluş ve ifade ettiği mânâ bakımından— güzel bir tenbihte bulunarak (fikirlerimizi) de açıkladık.

Bize, *Kadı Ebu Ali el-Hüseyin b. Muhammed, el-Hâfız* (hocam) beşyüz sekiz yılında rivayet etmiştir ve demiştir ki: Bize, *el- İmam Ebu'l-*

---

(457) *Hâkim*, el-Müstedrek'te *Ebu Saidi'l-Hudrî*'den tahriç etmiş ve sahihlemiştir. *Süyûtî;* Menahilü's-Safa, Shf. 28.

(458) *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.)* Kitabü'z- Zühd'de ve *İbn Ebi Hâtem*'de eserinde rivayet etmişlerdir. *Süyûtî;* Menahilü's-Safa Shf. 28.

(459) *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.)* Kitabü'z-Zühd'te *Ebu İdrisi'l- Havlani*'den rivayet etmiştir. *Süyûtî;* Menahilü's-Safa, Shf. 28.

Kasım Abdullah b. Tahir et-Temimi, El-Fakîh, El-Edib Ebu Bekr Muhammed b. Abdullah İbni'l-Hasen en- Nisâbûrî, Şeyhi Fakih Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. el-Hasen el- Muhammedî, et-Tunusî Kadı Ebu Ali el-Hasen b. Ali b. Ca'fer el- Vahşi (el-Belhi Ö. 471 H.) onlar da şöyle dediler:

Bize *Ebu'l- Kasim Ali b. Ahmed b. Muhammed, İbni'l- Hasen el- Huzâî, Ebu Said el- Haysem, b. Kuleyb eş- Şasî (Ö.335 H.) İsa Muhammed b. İsa, b. Sevre el-Hafız, Tirmizî, Süfyan b. Veki' (b. Cerrah) Cumey b. Ömer b. Abdurrahman el-İclî (el-Kûfî),* kitabında yazarak dedi ki:

Temim oğullarından, *Ebî Hâle*'nin torunlarından (Ebu Abdullah) künyesini taşıyan bir adam anlattı: *Ebî Hâle*'nin oğlundan: *Hasan b. Ali b. Ebî Talib (r.anhüma)*'dan (rivayet etti) *(İmam Hasen) (radıyallahu anh)* dedi ki:

Dayım, *Ebî Hâle*'nin oğlu *Hind*'e sordum.

Kâdi Ebu Ali (r.h.) dedi ki: (Bu konuyu) *Şeyh Ebu Tahir Ahmed b. el-Hasen b. Ahmed b. Hûda Dad el-Kercî el-Bakîllanî*'den okudum, dedi ki: Bize, *Şeyh Ecell Ebu'l - Fadl Ahmed b. el - Hasen b. Hayrun, Ebu Ali Hasan b. Ahmed b. İbrahim b. el - Hasen b. Muhammed b. Şazan b. Harb b. Mihran el - Farisî.* Kendilerine okunan hadîs metnini kabul ve ikrar ederek dedi ki: Bize; *Ebu Muhammed el- Hasen b. Muhammed b. Yahya b. el- Hasen b. Ca'fer b. Abdillah b. el- Hüseyin b. Ali b. Hüseyin b. Ali Ebi Talib (r.a.) ki, Tahiri'l- Alevî*'nin kardeşi oğlu (Ö. 358 H.) dedi ki: Bize; *İsmail b. Muhammed b. İshak, b. Ca'fer, b. Muhammed b. Ali b. el-Hüseyin b. Ali b. Ebi Talib (r.a.)* dedi ki: Bana; *Ali b. Cafer b. Muhammed b. Ali b. el- Hüseyin* kardeşi *Musa b. Ca'fer, Ca'fer b. Muhammed* babası *Muhammed b. Ali, Ali b. el- Hüseyin*'den (rivayet etmiştir) dedi ki: *Hasen b. Ali* şöyle demiştir: — *(Hadîsin) lafzı bu senedindir*—.

Dayım *Hind b. Ebî Hâle*'ye (Vassaf idi) Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hilyesinden (evsafından) sordum. Gayem bu hususta bana istinad edebileceğim bir şeyi anlatması idi...

Şöyle dedi:

"**Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **mehabeti ve herkes tarafından saygı gören, yüzü ayın ondördü gibi parlayan, kısa boylulardan uzun, uzun boylulardan kısa idi. Vekâr ifade eden bir baş'a sahibdi. Saçları pek sert değildi. Kendiliğinden ikiye bölünebilirdi. Kendiliğinden bölünmediği zaman** (bilhassa) **bölmeye çalışmazlardı. Saçını saldığı zaman** (mübarek) **kulaklarının yumuşağını geçecek** (kadar) **uzun olurdu. Rengi** (çiçekler kadar) **beyaz** (ve parlak) **idi. Geniş alınlı idi. Kaşları gür** (fakat ince) **ve mükemmeldi. İki kaş arası bitişik değil, açıktı.** (Allah'ın emrine aykırı bir hareket gördüğü zaman) **kan beynine hücum ederdi. Burnu uzun** (fakat ince ve güzel) **idi. Burnunun kendine has bir nuru vardı. O nur yükseldiği zaman, Peygamberi teemmül etmeyen kimse, burnunun uzun olduğunu sanırdı. Gür sakallı idi. Göz bebeği siyahtı. Yanakları biçimli idi.**

Ağzı biraz büyükçe (fakat kibarca) **idi. Dişleri seyrek ve inci gibi beyazdı. Göğüs kılları iplik gibi** (göbeğe kadar) **uzanmış bir çizgi takip ediyordu. Vücudu düzgündü. Karnı ve göğsü birbirine eşit olarak büyük bir bedene sahibdi, lâkin etleri sarkık değildi. Göğsü son derece güzel görünümlü idi. İki omuz arası açık ve genişti. Kalın kemikli idi. Boğazı ile göbeği arasında hat gibi çizilmiş kıllar vardı. Vücudu parıl parıl parıldardı.** (Mübarek) **memelerinde kıl yoktu. Kolları, omuzları göğsünün üst kısmı kıllı idi. Dirsek kemikleri el kemiklerinden biraz uzunca idi. Avuçları genişti.** (Bu, cömertliğinden bir kinâye de olabilir). **El ve ayakları biraz kalınca idi.** (Arablarda bu biçim eller ve ayaklar övülür). **Azaları güzel yapılı idi. Bilek ve ökçe kemikleri dolgunca idi. Ayaklarının tabanları fevkalâde idi. Yumuşaktı.** (Yürüdüğü zaman) su yapışmazdı (onlara). **Yerden kalktığı zaman sert kalkardı. Adımları dengeli idi. Hızlı fakat yumuşak bir yürüyüşe sahibdi.**

Yürüdüğü zaman, sanki yüksekten bir su dökülüyormuş gibi son derece ahenkli yürürdü. Döndüğü zaman bütün vücudu ile (kibarca) **dönerdi. Gözünü eğerdi.** (Rabbinden hayâ ettiği için..) **Yere bakışı, göğe bakışından daha uzundu. Bütün bakışlarında derin bir tefekkür vardı. Ashabını önüne alırdı** (kendisi). **Tevazuundan dolayı arkalarından giderdi. Tabii bu hazerde fakat seferde kendisi önden giderdi.**

Karşılaştığı kimseye ilk defa kendi selâm verirdi. (Sonra konuşmaya başlardı).

Dedim ki:

— Bana onun konuşma tarzını anlatınız! Şu cevabı verdi:

— **Allah'ın Resûlü** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **sürekli hüzünlü, devamlı düşünceli, rahatı olmayan bir Peygamberdi. Gereksiz yere konuşmazlardı. Sükûtu uzundu. Söze başlarken ve bitirirken ağzını biçimli açardı. Efradını câmi, ağyarını mani kelimelerle çok açık ve seçik bir tarzda konuşurdu. Lüzumsuz konuşmazdı. Lüzumlu olduğu zaman anlamını tam mânâsıyla anlatmak için sözü kısa kesmezdi. Yumuşak huylu idi, haşin değildi. Hâkir görmezdi.** (Rabbinin) **nimeti az olsa bile ona karşı saygısı büyüktü. Bir şeyi kınamazdı. Yenilecek bir şeyi beğenmemezlik etmezdi. Onu** (yenilecek bir şeyi) **övmezdi** (ki belki kendisini Rabbinden uzaklaştırır diye) **Hakk'a taarruz edildiği zaman, zaferi elde edinceye kadar kimse onun gazabının önüne geçemezdi. Kendi nefsi için kimseye öfkelenmezdi. Kendi nefsinin intikamını almaya çalışmazdı. İşaret ettiği zaman elinin tümü ile işaret ederdi. Taaccup ettiği zaman elini çevirip semaya kaldırırdı. Konuştuğu zaman sağ elinin baş parmağını sol elinin içine** (ya da baş parmağını kendi içine) **doğru kılardı.**

Öfkelendiği zaman, onu yenmesini bilirdi. Sevindiğinde gözlerini yumardı (tevazuundan dolayı)...

Bütün gülüşü, tebessümden ibaretti. Dişlerini sanki bulutlardan inen bir beyaz karmış gibi gösterirdi.

Hasen (radıyallahu anh) dedi ki:

"Bunun bir kısmını Ali'nin oğlu Hüseyin'den gizledim. Sonra onu anlatınca, bu babta beni geçmiş olduğunu gördüm. Babasına, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in girişinden, çıkışından, oturuşundan ve şekl(i-şemâilin)'den sordu. Onun hakkında (sormadık) hiçbir şeyi bırakmadı.

Hüseyin (radıyallahu anh) dedi ki: "Babama Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in girişinden sordum" şu cevabı verdi:

— **Onun** (evine) **girişi kendi nefsi içindi. Bu hususta O,** (Rabbi tarafından) **me'zun idi. Evine geldiği zaman girişini üç kısma ayırırdı: "Bir kısmını Allah için, bir kısmını ehli için, bir kısmını da kendi nefsi için. Sonra kendisine ayırdığı vakti de insanlarla bölüşürdü, hâsse** (ashabının ileri gelenleri) **vasıtasıyla âmme** (umum halka) **ulaştırırdı. Onlardan hiçbir şey gizlemezdi.**

Ehl-i fazlı tercih etmesi yine kendi emriyle olurdu. Dindeki üstünlüklerine göre muamele ederdi. Onlardan kimi, tek hacet, kimi iki ve ikiden fazla hacet sahibi olurdu. Onlarla meşgul olurdu. Onların ve tüm ümmetinin yararına olacak şeyleri kendine iş edinmişti. Mecliste bulunmayanlara tebliğ edilmesi için, bulunanları şu mübarek sözü ile uyarırdı:

"İçinizden, hazır bulunanlar bulunmayanlara tebliğ etsin! Bana ihtiyacını duyurmayan kimselerin ihtiyacını bildirin! Çünkü ihtiyacını duyuramayan kimsenin ihtiyacını sultana bildiren kimsenin ayaklarını Allah kıyamet gününde sâbit kılar."

İşte onun yanında ancak bunlardan bahs edilirdi. Kimseden (bundan başkasını) **kabul edip dinlemezdi** (460).

SÜFYAN B. VEKİ'DEN RESÛLULLAH (s.a.v.) İN SİYRETİ HAKKINDA TAHRİCİ

Süfyan b. Veki'den nakledilen hadîste şöyle vârid olmuştur:

"Yanına (ilim ve hikmet tahsil etmek için) **ziyaretçi olarak girerlerdi. Dağılırlarken ilim ve hikmetten nasiblerini almış bir delil, yani fakihler halinde çıkarlardı."**

Dedim ki: "Onun çıkışından (yani insanların yanına gelişi ve onlarla sohbet edişinden) bana biraz malûmat verir misiniz? Nasıl yaparlardı?".

Cevap verdi:

"Dilini hapsederdi (yani sükûtu tercih ederdi) **yalnız onları ilgilendiren hususlarda onları** (aralarındaki ayrılığı gidermek için) **birleştirirdi. Onları tefrik etmezdi. Her kavmin** (kabilenin veya milletin) **büyüğüne ikram edip onu onların başına geçirirdi. Ona karşı baş kaldırmamaları için insanları uyarırdı. Onlardan** (şerlerinden) **tâyin ettiği kimseleri korurdu. Kendi güzel hasletlerini ve mükemmel ahlâkını esirgemeden** (yapardı bunları). **Sahabîlerini** (göremediği zaman) **soruştururdu. Neden**

gelmediklerini insanlara sorup bilgi edinirdi. Güzeli tahsin ve tasvib, çirkini takbih buyururlardı. Bütün bunlarda itidali tercih ederdi. Gaflete kalkışırlar endişesiyle kendileri katiyen gaflet etmezlerdi. Usanmamaları için de azami gayret gösterirdi. Hulâsa her hal-ü tavrın ona göre bir ölçüsü vardı: Hakkı ikame etmekte zaaf göstermezdi. Hak ve hakikat ne ise onu yapardı. Hakkı (mevzuuleh)**'in dışına çıkarmazdı. Kendisine yakın oturanlar ümmetinin en seçkinleri idi. Yanında derece ve rütbe bakımından en büyükleri, birbirlerine yardım edenlerle birbirlerini** (doğru yolda) **koruyanlardır. Yanında en üstün olanları, nasihat babında en ileri gelenler idi.**

Meclisinden sordum:

— "Meclisindeki davranışları acaba nasıldı?"

— **Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**in oturması ve kalkması hep zikir üzerine** (yani ilim öğretmek) **için olurdu. Kendisine meclis içinde** (şurası benim yerimdir!) **deyip yer edinmezdi. Başkalarını da bundan nehyederdi. Oturan bir topluluğun yanına teşrif ettikleri zaman, meclisin bittiği yerde otururlardı. Bununla da emrederlerdi. Yanında oturan herkese nasibini verirdi ki, kimsenin onun yanında üstün bir mevkie sahip olduğunu sanmasın. Bir sual sormaya veya ihtiyacını arz etmeye gelen kimseye karşı son derece tahammül gösterirdi. Sonra kimse ayrılmadıkça onu bırakıp kalkmazdı. Kendisinden bir dilekte bulunan kimseyi boş çevirmezdi, şayet yanında yoksa güzel söz söyleyerek gönlünü alırdı. Onun güzel ahlâkı ve hasleti insanların gönlünü açar ve kalbini ferahlatırdı. Sanki onların babası idi...**

Hak (ve hukukta) **herkes ona göre eşitti. Ancak takvâ ile birbirlerine üstün olabilirlerdi nezdinde...**

"Herkes Hak (ve hukukta) **ona göre birdi... Meclisi de; bir hilm, hayâ, sabır ve emanet meclisi idi... Sesler yanında yükselmezdi. Huzurunda ilâhî hudutlar çiğnenmezdi. Meclisin zelle** (leri) **de ifşa edilmezdi.**— Bu kelime her iki rivayetin dışında kalan rivayetlerdendir—. **Takvâ sebebiyle sevişirlerdi. Birbirlerine karşı mütevazi idiler. O mecliste büyüğe saygı gösterirlerdi, küçüğe de sevgi ve merhamet... İhtiyaç sahibine yardım ederlerdi. Yabancıya da merhamet gösterirlerdi."**

Yanında oturanlara karşı gösterdiği muamele hakkında sordum. Şu cevabı aldım:

— **Daima güler yüzlü, yumuşak görünümlü idi. Kaba ve hırçın değildi. Yüksek sesle münakaşa etmezdi. Çirkin sözlerde bulunmazdı. Yanında veya gıyabında kimsenin ayıbını söylemezdi. Meddâh da değildi.** (Lüzumsuz yere kimseyi medh etmezdi). **Hoşlanmadığı ve ümidini kestiği şeylerden teğafül ederdi** (yani onlara karşı ilgi göstermezdi). **Üç şeyden tamamen ilgisini kesmişti:**

Riya... yanında bulunanları usandıracak kadar fazla konuşmak... Mâ Lâ ya'nî (Kendisini ilgilendirmeyen söz ve davranışlarda bulunmak)...
İnsanları küçük düşürecek şu üç husustan da uzak kalırdı:
Kimseyi kınamazdı... Kimseyi ayıplamazdı... Kimsenin ayıp ve (mahrem işlerini) **araştırmazdı... Sevabını ummadığı şeyi konuşmazdı.**
Konuşmaya başladı mı, başlarında kuş varmış gibi, boyunlarını eğip dinlerlerdi. Sükût buyurduğu zaman konuşurlardı. Fakat yanında son derece edebe riayet edip sözü çekiştirmezlerdi. Yanında konuşanı dinlerlerdi. Sözleri bitene kadar böyle yaparlardı. Birincisinin sözü ne ise son konuşan kişinin de o olurdu. (Yani fikir birliğini elden bırakmazlardı).

Ashabın güldüklerine kendi de gülerdi... Hayret ettiklerine kendi de hayret ederdi. Yabancının kaba konuşmasına karşı da tahammül gösterirdi. Ve şöyle derdi:
"Bir ihtiyaç talebinde bulunan kimseyi gördünüz mü, onun ihtiyacını karşılayın."
Kimsenin övmesini beklemezdi. (Ancak ifrata kaçmadan) **samimiyetle öven kimseye karşı ses çıkarmazdı. Kimsenin sözünü kesmezdi. Adam konuşurken sözünü bitirip kalkmazdı..**

*Süfyan b. Veki'*nin rivayet ettiği hadîs burada son buldu. Diğer birinin rivayetinde şu kayıt da mevcuttur:
Dedim ki:
"*(Sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sükûtu nasıl idi?"
Şöyle dedi:
Sükûtu şu dört esasa müstenid idi: **Hilm... Hazer... Takdir... Tefekkür...**

Takdirine gelince: Bu, insanlara eşit bir nazarla ve eşit bir dinleme ile muamelesinde tezahür ederdi.
Tefekkürüne gelince: Hem âhiret işlerini hem de dünya işlerini düşünmesinde tezahür ederdi.
Sabır ve tahammülde kendisi için "Hilm" çok büyük anlam taşırdı... Kendisini rahatsız eden hiçbir şey onu kızdırmazdı.
Hazer'e gelince: Bu hasletinde dört esas dikkati çekmiştir:
1) **Kendisine uyulması için en güzelini alması...**
2) **Herkesin uzaklaşmasını sağlamak için çirkini terk etmesi...**
3) **Ümmetinin yararına olan meselelerde fikrini çalıştırması...**
4) **Gerek dünya ve gerekse âhiret hayatlarının temini için, onlar için** (yani ümmeti için) **çalışması...** (461).

Resûlullah'ın Siret ve şemailine ait metinde geçen tabirlerin izahı:
(El-Müşezzeb): Zayıf ve göze çarpacak kadar, uzun demektir. Diğer hadîsdeki "Çok uzun değil" sözü gibi...
(Saçları, sanki taranıp azıcık kırılmış bir şekli andırıyordu): Yani çok kıvırcık ve koyu değildi, demektir.

(El-Akikatu): Başın saçı demektir ki, bununla da şunu kasdetmiştir: Kendiliğinden (ikiye) ayrılırsa bırakırdı. Aksi halde ma'kusa olarak kalırdı. Bu (akısatuhu) olarak da rivayet edilmiştir.

(Ezherü'l-levni) demek; renginin beyazlığı ve parlaklığı demektir. Bazılarına göre, bu (ezheru hasenun) yani beyazdı ve güzeldi, demektir. (Zuhretu'l- hati't- dünya = Dünya hayatının ziyneti) kavli bu kabildendir...

Bu diğer bir hadîs-i şerifte vasfedildiği gibidir:

"Ne çok beyazdı, ne çok esmerdi."

(El-Emhak): Kireci andıran bir beyazlıktır. (Yani bembeyaz) demektir.

(El-Edemu) ise: Esmer renkli demektir.

Diğer bir hadîsde:

"İçinde kırmızılık bulunan bir beyaz renkte idi" şeklinde varit olmuştur.

Kaşı ince; yay gibi, uzun ve gürdü...

Burnu: İnce uzunca ve ortası (hafif) kalkık idi...

(El-Eşem): Uzun, demektir. (Yani burun yapısı biraz uzunca) idi.

(El-Karen): Kaşların bitişik olması (yani iki kaşın birleşmesi) demektir. Çünkü bu kelimenin zıddı (el-belecu)'dur. (el-belecu) ise: (İki şeyin arasının) açık olması, demektir.

Ümmi Ma'bed'in rivayet ettiği hadîsde (el-karen) ile vasf edilmiştir.

(El-Edacu): Göz bebeği çok siyahtı, demektir. Diğer bir hadîste: "Gözünün beyazında kırmızılık vardı" şeklinde varit olmuştur.

(Ed-Dali'): Geniş, demektir.

(Eş-Şenebu): Güzel ve sulu dişler (yani inci gibi dişler) demektir. Bazıları bunu dişlerin inceliği ve güzelliği ile tefsir etmişlerdir. Gençlerin dişlerinde olduğu gibi:

(El-Felecu): Dişlerin (güzel bir şekilde) seyrek olması, demektir.

(Dakikü'l-Mesrubeti): Göğüs ile göbek arasında bulunan iplik gibi kıl, demektir. (Yani peygamberimizin göğüsten göbeğine kadar uzanan kılları gayet ince olduğu için (ipliğe) benzetilmiştir).

Etli ve sarkık olmayan, mu'tedil bir hilkata sahibdi. Yani etleri birbirini tutuyordu (sarkık değildi) demektir. Nitekim diğer bir hadîsde şöyle vasfedilmiştir:

"Eti sarkık değildi. Çenesi kısa değildi. Karnı ve göğsü eşit şekilde idi."

(Meşihu's-Sadri)— eğer bu tabir sahih ise— bu, önden olabilir. Çünkü (Eşâhe) kelimesinin ifade ettiği mânâlardan bir tanesi de budur. Bu itibarla anlamı;

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'ın göğsü hissedilecek kadar bir mahiyet arz ediyordu, tam mânâsiyle arkası içe girecek kadar göğsü önde değildi (normaldi)" demektir.

Böylece önceki, "Karnı ve göğsü bir (eşit) idi" sözünün anlamı açıklanmış oldu. Yani ne göğsü fazla ileriye doğru sarkmıştı, ne de göbeği fazla idi... İkisi de eşit bir biçimde idi...

Belki de yukarıdaki (Meşihu's-Sadri) terkibindeki (meşih) kelimesi (ş) ile değil de (s) ile (mesihu)'dır. Böyle olursa, "Göğsü geniş idi" şeklinde olur anlam... İbn Dureyd'in naklettiği diğer bir rivayette bu kelime böyle varit olmuştur.

(El-Keradis) kemik başları, demektir. Bu, tıpkı diğer hadîste vârit olan şu sözü gibidir: "Celilü'l-Müşaşı ve'l-Ketid."

(El-Müşaşu): Omuzların başı, (el-Etidu) omuzların birleştiği yer, demektir.

(Ve Şesnü'l- keffeyni ve'l- kademeyni): Ellerin ve ayakların etleri demektir.

(Ez-Zindan): Dirsek kemikleri, demektir.

(Sâilu'l-Etraf): Parmakları uzun, demektir.

İbnu'l-Enbari şöyle dedi:

Bu kelime (sahihin) şeklinde de varit olmuştur. Böyle rivayet sahih olduğunu kabul etsek bile (l) (n)'den mübdel olduğunu söyleriz. O zaman mânâ değişmez. Fakat (Sâriu'l-Etraf) rivayetini nazar-ı itibare alırsak o zaman bu mübarek azalarının kalınlığına işaret mesabesindedir. Nitekim hadîste mufassal şekilde vaki olmuştur (bu).

(Rahbu'r- Raheti): Genişliği demektir. Bazılarına göre, bu onun pek cömert oluşunun bir ifadesidir.

(Humsanu'l-Ehmasayni): Ayak içinin uzak duruşu, demektir ki bu da ayaktaki yerin değmediği, ayağın tam ortasında bulunan yer demektir.

(Mesîhu'l-Kademeyni): Yani ayakların kuru kalan yeri demektir. Bunun için (su onlardan uzak durur) demiştir.

Ebu Hüreyre'nin rivayet ettiği hadîs bunun tam aksini ifade etmektedir. Çünkü o hadîste vârit olan şudur:

"**Ayağı ile bastığı zaman, hepsi ile birden basardı, onun** (ayaklarının) **ehması** (yerden uzak kalan mevzii) **yoktu.**" (a).

Bu (Mesihu'l-Kademeyni) rivayetine uygun düşmektedir. *Meryem* oğlu *İsa*'ya da (Mesih) denmesini bununla yorumlayanlar oldu. Yani onun ehması yoktu. (Yani ayağında yerden uzak duran mevzii yoktu) demektir.

Bazıları (Mesîh) kelimesini, (üstlerinde et bulunmayan) ayak olarak mânâlandırırlar.

Fakat bu yukarıda geçen (ayakları etli idi) kavline aykırı düşmektedir.

(Et-Tekallu'): Ayağı kuvvetle yerden kaldırmak, demektir.

(a) İki rivayeti uzlaştırmak için deriz ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yürürlerken ayağının tümünü basarak yürürdü. Bazı hilebazların yaptığı gibi ayağını yan basarak veya yerden biraz kaldırarak yürümezlerdi.

(Et-Tekeffü'): Yürüme usûl ve kaidelerine uymak ve onu gaye edinmek, demektir.

(Le-Hevnu): Yumuşak ve vekar, demektir.

(Ez-Zeriu): Geniş adımlı demektir.

Hulâsa yürüyüşü şöyle idi: Ayaklarını yerden sür'atle kaldırır, adımlarını uzatıp geniş atardı. Hilekâr yürüyüşünden tamamen beri idi. Yürüyüşünde orta bir biçim tercihi olmuştur. Gayet yumuşak ve acele olmayan bir yürüyüşe sahib idi. Sanki yüksek bir yerden iniyormuş gibi...

"Ağzını (kibarca açarak) söze başlar ve bitirirdi". Çünkü ağzı biçimli şekilde biraz genişti. Araplar genellikle böyle bir ağzı överler, küçük ağzı kınarlardı.

(Eşâhe): Meyletti, demektir.

(Inkabeze): (O kendilerini kızdıracak şeylere karşı) öfkesine hâkim olurdu, demektir.

(Habbü'l-Gemam): Bulutlardan düşen dolu (veya kar) demektir.

(Bunu, hâsse vasıtasıyla âmme'ye ulaştırırdı): Yani kendisine ayırdığı vakitlerden, ashabın ileri gelenlerine bir parça ayırır, onlara talim ederdi, onlar da yanlarında bulunmayanlara öğrendiklerini ulaştırırlardı, demektir.

Bazıları bunu şöyle tefsir etmişlerdir: Kendisine ayırdığı vaktin bir kısmını ashabtan ileri gelenlere, diğer kısmını da umum halka ayırırdı (a).

(Yedhulûne Ruvvaden): Yani ilminden istifade etmek için yanına ziyaret maksadıyle girerlerdi, demektir.

(Velâ yensarifûne illa an zevakın) cümlesindeki (zevak) kelimesinin yorumunda iki ayrı görüş ileri sürüldü:

a) Öğrendikleri ilim. (Yani ilmi alırlardı ve ondan sonra yanından ayrılırlardı).

b) Zahirî anlamında olan (yemek). (Yani yemeklerini yiyip ayrılırlardı).

(El-Atadu): (Üddetü) anlamında (hazırlanmış olan şey) demektir.

(Eşşeyu'l- Hazıru'l- Muaddu): Hazırlanmış şey, demektir.

(El-Muvazeretu): Yardımlaşmak, demektir.

(La-Yuvattınü'l-Emâkin): Yani namazgâhı için belirli bir yer ittihaz etmezdi. Bunun dışındaki hadîslerde (açıklanmış) bir tarzda varit olduğuna göre ashabını bundan alıkoymuştur (b).

(Saberahu): Kendisine gelen kimseye karşı nefsine hâkim olup son derece sabır ve tahammül gösterirdi, demektir.

(a) İbarenin zahirinden de anlaşılacağı gibi bu yorum zayıftır.

(b) Yani mescidlerden hariç, belirli bir namazgâh edinmezdi. İlle de bu yerde namaz kılınacaktır, demezlerdi. Çünkü Müslüman için her temiz olan yer namazgâhtır. Orada namazını kılabilir.

(La tu'benu fihi'l-huremu): O mecliste kötülükler konuşulmazdı, demektir.

(La tünsa feltatuhu): O mecliste vuku bulacak yüz kızartıcı bir hadise anlatılmazdı, şayet birinden böyle bir şey zuhur edecek olursa hemen örtüverirlerdi (onu mahcup etmezlerdi) demektir...

(Yerfidûne): Yardım ederler, demektir.

(Es-Sehab): Gürültü çıkararak konuşmak, demektir.

(La yekbelu's-Senae illâ min mükafiin) cümlesindeki (mükâfiin) kelimesinde birkaç görüş serdedilmiştir:

a) Övmekte aşırı davranmayan (kişiyi normal şekilde) öven...

b) Müslüman...

c) Önceden Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den kendisine bir iyilik yapılan kişi...

(Yestefizzuhû): Kendisini yıldıracak (bir söz veya davranış) demektir.

Onu anlatan başka bir hadîsde şöyle varit olmuştur:

"Ökçeleri az etli idi... Göz kirpikleri uzun (ve son derece güzel) *idi."*

ÜÇÜNCÜ BAB

PEYGAMBER (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN RABBI KATINDAKİ KADRİNİ VE İTİBARINI BİLDİREN SAHİH VE MEŞHUR HADÎSLER

Bütün âlimler şu hususta söz ve fikir birliği etmişlerdir: O, beşerin en şereflisidir... Ademoğlunun seyyididir! Allah indinde en şerefli, mevkii en yüksek olan bir peygamberdir. Allah'a yakınlık (takarrup) cihetinden de, en yakın olan yine O'dur!

Şunu iyi bilmen gerekir ki: Bu babta vârit olan hadîsler pek çoktur. Biz burada yalnız sahih ve pek yaygın olan hadîsleri serdetmekle yetindik. İfade ettikleri mânâ ve muhtevasını on iki bölüme hasrettik:

BÖLÜM

RABBİ İNDİNDEKİ MEVKİİNİ, PEYGAMBER OLARAK SEÇİLİŞİNİ, ŞANININ YÜCELTİLMESİNİ, (SAİR YARATIKLARA) ÜSTÜN KILINMASINI, ÂDEM OĞULLARININ EFENDİSİ KILINMASINI, DÜNYADA KENDİSİNE VERİLEN RÜTBELERİ VE MÜBAREK İSMİNİN BEREKETİNİ (İHTİVA EDER)

Bize; *Şeyh Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmedü'l- Ådli't- Temimî* (Ö.501 H.) *Ebu'l-Hasen Ali b. Abdullahi'l-Mukrî el-Ferğânî, Ümmü'l-*

Kasim binti Ebi Bekr b. Ya'kub, babası Hatem, —ki Akîyl'dir— Yahya— ki o İbn İsmail'dir— Yahya b. Abdülhâmid b. Abdurrahman b. Meymun Ebu Zekeriyya el-Kûfî el- Himmanî, Kays (b. Rebi' Ebu Muhammed el-Kûfî. Ö.168 H.) *el- A'meş, Abayetebni Ribiyy.*

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuşlardır:

"Allah mahlûkatı ikiye ayırdı. Beni onların en hayırlı kısmı olarak yarattı. Nitekim Allah: "Eshabu'l-Yemini ve eshabu'ş-Şimal..." buyurmuştur ve beni Eshab-ı Yemin'den, hattâ eshab-ı yeminin en hayırlısından kılmıştır. Sonra bu iki kısmı üçe ayırmıştır. O üçün en hayırlı olan üçte birini beni yapmıştır."

Allah (c.c.):

"Sağcılara (gelince) **o sağcılar ne** (mutlu) **durlar. Solculara** (gelince) **o solcular ne** (bedbaht)**tırlar. Hayır yarışlarında da öne geçip kazananlara** (gelince) **onlar** (orada da) **öncüdürler.**" (465) buyurmuştur.

Ben ise âyette anlatılan o öncülerdenim işte! Hattâ onların en hayırlılarından...

Sonra bu üç kısmı kabileler halinde kıldı, beni de en hayırlılarından yaptı. Nitekim yaratıkları milletler ve kabileler halinde yarattığını Hücûrat sûresindeki;

"Sizi milletler ve kabileler halinde kıldık" kavlinde beyan etmiştir.

Ben Âdem oğullarının (Allah'tan) **en çok korkanıyım! Allah katında** (bu itibarla) **en mükerrem olanıyım!** (Yine de) **övünme yok!**

Sonra kabileleri de aileler olarak kıldı. Aile bakımından da beni en hayırlısı yaptı (465a). **Nitekim bu hakikatı: "Ey ehl-i beyit, Allah sizden ancak kiri gidermek ve sizi tertemiz yapmak ister"** (466) **âyetinde açıklamıştır.**

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'dan,

Dediler ki:

— Ey Allah'ın Resûlü, peygamberlik sana ne zaman sâbit oldu?

— **"Âdem henüz ruhla ceset arasında iken!"** cevabını verdi, dediğini rivayet etmişlerdir (467).

Vâsile b. el-Eska' (radıyallahu anh)'dan,

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu:

"Allah İbrahim oğullarından İsmail'i, İsmail oğullarından da Beni Ki-

---

(465) *Abdullah b. Abbas (r.a.)*'dan Taberanî Mu'cem'inde *İmam Beyhakî* Delailü'n Nübüvve'de rivayet etti. *Süyûtî:* Menahilü's-Safa (Shf. 28)'de kaydetmiştir.

(465a) Vakıâ Sûresi, âyet: 8,9,10. (466) El-Ahzâb sûresi, âyet: 33.

(467) *İmam Tirmizî;* Sünen. Ebvabü'l-Menakıb, Babu Ma Câe fi Fadli'n-Nebiyyi'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir.

nane'yi, Beni Kinâne'den Kureyş'i, Kureyş'ten Beni Haşim'i, Beni Haşim'den de "Beni" seçti." (468).

Enes (radıyallahu anh)'ın rivayet ettiği bir hadîsde şöyle geçer: **"Rabbimin katında Âdem oğullarının en iyisiyim.** (Buna rağmen) **övünme yok!"** (469).

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan rivayet edilen bir hadîsde ise: **"Ben, evvelkilerin ve sonrakilerin en iyisiyim! Övünme yok!"** (470) olarak varit olmuştur.

Âişe (radıyallahu anh)'dan:

Cebrail (aleyhisselâm) bana geldi ve dedi ki:

"Yeryüzünü baştan başa dolaştım, Muhammed'ten daha üstün kimseyi görmedim. Beni Haşim ailesinden de üstün bir aile görmedim." (471).

Enes (radıyallahu anh)'dan:

"İsra gecesi kendisine Burak getirildi. Burak ona karşı güçlük çıkarmak istedi."

Cebrail (aleyhisselâm) ona:

"Muhammed'e mi bunu yapıyorsun? Allah indinde ondan daha iyi bir kimse (şimdiyedek) **sana binmemiştir!" deyince; Burak ter içinde kaldı."** (472).

---

(468) *İmam Müslim;* Sahih. 43. Kitabü'l-Fadail 1. Babu Fadli *Nesebi'n- Nebiyyi (sallallahu aleyhi ve sellem)* ve *Teslîmü'l-Haceri* aleyhi Kable'n-Nübüvveti. 1/2276 No. ile *Vasile b. Eska (r.a.)*'dan *İmam Tirmizî* Sünen. Kitabu'l-Menakıb, Babu Ma Câe fi fadli'n-Nebiyyi *(s.a.v.)* de yine *Vasile b. Eska (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(469) *İmâm Tirmizî;* Sünen. Ebvabü'l-Menakib Babün "Resûlullahi Hatemü'n-Nebiyyin" de *Ebu Saidi'l-Hudrî (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce;* Sünen. 37. Kitabü'z-Zühd, 37. Babu Zikri'ş-Şefaati. Hadîs No. 4308'de yine *Ebu Saidi'l-Hudrî (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir.

(470) *Abdullah b. Abbas (r.a.)*'dan, *İmam Tirmizî;* Sünen. Ebvabü'l- Menakib, Babu (Resûlillahi Hatemü'n-Nebiyyine) de Hadîs No. 3620 ile tahriç etmiştir.

(471) *Hz. Âişe (r.a.)*'dan *İmam Beyhakî* Delailü'n-Nübüvve, *Ebu Naim* Delail. *İmam Taberanî;* Mu'cemü'l-Evsat'da tahriç etmişlerdir. *Süyûtî;* Menahil, Shf. 25.

(472) Hadîs-i şerifin bu cümlesi ancak *İmam Tirmizî*'nin; Ebvabu tefsiri'l- Kur'ân. Tefsirü Sûreti İsra (Beni İsrail)'deki rivayetin devamıdır. Hadîs No: 3130. Mi'rac-ı Nebevîyi bildiren hadîsler ise Kütüb-ü Sitte'nin değişik kitab ve bablarında o bab ve kitabla ilgileri nisbetinde rivayet edilmişlerdir.

İmam Buharî; Sahih. "Kitabü Bed'u'l-Halk. Babu İza Kale Ehadikûm Amîn..." Babında *Abdullah b. Abbas*'dan rivayet edilen metnin babla ilgili kısmını, Kitabü'l- Enbiya. Babu kavlillahi Teâlâ: (... Kellem Allahü Musa Teklîma...) da Mirac'da *Hz. Musa (a.s.)*'a rastladığında onu tarif eden cümle-i Nebevîyi. Babu kavlillahi Teâlâ: ".... Hel Etake Hadîsü Musa..." da *Malik b. Sasaa (r.a.)* beşinci gökte *Musa (aleyhisselâm)* da selâmlaştığı kısmı. "Kitabu'l-Menakıb. Babu Kâne'n-Nebiyyü (s.a.v.)* Tenamü aynühü velâ yenamü kalbuhü" de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan Şerh-i Sadrı'n-*Nebiyyü (s.a.v.)* ile ilgili kısım. Kitabü't-Tefsir; Tefsirü'sûretü'l-İsra (Beni İsrail) de *Ebu Hüreyre* ve *Cabir (r.anhüma)*'dan Mirace urucu ile ilgili hazırlıklar ve durumundan bahseden kısmı. Kitabü'l-Eşribe. 1'nci babda *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan Miraca uruca başladığında kendisine takdim edilen süt ve hamur kadehlerinden süt kadehini aldığına dair olan kısmı tahriç etmiştir.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan:

"Allah Âdem'i yarattığı zaman, beni yeryüzüne onun sulbünde indirdi. Gemide Nuh *(aleyhisselâm)*'ın sulbünde de vardım. İbrahim *(aleyhisselâm)* ateşe atılınca ben sulbündeydim. Devamlı olarak temiz sulb'lardan tertemiz rahimlere beni nakledeđurdu, nihayet ebeveynimin (birleşmesiyle) beni dünyaya çıkardı. O ebeveynim ki asla gayr-i meşru şekilde birleşmemişlerdir." (473).

Abdu'l-Muttalip oğlu Abbas şu sözü ile buna işaret etmiştir:

"*Ondan önce* (dünyaya inmeden önce) *Cennet gölgelerinde yaşadın,*

Yapraklar katlanıp birbiri üzere konduğu zaman Âdem'in sulbunda...

Sonra beldelere indin, ne cisimdin, ne mudğa ne de pıhtılaşmış kan!
Belki gemiye binen bir nutfe idin...

O gemi ki Nesri geme vurmuş, ehlini de boğmuştur..

Dünya döndükçe, nesil, nesli takip edince,

Sen (temiz) *sulblardan tertemiz rahimlere intikal edip durdun!...*"

Bazı nüshalarda diğer şu beyitler de vardır:

İmam Müslim; 1. Kitabü'l- İyman. 74- Babu'l- İsra bi- Resûlullah'da 259/162 No ile *Enes b. Malik (r.a.)*'dan 272/168 numaraya kadar Mirac'la ilgili hadîslerin ekserisini tahriç etmiştir. Ayrıca 43- Kitabu'l- Fadail. 42- Babun min Fadaile *Musa (a.s.)*'de *Musa (a.s.)* ilgili kısmı. 36- Kitabü'l- Eşribe. 10- Babu Cevazi Şürbe'l-Leben. Hadîs No: 92/168. *Ebu Hüreyre (r.a.)* aynen *Buharî*'nin Kitabu'l- Eşribe'de tahriç ettiği metni tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî;* Sünen. Ebvabü'l- Kıyame babun "*Ümmetü Muhammed*'in *(s.a.v.)* Sevadün Azimün yevme'l-Kıyame ve Seb'une elfün yedhulüne bi Gayri Hisab" da *İbn Abbas (r.a.)*'dan 2448 ile Ebvabü's- Sâlât 47- Babu Ma Câeküm Farazallahü teâlâ İbâdihi mine's- Sâlâvat. Hadîs No. 213. *Enes b. Malik (r.a.)*'dan. Ebvabu't-Tıb Babu Ma Câe, fi'l-Hacameti. No: 2053'da *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan. Ebvabü Tefsirû'l- Kur'ân ve min Sûreti Beni İsrail 3129 ve 3130 No. ile *Enes b. Malik (r.a.)* 3133 no ile *İbn Abbas (r.a.)*'dan. Ebvabü'd- Daavat. Babun (Garsü'l-Cenneti Sübhan Allah'da; 3458 No. ile *İbn Mes'ud (r.a.)*'dan *İmam Mâce;* Sünen. 15- Kitabü's-Sadâkat. 19- Babü'l-Karz. Hadîs No: 2431'de *Enes b. Malik (r.a.)*. 12- Kitabü't- Ticaret. 58- Babu't- Tağliz fi'r-Riba. Hadîs No. 2373. *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan.36- Kitabü'l- Fiten. 23- Babu's-Sabr âle'l- Belâ. Hadîs No: 4030'da *Übey b. Kâab ve İbn Abbas (r.a.)*'dan. 36- Kitabü'l- Fiten. 33- Babu Fitneti'd- *Deccal*'de Hadîs No: 4081'de *Abdullah b. Mesud (r.a.)*'dan. *Nesaî;* Sünen. Kitabü's- Sâlâti. Farzü's- Sâlâti ve Zikri ihtilafi'n- Nakılîn. *Enes b. Malik (r.a.)*'dan Kitabü Kıyameti'l-Leyli Zükri Sâlâti *Nebiyyullah Musa (a.s.)*'da *Enes b. Malik (r.a.)*'da tahriç eylemişlerdir.

(473) *İbn Ebi Ömeri'l- Adnî*'nin Müsned'inde rivayet ettiği bu metni *Kaadı İyaz*, Şifa metnine aynen almıştır. Hadîs-i şerifin ilk cümlesinde, "İnnallahe Kasseme'l- Halka kısmeyni"den sonrasını *İmam Tirmizî;* Sünen. Kitabü'l- Menakıb. Babu Ma Câe fi Fadli'n- Nebiyyi'de 3610 No ile *Abdullah b. Abbas*'dan rivayeti tahriç etmiştir.

"Şahit olan şu ailen senin muhteşem dağları andıran yüce bir kabileden geldiğini isbatlar...
Evet, sen doğduğun zaman yeryüzü aydınlandı, nûrunla ufuk parladı.
Biz ise, o ziyada, o nûrda ve doğru yollar içinde yuvarlanıp gitmişiz.
Sen ey Halil ateşinin suyu ve (alev alev) yanan ateşten onun kurtarılış sebebi!.."(474).

Ebu Zer, İbn Ömer, İbn Abbas (radıyallahu anhum)'dan:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdular ki:

"Bana, benden önce hiçbir peygambere verilmeyen beş- bazı rivayetler de altı- **şey verilmiştir:**

1) Bir aylık yolda (ki düşmanımın kalbine) **korku verilerek zafere kavuşturuldum.**

2) Yer (yüzü) **bana mescit ve** (teyemmüm etmek için) **pek temizleyici olarak kılındı; binaenaleyh ümmetimden herhangi bir adama namaz** (vakti) **gelip çatarsa namazını kılsın!**

3) Ganimetler bana helâl kılındı; halbuki benden önce hiçbir peygambere helâl kılınmamıştı.

4) (Yalnız bir kavme değil,) **tüm insanlığa** (Peygamber) **gönderildim.**

5) Bana, şefaat etme (yetkisi veya pâyesi) **verildi.** Diğer bir rivayette bu şu şekilde rivayet edilmiştir: (Bana) **İste, sana istediğin verilecektir! denildi.**

Diğer bir rivayet: **"Ümmetim bana sunuldu.** (Onların hepsini eşit haklara sahip oldukları için) **emin bir halde gördüm."**

Bir rivayet daha: **"Kırmızıya** (renkliye) **da gönderildim siyaha da."** (475).

Buradaki siyahtan murad zencilerdir. Çünkü onlar umumiyetle esmer ve siyah renktedirler. Kırmızı renkliden murad ise Acemler (yani Arap) olmayan ırklardır, denildi.

Bazılarına göre bundan murad beyaz ve siyah ırklardır. Bazıları ise, kırmızı renklilerden murat, insanoğlu; siyah renklilerden murat ise cinlerdir, dediler.

---

(474) *İmam Ebu Bekri'ş-Şafiî. "Gaylaniyat'ında Teberanî'de Huzeyme b. Evs b. Haris*'den tahriç etmiştir." Bak *Süyûtî* Menahilü's-Safa. Shf. 29.

(475) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabü't- Teyemmüm. 1- Bab *Hz. Cabir (r.a.)*'dan. Kitabü's- Sâlât. 56- Babu kavli'n- Nebiy *(s.a.v.)*. Cuilet liye'l- Arzu Mesciden ve Tahur'an'da yine *Cabir (r.a.)*'dan. *İmam Müslim;* Sahih. 5- Kitabü'l-Mesacid ve Mevazii's-Sâlât. 3/521 *Buharî*'nin rivayet ettiği metni yine *Cabir (r.a.)*'dan No: 4/522'de *Hz. Huzeyfetü'l-Yemanî*'den değişik bir metinle, 5/523 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan (Altı şeyle tafdil olunduğunu) *İmam Nesaî;*Kitabü'l- Gusli Babu't-Teyemmüm bi's-Said'de *Cabir b. Abdullah (r.a.)*'dan tahriç etmişlerdir.

Kaadı İyaz'ın Şifa'ya aldığı metni; *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.) Beyhâkî. Bezzar* tahriç etmişlerdir. *İbn Ömer (r.a.)*'dan aynı konudaki hadîs-i şerifi *İmam Teberanî* ve *Ebu Naim* Delailü'n-Nübüvve'de tahriç etmişlerdir.

Ebu Hüreyre (radıyallahü anh)'dan:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdular: "(Düşmanlarımın kalbine) **korku verilerek zafere kavuşturuldum. Efradını câmi, ağyarını mâni kelimeler bahşedildi** (bana). **Uykudayken yeryüzünün hazineleri bana getirilip önüme koyuldu.**"

O'ndan nakledilen diğer bir rivayette ise:
"**Peygamberlik benimle sonuçlandı**" kaydı mevcuttur (476).

Ukbe b. Âmir (radıyallahu anh)'dan:

"**Şüphesiz ben size son derece merhametliyim** (imdadınıza koşarım) **ve üzerinizde de bir şahidim! Şüphesiz ben Allah'a yemin olsun ki, şu anda havzıma bakıyorum. Gerçekten bana yeryüzündeki hazinelerin anahtarları verilmiştir. Allah'a yemin olsun ki, benden sonra şirk koşacağınızı aklımdan bile geçirmiyorum. Benim namınıza korktuğum,** (aşağılık dünya için) **birbirinizle yarış halinde olmanızdır.** (Ki) **bu, size Hüda'yı unutturur.**" (477).

Abdullah b. Âmr (478) *(radıyallahu anh)*'dan:
Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdular:

"**Ben, umumî bir Peygamber olan Muhammed'im. Benden sonra peygamber yoktur** (gelmeyecektir). **Bana efradını câmi, ağyarını mâni kelimeler verildi** (*). **Cehennem hazinesi** (idarecileri) **bana bildirilmiştir. Arş'ı taşıyan melekler de bana tanıtıldı.**" (478).

İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan:

---

(476) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabü'r- Rüya. Babu Rüy'a'l-Leyl'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. Aynı kitab Babu'l-Mefâtih fi'l-Yed'de *Ebu Hüreyre*'den; aynı kitab Babu'n-Nefhi fi'l-Menam'da yine ondan. Kitabü'l-İtisami bi'l-Kitab ve's-Sünneti, Babu kavli'n-*Nebiyyi (s.a.v.)* de Buistü bi Cevami'l- Kelim *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan.

(477) *İmam Müslim;* Sahih. 43- Kitabü'l-Fedaile. 9- Babu İsbati Havze *Nebiyyina (s.a.v.)* ve Sıfatihi, Hadîs No: 30/2296'da. *Ukbe b. Amir (r.a.)* ve 42- Kitabü'r-Rüya 4- Babu Rüya'n-*Nebiyyi (s.a.v.)* de 22 (....) de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan Buharî; Sahih. Kitabü'l-Cenaiz. Babü's-Sâlâti ale'ş-Şehid'te *Ukbe b. Amir (r.a.)*'da rivayeti tahriç etmişlerdir. Ve ayrıca 475 no.lu tahriçte gösterilen yerlere bakmalıdır. Ayrıca *Ebu Ya'lâ* Mavsili' Müsned'inde *Hz. Ömer (r.a.)*'dan "U'tiytü Cevami a'l-Kelimi vahtusıra liye'l- Kelâmu ihtisaran" lafzıyla rivayeti tahriç etmiştir. Sünen; *İbn Mâce*'de 27- Kitabü'z- Zühd. 36- Babu zikri'l- Havz'da *Ebu Hüreyre (r.a.)* değişik bir metinle ayrıca 36- Kitabü'l-l Fiten. 5- Babu, "La Terciu Badi kuffaren yadribu Ba'zuküm Rıkabe Ba'zın" de 3944 No. ile Sunabihi'l- Ahmesî'den metnin bir kısmını tahriç etmiştir. *Nesaî* Sünen. Kitabü'l-Cenaiz. Babu's- Sena. Es-Sâlâtü. Ale'ş-Şüheda" da *Ukbe b. Amir*'den hadîsin bir kısmını tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Kitabü'l-Cenaiz. Babun fi'ş-Şehidi yağsilü'de *Cabir (r.a.)*'dan "Ene Şehidün" kısmını tahriç etmiştir.

(*) Yani Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ümmi olmasına rağmen en beliğ kelimeleri telaffuz etme yeteneği, en güzel beyanlarda bulunma kabiliyeti kendilerine ihsan edilmiştir. Evvelkilerin ve sonrakilerin, hatta kıyamete dek gelecek nesillerin ilmi kendilerine lüft edilmiştir (M).

(478) *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.)* Müsned'inde tahriç etmiştir.

"Kıyametin önünde (yani ona pek yakın bir zamanda) **gönderildim"** (479).

İbn Vehb'den gelen bir rivayete göre;

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuşlardır:

Allah (c.c) bana buyurdu ki:

— İste ey Muhammed!

— Ya Rabbi ben ne isteyeyim; Sen İbrahim'i dost edindin! Musa ile konuştun, Nuh'u (peygamber olarak) **seçtin. Süleyman'a ondan sonra hiç kimseye lâyık olmayan bir mülk** (hakimiyet) **verdin, dedim.**

— Sana bunlardan daha iyisini verdim: Sana Kevser'i verdim... Göğün ortasında adın adımla anılıyor... Yer (yüzünü) **hem senin için de hem de ümmetin için Tahûr** (ziyadesiyle) **temizleyici kıldım. — Gelmiş— geçmiş bütün günahlarını bağışladım. İnsanlar arasında bağışlanmış bir halde** (pir ü pak olarak) **geziyorsun. Oysa ben bunu senden önce hiç kimseye yapmadım. Ümmetinin kalblerini birer Mushaf ezberleyicisi yaptım. Şefaat pâyesini senin için sakladım. Senden başka hiçbir peygambere saklamadım, buyurdu."** (480).

Huzeyfe (radıyallahu anh)'ın rivayet ettiği bir hadîste:

"Bana müjdeledi (Rabbini kastediyor): **Ümmetimden benimle ilk yetmiş bin kişi cennete girecek. Her bin kişiyi yetmiş bin kişi daha takip edecek.** (Bunlardan) **hiçbiri hesap görmeyecek... Yine bana ümmetimin asla açlık çekmeyeceğini, hiç yenilmeyeceğini** (bir müjde olarak) **verdi. Yardıma yetişti, bana izzet ve ümmetime de bir aylık yoldaki düşmanın kalbine korku vererek zafer ihsan etti. Gerek bana ve gerekse ümmetime ganimetleri helâl kıldı. Bizden öncekilere şiddetle yasak kıldığı birçok şeyi bize helâl kıldı ve bize güçlük kılmadı."** (481).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'dan:

"Bütün peygamberlere— beşeri emin kılmak ve inandırmak**— gibi birçok mucizeler vermiştir. Bana verilen** (en büyük mucize ise) **Allah'ın bana vahyettiği ilâhi vahyi** (yani Kur'ân)**'dır. Umarım ki kıyamet günü en çok ümmeti olan ben olurum!"** (482).

---

(479) *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.)* Müsned'inde *Abdullah b. Ömer (r.a.)*'dan hasen bir isnadla tahriç etmiştir.

(480) *İmam Ahmed b. Hanbel; İbn Cüreyc* tarikiyle *Abdullah b. Vehb*'den tahriç etmiştir. Ayrıca *İmam Beyhakî Esma*'dan rivayeti tahriç ettiği şârih Aliyyü'l-Kaari C.1, Shf. 211'de *İmam Süyûti*'de Menahilü's-Safa Shf. 30'da *Ebu Hüreyre*'den *Beyhakî*'nin tahriç ettiğini kaydetmiştir.

(481) *İbn Asakir;* Tarihü'd- Dımaşk'da *Hz. Huzeyfe (r.a.)*'dan merfuan rivayet etmiştir.

(482) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabü Fazaile'l-Kur'ân. Babu Keyfe, "Nuzüli'l-Vahyi" de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

Muhakkiklere göre bunun anlamı şudur:

O'nun mucizesi olan (Kur'ân-ı Kerîm) dünya durdukça duracak ve herkesi ikna etmeye yetecektir. Oysa diğer peygamberlere verilen mucizeler geçici olmuştur. Kendileriyle beraber yaşamış ve kendileri ile beraber ölmüş (yani hükmünü) yitirmiştir. O mucizeleri ancak o asırda yaşayan insanlar görmüştür.

Kur'ân mucizesi ise, nesilden nesile intikal etmek suretiyle en büyük bir mucize olarak dünya durdukça duracak ve herkes tarafından gözle görülecektir. (Öteki mucizeler ise) yalnız bir haber olarak kalacaktır. Bu hususta söylenecek söz çoktur. Zira; uzunca bir konudur bu. Bununla ilgili bilgileri *"Mucizeler kısmı"*nın sonunda geniş olarak verdik.

Ali (kerremallahü vechehu)'den:

"Her peygambere yedi seçkin arkadaş (dost) **verilmiştir. Oysa sizin peygamberinize ondört seçkin arkadaş verilmiştir: Ebu Bekir, Ömer, İbn Mes'ud ve Ammar** *(r.anhüm)* **onlardan bazılarıdır."** (483).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuşlardır:

"Allah Mekke'yi Fil (ordusun)**'dan korumuştur. Fakat Resûlünü ve mü'minlere** (oradaki kâfirleri) **öldürmeye muvaffak kılmıştır. Benden sonra kimseye helâl olmayacaktır. Bana da sadece gündüz bir saat helâl olmuştur."** (484).

İrbad b. Sâriye (485) *(radıyallahu anh)*'dan:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu duydum:

"Şüphe yok ki ben Allah'ın kuluyum! Ve peygamberlerin sonuncusuyum. Âdem hiç şüphe yok ki, toprağında (henüz ruh ve cesed arasında) **iken** (benim Nübüvvetim tescil edilmişti). **Babam** (ceddim) **İbrahim'in duasında da** (vardım). **Meryemoğlu İsa'nın müjdelediği** (Peygamber benim!)" (486).

---

(483) *İmam Tirmizî;* Sünen. Ebvabü'l-Menakıb, Menakıbü'l-Hasan ve'l-Hüseyin İbney *Aliyyibni Talib.* No. 3787'de *Hz. Âişe*'den mevkufen 3791 No. da yine *Ali (k.v.)*'den yine *Ali b. Ebi Talib (r.a.)*'dan mevkufen rivayeti tahriç etmiştir.

(484) *İmam Buharî;* Sahih. 3. Kitabü'l- İlm. Babu li yebluga'l- İlme'ş- Şahidü'l- Gaibe'de *Ebu Şüreyh*'den. 45. Kitabu'l-Lukatati, 7. Babu Keyfe Kâne tuarrafu Lukatatü Ehl-i Mekke. *Ebu Hüreyre (r.a.).* Kitabu'ş- Şurût, Babu'ş- Şuruti fi'l- Cihadi ve'l- Musalehati maa "Ehli'l-Harbi" de *Misver b. Mahreme (r.a.)*'dan. *İmam Müslim;* Sahih. 15. Kitabü'l- Hac (82) Babu Tahrimi Mekkete ve Saydiha... da 447-448/ 1355 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud:* Kitabu'l-Menasik (Hacc). Babu Tahrimi Haremi'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan Kitabü'l-Cihad, Babun fi Sulhi'l-Aduvvi'de *Misver b. Mahreme (r.a.)*'dan.

(485) *İrbad b. Sâriye.*

(486) *İmam Hâkim;* Müstedrek'inde, *İbn Hibban* Sahih'inde tahriç etmişlerdir. *Süyûtî;* "Menahilü's-Safa Shf. 30"

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan:

"Allah, Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i, sema ehline ve bütün peygamberlere üstün kılmıştır." (487).

Dediler ki:

"Sema ehline üstünlüğü nasıl olmuştur?".

— Enbiya sûresinde— *Allah* (c.c.) sema ehline hitaben;

"Onlardan her kim ben Allah'tan gayri bir ma'budum derse." (488) diye hitab etmiştir.

Oysa Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e Fetih sûresinin başında, (İNNA FETEHNÂLEKE FETHAN MÜBÎNEN) ile hitab etmiştir (489).

"Peki ya tüm peygamberlere karşı olan üstünlüğü?".

Allah (c.c.) İbrahim sûresinde:

"Hiçbir peygamber yoktur ki, onun kendi kavminin dili ile göndermiş olmayayım" buyururken bir âyetinde de, **"Seni ancak tüm insanlığa** (bir Peygamber) **olarak gönderdik."** (490), buyurmuştur (491).

Halid b. Ma'dan (492) *(r.a.)*'dan:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashabından birtakım insanlar dediler ki:

— Ey Allah'ın Resûlü, bize kendini anlat! — Aynısı, *Ebu Zer*, (494) *Şeddat b. Evs*, (495) *Enes b. Malik* (496) *(r.anhüm)* da nakledilmiştir—.

— **Evet dedi, ben baba** (ceddim) **İbrahim'in** (Ey Rabbimiz, içlerinde kendilerinden bir peygamber gönder!) **duasında kastedilen peygamberim. İsa beni tebşir etmiştir. Annem bana hamile kaldığı zaman kendinden bütün Şam topraklarındaki Basra köşklerini aydınlatan bir nur yükselmiştir. Sonra ben Beni Sa'd b. Bekir** (kabilesine) **emzirilmem için gönderildiğim zaman süt kardeşimle birlikte evimizin arkasında hayvanları otlatırken üzerinde beyaz elbise bulunan iki adam bana yaklaştı.**

---

(487) *İmam Darîmi;* Müsned. Mukaddime. Bab 9. *İmam Beyhakî* tahriç etmişlerdir.

(488) Enbiya Sûresi, âyet: 29.

(489) Fetih Sûresi, âyet: 1. Yani Sema ehlini tehdit ederken, Muhammed aleyhisselâma fetih ihsan edeceğini vaad ederek, taltif buyurmuştur. Bu onun üstünlüğüne açık bir delildir.

(490) İbrahim Sûresi, âyet: 4.

(491) Diğer peygamberleri kendi kavimlerine has olarak gönderip, bizim peygamberimizi tüm insanlığa göndermesi elbetteki onun üstünlüğünü isbatlar.

(492) *Halid b. Ma'dan.*

(494) *İmam Darîmi;* Müsned. *Ebu Zerr-i Gıfarî (r.a.)*'dan.

(495) *İmam Ebu Naiym;* Delâilü'n-Nübüvve'de *Şeddad b. Evs (r.a.).*

(496) *İmam Ebu Naiym;* Delailü'n- Nübüvve'de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

Diğer bir hadîsdeki rivayet:

"İçi kar dolu altın leğenle bana üç adam geldi— Beni tuttular, karnımı yardılar—."

Başka bir rivayet:

"Boğazımdan karnımın başına kadar yardılar. Sonra oradan kalbimi çıkardılar, ikiye yardılar ve ondan simsiyah bir kan pıhtısı çıkartıp attılar. Sonra hem kalbimi hem karnımı o kar ile pir ü pâk edene kadar yıkadılar."

Diğer bir hadîsde:

"Sonra biri bir şey aldı, bir de baktım ki elinde gören herkesi hayrete düşüren bir nur mühürü vardı. Onunla kalbimi mühürledi. Kalbim iman ve hikmetle doldu. Sonra mühürü yerine iade etti. Diğeri de elini göğsümün ayırım noktasına sürdü ve iyileşti" olarak varit olmuştur.

Diğer bir rivayet:

Cebrail *(aleyhisselâm)* dedi ki:

"Sapasağlam bir kalb! (Aklî işleri idrak eden) **iki keskin göz...** (Şer'î emirleri) **fevkalâde duyan mükemmel iki kulak."** (497).

Sonra (onlardan) biri arkadaşına:

— **"Haydi onu, ümmetinden on kişi ile tart! dedi, tarttı da tümüne ağır bastım.**

— **Ümmetinden yüz kişi ile tart! Tarttı yine ağır geldim.**

— **Ümmetinden bin kişi ile tart! Tarttı, onları da geçtim.**

— **İyisi mi tartmaktan vaz geç, zira tüm ümmetiyle onu tartacak olursan yine de hepsini geçer"** dedi.

Başka bir hadîste şu kayıd var:

"Sonra beni göğüslerine basıp hem başımı hem de gözlerimin arasını öptüler."

Ve şöyle dediler:

— **"Ey sevgili, korkma! Sana murat edilen iyiliği bir bilsen sevinçten gözlerin ışıl ışıl olur."**

Bu hadîs şöyle bitmektedir:

"Allah katında ne büyük değerin var! Çünkü Allah ve melekleri (daima) **seninledir!"**

Ebu Zer (radıyallahu anh)'ın rivayet ettiği hadîsde ise:

"Onlar benden ayrılmadan önce gerçekten ben O büyük işi (yani peygamberliği) **apaçık** (görüyordum)" şeklinde varit olmuştur.

Ebu Muhammed el-Mekkî, Ebu'l- Leys es-Semerkandî ve diğerleri şöyle anlattılar: "*Âdem (aleyhisselâm)* Zelle vukuundan sonra şöyle dua etti:

---

(497) Bu hadîsi, *İmam Darîmî;* Müsned. Mukaddime Bab 8'de *İbn Ganem*'den tahriç etmiştir. *İmam Ebu Naiym;* Delailü'n- Nübüvve'de, *Yunus b. Meysere b. Hâbis*'den tahriç eylemiştir.

"Allahım, Muhammed hakkı için bana hatamı bağışla— tevbemi kabul et diye de rivayet edilmektedir—."

Allah (c.c) O'na dedi ki:

"Muhammed'i sen nereden biliyorsun?" (Cennetin her yerinde) **"La ilahe illallah Muhammedurresûlullah"**'ın yazılmış olduğunu gördüm.

Allah'ın O'na şöyle buyurduğu da rivayet edilmiştir:

"Muhammed benim kulum ve Resûlümdür." (498).

Bundan anladım ki, senin nezdinde en iyi kul O'dur.

Bunun üzerine Allah onun tevbesini kabul edip bağışladı. Bakara sûresindeki:

"Âdem Rabbinden birkaç kelime telakki etti." (499) âyetini böyle tefsir edenlerin görüşüdür bu!

Diğer bir rivayet:

Âdem *(aleyhisselâm)* **dedi ki:**

— Beni yarattığın zaman, başımı Arş'ına (doğru) **kaldırdım. Baktım ki, orada La ilahe illallah, Muhammedurresûlullah; yazılmış. İsmini kendi isminle birlikte kıldığın için, bu bana, nezdinde Muhammed'den itibar bakımından daha büyük kimse olmadığını anlatmış oldu.**

— İzzetim ve Celâlim hakkı için O, zürriyetinden gelecek olan peygamberlerin en sonuncusudur! Eğer o olmasaydı seni katiyen yaratmazdım, diye Allah vahyetti ona.

Bazılarına göre *Âdem (aleyhisselâm), (Ebu Muhammed)* (500) diye künyelenirdi.

Bazılarına göre de *(Ebu'l-Beşer)* olarak künyelenmiştir.

Sureyc b. Yunus'tan rivayet edilmiştir:

"Allah'ın seyyah melekleri vardır. Uğradıkları her ülkede (yahut evde) sırf Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i sevdikleri ve onu saydıkları için, Ahmed veya Muhammed'den bahsederler."

İbn Kani' el- Kadı Abdulbâkî b. Merzuk, İbni'l- Hamra (501)'dan:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdular ki:

"Göğe çıktığım gece, Arş'ın üzerinde (La ilahe illallah Muhammedurresûlullah) kelimesinin yazılmış olduğunu gördüm." (502).

---

(498) *İmam Taberanî* ve *Beyhakî;* Zaif bir senedle *İbn Ömer (r.a.)* tahriç ettiler diye, *Süyûtî;* Menahil (Shf. 30 *Hz. Ömer*'den) Şifa şarihi *Aliyyü'l- Kaarî* kaydetmişlerdir.

(499) Bakara Sûresi, âyet: 37.

(500) "*İmam Beyhakî;* Delailü'n- Nübüvve'de *İmam Ali (k.v.)*'den merfuan rivayet etmiştir." *Süyûtî;* Menahil, (Shf. 30).

(501) *Ebu'l-Hamra* (Resûlullah'ın kölesi) adı: *Bilal b. Harîs*'dir.

(502) "*İbn Kâanî "Mu'cemü's-Sahabe"* adlı eserinde. *Taberanî* de Mu'cemin'de rivayeti tahriç etmişlerdir." *Süyûtî;* Menahil (Shf. 30) amma Şarih Aliyyü'l- Kaarî. Şerh Shf. 216'da. Hadîs-i şerifin İbnü'l- Kaanî'deki ravisi hakkında kaynaklardaki bilgiyi toplayıp özetledikten sonra bu hadîsi *İbn Adiyyi'l-Cürcanî*'nin "El-Kamil fi Cerhi ve't-Ta'dil" adlı eserinde *İsâ b. Muhammed*'ten o da *Hüseyin b. İbrahimü'l- Beyanî*'den, o da *Hamidü't-Tavil*'den, o da *Enes b. Malik (r.a.)*'dan rivayeti tahriç ettiğini beyan etmiştir. (Şerhi, Shf. 216).

Kehf sûresinde: **"Duvarın altında onlara ait bir define vardı."** (503) âyetini, *İbn Abbas* şöyle yorumlamıştır:

"Bu define bir altın levha idi ki; üzerinde şu ibare yazılmıştı: (Kadere iman edenlere hayret doğrusu nasıl dikilebiliyorlar? Ateşin (Cehennem ateşinin) **varlığına inanan kimselere hayret doğrusu nasıl gülebiliyorlar? Dünyayı ve onun bir günü diğer bir gününe uymayan durumunu görenlere de hayret ki; nasıl ona meyl edebiliyorlar? Ben O, Allahım ki benden başka ilâh yoktur."**

Muhammed ise hem kulum hem de Resûlümdür...

"Cennet kapısının üstünde (Şüphesiz ben O Allahım ki benden başka ilâh yok! Muhammed Allah'ın Resûlüdür. Bunu her kim söylerse (yani her kim kelimeyi tevhidi dilinden düşürmezse) **o kimseyi asla azablandırmam!"** (504).

Yine *İbn Abbas (radıyallahu anh)*'dan:

Eski bir taş bulundu, üzerinde şu yazılı idi: *"Muhammed, Takîdir, Muslihtir.. Seyyiddir.. Emindir..."* (505).

Es-Simintarî anlatmıştır: Horasan'ın bazı beldelerinde yeni doğan bir çocuk gördüm, bir tarafında;

"La ilahe illallahu, diğer tarafında Muhammedun Resûlullah." yazılı idi.

Bazı haberciler diyorlar ki: Hind ülkelerinde üzerinde beyazla, *(La ilahe illallah Muhammedun Resûlullah)* yazılmış kırmızı bir gül vardı (506).

---

(503) Kehf Sûresi, âyet: 82. Hadîs-i şerifi, *İmam Ebu Bekir Ahmed b. Âli b. Sâbit;* "Hatîbü'l-Bağdadî" Kitabu Teracümi Ruvati Malik adlı eserinde tahriç ettiği gibi *İmam Bezzar;* Müsned'inde, *Ebu Zerr* hadîsinde merfuan *Hz. Ömer (r.a.)* ve *Hz. Âli (k.v.)* ve *(r.a.)*'dan mevkufen rivayeti tahriç etmişlerdir. Ayrıca *İmam Beyhakî;* Şuabü'l- İyman'da ikisinden tahriç eyledi. *Süyûtî,* Menahil (Shf. 30).

(504) *Kaadı İyaz'ın İbn Abbas'a* atfen verdiği bu metin hakkında *İmam Süyûtî,* Menahilü's-Safa (Shf. 30)'da herhangi bir kaynak zikretmediği gibi, şarih *Aliyyü'l-Kaarî.* C. 1. Shf. 216'da bir şey söylememiştir.

(505). *İmam Süyûtî* ve şarih *Aliyyü'l- Kaarî* bunun hakkında bir şey söylememişlerdir.

(506) Şifa'ya "Müziylü'l-Hafa an el-fazi'ş-Şifa" adıyla güzel bir hâşiye yazan *Ahmed b. Muhammed b. Muhammedü'ş-Şümnî;* C.1, Shf. 175'de bu hadise hakkında... Kaale'z-Zehebî fi Mîyzanihi Reva Kureyş b. Enes an Küleyb-in İbn Vailin; ve Küleyb nekretün la Yu'refü ennehu Rea bi'l-Hind verden fi'l-Verdeti Mektubün Muhammedün Resûlullahi ve Kaale İbnü'l- Adîm fi Tarihihi fi Tercümeti'l- Hüseyni bini'l -Ahmedibini'l- Hüseyini'l- Verraki'l- Havvasi'l- Masîsî; Müsneden anhü ilâ Aliyyibni Abdullahi'l- Hâşimî'r- Rakkiyyi innehu kaale: Dahaltü fi biladi'l- Hindi ila ba'zi Kuraha fe re'eytü verdeten kebiyreten tayyibete'r- Raihati vedae aleyha mektubün bihatti ebyazin LA İLAHE İLLALLAH MUHAMMEDÜN RESÛLULLAHİ, EBU BEKRİ'S-SIDDIYKÎ ÖMERÜ'L—FÂRÛKİ; fe şekektü fi zalike ve kultü; innehu mamulün fe amedtü ilâ Verdetin lem tufteh fe Fetahtüha fe kâne fiyha mislü zalike ve fi'l- Beledi minhü şey'ün Kesîyrün. Ehlü tilke'l-Karye ya'bedune'l-Hıcarete velâ Ya'rifunellahe Azze ve Celle."

Ca'fer b. Muhammed babasından naklediyor:

Kıyamet koptuğu zaman bir münadi şöyle seslenecek:

—Haydi kim Muhammed'in adını taşıyorsa kalksın ve cennete girsin!

İbni'l-Kasım (Sema'ında), *İbn Vehb* (Cami adlı *İmam Malik*'ten rivayet edilen hadîsleri toplayan eser)inde *Malik*'ten şöyle rivayet etmişlerdir:

"Mekkelilerin anlattıklarına göre, içinde Muhammed adında bir kimsenin bulunduğu her ev mutlaka bol rızık ve refahla dolmuştur."

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den nakledilmiştir:

"Sizden birinizle, evinde, bir, iki, üç Muhammed'in bulunması zarar vermez!" (507).

Abdullah b. Mes'ud (radıyallahu anh)'dan:

"Allah kulların kalblerine baktı. Ondan Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kalbini seçti.— Yani onu seçip bilahare Peygamber olarak gönderdi—." (508).

Nakkaş anlatıyor:

"Sizin, Allah'ın peygamberine eza vermeniz (doğru) **olmadığı** (gibi), **kendinden sonra zevcelerini nikâhlamanız da** (ebediyen) **câiz değildir."** (509), âyeti nâzil olduğu zaman:

Peygamber *(aleyhisselâm)* ayağa kalkıp şöyle hitab etti:

"Ey ehl-i iman topluluğu! Şüphesiz Allah beni sizlere tam anlamiyle üstün kılmıştır. Hanımlarımı da hanımlarınıza tafdil eylemiştir."

İSRA GECESİNDE RABBİNE YAPTIĞI MÜNÂCAAT... RABBİNİ GÖRMESİ... PEYGAMBERLERE İMÂMETİ... SİDRE-İ MÜNTEHÂ'YA VARIŞI... RABBİNİN EN BÜYÜK ÂYETLERİNİ MÜŞÂHEDE ETMESİ...

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in büyüklüğünü bildiren özelliklerden birisi de hiç şüphe yok ki, *İsra* kıssasıdır. Kitab-ı Aziz'in ve sahih haberlerin bizlere beyan ettiklerine göre o gece Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Efendimiz büyük derecelere ulaşmış, yüksek mertebe ve mevkiler elde etmiştir. Nitekim bu büyük olayı tescil ederek *Allah* (c.c.) şöyle buyurmuştur:

---

(507) *İbn Saad;* Tabakatü'l- Kübra'sında *Muttarif b. Abdullahi'l-Yesarî* ona *Muhammed b. Osmanü'l- Ömeri* o da babasından merfuan rivayet etmiş ve böylece tesbit ve tahriç eylemiştir.

(508) *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.) İmam Bezzar* Müsned'lerinde, *İmam Taberanî* Mu'cem'de tahriç etmişlerdir. Ricali sikattandır.

(509) El-Ahzab Sûresi, âyet: 53.

"**Kulunu** (Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem)*'**i bir gece Mescid-i Haram'dan** (alıp) **Mescid-i Aksa'ya kadar götüren** (Zât-i Ecellü â'lâ her türlü nakıyselerden) **münezzehtir.** (O Mescid-i Aksa ki) **biz onun etrafına** (feyiz ve) **bereket verdik.** (Ve bu gece yolculuğunu) **ona** (peygambere) **âyetlerimizden bazısını gösterelim diye** (yaptırdık). **Şüphesiz ki O,** (asıl) **O,** (her şeyi) **hakkıyle işiten,** (her şeyi) **kemaliyle görendir.**" (511).

Necm sûresinde de:

"**And olsun ki O, Rabbinin en büyük âyetlerinden bir kısmını görmüştür.**" (512) âyetine kadar hep onun o gece gördüklerinden ve nâil olduğu yüce mazhariyetten bahsedilmiştir.

İsra'nın vukuu hakkında hiçbir ihtilâf vaki olmamıştır. Bütün Müslümanlar bu hususta fikir ve söz birliğine varmıştır. Çünkü bu olay Kur'ân-ı Kerim'de apaçık olarak anlatılmıştır.

Peygamberimizin diğer hususiyetlerini, üstünlük derecesini beyan eden birçok hadîs-i şerif vârit olmuştur. Biz burada (rivayet ve senedleri bakımından) en mükemmel ve (anlatış yönünden) tafsilâtlı olanları zikretmek arzusundayız:

Kadı, Şehit Ebu Ali bize, *Kadı Ebu Abdullah et- Temini, Ebu'l- Abbas el- Uzrî, Ebu'l- Abbas el-Hazî, Ebu Ahmed el- Culûdi, Ebu Süfyan, Müslim b. el- Haccâc, Şeyban b. Ferrûh, Hammad b. Seleme, Sabit el- Bünânî,* (senediyle),

Enes b. Malik (radıyallahu anh)'den:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuşlardır:

"**Bana Burak getirildi. O, katırdan küçük, merkebden büyük uzun ve beyaz bir hayvandır. Ayağını gözünün göre**(bildiği yerde rahatça) **bırakıyordu** (512a). **Ona bindim, Beyt-i Makdis'e geldim, Peygamberlerin** (atlarını) **bağladıkları yere onu bağladım, mescide girdim ve orada iki rek'at namaz kıldım. Sonra çıktım. Cebrail** *(aleyhisselâm)* **bana bir kap şarap** (cennet şarabı olacak), **bir kap da süt getirdi. Sütü aldım, Cebrail** *(aleyhisselâm)* **bana:**

— Fıtratı seçtin! dedi. Sonra beraberce göğe yükseldik. Cebrail *(aleyhisselâm)* **kapıyı çaldı: "— Sen kimsin?" denildi.**

— Ben Cebrail'im...

---

(511) El-İsra Sûresi, âyet: 1

(512) En-Necm Sûresi, âyet: 18

(512a) Adım atarken ayağını gözünün görebildiği yerde bırakabilmek, son derece sür'atin ifadesidir. (M)

— Peki yanındaki kim?
— O da Muhammed'dir.
— Ona peygamberlik geldi mi?
— Evet ona peygamberlik geldi. Bunun üzerine kapı açıldı ve kendimi Âdem *(aleyhisselâm)*'ın karşısında buldum. Bana merhaba, dedi ve dua etti. Sonra ikinci kat göğe çıktık. Cebrail *(aleyhisselâm)* yine kapıyı çaldı. Denildi ki:

— Sen kimsin?
— Ben Cebrail'im...
— Peki yanındaki kim?
— O da Muhammed'dir.
— Ona peygamberlik geldi mi?
— Evet geldi. Bunun üzerine kapı açıldı; kendimi teyze çocukları İsa ile Yahya b. Zekeriyya *(aleyhisselâm)*'ın yanında buldum. Bana merhaba! dediler ve duada bulundular.

Sonra üçüncü kat göğe çıktık. Aynı sual-cevaptan sonra kapı açıldı ve kendimi Yusuf *(aleyhisselâm)*'ın yanında buldum. Baktım ki kendisine güzelliğin yarısı verilmiş... Bana merhaba! dedi ve dua etti. Dördüncü kat göğe çıktık, aynı sual ve cevaptan sonra kendimi İdris *(aleyhisselâm)*'ın yanında buldum. Bana merhaba! dedi ve hayır duada bulundu. Allah Meryem sûresinde onun hakkında: (Onu biz yüksek bir yere ref'ettik) buyurmuştur.

Sonra beşinci kat göğe çıktık. Orada Harun *(aleyhisselâm)*'la karşılaştık. Bana merhaba dedi! ve hayır duada bulundu. Sonra altıncı kat göğe çıktık, orada Musa *(aleyhisselâm)*'la karşılaştık, bana merhaba! dedi ve hayır duada bulundu. Sonra yedinci kat göğe yükseldik. Aynı soru ve cevaptan sonra İbrahim *(aleyhisselâm)*'i Beyt-i Ma'mur'a arkasını dayamış olarak buldum. O Beyt-i Ma'mur ki her gün oraya yetmiş bin melek giriyor (da bir daha sıraları gelmiyor). Sonra beni Sidre-i Müntehâ'ya götürdü. Sanki onun yaprakları fil kulakları gibi idi. Meyveleri de kuleler gibi idi. O Allah'ın emirlerinden herhangi birisiyle karşılaştığında öylesine değişiyordu ve güzelleşiyordu ki, Allah'ın yaratmış olduğu mahlûkatından hiç kimse O'nun güzelliğini anlatamaz.

Sonra Allah bana vahyedeceğini vahyetti. Her gün elli vakit namaz kılınmasını bana farz kıldı. Musa *(aleyhisselâm)*'a indim.

— Rabbin ümmetine ne farz kıldı? diye sordu.
— Elli vakit namaz!
— Rabbine dön; biraz hafifletmesini dile, çünkü ümmetin onun altından kalkamaz. Ben İsrail oğullarını denedim ve yokladım, yapamadılar. Bunun üzerine Rabbime döndüm ve dedim ki:

— **"Ya Rabbi ümmetimden** (bu yükü) **biraz hafif et!". Bunun üzerine elli vakitten sadece beş vakit indirdi, Musa** *(aleyhisselâm)*'**a döndüm** ve (Beş vakit kadar bir şeyi indirdi) **dedim. Dedi ki:**

— **Dön Rabbine biraz daha hafifletmesini dile; zirâ ümmetin bunun da altından kalkamaz. Böylece Musa** *(aleyhisselâm)* **ile Rabbimin arasında âdeta mekik dokudum ve nihayet Allah şöyle buyurdu:**

"Bu namazı beş vakte indirdim. Her bir namaz on vakit namaza tekabül edecek, böylece elli (vaktin ecri elde) **edilecektir. Zira her kim bir sevabı kastedip de yapamazsa, onun için bir sevap yazılır; fakat yaparsa bire mukabil tam on sevap yazılır. Fakat bir günah kastedip yapmazsa hiçbir şey yazılmaz. Yaparsa ancak yaptığı o günah** (yalnız bir) **olarak kayda geçer."**

Sonra Musa *(aleyhisselâm)*'**a inip durumu anlattım. Yine;**

— **Dön, biraz daha hafifletmesini dile? dedi. Fakat ben ona:**

— **Birkaç kere döndüm, gittim ve dilekte bulundum. Artık bir daha dönüp gitmeye sıkılırım, dedim** (513).

El-Kadı (Veffekahullahu) dedi ki: "Bu hadîs için *Sâbit (radıyallahu anh)* ceyyiddir," *Enes (radıyallahu anh)*'dan yaptığı bu rivayet son derece güzel bir rivayettir. Çünkü bazıları karıştırmıştır, bilhassa *Şerik b. Ebi Nemrin* (514) rivayetinde (515) önce meleğin geldiği, karnını yarıp zemzem ile yıkadığı anlatılmaktadır. Oysa bu olay ona vahy gelmezden önce ceryan etmiştir. *İsra* ve *Mirac* hadisesi ise kendisine peygamberlik geldikten sonra vâki olmuştur."

Bazılarına göre; bu olay, hicretten bir yıl önce vâki olmuştur. Kimisine göre ise bundan da önce vâki olmuştur.

Sâbit, Enes (radıyallahu anh)'dan nakletmiştir ki— *Hammad b. Seleme*'nin rivayetinden— *Cebrail (aleyhisselâm)* Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e *Süt annesinin yanında çocuklarla beraber oynarken gelmiştir. Kalbini yarmıştır."* (516). Fakat bu, İsra hadîsesinden ayrı olarak anlatılmıştır. Nitekim bazıları bunu ayrı ayrı rivayet etmişler ve her iki kıssayı da tevhid etmişlerdir. Sonra İsra bilindiği gibi *Beyt-i Makdis'e* yapılmış, oradan da *Sidre-i Müntehâ*'ya çıkılmıştır. Bu başlı başına bir kıssadır. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem) Beyt-i Makdis'e* gitmiş ve oradan da *Sidre-i Müntehâ*'ya yükselmiştir. Böylece başkalarının ortaya atmak istediği her türlü zan ve vehim bertaraf edilmiş oldu.

---

(513) *İmam Müslim;* 1. Kitabü'l-İyman, 74. Babu'l-İsra bi Resûlillahi *(s.a.v.) Enes (r.a.)*'dan. Şifa müellifi *Kaadı İyaz*'ın da Şüyuh'undan istima ve telakki eylediği metni, 259/162 No. ile tahriç etmiştir.

(514) *Şerik b. Nemr; Tabiîn-i Kiram*'dan sika. sadûk bir zattır. Kaadıdır, H. 140 senesinde irtihal eylemiştir *(rahimehullah).*

(515) *İmam Buharî;* Kitabu'l-Menakıb, Babu Keyfe Kâne'n-Nebiyyü *(s.a.v.)* Tenamü Aynûhü Velâ Yenamu Kalbuhu, *Enes b. Malik (r.a.) Şerik b. Nemr* senedi ile rivayeti tahriç etmiştir. *Müslim;* Kitabü'l- İyman, 74. Babu'l- İsra 262/...)

(516) *Müslim;* Sahih. 1. Kitabü'l-İyman, 74. Babu'l-İsra bi Resûlillahi *(s.a.v.).*

Yunus, İbn Şihab'tan, *Enes (radıyallahu anh)*'dan nakletti, dedi ki:

Ebu Zer (radıyallahu anh), Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendisine şöyle buyurduğunu anlatıyordu:

"Evimin tavanı açıldı. Cebrail *(aleyhisselâm)* **indi, göğsümü yardı. Sonra onu zemzemle yıkadı. Sonra hikmet ve iman dolu olan altın bir leğenle geldi ve göğsüme boşalttı. Sonra kapayıp elimden tuttuğu gibi doğru beni Sema'ya çıkardı."**

— Böylece kıssayı sonuna kadar anlattı— (517).

Katade, hadîsi aynı böyle *Enes (radıyallahu anh)*'den de, *Mâlik b. Sa'sa'a* (518)'dan (518a)'da rivayet etti. Ne var ki; bu rivayette, takdim, te'hir, fazlalık, azlık, göklerdeki peygamberlerin tertibinde değişiklik vardır.

Sâbit'in *Enes (radıyallahu anh)*'dan naklettiği hadîs daha sağlam ve güzeldir.

Ayrıca İsra hadîsinde bazı ziyadeler vardır ki, konumuza ışık tutacak faydalı kısımlarını zikredelim.

İbn Şihab'ın rivayet ettiği hadîsde şöyle kayd vardır:

Bütün peygamberler ona, *(Merhaba ey salih peygamber, salih kardeş!)* diye hitab ederlerken *Âdem (aleyhisselâm)* ile *İbrahim (aleyhisselâm)* ona: **(Merhaba ey salih evlâd!)** diye hitab etmişlerdir (519).

İbn Abbas (radıyallahu anhüma) tarıki ile yapılan bir rivayette ise şöyle denilmektedir:

"Öyle bir yere kadar yükseldim ki kalemlerin (cızırtı) **seslerini duydum."** (520).

Enes (radıyallahu anh)'dan:

"Sonra benimle gitti Cebrail *(aleyhisselâm)* **nihayet Sidre-i Münteha'-**

---

(517) *Buhari;* Sahih. 8. Kitabü's-Salâti. 1. Babu Keyfe Kâne Furizati's-Salâtü fi'l-İsra. *Ebu Zerr-i Gıfari*'den. *İmam Müslim;* Sahih. 1. Kitabü'l- İyman. 74. Babu'l- İsra bi Resûlillahi'de No. 263/163 No. ile *Ebu Zerr-i Gıfari (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(518) *İmam Buharî;* Sahih. 59. Kitabu Bedi'l-Halk. 6. Babu Zikri'l-Melâike'de *Mâlik b. Sa'saa (radıyallahu anh)*'dan *İmam Müslim*. Sahih. 1. Kitabü'l-İymani'l-İyman. 74. Babü'l-İsra bi Resûlillahi *(s.a.v.)* de yine *Malik b. Sa'saa (r.a.)*'dan 264 (164) No. ile tahriç etmiştir.

(518a) *Malik b. Sa'saa;* Sahabe-i kirâmdandır. Ensarın *Beni Neccar* soyundan ve *Beni Mâzin*'dendir *(radıyallahu anh)*.

(519) *Müslim*'deki Hadîs 4. Kitabu'l-İyman, 74. Babu'l-İsra bi Resûlillahi *(s.a.v.)* de 263/163 No. ile tahriç edilen hadîsin son cümleleridir.

(520) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabü's-Salâti, 1. Babu Keyfe Kâne furizati's-Salâti fi'l-İsra. *İmam Müslim*. Sahih 1. Kitabu'l-İyman, 74. Babu'l-İsra bi Resûlillahi *(s.a.v.)* de *Ebu Zerr-i Gıfari*'den rivayet eden *İbn Şihab*'ın metin ortasında *İbn Abbas* ve *Eba Habbete'l-Ensari*'nin ziyadelerini *İbn Hazm*'den naklederek verdiği kısımdaki cümlelerdir. *İmam Buhari;* Sahih. Kitabu'l- Enbiya. Babu *Zikri İdris (a.s.)* da *Enes b. Malik*, *Ebu Zerr-i Gıfari*'den, *Müslim*'in tahriç ettiği metnin aynını tahriç etmiştir.

ya geldim. Onu öyle bir renkler kapladı ki, bir türlü ne olduğunu anlayamadım. Sonra cennete alındım." (521).

Malik b. Sa'saa'nın rivayet ettiği hadîsden:

Onu (Musa'yı) **geçince, ağladı. Kendisine:**

— Neden ağlıyorsun? diye sordular. Şu cevabı verdi:

— Bu bir çocuktur (ey Rab), **onu benden sonra gönderdin. Buna rağmen ümmetinden cennete girecek olanlar, benim ümmetimden çok olacak!** (522).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'dan:

"Kendimi bir peygamberler topluluğunda gördüm, namaz vakti gelmişti. Hepsine imam olup namaz kıldırdım". Biri bana:

— Ya Muhammed! İşte bu Malik'tir. Cehennem bekçisi ona selâm ver, dedi. Selâm vermek için bir döneyim dedim ki, O bana selâm verdi (523).

Yine *Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)*'in rivayet ettiği hadîsde:

Sonra Beyt-i Makdis'e gelinceye kadar yürüdü, orada indi, atını bir kayaya bağladı. Meleklerle birlikte namaz kıldı. Namaz bitince melekler sordular:

— Ey Cebrail, bu yanındaki kimdir?

— Bu, Allah'ın elçisi ve peygamberlerin sonuncusu olan Muhammed'tir.

— Ona peygamberlik geldi mi?

— Evet!

— Allah bu kardeş halifeye uzun ömürler versin! Ne güzel kardeş ve ne güzel halifedir bu!

Sonra Ervah-ı Enbiya'ya mülâki oldular (yani onlarla buluştular). **Hepsi Allah'a hamd-ü senada bulundular.**

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) her birerlerinin sözünü anlattı. O peygamberler, *İbrahim, Musa, İsa, Davud* ve *Süleyman (aleyhimüsselâm)*dılar.— Sonra Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kelamını anlattı— ve dedi ki:

Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) de Rabbine hamd-ü senada bulundu ve şöyle dedi:

---

(521) 520 No.lu tahriçte bildirilen Müslim metninin son cümleleri. Bakıla.

(522) *Kaadı İyaz (r.h.)*'ın Şifa metnine aldığı bu ziyade: *İmam Nesai:* Sünen. Kitabü's-Salâti, Farzu's-Salâti ve Zikri İhtilafi'n- Nakîliyne fi isnad. Hadîsi *Enes (r.a.)* adiyle açtığı bölümde tahriç etmiştir.

(523) "*İmam Beyhakî. Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir." Menahil, 31. *İmam Beyhakî. Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç ettiği bu hadîsteki "*Feres*" sözünü teyid eden diğer bazı bir rivayet, *İmam Kurtubi*'nin Tezkire'sinde *Beyhaki*'den o da Rebi' b. Enes'den o da Ebu'l-Âliye'den o da Ebu Hüreyre (r.a.) olmak üzere tahriç olunduğunu Aliyyü'l- Kaari. Şerh 1/224'de Ti'lemsani'ye atfen kaydetmiştir. *İmam Taberani* de Mülk Sûresi tefsirinde nakletmiştir.

— "Hepiniz Rabbbinizi hamd ettiniz, ben de ona hamd-ü senada bulunuyorum: (O Allah'a hamd olsun ki, beni âlemlere rahmet olarak, bütün insanlığa bir müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdi. İçinde her şeyin açıklaması bulunan Furkan'ı bana indirdi. Ümmetimi bütün ümmetlerden hayırlı yaptı. Ümmetimi yine orta bir ümmet kıldı. Ümmetimi evvelin (yani önce gelenler) **ahirîn** (yani sonra gelenler "yani her iki vasfı haiz bir halde") **kıldı. Göğsümü açtı, yükümü sırtımdan kaldırıp attı, şanımı yüceltti,** (ruhan) **peygamberlerin ilki** (bi'set) **cihetinden de sonuncusu yaptı).** Bunun üzerine İbrahim (aleyhisselâm) şöyle konuştu: **"İşte Muhammed bununla size üstün oldu!".**

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) sonra şunları zikretti:

"Sonra dünya semasına, oradan da (yukarıda zikri geçen semalara) **yükseltildi..."** (524).

İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'dan:

"Beni Sidre-i Müntehâ'ya kadar götürdü. Sidre-i Müntehâ altıncı kat göktedir. Yerden yukarıya yükselenler orada durur, onun üstünden inenler de orada alıkonur." (525).

Cenab-ı Hak buyurmuştur:

"O (gördüğü) zaman Sidreyi bürüyordu onu bürümekte olan." (526).

Altın yatağıdır o, dedi.

Rebi' b. Enes'in tariki ile yapılan *Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)*'ın rivayetinde şöyle geçer:

"Bana dediler ki, işte bu Sidre-i Müntehâ'dır, ümmetinden senin yolunda olanların her biri burada nihâyet bulacaklardır. O, altından su, süt, cennet şarabı, süzülmüş bal, bal ırmakları akan bir menbadır. O öyle bir ağaçtır ki, gölgesinde bir süvari yetmiş sene yürür de (ancak öyle katedebilir mesafesini)".

Onun bir yaprağı tüm mahlûkatı gölgelendirebilir. Onu nûr ve melekler bürümüştür. İşte: (Onu bürüyordu bürümekte olan) **kavlinin anlamı budur.**

Cenab-ı Hak ona:

— Haydi işte! buyurdu.

— Şüphe yok ki sen, İbrahim'i dost edindin, ona büyük bir mülk ihsan ettin, Musa'yla konuştun. Davud'a büyük bir mülk (hâkimiyet) **lütfettin. Ona demiri erittin, dağları emrine verdin. Süleyman'a da büyük bir mülk ihsan edip, insanları, cinleri, şeytanları ve rüzgârları emrine verdin. Ondan sonra kimseye lâyık olmayan bir mülk ihsan ettin. İsa'ya Tevrat ve İncil'i öğrettin. Körleri iyileştirme yeteneğini** (yine kendi izninle) **ona verdin. Onu ve annesini Şeytan-ı Racîm'den korudun. Şeytan her ikisine de bir şey yapamadı.**

---

(524) 523'de gösterilen kaynaklara bakılabilir.

(525) *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan, *İmam Ebu Naim;* Delailü'n- Nübüvve'de ve *İbn Arafa*'da Cüz'ünde tahriç etmişlerdir. "Süyûtî, Menahil (Shf. 30)".

— Seni de dost ve sevgili edindim. Tevrat'ta (Muhammed Habiburrahman'dır) **diye yazılmıştır. Seni bütün insanlığa** (peygamber olarak) **gönderdim. Ümmetini, hem evvelkilerden, hem sonunculardan** (olarak) **kıldım. Ümmetin, benim kulum ve Resûlüm olduğuna şehadet edinceye kadar yerlerinden kımıldamayacaklar. Yaradılış bakımından seni peygamberlerin ilki, gönderiliş cihetinden ise sonuncusu yaptım. Sana Seb-i Mesâni'yi verdim. Senden önce onu hiçbir peygambere vermedim. Sana Arş'ımın altında bulunan hazineden Bakara Sûresinin sonlarını ihsan ettim ki, bunu senden önce hiçbir peygambere vermiş değilim. Seni hem fatih, hem de hâtîm** (peygamberlerin sonuncusu) **yaptım,** (526) buyurdu.

Diğer bir rivayet:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e üç (büyük şey) verilmiştir:

a) Beş vakit namaz...

b) Bakara sûresinin sonları...

c) Ümmetinden Allah'a şirk etmeyen kimsenin günahlarını bağışlaması..." (527).

"Onun gördüğünü kalb(i) yalana çıkarmadı." (528).

Âyetinin tefsirinde şöyle dedi: "*Cebrail (aleyhisselâm)'ı asıl kendi orijinal şeklinde yani altıyüz kanatlı olarak görmüştür.*" (529).

Şerîk'in rivayet ettiği hadîsde şöyle geçer: *Musa (aleyhisselâm)'ı yedinci kat gökte gördü. Çünkü Musa (aleyhisselâm) Allah'la konuşmaya mazhar olduğu için diğer peygamberlerden üstündü.. Sonra onu da geçip yukarlara doğru yükseldi. Musa (aleyhisselâm) demişti ki sanmıyorum ki; benim üstüme biri çıkabilsin!* (530).

Enes (radıyallahu anh)'dan: "*Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem), Beyt-i Makdis*'de peygamberlere namaz kıldırdı."

Yine *Enes (radıyallahu anh)*'dan:

"Bir gün otururken, Cebrail girip omuzlarımın arasına şiddetle vurdu.

---

(526) Hadîsin kaynakları için (525) No.da gösterilenlere bakılmalıdır.

(527) *İmam Müslim;*Sahih. 1. Kitabü'l- İyman, 76. Babün fi Zikri Sidreti'l-Münteha'da 279/173 No. ile *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan. *İmam Nesaî;* Sünen. Kitabü's- Salât. Farzü's- Salâti ve Zikr-i ihtilafi'n- Nakiliyne fi İsnâdi Hadisi... de *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan.

(528) En-Necm sûresi, âyet: 11.

(529) *İmam Buharî;* 59. Kitabu Bedî'l-Halk, 7. Babu İza Kâ'ale Ehadikim "Amîn" Ve'l- Melaikatü fî's-Semai'de *Abdullah b. Mes'ud (r.a.) İmam Müslim;* 1. Kitabü'l-İyman, 76. Babün fi Zikri Sidreti'l-Münteha. 280/174. 281 (....) 282 (....) No.'larda Abdullah b. Mes'ud (r.a.)'dan tahriç etmiştir.

(530) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabü't- Tevhid. Babu Kavlihi: "*Kellem Allahü Musa tekliyma*" *Şerik b. Abdullah (r.a.) Enes (r.a.)*'da uzun bir metinle Mirac mucizesini rivayet etmiştir. O, hadîsin bir cümlesidir.

Bir de baktım ki, kendimi üzerinde iki kuş yuvasına benzeyen bir şeyin bulunduğu bir ağaçta gördüm. Birine ben oturdum, ötekine de Cebrail *(aleyhisselâm)* **oturdu. Öylesine yükseldim ki; doğu ve batının ufukları kapandı. İsteseydim göğe dokunabilirdim. Gözümü bir çevirdim Cebrail'i** (Allah) **korkusundan bitkin bir halde gördüm. İşte o anda onun inanç üstünlüğünü fark ettim. Ondan sonra bana gök kapısı açıldı. Nûr-i A'zam'ı gördüm. Perde indirildi. Sanki bir yakut ve inci idi o** (perde). **Sonra Allah** (c.c.) **bana dilediğini vahyetti."** (531).

Ali b. Ebî Talib (radıyallahu anh)'dan:

Allah (c.c.) Resûlüne (sallallahu aleyhi ve sellem) ezanı öğretmek murat ettiğinde, O'na Cebrail (aleyhisselâm) Burak adında bir hayvanı getirdi. Ona binmeye koyulunca, (hayvan) *çekingen davrandı. Bunun üzerine Cebrail (aleyhisselâm) ona: Allah'a yemin olsun ki;*

— **Sakin ol, Allah katında Muhammed** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **'den daha itibarlı olan hiçbir kul sana binmemiştir, dedi. Nihayet ona binip Rahmanı vely eden hicaba kadar geldi. Orada dururken Hicab'tan bir Melek çıktı ve Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **sordu:**

— Ey Cibril, kimdir bu? Cebrail *(aleyhisselâm)* **cevab verdi:**

— Seni Hak ile gönderene yemin olsun ki, en yakın olan benim. Buna rağmen yaratıldığım günden beri bu meleği görmedim. Ancak şu anda görüyorum.

Melek dedi: "— Allahü ekber, Allahü ekber!" Hemen perde arkasından bir ses ona şu karşılığı verdi:

"— Kulum doğru söyledi; ben en büyük'üm, ben en büyük'üm!" Melek:

"— Eşhedu en lâ ilahe illallah!" dedi.

Kendisine şu mukabelede bulunuldu:

"— Kulum doğru söylemiştir. Benden başka ilâh yoktur!"

Ezanın geri kalan kısmında da böyle anlatılmıştır. Ancak *(Hayye alesselâh. Hayye alel-felah..)* kavline cevab zikredilmemiştir. Dedi ki:

"Sonra melek, Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **'in elinden tutup öne geçirdi; içlerinde Âdem ve Nuh** *(aleyhisselâm)* **'ın da bulunduğu tüm gök ehline imamlık yaptı."** (532).

Ebu Ca'fer Muhammed b. Ali b. el-Hüseyin dedi ki:

"Allah, Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **'e, gök ve yer ehlinin üstünlüğünü ikram etmiştir."** (533).

---

(531) *İmam Bezzar;* Müsned'inde, *İmam Beyhakî,* eserinde *Enes (r.a.)* tahriç etmişlerdir.

(532) *İmam Bezzar;* Müsnedü'l- Kebir'inde, *İmam Ali (k.v.)*'den tahriç eylediğini *Kaadı İyaz* Şifa'sında kendi açıkça yazmıştır.

(533) *İmam Bezzar;* Müsnedü'l- Kebir. *İmam Cafer-i Sadık*'tan tahriç eylemiştir.

Kadı *(Allah onu muvaffak kılsın!)* dedi ki:

Bu hadîsde geçen *(Hicap)* sözü, mahlûk hakkındadır. Hâlık hakkında değil...

Çünkü mahçup olan (perdelenen) kullardır *Allah* değil. Onu hiçbir şey perdeleyemez. Çünkü perdeler mukadder ve mahsus olan şeyleri ihata ederler. Ne var ki: Onun mahlûkatın gözlerine, gönüllerine ve idraklarına hucbu (görünmemesi) dileği ile olur, yani nasıl dilerse öyle olur. Ne zaman dilerse o zaman olur. Nitekim kâfirler hakkında:

"**Hayır** (inanmazlar) **şüphesiz ki onlar o gün Rableri**(ni görmek)**den katiyen mahrûmdurlar.**" (534), buyurulmuştur.

Yine bu hadîsteki *(Perdeden bir melek çıktı)* sözü şöyle yorumlanmalıdır: Kendi azamet ve sultanını, melekût ve ceberutundan akıllara durgunluk verecek yönlerini ittila etmekten melekleri ve diğer insanları meneden bir hicap çekilmiştir. Nitekim hadîsin devamındaki *Cebrail (aleyhisselâm)*'ın şu sözü bunu isbatlamaktadır:

"**Yaratıldığım günden bu yana hiç görmediğim bir melektir bu!**".

İşte bu, perdenin zat-i ilâhiyyeye mahsus olmadığını isbatlamaktadır. Yine *Ka'b*'ın "*Sidre-i Müntehâ'ya*" yaptığı tefsiri de buna delâlet etmektedir: "Oraya meleklerin ilmi uzanır ve orada Allah'ın emrini bulurlar. Onların ilmi orayı (Sidre-i Münteha'yı) kati'yen aşamaz."

(Rahmanı velyeden) kavline gelince: Bu da, muzafın hazfine hamledilir, yani *(Rahmanın arşını velyeden)* demektir. Yahut da büyük âyetlerinden ya da marifetlerinin hakayıkı belirten ana prensiplerinden herhangi bir şeyi demektir. Ki bunun gerçek mahiyetini yine kendinden başkası bilemez. Nitekim muzafın hafzı yani bazı yerlerde câizdir: *(Köye sorun)* (535) meâlindeki âyette olduğu gibi. Bunun asıl anlamı: *(Köy ehline sorun!)*'dur.

"**Perde arkasından kendisine şöyle denildi: Kulum doğru söylemiştir. Ben en büyüğüm!**" kavline gelince:

Zâhiri anlâmı şu merkezdedir: Bu makamda Allah'ın sözü duyulmuştur. Lâkin perde arkasından... Nitekim bir âyette bu hakikat açıklanmıştır:

"**Bir vahy ile, ya bir perde arkasından, yahut bir elçi gönderip de kendi izni ile dileyeceğini vahyetmesi olmadıkça, Allah'ın hiçbir beşere kelâm söylemesi** (vaki) **olmamıştır. Şüphesiz ki, O, çok yücedir, mutlak bir hüküm ve hikmet sahibidir.**" (536).

Yani perde arkası demek, Allah onun gözünü perdelemiştir ve kendisini ona göstermemiştir, demektir. "*Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) Rabbini görmüştür!*" sözü şayet sahih olursa, bu, hadîsin bu kısmında değil, bundan sonra veya önceki kısımlarda yer almıştır. Gözünden perde kaldırılıp cemal-i ilâhiyi müşahade etmiştir. Allahu â'lem.

---

(534) Et-Tatfif (Mutaffifin) Sûresi, âyet: 15
(535) Yusuf Sûresi, âyet: 82.
(536) Şurâ Sûresi, âyet: 51

PEYGAMBER (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN İSRASI RUHU İLE Mİ YOKSA CESEDİ İLE Mİ VAKİ OLMUŞTUR?

Selef ve halef âlimleri bu hususta üç ayrı fikir serdettiler:

a) İsra ve mi'raç hâdisesi ruhen (yani uykuda rüya görmek suretiyle) vaki olmuştur. Peygamberlerin rüyası gerçektir ve bir nevi vahiydir. Bunda hiç kimsenin ihtilâfı yoktur. Bu görüşü *Muaviye (radıyallahu anh)* (537) savunmuştur. *İmam Hasen (radıyallahu anh)*'den de nakledilmiştir. Ancak meşhur olan *İmam Hasen (radıyallahu anh)*'den bunun hilâfının hikâye edilmiş olmasıdır.

Bu fikri savunanlar delil olarak şu âyet-i kerimeyi gösteriyorlar:

"(Geceleyin) **Sana gösterdiğimiz o temaşayı ve Kur'ân'da lânet edilen** (538) **ağacı biz** (başka değil), **ancak insanlara bir fitne** (ve imtihan) **yaptık.**" (539).

Bir de Hazreti Âişe *(radıyallahu anha)*'nın şu sözünü delil gösterdiler:

"**Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**in cesedini katiyen yitirmedim!**" (540).

Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın, "*Ben uykudayken*" sözü de buna bir delil teşkil ediyor, dediler. Hazreti *Enes (radıyallahu anh)*'ın:

"**O, Mescid-i Haram'da uyurken...**" (541) sözü de bunu isbatlıyor, dediler.

Sonra aynı hadîsin sonunda:

"**Ben Mescid-i Haram'da olduğum halde uyandım...**" (542) cümlesiyle bitmektedir..

b) Onun *İsra*'sı cesetle ve uyanık olduğu halde vukubulmuştur. Bu gerçektir. Selef âlimleri ile Müslümanlar'ın çoğunluğu bu kanaattedirler. *İbn Abbas, Cabir, Enes, Huzeyfe* (543), *Ömer, Ebu Hüreyre, Malik b. Sa'sa'a, Ebu Habbe el- Bedrî, İbn Mes'ut (radıyallahu anhüm) Dahhâk, Said b. Cubeyr, Katade, İbni'l- Müseyyeb, İbn Şihab, İbn Zeyd Hasan, İbrahim, Mesrûk, Mücahit, İkrime, İbn Cureyc (rahmetullahi aleyhim)* bu fikirdedirler.

---

(537) *Hz.Muaviye (r.a.)*'den bu reyini *İmam İbn İshak* ve *İbn Cerirü't- Taberî* rivayet etmişlerdir.

(538) *Hasen-i Basrî;* Tâbiinin büyük zühhad ve imamlarındandır (rahimehullah).

(539) İsra Sûresi, âyet: 60

(540) *Hz. Ali (r.a.)*'dan *İmam Cerirü't- Taberî* ve *İbn İshak* rivayeti tahriç etmişlerdir.

(541) 513, 515, 516 No.lu tahriçlere bakılabilir.

(542) 541. No.lu dipnotta anılan tahriçlere bakılmalıdır.

(543) *İmam Ahmed b. Hanbel;* Müsned'e *Hüzeyfetü'l-Yemânî*'den tahriç etmiştir.

Âişe (radıyallahu anha)'nın tercihi de budur. *İmam Taberî, İmam İbn Hanbel (rahimehümullah)* ve Müslümanlardan büyük bir topluluk aynı görüşü savunmaktadırlar. Fukaha, muhaddisler, mütekellim ve müfessirlerden müteahhirînlerin görüşü de bu merkezdedir.

c) İsra (Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya gitmesi) uyanık olduğu halde cesetle, göğe yükselmesi (Mi'rac) ise rûhla olmuştur.

Bu fikirde olanların başlıca delili konu ile ilgili olan şu âyet-i kerimedir:

"Kulunu *(Muhammed aleyhisselâmı)* **bir gece Mescid-i Haram'dan** (alıp) **Mescid-i Aksa'ya kadar götüren** (zât-ı ecelle ve â'lâ her türlü nakıysalardan) **münezzehtir."** (544).

Diyorlar ki, Resûlünü övmek ve şerefini insanlar nezdinde yükseltmek amacı ile *Allah* (c.c.) onu *Mescid-i Haram*'dan *Mescid-i Aksa*'ya yürüttüğünü beyan etmiş, yürüdüğü yolun *Mescid-i Aksa*'da bittiğini (yani orada nihayet) bulduğunu açık ve pek seçik olarak bildirmiştir. Eğer oradan öte bir yolculukta bulunsaydı; onu daha da övmek ve şerefini yükseltmek için mutlaka beyan buyururdu.

Sonra bu iki fırka aralarında ihtilâf ettiler:

Beyt-i Makdis'de namaz kıldı mı, yoksa kılmadı mı? diye...

Enes ve diğer bazılarının naklettikleri hadîste orada namaz kıldığı anlatılmaktadır. *Huzeyfe b. el-Yeman* bunu kabul etmedi ve dedi ki: *"Vallahi dönünceye kadar Burağın sırtından inmediler."* (545).

Kaadı İyaz (Allah onu muvaffak kılsın!) dedi ki: Bu konuda gerçek ve sahih olan (görüş), "O, *hem ruhen, hem de ceseden vâki olmuştur*" görüşüdür inşallah! —yukarıda gösterilen— gerek âyet, gerekse hadîsler ve (bunlardan anlaşılması gereken mânâlara dair söylediklerimiz) bunu isbat etmektedir. Zahirî ifade ve hakiki anlamdan tevile, ancak imkânsız olan hallerde baş vurulur. Cesediyle uyanık halde *İsra*'ında herhangi bir imkânsızlık yoktur. Çünkü bu olay uykuda ceryan etseydi Allah:

(Kulunu ruhu ile yürüttü) derdi, **(Kulunu geceleyin yürüttü)** buyurmazdı.

---

(543) *İmam Ahmed b. Hanbel;* Müsned'de *Huzeyfetü'l-Yemânî*'den tahriç etmiştir.

(544) El İsra Sûresi, âyet: 1.

(545) 543 No.lu tahrice bakılabilir. Ayrıca *İmam Tirmizî:* Sünen. Ebvabu Tefsiri'l-Kur'ân Tefsiri Sûreti'l-İsra'da *Huzeyfe (r.a.)* 3146 No.lu tahriç etmiştir.

Cenab-ı Hakk'ın:

"(Peygamberin) göz(ü, gördüğünden) ağmadı (onu) aşmadı da." (546) **kavli de bunu te'yit etmektedir.**

Çünkü bu olayı uykuda ceryan etseydi, mucize olmaktan çıkardı (547). Böyle (rüyada meydana gelen bir olayı) kâfirler de (akıldan uzak görmezlerdi), (olabilir) derlerdi. Müslümanlardan imanları henüz kökleşmemiş olanlar da irtidat etmezlerdi. Çünkü; böyle bir şeyin rüyada ceryan etmesi itiraza mahal olmaz. Onlar bu itirazı, hadîste anlatıldığı gibi ruhen ve cismen ceryan ettiğini duydukları zaman yapmışlardır. Çünkü onlar Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in mübarek ağzından, *Beyt-i Makdis*'de *Ervah-ı* enbiyaya namaz kıldırdığını, —*Enes*'in rivayetinde olduğu gibi—, *Cebrail (aleyhisselâm)*'a *"Yanındaki kim?"* diye sorulduğunda, *"Muhammed'tir"* diye cevap verdiğini, göklerde peygamberlerle karşılaştığını, onların ona hoş geldin, merhaba deyip hayr duada bulunduklarını, Mi'raç'ta namazın farz edildiğini, *Musa (aleyhisselâm)*'la olan konuşmalarını, diğer rivayetlerde anlatılan, *"Cebrail (aleyhisselâm)* gelip elinden tuttuğunu, semaya çıkardığını, semada en yüksek kalemlerin seslerini duyduğunu, *Sidre-i Müntehâ*'ya vasıl olduğunu, Cennete girip dolaştığını ve orada gözleri kamaştıracak, akıllara durgunluk verecek birçok olaylara şahit olduğunu" dinlemişlerdir de bir türlü akılları almamıştır (küffârın)... Eğer bütün bu anlattıkları rüyada olsaydı, itiraz etmezlerdi. Çünkü itiraz etmelerine hiçbir sebep yoktu (o tarihlerde).

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan:

"Bu, göz görmesidir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **gözleri ile görmüştür, bir rüya değildir."** (547a).

İmam Hasan'dan:

"Ben odada uyurken Cebrail bana geldi. Ökçesiyle bana dokundu, kalkıp oturdum. Bir şey görmedim, tekrar yatağıma döndüm.— Bunu üç kere zikretti—. **Üçüncüsünde** (şöyle devam etti): **Kolumdan tuttu ve beni Mescid'in kapısına çekip** (götürdü). **Orada bir Dâbbe ile karşılaştım. Ondan sonra Burak haberini anlattı."** (547b).

Ümmü Hâni (548) *(radıyallahu anha)*'dan:

---

(546) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabu Menakıbi'l-Ensar, Babu'l- Mir'ac'da *Abdullah b. Abbas (r.anhüman)*'dan. Kitabu Tefsiri'l-Kur'ân, Tefsiru Sureti İsra (Beni İsrail) Babu: "Ve ma Ca'alna'r- Ruyelleti Üriynake..." de yine *Abdullah b. Abbas (r.anhüma)*'dan, *İmam Tirmizî;* Ebvabu Tefsiru'l- Kur'ân, Tefsiru Sûreti'l-İsra'da 3133 No. ile yine Abdullah b. Abbas (r.a.)'dan tahriç etmiştir.

(547) Zira uykuda herkesçe görülebilmesi mümkündür. Herkes rüyada semaları aştığını ve akıllara hayretler verecek şeylerle karşılaştığını görebilir. (Mütercim).

(547a) *İmam Ebu Ca'fer;* Cerirü't- Taberi, Tefsir'inde *İbn İshak* Siyer'inde Hz. Hasan (r.a.) rivayeti tahriç etmişlerdir.

(548) Ümmü Hâni; Peygamberimizin amcası Ebu Talib Hz.'lerinin kızıdır. Adı Fahite'dir.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* İsra gecesi evimizde idi. Yatsıyı kılıp bizde yatmıştı. Sabah namazı yaklaşınca bizleri uyandırdı. Sabah namazı kıldı, biz de kıldık" ve şöyle dedi:

— **"Ey Ümmü Hâni! Sizinle beraber yatsı namazını bu vadide gördüğün gibi kıldım, sonra Beyt-i Makdis'e geldim, orada da namaz kıldım. Sonra şu anda gördüğünüz gibi sabah namazını sizinle birlikte kıldım."** (549).

Bu rivayet gösteriyor ki; Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in İsrası cismi ile vaki olmuştur.

Şeddad b. Evs Ebu Bekr (radıyallahu anh)'dan rivayet ediyor:

Ebu Bekr (radıyallahu anh) İsra gecesi Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e dedi ki:

— **Dün gece seni yerinde aradım, bulamadım!**

— **Cebrail** *(aleyhisselâm)* **beni Mescid-i Aksa'ya götürdü, diye cevab verdi** (550).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuşlardır:

"İsra gecesi Mescid'in (Mescid-i Aksa'nın) **önünde** (içinde) **namaz kıldım. Sonra altına girdim, baktım ki, bir melek beraberinde üç kap bulunduğu halde orada duruyor."** (551).

İşte bunlar şüphe götürmez birer hakikattır ve açıktır; tevile muhtaç değildir. Hadîs zahiri (anlamına) hamledilir.

Ebu Zer (radıyallahu anh)'dan:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdular:

"Ben Mekke'de iken evimin tavanı açıldı. Sonra Cebrail *(aleyhisselâm)* **inip göğsümü yardı ve onu zemzem suyu ile yıkadı... Sonra elimden tutup beni göğe çıkardı."** (552).

Enes (radıyallanu anh)'dan:

"Geldim, beni zemzeme götürdüler. Göğsüm açıldı..." (553).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'dan:

"Kendimi oda(m)**da gördüm. Kureyş bana gece yolculuğumdan soruyordu. Âdeta** (Beyt-i Makdis hakkında beni imtihana tâbi) **tutmuştu. Bir anda şaşırıp kaldım. O zamana kadar öyle sıkılmamıştım;** (Allah imdadıma yetişti) **ve perdeyi kaldırdı.** (Sorduklarının tümüne ondan sonra ra-

---

Hz. Ali kerremcllahü vechehunun şehadetinden sonra irtihal eylemiştir. Resûlullah'a olan hürmeti ve bağlılığı ile meşhur olan sahabiyattandır (radiyallahu anha). El-İsabe; C.4, Shf. 504, Tercüme No. 1533.

(549) *İmam İbn İshak;* Sünen'inde, Taberani, Mu'cemi'inde, *İbn Cerir Tefsir*'inde rivayeti tahriç etmiştir.

(550) *İmam Beyhakî;* Delaili'nde *İbn Merduye* Tefsir'inde tahriç etmiştir.

(551) *İbn Merduye;* Tefsir'inde Hz. Ömer (r.a.)'dan tahriç etmiştir.

(552) 520 No.lu tahriçte gösterilen kaynaklara bakılabilir.

(553) Yukarıda Mir'ac bahsinin başında *Enes (r.a.)*'dan rivayet edilen hadîsdir.

hatlıkla cevap verdim)." (554).

Aynı meâlde bir hadîs de *Cabir (radıyallahu anh)*'dan rivayet edilmiştir (555).

Hazreti *Ömer (radıyallahu anh)*'dan:

"Sonra, Hatice'ye döndüğümde o, henüz (yatağında) **bir yanından diğer yanına dönmemişti."** (556).

"İSRA VE MİRAC OLAYI RÜYADA VÂKİ OLMUŞTUR" DİYENLERİN DELİLLERİNİN İBTÂLİ

Biliyorsunuz ki; bu iddiada bulunanlar sözlerini;

"Sana gösterdiğimiz rüyayı ancak insanlar için bir fitne (ve imtihan) **kıldık"** (557).

Meâlindeki âyetle isbatlamaya çalışmışlardır. Ve bu olaya *Allah* (c.c.) rüya tabirini vermiştir, demişlerdi. Biz buna cevaben diyoruz ki, daha sûrenin başındaki birinci âyet (558) sizin bu iddianızı çürütmektedir. Zira orada *(Esra* = Yürüttü) kelimesi geçmektedir. Uykuda olan bir kimse için *(Esra)* kelimesi kullanılmaz. Bu kelime ancak uyanık olan kimse için kullanılır. Sonra *(İnsanlar için bir fitne)* "imtihan" kavli de bu yorumu teyid etmektedir. Yani bunun (gece rüyası) olmayıp göz görmesi ve şahsen yürütülmesi olduğunu isbatlıyor. Çünkü rüyada fitne yoktur ve rüyada böyle bir şeyi gördüğünü söyleyen kimseye de (sen yalan söylüyorsun) denemez. Çünkü aynı şeyi bir anda çeşitli ülkelerde herkes (rüyasında) görebilir. Kaldı ki müfessirler bu âyetin açıklanmasında ihtilâf etmişlerdir:

Bazılarına göre; bu âyet *Hudeybiye* musalahası sırasında nâzil olmuştur. Bu kaziyede insanların kalblerine gelen ve onları meşgul eden hisler dile getirilmektedir.

Diğer bir kısım müfessirler de başka fikirler ortaya atmışlardır.

"Peygamber bizzat buna *(menam)* = uyku demiştir...". "Diğer bir hadîsde *(Uyku-uyanıklık arasında)* diye geçmektedir". *"Uykudayken"* sözü... *"Sonra uyandım"* sözü...

---

(554) *İmam Müslim;* Sahih. 1. Kitabü'l- İyman. 75. Babu zikri'l- Mesihi-bni Meryem ve'l- Mesihi'd-Deccal'de 278/172 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan.

(555) *İmam Buharî;* Sahih. 6. Kitabü'l-Menakıbi'l-Ensar. 41. Babu Hadîsi'l-İsra ve Kavlillahi teâlâ; "....Subhanellezi Esra bi Abdihi..." de *Cabir* (r.a.)'dan. *Müslim;* Sahih. 1. Kitabü'l-İyman, 75. Babun fı zikri'l-Mesihi'd-Deccal'de 276/170 No. ile *Hz. Cabir b. Abdullah* (r.a.) rivayeti tahriç etmiştir.

(556) *Hz. Ömer* (r.anh.)'ın rivayet ettiği hadîs *İbn Merduye*'nin tefsirindedir, diye *Süyutî* (r.h.) Menakıl Shf. 30'da kaydetmiştir.

(557) İsra Sûresi, âyet: 60.

(558) İsra Sûresi, âyet: 1.

Hulasa: Bütün bunlar delil olamaz. Yani bunlarla Peygamber efendimizin rüyada miraç ettiği isbatlanamaz. Çünkü melek o uykudayken ona gelebilir. Yahut onu ilk taşımaya başladığı zaman, o uykuda olabilir. Bu demek değildir ki, kıssanın sonuna kadar o uykuda olmuştur. Kıssanın sonuna kadar onun uykuda olduğunu belirtecek bir şey yoktur hadîsde. Ancak olsa olsa *(Sonra ben Mescid-i Haram'da olduğum halde uyandım)* sözü olabilir ki, bunun da (sabah olunca Mescid-i Haram'daydım) anlamına hamli mümkündür. Yahut anlatılan seyahatten sonra evine dönüp, uyuyup ikinci bir uykudan uyanmış olabilir. Çünkü onun gece seyahati tüm geceyi kapsamamıştır, gecenin bir kısmında vaki olmuştur.

Sonra *(Mescid-i Haram'da iken uyandım)* sözü şu anlama da hamledilebilir:

Akıllara durgunluk veren hadiseleri ve çok alâmetleri, semavat ve arzın melekûtünü gören insan tabii ki, bir an kendinden geçebilir. Bambaşka bir âleme dalabilir. Binaenaleyh *Mescid-i Haram*'da uyanması, bu hadiselerden kendine gelmesi demektir. Yani beşeriyet haline rücû etmesi anlamına gelir bu.

Üçüncü bir vecih: Uykusunun ve uyanışının gerçek lafzî anlamına hamli mümkündür. Evet uyumuştur ve uyanmıştır. Ama yine de seyahati cesedi ile ve kalbinin uyanıklığı ile vaki olmuştur. Çünkü peygamberlerin rüyaları gerçektir. Zira onların gözleri uyur, fakat kalbleri uyumaz.

Sonra gözlerini yumması, görünen şeylerin kendisini *Allah*'tan meşgul etmemesi için de olabilir. Lâkin bu, peygamberlere namaz kıldırırken sahih olmaz. Belki de onun bu *İsra*'da bizim anlayamayacağımız durumları vardır.

Dördüncü bir vecih: Buradaki uyumak, yatakta yatmakla tefsir edilebilir. Yatakta yatan kimsenin mutlaka uyuması şart değildir, yatar ve aynı zamanda uyanık olabilir. Nitekim bazı rivayetlerde *(Nâimun)* yerine *(Muztaciun)* kelimesi geçmektedir ki, bu, yaptığımız yorumu teyid etmektedir.

Çünkü bu kelime yatakta uyumaktan çok (yatmak) anlamına gelmektedir.

Bu hadîsde zikredilen *(Peygamberin uykuda olması, karnının yarılması)* vb. gibi sözler, *Şerik*'in *Enes (radıyallahu anh)*'dan yaptığı rivayette mevcuttur. Bu münkerdir. Çünkü; karnının melekler tarafından yarılma hadisesi, henüz kendisine peygamberlik gelmeden önce, çocukluğunda vuku bulmuştur. Sahih hadîslerde böyle geçer. Sonra hadîste *(henüz kendisine peygamberlik gelmeden önce...)* kaydı vardır. Bilindiği gibi, İsra hadisesi, bilittifak, peygambere peygamberlik geldikten sonra vâki olmuştur. Bütün bunlar *Enes (radıyallahu anh)*'dan nakledilen rivayeti zayıflatmaktadır. Kaldı ki *Enes (radıyallahu anh)* bizzat kendisi bunu Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den duymadığını, başkasından naklettiğini açıklamıştır. Bir defasında, *(Malik b. Sa'saa)* demiştir. *Müslim*'in kitabında ise, (Belki o *Malik b. Sa'saa*'dan rivayet etmiştir) diye bir şek ortaya atılmıştır. Bir keresinde de, *(Ebu Zer (radıyallahu anh)* anlatıyordu...) demiştir.

Hazreti Âişe'nin *"Onun cesedini yitirmedim!"* sözüne gelince; bunu bilmüşahade tahdis etmemiştir. Çünkü o zamanlar o, peygamber hanımı değildi. Ezberleyecek çağda değildi. Belki de henüz doğmamıştı. Tabiî bütün bunlar İsra hadisesinin ne zaman vukubulduğu hususundaki ihtilâflara mebnidir. *İmam Zührî*'ye göre *İsra*, İslâm'ın başlangıçlarında vaki olmuştur. Ona ve onunla hemfikir olanlara göre bu hadise, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e peygamberlik geldikten birbuçuk yıl sonra cereyan etmiştir. Oysa *Âişe (radıyallahu anha)* hicret yılında sekiz yaşındaydı.

Bazılarına göre İsra, hicretten beş yıl önce vâki olmuştur. Kimisine göre ise hicretten bir yıl önce vâki olmuştur. Fakat akla en yakın olan görüş onun hicretten beş yıl önce vukuudur. Bunu isbat etmek vaktimizi alır, gayemiz İsra'nın ne zaman vâki olduğu meselesi değildir. *Âişe (radıyallahu anha)* bunu görmediğine göre, demek ki, bunu başkasından rivayet etti. Öyleyse onun haberi başkasının haberine tercih edilmez. Zira başkası (sahabîlerden diğerleri) onun aksini söylüyorlar. Nitekim *Ümmü Hâni* ile diğerlerinin rivayet ettiği hadîste bu açık olarak anlatılmıştır. Sonra Hazreti *Aişe*'nin rivayet ettiği hadîs, hadîs imamlarınca sabit değildir. Diğer hadîsler ise sâbittir. Yalnız diğer hadîslerle kasdımız *Ümmü Hâni*'nin rivayet ettiği hadîsle, Hazreti *Hatice*'nin anlattığı hadîs değildir.

Yine Hazreti *Âişe*'nin naklettiği hadîsde *(Onu hiç yitirmedim)* sözü var. Halbuki Peygamberimiz onunla zifafa Medine'de girmiştir. İsra hâdisesi ise hicretten önce Mekke'de vâki olmuştur. İşte bütün bunlar Hazreti *Âişe*'nin sözünü zaafa düşürmektedir. Bu babta ondan vârit olan kavil ise: (Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem) cesediyle uruç eylemiştir)* kavlidir. Çünkü O, Rabbini dünya gözü ile göreceğine bir türlü kanaat getiremiyordu. Eğer rüyada gördüm deseydi *(Hazreti Âişe*'nin) bunu istib'ad etmesine zaten lüzum kalmazdı. Çünkü rüyada herkes görebilirdi.

Bir soru: Necm sûresindeki,

"Onun gördüğünü kalb(i) yalana çıkarmadı." (559)

âyetinde kalb'in gördüğünden bahsedilmektedir. Demek ki, İsra ve Mirac kalbîdir!

Cevap: Aynı sûrede Allah şöyle buyurmuştur:

"(Peygamberin) **göz**(ü gördüğünden) **ağmadı**, (onu) **aşmadı da.**" (560).

Bu âyette de ona mukabil, gözden bahsedilmektedir. Demek ki; gördüklerini gözü ile görmüştür. Kaldı ki; tefsirciler *"Gördüğünü kalb(i) yalana çıkarmadı"* kavlini, kalbin gözün gördüklerini tasdik etti, anlamında açıklamışlardır. Bazıları da şöyle demişlerdir:

"Gözün gördüğünü kalp inkâr etmemiştir."

---

(559) Necm Sûresi, âyet: 11.
(560) Necm Sûresi, âyet: 17.

PEYGAMBER (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN RABBİNİ GÖRMESİ

Selef âlimleri bu hususta ihtilâf etmişlerdir. Hazreti *Âişe (radıyallahu anha)* bunu inkâr etmiştir.

Bize; *Ebu'l- Hüseyin Sirac b. Abdu'l- Melik el-Hafız,*— babam—, *Ebu Abdillah b. Attâb el- Fakîh, Kadı Yunus b. Muğis, Ebu'l- Fadl es- Saklî, Sabit b. Kasim,* Sâbit babası ve dedesinden, *Abdullah b. Ali, Mahmud b. Adem, Veki İbn Ebi Halid, Âmir, Mesrûk*'den:

O *Âişe (radıyallahu anha)*'ya sordu (561):

— Ey mü'minlerin annesi! Muhammed Rabbini gördü mü?

— Şu söylediğin sözden, and olsun ki saçlarım diken diken oldu!

Kim üç şeyi sana anlatırsa yalan söylemiştir: Kim sana, Muhammed'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Rabbini gördüğünü anlatırsa yalan söylemiştir! dedi ve sonra:

"Ona gözler erişemez." (562) âyetini okudu.

Bir kısım âlimler Hazreti *Âişe*'nin bu görüşünü savundular. *İbn Mes'ud (radıyallahu anh)*'dan nakledilen meşhur rivayet (veya görüş) de bu merkezdedir (563).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh):

"O, Rab Teâlâ'yı değil, Cebrail (aleyhisselâm)'ı görmüştür!" dedi (564).

Hazreti *Ebu Hüreyre*'den *(Cenab-ı Hak'ı gözü ile görmüştür!)* diye de nakledilmiştir.

---

(561) *İmam Buharî;* Sahih. 65. Kitabü't- Tefsir. 53. Sûretü'n- Necm, 1. Babu Haddesena Yahya Haddesena Vekî'. Hz. *Âişe (r.a.)*'dan. *İmam Müslim;* 1. Kitabu'l-İyman, 77. Babu Kavlihi Azze ve Celle: Ve Lekad Reahu Nezlete'n- Uhra, No. 287/177. 279 (...) ve 290 (...) Hz. *Âişe*'den. *İmam Buharî;* Ayrıca: 59. Kitabu Bedî'i'l- Halk, 7. Babu iza kâ'ale ehadiküm Âmin...) tahriç etmişlerdir.

(562) El-En'âm Sûresi, âyet: 103.

(563) *İmam Buharî;* Sahih. 59. Kitabu Bedî'i'l-Halk 7. Babu "İza kâ'ale ehadiküm" de *Zirr b. Hubeyş* tariki ile *İbn Mes'ud (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir. Ayrıca Kitabu Tefsiru'l- Kur'ân Tefsiru Sûreti'n-Necm'de babu kavlihi teâlâ:"Fe kâne Kâ'be kavseyni ev edna..." da yine aynı tarikle ondan, *İmam Müslim;* Sahih. 1. Kitabü'l- İyman, 76. Babun fi Zikri- Sidreti'l- Müntehâ'da aynı tarikle 280/174, 281 (...), 282 (....) ile tahriç etmiştir. *İmam Tirmizi;* Sünen. Ebvabü Tefsiri'l-Kur'ân Ve min Sûreti'n-Necm'de 3273 No. ile yine *Zirr b. Hubeyş Abdullah b. Mehvid (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir.

564) *İmam Müslim;* Sahih. 1. Kitabü'l- İyman. 77. Babu Mâna Kavlillahi Azze ve Celle: "Ve le kad Reahu Nezleten Uhra"da 283/175 numaralı hadisde *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan rivayet tesbit ve tahriç edilmiştir. Keza *Tirmizî;* Ebvabu Tefsirü'l- Kur'ân, Necm sûresi tefsirinde üç ayrı metin halinde *Hz. Abdullah b. Abbas*'dan rivayeti tahriç etmiştir.

Fukaha, muhaddis ve mütekellimlerden bir topluluk, dünyada buna imkân bulunmadığını söylemişlerdir.

İbn Abbas (radıyallahu anhüma)'dan:

"O, onu gözü ile görmüştür!" (565).

Atâ'nın yine ondan yaptığı bir rivayette ise,

"Kalbi ile görmüştür." (566) denilmektedir.

Ebu'l- Âliye'nin ondan naklettiği rivayet şöyledir: *"Onu kalbi ile iki kere görmüştür."* (567).

İbn İshak anlatmıştır:

İbn Ömer (radıyallahu anhüma) İbn Abbas'a haber saldı ve:

— *"Muhammed Rabbini gördü mü?"* diye sordu. *İbn Abbas (radıyallahu anhüma)*'nın verdiği cevap,

— *"Evet!"* oldu.

Ondan nakledilen en ünlü rivayete göre,

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem) Rabbini görmüştür"*. Bu, ondan çeşitli yollardan rivayet edilmiştir. Ezcümle şöyle demiştir:

"Allah *Musa (aleyhisselâm)'la konuşmakla İbrahim (aleyhisselâm)'ı dost edinmekle, Muhammed (aleyhisselâm)'ı da rüyetle* (yani cemalini ona göstermekle) *mükerrem ve müşerref kılmıştır."* (568).

Yegâne delili, *Necm sûresindeki;*

"Onun gördüğünü kalb(i) yalana çıkarmadı. Şimdi siz onun bu görüşüne karşı da kendisi ile mücadele mi edeceksiniz? And olsun ki, onu diğer bir defa da Sidretü'l-Müntehâ'nın yanında gördü O!" (569), âyetleridir.

---

(565) *İbn Abbas;* Bahrü'l-Ümme ve Habrü'l-Ümme yani bu ümmetin deryası, ümmetin en büyük âlimi unvanlarına bilhakkın sezâ olan *Abdullah b. Abbas* hazretleridir. Hicretten üç sene evvel doğmuştur. İlimdeki şöhreti kendini tariften müstağni kılar. Tefsirde *Sultanü'l- Müfessirîn*'dir. *Fahri Kâinat efendimiz İbn Abbas (r.a.)* hakkında Hikmet, Fıkıh ve Tefsir için dua buyurmuştur. Bu duayı *Nebevî* berekâtıyla *İbn Abbas (r.a.)* Hazretleri bu ümmetin büyük müfessiri olmuştur. Hadîste de temayüz etmiş büyüklerdendir. Hazreti *Peygamber*'den 1660 hadîs rivayet etmiştir ki, bunlardan "120" tanesi Sahih-i *Buhari*'de, "49" tanesi de Sahih-i *Müslim*'dedir. Âhir ömründe gözleri görmez olmuştu. "68" Hicrî yılında, *Taif*'de irtihal etmiştir.

(566) *Müslim:* 1. Kitabü'l- İyman. 77. Babu Mâna Kavlillahi Azze ve Celle: ".... Ve Lekad Reahü Nezleten Uhra..." 284 (176) No. Ata tarikiyle *Abdullah b. Abbas (r.a.)*'dan.

(567) *İmam Müslim;* Sahih. 1. Kitabü'l- İyman, 77. Babu Kavlillahi teâlâ: "Ve Lekad Reahü Nezleten Uhra..." da 285 (...) No. ile *Ebi'l-Aliye* tarikiyle *Abdullah b. Abbas (r.a.)*'dan.

(568) *İmam Tirmizî;* Sünen. Ebvabu Tefsiri'l- Kur'ân Tefsirü Sureti'n- Necm'de 3274'de *Abdullah b. Abbas (r.a.)*'dan bu rivayeti müeyyid bir metin rivayetini tahriç etmiştir.

(569) Necm Sûresi, âyet: 14.

Maverdî der ki: "Denildiğine göre, *Allah* kelâmını ve rüyetini (cemalini göstermeyi *Musa ile Muhammed (aleyhisselâm)* arasında taksim etmiştir. *Muhammed (aleyhisselâm)*onu iki kere görmüştür. *Musa (aleyhisselâm)* da onunla iki kere konuşmak şerefine ermiştir.

Maverdî'nin anlattığı bu hikâyeyi, *Ebu'l- Feth er- Razi* ile *Ebulleys Semerkandî, Ka'b'den* nakletmişlerdir. *Abdullah b. el- Haris* rivayet etmiştir:

İbn Abbas ile *Ka'b* karşılaştılar. *İbn Abbas (radıyallahu anhüma)* ona dedi ki:

— Biz Haşimoğulları diyoruz ki, *Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)* Rabbini iki kere görmüştür! Kâ'b bunu duyunca dağlarda yankı yapan bir tekbir getirdi (Allahü Ekber! dedi) ve sözüne şöyle devam etti:

— Demek ki Allah kelâmını ve rüyetini (cemalini) göstermeyi Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile Musa *(aleyhisselâm)* arasında taksim etmiş. Musa *(aleyhisselâm)* onunla konuşmuş, *Muhammed (aleyhisselâm)* da onu kalbi ile görmüştür (570).

Şerîk, Ebu Zer (radıyallahu anh)'dan bu âyetin tefsirinde şöyle nakletmiştir: "Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem) Rabbini gördü.*" (571).

Semerkandî, Muhammed b. Kâ'b el-Kurazî ile *Rebi'b. Enes (radıyallahu anhüma)*'dan nakletmiştir:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e; (Rabbini gördün mü?) diye sordular.

— **"Onu kalbimle gördüm... Gözümle görmedim..."** (572) dedi.

Malik b. Yuhamir Muaz (radıyallahu anh)'dan:

Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuştur:

"*Rabbimi gördüm!*". Bir kelime daha (büyük bir kelime daha) anlattı ve dedi ki:

— Ey Muhammed, Melei â'lâ ne hususta çekişir? El- Hadîs... (573).

Abdurrezzak anlatmıştır:

İmam Hasen:

---

(570) 568 No.lu tahriçte gösterilen kaynağa bakılmalıdır. Ayrıca Ebu'l- Fethi'l- Yâ'mûri'nin "Siyretü'n-Nebi" adlı eserinden *İbn Abbas (r.a.)*'dan, *Tirmizî;* rivayeti tahriç ettiği senet tarikiyle aynı hadîsi tahriç ettiğini Şarih Aliyyü'l- Kaarî. C.1, Shf. 241'de beyan etmektedir.

(571) *İmam Müslim;* Sahih'inde. 1. Kitabü'l- İyman, 74. Babu'l-İsra bi *Resûlullâh... Hz. Enes b. Malik (r.a.)*'dan o da Şerik rivayet ediyor. O da *Ebu Zerr-i Gıfari (r.a.)* naklediyor. Hadîs No. 262 (...) *Buhari*, 8. Kitabü's-Salât: Babu Keyfe furızati's- Salât fi'l- Sa[illegible]'da tahriç edilmiştir.

(572) *İbn Ebi Hâtem;* Mürsel olarak rivayeti tahriç etmiştir. *İmam.İbn Cerirü't- Taberî Muhammed b. Kâ'ab* tarikiyle mevsulen rivayeti tahriç etmiştir.

(573) *İmam Tirmizî;* Sünen. Ebvabü Tefsiri'l-Kur'ân. Ve min sûreti "Sad" Hadîs No. 3233'de *Mâlik b. Yahamür Seksekî Muaz b. Cebel (r.a.)*'dan Şifâ metnindeki lâfızla rivayeti tahriç eylediği gibi 3231 No.lu Hadîs metninde *İbn Abbas*'dan değişik bir şekilde 3232 No.lu hadîs metninde başka bir isnad tarikiyle *İbn Abbas (r.a.)* aynı metin rivayet edilmiştir.

"And olsun ki Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **Rabbini görmüştür!"** diye Allah'a yemin ederdi (574).

Bunu, *Ebu Ömer et- Talamenkî İkrime*'den; bazı mütekellimin de bu görüşü *İbn Mes'ud (radıyallahu anh)*'dan nakletmişlerdir.

İbn İshak'ın bir rivayeti:

Mervan, Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'ya:

—Muhammed *(aleyhisselâm)* Rabbini gördü mü? diye sordu. *Ebu Hüreyre (radıyallahu anh);*

— (Evet!) diye cevap verdi.

Nakkâş, Ahmed b. Hanbel'in şöyle dediğini nakletmiştir:

İbn Abbas'ın hadîsini söylüyorum: "*Peygamber Rabbini gözü ile görmüştür... Görmüştür...*" Nefesi kesilinceye kadar tekrarladı *Ahmed* bunu. *Ebu Ömer*'e dedim ki: *Ahmed b. Hanbel:*

"Onu kalbi ile görmüştür." demiştir de "Dünyada gözleri ile onu görmüştür" demeye cesaret edememiştir. *Said b. Cübeyr*'den: "Ben şahsen, ne gördü ve ne de görmedi!" diyemem. Âyet-i kerimenin yorumunda ihtilâf ettiler.

İbn Abbas (radıyallahu anh) ile *İkrime*'nin yorumu: "Kalbi ile görmüştür". *İbn Mes'ud (radıyallahu anh):* "Cebrail *(aleyhisselâm)*'ı görmüştür". *Ahmed b. Hanbel*'in oğlu *Abdullah* babasından: "Onu görmüştür". *"Biz senin için göğsünü şerh etmedik mi?"* âyetini *Atâ* "Onun göğsünü kendi cemalini göstermek, *Musa (aleyhisselâm)*'ın göğsünü de onunla konuşmak için şerh etmiştir" diyerek tefsir etmiştir.

Ebu'l-Hasen Ali b. İsmail el- Eş'arî (rahimehullah) ve ashabtan bir topluluk şöyle demişlerdir:

"*Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Allahü Teâlâ'yı gözü ile yani başındaki iki gözü ile görmüştür. Peygamberlere verilen bütün mucizeler ona da verilmiştir; ayrıca ona cemalini göstermekle diğer peygamberlerden mufaddal kılmıştır...*".

Meşayihimizden bazıları: Bu konuda vazih bir delil yoktur. Ne var ki bu, "mümkündür" dediler.

Kaadı Ebu'l-Fadl İyaz dedi ki: Hakkında şüphe olmayan bir gerçek varsa, o da dünyada Cenab-ı Hak'ı görmenin aklen mümkün olmasıdır. Evet, akıl buna imkân vermektedir, muhal görmemektedir.

Dünyada bunun mümkün olmasına delil *Musa (aleyhisselâm)*'ın Allah'dan bunu taleb etmesidir. Bir peygamber için Allah hakkında neyin mümkün olduğunu neyin olmadığını bilmemesi abesdir. Onun için peygamberler *Allah* hakkında câiz olanı isterler. Müstahil olanı değil. Ne var ki, böyle bir hadisenin vukuu ve müşahedesi, ancak Allah'ın ilim verdiği kimselerde mümkün olur. *Allah* ona *Musa (aleyhisselâm)*'a:

---

(574) *İmam Abdurrezzak b. Hemman b. Rafie's- San'ânî* Camiinde nakletmiştir, diye Şarihi Şifa *Aliyyü'l-Kaarî* ve *İmam Süyûtî* kaydetmişlerdir.

"Beni kati'yen göremezsin!" (575) buyurdu.

Yani sen buna takat getirip tahammül edemezsin! Sonra ona *Musa*'nın bünyesinden daha kavi, sağlam ve sabit olan bir şeyi (dağı) örnek gösterdi. İşte bütün bunlar, dünyada Cemâl-i ilahi'yi görmenin imkânsız olmadığına, bilâkis câiz ve mümkün olduğuna delil teşkil etmektedir. Sonra dinde de bunun imkânsızlığına açık ve kesin delil mevcut değildir. Zira her mevcudu (var olan nesneyi) görmek mümkündür, müstahil değildir. En'âm sûresindeki:

"Ona gözler erişemez!" (576),

âyeti ile kimse istidlâl edemez. Yani bu âyeti ele alıp da Allah'ı görmenin mümkün olmadığını kimse iddia edemez. Çünkü bu âyetin yorumunda çeşitli görüşler ortaya atılmıştır.

Sonra bu âyet; *"dünyada Vacibu'l- Vücudu görmek câizdir."* görüşünü imkânsız olarak gerektirmez. Kaldı ki; bazı âlimler bizzat bu âyetle, Cenab-ı Hak'ı dünyada görmenin câiz olduğuna istidlâl etmişlerdir.

Bazıları bu âyeti, *"Kâfirler onu göremezler"* şeklinde tefsir ederlerken diğer bir kısım bilginler de:

"Onu, tastamam ihata eder bir biçimde gözle erişemezler. Lâkin gözler görür" şeklinde yorumlamışlardır. Görülüyor ki; bütün bu yorumlar, görmeyi menetmedikleri gibi, imkânsızlığına da kail olmamaktadırlar.

Yukarıda geçen,

"Beni kati'yen göremezsin!" (577),

âyeti ile, aynı âyetin devamındaki *"Sana tevbe ettim"* kısmı da onların lehine bir delil olamaz. Bunun sebebini yukarda zikretmiştik. Çünkü, bu âyet, ifade ettiği umumî (genel) anlamı üzerinde değildir. Zira, kim bunun anlamı, *"Beni dünyada katiyen göremezsin"*'dir derse, bu düpedüz bir te'vil sayılır. Yine kesin olarak bunun imkânsızlığı mevcut değildir âyette... Çünkü bu, *Musa (aleyhisselâm)* hakkında varit olmuştur. Madem ki, âyette çeşitli yorumlar yer alabiliyor ve birçok ihtimallere de (âyet) mahal olabiliyor, öyleyse kesin olarak Allah'ı görmenin imkânsızlığı varit olamaz. *"Sana tevbe ettim"* kavline gelince, onu da şöyle tefsir etmişlerdir: Yani *Musa (aleyhisselâm)* şöyle demek istemiştir: *"Allahım, hakkında mukadder olmayan şeyi istemek hususundaki sözümden sana tevbe ettim."*

Ebu Bekr el- Huzelî "Beni katiyen göremezsin!" âyetini şöyle yorum-

(575) A'raf Sûresi, âyet: 142.

(576) En'âm Sûresi, âyet: 103.

(577) A'raf Sûresi, âyet: 142.

lamıştır: "Yani beni dünyada göremezsin demek, dünyada hiçbir beşer bana bakmaya tahammül edemez, zira her kim bana bakarsa ölür, demektir."

Bazı selef âlimler ile müteahhirin ulemâsının şöyle bir yorumunu gördüm: Dünyada Allah'ı görmek imkânsızdır. Çünkü dünya insanlarının bünyesi buna müsaid değildir. Fâni oldukları için bünyeleri zayıf olarak terkip edilmiştir. Ama âhirette devamlı yaşamak vardır. Binaenaleyh âhiret insanlarının bünyesi, bu itibarla kuvvetlidir, yapısı sağlamdır, Allah'ın cemalini müşahade edebilecek bir kıvamda yaratılmıştır. Öyleyse; âhirette Allah'ın cemalini görmek mümkündür. Buna benzer bir yorumu, *Malik b. Enes (rahmetullahi aleyh)*'de de müşahede ettim, dedi ki:

"Allah dünyada görülmez! Çünkü, O bakîdir. Bakî olan bir varlığı fâni olan bir varlık göremez. Lâkin iş âhirete düşünce; insanlara bilhassa mü'minlere çürümeyen görgü hassesi, eskiyip zayıflamayan bir göz ihsan edilince; elbetteki böyle bir gözle Allah'ı görebilirler. Çünkü devamlı yaşayış halinde olan ve yıpranma ile ilgisi bulunmayan bir gözle elbetteki bâkî olan varlık görülebilir."

Bu güzel bir yorumdur. Ne çare ki bunda da, dünyada Allah'ı görmenin imkânsızlığını ifade edecek bir delile rastlanmamaktadır. Çünkü burada bünyenin, görülebilecek kadar sağlam yapılı olmadığı veya gözün Allah'ı temaşa edebilecek güçte bulunmadığı belirtilmektedir. Eğer bu güç, Allah tarafından dilediği kula dünyada ihsan edilirse, bu onlar hakkında neden mümkün olmasın? İsterse *Allah* bu tahammül gücünü istediği kimselere dünyada da bahşedebilir. Buna hiç kimse mâni olamaz.

Yukarda gerek *Musa (aleyhisselâm)*'a ve gerekse Hazreti *Muhammed (aleyhisselâm)*'a *Allah* tarafından verilen güç ve idrâk kabiliyetleri geçmiştir. Bunlardan söz etmiştik... Nasıl ki *Musa (aleyhisselâm)*'a kendisi ile konuşmak gücünü vermişse, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Efendimize de kendisi cemalini görme gücünü vermiştir. (Vallahu â'lem).

Kadı Ebu Bekri'l-Bakîllânî âyete yapılan çeşitli yorumlara verdiği bazı cevablarda şöyle demiştir: "*Musa (aleyhisselâm)* Allah'ı görmüştür. Sırf bu yüzden düşüp bayılmıştır. Dağ da Rabbini görmüştür ve ona Allah tarafından verilen idrâk neticesinde paramparça olmuştur. Bu anlamı yine aynı âyetin devamı olan şu kısımlardan istinbat etmiştir:

"**Lâkin dağa bak, eğer yerinde istikrar ederse** (durabilirse) (bu takdirde) **beni göreceksin! Rabbi vakta ki dağa tecelli etti, onu paramparça yaptı ve Musa** *(aleyhisselâm)* **da düşüp bayıldı.**" (578).

Bu kavle binaen evet, Rabbinin dağa tecellisi, ona görünmesi demektir. Ona göründüğü vakit tabiî ki onu görmüştür.

İmam Ca'fer-i Sadık b. Muhammed der ki: *Allah Musa (aleyhisselâm)*'ı tecelli edinceye kadar dağla meşgul etti. Eğer böyle olmasaydı bir daha a-

---

(578) A'raf Sûresi, âyet: 142.

yılmasıyla baygın düşerdi ve ölürdü. Onun bu kavli, *Musa (aleyhisselâm)*'ın Rabbini gördüğüne bir delildir.

Bazı müfessirler derler ki: Allah dağa tecelli etmiştir. Dağ onu görmüştür. Öyleyse Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de onu görmüştür.

Çünkü dağın Allah'ı görmesi, bunun bir nevi insanlar için de câiz olduğuna kesin bir işarettir. Sonra âyette bunun men'ine kesin bir delil de bulunmamaktadır.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* için bunun sâbit olmasına, onun hâlıkını gördüğüne de açık ve kesin bir delil yoktur. Zira; bu hususta (Allah'ın kitabında ve hadîs-i şerifede) varit olan başlıca delilimiz Necm sûresindeki o iki âyettir. O iki âyetin yorumunda müfessirlerin ayrı ayrı yorumlarını yukarıda gördünüz. Görmesi muhtemeldir. Kimse bu ihtimali önleyemez. Sonra bu hususta Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sâbit olmuş kesin ve mütevatir bir eser de yoktur. *İbn Abbas (radıyallahu anhüma)*'dan nakledilen hadîs (579) biliyorsunuz ki; onun inancını belirtiyor; Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e isnat etmemiştir. Şu halde onun ifade ettiği, ya da tazammun eylediği mânâya itikad etmek ile amel (veya ilim) vacip olur.

Âyetin yorumunda nakledilen *Ebu Zer (radıyallahu anh)*'ın hadîsi de bunun gibidir. *Muaz (radıyallahu anh)*'dan nakledilen hadîs ise; açıklanmaya muhtaçtır. Aynı zamanda— hadîs ilmi yönünden— isnat ve metince de muztarıptır. Diğer *Ebu Zer (radıyallahu anh)*'ın naklettiği hadîs ise şu vasıfları taşımaktadır:

a) *Muhtelif,*
b) *Muhtemil,*
c) *Müşkil.*

Çeşitli şekilde rivayet edilmiştir: "**Nûrun enna erahu?** = *O bir nûrdur, ben nasıl görebilirim?*" "**Nurâniyyun erahu** = *Nuranîdîr görebilirim!*" "Ona sordum; bana dedi ki: *(Bir nûr gördüm.)*"(580). Görüyorsunuz ya, bu çeşitli rivayetlerden hiçbiri ile ihticac sahih olmuyor."*Bir nûr gördüm*" kavli sahih olduğunu kabul ettiğimiz takdirde; Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* efendimiz, Allah'ı değil; Allah'ı görmekten alıkoyan, perdeleyen bir nûr görmüş oluyor. *"O bir nûrdur, nasıl görebilirim?"* (581) buyurmasını da buna irca edebiliriz. Denilebilir ki, gözü kamaştıran nûr, beni onun cemalini müşahede etmekten alıkoymuştur, demektir.

---

(579) *İmam Cerirü't- Taberî*, Avfi tarikiyle rivayeti tahriç etmiştir. "Süyûtî Menahil, Shf. 32."

(580) *İmam Müslim; Sahih*. 1. Kitabü'l-İyman, 78. Babu kavlihi Aleyhi's-Selâm 291 (178) numara ile *Ebu Zerr-i Gıfarî (r.a.)*'dan 292'de rivayetin diğer metni yine *Ebu Zerr*'den tahriç edilmiştir.

(581) 508 No.lu tahrice bakıla.

Diğer bir hadîsde,

"Onun perdesi nûrdur." (582) diye geçer.

Bir hadîsde de,

"Ben onu gözümle görmedim, lâkin kalbimle iki kere gördüm!" (583) buyurulmuştur.

Hulâsa; Allah gereken idraki hem kalbte, hem de gözde yaratmaya şüphe yok ki kaadirdir. Dilediği gibi yapar (kimse ona karışamaz!) Ondan başka ilâh yoktur!

Şayet bu konuda kesin ve apaçık bir hadîs varit olursa, inanırım ve kabulüm olur... Çünkü bu (Allah'ı görmek), imkânsız değildir. Bunun mümkün olduğunu önleyecek herhangi kesin bir delil de yoktur! Doğruya muvaffak kılan şüphe yok ki Allah'tır...

RESÛLULLAH (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN, Mİ'RAÇ'TA ALLAH'A MÜNACAATI VE ONUNLA MUKÂLEME ETMESİ

Bilindiği gibi, Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Mi'rac'ta Allah'a münacaat etmiş ve onunla mükâleme (konuşmak) şerefine nail olmuştur.

Bu hususta *Allah* (c.c.) şöyle buyurmuştur:

"(Allah'ın) **kuluna vahyettiğini etti.**" (584).

Bu babta birçok hadîs-i nebevî de varit olmuştur ki; hemen hepsi Peygamber efendimizin, Cenâb-ı Hak'la konuştuğunu isbat etmektedir.

Dönelim (yine) âyet-i kerimeye:

Bu âyetteki muhî (vahyedenin kim olduğu) hususunda ihtilâf vâki olmuştur. Müfessirlerin çoğu, vahyedenin Allah olduğuna kail olmuşlardır. Diyorlar ki; Allah (c.c.) *Cebrail (aleyhisselâm)*'a vahyetmiştir. O da bu vahy-i ilâhiyi Muhammed *(aleyhisselâm)*'a ulaştırmıştır. *Ca'fer b. Muhammedü's-Sadık (rahmetullahi aleyh)* gibi bazı müfessirler de *Allah* (c.c.) doğrudan doğruya vasıtasız Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e vahyetmiştir, demektedirler. *Vasıtî*'den de aynı görüş nakledilmiştir. Mütekelliminden bir kısım âlimler de aynı fikirdedirler. Onlar da İsra gecesi *Muhammed (aleyhisselâm)* Rabbi ile vasıta olmadan konuşmuştu demişlerdir.

---

(582) *İmam Müslim,* Sahih. 1. Kitabü'l- İyman, 79. Babu Kavlihi Aleyhi's-Selâm "İnnellahe la Yenamu vefi kavlihi: Hicabu hu'n- Nur" da 293 (179) No. ile *Ebu Musa*'dan 294 (...) No. ile diğer bir tarikle iki rivayet tahriç edilmiştir. Ayrıca *İmam Ebu Davud Tayalisî,* aynı tarikle rivayeti tesbit ve tahriç eylemiştir.

(583) *İbn Cerirü't- Taberî Muhammed b. Kâ'abi'l- Kurazî*'den rivayeti tahriç etmiştir. "Süyûtî, Menahil, 32."

(584) Nec:,, Sûresi, âyet: 10.

İsra kıssası hakkında müfessir *Nakkaş, İbn Abbas (radıyallahu anhüma)*'dan nakletmiştir:

"Sonra ona— Cebrail— yaklaştı, derken sarktı." (585).

Bu âyeti Resûlullah efendimiz bize şöyle açıklamıştır:

— *Yani Cebrail (aleyhisselâm) benden ayrıldı; bütün sesler benden kesildi. Tam o anda Rabbimin "korkma" ey Muhammed, "yaklaş, yaklaş!" sözünü duydum.*

İsra kıssasından *Enes (radıyallahu anh)*'dan da aynı meâlde hadîs rivayet edilmiştir. Bu fikirde olanlar şu âyet-i kerime ile ihticac (istidlâl) ediyorlar:

"Bir vahy ile, ya bir perde arkasından, yahud bir elçi gönderip de kendi izni ile dilediğini vahyetmesi olmadıkça, Allah'ın hiçbir beşere kelâm söylemesi (vaki) **olmamıştır."** (586).

Dediler ki: *Vahiy üç kısma ayrılır:*

a) Perde arkasından. *Musa (aleyhisselâm)*'a konuştuğu gibi...

b) Melekler vasıtasıyla. Bütün peygamberlerde ve bizim Peygamberimiz Hazreti Muhammed Mustafa *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de olduğu gibi...

c) Cemalini göstererek, vasıtasız direkt olarak peygambere konuşmak suretiyle vahiy. (Nitekim) az evvel serdedilen âyetteki (Vahyen) kelimesi buna bariz bir delil teşkil etmektedir.

Bazılarına göre, buradaki vahiy: Cenâb-ı Hakk'ın vasıtasız peygamberin kalbine ilka etmesidir.

Ebu Bekr el-Bezzâr (Sünen'inde) *Ali (k.v.)*'den, İsra hadisesi hakkında, bundan daha açık olan bir hadîs nakletmiştir ki, o hadîste Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Rabbinin kelâmını dinlediği anlatılmaktadır. Nitekim hadîsde şöyle zikredilmiştir:

"Melek Allahü ekber, Allahü ekber! dedi. Bana perde arkasından şöyle denildi: (Kulum doğru söylemiştir. Ben en büyüğüm. Ben en büyüğüm!"

Ezan kelimelerinde de aynısı rivayet edilmiştir. Her ne ise bu hususta daha geniş malûmat ilgili babta verilecektir. Bu bölümdeki iki hadîsin müşkili orada tafsilatlı olarak anlatılacaktır.

Allah'ın Muhammed ve diğer peygamberlerle (sallallahu aleyhim ecmaîn) konuşması mümkündür, aklen imkânsız değildir. Dinde bunu kesinlikle meneden bir delil varit olmamıştır. Bu hususta bir sahih haber varit olmuşsa, şüphesiz ki ona bizim itimadımız sonsuzdur.

---

(585) Necm Sûresi, âyet; 8.
(586) Zuhrüf Sûresi, âyet; 51.

Musa *(aleyhisselâm)*'la konuşması vâki olmuştur. Sabittir, gerçektir. Kesindir. Allah kitabında bu, açık açık anlatılmıştır. Hatta *(Teklima)* buyurarak tekit etmiştir de... Hadîsde varit olduğuna göre; onu yedinci kat göğe ref' etmiştir. Onunla konuşması sebep olmuştur buna. *Muhammed (aleyhisselâm)*'ı bütün bunların üstüne çıkarmıştır. Öyle bir yere kadar gelmiştir ki, orada kalemlerin cızırtısını bile duymuştur. Böyle bir mazhariyete eren bir peygamber hakkında Allah'la mükâlemesi nasıl müstahil olur! Buna imkân var mı hiç? Allah dilediğini dilediğine özel olarak verebilir, kim karışabilir buna! Kimisini kimisinden dereceler yönünden üstün kılabilir. Bu kudrete sahib olan Allah'ı (tüm noksan sıfattan) tenzih ederim!

PEYGAMBER (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN İSRA GECESİ CENAB-I HAKK'A YAKLAŞMASI

Bu hususta birçok hadîs-i şerif varit olmuştur. Bu hususu anlatan âyet-i kerime ise yine Necm süresinde yer almaktadır:

"**Sonra** (Cebrail ona) **yaklaştı, derken sarktı.** (Bu suretle O peygambere) **iki yay kadar, yahud daha yakın oldu da.**" (587).

Âyetteki *(yaklaştı)* kelimesinde müfessirler çeşitli görüşlerde bulunmuşlardır.

Müfessirlerin çoğu, bu yaklaşma veyahut sarkma olayı *Muhammed* ile *Cebrail (aleyhisselâm)* arasında cereyan ettiği kanaatini taşırken; bir kısımları da bu, bunlardan birine mahsustur demişlerdir. (Yani yaklaşan ya Hazreti *Muhammed*'tir, ya da *Cebrail (aleyhisselâm)*'dır). Ya da bu sarkma olayı *Sidre-i Müntehâ*'dandır. Müfessir Razî'ye göre *İbn Abbas (radıyallahu anh)* şöyle demiştir:

"Burada yaklaşan *Muhammed*'tir *(aleyhisselâm). Rabbine iyice tekarrup etmiştir o gece.*" (558).

Bazıları da âyetteki *(— DENÂ FETEDELLÂ —)* kelimeleri ayrı ayrı anlam taşımaktadırlar. (DENÂ): Yaklaştı, (FETEDELLÂ) iyice sokuldu, demektir. Kimi müfessirler de bu iki kelime aynı anlama yâni *(yaklaştı)* anlamına gelmektedir, demişlerdir.

Mekki ve Maverdî'nin *İbn Abbas (radıyallahu anhüma)*'dan getirdikleri rivayete göre:

(587) Necm Sûresi, âyet: 8, 9.

(588) *İbn Ebi Hâtem, İbn Abbas (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. "*Süyûtî*, Menahil Shf. 32."

"Yaklaşan Rab'dır. Yani, Rabbi Muhammed (aleyhisselâm)'a yaklaşmasıdır (589), demek, emri ve hükmü onaylamıştır, demektir. (Çünkü *Allah* mekândan münezzehtir).

İmam Nakkâş'ın *İmam Hasanü'l-Basrî*'den naklettiği rivayette:

"Rab, kulu olan Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'e yaklaşmıştır ve kudret ve azametinden göstermek istediği alâmetleri göstermiştir" denilmiştir.

İbn Abbas (radıyallahu anhüma)'dan nakledilen diğer bir yorum: Cümlede takdim tehir vardır. Yani önce Refref gelmiş, *Muhammed (aleyhisselâm)*'a yaklaşmıştır. Muhammed *(aleyhisselâm)* da ona binip semavata yükselmiştir ve Rabbine tekarrup etmek şerefini ihraz buyurmuştur. Nitekim *Resûl-i Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem),*

"Cebrail benden ayrıldı, bütün sesler kesildi ve Rabbim *(Azze ve Celle)***'nin kelâmını duydum!"** buyurmuştur.

Sahih'te *Enes (radıyallahu anh)*'dan nakledilen bir hadîste şöyle buyurulmuştur:

"Cebrail *(aleyhisselâm)* **beni Sidre-i Müntehâ'ya çıkarmıştır. Rabbu'l-izzeti ve'l- Cebbar bana yaklaşmıştır, iki yay, yahud daha yakın oluncaya kadar bana yaklaşmıştır. Sonra bana** yani Muhammed *(aleyhisselâm)***'a dilediğini vahyetmiştir. Bana elli vakit namazı vahyetmiştir."** (590).

İsra hadîsini sonuna kadar zikretti. *Muhammed b. Kâ'b*'ın görüşü:

"Muhammed (aleyhisselâm) Rabbine iki yay mesafe kalıncaya kadar yaklaşmıştır."

Ca'fer b. Muhammed (rahimehullah):

"Rabbi onu kendine (mesafe) *iki yay oluncaya kadar yaklaştırmıştır."*

Ca'fer b. Muhammed der ki: *"Allah'tan olan yaklaşma ölçüye girmez* (çünkü O, mekândan münezzehtir). *Lâkin kulların dünüvvü* (yaklaşması) *ölçülüdür." Yine diyor ki: "Takarrupda keyfiyet* (nasıllık) *müntaki' olmuştur."*

Görmüyor musun Muhammed'in *(aleyhissalatu ve selâm)*'ın kalbine tevdi ettiği marifet ve iman sayesinde bu şerefe (Onu nail) etmiştir. Resûlullah'ın kalbi sükûnet bulmuş ve şek-şüphe namında hiçbir şey kalmamıştır.

Kaadı Ebu'l-Fadl İyaz der ki: "Burada dünüv ve kurb (kelimelerinin) Allah'a izafeti, hiçbir zaman mekân izafeti veya mesafe yaklaşması değildir. Çünkü; *Allah* (c.c.), *Ca'ferü's-Sadık*'ın dediği gibi; mekân ve mesafe gibi mefhumlardan münezzeh ve müberrâdır. Onun için Resûlullah *(sal-*

---

(589) *İbn Cerirü't- Taberî* de rivayeti tahriç etmiştir.

(590) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabü't- Tevhid. Babu Kavlihi ve Kellem Allahü teklima'da *Enes (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

lallahu aleyhi ve sellem)'in Rabbine yaklaşması demek, O'nun yüksek menzilinin izharı, rütbesinin büyüklüğünü belirtmesi demektir. O bu sayede Esrar-ı İlahiyeyi müşahede etmiştir. Kudretinin yüceliğini, marifet nurlarını ayne'l-yakîn görmüş ve kalbi bu nûrla parıl parıl parlamıştır. Çünkü, bu kendisine, Allah'ın bir ikramı, lutfû ve ihsanıdır ki; dünya kurulduğundan bu yana hiçbir kula hatta peygambere müyesser olmamıştır. *"Rabbimiz dünya semasına nazil olur"* sözü de böylece tevil edilir. Yani onun fadlı, ihsanı ve hüsn-ü kabulü (O gece) dünyaya nâzil olur, demektir." *Vasitî* der ki: Her kim, peygamberin kendi nefsiyle arzu ve gayreti ile yaklaştığını vehmederse, orada bir mesafenin bulunduğuna kail olmuş olur (oysa orada mesafe yoktur). Bilâkis her ne zaman kendi gayretiyle Hak'a yaklaşmak isterse hakikatını derk'ten (idrak etmekten) o derece uzaklaşır. Çünkü; Hakk'a dünüv ve kurb (gibi mefhumlar) izafe edilemez.

(KABE KAVSEYNİ = iki yay kadar) kavline gelince:

Kim buradaki zamiri *Cebrail (aleyhisselâm)*a değil de, *Allah'*a irca ederse, bu Allah'ın ona olan lutfû ihsanı ile, nezdinde derecesini yükseltmesiyle, ona bol marifetler ikram etmesiyle, onun bütün isteklerini vermesiyle, nezdindeki mertebesini belirtmesiyle te'vil edilir. Tıpkı:

"Bana bir karış yaklaşana ben bir arşın yaklaşırım. Bana yürüyerek gelene ben koşarak giderim!" (591),

sözünde (yani hadîs-i Kudsisinde) yapılan te'vil gibi.. Çünkü burada *"Ben onun duasını kabul ederim, bütün dileklerini veririm"* şeklinde te'vile gidilmiştir.

KIYAMETTEKİ ÜSTÜNLÜĞÜ

Bize; *Kadı Ebu Ali, Ebu'l-Fadl, Ebu'l-Hüseyin, Ebu Ya'la es-Sincî, İbn Mahbub, et-Tirmizî, el-Hüseyin b. Yezid, el-Kufî, Abdusselâm b. Harb, Leys, Rebi' b. Enes* (senediyle) *Enes (radıyallahu anh)*'dan:

---

(591) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabü't- Tevhid, Babu Zikri'n- Nebiyyi (sallallahu aleyhi ve sellem) ve rivayetuhu an Rabbihi' de *Enes (r.a.)*'dan.

İmam Müslim; 48. Kitabü'z- Zikr ve'd- Dua. *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. Aynı kitab, 6. Babu Fadli'z-Zikri ve'd- Dua. *Ebu Hüreyre ve Enes b. Malik (r.anhüma)*'dan 19 (2687) No.lu metinle ve 21 (...) 22 (2687) No.lu metinle *Ebu Zerr-i Gıfarî (r.a.)*'dan.

İmam Tirmizî; Sünen. Ebvabü'd- Daavat, Babu Hüsni'z- Zanni billahi'de 3589 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. *İbn Mâce;* Sünen, 33. Kitabü'l- Edeb, 58. Babu fadli'l- Amel'de 3821 No. ile *Ebu Zerr-i Gıfarî (r.a.)*'dan, 3822 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmişlerdir.

"(Kabirden) ba's olundukları zaman, ilk çıkacak insan benim. Rableri huzuruna geldiklerinde hatibleri benim! Ümitlerini kestikleri zaman da müjdecileri (yine) **benim! Livâü'l- Hamd benim elimdedir. Rabbimin katında Âdemoğlunun en kıymetlisiyim.** (Buna rağmen) **övünme yok!".**

İbn Zahr'in *Rebi' b. Enes* tariki ile getirdiği rivayette ise şöyle buyurulmuştur:

"Ba's oldukları zaman ilk çıkacak insan benim! Rableri huzuruna geldiklerinde kumandanları benim. Sükût ettikleri zaman hatibleri (yine) **benim. Habs olunduklarında şefaatçileri benim! Ümitsiz kaldıkları zaman müjdecileri benim! Kerem livâsı** (sancağı) **elimdedir. Rabbime göre, Âdemoğlunun en kıymetlisi benim.** (Buna rağmen) **övünme yok! Her birerleri tertemiz inciyi andıran tam bin hizmetçi yanımda dolaşıp duracaklar."** (592).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'dan:

"Cennet giysilerinden bir giysi giydirileceğim. Sonra Arş'ın sağ yanında duracağım. Mahlûkattan o makamda benden başka kimse bulunmayacak!" (593).

Ebu Said (radıyallahu anh)'dan:

"Kıyamet günü ben Âdemoğlunun seyyidiyim! Elimde Livâü'l- Hamd olacak. (Buna rağmen) **övünme yok** (övünmüyorum). **O gün Âdem ve diğer peygamberlerden hiçbiri yoktur ki, sancağımın altında olmasın! Kendisine yerin ilk yarılacak olduğu** (yani ilk dirilecek olan) **insan benim! Övünme yok!"** (594).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'dan:

"Kıyamet günü Âdemoğlunun seyyidi benim! Kabrin kendisine ilk ya-

---

(592) *İmam Tirmizî*; Sünen- Ebvabü'l- Menakib, Babu'r- Resûli (sallallahu aleyhi ve sellem) Evvelü men yûb'asü'de 3614 No.lu metinle *Rebi b. Enes, Enes b. Malik (r.a.)*'dan gelen rivayeti tahriç etmiştir.

(592) *Kaadı İyaz*'ın Şifa metninde zikrettiği *İbn Zahr Ubeydullah b. Zahri'l- Afrıkiy*'nin bu rivayetinin metninin *İmam Ebu Naim*'in Delailü'n-Nübüvve adlı eserinde olduğunu Menahilü's- Safa Shf. 32'de söylenen *İmam Süyûtî*'nin sözüne Şarih Aliyyü'l- Kaari bu metnin *İmam Buharî*'nin Edebu'l- Müfred'inde tahriç olduğunu beyan ediyor. Şerh, C. 1, Shf. 251.

(593) *İmam Tirmizî*; Sünen. Ebvabü'l- Menakıb Babu'r- Resûli (sallallahu aleyhi ve sellem) Evvelü Men Yûb'asü'de 3615 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(594) *İmam Tirmizî*; Sünen. Ebvabü'l- Menakıb, Babu "Resûlullahi Hatemi'n- Nebiyyin" de 3618 No. ile *Ebu Saidi'l- Hudrî (r.a.)*'dan ayrıca aynı metni Ebvabü Tefsirü'l- Kur'ân ve min sûreti (Beni İsrail) de 3147 No. ile yine *Ebu Saidi'l- Hudrî (r.a.)*'dan daha uzun bir metni tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce*; Sünen. 37. Kitabü'z- Zühdi, 37. Babu Zikri'ş- Şefaati de 4308 No.lu metni *Ebu Saidi'l- Hudrî (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

rılacağı insan (yani ilk dirilecek olan insan) **benim! İlk şefaat edecek de benim! Kendisine şefaat pâyesi ilk verilecek olan da benim!"** (595).

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan:

"Livâü'l- Hamd'ın hamili kıyamette benim! Övünme yok! İlk şefaat edecek ve kendisine ilk şefaat etme pâyesi verilecek benim! (Yine) **övünme yok! Cennet kapısının halkasını ilk kımıldatacak olan da benim. Bana** (cennet) **açılacak ve oraya benimle birlikte mü'minlerin fakirleri girecek. Övünme yok! Evvelkilerin de sonrakilerin de ekremiyim ben.** (Fakat) **övünme yok!"** (596).

Enes (radıyallahu anh)'dan:

"Cennete ilk şefaat edecek insan benim! Ben en çok bağlısı bulunanım." (597).

(Yine) *Enes (radıyallahu anh)*'dan:

"Kıyamet günü ben insanların efendisiyim. Bunun sebebini anlayacaksınız; çünkü Allah orada ilk gelenlerle sonra gelenleri birarada toplayacaktır." (598).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'dan:

"Kıyamet gününde, ecir bakımından peygamberlerin en büyüğü olmamı umarım!" (599).

Diğer bir hadîste şöyle varit olmuştur:

"İbrahim ve İsa'nın (aleyhisselâm) kıyamet gününde aranızda olmasından hoşlanmaz mısınız?". Sonra şöyle buyurdu: *"Kıyamet gününde O ikisi ümmetim arasında olacaktır"*. *İbrahim (aleyhisselâm)'a gelince: Şöyle seslenecek:*

---

(595) *İmam Müslim;* Sahih. 43. Kitabü'l- Fadail, 2. Babu Tafdili Nebiyyina (sallallahu aleyhi ve sellem) alâ Cemi-i'l-Halaik'de 3/2278 No.lu metni *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(596) *İmam Tirmizî;* Sünen. Ebvabü'l- Menakıb, Babu "Resûlillahi Hatemü'n- Nebiyyin" de 3620 No.lu metni *Abdullah b. Abbas (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Darîmi* de, Müsned, Mukaddime 8'inci Bab'ta tahriç etmiştir.

(597) *İmam Müslim;* Sahih. 1. Kitabü'l-İyman, 85. Babün fi Kavlin Nebiyyi (sallallahu aleyhi ve sellem) "Ene Evvelün Nasi yüşfeu (ve yeşfeu) fi'l- Cenneti..." de 330/196 No. ile 331, 332, 333 (....) No.lu metinlerle de rivayet tariklerini cemeyleyerek tahriç eylemiştir.

(598) *Kaadı İyaz (r.a.)* Şifa'ya aldığı *Enes b. Malik (r.a.)*'dan rivayet edilen metin "Şefaat Hadîsi" ni *İmam Buharî;* 97. Kitabü't- Tevhid, 36. Babu Kelâmi'r- Rabbi Azze ve Celle Yevme'l- Kıyameti maa'l- Enbiyaî ve Gayrihim'de. *İmam Müslim;* Sahih. 1. Kitabü'l- İyman, 84. Babu Edna Ehli'l-Cenneti menzileten fihya'da 322/193 No. ile *Enes b. Malik*'de Katade tarikiyle gelen metin 323 (....) No. ile yine Katade tarikiyle gelen bir diğer metin 324 (....) No. ile yine Katade'den gelen metnin bir diğer kısmı 325 (...) No. ile yine Katade tarikiyle gelen bir başka kısmı ihtiva eder. Metin 326 (...) No. ile *Sabit* ve beraberinde *Ma'bed b. Hilali'l-Anezî*'nin bulunduğu ve bahse konu olan *Enes b. Malik (r.a.)* Şefaat hakkında rivayet edilen en uzun metin tahriç edilmiştir.

— *Sen, duada benim ve zürriyetimin istediği kimsesin. Öyleyse beni de ümmetinden* (bir fert) *yap!*

İsa'ya *(aleyhisselâm)* **gelince.** (Biliyorsunuz ki,) **peygamberler aynı babadan gelme çocuklar olarak kardeştirler.** (Ne var ki) **anneleri muhteliftir. Hiç şüphe yok ki, İsa benim kardeşimdir, aramızda peygamber yoktur** (gelmemiştir). **Ben ona bütün insanlardan ileriyim!"** (600).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in:

"Ben kıyamet gününde, insanların seyyidiyim!" sözüne gelince:

O, dünyada da insanların seyyidi. Lâkin kıyamet gününde ululuk ve efendilikte o, diğer peygamberlerden apayrı özelliğe sahip olacaktır. Çünkü insanlar orada ondan başka peygamberler dahil, hiç kimseye baş vuramayacaklardır.

Ondan başka dertlerine devâ olacak kimseyi bulamayacaklardır. Zira seyyid o kişidir ki, insanlar muhtaç durumda kaldıkları zaman kendisine baş vururlar. İşte o günde insanlar arasında seyyidlik ve şefaat babında o, tek olacaktır. Bu hususta onunla hiç kimse boy ölçüşemeyecektir. Zaten kimse ona karşı üstünlük iddiasında bulunmayacaktır.

Öyleyse onun *(Ben kıyamette insanların efendisiyim!)* hadîs-i şerifi, tıpkı:

"Bugün mülk kimindir?". (Yine kendisi cevap verir:) **Bir olan** (her şeye hâkim ve) **Kahhar olan Allah'ındır."** (601) âyeti gibidir.

Mülk dünyada da âhirette de Allah'ındır. Lâkin âhirette dünyada hâkimiyet taslayan kimselerin sözü kesilecek. Böyle bir iddiada bulunamayacaklar. Çünkü gerçek mülkün sahibi Allah olduğunu idrak edecekler. Yine böyle: Dünyada herkes efendilik ve beylik taslıyorlar. Fakat âhirette şefaat pâyesi yalnız Hazreti Muhammed *(aleyhisselâm)*'a verildiğini görünce herkes ona üşüşecek ve ondan şefaat dileğinde bulunacaktır. İşte orada şefaat edecek yegâne kişi O olacaktır. Bu demek değildir ki, dünyada o Âdemoğlunun efendisi değildir. O, hem dünyada hem âhirette Âdemoğlunun seyyididir. Ancak âhirette hiç kimse böyle bir iddiada bulunamayacağı ve herkes efendiliği Hazreti Resûle teslim edeceği için böyle buyurmuşlardır.

Enes (radıyallahu anh)'dan:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuşlardır:

"Kıyamet günü Cennetin kapısına gelirim. Ve açmalarını isterim." Hâzin der ki:

---

(600) *İmam Buharî;* Sahih. 60. Kitabü'l-Enbiya, 84. Babu "Ve'zkür fi'l-Kitabi Meryem" *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. *İmam Müslim;* Sahih 43. Kitabü'l-Fadail, 40. Babu Fadaile *İsa (a.s.)* da 143 (2365) ve 144 (....), 145 (....) No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan üç ayrı metni tahriç eylemiştir.

(601) Ğâfir Sûresi, âyet: 16.

— Sen kimsin?

— Ben Muhammed'im, derim.

— Ben (zaten) sana açmakla emrolundum, senden önce hiç kimseye açmam, diye cevap verecek." (602).

Abdullah b. Amr (radıyallahu anh)'dan:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdular ki:

"Havzım(ın büyüklük mesafesi) **bir aylık yürüyüştür. Uzunluğu ve genişliği birdir. Suyu gümüşten daha beyazdır. — Başka bir rivayette sütten daha beyazdır şeklinde varit olmuştur —. Kokusu miskten güzeldir. Bardakları gökteki yıldızlar gibi** (çok ve parlak)**tır. Kim ondan içerse bir daha susamaz!"** (603).

Ebu Zer (radıyallahu anh)'dan aynısı rivayet edilmiştir ve şöyle denmiştir: *"Uzunluğu Umman ile Eyle arası* (kadar)dır. İçinde cennetten pınarlar fışkırır." (604).

Sevban'dan da aynısı nakledilmiştir: *"Biri altındandır, diğeri ise gümüşten."* (605). *Vehb oğlu Harise*'nin rivayetinde ise, *"Medine ile San'a arası kadar büyüktür"* (606), sözü geçiyor. *Enes*'in *(radıyallahu anh)* rivayetinde, *"Eyle ile San'a arası kadardır"* (607), deniliyor. *İbn Ömer (radıyallahu anh)*'ın rivayetinde, *"Kûfe ile Hacer-i Esved arası kadardır"* (608) sözü yer alıyor.

Havz(i Kevser) hadîsini rivayet edenler arasında şu isimlere de rastlanmıştır:

---

(602) *İmam Müslim;* Sahih. 1. Kitabü'l-İyman, 85. Babu Kavli'n-Nebiyyi (sallallahu aleyhi ve sellem) Ene evvelü'n-Nasi'de 333 (197) No.lu metinle *Enes b. Malik* (r.a.)'dan rivayeti tahriç etmiştir.

(603) *İmam Buharî;* Sahih. 81. Kitabü'l-Rıkak, 53. Babün fi'l-Havzi ve Kavlillahi "İnna A'taynake'l- Kevseri"de. *İmam Müslim;* Sahih. 43. Kitabu'l-Fadail, 9. Babu İsbati Havzi Nebiyyina (sallallahu aleyhi ve sellem) de 27 (2292) No.lu metinle *Abdullah b. Amr* (r.a.)'dan rivayeti tahriç eylemiştir.

(604) *İmam Müslim;* Sahih. 43. Kitabü'l-Fadail, 9. *Babu İsbati Havzi Nebiyyina* (s.a.v.) de 36 (2300) No.lu metinle *Ebu Zerr-i Gıfarî* (r.anh)'den tahriç eylemiştir.

(605) *İmam Müslim;* Sahih. 43. Kitabü'l-Fadail, 9. *Babu İsbati Havzi Nebiyyina* (s.a.v.) de 37 (2301) No.lu metinle *Hz. Sevban* (r.a.) tahriç eylemiştir.

(606) *İmam Buharî;* Sahih. 81. Kitabü'r-Rıkâk. Babün "fi'l-Havz"dan. *İmam Müslim;* 43. Kitabu'l-Fadail, 9. *İsbati Havzi Nebiyyina* (s.a.v.) de *Hârise b. Vehb* (r.a.) 33 (2298) No.lu metinle rivaeti tahriç eylemiştir.

(607) *İmam Buharî;* 42. Kitabü'l-Müsakat, 10. Babu Men Rea, Sahibe'l-Havzi ve'l-Karyete Ehakku bi Maihi'de. *İmam Müslim;* 43. Kitabü'l-Fadail, 9. *Babu İsbati Havzi Nebiyyina* (s.a.v.) da 39 (2303) No.lu metinle *Enes b. Malik* (r.a.)'dan tahriç etmişlerdir.

(608) *İmam Buharî;* Sahih. 81. Kitabü'r-Rıkâk Babün fi'l-Havzi de. *İmam Müslim,* Sahih. 43. Kitabu'l-Fadail, *Babu İsbati Havzi Nebiyyina* (s.a.v.) de 34 (2299) No.lu metinle *Abdullah b. Ömer* (r.a.)'dan tahriç etmiştir.

Enes, Cabir, Semure, İbn Ömer, Ukbetübnü Amir, Harise b. Vehb el- Huzaî (609), *el-Mustevrid* (610), *Ebu Berze el- Eslemî* (611), *Huzeyfe b. el- Yeman, Ebu Ümame, Zeyd b. Erkam* (612), *İbn Mes'ud, Abdullah b. Zeyd* (613), *Sehl b. Sa'd* (614), *Süveyid b. Cebele* (615), *Ebu Bekr, Ömer b. el-Hattab, İbn Bureyde, Ebu Said el- Hudrî, Abdullah b. es- Sunabihî* (616), *Ebu Hüreyre, el- Bera, Gündeb* (617), *Âişe, Esma- Ebu Bekr (radıyallahu anh)'ın kızları—, Ebu Bekre, Havle bint Kays* (617) *(radıyallahu anhuma).*

---

(609) *Harise b. Vehbu'l-Huzaî;* anası *Cerul b. Mâlik*'in kızı *Ümmü Gülsüm*'dür. O *Hazreti Ömer* (r.a.) oğlu *Ubeydullah*'la ana bir kardeştir. Ümmehat-ı Müminât'dan Hz. *Hafsa*'dan ve diğerlerinden hadis-i şerifi rivayet etmiştir. *Buharî* ve *Müslim*'de (4) hadîs-i vardır. İsabe; C.1, Shf. 299, Tercüme No. 1533.

(610) *Müstevrid b. Şeddah b. Amrü'l- Fihrî, Kureyşî Mekkî*'dir. Kendisi ve babası sahabedendir. Önce Kûfe'ye sonra da Mekke'ye gitmiştir. Kütüb-ü Sitte İmamları kendisinden hadis tahriç etmişlerdir. Rivayet ettiği Mi'rac hadîsi *Buharî*'dedir. Hicri 45'de Mısır'da irtihal eylemiştir. Bak; İsabe C.3, Shf. 407, Tercüme No. 7928.

(611) *Nadle b. Ubeydullah Ebu Berzete'l- Eslemî;* künyesi ile meşhur olan sahabedendir. Eslem kabilesindendir. İslâmiyetin başlangıcında Şeref-i İslâm ile müşerref olmuş. Hayber fethi, Mekke, Huneyn fetihlerinde bulunmuş sonra Irakeyn, İran ve Horasan'ın fetihlerine iştirak eylemiştir. Hz. *Ali* (k.v.) ile Hariciler üzerine sefere katılmıştır. Horasan fethinde Merv'de 64 H.'de irtihal eylemiştir. (radıyallahu anhu). Bak. İsabe; C. 3, Shf. 557, Tercüme No. 8716.

(612) *Zeyd b. Erkam;* Hazrec kabilesinden ashab-ı kiramın cihad ve gazada çokca bulunanlarındandır. Ayrıca Resûlullah (s.a.v.)'den çok hadîs rivayet ederek Sünen-i nebevîyeyi geleceklere nakledenlerdendir. Siffeyn'de *Hayder-i Kerrar* (r.a.) ile bulunanlardandır. Kûfe'ye yerleşmiş, orada 67 veya 68 H.'de irtihal eylemiştir (radıyallahu anh). Bak. İsabe; C.1, Shf. 560, Tercüme No. 2873.

(613) *Abdullah b. Zeyd b. Sâlebe b. Abdullah b. Salebe b. Zeyd b. el- Harisi'l- Hazrecî;* İslâm milletine ezan gibi 1400 yıldır okunan ezanın lâfızlarını Cenab-ı Hak tarafından rüyasında gösterilmesi suretiyle hediye ettirilen mübarek sahabidir. Hicretin 32'nci senesinde 64 yaşında irtihal-i dar-ı bakaa eylemiştir (radıyallahu anhü). Bak. İsabe; C.2, Shf. 312, Tercüme No. 4686.

(614) *Şehl b. Sâad b. Malik b. Hâlid b. Sâlebe b. Harise b. Amri'l- Hazrecî;* ensardandır. Meşahir-i ashabdandır. İrtihal-i Nebevî'de (15) yaşındaydı. Medine-i Münevvere'de en son irtihal eden Sahabe-i Celil'dir. H. 91. irtihalinde yüz yaşına yakın idi (r.aleyh) Bak. İsabe; C. 2, Shf. 88, Tercüme No. 3533.

(615) *Süveyd b. Cebele;* Tabakat müelliflerince Resûlullah (s.a.v.)'le sohbeti olmadığı söylenen *Süveyd b. Sâ'lalebeti'l-Fizarî* Beni Fizare kabilesindendir. Hadîs-i şerifi bu bakımdan mürsel addedilmiştir. Bak. İsabe; C.2, Shf. 133, Ter.No. 3816.

(616) *Abdullah b. Sunabihi;* Resûlullah (s.a.v.) ile sohbeti hadîs âlimlerince tesbit edilememiş olan zevatdan biri de *Sunabihi*'dir. Tabiin-i evvelinden olduğunda şüphe yoktur. *İmam Malik*'in Muvatta'ında Şeref-i Sohbet-i Nebevî ile müşerref olduğunu iyham eder olarak tesbit edilen rivayetinden dolayı sahabe sayılmışsa da isbat edilmemiştir. Bak. İsabe; C.2, Shf. 384, Tercüme No. 5046.

(617) *Cündeb b. Abdullah b. Sinanü'l- Beceli;* dedesine nisbetle anılan sahabedendir. Kûfe'ye yerleşmiş, orada irtihal eylemiştir. Bakınız, İsabe; C.1, Shf. 248- 249, Tercüme No. 1223.

PEYGAMBER (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN (HABİBULLAH) SIRRINA MAZHAR OLMASI

Bilinen bir husustur ki, *Allah*'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* aynı zamanda *Allah*'ın *Habibi* (sevgili kulu ve dostu)'dur. Bu hususta öylesine sahih hadîsler varit olmuştur ki, artık bütün Müslümanlar'ın dilinde "*Habibullah*" diye yer almıştır O!

Bize; *Ebu'l- Kasim b. İbrahim el- Hatib, Kerime binti Ahmed, Ebu'l- Haysem, el- Hafız Hüseyin b. Muhammed, Kadı Ebu'l- Velid, Abd b. Ahmed, Ebu'l- Heysem, Ebu Abdullah Muhammed b. Yusuf, Muhammed b. İsmail, Abdullah b. Muhammed, Ebu Amir, Füleyh, Ebu'n- Nadr, Büsr b. Said,* (senediyle) *Ebu Said (radıyallahu anh)*'dan:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuşlardır:

"Eğer ben, Rabbimden başkasını dost edinseydim, mutlaka Ebu Bekr'i dost edinirdim." (618).

Diğer bir hadîsde:

"Arkadaşınız şüphesiz Allah'ın dostudur!" (619).

İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'dan:

Allah, arkadaşınızı dost edinmiştir." (620).

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**in ashabından bir topluluk oturup onu bekliyorlardı. Nihayet çıkıp onlara yaklaşınca, onların aralarında konuştuklarını duydu; biri dedi ki:**

"Hayret doğrusu Allah mahlukat içinde İbrahim'i (aleyhisselâm) kendine dost edindi."

Diğeri, "Musa *(aleyhisselâm)'la konuşmasından daha hayret verici değil ki? Biliyorsunuz ki Allah* (c.c.) *Musa (aleyhisselâm)'la konuşmuştur.*" dedi.

Bir başkası da, "*İsa Allah'ın kelimesi ve ruhudur*" dedi. Diğer biri de,

"*Allah* (c.c.) *Âdem (aleyhisselâm)'ı da seçmiştir!*" dedi. Tam bu sırada yanlarına gelip selâm verdi ve buyurdu ki:

— **Sözlerinizi ve hayretlerinizi duydum** (ve dinledim). **Doğrudur; Allah**

---

(618) *İmam Buhari;* Sahih. 63. Kitabu Menakıbü'l- Ensari, 45. Babu Hicreti'n- Nebiyyi (sallallahu aleyhi ve sellem) de, *İmam Müslim;*44. Kitabu Fadaile's- Sahabeti (r.anhüm) de 2(2382) No.lu metinle ikisi birden *Ebu Saidi'l- Hudrî (r.a.)*'dan tahriç etmişlerdir. *İmam Tirmizî;* Sünen. Ebvabü'l- Menakıp Babun min Fadaile *Ebu Bekir (r.a.)* 3661 No. ile *Ebu Saidi'l- Hudrî (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir.

(619) *İmam Müslim;* Sahih. 44. Kitabu Fadailü's- Sahabeti, 1. Babun min Fadaile *Ebu Bekri's- Sıddıyki (r.a.)* da 3 (2383) ve 4 (....), 5 (...), 6 (...) No.lu metinlerle *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir.

İbrahim *(aleyhisselâm)*'ı dost edinmiştir. Musa *(aleyhisselâm)* da Neciyyullah'tır. İsa *(aleyhisselâm)* Ruhullah'tır, Âdem *(aleyhisselâm)* da dediğiniz gibidir. Allah onu seçmiştir. Fakat dikkat etmelisin! Ben de Habibullahım. Övünme yok! Kıyamet günü Livâü'l-Hamd'ın hamiliyim, (gene) övünme yok. İlk şefaat edecek olan benim, ilk şefaat yetkisi verilecek olan benim ve övünme yok! Cennet kapısını ilk çalacak olan benim, Allah o kapıyı bana açıp oraya beni koyacak. Beraberimde mü'minlerin fakirleri de bulunacak. Övünme yok! Evvelkilerin ve sonrakilerin ekremiyim, övünme yok!" (621).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'ın rivayet ettiği hadîsde, Allah peygamberine şöyle hitab etmiştir:

"Şüphesiz ben seni dost edindim. O, Tevrat'ta şöyle yazılmıştır: (Ahmed Rahman'ın Habibi'dir)." (622).

Kaadı Ebu'l- Fadl İyaz dedi ki:

Hulle (noktalı hı ile) kelimesinin nereden, yani hangi kökten geldiği hususunda ihtilaf ettiler.

Bazılarına göre bu kelimeden gelme olan *(Halîl)* kendisini *Allah*'a veren kişidir. Öylesine kendini *Allah*'a vermiştir ki, O, araya hiçbir şey girmemektedir. Kimileri de (bu kelimenin) aslı İstisfa'dır. *İbrahim*'e *(aleyhisselâm)* bu isim verilmiştir: Çünkü O, sevdiğini Allah için sevmiştir; yerdiğini de Allah için yermiştir. Allah'ın ona dost olması ise, ona yardım edip onu kendisinden sonra gelenlere imam kılmasıdır.

Kimi müfessirler de *(el- Halîl)* demek, fakir ve muhtaç demektir. Çünkü bu kelime ihtiyaç anlamında olan *(halle)* kelimesinden müştaktır (o kökten gelmedir). *İbrahim (aleyhisselâm)*'a bu ismin verilmesi, bütün ihtiyacını Allah'a hasretmesi, kendini bütün arzu ve himmetiyle ona adaması, ondan başka kimseyi gözü görmemesinden ileri gelmiştir. Nitekim mancınıkta ateşe atılacağı zaman, *Cebrail (aleyhisselâm)* gelip:

— Nasıl bir ihtiyacın var mı? diye sorduğunda şu ilginç cevabı vermiştir:

— Sana gelince; benim sana ihtiyacım yoktur! (623).

Ebu Bekr b. Fûrek, dedi ki:

Noktalı (H) ile "*el-Hulle*" öyle bir özel sevgi ve dostluktur ki, ancak bu dostluğa mazhar olan kişilere sır olarak söylenir.

Bazılarına göre, bu kelimenin anlamı muhabbettir. Kişi bir insanı sevdi mi, artık onun her dileğini yerine getirir. Yaptığı suçlardan dolayı onu

---

(621) *Tirmizî:* Sünen. Kitabü'l-Menakıb, Babün "Resûlillahi Hatemü'n- Nebiyyin" de hadîs-i şerifi 3620 No.lu metinle *Abdullah b. Abbas (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. İmam Darîmi Müsned'inde tahriç etmiştir.

(622) *İmam Beyhakî;* Delailü'n- Nübüvve'de tahriç etmiştir.

(623) *Ebu Naim,* Hilyetü'l-Evliya'da *Mukatil* ve *Said*'in sözleri içinde bulunduğunu, *İmam Süyûtî,* Menahilü's- Safa Shf. 18'de kaydediyor.

sorumlu tutmaz, ufak tefek hatalarına göz yumar. Çünkü onun sevgisi bir kere kalbine yerleşmiştir. Nitekim bu hususu *Allah* (c.c.) Kitab-ı Celil'inde izah etmiştir:

"Yahudiler, Nasraniler (şöyle) **dedi: "Biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz." De ki: "Öyle de niçin** (Allah) **sizi günahlarınız yüzünden azablandırıyor?"** (624).

Âyet-i kerimede görülüyor ki; sevilen kimsenin azablandırılması gerekmez. Sonra dostluk "oğulluk"tan daha ileridir. Çünkü oğullukta düşmanlık olabilir. Nitekim bir âyette:

"Şüphesiz hanımlarınızdan ve çocuklarınızdan bazıları sizin için bir düşmandır." (625) buyurulmuştur.

Dostlukta düşmanlık bulunmaz. Gerek Hazreti *İbrahim* ve gerekse *Muhammed (aleyhisselâm)*'daki dostluk vasfı, kendilerini tam mânâsiyle *Allah*'a vermelerinden, bütün hacetlerini ona arzetmelerinden veya *Allah*'ın onlara karşı olan özel sevgisinden, onlara bahşettiği özel sırlardan, onların kalplerine kendisi için ilka ettiği özel muhabbetten ileri gelmiştir ki, onlar kendisinden başka hiç kimseye ne boyun eğmişlerdir, ne de herhangi bir ihtiyaçlarını açmışlardır. Bu sebebleоir ki; bazıları, "*Halil* (dost) o kimsedir ki, kalbinde (sevdiği kimseden) başkası için yer bulunmaz!" demişlerdir.

Onlara göre Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın:

"Bir dost edinseydim, mutlaka Ebu Bekr'i dost edinirdim! Lâkin (yine de aramızda) **İslâm kardeşliği vardır"** sözü, bu anlama gelmektedir.

Kalb bilginleri muhabbet ile hülle (dostluk) kelimelerinde, hangisinin derece bakımından üstün olduğu hususunda ihtilâf etmişlerdir:

Bazılarına göre; bunlar derece bakımından birdir, aralarında herhangi bir ayrıcalık yoktur. Sevgili ancak dost olur, dost da ancak sevgili olur. Ne var ki; *İbrahim (aleyhisselâm)*'a halillik (dostluk) verilmiştir, *Muhammed (aleyhisselâm)*'a da habiblik (sevgililik) ihsan edilmiştir. Bazılarına göre, hüllet (dostluk) derecesi daha yüksektir. Delil olarak da Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şu mübarek hadîsini göstermişlerdir: "*Eğer ben Rabbim* (Azze ve Celle)*'den başka dost edinseydim...*" Biliyorsunuz ki, Resûlullah efendimiz hakikî anlamda ondan başkasını kendisine dost edinmemiştir. Fakat (muhabbet) kelimesini, *Fâtıma*, oğulları *Hasan* ve *Hüseyin* ve *Üsâme*'ye (r.anhüm) (626) itlak etmiştir.

---

(624) Mâide Sûresi, âyet: 18

(625) Tegabün Sûresi, âyet; 14.

(626) *İmam Buharî;* Sahih. Kitab Alamati'n- Nübüvve ve Megazî'de, *İmam Müslim;* 44. Menakıb, Tirmizî; Ebvabü'l- Menakıb. Babun "fi Men Sebbe Ashabe'n- Nebiyyi" (s.a.v.) de 3873 No.lu metinle *Hz. Fatımetü'z- Zehra* (radıyallahu anha)'dan bahseden hadîsi *Hz. Âişe* (r.a.)'dan tahriç etmiştir. Yine Ebvabü'l- Menakıb, Menakıbü *Zeyd b. Harise* (r.a.)'da *Hz. Ömer*'den tahriç eylemiştir.

Ulemâ'nın çoğunluğu ise; muhabbetin, hüllet (dostluk)'tan derece bakımından daha yüksek olduğu fikrindedir. Çünkü Peygamberimizin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* taşıdığı (sevgililik) derecesi, *İbrahim (aleyhisselâm)*'ın taşıdığı (halillik = dostluk) derecesinden üstündür.

Muhabbetin asıl anlamı: Muhibbin muvafakat ettiği şeye eğilmektir. Tabiî ki, bu anlam, kendisinden, meylin ve muvafakatıyla faydalanmanın sahih olacağı kimseler hakkındadır ki, bu mahlûkun derecesidir. Halık ise Araz'dan (yani) bu gibi vasıflardan müberrahtır. Binaenaleyh onun ki muvaffak kılmak, kurbiyyet sebeblerini hazırlamak, rahmetini ona ifaza etmek (akıtmak), kalbinden perdeleri kaldırmaktan ibarettir ki, bunun sayesinde kalbi ile onu görür, gözü ile ona bakıp temâşa eder. Ve kudsi hadîste buyurduğu gibi olur:

"Bir de ben onu sevdim mi, işittiği kulağı, gördüğü gözü, konuştuğu dili olurum!" (627).

Bunlardan ancak şu anlaşılır: Kulun Allah'a teveccüh etmesi, kendini ona adaması, Allah'tan başkasından yüz çevirmesi, kalbini ve bütün davranışlarını tam ihlâs içinde onun taatına yöneltmesi... Hazreti *Âişe (radıyallahu anh)*'a Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* efendimizin ahlâkını vasfederken bu anlamı ne güzel dile getirmiştir:

"Onun ahlâkı Kur'ân'dı... Onun hoşnut gördüğüne razı olurdu. Onun öfkelendiğine de öfkelenirdi." (628).

Bu sebebledir ki, bazıları (dostluğu) şöyle dile getirmiştir:

"Sen kendini bana o kadar sevdirdin ki,
Nerde ise bedenimdeki ruhun yerini aldın!"

Halile, "Halil" bu yüzden denmiştir.

Ne demişler:

"Konuştuğum zaman hep senden söz ederim. Sustuğum zaman içim hasretinle dolar."

Öyleyse dostluk ve muhabbet kelimelerinin (yani her ikisinin) özelliği Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* için sabit olmuştur. Bunun hakkında sahih hadîs ve haberler o kadar çoktur. Ve bütün Müslümanlar bu hadîs ve haberleri gönülden kabullenmişlerdir. Bize sadece şu âyet kâfidir:

"(Habibim) **de ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız, hemen bana uyun ki, Allah da sizi sevsin..."** (629).

Müfessirler dediler ki: Bu âyet nazil olduğu zaman, kâfirler şu mütalâada bulundular: "Galiba Muhammed, bizim kendisini, Nasranilerin Meryem-

---

(627) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabü'r-Rikak, Babu't-Tevazu'da *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan bu hadîs-i kudsiyi tahriç eylemiştir.

(628) *İmam Müslim;* Sahih. 6. Kitabu Salâti'l- Müsafirine, 18 Babu Cami-i Salati'l- Leyli ve "Men Name anhü ev Marizahu" da 139 (746) No. ile *Hz. Âişe*'den rivayet edilen uzun bir metin içinde bir cümledir.

(629) Âl-i İmran Sûresi, âyet: 31.

oğlu İsa'yı hennân (aşırı dost) edindikleri gibi, dost edinmemizi istiyor". Bunun üzerine Allah, onların öfkelerini boğazlarında tıkamak ve sözlerinin hükümsüz olduğunu belirtmek için hemen bir sonraki âyeti inzal buyurdu:

"De ki: Allah'a peygambere itaat edin!".

Peygamberin şerefini bu âyetle bir kere daha, ona yapılan taatı kendine yapılan taata yaklaştırarak beyan etti. Sonra da, itaattan yüz çevirdikleri takdirde onları şu kavl-i celili ile tehdit etti:

"Şayet (bundan) **kaçınırlarsa** (bilsinler ki) **şüphesiz Allah kâfirleri sevmez."** (630).

İmam Ebu Bekr b. Furek, kelâmcıların bir kısmından, hüllet ile muhabbet arasındaki farkı belirten birçok görüşler nakletmiştir. Hepsini burada zikredersek konuyu uzatmış oluruz. Bu görüşlerde ezcümle, muhabbet makamının üstünlüğü anlatılmaktadır. Biz burada yine o görüşlerden birkaçını arzedelim:

a) Halil vasıta ile ulaşır.

"İşte biz böylece İbrahim'e Semavat ve Arz'ın melekûtunu gösteriyoruz." (631) âyetinde belirtildiği gibi.

Habib ise vasıtasız kendi kendine ulaşır. Necm sûresindeki:

"İki yay yahut (ondan) **daha yakın oldu."** (632) âyetinde anlatıldığı gibi...

b) Halil'in mağfiret edilmesi tama' haddindedir:

"O (Allah) **ki benim suçumu afvetmesine tama' ederim."** (633) âyetinde gösterildiği gibi...

Habib ise mağfiret edilişi yakîn haddinde olur:

"Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlayıp..." (634) âyetinde gösterildiği gibi...

c) Halil (yani) *İbrahim (aleyhisselâm):*

"Beni, diriltilecekleri gün rüsvay etme" (635) dedi.

Habib hakkında ise şöyle buyuruldu:

" O gün Allah Peygamberi (yani Muhammed *(aleyhisselâm)*'ı) **rüsvay etmez."** (630) ve kendisi istemeden kıyamette nasıl olacağını kendisine müjdeledi.

---

(630) Âl-i İmran Sûresi, âyet: 32. (631) En'âm Sûresi, âyet: 75. (632) Necm Sûresi, âyet; 9. (633) Şuara Sûresi, âyet: 82. (634) Fetih Sûresi, âyet: 2. (635) Şuara Sûresi, âyet: 87. (636) Tahrim Sûresi, âyet; 8.

d) Halil sıkıntı anında:

"**Allah bana kâfidir**" (637) dedi.

Habib ise kendisine:

"**Allah sana kâfidir!**" (638) diye hitab edildi.

e) Halil:

"(Benden) **sonrakiler içinde benim için** (bir) **lisan-ı sıdk ver.**" (639) dedi.

Habib ise kendisine:

"**Senin için şanını yücelttik!**" (640) diye hitab edildi.

Yani istemeden bu şeref ve itibar kendisine verildi.

f) Halil, Allah'a:

"**Beni ve çocuklarımı putlara tapmaktan uzaklaştır.**" (641) diye dua etti.

Habib ise kendisine:

"**Ey ehl-i beyt, Allah ancak sizden günahı gidermek istiyor.**" (642) diye hitab edildi.

İşte anlattıklarımız Haliliyet ve Habibiyyet makamları hakkında söz söyleyen âlimlerin reylerine, görüşlerine dair bir tenbihtir.

Öyle ise:

"**Herkes bulunduğu hal ve niyyetine göre iş yapar. O halde; kimin yolca daha doğru olduğunu Rabbin daha iyi bilir.**" (643).

ŞEFÂAT VE MAKAM-I MAHMUD

Bilindiği gibi Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e şefaat etme yetkisi verilerek, Makam-ı Mahmud'a erdirilerek de, diğer peygamberlere üstün kılınmıştır.

Bu babta Cenab-ı Hak şöyle buyurmuştur:

"**Ümid edebilirsin, Rabbin seni bir Makam-ı Mahmud'a gönderecektir.**" (644).

---

(637) Zümer Sûresi, âyet: 38. (638) Enfal Sûresi, âyet: 64. (639) Şuara Sûresi, âyet: 84. (640) İnşirâh Sûresi, âyet: 4. (641) İbrâhim Sûresi, âyet: 35. (642) Ahzab Sûresi, âyet: 33. (643) İsrâ Sûresi, âyet: 84. (644) İsrâ Sûresi, âyet: 79.

Bize; kendi eliyle yazdığı bir mektubda *Şeyh Ebu Ali el- Gassânî el- Ceyyanî, Sirac b. Abdullah el- Kadı, Ebu Muhammed el- Asılî, Ebu Zeyd, Ebu Ahmed, Muhammed b. Yusuf, Muhammed b. İsmail, İsmail b. Eban, Ebu'l-* *Ahves, Âdem b. Ali;*

İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan:

"Her ümmet peygamberinin önüne diz çöküp "Ey fülan bize şefaat et, ey fülan bize şefaat et!" diyecek. (Peygamberler birbirlerine havale ederek) **nihayet Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e **gelecekler** (ve ondan şefaat dileyecekler). **İşte o gün, Allah onu Makam-ı Mahmud'a gönderecektir."** (645).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'dan:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e Makam-ı Mahmud'dan sual ettiler. *(O, şefaattır)* buyurdu." (646).

Ka'b b. Malik (radıyallahu anh)'dan:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuşlardır:

"Kıyamet günü insanlar haşrolunduklarında ben ve ümmetim bir yerde olacağız, Rabbim bana yeşil bir elbise giydirecek, sonra bana izin verilecek. Allah tarafından ne söylemem isteniyorsa, söyleyeceğim: İşte Makam-ı Mahmud budur." (647).

İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan. Şefaat hadîsini anlattıktan sonra, dedi ki:

"Yürüyecek, cennetin halkasına yapışacak. İşte Allah onu, va'd ettiği Makam-ı Mahmud'a gönderecektir." (647).

İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'dan:

"Makam-ı Mahmud, onun Arş'ın sağında durmasıdır. Kimse orada duramayacaktır. Bu sebeble evvelkiler de sonrakiler de ona gıbta edecekler." (649).

Başka bir rivayet:

---

(645) *İmam Buharî.* Sahih. Kıtabü't- Tefsir. Tefsirü Sureti İsrâ. Babu kavlihi teâlâ: "Asâ en yeb'aseke Rabbüke Makamen Mahmuda" da *Abdullah b. Ömer (r.a.)*'dan rivayeti tahriç eylemiştir.

(646) *İmam Beyhakî;* Delalilü'n-Nübüvve'de *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.)* Müsned'inde tahriç eylemişlerdir. "Süyûtî, Menahil, 34". *İmam Tirmizî;* Sünen. Ebvabü't- Tefsirü'l-Kur'ân, Tefsir-i Sûreti Beni İsrail (İsrâ) da 3136 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(647) *İmam Ahmed b. Hanbel;* Müsned'inde *Kâ'b b. Malik (r.a.)* tahriç eylemiştir.

(648) *Tirmizî;* Sünen'de. Ebvabu'l- Menakıb. Babu'r- Resûl (s.a.v.) "Evvelü men Yüb'asü" de 3620 No. metinle *İbn Abbas (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(649) *İmam Ahmed,* Müsned'inde tahriç eylemiştir. (Süyûti, Menahil; 34.)

"Makam-ı Mahmud öyle bir makamdır ki, orada ümmetime şefaat edeceğim." (650).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdular ki:

"Ben şüphesiz Makam-ı Mahmud'da duracağım!".

İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'dan:

— Nedir o? diye sordular. Şu cevabı verdi:

— **Allahü Teâlâ'nın kürsüsüne tecelli edeceği gündür o!"** (651).

Ebu Musa (radıyallahu anh)'dan:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuştur:

"Ümmetimin yarısı cennete girmekle, şefaat arasında muhayyer kılındım, ben şefaatı tercih ettim. Çünkü o daha kapsamlıdır. Onu yalnız takvâya erenler için sanmayın o aynı zamanda hataya düşen günahkârlar içindir de." (652).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'dan:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e sordum:

— Şefaat hakkında size ne varit oldu?

— **Şefaatım, kalbi dilini tasdik eder bir tarzda** (yani tam) **bir ihlâs içinde (La ilahe illallah!) diyerek şehadet kelimesi getiren kimseyedir, buyurdu."** (653).

Ümmü Habîbe dedi ki:

Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuşlardır:

"Benden sonra ümmetimin karşılaşacağı hususları ve birbirlerinin kanını dökmeleri, bu yüzden geçmiş ümmetlere Allah tarafından revâ görülen cezaları (evet hepisini) **gördüm** (bana gösterildi). **Bu sebeble onlar hakkında kıyamet günü bana şefaat** (yetkisi) **verilmesini Allah'tan niyaz ettim."**

"Ve niyazımı kabul buyurdu." (654).

Huzeyfe (radıyallahu anh) dedi ki:

"Allah insanları kıyamet gününde, yalınayak baş açık dümdüz bir yerde toplayacaktır. (Öylesine düz yer ki) **çağırılan kişi onlara sesini rahatça**

---

(650) *İmam Dârimi;* (647) No: rivayeti geçen *Kâ'ab*'ın rivayet ettiği hadîsi başka bir tarikten tahriç etmiştir. *Kaadı İyaz*'ın bu cümleyi o metinden aldığını, *Aliyyü'l- Kaari* C. 1, Shf. 363'de işaret ediyor.

(651) *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan, *İmam Ahmed b. Hanbel* Müsned'inde rivayeti tahriç etmiştir.

(652) *İmam İbn Mâce;* Sünen. 37. Kitabü'z-Zühdi. 37. Babu "Zikri'ş- Şefaati" de 4311 No. metni *Ebu Musa'l- Eş'ari* (r.a.) tahriç eylemiştir.

(653) *İmam Beyhakî;* Şuabü'l-İyman adlı eserinde Hâkim el- Müstedrek'te sahihleyerek tahriç ettiler. "Süyûtî; Menahil, 35."

(654) *İmam Beyhâkî;* "Şuabü'l- İyman" adlı eserinde tahriç, Hâkim, El- Müstedrek'inde sahihleyerek tahriç eyledi. "Süyûtî; Menahil, 35."

duyurabilecek ve onları zahmetsiz görebilecek. İlk yaratıldıkları zaman konuşmaktan âciz oldukları gibi, o gün de onun izni olmadan kimse konuşamayacak. Tam o anda Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)***çağrılacak. O da şu mukabelede bulunacak:**

— Buyur, bütün hayr senin yed-i kudretindedir. Şerri de ancak sen önlersin. Senin hidayete erdirdiğin kimse ancak hidayete ermiş olabilir. İşte (âciz) **kulun şimdi huzurundadır. Sana** (yönelmiş) **durmaktadır. Yegâne sığınak sensin!** (Senin azabından ancak yine senin lütfûnla merhametinle) **kurtulabiliriz. Ne yücesin sen! Ne büyüksün sen! Ey Beytin Rabbi! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim!"** dedi ki, **"İşte Allah'ın zikrettiği Makam-ı Mahmud budur!"** (655).

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan:

"Cehennemlikler cehenneme, cennetlikler cennete girdikleri zaman, ehl-i cennetten bir kısım, ehl-i nardan da bir kısım kalacak, nar zümresi, cennet zümresine şöyle hitab edecek:

— "Gördünüz mü size imanınız fayda vermedi. Bunun üzerine o cennet zümresi, Rablerine dua edecekler, yalvaracaklar. Cennet ehli onların yalvarmalarını duyacak. Ve koşup önce Âdem'den *(aleyhisselâm)* **onlar hakkında şefaat etmesini isteyecekler. O bir başka peygambere havale edecek. Hepsi sırasiyle özür beyan edecekler, nihayet Peygamber** *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'e gelecekler, ancak o onlara şefaatçı olacak. İşte Makam-ı Mahmud budur."** (656).

İbn Mes'ud, Mücahit'den de aynı anlamda hadîs rivayet etmiştir (657).

Âli b. el- Hüseyin de Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den aynı mânâda hadîs nakletmiştir (658).

Cabir b. Abdullah (radıyallahu anh) Fakir Yezide b. Suhaybi'l- Fakir dedi ki:

— Allah'ın Muhammed'i göndereceği o Makam-ı Mahmud'u duydun mu?

---

(655) *İmam Buharî;* Sahih. 65. Kitabu't-Tefsir, Tefsir-i Sûreti İsrâ. 5. Babu Zürriyeti men Hamelna maa *Nuh (a.s.)*'da, *İmam Müslim;* Sahih. 1. Kitabü'l- İyman, 84. Bab Edna Ehli menziletehu fiyha'da 327 (194) No.lu metni *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmişlerdir. *İmam Tirmizî;* Sünen. Ebvabu Sifati'l-Kıyameti, Babu Ma Câe fi'ş- Şefaati'de 2436 No.lu hadîs metnini *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir. *Kaadı İyaz (r.h.)*'nın Şifa metnine aldığı metin ise; *Beyhakî*'nin Şuabü'l- İyman'ında *Hüzeyfetü'l- Yemanî*'den tahriç edilen metindir.

(656) Bu hadîs *İbn Abbas (r.a.)*'ya mevkufdur.

(657) *İbn Mes'ud;* (r.a.)'dan, *İmam Ahmed b. Hanbel ve Ebu Davud Tayalisî* hadîsi tahriç etmişlerdir.

(658) *İmam Hüseyn (r.a.)* oğlu *Zeyne'l- Abîdin (r.a.)*'dan *İmam Hâkimü'n- Nisaburî, El- Müstedrek*'te mevsulen rivayeti tahriç etmiştir. *Süyûtî;* Menahil, Shf. 35."

— Evet, o öyle bir makamdır ki, o makam sayesinde Allah cehennemden çıkaracağını çıkaracak (659).

Enes (radıyallahu anh)'den de aynısı mervidir. Dedi ki:

"İşte kendisine va'd edilen makam budur!" (660).

Ebu Hüreyre ve diğerlerinden *(radıyallahu anhuma)* rivayetleri vardır:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdular ki:

"Allah evvelkileri ve sonrakileri (yani bütün insanları) **kıyamet gününde biraraya getirecektir. Onlara "Ah! Bizim için Rabbimize şefaat dileyen biri olsa" diye ilham edilecek."**

Diğer bir rivayet:

"İnsanlar sıkıntıdan birbirlerine girecekler..."

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'den:

"Güneş çok yaklaşacak, insanlar gam ve kederden bitkin bir hale düşecekler. Aralarında:

"Size şefaat edecek birine baksanız iyi olur, diyecekler. Bunun üzerine Âdem *(aleyhisselâm)*'**e gelip şöyle diyecekler:**

— Sen, Allah'ın kendi kudretiyle yarattığı, ruhundan üfürdüğü, cennetine yerleştirdiği, melekleri kendine secde ettirdiği, her şeyin adını kendisine öğrettiği Âdem *(aleyhisselâm)*'**sin! Halimizi görüyorsun, ne olur Rabbine yalvar da bizi rahata kavuştursun!**

Âdem *(aleyhisselâm)*'**in cevabı şu olacak:**

—Rabbim bugün öyle gazap etmiştir ki, ne bundan önce ve ne de bundan sonra hiç böyle gadaba gelmemiştir. Beni ma'hut ağaçtan nehyetti. Biliyorsunuz ki ben o ağaçtan yemekle O'na âsi oldum. Şimdi başımın çaresine bakmakla meşgulüm (nefsî, nefsî!) **haydi benden başkasına gidin, Nuh'a gidin.**

Bunun üzerine Nuh *(aleyhisselâm)*'**a gelip şöyle diyecekler:**

— Yer ehline elçi olarak gönderilen peygamberlerin ilkisin! Allah sana (Abden Şekûra) **diye isim vermiş; vaziyetimizi görüyorsun, ne olur Rabbine yalvarsan da bizi bu durumdan kurtarsan! Nuh** (aleyhisselâm)'**un cevabı şu olacak:**

— Şüphe yok ki Rabbim bugün öylesine bir gadaba gelmiştir ki, bundan önce ve sonra hiç böyle bir gadabda bulunmayacaktır. Nefsî, nefsî..."

Enes (radıyallahu anh)'in rivayetinde *Allah'a karşı olan hatasını zikredecektir.*

— **"Biliyorsunuz ki ben kavmime beddua etmiştim, diye geçmektedir."—.**

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'nin rivayetinde:

---

(659) *İmam Müslim;* Sahih. 1. Kitabü'l- İyman. 84. Babu Edna Ehli'l- Cenneti Menzileten fiha. 320 (....) No. ile tahriç etmiştir.

(660) *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.)* Müsned'inde tahriç eylemiştir. *"Süyûtî"*.

En iyisi mi, siz İbrahim'e *(aleyhisselâm)* **gidin, şüphesiz O Halilullah'tır.**

Bunun üzerine İbrahim *(aleyhisselâm)***'a gelecekler ve diyecekler ki:**

— **Sen Allah'ın hem nebisi ve hem de halili** (dostu) **sin. Vaziyetimizi görüyorsun, ona yalvar da bizi bu durumdan kurtarsın. İbrahim** *(aleyhisselâm)***'ın cevabı şu olacak:**

— **Rabbim bugün çok gadaba gelmiştir. Kendi canımla meşgulüm. Şefaat ehli değilim. Kelimullah olan Musa'ya** *(aleyhisselâm)* **gitmelisiniz!**

Başka bir rivayette:

"O Allah'ın kendisine Tevrat verdiği bir kuldur! Ona konuşmuştur ve onu kurtarmakla kendine yakın eylemiştir" diye geçer.

Bunun üzerine, Musa *(aleyhisselâm)***'a gelirler, durumlarını anlatırlar, O da, o adam öldürme olayını anlattıktan sonra:**

— **Ben kendi canımla meşgulüm, İsa** *(aleyhisselâm)* **a giderseniz iyi yaparsınız. Çünkü O, Ruhullah ve kelimesidir,** diyecek.

Nihayet İsa *(aleyhisselâm)* **a gelip durumu anlatacaklar. O da:**

— **Ben buna ehil değilim, Muhammed'e** *(aleyhisselam)* **gitmelisiniz. Biliyorsunuz ki, O Allah'ın, gelmiş geçmiş günahını mağfiret buyurduğu bir kuldur!** diyecek...

Ondan sonra bana gelecekler; ben kendilerine:

— **Evet ben ona ehilim!** (Bu pâye bana verilmiştir) **diyeceğim, gidip Rabbimden izin alacağım, bana izin verilecek ve ben onu gördüğüm zaman secdeye kapanacağım...** (661).

Diğer bir rivayet:

"Arş'ın altına gelir, secdeye kapanırım!" (662).

Başka bir rivayet:

"Huzurunda durur, bana ilham edeceği öyle bir hamdde bulunurum ki, bu dünyada böyle bir hamde asla takat getiremem!" (663).

Bir başka rivayet:

"Allah bana hamd ve sena hususunda öyle şeyler (ilham kapıları) **açacak ki, benden önce onu hiç kimseye açmamıştır."** (664).

---

(661) *İmam Buharî;* Sahih. 65. Kitabü't- Tefsir, Tefsirü Sûreti İsra. 5. Babu "Zürriyete Men Hamelna maa Nuh" da *İmam Müslim;* Sahih. 1. Kitabu'l- İyman 84. Babu edna Ehli'l- Cenneti fiyha'da 327 (194) No.lu hadîs metnini *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. Ayrıca (655) No.lu tahriçte gösterilen yerlere bakılabilir.

(662) *İmam Müslim;* Sahih. 1. Kitabü'l- İyman, 84. Babu Edna Ehli'l- Cenneti Menzileten fiyha'da (322) *Enes b. Malik*'den rivayet edilen metnin içinde ifade edilen cümle.

(663) *Müslim;* Sahih. 1. Kitabü'l- İyman. 84. Babu Edna Ehli'l- Cenneti Menzileten fiyha'da (327) (194) No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan rivayet edilen metnin ifadesi.

(664) 661 No.lu tahriçte, *İmam Müslim; Enes b. Malik (r.a.)* tahriç ettiği hadîs-i şerifin ifadesidir. Bakılabilir.

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'ın rivayeti:

"Ya Muhammed kaldır başını! İste, ne istersen sana verilecek! Şefaat et, bu pâye sana verilmiştir. Kaldır başını!" denilecek.

Buna karşılık ben şöyle diyeceğim:

— Ya Rabbi ümmetim! Ya Rabbi ümmetim!

— Ümmetinden hesaba çekilmeyecekleri Cennet kapılarının sağ tarafında olan kapısından içeri al! Geride kalanlar diğer kapıdan girmek hususunda müşterektirler. (O kapılardan girebilirler) **denilecek."** (665).

Enes (radıyallahu anh)'ın rivayetinde bu bölüm zikredilmedi. Bunun yerine şu geçiyor:

"Sonra secdeye kapanırım!". Bana, şöyle denilir:

— Ya Muhammed, başını kaldır. Söyle, sözün dinlenecek, şefaat et, bu şeref sana verilecek. İste, istediğin (sana) **verilecek...**

— Ya Rabbi ümmetim! Ya Rabbi ümmetim! diyeceğim. Bana şöyle denilecek:

— Haydi git, kimin kalbinde bir buğday veya arpa tanesi kadar iman varsa, onu çıkar. Bunun üzerine gidip, emrini yerine getireceğim. Sonra Rabbime dönüp bundan dolayı ona hamd-ü senada bulunacağım.

Gerisini önceki hadîsteki gibi anlattı. Orada:

"Bir hardal tanesi kadar imanı olan..." diye geçmiştir.

Bir rivayette ise:

"Kalbinde birazcık, birazcık, hardal tanesinden bile az imanı olan kimse.." diye geçer.

Buharî'nin rivayetinde ise dördüncü seferinde:

— Başını kaldır, söyle, sözün dinlenecek. Şefaat et, kabul edilecek. İste, istediğin verilecek! Ben de diyeceğim ki:

— Ya Rabbi, La ilahe illallah, diyenler hakkında bana izin ver!

— Bu, sana ait değildir. İzzetim, kibriyam, azametim ve ceberutum hakkı için (La ilahe illallah) **diyen kimseyi bizzat cehennemden ben çıkaracağım! diyecek** (Allah) diye geçiyor.

Katade'nin ondan *Enes*'ten *(radıyallahu anh)* yaptığı bir rivayette ise:

— Bilmiyorum, üçüncüde mi yoksa dördüncü de mi? —.

Şöyle buyurmuştur:

"Ya Rabbi, ancak Kur'ân'ın bahsettikleri kimseler kaldı cehennemde. — Yani ebediyen kalacaklar olan kaldılar —."

---

(665) 655, 661, 662, 663 No.lu tahriçlere bakıla.

Ebu Bekr, Ukbe b. Amir (667), *Ebu Said* (668), *Huzeyfe (radıyallahu anhuma)* (669)'dan da aynısı nakledilmiştir. Dedi ki:

"Muhammed'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **gelecekler. Ona izin verilecek. Emanet ve Rahm gelecek, Sırat'ın iki yanına duracaklar."**

Ebi Malik'in *Huzeyfe*'den yaptığı rivayet:

"Muhammed'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **gelecekler. Şefaat edecek ve onlara Sırat** (köprüsü) **kurulacak, üzerinden ilk geçenler, şimşek gibi, sonra** (geçenler) **rüzgâr gibi, daha sonra geçenler kuş gibi, daha sonra geçenler, atlılar gibi geçecekler. Peygamberimiz** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **de köprünün ortasında durup** (devamlı olarak):

— Allahım selâmete erdir, Allahım selâmete erdir! diyecek, **insanların geçmesi için. Sonra Peygamber** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **en son geçenleri anlattı..."** (670).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'ın rivayeti:

"Sırat'tan ilk geçecek olan benim!".

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan:

"Peygamberlere minberler kurulacak, üzerine oturacaklar. Benim minberim kalacak, ben üzerine oturmayacağım, Rabbimin huzurunda ayakta dikileceğim.

Bunun üzerine Allah şöyle buyuracak:

— Ümmetine ne yapmamı istiyorsun?

— Ya Rabbi, hesablarını hemen görüver! diyeceğim. Hemen çağırılıp hesabları görülecek; kimi onun rahmetiyle cennete girecek, kimi de benim şefaatımla, şefaat etmede öylesine devam edeceğim ki, elime isimleri cehennemliktir diye, yazılı bir liste verilecek. Ve cehennem hâzini şöyle diyecek:

—Ey Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, **ümmetin hakkında Rabbimin gazabı için, hiçbir şey bırakmadın!"** (670a).

Ziyad en- Nümeyrî tariki ile *Enes (radıyallahu anh)*'dan:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuşlardır:

---

(667) "*Ukbe b. Âmir (r.a.)*'dan *İbn Ebi Hatem* ve *İbn Merduyeh* tefsirlerinde tahriç etmişlerdir." *Süyûtî;* Menahil, Shf. 35.

(668) *İmam Tirmizî;* Sünen. Ebvabü'l- Sıfati'l- Cenneti. 2558 No.lu metni *Ebu Saidi'l- Hudrî (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(669) *İmam Müslim;* Sahih. 1. Kitabu'l- İyman, 84. Babu Edna Ehli'l- Cenneti menzileten fiyha'da 329 (195) da *Hüzeyfetü'l- Yeman*'dan *Rıb'î ve Ebu Malik* tarikıyle metni tahriç etmiştir.

(670) *İmam Ahmed b. Hanbel;* Müsned'inde ve *İbn Hibban;* Sahih'inde *Hz. Ebu Bekir (r.a.)*'dan rivayeti tahriç ettiler. "*Süyûtî:* Menahil, 35."

(670a) *Abdullah b. Abbas (r.a.)*'dan, *İmam Beyhakî,* Kitabü'l- Ba'si ve'n- Nüşûr'da Hâkîmü'n- Nisaburî, El-Müstedrek'de tahriç eylemişlerdir.

"Ben, kıyamet günü kendisi için yerin yarılacağı ilk insanım! Yine de övünme yok! Kıyamet gününde insanların ulusuyum! Övünme yok! Kıyamet gününde Livâü'l-Hamd benimle (elimde) **olacaktır. Kendisine cennetin kapıları açılacak olan ilk insan benim. Övünme yok! Gelip cennetin kapısını çalarım,**

"Kim o?" diye seslenir.

— "Ben Muhammed'im" derim. Ondan sonra cennet bana açılır ve beni Cebbar karşılar. (Onu görür görmez) **hemen huzurunda secdeye kapanırım."** (671).

Üneys (radıyallahu anh)'ın rivayetinden:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu duydum:

"Yeryüzünde bulunan taş ve ağaçtan (daha) **çok olan insanlara mutlaka şefaat edeceğim!"** (672).

Bütün bu rivayetlerden anlaşılıyor ki, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şefaatı ve *Makam-ı Mahmud*'u, ilk şefaatından son şefaatına kadar devam edecektir. Yani insanlar haşr için biraraya toplanıp güneşin bir mızrak boyu kendilerine yakın oluşundan mütevellid kan-ter içinde bulundukları zamandan başlayacak, sonra Sırat köprüsü kurulacak ve insanlar hesaba çekilecek. Nitekim bu *Ebu Hüreyre* ile *Huzeyfe (radıyallahu anhuma)*'dan nakledilen hadîste açık olarak beyan edilmiştir. Bu hadîs daha mûhkemdir. Ümmetinden hesap görmeden cennete girecek olanların biran evvel cennete girmeleri için şefaat edecektir.— Hadîste bu konu geçmiştir—. Sonra azab sabit olmuş kimseler hakkında şefaat edecektir, bu suretle cehenneme girenleri kurtaracaktır. Sonra *(La ilahe illallah!)* diyenleri kurtaracaktır. Tabiî bütün bu pâyeler sadece Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e verilmiştir, başkasına değil...

(Sahiheyn'de varit olan) meşhur ve sahih bir hadîste şöyle buyurulmuştur:

"Her peygamberin yapacak olduğu bir duası vardır. Ben duamı şefaat olarak, kıyamet gününe ümmetim için sakladım." (673).

---

(671) *İmam Beyhakî;* tahriç etmiştir. Ayrıca *Ebu Naim* de Delailü'n- Nübüvve'sinde tahriç etmiştir. tahriç etmiştir. *"Süyûtî,* Menahil; Shf. 35."

(672) *İmam Taberani;* Mu'cemü'l- Evsat'da hadîsin metnini *Uneysi'l- Ensarî*'den tahriç etmiştir. Bu zat, *Enes b. Malik (r.a.)* değildir. *İmam Ahmed b. Hanbel* Müsned'inde "İnnî Le eşfeu..." lâfzı ile tahriç etmiştir. "Süyûtî, Menahil; Shf. 35."

(673) *İmam Müslim;* Sahih. 1. Kitabü'l-İyman. Babu İhtibai'n-Nebiyyi *(s.a.v.)* "Da'vetü'ş-Şefaati li Ümmetihi" de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan 334 (198) 335 (...) 337 (...) 338 (....) 339 (....) 340 (...) 341 (...) No.lu metinleri bütün rivayet tarikleri ile cemederek tahriç etmiştir. *İmam Buhari;* Sahih Kitabu't-Daavat, Babu'l- Tercüme (giriş) yerine *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir. *İmam Tirmizî,* Sünen. Ebvabü't- Daavat. Babu "Fadli La Havle velâ kuvvete illa billah..." da 3597 No. metni *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir. *İmam İbn Mace* Sünen 37, Kitabü'z-Zühdi 37, Babu Zikri'ş-Şefaati'de yine *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan 4307 No. hadis metnini tahriç etmiştir.

Ehl-i ilim der ki: Burdaki duadan murat, kabul edilmesi önceden kendilerine bildirilen duadır. Yoksa bütün peygamberlerin birçok duaları olmuştur. Bizim peygamberimizin de birçok niyazları olmuştur. Hem de sayılmayacak kadar. Lâkin yaptıkları duadaki durumları, beynerreca velhavf idi (tabii)... Onun için kabul edilmesi kendilerine önceden bildirilen bir niyazdır, hadîsdeki duadan maksad...

Nitekim *Muhammed b. Ziyad* ve *Ebu Salih*'in *Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)*'dan ettikleri bir rivayette bu açıkça ifade edilmiştir.

"Her peygamberin, ümmeti hakkında bir duası olmuştur, o duayı yapmıştır ve kabul edilmiştir. Bana gelince ben bunu kıyamete, ümmetim için şefaat olarak erteliyorum." (674).

Ebu Salih'in rivayeti ise:

"Her peygamberin müstecab bir duası olmuştur. Bu duasını hemen yapmıştır."

Ebu Zura'a'nın *Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)*'dan naklettiği bir rivayette de aynı şey, zikredilmektedir. *İbn Ziyad*'ın *Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)*'dan yaptığı rivayete benzer bir rivayet de *Enes (radıyallahu anh)*'dan yapılmıştır.

İşte bütün bu rivayetler bize gösteriyor ki, kabul edilmesi garanti edilmiş dualardır, bunlar. Diğer peygamberler bunu âhirete bırakmadan ümmetleri için hemen dünyada yapmışlardır. Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ise önceden kabul edilmesi garanti edilmiş olan duasını (şefaat) olarak âhirete bırakmıştır. Hadîslerdeki duadan murat budur, yoksa Peygamberimizin dünyada ümmeti için birçok dua ve niyazları olmuştur. Onların din ve dünya işleri için. Bunların bir kısmı verilmiştir, bir kısmı ise verilmemiştir. Asıl büyük dua ve isteğini, büyük ihtiyaçlar arzeden ve mihnetler yurdu olan âhirete saklamıştır. Allah O'na en güzel mükâfatını ihsan etsin. *Ve sallallahu aleyhi kesîrâ...*

CENNETTE KENDİLERİNE BAHŞEDİLECEK OLAN KURBİYYET, YÜKSEK DERECE, KEVSER VE MÜSTESNÂ MEVKİ

Kadı Ebu Abdullah Muhammed b. İsa et- Temimî, Fakih, Ebu'l- Velid Hişam b. Ahmed, Ebu Ali el- Gassânî, en- Nemerî, İbn Abdi'l- Mü'min, Ebu Bekr en- Nemmar, Ebu Dâvud, Muhammed b. Seleme, İbn Vehb, İbn Lahia, Hayve, Said b. Ebî Eyyûb, Ka'b b. Alkame, Abdurrahman b. Cübeyr.

(674) Kaynakları 673'de gösterildi. *İmam Müslim*, Sahih 1. Kitabu'l-İyman 86. Babu ihtibai'n-Nebiyyi *(s.a.v.)* Davetü'ş-Şefaati li Ümmeti'de 338 (199) Nolu hadîs metnidir.

Abdullah b. Amr b. el-As (radıyallahu anh)'dan:

O, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu duydu:

"Müezzini dinlediğiniz zaman, onun dediği gibi deyin (yani ardından siz de onun okuduklarını tekrarlayın). **Sonra bana salat-ü selâmda bulunun. Zira bana her kim bir kerre salat-ü selâm getirirse Allah ona on defa rahmet eder. Sonra Allah'tan benim için VESİLE talep edin. Çünkü O, cennette öyle bir mevkidir ki, ancak Allah'ın kullarından** (sadece) **birine lâyıktır. Umarım ki, o kul ben olayım. Kim benim için VESİLE isterse şefaatım ona vaki olur."** (675).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'dan nakledilen diğer bir hadîsde VESİLE kelimesi, cennetteki yerlerin en yükseğiyle tefsir edilmektedir.

Enes (radıyallahu anh)'dan:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdular ki:

"Ben cennette yürürken önüme bir nehir çıktı. Her iki yanı inciden bir kubbe idi. Cebrail *(aleyhisselâm)*'a sordum:

—Bu nedir?

— Bu Allah'ın sana verdiği KEVSER'DİR! diye cevab verdi. Sonra onun çamuruna bir el attı hemen bir misk çıkardı." (676).

---

(675) *İmam Buhari*, Sahih, Kitabu'l- Ezan, Babu'd- Dua İnde'n- Nida. *Cabir b. Abdullah (r.a.)* tarikiyle *Kaadı İyaz (r.h.)* Şifa'ya dercettiği metinden başka bir metin rivayet etmiştir. *İmam Müslim*, Sahih, 4 Kitabu's- Salât, 7 Babu İstihbabi'l- Kavli Misle kavli'l- Müezzini Limen Semiahu Sümme yusalli âle'n- Nebiyyi (s.a.v.)... de 12 (385) No ile *Abdullah b. Ömer (r.a.)*'dan Şifa metnindeki lafızlarla tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud* Sünen, Kitabu's-Salât, Babu Ma yekûlü İza Semia'l- Müezzine'de yine *Abdullah b. Ömer (r.a.)* Şifa metnindeki senedle hadîsi tahriç etmiştir. *İmam Tirmizi*, Sünen, Ebvabu's-Salât, Babu Ma Cae Ma Yekuulü'r- Reculü İza Ezine'l-Müezzinü de 208 No ile kısa bir metin ile *Ebu Said-i Hudri (r.a.)*'dan Şifa metnindeki rivayete manen müşterek bir metni tahriç etmiştir. *İmam Nesai*, Kitabu'l-Ezan, el-Kavlü Misle Ma Yekülü'l-Müezzinü'de *Ebu Said (r.a.)* da "Şevabü Zalike" de *Ebu Hüreyre*'den, el-Kavlü Misle Ma Yeteşehhedü'l-Müezzinü,de *Sehl b. Hanif (Ebu Ümame)*'den Es-Salatü Ale'n- Nebiyy'de *Abdullah b. Amr*'dan değişik lafızla mütekarib mânâlı olan rivayetleri cem ve tahriç etmiştir. *İmam İbn Mace*, Sünen, 4 Babu Ma Yukalü İza Ezzene'l- Müezzinü'de 718 No ile *Ebu Hüreyre (r.a.)* 719 No ile *Ümmü Habibe (r.a.)*'dan 720 No ile *Ebu Said-i Hudri (r.a.)*'dan 712 No ile *Saad İbn Vakkas (r.a.)*'dan 722 No ile *Cabir b. Abdullah (r.a.)*'dan vesile hadîsini tahriç eylemiştir.

(676) *İmam Buhari*, Sahih, Kitabu Tefsirü'l- Kur'ân, Tefsirü Sûretü'l- Kevser'de *Enes (r.a.)*'dan *İmam Müslim* 4 Kitabü's- Salât, 14 Babu Huccetü Men Kaale; El- Besmele Âyetinde *Enes (r.a.)* 53 (400) No ile tahriç etmiştir. *İmam Tirmizi*, Ebvabu Tefsirû'l-Kur'ân ve Min Sureti'l-Kevser'de *Enes (r.a.)*'dan 3356 No ile 3357 No ile yine *Enes (r.a.)*'dan *Ebu Davud*, Sünen Kitabü's- Sünne, Babun fi'l- Havzi, yine *Enes (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

Âişe ve Abdullah b. Amr (radıyallahu anhüma)'dan aynısı rivayet edilmiştir. Orada Peygamber *(aleyhisselâm)* şöyle buyurdu:

"(O nehrin) **mecrası inci ve yakut üzerindeydi. Suyu ise baldan tatlı, kardan beyazdır.**" (677).

Diğer bir rivayet:

"**Bir de baktım ki, o yerde yarılmadan dümdüz akıyordu. Üzerinde, bir havuz vardı. İşte ümmetim gelip o havuzdan içecektir.**" (678).

İbn Abbas (radıyallahu anhüma)'dan:

"**Kevser, Allah'ın ona verdiği** (tükenmeyen) **bir mal** (manevî olabilir)'**dır.**" (679).

İbn Cübeyir (radıyallahu anh)'dan:

"**Allah'ın cennette ona ihsan ettiği bir nehirdir bu!**" (680).

Huzeyfe (radıyallahu anh)'dan:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdular ki:

"**Rabbim bana kevseri,** (yani) **cennette, havzıma akan bir nehri ihsan etmiştir.**" (681).

İbn Abbas, (radıyallahu anhüma), Duha sûresindeki

"**Rabbin sana ilerde verecek ve sen hoşnut olacaksın**" âyetinin tefsirinde şöyle demiştir:

Bundan murat, inciden yapılmış bir köşktür ki, toprakları (onun) **misktir.**

Orada (her bir köşkü) **süsleyecek ziynetler vardır** (682).

Diğer bir rivayette ise,

"**Orada hanım ve hizmetçilerden kendisine lâzım olan bütün şeyler mevcuttur**" diye varit olmuştur.

BİR SORU:

Gerek Kur'ân delilinden, gerekse sahih hadîslerden ve icma-i ümmetten anladığımıza göre, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* beşerin ekmeli ve enbiyanın efdalidir. Durum böyleyken, neden şu önümüzdeki hadîslerle, üstünlükten nehyetmişlerdir? Meselâ;

---

(677) *İmam Tirmizî:* Sünen. Ebvabu Tefsirü'l-Kur'ân, Tefsirü Suretü Kevser, hadîs No: 3358'de *Abdullah b. Ömer (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(678) 676 ve 677'de gösterilen yerlere ve *Müslim*, Sahih 44 Kitabu'l-Fadail, 9 Babu isbat-i Havzi Nebiyyina'da 25 (2289)'dan — 45 (2305)'e kadar olan hadîs metinlerine bakılmalıdır.

(679) 676 No.lu tahriçte gösterilen *Buharî*'nin Sahih'teki yerine bakılabilir.

(680) *İmam Buharî*, Sahih, Kitabü'l- Tefsir, Tefsirü Serveti'l- Kevser hadîs, 1.

(681) 676-680 No.larda gösterilen yere bakılmalıdır.

(682) *Abdullah b. Abbas (r.a.)*'dan *İmam Taberî* ve *İbn Ebi Hatim* tahriç etmişlerdir.

El-Esdî, Es- Semerkandî, El- Farisî, El- Culudî, İbn Süfyan, Müslim, İbn Müsenna, Muhammed b. Ca'fer, Şu'be, Katade, Ebu'l- Aliye, (senediyle) *İbn Abbas (radıyallahu anhüma)*'dan naklettiğine göre, Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuşlardır:

"Hiçbir kula, 'Ben Mettâ'nın oğlu Yunus'tan hayırlıyım!' demesi gerekmez!" (683).

Yine bu tarikten başka tarikle rivayet edilen hadîste, yani *Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)*'dan rivayet edilen hadîste şöyle buyurulmuştur:

"Peygamberler arasında üstünlük tercihi yapmayın!".

Bunu şu münasebetle söylemişlerdir: Bir defasında bir Yahudi,

— **"Musa'yı bütün beşere tafdil eden** (Allah'a) **yemin ederim ki"** demişti de bunun üzerine Ensar'dan bir adam onu;

— **"Allah'ın Resûlü aramızdayken sen bunu nasıl söyleyebilirsin?"** deyip tokatlamıştı.

Bu haber Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e ulaşınca yukarıda arzettiğimiz hadîsi irat buyurdular... (684).

Diğer bir rivayet:

"Beni Musa'ya tercih etmeyin! Bir kimsenin Mettâ oğlu Yunus'tan daha üstün olduğunu söyleyemem!" (685).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'dan:

"Her kim, ben Mettâ oğlu Yunus'tan hayırlıyım, derse yalan söylemiş olur."

İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'dan:

"Hiçbiriniz sakın 'Ben Mettâ oğlu Yunus'tan hayırlıyım' demesin." (686).

İbn Mes'ud'tan nakledilen diğer bir hadîste şöyle buyurulmuştur:

Ona bir adam gelip,

— **Yâ Hayre'l-Beriyye!** diye hitab etti.

---

(683) *Buharî,* Sahih, Kitabu'l-Enbiya, Babu Kavlillahi "... Kellem Allahü Musa Teklima" *Abdullah b. Abbas*'dan. *İmam Müslim,* Sahih, 43 Kitabu'l- Fadail 43, Babun fi *Zikri Yunus (a.s.)* ve Kavlün Nebiyyi sallallahü aleyhi ve sellem. "La yenbegı li abdin..." 166 (2376) ve 167 (2377) de *Ebu Hüreyre ve Abdullah b. Abbas (r.a.)*'dan *İmam Tirmizî,* Ebvabü't- Tefsiri'l- Kur'ân, Tefsiri Sureti'z- Zümer, Hadîs No 3240'da *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan.

(684) *Buharî,* Sahih. 44. Kitabü'l- Husûmât. 1. Babu Ma Yüzkerü fi'l- eşhası ve'l- Husumeti beyne'l- Müslimi ve'l- yehud de *Ebu Hüreyre (r.a.)* ve *Ebu Saidi'l-Hudrî (r.a.)*'dan, *Müslim,* 43. Kitabu'l- Fadail, 42. Babun min Fadail'e *Musa (a.s.)* da *Ebu Hüreyre ve Ebu Saidi'l- Hudrî (r.a.)*'dan 159 (2373) ve 160 (...) Nolu metinleri tahriç etmiştir.

(685) Tahriç için, (684) Nolu dipnota bakmalıdır.

(686) Tahriç için, (684) Nolu dipnota bakmalıdır.

Şu mukabelede bulundular:

— **"İşte o İbrahim** *(aleyhisselâm)*'**dır!"** (687).

SORUNUN CEVABI:

Şunu iyi bil ki, âlimlerin bu hadîslerde birçok tevilleri vardır:

a) Üstünlükten nehyetmesi, kendisinin âdemoğlunun seyyidi olduğunu bilmeden önce vaki olmuştur. Çünkü bu, tevfike muhtaçtır. Zira her kim bilmeden tafdil cihetine giderse, yalan söylemiş olur. Bu sebeble tafdilden nehyetmişlerdir.

İşte onun, *"Kimsenin ondan üstün olduğunu söylemem!"* sözü de böyledir. Bu onun bizzat tafdilini icab ettirmez, bilakis zahirde tafdil (üstünlük)' ten men'ini icab ettirir.

b) Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu sözleri tevazu yolu ile, tekebbür ve kendini beğenmişlikten uzak durarak söylemişlerdir. Bu yorum itirazdan sâlim değildir.

c) Birbirlerini, kıymet ve itibardan düşürecek şekilde tafdil etmemesi içindir, O'nun bu mübarek sözleri. Bilhassa *Yunus (aleyhisselâm)* hakkında.

Çünkü; onu, Allah Kur'ân'da:

"Hani o, (kavmine) **öfkelenmiş olarak gitmişti de, bizim kendisini hiçbir zaman sıkıştırmayacağımızı sanmıştı."** (688).

"Hani o, dolu bir gemiye kaçmıştı." (689) diye anlatmıştır.

Bundan, cahiller *Yunus (aleyhisselâm)*'ın derece ve itibarlarından düştüğünü zannederler. İşte bu gibi zan ve yanlış anlayışları bertaraf etmek için söylemiştir bunları...

d) Üstünlük (ve tercihi) peygamberlik ve elçilik hakkında menetmiştir. Çünkü; peygamberlerin tümü bu hususta eşittirler. Bu yönden aralarında tefadûl (yani karşılıklı üstünlükler) bahis konusu olamaz. Tefadûl (birbirlerinden üstün olmaları) ancak bazı özellikler, lutuflar ve kerametlerde olur.

Peygamberliğe gelince; bizatihi bunda tefadûl (karşılıklı üstünlük) yoktur. Şu halde tefadûl bunun dışındaki bazı hususlarda sözkonusu olur. Bu sebebledir ki, onlardan kimi kendisine kitab gönderilmiş elçilerdir, kimi bu elçilikle birlikte, Ulu'l-Azm (rütbesine) mazhar olmuştur. Kimi yüksek bir yere yükseltilmiştir. Kimine hüküm ve hikmet henüz çocukken verilmiştir. Kimine Zebûr, kimine Beyyinât (açık ve seçik belgeler), kimine Allah'la mükâleme etme imtiyazı verilmiştir... Kimisini de Allah (c.c.) de üstün derecelere yükseltmiştir. Konuya ışık tutacak iki âyet:

---

(687) *Sünen Ebu Davud*, Kitabü's-Sünneti, Babun fi't-Tahyiri beyne'l-*Enbiya (a.s.)*'da *Enes (r.a.)*'dan rivayet etmişlerdir.

(688) Enbiya Sûresi, âyet: 87.

(689) Saffat Sûresi, âyet: 140.

"And olsun ki, bazı peygamberleri bazılarına üstün kıldık." (690).

"(Bu sûrede zikredilen) o **peygamberler** (var ya), **biz onların kimine, kiminden üstün meziyetler verdik."** (691).

İlim ehlinden bazılarına göre; buradaki tafdilden murat, dünyadaki üstünlükleridir ki, bu da üç halde tezahür eder:

a) Gösterdiği mucizelerin, (diğerlerinkine nisbetle) daha açık ve susturucu olması...

b) Ümmetinin daha müttaki ve çok olması.

c) Yahut da zatının efdal (daha üstün) ve daha mükemmel olması...

(Her peygamberin) zatındaki üstünlük, Allah vergisine racidir. Kimisine konuşmuştur, kimisini kendine dost edinmiştir, kimisine de cemalini göstermiştir. Kimisine meselâ bol lutuf ve ihsanlarda bulunmuştur.

Rivayet edildiğine göre Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuşlardır:

"Peygamberliğin şüphesiz ki, ağır yükleri vardır. Yunus bu (ağır yüklerden) **deve yavrusunun yükten tecerrut ettiği gibi tecerrut etmiştir."** (692).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* böyle bir beyanda bulunmuştur ama yine de *Yunus (aleyhisselâm)*'ın peygamberliğine gölge düşürecek, rütbesini indirecek, ismetini zaafa düşürecek bazı vehim ve zanlardan onu (yukarıda serdettiğimiz hadîslerle) korumuştur. Böyle bir düşünceye kapılıp fitneye sürüklenmekten ümmetini (ve tüm insanlığı) kurtarmıştır.

Yukarıda geçen hadîsteki (ene = ben) zamirinin o sözü söyleyecek olan kimseye raci olması gayet yerinde olur. Çünkü bir veli veya âlim ne kadar zeki ve ne kadar ismetli ve ihlâslı olursa olsun, yine de *Yunus (aleyhisselâm)*'ın derecesine eremez. Ve Kur'ân'da Allah tarafından onun hakkında verilen malûmattan dolayı *Yunus (aleyhisselâm)*a karşı asla üstünlük iddia edemez. Çünkü nübüvvet derecesi, derecelerin en üstünü ve yükseğidir. Onun maruz kaldığı haller, onun kıymet ve itibarını hardal tanesi kadar bile düşürmez. Hatta hardal tanesinden bile az bir ölçüde dahi düşürmez (onu kıymet ve itibardan)...

İnşallah üçüncü kısımda bu hususta daha geniş açıklama yapacağız.

Umarım ki gerçeği anladın! İtirazcının şüphesini düşürecek olan yazılarımızı da gördün. Tevfik, şüphe yok ki Allah'tandır. Yegâne yardım istenilecek olan da (şüphesiz ki) O'dur!.. Ondan başka ilâh yoktur...

---

(690) İsra Sûresi, âyet: 55.
(691) Bakara Sûresi, âyet: 253.
(692) *İbn Ebi Hâtim* Tefsir'inde bu rivayeti tahriç etmiştir. "*Süyûti*, Menahil 36" Hâkim Müstedrek'te *Vehb b. Münebbih*'den tahriç etti demiştir...

BÖLÜM

PEYGAMBER (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN MÜBÂREK İSİMLERİ

Fakîh Ebu İmran Musa b. Ebû Telîd, el- Hafız Ebu Ömer, Said b. Nasr, Kasim b. Esbağ, Muhammed b. Veddah, Yahya, Malik, İbn Şihab, Muhammed b. Cubeyr b. Mut'im babasından.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuşlardır: **"Benim beş ismim vardır: Ben Muhammed'im, ben Ahmed'im, ben Allah'ın benimle küfrü mahvettiği** (bir) **Mahî'yim. Ben öyle bir Haşir'im ki, bütün insanlar ayağım üzerinde haşrolunurlar** (yani benim ardımdan haşrolunurlar). **Ben Âkıb'ım."** (693).

Allahü Teâlâ kitabında ona *Muhammed ve Ahmed* adını vermiştir.

Allah'ın ona verdiği hususiyetlerden birisi de, onun isimlerinde övgüsünü de vermesidir. *Ahmed* ismine gelince: *Hamd* kelimesinin mübalağa veznidir, *Muhammed* de (mufa'alun) veznindedir. Her ikisinin anlamı ziyadesiyle hamd eden demektir. Öyleyse *Muhammed (aleyhisselâm)* hamd edenin en büyüğü, övülenlerin de en üstünüdür. İnsanlar içinde de en çok hamd edendir. Demek ki O, övülenlerin ençok övüleni, hamd edenlerin de ençok hamd edenidir. Övgüsü tamamlansın diye, kıyamet gününde hamd livası eline verilecek ve onunla dolaşacak *Arasat*'ta. Orada aynı zamanda onu Rabbi *Makam-ı Mahmud'*a gönderecektir. Zaten bunu kendisine va'd etmişti. Herkese şefaat edeceği için, tüm insanlar tarafından övülecektir. Orada ona bütün övülme imkânları verilecektir. Kimseye verilmeyecek olan hususiyetlerin kendisine verileceğini bizzat kendileri ifade etmişlerdir.

Allahü Teâlâ kitabında ona **Muhammed** ve **Ahmed** adını vermiştir.

Öyleyse hem *Muhammed* ve hem de *Ahmed* adına hak kazanmaya lâyık olmuştur.

Sonra bu iki isimde, akıllara hayret veren acayip bir hikmet de vardır: Allah ondan önce hiç kimseye bu ismi vermemiştir.

Ahmed ismine gelince: Bu, eski kitablarda geçmiştir. Böyle bir isimde bir peygamberin geleceğini bütün peygamberler malumatdar edilmişlerdir. Bu hususta müjdelenmişlerdir. Hikmeti ile onu korumuştur, ondan evvel hiç kimse onun ismini alamamıştır. Çünkü böyle bir şey olsaydı zayıf kalblere şüphe girerdi. Kimin (yani hangisinin) peygamber olduğunu kestiremezdi.

---

(693) *Buharî*, 61. Kitabu'l-Menakıb, 17. Babu Ma Câe fi Esmai Resûlullahi *(s.a.v.)* de *Cübeyr b. Mut'im (r.a.)*'dan Müslim, 43, Kitabü'l-Fadail, 34, Babün fi Esmaihi *(s.a.v.)* yine *Cübeyr b. Mut'im (r.a.)*'dan *İmam Ebu Naiym ve Beyhaki* Delailû'n-Nübüvve'lerinde yine *Cübeyr b. Mut'im (r.a.)*'dan tahriç etmişlerdir.

(694) "*Sünen-i Darimi*, Kâ'bu'l- Ahbar'dan rivayet etmiştir." *Aliyyü'l-Kaari*, Şifa Şerhi C. 1, Shf. 279.

Muhammed ismi de böyledir. Bu ismi de hiç kimse çocuğuna koymamıştır. Ancak Peygamberin doğumu yaklaşınca gelecek peygamberin ismi *Muhammed* olacak, haberi yaygın hâle gelince, bazıları gelecek peygamberin kendi çocuğu olmasını ümit ederek çocuklarına bu ismi vermişlerdir. Ama Allah peygamberliği kime vereceğini en iyi bilendir elbette.

Bu isimlerden birkaç tanesini verelim:

Muhammed b. Ühayha b. el-Culah el-Evsî, Muhammed b. Mesleme el-Ensarî, Muhammed b. Berra el-Bekrî, Muhammed b. Süfyan b. Mücaşil, Muhammed b. Humran el- Cu'fi, Muhammed b. Hüzai es- Sülemî (Bir yedincisi yoktur, işte hepsi bu kadar).

Deniliyor ki, ilk *Muhammed* ismini alan *Muhammed b. Süfyan* olmuştur.

Yemenlilere göre ise, ilk bu ismi alan, Ezd kabilesinden *Muhammed b. Yahmed*'dir. Bunlar bu ismi taktılar ama yine de Allah, Resûlünü korudu. Bunlardan hiçbiri peygamberlik iddia etmedi. Daha doğrusu Allah bunlardan hiçbirine bu imkânı vermedi.

Böylece Resûlünü şüphelerden korumuş oldu. Hiç kimse onun işinde ve davranışında şüpheye kapılmadı. Her iki isim de *(Ahmed, Muhammed)* onun için gerçekleşti... Bu isimlerde onunla hiç kimse boy ölçüşemedi...

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in:

"Ben öyle bir Mahî'yim ki, Allah benim sayemde küfrü mahveder" sözüne gelince:

Zaten bu ismin anlamı hadîsde açıklanmıştır. Küfrün mahvi ya Mekke'den ve Arap ülkeleri ile civar ülkelerden olur. Çünkü; ümmetinin hakimiyeti ona va'd edilmişti. Yahut da bu kelime umumî mânâda olur, yani galip gelme, yani dininin bütün dinlere galip gelme anlamında olur ki, bu husus âyetlerde açıklanmıştır.

Bir hadîsde de kelimenin anlamı şöylece tefsir edilmiştir:

"Bu öyle bir peygamberdir ki, sayesinde kendisine uyanların bütün günahları afvedilecektir."

"Ben öyle bir Haşir'im ki, bütün insanlar benim ayağım üzere haşrolunacaklardır" kavline gelince:

Yani benim zamanımda... Çünkü benden sonra peygamber gelmeyecektir, demektir. Nitekim hatemennebiyyin olduğu Kur'ân-ı Kerim'de tescil buyurulmuştur.

"*Akıb*" ism-i şerifine gelince: Kendisinden önce gelen peygamberleri takip ettiği için (yani onlardan sonra geldiği için) bu isim kendisine verilmiştir.

Sahih'te,

"Ben öyle bir Âkıb'ım ki, benden sonra peygamber gelmeyecektir." diye varit olmuştur.

"Ayağım üzerinde" kavlinin yorumunda birkaç fikir serdedilmiştir:

a) İnsanlar benim müşahedem altında dirilecekler...

"Peygamber de sizin üzerinize şahit olsun." (695) âyetinde belirtildiği gibi..

b) Benden sonra dirilecekler, yani ilk ben dirileceğim...

c) Önümde... çevremde... yani kıyamet günü etrafımda toplanacaklar...

d) Benim sünnetim üzerinde...

"Benim beş ismim vardır" sözüne gelince:

Bazılarına göre bu beş isim eski kitablarda mevcuttur. Geçmiş ümmetlerin bilginleri bunları bilmekteydiler.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den mervidir:

"Benim on ismim vardır." O isimler arasında **(Tâhâ ile Yasîn'i)** de saymıştır (Mekkî).

(Tâhâ)'nın tefsirinde şöyle denilmiştir: *"Tâhâ"* (Ya Tahir, ya Hadi) demektir.

(Yâsîn)'i de (ya Seyyid) diye tefsir edenler olmuştur. Bunu, *Sülemî' Vasıtî ve Ca'fer-i Sadık b. Muhammed*'den nakletmiştir.

Başkaları şöyle anlatmışlardır: *"Benim on ismim vardır"* buyurmuş; birinci hadîsde geçen o beş ismi zikretmiştir. Ve (devam ederek) şöyle buyurmuştur:

"Ben Rahmet peygamberiyim. Rahat peygamberiyim. Melahim peygamberiyim. Ben Mukaffiyim. Peygamberleri takip edip geldim (onlardan sonra geldim). **Ben Kayyimim."** (696).

Kayyım: Birçok hasletleri kendinde bulunduran olgun insan demektir.

(Bu ismi) böyle buldum fakat rivayet etmedim. Ancak bu kelimenin doğrusu sanırım ki (s) harfi ile *"Kusem"*dır (697). Nitekim bunu Harbî'den naklettik, yoruma daha iyi gelmektedir bu kelime...

Yine peygamberlerin kitabında vaki olmuştur. *Davud (aleyhisselâm)* şöyle demiştir:

"Allahım, bize sünneti ikâme eden Muhammed'i fetretten sonra gönder!".

---

(695) Bakara Sûresi, âyet: 143.

(696) *İbn Saad* Tabakatü'l- Kübra'da Mücahid'ten mürsel olarak tarhiç etti. *Süyûtî*, "Menahil Shf. 36" *Ebu Naim*, Delailü'n- Nübüvve'de *Avf b. Malik (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir.

(697) *İmam Deylemi*, Müsnedü'l- Firdevs'te *Cabir (r.a.)*'dan ona isnad etmeden tahriç eylemiştir.

Bu itibarla "*Kayyım*" kelimesi, kendi aslî mânâsındadır.

Nakkaş, Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den nakletmiştir:

"Benim Kur'ân'da yedi ismim vardır: Muhammed, Ahmed, Yasîn, Tâhâ, El-Müddessir, el-Müzemmil ve Abdullah" (698).

Cübeyr b. Mut'im (radıyallahu anh)'ın rivayet ettiği hadîsde ise, altıdır: *Muhammed, Ahmed, Hatim, Akıb, Haşir, Mahi...*

Ebu Musa el- Eş'arî (radıyallahu anh)'dan:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bize kendi isimlerinden bahsederdi ve şöyle buyururdu:

"Ben Muhammed, Ahmed, Mukaffî, Haşir, Nebiyyu't-Tevbe, Nebiyyu'l-Melhame, Nebiyyu'r-Rahme'yim..." (699).

Merhamet, Rahmet, Rahat — diye de rivayet ediliyor. — Hepsi sahihtir inşallah.

"*El-Mukaffî*"nin anlamı, "*el-Akıb*"ın anlamı gibidir (diğer peygamberleri takip edip onlardan sonra gelen demektir).

"Rahmet, tevbe, merhamet ve rahat peygamberi"nin anlamına gelince: bu hususta Enbiya sûresinde Allah:

"Seni biz ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." (700) buyurmuştur.

Yine onu, ümmetini tezkiye eden, onlara kitabı, hikmeti öğreten, onlara doğru yolu gösteren, mü'minlere karşı son derece şefkatli, pek merhametlidir diye vasfetmiştir. Ümmetini de kitab-ı celilinde, birbirlerine sabır tavsiye eden ve birbirlerine merhamet eden kimseler olarak tavsif buyurmuştur. Şu halde Allah onu, hem ümmetine, hem tüm kâinata rahmet olarak göndermiştir. Bu sebeble ümmetine acımıştır, günahlarının mağfireti için Hak Teâlâ'ya niyazda bulunmuştur. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e de aynı şeyi emretmiştir. Ümmetinin, birbirlerine karşı son derece merhametli olmalarını emretmiştir; ez cümle şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz Allah, kullarından merhametli olanları sever." (701).

"Merhamet edenler (var ya) **işte onlara Rahman merhamet eder."** (702).

---

(698) *İmam Süyûtî*, Menahilü's-Safa Shf. 36 (... Bu hadîsin me'hazını bulamadım. Şu kadar var ki; *İmam Zehebî* kitabında bazılardan naklederek Kaaleli Resûlullah *(s.a.v.)* Kur'ân'da 5 isim vardır. *Muhammed, Ahmed, Abdullah, Yâ...sin ve Tâ...'hâ''dır)* diye kaydetmiştir.

(699) 693 Nolu tahricte *Müslim* Sahih'inde gösterilen Kitab ve Baba bakılmalıdır.

(700) Enbiya Sûresi âyet: 107.

(701) Beled Sûresi âyet: 17.

(702) *İmam Buhari*, 23 Kitabü'l-Cenaiz, 33. Babu Kavli'n-Nebiyyi *(s.a.v.)* Yuazzebu'l-Meyyitû bi bukai ehlihi aleyhi. *Müslim*. 11, Kitabü'l-Cenaiz, 6, Babu'l-Bukai ale'l-Meyyit 11 (923) nolu hadîsle, *Ebu Davud*, Sünen, Kitabu'l-Cenaiz, Babün fi'l-Bükai ale'l-Meyyiti. *Üsame b. Zeyd*'ten. *İmam Nesai*, Sünen, Kitabü'l- Cenaiz. Fil- Bükai Ale'l- Meyyiti ve en- Nehyü ani'l- Meyyit'de hadîsin değişik metinleri başka ravilerden gelen lafızlarla tesbit ve tahriç edilmiştir. *İmam İbn Mace*. Sünen, 6 Kitabü'l-Cenaiz. 53 Babu Ma Câe fi'l- Bükai ale'l- Meyyit. *Zeyd b. Üsame (r.a.)*'dan 1588 Nolu hadîs metni ile rivayeti tesbit ve tahriç etmiştir.

"Yeryüzündekilere merhamet edin ki, göktekiler de size merhamet etsinler." (703).

(Nebiyyu'l-Melhame) rivayetine gelince: Bu onun bir harp (gerektiğinde), bir mücadele peygamberi olduğuna işarettir. Ve doğrudur da (bu rivayet).

Hüzeyfe (704) *(radıyallahu anh) Ebu Musa* gibi rivayet etmiştir. Ancak O'nun rivayet ettiği hadîsde şu kayıt da mevcuttur: "*Nebiyyu'r-rahmeh... Nebiyyu't-Tevbe... Nebiyyu'l-Melâhim..*"

Harbî'nin naklettiği hadîsde ise Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmaktadır:

"Bana melek geldi ve:

— Sen bir Kusemsın! dedi. (Yani toplayıcı!)" (705).

(El-Harbî) dedi ki: *El-Kasum:* Hayrı toplayıcı anlamındadır. Bu ismi ehl-i beyti arasında mâ'lumdur...

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in lakab ve sıfatı hakkında Kur'ân-ı Kerim'de birçok hususlar varit olmuştur: *Nûr, aydınlatıcı kandil, Munzir, Nezîr, Mübeşşir, Beşîr, Şahit, Şehid, Apaçık bir gerçek, peygamberlerin sonuncusu, son derece şefkatli, pek merhametli, son derece güvenilir, doğruluk timsali, Allah'ın nimeti, âlemlere rahmet, sapasağlam bir kulp, doğru yol, parlak yıldız, Kerim, Nebiyyi'l-ümmiyyi, Daî gibi...*

Onun hakkında, daha nice bunun gibi güzel vasıflar ve isimler varit olmuştur. Eski kitablarda, peygamberlerin kitablarında da güzel isim ve vasıfları vardır onun...

Kendi hadîslerinde de açıklanmıştır bunlar... Hele ümmetinin kendisine verdiği isimler, daha başka insanı doyurmaktadır: *Mustafa, Mücteba, Ebu'l-Kasim, Habib, Resul-i Rabbi'l- Âlemin, Şefi, Musaffa', Müttakî, Muslih, Tahir, Muheymin, Sadık, Masduk, Hâdi, Âdemoğlunun ulusu, peygamberlerin efendisi, takvâya erenlerin imamı, Kaidu'l-Gurri'l-Muhaccelın, Habibullah, Halilu'r-Rahman, Sahibu'l-Havzi'l-Mevrud, Sahibu'ş-Şefaa, Sahibu'l-Makami'l-Mahmud, Sahibu'l-Vesiyle ve'l-fadile veddereceti'r-Rafıa' Sahibu't-Taci ve'l-Mi'rac, Sahibu'l-Livâ vel-Kadib, Râkibu'l-Buraki Vennake, Ennecîb, Sahibu'l-Hucceti ve's-Sultan, Sahibu'l-Hatemi ve'l-Alame, Sahibu'l-Burhan, Sahibu'l-Hiraveti ve'n-Na'leyn...*

---

(703) *Imam Tirmizî;* Sünen, Ebvabü'l-Birri ve's-Sıla, Babu Ma Câe fi "Rahmeti'n-Nas" 1925 Nolu hadis metnini *Abdullah b. Amr (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir.

(704) *İmam Tirmizî* "Şemail"inde *İmam Ahmed b. Hanbel* Müsned'inde rivayet etmiştir. *Süyûti* Menahil Shf. 36

(705) *Ebu Naim* Delail'i-Nübüvve'sinde *Yunus b. Meysere b. Habis*'den rivayeti tahriç etmiştir. *Süyûti,* Menahil Shf. 36.

(Semavî) kitablardaki isimlerine gelince:

Bu isimleri şöyle sıralayabiliriz: *Mütevekkil, Muhtar, Mukimüsünne, Mukaddes, Ruhu'l- Kudüs, Ruhu'l- Hak.* Bu İbranî dilinde *İncil*'de *(Bariklît)* olarak geçmektedir.

Sa'leb dedi ki: *(Bariklît),* Hak ile batılı ayırdedene derler.

Eski kitaplarda geçen isimlerindendir: *Mâzun, Mâzun.* Anlamı *Tayyib, Tayyıb*'dır. *Hammitâya* (haremin koruyucusu demektir). *El-Hâtim, Elhatım.*

Sa'leb (son iki isimi şöyle tefsir etti): (Hı) ile *Hatim,* peygamberlerin sonuncusu, (Ha) ile el-Hatım: Ahlâk ve vücutça yaratılış cihetinden peygamberlerin en güzeli, demektir. Süryani dilinde ismi *"Müşeffah ve el Münhaminna"* diye geçmektedir. *Tevrat'taki* ismi ise; *(Ehyedu)*'dur. Bu, *İbn Sirin*'den rivayet edilmiştir. *Sahibu'l- Kadîb*'in anlamı kılınç sahibi demektir. İncil'de bu tefsir edilmiş bir halde vaki olmuştur. Dedi ki:

"Beraberinde demirden bir kılınç vardır. Onunla savaşır. Ümmeti de öyledir."

Bu kılıncın ince ve uzun kılınç olduğu da söylenmektedir ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hutbe okurken onu insanlara vaaz ederken daima beraberinde bulundururdu. Kendisinden sonra bu kılınç *Hulefa-i Raşidin*'e intikal etmiştir.

El-Hırave'ye gelince: Lügat anlamı asâdır. Galiba bu, Allahü a'lem Havuz-i Şerifi hakkında varit olan hadîsde anlatılan asâdır. O hadîsde şöyle varit olmuştu:

"Havzumdan ehl-i Yemen için, asi insanları asâmla menederim!".

Et-Tac'a gelince: Bundan murat, sarıktır. Araplar o zamanlar sarıktan başka (başlarına) bir şey giymezlerdi. Sarıklar böylece onların başa giydikleri tacları idi.

Kitablarda geçen diğer isim ve vasıflarına gelince, bunlar sayılmayacak kadar çoktur. Yazdıklarımız kâfi gelir inşallah.

Meşhur künyesi: *Ebu'l- Kasım*'dı...

Enes (radıyallahu anh)'dan:

İbrahim adındaki oğlu dünyaya geldiği zaman, Cebrail *(aleyhisselâm)* gelip ona:

— **Selâm sana ey İbrahim'in babası!** diye selâm verdi (706).

(706) *İmam Beyhaki* tahriç etmiştir. *Süyûti* Menahilü's-Safa Shf. 36.

ALLAH (c.c.) ONA, KENDİ GÜZEL İSİM VE VASIFLARINDAN BAZILARINI İHSAN EDEREK, ONUN ŞEREFİNİ, KADR-Ü KIYMETİNİ ARTIRMIŞTIR

Kaadı Ebu'l-Fadl (Allah onu muvaffak buyursun) der ki:

Bu bölümü, birinci babın bölümleri ile birlikte yazmak çok yerinde olacaktı. Çünkü aşağı yukarı aynı mânâyı taşımakta ve aynı pınarın suyu ile imtizac etmektedir. Lâkin Allah (c.c.) ne hikmetse, onun istinbatına yönelmek için göğsümü açmadı, cevherini istihraç etmek için de fikrimi aydınlatmadı. Ancak bir önceki bölümü işlerken bana bunu ihsan etti ve bu kısmı ona ilâve etmeyi ve bu suretle eksik kalan kısımları tamamlamayı uygun bulduk.

Şunu iyi bilmeni isterim ki: Allah birçok peygamberlere, kendi isimlerinden bazılarını vererek onlara bazı özellikler ihsan etmiştir.

İshak ve İsmail peygamberleri, *"Alîm ve Halim"* ile vasıflandırmıştır.

İbrahim (aleyhisselâm)'ı "Halîm" ile, *Nuh (aleyhisselâm)'ı "Şekûr"* ile, *İsa ve Yahya (aleyhisselâm)'ı "Ber"* ile *Musa (aleyhisselâm)'ı "Kerîm ve Kavî"* ile, *Yusuf (aleyhisselâm)'ı "Hafız, Alîm"* ile, *Eyyub (aleyhisselâm)'ı "Sâbir"* ile, *İsmail (aleyhisselâm)'ı "Sadıku'l- va'd"* ile vasıflandırmıştır. Nitekim bunları kitab-ı Aziz'inde, zikredildikleri yerlerde beyan buyurmuştur.

Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e gelince:

Kitab-ı Aziz'inde ve göndermiş olduğu peygamberlerin dilinde, ona kendi isim ve vasıflarından birçoklarını lutfederek donatmıştır. Fikrimizi i'mal ettikten, hafızamızı iyice yoklayıp hazır ettikten sonra *(Allah'a şükür)* onları biraraya getirmeye muvaffak olduk. Çünkü bugüne kadar onun iki isminden başka isim, zikredeni görmediğimiz gibi, bu hususta iki ayrı fasıl (bölüm) yazan bir müellife de rastlamadık. Biz ise; sadece bu bölümde otuz isim tesbit edip yazdık. Bize bunları bildiren *Allah* (c.c.), umarım ki; bu husustaki muğlak ve anlaşılması güç olan şeyleri izah etmekte bize yardımcı olacak ve kalbimizi açacaktır...

Allah'ın isimlerinden birisi *(Hamîd)*'dir, mânâsı: *Mahmud* (Hamd edilmiş) demektir. Çünkü o kendi nefsini övmüştür, kulları da mütemadiyen ona hamd-ü senada bulunmuştur. Kendini, nefsini ve güzel itaatleri övücü anlamına da gelebilir.

Buna mukabil *Allah* (c.c.) Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e *(Muhammed ve Ahmed)* adlarını vermiştir.

Muhammed: Mahmud (övülmüş) demektir. Onun ismi *Davud (aleyhisselâm)*'ın *Zebûr*'unda da varit olmuştur.

Ahmed: Hamd edenin en büyüğü (çoğu yani ençok hamd eden, övülenin en büyüğü, yani en çok övülen) demektir. Böyle bir anlama; *Hassân* (707), şu sözünde işaret etmiştir:

(707) *Hassan b. Sâbit.* Şiiri ile Kureyş müşriklerini ve Medine Yahudilerini hicvederek İslâmı ve Müslümanları müdafaa eden şair sahabidir.

"Onu yüceltmek için, kendi isminden pay ayırdı:
Arş'ın sahibi Mahmud'dur, bu ise Muhammed!..."

(Raûf ve Rahîm) isimleri de Allah'ın güzel isimlerindendir. Bu iki isim birbirine yakın anlam taşırlar. Kitab-ı Celil'inde Nebiyyi kerimini bu adlarla da adlandırmıştır. *Tevbe* sûresinin son âyetlerinden birinde onun hakkında:

"Mü'minlere karşı Raûf son derece şefkatli, Rahîm pek merhametlidir (O)" (708) buyurmuştur.

(El-Hakku'l-Mübîn) kendi isimleri cümlesindendir.

Anlamı: *Var olan gerçek, emri ve uluhiyeti apaçık olan varlık* demektir.

El-Mübîn'e ayrıca ulema şu mânâyı da vermiştir:

Kullarına din ve âhiretlerini açıklayan...

Kitab-ı Celil'inde peygamberlerini bu iki isimle de adlandırmıştır:

"Kendilerine Hak (ve şeriat hükümlerini) **açıklayan bir peygamber gelinceye kadar faydalandırıp** (yaşattım)." (709).

Yine Cenab-ı Hak buyurmuştur:

"De ki; şüphesiz ben apaçık bir korkutucuyum." (710).

"Kendilerine Hak gelince (Onu) **yalanlamışlardır."** (711).

Âlimlerden bazılarına göre buradaki *(Hak)*'tan murat *Muhammed (aleyhisselâm)*'dır. Kimine göre ise; *Kur'ân-ı Kerim*'dir. Buradaki anlamı: Batılın zıddı, demektir. Yani doğruluğu ve emri gerçekleşmiş demektir. O birinci anlamdadır.

El-Mübîn: Emri (işi) son derece açık, risaleti de apaçık, demektir.

Yahut Allah tarafından kendisine gönderileni apaçık izah etmiştir anlamındadır bu kelime. Nitekim bir âyette,

"İnsanların kendilerine indirileni açıklayasın diye." (712) buyurulmuştur.

Allahü Teâlâ'nın isimlerinden birisi de *(Nûr)*'dur.

Anlamı: Nûr sahibi yani Nûr'un yaratıcısı ya da gökleri, yeri nurlarla aydınlatan, mü'minlerin kalblerini hidayetle nûrlandıran demektir. Aynı ismi Resûlüne de vermiştir. Mâide sûresinin bir âyetinde,

"Muhakkak size Allah'tan bir nûr ve apaçık bir kitab gelmiştir." (713) buyurmuştur.

Bazı müfessirler buradaki (Nûr)'u, *Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)* ile tefsir ederlerken, bir kısımları da Kur'ân'la tefsir etmişlerdir.

---

(708) Tevbe Sûresi âyet: 128. (710) Hicr Sûresi âyet: 89, (711) En'âm Sûresi âyet: 5. (712) Nahl Sûresi âyet: 44. (713) Mâide Sûresi âyet: 15.

Yine peygamberi hakkında:

"Aydınlatıcı bir kandil" (714) buyurmuştur.

Peygamberliği apaçık meydanda olduğu, mü'minlerin ve âriflerin kalblerini Allah tarafından kendisine gelen âyetlerle aydınlattığı için, Allah (c.c.) ona bu ismi vermiştir.

Allah'ın isimlerinden biri de *(Şehid)*'tir. Anlamı: Kemaliyle bilendir. Bazılarına göre, kıyamet gününde kullarına karşı şahit olan, demektir.

Aynı adı Resûlüne de vermiştir: Ahzab sûresinin 45. âyetinde:

"Ey peygamber, şüphesiz biz seni bir şahit olarak gönderdik!" buyurmuştur.

"Resûl sizin üzerinize şahit olsun." (715) buyurmuştur.

(El-Kerim) de Allah'ın isimlerindendir. Anlamı iyiliği çok, demektir. Kimi âlimlere göre, ikram eden, kimisine göre de afvedip bağışlayan demektir. Kimine göre de bu kelime (yüce) anlamına gelmektedir. Nitekim Allahü Teâlâ'nın isimlerini anlatan bir hadîste (El-Ekrem) diye geçmektedir.

Bu ismi de *Allah* (c.c.) Resûl-i zişana vermiştir:

"Şüphesiz O, elbette Kerim olan Resûlün (Allah'tan getirdiği) **bir sözdür."** (716) buyurmuştur.

Buradaki Kerim Resûl'den murat, kimi müfessire göre Muhammed *(aleyhisselâm)*'dır. Kimine göre ise Cebrail *(aleyhisselâm)*'dır. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*,

"Ben, Âdem oğlunun ekremi (en iyisi)**yim."** (717) buyurmuştur.

Bu itibarla onun hakkında mânâca bu isim sahih olabilir.

(El-Azim) Allah'ın isimlerindendir. Anlamı: Çok yüce demektir...

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hakkında Kalem sûresinin bir âyetinde:

"Şüphesiz sen Azim bir ahlâk üzeresin." (718) buyurulmuştur.

Tevrat'ın ilk *Sifrinde İsmail (aleyhisselâm)*'dan bahsederken şöyle varit olmuştur:

"Büyük bir ümmete büyük birini doğuracaksın (neslinden doğacak) **O Azimdir** (büyüktür). **Ve Azim** (büyük) **bir ahlâk üzerindedir."**

Allahü Teâlâ'nın isimlerinden biri de *(El-Cebbâr)*'dır. Anlamında birkaç görüş vardır:

a) Islah edici.

---

(714) Ahzab Sûresi âyet: 46. (715) Bakara Sûresi âyet: 143. (716) Hakka Sûresi âyet: 40 ve Abese Sûresi âyet: 19. (717) Tahrici yukarıda geçti. (718) Kalem Sûresi âyet: 4.

b) **Kâhir.**

c) Yüce ve azimüşşan...

d) Mütekebbir...

Davud (aleyhisselâm)'ın kitabında, Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu isimle adlandırılmıştır. Dedi ki:

"**Ey Cebbar kılıncını kuşan! Çünkü namusun** (Kur'ân) **ve şeriatlerin sağ tarafında** (sana müzahir olmak için) **hazır vaziyettedir!**".

(El-Cebbar) isminin peygamberimiz hakkındaki anlamı şöyledir: Ümmetini hidayet ve talim ile ıslah ettiği, yahut düşmanlarını kahr-ü perişan eylediği, yahut da beşere karşı büyük bir mevkide ve yüksek bir mertebede bulunduğu için bu isim verilmiştir ona...

Peygambere lâyık olmayan tekebbür anlamındaki Ceberiyyeyi Allah Kur'ân-ı Kerim'de ondan kaldırmıştır:

"**Sen onların üzerinde bir Cebbar değilsin!**" (719) buyurmuştur.

(El-Habîr) Allah'ın isimlerindendir. Anlamı: Her şeyin künhüne vâkıf, iç yüzünü tam anlamiyle bilen, demektir. Bazılarına göre, haber verici, demektir.

Allah (c.c.):

"**Rahmandır. Bunu** (onun sıfatlarından) **haberdar olana sor.**" (720) buyurmuştur.

Kadı Bekr b. el- Ala der ki: Kendisine sor, diye emredilen kişi burada, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* değildir.

"*(Allah'ın sıfatlarından) haberdar olan birine sor!*" âyetinde kastedilen kişi, işte Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'dir.

Bazılarına göre, sorucu Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'dir, kendisinden sorulan da Allah'tır. Her iki vecihte de Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (Habîr) olmaktadır.

Bazılarına göre, birçok kimselere gizli kalmış ilimlere vâkıf olduğu için ve ümmetine ilâhî emirleri en mükemmel bir tarzda haber vermek suretiyle tebliğ buyurduğu için verilmiştir bu isim kendilerine...

Allah'ın isimlerinden biri de *(El-Fettâh)*'tır. Kulları arasında hâkim olan veya rızık ve rahmet kapılarını açan, yahut kapalı olan işlerini açıp kolaylaştıran, yahut kalplerini ve gözlerini marifet ile açan anlamına gelir.

Yahut yardım edici, demektir:

"**Siz feth**(ü zafer) **istiyor idi iseniz, işte o feth size gelmiştir.**" (721) âyetinde olduğu gibi...

---

(719) Kâf Sûresi âyet:45. (720) Furkan Sûresi âyet: 59. (721) El-Enfâl Sûresi âyet: 19.

Kimine göre ise; fethi ve yardımı başlatan anlamındadır bu kelime. İşte Peygamberine *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de bu ismi vermiştir.

Rebi' b. Enes'in *Ebi'l-Âliye*'den, diğerlerinin de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan naklettikleri İsrâ hakkındaki uzunca bir kudsî hadîste bu ad geçmektedir. O (Kudsi hadîste) *Allah* (c.c.) şöyle buyurmuştur:

"Seni Fatih ve Hatim kıldım."

Peygamber de *(sallallahu aleyhi ve sellem);*

Rabbini överken, kendisine bahşettiği mertebeleri sayarken şöyle buyurmuştur:

"Şanımı yüceltti ve beni hem fatih, hem de hatim kıldı." (722).

Buradaki anlamı birkaç çeşit olabilir:

a) Hâkim.

b) Ümmetine rahmet kapılarının açılmasına vesile oluşu...

c) Allah'ı bilmek ve ona iman etmelerine sebep olduğu için onların kalblerinin manevî fâtihi oluşu...

d) Hakkın tecellisine yardımcı oluşu.

e) Hilkat bakımından tüm peygamberlerden önce olması ve bi'set bakımından ise sonuncuları olması... Nitekim bir hadîsinde şöyle buyurmuşlardır:

"Yaradılışta peygamberlerin ilki, gönderilişte sonuncuları oldum." (723).

Bir hadîste *(Eş-Şekûr)*'un da Allah'ın isimlerinden biri olduğu anlatılır.

Anlamı: Az amele karşı çok sevab veren demektir. Yahut kendisine itaat edenleri öven anlamına gelmektedir. Bu isimle peygamberi *Nuh (aleyhisselâm)*'ı vasfetmiştir. İsra sûresinin bir âyetinde,

"O, son derece şükreden bir kuldu." (724) buyurmuştur.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de kendini bu isimle vasfetmiştir:

"Allah'ın en çok şükreden kulu olmayayım mı?" (725).

Yani onun nimetlerine karşı en çok şükreden, kadr-ü kıymetini en iyi bilen, bu nimetlerin daha da artması için en çok çalışan ben olmayayım mı demektir.

Şükrün, nimetin artmasına sebep olduğunu, Allah, İbrahim sûresinin bir âyetinde bizlere anlatmıştır:

---

(722) Tahrici Mirac bahsinde geçti. (723) Tahrici Halk bahsinde geçti. (724) İsra sûresi; Âyet; 3. (725) *Buhari*, Kitabu'l- Enbiya, 54, Babu Haddesena Ebu'l- Yeman. Müslim, 7. Kitabü'l- Cüm'ati, 6. Babu Hidayeti Hazihi'l- Ümme Li yevmi'l- Cum'a No 19 (855)'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan Nesai Sünen, Kitabü'l- Cum'a, Bab I'de.

"Eğer siz şükrederseniz andolsun ki, elbette ben size daha da artırırım." (726).

Allah'ın isimlerindendir: *Alîm, Allâm, Âlimü'l-ğaybi veşşehadeh* (isimleri).

Peygamberini *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ilimle vasfetmiş ve bu hususta ona bir özellik verdiğini Nisa sûresinin (113)'üncü âyetinde şöyle açıklamıştır:

"Bilmediğini sana öğretti. Allah'ın senin üstündeki fazl(ü ihsanı cidden) **büyük olmuştur."**

Cenab-ı Hakk'ın isimlerinden biri de *(El-Evvelu ve'l-Âhiru)*'dır.

Bu isimlerin anlamı: Kâinat ve bütün varlıklar yokken O var idi... Onlar yok olduktan sonra yine O, var olacak (yani varlığının evveli yoktur. Varlığının sonu da yoktur) demektir.

Aynı isimleri peygamber kendisi için şu anlamda kullanmıştır:

"Yaradılışta peygamberin evveli (ilki), gönderilişte ise sonuncuları (sonu) **oldum."** (727).

Peygamberimizin bu sözü, Cenab-ı Hakk'ın şu kavl-i celili ile tefsir edilmiştir (yani vuzuha kavuşturulmuştur):

"Hatırla o zamanı ki, biz peygamberlerden misaklarını almıştık. Senden de, Nuh'tan da, İbrahim'den de..." (728).

Görülüyor ki, âyette *Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)*'i hepsinden önce zikretmiştir. Buna benzer bir hususa *Ömer (r.a.)* da işaret etmiştir.

Peygamberimizin şu mübarek sözleri de bunu teyid eder:

"Biz son gelenleriz, biz önce gelenleriz." (729).

"Yerin, kendisine ilk açılacak olan kimsesi benim! İlk cennete girecek olan benim. İlk şefaat edecek olan benim. Kendisine ilk şefaat etme yetkisi verilecek olan da benim." (730).

---

(726) İbrahim (a.s.) sûresi; âyet: 7.

(727) *İmam Buhari*, Kitabü't- Teheccüd, Babu Kıyamü'n- Nebiyyi (s.a.v.) Mugîre (r.a.)'dan Kitabu't-Tefsir. Tefsiru Sureti'l- Feth. Babu Kavlihi (... Li Yağfirelek, Allahü matekaddeme min Zenbik...) yine *Mugire*, *İmam Müslim*, Sahih 50, Kitabu Sıfatı'l- Munafıkîn ve Ahkamihim. 18, Babu iksari- E'mâli ve'l- İctihadi fi'l- badeti'' de 79 (2819)'da *Muğire b. Şube (r.a.)*'dan ve 81 (2820) No ile *Hz. Âişe (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabü's- Salâti, Babu Ma Câe fi- ictihadi fi'l- Salâti de 412 No yine *Mugire b. Şube (r.a.)*'dan. Nesaî, Sünen. Kıyami'l- Leyl, Bab 17'de *İbn Mace*, 5. Kitabu İkameti's-Salati ve's- Sünnetı fiyha. 200 Babu Ma Câe fi Tul'l- Kıyami fi's- Salavati No. 1419. Mugire b. Şu'be'-den 1420 No. metini *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir.

(728) El-Ahzab sûresi; âyet: 7.

(729) 725. No.lu dipnota bakılabilir.

(730) *Tirmizî* Sünen, Ebvabü'l- Menakıb, Bab. Resûlu'l-lahi Hatemin Nebiyyin Hadîs No 3620. *Abdullah b. Abbas (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

Evet, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* nebilerin ve resûllerin sonuncusudur.

Allah'ın isimlerindendir *(El- Kavi ve Zulkuvveti'l- Metin):* Anlamı, her şeye gücü yetendir. Resûlünü de bununla vasfetmiştir:

"(Bir elçi ki) **çetin bir kudrete maliktir. Arş'ın sahibi** (olan Allah) **nezdinde çok itibarlıdır.**" (731).

Bazı müfessirlere göre buradaki elçiden murat Hazreti Muhammed *(aleyhisselâm)*'dır, kimi müfessirlere göre ise Cebrail *(aleyhisselâm)*'dır.

Me'sûr bir hadîste Allah'ın isimlerinden biri de *(es- Sadık)* olduğu anlatılır. Hadîsde Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ismi de *(Es-Sadıku'l- Masduk)* (732) olduğu beyan edilmiştir.

(El-Veliyyü ve El-Mevlâ) isimleri de Allah'ın isimlerindendir. Mâide sûresinin bir âyetinde Allah,

"**Sizin veliniz** (haminiz) **ancak Allah ve onun Resûlüdür.**" (732a) buyurmuştur.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de şöyle buyurmuşlardır:

"**Ben her mü'minin velisi** (hamisi)**yim.**" (734).

Yine Allah Ahzab sûresinde,

"**Peygamber mü'minlere kendi nefislerinden ileridir.**" (735) buyurmuştur.

Peygamber *(aleyhisselâm)* da,

"**Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır.**" (736) buyurdu.

Allah'ın isimlerinden biri de *(El-Afüvv)*'dür. Bağışlayıcı anlamındadır bu kelime. Allah peygamberini gerek *Kur'ân* ve gerekse*Tevrat*'ta bununla vasfetmiştir. Ona afvetmeyi emretmiştir.

---

(731) Et-Tekvîr sûresi, âyet: 20.

(732) *Buhari*, Sahih, Kitabü'l- Enbiya, Bab. 1. ve 59 Kitabu Bedi'l- Halkı, 6, Babu Zikri'l- Melaiketi" de, Müslim, Sahih, 46. Kitabü'l- Kader. 1 Babu Keyfiyeti'l- Halkı'l- Ademî.." de *Abdullah (r.a.)*'dan *İmam Tirmizî*, Ebvabu'l- Kaderi, 4. Babu Ma Câe Enne'l- Amâle bi'l- Havatım" de 2138 No da *İbn Mes'ud (r.a.)*'dan *İbn Mace* Sünen fi'l- Mukaddime, 10, Babun fi'l- Kader'de *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan 76 No hadîs metnini, 12 Kitabu'l-Ticarât, 42. Babu Beyi'l-Musarrati'de *İbn Mes'ud* 2241 No ile tahriç etmişlerdir.

(732a) Mâide sûresi, âyet: 35.

(734) Tirmizî, Sünen, Ebvabü'l- Feraiz. Babu Ma Câe fi Mirasi'l- Hal 2104 Nolu metni *Ömer b. Hattab (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *Ebu Davud* Babun fi Mîrasi zevi'l- Erham'da Mikdamü'l-Kindi'den rivayeti tahriç eylemiştir. *İbn Mâce*, Sünen, 23, Kitabu'l- Feraiz, 9, Babu Zevi'l- Erham'da *Ümame b. Sehl b. Hanif*'den 2737 No ile tahriç eylemiştir.

(735) Ahzab sûresi, âyet: 6.

(736) *Tirmizî* Sünen, Ebvabü'l- Menakıb, Menakıbü *Ali b. Ebi Talib (k.v.)* de 3714 Nolu metni *Zeyd b. Erkam* ya da *Ebu Sureyha*'dan tahriç eylemiştir.

"(Habibim) sen (güçlüğü değil) kolaylığı (sağlayan yolu) tut." (737) buyurmuştur.

Bu âyet hakkında *Cebrail (aleyhisselâm)*'a sorduğunda o, şu cevabı verdi:

Bunun anlamı:

"Sana zulmedeni afvetmendir".

Hadîs-i meşhurda beyan edildiğine göre, *Tevrat*'ta ve *İncil*'de O'nun vasfı şöyle geçmektedir:

"O kaba ve haşin değildir. Lâkin O, afvedici ve müsamahakârdır" (738).

Allah'ın isimlerinden biri de *(El-Hadî)*'dir. Allah'ın, dilediği kulları muvaffak kılması anlamındadır. Kılavuzluk etmek anlamına da gelir.

Cenab-ı Hak:

"Allah selâm evine (cennete) **çağırır ve O, kimi dilerse onu doğru yola iletir."** (739) buyurmuştur.

Tâhâ'nın tefsirinde şöyle geçer: *(Ya Tahir, ya Hadî)* bu şekilde çağrılan Peygamber *(aleyhisselâm)* oluyor bu tefsire göre..

Bir âyet meâli daha:

"Şüphesiz sen, elbette doğru yola hidayet edersin." (740).

Demek ki, hidayet kılavuzluk anlamında kullanıldığı zaman, Allah'ın gayrisine itlak edilir, asıl iman ve İslâm'a muvaffak kılmak anlamında kullanıldığı zaman Allah'tan başkasına itlak edilemiyor. Nitekim bir âyet-i kerimede,

"Sen sevdiğini hidayet edemezsin, lâkin Allah dilediğine hidayet eder." (741) buyurulmaktadır.

Allahü Teâlâ'nın isimlerindendir: *(El-Mü'min, el-Müheyminu)*.

Bazılarına göre; ikisi de aynı anlama gelmektedir. Allah hakkında mü'minin anlamı: Kullarına va'dini tasdik edici, kendi kavlini tasdik edici, mü'min kullarını ve peygamberlerini tasdik edicidir...

Bazılarına göre, bu kendi nefsini tasdik edici anlamına gelir. Bazıları da şöyle demişlerdir: "Bu kelime, dünyada kullarını zulmünden kurtarmak, âhirette mü'minleri azabından kurtarmak, anlamına gelir."

Bazılarına göre, *(el-Müheymin) el- Emin* anlamındadır.

Burada söylenilen *(âmin)* kelimesi de Allah'ın isimlerinden bir isimdir, denilmiştir. Anlamı aynı mü'min kelimesinin ifade ettiği anlamdır.

Bazılarına göre ise; *(el-Müheymin)* şahit ve hafız anlamındadır. Bu

---

(737) A'raf Sûresi, âyet: 198

(738) *Buharî*, Sahih, Kitabü't- Tefsir, Tefsirü Suretü'l- Fetih, Babu inna erselnake şahiden ve mübeşşiren ve Nezira...'da *Abdullah b. Amr b. el- As (r.a.)*'dan Darimi, Sünen, Mukaddime, Bab 2'de.

(739) Yunus Sûresi âyet: 25. (740) Şûra Sûresi âyet: 52 (741) El-Kasas Sûresi âyet: 56.

itibarla Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hem *Emin*, hem *Mûheymin* hem de *Mü'min* oluyor.

Allah (c.c.) O'na "*Emin*" adını vermiştir:

"Orada kendisine itaat olunandır. Bir Emindir." (742).

Bilinen bir gerçektir: Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisine peygamberlik gelmeden önce de sonra da bu isimle tanınırdı. *Hz. Abbas b. Abdulmuttalib (r.a.)* bir şiirinde ona *"Mûheymin"* adını vermiştir:

"Sümmeh- Teva beytuke'l- Mûheyminu
Hındıfe'l- Alyae tahteha'n- Nutuku."

Bazıları buradaki nida harfi mahfuzdur, murad, *(ya eyyetühe'l- Mûheyminu)*dır, dediler. *(El- Kuteybî ve İmam Ebu'l- Kasım el- Kuşeyrî).*

Allahü zü'l-Celâl O'nun hakkında:

"Allah'a da inanır, mü'minlere de." (743) dediği gibi.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bizzat:

"Ben ashabıma karşı kendisine son derece emniyet edilen biriyim." (744) buyurmuştur.

Bu mü'min anlamına gelir (yani başkalarına kendisinin kötülüğünden) emniyet telkin eden) demektir.

El-Kuddûs da, Allah'ın isimlerindendir. Noksan sıfatlardan ve kudüs sıfatlarından münezzeh olmak, demektir.

Beyt-i Makdis'e beyt-i makdis denmiştir: Çünkü kişi orada günahlardan temizlenir. Mukaddes Vadi ve Ruhu'l-Kudus da böyle bir anlam taşır.

Peygamberler kitabında peygamberimizin isimleri arasında *(el-Mukaddes)* ismi de yer almıştır. Yani günahlardan arınmış, tertemiz olmuş, demektir. Nitekim bu müjde kendisine Feth sûresinin ikinci âyetinde verilmiştir:

"Öyle ki; (bu yüzden) **Allah, senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlasın."**

Yahut:

"Kendi sayesinde günahtan temizlenen kimse demektir."

Yani kendisine tâbi olanlar onun sayesinde günahlardan temizlenmiş oluyorlar. Nitekim hakkında:

"O, onları tezkiye eder." (745) buyurulmuştur.

Yahut mezmûm huylardan, denî davranış ve sıfatlardan temizlenmiş anlamına gelir.

---

(742) Et-Tekvir Sûresi âyet: 21, (743) Tevbe Sûresi, âyet: 61, (744) *İmam Müslim*, Sahih 44, Kitabu'l-Fadaile's-Sahabeti, 51, Babu Beyani Enne Bakae'n-Nebiyyi *(s.a.v.)* Emanün li-Eshabihi... de 207 (2531) de *Ebu Bürde (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir.

(745) Âl-i İmran Sûresi âyet: 164.

Cenab-ı Hakk'ın isimlerindendir: ***(El-Azîz).***

Anlamı: "*Galib ve kahredici*" demektir. Yahut (benzeri olmayan) anlamına gelir.

Nitekim Cenab-ı Hak, Münafıkûn sûresinde,

"**İzzet** (ve galebe) **Allah'ındır ve Resûlünündür.**" (746) buyurmuştur.

Allah (c.c.),

"**Rableri onlara kendinden bir rahmet, bir rıza ile, onlara içlerinde tükenmez ve ebedi bir Naim** (nimet) **bulunan cennetleri müjdeler.**" (747) buyurmuştur.

Ve kendisini tebşir etme vasfı ile vasıflandırmıştır. Habibine de aynı vasıfları vererek, ona *(Mübeşşir, müjdeleyici)* ismini vermiştir. *(Nezîr)* adını da vermiştir. Çünkü Peygamber itaat ehlini cennetle tebşir ediyordu, küfür ve isyan ehlini de cehennemden korkutuyordu.

(Tâhâ ve Yâsin) bazı müfessirlerin belirttiklerine göre, Allah'ın isimlerindendir. Bazıları ise; bu iki isim, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in mübarek isimleri arasında yer almışlardır, dediler.

El-Kadı Ebu'l- Fadl İyaz (Allah onu muvaffak kılsın) der ki:

Şimdi bu bölümü önemli bir nokta ile sonuçlamak istiyorum. Allah hakkında düşünceleri vehimden öteye gidemeyen ve bu yüzden inanç hususunda zaafa düşen kimselerin zihnini işgal eden şüpheleri bertaraf etmeye çalışacağım.

Şöyle ki: Kişi her şeyden evvel şuna inanmalıdır: Allah (c.c.) azametinde, kibriyasında, melekûtünde, Esma-i hüsnasında ve sıfatlarında, mahlûkatından hiç kimseye ve hiçbir şeye benzemez! Ve kendisine de mahlûkatından hiç kimse ve hiçbir şey katiyen benzetilmez. Şer'in gerek Hâlık ve gerekse mahlûka itlak ettiği hususlarda, her iki varlığın arasında katiyen müşabehet ve mümaselet (benzeşme) yoktur! Zira kadim sıfatlar başka, hâdîs sıfatlar başkadır.

Allah'ın zatı Ecelli â'lası nasıl ki; mahlûkatından diğer zatlara benzemiyorsa, sıfatları da böyledir. Mahlûkların sıfatlarına katiyen benzemez. Zira mahlûkların sıfatları a'razdan ve ağrazdan ari değildir. Oysa Allah (c.c.) bundan münezzeh ve müberradır. O devamlı sıfatları ve isimleri ile kaimdir! (Onun için zeval, yani yok olma, asla bahis konusu olamaz!). Bu hususu bize aydınlatmak için, sadece şu âyet bile yeter de artar:

"**Onun** (benzeri olmak şöyle dursun) **benzeri gibisi** (dahi) **yoktur. O, hakkiyle işiten, kemaliyle görendir.**" (748).

(746) Münafıkûn Sûresi, âyet; 8. (747) Tevbe Sûresi, âyet; 21. (748) Şûrâ Sûresi, âyet; 11.

Muhakkik ve ârif bilginlerden bazıları tevhidi ne güzel tarif etmişler: Tevhid: Zat(i Ecell-i A'layı) zatlara benzetmeyerek, sıfatlarını da atalete uğratmayarak isbat etmektir!

El-Vasitî; bu noktaya bir şey daha ilâve etmiştir ki, zaten bizim de istediğimiz budur. Dedi ki:

"Onun zatı gibi zat yoktur! Onun ismi gibi isim yoktur! Onun fiili gibi fiil yoktur. Onun sıfatı gibi sıfat yoktur. Yalnız lâfzın lâfza benzemesi yönündendir bunlar! Çünkü Zat-i Kadıme; kendisinin Hâdis sıfatı bulunmasından münezzehtir. Hadis zatların, kadim sıfatlara sahip olmasının imkânsız olduğu gibi... İşte Ehl-i Hak ve Ehl-i Sünnetin mezhebi budur *(Allah cümlesinden razı olsun!).*

İmam Ebu'l- Kasım el- Kuşeyrî onun bu sözünü daha da vuzuha kavuşturmak için tefsir etmiş ve şöyle demiştir:

"... Bu konu, Tevhit meselelerinin tümünü içine almaktadır. Evet, Onun Zat-i subhaniyesi nasıl olur da sonradan yaratılmış olan zatlara benzeyebilir? O varlığıyle müstağnidir (hiçbir kimseye ve hiçbir şeye ihtiyacı yoktur!). Yine O'nun fiili mahlûkların fiiline nasıl benzeyebilir? Ondan sadır olan işler, herhangi bir arkadaş edinmek için ve kendisinde meydana gelen herhangi bir noksanlığı bertaraf etmek için hâsıl olmuş değildir. (Çünkü O, böyle şeylere ihtiyacı olmadığı için bu gibi noksan sıfatlardan münezzehtir!). Hatırat ve ağraz da mevcut değildir. (O'nun hakkında) meydana gelmiş bir hastalığı tedavi veya mübaşere (ihtiyacı da) bahis konusu olamaz O zat-i Ecell-i A'lâ hakkında... Oysa mahlûkun işleri ve davranışları bu gibi hadisattan hali değildir..."

Meşayihimizden bazıları da şöyle dediler:

"... Vehimlerinizle tevehhüm ettiğiniz, akıllarınızda tasarladığınız (evet bunların tümü) sizin gibi muhdesdir (sonradan yaratılmıştır).

İmam Ebu'l- Maalî el- Cuveynî der ki:

"...Kim bir mevcuda mutmain olup da fikri orada nihayet bulursa o, müşebbihtir! (Yani Allah'ı birine benzetmiştir!). Kim sırf nefye (yokluğa) mutmain olursa o da muattıldır! Hakikatını idrak etmekten âciz olduğu bir varlığa kesinlikle inanırsa işte o, Muvahhiddir!..."

Zü'n-Nûni'l-Mısrî'nin şu sözü ne kadar güzeldir:

".. Tevhidin hakikatı şunu bilmen ve inanmandır: Şüphesiz Allah'ın kudreti eşyada (yani eşyayı var etmekte) ilâçsızdır. (Vasıtasızdır. Bir şeye dokunmuş, almış da onun yardımı ile yaratmış değildir). Onu yapması (yaratması) (bir şeyi bir şeye) karıştırmaksızındır. Her şeyin illeti onun eseridir. Onun sun'una (yapmasına ve yaratmasına) illet yoktur. Vehminde tasavvur ettiğin şeye gelince, Allah O'nun hilâfınadır! (Yani o tasarladığın şeye benzemez)!...".

Bu pek nefis bir kelâmdır ki, adeta akıllara durgunluk vermektedir. (Sözlerimin) son bölümü, Cenab-ı Hakk'ın:

"Onun (benzeri olmak şöyle dursun) **benzeri gibisi** (dahi) **yoktur."** (749) kavlinin tefsiridir.

İkinci bölümü, Cenab-ı Hakk'ın:

"O, yaptığından suale çekilmez, oysa onlar suale çekilirler." (750) kavlinin tefsiridir. Üçüncü bölüm ise;

"Bir şeye sözümüz, onu murat ettiğimizde, ona (Ol!) **dememizdir, o da hemen oluverir"** (751) kavlinin tefsiridir.

Allah cümlemizi tevhit ve isbat ve tenzih üzere eylesin! Tatil, teşbih gibi dalâlet ve sapıklıktan lutfu ve keremiyle cümlemizi ırak kılsın *(âmin).*

DÖRDÜNCÜ BAB

ALLAH'IN, ONUN (MÜBAREK) ELLERİNDEN MEYDANA GETİRDİĞİ MUCİZELER VE ONA BAHŞETTİĞİ ÖZELLİKLER VE LÜTUFLAR

Kaadı Ebu'l-Fadl İyaz der ki: Düşünen kişiye şunu tahkik etmesi yeter: Biz bu kitabımızı ne Peygamberimizin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* peygamberliğini inkâr eden ve ne de onun mucizelerine ta'n eden için yazdık. Bu bakımdan mucizelerini isbat etmeye, kınamaların içine girmemesi için çevresini iyice muhkemleştirmeye ihtiyaç duymadık. Mucizenin ve tehaddinin şartlarını, tarifini, şerî esasları yok edenlerin sözlerini ibtal edecek hususları zikretmek ihtiyacını da duymadık. Biz bu kitabı sadece O'nun peygamberliğini kabul eden, O'nu tasdik eden ve onun her emrine (evet) diyenler için yazdık ki, ona karşı olan iman ve muhabbetleri bir kat daha artsın!

Gayemiz; bu babta, onun Rabbi katındaki derecesini ve yüksek mevkiini dile getirecek olan ana mucizelerini isbat etmektir.

Bunlardan tahkik edilmiş, isnadı sıhhat derecesine ulaşmış olanları serdettik. Hemen hepsi kesinlikle isbatlanmıştır. Bazı imamların ünlü kitablarında yer alanları da (kitabımıza) alıverdik.

Onun güzel eseri, göz kamaştırıcı sireti, müthiş ilmi, üstün aklı, hilmi, olgunluğu gibi niteliklerini iyice düşünen ve bu hususta insaflı davranan kişi, peygamberliğinin doğruluğunda, davetinin gerçekliğinde asla şüphe etmez. Bütün bunlar ve diğer hususlar onun kesinlikle boyun eğmesine ve yürekten inanmasına yeter de artar bile!

---

(749) Şûra Sûresi, âyet: 11. (750) Enbiya Sûresi, âyet: 23. (751) Nahl Sûresi âyet: 40.

Tirmizî, İbn Kaani' ve diğerleri senedlerini zikrederek *Abdullah b. Selâm*'dan nakletmişlerdir. (O) dedi ki:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **Medine've geldiklerinde onu görmek için (yanına) geldim. Yüzüne iyice bakınca, onun yüzünün bir yalancı yüzü olmadığını hemen anladım!"** (752).

Kadı Şehit Ebu Ali (rahimehullah), Ebu'l- Hüseyin es- Sayrefî, Ebu'l- Fadl b. el- Hayrûn, Ebu Ya'la el- Bağdadî, Ebu Ali Essincî, İbn Mahbûb, Tirmizî, Muhammed b. Beşşâr, Abdu'l- Vehhâb es-Sekefî, Muhammed b. Ca'fer, İbn Ebî Adiy, Yahya b. Said, Avf b. Ebî Cemîle, el- Arabî, Zurâre b. Evfâ, (tariki ile) bize,

Abdullah b. Selâm'dan rivayet etmiştir bu hadîs...

Ebû Rimse et-Teymî (753)'den:

"Beraberimde oğlum olduğu halde, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**e geldim. Bana gösterdiler. Onu görünce,** "Bu Allah'ın peygamberidir!" **diye haykırdım!"** (754).

Dımâd (Sa'lebe'nin oğlu) O'na geldiği zaman, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ona şöyle buyurdu:

"Hamd Allah'a mahsustur, biz onu hamdederiz. Ondan yardım dileriz. O, kimi hidayet etti ise, kimse onu asla şaşırtamaz! Kimi de idlâl etmişse, kimse onu hidayet edemez! Şehadet ederim ki: Ondan başka ilah yoktur. O birdir. Onun şeriki yoktur. Muhammed de şüphesiz onun kulu ve Resûlüdür!".

(Adam bunları duyunca; Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e;

"Bu kelimeleri bana tekrar et! And olsun ki, bunlar ta denizin dibine kadar ulaştı (tesirleri). Ver elini sana biat ediyorum!".

Müslim ve diğerleri rivayet ettiler.

Cami' b. Şeddâd dedi ki:

"Bizde Tarık adında bir adam vardı. Medine'de Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i gördüğünü haber verdi: (Sözlerine şöyle devam etti: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bize):

— **Yanınızda satılık bir şey var mıdır?** diye sordu.

---

(752) *İmam Tirmizi*, Sünen. Ebavu Sıfati'l-Kıyameti Babu Efşu's-Selâma, Tedhulu'l-Cennete'de 2487 Nolu metni *Abdullah b. Selam*'dan *Zürare b. Evfa* rivayeti olarak tahriç etmiştir. *İmam İbn Mace* 5, Kitabu İkameti's- Salati 174, Babu Ma Câe fi Kıyami'l- Leyli. Hadis No 1334 ile aynı lafızla raviden tahriç etmiştir. Ayrıca 29 K. Et'ime, I.B. İt'amu'l-Taam'da 3251 No ile aynı raviden tahriç etmiştir. Süyûti, Menahilü's-Safa. Shf. 37'de *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.)* Müsned'inde Hâkim El- Müstedrek'te tahriç ettiler diye kaydetmiştir.

(753) *Ebu Rimsete'l- Teymi*; Teym Kabilesinden bir zattır. Adının tesbitinde ihtilâf edilmiştir. *Rıfaa, Amare* diyen muellifler olmuştur.

(754) *İb.. Saad*, Tabakatü'l- Kübra'da tahriç eyledi "Süyûti Menahil, 37".

— **Şu deveyi satıyoruz, dedik.**

— **Kaça?**

— **Altmış ölçek hurmaya satarız, dedik.**

Bunun üzerine devenin yularından tutup Medine'ye doğru yürüdü. (Aramızda) dedik ki:

— "Kim olduğunu bilmediğimiz bir adama sattık (parasını da almadık)".

Beraberimizde Zaine vardı. Dedi ki:

"**Devenizin parasını** (şayet ödemezse) **ben ödeyeceğim! Zira ayın ondördü gibi bir adam yüzünü gördüm, O sizi katiyen aldatmaz.**"

Sabah olunca bir adam hurma ile çıkageldi ve:

— **Ben, Allah elçisinin size gönderdiği elçiyim! Bu hurmadan yemenizi ve ölçeklerle** (alacağınızı tahsil edinceye kadar) **almanızı size emrediyor, dedi. Ve biz de onun emrini yerine getirdik.**" (755).

Umman Meliki el- Culendî'nin haberinde şöyle geçer:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendisini İslâma çağırdığını işitince şöyle demiş:

"**Bu şahsın peygamber olduğunu şundan anladım: Emrettiği şeyi ilk defa kendisi işler. Nehyettiği hususlardan** (herkesten önce) **ilk defa kendisi uzaklaşır. Galip geldiği zaman kibirlenip böbürlenmez... Mağlup olduğu zaman sabreder, kendi canını sıkmaz. Ahde vefa gösterir. Vaad ettiğini yerine getirir.** (Şu anda) **şehadet getiriyorum ki, O bir peygamberdir!**" (756).

Niftuveyh:

"**Ona bir ateş dokunmasa bile onu zeytin** (yağı) **aydınlatır.**" (757) âyetini şöyle tesfir etmiştir:

Bu bir benzetmedir. Allah, Peygamberine *(sallallahu aleyhi ve sellem)* karşı bu meseli irat etmiştir. Çünkü onun görünüşü ve bakışı, Kur'ân okumasa bile, nübüvvetini (peygamberliğini) gösteriyordu...

İbn Revâha (758) der ki:

---

(755) *İmam Müslim*, Sahih, 7, Kitabu'l- Cüm'ati, 13 Babu Tahfifü's- Salâti ve'l- Hutbeti No 46 (868)'de *İbn Abbas (r.a.)*'dan. Ayrıca *Câmi b. Tarık (r.a.)*'dan *Beyhaki* tahriç etmiştir.

(756) *İbn İshak*'dan Kitabü'r- Rıdde'de müellifi nakletmiştir. *İmam Süyûtî*, Menahil, Shf. 37.

(757) Nûr Sûresi, âyet: 35.

(758) *İbn Revaha*, Şiiri ve kılıcı ile İslâm'a hizmet etmiş bir Sahabi-i Celîl'dir. Mute harbinin şehadet şerbetini içip âhirete göçen kahraman kumandanlarından biridir (radıyallahu anhü).

"Ondan açıklayıcı alâmetler olmasa bile,
Onun görünüşü sana gerçeği gösterir."

Şunu iyi bil ki, Allah (c.c.) kullarının kalblerinde marifeti, zatî isimleri ve sıfatlarını ve bütün teklifatı anlamalarını isterse vasıtasız yaratmaya kaadirdir. Bazı peygamberler de icra eylediği usûl ve prensiplerde olduğu gibi. Aynı mânâyı müfessirlerden bazıları Cenab-ı Hakk'ın şu kavlinde zikretmişlerdir:

"Bir vahy ile, ya da bir perde arkasından, yahut bir elçi gönderip de kendi izni ile dileyeceğini vahyetmesi olmadıkça, Allah'ın hiçbir beşere kelâm söylemesi (vaki) olmamıştır." (759).

Bütün bu teklifleri onlara kelâmını ulaştıracak olan bir vasıta ile ulaştırması mümkündür ki, o vasıta da ya beşerin dışından olur: Melekler gibi... — ki onlar peygamberlere vahiy getirirler —. Ya da kendi cinslerinden olur; peygamberler gibi— ki onlar ilâhî vahiyleri ümmetlerine tebliğ ederler—.

Aklî delil yönünden buna bir mâni yoktur. Bu mümkün olunca, peygamberler de kendi doğruluklarını isbat edecek mucizeler (Allah'ın inayetiyle) izhar edince, onların (Allah tarafından) her getirdikleri şeyi kabul etmek ve tasdik etmek bize vacip olur. Çünkü tehaddi (meydan okumak) ile birlikte, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sadır olacak mucize Cenab-ı Hakk'ın:

"Kulum doğru söylemiştir, ona itaat edin ve tebliğ ettiği hususlarda kendisine uyun!"

söylediği her söz de âdeta doğruluğuna şahit olur. Bu kadar (izahat) yeter. Fazla uzatmak gayemizin dışında kalır. Daha geniş ilme sahip olmak isteyen, Allah'ın rahmetine kavuşmuş olan imamlarımızın eserlerini okusunlar, orada istedikleri bütün malûmatı rahatlıkla bulacaklardır.

NÜBÜVVET:

Bu kelimeyi (hemze ile) *"NÜBÜET"* şeklinde okuyanların dilinde, haber anlamına gelen *"Nebe"* kökünden gelmedir. Bu tefsire göre teshil (bir nevi kıraat şeklidir) bakımından hemzesiz de olabilir.

Anlamı: Allah onu, kimse tarafından bilinmeyen hususlara muttali kılıp, kendisinin bir peygamber olduğunu yine ona öğretmiştir. Böylece "Nebiy" kelimesi (Munebeen = kendisine haber verilen) anlamında olmuş olur. Tıpkı "Feîl" kelimesi (Mef'ul) anlamında olduğu gibi...

Yahut Allah'ın kendisine vahyettiği şeyleri haber verici, kimseye bildirmediği hususların habercisi anlamında olur ki o zaman tıpkı "Feîl" kelimesinin (Fail) kelimesi anlamını taşıması gibi bir manzara arzetmiş olur.

Bu kelimeyi hemzesiz okuyanlara göre, "Ennebve" kökünden de gelmiş olabilir.

(759) Şûrâ Sûresi, âyet: 51.

Ennebve, yerin yüksek kısmına derler. Bu itibarla Peygamberimizin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Mevlâsı nezdinde yüksek bir kimsenin erişemeyeceği bir mevki ve rütbe ihraz ettiğine delâlet der bu! Hulâsa; her iki vasıf da onun hakkında biraraya gelmiş olabilir.

RESÛL:

Bu kelime, *"Gönderilmiş"* anlamındadır. Arab dilinde (Fe'ul) "Muf'al" anlamında pek nadir varit olmuştur.

Allah'ın onu göndermesi demek, emrini gönderdiği insanlara tebliğ etmekle memur kılması demektir.

"Et-Tetabu" kökünden de gelmiş olabilir. Meselâ: "Câennasu irsâlen = İnsanlar birbiri ardınca geldiler" denir. Bu anlamda kullanılınca, sanki Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tebliği tekrar etmekle mecbur kılınmıştır yahut da ümmetin birbiri ardınca (toplu halde) ona uymaları mecbur kılınmıştır.

(Nebi ve resûl) kelimelerinin anlamında (yani her ikisinin aynı anlama mı, yoksa ayrı ayrı anlama mı geldikleri babında) bilginler çeşitli görüş serdederek ihtilâf etmişlerdir:

a) İkisi de aynı anlama gelir. (Haber verme) kökünden gelmedirler.

Bu fikirde olanlar şu âyeti delil gösterdiler:

"Biz senden evvel hiçbir resûl, hiçbir nebi göndermedik ki o, (bir şey) **arzu ettiği zaman, şeytan onun dileği hakkında** (bir fitne) **meydana atmış olmasın."** (760).

Görüyorsunuz ya, Allah *(VE MA ERSELNA)* buyurarak, her ikisine de (irsâlı) sabit kılmıştır. Demek ki her resûl aynı zamanda nebidir ve her nebi de aynı zamanda resûldür.

b) İkisi bir yönden ayrılırlar: Gaybe ittila ve nübüvvet özelliklerini bildirme, derece bakımından yükselme hususunda peygamberlikle birleşirler. Resûl'e fazla olarak risaleti vermede ayrılırlar ki, bu inzarla ve i'lam (bildirmekle) görevlendirilmesi anlamında olur.

Bunların delilleri, yukarıda geçen aynı âyettir. Çünkü bu kelimeler ayrı ayrı zikredilmişlerdir (âyette). Eğer ikisi aynı şey olsaydı (yani aynı anlamı taşısaydı) Kur'ân gibi pek beliğ bir kelâmda tekrarlanmaları güzel olmazdı. Buna göre resûl hem ibadetle hem de ümmete tebliğe me'mur olan bir peygamberdir. Nebi ise yalnız ibadetle me'mur olan bir peygamberdir. Bu fikirde olanlar mezkûr âyeti buna göre yorumlamışlardır.

c) Resûl, kendisine müstakil olarak kitab gelen peygambere denir. Kendisine müstakil kitab gelmeyen peygamber ise — vahiy yolu ile tebliğe me'mur edilse bile — Nebidir, Resûl değildir.

---

(760) Hac Sûresi, âyet: 52.

Sahih ve ekseri âlimlerin üzerinde olduğu görüş, şudur:

Her resûl nebidir, her nebi resûl değildir.

Peygamberlerin ilki *Hazreti Âdem'dir, sonu ise Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)*'dir.

Ebu Zer (radıyallahu anh)'ın rivayet ettiği bir hadîste şöyle varit olmaktadır:

"Tüm peygamberler, yüzyirmi dört bin peygamberden ibarettir. Onların arasında Resûl olan üçyüz üç (kadar) **dır. Onların ilki ise Âdem aleyhisselâmdır."** (761).

Şimdi nübüvvet ve risaletin mânâlarını anlamış oldun. Bunlar, bir peygamberin zatı değildir (muhakkiklere göre). Bir zatın vasfı da değil...

Kerramiyye fırkasındaki âlimler, bunun aksini iddia ettiler. Bu hususta uzun uzun yazdılar, sözlerini isbata çalıştılar, fakat itimada şayan bir delil serdedemediler.

VAHY:

Vahy'in aslı, aceleci olmak demektir. Peygambere gönderilen ilâhî vahiyleri, peygamber telâkki etmekte acele edince buna vahiy dendi.

Peygambere olan vahiye benzetilerek, birçok ilhamlara da vahiy denildi.

Çabuk ve sür'atli yazan kâtibin yazısına da vahy adı verildi.

Sür'atli işaret etme yeteneğine sahip oldukları için, kaş ve göz işaretine de vahiy denilmiştir.

Meryem sûresindeki bir âyette,

"(Allah) onlara sabah akşam tesbih ediniz diye vahyetti." (762) buyurulmuştur. (Vahyetti), yani işaret buyurdu, demektir (bu âyette).

Bazıları âyetteki (EVHÂ) kelimesine (ketebe=yazdı) anlamını vermişlerdir.

Ebu Bekr (radıyallahu anh)'ın rivayet ettiği bir hadîsde, *(Elvehâ elvehâ)* geçmektedir ki, *(haydi acele edin, haydi acele edin!)* anlamını taşır.

Bazılarına göre; vahyin asıl anlamı, sır ve onu gizlemektir. İlhamın vahiy diye adlandırılması bu kabildendir. Nitekim En'âm sûresinde,

"Şeytanlar dostlarına vahiy ederler (gönüllerine vesvese verirler)." (763) buyurulmuştur.

Ve yine Kısas sûresinde bu kelime aynı anlamda (yani ilham anlamında) kullanılmıştır:

---

(761) *Ebu Zerr-i Gıfarî (r.a.)*'dan *İbn Hibban ve Ahmed b. Hanbel (r.h.)* tahriç eylemişlerdir. Süyûtî, Menahilü's- Safa; Shf. 37.

(762) Meryem Sûresi, âyet: 10. (763) En'âm Sûresi, âyet: 121.

"Biz Musa'nın annesine: (Haydi onu emzir!) **diye vahyettik."** (764).

Yani kalbine bu ilhamı verdik, demektir.

Vahyin çeşitlerini anlatan âyet-i kerimede geçen *(İLLÂ VAHYEN)* kısmına, bazı âlimler bu mânâyı vermiştir.

MUCİZE

Peygamberlerin Rab tarafından getirdikleri şeylere mucize dememiz şundan ileri gelmektedir: Çünkü mucize, halkın benzerini getirmekten âciz olduğu şeydir. Bu iki kısımdır:

1- Beşerin kudretinde olan çeşitidir. Halk onu getirmekten âciz olmuştur.

Çünkü onun benzerini getirmekten âciz kalmaları, Allah'ın bir fiilidir ki, bununla peygamberlerinin doğru söylediğini (yani gerçek peygamber olduğunu) isbat ediyor. Ölümü temenni etmekten onları menetmesi gibi (*) Kur'ân'ın benzerini getirmekten onları (müşrikleri) âciz bırakması gibi... (Bu söz ve fikir bazı âlimlere göredir).

2- Beşerin kudretinin dışında kalan mucizeler: Yani, asla yapamayacakları şeyler: Ölüyü diriltmek... Âsayı yılan yapmak, kayadan deve çıkarmak, ağacı konuşturmak, parmaklardan su fışkırtmak, ay'ı ikiye bölmek gibi, Allah'tan başkasının yapamayacağı şeyler... İşte bunlar, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in elinde, düşmanlarını susturmak, onlara âdeta meydan okumak için Allah'ın icra ettiği işlerdir ki, bunların sayesinde onların yalanlamalarını hükümsüz kılıyor. Ve onları benzerini getirmekten âciz bırakıyor.

Şunu da iyi bilmiş ol ki, Peygamberimizin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* doğruluğuna (gerçek peygamber olduğuna delâlet edecek) mucizeler göstermesi her iki nev'i de (yani mucizenin yukarıda arzettiğimiz her iki şekli) içine almaktadır. Zira mucize bakımından Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* efendimiz, diğer peygamberlere nisbetle çok zengindir. Yani hepsinden fazla mucize göstermişlerdir. İleride beyan edeceğimiz vechile onun mucizelerini saymak mümkün değildir.

KUR'ÂN-I KERÎM

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in mucizelerinden biri ve en büyüğü Kur'ân-ı Kerim'dir. Çünkü Kur'ân'ın mucizeleri, ne bin, ne iki bin

---

(764) Kasas Sûresi âyet: 7.

(*) *Yahudiler*, "asıl âhiret hayatı bizimdir, sizin değildir" diye iddia ettiklerinde, Allah onlara Bakara sûresinin bir âyetinde, *"Eğer doğru söylüyorsanız haydi ölümü temenni ediniz!"* buyurmuş ve onları susturmuştur. Çünkü onlar o zaman hemen ölümü temenni etselerdi, oldukları yerde cansız yere düşeceklerdi. Bu hususu Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir hadislerinde aynen belirtmişlerdir (M).

ve ne de daha fazla sayı ile bitmez. Çünkü Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onun tek sûresiyle meydan okudu, (Arab edebiyatçı ve şairlerini) âciz bıraktı.

İlim ehli der ki: Kur'ân'da en kısa sûre *(İNNÂ A'TEYNÂKE)* sûresidir. Onun her âyeti veya âyetleri, kendine göre bir mucizedir. Sonra tüm olarak bu sûrede, ileride beyan edeceğimiz sayısız mucizeler vardır.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in mucizeleri iki kısma ayrılır:

1- Kur'ân gibi, kesinlikle bilinen ve bize kadar tevatür yolu ile intikal eden mucize... Bu mucizede en ufak bir şüphe yoktur. Bunun, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e gelişinde hiç kimsenin itirazı yoktur. Ona gelmiştir ve O, O'nun hüccetleri ile istidlâl edip karşısındaki münkir ve muarızlarına meydan okumuştur.

Bunu inadından dolayı inkâr eden kimse, tıpkı peygamberin dünyadaki varlığını inkâra kalkışmış gibi olur.

Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın onunla ihticac etmesinde, belki münkirler bir itiraz fırtınası koparabilirler fakat o (Kur'ân) haddizatında kendisi tazammun ettiği mânâlarla birlikte bir mucizedir. Ve bu bizzarure bilinmiştir. Î'caz keyfiyeti ise; yine bizzarure ve binnazar ma'lûmdur.— İleride uzunca bahs ve şerhedeceğiz bu konuyu —.

Bazı imamlarımız derler ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in elinde zâhir olan bütün mucize ve âdetler üstü haller icmalî olarak, bu hükmü alabilir. Yani bu mucizelerin onun mübarek elinde ceryan etmesinde kimsenin şüphesi olmaz. Ne mü'min ve ne de kâfir, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in mübarek ellerinde birçok olağanüstü şeyler (mucizeler) ceryan ettiği hususunda itiraz etmezler. İnatçının itirazı ise, bu mucizelerin cânib-i İlahi'den oluşundadır. Oysa biz bunların cânib-i İlahi'den geldiğini önceden zikrettik. Bütün bunlar sanki peygamberimize Cenab-ı Hak'ın, "Doğru söyledin!" sözü, mesabesindedir. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den bu gibi olağanüstü şeylerin vukuu bizzarure bilinmiştir. Tıpkı *Hâtim-i Tâi*'nin cömertliği ve *Antere*'nin şecaati gibi.— Bunlar bizzarure bilinen şeylerdendir—. *Ahnef*'in hilmi de böyle... Bütün haberler *Hâtim*'in cömertliğinde, *Antere*'nin şecaatinde ve *Ahnef*'in sabr ü tahammülünde söz birliği etmiştir, her ne kadar her haber bizatihi kesin bilgiyi ve doğruluğunu gerektirmiyorsa da...

2- Zaruret ve kesinlik derecesinde olmayan mucizeler.

Bu da iki nevidir:

a) Son derece meşhur ve yaygın olan mucizeler ki, bunları sayıca hayli kabarık olan insanlar rivayet etmişlerdir. Muhaddisler nezdinde yaygın bir hale gelmiştir. Raviler ve siyer (kitabları) nakletmiştir: Resûlullah efendimizin mübarek parmaklarından suyun fışkırması, oturduğu sofrada yemeğin olduğundan fazla (Onun duasiyle) çoğalması gibi mucizeleri bu neviden sayabiliriz...

b) Bir veya iki ravinin nakli ile sabit olan mucizeler. Yani sayıca az olan raviler tarafından nakledilen mucizeler. Ne var ki, bu tip mucizelerin benzeri rivayetleri biraraya gelince ifade bakımından güç kazanırlar ve yukarıda arzettiğimiz gibi mucize olma cihetinden kesinlik ifade ederler.

Kaadı Ebu'l- Fadl İyaz şöyle konuşuyor:

Ben, hakkı (gerçeği) haykırarak derim ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den me'sur olan bütün mucizeler kesinlikle bilinmiş haldedirler.

Ay'ın iki parçaya ayrılmasına gelince: Bunun vukuu Kur'ân-ı Kerim'in nassı ile sabit olmuş, bizzat O haber vermiştir. Delil olan âyetin zahirî anlamından delil olmayan katiyen udul edilmez (vazgeçilmez). Çeşitli yollardan gelen sahih haberler de bunu teyit etmiştir. Bu husustaki azmimizi ve kesin inancımızı, din kulpunu kırmak isteyen ahmakların itirazı katiyen sarsamaz. İmanları zayıf olanların kalblerine şüphe düşürecek olan bid'atçilerin saçmalarına asla iltifât edilmez (kulak verilmez)(1).

(Mübarek) parmaklarından suyun fışkırması, (duası bereketiyle) yemeğin çoğalması da bu tip mucizelerindendir. Kendilerine güvenilir son derece kalabalık bir kitle, sayıca kabarık bir sahabe kitlesinden rivayet etmişlerdir.

Mucizelerin bazılarını da bir topluluk muttasıl bir şekilde birçok sahabî ve ileri gelenlerinden rivayet etmişlerdir. Meselâ; bu *Hendek* gününde olduğu gibi birçok sahabînin birarada bulunduğu yerde ve *Buvat* gazvesinde *El- Hudeybiye* umresinde, *Tebûk* gazvesinde ve benzeri yerlerde vukubulmuştur.

Yani birçok Müslümanların ve askerî toplulukların bulunduğu yerlerde (vukubulmuştur). Hiçbir sahabînin (bu mucizeleri) rivayet eden ravîye itiraz ettiği babında herhangi bir haber de varit olmamıştır. Çünkü o ravinin gördüğünü onlar da görmüşlerdir, onun için itiraza mahal kalmamıştır. Binaenaleyh (bu gibi konularda) sükût edenin sükûtu; konuşan kimsenin konuşması gibidir. Zira onlar, bâtıla karşı susmaktan beridirler. Hele yalana karşı katiyen müdahane etmezler. Kaldı ki, susmalarında herhangi bir çıkarları veya korkuları da yoktu. Duydukları şey, onlarca bir münker veya şeriatın kabul etmediği bir husus olsaydı asla susmazlardı, derhal itiraz ederlerdi.

Nitekim bazı hususlarda birbirlerine itiraz etmişlerdir, kimisi kimine sen hata ettin veya vehme kapıldın demişlerdir. Meselâ; ahkâma taallûk eden bazı rivayetlerde Şemâil-i şerif ve Kur'ân kıraatında olduğu gibi...

---

(1) Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* efendimizin, Kur'ân'dan başka mucizelerini kabul etmeyen birtakım bid'atçiler zuhur etmiştir, bunlar devamlı olarak onun göz kamaştırıcı mucizelerini inkâr ederler ve bu inkârlarını halk arasında yaymaya çalışırlar. İşte musannif bu hususta gayet yerinde bir uyarı yapmıştır, onun bu nezih uyarısına ben de yürekten katılıyorum. (M).

Öyleyse bu çeşit mucizeleri kesinlik ifade eden mucizelerden sayabiliriz. Yukarıda açıkladığımız delillerden ötürü... Sonra aslı olmayan yalan haberler, batıl üzerine kurulan rivayetler, zaman aşımı ile, insanlardan insanlara nakledildikten sonra, yalan oldukları meydana çıkar. Bazı yalan ve uydurma haberlerde müşahede ettiğimiz gibi... Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında varit olan bu göz kamaştırıcı haberler ise kendilerine son derece itimat edilir zevattan nakledildiği için, zaman geçtikçe daha da belirgin hale gelmiş; asırlar ve nesiller boyunca, düşmanların bu tip mucizeleri çürütmek, zayıflatmak, inkâr edip nurunu söndürmek için gösterdikleri gayret ve sinsice çalışmaları karşısında (zayıflaması şöyle dursun bilâkis) kuvvet, kabul ve sempatiye mazhar olmuştur. Böylece düşmanlarını hasret ve nedametten, kin ve adavetten âdeta çatlatmıştır.

Gaiplerden haber vermesi (Allah'ın izini ile) olmuş ve olacak olayları (yine Allah'ın izini ile) bildirmesi yine bu cümledendir. Yani bizzarure bilinen mucizelerindendir. En ufak şüphe götürmez bir gerçektir bütün bunlar.

İmamlarımızdan Kadı ve Üstad *Ebu Bekr* ve diğerleri *(Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun)* bu fikri savunmuşlardır.

Bu meşhur kıssaların (mucizelerin) birer (katiyet ifade etmeyen) haber-i vahidten öteye geçemez diyenlere gelince: Bunlar bu sözü, bu husustaki haber ve nakillere karşı olan az mütalâalarından, başka bilgi dalları ile meşgul olmalarından söylemişlerdir. Yoksa gerçekten tam mânâsiyle bu babta varit olan hadiseleri inceleyen ve buna gerçekten vukufiyeti olan kimse(ler) bu meşhur (mucize) kıssaları hakkında katiyen şüpheye düşmezler.

Sonra tevatür tarîki ile bilinen bir bilgiyi halk içinde biri bilmez veya ondan haberi olamaz. Bağdat'ın mevcudiyetini buna misal verebiliriz. Birçok insanlar bunun bir büyük şehir ve imamet ve hilâfet yurdu olduğunu bilir. Fakat bunun karşılığında bazı kimseler onun büyük şehir olduğu hakkında, ki bilgisi şöyle dursun, ismini dahi bilemezler.

Buna bir örnek daha verelim:

Meselâ: Maliki mezhebinden olan bazı fakihler, bizzarure veya tevatüren nakledilmek suretiyle, *İmam Malik*'in namazların tümünde, münferiden namaz kılana ve imama fatiha okumanın vacip olduğuna kail olduğunu bilirler. Yine bilirler ki, kendi mezheblerinde Ramazan'ın ilk gecesi oruca niyet etmek kâfi gelir, diğer gecelerde niyete ihtiyaç yoktur. Oysa *İmam Şafiî* her gece niyetin yenilenmesini ön görmektedir. Yine *İmam Şafiî* başın bir kısmına mesh etmenin kâfi geleceğini söylemektedir. Yine *Şafiî* ile *İmam Malik*'in görüşlerine göre, demirli bir nesne ile (kişi) öldürüldüğünde kısas gerekmektedir. Abdestte niyet farzdır. Nikâhta velinin bulunması şarttır. *Ebu Hanife* ise, bütün bu meselelerde onlara muhalefet etmektedir. Bu âlimler işte bütün bunları bilmektedirler, fakat kendi mezhebleri ile iştigal etmeyenler bunları bilemezler. Kaldı ki; başka mezheblerin hükmünü hiç bilemezler.

Bu mucizeleri bir bir serdettiğimizde inşallah işi, daha geniş tutacağız.

KUR'ÂN-I KERİM'İN İ'CAZI

Şunu iyi bil ki, Allah'ın kitabı birçok i'caz yönleri ihtiva etmektedir. Bu i'caz çeşitlerini dört yönden anlamak mümkündür:

a) Terkip güzelliği...

b) Kelimelerinin tenasübu...

c) Fesahatı ve (baş döndürücü) i'caz yönleri...

ç) Arab âdet ve geleneğini yırtan belâgatı...

İzahı: Bilindiği gibi Arablar bu işin erbabı ve güzel söz söylemenin kahramanı idiler. Belâgat ve fesahatda, hiçbir millete verilmeyen özellik ve kabiliyetler verilmişti onlara. Hiçbir insana ve nesle verilmeyen ifade gücü ile techiz edilmişlerdi. Hele hitab kesiminde âdeta en ileri zekâları bile rahatça zincire vurabiliyorlardı. Allah onlarda bunu vazgeçilmez bir karakter ve yaradılış olarak varetmişti bir kere. Onlara bu hususta öyle bir seciye ve güç verilmişti ki, onun sayesinde, yorulmadan şaşırtıcı, sözler söyleyebiliyorlardı, her sebebe tevessül edebiliyorlardı, her sahada bedihî olarak hitab edebiliyor, mühim işlerde ve yerlerde rahatça konuşabiliyor, harbin şiddetli anında kılıç sallarken bile — bu edebiyatı — kolayca yapabiliyorlardı...

Övgüyü ve yergiyi bununla (bu istidad ve kabiliyetle) yapıyorlardı.

Tevessül ve tevassul (sokulmak ve ulaşmak) gibi hususlarda da bunu elden bırakmıyorlardı. Yükselttiklerini bununla yükseltiyorlar, alçalttıklarını da bununla alçaltıyorlardı. Hülâsa bu babta en güzel büyüleyici sözler söyleyebiliyorlardı. Boyunlarına inci dizisinden daha güzel bir söz dizisini rahatça dolayabiliyorlardı. Zekâ fışkıran akılları bile aldatabiliyorlardı. Güçlükleri kolaylaştırabiliyorlardı. Düşmanlık ve anlaşmazlıkları da giderebiliyorlardı. Felçli ve âtıl kişileri bile harekete geçirebiliyorlardı.

Korkaklara cesaret verirlerdi. Eli sıkı pek cimri kişilerin ellerini bile (bu güzel sözler) sayesinde rahatça açarlardı. Eksik insanı tamamlarlar, kâmil ve uyanık kişiyi de uyuturlardı.

İçlerinden badiyede (köylerde) oturanlar olurdu, fakat çok mânâlı sözler, ifade gücü olan kelâmlar, büyük ve susturucu beyanlarda bulunurdu... Cevher tabiatlı ve güçlü meşreb ve menşe' arzeden tavrı olurdu.

Şehirlisine baktığımızda ise acayip bir belâgat sahibi, parlak telaffuzlu, efradını câmi ağyarını mâni son derece anlamlı kelimeler söyleyen, yumu-

şak huylu, az sözde çok şey anlatan, çok sözünde (sözün güzelliğine) güzellik katan (yani gayet) anlamlı ve kapsamlı kelâm eden biri olarak karşımıza çıkardı...

Hülâsa: Kelâmın (her iki) babında da onları, hüccet-i baliğası kuvve-i damiğesi (boş ve bayağı sözleri ezen güç) vardı. Bu babta galip (ve son derece isabetli) bir ok'a, geniş bir yola, apaçık bir caddeye sahip idiler. Sözleri, kendi arzularına boyun eğeceği hususunda en ufak bir şüpheleri olmazdı. Belâgatin de kendi kumandası altında olduğuna kesinlikle inanırlardı. Bunun bütün sanat yönlerini bilirlerdi. Sözün en iyi pınarlarını fışkırtmasını, becerirlerdi. Belâgat ve fesahatın tüm kapıları onlara açıktı, hemen hepsinden zahmetsiz içeriye girebilirlerdi. Gayelerine ermek için (bu konuda) muhteşem bir bina kurmuşlardı bile...

Onlar için fark etmezdi: İş büyük olsun veya basit ve kolay olsun, hemen hepsinde rahatça söz söyleyebilirlerdi. Zayıf olsun, semiz olsun aldırmazlardı, bütün maharet ve sanatlarını ortaya sererlerdi. Aralarında — birbirlerini övmek veya hicvetmek için— az veya çok karşılıklı sözler söylerlerdi. Nazımda olsun, nesirde olsun âdeta yarış yaparlardı (aralarında).

(İşte bu evsafta olan Arabları) Resûl-i Kerim'den başkası ürkütememiştir (ondan başkası sırtlarını yere getirememiştir): Çünkü Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onların karşısına ne önünden, ne de arkasından hiçbir batılın (boş söz veya hüküm) sızıp giremediği Hâkim-i Hamid'den indirilme olan pek yüce ve susturucu bir kitapla çıkmıştı...

Âyetleri güçlü ifadelerle dolu! Kelimeleri son derece açık ve seçik olan bir kitabla...

Belâgatı akılları yenik düşürmüştür... Fesahatı her söylenen sözün üstünde meydan okumuştur... İcaz ve i'caz bakımından tüm sözlerin sırtını yere getirmiştir... Hedef ve gayelerine ermek için (o kitabın) hakiki ve mecâz anlamları âdeta el ele verip yardımlaşmıştır... Başları ve sonları güzellikte âdeta yarışmışlardır. İfade gücü kelimeleri beyan ve ifadenin çok üstünde olmuştur. İcazı ile birlikte nazmının güzelliği dengeli ve son derece birbiriyle mütenasip olmuştur. Lâfzının (nazmının) güzelliği birçok faideleri ihtiva etmiştir. Oysa Arablar bu babta bu sahada her milletten daha ileri idiler. Erkek veya kadın hitabette, seci'de ve şiirde emsâlsizlerdi. İrticalen rahatça hitab edebiliyor, şiir söyleyebiliyorlardı. Konuştukları dilin âdeta zirvesindeydiler. Birbirleriyle âdeta yarış ederlerdi edebiyatta... Onlar bu haldeyken gelmiştir O yüce kitab; ve onlara tam yirmi üç sene meydan okumuştur... İleri gelenleri dahil bütün Arab yarımadasına (ve tüm dünyaya) gerçeği haykırmışlardır.

"Yoksa onu (Kur'ân'ı) kendisi mi uydurdu diyorlar? De ki: "O halde haydi siz de onun gibi, on uydurma sûre getirin. Allah'tan başka kime gücünüz yetiyorsa (kime güveniyorsanız) **onları da** (yardıma) **çağırın, eğer** (iddianızda) **doğrucular iseniz."** (765).

(765) Hud Sûresi, âyet: 13.

"Kulumuz (Muhammed)'**in üzerine parça parça** (sûre sûre, âyet âyet) **indirdiğimiz** (Kur'ân'ın) **Allah katından geldiğinden şüphe ediyorsanız haydi onun benzerinden siz de** (meydana) **bir sûre getirin, Allah'tan başka şahitlerinizi** (taptığınız putları ve bilginlerinizi) **de** (yardıma) **çağırın, eğer** (iddianızda) **doğrular iseniz, fakat bunu yapmazsanız — ki hiçbir zaman yapamayacaksınız— artık sakının o ateşten ki, onun tutarağı** (odunu, çırası, ocak taşı) **insanla o taştır. O** (ateş) **kâfirler için hazırlanmıştır."** (766).

"De ki: "And olsun ins-ü cin şu Kur'ân'ın benzerini (meydana) **getirmek üzere biraraya toplansa, yekdiğerine yardımcı da olsalar yine onun benzerini getiremezler."** (767).

Görülüyor ki, bu âyetlerde kâfirlere Kur'ân'ın benzerini getirmeleri için meydan okunmuştur. Onun âyetlerine ve sûrelerine benzeyecek bir şeyler söylemeleri istenmiştir kendilerinden. Çünkü bir şey uydurmak, batıl ve boş lâflar, sözler etmek kolaydır. Kolaydır amma düzgün ifade, yani lâfza mutabık mânâ taşıyan sahih bir söz söylemek güçtür.

Meselâ; falan adam, kendisine söylenildiği gibi yazıyor, falan adam da istediği gibi yazıyor, dediğimizde muhakkak ki, bu iki cümlenin arasında fark görürüz. Birinci kâtibin üstünlüğü hemen meydana çıkar. Çünkü aralarında bariz bir fark vardır.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* devamlı olarak yüzlerine haykırıyordu... Alabildiğine tevbih ediyordu, düşüncelerini hiçe sayıyordu. Büyük olarak gördükleri kimseleri iki paralık ediyordu, düzenlerini alt üst edip taptıkları putları devamlı olarak kınıyor, atalarına (haklı yere) saldırıyor, yerlerini, ülkelerini, mallarını kendisine mübah görüyordu ve onlar bütün bunların karşısında ses çıkartamıyorlardı. Ona ma'kul bir karşılık veremiyorlardı. Kendilerini fitne fesad, tekzib ve iftira gibi çok âdi şeylere başvurarak aldatıyorlardı. Bütün söyledikleri, daha doğrusu söyleyebildikleri, "Bu, bir aldatıcı büyüdür! Evvelkilerin uydurduğu masallardır" gibi sözlerdi...

Ya da alçaklığı kabul edip "Kalplerimizde perde var. Kulaklarımız bize çağırıp söylediklerine karşı sağırdır. Aramızda perde var. Duymuyoruz seni. Dinlemeyin şu Kur'ân'ı. Dinlenmesini uğultu ve gürültü çıkartarak önleyin, belki bu surette galip gelirsiniz!" gibi sözler söylemekten, iftira ve yalan yollara sapmaktan öteye gidememişlerdi. Bir de biz istersek, bunun gibi sözler söyleriz, demişlerdi. Fakat onun gibi söz söylemek şöyle dursun, ona benzer bir sûre hattâ bir âyet dahi getirememişlerdir. Allah onlara;

"Bunu asla yapamazsınız!" (768).

---

(766) Bakara Sûresi, âyet; 23, 24. (767) İsrâ Sûresi, âyet; 88. (768) Bakara Sûresi, âyet; 24.

Ve yapamamışlardır. Tâkat getirememişlerdir, acz içinde kıvranıp durmuşlardır...

Müseyleme gibi bazı âdi kimselerin buna cür'et etmesine gelince: Onlar büsbütün rezil olmuşlardı. Çünkü söyledikleri sözler belâgat ve fesahat kaidelerine uymuyordu. Fasih sözlerinden hiçbirine benzemiyordu. Etrafta hayret değil, nefret uyandırmıştı... Belâgat ve fesahattan anlayanlar nefretle ondan uzaklaşmışlardı bile. Çokları onun o cür'eti karşısında, aksine olarak Kur'ân gerçeğini anlayıp hidayet şerbetini içmişlerdir...

İşte bütün bu sebeblerden dolayıdır ki *Velîd b. el- Mugîre* Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den:

"**Şüphesiz ki Allah adaleti, iyiliği** (hususiyle) **akrabaya** (muhtaç oldukları şeyleri) **vermeyi emreder. Taşkın kötülüklerden, münkerden, zulüm ve tecebbürden nehyeder. Size** (bu suretle) **öğüt verir ki iyice dinleyip ve anlayıp tutasınız.**" (769), âyetini dinlediği zaman, kendini şöyle demekten alamamıştır:

"**Vallahi, bunda bambaşka bir halavet ve göz kamaştıran güzellik vardır. Altı pınarlı, üstü meyvelidir** (Yani anlamca dopdolu, ifadece pek güçlüdür). **Bu bir beşer sözü olamaz asla.**" (770).

Ebu Ubeyd Kasım b. Sellem anlatıyor:

Bir Bedevî bir adamın *(FESDA' BİMA TU'MERU)* âyetini okuduğunu duyunca, hemen secdeye kapanır ve şöyle der: "Sırf ondaki fesahatinden dolayı secdeye kapandım!".

Bir başkası, (FELEMMESTEY'ESÛ HALASÛ NECİYYA...) âyetini duyunca, şöyle haykırır:

"**Şehadet ederim ki, hiçbir mahlûk bunun gibisini söyleyemez!**".

Ömer b. el- Hattâb (radıyallahu anh) bir gün mescitte uyuklarken, başucunda biri durup şehadet getirdiğini duymuş ve kim olduğunu sormuş:

— Ben Rum Patriklerinden biriyim, iyi Arapça bilirim. Başka dilleri de konuşurum. Müslüman esirlerden birinin kitabınızdan bir âyet okuduğunu duydum. Dünya ve âhiret ahvalini en iyi bildiren bir kitap olduğunu anladım. *Meryem oğlu İsa*'ya inen kitabın muhtevâsını da içine almış olarak gördüm.

İşte o âyet şudur:

"**Kim Allah'a ve Resûlüne itaat ederse,** (geçmiş günahlarından dolayı) **Allah'tan korkarsa** (gelecek günahlardan naşi de) **ondan sakınırsa, işte kurtuluşu bulanlar da bunların ta kendileridir.**" (771).

El-Esmaî bir cariyenin fevkalâde güzel konuştuğunu duymuş ve ona,

---

(769) Nahl Sûresi, âyet: 90.

(770) "*İmam Beyhaki* Şuabü'l- İyman'da *İkrime*'den mürsel olarak rivayeti tahriç etmiştir." *İmam Suyûtî*, Menahil, Shf. 37. Ayrıca *İbn İshak* Siyretü'n- Nebi'sinde, tahriç etti. Şifa Şerhi C.1, Shf. 316. Aliyyü'l- Kaari.

(771) Nûr Sûresi, âyet: 52.

— Allah lâyıklığını versin, ne fasih konuşuyorsun? demiş...

— Bu benim konuşmamda, Kasas sûresinde geçen;

"Ve biz Musa'nın annesine (haydi onu emzir!) **diye vahyettik."** (772) âyetin yanında fasih mi sayılırmış hiç? diye karşılık verdi.

Bu âyet— sonuna kadar— aynı anda iki emir, iki nehiy, iki haber, iki müjde ihtiva etmiştir ki, bu görülmemiş bir i'cazdır. Ancak bu, Kur'ân gibi bir kitapta görülebilir... Evet bizzâtihi onda, başkasında değil...

Kur'ân'ın Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e indiği bizzarure ma'-lûmdur!

Yine bu kitab-ı Mübinle Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in meydan okuduğu ve bütün Arabların benzerini getirmekten âciz kaldıkları da bizzarure bilinmiştir. Olağan üstü bir fesahate de sahib bulunduğu tüm insanlığın bizzarure ma'lûmu olmuştur. Ondaki belâgat yönleri, münkirleri âciz bırakışı, müfterilerin çar nâ çâr onun bu hususiyetini kabul etmeleri, belâgatinin i'cazına teslim olmaları da bilinen hususlardandır.

Hele sen O'nun:

"Ey salim akıl sahibleri, kısasta sizin için (umumi) **bir hayat vardır, tâ** (katilden) **sakınasınız."** (773).

"Onları can baş kaygısına düştükleri vakit, görmelisin. Artık kaçacak yerleri de yoktur. Yakın bir mahalde yakalanmışlar." (774).

"Sen (kötülüğü) **en güzel** (haslet ne ise) **onunla önle! O zaman görürsün ki, seninle arasında düşmanlık olan kimse bile sanki yakın dost**(un olmuş)**tur."** (775) ve;

"Allah'ın emri olarak: "—Ey arz, suyunu yut ve ey gök!.. Yağmuru tut." denildi. Su çekildi ve iş bitirildi. Gemi de Cûdi dağı üzerinde kararlaşdı. Ve: "— Zalimler helâk olsun." denildi." (776).

âyetini ve diğer buna benzer âyetleri hattâ tüm Kur'ân-ı derinden bir tedkik etsen, lâfızlarının icazını, mânâlarının çokluğunu, ibarelerinin güzelliğini, harflerinin fevkalâde terkibini, kelimelerinin yeknesaklığını anlamakta en ufak bir güçlük dahi çekmezsin. Çünkü her kelimenin altında birçok cümleler, bölümler ve ciltleri dolduracak kadar bilgiler vardır.

Hele onun temas ettiği uzun kıssalar ve geçmişe ait haberler var ya, benim diyen edebiyatçıların bu gibi kıssalara ne sözü ve ne de gücü yeter. İşte bunlarda da düşünen kişi için ibret levhaları vardır! *Yusuf (aleyhisselâm)*'a ait olan kıssayı düşününüz: O ne uzun ve ne güzel bir kıssa! Cümleleri birbirine ne güzel bağlanmış... Kelimeleri birbirlerine rabtedilerek bir inci dizisini andıran bir biçimde dizilip tüm kâinatın gözü önüne seril-

(772) Kasas Sûresi, âyet: 7. (773) Bakara Sûresi, âyet: 79. (774) Sebe' Sûresi, âyet: 51. (775) Fussilet Sûresi, âyet: 34. (776) Hud (a.s.) Sûresi, âyet: 44.

miştir!.. Sonra onda geçen diğer kıssalar muhtelif yerde tekrar edildiği halde insana bıkkınlık vermek şöyle dursun, apayrı bir zevk vermektedir. Çünkü zikredildikleri her yerde, başka kelimeler ve üslûplar göze çarpmakta ve insanda hayret uyandırmaktadır...

İKİNCİ VECİH

KUR'ÂN-I KERİM'İN NAZMINDAKİ İ'CAZI...

Bilindiği gibi onun nazm-ı şerifinde bambaşka bir i'caz keyfiyeti mevcuttur. Çünkü kâinatı hayrete düşürücü üslûbu Arab dilinin üslûblarına, ne nazmı ve ne de nesrinin menhetlerine kat'iyen uymamaktadır. Oysa; o kitab o dilde nazil olmuştur. Fakat âyetlerinin sonları, kelimelerinin bölümleri ve ona canib-i İlahî'den verilen şekilleri o zamana kadar Arab dili ve edebiyatında görülmemiştir. Ondan sonra da bu güne dek görülmemiştir. Ve bundan sonra görülmeyecektir. Zira geldiği günden bu yana hiç kimse onun benzerini getirememiştir... En ileriyi gören akıllar hayret içinde kalmıştır.. Hayal güçleri onun kamaştırıcı aydınlığı karşısında bir anda sönüvermiştir...

Nesir, nazm, seci' recez ve şiir cinsinden olan hiçbir sözlerinde onun gibisine muvaffak olamamışlardır.

Velid b. el- Mugîre, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in, kendisine Kur'ân okuduğu zaman, onu dinlediğinde kalbi yumuşadı.

(Kardeşi oğlu) *Ebu Cehil* (bunu duyunca) hemen ona geldi, onun bu durumuna karşı şiddetli bir itirazda bulundu. Ona (ve yanındaki topluluğa) şöyle haykırdı:

— Allah'a yemin olsun ki içinizden hiçbiriniz benim kadar şiir bilmez! Allah'a yemin olsun ki, onun okuduğu şey, o şiir türlerinden hiçbirine benzemiyor? (bambaşka bir kelâm manzumesidir O!).

Ondan nakledilen başka bir haberde ise şöyle varit olmuştur: Kureyş'in Mekke'de toplanacağı zaman yaklaşınca, o şöyle demiştir: Şimdi her taraftan toplu halde insanlar gelip burada toplanacaklar. Onun hakkında (Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hakkında) öyle bir fikir ortaya atın ki, kimse kimseyi yalanlamasın, o fikir etrafında birleşsin!

Aralarında şu konuşma geçti:

— Pekâlâ ona kâhin diyelim! dediler.

— Olmaz; O bir kâhin değildir. Çünkü O'nun okuduğu Kur'ân hiç kâhinin konuşmasını ve fısıltısını andırmıyor! dedi.

— Mecnun, deriz...

— Olmaz! Çünkü O bir deli değildir. Delilik eseri ve vesvesesi yok onda!

— Şair desek mi yoksa?

— O bir şair de değildir! Çünkü biz şiirin her çeşidini biliriz; okuduğu kelâm apayrı bir şey! Hiçbirine benzemiyor. Bu durum karşısında biz ona şair dersek bütün Arab kabileleri bize gülerler!

— Sihirbazdır, der, geçeriz!

— Bu da olamaz! Çünkü O sihirbaz (büyücü) değildir. Zira sihirbazın yaptığı hareketlerin hiçbiri onda mevcud değildir.

— Peki, ne diyelim öyleyse, sen söyle!

— Sizin söylediklerinizin hepsi boş sözlerdir. Onun butlânının farkına ben hemen varıyorum! Olsa olsa, O, bir sihirbazı andırabilir. Çünkü O, kişi ile oğlu, kişi ile kardeşi; kişi ile eşi, kişi ile kabilesi arasını ayırıyor, onları birbirinden uzaklaştırıyor, dedi.

Onun bu sözünü kabul ettiler, her biri bir tarafa gitti, o Arap topluluklarının geleceği yolların üstünde oturup gelenleri Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e karşı sözümona uyarmaya çalıştılar (777).

Bunun üzerine Allah, *Velid*'in hakkında şu âyetleri inzâl buyurdu:

"**Bir tek** (yani nevi şahsına münhasır) **olarak yarattığım, kendisine uzun boylu mal ve** (yanında ve toplantılarda daima) **bulunmak üzere oğullar verdiğim,** (yaşayışını, ömrünü, evlâdlarını) **yaydığım,** (bol bol ihsan ettiğim O kâfir adam)'**ı bana bırak!**" (778).

Utbe b. Rabia Kur'ân'ı dinlediğinde şöyle dedi:

"Ey kavmim, biliyorsunuz ki ben hayatta okumadık hiçbir şey bırakmadım. Elime geçen her şeyi okurum. Öyle bir söz dinledim ki, hayatımda onun gibisini görmedim... O ne sihirdir, ne şiirdir ve ne de kehânet! (Bambaşka) bir kelâmdır O!".

Nadr b. el- Haris de aynı sözleri söylemiştir Kur'ân hakkında...

Ebu Zer (radıyallahu anh)'ın Müslüman oluşu hakkında varit olan hadîsde, *Ebu Zer (radıyallahu anh)* kardeşi *Uneys*'i şöyle vasfetmiştir:

"Kardeşim *Uneys*'den güçlü bir şair duymadım. Cahiliyette on iki şairi dize getirmiştir, işte ben onlardan biriyim. Mekke'ye gidip gelince, kendisine sordum:

— Muhammed hakkında insanlar ne diyorlar?

— Şair, kâhin ve sihirbaz, diyorlar... Lâkin onun okuduğu (kelâm) onların dediklerine benzemiyor. Onu bütün şiir çeşitleri ile karşılaştırdım, hattâ benim şiirlerimle de şöyle bir karşı karşıya getirdim, hiç benzemedi, apayrı bir şey O! Bu sebeble Muhammed doğru söylüyor. Onlar ona iftira ediyorlar ve bile bile yalan söylüyorlar, dedi." (779).

---

(777) *İmam Beyhaki, İbn Abbas*'dan tahriç eylemiştir. *Süyûtî*, Shf. 37.

(778) Müddesir Sûresi, âyet: 11-14.

Bu hususta varit olan haberlerin tümü sahihtir ve sayılmayacak kadar çoktur...

Onda i'cazın her iki çeşidi de mevcuddur. İ'caz ve belâgati başlı başına bir i'caz sayıldığı gibi, üslûbu da bizâtihi i'cazdır. Hülâsa her yönden onda i'caz keyfiyeti mevcuttur. Bu i'caz çeşitlerinden hiçbirini Arablar söyleyememişlerdir. Çünkü bu keyfiyet onların takatları dışında kalır. Muhakkak imamlardan birçoğu buna kail oldular.

Onlara uyan bazı âlimler de her ne kadar başka fikirler ortaya atmışlarsa da akla ve mantığa pek uygun düşmediği için, kitabıma almadım. Çünkü sahih olan görüş az önce arzettiğim görüştür.

Kur'ân'ın böyle bir mahiyet arzettiğine dair kesin ve zarurî bilgiler ortadadır. Biraz edebiyattan ve belâgat sanatlarından haberi olan kişi, bu gerçekleri anlamakta güçlük çekmez.

Ehl-i Sünnet imamları, Kur'ân-ı Kerim'in onları nasıl âciz bıraktığı hususunda ayrı görüşler ortaya serdiler:

a) Anlamındaki kuvvet, elfazındaki üslûp güzelliği, nazmı ve i'cazındaki zarafet, terkip ve üslûbundaki göz kamaştırıcı güç, beşer takatının çok üstündedir. Bu bakımdan O yaratıkların altından kalkamadığı veya yapmaları imkânsız olduğu olağanüstü mucizeler arasında yer almıştır. Tıpkı ölüyü diriltmek, değneği yılan haline sokmak ve taşların tesbih getirmesi gibi.

İşte Kur'ân'ın âciz bırakması, bu gibi özelliklere sahip oluşundandır. Âlimler'in çoğunluğunun fikri budur.

b) Beşerin takatında olan hususları ihtiva eder. Allah isterse onlara onun gibi söyletebilir. Lâkin bu olmamıştır ve olmayacaktır da. Allah onları bunun gibi bir kitab vücuda getirmekten menetmiştir ve onları acz içinde kıvrandırmıştır. *Ebu'l- Haseni'l- Eş'arî*'nin fikridir bu. Arkadaşlarından bir topluluk da aynı görüşe katılmışlardır.

Her iki görüşte de insanların benzerini getirmekteki âcizlikleri sabittir. Onlara karşı hücceti kesindir. Benzerini getirememişlerdir ve ilâ yevmilkıyame de getiremeyeceklerdir. *Ebu'l- Haseni'l- Eş'arî*'nin görüşünü kabul etsek bile, yine de bunda onları ilzam etme ve susturma keyfiyeti mevcuttur. "Böyle bir kudret onlarda asla mevcud değildir" dediğimizde de yine Kur'ân meydan okumaktadır. Hiçbir zaman bu hususta bir söz söyleyememişlerdir. Zillet kâselerini yudumlamışlardır, harbe ve perişanlığa boyun eğmişlerdir.

Yoksa burunları büyüktü... Kolay kolay harbe razı olmazlardı. Perişanlığı peşinen kabullenmezlerdi... Mecburiyet karşısında kabul etmişlerdi bunları.

Eğer Kur'ân'ın benzerini meydana getirmeye güç yetirebilselerdi, hemen buna teşebbüs ederlerdi... Bir an evvel başarmaya çalışırlardı. Özrü ortadan kaldırmaya koşarlardı. Ortadaki husumeti de o sayede bertaraf eder-

lerdi. Oysa onların güzel söz söylemeye güçleri vardı. Edebiyatta tüm insanlığa örnek olacak vasıftaydılar...

Hemen hepsi, Kur'ân'ın yükselişini önlemeye, nurunu söndürmeye olanca gücü ile çalıştı... Fakat ağızlarından onu gölgeleyecek en ufak bir söz bile çıkmadı. Bunca zaman geçmesine rağmen o edebiyat nehirlerinden onu zayıflatacak bir damla su bile akıtamadılar...

Toplaştılar, elele verdiler baba, oğul (ne varsa hep birden) yardımlaştılar, fakat başaramadılar.

Apışıp kaldılar, ona karşı direnemediler, konuşamadılar... Çünkü direnme gücü verilmemişti onlara. Bu yüzden muarazeden vazgeçtiler. İşte Kur'ân-ı Kerim'in i'caz keyfiyetinden iki nevini (böylece açıklamış olduk).

ÜÇÜNCÜ VECİH:

HENÜZ VUKU BULMAYAN OLAYLARI VE BİLİNMEYEN HUSUSLARI HABER VERMESİ BAKIMINDAN İHTİVA ETTİĞİ İ'CAZ KEYFİYETİ...

Evet Kur'ân-ı Kerim henüz vukubulmayan hadiseleri haber vermiş ve haber verdiği şekilde vaki olmuştur: Nitekim Fetih sûresinin bir âyetinde;

"**Siz elbette Mescid-i Haram'a, inşallah emniyet içinde mutlaka gireceksiniz**" buyurmuştur. Yine Fetih sûresinin bir âyetinde, "**Onu** (O Hak dini) **diğer bütün din**(ler)'**e galip kılmak içindir.**" (780) buyurmuştur.

Yine Rum sûresinde,

"**Onlar mağlup olduktan sonra galib geleceklerdir!**" (781) buyurmuştur. Bu hususta Nur sûresindeki âyet ise şudur:

"**Allah içinizden, iman edip de güzel güzel amel** (ve harekette) **bulunanlara yemin ile vaad etti ki, kendilerinden evvel gelenleri nasıl** (kâfirlerin) **yerine geçirdi** (hâkim kıldı) **ise, onları da yeryüzünde muhakkak** (müşriklerin) **yerine geçirip** hükümran edecektir..." (782)

Nasr sûresinde de,

"**Allah'ın nasrı ve feth geldiği zaman...**" (783) buyurulmuştur.

Bu âyetlerde vukuundan evvel verilen haberlerin tümü zamanı gelince, aynı şekilde vaki olmuştur. Buyurduğu gibi birkaç sene sonra Rumlar İranlılar'ı mağlup etmiştir. İnsanlar, bölük bölük Müslümanlığa girmiştir.

---

(780) Fetih sûresi, âyet, 27 ve 28. (781) Rum sûresi, âyet; 2. (782) Nur sûresi, âyet; 55. (783) Nasr sûresi, âyet; 1.

Peygamber *(aleyhisselâm)* vefat etmeden önce Arab Yarımadası'nda Müslüman olmadık hiçbir yer kalmamıştır.

Yeryüzünde Müslümanları Allah hâkim kılmıştır. (Yani söz ve hüküm sahibi) eylemiştir. Meşrikten mağribe kadar ülkeler feth edip hâkim olmuşlardır. Tıpkı Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyurduğu gibi:

"Yeryüzü benim için katlandı ve bana onun doğusu ve batısı gösterildi. Ümmetimin hakimiyeti, bana gösterilen bütün yerlere kadar ulaşacaktır." (784).

Bu hususta Hicr sûresinde şöyle varit olmuştur:

"Şüphesiz Zikri (Kur'ân'ı) **indiren biziz ve biz! Onun koruyucuları da** (yine) **elbette biziz."** (785).

Kur'ân'ın korunması vaadedilmiştir ve vaadedildiği gibi de olmuştur.

Münkir ve kâfirlerden onun tebdil ve tağyirine çalışan nice insanlar çıkmıştır, bilhassa *El- Karamita* buna çok uğraşmıştır, fakat bütün gayretleri boşa çıkmıştır. *Beşyüz yıl* onunla uğraşmışlardır, ona karşı bütün hile ve desiselerini seferber etmişlerdir, amma onun nurunu söndürmeye takat getirememişlerdir. Onun (O ulvî) kelimelerinden hiçbir kelimeyi değiştiremedikleri gibi, Müslümanların kalbine şüphe düşürecek bir harfini bile yerinden kımıldatamamışlardır, *elhamdulıllah!*

Konuya ışık tutan birkaç âyet daha:

"Yakında o cemiyet bozulacak, onlar arkalarını dönüp kaçacaklar." (786).

"Onlarla muharebe edin ki, Allah sizin ellerinizle kendilerini azablandırsın, onları rüsvay etsin, size onlara karşı nusret versin. Müminler zümresinin göğüslerini ferahlatsın, kalplerindeki gazabı gidersin. Allah kimi dilerse ona tevbe nasip eder. Allah hakkiyle bilendir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir." (787).

"Onlar size ezadan başka asla bir zarar yapamazlar. Sizinle muharebe ederlerse arkalarını dönüp kaçarlar. Sonra kendilerine yardım da edilmez." (788).

Bu âyetlerde bildirilen şeylerin hepsi olduğu gibi vâki olmuştur.

Yine münafıkların, içlerinde gizleyip de açığa vuramadıkları şeyleri

---

(784) *Müslim* 52, Kitabü'l- Fiten ve Eşrati's- Saati 5, Babu Helaki hazihi'l- Ümmeti Ba'dühum bi ba'd da *Sevban (r.a.)* 19 (2889) Nolu metni, *Ebu Davud*, Sünen, Kitabü'l- Fiten, Babu Zikri'l- Fiteni ve Delailiha.

Sevbân (r.a.)'dan *İmam Tirmizî* Sünen, Ebvabü'l-Fiten, Babu Ma Câe fi suali'n-Nebiyyi *(s.a.v.)* selâsen fi ümmetihi'de 2177 No metni *Sevbân (r.a.)*'dan *İmam İbn Mace*, Sünen 36 Kitabu'l-Fiten, 9, Babu Ma yekunu minel' Fiten'de 3952 Nolu metni *Sevbân (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(785) Hicr Sûresi âyet: 9. (786) Kamer Sûresi âyet: 45. (787) Tevbe Sûresi âyet: 14, 15. (788) Âl-i İmran Sûresi âyet: 111.

Allah Resûlüne bir bir anlatmıştır; onların yalan yeminlerini, sözlerini ona açık seçik bildirmiştir. Âl-i İmran sûresinin bir âyetinde,

"**Sana açıklayamadıklarını içlerinde gizlerler.**" (789) buyurmuştur.

Yahudiler hakkında Mâide sûresinin bir âyetinde,

"**Onlar kelimeleri** (Allah tarafından) **konulan yerlerinden kaydırıp değiştirirler.**" (790) buyurmuştur.

Yine aynı sûrenin 42. âyetinde,

"**Alabildiğine yalanı dinleyenler, haram yiyenlerdir onlar**" buyurmuştur.

Bedir savaşında Allah'ın takdir edip mü'minlerin de itikad ettiğini açıklayarak şöyle buyurmuştur:

"**Hani Allah size, iki tâifeden muhakkak birinin sizin olduğunu va'-dediyordu, siz ise kuvvet ve silahı bulunmayanın kendinizin olmasını arzu ediyordunuz. Allah da emirleriyle hakkı açığa vurmayı, kâfirlerin arkasını kesmeyi irade buyuruyordu.**" (791).

Bu konuyu açıklayan diğer bir âyet daha:

"**Allah'ın yanında başka bir ilâh daha tanıyan O istihzacılara muhakkak ki biz yeteriz. Onlar yakında** (uğrayacakları akibetleri) **bileceklerdir.**" (792).

Bu âyet nazil olduğu zaman, Resûlullah efendimiz hemen ashabına bunu müjdeledi. Onunla alay edenler Mekke'de birkaç kişi idi. Halkı ondan soğutmaya çalışıyorlardı ve durmadan onunla alay edip eziyette bulunuyorlardı. Allah'ın bu hükmünden sonra hepsi helâk olup gittiler.

Peygamberin korunmasını vaad eden Mâide sûresindeki âyet:

"**Allah seni insanlardan korur.**" (793). Aynı vaad ettiği gibi çıkmıştır. Allah, Resûlünü korumuş ve kimse ona ilişememiştir...

DÖRDÜNCÜ VECİH:
GEÇMİŞ NESİLLERDEN, ESKİ MİLLETLERDEN VE ŞERİATLARDAN HABER VERME

Kur'ân-ı Kerim'in i'caz keyfiyetlerinden biri de eski milletlerden ve dinlerden haber vermesidir ki, bunların hakkında hiç kimsenin bilgisi yoktu.

Ancak hayatını ve ömrünü bu uğurda tüketmiş olan bazı ehl-i kitabın bunlar hakkında bir nebze bilgileri vardı...

---

(789) Âl-i İmran sûresi, âyet: 154. (790) Mâide sûresi, âyet: 42. (791) Enfâl sûresi, âyet: 7. (792) Hicr Sûresi, âyet: 95, 96. (793) Mâide sûresi, âyet: 67.

Fakat Peygambere gelen kitab, bu olup bitenleri harfiyen olduğu gibi anlatıyordu. Bazı ehl-i kitab bilginlerine aynı olaylar sorulduğu zaman, hemen doğruluğunu kabul ediyorlardı. Birçoğu da dayanamayıp Müslüman oluyordu.

Bu gibi olaylara hele eski milletlerin tarih ve yaşayışlarına tahsil ile varılamazdı. Sonra biliyorlardı ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir ümmi idi (okur yazar değildi). Okumaz ve yazmazdı.

Sonra kimsenin yanında da ders almış değildi. Şair ve bilginlerin yanında, meclislerinde de oturup kalkmamıştır (yani meclislerinde hiçbir surette bulunmamıştı). Onların gözlerinden ırak bir yere de gitmemişti. Onun hali onların hiçbirince meçhûl de değildi.

Kitab ehli bunlardan birçoklarını Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i imtihan etmek maksadiyle sorarlardı, anında vahiy inip durumu olduğu gibi onlara aydınlatırdı. Peygamberlerin kavimleri ile aralarında geçen kıssalar gibi... *Musa* ile *Hıdr* arasında, *Yusuf* ile kardeşleri arasında geçen kıssalar gibi. *Ashab-ı Kehf* kıssası, *Zü'l-Karneyn*'in kıssası, *Lokmanla* oğlunun kıssası gibi...

Tüm kâinatın ilk yaradılışı hakkında verdiği ilginç haber gibi... Sonra *Tevrat*'ta, *İncil*'de, *Zebur*'da, *Suhuf-i İbrahim*'le *Suhuf-i Musa*'da yer alan bilgiler gibi... Bütün bunlardan haber vermiştir (Kur'ân-ı Kerim) ve âlimlerin tümü tasdik etmişlerdir, hiç kimse (yalandır!) diyememiştir. Hemen hepsi doğruluğuna boyun eğmişlerdir... Ezelde imanları takdir edilenler bunları duyunca iman etmişlerdir, şekavetleri mukadder olanlar ise inadlarında berdevam olmuşlardır. Bununla beraber ne Nasranilerden ve ne de Yahudilerden bütün düşmanlıklarına rağmen, bu hususta bir şey nakledilmemiştir.

Evet onlar onu yalanlamaya çalışmışlardır... Resûlullah efendimiz onlara karşı hüccetini izhar etmiştir... Onları tevbih etmiştir... Kitablarında geçen bütün olayları (Kur'ân'ın verdiği) bilgiler sayesinde onlara bir bir anlatarak onları müşkül ve mahcub duruma düşürmüştür.

Peygamberimizi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sual yağmuruna tutmuşlardır.

Onlara (yine kendi kitablarında bulunan bilgileri Kur'ân'ın verdiği bilgiler sayesinde) dile getirerek, onlara anlatarak onları perişan etmiştir. Peygamberlerinin haberlerini, ilimlerinin bütün sırlarını, siret ve suretlerini, asıl kitablarında yer aldıkları meseleleri kendileri nasıl gizlediklerini, hulâsa kitablarında olan tüm malûmatı onlara gereği gibi bildirmiştir. Bunların arasında yer alan meseleler:

Ruh, Zü'l-Karneyn, Ashab-ı Kehf, İsa (aleyhisselâm), Recmin hükmü, *İsrail (Ya'kub aleyhisselâm)*'ın kendine haram ettiği şeyler, önceden helâl olup da sonradan azmaları yüzünden kendilerine yasak edilen şeyler...

İşte bütün bunları ve benzeri olayları Kur'ân-ı Kerim ihtiva etmiş ve Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de onlara bir bir bildirmiştir. On-

lar sormuşlardır, Peygamber *(aleyhisselâm)* da tereddütsüz cevab vermiş ve kendisine gelen vahiyleri onlara bildirmiştir.

O, bunları bildirirken kimse (hayır deyip) onu yalanlayamamıştır. Bilâkis pekçoğu, onun doğru söylediğini ve gerçekten peygamber olduğunu açık olarak itiraf etmişlerdir. Yalnız inad yüzünden bile bile onu kıskandıklarından bazıları buna bir türlü yanaşmamışlardır: Necran ehli, İbn Suriya, Ahtab'ın iki oğlu gibi...

Bazıları da *Muhammed*'in anlattıkları böyle değildir. Bizim kitabımızda olanların aksini söylüyor, demişlerse de dikiş tutturamamışlardır. Çünkü onlara Âl-i İmran sûresinde geçen:

"De ki: Eğer doğrucular iseniz haydi Tevrat'ı getirin ve onu okuyun!" (794).

Onları tevbih etmiştir, yüzlerine karşı haykırmıştır. Ondan sonra nice gerçeği itiraf edenler olmuştur. Çünkü hiçbiri Muhammed'in *(aleyhisselâm)* söylediğinin aksini isbat edememiştir. Kendilerini haklı çıkaracak hiçbir şeyi getirememişlerdir. Nihayet Allah Mâide sûresinde bir âyette onlara şöyle hitab etmiştir:

"Ey ehl-i kitab! Size muhakkak Elçimiz geldi, kitabdan gizlediklerinizden birçoğunu size açıklıyor." (795).

Kur'ân-ı Kerim'in i'cazı hakkındaki bu dört vecih son derece açıktır. Hakkında en ufak bir niza ve şüphe yoktur...

Bu vecihlerden başka, Kur'ân-ı Kerim'in i'caz yönlerini bildirecek birçok âyet daha mevcuttur. Mesele birçok meselelerde bir kavmi âciz bırakması, o meselelerin hakkında o kavmin bir şey yapamayacağını açıklaması bu nevi i'cazlardandır. Bakara sûresinin bir âyetinde Yahudilere meydan okuması da bu nevi i'cazlardandır:

"De ki: Allah indinde, âhiret yurdu yalnız sizin içinse haydi ölümü temenni ediniz!" (796).

Ebu İshak ez- Zeccac der ki:

Bu âyette, peygamberin, peygamberliğini isbat edecek pek büyük ve kuvvetli bir hüccet (delil) vardır. O onlara (haydi ölümü isteyiniz!) diye meydan okumuştur. Ve içlerinden hiçbirinin buna cesaret edemeyeceğini açık bir şekilde anlatmıştır. Bu sebeble hiç kimse ölümü temenni edememiştir.

Bu hususta Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* efendimizi dinleyelim:

"Nefsim yed-i (kudretinde olan Allah'a) **yemin ederim ki, bunu onlar-**

---

(794) Âl-i İmran sûresi, âyet; 93. (795) Mâide sûresi, âyet; 15. (796) Bakara sûresi, âyet; 94.

dan hiç kimse söyleyemez. Söylemeye kalkışsa kendi tükrüğü ile (olduğu yerde) **boğulup kalır** (yani yerinde hemen cansız düşer)." (797).

İşte Allah Resûlünün gerçek peygamber olduğunu açıklamak ve isbat etmek için, onları böyle bir temenniden alıkoymuştur. Ona vahyedilen kitabın da hak olduğunu onlara beyan etmiştir. Çünkü içlerinden hiçbiri ölümü temenni edememiştir. Oysa onu yalanlamak için can atarlardı... Ah bir ellerinden gelseydi hemen faaliyette bulunacaklardı. Lâkin Allah dilediğini yapar.

İşte böyle onun mucizesi zahir oldu, hücceti apaçık meydana çıktı...

Ebu Muhammed el- Asilî der ki:

"... Onlara hayret ediyorum doğrusu. Allah peygamberine bunu emrettiği günden beri onlardan hiçbir topluluk hattâ hiçbir fert bu cesareti gösterememiştir. Bu hâlâ canlılığını devam ettirmektedir. Onlardan herhangi bir kimseyi imtihan etmek isteyen kişi buna tevessül edebilir..."

Mânâ yönünden mübâhele âyeti de böyledir: Nasranilerin din liderleri gelip de (kendilerine İslâm arzedildikten sonra) İslâm'dan kaçındıkları zaman, Âl-i İmran sûresindeki şu âyetle onlara peygamberimizin meydan okuması emredilmiştir:

"Artık sana (bu) **ilim geldikten sonra, kim seninle onun hakkında çekişirse, de ki: "Gelin oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım, sonra** (hepimiz bir arada olarak) **dua ve niyaz edelim de Allah'ın lânetini yalancıların üstüne okuyalım."** (798).

Peygamber *(aleyhisselâm)* onlara meydan okudu ama onlar yanaşmadılar ve cizye ödemeyi kabul ettiler. Çünkü böyle bir şeye yanaşamazlardı. Çünkü büyükleri kendilerini bu hususta uyarmıştı: (Biliyorsunuz ki O, bir peygamberdir; peygamber, bir kavmi lânetledi mi, büyük küçük kimse kalmaz, hepsi helâk olup gider...)

Bakara sûresindeki şu âyet de bu nevi i'cazlardandır:

"Eğer kulumuza indirdiğimiz (kitab) **dan şüphe içinde iseniz, haydi benzerinden bir sûre getiriniz.." —Eğer yapamazsanız** (ki) **asla yapamazsınız —"** (799) âyetine kadar...

Kendilerine meydan okunmuştur. Lâkin onlar kendilerine yapılan teklifi yapamamışlardır ve yapamazlar da, yapamayacaklar da... Az evvelki âyette de görüldüğü gibi i'caz (âciz bırakma) keyfiyeti mevcuttur...

Dinleyicilerinin kalblerine korku ve dehşet saçması da Kur'ân-ı Kerim'in i'caz keyfiyetindendir. Kur'ân-ı Kerim okunurken, ondaki olan ma-

---

(797) *İmam Beyhakî*, Kelbi tarikiyle *Ebu Salih*'den, o da *İbn Abbas (r.a.)* vasıtasıyla gelen rivayeti, *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.)*'den ceyyid bir senedle *İbn Abbas (r.a.)*'dan tahriç ettiğini; *Aliyyü'l-Karî*, Şifa Şerhi C.1, Shf. 326 kaydetmiştir.

(798) Âl-i İmran sûresi, âyet: 61. (799) Bakara sûresi, âyet: 23.

nevî mehabet kişinin, bilhassa yalanlayanların kalblerine müdhiş bir korku verir. Bunun içindir ki, münkirler ve dinsizler Kur'ân'ı dinlemek istemezler, duydukça veya dinledikçe rahatsız olurlar. Nitekim bu hakikatı Allah İsra sûresinde şöyle tescil buyurmuştur:

"Andolsun bu (ihtarı) **şu Kur'ân'da türlü türlü şekillerde açıklamışızdır. Ta ki iyice düşünüp ibret alsınlar. Halbuki bu onların** (haktan) **nefret etmelerinden başka hiçbir şeyi artırmıyor."** (800).

Bu bakımdan okuyan kimsenin hemen kesmesini, devam etmemesini isterler (801).

Bu sebeble Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz Kur'ân onu istemeyene güç gelir. Halbuki O, Hak ile batılı ayıran en güzel bir hakemdir!" (802).

MÜ'MİNE gelince:

Mü'min onu dinleyince devamlı olarak heyecan ve dehşete kapılır, okuduğu zaman ona karşı olan meyli ve sevgisi artar, âdeta bir incizab haline dönüşür. Bu korku ve heybet ayrıca ona sevinç ve ferahlık kazandırır. Cenab-ı Hak bu keyfiyeti şöyle açıklar:

"Rablerine derin saygı göstermekte olanların ondan tüyleri ürperir, sonra da hem derileri, hem kalbleri Allah'ın zikrine (yatışıp) **yumuşar."** (803).

"Eğer biz Kur'an'ı bir dağ başına indirseydik, muhakkak ki onu Allah korkusundan baş eğmiş, parça parça olmuş görürdün. Bu misaller (yok mu) **işte biz onları, insanlar düşünsünler diye irad ediyoruz."** (804).

Mânâsını ve açıklamasını bilmeyen kımselere dahi bu korkuyu vermesi, bize bunun ancak Kur'ân'a has bir özellik olduğunu bildiriyor.

Bir Nasranî'den mervidir: "Kur'ân okuyan bir adamın yanından geçerken durup ağlamış... Kendisine neden ağlıyorsun, diye sorulduğunda şu cevabı vermiş:

— "Yüreğime indirdiği hüzün ve o muazzam nazminden dolayı ağlıyorum!".

Onun bu mehabeti birçok kimselere Müslüman olmadan önce de Müslüman olduktan sonra da vaki olmuştur. Onlardan kimi ilk dinlediğinde hemen İslâmiyeti kabul etmiştir, kimi ise inadından dolayı küfürde devam etmiştir.

---

(800) İsra sûresi, âyet: 41 ve 46. (801) Zamanımızda da böylelerine tesadüf etmek mümkündür. Kur'ân'dan çok korkanlara ve onu dinlemekten ürkenlere sık sık rastlanmaktadır. (M).

(802) *"Deylemî,* Müsnedü'l-Firdevs'te *Hâkim b. Ümeyr*'den merfu olarak rivayet etmiştir..." *Aliyyü'l-Kaari* Şifa Şerhi, C.1, 329.

(803) Zümer Sûresi, âyet: 23. (804) Haşr Sûresi, âyet: 21.

Sahih'te, *Cubeyr b. Mut'im (radıyallahu anh)*'dan rivayet edilmiştir. Dedi ki:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i, bir akşam namazında (VET-TÛRİ) sûresini okurlarken dinledim. O:

"**Yoksa onlar bir şeysiz olarak mı yaratıldılar. Yahut** (kendilerinin) **yaratıcıları kendileri midir?!**" (805) âyetine ulaşınca, kalbim İslâm'a doğru uçmaya başladı, içim içime sığmaz oldu." (806).

Diğer bir rivayette şöyle demiştir:

"**Bu, kalbime ilk İslâm kıvılcımını atan ve yerleştiren olmuştur.**" (807).

Utbe b. Rabia (807)'dan:

Kavminin ihtilâfını peygamberle görüşmek üzere geldiğinde, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ona: (HAMİM. KİTABU'N- FUSSILET...) *sûresinden okumaya başladı.*

"**Onlar** (bu beyandan sonra yine imandan) **yüz çevirirlerse de ki: "Ad ve Semud**(u çarpan) **yıldırım gibi size de bir azab**(ın gelip çatabileceğini) **hatırlatırım.**" (808).

Utbe eli ile Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ağzını tuttu ve Allah aşkına yeter okuma, dedi (809).

Diğer bir rivayet (810):

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* aynı sûreyi okumaya koyuldu, *Utbe* ellerini arkasına koyarak dinlemeye başladı. Peygamber *(aleyhisselâm)* aynı sûrenin Secde âyetine kadar gelince, beraberindekilerle birlikte secdeye vardı.

Utbe bunun üzerine ona ne söyleyeceğini bilemedi. Hemen ehline döndü. Kavmine çıkamadı. Nihayet kavmi gelip sebebini öğrenmek istediklerinde onlara şöyle diyerek özür beyan etti:

— Allah'a yemin olsun ki, öyle şeylerle bana hitab etti ki, bu güne kadar kulaklarım onun gibisini duymamış ve dinlememiştir. Ona ne diyeceğimi bilemedim.

Ona itiraza hazırlanan birçok kimselerden aynı şey nakledilmiştir. Kendilerine arız olan heybet ve korkudan dolayı itirazdan vazgeçmişlerdir...

---

(805) Tûr Sûresi, âyet: 35

(806) *Buharî* Sahih 10, Kitabü'l-Ezan, 99, Babu'l-Cehri fi'l-Magrib'de *Cübeyr b. Mu'tim*'den, *Müslim*, Sahih, 4. Kitabu's- Salâti 35, Babu'l- Kıraeti fi's- Subhi 174, (463)'de yine *Cübeyr b. Mut'im (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir. *Ebu Davud*, Sünen Kitabü's- Salât, Babu Kadri'l- Kıraeti fi'l- Mağrib de yine *Cübeyr b. Mut'im (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(807) *Utbe b. Rebia*. Bedir harbinde katledilenlerden biridir.

(808) Fussilet Sûresi, âyet: 13

(809) *İmam Begavi*, Mealimü's- Sünen adlı tefsirinde *Cabir (r.a.)* keza *Ebu Ya'la*'da ondan rivayeti tahriç etmiştir.

(810) *İbn İshak*, *Siyretü'n- Nebiyyi'de Muhammed b. Kâabi'l- Kurazî*'den tahriç etti.

Anlatıldığına göre, *İbni'l- Mukaffa'* itirazda bulunmak ve bil-fiil buna yeltenmek istemiştir. Giderken bir sahabinin, Hud sûresindeki,

"Ey yer, suyunu yutuver" âyetini okuduğunu görünce, hemen vazgeçmiş, yazıp hazırladığı itiraznâmeyi imha etmiştir. Ve demiştir ki: "Şehadet ederim ki, buna itiraz olunmaz! Çünkü O, beşer kelâmından değildir!".

İbni'l- Mukaffa' asrının en ileri gelen edebiyatçılarından idi...

Endülüs'ün en beliğ ve edip insanlarından olan *Yahya b. Hakem el- Gazzal* da aynı teşebbüste bulunmuş, Ihlâs-ı Şerife bir nazire hazırlamaya koyulmuş, fakat kendisine öyle bir haşyet (korku) arız olmuş ki, sonunda kalbi yumuşamış ve tevbe etmek mecburiyetinde kalmıştır...

KUR'ÂN-I KERİM, DÜNYA DURDUKÇA DURACAKTIR

Kitab-ı Mübin'in sayılan i'caz yönlerinden birisi de, onun yokluğa mahkûm olmayan, dünya durdukça duracak olan bir kitab olmasıdır. Çünkü Cenab-ı Hak kıyamete kadar onun korunmasını tekeffül etmiştir ve Hicr sûresinde,

"Zikri (Kur'ân'ı) **indiren biziz biz ve onun koruyucuları da elbette ki biziz"** (811) buyurmuştur.

Yine Fussilet sûresinde,

"Ne önünden ve ne de arkasından ona batıl gelemez" (812) buyurmuştur.

Diğer peygamberlerin mucizeleri, bilindiği gibi kendileri ile birlikte geçip gitmiştir, ancak haberleri kalmıştır. Aziz kitabımıza gelince: İndiği günden bu yana bindörtyüz küsur sene geçtiği halde, hâlâ ayakta dimdik durmaktadır. Âyetleri bahir ve mucizeleri gözler önünde zâhir olmaktadır. İşte onun bu hücceti düşmanlarını kahretmektedir... Ona itiraz etmek imkânsızdır.

Asırlar boyunca bunca beyan ehli, lisan ilmine hakkiyle vâkıf flologlar, belâgat liderleri ve güzel konuşma, mükemmel ifade etme yeteneğine sahib edebiyatçılar gelip geçmiştir. İçlerinde mülhitler de vardı... Hem de sayısız bir halde idiler. Şeriata muarız ve hattâ saldırganların sayısı da hayli kabarıktı. Buna rağmen onların hiçbiri Kur'ân'a karşı çıkamadı, onu itibardan düşürecek bir eser şöyle dursun iki kelimelik bir yazı bile bırakamadı...

Makul bir yerme de yapamadı. Onların bütün teşebbüsleri akamete uğradı, acz içinde kıvranıp elleri böğürlerinde kaldı, arkası üstü yuvarlanıp gitti...

---

(811) Hicr sûresi, âyet: 9. (812) Fussilet sûresi, âyet: 42.

KUR'ÂN'DAN BIKILMAZ

İmamlardan bir cemaat ve onlardan sonra gelen âlimlerden bir tâife, Kur'ân-ı Kerim'in i'caz yönlerini daha da artırarak şöyle demişlerdir:

Kur'ân-ı Kerim'in i'caz yönlerinden birisi de, onu okuyan kişinin usanmamasıdır, okudukça kendinde daha çok okuma arzusu belirmesidir.

Okuyan kimse bezmediği gibi, dinleyicisi de bezmemektedir. Bilâkis devamlı okumaya koyulmak kişinin neşesini artırır ve bambaşka bir halavet kazandırır. Muhabbetini artırır. Böylece onun güzelliği ve müessiriyyeti devam edip gider.

Öteki kitablar ve sözler öyle mi ya?!

Ne kadar edibâne yazılırlarsa yazılsınlar, kişi onları ancak bir kere okuyabilir, ikincisinde usanır, bıkar ve okuyamaz. Israr edilse bile canı sıkılır, fırlatıp atar.

Kitabımızın başka bir özelliği de, kişi yalnız kaldığı vakit onu okuduğu zaman lezzetyap olmasıdır. Buhranlı anlarında okuyunca içindeki tüm sıkıntılar gider, içini ferahlık ve sevinç kaplar, âdeta içi içine sığmaz hale gelir.

Diğer kitablarda bu lezzet ve bu müessiriyyet yoktur. Halkı celp etmek için birçok lâhinler ve usuller icad ettiler ama nâfile! Yine de onlara rağbet eden yoktur. Bu sebepledir ki, Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu şöyle vasfetmişlerdir:

"Tekrar tekrar okundukça eskimez! İbret levhaları bitmez tükenmez. Akıllara hayretlik veren hususiyetleri bitmez. O fasldır (Hak ile batılı birbirinden ayıran bir kitabdır), **şaka değil!.. Âlimler ondan doymaz. Arzular onu bırakmaz** (ondan meyletmez). **Diller onunla dolanmaz. O öyle bir** (kitabdır) **ki, cinler onu dinledikleri zaman:**

"Rüşde hidayet eden pek acayip bir Kur'ân dinledik" deyinceye kadar ayrılmadılar." (813).

KUR'ÂN-I KERİM BÜTÜN İLİM DALLARINI İÇİNE ALMIŞTIR

Genel olarak Arabların, özel olarak da, nübüvvetinden önce Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in görmedikleri, duymadıkları birçok ilim ve marifet dallarını ihtiva etmesi, Onun i'caz yönlerindendir. Milletlerin âlimleri de bilmedikleri gibi, kitabları da ihata etmemiştir. Onun sunduğu o akıllara durgunluk veren bilgiler...

Evet, onda Şeriat ilimlerinin beyanı verilmiştir. Muarızları susturmak için aklî delilleri onda bulmak mümkündür. Muhalif milletlerin edebiyatçılarını, onun gösterdiği kuvvetli buhranlarla, açık, seçik delillerle, maksadı hemen belirten pek kolay usûl ve sistemlerle, susturmak da mümkündür.

---

(813) *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabu, Sevabi'l- Kur'ân, Babu Ma Câe fi Fadli'l- Kur'ân'da *İmam Ali (k.v.)*'den *Hârisi Âver* tariki ile tahriç etmiştir. Hadis No. 2908.

Nâzil olduğu günden bu yana yukarıda da arzettiğimiz gibi, birçok sözümona ağzı lâf eden, kafası çalışan kimseler çıkmış, türemiş ve ona kafa tutmaya teşebbüs etmiştir, fakat güçleri yetmemiş, her defasında da yenik düşmüşlerdir:

Şimdi o güçlü delillerden birkaç tanesini zikredelim:

"(Habibim) **de ki: Onları ilk defa yaratan diriltecek. O her yaratmayı hakkiyle bilendir.**" (814).

"**Gökleri ve yeri yaratan** (Allah) **kendileri gibisini yaratmaya kaadir değil midir?**" (815).

"**Eğer her ikisinde Allah'tan başka tanrılar olsaydı, bunların ikisi de muhakkak ki harab olup gitmişti.**" (816).

"**Biz O kitabta hiçbir şey eksik bırakmadık.**" (817).

"**And olsun ki biz bu Kur'ân'da insanlar için, nasihat kabul etsinler diye, her misalden** (örnekler) **gösterdik.**" (818).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuşlardır:

"**Allah Kur'ân'ı emredici, nehyedici, uyulan, başlı başına nurlu bir yol, dillerden düşmeyen bir örnek olarak göndermiştir: İçinde sizin, sizden öncekilerin ve sizden sonra** (gelecek)**lerin de haberi vardır. Aralarınızda ceryan edecek olayların da hakimidir o. Çok okumak onu eskitmez. Garaibi bitmez! O gerçektir, şaka değildir. Onunla söyleyen doğru söyler... Onunla hükmeden adaletle hükmetmiş olur. Onunla savunan daima muzaffer olur. Onun ışığında taksim eden herkese hakkını tam vermiş olur. Onunla amel eden Me'cur olur... Ona temessük eden** (sarılan) **dosdoğru bir yola kavuşmuş olur. Ondan başkasından hidayeti isteyeni Allah saptırır, ondan başkasiyle hükmedenin de Allah belini kırar** (helâk eder). **O, hüküm ve hikmetleri içine alan bir zikirdir. Apaçık nurdur. Dosdoğru bir yoldur. Allah'ın sapasağlam** (muhkem) **bir ipidir** (*). (Her hastalığa) **yararlı olan bir şifadır. Kendisine sarılanı korur. Kendisine tabi olanı kurtarır... Eğri büğrü olmaz ki düzeltilmeye muhtaç olsun!** (Doğrudan) **meyletmez ki kınansın... Acaip** (ve garibi) **bitmez. Çok okumak** (ve tekrarlanmak)**la eskimez.**" (819).

İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'dan aynı bunun gibi bir hadîs rivayet edilmiştir. O hadîste şöyle geçmektedir.

"**İçinde ihtilafa mahal bir şey yoktur! Zarafeti ve göz alıcılığı asla kayıp olmaz!.. İçinde öncekilerin de sonrakilerin de haberi mevcuttur.**" (820).

---

(814) Yâsin Sûresi, âyet: 79. (815) Yâsin Sûresi, âyet: 81. (816) Enbiya Sûresi, âyet: 22. (817) En'âm Sûresi, âyet: 38. (818) Zumer Sûresi, âyet: 27.

(*) Allah'ın ipi olmaz burada bu tabir mecazî anlamda kullanılmıştır. Yani kişiyi Allah'a ulaştıran, yaklaştıran bir kanundur, demektir. (M).

(819) 813 Nolu tahrice bakılmalıdır.

(820) Hâkim El-Müstedrek'de *İbn Mes'ud (r.a.)* tahriç etmiştir.

Kudsî bir hadîs:

Allah (c.c.) Muhammed *(aleyhisselâm)*'a şöyle hitab etmiştir:
"Ben sana öyle bir yepyeni Tevrat(a benzer) **bir kitab göndereceğim ki, sen onunla, kör gözleri, sağır kulakları, kapalı kalpleri açacaksın!**

İlim menbaları ondadır... Ondadır. Fehm-i hikmet ve kalblerin baharı!..." (821).

Ka'b'dan:
"Kur'ân'dan ayrılmayın. Çünkü O akılların anlayış gücünü artırır ve O Hikmetin nurudur!".

Allah onun hakkında şöyle buyurmuştur:
"Bu (Kur'ân) **insanlar için bir beyandır.** (Fenalıktan) **sakınanlar için de bir hidayet, bir öğüttür."** (822).
Yine Allah buyurmuştur:
"Şüphesiz ki bu Kur'ân İsrail oğullarına, hakkında kendilerinin ihtilaf edegeldikleri şeylerin pek çoğunu açıklar." (823).

İşte böylece Kur'ân-ı Kerim'de nazmının vecizliği...
Kelimelerinin efradını cami ağyarını mâni oluşu ile birlikte, kendinden önce gelen ve kendi (büyüklükte) iki katı olan kitablardaki tüm bilgi ve haberleri içine almıştır...

DELİL İLE MEDLÜLÜ'nü bir arada yürütmesi

Bu da Kur'ân-ı Kerim'in i'caz keyfiyetlerindendir. Kur'ân-ı Kerim'in hem nazmı hem mânâsı güzeldir. İ'caz ve belâgatı akılları hayrete düşürecek kadar mebzûldür. Onun belâgati esnasında; emri, nehyi, va'dı ve tehdidi yer almaktadır.

Onu okuyan, hüccetin yerini teklif ile birlikte, tek kelâmdan ve münferit (tek) sûreden hemen anlar.

HİÇBİR MANZUMA UYMAYAN VE UYMAYACAK OLAN KENDİNE HAS BİR MANZUM İÇİNDE BULUNUŞU DA ONUN İ'CAZ KEYFİYETİNDENDİR

Görülmemiş bir manzum şeklinde olması, nesir şeklinde olmayışı da onun büyüklüğü ve i'caz gücünü ifade eder.

---

(821) *İbn Darir,* Fedaili'l-Kur'ân'da *Kâb*'dan rivayeti tahriç etmiştir. Ayrıca *İbn Ebi Şeybe* de *Mugıs b. Summa* mürsel ve merfû olarak rivayeti tahriç etmiştir.
(822) Âl-i İmran Sûresi, âyet: 138.
(823) Neml Sûresi, âyet: 76.

Çünkü manzûm, insanlara daha kolay gelir (okumak için), kalbler daha çabuk ve güzel ezberler, kulaklara daha yumuşak gelir... Anlayışlara veya kavrayışlara tat verir. İnsanlar buna daha meyyâldir, arzular ona daha dönüktür.

KUR'ÂN-I KERİM'İN KOLAY ÖĞRENİLMESİ VE EZBERLENMESİ

Onun bu hususiyeti de i'caz keyfiyetini beyan eder... Cenab-ı Hak bunu kulları için kolaylaştırmıştır. Hem çabuk öğrenilir ve hem de çok kısa zamanda ezberlerler...

Bu hususu Allah şöyle beyan eder:

"And olsun ki biz Kur'ân'ı düşünmek için kolaylaştırmışızdır. O halde düşünen var mıdır?" (824).

Diğer milletlere gelince: Onların kitablarını — bunca zaman geçmesine rağmen — bir kişi bile ezberleyememiştir, nerde kaldı ki; kitle halinde insanlar onu ezberlesin..

Kur'ân-ı Kerim'i küçük çocuklar çok kısa zamanda hemen ezberlerler... (İşte bu da onun özelliği ve büyüklüğünü bildirir bizlere...)

Kur'ân-ı Kerim'in özelliklerindendir:
Eczasının birbirine benzemesi... Envaının hüsn-ü terkibi... Kısımlarının mütenasip bir biçimde oluşu... Bir kıssadan diğerine geçerken son derece güzel ve cazip bir tavır alışı... Bir sûrenin; emir, nehiy, haber, istihbar, va'd, vaid, peygamberliği isbat etmesi, tevhid, tefrid, tergip, terhip gibi birçok hususları ihtiva etmesi... Bunları ihtiva ederken en ufak bir eksilme ve belâgat kuvvetinden en ufak bir şeyi yitirme gibi şeyler de mevcud değildir...

Oysa insanların sözleri ne kadar fasih olursa olsun, bu gibi hususlara şümûlü bulununca, hemen gücü zayıflar, edebiyattaki derecesini ve mevkisini yitirir, güzelliği azalır, lâfızları çelişir bir hal alır.

Şimdi sen bir *(Sâd)* sûresinin ilk kısmını şöyle bir düşünürsen şunları göreceksin: Kâfirlerin haberlerini... Birbirleri ile nasıl çeliştiklerini... Kendilerinden evvel nice nesillerin helâk edildiğini... *Muhammed (aleyhisselâm)*'a inen kitaba karşı nasıl bir taaccübe kapıldıklarını... Elebaşlarının küfürde nasıl birleştiklerini... Sözlerinden kıskanç oldukları nasıl meydanda olduğu... Onların nasıl âciz bırakıldıkları... Nasıl (sözce ve hareketçe) zaafa düşürüldükleri... Dünya ve âhirette nasıl rüsvay edilecekleri... Kendilerinden önce gelen milletlerin de peygamberlerini nasıl yalanladıklarını... Ve bu yüzden onlar nasıl helâk edildiklerini (küfürlerinde ısrar ettikleri takdirde)

(824) Kamer Sûresi, âyet: 17.

nasıl aynı âkibete maruz kalacaklarını... Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in, onların yaptıkları bunca eziyet ve işkence karşısında nasıl sabretmesi gerektiğini.. Ve nasıl teselli edildiği...

Aynı sûre bundan sonra *(Davud aleyhisselâm)*'ın ve diğer peygamberlerin kıssalarına geçiyor. İşte bütün bunlar tek sûrede ve en veciz bir biçimde, en güzel bir nizam içinde geçmektedir.

Kur'ân'da, daha nice böyle az kelimeler, uzun anlamlı cümleler ihtiva etmiştir!..

İşte bütün bunlar Kur'ân-ı Kerim'in i'caz yönlerinde zikredilmiştir.

Onun daha nice böyle özellikleri de vardır ki, bu bölümümüzde temas etmedik. Çünkü onların çoğu onun belâgat babına dahildir.

İ'cazı hususunda bunun münferit bir fen (dalı) olmasını istemedik. Ancak belâgat fenlerini açıklayan babta anlatılmıştır (bunlar).

Yukarıda arzettiğimiz birçok keyfiyet de onun özellikleri ve faziletleri arasında yer alır; i'caz bölümünde değil... Çünkü i'caz'ın hakikatı, yukarıda zikrettiğimiz o dört vecihtedir. Bu, orada aranmalıdır. Zira o dört vecihten sonra (zikredilenler), Kur'ân-ı Kerim'in bitmeyen özellikleri ve akılları durduracak hususiyetlerindendir...

AY'IN İKİYE BÖLÜNMESİ VE GÜNEŞ'İN DURDURULMASI

Cenab-ı Hak şöyle buyurmuştur:

"**Saat yaklaştı.** Ay (ikiye) **ayrıldı. Onlar, bir mucize görseler yüz çevirirler ve "Müstemir bir büyüdür" derler.**" (825).

Allah (c.c.) Ay'ın ikiye ayrılışını mâzi sığasiyle haber vermiştir. Kâfirlerin mucizelerden nasıl yüz çevirdiklerini de Kamer sûresinin ikinci âyetinde belirtmiştir.

Müfessirlerle ehl-i sünnet âlimleri bu mucizenin vukuunda söz ve fikir birliği etmişlerdir.

Bize, *Hüseyin b. Muhammed el- Hafız, Kadı Sirac b. Abdullah, el- Asilî, el- Mervezî, el- Firebrî, el- Buharî, Musedded, Yahya, Şu'be, Süfyan, el- A'meş, İbrahim, Ebu Ma'mer,* (senediyle);

İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'dan nakletmiştir:

"**Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**in zamanında Ay, bir kısmı**

(825) Kamer Sûresi, âyet: 1, 2.

dağın üstünde bir kısmı da altında olmak üzere ikiye ayrıldı ve Allah'ın Elçisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, (Şahit olun!) **buyurdu."** (826).

Mücahid'in rivayeti:

"Biz Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**le beraber iken..."**

A'meş'in naklettiği tarik (sened)lerin bazılarında, *"Mina'da"* kaydı geçmektedir.

Esved'in rivayeti:

"Öylesine (bölünmüştü ki) **dağı, Ay'ın bölünen kısımları arasında gördüm."**

Mesruk'un rivayetinde bu olay (Mekke'de) vâki olmuştur. Bu rivayette şu kayıd da mevcuttur:

"Kureyş kâfirleri dediler ki: "Muhammed sizi büyüledi..." İçlerinden biri:

"Şayet Muhammed Ay'ı büyüledi ise, O'nun büyüsü yeryüzünün tümünü saramaz ya! Şu halde diğer ülkelerden gelenlere sorun, bakalım onlar da bunu görmüşler mi?" dedi.

Bilahare diğer ülkelerden gelenlere sordular, onlar da gördüklerini haber verdiler.

Semerkandî aynısını *Dahhak*'tan nakletti ve dedi ki:

"*Ebu Cehil*, (Bu bir sihirdir, dedi, etrafa haber salın, hele onlar da aynı şeyi görmüşler mi?). Etrafa haber saldılar, gelen haber şu idi:

— Evet biz de Ay'ın ikiye bölündüğünü gördük! Bunun üzerine kâfirler:

"Anlaşılan, bu müstemir (ardı arkası kesilmeyen) **devamlı bir büyüdür."**

Alkame de aynısını *İbn Mes'ud*'dan rivayet etti. Bu dört (zat) da *Abdullah*'tan aynısını nakletmişlerdir. *İbn Mes'ud*'un naklettiğini, ondan başkaları da nakletmişlerdir: *Enes, İbn Abbas, İbn Ömer, Huzeyfe, Ali, Cubeyr b. Mut'im (radıyallahu anhüm)* gibi isimler onlardan bazılarıdır.

---

(826) *İmam Buharî*, Sahih, 61, Kitabu'l- Menakıb 37, Babu suali'l- Müşrikiyne en yüriyyehümü'n-Nebiyyü âyeten feerahüm inşikake'l- Kameri'de *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan aynı kitab aynı babda *Enes b. Malik (r.a.)*'dan değişik lafızlarla aynı mucize-i Nebeviyeyi tesbit ve tahriç eylemiştir. Ayrıca aynı kitab aynı babda *Abdullah b. Abbas (r.a.)*'dan bir rivayeti tahriç eylemiştir. *İmam Müslim*, Sahih 50, Kitabu Sıfati'l- Münafıkıyne ve Ahkamihim 8, Babu İnşikaki'l- Kameri'de 43 (2800) 44 (....) 45 (....) Nolu metinlerde *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan tahriç edilen üç metni tahriç etmiştir. 46 (2802) 47 (...) de *Enes (r.a.)*'dan 48 (2803) de *Abdullah b. Abbas (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir. Sünen-i Tirmizî, Ebvabü't- efsiri'l- Kur'ân-ı ve min sûreti'l- Kamer, 3281 Nolu metni *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)* 3282 Nolu metni *Enes (r.a.)*'dan 3284 Nolu metni *İbn Ömer (r.a.)*'dan 3285 No'da *Cübeyr b. Mut'îm'*-den 3286 No'da *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir. 2183 Nolu metni Ebvabü'l-Fiten, Babu Ma Câe fi inşikaki'l- Kamer'de *İbn Ömer*'den tahriç eylemiştir. *İmam Ahmed b. Hanbel Müsned*'inde üç sahabinin her birinden ayrı ayrı rivayeti tesbit etmiştir. Mesruk tarikiyle gelen rivayeti *Beyhakî* Delailü'n-Nübüvve'de tahriç etmiştir. *Cerir ve İbn Hatem*'den gelen *Ebu Naim* Delaili'nde tahriç eylemiştir.

Ebu Huzeyfete'l- Erhabî'nin yaptığı rivayete göre, *Ali (k.v.)* şöyle demiştir:

"**Biz Peygamber** *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**le iken Ay ikiye ayrıldı.**"

Enes (radıyallahu anh)'dan:

"**Mekkeliler, Peygamber** *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**den, kendilerine mucize göstermesini istediler. Bunun üzerine Ay'ın iki kısma bölünüşünü** (mucize olarak) **onlara gösterdi. Nihayet Hira** (dağını) **bölünen o iki kısım arasında gördüler.**" (Bunu Enes'ten Katade rivayet etti). (827).

Ma'mer ve diğerlerinin *Katade* tariki ile *Enes*'ten *(radıyallahu anh)* naklettikleri rivayette ise şöyle geçmektedir:

"**Onlara Ay'ın ikiye bölünüşünü gösterdi.**"

Bunun üzerine:

"**Saat yaklaştı ve Ay iki** (parça)**ya ayrıldı.**" (828) **âyeti nazil oldu.**"

Aynı hadîsi, *Cubeyr b. Mut'im (radıyallahu anh)*'dan, oğlu *Muhammed* ve torunu *Muhammed*'in oğlu *Cubeyr* de rivayet etmişlerdir.

Aynı hadîsi, *İbn Abbas'dan (radıyallahu anhüma)* da, *Übeydullah b. Abdillah b. Utbe* rivayet etmiştir.

İbn Ömer'den *Mücahit* rivayet etmiştir. *Ebu Abdurrahman b. es- Sülemî ve Müslim b. Ebî İmran el- Ezdî* (aynısını) *Huzeyfe (radıyallahu anh)*'dan nakletmişlerdir.

Hulâsa, bu hadîslerin tarikleri (senedleri) sahihtir. Âyet ise, son derece sarihtir. "Eğer böyle bir hadîse ceryan etseydi, bütün yer ehli bundan haberdar olurdu. Çünkü bu açık bir şeydir" diyen bayağı kimselerin sözüne iltifat edilmez. Çünkü bize, bütün yer ehli o gece Ay'ı gözlemişlerdir de, görememişlerdir, gibi bir haber nakledilmemiştir. Gözetledikleri hakkında, bir yalan üzere ittifakları muhal olan bir topluluktan bir haber bize kadar gelse bile yine aleyhimizde bir delil olmaz. Çünkü Ay her yerde aynı minval üzere görülmez. Bir ülkeye, başka ülkeden önce doğmuş olabilir.

Bunun tersi de mümkündür... Bulut ve yüksek dağlar gibi şeyler Ay ile ülke arasına girebilir de o ülkenin sakinleri Ay'ı göremezler. Bu sebebledir ki, bazı memleketlerde Ay tutulması görülürken, diğer bazı memleketlerde böyle bir şey görülmüyor. Bazısında Ay'ın tümü tutulurken, bazısında bir parçası tutulmaktadır. Bazı ülkelerde, Ay tutulması nedir bilmezler. Bunu ancak bu gibi olaylara hakkiyle vukufiyeti olanlar bilirler. Bu, Aziz, Âlim olan (Allah'ın) takdiridir...

Ay mucizesi geceleyin vaki olmuştur. İnsanlar umumiyetle geceleyin hûdu ve sükûn içinde istirahata çekilmişlerdir. Kapıları kapamak, ev içinde dolaşmaktan başka bir şey düşünmezler. Sonra gök işlerinden herkes anlayamaz. Onları ancak kendisini buna veren ve devamlı olarak Ay ve Güneşi

---

(827) 826 Nolu tahrice bakınız.

(828) Kamer Sûresi, âyet: 1.

gözetleyenler bilirler. Bu sebebledir ki; birçok yerlerde Ay tutulur da kimsenin haberi bile olmaz. Ancak haberdar edildikten sonra bilirler Ay'ın tutulduğunu...

Kendilerine güvenilen bazı şahıslar, geceleyin gökyüzünde görünen nurlar saçan büyük yıldızlar (Kuyruklu yıldız) gördüklerini anlatırlar da bu hususta kimsenin bilgisi olmaz.

PEYGAMBER (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) İÇİN GÜNEŞİN HABSEDİLMESİNE GELİNCE

İmam Tehavî bu hususta, *Esma binti Umeys* (829)'den iki tarikten *Mişkilü'l-Asar* hadîs rivayet etmiştir:

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in, mübarek başı Hazreti Ali'nin kucağındayken, kendisine vahyolundu. İmam Ali ikindiyi, güneş batıncaya kadar kılmamıştı. (Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den) O vahiy hali geçtikten sonra buyurdu:

— Ya Ali, ikindiyi kıldın mı?

— Hayır! Kılamadım. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu:

"Allahım, O, şüphesiz senin ve Resûlünün taatındaydı, güneşi ona geri çevir!".

Esma dedi ki:

"Onu gördüm. Battıktan sonra tekrar doğdu, dağların ve yerin üzerinde durdu. Bu Hayberin es- Sahbâ semtindeydi."

Denildi ki: Bu iki hadîs sâbittir ve râvileri de sika (kendilerine güvenilen kimseler)'dir.

İmam Tehavî naklediyor: *Salih oğlu Ahmed* diyordu ki:

İlmi kendine yol (meslek) edinen kimse için, *Esma*'nın naklettiği hadîsi ezberlemekten yüz çevirmesi yakışık almaz. Çünkü o, Nübüvvet alâmetlerindendir.

Bukeyr oğlu Yunus (Ziyadetü'l- Megazî) de rivayet etmiştir. Bu rivayeti, *Ebu İshak*'tandır:

"Peygamber (aleyhisselâm) **İsra gecesi geri döndüğü zaman yoldaki kafilenin durumundan kavmini haberdar etti**

— Peki kafile ne zaman gelir acaba? diye sordular.

— **Çarşamba günü!** buyurdu.

Çarşamba günü geldi, Kureyş yolda beklemeye koyuldu. Akşam olup kafile gelmeyince Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dua etti. Güneş(in) **batması durdurulup gündüz bir saat daha uzatıldı."** (.../...)

MÜBAREK PARMAKLARINDAN SUYUN FIŞKIRMASI VE ONUN DUASI SAYESİNDE ÇOĞALMASI

Bu babta varit olan hadîsler pekçoktur.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in mübarek parmaklarından suyun fışkırıp (çağlayan gibi) aktığını, ashabtan bir topluluk rivayet etmiştir.

Enes, Cabir ve *İbn Mes'ud (radıyallahu anhüm)* onlardan bazılarıdır.

Bize, *Fakih Ebu İshak İbrahim b. Ca'fer, Kadı İsa b. Sehl, Ebu'l- Kasim Hatim b. Muhammed, Ebu Ömer b. el- Fehhâr, Ebu İsa, Yahya, Malik, İshak b. Abdillah b. Ebi Talha* (senediyle);

Enes b. Malik (radıyallahu anh)'dan:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'i gördüm. İkindi namazının vakti girmişti. Herkes abdest almak için su aramaya koyuldu. Bulamadılar. Peygamber** *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'e bir kapta su getirildi. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **elini kabın üstüne koyup herkesin ondan abdest almasını emretti.— Enes** *(radıyallahu anh)* devam ederek dedi ki—: **Mübarek parmakları arasından suyun fışkırmakta olduğunu gördüm. Bir fert kalmamasıya herkes abdestini aldı..."** (831).

Katade'nin *Enes (radıyallahu anh)*'dan yaptığı nakilde ise şöyle geçmektedir:

"İçinde mübarek parmaklarını örtecek veya örtmeyecek kadar bir su bulunan bir kap getirildi."

Râvi, *Enes (radıyallahu anha)*'ya dedi ki:

— Kaç kişi idiniz?

---

(831) *İmam Buhari,* Sahih, 4. Kitabu'l-Vudu' 32, Babu İltimasi'l-Vudui İza Haneti's-Salatü'de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan *İmam Müslim,* Sahih 43, Kitabu'l- Fadail 3, Babun fi Mu'cizati'n- Nebiyyi sallallahu aleyhi ve sellem'de 4, 2279 Nolu metni rivayet etmiştir. Ayrıca *İmam Buharî,* Sahih, Kitabu'l- Vudu' 47. Babu'l- Gusli ve'l- Vudui fi'l- Mahdabi ve'l- Kadehi ve'l- Hasebi ve'l- Hıcareti'de *Enes b. Malik (r.a.)* değişik lâfızlarla yine su mucizesini tahriç ettiği gibi ayrıca Kitabu'l- Menakıb, Babu Alamati'n-Nübüvve'de *İmran b. Husayn (r.a.)* ayrı bir metinle teksirü'l- Ma' Mucizesi'nin başka bir yerde de vukuunu tesbit ve tahriç ettiği gibi, yine *Enes (r.a.)*'dan Medine civarındaki Zevra'da vaki olan aynı mucizeyi değişik elfaz ile tesbit ve tahriç etmiştir. Ayni babta bu cinsten vâki olan diğer mucizatı da tesbit ve tahriç eylemiştir. *İmam Müslim,* Sahih 43, Kitabu'l- Fadail 3, Babun fi'l- Mu'cizati'n- Nebiy (s.a.v.) de 5 (...), 6 (...), 7 (...) numaralı metinlerle teksirü'l- Ma hakkında da varid olan mucizeleri tesbit ve tahriç eylemişti. *Sünen-i Ebu Davud,* Kitabu'l- Salât, Ebvabu't- Talavvu, Babu's- Salati Bade'l- Işai'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan su ile ilgili bir mucize tesbit ve tahriç edilmiştir. *İmam Nesai Sünen-i Tirmizî,* Kitabu'l-Menakib, Babün (Min bereketi'n-Nebiyyi (s.a.v.) teksiri'l-Mai, 3635 Nolu metni *Enes b. Malik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Malik,* Muvatta' Kitabu't-Tahare 22 babta rivayeti tahriç ve tesbit etmiştir.

— **"Üçyüz kişi civarında idik, dedi."** (832).

Ondan nakledilen bir rivayette, onların Medine çarşısındaki (mescide yakın olan) Zevra'da oldukları, anlatılmaktadır.

Aynı hadîsi ondan *Humeyd, Sabit ve Hasan* da rivayet etmişlerdir.

Humeyd'in rivayetinde (833):

"Dedim ki: Kaç kişi idiler?"

Şu cevabı verdi:

"Seksen kişi idiler."

Aynısını *Sâbit* de ondan rivayet etmiştir. *Sâbit*'in yaptığı başka rivayette ise, onların yetmiş kişi oldukları anlatılmaktadır.

İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'ın rivayetine gelince:

Sahih'te vârit olduğuna göre; *Alkame* ondan şu rivayeti yapmıştır:

"Biz Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'le beraberdik. Suyumuz yoktu. Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem):*

— **"Yanında fazla suyu olandan isteyin! emrini verdi. Bunun üzerine Ona su getirildi. Onu bir kaba döktü sonra** (mübarek) **avcunu onun içine koydu.** (Bir de baktık ki) **Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'in mübarek parmakları arasından su fışkırmaya başladı."** (834).

Sahih'te vârit olduğuna göre, *Sâlim b. Ebî Ca'd,Cabir (radıyallahu anh)*'dan şöyle nakletmiştir:

"Hudeybiye günü insanlar susamıştı. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'in önünde bir deri ibriği vardı** (duruyordu). **Ondan abdest aldı. İnsanlar ona doğru geldiler ve dediler ki:**

— **Yanımızda** (şu) **senin deri ibriğinde olan sudan başka hiçbir su yoktur.**

Bunun üzerine Allah'ın Resûlu *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **elini ibriğe koydu.** (Bir de ne görelim:) (Mübarek) **parmakları arasından su, pınarlar gibi akmaya başladı."** (Bu rivayette şöyle bir kayıt da vardır:

"Dedim ki:

— **Kaç kişi idiniz?**

— **Binbeşyüz kişi idik; eğer yüz bin kişi olsaydık dahi o su bize yeterdi,** diye cevap verdi." (835).

---

(832) *Buharî;* Sahih. Kitabû'l-Menakıb, Babu Alamâti'n-Nübüvveti'de Ebu Katade tarikiyle *Enes b. Malik* tarikiyle *Müslim* Sahih, 43. Kitabu'l-Fadail, 3. Babun fi Mu'cizatin *Nebiyyi (s.a.v.)* de 7 (...) Nolu hadîsi aynı tarikle tahriç etmiştir.

(833) *İmam Buharî;* Sahih. 24. Kitabu'z- Zekât, 54. Babu Harsi'l- Temr'de *Ebu Humeydi's- Saiydiyyi'den. İmam Müslim;* Sahih. 43. Kitabu'l- Fadail'de 11 (1392) No.lu hadîs metnini tahriç etmiştir.

(834) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabu'l-Menakıb, Babu, Alamatin Nübüvve'de. Alkame tarikiyle *İbn Mes'ud (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(835) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabü'l-Menakıb. Babu Alamati'n-Nübüvve'de *Sâlim b. Ebi'l-Ca'd* tarikiyle *Cabir b. Abdullah (r.a.)* Hudeybiye seferinde vâki olan teksiri'l- ma mucizesi rivayeti tesbit ve tahriç edilmiştir.

Aynısı *Enes ve Cabir (radıyallahu anhüma)*'dan nakledilmiştir. Yalnız orada şu kayd mevcuttur: "*Bu Hudeybiye'de idi.*" (836) (Yani bu hadise Hudeybiye'de cereyan etti).

İmam Müslim'in *Buvat gazvesi* hakkında rivayet ettiği uzunca bir hadîsde *Ubade b. es- Samit (radıyallahu anh)*'ın oğlu *Velid* ondan *Cabir (radıyallahu anh)*'dan nakletmiştir:

Bana Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dedi ki:

— **Ey Cabir, seslen abdest suyu getirsinler!".** Hadîsi tam nakletti.

Kırbanın alt ağzında bir damla su bulabildik. Bu su Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e getirildi. Bir şeyler söyledi, fakat bilmiyorum ne olduğunu. (Yani dua etti). Buyurdu ki:

— **"Kafilenin kazanını getir!".**

Bunun üzerine getirip önüne koydum. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* elini kazanın üstüne koydu parmaklarını ayırdı, ben döktüm, (O): **"Bismillahirrahmanirrahim"** dedi.

Bir de gördüm ki, su parmaklarının arasından fışkırmaya başladı. Sonra kazan fıkırdamaya başladı, iyice doldu.

İnsanlara:

"Haydi gelin için!" emrini verdi.

Geldiler, kana kana içtiler.

— **İhtiyacı olan kimse kaldı mı? dedim. Bunun üzerine Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **elini kazandan kaldırdı, kazan hâlâ dolu idi."** (837).

Şa'bî'den:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e seferlerinden birinde küçük bir deri kabı içinde su getirildi." Kendisine:

— **Yanımızda bundan başka su yoktur, denildi. Onu su kabına döktü. Parmağını ortasına koydu, suya daldırdı. İnsanlar gelip abdest aldılar, sonra kalktılar** (838).

Tirmizî dedi ki: Bu babta *İmran b. el-Husayn* (839)'den de hadîs rivayet edilmiştir. Bunun gibi birçok yerlerde ve topluluklarda ün yapmış bir hadîseye töhmet sızamaz. Çünkü böyle bir şeyin aslı olmasaydı hemen yalanlarlardı. Zira onlar batıla karşı sükût etmezlerdi.

---

(836) 835'de gösterilen kaynağa bakılmalıdır. Ayrıca Darimi'de tahriç etti.

(837) *İmam Müslim;* Sahih. 53. Kitabu'z- Zühdi ve'r- Rakaik, 18. Babu Hadîs-i *Cabiru'l- Tavil ve Kussatu Ebe'l- Yeser (Kâ'b b. Amr)* da 74 (3006) No.lu metinde tahriç ettiği hadîs-i şerifde ve 3009 No.lu metinde söylenilen mucizeye ait tafsilatlı metni tahriç etmiştir.

(838) Tabiin imamlarından *Şâ'bi (r.h.)*'dan mürsel olarak tahriç edilmiştir.

(839) *İmran b. Husayn (r.a.)*'dan. İmam Buharî. 61. Kitabu'l- Menakıb. 25. Babu Alamati'n- Nübüvve'de, *İmam Müslim*. 5. Kitabu'l-Mesacid ve Mevazîu's-Salât'da, 55. Babu Kazai's-Salâti'l-Faiteti ve's-tihbabi taciyle kazaiha'da 312 (682) No.lu metni tahriç etmişlerdir. *İmam Tirmizî*, Kitabu'l- Menakıb, Babun "Min bereketi'n-*Nebiyyi (s.a.v.)*" de 3635 No.lu metni ondan tahriç etmiştir.

Gördüğün gibi birçok sahabî aynı hadîsi rivayet ettiler. Yaydılar ve büyük bir kalabalığa izafe ettiler. Hiç kimse onlara itiraz etmedi. Çünkü onlar (yani o sudan abdest alanlar, içenler) bunu yaptılar, şahit oldular. Bu suretle bu hal, onların hadîsi tasdik etmeleri yerine kaim oldu...

Bu mucizelere benzeyen bir mucizesi de elini dokunması ve duası bereketiyle suyun fışkırmasıdır...

İmam Malik, "El- Muvatta"da, Muaz b. Cebel (radıyallahu anh)'dan, Tebük gazvesinin kıssasından nakletmiştir:

"Onlar pınarın başına geldiler. Nalin bağı gayet ince az bir su akıyordu. Ellerini pınara daldırdılar, bir kabta biraz su toplandı. Peygamber o su ile mübarek yüzünü ve ellerini yıkadı ve o suyu tekrar oraya (pınara) **iade etti. Bu defa pınardan su fışkırmaya başladı ve herkes gelip oradan kana kana su içti..."** (840).

İbn İshak'ın rivayet ettiği hadîste:

"Yıldırım sesi gibi (şiddetli) **ses çıkaran bir su fışkırdı."**

Sonra dedi ki:

"Ey Muaz, ömrün uzarsa buraların (o bol sudan dolayı) **bostanlık haline geldiğini görürsün!".**

Berâ İbn Âzib ile Seleme b. el-Ekvâ'ın rivayet ettikleri hadîste —ki bu hadîs Hudeybiye kıssası hakkında en büyük ve tam bir hadîstir —:

"Onlar (insanlar) **bin dörtyüz kişi idiler. Oysa su kuyusu elli koyunu hakkiyle sulayamazdı. Ondan su çektik, içinde bir damla dahi su bırakmadık. Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **kuyunun başında oturdu. Bir kova getirildi. Okuyup üfledi.— Seleme dedi ki: Ya dua etti, ya da tükürdü.** (ağzı ile üfledi)— (Hem su cuş etmeye başladı, hem kendileri hem de hayvanları o sudan doyana kadar içtiler.)" (841).

Bu iki rivayetin dışında, bu kıssada *İbn Şihab* tariki ile şöyle bir rivayet daha nakledilmiştir:

"Hudeybiye'de, kabından bir ok çıkardı ve onu suyu olmayan, henüz inşası bitmeyen bir kuyuya koydu. İnsanlar içtiler, hatta develerinin (de rahatça) **içebilmeleri için yanında yer bile yaptılar."** (842).

Ebu Katade'den:

---

(840) *İmam Müslim;* Sahih. 43. Kitabü'l-Fadail, 3. Babun fi Mu'cizatü'n-Nebiyyi (s.a.v.) de 10. (706) No.lu metni *Muaz b. Cebel (r.a.)* tahriç etmiştir. *İmam Malik,* Muvatta, Kitabu's-Sefer, Bab. 2'de tahriç etmiştir.

(841) *İmam Buhari;* Sahih. Kitabu'l- Meğazî, Babu Gazveti'l- Hudeybiye'de *Bera b. Âzib (r.a.)*'dan iki tarık-i İsnad ile iki metni tahriç etmiştir. *İmam Müslim;* Sahih. 32. Kitabü'l- Cihad ve's- Siyer, 45. Babu Gazveti Zi Kared ve Gayriha'da 131 (1806) ve 132 (1807) No.lu metni *Selemetübnü'l-Ekva (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Buharî;* 64. Kitabû'l-Megazi, 37. Babu Gazveti Zati'l-Kared'de Selemetübnü'l- Ekva'dan aynı hadîse ile ilgili metni tahriç etmiştir.

(842) *İmam Beyhaki* tahriç etmiştir. *"Süyûti;* Menahilü's-safa 39".

"Seferlerinin birinde Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**e susuzluktan yakındılar. Büyük bir abdest kabı istedi, getirdiler. Sonra onu ağzına aldı. İçine üfledi mi yoksa üflemedi mi, Allah bilir. İnsanlar kana kana içtiler ve kaplarını da doldurdular. Benden aldığı zaman nasıl idi ise öyle** (dopdolu) **göründü bana. Yetmiş iki kişi idiler."** (843).

İmran b. Hüseyin de aynısını rivayet etmiştir.

Taberî, Katade'nin (naklettiği) hadîsi, Sahih ehlinin zikrettiği şekilden başka türlü zikretti:

Peygamber *(aleyhisselâm);*

"Emirlerinin katli kendisine ulaştığında, Mu'te ehline yardım maksadiyle onlarla (yola) **çıktı."** İçinde Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in birçok mucizelerini anlatan uzunca bir hadîs anlattı.

Yine orada Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in, ashabına suyu yarın kaybedeceklerini söylediği anlatılmaktadır.

Taberî ayrıca *(el-Mizâe)* hadîsini de zikretti ve dedi ki:

"Topluluk üç yüz kadardı."

Müslim'in kitabında şöyle geçer:

"*Ebu Katade*'ye dedi ki:

"Bu kabını bana sakla, çünkü onun ileride bir haberi olacak!".

İmran b. Hüseyin'in naklettiği hadîs de, aynı konuyu ele almaktadır:

"Seferlerinin birinde Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'le ashabı susamışlardı." Ashabından iki kişiyi:

— **Falan yere gidin orada bir kadın bulacaksınız! Onda,** sırtında iki **damacana su yüklü bir deve vardır, diyerek yola koydu.** (Gittiler, kadını buldular) **ve onu Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**in huzuruna getirdiler.**

O iki damacanadan bir kaba su kondu. Kabın içine Allah'ın söylemesini istediği şeyi söyledi, sonra suyu tekrar damacana iade etti. Sonra damacanların ağızları açıldı. İnsanlara emretti, yanlarında bir şeyi bırakmamasıya tüm kaplarını doldurdular. —İmran dedi ki—: Damacanalar bana (bundan sonra) daha da dolu gözüktü. Sonra kadına, elbisesi doluncaya kadar yiyecek toplandı. Ve kadına şöyle hitab etti:

— **Haydi git, senin suyundan hiçbir şey almadık** (eksilmedi). **Lâkin Allah** (c.c.) **bizi ondan suladı..."**

Seleme b. el- Ekvâ'dan:

Allah'ın Nebisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu:

---

(843) *İmam Müslim;* Sahih. 5. Kitabu'l- Mesacid ve Mevazii's- Salati, 55. Babu Kadai's- Salâti'l-Faiteti ve istihbabi tacile kazaiha, Hadîs No. 311 (681) de *Ebu Katade*'den tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî;* Sünen, " Ebvabü'l- Eşribe, Babu Ma Câe Enne Sakiye'l- Kavmi Âhirühûm Şürben." de 1895 No. ile yine *Ebu Katade*'den, *İbn Mace,* Sünen, 30. Kitabu'l-Eşribe. 26 Baku Sakiye'l-Kavmi Ahirühûm Şûrben. 3434 No. ile yine *Ebu Katade*'den tahriç etmişlerdir.

— "Bir abdest suyu var mı? Bunun üzerine bir adam içinde birazcık su bulunan ciltten yapılma ufak bir kap getirdi. Onu bir kâseye boşalttı. Hepimiz ondan abdest aldık; bin dörtyüz kişi (idik). **Kaptan çokça su dökülüyordu."**

Ömer (radıyallahu anh)'ın rivayet ettiği *Ceyşü'l- Üsre,* hadîsinde:

"Öylesine susamıştık ki, nerde ise kişi devesini boğazlayıp midesini sıkıp suyunu içecekti. Bunun üzerine Ebu Bekr *(radıyallahu anh)* **Peygamberimize** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **dua yapmaları için ricada bulundu. Peygamber ellerini kaldırdı, dua etti; gökten yağmur boşanana kadar ellerini indirmedi. İnsanlar kaplarını doldurdular. Yağmur orduya bir şey yapmadı."** (844).

MÜSTECAB DUASI SAYESİNDE YEMEĞİN ÇOĞALMASI

Amr b. Şuayb (radıyallahu anh)'dan

Zi'l-Mecaz'da, Peygamberi arkasına (devenin üstünde) alıp giderlerken, *Ebu Talib,* Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e dedi ki:

— Çok susadım.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **hemen deveden indi, ayağı ile yere vurdu ve yerden su çıktı.**

Ebu Talib'e:

— **"Haydi için!"** buyurdu. (845).

Bu babta hadîs sayılmayacak kadar çoktur. Yağmur duasında, yağdırılan yağmurları da bu cümleden sayabiliriz...

Kadı ve Şehit Ali (rahimehullahi aleyh), bize El-Uzrî, Er-Razî, El-Culûdî, İbn Süfyan, Müslim b. el- Haccac, Seleme b. Şebîb, Hasan b. A'yen, Ma'kıl, Ebu'z-Zubeyr (tariki ile);

Cabir (radıyallahu anh)'dan şöyle nakletmiştir:

Bir adam Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e gelip yiyecek (azık veya zahire) istedi. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona, yarım vask[1] arpa verdi. Adam, hanımı ve (evine gelen) misafirleri ondan yediler. Nihayet (ne kadar kaldı diye) onu tarttı. Sonra gelip durumu Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e bildirdi; Peygamber *(aleyhisselâm)* ona:

---

(844) *İbn Huzeyme* ve Bezzar Sahih'lerinde Beyhakî de eserinde tahriç etmişlerdir. *Süyûtî;* Menahil. Shf; 39."

(845) *İbn Saad* hadîsi; Bana *İshak b. Yusufü'l-Ezrak* tahdis etti, o da; bana *Abdullah b. Avf*'dan ona da *Amr* tahdis etti diyerek" hadîsi eserinde tahriç etmiştir.

(1) Bir vask: Altmış ölçektir.

— **Eğer tartmasaydın, elbette ondan** (uzun zaman) **yiyecektiniz ve sizde o** (pek uzun zaman) **kalacaktı!** buyurdu (846).

Ebu Talha'nın rivayet ettiği o meşhur hadîs de bu kabildendir (847).

Enes (radıyallahu anh) koltuğunun altında biraz arpa ekmeği getirdi, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* emretti ekmek parçalara ayrıldı. Allah'ın, demesini istediği şeyi söyledi. Ondan tam seksen veya yetmiş kişi doydu (848).

Cabir (radıyallahu anh)'dan nakledilen hadîste:

"Hendek günü, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **duası** (bereketiyle) **bir ölçek arpa ve bir oğlakla tam bin kişi doyurmuştur"** diye varit olmuştur.

Cabir (radıyallahu anh) dedi ki:

"Allah'a yemin ederim ki, hepsi yediler, gittiler ve bizim tenceremiz hâlâ olduğu gibi kaynıyordu. Hamurumuz olduğu gibi ekmek yapılmak için (öyle) **hazır duruyordu. Allah'ın Resûlü** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **bereketli olması için hamura ve tencereye okuyup dua edip üflemişlerdi."**

Cabir (radıyallahu anh)'dan bu hadîsi, *Said b. Minâ ve Eymun* rivayet etmişlerdir (849).

Sâbit'ten de aynısı rivayet edilmiştir. Ensardan bir adamla bir kadından nakletmiş, fakat isimlerinin kim olduğunu söylememiştir. Dedi ki:

"Bir avuç hamur getirildi, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **onu güzelce bir kaba yerleştirdi ve dua etti. Ondan bütün evdekiler, odadakiler ve etrafta bulunanlar yediler. Orası Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**le birlikte gelen** (cemaatle) **dolmuştu** (bu maksadla). **Hepsi doyduktan sonra kaptaki yemek hâlâ evvelki gibi duruyordu."** (850).

---

(846) *İmam Müslim;* 43. Kitabü'l- Fadail. 3. Babün fi Mu'cizati'n- Nebiyyi (s.a.v.) de 9 (2281) No.lu hadis metnini *Câbir (r.a.)* tahriç etmiştir.

(847) *İmam Buharî;* Sahih. 61. Kitabu'l-Menakıb, 25 Babu Alâmâti'n-Nübüvve fi'l-İslam'da *Enes (r.a.)*'dan, *İmam Müslim;* Sahih. 36. Kitabu'l- Eşribe. 19. Babu Ma Yefaulü'd- Dayfü İza Tebiahu gayrâmen Deahû Sahibü'l- Taami. 142 (2040) No.lu ile *Ebu Talha (r.a.)*'dan 143 (...) No. ile *Enes b. Malik (r.a.)*'dan rivayeti tesbit ve tahriç eylediği gibi usûlü vechile onunla ilgili diğer tarihleri de derceylemişdir. *İmam Tirmizî;* Sünen Ebvabü'l- Menakıb. Babün Min Bereketi'n- Nebiyyi (s.a.v.) Teksirü'l-Taami'de 3634 No.lu metni *Enes b. Malik (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Buharî;* Sahih. Kitabü'l-Et'ime, Babu Men Ekele hatta Şebea'da *Enes b. Malik (r.a.)*'dan, Kitabü'l-Eyman. Babu İza Halefe en la Ye'tedimû fe ekele Temren bi Hubzin..." de Yine *Enes b. Malik (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir. *İmam İbn Mâce;* Sünen. 29. Kitabü'l-Et'ime 47. Babu'l-Hubzi'l-Mülekkabi bi's-Semin'de 3342 No.lu metni *Enes b. Malik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(848) 847 No.lu tahriçte gösterilen kaynaklara bakılmalıdır.

(849) *İmam Buharî;* Sahih. 64. Kitabü'l- Megazi. 29. "Babu Gazveti'l- Hendek ve Hiye'l- Ahzab" da *Cabir (r.a.)*'dan *İmam Müslim;* 36. Kitabü'l-Eşribe, 20. Babu Cevzili's-titbaeti Gayrühû İlâ Darimen Yesiku bi rızahi bi zalike. 141 (2039) No.lu metinle *Cabir (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(850) *İbn Saad* Tabakat'ında tahriç eylemiştir. *(Süyûtî,* Menahil, 39."

Ebû Eyyub (radıyallahu anh)'ın naklettiği hadîsde:

O yalnız Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'le, *Ebu Bekr (radıyallahu anh)*'ya yetecek kadar yemek yaptı. Peygamber *(aleyhisselâm)* ona:

— **Haydi Ensar eşrafından otuz kişi çağır,** buyurdu. Onları çağırdı, geldiler yediler ve doydular.

— **Haydi altmış kişi çağır!** buyurdu. Altmış kişiyi de çağırdı.

— **Yetmiş kişi daha çağır buyurdu.** (Çağırdı, geldiler, hepsi) **yediler, içtiler o yemekten de, hâlâ bitiremediler. Çağırdıklarımdan hiçbiri Müslüman olup biat etmeden çıkmadılar.**

Ebû Eyyub dedi ki:

— **"O gün yemeğimden tam yüz seksen kişi yedi."** (851).

Semure b. Cündeb (radıyallahu anh)'dan:

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**e içinde et bulunan bir çanak getirildi. Sabahtan akşama kadar, bir grup yeyip kalktı, diğer bir grup oturdu** (yemek için) **da hepsine bol bol yetip arttı."** (852).

Abdurrahman b. Ebû Bekr (radıyallahu anhuma)'nın naklettiği hadîs de bu kabildendir:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**le beraber yüz otuz kişi idik. Bir ölçek buğdaydan hamur yoğruldu, bir koyun kesildi. İçindeki ciğer ve benzeri kısımları kızartıldı, kavruldu, Allah'a yemin ederim ki, yüz otuz kişinin hepsine ondan bir parça verildi ve yediler. Sonra ondan** (o koyundan) **iki büyük çanak yemek yapıldı. Hepimiz doyasıya yedik. Sonra o iki tabakta hâlâ yemek kalmıştı onu da deveme yükledim."** (853).

Buna benzer bir hadîs de, *Abdurrahman b. Ebi Amre el- Ensarî* babasından, *Seleme b. el- Ekvâ', Ebu Hüreyre, Ömer b. el- Hattâb (radıyallahu anhum)*'dan da nakledilmiştir. Şöyle anlattılar:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in seferlerinden (harp seferlerinden) birinde, ashab son derece acıkmıştı. Bunun üzerine Peygamber *(aleyhisselâm):*

"Herkes yanındaki azık artıklarını getirsin!" emrini verdi.

Bir adam bir avuç dolusu kadar bir buğday getirdi. Kimisi bundan bi-

---

(851) *Taberanî ve Beyhakî* tahriç etmişlerdir. "*Süyûtî* Menahil. 39".

(852) *İmam Tirmizî*; Sünen, Ebvabû, Menakıb, Babûn fi İsbati Nübüvveti'n- Nebiyyi (s.a.v.) ve "Ma Kad Hassah- Allahu bihi" de 3639 No.lu metni *Semûre b. Cündûb (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir. "İmam Beyhakî de tahriç etmiş, *Nesaî* de sahihlemiştir.

(853) *İmam Buharî*; Sahih. Kitabü'l- Hibe, 28. Babu Kabuli'l-Hediyyeti mine'l- Müşrikin" de *İmam Müslim*; Sahih. 32. Babu İkrami'd- Dayf ve fadli İysarihi, 175, (2056) No.lu hadîs metnini *Abdurrahman b. Ebu Bekir (r.a.)* rivayet etmişlerdir.

raz daha çok (bir şey) getirdi. En çok getirdikleri, bir ölçek hurma idi. Onların hepsini deriden bir yaygı üzerine topladı.

Seleme dedi ki:

"Hepsini bir dişi keçinin cüssesi kadar olarak tahmin ettim. Sonra herkesin kaplarını getirmesini emretti. Hepsi geldiler ve orduda kabını doldurmadık tek bir insan kalmadı. Buna rağmen yine de o bitmemişti." (854).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'dan:

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **kendisine, Ehl-i Suffe'yi davet etmemi emretti. Gittim hepsini bir bir çağırdım. Toplayıp Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**in evine getirdim önümüze bir tabak yemek kondu. Hepimiz istediğimiz kadar yedik ve doyduk. O hâlâ konduğu gibi duruyordu. Parmak izleri bile** (o yemeğin) **içinde belli idi."** (855).

Ali b. Ebî Talib (radıyallahu anh)'dan:

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **Abdulmuttalip oğullarını davet etti. Kırk kişi idiler. İçlerinden bir deve ve büyük bir kap su içebilecek kabiliyette insanlar vardı. Peygamber** *(aleyhisselâm)* **onlara bir mud** (iki rıtl = iki avuç) **kadar bir yemek yaptı, yediler, doydular; yemek hâlâ olduğu gibi duruyordu. Sonra büyük bir maşraba su getirtti, onu da kana kana içtiler.** (Baktım ki) **O, sanki hiç içilmemiş gibi duruyordu."** (856).

Enes (radıyallahu anh) dedi ki:

Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem) Zeyneb* ile evlendiğinde, bana:

— **Falan, falan kimseleri ve yolda kimi görürsen çağır, gelsinler!** diye emretti.

Bunun üzerine gördüğüm herkesi çağırdım, geldiler ve ev oda(lar) dolmuştu. Onlara içinde bir mud kadar hurma yemeği bulunan bir tabak takdim etti:

"Kendi önüne koyup, içine üç parmağını batırdı. Sonra topluluk yeme-

---

(854) *İmam Müslim;* Sahih. 31. Kitabü'l- Lukata. Babu İstihbabi Halti'l- Ezvadi İza Kallet. ve'l- Muvasatü fiyha" da 19. (1729) No.lu metni *Selemetu-bnü İyas*'ın babası *Selemetû-bnü'l- Ekva (r.a.)*'dan rivayeti tesbit ve tahriç eylemiştir. Ayrıca I'Kitabü'l- Iyman, 10. Babu'd- Delil alâ enne Men Mate ale't Tevhid Dahale'l- Cennete Kat'an" da 44 (27) No.lu ve 45 (...) No.lu metni *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

"*İmam İbn Sa'd* Tabakat'ında *Abdurrahman b. Ebi Emre'l-Ensarî*'den *Beyhakî* de ondan tahriç etmiştir. *Ebu Yalâ'l-Mavsili* ceyyid bir senedle *Hz. Ömerû'l-Farûk (r.a.)*'dan tahriç etmiştir" "*Süyûtî*, 39."

(855) "*İmam İbn Ebi Şeybe;* Musannef'inde, *Taberanî*, Mu'cemü'l- Evsat'da ceyyid bir isnadla *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmişlerdir" *Süyûtî;* 39.

(856) "*İmam Ahmed b. Hanbel ve Beyhaki Hz.Ali (k.v.)*'den tahriç etmişlerdir. *Süyûtî;* 39. Senedi ceyyiddir.

ye başladı, yeyip kalkıyorlardı. (Bir de baktım ki) **tabak olduğu gibi duruyor. Davetliler yetmiş bir, yahut yetmiş iki kişi idiler."** (857).

Bir rivayet:

Bu ve benzeri kıssalarda, yemek yiyenlerin üçyüz kadar oldukları ve hepsinin yiyip doydukları anlatılmaktadır ve şöyle geçmektedir:

Bana dedi ki:

— Haydi kaldır! Bilmiyorum, konduğu zaman mı — içindeki yemek — çoktu, yoksa kaldırıldığı zaman mı?".

Ca'fer Sâdık b. Muhammed babasından o da *Ali (radıyallahu anh)*'dan rivayet ediyor:

Fatıma (radıyallahu anha) bir tencere yemek pişirdi. *Ali (k.v.)*'yı Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendileri ile yemek yemesi için çağırmak üzere yola koydu. (Peygamber *(aleyhisselâm)* geldi) ve ona kendi hanımlarına da tabak ayırmasını emretti.. Bunun üzerine *Fatıma (radıyallahu anha)* tencereden Peygambere *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, sonra *Ali (k.v.)*'ye sonra kendisine (çocukları ile birlikte) (birer tabak) yemek ayırdı. Tencere hâlâ (içi dopdolu olarak) kaynıyordu.

Fatıma (radıyallahu anha) dedi ki:

"Hepimiz Allah'ın dilediği kadar yedik, doyduk." (858).

(Yine) Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem) Ömer b. el- Hattâb*'a:

Ahmes'ten dörtyüz süvariyi azıklandırmasını emretmiştir.

Ömer (radıyallahu anh) dedi ki:

— Ey Allah'ın Resûlü, yanımızda birkaç ölçekten başka bir şey yok ki!

— Dediğimi yap! buyurdu.

Bunun üzerine *Ömer (radıyallahu anh)* gidip onları azıklandırdı. Onlara verdiği (sanki) zayıf bir deve kadar (pek az) bir şeydi. Ve ölçekler sanki hiç ilişilmemiş gibi yerinde duruyordu (859).

---

(857) *İmam Buharî;* Sahih. 67. Kitabu'n- Nikah, 68. "Babü'l- Velimeti velev bi-Şât'in" *Enes (r.a.)*'dan tahriç, *Müslim*'de, 16. Kitabü'n- Nikah, 15. Babu *Zivaci Zeyneb b. Cahsin* ve Nüzulü'l- Hicab" 89. (1428) 90. (....) 91. (....) tahriç eylemiştir. *İmam Buharî;* ayrıca 65. Kitabu't- Tefsir; Suretû'l- Ahzab, 8. Babu Kavlihi "La Tedhulu Buyute'n- Nebiyyi" âyeti tefsirinde *İmam Müslim;* aynı kitab, aynı bab. 92 (....) No.lu metinle *İmam Buharî;* aynı hadisin "Teksir-i Taamı" rivayet eden uzun metnini, 70. Kitabü'l- Et'ime, 59. Babu Kavlihi teâlâ; "Feiza taamtüm Fenteşiru" *İmam Müslim*. 16. Kitabü'n- Nikah, 16. Babu *Zivacı Zeyneb b. Cahsin*" 93 (...) de yine *Enes b. Malik*'den. *İmam Buhari*. 67. Kitabü'n- Nikahi. 64. Babu'l- Hediyyeti, Li'l- Arus" de *Enes (r.a.)*'dan, *Müslim*, aynı kitab, aynı babda. 94 (....) No.lu metinle tahriç etmiştir. *İmam Nesaî;* Kitabü'n- Nikah, Babu Ihlali'l- Ferec el- Hediyetû Limen Arasa'da *Enes b. Malik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(858) "*İbn Saâd*, Tabakat'ında münkati bir senedle *İmam Ali (k.v.)*'den tahriç etmiştir." "*Süyûtî;* Münahil, 39."

(859) "*İmam Ahmed b. Hanbel;* Müsned'inde *Beyhaki* de tahriç etmiştir. "*Süyûtî*, Menahilü's-Safa; 39."

Nu'man b. Mukarrin de aynı şey rivayet etmiştir. Yalnız O "*Müzeyne*'den dörtyüz süvari" demiştir.

Cabir (radıyallahu anh)'dan nakledilen hadîs de bu kabildendir:

Babası öldükten sonra birçok borç bırakmış. Alacaklılara malının aslını bezlettiği halde kabul etmemişler. Bostanındaki meyveleri de borçları kapatamıyordu. Bunun üzerine Peygamber *(aleyhisselâm)* ona:

— "**Sen meyveleri topla, ağaçlarının altına küme küme yap!** emrini verdi.

Sonra, geldi, dua etti (ve onun o mübarek duası bereketiyle) *Cabir (radıyallahu anh)* babasının alacaklılarına rahatça ödemeyi yaptı. Ve her sene verdiği kadar meyve (burada meyveden murad hurmadır) yine de arttı.

Bir rivayette, "Geride artıp kalan, onlara verdiği kadardı. Alacaklılar ise Yahudilerdi. Buna hayret etmişlerdi" (860), şeklinde geçmektedir.

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) dedi ki:

İnsanlar açlık içinde kıvranıyorlardı. Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bana:

— (Yiyecek) **bir şey var mı?** diye sordu.

— Mizved'de biraz hurma var!

— **Onu getir!**

(Getirdim) içinden bir avuç çıkardı, yaydı ve bereketli olması için dua buyurdu; sonra:

— **On kişi çağır!** dedi. (Çağırdım, geldiler) **doyuncaya kadar yediler. Sonra bir on daha, bir on daha** (derken) **bütün asker yedi ve doydu.**

— **Getirdiğini al, elini içine sok, ondan bir avuç çıkar, kımıldatma!**

Getirdiğimden fazla aldım ve ondan yedim, *Hazreti Osman*'ın öldürülüşüne kadar, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, *Ebu Bekr ve Ömer (radıyallahu anhüma)*'ların hayatı boyunca ondan yedirdim. Sonra o benden kayıp olup gitti...

Bir rivayette:

"**Ben o hurmadan Allah yolunda şu kadar harcama yaptım**" şeklinde geçer (861).

Bu hikâyenin aynısı *Tebûk* gazvesinde, anlatılır. Hurmanın on tane olduğu söylenir.

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) fena halde acıkır, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona, kendini takip etmesini söyler.

---

(860) *İmam Buharî;* Sahih. Kitabu'l-Hibe, Babu İza Vühibe Deynen alâ Reculin'de *Cabir (r.a.)*'dan *Kâb b. Malik (r.a.)* tarikiyle tahriç etmiştir.

(861) *Kaadı İyaz* merhumun Şifa'sına aldığı metin aynı lafızlarla *İmam Beyhakî* tarafından tahriç olunmuştur. *İmam Tirmizî;* Sünen, Ebvabü'l-Menakıb, Menakıbû *Ebi Hüreyre (r.a.)* da 3838 No.lu metni kendisinden tahriç eylemiştir.

Giderler, kendisine (önceden hediye) edilen bir maşraba süt bulur. Ona Ehl-i Suffe'yi çağırmasını emreder.

Ebu Hüreyre der ki:

— Bu süt onlara ne yapar, biraz içip onunla güçlenmeye hepsinden çok ben layığım. Fakat Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Suffe ehlini çağırmam için ısrar etti.

Çağırdım, geldiler. Sıra ile içip iyice doydular. İçmedik tek kişi kalmamıştı. Ondan sonra Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* maşrabayı aldı ve:

— **Sen ile ben kaldık. Otur ve iç!** dedi. **İçtim.. Yine "İç!"** dedi.

İçtim. Devamlı olarak "İç" diyordu ve ben de içiyordum. Nihayet dedim ki:

— **"Seni gerçekle gönderene yemin olsun ki, artık içecek yerim kalmadı. Bunun üzerine maşrabayı aldı, Allah'a hamd edip besmele çekti ve kalan** (sütü) **içti."** (862).

Halid b. Abdu'l - Uzzâ'dan:

"Peygamber *(aleyhisselâm)* **bana bir koyun verdi. Çoluk çocuğum çoktu. Koyunu kestiğim zaman onları etten doyuramıyordum. Peygamber** *(aleyhisselâm)* **o koyunun etinden yedi. Artanı kovama koydu. Bereketli olması için dua buyurdu. Et çoğaldı ve çocuklarımın hepsi yediler ve doydular."** (863).

Dolabi Acurî'nin rivayet ettiği hadîsde:

Ali ile Fatma (radıyallahu anhüma) evlenirlerken, Allah'ın Nebisi *(sallallahu aleyhi ve sellem) Bilâl'e;*

Dört veya beş mudluk bir tabak getirmesini, bir deve kesmesini emretti. Bilâl dedi ki: **Ona getirdim. Başına dokunup dua etti. Sonra topluluğa ikram etti. Küçük cemaatler halinde yediler, doydular. Birazcık bir şey kalmıştı. Yine bereketlenmesi için dua etti. Ve hanımlarına getirilmesini emretti,** onlara da şöyle buyurdu:

"Bundan yiyin ve gelen (misafirlerinize de) **yedirin!"** (864).

---

(862) *İmam Tirmizî;* Ebvabu Sıfati'l-Kıyame, Babun "Eblû's-Sofeti yekfiyhim ke'sû Lebenin Mu'cizeten li Nebiyyina *(s.a.v.)* de 2479 No.lu metni *Ebu Hüreyre (r.a.)* tahriç etmiştir.

İmam Buharî; **Sahih. Kitabü'r- Rıkak, "Babü Keyfe Kâne İyşü'n- Nebiyyi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve Ashabuhu ve Tahalliyhim mine'd- Dünya" da *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.**

(863) "*İmam Beyhakî* Eser'inde tahriç etmiştir." *Süyûtî*, Menahil, Shf. 40."

***Aliyyü'l- Kaarî. "İbn Me'kula. İkmal'de.." Hannaş*'a gelince: O *Ebu Hannaş Halid b. Abdü'l- Uzza*'dır. Sahabî'dir. Ebu Bişrü'd- Dolabî Kitabü'l- Esma ve Kûna'da senedi ile (... An *Mesud b. Halid an Halid b. Abdü'l- Uzza b. Selâme Ennehu Ecreze'n- Nebiyyû (sallallahu aleyhi ve sellem)* sâten ve kâne (Yalû Hâlid kesiyren....) diyerek Şifa Şerhi, C.1, Shf. 351 hadîsin Dolabî'deki metnini vermiştir.**

(864) *İmam Ebu Bekir Muhammed b. Hüseyin İbn Abdullahi'l-Bağdadî, El-Âcurri,* Kitabü's-Şeriati fi's-Sûneti" de hadîsi tahriç etmiştir.

Hazreti Enes (radıyallahu anh)'dan:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* evlendiğinde annem *Ummi Süleyim* biraz yemek yaptı, bir kap içine koyup Allah'ın Resûlüne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* götürdüm.

— **Onu** (buraya) **bırak, git falan ve falanı çağır, rastladığın her insana da söyle, buyursunlar!** emrini verdi.

Gittim adlarını verdiği kimselerle her rastladığım kimseleri davet ettim. Üçyüz kişi civarındaydılar. Sofrayı ve odayı doldurmuşlardı.

Peygamber *(aleyhisselâm)* onlara:

— **Haydi onar onar halka olup sofralara oturun, deyip elini yemeğin üzerine koydu ve dua etti. Allah'ın, söylemesini dilediği şeyleri söyledi** (duasında).

Hepsi doyuncaya kadar yediler. Sonra bana:

"**Haydi kaldır!**" emrini verdi.

Yemeği koyduğum zaman mı, yoksa kaldırdığım zaman mı çoktu, bilmiyorum (865).

Bu üç bölümdeki hadîslerin ekserisi Sahih'te varit olmuştur. Bu bölümdeki hadîslerin anlamında sahabîlerden on kişi birleşmiştir. Tabiinden onların bir misli kadar kişi onlardan rivayet etmişlerdir. Sonra sayıları hesaplanamayacak kadar büyük bir kitle (bunları) rivayet etmiştir.

Bu bölümdeki varit olan hadîslerin çoğu, meşhur kıssalarda, açık topluluklarda rivayet edilmiştir. Bu gibi yerlerde ancak gerçek olan şeyler anlatılıp nakledilir. (Şer'a) aykırı olan bir husus görülürse, hazır bulunanlardan hiç kimse sükût etmez, hemen itiraz eder. (Bunlarda böyle bir itiraz görülmediğine göre, demek ki, hepsi sahihtir)...

AĞACIN KONUŞMASI, ONUN GERÇEK PEYGAMBER OLDUĞUNA ŞEHADET ETMESİ VE ONUN DAVETİNE İCABET ETMESİ...

Bize, *Ahmed b. Muhammed b. Gelbûn, Ebu Ömer et- Talemenkî, Ebû Bekr b. el- Muhendis, Ebû'l- Kasim el- Beğavî, Ahmed b. İmran el- Ahnesî, Ebû Hayyân et- Teymî,* çok doğru bir zat idi. *Mücahit* (senediyle);

İbn Ömer (radıyallahu anh) dedi ki:

"Bir yolculukta Allah'ın Resûlü ile birlikteydik". Ona bir bedevî yaklaştı:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona:

— **Ey Bedevî nereye böyle?** diye sordu.

---

(865) Kaynaklar için 857 No.lu tahrice bakmalıdır.

— **Aileme gidiyorum!**

— **Hayırlı bir işte bulunmak ister misin?**

— Nedir o?

— **Allah'tan başka ilâh olmadığına, onun birliğine, şeriki de bulunmadığına, Muhammed'in de onun kulu ve Resûlü olduğuna şehadet getirmendir!**

— Bu söylediğine şahidin var mı?

— **"Vadinin kenarında bulunan şu Semure ağacı beni doğrular!** buyurdu ve **ağaç hemen ayaksız yürümeye başladı, gelip Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'in huzurunda durdu, üç kere Onun gerçek peygamber olduğuna dair tanıklık etti. Sonra yerine döndü."** (866).

Büreyde (radıyallahu anh) (868)'dan:

Bir Bedevî Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den bir mucize istedi. Peygamber *(aleyhisselâm)* ona şöyle buyurdu:

— **Şu ağaca de ki:** (Allah'ın Resûlü seni çağırıyor)!

Bunun üzerine ağaç sağına, soluna, önüne, arkasına doğru meyletti (sallandı), **kökünü bağlayan damarlar kesildi, sonra yeri yarıp damarlarını sürükleyerek Allah'ın Resûlü'nün** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **yanına tozlu bir halde geldi, önünde durup:**

— **Esselâmü aleyke ya Resûlallah!** dedi. **Bunun üzerine Bedevî dedi ki:**

— Emret de yerine dönsün!

(Emrettiler) ve **ağaç yerine döndü, damarlarına yerlerini gösterdi ve dümdüz durarak eski halini aldı. Bedevî buna çok şaşırmıştı, hemen şöyle haykırdı:**

— **İzin ver de sana secde edeyim!**

Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu:

— **Ben, bir kimsenin bir kimseye secde etmesini emretseydim, mutlaka kadının kocasına secde etmesini emrederdim!..**

— **Öyleyse müsaade buyurun da ellerinizi ve ayaklarınızı öpeyim!**

Bunun üzerine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **ona izin verdi** (867).

Sahihte, *Cabir b. Abdullah (radıyallahu anh)*'dan nakledilen uzunca bir hadîste şöyle geçer:

---

(866) *İmam Bezzar ve Beyhaki* sahih bir senedle tahriç ettiler *"Süyûtî.* Menahil; 40", *Aliyyü'l-Kaârî* "Darimî", tahriç etti. Şerhi'ş-Şifa" C. I. 353.

(867) *İmam Bezzar;* Müsned'inde *Büreyde b. Husayb (r.a.)* rivayeti tahriç etmiştir.

(868) *Büreyde b. Husayb (r.a.) b. Abdullahi'l- Eslemî. Resûlullah (s.a.v.)* Hicreti sırasında Müslüman olmuştur. Medine-i Münevvere'ye gelip yerleşti. Bu hadise Hendek harbinden önce olmuştur. Hudeybiye seferine ve musalahasında bulunmuştur. İlay-i kelimullah için Horasan'ın Merv şehrinde gâzi olmuş ve orada irtihali dâr-ı bekaa eylemiştir.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kaza-i hacette bulunmak için gitti, kendini örtecek bir şey bulamadı. Baktı ki, vâdinin kenarında iki ağaç duruyor. Hemen onlardan birine gidip, dallarından bir dalını tuttu ve:

"Bana Allah'ın izni ile eğil!" dedi.

Tıpkı yularlı bir devenin sahibine eğildiği gibi eğildi (ağaç).

Diğerine de aynısını yaptığı anlatılmıştır. Nihayet onların ortalarında olunca, şöyle hitab etti:

— **Haydi üzerimde birleşiniz** (yani beni iyice örtünüz!). **Hemen birleşip** (Resûlullah) *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i iyice örtüler (869).

Diğer bir rivayet:

Cabir'e dedi ki:

"Şu ağaca, arkalarında oturmam için, arkadaşı ile birleşmesini teklif ettiğimi söyle! Teklifi ilettim, döndüm. Ağaç da arkadaşı ile birleşti ve Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **de arkalarında oturdu. Ben de kendi kendime** (Bu acayip hadiseyi) **konuşarak uzaklaştım. Bir de dönüp** (baktım) **ki Allah'ın Resûlü** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **geliyor, ağaçlar da birbirlerinden ayrılıp her biri ökçesi üzerinde duruyor.**

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de durup onlara:

— **İşte böyle, sağa sola!** diye, başı ile işaret buyuruyor(du).

Aynısını *Usame b. Zeyd* rivayet ederek dedi ki:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* seferlerinden birinde bana dedi ki:

"Allah'ın Resûlü'ne hacetini kaza etmek için bir yer bulamaz mısın?".

"Vadide seni insanlardan gizleyecek bir yer yok" deyince,

"Bir hurma ağacı veya taş da mı yok?" buyurdu.

"Birbirlerine yakın hurma (ağaçları) **görüyorum."**

"Haydi git: "Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **kendisini örtmeniz için huzuruna gelmenizi emrediyor" de, taşlara da aynısını söyle!".**

— **Emrini onlara tebliğ ettim. Onu gerçekle gönderene yemin olsun ki:**

Hurma ağaçlarının birbirine yaklaşıp biraraya geldiklerini, taşların da biraraya gelip onların arkasında kümeler halinde toplandığını gördüm. Hacetini kaza ettikten sonra:

"Haydi git, söyle de eski yerlerine dönsünler" buyurdu.

"Nefsim yed-i kudretinde olana yemin ederim ki, onların ve taşların ayrılıp yerlerine gittiklerini gördüm..." (870).

---

(869) *İmam Müslim;* Sahih. 53. Kitabü'z- Zühdi ve'r- Rakaik. 18. Babu Hadisi Cabiri't- Tavil. No. 3012'de rivayeti tesbit ve tahriç eylemiştir.

(870) "*İmam Beyhakî ve Ebu Ya'la'l-Mavsilî* hasen bir senetle tahriç etmiştir." "*Şüyûtî*-Menahil" 40.

Ya'la b. Siyabe (871) dedi ki:

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'le bir yolculukta idik.." aynı (yukarıda serdedilen) iki hadîs gibi bir hadîs zikretti. Söyledikleri arasında şu cümle de yer almıştı:

"**İki küçük hurma ağacına emretti ve onlar birleştiler.**" (872).

Diğer bir rivayette:

"**İki eşâe'ye** (küçük hurma ağacı) **emretti**" diye geçmektedir.

Gaylan b. Seleme es- Sekafî (873)'den de:

"**İki ağaç**" olarak rivayet edilmiştir.

Huneyn gazvesinde, *İbn Mes'ud (radıyallahu anh)*'dan da aynısı nakledilmiştir.

Ya'la b. Mürre — ki bu şahıs *İbn Siyabe*'dir — den de nakledilmiştir. O Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gördüğü birçok şeyleri anlatmış (ve ezcümle) şöyle demiştir:

Talha ya da *Semure* (bir nevi ağaç isimleridir) gelip, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in etrafında döndü sonra yerine gitti. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu:

"**Gelip benden, bana selâm vermek için izin istedi!**"

İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'ın rivayet ettiği bir hadîsde:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*;

"**Cinlerin gelip bir gece kendisini dinlediklerini, bir ağaç haber verdi.**" (874).

Mücahid'in *İbn Mes'ud (radıyallahu anh)*'dan naklettiği bu hadîste şöyle geçer:

"Cinler ona dediler ki, senin doğru söylediğine dair kim şehadet eder?"

— **İşte şu ağaç!** buyurdu ve:

---

(871) *Ya'lâ b. Siyabe. (r.a.)* Sahabîdir. Hudeybiye sefer ve musalahasında hazır bulunmuştur. Hayber ve Taif gazvelerinde ve Mekke'nin fethine katılmıştır. *İmam Zehebî*'nin "Tecridi's- Sahabe" de tesbit ettiğine göre Nesebi şöyledir: "*Ya'lâ b. Mürre b. Vehbi's- Sakafî.* Biatü'r- Rıdvan" da bulunmuştur. Basra'da kendi adıyla anılan bir evi vardır.

(872) "*İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.) İmam Taberânî ve Beyhaki* hadîsi sahih bir senedle ondan tahriç etmişlerdir." *İmam Süyûtî*, Menahil, 40.

(873) *Gaylan b. Selemtü'l-Sakafi.* Yemen'in hâkim şairlerinden ve ashab-ı kirâmdandır. İsabe: 3/176/6926.

(874) *İmam Buharî;* Kitabu, Menakıbu'l- Ensar, Babu Zikri'l- Cin'de *İbn Mes'ud (r.a.)*'dan *İmam Müslim;* Sahih. 4, Kitabu's-Salât, 33, Babu'l-Cehr bi'l-Kıraati fi's-Subhi ve'l-Kıraati Ale'l-Cin. 150 (450). 153 (...)'e kadar *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir.

"(Ey ağaç gel!)" diye çağırdı.

Ağaç hemen damarlarını sürükleyerek ve (acayip bir) ses çıkartarak huzuruna geldi.

El-Kadı Ebu'l- Fadl der ki:

İşte, *İbn Ömer, Büreyde, Cabir, İbn Mes'ud, Ya'la b. Mürre, Üsâme b. Zeyd, Enes b. Malik, Ali İbn Ebi Talib, İbn Abbas (radıyallahu anhum)* ve diğerleri bu kıssada, bizatihi kendisinde veya anlamında ittifak etmişlerdir. Kendilerinin bir mislini aşan tabiîn de onlardan (bunu) nakletmişlerdir. Öyle bir yaygın hale gelmiştir ki, işte o, gördüğünüz gibi (böyle) bir güç kazanmıştır.

İbn Fûrek anlatıyor:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem):*

"Tâif gazvesinde gece yürüyordu. Kendisini bir uyuklama almıştı. Önüne bir ağaç çıktı (ağaç çarpmamak için) **ikiye bölündü. Aralarından geçti ve bugüne kadar o ağaç öyle ikiye bölünmüş halde kaldı. Ağaç orada böyle bilinmekte ve tâzim görmektedir."** (1) (875).

Enes (radıyallahu anh)'dan:

Cebrail (aleyhisselâm) Peygamberi mahzun görünce dedi ki:

— **Sana bir mucize göstereyim mi?**

— **Evet!** (O arada) **Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'in gözü vadinin arkasında bir ağaca ilişti.**

Cebrail (aleyhisselâm):

— **Haydi şimdi onu çağır!** dedi. (Çağırdı) **ağaç yürüyerek gelip huzurunda durdu.**

— **Haydi şimdi de geri dönmesi için, emret!..**

"(Geri dönmesi için emretti) **ve ağaç derhal yerine döndü."** (876).

Hazreti Ali (k.v.)'den de aynısı nakledildi. Lâkin onda *Cebrail (aleyhisselâm)* zikredilmedi, dedi ki:

— **"Bana öyle bir mucize göster ki, artık ondan sonra beni tekzip**

---

(1) (Ta'zim görmektedir) sözü "tapılmaktadır" anlamında değildir. Buna dikkat etmek gerekir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* için ikiye bölünen ağaç elbetteki alelâde bir ağaç değildir, değerli bir ağaçtır. Onun için, (Ta'zim görmektedir) sözünü (değer ve kıymet görmektedir) mânâsında anlamalıyız! (M).

(875) Hadîsi *İmam Süyûtî*'nin tahricinde gördüğünü Şihab Hafacî, Şifa Şerhi C.3/58'de kaydediyor. *Dârimî, İbn Mâce* ve *Beyhaki*'nin tahriç ettiğini ona atfen kaydediyor.

(876) ***İmam İbn. Mâce:*** Sünen, 36. Kitabu'l- Fiten, 23. Babu's- Sabrı âlâ'l-Bilâl. 4.27 No.lu *Enes (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. ***İmam Darimî,*** Müsned, Makaddime, Bab. 4.'de, ***İmam Beyhaki,*** Eser'inde tahriç etmiştir.

edene aldırmayayım!". Bunun üzerine bir ağaç çağırdı... (Aynı yukarıdaki hadîs gibi anlattı.) (877).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*"in, kavminin kendisini yalanlanmasına üzülmesi ve mucize talep etmesi, kendi nefsi için değil, onlar içindir!

İbn İshak anlatıyor:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem) Rükâne*'ye (878) böyle bir mucize göstermiştir. Çağırdığı bir ağaç gelip huzurunda durmuştur.

Sonra ona:

"Haydi yerine dön" demiştir, **o da yerine dönmüştür."** (879).

Hasen'den:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Rabbine, kavminden yakındı. Onların kendisini korkuttuklarını söyledi. Ondan korkmamasını sağlayacak bir mucize diledi. Bunun üzerine Allah (c.c.) ona:

— Falan vadiye git, orada bir ağaç vardır, dallarından birini çağır, sana gelecektir! diye vahyetti.

Peygamber *(aleyhisselâm)* bunu yaptı. Dal yeri yararak gelip huzurunda dikildi. Onu Allah'ın dilediği zamana kadar yanında alıkoydu.

Sonra ona:

"Haydi geldiğin gibi (yerine) **dön git!"** emrini verdi. **Dal da yerine döndü. — Ya Rabbi, artık üzerimde** (bir) **korku olmayacağını anladım!** (880), buyurdu.

Amr (radıyallahu anh)'dan da aynısı varit olmuştur. O rivayette dedi ki:

"Bana bir mucize göster de ondan sonra beni yalanlayanlara hiç aldırmayayım!" (881).

İbn Abbas (radıyallahu anhüm)'dan:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir Bedevîye dedi ki:

— Şu hurmanın köküne çağırsam (o da huzuruma gelse) **sen, benim Resûlullah olduğuma şehadet eder misin?**

---

(877) "*İmam Ebu Naim:* tahriç etmiştir." Aliyyü'l- Kaari, C.1, Shf. 355. Şifa Şarihi Şihab Hafacî (Şerh. C.3/58'de) "Süyûti *Hz. Ali*'den bu hadîsin tahriç edildiğini araştırmamda. bulamadım. Ancak bunu *Câbir (r.a.)*'dan rivayetin tahriç edildiğini tesbit ettim" diye kaydetmektedir.

(878) *Rükâne b. Abdu Ezib b. Haşim b. Abdu'l-Muttalib b. Abdulmenafi'l-Kureyşi...*

(879) *İmam Beyhakî; ve Ebu Naim Ebu Ümame*'den bu hadîsi tahriç etmişlerdir.

(880) *İmam Beyhakî;* El-Hasen'den mürsel olarak rivayeti tahriç etmiştir, diye *İmam Süyûtî*, Menahil. Shf. 40'da kaydediyor.

(881) "Hadîsin ravisi *Hz. Ömer (r.a.)* olduğuna Şifa Şarihi Şihab Hafacî kail olmuştur, diğer Şarih *Aliyyü'l-Kaarî* ise *Ömer ve Amr* olduğundan ihtilaf olduğunu nakletmiştir. Hadîsi *İmam Bezzar ve Ebu Ya'lâ*'nın hasen bir senedle hadîsi tahriç etmişlerdir.

Resûlullah ***(sallallahu aleyhi ve sellem)*** **çağırdı, ağaç hızla huzuruna geldi, sonra ona:**

"Dön!" dedi ve **o da yerine döndü** (882).

Bu hadîsi *Tirmizî* tahriç etmiş ve "Sahih bir hadîstir bu!" demiştir.

HURMA KÖKÜNÜN ONA GÖSTERDİĞİ SEVGİ VE HASRET DUYGUSU

Hurma kütüğünün ona karşı gösterdiği hasret ve sevgi hisleri, bize bütün bu haberlerin doğruluğunu gösterip teyid eder. Bu hadîs bizatihi meşhurdur. Yaygındır. Onun hakkında haber mütevatirdir. Bu hadîsi sahih ehli tahriç etmiştir (Yani kökünü bulup nakletmiştir).

Sahabeden şu onüç (veya daha fazla) kişi rivayet etmiştir. Onlardan şu isimleri verebiliriz:

Ubey b. Ka'b, Cabir b. Abdullah, Enes b. Malik, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbas, Sehl b. Sa'd, Ebu Said el- Hudrî, Bureyde, Ümmi Seleme, El- Muttalip, r. anhüm

İbn Ebi Veda'a (radıyallahu anhüm).

İşte bunların hepsi aynı anlama gelen hadîsler rivayet etmişlerdir. *Tirmizî, (Enes (radıyallahu anh)*'ın rivayet ettiği hadîs sahihtir) demiştir.

Cabir (radıyallahu anh) dedi ki:

"Mescid hurma kökleri (kütükleri) üzerinde kurulmuştu. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hutbe irat edecekleri zaman o kütüklerden birine çıkardı. Sonra (bilahare) ona minber yapılınca, (mezkur) kütüğün deve sesine benzeyen bir sesle (hasretten ve iştiyaktan) inlediğini duyduk." (883).

Enes (radıyallahu anh)'ın rivayetinde:

"Mescid bile onun sesinden sarsıldı (sallandı)."(884).

Sehl b. Sa'd'ın rivayetinde:

---

(882) *İmam Tirmizî;* Ebvabü'l-Menakıb, Babu Hanîne'l-Ciz'i lehu *(s.a.v.) İbn Abbas (r.a.)* 3622 No.lu metni tahriç etmiştir. Hadîs-i şerifi *İmam Buhari*'nin Tarih'inde Darîmî'nin Müsned'inde tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*, Menahil Shf. 40. beyan etmiştir.

(883) ***İmam Buharî:*** **Sahih. Kitabu'l- Menakıb, Babu âlâmati'n- Nübüvve'de** ***Cabir (r.a.)*** **ayrıca** ***Enes*** **tariki ile yine** ***Cabir (r.a.)*** **diğer bir metini tahriç eylemiştir. Ayrıca** ***İbn Mace*** **Sünen, 5. Kitabu'l- İkame'den tahriç etmiştir. 199. Babu Ma Câe fi Bed'i Şe'ni'l- Minberde. 1417 No.lu hadîsi Cabir.**

(884) *İmam Tirmizi;* Sahih. Ebvabû'l-Menakıb, Babu'n- "Hanine'l- Ciz'i'de 3631 No.lu metni *Enes (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

"Onu gören insanların ağlaması da çoğaldı." (885).

El-Muttalip (İbn Ebi Veda'a) (886) ile *Ubey*'in rivayetinde:

"Çatlayıp yerinden oynadı.. Nihayet Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **geldi, mübarek elini üzerine koydu da** (ancak ondan) **sonra sustu."** (887).

Diğer bir rivayette:

"Zikirden yitirdiği şeyden dolayı ağlıyor bu, dedi *(sallallahu aleyhi ve sellem).*" (888).

Başka bir rivayet:

"Nefsim yed-i (kudretinde) **olana yemin ederim ki, eğer onu kucaklamasaydım** (okşamasaydım) **Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'e karşı hasret ve hüznünden dolayı kıyamete kadar böyle ağlayacaktı."** (889).

Sonra Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **emretti ve minberin altına gömüldü...**

El-Muttalib'in, Sehl b. Sa'd (radıyallahu anhüm)'nın naklettiği hadîs böyle geçer.

İshak'ın *Enes (radıyallahu anh)*'dan naklettiği hadîs de aynı anlamı taşımaktadır.

Sehl (radıyallahu anh)'dan nakledilen bazı rivayetlerde:

"Minberin altında gömülmüştür veya tavana konmuştur."

Ubey (radıyallahu anh)'dan:

El-İsferâinî anlatıyor:

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **namaz kıldığı zaman, onun**

---

(885) *İmam Buharî;* Sahih. 11. Kitabü'l-Cum'a, 26. Babu'l-Hutbeti ale'l-Minberi'de *Sehl b. Sa'dı's-Saidiyy (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Müslim;* Sahih. 5. Kitabü'l- Mesacid ve Mevazii's- Salati, 10. Babu Cevazi'l-Hatveti ve'l-Hatveteyni fi's-Salati'de: 44. (544), 45 (...) Nolu hadîs metinlerini tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud,* Kitabu's-Salat, Babu'n-fi'ttihazi'l-minberi" yine Sehl'den tahriç etmiştir. *İmam İbn Mace:* Sünen, 5. Kitabu'l-İkameti's-Salâti, 199. Babu Ma Câe fi Bed'i-Şen'il-Minberi, 1416 No.lu metni yine Sehl b. Sa'd'dan tahriç eylemiştir. Ayrıca Ebi Saidi'l- Hudrî'den *İmam Darimî* aynı metnin rivayetini tahriç etmiştir

(886) *Muttalib b. Ebi Vedaatü'l- Hars b. Sabiyre b. Said b. Sâ'd b. Sehmi'l- Kureyşi,* sahabîdir. Ölüm tarihini İsabe'de *İbn Hacer* zikretmiştir. Bak. İsabe C.3, Shf. 405 Ter. No. 8030.

(887) "*Zübeyr b. Bekkar* Ahbarû'l-Medine adlı tarihinde tahriç etmiştir.

(888) Hadîs-i şerifin bir cümlesidir *Übey b. Kaab*'dan *İmam Şafiî (r.h.)* tahriç etmiştir.

(889) *İmam Ebu Ya'lâ el-Mavsilî*'nin bu konuda *Enes b. Malik (r.a.)*'dan rivayetini tahriç ettiği hadis metninden bir cümledir.

üstünde kılardı. Mescid yıkılınca, Ubey onu aldı. Kurt yiyip (onu) **bitirinceye kadar Ubey'in yanında kaldı. Sonra çürüdü** (eriyip gitti).'' (890).

''Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **onu kendine çağırdı. Yeri yararak ona geldi. Onu okşadı ve yerine dönmesini emretti. Bunun üzerine o da yerine döndü.''** (891).

Büreyde (radıyallahu anh)'dan:

Peygamber *(aleyhisselâm)* ona dedi ki:

— İstersen seni bulunduğun bahçeye vereyim, tekrar dal budak sal ve eski haline gel! Tekrar yaprakların ve meyven olsun. İstersen seni cennete dikeyim de Allah dostları meyvenden yesin.

Bunu dedikten sonra Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona kulak verdi ve onun şöyle dediğini duydu:

— ''Beni cennete dik ve benden Allah dostları yesin ve eskiyip çürümeyeceğim bir yerde olayım!'' (892).

(Ağacın bu sesini) Peygamber'in yanında olan kimse de duydu.

Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şu mukabelede bulundu: ''(İstediğini) **yapacağım! Sonra** (mübarek sözlerine şunu da) ilâve etti:

''Dar-ı bekâyı, dar-ı fenaya (geçici dünyaya) **tercih etti!''.**

El-Hasen bu (hikâye)yi anlattığı zaman ağlardı. Ve derdi ki:

''Ey Allah'ın kulları, odun odunken Resûlullah'ın şevkine dayanamayıp ağlıyor! Ona kavuşmaya hasret çekmeye siz (daha ehaksınız!)''.

Aynı hadîsi, *Cabir (radıyallahu anh)*'dan:

Hafs b. Ubeydullah — (Ubeydullah b. Hafs) da denirdi —, *Eymen, Ebu Nadre, İbni'l- Müseyyeb, Said b. Ebî Kerb, Kureyb, Ebu Salih* (gibi zevat) rivayet etmişlerdir.

Enes b. Malik (radıyallahu anh)'dan ise şu zevat rivayet etmiştir:

El-Hasen, Sâbit, İshak b. Ebû Talha...

Nafi' ile *Ebu Hayye* ise *İbn Ömer (radıyallahu anh)*'dan rivayet etmişlerdir.

Ebu Nadre ile *Ebu'l- Veddak Ebî Sa'd (radıyallahu anh)*'dan; *Ammar b. Ebû Ammar* da *İbn Abbas (radıyallahu anh)*'dan; *Ebu Hazim* ile *Ab-*

---

(890) *İmam İbn Mace;* Sünen. 5. Kitabu, İkameti's- Salâti ve's- Sünneti fiyha. 199. Babu Ma Câe fi Bed'i Şen'i'l-Minber'de. 1414 No.lu hadîs metnini *Übey b. Kaab*'tan tahriç etmiştir. Ayrıca *İmam Darimi* ve *Beyhaki* de tahriç eylemişlerdir. Ayrıca Müsnedi *Ahmed b. Hanbel (r.h.)* tarafından tahriç edilmiştir.

(891) *İmam İsferainî*'ye atfen bu hadîsi nakleden Kaadı İyaz'ın bu atfını *Şarih Şihab Hafacî* ''*İmam Beyhaki Delail'inde* ve *Ebu'l- Kasım İbn Asakir*'in Şam tarihinde *İbn Abbas (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. Eğer müellif buna vâkıf olsaydı açıklardı'' diyor. Şerh-i Şifa Şihab. C.3/66.

(892) *İmam Ahmed b. Hanbel* Müsned'inde ve *Darimî* Müsned'inde tahriç etmişlerdir. *Süyûtî* Menahil, Shf. 40.

bas b. Sehl, Sehl b. Sa'd (radıyallahu anh)'dan; *Kesîr b. Zeyd Muttalib (radıyallahu anh)*'dan; *Abdullah b. Büreyde* babasından; *Tufeyl b. Ubey* babasından rivayet etmişlerdir...

Kadı Ebu'l- Fadl İyaz dedi ki:

İşte gördüğün gibi bu hadîsi sahih ehli köklerini bulup çıkarmışlardır. Ve onu sahabe(i-İzam)dan *(radıyallahu anhüm)* isimlerini zikrettiğimiz zevattan, onların iki misli olan (çoklukta) tabiînden rivayet etmişlerdir.

Bu adedin dûnunda olan rivayet edildiği zaman, bu baba önem gösterenler için kesin bir bilgi hâsıl oluyor. (Bunda haydi haydi, kesin kesin bilgi hâsıl olur). Ayakları doğru yolda dimdik kılan ancak Allah (c.c.)'dır!

DİĞER CEMADATIN ALLAH'IN RESÛLÜ (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'LE KONUŞMASI

Diğer cemadat da Allah'ın Nebisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e (aynen böyle konuşmuştur):

Bize; *Kadı Ebu Abdullah Muhammed b. İsa et- Temimî, Kadı Ebu Abdullah Muhammed b. el- Murabıt, El- Muhalleb, Ebu'l- Kasım, Ebu'l- Hasen el- Kabisî, El- Mervezî, El- Firebrî, El- Buharî, Muhammed b. el- Musennâ, Ebu Ahmed ez- Zubeyrî, İsrail, Mensur, İbrahim, Alkame* (senediyle);

İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'dan. Dedi ki:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **ile yemek yiyorduk ve onun** (yemeğin) **tesbihini duyuyorduk."** (893).

Enes (radıyallahu anh) dedi ki:

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **bir avuç taş aldı. Taşlar Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**in elinde tesbih etmeye başladılar, sonra onları Ebu Bekr** *(radıyallahu anh)*'**ın eline döktü, yine tesbih ettiler, sonra bizim elimize** (verildi) **fakat tesbih etmediler."** (894).

---

(893) *İmam Buharî:* Sahih. Kitabü'l- Menakıb, Babu âlamati'n- Nübüvve'de *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan *İmam Tirmizî,* Sünen, Ebvabü'l-Menakıb. Babun (Tesbihû'l-Mai ve Teksirihi *(s.a.v.)* de *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)* 3637 No.lu metni tahriç etmiştir.

(894) *İmam Süyûtî;* Menahilû's-Safa Shf. 40'da "Ben bu hadîsin *Enes b. Malik (r.a.)* rivayetine dair bir isnada desti-res olamadım. Ancak *İbn Haceri'l-Askalani'nin-Barî* fi şerhi Sahihi'l-Buhari'sinde; "Bu hadîs-i şerif *Enes (r.a.)*'dan rivayet olunmamıştır. Ancak bir tarık ile *Ebu Zerr-i Gıfarî*'den rivayet olunmuştur." dediğini nakletmiştir. Şifa şarihlerinden *Aliyyü'l- Kaari* ve *Şihab Hafacî* ise. hadîs-i şerifin *İbn Asakir*'in. Tarihû'd- Dimaşki'ş-Şam'da *Enes (r.a.)* rivayeti edilmiş olduğu beyan etmişlerdir.

Ebu Zer (radıyallahu anh)'dan:

"Onlar Ömer ve Osman *(radıyallahu anhüma)*'**nın elinde de tesbih ettiler."** (895).

Ali (k.v.) dedi ki:

"Mekke'de Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**le beraberdik. Mekke'nin bazı semtlerine** (doğru) **çıktı... Onu karşılayan hiçbir ağaç ve hiçbir dağ yok ki, ona şöyle demiş olmasın:**

— **"Esselâmu aleyke ya Resûlallah!"** (896).

Cabir b. Semure (radıyallahu anh) Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu naklediyor:

"Şüphesiz ben Mekke'de bir taş biliyorum ki, O bana selâm verdi" (897).

Onun Hacer-i Esved olduğu söylenir.

Âişe (radıyallahu anha)'dan:

"Cebrail, *(aleyhisselâm)* **bana risaleti tebliğ ettiği zaman, yanından geçtiğim her taş ve ağacın** (Esselâmu aleyke ya Resûlallah) **dediklerini** (duymaya) **başladım."** (898).

Cabir b. Abdullah (radıyallahu anh)'dan:

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**in yanından geçtiği her taş ve ağaç ona mutlaka saygı göstermiştir."** (899).

Hz. Abbas (radıyallahu anh) rivayet ettiği hadîsde:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, **amcası** (Abbâs) **ve çocuklarına bir yorgan** (veya çarşaf) **örtüp de dua ettiği zaman, kapı eşikleri, ev duvarları** (Âmin, âmin) **derlerdi."** (900).

---

(895) Bu hadîs-i *İmam Taberanî ve Bezzar ve İmam Beyhaki* "Delailü'n- Nübüvve"de *Ebu Zerr-i Gıfarî*'den rivayeti tesbit ve tahriç etmişlerdir. Şifa Şarihi Şihab Hafacî C.3/Shf. 70'de uzun metni tamamen nakletmiştir. *İmam Ebu'l-Kâsım İbn Asakir* Tarih'inde *Enes b. Malik (r.a.)*'dan tahriç ettiğini beyan etmiştir.

(896) *İmam Tirmizi;* Sünen, Ebvabü'l- Menakıb, Babu (Eş-Şecer ve'l-Hacer Yüsellimani ale'n-Nebiyyi (s.a.v.)de *Hz. Ali (k.v.)* ve *(r.a.)* dan 3630 No.lu metni tesbit ve tahriç etmiştir. *İmam Darîmî*'de kitabında tahriç etmiştir.

(897) *İmam Müslim;* Sahih. 43. Kitabü'l- Fadail, 1. "Babu Fadli Nesebi'n- Nebiyyi (s.a.v.) ve teslimi'l-Hacer Aleyhi kable'n- Nübüvveti" de 2 (2277) No. ile *Cabir b. Semure (r.a.) İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabi'l- Menakıb, Babün fi İsbati'n- Nübüvveti'n- Nebiyyi (s.a.v.) ve Makad Hassahullahü bihi" de 3627 No.lu metni *Cabir b. Semure (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(898) *İmam Bezzar;* Müsned'inde *Hz. Âişe (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir.

(899) *İmam Beyhaki;* Tahriç eylemiştir. Süyûti. Menahil, Shf. 40.

(900) *İmam Beyhakî;* "Delilü'n- Nübüvve" de *Sehl b. Sa'di's- Sâdîyyi (r.a.)*'dan *İbn Abbas* tarikinden tahriç etmiştir. *İmam Süyûtî*, Menahil Shf. 41'de Şarih Şihab Hafaci C.3, Shf.72 metnin Delail'deki metnin tamamını vermiştir. *İmam Ebu Naim*'in Delailû'n- Nübüvve'sinde kendilerine Peygamberi-

Ca'fer b. Muhammed babasından:

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **hastalandı, Cebrail** *(aleyhisselâm)* **ona, içinde nar ve üzüm bulunan bir tabak getirdi. Peygamber** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **on**(lar)**dan yedi.** (Tabaktakiler o yerken habire) **tesbih ettiler."** (901).

Enes (radıyallahu anh)'dan:

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem), Ebu Bekr, Ömer ve Osman (radıyallahu anhüma)* Uhud'a çıktılar. Uhud (onlardan korkusundan) sallanmaya başlayınca, Allah'ın Nebisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona:

— **"Korkma, kendine gel ve metin ol! Çünkü üzerinde** (yabancı kimse yok) **bir peygamber, bir sıddîk ve iki de şehit bulunmaktadır."** (902).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'dan varit olan hadîsde bu hadisenin *Hira Dağı*'nda ceryan ettiği anlatılmaktadır. *Ebu Hüreyre* (haberinde) *Ali, Talha ve Zubeyri (radıyallahu anhüma)*'ları da kattı ve Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e şöyle buyurduğunu da nakletti (1):

"Üzerinde bir peygamber, ya da bir sıddîk ya da bir şehit bulunmaktadır." (903).

---

miz (s.a.v.) dua eyledi. *Hz. Abbas (r.a.)* çocuklarının-Fadl 2, *Abdullah 3, Ubeydullah 4, Abdurrahman 5, Kusem 6. Said* ve *7. Ümmû Habibe*'den ibaret 7 olduğu rivayet edildiği tesbit ve tahriç eylemiştir.

(1) **Burada iki mucize göze çarpmaktadır:**

a) Dağa hitab edip onu teskin etmesi...

b) Hazreti *Ömer* ile *Osman*'ın şehit olacaklarını önceden haber vermesi.

Tabiî bütün bunlar, Allah'ın ona verdiği izin ve bahşettiği ilimle oluyor. (M).

(901) *İmam Cafer-i Sadık*'ın bu rivayetini Şifa'ya alan *Kaadı İyaz*'ın bu rivayet hakkında Dilcî, "Bu hadis kimden rivayet edilmiştir, bilmiyorum" dediğini nakleden *(Aliyyü'l-Kaarî* (C.1/360) "Derim ki: **Kaadı İyaz'ın rivayet etmesi kâfidir. Çünkü o muhaddisînin büyüklerindendir. Eğer hadis-i şerifin mefhum ve mânâsını müeyyid vâkî bir asla mebni olduğunu bilmemiş olsaydı — hadiseyi rivayet eden** *Caferi's-Sadık*'**ın rivayetini Şifa'ya almazdı. Hem bu asla uyarak Mevahibü'l- Ledûnniye müellifi Kastalanî kitabında (...** *Kaadı İyaz* **onu Şifa'da zikretti. Ondan Hafızû'l- Hadîs** *Ebu'l- Fadl İbn Hacer* **naklederek Fethû'l-Bari fi Şerhi'l- Buharî'de zikretti" demekte, bu kanaatine diğer Şarih Şihab Hafacî, C.3, Shf. 73'de Süyûtî'nin "Mevsuk kitablarda bulamadım" demesi, Kaadı İyaz bunu bulup kitabına almasına refetmez diyerek katılmaktadır.**

(902) *İmam Buhari;* Sahih. Kitabu, Fadaile Ashabi'n- Nebiyyi, Babu Fedli *Ebu Bekir (r.a.)* de *Enes b. Malik (r.a.)* da *İmam Tirmizi;* Sünen, Ebvabû'l- Menakıb. Menakıbû *Osman b. Affan (r.a.)* da 3697 No.lu metinde *Enes b. Malik (r.a.)*'dan aynı metni *İmam Ebu Davud;* Sünen: Kitabû's- Sünne, Babün fi'l- Hulefa'da yine *Enes b. Malik (r.a.)*'dan aynı hadîsi tesbit ve tahriç etmiştir.

(903) *İmam Müslim;* Sahih. 44. Kitabu Fadaile's-Sahabeti, 1, Babûn min Fadaile Talha ve *Zübeyr (k.anhühûma):* Hadîs No. 50. (2417) ve de *Ebu Hureyre (r.a.)*'dan. *Tirmizî;* Sünen. Ebvabü'l- Menakıb, Babu Menakıb-i *Osman-ı Zi'n-Nureyn (r.a.)*'da *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

Hira Dağı'nda cereyan eden bu olay *Osman (radıyallahu anh)*'dan da nakledilmiştir. Dedi ki:

"Beraberinde ashabından on kişi vardı, ben de içlerindeydim." (904).

Osman (radıyallahu anh) Abdurrahman ile *Sa'd'ı* da onlardan saydı ve:

"İkisini de unuttum!" dedi.

Aynısı *Sa'd b. Zeyd*'den nakledilmiş ve on kişiyi zikrettikten sonra kendisini de onlara ilâve etmiştir (905).

Bir rivayet:

Kureyş, Peygamberin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ardına düştüğü zaman, *Sebîr* (bir dağ) ona:

— **Ey Allah'ın Resûlü, üzerimden in! Çünkü sırtımda seni öldürmelerinden ve bu yüzden Allah'ın beni azablandırmasından korkuyorum!** dedi.

Bunu duyan Hirâ:

— **Bana** (gel) **ey Allah'ın Resûlü!** diye haykırdı...

İbn Ömer (radıyallahu anh) rivayet ediyor:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* minberde:

"Allah'ın kadrini ona lâyık olacak bir surette, hakkiyle takdir edemediler." (906) âyetini okudu sonra şöyle buyurdu:

— **Cebbâr kendi zatını yüceltiyor ve (Ben Cebbarım! Ben Cebbarım! Ben Kebirim! Ben Muteâlim)** buyuruyor.

Bunu duyunca minber öylesine sallandı ki, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i üzerinden atacak, dedik .

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan:

Beyt-i Şerif'in etrafında, ayakları, kurşun ve taşlara çakılmış (gayet

---

(904) *Tirmizi;* Sünen. Ebvabü'l-Menakıb, Menakıbü *Osman b. Affan (r.a.)* da Babün "Üsbüt Hıra Feleyse Aleyke İlla Nebiyyün ve Sıddıykun ve Şehiydani" de 3700 No.lu *Ebu Abdurrahmanî's- Sülemi*'nin *Hz. Osman (r.a.)* rivayetini tesbit ve tahriç etmiştir. Ayrıca aynı kitab, aynı babta, 3704 numaralı hadisi *Sümame b. Kuşeyri (r.a.)*'dan rivayet ettiği uzun metin içinde *Osman (r.a.)*'dan aynı cümlelerle (Sebir) dağında da vâki olduğunu tesbit ve rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Nesaî;* Sünen. Kitabü'l- İhbas, Babun vafke'l-Mesacid'te" *Omer b. Cavan* Beni Temim kabilesinden bir reculden rivayeti tahriç etmiştir ve bu metin bütün rivayet tarihlerini cem'etmiştir.

(905) *İmam Ebu Davud;* Sünen. Kitabu's-Sünneti. Babün fi Hulefa" de *Said b. Zeyd (r.a.)*'dan *Abdullah b. Zalimü'l- Mazini* tarikiyle tahriç etmiştir. *Tirmizî* Ebvabü'l- Menakıb, Menakıbü, *Abdurrahman b. Avf*'de 3749 No.lu metinde aynı metnin rivayetini *Said b. Zeyd*'den tahriç etmiş, fakat Hıra'dan bahsetmemiştir. Ayrıca aynı kitab, Babu Menakıbü *Said b. Zeyd, b. Amr b. Nûfeyl (El-Aver)* de, 3758 No. ile tahriç etmiştir. Bu metinde Hıra dağı zikredilmiştir. *İmam İbn Mâce;* Sünen. Mukaddime, Fadailü'l-Aşere, *Said b. Zeyd*'den 134 No. ile aynı metni daha kat'i ve cezm ifade eden bir lâfızda rivayeti tahriç etmiştir.

(906) En'âm Sûresi, âyet: 91.

sağlam) üçyüz altmış put bulunmaktaydı. Fetih yılı Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mescide girdiğinde elindeki Kadîp (yay'a benzeyen bir değnek) ile onlara;

"Sadece işaret etti, dokunmadı. (Hak geldi, batıl zail oldu) **meâlindeki âyeti okudu. Hangi puta işaret ettiyse yere kafası üstüne düştü. Kafasına işaret etmediği halde** (heybetinden) **kafası üstüne de düştü. Hulâsa yere düşmedik, parçalanmadık hiçbir put kalmadı."** (907).

Aynısı *İbn Mes'ud (radıyallahu anh)*'dan da nakledilmiştir (908).

Amcası ile tacir olarak çıktığı zaman, yolda rastladıkları rahible konuşması da böyledir. Rahib hiç kimseye çıkmazdı. Fakat onu görünce korkusundan dışarı çıkıp, onlara sevgi ve dostluk tezahüründe bulundu ve Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in elinden tutup şöyle dedi:

"İşte bu, âlemlerin ulusudur! Allah onu âlemlere rahmet olarak gönderecektir!"

Bunun üzerine Kureyş'in ileri gelenleri:

— **Sen ne biliyorsun bunu?** dediler.

— **Ona saygı göstermeyen hiçbir ağaç ve taş yoktur! Bunlar ancak bir peygambere saygıda bulunurlar,** diye cevab verdi.

Hikâyeyi anlattı. Sonra dedi ki:

— **Peygamber geldiğinde üstünde bir bulut onu gölgeliyordu. Kavme yaklaşınca, onların, ağacın gölgesine gitmekte kendisini geçtiklerini gördü. Oturunca gölge hemen ona meyletti...** (909).

ÇEŞİTLİ HAYVANLARDAKİ MUCİZELERİ

Bize, *Sirac b. Abdu'l-Melik Ebu'l-Hüseyin el-Hafız, Kadı Yunus, Ebu'l-Fadl, Saklî Sâbit b. Kasim, babası dedi, Ebu'l- Alâ Ahmed b. İmran, Muhammed b. Fudeyl, Yunus b. Amr, Mücahit* (tariki ile);

Âişe (radıyallahu anha)'dan:

---

(907) *Beyhakî ve Bezzar* tahriç *İbn Abbas (r.a.)*'dan tahriç ettiler. Süyûti, Menahil. Shf. 41. Ayrıca bu mucize ile ilgili hadîs, metnini *Ebu Ya'lâ, Cabir (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(908) *İmam Buharî;* Sahih. 46. Kitabu'l-Mezalim. 32. Babu Hel Tükesserü'd-Denanü'l-leti fiyha'l-Hamrü" da *Abdullah b. Mesud (r.a.)*'dan *İmam Müslim;* Sahih. 32. Kitabu'l- Cihâd ve's-Siyer. 32. Babu İzaleti'l-Asnami min Havli'l-Kabeti" de 87. (1781) No.lu metni yine *Abdullah b. Mesud (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(909) *İmam Tirmizî;* Sünen. Ebvabü'l-Menakıb, Babu Ma Care fi Bedi Nübüvveti'n-Nebiyyi *(s.a.v.)* de *Ebu Musa el-Eş'ari*'den 3624 No.lu metni tahriç etmiştir. *İmam Beyhakî* de Delailü'n-Nübüvve'-de tahriç etmişlerdir.

Dedi ki: "**Bizde bir evcil hayvan vardı. Resûlullah** ***(sallallahu aleyhi ve sellem)*** yanımızda olunca, yerinde sabit durur, hiç kıpırdamazdı. **Resûlullah** ***(sallallahu aleyhi ve sellem)*** yanımızdan çıkınca hareket etmeye başlardı, gelir giderdi!" (910).

Ömer (radıyallahu anh)'dan:

Allah'ın Resûlü ***(sallallahu aleyhi ve sellem)*** ashabından bir toplulukla oturuyordu. Bir kertenkele avlamış Bedevî çıkageldi. Ve oturanlara:

— **Kimdir bu şahıs?** diye sordu.

— **Bu zat, Allah'ın Nebisidir!** dediler.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e yönelerek:

— **Lat ve Uzza hakkı için, bu kertenkele seni doğrulamadıkça ben sana iman etmem!** dedi.

Bunun üzerine Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kertenkeleye:

— **Ey kertenkele!** diye hitab etti. **Topluluğun rahatça duyabileceği açık bir lisanla:**

— **Buyur, buyur ey gelenlerin süsü!** diye cevap verdi.

— **Söyle bakalım, sen kime kulluk edersin?**

— **Ben, semada Arş'ı, yerde saltanatı, denizde yolu, Cennette rahmeti, Cehennemde azabı bulunan** (varlığa) **ibadet ederim!**

— **Peki, ben kimim?**

— **Sen, âlemlerin Rabbi'nin Resûlü, peygamberlerin hatemisin! Seni doğrulayan felaha kavuşmuştur! Seni yalanlayan da perişan olmuştur!**

Bunun üzerine Bedevî hemen Müslüman oldu (911).

KURTUN KONUŞMA HİKÂYESİ DE BU KABİLDENDİR

Ebu Said el-Hudrî (radıyallahu anh)'dan:

Bir çoban koyunlarını otlatırken, sürüye bir kurt arız olup içinden bir koyun kapıverdi. Çoban hemen pençelerinden koyunu tutup kurtardı. Bunun üzerine kurt dile geldi ve çobana dedi ki:

— **Sen Allah'tan korkmaz mısın! Neden rızkıma mâni oldun?**

Çoban:

— **Hayret doğrusu, bir kurt tıpkı insanlar gibi konuşuyor!** demeye kalmadı, kurt hemen cevab verdi:

---

(910) Hadis-i şerifi *İmam Ahmed b. Hanbel ve Bezzar* Müsned'inde Ebu Ya'lâ da Müsned'inde Tabarani Mu'cem'inde, Darekutni ve Beyhaki'de tahriç etmişlerdir. *İmam Süyûti,* Menahil, Shf. 41.

(911) *İmam Taberâni* ve *Beyhakî* tahriç etmişlerdir. *İmam Süyûti:* Menahil, Shf. 41. *Hz. Âişe, Ebu Hüreyre* ve onlar rivayet tarikleri ile bu konuda hadis rivayet edildiği gibi bunlar hakkında zayıf sened, iddiasında bulunanlara, derim ki: *İbn Asakir* de *Hz. Ali (k.v.)*'den aynı hadiseye ait hadisi rivayet ve tahriç etmiştir, demiştir.

— Sana bundan daha acayip olan bir şeyi bildireyim mi? İki Harre (Medine civarında taşlık bir yer) **arasında bir peygamber bulunmaktadır** (da senin bundan haberin yoktur). **O Peygamber bütün geçmiş haberleri rahatlıkla insanlara bildirebiliyor!**

Çoban hemen Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yanına gelir, durumu haber verir. Peygamber *(aleyhisselâm)* ona:

— Haydi kalk, anlat! der.

Çoban başından geçenleri anlattıktan sonra Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

Doğru söylemiştir! buyurur!

Hadisde *kıssa* vardır. Bazı rivayetlerde bu kıssa epeyce uzundur (912).

Kurt hakkındaki hadîs *Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)*'dan da nakledilmiştir. Ondan nakledilen bazı rivayetlerde şöyle geçmektedir:

— Asıl hayret edilecek kişi sensin! Çünkü koyunlarının başında duruyorsun da Allah'ın gönderdiği peygamberden haberin yok! Hem O öyle bir peygamberdir ki, Allah ondan daha büyük ve şerefli bir peygamber göndermemiştir, nezdinde rütbesi pek büyüktür! Cennet kapıları ona açılmıştır. Cennet ehli, ashabına bakıp seyrediyor, nasıl (Allah yolunda) **savaştıklarına ibretle bakıyor. Seninle onun arasında sadece bir vadi var: Haydi git de sen de Allah'ın askerleri arasına katıl!**

— Peki benim koyunlarımı kim bekleyecek?

— Ben beklerim, sen dönünceye kadar onları gözetlerim! Bunun üzerine çoban koyunlarını ona teslim edip geçip (orduya katılmak üzere) **yürüdü.**"

Onun kıssasının, Müslüman oluşunu, Peygamber *(aleyhisselâm)*'ı savaşırken buluşunu anlattı. Peygamber *(aleyhisselâm)* ona:

— Haydi git, koyunlarını olduğu gibi göreceksin! dedi ve çoban gidince koyunlarını eksiksiz buldu. Buna sevindi ve kurta içlerinden bir koyun kesip verdi (913).

Bu kıssayı anlatan *Uhban b. Evs* (914) olduğu söylenmektedir. Bu rivayete göre kurt ile konuşan O'dur.

---

(912) Hadîs-i şerifi *İmam Bezzar* Müsned'inde ve *Beyhaki* Eser'inde tahriç etmişlerdir. *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, Shf. 41.

(913) *İmam Ahmed b. Hanbel*, Müsned'inde ceyyid bir senedle rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Süyûtî*, Menahil, Shf. 41.

(914) *Uhban b. Evs* "Siyer ve Megazî müelliflerince dört kişi Uhban adındadır, bunlar, 1. *Uhban b. el-Ekva* künyesi *(Ebu Ukbe)*'dir. 2. *Uhban b. Evsi'l- Eslemi* 3. *Uhban b. Sayfî el- Gıfarî*. 4. *Uhban b. Abbadü'l- Huzaî*. Bunlardan birincisi *Uhban b. el- Ekva*, *İbn Hişama* göre; kurtla konuşan zatdır. Muhacirindendir. 2'ncisi sahabi olan *Uhban b. Evsi'l- Eslemî*'dir. Vakidî'ye göre; kurtla görüşen bu zatdır. Şifa müellifinin kanaatı da budur. Kûfe'ye yerleşmiş emevîlerin ilk devrelerinde irtihal eylemiştir. (Şerh-i Şihab'tan telhisen) Hadîs-i şerif *İmam Buharî* Tarih'inde *Beyhakî*'de Eser'inde tahriç eylemiştir. *İmam Süyûtî*, Menahil, Shf. 42.

Bu rivayette de, bu kıssanın sahibi *Seleme b. Amr b. el- Ekvâ* (915) olduğu söylenmektedir. Müslüman oluşunun sebebi sırf bu olaydır. Her ikisinden de, *Ebu Said (radıyallahu anh)*'ın rivayet ettiği hadîse benzeyen hadîs rivayet edilmiştir.

İbn Vehb'in anlattığına göre böyle bir kıssa *Süfyan b. Harb* ile *Safvan b. Umeyye* hakkında câri olmuştur:

Bir kurtun bir geyiği kovaladığını gördüler, geyik canını kurtarmak için Harem-i Şerif'e girdi. Kurt bunu görünce (sırf Harem-i Şerif'e karşı olan saygısından) döndü gitti. Buna çok hayret ettiler. Kurt dile geldi:

— **Bundan daha hayret edilecek şey vardır: Medine'de Muhammed *(aleyhisselâm)* sizi cennete çağırıyor, siz ise** (insanlığı) **ateşe çağırıyorsunuz!**

Ebu Süfyan dedi ki:

— "Lât ve Uzzâ hakkı için eğer sen bunu bana Mekke'de söyleseydin, onu bomboş bırakırdım."

Aynı haber ve kıssa *Ebu Cehl* ve arkadaşlarının başından geçtiği (yine başka bir rivayette) anlatılmaktadır.

Mirdas oğlu Abbas (radıyallahu anh)'dan:

Dımar adındaki putunun konuşması ve Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında şiir söylemesine şaşınca, bir kuş düştü ve şöyle seslendi:

— Dımar'ın konuşmasına şaşıyorsun da kendine hayret etmiyorsun!

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **insanlığı ve seni İslâm'a davet ediyor, sen burada oturuyorsun!**

İşte bu olay, onun Müslüman olmasına sebep olmuştur (916).

Cabir b. Abdullah (radıyallahu anh)'dan:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e gelip iman eden bir adam hakkında anlatıyor: Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hayber kalesinin üstündeyken, adam onların koyunlarını otlatıyordu.

Dedi ki:

— **Ey Allah'ın Resûlü, koyunları sahiblerine nasıl yollayayım?**

— **Eline ufacık taşlar al ve onların yüzüne at** (serp), **şüphesiz Allah bu emânetini ehline geri çevirip verir,** buyurdu.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in emrini yerine getirdi.

Her koyun yürümeye başladı, doğru sahibine gitti (917).

---

(915) *Seleme b. Amr b. Ekva*'dan bu hadîsi Süheyli Ravzü'l- Enf'de nakletmişdir." Şifa Şarihi Şihab. C.3/Shf. 83. *Ebu Saidi'l- Hudri*'nin rivayeti ve tahrici için 912 No.lu tahrice bakılmalıdır.

(916) *İmam Taberanî:* Mu'cemü'l-Kebir'inde *Mirdas oğlu Abbas (r.a.)* bu hadiseyi aynı senedle ufak metin değişikliğiyle rivayeti tesbit ve tahriç etmiştir.

(917) *İmam Beyhakî;* hadîs-i şerifi tahriç etmiştir. "Şerh-i Şifa, Şihab, C. 3/85.

Enes (radıyallahu anh)'dan:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem), Ebu Bekr ve Ömer ve Ensar'*dan bir adam *(radıyallahu anhüm)* bir ensarlının bahçesine girdiler. Bahçede koyunlar vardı.

"(Peygamber *(aleyhisselâm)*'ı görünce) **hemen saygıda bulundular."**

Ebu Bekr (radıyallahu anh) dedi ki:

"Biz sana saygı göstermeye bu koyunlardan şüphe yok ki, daha lâyıkız!" (918).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'dan:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **bir bahçeye girdi. Bir deve gelip ona ta'zimde bulundu."** (919).

.Sa'lebe b. Malik (920), *Cabir b. Abdullah* (920), *Ya'la b. Murre* (921), *Abdullah b. Ca'fer* (922) *(radıyallahu anh)*'den de benzeri bir hadîs rivayet edilmiştir.

Dedi ki:

"Kimse kimsenin bostanına giremezdi. Çünkü orada kendisine saldıracak bir deve bulunurdu. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (bostanlardan) **birine girince, deveyi çağırdı, deve geldi burnunu yere koyup Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'in önünde çöktü. Onu** (sarkan) **yularını** (tekrar) **başına koydu ve şöyle buyurdu:**

— Gökle yer arasında hiçbir şey yoktur ki, benim Allah elçisi olduğumu bilmesin! Yalnız cinlerden insanlardan âsi olanlar müstesnâ!

---

(918) *İmam Ahmed b. Hanbel ve İmam Bezzar Müsned*'lerinde sahih bir senedle *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmişlerdir. *İmam Süyûtî,* Menahil, Shf. 42.

(919) *Sa'lebe b. Malik:* Sahabîdir. Yemen'den *Musa (a.s.)* dinine tâbi olarak Medine'ye gelen babası önce Beni Kurayza'ya iltihak etmişse de sonra İslâmiyet ile müşerref olmuştur.
Kendisinin bu hadiseyle ilgili hadisini *Ebu Naiym* tahriç etmiştir.

(920) Bu hadise ile ilgili *Câbir b. Abdullah (r.a.)* hadîsini *İmam Ahmed b. Hanbel. Darimi. Bezzar* Müsned'lerinde *İmam Beyhakî* Eser'inde sahih bir senedle tahriç etmişlerdir.

(921) *Ya'lâ b. Mürre b. Vehb b. Cabir b. Attab es-Sekafi*'dir. Künyesi *"Ebu'l-Merazim"*'dir. Biatü'ş-Şecere'de, Feth-i Hayber'de bulunmuş meşhur sahabedendir. Bak. El- İsabe. C.3. Shf. 630. Tercüme No. 9363.

(922) *Abdullah b. Cafer (r.a.)*'dan bu hadiseyle ilgili hadis-i şerifi *İmam Müslim* 3. Kitabu'l- Hayz, 20. Babu Ma Yüsteterü bihi li kazai'l-Haceti'de *Abdullah b. Cafer*'den 79. (342) No.lu Muhtasar metni tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud:* Sünen. Kitabu'l- Cihad. Babu Ma Yü'meru bihi mine'l- Kıyami ale'd-Devabbi ve'l-Behaimi'de *Abdullah b. Cafer (r.a.), Kaadı Iyaz'ın* bahsettiği metnin tamamını tahriç etmiştir.

Abdullah b. Ebî Evfâ (radıyallahu anh)'**dan da aynısı rivayet edilmiştir.**

Cemel hakkında varit olan başka bir hadîsde şöyle geçer:

"**Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **onlara devenin durumundan sorunca, dediler ki,** (Biz bunu kesmek istedik...)" (923).

Diğer bir rivayette:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onlara buyurdu ki:

— "**Bu deve, çok çalıştırıldığından, kendisine az alaf verildiğinden yakınıyor.**" (924).

Başka bir rivayette:

"**Bu deve, küçüklüğünden beri güç işlerde çalıştırdıktan sonra şimdi kendisini kesmek istediğinizden bana yakınıyor** (doğru mu bu?) **buyurdu.** (Evet!) **diye cevab verdiler.**" (925).

Kulağı delik bir deve hakkında da bir hikâye anlatırlar:

O deve Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**le konuşmuştur, durumunu anlatmıştır. Vahşi ve yırtıcı hayvanların kendisinden uzak durduğunu ve her yerde rahatlıkla ot bulabildiğini beyan etmiştir. Ayrıca kendisine** (Sen Muhammed'in devesisin!) **dediklerini söylemiştir.**

Aynı deve, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**in vefatından sonra, ölene kadar yemek ve içmekten kesilmiştir, ağzına bir lokma yemek ve bir yudum su dahi koymamıştır** (El-İsferaînî).

İbn Vehb rivayet etmiştir:

"**Fetih günü Mekke'nin güvercinleri Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**i gölgelendirmiştir. Bunun üzerine Allah elçisi** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **onların çoğalması için dua etmiştir.**"

Enes, Zeyd b. Erkâm, Mugîre b. Şu'be (radıyallahu anhum)'dan:

Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuştur:

"**Mağara gecesi, Allah bir ağaca yerden bitmesini emretti. Gelip** (mağaranın kapısında) **bitiverdi ve bizi örttü. İki güvercine de emretti, gelip mağaranın ağzında durdular.**" (926).

Diğer bir hadîste:

Şüphesiz örümcek, mağaranın kapısında ağ yapmıştır. Ardından onu

---

(923) *Abdullah b. Ebi Evfa (r.a.)*'dan *Ebu Naiym* ve *Beyhakî* tahriç etmişlerdir.

(924) (925) Rivayetleri için yukarıdaki (919), (920), (922) tahriçlerde gösterilen kaynaklara bakılmalıdır.

(926) *İmam Bezzar* Müsned'inde *Taberanî Mucem*'inde *Beyhakî* Delailü'n- Nübüvve'de ve *İmam Ebu Naiym* de Delail'de rivayet etmişlerdir. *İmam Süyûtî*, Menahil Shf. 42'de kaydetmiştir.

yakalamak için gelenler, bu durumu görünce şöyle demişlerdir: Eğer — içinde bir kimse olsaydı, kapıda iki güvercin olmazdı — Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **içerden sözlerini duyuyordu. Sonra oradan ayrılıp gittiler."**

Abdullah b. Kurt (radıyallahu anh)'dàn:

"Bayram günü Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'e birkaç kurban** — beş yahut altı, ya da yedi — **boğazlamak üzere yaklaştırıldı. Hepsi ilk önce kendisinden başlanması için, huzuruna üşüştüler."** (927).

Ümmü Seleme (radıyallahu anha)'dan:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir sahrada bulunmaktaydı. Bir geyik kendisine:

— **Ey Allah'ın Resûlü,** diye seslendi.

— **Ne istiyorsun?**

— Bu, A'rabi beni avladı. Şu dağda iki yavrum var. Bırakın beni gidip onları emzirdikten sonra yine gelirim!

— **Sahi bunu yapar mısın?**

— Evet! Bunun üzerine Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu salıverir. Geyik gider, yavrularını emzirdikten sonra tekrar geri gelir. Ve Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu sıkıca (kaçmaması için) bağlar. Bunu gören A'rabi intibâhe gelir ve der ki:

— Senin buna ihtiyacın yoksa salıver, gitsin! Onu salıverir ve geyik sahrada:

"(Eşhedu en lâ ilâhe illallah ve enneke Resûlullah = Allah'tan başka ilâh olmadığına ve senin de onun elçisi olduğuna şehadet ederim!) diyerek koşar (ve gözden uzaklaşır)." (928).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in azatlı kölesi olan Sefine'ye bir arslanın boyun eğmesi de bu kabildendir. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu Yemen'de bulunan *Muaz (radıyallahu anha)*'ya gönderdiği zaman, yolda bir arslana rastladı ve kendisini ona tanıttı:

Yani Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'in azatlı kölesi olduğunu ve beraberinde onun bir mektubu bulunduğunu söyledi. Bunun üzerine arslan hafifçe bir ses çıkartarak yoldan uzaklaştı** (929).

Diğer bir rivayet:

Gemisi parçalandı ve bir adaya çıktı. Bir arslana rastladı.

---

(927) *İmam Ahmed b. Hanbel* Müsned'inde, Hâkim Müstedrek'te *İbn Mende* kitabında, *Taberani* Mu'cemi'nde *Ebu Naiym* kitabında tahriç etmiştir. *Süyûtî*; Menahil, Shf. 42.

(928) *İmam Taberani:* Mu'cem'inde *Beyhaki* Eser'inde tahriç etmiştir. *İmam Süyûtî,* Menahil, Shf. 42.

(929) Süfeyne hadisesine dair hadîsi *İmam Beyhakî ve Bezzar* tahriç etmişlerdir. *İmam Süyûtî,* Menahil, Shf. 42.

Kendisinin Resûlullah ***(sallallahu aleyhi ve sellem)*****'in azatlı kölesi olduğunu söyledi.**

Omuzları ile ona kılavuzluk etti ve yol gösterdi. Dosdoğru bir yol buluncaya kadar ona yardımcı oldu (930).

Bu cümleden olarak bir kıssa daha:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Abdi'l- Kays kabilesinden bir kavmin;

"Koyununun kulağını parmaklarının arasına alarak tuttu, sonra salıverdi kulaklarında onun izi kalmıştı. Bu iz onda ve onun neslinde aynen devam etti."

İbrahim b. Hammad'dan (senediyle) rivayet edilmiştir:

Hayber'de Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın hissesine düşen merkep, Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e:

— Adım, *Yezid b. Şihab*'tır! diyerek konuşmuştur. Ondan sonra Peygamber *(aleyhisselâm)* ona:

"O'na "Ya'fur" adını vermiştir. Onu ashabının evlerine gönderir, gidip başı ile kapılarını çalarak onları çağırırdı. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **vefat ettikten sonra, acısına dayanamayarak bir kuyuya düştü ve öldü."** (931).

Yine bir hadîsde:

"Bir deve Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'in huzurunda, sahibinin kendisini çalmadığına ve onun mülkü bulunduğuna şehadet etmiştir."** (932).

Yine bir hadîste varit olmuştur:

Bir harbte Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ordusu susuz bir yere konaklamıştı. Susuzluk içinde kıvranıyorlardı. Üçyüz kadardılar. Tam o sırada Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e bir dişi keçi geldi. Onu sağdı. Bütün askerlerine içirerek doyurdu. Sonra *Rafi*'a:

— **Haydi bunu bağla, bağlayabileceğini sanmam!** dedi Rafi' onu bağladı. Bir de baktık ki, ipini koparıp çoktan gitmiş ve (gözden) uzaklaşmış... (933).

---

(930) Bu ve 929 No.lu hadis aynı kaynaklarca tahriç edilmiştir. Ayrıca *İmam Buharî* Tarih'in de tahriç eylemiştir. *Süyûtî*, Menahil, Shf. 42. ve Şerh-i Şihab.

(931) "*İmam İbn Hibban "Ed-Duafa"* adlı eserinde bu hadîsi *Ebi Manzur*'un hadîsi ile tahriç etti. Aslı yoktur, dedi". *Süyûtî* Menahil, Shf. 43.

(932) "*İmam Taberani* bu hadîsi *Zeyal b. Sâbit* tarikiyle Hâkim *İbn Ömer* tarıkiyle tahriç ettiler." Zehebi, "Hadîs mevzudur dedi." *Süyûtî*, Menabil, Shf. 43.

(933) *İbn Sa'd* ve *Beyhakî Sa'd*'ten o hadîsi tahriç ettiler. O *Hazreti Ebu Bekir (r.a.)'in İbn Adıy* de tahriç etmiştir. *Süyûtî*, Menahil, 43.

İbn Kâani! ve diğerlerinin rivayeti ise şöyledir:

"(Bize bunu getiren, tekrar alıp götürmüştür!)" (934).

Bu cümleden bir mucize daha:

Seferlerinin birinde namaza dururken atına,

— Biz namazdan fariğ oluncaya kadar yerinde dur, sakın ayrılma! deyip önünde durdurdu.

Peygamber *(aleyhisselâm)* namazını bitirinceye kadar at bir azasını dahi kımıldatmadı.

El-Vakîdî'nin yaptığı rivayette şöyle geçer:

"Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **krallara elçilerini yola koyduğu zaman, hemen her biri, gönderildikleri milletin lisanından anlar ve konuşur oldular."** (935).

Hulâsa bu mevzuda hadîs pek çoktur. Biz sadece meşhur olanları ve (hadîs) imamlarının kitablarında yer alanları zikrettik...

ALLAH'IN İZNİ İLE ÖLÜLERİ DİRİLTMESİ, SABİLERLE HENÜZ MEME EMEN ÇOCUKLARIN ONA KONUŞMASI VE ONUN PEYGAMBERLİĞİNİ TASDİK ETMESİ

Bize, *Ebu'l- Velid Hişam b. Ahmed el-Fakih, Kadı Ebu'l- Velid Muhammed b. Rüşd, Kadı Ebu Abdullah Muhammed b. İsa et- Temîmî Ebu Ali el- Hafız, Ebu Zeyd Abdurrahman b. Yahya, Ahmed b. Said, İbnu'l- Arabî, Ebu Davud, Vehb b. Bakiyye, Halid, Muhammed b. Amr, Ebu Seleme* (senediyle);

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'dan:

Bir Yahudi kadını Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e Hayber'de kızartılmış zehirli bir koyun hediye etti. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ondan yedi. Cemaat da yedi. Hemen şöyle buyurdu:

— Ellerinizi çekin; yemeyin, çünkü bu koyun bana zehirli olduğunu bildirdi! Yiyenlerden Bişr b. el-Berrâ, anında öldü.

---

(934) *Kaadı İyaz*, Peygamberimizin bu mucizesini de *İbn Kâani*'nin tahriç ettiği metni kitabına almıştır. *Süyûtî*, Menahil, 43.

(935) *Kaadı İyaz*'ın Şifa'sına aldığı metni, *İmam Vâkidî* tahriç etmiştir. *İmam İbn Ebi Şeybe*'nin Musannef'inde *Hatem b. İsmail* o da *Ya'kub*'dan, o da *Câ'fer b. Amr*'dan rivayet etmiştir. O dedi ki: "Resûlullah dört yöne dört kişiyi: bir kişiyi İran Kisra'sına, bir kişiyi Bizans Kayser'ine; birini; Mısır Meliki Mukavkis'e, *Amr b. Ümmeyye*'yi de (Habeş İmparatoru) Necaşi'ye elçi olarak gönderdi. Onlardan herbiri, elçi olarak gittikleri yere vardıklarında, oranın dilini en iyi bilir ve konuşur oldular." ibaresiyle rivayet edilmiş bir metin bulunmaktadır. *İmam Süyûtî*, Menahilü's- Safa Shf. 43.

Peygamber *(aleyhisselâm)* **Yahudi kadınına,**

— **Neden böyle yaptın?** diye sorunca, şu cevabı verdi:

— Anlamak istedim. Eğer sen gerçekten bir peygambersen zaten bu sana bir zarar vermez! Yok eğer bir kral isen, böyle yapmakla insanları senden kurtarmak istedim!

"Peygamber *(aleyhisselâm)* **derhal emretti ve kadın öldürüldü..."** (936).

Bu hadîsi *Enes (radıyallahu anh)* da rivayet etmiştir. Onda şu kayıt mevcuttur.

Kadın dedi ki:

— Seni öldürmek istedim! Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* haykırdı:

— **Allah sana bu imkânı katiyen vermez!**

Orada bulunanlar,

"Öldürelim bunu!" dediler.

Peygamber *(aleyhisselâm):*

— **Hayır!** buyurdu.

Vehb'in rivayetinin dışında yine (başka yoldan) *Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)*'dan nakledilmiştir. Orada şu kayd vardır: "Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona ilişmemiştir (öldürülmesini emretmiştir)".

Cabir (radıyallahu anh)'ın rivayetinde:

"Bunu bana koyunun şu elleri bildirmiştir! buyurdu."

Cabir (radıyallahu anh) dedi ki:

(Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu cezalandırmadı).

El-Hasen'in rivayetinde:

"Koyunun uylukları, bana zehirli olduğunu söylüyor!"

Ebu Seleme'nin *Abdurrahman*'dan naklettiği rivayette:

"Koyun dedi ki: (Ben zehirliyim)."

İbn İshak'ın rivayetinde, Resûlullah'ın *(aleyhissalatü ve's- selâm)* onu affettiği, anlatılmaktadır.

---

(936) *İmam Ebu Davud;* Sünen, Kitabu'd- Diyyat, Babu Fiymen Saka recülen semmen ev et'amehu fe mate e'yukadü minhü" de *Ebu Hüreyre*'den ve *Enes b. Malik (r.anhüma)* iki metnin rivayetini tesbit ve tahriç eylemiştir.

İmam Buharî; Sahih. 51. Kitabu'l-Hibe. 28. Babu Kabuli'l-Hediyyeti Mine'l-Müşrikîn'de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan *İmam Müslim;* Sahih. 39. Kitabu's- Selâm. 18. Babü's- Semmi" de 45. (2190) No.lu metni yine *Enes b. Malik*'ten, *İmam Buharî,* aynı kitab, aynı babta *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan daha kısa bir metinle, Kitabu'l- Megazî Babu Gazveti Hayber'de Babu'ş- Şatilleti *Semmetin Nebiyya (s.a.v.)* bi Hayber'de *Hz. Âişe* ve *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan, ayrıca Kitabü'l-Cizye, Babu İza Gadure'l-Müşrikûne bi'l-müslimîne Hel Yûfa anhüm de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan aynı metni yine ondan, Kitabü't-Tıb, Babu Ma *Yüzkerü fî Semmi'n- Nebiyyi (s.a.v.)* tahriç etmiştir.

Enes (radıyallahu anh) dedi ki:

"O zehirin tesirini devamlı olarak, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'in damağında görürdüm."**

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'dan:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, vefat ettiği hastalığında buyurdular ki:

"Hayber'deki o zehirli lokma hâlâ beni yoklamaktadır. Şu an, o lokmanın bel kemiğimi kırdığı andır!" (937).

İbn İshak anlatmıştır: "Müslümanlar, (bu olaydan dolayı) Resûlullah'ın şehit olarak vefat ettiğine kail oluyorlardı. Allah ona peygamberlik rütbesiyle birlikte şehadet rütbesi de ihsan etmiştir (derlerdi)."

İbn Sehnûn dedi ki:

"Bütün ehl-i hadîs, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in, kendisini zehirleyen Yahudi kadının öldürüldüğünde söz birliği etmişlerdir." Bu hustaki ayrı ayrı rivayetleri (daha evvel) zikrettik. *Ebu Hüreyre, Enes ve Cabir (radıyallahu anhüm)*'den ayrı ayrı rivayetler nakledilmiştir.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette:

"Peygamber *(aleyhisselâm)* kadını, *Bişr b. el- Berrâ*'nın velilerine teslim etmiştir. Onlar da onu (kısas) olarak öldürmüşlerdir." (938).

Peygambere bunu yapan kimseyi, öldürüp öldürmediğinde de böylece ihtilâf vaki olmuştur.

El-Vakîdi dedi ki:

"Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın onu afvettiği haberi bizce daha sahih ve sağlamdır." Öldürdüğü de rivayet edilmiştir.

Mezkûr hadîsi *el- Bezzâr* da *Ebu Said (radıyallahu anh)*'dan nakletmiştir, orada:

"Elini koydu ve "Allah'ın adı ile yiyiniz", buyurdu. **"Bunun üzerine hiçbirimize onun zararı dokunmadı."** kaydı vardır.

Kadı Ebu'l- Fadl dedi ki: Zehirli koyun hakkındaki bu hadîsi Sahih ehli rivayet etmiştir. Hadîs imamları da rivayet etmişlerdir. Binaenaleyh bu meşhur bir hadîsdir.

(Ancak bütün bunların konuşma şeklinde) imamlar ihtilâf etmişlerdir.

Şeyh Ebu'l- Hasen ve *Kaadı Ebu Bekr (rahmetullahi aleyhima)*'ya göre, bu, Allah'ın ölü koyunda, taşta, ağaçta halk ettiği bir söz, harfler, seslerdir ki, Allah bunu onlarda halk ediyor, şekli hiç bozulmadan aynen olduğu gibi duyuruyor. Diğerlerinin görüşü ise şu merkezdedir: Önce Allah onlara hayat veriyor, sonra konuşma yeteneğini bahşediyor. Bu da (yine) şeyhimiz *Ebu'l- Hasan*'dan rivayet edilmiştir. Hepsi muhtemeldir. Allahü a'lem: Çünkü biz, harflerin ve seslerin bulunması için, hayatı şart koşmadık. Çünkü bunların, hayat olmadan da bulunması müstahil değildir (mümkündür).

---

(937) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l-Megazi, *Babu Marazü'n-Nebiyyü (s.a.v.)* ve Vefatihû'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan da tahriç etmiştir.

(938) İbn *Sa'd* Tabakat'ında bu hadîsi *İbn Abbas (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *Süyûtî*, Menahil, Shf. 43.

Fakat bu, Kelâm-ı Nefsî (Zatî söz)den ibaret ise, o zaman onun için hayatın bulunması şarttır. Çünkü Kelâm-ı Nefsî (Zatî söz) ancak diri olanlar hakkında düşünülebilir. Diğer ehl-i Kelâm arasında buna *Cubaî* karşı çıkmıştır. Diğerleri harfler, seslerden meydana gelen sözler ancak dirilerde bahis konusu olur, diri olmayanlarda olmaz, derlerken *Cubaî* diri olmayanlarda da olabilir demiştir. Taşların, koyun butlarının ve hurma kütüğünün konuşmalarını buna delil göstermek istemiştir. Ve demiştir ki: Allah bunlarda hayat halk etmiştir ve ağız, dil gibi konuşmayı mümkün kılacak lüzumlu uzuvları onlara ihsan etmiştir.

(Ona şöyle cevap verilir):

Eğer durum onun dediği gibi olsaydı, taşların tesbihi, kütüğün hasret ifade eden iniltisinden daha çok, bu hususa önem verilerek bizlere nakledilirdi. Oysa Siyer ve rivayet ehlinden bugüne kadar bize bu hususta hiçbir şey nakledilmemiştir. Öyleyse onun iddiası düşmüştür. Kaldı ki, mucizenin isbatında delil bakımından buna bir zaruret de yoktur. Allah istediğini, dilediği kimselerin elinde icra eder (ağız ve dil vermeden de onu konuşturabilir).

Veki' merfu olarak *Fehd b. Atiyye (radıyallahu anh)*'dan rivayet etmiştir:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* konuşmayan yetişkin bir çocuğa gelip:

(Ben kimim?) diye sormuştur.

Çocuk da, (Sen Allah'ın Resûlüsün!) diye cevab vermiştir (939).

Muarrız b. Muaykıb'den:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de pek acayip bir şey gördüm: Kendisine yeni doğmuş çocuk getirildi ve ona:

(Ben kimim?) diye sordu.

Çocuk, (Sen Allah'ın Resûlüsün!) diye cevab verdi (940).

---

(939) *İmam Beyhakî*; bu hadîs-i şerifi *Şemmer b. Atıyye*'den o da şeyhlerinden olmak üzere tahriç etmiştir. ***İmam Süyûtî***, Menahil, Shf. 43.

(940) "Mübarekü'l- Yemame" adıyla meşhur olan bu hadîs-i şerifin ***İmam Beyhakî*** ve ***İbn Asakir*** tarafından tahriç edildiğini ***İmam Süyûtî*** Menahilü's- Safa, Shf 43'de beyan etmiştir. Hadîs hakkında *İbn Dıhye*'nin mevzudur dediğini de nakilediyor. Şifa Şarihi Şihaf Hafaci de Şerhü Şifa. C.3. Shf. 106'da (... Bu hadîsin râvisinin adı Şasûne'dir. *İmam Süyûtî*, Hasaisû'l- Kübra'da, "Hatibî Bağdadî dedi ki: Bana *Ali b. Ahmedü'r-Rezzan* haber verdi ve dedi ki: *Ebu Amr, Muhammed b. Abdülvahid Ebu Hâşim* yazdırarak dedi ki: Bize *Muhammed b. Yunus b. Musâ'l- Kadîmî* yazdırarak dedi ki: Bize *Şasûne b. Ubeyd Ebu Muhammedû'l- Yemani* tahdis ederek dedi ki; Yemen'de Cürde denilen yerden 215 H.

Bu, *Mübarek el- Yemame*'nin (hakkındaki) hadîstir. Bu hadîsin râvisinin ismi *Şasûne* olduğu bilinmektedir. Onda şöyle geçmektedir:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona:

— **Doğru söyledin; Allah senin ömrünü çoğaltsın!** diye dua etti.

Sonra çocuk yetişkin hâle gelinceye kadar bir daha konuşmadı. Kendisine bu yüzden *Mübarek el- Yemâme* deniliyordu. Bu kıssa Vedâ Haccı'nda Mekke'de vaki olmuştur.

El- Hasenü'l- Basrî'den:

Bir adam Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e geldi. Ona falan vadiye küçük kız çocuğunu attığını söyledi. Beraberinde vadiye gitti ve Peygamber *(aleyhisselâm)* kıza ismiyle:

(Ey fülâne, Allah'ın izni ile haydi bana cevab ver!) diye seslendi.

Kız hemen (Lebbeyk ve sa'deyk! = buyur, buyur!) diyerek çıkıverdi.

Ona:

— **Annen ve baban Müslüman oldu, istersen seni onlara vereyim!** diye teklif etti:

Kız çocuğu:

— **"Onlara hiç ihtiyacım yok! Allah'ı, onlardan daha iyi** (yararlı) **buldum."** (941).

Enes (radıyallahu anh)'dan:

Ensardan bir delikanlı vefat etti. Geride iki gözleri kör ihtiyar bir anne bırakmıştı. Onu taziye etmek maksadiyle evine gittik. İhtiyar kadın:

— **Gördüğünüz gibi oğlum vefat etti!** dedi. Biz de:

— **Evet, diye mukabelede bulunduk.** İhtiyar kadın (ellerini açarak) Allah'a şöyle bir niyazda bulundu:

"(Allahım biliyorsun ki, ben, sana ve Resûlüne, şiddet anlarında bana yardımcı olasın, diye yöneldim. Bu musibete beni düçar etme!). Yüzünden,

---

senesinde Hacca gitmek üzere ayrıldığımda, bize *Muarrız b. Abdullahi'l-Yemanî* babasından, o da dedesinden naklederek haber verdi ve dedi: Veda Haccı'nda Mekke'ye vardım, *Resûlullah*'ı gördüm (s.a.v.). O'nun yüzü ayın ondördü gibiydi. O'ndan hayrette kaldığım şeyler gördüm. O'na bir bebeği doğduğu günde Yemen'den getirdiler. O bebek bir bez parçası içinde sarılı idi. *Resûlullah* o çocuğa, "Ey Çocuk ben kimim?" buyurdu. O da, "Sen Allah'ın Resûlüsün" dedi. *Resûlullah*, "Doğru söyledin. Allah seni mübarek eylesin" dedi. İlahiri'l-Hadîs, *Hatibî Bağdadî* diyor ki: "Ne vakit ki, Kedîmî bu hadîsi dinleyenlere yazdırdı. Nasa bu iş büyük ve garip geldi. Bu yalancıdır, uyduruyor dediler. Şüphe yok, bu hadîs bize diğer tariklerden de gelmiştir, dedi ve o tarihleri zikretti.

(941) *İmam Süyûtî*; Menahil, Shf. 43. Şihab. Hafacî. Şifa Şerhi. C.3 Shf. 106. Hadîsin kaynağını zikretmemişlerdir. *Molla Aliyyu'l- Kaari*. Şah. C.1. Shf. 371'de *İmam Beyhakî*'nin Delailû'n- Nübüvve'sinde tahriç ettiğini tesbit etmiş ve metni vermiştir.

elbisesi açılana kadar yerimizden kıpırdamadık. (Ondan sonra hayli yaşadı). (Bizimle) yemek yedi. Biz de (onunla) yemek yedik." (942).

Abdullah b. Ubeydullah el- Ensarî (radıyallahu anh)'dan:

Sâbit b. Kays b. Şemmas'ı defnedenler arasındaydım. Yemâme'de öldürülmüştü (şehit düşmüştü). Onu kabre koyduğumuzda şöyle dediğini duyduk:

"**(Muhammed Allah'ın Resûlüdür! Ebu Bekr sıddıktır! Ömer şehittir! Osman çok iyi ve pek merhametli bir insandır!)** Bir de baktık ki, o hâlâ ölüdür. (Nasıl konuştuğuna şaştık, kaldık)..." (943).

Nu'man b. Beşîr (radıyallahu anh)'dan:

Harice oğlu Zeyd Medine sokaklarının birinde yere düştü. Cesedi kaldırıldı, yüzü örtüldü. Bilahare iki işâ (akşamla yatsı olabilir) arasında, yanında ağlayan kadınlara (ve erkeklere) susun, susun! dediğini duydular. Sonra yüzü açıldı. O şöyle dedi:

(Muhammed Allah'ın Resûlüdür. O Nebidir ve ümmidir! Peygamberlerin sonuncusudur. Bu kitab-ı evvelde de böyle idi. Doğru söylemiştir! Doğru söylemiştir!).

Ebu Bekr, Ömer ve Osman (radıyallahu anhum)'ları da zikretmiştir.

Sonra:

(Esselamü aleyke ya Resûlallah! Ve Rahmetullahi ve berekâtühû) dedi, sonra dirilmeden önce olduğu gibi, tekrar öldü... (944).

HASTALARI VE SAKATLARI İYİLEŞTİRMESİ

Bize, *Ebu'l- Hasan, Ebu İshak el- Habbal, Ebu Muhammed b. en- Nehhas, Ebu'l- Verd, el- Berkî, İbn Hişam, Ziyad el- Bekâî, Muhammed b. İshak, İbn Şihâb, Asım b. Ömer b. Katade,* —Uhud kıssasını uzunca anlatan — bir topluluktan *Sa'd b. Vakkas* (946) *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediğini nakletmişlerdir:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bana okunup ucuna demir takmam için ok veriyordu ve onu atayım diyordu. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* o gün yayından oku atınca kırıldı ve *Nu'man oğlu Katade*'nin

---

(942) *İmam Suyûtî;* Menahilû's- Safa Shf. 43-44'de *İbn Adiy ve Beyhakî*'nin tahriç ettiğini tesbit etmiştir. *Molla Aliyyü'l- Kaari.* Şifa Şerhi C.1. Shf. 372'de *İbn Ebi'd- Dünya ve Ebu Naiym*'in tahriç ettiğini bildirmektedir.

(943) *İmam Beyhakî* tahriç etmiştir. *Süyûtî.* Menahil. Shf. 44.

(944) *İmam Taberânî* Mücem'inde *Ebu Naiym* Delailü'n-Nübüvve'de *İbn Ebi'd-Dünya* "Fi Kitabü Men Âşe Bade'l- Mevt" de *Enes b. Malik (r.a.)* tahriç etmiştir. *İmam Süyûtî.* Menahilü's-Safa, Shf. 44.

(946) *Saad b. Ebi Vakkas.*

gözüne isabet etti. Gözü çıkıp yanağına doğru sarktı. Bunun üzerine Peygamber *(aleyhisselâm)* onu yerine iade etti. (Eskisinden) daha güzel bir göz haline geldi.''

Katade'nin bu kıssasını, *Âsım b. Ömer b. Katade, Yezid b. İyaz b. Ömer b. Katade* rivayet etmiştir (947).

Ebu Said el- Hudrî (radıyallahu anh) Katade'den rivayet etmiştir:

''Kared (gazvesi) **günü yüzündeki ok yarasına mübarek tükürüğünü sürmüştür.''** (948).

Dedi ki:

''Ondan sonra yara azmadı ve iltihaplanmadı.'' (949).

Osman b. Huneyf (951)'den *Nesâî* rivayet etmiştir:

Bir a'ma dedi ki:

— Ey Allah'ın Resûlü, Allah'a dua et de gözümü açsın!

Ona dedi ki:

— Haydi git, abdest al, iki rek'at namaz kıl ve sonra şöyle dua et: (Allahım ben senden, rahmet Peygamberi olan Muhammed'in hatırı için diliyorum ve sana yöneliyorum. Ey Muhammed, seninle Rabbine gözümü açması için varıyorum! Allahım, onu (bu hususta) **bana şefaatçı kıl!).**

''Adam gözleri açılmış bir halde döndü.'' (950).

Rivayet:

İbn Mulaib el- Esinne (952) (adında) bir zata sudan doymamak hastalığı gelip çatmıştı. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e haber saldı.

''Peygamber *(aleyhisselâm)* bunun üzerine eline yerden bir avuç toprak aldı üzerine okudu ve gönderdiği adama verdi. Adam kendisi ile alay edildiğini zannederek hayret içinde onu aldı ve götürdü. Hasta bir kenar-

---

(948) Şifa müellifi *Kaadı İyaz, İmam İbn İshak*'ın rivayetini Şifa'sına tarik-ı rivayetiyle dercettiği gibi, hadisin diğer rivayet tariklerine de işaret eylemiştir. *İbn İshak*'ın bu rivayetini *İmam Beyhaki* de *Sa'd b. Vakkas*'dan tahriç etmiştir. Ayrıca *İbn Adiyy*'in de *Katade b.Numan* tarıkiyle tahriç edildiği fakat mürsel olduğunu *İmam Süyûtî*. Menahil. Shf. 44'de beyan etmiştir.

(949) *İmam Beyhakî: Ebu Saidî'l- Hudri* vasıtasıyla *Katade b. Numan*'dan rivayeti tahriç etmiştir. *Süyûtî*. Menahil. 44.

(950) *İmam Tirmizî*; Sünen, *Ebvabü'd- Da'avât*, Babü (Min Ed'iyeti'l- İcabeti) de 3573 No.lu metni *Huzeyme b. Sabit* tariki ile *Osman b. Hanif (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir. *İmam İbn Mace*, 5. Kitabu'l- İkameti's- Salati ve's- Sünneti fiyha. 189. Babu ''Ma Câe fi Salati'l- Haceti'' de yine *Osman b. Hanif (r.a.)*'dan aynı tarik ile 1385 No.lu metni tahriç etmiştir. *İmam Nesai*, ''Amelün Fi'l- Yevmi ve'l- Leyleti'' adlı eserinde, *İmam Hâkim*, Müstedrek'inde, *Beyhaki* eserinde sahihlemişlerdir.

(951) *Osman b. Hanif (r.a.)*

(952) *Mulaibü'l- Esinne.*

da duruyordu. Aldı (Resûlullah'ın gönderdiği şeyi) içti ve anında Allah ona şifa ihsan etti." (953).

El-Ukeylî Habib b. Fudeyk (954) — (*Fureyk* de deniyordu bu zata) — den:

Babamın gözleri kör olmuştu. Hiçbir şeyi göremiyordu.

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **gözlerine okudu ve iyileşti. Seksen yaşına girdiği halde iğneye iplik geçirdiğini gördüm** (ondan sonra)." (955).

Hüseyin oğlu Kulsum (956)'a Uhud günü ok atılmış ve boğazında yara açmıştı.

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **okudu, üfledi ve iyileşti."**

Abdullah b. Uneys (958)'den:

Yüzündeki ve başındaki yarasına okudu ve yara iltihaplanmadı (957).

Hayber günü *Ali (k.v.)*'nin gözlerine okudu ve hemen iyileşti. (959).

---

(953) Şifa Şarihi Molla Aliyyû'l- Kaari. Şeyh (C.1. Shf. 374)'de hadis-i şerifi *Ebu Naim ve İmam Vâkıdî. Urve (r.a.)*'dan rivayet ettiklerini beyan etmiştir.

(954) *Habib b. Fudeyk (Fureyk).*

(955) *İmam Ukâylî*. Ed-Duafa adlı eserinde onu tahriç etmiştir. *Kaadı İyaz* bu metni onun rivayet tarikinden Şifa'sına nakletmiştir. *İmam Beyhakî ve Taberânî* de ondan rivayeti tahriç etmiştir. Ayrıca *İmam İbn Ebi Şeybe* Müsned'inde *Habib b. Füreyk*'den hadisi tahriç etmiştir.

(956) *Kulsum b. el- Husayn:* Uhud gazvesinde bulunmuş olan sahabedendir. Biat-ı Rıdvan'da da bulunmuştur. Ömretü'l- Kaza'ya gittiğinde kendisini Medine kaim makamı olarak Resûlullah nasbetmiştir. *İbn Şıhabû'z- Zührî. İmam Ahmed* kendisinden hâdis rivayetini tesbit etmişlerdir.

(957) *İmam Taberani*'hadîsi tahriç etmiştir. "*Süyûtî*, Menahil. 44"

(958) *Abdullah b. Üneys, İbn Es'ad Haram b. Mâlik b. Ganem b. Ka'bi'l- Cüheni, Ensari*'dir. Uhud gazvesinde bulunmuştur.

(959) *İmam Buharî;* 56. Kitabu'l- Cihad. *Babu Duaü'n- Nebiyyi (s.a.v.)* ile'l- İslâm'' da *Ebu Hazîm* babasından hadîsi rivayet etmiştir. Aynı kitab. Babu Fadli Men Esleme alâ yedeyhi Reculin'' *Ebu Hâzim Sehl (r.a.)* aynı hadîsi rivayet etmiştir. Kitabu'l- Megazî, Babu Gazveti Hayber. Yine *Ebu Hâzım* tarıkiyle *Sehl (r.a.)*'dan, Kitabu Fadaile'l- Ashab, Babu Menakıbı *Âli b. Ebi Talib (r.a.)*'da iki rivayeti toplamıştır. *İmam Müslim*, 32. Kitabu'l- Cihad ve's- Siyer 45. Babu Gazveti Zi Kared ve Gayriha.'' da 132 (1807) No.lu hadîs-i şerifi *İyas b. Seleme*'den o da babasından rivayet etmiştir. Şekli ile tesbit ve tahriç etmiştir. 44. Kitabu Fadaile's- Sahabeti. 4. Babün Min Fadaili *Ali b. Ebu Talib (r.a.)* da. 32 (....) No.lu hadîsi ve 33 (2405) *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç ettiği hadisi 34 (2406) No. *Sehl b. Sa'd* hadîsini. *İmam Tirmizî*. Ebvabû'l- Menakıb. Babün (Ene Darû'l- Hikmeti ve Aliyyün Babuha) da 3726 No. ile *Sa'd b. Ebi Vakkas*'dan o da babasından olmak üzere tahriç etmiştir. *İmam İbn Mace:* Sünen. El- Mukaddime. II. Babun fi Fadaile Ashabi- Resûlillahi sallallahü aleyhi ve sellem'' de 117 No.lu *Abdurrahman b. Ebu Leyla*'dan aynı hadiseyi müeyyid hadîsi tahriç etmiştir.

Hayber günü Seleme b. Ekvâ'nın yarasına nefes etti ve derhal iyileşti (960).

Zeyd b. Muaz *(radıyallahu anh)*'**ın ökçesine kılınç isabet etmişti. Onu da Allah'ın inayeti ile iyileştirdi** (961).

Ali b. el-Hakem'in kırılan ayağını da biiznillahi Teâlâ iyileştirdi. Hem de tam yerinde, atından inmeden... (962).

Hazreti Ali (radıyallahu anh) ayağından yakınıyordu. Onun için de Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dua buyurdu:

(Allahım, ona şifa ver, ona afiyet ver!) dedi ve **ayağını ona değdirdi, ondan sonra Ali** *(k.v.)* **ayağında herhangi bir sancı hissetmedi** (963).

Ebu Cehil Bedir günü, *Muavviz b. Afrâ*'nın elini kesmişti, elini taşıyarak Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in huzuruna geldi.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **ona okudu ve yerine yapıştırdı, derhal yerine yapışıp kaldı** (964).

İbn Vehb rivayet etmiştir (bunu).

Yine onun rivayeti cümlesindendir:

---

(960) *İmam Buharî:* Sahih. Kitabü'l- Megazi, Babu Gazveti Hayber'de *Ebu Ubeyd* tarikiyle Seleme'den tahriç etmiştir.

(961) *Zeyd b. Muaz*'a izafeten nakledilen mucize-i Nebeviyi *Abd. b. Humeyd* Tefsir'inde *İkrime*'den tahriç ettiğini, ayrıca *İbn İshak* ve *Vâkidî*'nin de tahriç ettiğini, *İmam Süyûti*, Menahilü's- Safa Shf. 44'de *Vakidî*'nin hadiseyi *El-Haris b. Evs* başından geçmiş olarak rivayeti tahriç ettiğini *İmam Beyhakî*'nin de *Cabir (r.a.)*'dan hadîsi tahriç ettiğini ve o hadisenin *Abbas b. Büşr*'ün başından geçmiş olarak tahriç ettiğini kaydetmiştir.

Kaadı İyaz merhumun şifasına naklettiği bu hadiseyi *İmam Buharî*. Sahih, 48. Kitabü'r- Rehn, 3. Babü Rehni's- Silah'' de *Cabir (r.a.)*'dan. 56. Kitabu'l- Cihad ve's- Siyer. Babu'l- Kizbi fi'l- Harbi'' de *Cabir b.Abdullah (r.a.)*'dan ve Babû'l- Fetki bi Ehli'l-Harbi'' yine *Cabir (r.a.)*'dan, Kitabü'l- Megazi, *Babu Katli Kâ'b b. el-Eşref*'de *Cabir b. Abdullah (r.a.)*'dan en uzun ve tafsilâtlı metni tahriç etmiştir.

İmam Müslim: Sahih. 32. Kitabü'l- Cihad ve's- Siyer, 42. *Babu Katli Kâb b. el- Eşrefi Tagûtü'l-Yehud*, 119 (1801) No.lu hadîsi *Cabir (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud:* Sünen, 15. Kitabu'l-Cihad, Babün fi'l-Aduvvi Yü'ta alâ Gırratin ve Yeteşebbehu Bihim. Yine *Cabir (r.a.)*'dan 19. Kitabu'l-Harac ve'l- Feyy ve'l- İmare, 21. Babu Keyfe Kâne İhraci'l- Yehudi Mine'l- Medine'de *Kâb. b. Malik* onun da babasından rivayetini tahriç etmiştir. *Buharî, Müslim* ve *Ebu Davud*'un hepsinin rivayetlerinde mevzubahs edilen şahıs, *Muhammed b. Mesleme*'dir.

(962) *İmam Ebu'l- Abdullah b. Muhammed b. Abdülazîzi'l- Begaviyi'l- Kebîr*. Mucemü's- Sahabe adlı eserinde tahriç etmiştir. *İmam Süyûtî*. Menahil. Shf. 44.

(963) *İmam Beyhakî*. *Abdullah b. Seleme*'den Eser'inde tahriç etmiştir; *İmam Süyûtî*. Menahil, 45.

(964) *İmam Beyhakî* ve *İbn Seyyidi'n- Nas* eserlerinde tahriç etmişlerdir. *İbn Seyyidi'n- Nas*'ın tahricinde hadiseyi ika edenin *İkrime b. Ebu Cehil* olduğu bildirildiğini *Beyhakî* ve *İbn Vehb*'in rivayetinde *Ebu Cehil* olarak rivayet tesbit edilmesinin vukua mâni olmayacağına dair Şifa Şarihlerinden *Aliyyü'l-Kaari*. Şerh. C.1, Shf. 376 ve Şihab Şerh, C.3/130 vücuh beyan etmişlerdir.

Bedir günü, *Hubeyd b. Yesaf* boynundan öylesine yaralanmıştı ki nerde ise bir tarafı göçecekti...

Ona nefes buyurdu ve ayrılan kısmı (mübarek eli ile) **birleştirdi. Adam iyileşti** (965).

Has'am'dan bir kadın konuşamayan bir çocuğunu Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e getirdi. Kendisine bir su getirildi.

"Ağzını çalkaladı, ellerini yıkadı. Sonra kadına verdi, çocuğa bu suyu sürmesini ve içirmesini emir etti. Çocuk (ondan sonra biiznillahi Azze ve Celle) **iyileşti. Herkesin aklını geride bırakacak derecede de akıllandı...** (966).

İbn Abbas (radıyallahu anhüma)'dan:

Bir kadın delilik halleri gösteren bir çocuğunu Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in huzuruna getirdi.

"Peygamber *(aleyhisselâm)* **onun göğsünü sıvazladı ve çocuk istifra etti. Karnından köpek yavrusunu andıran siyah bir şey çıktı. Ondan sonra çocuk iyileşti."** (967).

Çocukken *Muhammed b. Hatib*'in koluna tencere devrildi. Peygambere getirildi.

Peygamber *(aleyhisselâm)* **onu okudu ve mübarek eli ile mesh etti ve anında iyileşti** (968).

---

(965) *İbn İshak* Siyresinde *İmamı Beyhaki* eserinde tahriç etmişlerdir. *Süyûtî*. Menahil, Shf. 45.

(966) *İbn Ebi Şeybe*. Musannef'inde *Ümmü Cündeb*'ten rivayeti merfu olarak tahriç etmiştir. *İmam Süyûtî*. Menahil. Shf. 45.

(967) *İmam Ahmed b. Hanbel;* Müsned'inde *Said b. Cübeyr* tarikiyle *Abdullah b. Abbas (r.a.)*'dan *İmam İbn Ebi Şeybe* ve *İmam Beyhakî* eserlerinde tahriç etmişlerdir.

(968) Hadîs-i şerifi *İmam Ebu Davud Tayalisi ve Beyhakî* tahriç etmişlerdir. *Süyûtî* Menahil, Shf. 45.

İmam Süyûtî (r.h.) Menahilû's- Safa'dan sonra telif ve cem'eylediği "El- Hasaisu'l- Kübra" adlı eserinin C.2. Shf. 288 "Babü Ayatühü (s.a.v.) fi İbrai'l- Ebkemi ve'l- A'ma gayrü ma Takaddeme" babında *İmam Buharî*'nin tarihinden bu hadiseyle ilgili ve sebeb-i vürüdu gösteren bir metni nakletmektedir. (Kale'l- Buhari fi't- Tarihi: Haddesana *İbn Süleyman Haddesana Abdurrahman bin Osman, İbrahim İbn Muhammed b. Hâtıb an Ebiyhi an Ceddihi an Muhammed b. Hâtıb an ümmühi Ümmü Cemilin*, kalet: Akbeltü bike min arzi'l- Habeşeti hatta İza küntü mine'l- Medîneti bileyletin tabahtü tabiyhan fe fena'l- Hatabu fe hareetü etlube'l- Hatabe fetenaleti'l- Kıdru. fenkefe'et alâ ziraike feteybübike'n- Nebiyye sallallahu aleyhi ve selleme fecaale yetefellü alâ yedike ve hüve yekuulü, Ezhibi'l- be'se Rabbü'n- Nasi İşfi ente's-Şafi Lâ şifae illa Şifauke şifaen lâ yugadirü sakemen, fema kumtü bike min indihi hatta bereet yedüke" Hâkim, *Beyhakî ve Ebu Naiym* bu hadîs-i şerifin metninde Resûlullah (s.a.v.) buyurmuş olduğu dua kısmı *İmam Buharî*, Sahih, Kitabu't- Tıb ve'l- Merza'da, 20. Babu Duai'l- Aidi lil Mariz'de. Ayrıca: Babu Meshi'r- Rakıyyi li Veeain bi Yedihi'l- Yümna'da, *İmam Müslim;* Sahih. 39. Kitabü's-Selam, 19. Babu İstihbabi Rukıyyete'l- Marizi" de 46 (219) ile 49 (....) metinlerle *Hz. Âişe*'den rivayeti tahriç etmişlerdir. *İmam İbn Mace*, Sünen, 31. Kitabü't- Tıb, 36. Babu Ma Aveze bihi'n- Nebiyyü (s.a.v.) ve Uvvize bihi" de 3520 No. ile yine *Hz. Âişe*'den, tahriç etmiştir.

Şürehbîl'in elinde kılınç ve hayvanın yularını (dizginini) tutmasını engelleyecek (büyüklükte) yara-bere vardı. Gelip Peygamber *(aleyhisselâm)*'a yakındı.

Onu mübarek eliyle ovmaya başladı ve yarayı bertaraf edinceye kadar devam etti. (Nihayet iyileşti) (969).

Peygamber *(aleyhisselâm)* yemek yerken bir cariye gelip istedi. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* önünden vermek istedi. Terbiyesi kıt olan cariye:

—Ağzındakinden istiyorum! dedi. Ağzındakini verdi. **— Çünkü kendisinden istenilen bir şeyi vermemezlik etmezdi— Lokma cariyenin midesine iner inmez öyle bir hayâ geldi ki ona, Medine'de ondan daha hayâlı kadın bulmak artık mesele haline geldi** (970).

RESÛLULLAH (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN YAPTIĞI BÜTÜN DUALAR KABUL EDİLİRDİ...

Bu cidden geniş bir konudur. Peygamber *(aleyhisselâm)* bir çok kimseler için dua etmiştir ve anında müstecab olmuştur. Bu husustaki haberler mütevatirdir. Bizzarure bilinmektedir.

Huzeyfe (radıyallahu anh)'ın rivayet ettiği hadîsde varit olmuştur:

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **bir adama dua buyurduğu zaman, o duadan** (yalnız o değil) **çocuğu ve torunu bile faydalanırdı..."**

Ebu Muhammed el-Ettâbî, Ebu'l-Kasim Hatim b. Muhammed, Ebu'l-Hasen el-Kabîsî, Ebu Zeyd el-Mervezî Muhammed b. Yusuf, Muhammed b. İsmail, Abdullah b. Ebi'l-Esved, Haremî, Sâbit b. Rauh, Künyesi, *Ebu Âmmare İbn Ebi Hafs, Şu'be, Katade* (tariki ile);

Enes (radıyallahu anh)'dan bize şöyle nakledilmiştir:

Dedi ki:

Annem Allah'ın Resûlûne şöyle dedi:

— Ey Allah'ın Resûlü, *Enes* (artık) senin hizmetindedir! Allah'a onun için dua buyur. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle dua etti:

---

(969) "*İmam Taberanî ve İmam Beyhakî* tarafından tahriç edilmiştir. *Süyûtî*, El-Menahilü's-Safa, Shf. 45."

(970) "*İmam Taberânî, Ebu Ümame (r.a.)*'dan tahriç etmiştir." "*Süyûtî:* Menahil. Shf. 45."

(Allahım, onun malını ve evlâdını çoğalt! Her verdiği şeyde ona bereket ihsan et)... (971).

İkrime'nin rivayetinden:

Enes (radıyallahu anh) dedi ki:

"Vallahi malım pek çoktur. Çocuğum ve torunum bugün yüz civarında sayılmaktadır!".

Diğer bir rivayet:

"Benim kadar, kimsenin rahat yaşadığını bilmiyorum. And olsun ki şu iki elimle yüz çocuğumu gömdüm. Düşük (çocuk) ve torun demiyorum!".

— *Abdurrahman b. Avf* (972) *(radıyallahu anh)* yaptığı bu duada bu cümledendir.

Abdurrahman (radıyallahu anh) dedi ki:

"Onun duası sayesinde bir taş kaldırsam mutlaka altında bulacağımı umardım. Allah bana (rızık ve bereket) **kapısını açmıştır..."** (973).

Gerçekten de öldüğü zaman terekesinden kazmalarla altın çıkartıldı. O kadar çoktu ki (toplamaktan) elleri yoruldu. Her hanımı ondan seksen bin altın aldı. Dört hanım idiler. (dört hanımı vardı). Bazılarına göre aldıkları altın miktarı, yüzbin idi. Kimi âlimlere göre de hastalığında boşadığı hanımının hissesi seksen bin civarında idi. Buna sulh olmuştur. Hayatında yaygın halde olan zekât ve sadakalarından başka, elli bin (altın) civarında da vasiyet etmiştir.

Büyük iyilikleri bilinen bir zat idi. Bir günde otuz köle azat etmiştir. Yediyüz deveden müteşekkil olan bir deve kafilesini yükleri ile birlikte Allah yolunda (gözünü kırpmadan) vermiştir.

Muaviye'ye (974) dua etmiştir ve onun duası sayesinde halife olmuştur. *Sa'd b. Vakkas (radıyallahu anha)* (975) ya, yapmış, yapacağı duaların kabul edilmesi için dua buyurmuştur. Ondan sonra *Sa'd b., Vakkas (r.a.):*

---

(971) *İmam Buharî;* Sahih, 80. Kitabü'd-Daavat: 47. Babu'd-Dua bikesreti'l-Malî ve'l-Bereketi, *İmam Müslim;* Sahih, 44, Kitabü'l-Fadaile's-Sahabeti, 32. Babun min Fadaile *Enes b. Mâlik (r.a.)* Hadîs No. 141 (2480) 142 (2481) 143 (...) de metnin üç rivayet tarikini toplamışlar.

(972) *Abdurrahman b. Avf.* Aşere-i Mübeşşere'dendir. Künyesi, *Ebu Muhammed*'dir. Babası *Avf* anası *Şifa* hatundur. Beni Zühre'dendir. İslâm için diyar-ı Habeş'e hicrette bulunmuştur. Gazvelerin çoğuna iştirak etmiştir. *Hz. Ömer (r.a.)* Şûrasının azalarındandır. Zühd-ü takvâ Cüdü-u Sehâ ilmi irfanda sayılı olanlardandır. H. 31 yılında irtihâl eylemişdir (r.a.)

(973) "*İmam Beyhâki* hadîs-i şerifi tahriç etmiştir." *Süyûtî*, Menahil; 45.

(974) *İmam İbn Sa'd*, Tabakatü'l-Kübra'sında hadîs-i şerifi tahriç etmiştir.

(975) *İmam Tirmizî:* Sünen, Ebvabü'l-Menakib, Menakıbü, *Sa'd b. Ebi Vakkas* (r.a.) C. 9. Shf. 320. Ayrıca *İmam Beyhâkî*'de *Kays b. Hâzim*'den mürsel-i hasen olarak tahriç etmiştir.

(975) *Sa'd Ebi Vakkas:* (Sa'd b. Malik Vüheyb o da Aşere-i Mübeşşere'dendir. Hayatı kısaca kitabın geçen bölümlerinde yazıldı, oraya bakılabilir.

Kime dua etmişse, duası mutlaka kabul edilmiştir (976).

Ömer (radıyallahu anh)'ın veya *Ebu Cehil*'in Müslüman olması ile güçlenmesi için dua etmiştir (977). *Ömer (radıyallahu anh)* hakkındaki duası kabul olmuştur.

Ömer (radıyallahu anh):

Müslüman olarak İslâm güç kazanmıştır.

İbn Mes'ud (radıyallahu anh) der ki:

"**Ömer Müslüman olduğu günden beri güçlüyüz!**" Bazı seferlerinde susuz kaldılar. *Ömer* ondan dua etmesini rica etti. **Dua buyurdu, bir bulut geldi onları suladı** (978). **Sonra gitti. İstiska hakkında dua buyurdu, kendilerine bolca yağmur yağdırıldı. Sonra fazla yağmurdan yakındılar. Dua buyurdu, yağmur kesildi.**" (979).

Ebu Katade'ye:

(**Yüzün iflâh etsin!**) dedi ve şöyle dua etti:

"**Onun saçını ve cildini güzelleştir!**" (980).

Nabiğe'ye:

"**Allah ağzındaki dişleri eksiltmesin!**" (981) diye dua etti.

Ölünceye kadar ağzındaki tek diş bile düşmedi. Diş bakımından herkesten daha güzeldi. Zira düşen dişinin yerine mutlaka bir diğeri çıkardı. Yüz yirmi yıl yaşamıştı. Bazılarına göre bundan daha çok yaşamıştır.

İbn Abbas (radıyallahu anhüma)'ya:

---

(976) *Buharî;* Sahih 10. Kitabü'l-Ezan, 95. Babu Vücubi'l-Kıraatili'l-İmami ve'l-Me'mumi fi's-Salavati Külliha'da *Cabir b. Semure* (r.a.)'dan rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Müslim;* Sahih. 4. Kitabü's-Salati, 34. Babu'l-Kıraati fi'z-Zuhri ve'l-Asri"de yine *Cabir b. Semure* (r.a.) 158 (453) 159 (...) rivayeti tahriç etmiştir.

(977)İmam Tırmizi: Sünen. Ebvabü'l-Menakıb, Menakıbü *Ebu Hafs Ömer b. El-Hattab* (r.a.)'da". *İbn Ömer* (r.a.)'dan 3682 No.lu metni tahriç etmiştir. Ayrıca aynı kitab, 46. Babu "Allahümme Eizze'l-İslame bi *Ebi Cehlin ev Ömer*." de 3684 No.lu metni İkrime tariki ile *Abdullah b. Abbas*'-dan tahriç etmiştir. *İmam Ahmed b. Hanbel Müsned'inde, İmam Hâkim El-Müstedrek*'te ayrı ayrı tariklerden bu hadîsi tahriç etmişlerdir. Hâkim, "Bu hadîs *Buharî* ve *Müslim*'in şartlarına uygundur." demiştir.

(978) *İmam Buharî;* Sahih, Kitabu'l-Menakıb, Babu Alâmeti'n-Nübüvveti fi'l-İslam"da *İmam Müslim;* Sahih 5. Kitabü'l-Cesacid, 55, Babu Kazai's-Salâtı, ve's-tihbabi, ta'cili'l-Kazaiha" da 312 (682) No.lu metni *Umran b. Husayn* (r.a.)'dan tahriç etmişlerdir.

(979) *İmam Buharî;* Sahih, Kitabu'l-istiska Babu'd-Dua İza kasure'l-Matar'da *Enes b. Malik* (r.a.)dan *İmam Müslim;* Sahih. 9. Kitabu'l-İstiska Babu'd-Duai fi'l-İstiskai"de 10 (....) No.lu metni *Enes b. Malik* (r.a.)'dan tahriç etmiştir.

(980) "*İmam Beyhâkî;* rivayeti tahriç etmiştir. *Süyûtî*, Menahil, Shf/45.

(981) "*İmam Beyhâkî; Ebu Ümeme* (r.a.)'dan tahriç etmiştir" *Süyûtî Menahil* Shf: 45.

"Allahım onu dinde fakih kıl ve ona tefsiri öğret" (982).

İbn Abbas'a;

"Derya ve Kur'ân tercümanı" adı verildi.

Abdullah b. Ca'fer (radıyallahu anhüma)' ya:

Alış verişinin bereketli olması için dua etti. Ondan sonra neye para yatırmışsa mutlaka kazanmıştır. (983).

Mikdad (radıyallahu anh)' ya;

Malının çoğalması için dua etmiştir. Ondan sonra birçok mala kavuşmuştur.

Urve b. Ebî Cu'd'a da;

Dua etmiştir ve onun da işi yoluna girmiştir (984).

Hattâ o dedi ki:

"Kunasa'da (Kûfe'de bir çarşının adıdır) dururdum, kırk bin kazanmadan dönmezdim." (985).

Buharî rivayet ettiği bir hadîste onun için şöyle demiştir:

"Toprak satın alıp satsaydı bile kazanırdı o!".

Garkadete'ye de dua etmiştir. Devesini yitirmişti. Peygamber *(aleyhisselâm)* ona bir dua buyurdu, bir rüzgâr gelip devesini ona geri getirdi (986).

Ebu Hüreyre'nin annesine dua etti de Müslüman oldu (987).

Ali (k.v.)'ye, soğuk ve sıcaktan etkilenmemesi için dua etti ve Hazreti Ali (k.v.) ondan sonra ne soğuktan ve ne de sıcaktan hiç etkilenmedi Yazın kışlık elbiseyi giyerdi, kışın da yazlık elbisesini...(988).

Kızı Fatıma (radıyallahu anha)'ya;

"Allah seni hiç aç bırakmasın!" diye dua buyurdu.

---

(982) *İmam Buharî;* Sahih. 4. Kitabu'l-Vuzu 10 . Babu Vazi'l-Maî inde'l-Halai. *İmam Müslim;* Sahih 44. Kitabu Fadaile's-Sehabeti, 30. Babu Fadaile *Abdullah b. Abbas...da İbn Abbas (r.a.)*'dan 138 (2477) No.lu metni tarhiç etmiştir.

(983) *"İmam Beyhakî* tahriç eylemiştir" *Süyûtî,* Menahil. Shf. 46. *"Amr b. Harîs"* den:

(984) *"İmam Beyhaki,* Delailü'n-Nübüvve'de Bizzate Binti'z-Zübeyr" den tahriç eyledi" Aliyyü'l-Kaarî, Şerh-i Şifa. C.1/379."

(985) *İmam Buharî;* Sahih, Kitabu Alâmati'n-Nübüvve, Babu Sualü'l-Müşrikiyne''de *Âli b. Abdullah* tarikiyle rivayeti tahriç eylemiştir. *İmam Beyhaki* ve *Ebu Naiym* de hadîsi tahriç eylemişlerdir.

(986) Şifa Şarihlerinden "Nesimü'r-Riyaz, fi Şerhi Şifa-i *Kaadı İyaz*" Müellifi Şihab Hafaci C.3, Shf. 132 de *Ferkad b. Sebib* veya *Gurkad'a* ait nakledilen mucizenin izahı hakkında diğer şarihlere muhalefetle hadisenin "Beni Mustalık Gazvesinde Resûlullah (s.a.v.) devesinin kaybolması ve Resûlullah'a devesinin bulunduğu yerin *Cibril* (a.s) tarafından haber verilmesi ve Resûlullah (s.a.v.)'de bunu haber vermesi olduğuna kaildir.

(987) *Müslim;* Sahih. 44. Kitabu Fadailu's- Sahabe. Hadîs-i şerif. No. 158.

(988) *İmam İbn Mâce;* Sünen Mukaddime. Babı 11. Hadîs. 117.

Fatıma (radıyallahu anha) dedi ki:

"Ondan sonra hiç aç kalmadım." (989).

Tufeyl b. Amir, "Bana dua buyur da kavmime karşı bir alâmetim olsun" ricasında bulundu.

Peygamber *(aleyhisselâm)* ona;

"Onu nurlandır!" diye dua etti.

İki gözünün arasında bir nur parlayıverdi.

Ondan sonra dua etti:

"Yarabbi bak iki gözü arasında müsle (bir nevi işkence eseri) **yapılmış, demelerinden korkuyorum."**

Ondan sonra bu nur değneğine doğru yöneldi. Karanlık gecelerde onu ve etrafı aydınlatıyordu. Kendisine ondan sonra:

"**Nur sahibi**" deniliyordu (990).

Mudar (kabilesine) beddua etti. Yiyecek ekmek bulamadılar. Sonra Kureyş, "Ne olursun acı onlara!" diyerek yalvardı.

Ve ondan sonra onlara dua buyurdu ve kendilerine bolca yağmur yağdırıldı (991).

Kisrâ, yolladığı mektubu yırtınca, ona;
"**Allah mülkünü paramparça etsin!**" diye beddua etti. Ne Kisrâ'nın **mülkü kaldı ve ne de dünyada Faris hakimiyeti!** (992).
Namazını kesen sabiye beddua etti. Kötürüm oldu (993).

---

(989) ***İmam Beyhakî;*** Tahriç etmiştir. ***İmran b. Husayn'dan Süyûtî.*** 46.

(990) ***İmam İbn İshak;*** Siyretü'n-Nebi''sinde rivayeti naklctmiş. Beyhakî de ondan rivayeti nakletmiştir. *İbn Cerir Taberî*'de *Kelbî* tarikiyle rivayeti tahriç eylemiştir. Süyûtî Menahil, 46.

(991) *İmam Buharî;* Sahih. 65. Kitabü't-Tefsir, 44, Suretû't-Duhan, 2. Babu Yağşe'n-Nasû haza Azabün elim''de *İmam Müslîm:* Sahih 50 Kitabü's-Sıfati'l-Münafıkîn ve Ahka-mihim'de 40 (....) No.lu metni *Abdullah b. Mes'ud* (r.a.)'dan tahriç etmiştir.

(992) ***İmam Buharî; Sahih. Kitabu'l-İlmi, Babu Ma Yüzkerüfi'l Münavcleti ve Kitabü ehli'l-İlmi ile'l-Büldan, Abdullah b. Abbas*** (r.a.) tarikiyle ***Abdullah b. Mes'ud***'dan tahriç etmiştir.

(993) Hadîs-i şerif'in üç rivayetini *İmam Ebu Davud:* Sünen, Kitabü's-Salat, Babu ma yektau's-Salate''de tahriç etmiştir. Ayrıca, *İmam Süyûtî el-Hasaisuî'l-Kübra* C.3. Shf. 85 de *İbn Ebi Şeybe Şeybe*'nin *Musannef*''inde *Yezid b. Nemr*'den tahriç ettiğini kaydetmiştir. Şarih Aliyyü'l-Kaarî, C. 1. Shf. 380 de, Hadîs-i *İbn Hibban*'ın *Yezid b. Mihran*'dan tahriç ettiğini kaydettikten sonra hadîs-i şerif üzerinde Eimme-i hadîs ile diğer imamların görüşlerini nakl ve tevcih-i vecihi göstermeye çalışıyor'' diğer Şarih Hafacî C.3, Shf 137'de Onu telhis ile kendi görüşünü naklederken *İmam Süyûtî*'nin Resûlullah *(s.a.v.)*'nin *Hızır (a.s.)* gibi Batına bakarak da bazan hüküm verdiğine dair bir risale yazdığını haber veriyor.

Sol eliyle yemek yiyen bir adama:

— **Sağ'ınla ye!**

— **Yapamıyorum!**

— **Yapamaz ol!** dedi ve **adam elini ağzına** (bir daha) **götüremedi** (994).

Utbe b. Ebû Leheb'e şöyle beddua etti:

"**Allahım ona senin köpeklerinden bir köpeği musallat kıl!**" Çok geçmeden onu bir arslan parçalayıp yedi (995).

Bir kadına:

— **Seni arslan yesin!** diye beddua etti. Çok geçmeden kadını arslan parçalayıp yedi (996).

Abdullah b. Mes'ud (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayetteki o meşhur hadîsi;

Secde ederken boynuna içi tezek ve kan dolu ince bir deri asan Kureyş'a karşı yaptığı bedduası.

İbn Mes'ud (radıyallahu anh) dedi ki:

"**And olsun onların Bedir günü öldürüldüklerini gördüm.**" (997).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in arkasına oturup da yüzü, dili ve gözü ile alay eden (Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'le eğlenen) Hakem b. Ebi'l-As'ı o vaziyette gördü ve şöyle beddua etti:

"**Öyle ol!**". Çok geçmeden ağzı, burnu yamuldu, Ölünceye kadar bu hal onda devam etti (998).

Cessâme oğlu Muhallim'e beddua etti. Yedi gün geçmeden öldü, (defnedildi).

Fakat yer onu fırlatıp dışarıya attı. Sonra gömüldü. Tekrar dışarı fırlattı. Birkaç kere bu böyle devam ettikten sonra bir vâdinin iki yanı arasına koydular ve taşla parçaladılar (999).

---

(994) *İmam, Müslim:* Sahih. 36. Kitabü'l-Eşribe. 13. Babu Adabı't-Taam ve'ş-Şarab ve Ahkamiha. Hadis No. 107 (2021) 108 (2021) de *Ebi Seleme*'den.

(995) *İbn İshak Siyretü'n-Nebiy*''sinde *Urve b. Zübeyr* tarikiyle Hâkim, *El-Müstedrek*'inde *Ebu Nevfel b. Ebu Akreb* ve o da babasından olmak üzere olan rivayet tarikiyle *İmam Beyhakî*'de Delailü'n-Nübüvve'de başka bir tarikten hadîsi tahriç etmişlerdir. *Süyûtî*, Menahil. Shf. 46.

(996) *İbn Saad*, Tabakat'ında, Kelbi tarikiyle *Abdullah b. Abbas* (r.a.)'dan hadîsi tahriç etmiştir. ''*Süyûti*. Menahil. Shf. 46.

(997) *İmam Buharî:* Sahih. 4. Kitabü'l-Vüzu, 69. Babün İza Ülkiye âla zahri'l-Musalli Kazerün ev Ciyfetün lem tüfsed aleyhi salatühü'de *İmam Müslim*, 32 Kitabü'l-Cihad ve's-Siyer, 36. Babu Ma *Lakiye'n-Nebiyya (s.a.v.)*'da min Eza'l-Muşrikıyne'de hadîs No. 107 (1794) 108 (...) de 109 (...) da *Abdullah b. Mes'ud* (r.a.)'dan tahriç etmişlerdir.

(998) *İmam Beyhâki. Abdurrahman b. Ebi Bekrîi Sıddyk (r.a.)* ve *İbn Ömer* ve *Hind b. Hatice* tarikiyle rivayeti tahriç etmiştir. Ayrıca *İbn Cerir Taberi'de mevsul olarak rivayeti tahriç etmiştir. Süyûtî:* Menahil, Shf. 47.

(999) *İmam Beyhakî Kubeysa b. Züvey'ib*'ten *Cerirü't-Taberi*'de *İbn Ömer* (r.a.)'dan tahriç etmiştir. *Süyûtî*, Menahil, 48.

Atı sattığını inkâr eden bir adama, *Huzeyme*'nin şahitlik etmesinden sonra, atı geri verdi ve şöyle dedi:

"**Allahım, adam eğer yalan söylüyorsa onu onun hakkında mübarek kılma** (hayrını gösterme)". Sabah olunca at ayaklarını uzatmış olarak bulundu. Evet, bu babtaki mucizeleri saymakla bitmez. (1000).

İYİLİKLERİ, HASLETLERİ, HER TUTTUĞU VEYA TEŞEBBÜS ETTİĞİ ŞEYLERDE, GÖZLERİN ONA ÇEVRİLMESİ...

Bize, *Ahmed b. Muhammed, Ebu Zerel-Herevî, Kadı Ebu Ali, Kadı Ebu Abdullah Muhammed b. Abdurrahman, Kadı Ebu'l-Velid, Ebu Zer, Ebu Muhammed, Ebu İshak, Ebu'l-Haysem, el-Frebrî, el - Buharî, Yezid b. Zurey', Said Katade* (senediyle);

Enes b. Mâlik (radıyallahu anh)'dan:

Medineliler bir defasında çok korkmuştu. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem) Ebu Talha (radıyallahu anh)*'ın atına bindi, —Bu at teklerdi, pek hızlı koşamazdı—. Koşup gittiği, döndüğü zaman *Ebu Talha (radıyallahu anh)*'a:

"**Atın bir denizmiş meğer!**" buyurdu.

"*Ondan sonra atına süratli koşmakta hiçbir at yetişemezdi.*" (1001).

Cabir (radıyallahu anh)'ın yorgun devesine şöyle bir dokunuverdi. Öylesine canlandı ve hızlandı ki, Cabir (radıyallahu anh) nerdeyse yularını elinden kaçıracaktı (1002).

Cuayl el-Eşca'i (radıyallahu anh)'nin atına da aynısını yaptı. Ona da yanındaki sopa ile hafifçe dokundu, dua etti, at öylesine şahlandı ki, Cuayl (radıyallahu anh) onu zor zabtetti. O atın neslinden on iki bin kadara sattı (1003).

(1000) *İmam Ebu Davud* bu hadîsi tahriç etmiştir, diye *İbn Hacer el-İsabe*, C. 1 Shf. 425'de *Hüzeyme*'nin tercüme-i halinde kaydetmektedir.

(1001) *İmam Buharî*; Sahih 56. Kitabü'l-Cihad, 82 Babü'l-Hamail ve Ta'lik's-Seyfi bi'l-Unik'de *İmam Müslim*. 43. Kitabu'l-Fadail, 11, Babün fi Şeceati'n-Nebiyyi (s.a.v.) ve Tekaddümihi li'l-Harb, 48 (2308) No.lu metni *İmam Tirmizî* (Kitab) Ebvabu'l-Cihad, Babu Mace fi'l-Huruc inde'l-Fezai'de 1685, 1686, 1687, No.lu hadîsleri yine *Enes b. Mâlik* (r.a.)'dan tahriç etmiştir.

(1002) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l-Büyu-Babu Şirai'd-Devabbi ve'l-Hamiyri ve İza İstera Dabbeten ve Cemalen ve Hüve aleyhi hel yekûnü zalike kabzen" de *Cabir b. Abdullah (r.a.)*'dan *İmam Müslim*, Sahih. 17. Kitabü'r-Rıda - 16. Babu's-tihbabi Nikabe'l-Bikr. 55 (...), 56 (...), 57 (...), 57 (...) de dört ayrı metni *Cabir b. Abdullah*'dan tahriç etmiştir.

(1003) *İmam Beyhakî* tahriç etmiştir. *Süyûtî*, Menahil 46..

Sad b. Ubade (radıyallahu anh)'nin tembel eşeğine bindi, geri verirken faal ve son derece hızlı bir merkeb olarak verdi (1004).

Mübarek kıllarından bazıları Halid b. Velid (radıyallahu anh)'ın kalensuvesinde bulunmaktaydı. Onun sayesinde hangi harbe katıldı ise muhakkak muzaffer olarak çıktı (1005).

Sahih'te *Ebu Bekr* kızı *Esma (radıyallahu anhüma)*'dan nakledilmiştir:

Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın Taylasan cübbesini çıkardı ve dedi ki:

"(Allah'ın Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) bunu giyerdi, biz onu hastaların şifayab olması için yıkardık.)" (1006).

Bize, *(Kadı Ebu Ali İbn Sekre, Şeyhi Ebu'l-Kasım b. el-Me'mun (b. Muhammed b. Hişâmü'r-Ruaynî Sebitî)'dan nakilediyor. Dedi ki:*

"Bizde Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)in tencerelerinden bir tencere vardı. İçine hastaların şifayab olması için su koyardık" (1007).

Cehcah el-Gifarî, Osman (1008 a) *(radıyallahu anh)*'ın elinden Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eskiden kullandığı ve eskimeye yüz tuttuğu) *asasını dizinde kırmak üzere aldı. İnsanlar bağrıştılar:*

"Dizlerine öyle bir hastalık geldi ki senesi geçmeden öldü" (1008).

Abdest suyundan Kuba kuyusuna döküldü. Kuyunun suyu ondan sonra hiç kesilmedi (1009).

Enes (radıyallahu anh)'ın evinde bulunan bir kuyuya nefes etti. Medine'de ondan daha tatlı suyu bulunan bir kuyuya rastlanmadı (1010).

Bir suyun yanından geçti. Durumundan sordu:

(1004) *İmam İbn Saad, İshak b. Abdullah b. Talha*'dan rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Süyutî*, Menahil;

(1005) *İmam Beyhakî* tahriç etmiştir. *Süyutî*. Menahil; 46.

(1006) *İmam Buharî*, Sahih. 76. Kitabü't-Tıb, 28. Babu'l-Humma min feyhi Cehennem. *Müslim*, Sahih. 39. Kitabü's-Selâm, 26. Babün li külli Dain devaün ve's-Tıhbabi'l-Tedavi'de 82 (2211) de Esma (r.a.)'dan tahriç etmiştir.

(1007) Şifa Şarihi *Şihabüddin Hafacî*. C. 3, Shf. 148'de bu beyanın istinad ettiği kıssayı *İmam Nevevî*'nin kaydettiği bildirilmiştir.

(1008a) Sahabîdir, Muhacirindendir. Gıfar Kabilesi halkındandır. Adı *Cehcah*'dır, babasının adının *Mes'ud, Sa'd, Saîd* olduğunda ihtilaf vardır. Bütün gazalara iştirak etmiş, *Hz. Osman (r.a.)* zamanında vefat eylemiştir.

(1008) *İmam İbni's-Seken*'in Mârifetü's-Sahabe adlı eserinde *İbn Ömer* (r.a.)'dan tahriç ettiğini, *İmam Süyûtî* (r.h.) Menahilü's-Safa, Shf. 47'de kaydetmiştir.

(1009) *İmam Beyhakî*'nin *Enes b. Malik* (r.a.) tahriç ettiğini, *İmam Süyutî* (r.a.) Menahil, Shf. 47 de kaydetmiştir.

(1010) *İmam Ebu Naiym*'in Delailü'n-Nübüvve'de tahriç ettiğini *Şihab Hafacî*, Şerh. C. 3, Shf. 150. de kaydetmiştir.

Bunun adı Beysan'dır. suyu tuzludur**, diye cevab verildi. Kendileri:**

—Bilâkis o, Nu'man'dır, suyu da güzeldir (tatlıdır), buyurdu **ve ondan sonra o su tatlı oldu** (1011).

Zemzem'den bir kova su getirildi, ona (şöyle bir) *ağzına sürdü ve miskten daha güzel kokmaya başladı* (1012).

Hasan ile Hüseyin (radıyallahu anhüma) susuzluktan ağlıyorlardı. Dilini verdi, yaladılar ve hemen ağlamayı kestiler, (1013).

Ummi Malik (radıyallahu anha)'in, içinde, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)e hediye etmek için, yağ bulundurduğu bir ukke* (deriden yapılma bir kap)*si vardı..*

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem);*

Onu sıkmamasını emretti. Sonra ona onu geri verdi bir de baktı ki, içi yağ doludur. Ona çocukları yiyecek bir şey istemek için gelirlerdi. Hemen ona koşardı, içinde yağ bulunurdu ve onları ondan doyururdu. Onu sıkıncaya kadar bu, böyle devam etti (1014).

Meme emen çocukların ağızlarına mübarek tükürüğünden koyardı, gece oluncaya kadar o onlara kâfi gelirdi (1015).

MÜBAREK ELİNİ DOKUNDURDUĞU VEYA DİKTİĞİ AĞAÇLARDAKİ BEREKETE GELİNCE:

Selman el - Farisî (radıyallahu anh) efendileri, kendilerine üçyüz kök hurma ağacı dikmek —hepsi meyve verecek şekilde— ve kırk ukiye altın vermek şartıyla azat edeceklerini söyleyince, Peygamber *(aleyhisselâm)* imdadına yetişti ve;

(1011) *Şifa Şarihi Hafacî*, Şerh, C. 3. Shf. 150 de "Beysan" isminde iki kuyu vardır, bunun biri Şam'dadır. Deccal Hadîs'inde ismi geçer, diğeri de Hicaz'dadır. *Resûlullah (s.a.v.)* o kuyuya Zikared Gazvesinde uğramıştır. Burada sözü edilen odur. Onun adını *Resûlullah* değiştirmiştir. Allah suyunun tadını değiştirmiştir. Sonra o kuyuyu Talhatü'l-Feyyaz almıştır, diye tafsilâtla kaydetmiştir.

(1012) *İmam İbn Mâce*, Sünen. I. Kitabü't-Tahara, 136. Babu'l-Meccifi'l-İna'da *Abdul Cebbar b. Vail* babasından senedi ile 659. No.lu metni tahriç etmiştir. Aynı *İmam Süyûtî*, Menahil. Shf, 47'de *Beyhaki*'nin tahriç ettiğini kaydetmiştir.

(1013) *Şihab Hafacî*, Şerh. C. 3. Shf. 151'de hadiseyi *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan *İmam Taberanî*'nin Mu'cem'inde tahriç ettiğini kaydetmiştir.

(1014) *İmam Müslim*, Sahih, 36. Kitabü'l-Eşribe, 20 Babu Cevazi istitbaihi Gayruhu ila Darin Men Yesiku bi zalike.." de 142 (2040). 143 (...) ve diğer metinleri tahriç etmiştir.

(1015) *İmam Beyhaki*'nin Resûlullah *(s.a.v.)*'ın cariyelerinden *Rezine*'den hadisi tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.a.)* Menahil 48'de kaydetmiştir.

Hepsini kendi mübarek eli ile dikiverdi, ancak bir tanesini başkası dikti. Diktiği ağaçlar tuttu. Ancak başkasının diktiği tutmadı, bunun üzerine *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **onu da yerinden çıkarıp başka yere dikti, o da tuttu. Senesinde meyve verdi.**

Mübarek dilinde şöyle bir dolaştırdıktan sonra, tavuk yumurtası gibi bir altın parçası verdi. *Selman* **o altın parçasından efendilerine kırk ukiyye tartıp verdikten sonra bir o kadar da kendine kaldı. (Allah'ın Resûlü** *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'in duası bereketiyle)...** (1016)

Haneş b. Ukeyl'den:

"İlkin kendi içip de sonunu bana bıraktığı Sevik'inden bana bir yudum içirdi. Acıktığımda onun tokluğunu, susadığımda onun susatmazlığını ve soğukluğunu duyardım." (1017).

Beraberinde yatsı namazı kılan, *Nu'man oğlu Katade*'ye bir hurma çöpü verip;

"Haydi bununla git, önünden ve arkandan tam onar arşın (mesafede) **seni aydınlatacaktır. Evine girdiğinde, siyah bir şey göreceksin. Çıkıncaya kadar ona vur. Çünkü o şeytandır."** dedi.

Katade gitti kendisine hurma çöpü ışık verdi. Evine girdi, siyah şeyi gördü ve çıkıp gidinceye kadar ona vurdu... (1018).

Ukkâşe'ye kalın bir odun parçası verdi. Bedr günü (savaşırken) *kılıcı kırılmıştı:*

— **"Haydi bununla vur"**, dedi.

Sanki o odun parçası elinde yalın bir kılıç olmuştu. Ve o *kılıçla savaştı, mürtedlerle yapılan savaşta, şehit düşünceye kadar onu hiç elinden bırakmadı, toplantılarda hep onu yanında bulundurdu* (1019).

Bu kılıca "*el - Avn*". **deniyordu. Uhut günü onu** *Cahş oğlu Abdullah'a* **vermişti** (1020).

Bir hurma dalı da bir zamanlar elinde kılıca inkılâb etmişti.

(1016) *İmam Beyhakî*'nin tahriç ettiğini *İmam Süyutî* (r.a.) Menahil Shf. 48'de kaydetmiştir.

(1017) *İmam Kasım b. Sabitü'l-Endülüsî*, "Ed Delail fi Şerhi Ma Ağfelehu *Ebu Ubeyd* ve *İbn Kuteybe* min Garibi'l-Hadîs" adlı eserinde *Musa b. Ukbe an Misver b. Mahreme* tariki ile tahriç etti diye *Süyûtî* (r.a.) Menahil. Shf. 48.'de kaydetmiştir.

(1018) *İmam Ahmed b. Hanbel*, Müsned'inde *Saidi'l-Hudrî*'den tahriç etmiştir. *Süyûtî* Menahil Shf. 48.

(1019) *İmam Beyhakî*'nin hadîsi tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.a.)* Menahil Sfh. 48'de kaydetmiştir.

(1020) *İmam Beyhakî*'nin *Said b. Abdurrahman*'dan, o da Meşayih'inden kaydı ile tahriç ettiğini, *Süyûtî* (r.a.) Menahil Shf. 48'de kaydetmiştir.

SÜTSÜZ KOYUNLARIN SÜTÜ DE ONUN DUASI BEREKETİYLE ÇOĞALMIŞTIR

Ümmi Ma'bed (Atike b. Halid) (1021)**'in koyununu,** *Sevr oğlu Muaviye*'**nin keçilerini,**(1022)*Enes*'**in koyununu, süt annesi** *Halime*'**nin koyunlarını,** (1023) *Abdullah b. Mes'ud*'**un** *(radıyallahu anh)* **koyununu gösterebiliriz** (1024). *Mikdad*'**ın koyununu da buna örnek gösterebiliriz** (1025).

Yine ashabını bir kaba ip bağlayıp, sonra onu çözerek, bol süt ve kaymakla doyurmuştur. (Yani, namaz vakti gelince, geldiler) **başı bağlı olan su kabını çözüp güzel süt kaymakla** (ya da yoğurtla) **karşılaştılar** (1026).

Hammad'ın rivayetinden:

"*Umeyr b. Sa'd'ın başını okşadı ve dua etti. Seksen yaşında vefat ettiği halde saçına hiç ak düşmemişti* (bu dua sayesinde)" (1027).

Buna benzer kıssalar birçok kimselerden nakledilmiştir. *Said b. Yezid* (1028) ve *Medluk* o kimseler arasında yer almışlardır (1029).

Utbe b. Ferkad'ın bir kokusu vardı ki, hanımlarının kokusuna galebe çalardı. Çünkü Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) karnını ve arkasını mübarek elleri ile sıvazlamıştı... (1030).

Huneyn günü yara alan *Aiz b. Amr (radıyallahu anh)*'**in yüzünden kan akıyordu. Ona bir duada bulundu ve yüzü at sakarı gibi beyaz bir cilde dönüverdi** (güzelleşti) (1031).

Kays b. Zeyd el- Cuzamî'**nin başına elini sürdü. Ona dua etti. Yüz yaşındaki ak saçlı olarak vefat ettiği zaman, Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**in mübarek ellerini sürdüğü yer simsiyah duruyordu. Kendisine "Sakar" diye ad verilmiştir.**

(1021) *İmam İbn Sa'd ve Taberanî, Ebu Ma'bedi'l-Huzaî*'den tahriç etmişlerdir diye, *Süyûtî*, Menahil Shf. 48'de kaydetmiştir.

(1022) *İmam İbn Sa'd ve İbn Şahin* bu kıssayı tahriç ettiğini Şifa Şarihi Hafaci, C.3, Shf. 158'de kaydetmiştir.

(1023) *İmam Ebu Ya'lâ ve Taberanî* hasen bir senedle tahriç etmişlerdir, diye *İmam Süyûtî*, Menahil Shf. 48'de kaydetmiştir.

(1024) *İmam Beyhakî*'nin rivayeti tahriç ettiğini *Süyûtî*, Menahil Shf. 48'de kaydetmiştir.

(1025) *İmam Müslim*, Sahih, 36. Kitabü'l-Eşribe, 32. Babu İkrami'd-Dayfi ve Fadli iysarihi'de 174 (2055) No. ile tahriç etmiştir.

(1026) Şifa Şarihi *Hafacî*, hadis-i şerifi *İmam İbn Sa'd*'ın mürsel olarak *Sâlim b.Ebi'l- Cad*'tan tahriç ettiğini C.3, Shf. 160'da kaydetmiştir.

(1027) *İmam Zübeyr b. Bekkar*'ın Ahabarü'l-Medine adlı eserinde "*An Muhammed b. Abdurrahman b. Sa'd*" senediyle tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*, Menahil Shf. 48'de kaydetmiştir.

(1028) *İmam Beyhakî ve Taberanî* tahriç etmişlerdir. *Süyûtî* Menahil Shf. 48.

(1029) *İmam Beyhakî* tahriç etmişlerdir. *Süyûtî*, Menahil Shf. 48.

(1030) *İmam Beyhakî ve Taberanî* tahriç etmişlerdir. *Süyûtî* Menahil Shf. 48.

(1031) *İmam Taberanî* tahriç eylemiştir. *Süyûtî* Menahil Shf. 48.

Tıpkı böyle bir hikâye de *Amr b. Sa'lebe el- Cuhenî* hakkında rivayet edilmiştir (1032).

Bir diğerinin yüzünü mesh etmiştir, hemen yüzünde bir nur parlamıştır.

Melhan oğlu Katade (radıyallahu anh)'**nin yüzüne de mübarek elini sürdü ve yüzünde öyle büyük bir parlaklık meydana geldi ki, herkes ona aynaya bakar gibi bakıyordu** (1033).

Hanzele b. Huzeym (radıyallahu anh)'**in başını da mesh etmiştir. Herhangi bir hasta adam ona getirilip yüzünü peygamberin elini sürdüğü yere** (yani Hanzele'nin başındaki yere) **sürdüğü zaman derhal iyileşirdi. Keza memesi hasta bir koyun da ona getirilir,** *Hanzele*'**nin başındaki peygamber elinin değdiği yere sürülürdü ve o da iyileşirdi** (1034).

Ümmü Seleme'**nin kızı Zeyneb'in yüzüne su serpti, hiçbir kadında olmayan bir cemale sahip oldu!** (1035).

Başında kusur olan bir çocuğun başını sıvazladı, çocuk anında iyileşti ve saçları düzeldi. Nice böyle hasta çocukları ve adamları iyileştirmiştir...

Kasıklarından rahatsız olan bir adama, mübarek ağzından su karıştırdığı bir su ile onu yıkamasını emretti, adam dediğini yaptı ve hemen iyileşti.

Tavus'dan:

"**Hangi delinin veya çarpılmış birinin göğsüne mesh etmişse mutlaka o iyileşmiştir. Kuyudan çıkarılan su kovasına ne zaman mübarek ağzını değdirdi ise mutlaka misk gibi kokmuştur.** (O su!) **Huneyn** (gazvesinin vâki olduğu) **gün, eline bir avuç toprak aldı. Kâfirlerin yüzüne saçarak, "Kahr olsun yüzleri!" diyerek haykırdı. Gözlerinden tozları silerek kaçıştılar.**" (1036).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh);

Ona unutkanlığından şikâyet etti elbisesini yaymasını emretti. İçine avucunu daldırdı ve katlamasını emretti, *Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)* **emrini yerine getirdi ve bir daha hiçbir şeyi unutmadı** (1037).

(1032) *İmam Beyhakî* tahriç etmiştir. *Süyûtî*, Menahil Shf. 48.

(1033) *İmam Beyhakî ve Ahmet b. Hanbel* tahriç etmiştir. *Süyûtî*, Menahil Shf. 48.

(1034) *İmam Beyhakî* tahriç eylemiştir. *Süyûtî*, Menahil Shf. 48.

(1035) *İmam İbn Abdilber* El-İstiab'da tahriç eylemiştir. *Süyûtî*, Menahil Shf. 49.

(1036) *İmam Müslim*, Sahih. 32. Kitabü'l- Cihad ve's- Siyer. 28. Babün fi Gazveti Huneyn'de 81 (1777) No.lu metni tahriç etmiştir.

(1037) İmam Buharî, Sahih. 96. Kitabü'l- İtisam, 22. Babü'l- Hucceti âlâ men Kaale İnne Ahkame'n- Nebiyyü kânet zahîreten'de *İmam Müslim*, Sahih. 44. Kitabu Fadaile's- Sahabeti, 35. Babun Min Fadaile *Ebu Hüreyre (r.a.)* da 159 (2492) No.lu hadîs-i şerifi tahriç etmiştir.

Ata binmekte zahmet çeken (atın sırtında bir türlü duramayan) *Cerir b. Abdullah*'**ın göğsüne şöyle bir dokundu; adam, en iyi ata binenlerden oluverdi** (1038).

Çok küçük ve sıska kalmış olan *Abdurrahman b. Zeyd b. el- Hattab*'**ın başını okşadı ve dua buyurdu. Hemen boy attı, vücutça bütün adamları geride bıraktı** (1039).

ALLAH'IN İNAYETİ VE İZNİ İLE GAYBE (BİLİNMEYEN HUSUSLARA) ITTILAI

Bu hususta varit olan hadîsler dibi bulunmayan, suyu bitmeyen bir deniz kadar çoktur...

Bu mucizesi, bize kesinlikle, mütevatiren vasıl olan mucizelerindendir.

Bize, *İmam Ebu Bekr, Muhammed b. el- Velid, el- Fihrî, Ebu Bekr, Ebu Ali et-Tusterî, Ebu Ömer el-Haşimî, El-Lu'lui, Ebu Davud, Osman b. Şeybe, Cerir el-A'meş Ebu Vâil* (senediyle)

Huzeyfe (radıyallahu anh)'dan. Dedi ki:
"*Resûlullah bize öyle bir hutbe okudu ki, kıyamet gününe kadar* (vaki olacak) *hiçbir şey anlatmadan bırakmadı. Onu ezberleyen ezberlemiştir, unutan unutmuştur. Bu arkadaşlarım onu bilmiştir. Öyle şey olur* (vaki olur) *ki ben onu anlar ve hatırlarım, kendisinden uzak düşmüş kişinin yüzünü hatırından geçirip de bilahare gördüğünde onu tanıyan insan gibi.*"

Sonra *Huzeyfe (radıyallahu anh)* dedi ki:
"*Arkadaşlarım unuttular mı, yoksa unutur gibi gözüktüler mi, bilmiyorum; vallahi, Allah'ın Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), dünyanın sonu gelinceye kadar fitneye önderlik edecek üçyüz kadar insanın adını söylemeden geçmemiştir. Hemen hepsinin ismini, babasının ve kabilesinin ismini söylemiştir.*" (1040).

Ebu Zer *(radıyallahu anh)* dedi ki:

(1038) *İmam Buharî*, Sahih. 56. Kitabu'l-Cihad, 162. Babu Men lâ Yesbütü ale'l-Hayl'da, *İmam Müslim*, Sahih. 44. Kitabu Fadaili's- Sahabe, 29. Babun Min Fadaile *Cerir b. Abdullah (r.a.)* 135 (2475) No.lu metni tahriç etmiştir.

(1039) *İmam Zübeyr b. Bekkar*'ın *İbrahim b. Muhammed b. Abdulâziz ez- Zübeyrî* o da babasından olmak üzere tahriç ettiğini *Süyûtî*. Menahil Shf. 49'da kaydetmiştir.

(1040) *İmam Ebu Davud*'da; Sünen. Kitabü'l- Fiten ve Melahim Babu Zikri'l- Fiten ve'l- Melahim'de Şifa'daki metin aynen tahriç edilmiştir.

Gökte kanadını kımıldatan kuş hakkında bile bilgi vermeden, Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **bizden ayrılmamıştır** (vefat etmemiştir) " (1041).

Sahih ehli ve imamların naklettikleri sahih haberlere göre zuhurundan evvel ashabına va'd ettiği ve haber verdiği bütün şeyler meydana gelmiştir:

Düşmanlarına galip gelmeleri... Mekke, Beyt-i Makdis, Yemen, Şam, Irak'ın alınması... Genel güvenliğin sağlanması... O derece ki, bir kadın Allah'tan başka hiç kimseden korkmadan, Hiyere'den Mekke'ye yolculuk yapabilmesi mümkün olmuştur, gibi...

Medine'nin harbe girip harbi kaybetmesini de haber vermiştir (1042).

"Yarın Allah'ın sevdiği kullardan birinin elinde Hayber feth edilecektir inşallah." (1043) demiştir.

Ali (k.v.)'nın elinde fethedilmiştir.

Kisra ve Kayser'in fethi hakkında önceden ümmetini müjdelemiştir ve o müjde tahakkuk etmiştir. Kisra ve Kayser fethedilmiş, bütün mal ve mülkleri Müslümanlar'ın eline geçmiştir.

Müslümanlar arasında zuhur edecek fitneden de haber vermiştir. Ümmetinin yetmiş üç fırkaya bölüneceğini, bunlardan ancak bir fırkanın kurtulmuş olacağını haber vermiştir (ve dedikleri tahakkuk etmiştir).

Ümmeti pek bolluğa ve refaha kavuşacağını, güzel yastık ve döşekleri, birini giyip diğerini çıkaracak oldukları elbiseleri bulunacağını, evlerini Kâbe gibi örteceklerini (muhafazalı evler yapacaklarını) haber vermiştir, hepsi de gerçekleşmiştir. Bu meâlde olan hadîsin sonunda şöyle buyurmuştur:

"Siz bugün o günkünden daha iyisiniz! Çünkü onlar gurur içinde yürüyüp Faris kızları kendilerine hizmet ettikleri zaman, anlaşmazlığa düşecekler ve Allah kötülerini iyilerine musallat kılacaktır." (1044).

Türklerle, Rumlarla savaşacaklarını haber vermiş, az evvel zikrettiğimiz gibi Kisra'nın tar-ü mâr olacağını bildirmiştir. Farisin de Rumun da mahvolacağını bildirmiştir...

(1041) *İmam Ahmed b. Hanbel* Müsned'te ve *Taberanî* Mu'cem'de sahih bir senedle tahriç etmişlerdir. *Süyûtî*, Menahil Shf. 49. Ayrıca *Ebu Ya'lâ* ve *Taberanî* ve *İbn Meni*'de *Ebu'd-Derda'*-dan aynı metni tahriç etmişlerdir.

(1042) Bu haberi herhalde kıyamete yakın bir zamanda gerçekleştirir Allahü âlem. (M).

(1043) *İmam Buharî*, Sahih. 56. Kitabü'l- Cihad; 102. Babu Duaû'n- Nebiyyi ile'l- İslâm ve'n-Nübüvve *Sehl b. Saad (r.a.)*'dan. Müslim, Sahih. 44. Kitabu Fadailü's-Sahabe, 4. Babu min fadaile *Ali b. Ebu Talib (r.a.)*'dan, 34 (2406) No. ile tahriç eylemiştir. *Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l-Menakıb Babu Menakıbı *Ali b. Ebi Talib (r.a.)*

Zamanın yaklaştığını, ilmin kalkacağını, fitnenin zuhur edeceğini bildirmiş ve şöyle buyurmuştur:

"Yaklaşan kötülükten dolayı vay Arab'ın haline!" (1045).

HULASA; yer dürülmüş, ona doğu ve batı gösterilmiştir. Kendisine gösterilen yerlere kadar ümmetinin mülk-ü hakimiyeti uzanacağını da haber vermiştir. Ve bu haberi gerçekleşmiştir. Müslümanlar Hind topraklarından tâ Tanca sahillerine kadar hâkim olmuşlardır. Hiçbir kavim ve millet Müslümanların hâkim olduğu yerlere kadar hâkim olamamıştır.

"Ehl-i Garb (büyük kova ehli) **kıyamete kadar Hak** (doğru yol) **üzerinde olacaklardır."** (1046) hadîsindeki (Ehl-i Garb) kısmında, âlimler ihtilâfa düştüler.

İbn Medîne'ye göre, bunlardan murat; Arablardır. Çünkü onlar umumiyetle kova anlamında olan (Garb)'la su içerlerdi.

Diğer âlimlere göre, bunlardan murat mağrip ehlidir. Aynı mânâda bir hadîs varit olmuştur. Ve orada mağrip kelimesi geçmiştir.

Ebu Ümâme (radıyallahu anh)'nin rivayeti olan diğer bir hadîsde ise şöyle geçmektedir:

"Ümmetimden bir tâife Hakka muhazır olarak düşmanlarına Allah'ın emri (nusreti) **onlara gelinceye kadar galip geleceklerdir. Onlar öylece** (sâbit) **beklemektedirler."**

— Nerde onlar ey Allah'ın Resûlü? diye sordular.

— **Beyt-i Makdis'te...** buyurdu." (1047).

Ümeyye oğullarının hakimiyetini *Muaviye*'nin vilayetini haber vermiştir. Ona bazı tavsiyede bulunmuştur. Ümeyye oğullarının hak etmedikleri halde Allah'ın malını aralarında parçalayacaklarını da bildirmiştir (1048).

(1045) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabu El- Enbiya, Babu Kıssatü Ye'cuc ve Me'cuc'da *Zeyneb b. Cahş (r.anha)*'dan. Ayrıca Kitabü'l-Menakıb 25'inci Babta, Kitabü'l-Fiten'de 4. babta. *İmam Müslim*, Sahih. 52. Kitabü'l-Fiten ve Eşrati's-Saa; 1. Babu İktirabi'l-Fiten'de yine aynı sahabiden 1 (2880) No. ile tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü'l- Fiten 1. Babün Yezkerü'l-Fitenü ve Delailiha'da *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l-Fiten. 23. Babu Ma Câe fi Huruci Ye'cuc ve Me'cuc'da 2188 No.lu metni *Zeyneb b. Cahş (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İbn Mâce*, Sünen. 36. Kitabü'l-Fiten, 9. Babu Ma Yekunü Mine'l-Fiten'de 3953 No.lu metni yine aynı raviden tahriç etmiştir.

(1046) *İmam Müslim*, Sahih. 33. Kitabu'l-İmare, 53. Babu Kavlihi *(s.a.v.)* La Tezalü Taifetün..." de 177 (1925) No.lu metni tahriç etmiştir. *Sa'd b. Ebi Vakkas (r.a.)*'dan.

(1047) *İmam Taberanî*'nin ve *İmam Ahmed b. Hanbel*'in oğlu *Abdullah*'ın tahriç ettiklerini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil Shf. 51'de kaydetmiştir.

(1048) *İmam Tirmizî* ve *Hâkim* ve *İmam Beyhakî*'nin tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*, Menahil, Shf. 51'de kaydetmiştir.

Siyah sancaklarla *Abbasoğulları*'nın çıkıp bir öncekilerin mâlik oldukları şeylerin bir kat daha fazlasına mâlik olacaklarını da haber vermiştir (1048a).

Mehdî'nin çıkacağını (1049) *Ehl-i Beyti*'nin başına gelecek musibetleri (1050), *Ali (k.v.)*'nin öldürüleceğini (Tâifenin en kötüsü, sakalının başından (akan kanla) boyanmasına sebep olacak olan kimse *(İbn Mülcem)*' dir).

Ali (k.v.);

"**Ateşi bölüştürendir. Dostları cennete, düşmanları ise cehenneme girecektir.**" (1051) sözü ile haber vermiştir.

Hazreti Ali'ye karşı çıkanlardan *Haricîler, Nasibeler, Rafîzîler*'den bazıları olmuştur (onu tekfir etmişlerdir.)...

Hazreti Osman'ın Kur'ân okurken öldürüleceğini söylemiştir. Düşmanlarının üzerinden çıkarmak istedikleri gömleği Allah'ın giydireceğini haber vermiştir. Kanının Allah'ın *(FESEYEKFİKEHÜMÜLLAHU)* kavli üzerine döküleceğini de bildirmiştir (1052).

Ve bütün bu dedikleri olmuştur. *Ömer* hayatta olduğu sürece fitnenin zuhur etmeyeceğini bildirmiştir (1053). *Zubeyr*'in *Ali*'ye karşı *(radıyallahu anhuma)* çıkıp harp edeceğini (1054), *Haveb* köpeklerinin hanımlarından birine (o vak'ada) havlayacağını ve o vak'ada birçok kimsenin öleceklerini, o hanımının kurtulacağını haber vermiştir. Gerçekten de köpekler *Hazreti Âişe'ye Basra*'ya vardığında havlamışlardır (1055).

(1048a) *İmam Ahmed b. Hanbel* ve *Beyhaki*'nin tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*, Menahil Shf. 51'de kaydetmiştir.

(1049) Kütübü Süneni'l-Erba' sahiplerinin hepsi muhtelif tariklerle tahriç etmişlerdir. Bu konuda ayrıca müstakil eserler de yazılmıştır.

(1050) *İmam Hakim Ebu Saidi'l-Hudrî*'den tahriç ettiğini *Süyûtî*. Menahil, 51'de kaydetmiştir.

(1051) *İmam Taberanî*'nin *İmam Ali* (r.a.) *Suhayb (r.a.)* ve *Cabir b. Semure* (r.a.)'dan tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*. Menahil 51'de kaydetmiştir.

(1052) *İmam İbn Mâce*, El-Mukaddime, *Fadlu Osman b. Affan (r.a.)*'dan 112 No.lu metni *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabü'l-Menakıb, 57. Babu (Osmanü Yestemsikü bi vasiyyeti'l-Resûli *(s.a.v.)*'de) 3607 No.lu metni tahriç ettiği gibi, *İmam Beyhakî* de tahriç etmiştir.

(1053) *İmam Buharî* Sahih 9. Kitabu Mevakıytü's-Salâti 4. Babu's-Salâti Kefferetün'de *Huzeyfetü'l-Yemanî* (r.a.)'dan. *İmam Müslim*. Sahih. 1. Kitabü'l-İyman. 65. Babu Beyani Enne'l-İslâme bedee Gariyben Se Yeudu Garıyba'da 231 (144) No.lu hadîsi yine *Huzeyfe (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabü'l-Fiten Babu'l-Fitneti'l-Leti temucu Ke Mevci'l-Bahri'de yine *Huzeyfe (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. Ayrıca *İmam Beyhakî* de tahriç etmiştir.

(1054)*İmam Beyhakî*'nin tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* Menahil Shf. 51'de kaydetmiştir.

(1055) *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.)* ve *Bezzar* ve *Beyhakî* sened-i sahih ile tahriç etmiştir, diye *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil Shf. 51'de kaydetmiştir.

Asi bir grubun *Ammar*'ı öldüreceklerini söylemiştir (1056). Ve *Muaviye*'nin arkadaşları onu öldürmüşlerdir (1057).

Abdullah b. ez-Zubeyr (radıyallahu anh) ya;

"Senin yüzünden vay insanların haline! İnsanların yüzünden vay senin haline! (yani dünyada)" diye hitab etmiştir.

Müslümanları müşkül duruma düşüren Kuzman (münafıklardan bir adamın adıdır) hakkında;

"O, nar ehlindendir." (1057) buyurmuştur.

Bilâhere adam kendini öldürmüştür...

Aralarında *Ebu Hüreyre, Semure b. Cündüb ve Huzeyfe (radıyallahu anhüm)*larında bulunduğu bir cemaate şöyle hitap etmiştir:

"En sonunda ölümü ateşte olacaktır!".

Birbirlerine; *(Acaba hayatta kim kaldı, kim öldü)* diye sorup duruyorlardı. İçlerinden en son öleni bulmuşlardır.

Semure b. Cündüb'dü... *Zayıflamış, bitkin bir hale gelmiş ve ısınmak için ateşe iyice sokulmuş ve* (bu sebeble) *tutuşup içinde yanmıştır* (1058).

(Melekler tarafından) yıkanan *Hanzele* hakkında:

"Ben onu meleklerin yıkadığını gördüm, sorun bakalım hanımına (bunun sebebi) **ne imiş acaba?"** buyurdu.

Sordular, aldıkları cevap son derece alâka çekici idi:

— Yıkanmaya fırsat bulamadan *(harbe)* **cünüp olarak çıkmıştı...**

(Bu olayla ilgili olarak) *Ebu Said (radıyallahu anh)* şöyle demiştir:

"Başından su damladığını gördük.." (1059).

(1056) *İmam Bezzar* Sened-i Sahih ile *İbn Abbas* (r.a.)'dan tahriç etti diye *Süyûtî (r.h.)* Menahil Shf. 51'de kaydetmiştir.

(1057) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabu'l-Cihad, Babu İnne Allahe Yüeyyidû'd-Dine bi'r-Reculi'l-Facir'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Müslim* F. Kitabü'l-İyman, 47. Babu Galazi Tahrime Katli'l-İnsani Nefsehu.. ilâ âhir de 178 (11) No.lu *Ebu Hüreyre* (r.a.)'dan ayrıca 178 (112) No.lu metni *Sehl.b.Sâ'd* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Buharî* ayrıca *Sehl* (r.a.) 'dan 56. Kitabü'l-Cihad, 77. Babu La Yekuulü Fülanün Şehidün de tahriç etmiştir. Ayrıca, Kitabü'l-Megazî Babu Gazvetü Hayber'de yine *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(1058) *İmam Beyhakî* ve *Taberanî*'nin *Ebu Hüreyre (r.a.)* Mevsul, Münkatı ve Mürsel olarak ayrı ayrı tariklerle rivayeti tahriç ettiklerini kaydeden *İmam Süyûtî (r.a.) İbn, Asâkir*'in Tarih'inde *Muhammed b. Şirin*'de hadiseyi senedi ile tahriç ettiğini şu ibare ile tesbit etmiştir. *(...İnne Semure kaâne Esabehu Kerazin Şedidin ve Kâne La Yekâdü yedfeu, Fe-emere bi Kıdrin bi Kıdrin azîymetin fe Mukiel Maen ve Evkade tahteha vettehaze fevkaha meclisen ve kâne yasila ileyhi bihariha fe yedfeuhu fe beynema hüve kezalik iz hasefe bihi fehteraka..)* Menahil, Shf. 52

(1059) *İmam İshak, Âsım b. Ömer b. Katade* tariki ile hadîsi tahriç etmiştir. *İmam Süyûtî*, Menahil Shf. 52 kaydetmiştir.

"Hilafet Kureyş'te olacaktır. Bu iş, dini ayakta tuttuklarınca devam edecektir." buyurdu (1060).

"Sakıf kabilesi içinde ileride bir yalancı, bir de öldürücü olacaktır" buyurdu (1061).

Yetişenler bunların *Haccac* ile *Muhtarü's-Sakafî* olduğunu keşfettiler. (Peygamberlik iddia eden yalancı) *Müseyleme*'**nin öldürüleceğini haber verdi.** (Ve mürtedlerle yapılan savaşta öldürüldü) (1062).

Ehlinden kendisine ilk kavuşacak olan kişinin, *Fatıma (r.anha)* **olacağını haber verdi.** Vefatından altı ay sonra *Fatıma (r.anha)* da hayata gözlerini yumdu) (1063).

Riddete (mürtedlerle harb edileceğine dair) ashabını haberdar ederek uyardı.

Kendisinden sonra hilâfetin otuz yıl devam edeceğini, ondan sonra yerini, saltanatın alacağını bildirdi (1064).

Hasan b. Ali (radıyallahu anhüma)'nın hilâfet müddetiyle tam otuz yıl devam etti (hilâfet).

Bu hususta şu izahatı vermiştir:

"Bu iş, Nübüvvet ve rahmet olarak başladı... Sonra rahmet ve hilâfet olacak... Sonra şefkat ve merhametten yoksun kötü bir saltanat olacak... Sonra ümmeti fesada sürükleyen bir tekebbür, tecebbür haline gelecek..." (1065).

Uveys el - Karenî (k.s.)'**nin durumunu haber verdi** (1066).

(1060) *İmam Tirmizî*, Ebvabü'l-Fiten, 49. Babu Ma Cae Enne'l-Hulefaî min Kureyşin ilâ en Tekuume'l-Saatü 2228 No.lu Metni *Amr b. As (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(1061) *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabü'l-Fiten, 44. Babu Ma Cae fi Sakiyfin Kezzabün ve Mübiyr'de *Abdullah b. Usm b. İbn Ömer (r.a.)*'dan 2221 No.lu metni tahriç etmiştir. *İmam Müslim*, Sahih, 44. Kitabu Fadaile's-Sahabeti, 58. Babu Zikri Kezzabi Sakiyfin ve Mübiyrüha'da 229 (2545) No.lu metni tahriç etmiştir.

(1062) *İmam Buharî*, Sahih, Kitabü'l-Megazî, 64. Babu Vefdü Beni Hanife de *İbn Abbas (r.a.)*'dan. *İmam Müslim*, Sahih. 42. Kitabü'r-Rüya, 4. Babu Ru'ya'n-Nebiyyi *(s.a.v.)*'de 21 (2273) No.lu metni aynı râviden tahriç eylemiştir.

(1063) *İmam Buharî*, Sahih. 79. Kitabü'l-İsti'zan, 43. Babun Men Nacâ Beyne Yedeyi'n-Nâsî ve Menlem Yuhbir bi-Sırri Sahibihi'de. *İmam Müslim*, Sahih, 44. Kitabu Fadaile's-Sahabe, 15. Babu Fadaile *Fatıma (r.a.)*'da 97 (2450), 98 (...), 99 (...) No.lu metinleri *Hz. Âişe (r.a.)* dan tahriç etmişlerdir.

(1064) *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabü'l-Fiten, 48. Babu Ma Cae fi'l-Hilâfeti de, 2272 No. ile *Süfeyne (r.a.)*'dan metni tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü's-Sünne, 9. Babün fi'l-Hulefa'da yine *Süfeyne (r.a.)* dan tahriç etmiştir.

(1065) *İmam Bezzar*, Müsned'inde ve *İmam Beyhakî*, *Ebu Ubeyde (r.a.)*'dan ve *Muaz b. Cebel (r.a.)*'dan tahriç ettiğini, *İmam Süyûtî*, Menahil Shf. 53'de kaydetmiştir.

(1066) *İmam Müslim*, Sahih. 44. Kitabü Fadaile's-Sahabe, 55. Babu Fadailes *Üveysü'l-Karenî (r.a.)*'da 223 (1543) ve 224 (...), 225 (...) No.lu metinleri tahriç etmiştir.

Namazı vaktinde kılmayacak olan emirlerden de haber verdi (1067). **Ümmetinin içinden —dördü kadın olmak üzere— otuz yalancı çıkacağını** (önceden) **bildirdi** (1068).

Diğer bir hadîsde:

"Otuz yalancı deccâl —diğer nüshada adam olarak geçiyor— **içlerinden birinin** (o meşhur) **deccâl olduğu"** (1069) beyan edilmektedir.

"Sizden olmayan başka milletlerin malınızı yemesi, boynunuzu vurması yaklaşmıştır." (1070) buyurdular.

"Kâhtanlı bir adam asasiyle sizi önüne katıp sürmedikçe kıyamet kopmaz" (1071) buyurdular.

Yine şöyle buyurdu:

"En iyi nesil, benim neslimdir, sonra onları takip eden nesil. Sonra onları takip eden nesil. Sonra onları takip eden nesil. Ondan sonra bir kavim gelecek ki, şehadet etmeye kalkışacaklar (fakat yalancı oldukları için) **şehadetleri kabul edilmeyecek. Hiyanette bulunacaklar, kendilerine** (bu yüzden) **kimse emin olmayacak, korkutacaklar ve sözlerinde durmayacaklar. İçlerinden şişman** (ve göbekli) **kimseler de zahir olacak."** (1072).

Yine şöyle buyurmuşlardır:

"Zaman hergün biraz daha kötüye gidecektir (1073). **Ümmetimin helâkî Kureyş çocuklarının elinde olacaktır!".**

Bu hadîsin ravîsi ***Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)*** **dedi ki:**

(1067) *İmam Müslim*, Sahih. 5. Kitabü'l-Mesacid, 5. Babu'n-Nedbi ilâ vaz'ıl-Eydi ale'r-Rekbi fi'r-Rukui 26 (534) No.lu metni *Abdullah b. Mesûd* (r.a.)'dan tahriç eylemiştir. Ayrıca, aynı Kitâb 41. Babu Kerahiyeti Te'hiri's-Salât'da 239 (...) No. ile *Ebu Zerr-i Gıfarî (r.a.)* başka bir metin tahriç etmiştir.

İmam Nesaî, Kitabu'l-İmame'de 55'inci Babta, *İmam İbn Mâce*, Sünen. Kitabü İkameti's-Salâti ve's-Sünneti fiyha'da 1257 No.lu metni *Ubade b. Samit (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir.

(1068) *İmam Ahmed b. Hanbel (r.a.)* ve *Taberani* ve *Bezzar*'ın Huzeyfetü'l-Yemanî *(r.a.)* Sahih bir senedle tahriç ettiğini, *İmam Süyûtî (r.a.)* Menahil Shf. 52.'de kaydetmiştir.

(1069) *İmam Buharî* Sahih. 61. Kitabü'l-Menakıb, 25. Babu Alâmeti'n-Nübüvveti fi'l-İslâm'da. *İmam Müslim*, 52. Kitabü'l-Fiten, 18. Babu La Tekuumu's-Saa'da 84 (2924) No.lu metni *Ebu Hüreyre (r.a.)* tahriç etmişlerdir.

(1070) *İmam Bezzar*, Müsned'inde *Huzeyfetü'l-Yemanî* (r.a.)'dan tahriç etmiştir diye. *İmam Süyûti* (r.a.). Menahil Shf. 53'de kaydetmiştir.

(1071) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabu'l-Menakıb, Babu Zikri Kahtana'da *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan, *İmam Müslim*, Sahih. 52. Kitabu'l-Fiten, 18. Babu La Tekuumu's-Saatü 60 (2910) No.lu metni yine aynı raviden tahriç etmişlerdir.

(1072) *İmam Müslim*, Sahih. 44. Kitabu Fadailü's-Sahabe. 52. Babu Fadli's-Sahabe'de 214 (2535) No.lu metni *İmrân b. Husayn (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(1073) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l-Fiten, Babun "La Yeti'z-Zamanü İllâ-llezi Bâde Şerrün minhü" de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir.

"İstesem, onların isimlerini, falan oğlu, falan oğlu, diyerek açıklayabilirim." (1074).

Kaderiye ve Rafızilerin zuhur edeceğini (1075), **sonrakilerin öncekilere söveceğini bir bir haber vermiştir** (1075a).

Yemekteki tuz kadar (az) **bir miktarda ensarın sayısı azalacaktır. Parçalanacaklardır, toplulukları kalmayacaktır. Ondan sonra başkaları üzerlerine tercih edilecektir** (1076).

Haricîleri bildirmiştir, şekillerinden bile haber vermiştir. İçlerindeki sakat adamın ismini bile söylemiştir. Tıraşlı bir simaya sahib bulunacaklarını — veya halka halka oturacaklarını — **da bildirmiştir** (1077).

Koyun çobanlarının liderler mevkisine yükseleceğini, yalınayak baş açık — dolaşan fakirlerin — yüksek yüksek binalar inşa edeceklerini, cariyenin Rabbesini doğuracağını hep (önceden) bildirmiştir (1078).

Kureyş ve Ehzab'ın kendisine bir şey yapamayacaklarını, aksine kendisi onların hakkından geleceğini bildirmiştir (1079).

(1074) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabu'l- Fiten, Babu Kavli'n- Nebiyyi. "Helâkü Ümmetiy Alâ yedi Ugaylimetin Süfehae" de tahriç eylemiştir.

(1075) *İmam Tirmizi*, Sünen, Ebvabü'l-Kader, 13. Babu Ma Câe fi'l-Kaderiyye'de *İbn Abbas (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü's-Sünne, 17. Babun fi'l-Kader'de *İbn Ömer (r.anhüma)*'dan ve *Huzeyfe (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. Ayrıca *İmam Hâkim ve Beyhakî*'nin de tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, Shf. 53'de kaydetmiştir.

(1075a) Hadîs-i şerifin evvelini *İmam Begavî*'nin *Hz. Âişe (r.a.)*'dan tahriç ettiğini, *İmam Süyûtî* Menahil, Shf. 35'de kaydetmiştir. *İmam İbn Mâce*, Sünen. Mukaddime. 24. Babu Men Su'ile an İlmin Feketemehu'da hadîs No. 263'de *Cabir (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir.

(1076) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabu'l- Menakıb, Babu Kavli'n- Nebiyyi (s.a.v.) "Akbelu min Muhsinihım ve tecavezu an Müsi'ihim" de *Enes b. Malik (r.a.)*'dan. *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l- Menakıb fi Fadli'l-Ensar ve Kureyş'de yine *Enes b. Malik (r.a.)*'dan 3901 No.lu metni tahriç eylemiştir.

(1077) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l- Menakıb, 25. Babu Alâmeti'n- Nübüvve fi'l-İslâm'da. *İmam Müslim*, Sahih, 12. Kitabü'z- Zekât, 47. Babu Zikri'l- Havariçi ve Sıfatihim 148 (...) No.lu *Ebu Saidi'l-Hudri (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü's- Sünne, Babun fi Kıtali'l- Havarici'de yine aynı râviden tahriç etmiştir.

(1078) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l- İyman. Babu Suali *Cibril (a.s.)* da *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. *İmam Müslim*, 1. Kitabü'l- İyman 1. Babu Beyani'l- İyman ve'l- İslâmi ve'l- İhsani'de 1 (8) No.lu metni *Abdullah b. Ömer (r.a.)* 5 (9) No.lu ve 7 (10) No.lu metni *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l- İyman, 4. Babu Ma Câe fi Vasfi *Cibril (a.s.)* li'n- Nebiyyi (s.a.v.) da 2613 No.lu metni *Abdullah b. Ömer (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud* Sünen. Kitabü's- Sünne Babün fi'l- Kader de *İbn Ömer (r.a.)*'dan. *İmam Nesaî*, Kitabü'l- İyman ve Şeraihi Babu Na'tı'l- İslâm da yine *İbn Ömer (r.a.)*'dan. Sünen-i *İbn Mâce*, Mukaddime, 9. Babun fi'l- İyman, 63 No.da yine o râviden hadisi tahriç etmiştir.

(1079) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l- Megazî. Babu Gazveti'l- Hendek'te *Süleyman b. Sard (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

Beyti'l- Makdis'in fethini iki büyük veba (hastalığı) izleyeceğini de söylemiştir (1080). Basra'nın insanlarla imar edileceğini söylemiş (1080a), onların denizlerde krallar gibi savaşacaklarını da haber vermiştir (1081). Eğer din Süreyya (Ülker) yıldızında olsaydı, Farisîlerden birtakım insanlar ona kavuşurlardı (1082).

İştirak ettiği harblerin birinde şiddetli bir rüzgâr esti, şöyle buyurdu: "*Bu rüzgâr bize bir münafığın öldüğünü bildiriyor*" dedi ve Medine'ye döndüklerinde (gerçekten de o münafığın) öldüğünü gördüler (1083).

Yanında oturanlardan birine bir cemaate şöyle hitap etti:

"İçinizden birinin azı dişi, ateşte, Uhut Dağı'ndan daha büyük olacaktır" (1).

O topluluktan hemen hepsi öldüler, sadece ben ve Yemâme günü mürted olarak (dininden dönmüş olarak) öldürülen bir adam kaldık, dedi *Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)* (1084).

Ganimet taksiminden önce, hiyanet yolu ile Yahudilerin mücevher dizilerinden bir diziyi aşıran bir adamın adını söylemiştir. Sonra adam öldükten sonra o dizi, eşyası arasında bulunmuştur (1085). İnsan vücudunu

---

(1) Yani içlerinden birinin kâfir olarak öleceğini işaret buyurmuşlardır: Bilindiği gibi kâfirlerin azı dişi, ateşte Uhut Dağı kadar büyük olacaktır. (M).

(1080) *İmam Buharî*, Sahih, Kitabü'l-Cizye, Babün Ma Yahzürü mine'l-Gadr'de *Avf b. Mâlik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *Şeyh Allame Abdulganiyyi Nablusî (k.s.) İmam Buharî*, Sahih, Kitabü'l- Cizye; Babü Ma Yahzürü mine'l- Gadr" de Zehirü'l- Mevaris adlı eserinin C.3, Shf. 77'de *İmam Ebu Davud*, Sünen, Kitabü'l-Edeb'de *Müemmil b. Kasr*'dan ayrıca; *İmam İbn Mâce*, Sünen, Kitabü'l-Fiten'de *Duhaym*'den tahriç ettiğini kaydetmiştir.

(1080a) *İmam Ebu Davud*, Sünen, Babu fi Zikri'l-Basrati'de *Enes b. Mâlik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(1081) *İmam Buharî*, Sahih, 56. Kitabu'l- Cihad, 3.Babu'd- Dua bi'l- Cihad ve's- Şehadeti li'r- Ricali ve'n- Nisâ da, *İmam Müslim*, Sahih, 33. Kitabu'l- İmare, 49. Babu Fadli'l- Gazvi fi'l- Bahr, 160 (1912) No.lu metni *Enes (r.a.)*'dan tahriç eylemişlerdir. *İmam Ebu Davud*, Sünen, Kitabü'l- Cihad, 9.Babu Fadli'l-Gazvî fi'l-Bahr'de, *Enes b. Mâlik (r.a.)*'dan *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabu Fadaili'l-Cihadi, 15. Babu Ma Câe fi Gazvi'l-Bahri de, *Enes (r.a.)*'dan *İmam Nesaî*, Sünen, Kitabu'l-Cihad, Fadlü'l-Cihadi fi'l-Bahr'de yine *Enes b. Mâlik (r.a.)*'dan *İmam İbn Mâce*, Sünen, 24. Kitabu'l-Cihad, 15. Babu Fadli Gazvi'l-Bahri'de 2776 No.lu hadîsi *Enes b. Mâlik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(1082) *İmam Buharî*, Sahih, 65. Kitabu't- Tefsir, 62. Suretü'l- Cum'a Babu Kavlihi "Ahiriyne Minhüm" de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan.

(1083) *İmam Müslim*, Sahih, 50. Kitabü Sıfati'l- Münafıyn de 1. Babda 15 (2782) No.lu hadisi *Cabir (r.a.)* tahriç etmiştir.

(1084) *İmam Taberanî*'nin Mu'cem'inde *Rafi' b. Hadic (r.a.)* tahriç ettiğini, *İmam Süyûtî (r.h.)*; Menahil Shf. 53'de kaydetmiştir.

(1085) *İmam Ebu Davud*, Sünen, Kitabü'l- Cihad, Babun fi Fa'zimi'l- Galul'de, *Halid b. Zeydi'l-Cuhenî (r.a.)*'dan, *İmam İbn Mâce*, Sünen, 24. Kitabü'l- Cihad, 34. Babu'l- Galul'de 2848 No.lu hadîsi tahriç etmişlerdir. *İmam Nesaî*, Sünen, Kitabü'l- Cenaiz'de tahriç etmiştir.

baştan ayağa örten bir elbiseyi hiyanet yolu ile (ganimetten) önce aşıran bir adamın da kim olduğunu ve aşırdığı şeyi nerede sakladığını da bildirmiştir (1086).

Devesi kaybolduğu zaman, nerede olduğunu ve ağaca yuları ile nasıl takılıp kaldığını da bildirmiştir (1087).

Hatıb'**ın Mekke ehline yazdığı mektubu,** *Umeyr*'**in** *Safyanla* **olan kaziyesini de haber vermiştir** (1088).

Ümeyr, Peygamberi öldürmek üzere geldiğinde, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **bu hususta kime suikasd hazırladıklarını ve kiminde anlaştıklarını** (sırlarını) **açıklayınca,** *Ümeyr* (Onun peygamber olduğunu anlamakta gecikmedi) **ve derhal Müslüman oldu** (1089).

Amcası *Abbas*'ın *(radıyallahu anh) Ümmü'l-Fadl*'**ın yanında terkettiği ve herkesten gizlediği malın yerini de söylemiştir:**

Onu benden ve ondan (Ümmü'l-Fadl'dan) *başkası bilmiyordu ki, dedi. Bunun üzerine Abbas (radıyallahu anh) Müslüman oldu* (1090).

Ubey b. Halef'in öldürüleceğini (1091), *Utbe b. Ebî Leheb*'in bir arslan tarafından parçalanacağını, kâfirlerden Bedir savaşında kimlerin öleceğini önceden bildirmiş ve dedikleri hep çıkmıştır (1092).

(1086) *İmam Buharî*, Sahih, Kitabü'l-İyman, Babün Hel Yedhulu fi'l-Eyman'da *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan, *İmam Ebu Davud*, Sünen, Kitabu'l-Cihad, Babun fi Ta'zimi'l-Galul'de yine *Ebu Hüreyre (r.a.)* tahriç etmiştir. *İmam Nesaî*, Sünen, Kitabü'l- Eyman'da tahriç etmiştir.

(1087) *İmam Beyhakî*'nin *Urve*'den mürsel olarak rivayeti tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, Shf. 54'de kaydetmiştir.

(1088) *İmam Buharî*, 56. Kitabu'l- Cihad ve's-Siyer; 141. Babu'l-Casus ve Kavlillahi teâlâ al "Tettehizu adûvvî ve adûvvüküm evliya" da *Hz. Ali (k.v.)*'den, *İmam Müslim*, Sahih. 44. Kitabu'l- Fadaili'l-Sahabe, 36. Babun Min Fadaile Ehli Bedr'de 161 No.lu metni yine *Hz. Ali (k.v.)*'den tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabu Tefsirü'l- Kur'ân, Tefsiri Suretü'l- Mümtahine'de 3302 No.lu hadisi yine *İmam Ali (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(1089) *Umeyr*'in kıssasını *İmam Beyhakî ile Taberanî*'nin *Urve*'den ayrıca *İbn İshak ile Taberanî*'nin *Muhammed b. Ca'fer b. Zübeyr*'den ceyyid bir isnadla irsal ederek tahriç ettiklerini, *İmam Süyûtî (r.a.)* Menahil Shf. 54'de kaydetmiştir.

(1090) *İmam Beyhakî*'nin tahriç ettiğini, *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil Shf. 54'de kaydetmiştir.

(1091) *İmam Beyhakî*'nin *Urve ve Said İbni'l- Müseyyeb (r.h.)*'dan mürsel olarak rivayeti tahriç ettiğini, *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, Shf. 54'de kaydetmiştir.

(1092) *İmam Müslim*, Sahih, 32.Kitabü'l- Cihad, 30. Babu Gazveti Bedr'de 83 (1779) No.lu metni *Enes (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

Hasan hakkında, **"Bu oğlum Seyyid'dir. Allah onunla iki tâifenin arasını ıslah edecektir"** (1093) buyurmuştur.

Sa'd'a (radıyallahu anh):

"Umulur ki sen hayli yaşlı öleceksin (çok yaşayacaksın) **birçok topluluk senden yararlanacak, birçoğu da** (İslâm düşmanları) **senden zarar görecek** (1094) diye hitab etti.

Aralarında bir aylık yol veya fazla mesafe bulunan Mu'te ehlinin öldürüldükleri günü haber vermiştir (1094a). Ülkesinde Habeş Kralı Necaşî'nin öldüğü günü de bildirmiştir (1095).

Kendisine Kisra'nın mesajını bildirmek için bir elçi olarak gelen Firuz'a, Kisra'nın öldüğünü bildirmiş ve öldüğü günün hangi gün olduğunu da söylemiştir. Firuz bilahare ülkesine dönüp haberin gerçeğe uyduğunu görünce hemen Müslüman olmuştur (1096).

Ebu Zer (radıyallahu anh)'yı mescidde uyurken gördüğünde;

"Buradan çıkarıldığın zaman durumun nice olacak?" diye sordu. O da:

"Mescid-i Haram'da kalırım" cevabını verdi. İşte bu karşılıklı konuşmada, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona Mescid-i Haram'dan çı-

---

(1093) *İmam Buharî*, Sahih, Kitabü'l-Menakıb, Babu Menakıbı'l-Haseni ve'l-Huseyni (r.a.)'da *Ebu Bekre (r.a.)* tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabü'l- Menakıb, Menakıbü'l- Haseni ve'l- Hüseyni (r.a.)'da 3775 No.lu metni *Ebu Bekre (r.a.)*'dan. *İmam Ebu Davud*, Sünen, Kitabü's- Sünne, 13, Babu Ma Yedüllü Alâ Tekri'l- Kerami fi'l- Fitneti'de yine *Ebu Bekre (r.a.)*'dan. *İmam Nesaî*, Sünen, Kitabu'l- Cuma, Babu Muhatebeti'l- İmami Raiyyetehu ve Hüve Ale'l- Minber'de. Yine *Ebu Bekre (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir.

(1094) *İmam Buharî*, Kitabü'l- Vesaya, Babu En Yetzüke Veresetehü Ağniyaûn Hayrün en Yetekkefefu'l-Nâse de *Sa'd b. Vakkas*'ın kendisinden. *İmam Müslim*, Sahih. 25. Kitabu'l- Vasiyye, 1. Babu'l- Kasiyyeti bi's- Sûlûsi, 5 (1628) No.lu hadîsi tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen, Kitabü'l- Vesaya, Babu Ma Câe fiyma Yecuzu li'l- Mûsiyyi fi Malihi yine *Sa'd b. Vakkas (r.a.)*'dan. *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabü'l-Vesaya, Babu Ma Cae fi'l-Vasiyyeti bi'l-Sülüsi de 2117 No.lu metni tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce*, Sünen. 22. Kitabü'l-Vesaya, 5. Babu'l-Vasiyyeti bi's-Sûlûsi, 2708 No.lu hadîsi yine *Saad b. Ebi Vakkas (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(1094a) *İmam Buharî*, Sahih. 64. Kitabü'l- Megazî, 44. Gazveti Mute'de *Enes b. Mâlik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(1095) *İmam Buharî*, Sahih, 23. Kitabü'l-Cenaiz, 4. Babu'r-Reculi Yen'i ilâ ehli'l-Meyyiti bi Nefsihi de. *İmam Müslim*, Sahih. 11. Kitabü'l- Cenaiz, 22. Babun fi't- Tekbir Ale'l- Cenazeti de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmişlerdir. Hadîs No. 62 (951). *İmam Ebu Davud*, 20. Kitabü'l- Cenaiz, Babun fi's- Salâti âle'l- Müslimi yemütu fi biladi'ş- Şirki *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l- Cenaiz, 37. Babu Ma Câe fi't- Tekbiri âle'c- Cenazeti de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan *İmam İbn Mâce*, Sünen. 6. Kitabü'l-Cenaiz, 33. Babu Ma Câe fi's-Salâti âle'n-Necâşi'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(1096) *İmam Beyhakî*'nin bu hadîsi tahriç ettiğini *İmam Süyûti (r.h.)* Menahil. Shf. 54'de kaydetmiştir.

karılacağını (1097), tek başına yaşayacağını ve yalnız (kimsesiz olarak vefat edeceğini bildirmiştir. Ve dediği gibi çıkmıştır (1098).

Hanımları arasında kendisine ilk ve çabuk olarak kavuşacak olanın elce daha uzun olan hanımın olduğunu haber vermiştir. Ve bu Zeyneb'te *(radıyallahu anha)* tahakkuk etmiştir. Çünkü o çok sadaka verdiği için kendisine uzun el, diye hitab edilirdi (1099).

Hüseyin (radıyallahu anh)'ın Taf'ta (Kûfe civarında bir yerin adıdır), öldürüleceğini haber vermiştir. Eli ile biraz toprak çıkarmış ve onun öldürüleceği yer işte orasıdır (1100), buyurmuştur.

Zeyd b. Suhan hakkında "**Kendi azası, kendinden evvel cennete gidecektir**" dedi, bir harpte eli kesilince, Peygamberin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* önceden verdiği haber gerçekleşti (1101).

Beraberinde Hira Dağı'nda bulunanlar hakkında (onlar için dağa:)

"**Yerinde dur, çünkü sende, Peygamber** *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, **sıddîk, şehit bulunmaktadır**" (1102) diye hitap etti: Ali, Ömer, Osman, Talha ve Zübeyr öldürüldüler (şehit olarak tabii). İçlerinde bulunan *Sa'd* da bir harbte yara aldı ve o yaranın yüzünden öldü.

Bir defasında *Suraka*'ya;

"**Şu Kisra'nın bileziklerini giydiğin zaman halin nice olur?**" diye hitab etmişti. *Hz. Ömer (radıyallahu anh)*'ya onları getirip, *Ömer* ona giydirdiğinde şöyle demiştir:

Bunları, Kisra'dan alıp da Suraka'ya giydiren Allah'a hamd-ü sena olsun!" (1103).

Bir seferinde şöyle buyurmuştu: "**Dicle ile Düceyil, Kutru-ü Bell ile Sararat arasında, yeryüzünün tüm hazineleri kendisine sevkedilecek olan bir**

(1097) *İmam Ahmed (r.h.)* Müsned'inde tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil Shf. 54'de kaydetmiştir.

(1098) *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.) ve İshak b. Rahuveyh* Müsned'lerinde *İmam Beyhakî*'nin *İbn Mes'ud (r.h.) ile İbn Ebi Üsame (r.a.)* tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h)* Menahil, Shf. 54'de kaydetmiştir.

(1099) *İmam Buharî*, Sahih. 24. Kitabü'z- Zekât, 11. Babu Eyyü's- Sadakatü Afdalü'de. *İmam Müslim*, 44. Fadailü's-Sahabeti, 17. Babun Min Fadaile *Zeyneb (Ümmü'l-Mü'minin) (r.a.)*'dan. Hakkında *Hz. Âişe (r.a.)* tahriç etmişlerdir.

(1100) *İmam Beyhakî*'nin, *Ümmü Seleme, Ümmü'l- Fadl binti'l- Hâris ve Hz. Âişe (r.a.)*'dan tahriç ettiğini *İmam Süyûti (r.h.)* Menahil, 54'de kaydetmiştir.

(1101) *İmam Beyhakî ve İbn Adiyy'in Hz. Ali (k.v.)*'den tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil. 54'de kaydetmiştir.

(1102) Tahriçi yukarıda geçti.

(1103) *İmam Beyhakî*'nin tahriç ettiğini *İmam Süyûti (r.h.)* Menahil 54'de kaydetmiştir.

şehir kurulacaktır" (Bu sözü ile Bağdat'ı kasdetmişlerdir). **Sonra hazine ile birlikte tarümar olacaktır"** (1104).

"Bu ümmet arasında adına Velid denilen bir adam zuhur edecektir! O Firavn'un kavmine karşı olan zalimane durumdan daha şiddetli olacaktır. Ümmetin en kötü adamıdır O!" (1105) buyurmuştur (ve dediği olmuştur).

"Bırak bir olan iki tâife çarpışıncaya kadar kıyamet kopmaz!" (1106) buyurmuştur.

Suheyl b. Amr hakkında *Ömer (radıyallahu anh)*'ya şöyle hitab etmişti: **"Bırak ona ilişme! Kim bilir belki o seni sevindirecek bir mevki işgal edecektir!"** (1107) buyurmuştur.

Gerçekten de durum aynı ile tezahür etmiştir. Peygamberin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ölüm haberi Mekke'ye gelince, *Suheyl b. Amr* ayağa kalkmış tıpkı *Ebu Bekr (radıyallahu anh)*'ın yaptığı gibi, insanları teskin edecek ve inançlarını takviye edecek bir nutuk irat etmiştir (1108).

*Halid b. el-Velid (radıyallahu anh)*ı Ukeydir'e yollarken;

"Onu vahşi hayvanları avlarken bulacaksın!" (1109) demiştir.

(1104) *İmam Ebu Naiym, İsfahanî* Delailü'n- Nübüvve'de Hatibü'l- Bağdadî, Tarihü Bağdat'ta *Cerir b. Abdullah (r.a.)*'dan tahriç ettiler diye, *İmam Süyûtî (r.h.)*. Menahil 54'de kaydetmiş ve *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.)*'ın "Ma Haddese bihi Ehadü Sikatin ve Medarihi âlâ *Ammar b. Seyf*'un ve Hüve Mugaffel" dediğini tesbit etmiştir.

(1105) *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.) ve İmam Beyhakî*'nin tahriç ettiklerini Menahil, 55'de kaydeden *İmam Süyûtî (r.h.)* tashih ettiler, demiştir.

(1106) *İmam Buharî*, Sahih. 61. Kitabu'l- Menakıb, 25. Babu Âlâmiti'n- Nübüvveti fi'l- İslâm'da *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. *İmam Müslim*, Sahih. 52. Kitabü'l- Fiten ve Eşrati's- Saat, 4. Babun İza tevacche'l-Müslimani bi Seyfihima'da 17 (157) No.lu metni *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(1107) *İmam Beyhakî*'nin Delailü'nde *Hasan b. Muhammedü'l- Hanefiyye (r.a.)*'dan mürsel olarak tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, 55'de kaydetmiştir.

(1108) *Sühcyl b. Amr. Abdü Şems b. Abdüb b. Nasr b. Mâlik (r.a.)*'dır. Cahiliyetinde de İslâmiyetinde de hak bildiğini söylemiş ve yapabilmiş olanlardan biridir. Şeref-i İslâm ile müşerref olunca Şam tarafında yerleşmişti. Resûlullah (s.a.v.) in âlem-i Cemâle irtihâllerin hengâmında fırak-ı Habibillah (s.a.v.)'den dolayı ashab-ı kiramda görülen büyük hüzün sırasında Mekke-i Mükerreme'de *Hz. Ebu Bekri's- Sıddık (r.a.)*'nın Medine-i Münevvere'de irât ettiği gibi beliğ bir hutbe irâdı ile Müslümanları ikaz etmek cesaretini göstermiş ve Hatib-i Kureyş olduğunu göstermiştir. *İmam İbn Ebi Hayseme*, H. 18'de irtihâl eylediğini kaydetmişse de Yermuk Gazyesinde irtihâl eyledi diyenler de vardır. (r.anh). Bak. el- İsabe. Ter. No. 3537 C. 2, Shf. 93.

(1109) *İmam İbn İshak ve Beyhakî*'nin *Yezîd b. Ruman ve Abdullah b. Bekir*'den mürsel olarak tahriç ettiklerini *İbn Mende*'nin hadis-i şerifi Ravi-i Sahabîye *Büceyr b. Becerетü't-Tâî* tarikiyle "Marifetü's-Sahabe" adlı eserinde vasl ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil (55)'de kaydetmiştir.

İşte bütün bunlar, Peygamberin hayatında ve öldükten sonra aynı dediği gibi zuhur etmiştir. Hatta yanında oturanların içlerini okurdu ve kalbinizden şunu şunu geçirdiniz, derlerdi ve onlar da, "Doğru söyledin, ey Allah'ın Resûlü!" diye itiraf ederlerdi.

Münafıkların bütün gizli hallerini bilirdi, kendi hakkında olsun, mü'minlerin hakkında olsun, bütün konuştuklarını ve çevirdikleri entrikaları dahi bilirdi. Münafıklara da, bütün bunlardan haberdar olduğunu söylerdi. O derece ki, içlerinden arkadaşına — Peygamberin veya mü'minlerin aleyhinde konuştuğu zaman—:

— Sus, konuşma! İnsanlardan bunu kendisine bildirecek biri bulunmazsa bile, Bethâ'nın bütün taşları bile ona haber verirler! derdi...

Kendisine büyünün nasıl yapıldığını, yapanın *Lubeyd b. el- Asam* olduğunu haber vermiştir. Tarak ve kıl ile yapılıp hurma kabuğunun içine konduktan sonra "Zervan" kuyusuna atıldığını haber vermiştir. Dediği gibi meydana çıkmıştır yapılan büyü (1110).

Kureyş, Haşim oğullarına karşı hazırladıkları o ma'hut anlaşma varakasını yer kurdunun yediğini Allah'a ait olan isim ve vasıflardan başka hiçbir şeyi bırakmadığını haber vermiştir. Gidip Kureyş varakaya bakınca, Hazreti Muhammed *(aleyhisselâm)*'ın haber verdiği gerçekle karşı karşıya gelmişlerdir (1111).

Kendisini, İsra gecesi yalanlayanlara Beyt-i Makdis'i tıpkı onu bilen ve gören bir insan gibi anlattığını bütün siyer kitabları yazar. Beyt-i Makdis'i vasfettikten sonra yolda gördüğü kafileden de haber vermiştir. Kafilenin geliş saatini bildirmeyi de ihmal etmemiştir ve hepsi buyurduğu gibi çıkmıştır (1112).

Kendisinden sonra zuhur edecek bazı olayları da bildirmiştir:

"Beyt-i Makdis'in i'marı Yesrib'in (Medine'nin) **harabıdır. Yesrib'in harabını, Melhame'nin hurucu** (çıkışı) **takip edecektir. Melhame'nin çıkışını da İstanbul'un fethi takip edecektir."** (1113).

Kıyamet alâmetlerinden de haber vermiştir. Neşir, Haşr, Ebrar, Fuccâr, Cennet, Cehennem, Kıyamet arasatı hakkında da geniş bilgiler vermiştir...

(1110) *İmam Buhari*, 76. Kitabu'l-Tıb. 49. Babun Hel Yestehricu's-Sıhr'de *Hz. Âişe (r.a.)*. *İmam Müslim*, Sahih, 39. Kitabu's- Selâm, 17. Babu's- Sıhri: 43 (2189) No.lu hadisi yine *Hz. Âişe (r.a.)*'dan tahriç etmişlerdir. *İmam İbn Mâce*, Sünen, 31. Kitabü't- Tıb, 45. Babu's- Sırh, 3545 No.lu hadisi yine *Hz. Âişe (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir.

(1111) *İmam Beyhaki*'nin *İbn Şıhabi'z- Zühri*'den tahriç ettiğini *İmam Süyûti (r.a.)* Menahil, 55'de kaydetmiştir.

(1112) Tahriçi için Mirac bahsine bakılmalıdır.

(1113) *İmam Ebu Davud*. Sünen. Kitabü'l-Melahim: Bübün fi Emareti'l-Melahim'de *Muaz b. Cebel (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

Bu bölüme böylece son veriyoruz. Çünkü vaki olanları tek tek anlatacak olursak, başlı başına bir kitaba sığmazlar. Onun için bu hususta arzettiğimiz, çoğunun Sahih'te bulunduğu ve hadîs imamlarının süzgecinden geçtiği hadîslerle yetiniyoruz...

ALLAH (c.c.)'IN ONU DÜŞMANLARINDAN KORUMASI

Cenab-ı Hak onu düşmanlarının şerrinden korumuştur. İlâhî himayesi sayesinde kimse ona dokunamamıştır. Nitekim Mâide sûresinin bir âyetinde:

"**Allah seni insanlar**(ın şerrinden) **korur**" buyurmuştur.

Bu hususta varit olan âyetlerin birçoklarını geçmiş sahifelerde zikrettik. Düşmanlara karşı *Allah* (c.c.)'ın ona yeteceğini, ona hile ve desise düşünenleri tar-ü mâr edeceğini beyan etmiştir bu âyetler...

Kadı Şehit Ebu Ali es-Sadefî, Fakih Hafız Ebu Bekr Muhammed b. Abdullah, Ebu'l- Hüseyin es- Sayrefî, Ebu Ya'lâ el- Bağdadî, Ebu Ali Essencî, Ebu'l- Abbas el- Mervezî, Ebu İsa el- Hafız, Abd b. Humeyd, Müslim b. İbrahim, Haris İbn Ubeyd, Said el-Cureyrî, Abdullah b. Şakîk (tariki ile) *Âişe (radıyallahu anha)*'dan bize nakledilmiştir.

Dedi ki:

"**Allah seni insanlar**(ın şerrinden) **korur!**".

Âyeti nazil oluncaya kadar muhafızlar korurlardı. Ondan sonra başını Kubbe'den çıkarıp şöyle buyurdu:

— **Ey nas! Haydi gidiniz, artık Rabbim beni korumuştur!**" (1114).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir yerde konakladıklarında, ashabı ona altında öğlen istirahatına çekilecek bir ağaç hazırlarlardı. Bir defasında (ağacın altında öğlen istirahatına çekildiğinde) kendisine bir Bedevî gelerek, kolunu çekip;

— Söyle bakalım, şimdi seni benden kim koruyacak! Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem):*

— **Aziz ve Celîl olan Allah! diye haykırınca, Bedevî'nin eli titremeye başladı, kılıç elinden düştü, başı ağaca çarptı ve kan içinde kaldı.** Bunun üzerine mezkûr âyet nâzil oldu...

Bu kıssa Sahih'te rivayet edilmiştir. Buna göre, bu kıssanın kahramanı *Gavres b. el- Haris*'tir. Onu Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* afvetmiştir. Kavmine dönerek:

(1114) *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabu Tefsiri'l- Kur'ân Tefsirü Sûretü'l- Mâide'de 3049 No.lu hadisi *Hz. Âişe (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. Ayrıca *Beyhakî* de tahriç etmiştir.

"Ben en iyi insanın yanından geliyorum" demiştir (1115).

Buna benzer bir kıssa da Bedir (harbinde) geçen bir olaydır.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* def-i hacet için ashabından ayrılır, yalnız kalır, bunu gören bir münafık (fırsat, bu fırsat) der ve onu takip etmeye başlar...

Buna benzer bir kıssa da *Gatfan Gazası*'nda geçer: *Dusûr b. el- Haris* adında bir adam Ona kasdetmek ister, lâkin başaramaz ve bu sebeble de Müslüman olur.

Kavmine döndüğü zaman — ki kendisi kavminin en ileri gelenlerinden, en cesurlarındandı — derler ki:

— Hani fırsat elime geçmişti, diyorsun, onu neden haklamadın?

— Uzun boylu bembeyaz (tenli) bir adamla karşılaştım. Sırtım üstüne düştüm. Kılıç da elimden düştü, anladım ki, o bir melekti. Ve sırf bu yüzden Müslüman oldum (1116), diye karşılık verdi. Şu âyetin onun hakkında indiği söylenir:

"Ey iman edenler, Allah'ın üzerinizdeki nimeti düşünün. Hani bir gürûh size ellerini uzatmayı kurmuştu da O, bunların ellerini sizden itip çekmişti." (1).

El- Hattabî'nin rivayetinde:

"*Gavres b. el-Haris* habersiz olarak Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i öldürmek istedi. Habersiz gelip başı ucuna dikildi ve kılıcını çekip saldırmak istedi. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu böyle görünce şöyle dua etti:

(Allahım, imdadıma yetiş, beni ondan kurtar!).

Bunun üzerine adamın arkasına öyle bir sancı geldi ki, ayakta duramadı ve yere düştü, elindeki kılıç da yere düşüverdi." (1116).

Bu babta daha başka türlü bir kıssa anlatılmıştır. Az evvel zikrettiğimiz âyet işte bu adam hakkında nazil olmuştur.

Bazılarına göre, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Kureyş'in kendisine bir zarar getirmesinden endişeleniyordu. Bu âyet nazil olduktan sonra rahatça sırtı üzere yatabildi. Ve şöyle buyurdu:

— **İsteyen gelsin, bana dokunsun bakalım!** (1117).

(1115) *İmam Buharî*, Sahih, Kitabü'l- Megazî, 33. Babu Gazveti Zatü'r- Rıka'da *Cabir (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(1) Mâide: 11.

(1116) *İmam Vâkidi, Beyhakî ve İbn İshak Cabir b. Abdullah (r.a.)* vaslederek tahriç ettiler diyerek; *İmam Süyûti* Menahil, Shf. 55'de kaydetmiştir.

(1117) Tahrici yukarıda geçti. Oraya bakıla.

***Abd b. Humeyd* anlattı ve dedi ki: "Hammâlete'l- Hateb (odun taşıyıcısı olan *Ebu Leheb*'in eşi) Resûlullah'ın geçtiği yola ateş koyuyordu. Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sanki bir kum yığını imiş gibi üzerinden basıp geçiyordu (ve kendisine hiçbir şey olmuyordu)." (1118).

İbn İshak anlatıyor: "Kendisine Tebbet yeda sûresinin kendi ve kocası hakkında nazil olduğu anlatılınca, eline taş alarak pür hiddet *Ebu Bekr (radıyallahu anh)* ile oturmakta olan Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın yanına geliyor, *Ebu Bekr (radıyallahu anh)*'ı görüyor, fakat Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i göremiyor. Merak edip *Ebu Bekr (radıyallahu anh)*'dan soruyor:

— Hani nerde arkadaşın? Beni kınadığını duydum. Bulursam vallahi bu taşı ağzına vuracağım, diyor." (1119).

El-Hakem b. Ebi'l- Asî'den:

"Bir grup insanlarla aramızda ittifat ettik, Muhammed'i bulduğumuz yerde öldürecektik. Bu niyetle yola çıktık ve onu (namaz kılarken gördük). Arkamızdan öyle bir ses duyduk ki, Mekke'de bu sesin tesiri ile herkesin öldüğünü sandık ve olduğumuz yerde yığılıp kaldık. Bir de ayılınca, namazını bitirip çoktan oradan uzaklaşmış olduğunu gördük. Sonra bir gece yine ona suikaste hazırlandık, birbirimize söz verip gittik, Safa ile Merve aramıza geldi ve onu görmemizi engelledi." (1120).

Hz. Ömer (radıyallahu anh)'dan:

"Müslüman olmadan önce bir gece ben ve *Ebu Cehm İbn Huzeyfe* aramızda onu öldürmeyi kararlaştırdık. Evine geldik, (Elhâkketu) sûresini okumaya başladı. (FE HEL TERÂ LEHÜM MİN BAKİYEH) âyetine gelince, *Ebu Cehm* adaleme vurarak; (Haydi bundan kurtul ey Ömer!) dedi ve oradan hızla kaçarak uzaklaştık."

Bu olay, *Ömer*'i *(radıyallahu anh)* İslâm'a hazırlayan olaylardan bir tanesi idi...

Evini, öldürmek amacı ile çevreledikleri zaman, orada geceledikleri̇nde, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gözleri önünde çıkıp bir avuç toprak alıp onlara serpmiştir. Allah onların gözlerine perde çekmiş ve onlar

(1118) *İmam Ebu Ca'fer Cerirü't- Taberi*'nin Tefsir'inde Atiyyetü'l- Cedeli'den mürsel olarak bu hadiseyi rivayet ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil (55)'de kaydetmiştir.

(1119) *İmam Ebu Yâ'lâ'l- Mavsilî, Beyhaki ve İbn Ebi Hatem*'in *Esma b. Ebi Bekri's- Sıddık (r.anhuma)*'dan tahriç ettiklerini *İmam Süyûtî* Menahil Shf. 55'de kaydetmiştir.

(1120) *İmam Taberânî* Mu'cem'de, *İmam Ebu Naiym* Delail'de hadisi tahriç ettiler diyerek, *İmam Süyûtî*, Menahilü's-Safa, Shf. 55'de kaydetmiştir.

Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın çıkıp uzaklaştığını görememişlerdir (1121). Yine mağarada kapısına örümcek ağ yaptığı için onu görememişlerdir ve Allah onu şerlerinden kurtarmıştır. İşte bütün bunlar birer ibret levhalarıdır. Örümcek öylesine ağ örmüştü ki *Umeyye b. Halef* bile onu görünce şöyle demiştir:

(Ne işiniz var mağarada! Görmüyor musunuz, örümcekler orada ağ örmüştür! Hem bu ağı Muhammed doğmadan önce örmüşlerdir)!

Mağaranın ağzında gelip iki güvercin konmuştur. Bunu gören Kureyşîler:

(Eğer bunun içinde kimse olsa, hiç bu güvercinler burda durur mu?) demişlerdir.

Hicret ederken, *Surâka b. Mâlik b. Cu'şum*'la arasında geçen kıssa malûmdur: Kureyş, Peygamber ve *Ebu Bekr'i* yakalayana büyük ödül vermeyi kararlaştırmıştı. *Surâka* onların *Medine*'ye doğru yola çıktıklarını duyunca (bu ödülü hak etmek için) hemen atına binmiş ve onları takip etmeye başlamıştır. Peygamber *(aleyhisselâm)*'a yaklaşınca Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona beddua etti; atının ayakları yere battı ve *Surâka* attan düştü. Bunun üzerine âdetlerine uyarak fala baktı, hakkında pek hayırlı çıkmadı. Sonra yine bindi ve Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e yaklaştı, Peygamber ona hiç bakmıyordu, devamlı olarak okuyordu, *Ebu Bekr (radıyallahu anh)* ona baktı ve korktu.

"Bize yaklaştı, herhalde bir zararı dokunacak!" dedi. Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem):*

"Korkma, Allah bizimledir!" buyurdu.

Bu sefer atının ayakları yere dizlerine kadar batıverdi. Onu üzerinden fırlatıp attı. Atın ayaklarından duman gibi bir şey yükseldi. *Surâka* korkmuştu artık ve (imdad!) diye bağırıyordu. Bunun üzerine Allah'ın Nebisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona bir "Eman = güven" mektubu yazdı. Bu mektubu bazılarına göre, *İbn Fuheyre*'ye yazdırmıştır, bazılarına göre *Ebu Bekr (radıyallahu anh)*'ya...

Kureyş'in onlar hakkında koydukları ödül hakkında onlara bilgi verdi ve Peygamber *(aleyhisselâm)* ona;

(Arkamızdan gelenleri bırakma, bir şeyler söyle de geri dönsünler) buyurdu.

Surâka yanlarından ayrıldı ve gelenlere:

— Buralarda kimsecikleri görmedim, haydi dönün buradan, dedi.

Diğer bir rivayet:

(1121) *İmam İbn İshak* ve ondan *İmam Beyhakî* ve *İbn Merdeveyh*'in tahriç etmiş olduğunu *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil 55'de kaydetmiş ve senedinde za'f olduğunu söylemiştir.

Surâka onlara, "Galiba bana beddua ettiniz, şimdi dua edin de kurtulayım" diye yalvarmış. Muhammed'in Peygamber *(aleyhisselâm)* olduğu kanaati içine doğmuş...

Diğer bir haberde şöyle varit olmuştur: Bir çoban onların Medine'ye hicret etmek üzere yola çıktıklarını duyunca, hemen artlarına düşmüş ve Kureyş'e nereden gittiklerini haber vermeyi unutmuş, ne yapacağını bilemez bir hale düşmüş, hemen geldiği yere geri gitmiş (ve bu işten vaz geçmiş)...

İbn İshak anlatıyor: *Ebu Cehil* eline büyük bir kaya parçası alarak, Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* namaz kılarken, başına atmak istemiş, topluluk da ne yapacağını seyretmeye koyulmuş. Bir an evvel atsın da görelim, demişler. Fakat kaya eline yapışmış, elleri ta boğazına kadar hareket etmez bir halde felç olmuş. Hemen bu işten vaz geçmiş, geri dönmeye koyulmuş ve Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendisine ellerinin iyileşmesi için dua etmesini rica etmiş. Peygamber *(aleyhisselâm)* dua etmiş ve elleri eski haline dönmüş. Kureyş, O'nu görünce, ne yaptığını sordular, şu cevabı verdi:

— Önünde öyle bir büyük deve gördüm ki, nerdeyse beni parçalayacaktı! Hayatımda onun gibi büyük bir deve görmedim!

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu:

"İşte onun gördüğü Cibril *(aleyhisselâm)*'dı, eğer yaklaşsaydı hemen onu kapıverecekti!"

Semerkandî der ki: *Mugire* oğullarından bir adam Peygamber *(aleyhisselâm)*'ı öldürmek kasdı ile yanına gelir, Allah onun gözlerini kör eder ve Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sesini duyar; fakat kendisini göremez. Hemen arkadaşlarının yanına döner, onları da göremez. Onlar, ona çağırdıktan sonra yerlerini tesbit edebilir ancak...

Yâsin sûresindeki mahut âyetin bu iki kıssa hakkında nazil olduğu söylenir.

Yine *İbn İshak* anlatıyor: "Ashabtan birkaç kişi ile birlikte *Beni Kureyza*'ya gitmişti. Evlerinin damı altında dinlenmek üzere oturduğu zaman *Amr b. Haccaş* adında biri hemen dama çıktı ve büyük bir kaya atmak istedi (Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in) başına: *(Cebrail* ona haber vermiş olacak ki) hemen oradan yanındakileri de alarak uzaklaştı ve durumu kendilerine bildirdi...".

Mâide sûresindeki:

"Üzerinizdeki Allah'ın nimetini hatırlayın..."

âyetinin bunun hakkında nazil olduğu rivayetler arasındadır (1122).

Semerkandî naklediyor: "Amr b. *Umeyye*'nin öldürdüğü iki kişinin diyetini almak için yardım talep etmek maksadı ile Beni Nadîr'a gider. *Huyey b. Ahtab* der ki:

(1122) *İmam Buharî*, Sahih. Menakibü'l-Ensar. Babu Hicreti'n-*Nebiyyi (s.a.v.)* ve Ashabuhu ile'l-Medine tahriç etmiştir.

— **Otur sana yemek yedirelim ve istediğini verelim!**

Bunun üzerine Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem) Ebu Bekr ve Ömer (radıyallahu anhüma)* ile birlikte oturur. *Huyey*, Yahudilerle onları öldürmek için müşavere eder. *Cebrail (aleyhisselâm)* gelip durumu Muhammed *(aleyhisselâm)*'a bildirir. Hemen ashabı ile birlikte oradan kalkar; sanki bir haceti varmış gibi, Medine'ye varıncaya kadar oradan uzaklaşır." (1122a).

Tefsir ehli, *Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)*'dan bu anlamda bir hadîs zikretmiştir:

"Ebu Cehl, Kureyşe va'd etmiştir: (Eğer *Muhammed*'i görürsem mutlaka boynunu koparacağım!) diye. Peygamber *(aleyhisselâm)* namaz kılmaya koyulunca, *Ebu Cehl*'e haber verdiler. Hemen geldi ve ona yaklaşır yaklaşmaz gerisin geri kaçtı, kendisini iki eliyle korunur bir halde görünce, sebebini sordular. Şu cevabı verdi:

— Ona yaklaşınca içi ateşle dolu bir hendekle karşı karşıya geldim, nerde ise o hendeğe yuvarlanacaktım. Yeryüzünü kuşatan büyük kanatların sarstığını da gördüm (ödüm patladı) (1123).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu:

"İşte onlar meleklerdi, eğer bana kasdetseydi onu paramparça edeceklerdi, her birinin elinde onun vücudundan bir parça olacaktı." (1124).

Sonra Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e:

"(Okumamaktan) **sakın! Çünkü insan muhakkak azar."** (1125) âyeti nazil oldu.

Şeybe b. *Osman el- Hacebî, Huneyn* günü ona yetişti. *Hamza* babasını ve amcasını öldürmüştü.

(Şimdi *Muhammed*'ten intikamımı alacağım!) dedi ve insanlara kılıcını vurmak üzere kaldırdı. (Vuramadı, vaz geçti. Sebebi sorulunca şu cevabı verdi):

— "Ona vurmak için yaklaşınca şimşekten daha süratli bir ateş kıvılcımını karşımda gördüm; kurtuluşu kaçmakta buldum. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunun farkına varmış olacak ki hemen beni yanına çağırdı ve elini göğsüme koydu. Elini koyduğu zaman o, benim nazarımda

---

(1122a) *Ebu Naim*'in "Delailü'n- Nübüvve" adlı eserinde *İbn Abbas (r.a.)*'dan tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)*. Menahil Shf. 56'da kaydetmiştir.

(1123) *Ebu Naim*'in "Delailü'n- Nübüvve" adlı eserinde *İbn Abbas (r.a.)*'dan tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil Shf. 56'da kaydetmiştir.

(1124) *İmam Müslim*, Sahih. 50. Kitabu Sifatü'l-Münafıkîn ve Ahkâmihim'de 6. Babu Kavlihi: "İnne'l-İnsane Le Yetgâ" da 38 (2797) No.lu metni tahriç etmiştir.

(1124a) *İmam Beyhakî*'nin *Urve*'den tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.a.)* Menahil 56'da kaydetmiştir.

(1125) Alâk sûresi, âyet: 6.

en nefret ettiğim kişi idi, fakat elini göğsümden kaldırdığında en sevdiğim insan olarak göründü (bana). Bana dedi ki:

— **Haydi yaklaş, safımızda düşmana karşı savaş!** (Kılıcımı aldım, onu korumak üzere düşmana saldırmaya başladım. Önümde babamı görseydim bile onun uğrunda göz kırpmadan öldürürdüm.) (1126), (1127).

Fudale b. Amr (radıyallahu anh)'den: Fetih yılı Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i öldürmek istedim. Beyti tavaf ediyordu. Ona yaklaşınca:

— **Fudale mi?** diye seslendi.

— Evet! dedim.

— **İçin sana ne diyordu söyle bakalım?**

— Hiçbir şey! diye mukabele ettim. Güldü ve benim için Allah'tan mağfiret etmesini diledi. Elini göğsüme koydu, kalbim yatıştı. Allah onu bana tam mânâsiyle sevdirinceye kadar, mübarek elini göğsümden kaldırmadı (1128).

Bir haber daha: *Âmr b. et- Tufeyl ile Eryed b. Kays (radıyallahu anh)* Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e geldiler. Âmir dedi ki:

— Ben perde olayım da sen ona arkadan darbeyi indir! Fakat adam hiçbir şey yapamadı. Bunu görünce, sebebini sordu ve şu cevabı aldı:

— Vallahi ne zaman ona kasdettimse, seni önümde buldum, seni mi öldüreyim yani? (1129).

Birçok Yahudiler ve kâhinler de onu öldürmek veya öldürtmek için çalıştılar. İnsanları buna teşvik ettiler, fakat her defasında da Allah onu ko-

---

(1126) *İmam Ebu Naim İsfahanî* Delailü'n-Nübüvve'de İkrime tariki ile Şeybe'den tahriç etti, diyerek *İmam Süyûti (r.h.)* Menahil, Shf. 56'da kaydetmiştir. Ayrıca *İbn Ebî Hayseme* de rivayeti tahriç etmiştir.

(1127) *Şeybe b. Osman el- Hacebî: Evkas b. Ebi Talha b. Abdullah b. Abdul Uzza b. Abdüddâr el- Kureyşî, Abderî*'dir. Künyesi *Ebu Osman*'dır. Kâbe miftahdarlığı gibi mübarek ve mühim bir vazife ile Peygamberimiz tarafından vazifelendirilmek bahtiyarlığına eren sahabedendir. Hatta *Mus'ab b. Zübeyri* onun hakkında Resûlullah *(s.a.v.)* "*Ey Ebî Talha oğulları Kâbe'nin anahtarını* — Dünya durdukça sizde kalmak — *üzere alınız. Onu sizden kimse almaz. Ancak zâlim olursa, o başka.*" diye buyurarak hem kendine hem de duyana-büyük bir ikramda bulunmuştur. Hicrî 39 H. senesinde irtihal eylediğine dair olan rivayet, diğer rivayetlere nisbetle daha sağlam görülmüştür. El- İsabe C.2, Shf. 161, No. 3945.

(1128) *Fudale b. Umeyr b. Mulevvili'l- Leysi*, hakkında ancak *İbn Abdü'l- Berr*, "Kitabu't- Dürer fi Siyer" adlı eserinde bu kıssayı naklettiği gibi, *İbn İshak* da Megazi'sinde nakletmiştir. Bak El- İsabe. C. 3, Shf. 207, Ter. No. 6994.

(1129) *İmam Beyhaki ve İbn İshak*'ın senedini zikretmeden tahriç ettiklerini, *İmam Ebu Naim*'in Delailü'n- Nübüvve'sinde senedi *Urve* olarak zikredip tahriç ettiğini, *İmam Süyûtî*, Menahil Shf. 56'da kaydetmiştir.

rudu Ve rahatça *Muhammed (aleyhisselâm)* ilahi emirleri ve yasakları tüm insanlığa tebliğ etme imkânını buldu.

Allah bir aylık yolda bulunan düşmanın kalbine korku vermiştir ve Resûlünü bu suretle de korumuştur.

ONUN BAHİR MUCİZELERİNDEN BİRİSİ DE, ONA VERİLEN MARİFET VE İLMİN ÇOKLUĞUDUR!

Allah ona çok ilim vermiştir. Dünya ve din hususunda onu bilgi ile teçhiz buyurmuş, şeriatlerinin, dininin esaslarını, kullarının siyasetini, ümmetinin maslahat ve ihtiyaclarını ona bildirmiştir. Ayrıca kendinden önce gelen eski milletlerin hallerini, peygamberlerin kıssalarını, zalimlerin hayat hikâyelerini hulâsa *Âdem (aleyhisselâm)*'dan kendisine gelinceye kadar gelip geçmiş bütün milletlerin şeriatları, kitabları hakkında ona bilgi vermiştir... Hakimlerinin hikmetlerini, ömürlerini, yaşayış tarzlarını, aralarındaki anlaşmazlıklarını, Ehl-i kitabın birbirleri ile olan münazara ve münakaşalarını, kitablarından neler gizlediklerini, halka neleri açıklamadıklarını, Arab dillerinin tüm çeşitlerini, fesahat ve belağatlerini, tarihlerini, darb-ı meselleri-ni, hikmetli sözlerini, şiirlerini, şiirlerinin anlamlarını, efradını cami ağyarını mani olan güzel ve son derece cazib sözleri ve buna benzer bütün özellikleri ona öğretmiştir. Nihayet ona öyle bir kitab göndermiştir ki, onda asla tenakuz ve tehazüle rastlanamaz! En iyi ahlâk ve terbiye sistemlerini içine alır...

Tebliğ ettiği her şeyi güzel ve son derece açıktır. Akl-ı selim sahibi hiç kimse onu inkâr edememiştir. Cahiliyet dolayısiyle onu inkâra kalkışanlar bile onu dinlediklerinde doğrulamış, aleyhinde bir delil aramaya kalkışmamıştır.

Sonra tayyibattan onlara helal edilenlerle habaisten onlara haram edilenlere temas etmesi, onların ırzlarını, mallarını korumak için, dünyada cezalar koyması âhirette de ateşle onları korkutması, hep Kur'ân-ı Kerim mucizelerindendir.

Tıb, Hesab, Neseb, Feraiz gibi ilim dallarına temas etmesi ve bu hususlarda ihtisas yapmak isteyenlere en güzel örnek olması da Resûlullah efendimize ayrı bir özellik kazandırmıştır. Peygamber aleyhisselâm veciz sözlerine (hadîslerine) birkaç örnek verelim:

"**Rüya, ilk tabir edenindir. Uçan bir kuşun ayağındaki gibi düşer** (olduğu gibi çıkar)." (1130).

(1130) *İmam İbn Mâce* Sünen, 35. Kitabu Tabiri'r-Rüya 6. Babü'r-Rüya İza Abberte Vake'te felâ Yakussuha illa Vâdin'de *Ebu Rezîn*'den 3914 No. ile tahriç etmiştir. Ayrıca *Enes b. Mâlik (r.a.)*'dan

"Üç çeşit rüya vardır: Gerçek rüya... Kişinin kendi nefsine anlattığı rüya... Sırf insanı üzmek için olan şeytani rüya..." (1131).

"Zaman yaklaştığında, mü'minin rüyası yalan çıkmaz." (1132).

"Bütün hastalığın başı fazla yemektir." (1133).

"Bedenin havzu midedir, damarlar ona doğru uzanmıştır" (1134).

Eğer bu bir hadîs ise biz bunu zayıf ve mevzu olduğu için doğrulamayız! *Ed-Dârekutnî* bunun hakkında konuşmuştur.

"Tedavi olduğunuz en iyi usûl: Buruna çekilen damla, hastanın dudağından birine sürülen su, kan aldırmak ve yol yürümektir." (1135). **"En iyi kan aldırma zamanı,** (hep ayın) **on yedisi, on dokuzu ve yirmi birinde yapılandır."** (1136).

---

aynı kitab 7. Babu Ahlamun Taabbera bihi'r-Rü'yae'de 3915 No.lu metni tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabü't-Ta'bir. 6. Babu Ma Câe fi Ta'biri'r-Rü'ya'da 2279 No.lu yine *Ebu Rezîn*'den tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen Kitabü'l-Edeb, Babu Ma Câe Fi'r-Rü'ya'da yine *Ebu Rezîn*'den tahriç etmiştir.

(1131) *İmam Buharî*, Sahih Kitabü't-Ta'bir Babü'l-Kaydi fi'l-Menam'da *Ebu Hüreyre* (r.a.)'dan *İmam Müslim*, Sahih. 42. Kitabü'r-Rü'ya 6 (2263) No.lu metni *Ebu Hüreyre* (r.a.)'dan tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen, Kitabü'l-Edeb, Babu Ma Câe fi'r-Rüya yine *Ebu Hureyre (r.a.)* dan. *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü't-Ta'bir, 7. Babun fi Tevili'r-Rü'ya Ma Yüstehabbü Minha ve Yükrehu'da 2281 No.lu metni *Ebu Hüreyre* (r.a.)'dan *İmam İbn Mâce* 35. Kitabü Ta'biri'r-Rü'ya. 3. Babü'r-Rü'ya Selasûm'de 3907 No.lu metni *Ebu Hüreyre* (r.a.)'dan tahriç eylemiştir.

(1132) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü't-Ta'bir. Babun fi'l-Kayd fi'l-Menam'da *Ebu Hüreyre* (r.a.). *İmam Müslim*, Sahih 42. Kitabü'r-Rü'ya 6 (2663) No.lu metni *Ebu Hüreyre* (r.a.). *İmam Tirmizî*, Sünen: 1. Babun Enne'r-Rüya'l-Mümin Cüz'ün min Sittetin ve erbaiyne Cüz'en mine'n-Nübüvve'de *Ebu Hüreyre* (r.a.)'dan 2271 No'lu metni tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*. Sünen Kitabü'l-Edeb, Babü Ma Cae fi'r-Rü'ya'da yine *Ebu Hureyre (r.a.)*'dan. *İmam İbn Mâce*, Sünen. 35. Kitabın Ta'biri'r-Rü'ya, 9. Babü'n-Eskadu'n-Nasi Rü'yen esdakuhüm hadisen'de 3917 No.lu metni tahriç etmiştir.

(1133) *İmam Darekutnî*'nin Kitabü'l-İlel adlı eserinde *Enes* (r.a.)'dan bu hadîsi tahriç ettiği ve zafiyetine hükmettiğini *İmam Süyûtî* Menahil, 56'da kaydetmiştir.

(1134) *İmam Taberanî*'nin rivayet ettiği bu haber hakkında Şifa Müellifi *Kaadı İyaz* merhum, mevzudur demişse de Şifa Şarihi *Hafacî* Şerh C. 3, Shf. 260'da gerekli açıklamada bulunmuştur. Bakılabilir.

(1135) *İmam Tirmizî*, Sünen Ebvabü't-Tıb. 9. Babu Ma Cae fi-s-Sauti ve gayrihî'de 2048 No.lu metni *İbn Abbas* (r.a.)'dan tahriç etmiştir. *İmam Buharî*. Sahih. Kitabu't-Tıb. 10. Babu's-Sauti bi'l-Kıstı'l-Hindi ve'l-Bahri de Müellif *Kaadı İyaz*'ın bahsettiği metnin manen mütekarib olanını tahriç etmiştir.

(1136) *İmam Hâkim*, Müstedrek'te *İbn Abbas* (r.a.)'dan tahriç etmiştir, diye *İmam Süyûtî*, Menahil, Shf. (57) kaydetmiştir. *İmam Ebu Davud*: Sünen. Kitabü't-Tıb'ta *Ebu Hüreyre* (r.a.)'dan Babu Metâ Tüstehebbu'l-Hacameti'de rivayeti tahriç etmiştir.

"Hind baharat otunda yedi şifa vardır. Birisi de Zatü'l-Cenbte görülen şifasıdır." (1137).

"Âdemoğlu için, dolu karından (mideden) **daha kötü bir kap yoktur. Mutlaka yemesi gerekiyorsa,** (midenin) **üçte birini yemeğe, üçte birini suya, üçte birini de rahatça nefes almaya ayırmalıdır."** (1138).

Kendilerine âyette geçen (Sebe') hakkında — Adam ismi midir, kadın ismi midir, yoksa bir yerin ismi midir? — diye sorulduğunda:

"Bu bir adam ismidir. Onun on çocuğu olmuştur. Onlardan altısı Yemen'e gidip yerleşmiştir. Dördü de Şam'a gidip yerleşmiştir." (1139) buyurmuştur. — Bu hadîs uzunca bir hadîstir —.

Bu ve benzeri neseb bilgisini göstermektedir. Arabların içinden çıkamadıkları birçok soy müşküllerini veciz hadîsleri ile açıklarlardı. Kuzaa'nın nesebi hakkındaki müşküllerini de çözümlemiş ve aralarındaki anlaşmazlığı bertaraf etmiştir.

"Himyer, Arabların başı ve bel kemiğidir! Mizhaç (kabilesi), **o başın ortası ve boğazdaki hulkumun başıdır. Ezd** (kabilesi) **de onun iki omuz arası ve cumcumesi** (Dimağıda içine alan baş kemiği) **dir. Hemadan da onun göğsü ve zirvesidir."** (1140) (buyurarak bu kabilelerin ayrı ayrı özelliklerini anlatmıştır).

HESAB İLMİNE TEMASI:

"Zaman Allah'ın göğü ve yerleri yarattığı günde (olduğu) **gibi devredip** (yörüngelerine oturup dönmekte)**'dir."** (1141).

"Onun dört yanı da birdir." (1142).

(1137) *İmam Buharî*, Sahih, Kitabü't-Tıb. Babu's-Sauti bi'l-Hindi ve'l-Bahrî'de *Ümmü Kays b. Muhsan* (r.a.)'dan tahriç etmiştir.

(1138) Tahrici yukarıda geçti.

(1139) *İmam Tirmizi*, Sünen, Ebvabu Tefsiri'l-Kur'ân. Ve Min Süreti Seb'e'de *Ferve b. Müseykil-Muraidî*'den uzun bir metni tahriç etmiştir. *İmam Ahmed b. Hanbel* (r.a.) da Müsned'de *İbn Abbas* (r.a.)'tan tahriç etmiştir.

(1140) *İmam Ahmed b. Hanbel*, Müsned'inde, *İmam Ebu Ya'lâ* ve *Taberânî Amr b. Mürretü'l-Cüheni*'den tahriç etmiştir diye *İmam Süyûti* Menahil, 56 - 57'de kaydetmiştir.

(1141) *İmam Buharî* Sahih, 64. Kitabü'l-Megazi: 77. Babu Haccetü'l-Veda'da *İmam Müslim*, 28. Kitabü'l-Kazame, 9. Babu Tağlizi Tahrime'd-Dimele ve'l-A'raza ve'l-A'mvale'de *Ebu Bekre* (r.a.)'dan 29 (1679) No.lu metni tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü'l-Menasik. Babu'l-Eşhüri'l-Hurüm'de aynı Sahabiden rivayeti tahriç etmiştir.

(1142) *İmam Buharî*. Sahih 81. Kitabü'r-Rıkak. 53. Babün fi'l-Havzi ve Kavlil-lahi teâlâ; İnna Atayneke'l-kevser'de *İbn Amr (r.a.)*'dan *İmam Müslim*, Sahih. 43. Kitabü'l-Fadail; 9. Babu İsbati Havzi Nebiyyin- *(s.a.v.)*'de 27 (2292) No.lu metni tahriç etmiştir. Aynı Râvî'dir.

Zikrin hakkındaki hadîste —**otuz üç kere Sübhanellah, otuz üç kere Elhamdülillah, otuz üç kere de Allahu Ekber denilmesini emrederek**— adet (sayı) bilgisi bulunduğunu belirtmiştir.

Ve devam ederek şöyle buyurmuştur:

"**Bir hasenenin karşılığı on** (sevab)**tır. Binaenaleyh** (o namazların ardında söylenen kelimeler) **lisanda yüz ellidir, fakat mizanda binbeşyüzdür.**" (1143).

"**Maşrık ile mağrip arası kıbledir.**" (1144).

Uyeyne veya Ekra'ya:

"**Ben Senden daha iyi ata binerim!**" (1145) demiştir.

Kâtibine şöyle demiştir:

"(Yazdıktan sonra) **kalemi kulağının üstüne koy, çünkü bu yorulan kişiyi** (hatırlama bakımından) **daha dinç kılar.**" (1146).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* okur-yazar olmamasına rağmen, ona her şeyin ilmi verilmiştir. Hatta yazı harflerini bildiği ve tanıdığı, bu harflerin güzel şekillendirmesinden anladığı hususta:

"**Bismillahirrahmanirrahim'i** (sin harfinin dişlerini belirtmeden) **dümdüz çekerek yazmayın!**" (1147) emri, bize bu ilim dalından da haberdar olduğunu anlatmaktadır.

Bu hadîsi, *İbn Şa'ban, İbn Abbas* tariki ile rivayet etmiştir.

Muaviye'den rivayet olunan bir hadîste — O Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in önünde yazarken — ona şöyle demiştir:

"**Mürekkebi karıştır. Kalemi güzelce aç,** (Sin) **harfini belirt, Mim'i köreltme lafza-i Celâlî güzel yaz. Rahman'ı uzat**(arak) **yaz, Rahim'i güzel yaz!.**" (1148).

(1143) *İmam Ebu Davud* Sünen, Kitabü'l-Edeb. Babun fi't-Tesbih İnde'n-Nevm'de *Abdullah b. Amr (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce*, Sünen. 5. Kitabü'l-İkameti's-Salâti ve's-Sünneti fiyha, 32. Babu Ma Yukaalu ba'de't-Teslim'de 926 No.lu metni yine *Abdullah b. Amr (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir.

(1144) *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü's-Salâti.144. Babu Ma Cae Enne Ma beyne'l-Maşrıkı ve Mağrib Kıbletün'de 342 No.lu metni *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. 344. No.lu metni de yine ondan tahriç eylemiştir. *İmam İbn Mâce* Sünen. 5. Kitabü İkameti's-Salâti: 56. Babü'l-Kıble'de yine *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan 1011 No.lu metni tahriç etmiştir.

(1145) Şifa Şarihi *Hafacî* hadiseyi İbnü'l-Esir'in Nihaye'de tahriç ettiğini C. 3. Shf. 266'da kaydetmiştir.

(1146) *İmam Tirmizî*. Sünen. Ebvabü'l-İsti'zan: 21. (fi Vas'l-Kalemi ale'l-Üzni)de 2715 No.lu metni *Zeyd b. Sâbit (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(1147) *İmam Deylemî*'nin manen bu metne mütekarıb bir metni *İbn Abbas (r.a.)* tahriç ettiğini *İmam Süyûti* Menahil. Shf. 57'de kaydetmiştir.

(1148) *İmam Deylemî*'nin Müsnedü'l-Firdevs'te tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, Shf. 57'de kaydetmiştir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yazdığına dair hiçbir rivayet yoktur. Okur yazar olmamasına rağmen ona Arab dili ilmi ve şiirlerinin anlamlarını ezberleme yeteneği verilmiştir. Kitabın başlangıcında biz bu noktaların bir kısmına işaret ettik. Diğer milletlerin dilinden de bazı kelimeleri bilirdi:

"Seneh, seneh" sözü gibi. Bunun Habeş dilindeki anlamı **(iyilik)** demektir. **(Yeksuru'l-harcu)** sözü de bu kabildendir. Habeş dilinde bunun mânâsı **(Öldürmek)** demektir." (1149).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'ın rivayet ettiği bir hadîsde Farsça karın ağrısı anlamına gelen:

(İşkenbederd) kelimesini kullanmışlardır.

Birçok âyetlerde onun okur-yazar olmadığı anlatılmaktadır. Gerçekten de O, okur-yazar değildi, hiçbir âlimin yanında da oturup ders almış değildi, ilim irfana aşina olan bir toplum içerisinde de büyümemişti. Arab dil ve edebiyatını, soy ve tarihlerini öğrenmek, bilmek uzun yıllar yapılacak bir tahsile mütevekkıftır. O, kimseden ders almadığı ve uzun tahsillerde bulunmadığı halde bütün bunları biliyordu. Nereden biliyordu bütün bunları? İşte mesele burada. Biliyordu, çünkü O'nun muallimi Allah idi. Allah öğretmişti bütün bunları ona. İşte bu da onun için göz kamaştıran bir mucizesi idi. Çünkü ilim ve irfanda sanki bir denizi andırıyordu. Kimse bunu inkâr edememiştir. Kâfirler bile bu hususta "Söyledikleri eskilerin masallarından başka bir şey değildir" demekten başka hiçbir ma'kul söz söyleyememişlerdir! Yine O'na bir beşer öğretiyor bütün bunları, demişlerdir, amma cevabını Allah'tan almışlardır:

"And olsun ki, biz onların bunu ancak ona bir beşer öğretiyor diyeceklerini biliyoruz. Haktan sapmak suretiyle kendisine nisbet edecekleri (O mefruz kimse)**nin lisanı** (olsa olsa) **A'cemi** (olabilir. Arabi değil). **Bu** (Kur'ân dili) **ise** (bütün fesahat ve belagatı ile) **apaçık Arapça bir dildir."** (1150).

Sonra ona öğrettiğini iddia ettikleri kimse, ya *Selman el- Farisî*'dir yahut da *El-Abd er-Rumî*'dir. *Selman*'a gelince, o ancak hicretten sonra Kur'ân-ı Kerim'in kısm-ı küllisi nazil olduktan sonra Müslüman olmuştur. *El-Abd-er-Rumî*'ye gelince, hidayete sevketmek için Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Merve'nin yanında onunla görüşürdü. Kaldı ki bu adamın isminde ihtilaf vaki olmuştur. Her ikisi de Acem'dir (Arab değildir)! Arabların en edib ve fasih kimseleri Peygamber *(aleyhisselâm)*'a karşı gelememişlerdir, ona inen kitabın tüm benzerini getirmek şöyle dursun, bir sûresinin hatta bir kelimesinin benzerini bile söyleyememişlerdir, ona inen ki-

---

(1149) *Imam Buharî*, Sahih, Kitabü'l-Libas, Babu Ma Yud'â Limen Lebese Sevben Cediden'de *Ümmü Halid*'ten tahriç etmiştir.

(1150) Nahl Sûresi, âyet: 103

tabın tüm benzerini getirmek şöyle dursun, bir sûresinin hatta bir kelimesinin benzerini bile söyleyememişlerdir de bu iki Acem (yabancı) insan mı ona söyleyip öğreteceklerdi? (Buna imkân var mı hiç?). *Selman* yahut *Bel'am* ancak aralarında oturup muhabbet etmişlerdir. Bunların hiçbirinden bugüne kadar *Muhammed Mustafa (sallallahu aleyhi ve sellem)*'in tebliğ ettiği hususlardan birine benzeyecek hiçbir şey nakledilmiş midir? Bunlardan hiçbiri *Muhammed (aleyhisselâm)*'ın bildiklerinden bir nebze bilebilmiş midir? Sonra karşı taraftaki düşmanlar, bütün hased ve kinlerini bertaraf edip *Muhammed (aleyhisselâm)*'ın onlarla (ehl-i kitab veya diğer müşrik bilginleri ile) düşüp kalkmaya müsaade ederler miydi?

Sonra Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendi kavminin gözünden bir nebze olsun uzaklaşmamıştır. Ehl-i kitabın bulunduğu ülkelere gidip gelmesi çok vaki değildir. Pek nadir, hatta ender olmuştur. "Onlardan istifade etmiştir" nasıl denebilir, bu durum karşısında? Sonra devamlı olarak aralarındaydı, küçüklüğünde âdetleri olduğu vechile koyun otlatırdı. Bu şekilde büyümüş, delikanlı olmuştur.

Ülkelerinden hiç çıkmamıştır, sadece bir veya iki kısa yolculukta bulunmuştur o kadar. O yolculukta da fazla beklememiştir. Beklediği müddet içinde çok şeyi öğrenmek şöyle dursun, az bir şey öğrenmeye bile imkân bulamazdı.

Bu yolculuğunda yalnız değildi. Kavminin refakatında ve aşiretinin yanındaydı, gözlerinden bir saat bile uzaklaşmamıştır. Mekke'de kaldığı sürece de durumu aynı idi. Hiçbir bilgin, kıssîs (papaz, keşiş), müneccim, kâhinle ilişkisi olmamıştı.

Böyle bir şey olsaydı, bugüne kadar düşmanları durmaz, yayarlardı. Kaldı ki Kur'ân-ı Kerim bütün bu şüpheleri bertaraf edecek, her şeyi aydınlığa kavuşturacak, karşı tarafın delil ve hüccetlerini çürütüp hükümsüz kılacak pek açık ve son derece kesin delilleri ihtiva etmektedir.

MELEK VE CİNLE OLAN HABERLERİ... ALLAH'IN, MELEKLERE ONA YARDIM ETTİRMESİ... CİNLERİN ONA BOYUN EĞMESİ... BİRÇOK SAHABÎ'NİN BUNA ŞAHİT OLMASI...

Allah (c.c.) buyurmuştur:

"Onun aleyhinde birbirinize arka verirseniz, hiç şüphesiz bizzat Allah onun yardımcısıdır. Cebrail de, mü'minlerin salih olanları da. Bunların ardından bütün melekler de (ona) **yardımcıdır."** (1151).

"Yad et o zamanı ki, cinlerden bir tâifeyi, Kur'ân dinlemeleri için sana

(1151) Tahrim Sûresi, âyet: 4

(doğru) çevirmiştik. İşte bunlar onun huzuruna gelince, birbirlerine susun (dinleyin) **demişler,** (okuması) **bitirilince de kendilerini** (azab ile) **korkutmaya memur olarak kavimlerine dönmüşlerdir."** (1152).

"Hani Rabbin meleklere: "Şüphesiz ki, ben sizinle beraberim. Haydi iman eden (o mücahidlere) **sebat ilham edin" diye vahyediyordu."** (1153).

Bize, *Fakih Süfyan b. el Asî Ebu'l-Leys es-Semerkandî, Abdu'l- Gafir el-Farisî, Ebu Ahmed el- Culûdî, İbn Süfyan, Müslim, Ubeydullah b. Muaz, babası, Şu'be, Süleyman eş- Şeybanî, Zirrebni Hubeyş, Abdullah'dan:*

"Cebrail'i *(aleyhisselâm)* **asıl kendi kılığında altıyüz kanatlı olarak görmüştür."** (1154).

Cebrail, İsrafil ve diğer meleklerle konuştuğuna dair varit olan hadîsler, İsra gecesinde kalabalık bir melek kitlesini de gördüğünü belirten hadîs meşhurdur.

Muhtelif yerlerde Peygamberin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* huzurunda birçok sahabî de melekleri görmüştür. Ashabı, *Cebrail (aleyhisselâm)*'ı ona İslâm ve imandan sorarken görmüşlerdir. *İbn Abbas, Usame* ve diğerleri *(radıyallahu anhüm) Cebrail (aleyhisselâm)*'ı, huzurunda, *Dihye* kılığında görmüşlerdir (1155).

Sa'd (radıyallahu anh) sağında ve solunda *Cebrail* ile *Mikâil*'i *(aleyhimesselam)*, — üzerinde beyaz bir elbise bulunan — iki adam şeklinde görmüşlerdir (1156).

Daha birçoklarından aynı şey nakledilmiştir. Bedir savaşında mücahit sahabîlerin, meleklerin atlarının ayak seslerini duydukları anlatılmıştır (1157).

Bazıları, aynı harpte kâfirlerin başları uçurulduğunu görmüşlerdir, fakat uçuranları görmemişlerdir (1158).

(1152) Ahkaf Sûresi, âyet: 29

(1153) Enfal Sûresi, âyet: 12

(1154) *İmam Buharî*, Sahih. 59. Kitabu Bedü'l- Halkı, 7. Babu İza kâle Ehadiküm Amîn'de *İmam Müslim*, Sahih. 1. Kitabü'l- İyman, 76. Babun fi Zikri's- Sidretü'l- Mühtena'da 280 (174) No.lu metni tahriç etmiştir.

(1155) *İmam Tirmizi* Sünen. Ebvabu Tefsiri'l- Kur'ân ve Min Sûreti Necm'de 3274 No.lu metni *İbn Abbas (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(1156) *İmam Buharî*. Sahih. 64. Kitabü'l- Megazi. 18. Babu "İz Hemmet Tâifetani Minküm" de *Sa'd b. Ebi Vakkas (r.a.)*'dan. *İmam Müslim*, 43. Kitabü'l- Fadail 10. Babün fi Kitali Cibril ve Mikail ani'n-Nebiyyi (s.a.v.) 46 (2366) No.lu hadîsi tahriç eylemiştir.

(1157) *İmam Ebu Naim İsfahanî* ve *İmam Beyhakî İbn Abbas (r.a.)*'dan "İnne reculen min ı'kar; kaale: Kademtü ene ve İbn Ammin li ve Nahnü müşrikani ve saadnâ alâ Cebelin müşrefin alâ Bedrin nenzurü'l- Vak'ate ve nenzuru âlâ men tekunü'd- Debrete fe beyna nahnü kezalike iz denet sehabetün fiyha... ila ahiri'l- Hadis" şekliyle rivayeti tahriç etmişler. Şarih Şihab *Hafacî*, Şerh C.3, Shf. 281'de nakletmiştir.

(1158) *İmam Beyhaki*'nin *Sehl b. Hanif ve Ebu Vâkıdi'l- Leysi*'den tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*, Menahil Shf. 58'de kaydetmiştir.

O gün *Süfyan b. el- Haris* gökle yer arasında atlar üzerinde beyaz adamlar görmüştür (1159).

Melekler Husayn oğlu *İmran*'la tokalaşırlardı. *Peygamber (aleyhisselâm)* Hamza'ya Kâbe'de *Cebrail (aleyhisselam)*'ı göstermiştir, Hamza dayanamayarak bayılmıştır (1160).

Abdullah b. Mes'ud cin gecesi cinleri görmüştür ve konuşmalarını da duymuştur. Onları Sudan'dan bir kavmin adamlarına benzetmiştir (1161).

İbn Sa'd anlatıyor: Uhut günü *Mus'ab b. Umeyr (radıyallahu anh)* şehit düştüğünde elindeki sancağı, kendi kılığına bürünmüş bir melek aldı. Peygamber *(aleyhisselam)*:

"Haydi hücum et ey Mus'ab!" diyordu; Melek ise:

"Ben Mus'ab değilim" cevabını veriyordu. Ondan sonra onun melek olduğunu anladı.

Birçokları *Ömer (radıyallahu anh)*'dan şöyle nakletmişlerdir:

"Biz Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'le oturuyorduk, elinde asa bulunan bir ihtiyar çıkageldi. Peygamber *(aleyhisselam)*'a selâm verdi, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* selâmını aldıktan sonra ona şöyle hitab etti:

(Ey cin nağmesi sen kimsin?). Cevab verdi:

(İblis oğlu, Lakis oğlu, Heymoğlu Hame'yim)! Nuh (aleyhisselâm ve ondan sonrakilere mülaki olduğunu (onlarla görüştüğünü) anlattı. Uzunca bir hadîste geçtiğine göre Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona Kur'ândan bir sûre öğretmiştir (1162).

El-Vakidî'nin anlattığına göre; "El- Uzzâyı yıkarken, saçı dağınık simsiyah bir şey çıplak olarak ona görünmüştür ve onu kılıcı ile ikiye bölmüştür. Bunu Peygamber *(aleyhisselam)*'a anlatınca:

Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem.)* (1163).

"İşte o gördüğün dişi bir şeytandır!" demiştir.

(1159) *İmam Beyhakî*'nin *Sehl b. Amr*'dan tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* Menahil, Shf. 58'de kaydetmiştir.

(1159) *İmam Müslim*, Sahih. 15. Kitabü'l- Hacc, 23. Babu Cevazi't- Temettu'da 167 (...) No.lu hadisi *İmran b. Husayn (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(1160) *İmam Beyhakî*'nin *Ammar b. Yaser*'den mürsel olarak rivayetini tahriç ettiğini Şarih Şihab *Hafacî* C.3, Shf. 282'de kaydetmiştir.

(1161) İmam Beyhakî'nin rivayeti tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil Shf. 58'de kaydetmiştir.

(1162) *İmam Beyhakî*'nin tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil Shf. 58'de kaydetmiştir.

(1163) *İmam Beyhakî*'nin *Ebu't- Tufeyl*'den tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*, Menahil, 58'de kaydetmiştir.

Yine Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuştur:

"Dün gece bir şeytan namazımı kesmek için birden önüme çıkıvermiştir. Allah bana fırsat verdi ve onu yakaladım, size göstermek için, mescidin sütunlarından birine bağlamak istedim. Sonra kardeşim Süleyman'ın;

(Rabbim bana öyle bir mülk (hakimiyet) **ver ki kimseye nasip olmasın o!) duasını hatırladım, ondan sonra Allah o şeytanı perişan bir vaziyette benden reddetti."** (1164).

ŞU HUSUSLAR DA ONUN PEYGAMBERLİĞİNİ GÖSTEREN, RİSALETİNE BİRER ALÂMET TEŞKİL EDEN DELİLLERDİR:

Birçok rahibler ve kitab ehlinin bilginleri onun şeklinden, ümmetinin niteliklerinden, onun ismi ve işaretlerinden hatta iki omuzu arasında bulunan nübüvvet mühründen söz etmişlerdir.

Eski muvahhidlerden *Tubbâ, Ebs b. Harise, Ka'b b. Luey, Süfyan b. Mücaşi, Kuss b. Saide* (gibi) şahısların irat ettikleri şiirlerinde bile ismi geçmiştir.

Amr b. Nufeyl, Veraka b. Nevfel ve Uskelân el- Hümeyrî gibi kimselerin de onun geleceğinden haberleri vardı. Yahudi bilginleri bilhassa *Tubba*'ın arkadaşı olan Yahudi bilginlerinden *Şamûl* de müteaddit defa Resûlullah'ın geleceğini söylemiştir. Onlardan, *İbn Slam, Beni Sa'ye, İbn Yamin, Muhayrîk, Ka'b* gibi, İslâmiyeti kabul eden zevat da *Tevrat ve İncil*'de *(Muhammed (aleyhisselâm)* hakkında) gördüklerini bildirmişlerdir. Yahudi âlimlerinden Müslüman olanlar da gerçeği itiraf etmişlerdir. *Buheyra*, Habeşe'nin Nestura, Bursa'nın büyüğü, *Değatır*, Şam'ın Uskufu (Nasranîlerin lideri), *Carût, Selman, Necaşi, Habeşe* Nasranîleri, *Buhran*'ın Uskufları ve diğer Müslümanlığı kabul eden Nasranî âlimleri hep ondan bahsetmişler ve evsafını, Tevrat ve İncil'de gördüklerini açıklamışlardır.

Nasranî âlimlerinden ve reislerinden *Hırekl* ve Roma'da bulunan adam da bunu kabul ve itiraf etmiştir. Mısır *Hakimi Mukavkis* de öyle... Arkadaşı *Şeyh, İbn Suriya, İbn Ahtab* ve kardeşi de bu gerçeği kabul edenlerdendir.

İnatlarından vaz geçmeyen *Ka'b b. Esed, Zübeyr b. Batiya* ve diğer Yahudi bilginleri de aynı şeyleri söylemişlerdir.

(1164) *İmam Buharî*, Sahih, Kitabü's-Salâ, Babu'l-Esîr evi'l-Garîm, Yurbetü fi'l-Mesacid'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. Ayrıca Kitabü'l- Enbiya bab 40'da; Kitab sct. Tefsir süre (Sad) tefsirinde. *İmam Müslim*, Sahih. 5. Kitabü'l- Mesacid ve Mevazi's- Salât 8. Babu Cevazi Lâni'ş- Şeytan'da 39 (541) No. metni *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

Hulâsa: Bu babtaki haberler sayılamayacak kadar çoktur. Yahudilerin ve Nasranîlerin kitablarında bulunan onun bu vasfı ve ismi hakkında onlara açık açık beyanatlar verildi. Bu yolda onlara âdeta meydan okundu. Onlar bu hususu gizlemeye, dillerini yalana dolamaya çalıştılar, bunlar da anlatıldı kendilerine...

Yalan söyledikleri, gerçekten kaçındıkları da haykırıldı yüzlerine! Fakat ses çıkaramadılar. Eğer bu anlattıklarımızın hilâfına kitablarında bir şeye rastlasalardı derhal bulup getirirlerdi. Bunca mal, can ve ülke kaybına uğramazlardı. Allah buyurmuştur:

"Dedi ki: "Haydi getirin Tevrat'ı, eğer doğru söylüyorsanız okuyun onu!".

Bu meydan okuma karşısında, *Şafi b. Kuleyb, Şıkk, Satih, Şevad b. Karib, Hünafir* gibi kâhinler apışıp kalmıştır.

O gelmeden, peygamberliğini haber verenlerden birkaç isim daha:

Necran'ın Ef'ası... Cizl b. Cizl el-Kindî, İbn Halase, ed-Devsî, Sa'd b. Binti Küreyz, Fatıma bint Nu'man... Hulasa peygamberliğinin vakti yaklaşınca bütün dağlar, taşlar, cin sesleri, putlara kesilen kurbanlar ve benzerleri hep onun peygamberliğini haykırmıştır.

Taşlarda ve kabir taşlarında onun mübarek ismi yazılmış nice taşlara da rastlanmıştır. Bu sebeble Müslüman olanların adları yaygın bir halde bilinmektedir.

DOĞDUĞU ZAMAN GÖRÜLEN MUCİZELER

Annesi anlatmıştır. O doğduğu zaman, çok acayip ve akıllara hayret verecek durumlarla karşı karşıya kalmıştır.

Doğduğu zaman, başı yukarıya doğru, gözleri semaya bakar bir vaziyette doğduğunu (1165). viladeti anında beraberinde bir nurun (şifa) da çıkıp yükseldiğini görmüştür (1166). O anda *Osman b. Ebi'l- As*'ın annesi yıldızların semadan aşağıya doğru sarktığını ve etrafı aydınlığa boğduğunu anlatmıştır... (1167).

Abdurrahman b. Avf'ın annesi *Şifa* der ki:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* annesinden doğarken ellerime düşüp ağladığı zaman, biri şöyle diyordu:

(1165) *İmam Beyhaki*'nin *Zührî*'den tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*. Menahil Shf. 58'de kaydetmiştir.

(1166) *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.)* ve *Beyhakî*'nin *İrbaz b. Sariye ve Ebu Ümame (r.a.)*'dan tahriç ettiklerini *İmam Süyûti (r.h.)* Menahil 58'de kaydetmiştir.

(1167) *İmam Beyhaki* ve *Taberâni* tahriç ettiklerini *İmam Süyûti (r.h.)* Menahil Shf. 58'de kaydetmiştir.

"Allah sana rahmet etsin!".

Maşrıkla mağrip arasını aydınlattı. O kadar aydınlık oldu ki etraf, Rum köşklerini rahatlıkla görebildim (1168).

Süt annesi *Halime* ve kocasının gördükleri acayiplikler... Koyunlarının bol süt vermesi... Evlerinde onun sayesinde bereketin çoğalması... Yanlarında son derece terbiyeli bir şekilde büyüyüp serpilmesi... İşte hep bunlar ona ait mucizelerdendir (1169).

Doğduğu gece, Kisrâ'nın sarayları yerinden oynayıp sarsılmıştır... Balkonları parçalanıp düşmüştür... Taberiye'nin gölü kabarmıştır. Mecusîlerin taptıkları kocaman ateş yığınları bir anda sönüvermiştir. Bin yıldan beri yanıyordu ve o ana kadar hiç sönmemişti (1170).

Küçükken amcası *Ebu Talip* ile birlikte yemek yediğinde, görülmemiş bir şekilde doyarlardı ve susuzlukları bir anda gidiverirdi. O, yanlarında olmadığı zaman, yemek yerlerdi, kolay kolay doymak bilmezlerdi (1171).

Ebu Talib'in çocukları sabah kalktıkları zaman yüzlerine bakılamayacak kadar çirkin manzara arz ederlerdi, *Muhammed (aleyhisselâm)* ise aksine yüzü parlak, saçları taranmış ve yağlanmış bir halde (son derece zarif) kalkardı (1172).

Mürebbiyesi ve emziricisi *Ümmü Eymen* anlatıyor:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in, hayatında hiç açlık ve susuzluktan yakındığını görmedim! Ne küçüklüğünde ve ne de büyüdükten sonra hiçbir zaman açlık ve susuzluktan yakınmamıştır."

Gökler bile şeytanların gözetlemesinden, hırsızlamasından onu korumuşlardır.

Küçüklüğünden beri cahiliyet devrindeki insanların alışa geldikleri puta tapmak ve sair dine aykırı işlerden son derece nefret ederdi. Bu hususta titiz olarak yetişmişti...

(1168) *İmam Ebu Naim İsfahanî*, Delailü'n- Nübüvve'de *Abdurrahman b. Avf* annesi *Şifa Hatun*'dan rivayet ettiğini *İmam Süyûti (r.h.)* Menahil Shf. 58'de kaydetmiştir.

(1169) *İmam İbn İshak* Siyre'sinde, *Taberânî*, Mu'cem'de, *Ebu Ya'lâ* Müsned'te *İbn Hibban* Sahih'de *Hâkim* Müstedrek'te, *Beyhaki Abdullah b. Ca'fer b. Ebu Talib (r.a.) Halime-i Sâdiye*'den tahriç ettiğini *İmam Süyûti (r.h.)* Menahil 58'de kaydetmiş ve İmamü'l- İntikad fi'l- Cerhi ve't- Tadil Zehebî'nin senedinin ceyyid olduğunu söylediğini de naklelmiştir.

(1170) *İmam Beyhaki, İbn Ebi'd- Dünya* ve İbni's- Seken Marifetü's- Sahabe adlı eserinde *Mahzum b. Hâni el- Mahzumi*'den tahriç ettiğini *İmam Süyûti (r.h.)* Menahil, Shf. 59'da kaydetmiştir.

(1171) *İmam İbn Sa'd*'ın *İbn Abbas*'dan rivayetini tahriç ettiği uzun bir hadîs metninin başka diğer hadîs — *İsmail b. Ebi Habibe*'nin hadîsinden — metinleriyle müeffef ve müdrec olarak alındığını *İmam Süyûti (r.h.)* Menahil 59'da kaydetmiştir.

(1172) *İmam İbn Sa'd* ve *Ebu Naim* Delail'inde *Ümmü Eymen*'den tahriç eylemişlerdir, diye *Süyûti* Menahil. Shf. 59'da kaydetmiştir.

Kâbe yapılırken, taşı rahatça taşıyabilmesi için, eteğini omuzuna koymuş gidiyordu. Bir anda vücudu açılmıştı, hemen yere eğildi ve üstünü kapadı.

Amcası sordu:

— Neden böyle yaptın? Kesin cevabı şu oldu:

— **Çıplak olmaktan nehyedildim!** (1173).

Yolculuğunda Allah'ın onu bulutlarla gölgelemesi de bu kabil mucizelerindendir (1174).

Bir rivayet:

O, bir yolculuktan döndüğü zaman, *Hatice* ve diğer hanımları, iki meleğin onu gölgelediklerini gördüler. *(Hatice) Meysere*'ye bunu anlatınca, ondan şu cevabı aldı: "Sen şimdi mi görüyorsun onu? Ben tâ yolculuğa çıktığından beri görüyorum bunu!" (1175).

Halime de bir bulutun devamlı surette onu gölgelendirmekte olduğunu görmüştür. Ve süt kardeşinden de aynısı rivayet edilmiştir.

Yolculuklarından birinde bir kuru ağacın altında konaklamıştı. Ağaç hemen yaprak açtı, onu gölgelemeye başladı, yanında bulunan herkes bunu gördü...

Başka bir haberde, ağacın gölgesi ona doğru yöneldiği, varit olmuştur.

Baştan ayağa gövdesi nur olduğu için, kendi şahsının gölgesi yoktu.

Ne bedenine ve ne de elbisesine sinek asla konmazdı..

Vahy gelinceye kadar, yalnız başına kalması da kendisine hoş gösterildi (1176).

Ecelinin yaklaştığını ve öleceğini kendisine bildirilmişti... (1177). Kabri-

---

(1173) *İmam Buharî.* Sahih. 8. Kitabü's- Salâtü, 8. Babü Kerahiyeti't- Taarrî fi's- Salâti ve Gayriha'-da *Cabir b. Abdullah (r.a.)*'dan. *İmam Müslim.* Sahih. 3. Kitabü'l- Hayr, 19. Babü'l- İ'tina bi Hıfzı'l-Avreti'de 76 (340) ve 77 (...) metni aynı râvîden tahriç eylemiştir. Ayrıca *İbn Abbas (r.a.)*'dan *İmam Beyhakî* de tahriç etmiştir.

(1174) *İmam Tirmizî.* Sünen, Ebvabü'l- Menakıb, 5. Babu Ma Cae fi Bed'i Nübüvveti'n- Nebiyyi *(s.a.v.)*'de 3624 No.lu metni *Ebu Muse'l-Eşarî (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(1175) *İmam İbn Sa'd*'ın *Nefis b. Meniyye*'den tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* Menahil. Shf. 59'da kaydetmiştir.

(1176) *İmam Buharî.* Sahih. Babu Keyfe kâne Bed'ü'l- Vahyi *Hz. Âişe (r.a.)*'dan *İmam Müslim.* Sahih. 1. Kitabü'l-İyman, 73. Babu Bed'i'l-Vahyi'de 252 (160) No lu metni yine *Hz. Âişe (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî,* Sünen. Ebvabü'l-Menakıb 13. Babu (Evvelü Ma büdie bihi *(s.a.v.)* er-Rü'ya's-Sâdıkatü ve hubbi'l-Halveti'de yine o râvîden 3636 No.lu metni tahriç etmiştir.

(1177) *İmam Buharî,* Sahih. 81. Kitabü'r-Rıkak. 53. Babun fi'l-Havzi ve Kavlillah. "...Kevser Sûresi" *İmam Müslim,* Sahih. 43. Kitabü'l-Fadail 9. Babu İsbati Havzi Nebiyyina *(s.a.v.)* de 30 (2296) No. ile *Ukbe b. Âmir (r.a.)* tahriç etmiştir.

nin Medine'deki evinde olacağını da kendisine haber verilmişti (1178). Kabri ile minberi arasındaki yerin cennet bahçelerinden biri olduğu da bildirilmiştir.

Öleceği zaman, ölümle yaşama arasında bir seçme yapması teklif edildiği, vefatında, izhar eylediği mucizeleri, Azrail'in içeri girmek için ondan önce hiç kimseden izin istememesi, yıkarlarken gömleğinin çıkarılmaması için bir nida duymaları, meleklerin cesedi üzerinde onun için mağfiret niyazında bulunmaları, hızır ve meleklerin ehl-i beytine taziyetler sunması, hayatında ve ölürken ashabının şahit olduğu bütün olağanüstü halleri, işte hep onun akıllara durgunluk veren mucizelerindendir... Öldükten sonra Hazreti Ömer'in de amcasının yüzüsuyu hürmetine Allah'tan yağmur talep etmesi de onun büyüklüğünü dile getirmektedir. Birçokları onun zürriyetinin hatırı ve yüzüsuyu hürmeti için, Allah'tan isteklerde bulunmuşlardır. İşte bunlar hep, onun büyüklüğüne, mucizelerinin tükenmezliğine bir işarettir...

Kaadı Ebu'l- Fadl der ki:

Biz bu konuda açık mucizelerinden, nübüvvetini belirten kesin alâmetlerden birkaç noktaya işaret ettik. Bunların kâfi geleceğini sanıyoruz. Birçoğuna da temas etmedik. Uzunca hadîslerden sadece konumuzla ilgili olan kısımlarını arzettik. Birçok hadîs imamlarınca sahih olan hadîsleri de serdettik.

Sırf kısa olması için hemen hepsinin isnadını hazfettik... Eğer bu konuda tam mânâsiyle yazacak olursak, ciltler dolusu eserler vücuda gelir.

Şurası da bir gerçektir ki, Peygamberimizin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mucizeleri diğer peygamberlerinkinden, iki yönden daha açık ve güçlüdür:

a) Çokluğu...

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in mucizeleri diğerlerinkinden çoktur. Çünkü hangi peygambere bir mucize verilmiş ise, mutlaka o, peygamberimize de verilmiştir. Birçok ilim adamları buna işaret etmişlerdir. Eğer istersen bu babın bölümlerini iyice bir düşün ve göz gezdir, hemen hepsini orada bulacaksın, inşallah!

Çokluğuna gelince: O'na nazil olan Kur'ân bile buna kâfi gelir... Çünkü onun hepsi mucizedir. Bazı muhakkik imamlar (İNNA A'TEYNAKE) sûresindeki i'caz keyfiyeti bile bunu isbatlar, dediler. Yahut o uzunlukta bir âyet dahi başlı başına bir mucize sayılabilir.

Diğer bazı bilginlere göre, Kur'ân'ın büyük-küçük her âyeti başlı başına bir mucizedir. Bir veya iki kelimelik âyet dahi olsa... Fakat bu babta

(1178) *İmam Ebu Naim İsfahani.* Delail'de *Ma'kil b. Ya'sir (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

en isabetli görüş ilk sunduğumuzdur: Çünkü Allah, kâfirlere meydan okurken şöyle buyurmuştur:

"De ki: "Benzerinden bir sûre getiriniz" (1178 a.)

Görüldüğü gibi, onlara bir sûre getirmeleri ile (güçleri varsa) meydan okunmuştur. Bu hususta bazı fikirler de ortaya atılmıştır, hepsini zikredecek olursak konu uzayıp gider.

Bazılarının saydığına göre Kur'ân'da yetmiş yedi bin küsur kelime vardır. (İNNA A'TEYNAK'EL KEVSER) sûresindeki kelime sayısı ise ondur. Bu sûreye oranla Kur'ân'ın tüm kelimeleri parçalara ayıracak olursak yedi bin parçayı geçer ki, her biri müstakillen bir mucize sayılır.

Sonra yukarıda anlattığımız gibi, Kur'ân'ın iki yönlü i'cazı vardır: Belâgatı ve nazmı... Bu sayılardan her bir cüz'ünde iki mucize mevcuttur. Bu yönden de mucize sayısı hayli kabarık olur.

Sonra Kur'ân'daki gaybî haber veren ilimler de vardır. Bunlar da başlı başına mucizeler taşımaktadır. Hulâsa Kur'ân-ı Kerim'in bütün yönlerindeki i'cazı sayacak olursak bu mucizelerin sayısı daha da artar. Sonra bu babta Resûlullah efendimizden varit olan hadîsler de bir hayli çoktur. Hemen hepsi Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın mucizelerini dile getirmektedir.

b) Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın mucizelerinin zahir ve pek açık olması.

Çünkü diğer bütün peygamberlerin mucizeleri, kendi zamanlarına göre ve asırlarında ün yapmış sanat dallarında olmuştur.

Musa (aleyhisselâm)'ın zamanında büyücülük ün yaptığı için, *Musa (aleyhisselâm)*'a bunu ibtal edecek ve hükümsüz kılacak bir mucize verilmiştir.

İsa (aleyhisselâm)'ın zamanında da tıp ilmi ile iştigal ettikleri için o tip mucizeler vermiştir kendisine. Ölüyü Allah'ın izni ile diriltmek, cüzzamlıyı ve körleri iyileştirmek gibi hiç akl-ı hayallerine gelmeyen mucizelerle donatmıştır, *İsa* Peygamberi... Diğer peygamberlerin mucizeleri de böyle (yalnız zamanlarına münhasır)'dır...

Allah *Muhammed Mustafa (sallallahu aleyhi ve sellem)*'i Peygamber olarak gönderdiği zaman, Arab ilmi dört fenden ibaretti:

1- Belagat,
2- Şiir,
3- Haber,
4- Kehânet...

Allah'ın *Cebrail (aleyhisselâm)* vasıtasıyla indirdiği kitab ise bu dört ilim dalına âdeta meydan okuyordu. Zira ondaki fesahat, i'caz ve belagat öylesine güzel ve derindi ki, alışageldikleri söze hiç uymuyordu. Öyle bir nazma ve uslûba sahibti ki, manzum olarak söyledikleri veya söyleyecekleri sözlerde onda bulunan güce katiyen erişemezlerdi. Vezin ve kalıp üslûplarında ona katiyen yetişemezlerdi.

(1178a) Bakara Sûresi: âyet: 23.

Kâinat hakkında, hadîsler üzerinde öyle haberler, öyle gizliliklere şamildi ki, karşısında hiçbir şey söyleyemezlerdi, susmayı konuşmaya tercih ederlerdi, nitekim de öyle olmuştur. Böylece o yüce kitab onların ilim dallarını çok geride bıraktı ve kehâneti de kökünden yıkıp attı. Çünkü kehânet bazen doğru çıkardı ve çoğu zaman da yalandan bir santim öte gidemezdi. Yani bir kere doğru çıkarsa on defa yalan çıkardı.

Sonra bu kehâneti kökünden silip attı...

Sonra eski milletler ve geçmiş medeniyetler hakkında öylesine bilgi verdi ki (Kur'ân), bu ilme ömrünü veren bilginler bile onun altından kalkamazlardı.

Yukarıda arzettiğimiz ve i'caz yönlerini anlattığımız o yüce kitab, evet dünya durdukça asliyetini ve canlılığını asla kaybetmeyecektir. Ondaki o i'caz keyfiyeti, kıyamete kadar sabit kalacaktır. Her millet ondan istifade edecektir. İhtiva ettiği gaybî ilimleri Allah'ın izni ile her asrın insanları ondan (düşündükleri takdirde) rahatça anlayabileceklerdir. Hiçbir asır ve zaman geçmiyor ki, onun önceden vukuunu haber verdiği hâdise zamanı gelince zuhura gelmiş olmasın! Böylece Kur'ân'a karşı olan inanç zaman geçtikçe güç kazanmış oluyor. Burhan, bir kere daha kendini göstermiş oluyor.

Haber (yani kulaktan duyulan haber) hiçbir zaman (gözle olan) müşahede gibi değildir. Kişi gözleri ile gördüğü şeye daha yürekten inanır, gönlü ona daha ihlâsla mutmain olur. İnsan herşeyi ilm-î yakînden çok, ayne'l-yakîn olarak görmek ve bilmek ister. Halbuki her ikisi de onun nazarında doğrudur ve birdir, fakat mutmain olma bakımından tabiî ki, aralarında fark vardır.

Sonra diğer peygamberlerin *(salavatullahi aleyhim)* mucizeleri, kendileri ile birlikte münkariz oldu, yok oldu. Peygamberimizin mucizesi ise eskimemekte, hatta ardı arkası kesilmemektedir. Gün geçtikçe yenilenmekte ve zaafa uğramamaktadır. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bizzat şu mübarek sözü ile buna işaret buyurmuşlardır:

Kadı Şehit Ebu Ali bize, Ebu'l- Velid, Ebu Zer, Ebu Muhammed, Ebu İshak, Ebu'l- Heysem, el- Frebrî, Buharî, Abdulazîz b. Abdullah, Leys, Said, babası (senediyle) *Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)*'dan nakletmiştir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuşlardır:

"Hemen bütün peygamberlere kendisini tasdik ettirecek mucizeler verilmiştir. Bana gelince; bana verilen bir vahydir ki onu Allah bana vahy etmiştir. Bu sebeble umarım ki kıyamet gününde benim tabiim (bana uyan)**lar hepsininkinden fazla olacak."**

Bazılarına göre bu hadîsin anlamı budur. İnşallah sahih ve zahir olan bu anlamdır.

Âlimlerden birçokları ise bu hadîse daha başka bir yorum yapmışlardır: Peygamberimizin mucizesi hem vahiy hem kelâm olmak itibarı ile hepsinden daha kuvvetlidir, çünkü onda hayal ve hilenin yeri yoktur! Teşbih de mezvuubahis olamaz onda, demişlerdir. Diğer peygamberlerin mucizeleri ise, bu nitelikte değildir. Çünkü bazı, hayalperestler bir çeşit büyü yaparak, bazı entrikalar çevirerek imanı zayıf kişileri kandırabilirler. Yani o mucizelere benzeyen sihir yapabilirler. Sahirlerin sopalarını bırakıp da bir şeyler yapmaya çalıştıkları gibi... Kur'ân öyle bir kelâm(-ı ilahi)dir ki, ne sihrin ne de hilenin yeri yoktur onda! Bu yönden Peygamberimizin mucizesi diğerlerinkinden kuvvetlidir. Nitekim bir şair veya hatip hile yolu ile bu imkânları elde edemez. Ne var ki birinci yorum daha iyi ve tatminkârdır. İkinci yorum ise bu kadar ma'kul ve tatminkâr değildir.

Üçüncü bir vecih de vardır: O da beşerin gücünde ona karşı gelmek vardır, fakat Allah tarafından bu imkân onlara verilmemiştir. Böyle bir girişimden onlar Allah tarafından alıkonulmuşlardır. Ehl-i sünnetin iki görüşlerinden biri de budur: Yani benzerini getirmek onların gücünde olan şeyin cinsindendir, lâkin bu vaki olmamıştır ve olmayacaktır da. Çünkü Allah onlara bu fırsatı vermemiştir ve vermeyecektir de. İki görüş arasında açık bir fark vardır. Her ne ise, Arabların, takatlarında olanı yahut takatlarında olan şeyin cinsinden olan bir şeyi getirmekten vazgeçip bunca belâ ve velâ (sürgün)e, esir düşme veya vermeye, zillet ve birçok mal ve can kaybetmeye tariz, tevbih (azarlamak) ta'ciz ve tehdide rıza gösterip boyun eğmeleri benzerini getirmekten âciz olduklarına ve karşı gelmekten çekindiklerine en büyük ve açık bir delildir!

Onlar, takatlarındaki şeyin cinsinden olanı getirmekten alıkonulmuşlardır. İmam *Ebu'l- Meali el- Cuveynî* bu fikirdedir. Onu, bu fikrinde destekleyenler de olmuştur.

Bu gibi mucize bizce, âsayı yılan yapmak (gibi mucizelerden) daha beliğ ve güçlüdür. Çünkü bunu ilk görenin aklına "Demek ki bu adam bunu yapabiliyor. Zira bu onun ihtisası dahilindedir" gibi bir fikir gelebilir. İyice düşünüp ölçünceye kadar bu görüş onu rahatsız edebilir. Lâkin yüzlerce sene milyonlarca insana meydan okumak, onları, sözleri cinsinden olan bir kelâmın benzerini getirmeye davet etmek, şüphesiz ki daha başka bir mucize tipidir! Çünkü davet edilmişlerdir. Kendilerine meydan okunmuştur (defalarca) fakat acz içinde kıvranmışlardır.

Ortada bütün sebebler mevcut olduğu halde böyle bir teşebbüse girişememeleri, Kur'ân'ın büyüklüğü, Allah kelâmı olduğunu bizlere daha belirgin bir tarzda isbatlamaktadır. Tıpkı bir peygamberin şöyle demesi gibi: "Benim mucizem, ayağa kalkmaya tâkatları olan insanları, Allah'ın ayağa kalkmaktan alıkoymasıdır. Yahut kötürüm olan kimseyi Allah'ın bir anda ayağa kaldırmasıdır."

Ayağa kalkmaya güçleri olan kişileri bundan alıkoyması veya kötürüm olan birini ayağa kaldırması, gayet tabii ki delil ve hüccet bakımından daha güçlüdür. Tevfik Allah'tan...

Birçok âlimler şu noktayı hatırlayamadılar: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bu Kur'ân mucizesi şu yöndendir: Arablar görür görmez, zekâlarının keskinliği ve akıllarının çokluğu sayesinde bunu hemen anladılar, ona karşı gelemeyeceklerinin farkına vardılar. Kendi idraklarına göre verilmiştir bu mucize. İsrailoğulları ve Kıptiler ise, böyle değildiler. Onlar bu kadar zekî değillerdi. Firavun, göz göre göre kendilerinin Rabbi olduğunu iddia ediyordu da ses çıkaramıyorlardı. İman ettikten sonra Samiri adında biri onlara bir buzağı yapmış ve ona taptırmıştı.

Ötekiler de (Nasranîler) de Mesih'in asıldığına — oysa asamadılar, öldüremediler. Lâkin onlara benzetildi — ittifak ettikleri halde Mesih'e taptılar. İşte onlara da kendi idraklarına göre mucizeler verildi, ki şüpheye düşmesinler diye. Bütün bunlara rağmen yine de "Biz Allah'ı aşikâre görmedikçe asla iman etmeyiz" dediler. Menn-ü Selva'ya razı olmadılar, ondan aşağı kıymeti haiz olan şeyleri istediler.

Arablara gelince: Onlar cahiliyet devrinde yaşamalarına rağmen çoğu yaradıcıyı kabul ediyordu. "Biz putlara, onlar bizi O'na yaklaştırsın diye tapıyoruz" diyorlardı.

Onlardan kimi, henüz Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gelmeden, Allah'ın birliğine aklî delil ile iman etmiştir. Sonra Allah'ın Resûlü onlara kitab-ı Aziz ile gelince, hemen (O'nun) hikmetini anladılar, görür görmez, idrakları sayesinde derhal mucizesinin farkına vardılar, hemen ona iman ettiler. Her gün imanları biraz daha arttı. Onun tatlı ve kurtarıcı sohbetine mazhar olmak için, (tüm) dünya (menfaatlerini), vatan ve mallarını bırakıp hemen hicret ettiler. Onun uğrunda (kâfir) babalarını ve oğullarını bile katlettiler.

Aynı anlamda bazı bilginler, pek güzel hatta altından parlak sözler söylediler. Eğer buna ve (hepsinin araştırılıp) tahkik edilmesine ihtiyaç duyulsaydı, mutlaka zikrederdik. Lâkin, Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın mucizelerinden daha önce zikrettiklerimiz, pek açık ve seçik olduğu için, bu konuda fazla derine inmemize lüzum hissettirmiyor.

(Başkasından değil) ancak Allah'tan isterim yardımı! O, bana yeter! Ne güzel vekildir O!..

(Eş-Şifâ bi Ta'rifi Hukûki'l-Mustafa) adlı kitabı(mın) birinci cildi burada tamamlanmıştır. Bunu, ikinci cild takip ediyor ve:

"İkinci kısım, *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in haklarını hakkiyle ödeyebilmek için, yaratıklara gerekli olan hususların beyanıdır" diye başlıyor..

KAADI İYAZ

ŞİFÂ-İ ŞERİF

TERCÜMESİ

Cilt
2
(İkinci Kısım)

Mütercim:
HÜSEYİN S. ERDOĞAN

İKİNCİ KISIM

RESÛL-İ EKREM *(SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)*İN HUKUKUNDAN, MAHLUKATIN ÜZERİNE VACİB OLAN HUSUSLAR

Kaadı Ebu'l-Fadl (—Allah onu muvaffak kılsın—) diyor ki:

Bu kısımda, biz —kitabın başlangıcında zikrettiğimiz gibi— sözü dört babta hulâsa ettik. Bu kısımdaki babların tümü, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i tasdik etmenin, sünnetine uymanın, O'nu sevip itaat etmenin, öğüdünün kabul edilmesinin, kendisine hürmet ve tâ'zim edilmesinin, yaranına iyilik edilmesinin, vacib olduğunu ve O'na salat-ü selâm getirilmesinin, kabrinin ziyaret edilmesinin hükmünü beyan eder.

BİRİNCİ BAB

RESÛLULLAH *(SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)*E İMAN ETMENİN FARZ, ONA İTAAT EDİP SÜNNETİNE UYMANIN VÂCİB OLDUĞU

Birinci kısımda açıkladığımız hususlarla, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in nübüvvetinin sâbit olduğu ve peygamberliğinin gerçek olduğu takarrur etmiştir. Binaenaleyh O'na iman edip, getirdiklerini tasdik etmek vacib olur. Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

— **O halde Allah'a, O'nun peygamberine ve indirdiğimiz O nura** (Kur'ân'a) **iman edin. Allah, ne yaparsanız, hepsinden haberdardır** (1).

— **Hakikat biz seni** (kıyamette ümmetine) **bir şahid,** (mü'minlere cenneti) **müjdeleyici,** (kötü amellerden dolayı cehennemle) **bir korkutucu olarak gönderdik,** (hepiniz ey insanlar) **Allah'a ve peygamberine iman edesiniz** (2).

— **... O halde Allah'a ve O'nun ümmî Nebisi olan Resûlüne —ki kendisi de O Allah'a ve O'nun sözlerine iman etmekte olandır— iman edin, O'na tâbi olun. Ta ki doğru yolu bulmuş olasınız (3).**

---

(1) Tegabün Sûresi, âyet: 8
(2) Fetih Sûresi, âyet: 8-9
(3) A'raf Sûresi, âyet: 158.

Öyle ise Peygamber *Muhammed Mustafa*'ya *(s.a.v.)* iman etmenin vacib olması tahakkuk eder. İman ancak onu tasdik etmekle tamam olur. İslâm (getirdiği hususlara boyun eğmek) de ancak ona iman etmekle sahih olur. Allahü Teâlâ buyuruyor:

—Kim Allah'a ve peygamberine iman etmezse muhakkak (bilsin) **ki, biz o kâfirler için çılgın bir ateş hazırlamışızdır** (4).

Hocam, Fakih *Ebu Muhammed el-Hûşenî, İmam Ebu Ali et-Taberî, Abdülgafir el-Farisî, İbn Amreveyh, İbn Süfyan, Ebu'l-Hüseyin, Ümeyye b. Bestam, Yezid b. Zurey, Â'la b. Abdurrahman b. Yakub'dan Ravh,* (o da) babasından, (babası) *Ebu Hüreyre*'den rivayet etmiştir.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— Allah'dan başka ilâh olmadığına, şehadet edip bana ve benim getirdiklerime iman edinceye kadar insanlarla (kâfirlerle) **savaşmam bana emrolundu. Onlar bunları yapınca Müslümanlık hakkının muktezası** (olan cezalar) **müstesna, mallarını ve canlarını benden kurtarır.** (İçlerindeki gizli hususların) **hesaplarını ise, onları Allah görür** (5).

Kaadı *Ebu'l-Fadl İyaz* der ki: Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e iman etmek; O'nun peygamberliğini, Allah'ın O'na gönderdiğini, kendisinin getirdiğinin tümünü ve bütün söylediklerini tasdîk etmektir. Kalble olan bu tasdikin, Resûlullah'ın peygamberliğini ikrar etmek için getirdiği kelime-i şehadete mutabık olmasıdır. Kalble olan tasdik, dille olan ikrarla birleştiğinde Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e olan iman tamamlanmıştır. Nitekim bu hadîsin benzeri, *Abdullah b. Ömer*'in rivayet ettiği bir hadîste de şöyle buyurulmuştur:

— Allah'dan başka ilâh olmadığına, Muhammed *(aleyhisselâm)***ın muhakkak Allah'ın elçisi olduğuna, şehadet edinceye kadar, insanlarla savaşmam için emrolundum** (6).

---

(4) Fetih Sûresi, âyet: 13.

(5) *İmam Buharî,* Sahih. Kitabu'l-İyman Fein tâbu ve ekamu's-salâte ve âtu'z-zekâte fe hallu sebiylehüm'de *Abdullah b. Ömer (r.a.)* dan *İmam Müslim,* Sahih: 1. Kitabü'l-İyman, 8. Babu'l-Emr bi Kıtali'n-Nâsi hatta yekûlu; "La İlahe illallah Muhammedün Resûlullah *(s.a.v.)*..." de 32 (20) - 36 (22) de *Ebu hüreyre (r.a.)* dan *İmam Tirmizî,* Ebvabü Tefsirü'l-Kurân, Tefsirü Sureti'l-Gâşiye. Hadîs No. 3338 de *Cabir (r.a.)* dan. *İmam Nesaî,* Kitabu'z-Zekât, Babu Vücûbi'l-Cihad'ta *İmam İbn Mâce,* Sünen. 36. Kitabü'l-Fiten 1. Babu'l-Keffi Ammen Kâle; Lâ İlahe illallah. 3927 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)* dan 3928 No. ile *Cabir (r.a.)* dan rivayeti tahriç etmişlerdir.

(6) *İmam Buharî,* 2. Kitabü'l-İyman, 17. Babu fe in tâbû ve ekaamü's-salâte ve atü'z-zekâte fe hallû sebiylehüm'de *Abdullah b. Ömer (r.anhüma)* dan, *İmam Müslim,* Sahih. 1. Kitabu'l-İyman. 8. Babu'l-Emri bi Kıtâli'n-Nâsi hattâ yekûlü "La İlâhe İllallah Muhammedün Resûlullah" da 36 (22) No. aynı sahâbîden tahriç etmiştir.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in *Cebrail*'e daha açıklık getirmek için, *Cebrail*'in *"İslâm nedir?"* sorusuna verdiği cevapta şöyle buyurmuşlardır:

— **İslâm; Allah'dan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şehadet etmen, namazı dosdoğru kılman, farz olan zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman ve gidip ziyaret etmeye gücün yettiğinde Beyt-i Şerifi ziyaret etmendir.**

Sonra *Cebrail* Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* imanı sordu. Bunun üzerine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu:

— **Allah'a, Allah'ın meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, öldükten sonra tekrar dirilmeye, âhiret gününe iman etmektir.**

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu hadîs-i şerîfde (Allah'a ve iman etmenin vacib olduğu hususlara) iman etmenin kalble tasdike muhtaç olduğunu ve iman edilen hususlara boyun eğip riayet etmek için dille de ikrar etmenin zorunlu olduğunu beyan buyurmuştur. Bu hal tam mânâsiyle övülmüş bir haldir. Yermeye müstahak olan hal ise, şehadeti dille söylediği halde, kalble tasdik etmemesidir. Bu da münafıklıktır.

Cenab-ı Hak buyuruyor ki:

— **Münafıklar sana geldiği zaman "şehadet ederiz ki, sen muhakkak ve mutlak Allah'ın peygamberisin" dediler.** (Bu sözü kalbleriyle tasdik ederek değil, sadece dilleriyle söylediler). **Allah da bilir ki, sen elbette O'nun peygamberisin.** (Fakat) **Allah o münafıkların hiç şüphesiz yalancılar olduğunu da biliyor** (7).

Yani, onlar bu sözlerinde yalancılardır. Çünkü onlar, söylediklerini ne tasdik ediyorlar, ne de ona inanıyorlar. Onlar inanmadıkları halde böyle söylüyorlar. Onlar söylediklerini, kalbleriyle tasdik etmedikleri için kalblerinde bulunmayanı, dilleriyle söylemeleri kendilerine hiçbir yarar sağlamaz. Böyle onlar Müslüman sayılmazlar. Âhirette de kendilerine Müslüman muamelesi edilmez. Zira kendilerinde İslâm'dan hiçbir şey bulunmuyor. Onlar kâfirlere katılarak, cehennemin en aşağı tabakasına atılırlar.

Ancak ne var ki; dilleriyle kelime-i şehadeti söyledikleri için, dünya işleriyle ilgili olan hükümlerde, kendilerine Müslüman muamelesi yapılır. Bunlar açıkladıkları İslâm alâmetinden dolayı, kendilerine Müslüman muamelesi yapılır. Çünkü İslâm hükümdarları dış görünüşe göre hükmetmek zorundadırlar. Zira beşer için, insanların içine vâkıf olmak mümkün değildir. Bunu araştırmakla da emrolunmuş değillerdir. Bilâkis Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* iç âleme tahakküm etmeyi yasaklamıştır. Bu hususu zem ederek, *(Müslümanlığı kabul ettiğini söylediği halde birini öldüren) Üsame'ye:*

---

(7) Münafikûn Sûresi, âyet: 1.

"Onu Müslüman olduktan sonra öldürdün mü?" buyurunca, *Üsame;*

— *Gerçekten iman etmemişti. Ölümden korktuğu için Müslüman olduğunu söyledi, deyince (aleyhisselâm) Üsame'ye şöyle buyurdu:*

— **Onun kalbini yardın** (da baktın) **mı?** (8).

Dil ile ikrar etmekle, kalb ile tasdik etmenin arasındaki farkı beyan etmek için Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem), Cebrail*'in sorularına verdiği cevapta, İslâm'ı şehadet getirmek ile, imanı ise tasdik etmek ile tarif buyurdular. Bu iki durum arasında iki başka hal vardır. Bu iki halden;

Birincisi: Kişi kalbiyle tasdik eder, fakat bunu diliyle söylemek için, geniş bir vakit bulamadan önce ölür. İşte böyle bir halde olan kimseye verilecek hüküm hakkında bilginler ihtilâf ettiler.

Bazı bilginler, imanın tamam olması için dille ikrar etmeyi şart koştular. (Dille ikrar etmedikçe Müslüman olmaz dediler). Bir kısım bilginler ise, o kimse mü'mindir; Cennete girmeye hak kazanmıştır, derler. Buna Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in şu hadîsini delil gösterirler:

— **Kalbinde zerre kadar iman bulunan kimse cehennemden çıkar (9).**

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kalbde bulunandan başka bir şey zikretmemiştir bu hadîste. Bu kimse ise; kalben mü'mindir. Başkasını *(dille ikrarı)* terk etmekle ne bir noksanlık yapmıştır, ne de isyan etmiştir. Bu konuda doğru olan görüş de budur.

İkinci hale gelince: Kişi kalbiyle tasdik eder, fakat dili ile ikrar etme zamanını uzatır. Dili ile şehadet getirmesinin gerekli olduğunu bildiği

---

(8) *İmam Buharî*, Sahih. 64. Kitabü'l-Megazî, 45. Babu Bâsi'n-Nebiyyi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Üsamete-bni Zeyd'in ile'l-Harekâtin min Cüheynete'de *Üsame (r.a.)* kendisinden. *İmam Müslim*, Sahih. 1. Kitabü'l-İyman. 39. Babu Tahrimi katli'l-Kâ'firi Bâde en Kaâle "Lâ İlahe illallah" da. Yine *Üsame b. Zeyd (r.a.)* dan 158 (96) 159 (...) yine ondan rivayeti tahriç etmişlerdir. *İmam Ebu Davud.* Kitabü'l-Cihadi Babün âlâ ma Yukatilü'l-Müşrikûne'de yine *Üsame b. Zeyd (r.a.)* tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce*, Sünen. 36. Kitabu'l-Fiten, 1. Babu'l-Keffi Anmen Kaâle; "La İlâhe İllallah" da *İmran b. Husayn (r.a.)* dan 3930 ile tahriç etmiştir. Fakat buradaki metin *Üsame b. Zeyd (r.a.)* dan değil de *İmran b. Husayn*'dandır.

(9) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabu't-Tevhid. 36. Babu Kelami'r-Rabbi Azze ve Celle Yevme'l-Kıyameti maa'l-Enbiyaî ve Gayrihim'de *Enes (r.a.)* dan *İmam Müslim*, Sahih. 1. Kitabü'l-İyman 39. Babu Tahrimi'l-Kibri ve Beyanihi'de 147 (91) 148 (...) ve 149 (...). 1. Kitabü'l-İyman 50. Babün fi'r-Rıbhi'lleti tekûnu Kurbe'l-Kıyameti Tukbazu Men fi Kalbihi Şey'ün mine'l-İyman da 185 (117) No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)* dan. Yine 1. Kitabü'l-İyman, 82. Babu İsbati'ş-Şefaati ve İhraci'l-Muvahhidîne mine'n-Nar'da 304 (184) No. ile *Ebu Saidi'l-Hudrî (r.a.)* dan tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l-Birri ve's-Silâti. 61. Babu ma câe Fi'l-Kibri. 1999 No. ile *Abdullah (r.a.)* 2000 No. ile aynı tarikle daha uzun ve tafsilâtlı bir metin şeklinde rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, 26. Kitabü'l-Libas Babu ma câe fi'l-Kibr'de *Abdullah b. Mes'ud*'tan tahriç etmiştir. *İmam Nesaî*, Sünen. Kitabü'l-İyman, Babu Ziyadeti'l-İyman'da *Ebu Saidi'l-Hudrî (r.a.)* dan tahriç etmiştir.

halde, dili ile şehadet getirmez. Hattâ ömründe bir kere olsun kelime-i şehadeti söylemez. Böyle olan kişi hakkında da âlimler ihtilâf etmişlerdir. Bazı bilginler diyorlar ki: Bu kimse mü'mindir. Çünkü o kalbiyle tasdik etmiştir, şehadet getirip dili ile ikrar etmesi ameldendir. Fakat o şehadet getirmeyi terk ettiği için âsidir. Ancak cehennemde ebedi kalmaz.

Bir kısım bilginlerin görüşü ise şöyledir:

O kimse, kalbindeki tasdiki, dili ile olan ikrarla birleşmedikçe mü'min olamaz. Çünkü dille olan ikrar kalbdeki tasdiki meydana getirir. Dille getirilen şehadet, kalbdeki tasdike bitişik olup imanın lâzımındandır. Kalbdeki tasdik, şehadet kelimesini söylemeye imkân bulunduğu geniş bir zaman içinde söylenmezse tamam olmaz. Ancak o tasdik kelime-i şehadeti söylemekle tamam olur. Sahih olan görüş de budur.

(Zikrettiğimiz) bu husus, (iman meselelerinden) pek az bir şeydir. Bu az söz, iman ve İslâm hakkında, bunlarla ilgili hükümler hususunda geniş ve tafsilâtlı izahat gerektirir. İman ve İslâm'ın ziyade ve noksanlaşması hususu, sırf tasdikle imanın tecezzi etmesi, mümteni olup olmadığından mı, yoksa icmalî iman hakkında ziyade ve noksanlık sahih olmadığından mı, ziyade ve noksanlık bizzat imanın kendisine amelin ziyade edilmesine mi râcidir. Çünkü imanın sıfatının muhtelif olması, kesin bir ilim, kuvvetli bir inanç, açık seçik bir marifet ve huzur-u kalbe sahip olmasıyla imanın derecelerinin bir olmamasından dolayı imana noksanlık ve ziyadelik ârız olur. Bu hususları izah etmek, kitabın yazılmasındaki maksadın dışına çıkmak olur. *İnşaallah,* bizim zikrettiğimiz maksadımızı açıklamaya yeterlidir.

BÖLÜM
RESÛLULLAH *(SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)*E İTAAT ETMENİN VACİP OLMASI İSE;

Kendisine iman etmek, getirmiş olduğu hususları kabullenip kendisini tasdik etmek vacip olduğu için ona itaat etmek vacip olur. Çünkü, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e itaat etmek, getirmiş olduğu hususların tümüne itaat etmek demektir. Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

— **Ey mü'minler! Allah'a ve Resûlüne itaat edin,** (Kur'ân'ı ve öğütlerini) **dinlediğiniz halde, peygamberin emirlerine yüz çevirmeyin (10).**

— **Yine de ki: "Allah'a ve peygambere itaat edin. Eğer yüz çevirirlerse, şüphesiz Allah kâfirleri sevmez."** (11).

---

(10) Enfâl Sûresi; âyet: 20.
(11) Âl-i İmran Sûresi: âyet: 32.

— Allah'a ve peygambere itaat edin ki, rahmete erdirilesiniz (12).

— Eğer O'na itaat ederseniz, hidayete erersiniz (13).

— Kim peygambere itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur (14).

— Peygamber size ne verdi ise onu alın, size neyi yasak etti ise ondan da sakının. Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın azabı çetindir (15).

— Allah'a ve peygambere itaat edenler, işte bunlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerle, sıddıklarla, şehidlerle ve iyi kimselerle beraberdirler. Bunlarsa ne güzel bir arkadaştır (16).

Yine Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

— Biz her peygamberi, ancak Allah'ın izniyle kendisine itaat olunmak için gönderdik (17).

(Âyetlerde) Allahü Teâlâ; peygamberine itaatı, kendisine olan itaat gibi saydı. Resûlüne olan itaat ile kendisine olan itaatı birbirine yakın kıldı. Bunun için bitmez tükenmez, sevaplar va'detti. Allah (c.c.) Resûlüne itaat etmeyenlere ise, en kötü ve çetin azap vereceğini beyan buyurdu.

Resûlünün emirlerini yerine getirmeyi, yasaklarından kaçınmayı Allah, kullarına vacib kıldı. *Müfessirler ve imamlar* diyorlar ki:

Peygambere itaat etmek, O'nun sünnetini yerine getirmeyi, O'nun getirmiş olduğu hususları kabullenip boyun eğmeyi gerektirir. Allah (c.c.) hiçbir peygamber göndermedi ki, ümmetlerinin kendilerine itaat etmesini vacip kılmasın. Peygamberin sünnetini yerine getirerek, O'na itaat eden kimse, Allah'ın farzlarını da yerine getirip Allah'a itaat eder.

Sehl b. Abdullah'dan, "İslâm Şeriatı" sorulunca şöyle cevap verdi:

Peygamber size ne verdi ise, onu alın.

Semerkândî de der ki: Farzları yerine getirmek suretiyle Allah'a, sünnetlerini yerine getirmekle de peygambere itaat ediniz. Yine Allah'ın size haram kıldığı hususlardan uzaklaşmak suretiyle, Allah'a itaat edin, Resûlullah'ın size tebliğ ettiği hususlarda O'na itaat edin denildi.

Yine denilir ki: Allah'ın Rab olduğuna şehadet getirmekle, O'na itaat etmek, Nebiyyi zişan'a da, O'nun peygamberliğine şehadet getirmek suretiyle itaat edilir.

(Kitabın yazarı) *Kaadı İyaz* diyor ki: *Hocam Ebu Muhammed b. Attab* rivayet etmiştir. Demiştir ki: *Hatım bin Muhammed, Ebu'l- Hasan Ali b.*

---

(12) Âl-i İmran Sûresi, âyet: 132
(13) Nûr Sûresi, âyet: 54
(14) Nisâ Sûresi, âyet: 80
(15) Haşr Sûresi, âyet: 7
(16) Nisâ Sûresi, âyet: 96
(17) Nisâ Sûresi, âyet: 64

Muhammed b. Halef, Muhammed b. Ahmed, Muhammed b. Yusuf, Buhârî, Abdan, Abdullah, Yunus Zührî'den rivayet ettiler. *Zührî* der ki:

— *Bana Ebu Seleme b. Abdullah* kendisinin *Ebu Hüreyre*'nin şöyle şöyle dediğini işittiğini haber verdi: Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu:

— **Bana kim itaat ederse, o Allah'a itaat etmiş olur. Kim bana isyan ederse, Allah'a isyan etmiş olur. Benim emrine itaat eden, bana itaat etmiş, emirlerime isyan eden de bana isyan etmiş olur** (18).

Öyle ise Resûlullah'a itaat etmek, Allah'a itaat etmektir. Çünkü Allah (c.c.) Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e itaat etmeyi emretmiştir. Resûlullah'a itaat etmek, Allah'ın kendisine emrettiği hususu yerine getirmektir. İşte bu da Resûlullah'a itaattır. Allahü Teâlâ cehennemin en aşağı tabakalarında bulunan, kâfirlerin durumunu beyan ederek şöyle buyuruyor:

— **O gün, yüzleri ateş içinde kaynayıp çevrilirken: "— Vah bize keşke Allah'a itaat etseydik, peygambere de itaat etseydik" diyeceklerdir** (19).

Kâfirler, kendilerine temenninin fayda vermeyeceği bir zamanda, Resûlullah'a itaat etmeyi temenni ettiler. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

— **Size bir şeyi nehyettiğim zaman onu terk ediniz. Size bir hususu emrettiğim vakit de onu güç ve takatınız dahilinde yerine getiriniz** (20).

(Vacip olan hususları terk etmemek üzere). *Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)*'ın rivayet ettiği hadîs-i şerifte ise Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyuruyor:

— **Cennete girmekten kaçınan hariç, benim bütün ümmetim cennete girer.**

---

(18) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l-Cihad. 108. Babu Yukatilü men Verai'l-İmami ve yettakiy bihi'de. *Ebu Hüreyre (r.a.)'dan. İmam Müslim*, Sahih. 33. Kitabü'l- İmareti, 8. Babu Vücubi taâti'l- Ümerai fi Gayri Ma'siyetin ve tahrimihima fi'l-Ma'siyeti'de 32 (1835), 33 (...) *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Buharî*. Sahih. 93. Kitabü'l- Ahkâm 1. Babu Kavlillahi teâlâ: (Atiyullahe ve atiy'ur-resûle ve Uli'l-Emri minküm'de yine *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmişlerdir. *İmam Nesaî*, Sünen. Kitabü'l-Bey'ati (Babu)'t-Tergibi fi taati'l-İmami'de *(Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. *İmam İbn Mâce*, Sünen. El- Mukaddime. Babu ittibai Sünneti Resûlillah (s.a.v.) de *Ebu Hüreyre (r.a.)* 3. No. ile ve 24. Kitabü'l-Cihad. 39. Babu taatil- İmam'da 2859 No. ile yine *Ebu Hüreyre (r.a.)* tahriç etmiştir.

(19) Ahzab Sûresi, âyet: 66

(20) *İmam Müslim*, Sahih. 15. Kitabü'l-Hacc. 83. Babu Farzi'l-Hacci Merreten fi'l-Ömr'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan 412 (1337) No. ile *İmam Nesaî*, Sünen Kitabü'l- Hacci Babu Vücubi'l- Hacci'de yine *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. *İmam İbn Mâce*. Sünen. Mukaddime Hadîs No. 1. *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan.

Ashabdan sordular:

— Cennete girmekten kim kaçınır (ya Resûlallah!)?

Resûl-i Ekrem *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdular:

— Bana kim itaat ederse, o cennete girer, kim bana âsi olursa o da (cennete girmekten) **kaçınır** (21).

Resûlullah'tan rivayet edilen sahih bir hadîste şöyle buyurulmuştur:

— Benimle, Allah'ın beni kendilerine peygamber olarak gönderdiği kimselerin hali, şol adamın haline benzer ki, bu adam kavmine gelip şöyle der: "Ben, ey kavm! Düşman askerini iki gözlerimle gördüm. Ben hiçbir maksadı olmayan bir korkutucuyum. Kurtuluşa koşunuz (kurtuluş çarelerine bakınız). **Kavminden bir zümre ona itaat etti, gece kalkıp, yavaş yavaş yürüdüler,** (düşmanlarından) **kurtuldular. Kavminden bir zümre ise onu yalanladı ve yerlerinde** (kalıp) **sabahladılar. Sabahleyin düşman askerleri onlara gelip, helâk etti.** (Onlardan hiçbiri kalmamak üzere) **hepsini öldürdü. İşte bana itaat eden, benim getirdiklerime tâbi olanın hali ve bana isyan eden ve benim getirdiklerimi yalanlayanın hali böyledir, buna benzer** (22).

(Buharî ve Müslim'in rivayet ettikleri) diğer bir hadîs-i şerifte Peygamber'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* temsili şöyledir:

— Bana itaat eden ve benim getirdiklerime uyan kimsenin hali ile, bana isyan eden ve benim getirdiklerimi yalanlayan (kimsenin hali) **şol adamın haline benzer ki,** (o adam) **bir ev yaptırmış,** (insanlara mükellef bir ziyafet vermek için) **güzel, çeşitli yemekler hazırlamış, insanları yemeğe davet etmek için birini vazifelendirmiştir. Davete icabet eden kimse eve girer ve hazırlanan yemeklerden istediği kadar yer. Fakat davete icabet etmeyen ise eve giremez ve hazırlanan yemeklerden yiyemez. Ev,** (Resûlullah'ın davetine icabet eden muttekiler için hazırlanan) **cennettir.** (Allah'a ve onun nimetleri ile dolu olan cennete) **davet eden ise Muhammed Mustafa** *(sallallahu aleyhi ve sellem)***dir. Kim ki Muhammed** *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'e itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. Kim ki, Muhammed** *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'e isyan ederse Allah'a isyan etmiş olur. Muhammed** (Mustafa) *(sallallahu aleyhi ve sellem),* **kendisini tasdik eden mü'minler ve kendisini yalanlayan** (kâfirler olmak üzere) **insanların arasını ayırt edicidir** (23).

---

(21) *İmam Buharî*. Sahih. Kitabü'l- İ'tisam. 3. Babü'l- İktidai bi's- Süneni Resûlillahi'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir.

(22) *İmam Buharî*. Sahih. Kitabü'r- Rukak. Babü'n- İntiha ani'l- Measîy'de *Ebu Musa (r.a.)*'dan yine Kitabü'l- İ'tisam. Babu İktidai bi Süneni Resûlillahi'de yine *Ebu Musa (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir.

(23) *İmam Buharî*. Sahih. Kitabü'l- İ'tisam. Babu'l- İktidai bi Süneni Resûlillahi'de *Câbir b. Abdullah (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*. Sünen. Ebvabü'l- Emsal Babu Ma Câe fi Mesel illahi li ibâdihi. 2864 No. ile yine *Câbir b. Abdullah (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

BÖLÜM

CENAB-I PEYGAMBER'E *(SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)* TÂBİ OLMANIN, ONUN SÜNNETİNE İMTİSAL ETMENİN VE HÂL VE GİDİŞİNE UYMANIN VACİP OLMASINA GELİNCE...

Allahü Teâlâ (bu hususu beyan sadedinde) şöyle buyuruyor:

— (Resûlüm), **şöyle de ki: "Eğer siz Allah'ı seviyorsanız, hemen bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Zira Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir** (24).

Yine Allah (c.c.) buyuruyor:

— **...Onun için hem Allah'a, hem de bütün kelimelerine iman getiren O ümmî peygambere, Resûlüne iman edin. Ve O peygambere uyun ki, doğru yolu bulasınız** (25).

— **Rabbim hakkı için, onlar, aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem yapıp sonra da verdiğin hükümden nefisleri hiçbir darlık duymadan tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe, iman etmiş olmazlar** (26).

— **Gerçekten Allah'ı, âhiret gününü arzulayanlar ve Allah'ı çok zikredenler için, size, Allah'ın Resûlüne** (takip edeceğiniz) **pek güzel bir örnek vardır** (27).

Muhammed b. Ali Tirmizî der ki: *"Resûlde takip edilecek örnek, O'na uymak, onun sünnetine tâbi olmak ve söz ve fiilde ona muhalefeti terk etmektir".* Aynı anlamı birçok müfessirler de ifade etmişlerdir. Bazıları ise, bu Resûlullah'ın emirlerine muhalefet edenlere bir azarlamadır, dediler. *Sehl*, Allahü Teâlâ'nın:

"Kendilerine nimet verdiğin kimselerin yoluna." (28) meâlindeki âyet-i kerimesi hakkında şöyle der:

— Bundan murad, Resûlullah'ın sünnetine uymaktır. Bunun içindir ki, Allahü Teâlâ peygamberin şeriatına uymayı onlara emretmiştir. O'na uyanlara hidayeti va'd etmiştir. Çünkü Allahü Teâlâ Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onları (küfürden) temizlemek, kitabı *(Kur'ân'ı)*, hikmeti, (Sünneti) onlara öğretmek, onları doğru yola iletmek için hidayet ve hak olan dinle göndermiştir. Cenab-ı Allah başka bir âyet-i celiledeki:

---

(24) Âl-i İmran Sûresi, âyet: 31
(25) A'raf Sûresi, âyet: 158
(26) Nisa Sûresi, âyet: 65
(27) Ahzab Sûresi, âyet: 21
(28) Fatiha Sûresi, âyet: 7

"(Habibim), **şöyle de: "Eğer siz Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizleri sevsin ve günahlarınızı bağışlasın" âyetidir.**" (29).

Resûlullah'a tâbi oldukları ve onu kendi heva ve heveslerine ve nefislerinin meylettiği her şeye tercih ettikleri vakit onlara muhabbetini ve mağfiretini va'd buyurmuştur. Onların imanlarının sahih olması, Resûlullah'a boyun eğmeleri, ona itiraz etmemeleri ve O'nun hükmüne rıza göstermeleri ile olur.

Hasan'dan rivayet edilmiştir ki, birçok kimseler Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle dediler:

— Ya Resûlallah, biz Allah'ı seviyoruz.

Bunun üzerine Cenab-ı Allah şu âyet-i kerimeyi inzal buyurdu:

— (Habibim) **şöyle de: "Eğer siz Allah'ı seviyorsanız, hemen bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın"** (29a).

Bu âyet-i kerimenin, *Kâb b. el-Eşref* ve başkası hakkında nâzil olduğu rivayet edilir. Onlar demişlerdi ki:

"Biz Allah'ın oğulları ve O'nun sevgili kullarıyız. Biz Allah'ı çok, gayet çok seviyoruz". Bunun üzerine Allahü Teâlâ bu âyet-i kerimeyi gönderdi. *İmam Zeccac*, âyet-i kerimenin mânâsı hakkında şöyle der:

"Eğer siz Allah'ı seviyorsanız!",

Yani, Allah'a itaat etmek istiyorsanız, siz, peygamberimizin emrettiğini işleyiniz. Zira kulun Allah'a ve peygambere sevgisi demek, Allah ve peygambere itaat etmek ve emrettiklerine rıza göstermek demektir. Allah'ın kullarını sevmesi ise, onları afvetmesi, onlara rahmetiyle muamele etmesi demektir.

Rivayet edilir ki; Allah'ın kulu sevmesi, kulunu günah işlemekten koruması, ibadet etmeye muvaffak kılması demektir. Kulun Allah'ı sevmesi ise; Allah'ın emirlerini yerine getirmek ve yasaklarından kaçınmak suretiyle O'na itaat etmesi demektir. Nitekim *Rabia el- Adeviyye* şöyle demiştir:

Allah'ı sevdiğini iddia ettiğin halde O'na isyan ediyorsunuz.
Hayatım hakkı için, bu şaşılacak bir iştir.
Eğer Allah'ı sevdiğin doğru olsaydı, O'na itaat ederdin.
Şüphesiz seven kimse, sevdiğine itaat eder.

Rivayet ediliyor ki, kulun Allah'a olan muhabbeti, Allah'ı yüceltmesi ve Allah'tan korkmasıdır. Allah'ın kulunu sevmesi ise; kuluna rahmeti ve onun için en güzelini murad etmesinden ibarettir. Allah'ın kulunu sevmesi, onu (melekleri ve peygamberleri katında) övmesi anlamına da gelir.

---

(29) Âl-i İmran Sûresi: âyet: 31

(29a) Âl-i İmran Sûresi: âyet: 31. Bu şekilde tefsir edildiği *İbni'l- Münzir*'in tefsirinde rivayet edildiğini *İmam Süyûtî*, Menahilü's- Safa Shf. 61'de kaydetmiştir.

İmam Kuşeyrî (rahimehullah) der ki: (Allah'ın kulu sevmesi) rahmet, irade, medh-ü senâ mânâsına geldiği zaman, (bu sıfatlar) Allah'ın zâtî sıfatlarından olur. Bundan başka yerde (ileride) kulun muhabbeti bahsinde bu konuya temas edeceğiz.

Fakih, Ebu İshak, İbrahim b. Ca'fer, Ebu el- Esbağ, İsa b. Sehl, Ebu'l-Hasan Yunus b. Müğis, Hatim b. Muhammed, Ebu Hafs el- Cüheniy, Ebu Bekr, El- İbrahim, b. Musa, El- Cevzi, Davud b. Reşid, El- Velid b. Müslim, Sevr b. Yezid'den, *Halid b. Madan*'dan, *Abdurrahman b. Amr el- Eslemiy ve Hücr el- Kelâli, İrbaz b. Sariye*'den. Resûlullah'nın mevizesindeki bir hadîsi rivayet ederler. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

— **Benim sünnetime ve benden sonra mazhar-i hidayet olan Hulefa-i Raşidin'in sünnetlerine yapışınız. Ona olanca gücünüzle ve titizlikle sarılınız.** (Dinde) **sonradan ihdas edilen** (Kur'ân'da, sünnette ve İcma-i ümmette bulunmayan) **hususlardan kaçınınız. Çünkü her sonradan ihdas edilen bid'attır. Her bid'at ise sapıklıktır** (30).

Cabir (radıyallahu anh)'in rivayetine göre şöyle varid olmuştur:

"Her sapıklık cehenneme girmeye sebep olur." (31).

Ebu Rafî (radıyallahu anh)'nin rivayet ettiği hadîsde, Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurur ki:

— **Sizden biriniz; kendisine benim emirlerimden herhangi bir emir, veya yasaklarımdan herhangi bir yasak ulaştığı zaman, koltuğunda oturup da bilmiyorum, biz ancak Allah'ın kitabında bulduğumuza uyarız, derken görmeyeyim** (32).

Hz. Âişe (radıyallahu anha)'nin rivayet etmiş olduğu hadîs-i şerifte şöyle beyan olunmuştur:

---

(30) *Ebu Davud*, Sünen. Kitabü'l- Sünneti, Babün fi Lüzumi's- Sünneti'de *İrbaz b. Sariye (r.a.)* Şifa metnindeki hadîs-i şerifi rivayet olarak tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l- İlm. 16. Babu Ma Câe fi'l- Ahzi fi's- Sünneti, vectinabi'l- Bidai'de 2678 No. ile yine aynı sahabiden. *İmam İbn Mâce*, Sünen. Mukaddime. 6. Babu't- Tibai's- Sünnete'l- Hulefai'r- Raşidîne'l- Mehdiyyin'de 42 No. ile aynı sahabiden tahriç etmiştir.

(31) *İmam Müslim*, Sahih. 7. Kitabü'l- Cüm'ati. 13. Babu Tahfifi's- Salâti ve'l- Hutbe'de 43 (867) No. ile *Cabir b. Abdullah (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir. *Ebu Davud*, Sünen. Kitabü's- Sünneti, Babün fi Lüzumi's- Sünneti'de *İrbaz b. Sâriye (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(32) *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l- İlm. 10. Babu Ma Nühiye Anhü en Yukale "İnde Hadisi'n-Nebiyyi" de *Ebu Rafi*'den 2665 No. ile tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü's- Sünneti Babün fi Lüzumi's- Sünneti'de *Ebu Râfi (r.a.)*'dan hadisi tahriç etmiştir. *İbn Mâce*, Sünen. Mukaddime. 2. Babu tâzimi Hadisi Resûlillahi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve't- Tağliz âlâ men ârâzehu'de 13 No. ile yine *Ebu Rafi (r.a.)* tahriç etmiştir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem). (azimeti terk edip) *kendisinde ruhsat bulunan* (seferde namazı iki re'kat kılmak) *şeyi işledi. İnsanlardan bir zümre, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) işlediği bu ruhsatlı işten kaçındılar, yapmadılar. Bu husus Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ulaştı. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) Allah'a hamdetti,* sonra şöyle buyurdu:

— **Bu kavme ne oluyor ki, benim işlediğim şeyden kaçınıyorlar** (onu yapmıyorlar). **Allah'a yemin ederim ki, ben onların içinde, Allah'ı en fazla bilen ve Allah'tan en çok korkanım** (33).

Resûl-i Ekrem *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivayet edilen hadîs-i şerifte buyuruyorlar ki:

— **Kur'ân kendisini sevmeyen, lezzet almayan kimse için** (lâfzı itibariyle) **güç** (mânâsı itibariyle de) **zor ve çetin sayılır.** (Kendisini seven ve lezzet alan kimse için, ise hem lâfzı, hem de mânâsı kolaydır).

Kur'ân-ı Kerim âdil bir Hâkimdir. Kim benim sözüme yapışır, Kur'ân'ın mânâsını anlar, (lafzı itibariyle) **Kur'ân-ı Kerim'i ezberler,** (hükmü ile amel ederse) **Kıyamet gününde Kur'ân ile beraber haşrolunur. Kim ki, Kur'ân-ı Kerim ve benim hadîsimi hor görürse,** (onları ezberleyip mânâlarını anlasa bile) **dünya ve âhirette hüsrana uğramıştır. Ben ümmetime, benim sözümü tutmalarını, benim emirlerime itaat etmelerini ve sünnetime tâbi olmalarını emrettim. Benim sözüme razı olan Kur'ân'a da razı olmuştur** (34).

Allahü Teâlâ şöyle buyurmuştur:

— **Peygamber size, ne verdi ise onu alın, size ne yasak etti ise ondan da sakının. Allah'tan korkun, çünkü Allah'ın azabı çetindir** (35).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **Kim bana uyarsa, o kimse bendendir. Kim ki, benim sünnetimden yüz çevirirse, o benden değildir** (36).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'nin Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivayet etmiş olduğu hadîste, Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

---

(33) *İmam Buharî.* Sahih. 78. Kitabü'l- Edeb. 73. Babu Menlem Yuvacihi'n- Nâse bi'l- İ'tabi'de. *Müslim.* Sahih. 43. Kitabü'l- Fadaile. 35. Babu İlmihi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* billahi teâlâ ve şiddeti haşyetihi. 127 (2356) No. ile *Hz. Âişe (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmişlerdir.

(34) *İmam Ebu'ş-Şeyh,* kitabında *Ebu Naim İsfahânî,* Delail'inde *Deylemi,* Müsnedü'l- Firdevs'te *El-Hakem b. Umeyri'l- Temali*'de tahriç etti diyerek *Süyûti (r.h.)* Menahilü's- Safa Shf. 60'da kaydetmiştir.

(35) Nisa Sûresi. âyet: 80

(36) *İmam Abdürrezzak Sân'anî*'nin Musannef'inde Hasen'den Mürsel olarak mütekaribü'l-elfaz ve Mâ'nâ ile tahriç ettiğini. *İmam Süyûti (r.h.)* Menahil Shf. 60'da kaydetmiştir.

— **Şüphesiz sözlerin en güzeli, Allah'ın kitabı** (olan Kur'ân)**dır. Yolların en hayırlısı Muhammed'in** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **yoludur. İşlerin en şer olanı da sonradan çıkan,** (kitaba, sünnete ve İcma-i ümmete muhalif olan) **bid'atlardır** (37).

Abdullah b. Amr İbn As (radıyallahu anhüma)'dan rivayet edilmiştir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **İlim üç kısımdır. Bu üç ilimden başkası, zaid** (faydasız)**dır. Muhkem olan âyet, sâbit olan Hadîs ve İcma-i ümmet ve yahud kıyas-ı fukaha ile sâbit olan** (38).

Hasan b. Ebu el- Hasan'dan rivayet edilmiştir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

— **Sünnet ile** (yapılan) **az bir amel, bid'at olarak yapılan çok amelden hayırlıdır** (39).

Yine Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

— **Şüphesiz, Allahü Teâlâ, sünnete yapışarak onunla amel eden kulu cennete sokar** (40).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) Resûlullah'tan rivayet ediyor. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **Ümmetimin fesadı zamanında, benim sünnetime yapışan** (onunla amel eden) **kimse için yüz şehid sevabı vardır** (41).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor *(Tirmizî* rivayet etmiştir):

— **İsrail oğulları şüphesiz yetmiş iki fırkaya bölündüler. Benim ümmetim de yetmiş üç fırkaya ayrılırlar. Bunların hepsi cehennemdedir. Ancak biri cehennemde değildir.**

Ashab *(radıyallahü anhüm)* sordular:

---

(37) *İmam Buharî.* Kitabü'l- edeb. 70. Babün fi Hedyi's- Salih 'de *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan. Ayrıca Kitabü'l- İ'tisam Babu'l- İktidaî bi Süneni Resûlillahi'de. Yine *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(38) *İmam Ebu Davut,* Sünen. Kitabü'l- Feraiz. Babü Ma Câe fi Tâlîmi'l- Feraiz 'de *Abdullah b. Amr (r.a.)*'dan. *İmam İbn Mâce,* Sünen. Mukaddime 8. Babü İctinabi'r- Rey'i ve'l- Kıyas 'da 54 No. ile yine *Abdullah b. Amr (r.a.)* tahriç eylemiştir.

(39) *İmam Abdürrezzak San'ani.* Musannef'inde mürsel olarak *Zeyd*'ten rivayeti tahriç etmiştir, diyerek *İmam Süyûtî,* Menahil Shf. 61'de kaydetmiştir. Ayrıca *İmam Deylemî*'de Müsnedü'l- Firdevs'te mevsul olarak *İbn Mes'ud (r.a.)* rivayeti tahriç etmiştir.

(40) Şifa Şerihleri *Aliyyü'l- Kaarî ve Hafacî* hadisin senedi hakkında bir şey bildirmedikleri gibi, mânâsına da tâanda bulunmamışlardır.

(41) Hadis-i şerifi *İmam Taberanî* Mu'cemü'l- Evsat'da tahriç etti diye *Süyûtî* Menahil Shf. 61'de kaydetmiştir.

— *Ey Allah'ın Resûlü! Bu bir fırka kimlerdir?*

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdular:

— **Onlar benim ve ashabımın bugün bulunduğumuz esas üzere bulunanlardır** (42).

Enes (radıyallahu anh)'den rivayet edilmiştir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **Kim benim sünnetimi ihya ederse** (onunla amel ederek yayarsa), **beni ihya etmiştir.** (Benim şanımı yüceltmiş, emrini izhâr etmiştir), **beni ihya eden de, cennette benimle beraberdir** (43).

Amr İbn, Avf el- Müzenî'den rivayet edilmiştir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem) Bilal b. el- Haris*'e şöyle buyurmuşlardır:

— **Benden sonra terk edilen sünnetimden bir sünneti kim ihya eder-se, O sünnet ile amel edenlerin sevabından hiçbir şey noksan olmadan onların sevabı gibi kendisine sevap verilir. Kim ki kötü bir bid'at icad ederse** (kabirler üzerine bina yapmak, mermerle kabir yaptıranlar gibi) **ki ondan Allah ve Resûlü razı olmazlar** (kitap ve sünnete uygun olmaz) **ona o bid'atı işleyen insanların günahlarından bir şey noksan olmadan aynı günah yazılır** (44).

BÖLÜM
SELEFTEN VE İMAMLARDAN, RESÛLULLAH'IN SÜNNETİNE TÂBİ OLMA, O'NUN YOLUNA VE GİDİŞATINA UYMA HAKKINDA VÂRİD OLAN HUSUSLARA GELİNCE

Kaadı İyaz şöyle der:

Şeyh Ebu İmran Musa b. Abdurrahman b. Ebu Telid, Ebu Ömer el- Hafız, Said b. Nasr, Kâsim b. Asbağ, Vehb b. Meserrete, Muhammed b. Veddah, Yahya b. Yahya, Şihab'dan *Malik*, (o da) *Halid b. Üseyd*'in hanedanından bir adamdan rivayet etmişlerdir. O *Abdullah b. Ömer (radıyallahu anh)*'e sorar, der ki:

---

(42) *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l- İyman, 18. Babu Ma Câe fi-fıraki hazihi'l- Ümmeti. 2643 No. ile *Abdullah b. Amr* tarikiyle rivayeti tahriç etmiştir. 2642 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan daha kısa bir metinde tahriç etmiştir. *Ebu Hüreyre (r.a.)* rivayet ettiği metni *İmam İbn Mâce*, 36. Kitabü'l- Fiten, 17. Babu iftiraki'l- Ümem'de 3991 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan 3992 No. ile *Avf b. Mâlik (r.a.)* daha uzun bir metinle 3993 No. Hadisi *Enes b. Malik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü's- Sünne, Babu Şerhi's- Sünne'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan *Hz. Muaviye b. Ebu Süfyan*'dan tahriç etmiştir.

(43) *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebavü'l- İlmi, 16. Babu Ma Câe fi'l- Ahzi fi's- Sünneti vectinabi'l- Bid'ati'de 2679 ile *İbn Amr İbn Avfi'l- Müzeni*'den 2680 No. ile *Enes b. Malik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce*, Sünen. Mukaddime, 15. Babu Men Ahya Sünneten Kad Ümiytet'de *Avfü'l- Müzenî*'den rivayeti 209 ve 210 No.lu metinlerle tahriç etmiştir.

(44) 43 No.lu tahrice bakılabilir.

— Ey Eba Abdurrahman! Biz Kur'ân-ı Kerim'de korku namazı ile, hazar halinde kılınan namazı gördük. Seferî halinde kılınan namazı bulamadık.

Bunun üzerine, *Abdullah b. Ömer (radıyallahu anh)* şöyle buyurdu: *Ey din kardeşim! Allah bize, Muhammed (aleyhisselâm)'ı muhakkak peygamber olarak gönderdi. Biz* (dinî hükümlerin gerçeklerinden) *bir şey bilmeyiz. Biz ancak Resûlullah* (sallallahu aleyhi ve sellem)'*in yaptıklarını gördüğümüz gibi tatbik ederiz.*

Ömer b. Abdülaziz (rahimehullah) şöyle der: "*Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) güzel bir yol açtı. Ondan sonra da* (güzel, güzel) *yollar açtılar. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetiyle ve kendisinden sonrakilerin sünnetleriyle amel etmek, Allah'ın kitabına uygun olarak hareket etmektir. Allah'a ve peygamberine itaat etmek, Allah'ın dinini kuvvetleştirmektir.* (Ziyade veya noksanlık getirerek) *kimsenin bunu bozmaya,* (başkasını güzel görmekle de) *onu değiştirmeye hakkı yoktur. Bunlara muhalif olan kimsenin görüşü ile amel etmek câiz değildir. Resûlullah'ın ve ondan sonra gelen sahabelerin sünnetlerine uyanlar hidayete ulaşmışlardır. Bunlardan kim yardım isterse, yardım görmüştür. Kim sünnetlere muhalefet eder, onlarla amel etmez, mü'minlerin yolundan başka bir yol tutarsa, Allah* (c.c.) *o kimseyi, sapıklıktan uhdesine aldığı hususları yaptırır, onu cehennemine atar. Gidilecek yer olarak cehennem en kötü yerdir.*" (46).

Hasan b. Ebu'l- Hasan (rahimehullah) der ki:

"*Sünnetle yapılan az bir amel, bid'at olarak yapılan çok amelden hayırlıdır.*"

İbn Şihab şöyle der: "*İlim ehli olan birçok kimselerden bize ulaşmıştır. Derler ki: Sünneti yerine getirmek, her türlü felâketten kurtuluştur.*" (47).

Hz. Ömer b. el- Hattab (radıyallahu anh) valilerine gönderdiği genelgede, şunları emretmiştir:

Hadîsleri öğrenmek (öğretmek), *farzları* (olmayanlardan) *ayırt etmek ve yahud* (miras ilmini) *öğrenmek, lûgat* (Nahiv, Sarf, Maani, Beyan, Bedi,) *gibi Kur'ân'ı ve hadîsi anlamak için gerekli olan ilimleri öğrenmek,* (ve insanlara öğretmek) (48). (Ve devamla şöyle buyurmuştur):

---

(46) El-İlkai, *Ebu'l- Kâsım Hibetullah b. Hasan b. Mansur, Taberi,* Kitabü's- Sünen'inde tahriç etti diye *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil Shf. 61'de kaydetmiştir.

(47) 46 No.lu tahriçde anılan kaynağa bakılmalıdır.

(48) *İmam Said b. Mansur* Sünen'inde tahriç etmiştir diyerek, *İmam Süyûtî* Menahil Shf. 61'de kaydetmiştir.

— *İnsanlar sizinle Kur'ân'ın* (âyetlerinin zahiri mânâlarında, mücmel olanlarda) *anlamında sizlerle mücadele ediyorlar. Siz onları hadîslerle ilzam ediniz. Zira hadîsleri bilenler, Allah'ın kitabını en iyi bilenlerdir* (49).

Yine Hz. Ömer (radıyallahu anh)'in, *Zilhüleyfe*'de iki rek'at namaz kıldığı zaman şöyle dediği rivayet edilir:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)'in yaptığını, gördüğüm gibi yapıyorum* (50).

Hz. Ali'den *(radıyallahu anh)* rivayet edilmiştir: *Hacc-ı Kıran yaptığı zaman kendisine Hz. Osman (radıyallahu anh)* demiştir ki:

— *Sen biliyorsun ki, ben insanları, Hacc-ı Kıran ve Temettu'den men'ediyorum; sen ise, benim emrime muhalefet ederek, Hacc-ı Kıran ve Temettu'u yapıyorsun.*

Hz. Ali, (radıyallahu anh) Hz. Osman'a şöyle der:

— *İnsanlardan birinin sözü ile, ben Resûlullah* (sallallahu aleyhi ve sellem)'*in sünnetini terkedenlerden değilim* (51).

Yine *Hz. Ali*'den *(radıyallahu anh)* rivayet edilmiştir. Der ki:

— *Uyanın! Ben peygamber değilim. Bana vahiy de gelmemiştir. Lâkin ben Allahü Teâlâ'nın kitabı ve peygamberi Muhammed Mustafa* (sallallahu aleyhi ve sellem)'*in sünnetiyle kudretim yettiği kadar amel ederim* (52).

İbn Mes'ud (radıyallahu anh) der ki:

— *Sünneti alıp onunla amel etmek, bid'at için ictihad etmekten daha hayırlıdır* (53).

---

(49) *İmam Dârimi*, Sünen'inde tahriç ettiğini, *İmam Süyûtî*, Menahilü's- Safa Shf. 61'de kaydetmiştir.

(50) *İmam Müslim*, 6. Kitabü's-Salâti'l-Müsafiriyne ve kasriha. 1. Babu Salâti'l- Musafiriyne, Hadis No. 13 (692) de *Cübeyr b. Nüfeyr Şürahbil b. Sımt*'dan *Hz. Ömerü'l- Faruk (r.a.)* kavl ve fiilini rivayet etmektedir: Şifa müellifinin kitabına aldığı ibarede *Hz. Ömer*'in "Esnau" dediğini kaydediyorsa da *Müslim*'de daha doğru olarak "Ef'alu" şeklinde tesbit ve rivayet edilmiştir.

(51) *İmam Müslim*, Sahih. 15. Kitabü'l- Hacci, 23. Babu Cevazi't- Temettu'da 158 (1223) No. ile *Abdullah b. Şakik*'den rivayeti tahriç ve tesbit etmiştir.

(52) *İmam Buhari*, Sahih. Kitabü'l- Hacc, Babu't- Temettui ve'l- Akrani ve'l- Efradi bi'l- Hacci ve Feshi'l- Hacci "Limen lem yekün maahü Hedyün" de *Mervan b. El- Hakem*'den aynı hadiseyi rivayet etmiş ve bu rivayeti tahriç ile tesbit etmiştir. Ancak *İmam Buharî*'nin tahriç ettiği metinde "Uyanın, ben Peygamber değilim... Lâkin ben" kısmı yoktur. *İmam Nesaî*, Sünen. Kitabü'l- Hacci, Babu'l- Kıran'da aynen *Buharî*'nin rivayet ettiği sahabiden rivayeti tesbit ve tahriç etmiştir.

(53) *İmam Dârimî*'nin Sünen'inde bunu tahriç ettiğini *İmam Taberanî*'nin Mu'cemü'l- Kebir'inde yine ondan tahriç ettiğini ve ayrı *El-İlkaî*'nin Kitabü's- Sünen'inde *Ebu'd- Derda (r.a.)*'dan da bunu rivayet ettiğini, *İmam Süyûtî*, Menahilü's- Safa Shf. 61'de kaydetmiştir.

İbn Ömer (radıyallahu anh) de şöyle der: *Seferi namaz iki rek'attır. Kim sünnete muhalefet ederse kâfirdir* (54).

Ubeyd b. Kâ'b (radıyallahu anh) der ki:

— (İtaat) *yolunu, şeriata uymayı benimseyiniz. Zira, yeryüzünde Allah'ın kullarından, Allah'ın yolu, Resûlullah'ın sünneti üzere bulunan hiçbir kul yoktur ki, huzur-u kalb ile Allah'ı zikretsin ve Allah korkusundan gözlerinden yaş akıtsın da, Allah onu ebediyyen azablandırsın...*

Yine, yeryüzünde Allah'ın kullarından Allah yolunda ve Resûlullah'ın sünneti üzere olup, Allah'ı zikrederek, Allah korkusundan vücudu ürperen kimsenin hali, tıpkı yaprakları kuruyan ve şiddetli rüzgârın esmesiyle etkilenip yere dökülüp serpilen ağacın haline benzer. Ağaçtan yapraklar döküldüğü gibi, onun da günahları yok olup gider.

Şüphesiz, Allah'ın yolu ve Resûlullah'ın sünneti üzere bulunmak, Allah yolu ve Resûlullah'ın sünnetine muhalif olarak ictihad etmekten, bid'ata uymaktan daha hayırlıdır. Düşünün, amelleriniz — eğer ictihad ile ise — peygamberlerin şeriatı ve onların yolları üzere olmasına dikkat ediniz (55).

Ömer b. Abdülaziz'in valilerinden bazısı; kendisine, şehirlerinin durumunu ve hırsızlık olaylarının çoğaldığını ihtiva eden yazı yazdılar. Kendisine, hırsızları, yaptıkları işleri bildirecek mücerred alâmetlerle cezalandıralım mı, yoksa, "*İnkâr edene yemin etmesi, iddia edene delil getirmesi gerektiğini*" beyan eden hadîs-i şerifle amel ederek inkâr edenlerden yemin etmelerini talep mi edelim? diye sordular. *Ömer b. Abdülaziz* onlara şöyle cevap verir:

"*Onlara* (inkâr ettiklerinde) *delil getirmelerini emrederek sünnetin emrettiği şekilde muamele ediniz. Eğer bununla onlar ıslah olmazlarsa, Allah onları ıslah etmesin.*"

Allahü Teâlâ'nın:

"Sonra bir şey hakkında çekiştiniz mi, hemen onu Allah'a ve Resûlüne arzediniz." (56).

meâlindeki âyet-i kerime hakkında, Allah'ın kitabına ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) sünnetine arzediniz dediği, Atâ'dan, rivayet edilir (56a).

---

(54) *İmam Abd b. Humeyd.* Müsned'inde sahih bir senedle rivayeti tesbit ve tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahilü's- Safa Shf. 61'de kaydetmiştir.

(55) *İmam Ebu'l- Kâsım, İsmail b. Muhammed b. el- Fadl b. Ali, El- Kureyşi, Et- Talhî, İsfahanî*'nin Et- Tergib ve't- Terhib'inde bu eseri sahabeyi tahriç etmiş olduğunu *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahilü's- Safa Shf. 61'de kaydetmiştir. Ayrıca *İmam Ebu'l- Kâsım İlkaî*'nin Sünen'inde tahriç ettiğini de kaydetmiştir.

(56) Nisa Sûresi, âyet: 59.

(56a) *İmam Atâ b. Ebi Rebah*'ın Nisa sûresinin 59'uncu âyetinin tefsirinde *Ömer b. Abdülaziz (r.h.)*'ın bu emrinden bahsettiğini Şifa müellifi tesbit ve eserinde zikretmiştir.

İmam Şafiî de şöyle der:

— *Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) sünnetine tabi olmaktan başka bir yol yoktur* (57).

Hz. Ömer (radıyallahu anh) Hacer-i Esved'e bakarak şöyle dedi:

— *Sen bir taşsın. Ne fayda sağlarsın, ne de zarar verirsin. Eğer ben Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in seni öptüğünü görmemiş olsaydım, seni öpmezdim.* Böyle dedi ve sonra taşı öptü (58).

Abdullah b. Ömer, devesini bir yerin etrafında döndürürken görüldü. Kendisine yapmış olduğu bu işten sorulunca:

— *Bilmem, ancak ben Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) böyle yaptığını gördüğüm için yaptım,* diye cevap verdi (59).

Ebu Osman el- Hirriy (60) der ki:

— *Kim söz ve fiil olarak sünnet-i seniyyeyi kendisine âmir ve hâkim kılarsa, o kimse hikmet söyler. Kim ki, kendine hevâ ve hevesini hâkim kılarsa, o kimse bid'at söyler.*

Sehl et- Tüsterî de şöyle diyor:

— *Mezhebimizin esasları üçtür:*

A— *Zahiri amellerde ve batıni hallerde Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) uymak.*

B— *Helâl yemek.*

C— *Bütün amellerdeki niyette ihlâslı olmak.*

Allahü Teâlâ'nın:

"...Onu da iyi amel yükseltir." (61),

meâlindeki âyetin tefsirinde amel-i salihin Resûlullah'a uyulma olduğu kaydedilir.

Ahmed b. Hanbel'den rivayet edilir, der ki:

— Bir gün bir topluluk ile bulunuyordum. Onlar soyunup suya girdiler ben ise;

---

(57) Sahibü'l- Mezheb, *İmam Şafiî (r.h.)*'ın bu kelâmını hangi eserinde söylediğini, *Süyûtî ve Hafacî* zikretmemişlerdir.

(58) *İmam Buhari*, Sahih, 25, Kitabü'l- Hacci: Babü Mâzükire fi'l- Haceri'l- Esvedi'de, *İmam Müslim*, Sahih, 15, Kitabü'l- Hacci: 41, Babu İstihbabi Takbile'l- Haceri'l- Esvedi fi't- Tavafi'de 248 (1270) No. da, *Sâlim b. Ömer (r.anhüma)*'dan 249 (...) da 250 (...) de 251 (...) de 252 (...) değişik rivayet tariklerine ait metinleri tahriç etmiştir.

(59) *Abdullah b. Ömer (r.anhüma)*'dan *İmam Ahmed b. Hanbel ve İmam Bezzar* Müsned'lerinde tahriç ettiler diye *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahilü's- Safa Sh. 62'de kaydetmiştir.

(60) *Ebu Osman el- Hirriy:* Zamanının Nişabur'da Sofiyyenin şeyhi olan *Ebu Osman Saîd b. İsmail* adındaki zattır. *Şah Kirmani*'ye *Yahya b. Muazzü'r- Razîye* sohbet ve mülazemette bulunarak tasavvufta derece-i kemale ulaşmıştır. H. 298'de irtihâl eylemiştir.

(61) Fatır Sûresi, âyet: 10.

"Kim Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorsa hamama peştemalsız girmesin" hadîsi ile amel ederek soyunmadım.

O gece (rüyamda) birinin bana şöyle dediğini gördüm:

— Ey Ahmed, müjdeler olsun! Zira Allah sünnetle amel ettiğin için seni bağışladı. Seni imam kıldı. Sana insanlar tabi olurlar.

Ben:

— Sen kimsin, dedim.

O:

— **Cebrail'im diye cevap verdi** (61a).

BÖLÜM
RESÛLULLAH'IN (s.a.v.) EMRİNE MUHALEFET ETMEK, ONUN SÜNNETİNİ BOZMAK VE DEĞİŞTİRMEK, SAPIKLIKTIR VE BU MUHALEFETTEN DOLAYI (DÜNYADA) ALLAH'IN YARDIMINDAN MAHRUMİYETLE (ÂHİRETTE İSE) ALLAH'IN AZABI İLE VAİD OLUNMUŞTUR

Yüce olan Allah buyuruyor ki:

— **Peygamberin çağırışını, aranızda birbirinizi çağırış gibi tutmayın. İçinizden birbirini siper edip sıvışıp kaytaranları Allah muhakkak biliyor. Bunun için, Peygamberin emrine aykırı hareket edenler, başlarına bir belâ inmekten, yahut kendilerine acıklı bir azap isabet etmekten sakınsınlar** (62).

— **Her kim de, kendisine doğru yol apaçık belli olduktan sonra, peygambere aykırı harekette bulunur ve mü'minlerin yolundan başkasına uyar giderse, onu, döndüğü sapıklıkta bırakırız. Âhirette de kendisini cehenneme koyarız ki, O ne kötü bir dönüş yeridir** (63).

Ebu Muhammed Abdullah b. Ebu Ca'fer, Abdurrahman b. Attab, Ebu el- Kasım, Hatım b. Muhammed, Ebu el-Hüseyn b. Mesrur ed- Debbağ, Ahmed b. Ebu Süleyman Suhnun b. Said, Ebu el- Kasım, Alâ b. Abdurrahman da *Malik*, (o da) babasından;

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'den rivayet edilmiştir.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir gün (Medine'deki) mezarlığa gitti. Ümmetinin sıfatı hakkındaki hadîsi zikretti. Hadîs-i şerifte şu sözler vardı:

(61a) *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabü'l- Edeb, 43, Babü Ma Câe fi Duhuli'l- Hammami'de 2802 No. ile *Cabir (r.a.)*'dan hadis metnini rivayet etmiştir.

(62) Nûr Sûresi, âyet; 63.

(63) Nisa Sûresi, âyet; 115.

— **Yemin ederim ki, birçok insanlar** (âhirette), **başı boş olan hayvanın sudan uzaklaştığı gibi, benim havz-ı kevserimden uzaklaşırlar.** (O benim ashabımdan sanarak) **onları çağırırım ve şöyle derim: Uyanın gelin** (buraya yönelin), **uyanın gelin, uyanın** (buraya) **gelin.**

(Onları benim havz-ı kevserimden uzaklaştıranlar) derler:

— **Onlar senden sonra dinlerini değiştirdiler.**

Bunun üzerine:

— **Kahrolsun cehennemlikler, kahrolsun cehennemlikler, kahrolsun cehennemlikler,** diye buyurdu (64).

Enes (radıyallahu anh)'den rivayet etmiştir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu:

— **Benim sünnetimden yüz çevirenler, benden** (benim ümmetimden) **değildir** (65).

— **Kitap ve sünnette bulunmayanı bizim dinimize kim sokarsa, o red olunmuştur** (66).

İbn Ebu Rafi babasından rivayet etmiştir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu:

— **Sizden birini koltuğunda otururken bulmam ki, kendisine biri gelip emrettiğim hususlardan bir emrimi, yahut nehyettiğimi kendisine tebliğ**

---

(64) *İmam Müslim*, Sahih. 2. Kitabü't- Tahareti, 12. Babu İstihbabü itâleti'l-Gırreti ve't- Tahcîl fi'l-Vuzu'i'de 39 (249) No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)* rivayeti tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce*, Sünen. 37. Kitabü'z-Zühdi 36. Babu Zikri'l- Havzî'de 4306 No.lu metni *Ebu Hüreyre (r.a.)* tahriç etmiştir.

(65) *İmam Buharî*, Sahih. 67. Kitabü'n- Nikah. 1. Babü't- Tergibi fi'n- Nikahi *Enes b. Malik (r.a.)* *İmam Müslim*, Sahih. 16. Kitabü'n- Nikahi: (1) Babu İstihbabi'n- Nikâhi limen tâkate Nefsuhu ileyhi ve Vecede Me'uneten, v'eştigalü men a'ceze ani'l- Meuni bi's- Savmi'de, yine *Enes b. Malik (r.a.)*'dan rivayeti 5 (1401) No.lu metinle tahriç etmiştir. *İmam Nesaî*, Sünen. Kitabü'n- Nikahi, Babü'n- Nehyi ani't- Tebettüli'de, yine *Enes b. Mâlik (r.a.)* daha tafsilâtlı bir metin rivayetini tahriç etmiştir.

(66) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l- İ'tisam: Babün İza İctehede'l- Âmilü evi'l- Hâkimü fe ahtaa Hılafe'r-Resuli min gayri ilmin fe Hükmühü merdudun; li kavli'n- Nebiyyi (s.a.v.) "Men Âmile amelen Leyse aleyhi emrünâ fe Hüve Reddün" şekliyle tâlikan rivayet etmiştir. Ayrıca, Kitabü'l- Büyu Babü'n- Neceş'de aynı rivayeti tesbit ve tahriç etmiştir. Kitabü's- Sulh: Babu İza İstalahu alâ Sulhi Cevrin fe's-Sulhü Merdudûn'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan Şifa metnindeki metnin rivayetini tahriç etmiştir. *Müslim*, Sahih. 30. Kitabü'l- Akziyeti, 8. Babu Nakzi'l-Ahkami'l- Batıleti ve Reddi Muhdesati'l-Umuri'da 17 (1718) No. de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan 18 (...) No ile yine *Hz. Âişe*'den rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü's- Sünneti, Babün fi Lüzumi's-Sünne'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan rivayeti tesbit ve tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce*, Sünen. El- Mukaddime. 2. Babü Tâ'zimi Hadîse *Resûlillahi (s.a.v.)* ve't- Taglizi âlâ men Â'razahu'da N.12 ile *Hz. Âişe (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir.

etsin de ben bilmem, biz Allah'ın kitabında bulduğumuza uyarız demesin (67).

(Râvi Ebu Davud, Tirmizî ve Hâkim) Mikdam'dan rivayet ettikleri hadîste şu ziyadeyi zikrettiler:

Uyanın, Allah'ın Resûlünün haram kıldığı şey, Allah'ın haram kıldığı şey gibidir.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e, (bir hayvan) sırtında kitap getirilince şöyle buyurdu:

— Kendi peygamberlerinden başkasına ve yahut kendilerine gönderilen kitaptan başka kitaba meyledip kendi peygamber ve kitaplarından yüz çevirmeleri bir kavmin aptallığına ve cahilliğine yeter de artar.

Bunun üzerine şu âyet-i celîle nâzil oldu:

— Sana indirdiğim bu Kur'ân, o mucize isteyenlere karşı okunup dururken, kendilerine kâfi gelmedi mi? Şüphesiz ki, Kur'ân'da, iman edecek bir millet için büyük bir rahmet ve bir öğüt var (68), (68a).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— Söze dalıp konuşanlar helâk oldu (69).

Ebu Bekir (radıyallahu anh) şöyle buyurmuştur:

— Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) yaptıklarından hiç birini terk etmedim. Hepsini işledim. Eğer Resûlullah'ın sünnetini terk edersem, hak ve hidayetten sapıtmamdan korkarım (70).

---

(67) Tahrici 30 No.lu dipnotta geçti. Oraya bakıla.

(68) Ankebût Sûresi, âyet; 51.

(68a) *İmam Dârimî*'nin Sünen'inde. *İbn.Ebi Hatem*'in Tefsir'inde *Yahya b. Câ'de*'den bu âyetin nüzul sebebinde bu hadîsin rivayetini tahriç ettiklerini *İmam Süyûtî*, Menahilü's- Safa Shf. 63'de kaydetmiştir.

(69) *İmam Müslim*, Sahih. 47. Kitabü'l- İlmi, 4.Babu Heleke'l- Mütenatliune'de 7 (2670) No. ile *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)* rivayeti tahriç eylemiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen, Kitabü's- Sünne: Babu Lüzumi's-Sünneti'de yine *Abdullah b.Mes'ud (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir.

(70) *İnam Buharî*, Sahih. Kitabü'l- Hûms: 1'inci Bab'ta *Hz. Âişe (r.a.)* babası *Hz. Ebu Bekir (r.a.)*'dan haber vererek böyle dediğini *Buharî* tahriç etmiştir. *İmam Müslim*, Sahih. 33. Kitabü'l- Cihad ve's-Siyeri, 16. Babü Kavli'n- Nebiyyi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*. "Lâ Nûrisü Mâ Terekna fe Hüve Sadakatün" de 54 (...) *Hz. Âişe (radıyallahu anha)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü'l-Haraci ve'l- Feyy ve'l- İmareti. Babün fi Safaya Resûlillahi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mine'l- Emval de yine *Hz. Âişe (r.a.)* rivayeti tahriç etmiştir.

İKİNCİ BAB

RESÛLULLAH (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'İ SEVMENİN GEREKLİ OLDUĞU

— Ey Habibim, o hicreti terk edenlere de ki: "— Babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, karılarınız, soylarınız, kazandığınız mallar, geçersiz olmasından korktuğunuz bir ticaret, hoşunuza giden meskenler, size Allah ve Resûlünden ve onun yolunda cihaddan daha sevgili ise artık Allah'ın emri (azabı) **gelinceye kadar bekleyin. Allah fasıklar topluluğunu hidayete erdirmez** (71).

Bu kadar (tehdid), Resûlullah'ı sevmenin gerekli olduğuna, vacib olmasının kesinliğine, kadrinin yüceliğine ve Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buna müstahak olduğuna, teşvik, tenbih, hüccet ve delil bakımından kâfidir. Çünkü, Allahü Teâlâ:

"**Artık Allah'ın emri** (azabı) **gelinceye kadar bekleyin.**" sözü ile.

Malı, akrabası, çoluk çocuğu kendisine Allah ve Resûlünden daha sevimli olanların halinin çirkin olduğunu, onlara azap vereceğini beyan buyurdu.

Sonra âyet-i kerimenin sonu ile onların fasık olduklarını ve sapıklardan olup Allah'ın hidayetine ulaşamadıklarını bildirdi. (Musannif der ki):

Ebu Ali el- Gassani, bu hadîsi birçok hadîsçiye okudum;

Sirac b. Abdullah el- Kadı, Ebu Muhammed el- Esıyli el- Merveziy, Ebu Abdullah Muhammed b. Yusuf, Muhammed b. İsmail Ya'kub b. İbrahim, Abdülaziz b. Suhayb'den İbn Uleyye (senediyle);

Enes'den rivayet edilmiştir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

— Hiçbiriniz, ben ona, evladından da, pederinden de ve bütün halkdan daha sevgili olmadıkça iman etmiş olmaz (72).

---

(71) Tevbe Sûresi, âyet: 24.

(72) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l-İyman; 8.Hubbu'r-Resûli *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mine'l-İymani'de *Enes b. Mâlik (r.a.)*'dan. *İmam Müslim*, Sahih. 1.Kitabü'l-İyman. 16 Babü Vücubi Mahabbeti Resûlillahi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ekserü mine'l- Ehli ve'l- Veledi ve'l- Validi ve'n- Nâsi ecmain ve ıtlaku ademe'l- İymani alâ men lem Yuhibbihu hazihi'l- Mahabbeti'de 69 (44) ve 70 (...) ile tahriç etmiştir. *İmam Nesaî*, Kitabü'l- İyman Babu Âlemeti'l- İyman'da hadîsi kendi usûlünce rivayet tarikleriyle tahriç ve cemeylemişlerdir. *İmam İbn Mâce*, Sünen. El- Mukaddime 9. Babün fi'l- İyman'da 66, 67, No. ile tahriç etmiştir.

Böyle bir hadîs *Ebu Hüreyre*'den de rivayet edilmiştir (73).

Enes (radıyallahu anh) Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

— **Kimde üç** (haslet) **bulunursa, imanın tadını tatmış olur.**

1— Allah ile Allah'ın peygamberi, kendisine Allah ve peygamberden maadasından daha sevgili olmak,

2— Sevdiği kimseyi, sırf Allah için sevmek,

3— (Allah'ın onu küfürden kurtarmasından sonra) **tekrar küfre dönmekten, ateşe atılacakmışcasına korkup hoşlanmamak** (74).

Ömer b. el-Hattab'dan, Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle dediği rivayet edilir:

— **Allah'a yeminle söylerim ki,** (ya Resûlallah) **canım hariç, bana her şeyden sevgilisin.**

Bunun üzerine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurur:

— **Ben kendisine canından daha sevgili olmadıkça, sizden biriniz asla iman etmiş olmaz.**

Hz. Ömer (radıyallahu anh):

— *Sana Kur'ân'ı gönderen Allah'a yemin ederim ki, sen bana canımdan daha sevgilisin.* Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem):*

—**Ey Ömer şimdi** (tamam), buyurdu (75).

Sehl b. Abdullah (rahimehullah) der ki:

— *Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) emir ve hükümlerini bütün işlerinde tatbik etmeyip, kendi nefsinin isteğine göre hareket ederse, o kimse Resûlullah'ın sünnetinin tadını tadamaz. Çünkü Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) buyuruyor ki:*

— **Sizden biriniz, ben kendisine kendi canından daha sevgili olmadıkça iman etmiş olmaz** (76).

---

(73) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l- İyman. Babü Hubbi'r- Resûli (s.a.v.) Mine'l- İyman'da *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan.

(74) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l-İyman. Babu Halaveti'l-İyman'da *Enes b. Mâlik (r.a.)*'dan. *İmam Müslim*, Sahih. 1. Kitabü'l- İyman: 15. Babu Beyani Hisâlin Men İttasafe bi-hinne Vecede Halavete'l-İyman'da 67 (43) 68 (...) No. da *Enes (r.a.)*'dan hadîs-i şerifi tahriç eylemiştir.

(75) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabu'l- Eyman ve'n- Nüzûr, Babu Keyfe Kânet. Yemiynü'n- Nebiyyi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de *Hişam b. Abdullah (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir. Ayrıca aynı metni *Yahya b. Süleyman* tariki ile yine *Hişam b. Abdullah*'dan Kitabü'l- Menakıb, Babu Menakıbe *Ömer (r.a.)*'dan da tahriç eylemiştir.

(76) 74 ve 73 No.lu tahriçlere bakılmalıdır.

BÖLÜM
RESÛLULLAH'I (s.a.v.) SEVMENİN KARŞILIĞI OLAN SEVABI BEYAN EDER

Hocam, Ebu Muhammed b. Attab; Ebu Kâsım Hatim b. Muhammed, Ebu'l- Hüseyin Ali b. Halef, Ebu Zeyd el- Merveziy, Muhammed b. İsmail, Abdan, Amr b.Mürve'den, Ebu Şû'be Sâlim b. Ebu Câ'd tarikiyle *ENES'*-den rivayet edilmiştir.

Adamın biri Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e gelerek şöyle dedi:

— Ey Allah'ın Resûlü! Kıyamet ne zaman (kopacaktır)?

Resûlullah:

— **Kıyamet için hazırlanmadın,** buyurdu.

Adam:

— Evet ben çok namaz kılmak, oruç tutmak ve sadaka vermekle kıyamet için hazırlanmadım. Fakat ben Allah'ı ve O'nun Resûlünü seviyorum.

Bunun üzerine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu:

— **Sen, sevdiğin kimse ile berabersin** (77).

Safvan b. Kudame (78)'den rivayet edilmiştir, der ki:

— *Ben Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) hicret ettim. Kendisine giderek dedim ki: Ya Resûlallah! Elini ver, sana biat edeyim. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bana* (mübarek) *elini verdi. Hemen ben, ey Allah'ın Resûlü ben seni seviyorum,* dedim.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem):*

— **Kişi sevdiği ile beraberdir,** buyurdu (79).

---

(77) *İmam Buharî,* Sahih. Kitabü Fadaile's- Sahabe. Babu Menakıbe *Ömer b. Hattab (r.a.)* de *Enes b. Mâlik (r.a.)*'dan. *İmam Buharî,* Sahih. Kitabü'l-Edeb; Babu Mâ Cae fi Kavli'r-Resuli Veyleke'de yine *Enes (r.a.)*'dan, ayrıca Kitabü'l- Edeb, Babu Alâmeti Hubbi'l-lahi azze ve celle li Kavlihi Teâlâ "İn küntüm Tuhibbunellahe ila ahiri'l-Aye..."'ni tefsiri saadedinde üç ayrı metin tahriç etmiş. Ayrıca Şifa müellifi *Kaadı Iyaz* merhumun istişhad ettiği metni de *Sâlim b. Ebi'l- Câ'd* tariki ile *Enes (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *Tirmizî,* Ebvabü'z- Zühd; 50. Babu Ma Cae Enne'l- Mer'e Maa Men Ehabbe. Hadis no. 2386 ve 2387'de *Enes b. Mâlik (r.a.)*'dan.

(78) Safvan b. Kudame; sahabîdir. Bu hadîsi *İbn Hacer İsabel*'de 4058 No.lu Tercüme-i Hal'inde tahriç etmiştir.

(79) *İmam Tirmizî,* Sünen. Ebvabü'z- Zühd. 50. Babu Ma Cae Enne'l- Mer'e Maa Men Ehabbe: Hadis No. 2388'de *Safvan b. Assal (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir. Ayrıca; *İmam Tirmizî,* Kitabu't-Tahare. 71. Babu'l-Meshi ale'l-Huffeyni li'l-Müsafiri ve'l- Mukıymi'de 96 No. ile ve Hennad tariki ile *Safvan b. Assali'l- Murâdî*'den rivayeti tesbit etmiştir. Sünen-i *Tirmizî*'yi muhakkıkâne bir surette

Bu hadîs, Resûlullah'dan, *Abdullah b. Mes'ud, Ebu Musa, Enes, Ebu Zer (radıyallahu anhüm ecmain)*'den de rivayet edilmiştir.

Hz. Ali (kerremallahü vechehu)'den rivayet edilmiştir.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem), Hasan ile Hüseyn*'in ellerinden tutarak şöyle buyurdu:

— **Kim beni severse ve bunları, babalarını ve analarını severse, o kimse kıyamette** (cennette) **benim yanımda olur** (80).

Rivayet edilir ki;

Bir adam Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gelerek sordu:

— *Ey Allah'ın Resûlü! Yemin ederim ki, sen bana ailemden, malımdan daha sevgilisin. Ben seni hatırlarım. Gelip sana bakmadan sabredip duramam. Ben senin ve benim ölümümü hatırladım ve anladım ki, sen cennete girdiğin vakit peygamberlerle beraber olursun.* (Nasip olup da) *ben cennete girersem seni göremem.* (Çünkü peygamber olmayanlardan herhangi biri peygamberlerin yanında bulunamaz. Böylece seni görmekten mahrum olurum.)

Bunun üzerine Allahü Teâlâ şu âyet-i celîleyi gönderdi:

— **Allah'a ve peygambere itaat edenler, işte bunlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerle, sıddıklarla, şehidlerle ve iyi kimselerle beraberdirler. Bunlarsa ne güzel birer arkadaş** (81).

Resûlullah adamı çağırdı ve âyet-i kerimeyi ona okudu (82).

Başka bir hadîs-i şerifte şöyle varid olmuştur:

Adamın biri Resûlullah'ın (s.a.v.) **yanında oturup**, (devamlı olarak) **hiç gözünü yummadan, Resûlullah'a** (s.a.v.) **bakıyordu.**

Bunun üzerine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona şöyle buyurdu:

---

neşrederken Rahmet-i Rahmana göçen *Ahmed Şakir* merhum *İmam İbn Hacer*'in Telhısü'l- Habîr C.2, Shf. 365'den "Hadisü *Safvan b. Assali Emerna Resûlillahi (sallallahu aleyhi ve sellem)* İza Künna Müsâfiriyne ve Seferen La Nenzeu Hufafena.... ilâ Ahir. Revahu's- Şafiî ve *Ahmed* ve'n- Nesai ve *İbn Mâce* ve *İbn Huzeyme* ve *İbn Hibban.*" kaydını *Tirmizi*'ye nakletmiştir. *İmam Tirmizi. Safvan* hadîsini ayrıca: Ebvabü'd- Daavati 102. Babu Ma Cae fi Fadli't- Tevbeti ve'l- İstigfari min rahmetillahi li İbâaihi'de 3529 No.lu metinler ile de tahriç ve tesbit eylemiştir. *İmam İbn Mâce*, Sünen. 36. Kitabü'l- Fiten. 32. Babu Tului'ş-Şemsi min Magribiha'da 4070 No.lu metni *Safvan b Assali*'den tahriç etmiştir. *İmam Nesaî*, Sünen. Kitabü't- Tahare, Babu'l- Tevkiti fi'l- Meshi âle'l- Huffeyni li'l- Musafiri'de *Safvan b. Assali (r.a.)* hadîs-i şerifin konusu ile ilgili kısmını tahriç eylemiştir.

(80) *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l- Menakıb. Babü (Südde'l- Ebvabü illa Babu Aliyyin'de 3734 No.lu metni *İmam Ali (kerremallahü vechehu)*'dan tahriç etmiştir.

(81) Nisa Sûresi, âyet; 69.

(82) *Taberanî, İbn Merdeveyh, Hz. Âişe* ve *İbn Abbas*'tan rivayet etmişlerdir.

— Ne oluyor, sana?

Adam:

— *Anam, babam sana feda olsun,* (dünyada) *sana bakmakla faydalanıyorum. Kıyamet günü olduğu vakit, Allahü Teâlâ,* (sana verdiği üstünlük ile) *seni yüksek dereceye kaldırır.*

Bunun üzerine, Allahü Teâlâ az önce geçen âyet-i kerimeyi gönderdi.

Enes (radıyallahu anh)'den rivayet edilen hadîs-i şerifte Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu:

— Kim beni severse, o kimse cennette benimle beraberdir (83).

BÖLÜM
(SAHABE VE TABİİNDEN) SELEFTEN (VE HALEFTEN OLAN) İMAMLARDAN, RESÛLULLAH'A (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) OLAN SEVGİLERİ, ONU GÖRMEYE OLAN İŞTİYAKLARINDAN RİVAYET EDİLEN HUSUSLAR

Kadı Eş- Şehid, Uzriy, Er- Razi, El- Culüdi, İbn Süfyan, Müslim, Kuteybe, Yakub b. Abdurrahman, Sehl'den, (o da) *babasından* (bu senedle);

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'den rivayet edilmiştir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuştur ki:

— Ümmetimden beni en çok seven kimseler o kimselerdir ki, onlar benden sonra bulunurlar ve onlardan biri, beni ailesi ve malı yerinde görmesini arzular (84).

Aynı hadîs *Ebu Zer*'den rivayet edilmiştir. *Hz. Ömer*'in *(radıyallahu anh)* Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e *"Allah'a yemin ederim ki, sen bana bedenimdeki ruhumdan daha sevgilisin"* sözü de geçti. Buna benzer hususların sahabelerden rivayet edildiği geçen bölümde zikredilmiştir.

Amr b. As'ın *"Resûlullah*'dan *(sallallahu aleyhi ve sellem) başka bana sevgili olan bir kimse yoktur."* dediği rivayet edilir.

Abde binti Halid b. Ma'dan (radıyallahu anh)'dan rivayet edilmiştir. Dedi ki:

---

(83) *İmamı Kıvamüddin Ebu'l- Kâsım İsmail b. Muhammed el- Kureyşi el- İsfahanî.* "Tergibü't- Terhib" adlı eserinde *Enes (r.a.)*'dan tahriç etti diye *İmamı Süyûtî* Menahilü's- Safa Shf. 63'de kaydetmiştir.

(84) *İmam Müslim*, Sahih. 51. Kitabü'l- Cenneti ve Sıfatı Naiymiha ve Ehliha; Babu Fiymen Yeveddü Rü'yeten Nebiyyi (s.a.v.) bi ehli ve Malihi'de 12 (2832) No. ile tahriç etmiştir.

Halid yatağına girmezdi ki, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) ve ensar ve muhacirinden ashabına olan sevgi ve iştiyakını yad etmesin. Onları isimleriyle zikrederek şöyle derdi:

— *Onlar benim aslım ve neslimdir. Kalbim onlara meyl ediyor. Onlara olan şevkım çoğaldı. Ey Rabbim hemen benim ruhumu kabzet.* (Beni rahmetine kavuştur). (Bu sözleri) *uykusu gelip uyuyuncaya kadar söylerdi.*

Hz. Ebu Bekir (radıyallahu anh)'den rivayet edilmiştir. Resûlullah'a dedi ki:

— *Seni gerçek peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, Ebu Talib'in Müslüman olması, onun* (yani babası) *Ebu Kuhafe'nin Müslüman olmasından beni daha çok memnun ederdi. Çünkü Ebu Talib'in Müslüman olması, seni daha çok memnun ederdi* (85).

Bunun benzeri, *Hz. Ömer b. Hattab (radıyallahu anh)*'dan rivayet edilmiştir. *Abbas*'a şöyle dedi:

— *Senin Müslüman olman, Hattab'ın Müslüman olmasından bana daha fazla memnuniyet verir. Çünkü bu, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) daha fazla memnuniyet verir* (86).

İbn İshak'tan rivayet edilmiştir:

Ensardan bir kadının; babası, kardeşi ve kocası, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile beraber Uhud'da savaşırlarken şehid düştüler. (Birçok sahabenin şehit düştüğü, müşrik ve münafıkların da Resûlullah'ın şehit olduğunu yaymaları üzerine) kadın;

— *Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)*'e (ona ne oldu, nasıldır?) dedi.

— Allah'a hamd olsun, Resûlullah iyidir, sıhhat ve afiyettedir, istediğin gibi, diye kadına cevap verilince;

— *Onu bana gösterin, tâ ki ona bakayım* (gözümle göreyim, kalbim mutmain olsun) dedi. Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* görünce:

— "Sen sağ ve selâmette olunca, (baba, kardeş, koca ve başkalarının ölümü gibi) her musibet hafiftir (bana, ağır gelmez)." (87).

Hz. Ali b. Ebu Talib'e (radıyallahu anh):

---

(85) *İmam İbn Asâkir*'in "Dımaşku'ş-Şam Tarihi" adlı eserinde *Abdullah b. Ömer (r.anhüma)*'dan rivayeti tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.).* Menahilü's- Safa Shf. 63'de kaydetmiştir.

(86) *İmam Beyhakî ve Bezzar Abdullah b. Abbas (r.anhüma)*'dan rivayeti tahriç etmişlerdir diye *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahilü's- Safa Shf. 63'de kaydetmişlerdir.

(87) *İmam Beyhakî*'nin *İsmail b. Muhammed b. Saad b. Ebi Vakkas* senediyle mürsel olarak tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahilü's- Safa Shf. 63'de kaydetmiştir.

"Siz Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* nasıl seviyordunuz?" diye sorulunca şöyle cevap verdi:

— *Allah'a yemin ederim ki, Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bize, mallarımızdan, evladımızdan, baba ve analarımızdan,* (susamış olan kimsenin soğuk suya olan arzusundan) *daha sevgili idi.*

Zeyd b. Eslem'den:

Hz. Ömer bir gece, halkı kontrol etmek için dışarı çıkar. Bir evde ışık yandığını görünce eve doğru yürür, bir de bakar ki, bir ihtiyar kadın, şu beytleri söylediği halde yün didikliyor:

Muhammed'in üzerine olsun, iyilerin salât-ü (selâmı).
Ona eyledi temiz ve seçkinler, salât-ü (selâmı).
Sen seher vaktinde, çok ibadet ediyordun.
Ölüm bazen iyileri alıp götürür, kötüleri helâk eder,

Ne olaydı da bilseydim. Ölüm beni sevdiğimle cennette birleştirir mi?

Kadın (sevdiğim) kelimesiyle Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kastediyordu. Bunun üzerine *Hz. Ömer (radıyallahu anh)* olduğu yerde (Resûlullah'a iştiyâkından dolayı) ağlamaya başladı. Bu, uzun kıssanın bir kısmıdır (88).

Rivayet edilir ki, *Abdullah b. Ömer*'in *(radıyallahu anh)* ayağı uyuştu. (Kıpırdatamaz oldu) kendisine şöyle denildi:

"İnsanlardan en fazla sevdiğini yadet, ayağındaki hastalık gider."

Bunun üzerine, "Meded, ey Muhammed!" diye avazı çıktığı kadar bağırdı, derhal ayağı iyileşti (89).

Hz. Bilâl Habeşi'ye *(radıyallahu anh)* ölüm anı gelince, ailesi eyvah, eyvah diye bağırmaya başladı. Bunun üzerine *Hz. Bilâl* de;

— *Oh, oh* (ne mutlu bana) *yarın dostlar Muhammed'e ve onun ashabına kavuşacak.*

Yine rivayet edilir ki, bir kadın Hz. Âişe (radıyallahu anha)'ye;

"Bana Resûlullah'ın kabrini aç" dedi. Bunun üzerine *Âişe (radıyallahu anh) O'na kabr-i Resûlü açtı. Kadın* (Resûlullah'tan uzak kalmasından müteessir olarak) *ağladı. Tâ ki orada vefat etti* (90).

---

(88) *İmam Abdullah b. Mübarek (r.h.)* tarafından "Kitabü'z- Zühd" adlı eserinde tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahilü's- Safa'da Shf. 63'de kaydetmiştir.

(89) *İmam İbnü's- Sünni.* fi Ameli'l- Yevmi ve'l- Leyle'de tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahilü's-Safa Shf. 63'de kaydetmiştir.

(90) Şifa Şârihi *Şihabüddün Hafacî,* "Nesimü'l- Riyaz" adlı şifâ şerhinde C.3, Shf. 398'de "Zekerehu'l-Kuşeyrî (Rahimehullahü teâlâ) ve Mislühu Rüviye An *Huzeyfete'b-ne'l-Yemân (radıyallahu anhüma)* ve Rüviye: Enne İmreeten Kalet Âişete..." diyerek rivayetin Risale-i Kuşeyrî'den nakledildiğini kaydetmiştir. *İmam Süyûtî,* Menahilü's- Safa'da zikretmemiştir.

Mekke kâfirleri, *Zeyd b. ed- Desine*'yi öldürmek için Harem-i Şerif'ten dışarı çıkardılar. *Ebu Süfyan b. Harb* ona şöyle dedi (91):

— Allah için soruyorum, ey Zeyd! Şimdi, boynunun vurulması için senin yerinde Muhammed'in bulunmasını, senin de ailenin yanında olmanı ister miydin?

Bunun üzerine *Zeyd* şu cevabı verir:

— *Allah'a yemin ederim ki, şimdi Muhammed, kendisi bulunduğu yerde* (kemal-i afiyette iken) *ben ailemle otururken* (değil), *O'nun böyle bir musıbetle karşı karşıya kalmasını, ona bir dikenin batmasını bile istemem.*

Bunun üzerine *Ebu Süfyan* şöyle der:

— *Ben, Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) ashabının Muhammed'i sevdiği gibi, insanlardan birinin tâbi olduğu birini sevdiğini görmedim* (92).

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan rivayet edilmiştir.

— (Herhangi bir) *kadın* (Medine'ye hicret edip) *Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) geldiği vakit, Resûlullah ona, kocasına kızıp onu istemediğinden, bir yeri beğenmeyip, başka yeri beğendiği için çıkmadığına, sırf Allah ve peygamberini sevdiği için hicret ettiğine yemin ettirirdi* (93).

Abdullah b. Ömer (radıyallahu anh) (Haccac'ın) *İbn Zübeyr'i öldürdükten sonra* (astığı ağacın yanında durup) *onun için istiğfar ederek şöyle dedi:*

"Allah'a yemin ederim ki, seni bildim bileli, çok oruç tutuyor, çok namaz kılıyor, Allah ve Allah'ın Resûlünü seviyordum." (94).

BÖLÜM
RESÛLULLAH'I (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) SEVMENİN ALÂMETİ

Bil ki, (ey okuyucu) bir kimse bir şeyi sevdi mi, muhakkak onu tercih eder (kendisine seçer). O'na uymayı (O'na muhalefet etmeye) tercih eder. Yoksa sevgisinde sadık olmaz. Ancak sevdiğini iddia eder. Resûlullah'ı

(91) *Muaviye*'nin babası *Ebu Süfyan* bu sözü Müslüman olmadan önce söylemiştir. Kendisi Mekke'nin fethedildiği sene Müslüman oldu.

(92) *İmam Beyhaki*'nin Urve'den tahriç ettiğini *İmam Süyûti (r.h.)* Menahilü's- Safa Shf. 63'de kaydetmiştir.

(93) *İmam İbn Cerirü't-Taberî ve Bezzar*'ın kitablarında hadiseyi tahriç ettiklerini *İmam Süyûti (r.h.)* Menahilü's- Safa Shf. 63'de kaydetmiştir.

(94) *İbn Said*, kitabında nakletti diye *İmam Süyûti (r.h.)* Menahilü's- Safa'da kaydetmiştir.

(sallallahu aleyhi ve sellem) sevmekte sadık olan kimse de Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sevdiğini kendinde gösterendir. Bunun birinci alâmet ve işareti Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* uymak, O'nun sünnetini işlemek, söz ve fiillerine tâbi olmak, emirlerini yerine getirmek, yasaklarından kaçınmak, güçlük içinde olsun, kolaylık halinde olsun, kızmış halinde olsun, kızmamış halinde olsun, O'nun edebleriyle edeblenmektir. Bunun şahidi ise Allahü Teâlâ'nın şu sözüdür:

— (Habibim) **de ki: "Eğer siz Allah'ı seviyorsanız, hemen bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Zira Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir"** (95).

(İkinci delil ve şahidi) Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dindeki emirlerini ve (yapılması için) teşvik ettiği hususları kendi nefsinin hevasına ve şehevî isteklerine uymasına tercih etmesidir.

Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

— **Muhacirlerden önce, Medine'yi yurd ve iman evi edinenler, kendilerine hicret edip gelenlere sevgi beslerler. Onlara verilen şeylerden dolayı nefislerinde bir kaygı duymazlar; kendilerinde ihtiyaç bile olsa** (onları) **nefisleri üzerine tercih ederler. Kim de nefsinin hırsından korunursa, işte bunlar** (azabdan) **kurtulanlardır** (96).

(Üçüncü şahidi ise) Allah'ın rızasını, kulların kızmasına tercih etmektir.

El- Kadı Ebu Ali el- Hafız; Ebu el- Hüseyn es- Sayrafi ve Ebu el- Fadl b. Hayrun, Ebu Ya'lâ el- Bağdadî, Ebu Ali es- Sinciy, Muhammed b. Mahbub, Ebu İsa, Müslim b. Hatim, Muhammed b. Abdullah el- Ensarî babasından, *Ali b. Zeyd, Said b. Museyyeb*'den (bu senetle) rivayet etmişlerdir.

Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bana buyurdu ki:

— **Ey yavrucuğum, eğer kalbinde hiçbir kimseye kin ve hased beslemeden gece ve gündüzü geçirmeye muktedir olursan yap.**

Bundan sonra bana şöyle buyurdu:

— **Ey oğulcağızım, bu benim sünnetimdir. Kim ki benim sünnetimi ihya ederse o kimse beni sevmiş olur. Kim beni severse o cennette benimle beraberdir** (97).

Kim bu sıfatlara sahip olursa o kimse, kemâliyle Allah'ı ve peygamberini sevmiş olur. Kim ki, bu işlerin bazısında bu sıfatlara muhalefet ederse

---

(95) Âl-i İmran Sûresi, âyet: 31.
(96) Haşr Sûresi, âyet: 9.
(97) *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l- İlm, 16. Babu Ma Cae fi'l- Ahzi fi's- Sünneti ve-ctinabi'l- Bida'de 2680 No.lu metni *Enes b. Mâlik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

onun sevgisi noksan olur. Fakat sevgi isminden dışarı çıkmaz (yani Allah'ı ve peygamberini sevmiyor denmez).

Bunun delili şudur: Şarap içen kimse, had olunduğunda, bazı kimseler, ne çok had vuruluyor diyerek ona lâ'net ettiler. Bunun üzerine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu:

— **Ona lâ'net etme; zira O, Allah'ı ve Allah'ın Resûlünü seviyor** (98).

Peygamberi sevmenin alâmetlerinden;

(Dördüncüsü): O'nu çok hatırlamaktır. Çünkü kim bir şeyi severse onu çok anar.

Resûlullah'ı sevmenin alâmetlerinden;

(Beşincisi): O'na ulaşmayı, kavuşmayı çok arzulamaktır. **"Çünkü her seven sevdiğine kavuşmayı ister."** (99).

Eş'arîler Medine'ye geldiklerinde şu şiiri söylerlerdi:

Yarın, dostlara kavuşacağız.
Muhammed ve ashabını (göreceğiz) (100).

Bu hususta *Hz. Bilâl (radıyallahu anh)*'in, ölüm anında söylediği geçmişte zikredildi. Aynısını *Ammar (radıyallahu anh)* öldürülmezden önce söylemiştir. Zikrettiğimiz *Halid b. Ma'dûn*'un kıssası da bu babdandır.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i sevmenin;

(Altıncı alâmeti): O'nu çok anmakla beraber, O'na çok ta'zim ve hürmet etmek, O'nu zikrederken, huşu, hudu içinde bulunmak, O'nun ismini işittiğinde içi sızlamaktır.

İshak et- Tücyibî şöyle diyor:

— Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in âhirete irtihal etmesinden sonra ashabı onu anmazlardı ki, huşu ve hudu içinde bulunup onlardan vücutları titreyip ağlamasınlar. Tâbilerden çoğunun hali de böyle idi. Bazısı bunu Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sevdiği ve ona müştak olduğu için yapardı. Bazısı da Resûlullah'dan *(sallallahu aleyhi ve sellem)* korktuğu ve O'na tâ'zim ettiği için yapardı.

Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sevmenin alâmetlerinden;

(Yedincisi): Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sevdiği kimseyi ehl-i beytinden, kendi soyundan olan kimseleri, ensar ve muhacirlerden

---

(98) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l- Hudud: Babü Ma Yükrehu Men Lâane Şâribe'l- Hamra ve ennehu Leyse bi Hâricin mine'l- Milleti'de *Hz. Ömer b. el- Hattab (r.a.)* rivayetin tamamını tahriç etmiştir.

(99) *İmam Ebu Naim el- İsfahânî*, Delail'inde *İmam Deylemî* Müsned'inde *Hz. Âişe (r.a.)*'dan tahriç ettiler diye *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahilü's-Safa Shf. 63'de kaydetmiştir.

(100) Bu kıssayı *İmam Beyhakî*'nin Delail'inde *Enes b. Mâlik (r.a.)* tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahilü's- Safa Shf. 63'de kaydetmiştir.

O'nun ashabını sevmek ve onlara düşmanlık yapanlara düşman olmak, onlara buğzedenlere ve (kâfirlerden) onlara küfredenlere buğzetmektir.

Bir kimseyi seven, onun sevdiğini de sever. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* torunları *Hasan ve Hüseyin* hakkında şöyle buyurmuşlardır:

— **Ey Allah'ım! Ben muhakkak bunları seviyorum. Sen de bunları sev.** (Âhirette derecelerini yükselt, makamlarını cennet kıl) (101).

— **Ey Allah'ım! Muhakkak ben bunu seviyorum. Sen de bunu seveni sev** (102).

Bir rivayette ise *Hasan* hakkında şöyle buyurmuştur:

Yine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **Kim Hasan ve Hüseyin'i severse, beni sevmiş olur. Kim ki, beni severse muhakkak Allah'ı sevmiş olur. Kim bunlara buğzederse, bana buğzetmiş olur, bana buğzeden de Allah'a buğzetmiş olur** (103).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

— **Ashabım hakkında Allah'tan korkunuz** (onlara kem gözle bakmayınız. Çünkü onlar benim dostlarımdır). **Benden sonra onlara** (karşı gelip sözle, fiille) **hedef almayınız. Kim onları severse, bana olan sevgisi ile onları sevmiştir. Kim ki, onlara buğzederse, bana olan buğzu ile onlara buğzetmiştir. Kim onlara eza ederse, bana eza etmiş olur. Kim ki, bana eza ederse, Allah'a eza etmiş olur. Kim Allah'a eza ederse onu yakalayıp** (cehenneme atması) **yakındır** (104).

(Muhterem kerimesi) *Fatıma (radıyallahu anha)* hakkında da Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

---

(101) *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabü'l- Menakıb Menakıbu'l- Haseni ve'l- Hüseyibney Aliyyibni Eba Talib'inde 3772 No. ile *Üsame b. Zeyd (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. Aynı kitab ve babta 3784 No. ile *Bera b. Azib*'den de tahriç eylemiştir. *İmam Buharî*, Sahih, 62. Kitabu Fadaile Ashabi'n- Nebiyyi (s.a.v.) 22. Babu Menakibe'l- Haseni ve'l- Huseyni (r.anhüma) da *Bera b. Azib (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Müslim*, Sahih, 44. Kitabü Fadaile's- Sahabeti, 8. Babu Fadaile- Haseni ve'l- Hüseyni (r.anhüma) da *Bera b. Azib (r.a.)*'dan 56 (2421) No.lu metni tahriç etmiştir.

(102) 101 No.lu tahrice bakılmalıdır.

(103) 101'de gösterilen yere bakılmalıdır. Ayrıca bu hadîsin lâfzan bi lâfzin metnini değil de, müterkaribü'l- Elfaz ve mânâ olanını *İmam Taberanî, Selman (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. Ayrıca *İmam Bezzar* hadis-i şerifin sadrını *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Nesaî ve İbn Mâce, Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan Mukaddime Fadlü'l- Hasen ve'l- Hüseyn İbney Aliyyibni Ebi Talib'in (r.anhüm) de 142-143 No. ile tahriç etmiştir.

(104) *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabü'l- Menakıb. Babün fi Men Sebbe Ashabe'n- Nebiyyi'de 3861 No.lu metni *Abdullah b. Mugaffel (r.a.)* tahriç etmiştir.

— O (Fatıma) benden bir parçadır. Onu gücendirip kızdıran şey, beni de gücendirip kızdırır (105).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem) Üsame b. Zeyd* için *Hz. Âişe (radıyallahu anha)*'ye şöyle buyurdu:

— Üsame'yi sev. Çünkü ben, onu seviyorum (106).

Yine Resûlullah buyuruyor:

— İmanın alâmeti, ensarı sevmek, münafıklığın alâmeti de ensara buğzetmektir (107).

İbn Ömer (radıyallahu anh)'in rivayet etmiş olduğu hadîs-i şerifte Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuştur ki:

— Kim Arab'ı (Arab'ın mü'minlerini) **severse, onları bana olan sevgileri sebebiyle sevmiştir. Kim onlara buğzederse, bana olan buğzu sebebiyle onlara buğzetmiştir** (108).

Gerçekten kim birini severse, onun sevdiği her şeyi sever. (Ashab ve tâbiinden peygamberi sevmelerindeki) selefin alâmeti işte budur. Hattâ mubah olan ve canın çektiği hususlarda da böyle idiler.

Enes (radıyallahu anh) şöyle derdi:

---

(105) *İmam Buharî*, Sahih. 57. Kitabü Farzi'l- Humsi: Babu Ma Zükire Min Dır'î'n- Nebiyyi (s.a.v.) de ayrıca 62. Kitabü'l- Fadaile Ashabi'n- Nebiyyi (s.a.v.) 16. Babu Zikri Eshar'ın- Nebiyyi (s.a.v.) Minhûm *Ebu'l- Ass b. Rebi*'de *Misver b. Mahreme*'den. *İmam Müslim*, Sahih. 44. Kitabü Fadaile's- Sahabeti, 15. Babu Fadaile Fatımete binti'n- Nebiyyi Aleyhe's- Salâtü ve's- Selâm'da. 93 (2449) ve 94 (...) 95 (...) No. ile rivayeti tahriç etmişlerdir. Ayrıca; *İmam Buharî*, Kitabu'n-Nikah: Babu Zebbi'r-Reculi An İbnetihi fi'l-Gayreti ve'l-İnsaf'da yine *Misrev b. Mahreme (r.a.)*'dan aynı hadîsi tahriç eylemiştir. Ayrıca Kitabu'l-Menakıb, Babu Menakıbu *Fatımete (radıyallahu anha)*'da yine *Misver b. Mahreme*'den tahriç eylemiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü'n- Nikahı: 13. Babu Ma Yükrehü en Yecmea beynehünne mine'n-Nisa'da *Misver b. Mahreme*'den iki ayrı tarikle iki metni, *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l- Menakıb: Babı Ma Cae fi Fadli *Fatımete binti Muhammedin (s.a.v.)* de 3866 No. ile yine *Misver b. Mahreme*'den 3868 No. ile *Abdullah b. Zübeyr (r.a.)* tahriç eylemiştir. *İmam İbn Mâce*, Sünen. 9. Kitabü'n- Nikâh: 56. Babu'l- Gayreti'de 1998 ve 1999 No. metinleri ile yine *Misver b. Mahreme*'den tahriç etmiştir.

(106) *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l- Menakib Menakibü *Üsame b. Zeyd (r.a.)* da 3820 No.lu metin olarak rivayeti tahriç etmiştir.

(107) *İmam Buharî*. Sahih. 2. Kitabü'l- İyman: 10. Babu Âlameti'l- İymani Hubbi'l- Ensari'de *Enes (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir. *İmam Müslim*, Sahih. 1. Kitabü'l- İyman: 33. Babu'd- Delili âlâ Enne Hubbe'l-Ensari mine'l- İyman'da 128 (...) No. ile *Enes (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir. *İmam Buharî* ayrıca Kitabü'l-Menakıb Menakibü'l- Ensari 4'üncü babta tahriç eylemiştir. *İmam Nesai*, Sünen. Kitabü'l- İyman: Babü Alâmeti'l-İyman'da yine *Enes b. Mâlik (r.a.)* tahriç eylemiştir.

(108) *İmam Beyhakî*'nin Şuabü'l- İyman'da *İbn Ömer (r.a.)*'dan tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahilü's- Safa Shf. 64'de beyan etmiştir.

— Ben Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tabağın içinde kabak araştırırken gördüm. Ben o günden beri kabak (yemeğini) **severim** (109).

Hasan b. Ali, Abdullah b. Abbas ve İbn Ca'fer (Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hizmetçisi) *Selma*'ya gelip, ondan kendilerine, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sevdiği yemekten, pişirmesini istediler (110).

Abdullah b. Ömer, sığır derisinden yapılmış ayakkabı giyer, onu sarı boya ile boyardı. Çünkü O, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) böyle yaptığını görmüş idi (111).

Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sevmenin alâmetinden:

(Sekizincisi): Allah'a (c.c) ve Allah'ın Resûlüne buğzedenlere buğzetmek, Resûlullah'a düşman olanlara düşman olmak, O'nun dininde bid'atlar icad edip sünnetine muhalefet edenden uzaklaşmak, Resûlullah'ın şeriatına muhalif olan her şeyi kendisine ağır gelmektir.

Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

— Allah'a ve âhiret gününe iman eden hiçbir kavmi, Allah'a ve peygamberine muhalefete kalkışan kimselerle sevişir bulamazsınız; velev ki, o muhalifler, (soyca) **babaları, veya oğulları, veya kardeşleri, veya hısım ve hemşehrileri olsun...** (112).

İşte Resûlullah'ın sahabeleri (Allah'a ve âhiret gününe iman eden kimseler), Allah ve Resûlullah'ın rızası için, kendi sevdiklerini (savaş meydanında) öldürdüler. Ve yine savaş meydanında babaları ve çocukları ile

---

(109) *İmam Buharî*, Kitabü'l- Et'ime: Babü'd- Dubbac'de *Enes (r.a.)*'dan aynı kitab, Babü Men Edafe Reculen ilâ Taamin ve Akbele ve Hüve alâ Amelihi'de aynı metnin ilavesi ile diğer bir metni yine *Enes (r.a.)*'dan ayrıca Kitabü'l- Büyû, Babu Zikri'l- Hayyati'de yine *Enes (r.a.)*'dan başka bir hadiseyi hikâye eden aynı konudaki hadîs-i şerifi, *İmam Müslim*, Sahih. 36. Kitabü'l- Eşribe, 21. Babu Cevazi Ekli'l- Meraki ve İstihbabi ekli'l- Yaktîni... ilâ âhir'de 144 (2041) No. ile 145 (...) (...) ile üç ayrı metni tahriç etmiştir. *İmam Ebû Davud*, Sünen: Kitabü'l- Et'ime, Babün fi Ekli'd- Dubbac de *Enes (r.a.)* tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l- Et'ime Babu Ma Cac fi Ekli'd- Dübbac 1850 ve 1851 No. ile *Enes b. Mâlik (r.a.)* rivayeti tahriç etmiştir.

(110) *İmam Tirmizî*, Şemail Babu Ma Cac fi Sıfati Edami Resûlillah (s.a.v.) de *Ubeydullah b. Ali (İbn Ebi Râfî* ninesi *Selma*'dan olarak rivayeti tahriç etmiştir. Aliyyü'l- Kaari, Şerh-i Şemail, Shf. 362.

(111) *İmam Buharî*, Sahih. 4. Kitabü'l- Vüzû 30. Babu Gasli Ricleyni ve la Yümessehu ale'n- Naleyni de *Ubeyd b. Cüreyh* tarikiyle *Abdullah b. Ömer (r.a.)*'dan *İmam Müslim*, Sahih. 15.Kitabü'l-Hacc: 5. Babü'l- İhlâli min haysü tenbaisü'r- Rahileti'de 25 (1187) ve 26 (...) No. ile aynı zattan tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü'l-Menasik (El-Hacc) Babün fi vakti'l-İhram'da *Ubeyd b. Cürey* tarikiyle *İbn Ömer (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(112) Mücadele Sûresi, âyet: 22.

savaştılar. Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Abdullah b. Ubey, *"Eğer dilersen onun -yani babasının başını- sana getireyim, dedi."* (113).

Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sevmenin alametlerinden: **(Dokuzuncusu):** Resûlullah'ın getirmiş olduğu ve onunla insanları hidayete sevkettiği, kendisi de doğru yolu onunla bulduğu ve onun ahlâkı ile ahlâklandığı Kur'ân-ı Kerim'i sevmesidir.

Hz. Âişe (radıyallahu anh) şöyle demiştir:

— **Resûlullah'ın** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **ahlâkı Kur'ân idi.**

Kur'ân-ı Kerim'i sevmesi, onu okuması, onunla amel etmesi, onun mânâsını anlamasını istemesi, Resûlullah'ın sünnetini sevmesi ve emirlerini yerine getirmesi, yasaklarından kaçınması ile olur.

Sehl b. Abdullah (rahimehullah) şöyle der:

— *Allah'ı* (c.c.) *sevmenin alâmeti, Kur'ân-ı Kerim'i sevmektir. Kur'ân'ı sevmenin alâmeti de Nebiyyi zişan efendimizi sevmektir. Resûlullah'ı sevmenin alâmeti, sünneti sevmektir. Sünnet-i Resûlü sevmenin alâmeti, âhireti sevmektir. Âhireti sevmenin alâmeti, dünyayı sevmemektir. Dünyayı sevmemenin alâmeti ise, insanın dünyadan ancak yaşayabileceği ve âhirete ulaştıracağı kadar almasıdır.*

İbn Mes'ud (radıyallahu anh) der ki:

— *Bir kimse kendisinin iyi ve kötülüğünü sormak istediği vakit, ancak Kur'ân'a müracaat eder. Eğer Kur'ân'ı seviyorsa, o kimse Allah'ı ve Allah'ın Resûlünü seviyor.* (Sevmiyorsa Allah'ı ve Resûlünü sevmiyor) (114).

Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sevmenin alâmetlerinden; **(Onuncusu):** Resûlullah'ın ümmetine şefkat ve merhamet etmek, onlara nasihat etmek, onların yararına çalışmak, onların müşkülâtlarını gidermektir.

Nitekim Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mü'minlere çok merhametli ve şefkatli idi.

Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sevmenin kâmil olmasının alâmeti:

(Ki bu **onbirinci** alâmet oluyor).

Resûlullah'ı sevdiğini iddia eden kimsenin zahid olması (yani, dünyaya metelik vermemesi), fakirliği tercih etmesi, fakirlikle muttasıf olmasıdır. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *Ebu Said el- Hudri*'ye şöyle buyurdu:

---

(113) *İmam Bezzar*'ın Müsned'inde *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç ettiğini *İmam Süyûti (r.h.)* Menahilü's-Safa Shf. 64'de kaydetmiştir.

(114) *İmam Beyhaki*'nin el- Edeb fi Mekarimi'l- Ahlâk ve'l- Birri ve's- Sılati ve'l- Keffarat adlı eserinde tahriç ettiğini *İmam Süyûti (r.h.)* Menahilü's- Safa Shf. 64'de kaydetmiştir. Ayrıca *Ebu Abdullah Muhammed b. Eyyub b. Yahya el- Mâ'ruf İbni'd- Dureys* (Ö. 294 H.)'nin Fadailü'l- Kur'ân adlı eserinde tahriç ettiğini de beyan etmiştir.

— Şüphesiz, yoksulluk, sizden beni sevene, selin derenin veya dağın üst kısmından aşağı akmasından daha süratli gelir.

Abdullah b. Müğaffel (radıyallahu anh)'in rivayet ettiği hadîste;

Adamın biri Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e der ki:

"Ey Allah'ın Resûlü! Ben muhakkak seni seviyorum."

Bunun üzerine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

"Söylediğin söze bak." buyurur.

Adam üç kere:

"Allah'a yemin ederim ki, ben seni seviyorum." deyince Resûlullah ona şöyle buyurdular:

"Eğer beni gerçekten seviyorsan korunmak (âleti olmak üzere) **yoksulluk için hazırlan."**

Müğaffel, Ebu Said el- Hudri (115)'nin hadîsine benzer bir hadîs zikretti.

BÖLÜM

NEBİYYİ ZÎŞAN EFENDİMİZİ SEVMENİN MÂNÂSI VE ONUN HAKİKATI

Bilginler, kulun Allah'ı ve Resûlullah'ı sevmesinin mânâsında ihtilâf ettiler. Bu hususta çok şeyler söylediler. Fakat gerçekte bunlar sözlerin ihtilâfına değil, hallerin ihtilâfına rücû ediyor.

Süfyan-ı Sevri (rahimehullah) der ki:

— Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sevmek onun sünnetine tâbi olmakla olur. Bu sözü ile *Süfyan, Allahü Teâlâ*'nın:

"(Habibim) **şöyle de: "Eğer siz Allah'ı seviyorsanız, hemen bana uyun ki, Allah da sizleri sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Zira Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir."** (116) sözüne işaret ediyor.

Bir kısım bilginler şöyle der:

---

(115) Şifa metninde *Ebu Saidi'l- Hudrî (r.a.)* söylendiği gösterilen hadîs-i şerifin mahreci hakkında *İmam Süyûtî (r.h.)* ve Şifa Şârihi *Hafacî* açıkça bir şey söylememişler, yalnız hadîsin evvelinin ahirinin birbirine karıştığına işaret etmekle yetinmişlerdir. *İmam Tirmizî*'nin, Sünen Ebvabü'z- Zühd, 36. Babu Ma Cae fi fadli'l- Fakri babında 2351 No.lu metinde *Abdullah b. Muğaffel (r.a.)*'dan bir metin rivayeti tahriç edilmiştir.

(116) Âl-i İmran Sûresi, âyet: 31.

— Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sevmek, O'nun dinine yardım etmenin vacip olduğuna inanmak, O'nun sünnetini korumak, O'nun şeriatına boyun eğmek. Resûlullah'a muhalefet etmekten korkmaktır.

Bir kısım bilginlerin görüşü ise, şöyledir:

— Sevmek, sevileni devamlı olarak yadetmekle olur.

Bazıları:

— Sevmek, sevileni tercih etmekle olur.

Bazıları ise:

— Sevmek sevilene müştak olmaktır, der.

Bir kısmı da şöyle diyor:

— Sevmek, kalbin Allah'ın murad buyurduğu hususlara muvafakatıdır. Allah'ın sevdiğini sever, sevmediğini sevmez.

Bir kısmı:

— Sevmek, kalbin, sevenin (kalbindeki dinî ve manevî hissiyata) meyletmesidir, der.

Geçen sözlerin çoğu sevginin hakikatına değil, sevginin meyvelerine işarettir. Sevginin hakikatı ise, (kalbin) insana muvafık olan hususa meyletmesidir. Kalbin insana muvafakatı ve meyletmesi, ya meylettiği şeyi anlamakla ondan lezzet almak suretiyle olur. Güzel resimleri, hoş olan sesleri, lezzetli yemekleri ve suları ve bunlara benzeyen bir sâlim yaradılışlı olanın kendisine muvafakat ettiği için ona meyleden şeyleri sevmek gibi. Veyahut bâtını güzel mânâları kalbinin ve aklının hissiyatıyla anlamasından, lezzet duymasından ileri gelir. (Peygamber ve velilerden) sâlihleri, ulemâyı, şehidleri, seçkin kullardan bilinenleri, onlardan kalan güzel hareket ve işleri sevmek gibi. Çünkü insanın (kâmilin) tabiatı bunlar gibilerine kalbinin derinliğine işlercesine meyleder. Hatta (bu derinliğe işleyiş) bir kavmi tâbi olduklarına öylesine taassubla bağlılığa götürür ki, (bu bağlılık) memleketlerini terk edip hicret etmeye (kadın ve zürriyetin) mahremiyet (perdes)ini yırtmaya, insanları öldürmeye kadar götürür. Veyahut onu sevmesi kendisine yapılan ihsan ve in'âm yönünden kalbinin ona mutabakat etmesinden olur.

İnsanlar kendilerine iyilik yapanları sevmek tabiatı üzere yaratılmıştır.

Bunlar, sence sabit ve malûm olunca, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında bu sebeblerin hepsini görürsün ve sevgiyi icap ettirecek bu üç mânânın Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şahsiyyetinde toplandığını anlarsın. Suretin zahirî güzelliği, ahlâkın bâtınî kemalâtına gelince; biz bunları kitabın ilk kısmında, burada tekrarlanmasına ihtiyaç hissedilmeyecek bir şekilde zikrettik. Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ümmetine olan maddî ve manevî in'âm ve ihsanına gelince; bu da (kitabın birinci kısmında geçti ki) Allahü Teâlâ onu şöyle vasfetmiştir:

"O, ümmetine merhametlidir." Onlara rahmeti boldur. Onları hidayete götüren ancak odur. Onların üzerine çok düşkündür. Ümmeti ancak O'nun sebebiyle cehennemden kurtulmuştur. O, mü'minlere şefkatli, merhametlidir. Âlemler için mahza rahmettir O. Müjdeleyici, korkutucu, Allah'ın izniyle insanları Allah'a çok çağırıcıdır. Onların üzerine Allah'ın âyetlerini okur. Onları (günah ve küfür pisliklerinden) **temizler. Onlara kitabı ve hikmeti öğretir. Onları doğru yola iletir.**

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in tüm mü'minlere olan ihsanından hangi ihsan daha büyüktür? Umum Müslümanlara olan ikramı, menfaat bakımından daha genel, yarar bakımından daha çoktur. Zira Resûlullah, onların hidayete ulaşmalarına vesile olmuştur. Onları sapıklıktan kurtarmasına sebep olmuştur. Onları kurtuluşa ve doğru olmaya çağıran da odur. Onların Allah'a yaklaşmalarına vesiledir. Onlara şefaat edecek olan da O'dur. Onlar hakkında konuşacak, onlara şahid olacak, onlar için (cennette) ebedî kalmayı, daimî nimetlere (nail olmayı) isteyecek olan O'dur.

Sana iyice açıklanmış oldu ki, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şer'an olsun, âdet ve yaradılış bakımından olsun, gerçekten sevilmeye müstahaktır. Bu hususu isbat edecek delilleri az önce zikrettik. Ve çünkü O'nun in'âm ve ihsanı insanların bütün ferdlerine şâmildir. Muamelesi ise, her zaman güzel ve umumidir.

İnsan (yaradılış icabı) dünyada kendisine az bir iyilik yapan, ikramda bulunan, eza ve cefası geçici ve muvakkat bir zaman içinde görülecek olan herhangi bir tehlikeden, zarardan kendisini kurtaran kimseyi (ki sever) ebedî olan kendisine zeval gelmeyen bir nimeti veren, ebedî olan cehennem ateşinden kurtaran kimseyi sevmesi daha evlâdır.

Yaradılış icabı herhangi bir hükümdar, tebaasına iyi muamelede bulunduğu için seviliyorsa, bir hâkimin (veya âmirin) doğru ve adilâne gidişatından ve iyi hallerinden dolayı seviliyorsa, veyahut evi (kendisine sevenlere nisbetle) uzak olan bir vâiz, ilminden ve güzel ahlâkından dolayı sevilirse, bu huyları tam mânâsiyle kendisinde toplayan Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sevilmeye daha çok hak kazanmış olur. O'na kalben dua etmek daha evlâdır.

Hz. Ali (radıyallahu anh) Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sıfatları hakkında şöyle der:

Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) gören kimse ilk anda ondan korkar. (Hürmet ve tâ'zim etme bakımından). *Kim onunla bulunup, iyi huylarını, ikram ve ihsanını öğrendiğinde onu sever.* Bazı sahabenin, Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sevdiğinden dolayı gözünü ondan ayırmadığını geçen kısımlarda zikrettik.

BÖLÜM

RESÛLULLAH (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN NASİHATINI KABUL ETMENİN VACİB OLDUĞU

Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

— **Allah'a ve Resûlüne hayırhah olmak şartiyle ne zaiflere, ne hastalara, ne de** (fakirliklerinden dolayı seferde) **harcayacaklarını bulamayanlara,** (geri kalmada) **bir günah** (ve mesuliyet) **yoktur.** (Onlar geri kalmakla beraber memlekette iyilik ediyorlar.) **İyilik edenlere karşı** (da muahazeye) **bir yol yoktur. Allah, çok yarlığayıcıdır. Çok esirgeyicidir** (117).

Hocam, *Fakih Ebu'l- Velid, Hüseyin b. Muhammed, Yusuf b. Abdullah, İbn Abdülmü'min, Ebu Bekr et- Temmar, Ebu Davud, Ahmed b. Yunus, Züheyr, Süheyl b. Ebû Salih, Atâ b. Yezid,*

Temim ed- Darî (118)'den: Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **Din nasihattır. Din nasihattır. Din nasihattır.**

Ashab sordu:

— Kim için, ya Resûlallah!

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu:

— **Allah için, Allah'ın kitabı için, Allah'ın peygamberi için,** (nasihat etmek) **Müslümanların bilginlerine, hattâ Müslümanların bütün fertlerine** (vacibtir) (118a).

İmamlarımız diyorlar ki: Allah için, Allah'ın Resûlü için, nasihat etmek Müslümanların bilginlerine, hatta bütün ferdlerine vacibtir.

"Nasihat, öyle bir kelimedir ki, onunla nasihat edilene hayır murad edilen bir cümle ile tâbir edilir." Onun mânâsını kendisinde toplayan bir kelime ile ondan tâbir olunması mümkün değildir. Nasihatın lügat mânâsı 'İhlas'tır. Balı mumundan ayırdıkları zaman "Nasahtu el- Asele" sözleri, ondan alınmıştır.

---

(117) Tevbe Sûresi, âyet; 91

(118) *Temim Dârî. b. Evs b. Harice el- Lâhmî (Ebu Rakabe).* Hicretin 9. senesi ile şeref-i İslâm ile müşerref olmuş ashabdandır.

(118a) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l- İyman, Babu Kavli'n- Nebiyyi (s.a.v.) Ed- Diynü'n- Nasihatü lillahi ve li Resûlûhi ila âhiri'l-Hadîs'de tâlikan unvan-ı bab olarak tahriç etmiştir. *İmam Müslim*, Sahih. 1. Kitabü'l- İyman: 23 Babu Beyani Enne'd- Diyne'n- Nasihatü'de 95 (55) ve 96 (...) No.lu metinleri *Temim Dâri (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü'l- Edeb, Babün fi'n- Nasihati'de yine *Temim Dârî (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Nesaî*, Sünen. Kitabü'l-Bey'ati, Babu'n- Nasihati li'l- İymam'da *Temim Dâri (r.a.)* ve diğer ravilerden gelen metinleri tahriç eylemiştir.

Ebu Bekir b. Ebi İshak el- Haffaf der ki:

— Nush (kelimesi) öyle bir konuyu işlemektir ki, onda iyilik ve yumuşaklık bulunur. Elbise dikilen iğne olan *'En- Nısah'*dan alınmadır. *Ebu İshak ez- Zeccac* da aynı görüştedir.

(Kulun) Allahü Teâlâ'ya olan nasihatı şunlardır:

a— Allah'ın uluhiyyetine inanmak,
b— Allah'a lâyık olan sıfatla Allah'ı vasfetmek,
c— Allah hakkında câiz olmayan noksan sıfatlardan Allah'ı tenzih etmek.

Allah'ın razı olduğu ve sevdiği hususlara rağbet etmek, Allah'ın yasak kıldığı hususlardan da uzaklaşmak, Allah'a ibadet ederken ihlaslı olmaktır.

Allah'ın kitabına nasihat de şunlardır:

O'na inanmak, O'nda bulunanlarla amel etmek, O'nu güzel okumak, O'nun yanında huşû içinde bulunmak, O'nu iyi anlamak, azgınların te'vilinden onu korumak ve müdafaa etmek, O'nu inkâr edenleri kötülemekten ibarettir. Allah'ın peygamberine nasihat ise; O'nun peygamberliğini tasdik etmek, emrettiklerini yerine getirmek, nehyettiklerinden kaçınmak suretiyle ona itaat etmektir. Bu fikirleri söyleyen *Ebu Süleyman*'dır. *Ebu Bekir el- Haffaf* ise, şöyle diyor: "(Resûlullah'a nasihat) getirmiş olduğu din için ona yardım etmek, (düşmanlara karşı) ona yardım etmek, O'nu (hayatında ve âhirete irtihâli halinde) müdafaa etmek, korumak, sünnetini işlemek suretiyle ihya etmek, sünnetini (sevmeyenler karşısında) müdafaa etmek, O'nu yaymak, güzel ahlâkı ile ahlâklanmak, emsalsiz edebleriyle bezenmekten ibarettir.

Ebu İbrahim İshak et- Tüciybî de fikirlerini (bu hususta) şöyle ifade eder: "Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* nasihat; O'nun getirdiklerini tasdik etmek, sünnetine sıkı sıkıya bağlanmak ve neşretmek, sünnetini (işlemek için başkalarını) teşvik etmek, (insanları, önce) Allah'a davet etmek. (Sonra) Allah'ın kitabına (sonra) Allah'ın peygamberine, (sonra) peygamberin sünnetine ve onunla amel etmeye davet etmektir.

Ahmed b. Muhammed, "Kalblere farz olan hususlardan biri de Resûlullah'a iyilik, hayır dilemektir" diyor.

Ebu Bekir el- Acürrî ve başkası şöyle diyorlar: Resûlullah'a nasihatın, iki (çeşit) nasihat olması gerekir:
1— Hayatında ona nasihat,
2— Âhirete irtihâlinden sonra ona nasihat.

Hayatındaki nasihat; ashabının kendisine yardım etmek, kendilerini müdafaa edip korumak, O'na düşmanlık edenlere düşmanlık etmek, sözlerini dinleyip, kabul etmek suretiyle ona itaat etmek, O'nun yoluna canlarını mallarını feda etmekle olur. Nitekim Allahü Teâlâ buyuruyor:

— **Mü'minlerden öyle erkekler vardır ki, Allah'a verdikleri sözde sadakat ettiler. Kimi** (şehid oluncaya kadar dövüşeceğine dair) **adağını ödedi** (şehid oldu). **Kimi de** (şehid olmayı) **bekliyor. Onlar asla verdikleri sözü değiştirmediler** (119).

— (Bilhassa bu ganimeti), **O, fukara muhacirler içindir ki,** (Mekke müşriklerinin tazyiki üzerine) **yurdlarından ve mallarından çıkarılmışlardır. Halleri şudur: Allah'dan** (dünyada) **bir rızık ve rıza isterler. Allah'a ve peygamberine** (Allah'ın dinine) **yardım ederler...** (120).

Müslümanların, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in âhirete irtihâl ettikten sonra ona olan nasihatı ise: Devamlı olarak Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hürmet ve tâ'zimde bulunmak, onu fazlasiyle sevip sünnetini ve şeriatını öğrenmek için devamlı olarak okumak, Ehl-i Beytini sevmek, ashabını sevmek, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sünnetini sevmeyenleri sevmemek, O'nun yolundan uzak duranlardan kaçınmak, O'nun yolundan ayrılanlara buğzetmek. Onlarla konuşmamak, Resûlullah'ın ümmetine, şefkat ve merhamet etmek, Resûlullah'ın ahlâkını, adâbını, siyerini öğrenmek için çalışmak, O'nun sünnetini öğrenmek ve yerine getirmekte sabırlı olmaktan ibarettir. *(El- Acürî*'nin) zikrettiği hususa göre, bizimle (muhabbet itaatın bir sonucudur) dediğimiz gibi, nasihat, Peygambere *(sallallahu aleyhi ve sellem)* olan muhabbetin semerelerinden biri ve ona olan alâmetlerden bir alâmet olur.

İmam Ebu'l- Kasım el- Kuşeyrî rivayet ediyor:

Horasan sultanı ve kahramanlarından, *Saffar* ismiyle bilinen *Amr b. el-Leys,* (öldükten sonra) rüyada görünüp kendisine sorulur:

— Allah sana ne yaptı?

Cevap verir:

— Allah beni affetti.

— Allah seni ne ile affetti? (Ne iş yaptın ki hayatta Allah seni affetti?).

— Günlerden bir gün, yüksek bir tepeye çıktım. Orada askerlerimi gördüm. Askerlerimin çokluğundan gurur duydum ve Resûlullah'ın zamanındaki, vaki olan savaşlardan birinde bulunup, O'na yardımda bulunmak için savaşlara katılsaydım diye duygulandım. Bunun için Allah günahlarımı bağışlayarak beni mükâfatlandırdı.

Müslümanların imamlarına (ilmi ile âmil olan âlimler, hakkiyle hükmeden emirler) itaat etmek ve onlara öğüt vermeye gelince: Onlara hak olan hususlarda itaat etmek. Çünkü Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

"**Allah'a isyan olan hususlarda mahlûka itaat yoktur**" buyurmuştur.

---

(119) Ahzab Sûresi, âyet: 23.

(120) Haşr Sûresi, âyet: 8.

Onlara, haram olmayan hususlardan işlerine yardımda bulunmak, kendilerine gerçeği emretmek, (unuttukları zaman) hakkı en güzel şekilde hatırlatmak, (dinî hükümlerden bilmediklerini) onlara hatırlatmak, Müslümanların işlerinden kendilerine gizli kalan hususları onlara bildirmek (vâcibtir). İdarede haksızlık edip zulmettiklerinde, onlara isyan etmemek ve halkı aleyhlerinde kıyam etmeye teşvik etmemek gerekir.

Tüm Müslümanlara nasihat ise; onları, maddî ve manevî yararları hususunda uyarmak, din ve dünya işlerinde kendilerine sözle ve fiilen yardımda bulunmak, gafil olanları uyarmak, cahil olanlara ise öğretmek, yoksullarına yardım etmek, onların ayıplarını gizlemek, kendilerine zarar verecek şeyleri yasaklamak ve kendilerine yararlı olanları da onlara sağlamaktır.

ÜÇÜNCÜ BAB

RESÛLULLAH (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'**İN EMRİNE HÜRMET ETMEK,** (BÜTÜN EMİRLERİNİ KABUL ETMEK SURETİYLE) **EMRİNE HÜRMET ETMENİN VÂCİB OLDUĞUNU,** (EHL-İ BEYTİNE VE ÜMMETİNİN ULEMÂSINA) **İYİLİK ETMENİN VÂCİB OLMASI**

Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

— **Ey Peygamber! Seni** (Ümmetinden tasdik edip etmeyenler üzerine) **bir şahid** (iman edenlere cenneti), **bir müjdeleyici,** (kâfirleri cehennemle) **bir korkutucu gönderdik** (121).

— **Ki** (siz insanlar) **Allah'a ve peygamberine iman edesiniz, ona yardım edesiniz ve onu büyük tanıyasınız. Allah'ı da sabah ve akşam tesbih edesiniz** (122).

— **Ey iman edenler!** (Söz ve hareketlerinizle ileri varıp da) **Allah'ın ve Resûlünün önüne geçmeyin. Allah'tan korkun. Çünkü Allah her şeyi işitir, her şeyi bilir** (123).

— **Ey iman edenler! Seslerinizi peygamberin sesinden yüksek çıkarmayın ve birbirinize bağırır gibi ona bağırmayın. Haberiniz olmadan amelleriniz boşa çıkabilir** (124).

Yine Allah (c.c.) buyuruyor ki:

— **Peygamberin çağrısını, aranızda birbirinizi çağırmanız gibi tutmayın** (davetine hemen koşun ve izinsiz ayrılmayın). **İçinizden biriniz siper ederek** (savaştan veya hutbeden) **sıvışıp kaytaranları, Allah muhakkak biliyor. Bu-**

---

(121) Ahzab Sûresi, âyet: 15. (122) Fetih Sûresi, âyet; 9. (123) Hucurât Sûresi, âyet: 1. (124) Hucurât Sûresi, âyet: 2.

nun için, peygamberin emrine aykırı hareket edenler, başlarına bir belâ inmekten, yahut kendilerine acıklı bir azab isabet etmekten sakınsınlar (125).

Allahü Teâlâ bu âyetlerle, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e hürmet ve tâzim edilmesini vâcib kılmıştır. O'na ikram edilip uyulmasının gerektiğini beyan buyurdu. Bununla beraber *Allah* (c.c.) sözle, hareketle Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in önüne geçilmesini ve edebe muhalif olarak hareket edilmesini yasakladı.

Sehl b. Abdullah;

"Ey iman edenler! Allah'ın ve Resûlünün önüne geçmeyin" meâlindeki âyet-i kerime hakkında şöyle diyor:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* konuşmadan önce, siz söze başlayıp konuşmayın. Konuştuğu zaman onu dinleyin, sözüne kulak verin.

Ashab Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den önce konuşmaktan, ondan önce bir şeyi hüküm vermeden, savaş ve din işlerinde Resûlullah'dan *(sallallahu aleyhi ve sellem)* önce hareket etmelerinden menedildiler. Bunun içindir ki, sahabe Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den önce hiçbir iş yapmazlar, bütün işlerini, ancak onun emriyle yaparlardı. Buraya kadar olan hususlara, *Hasan el- Basrî, Mücahid, Dahhak, Süddi ve Sevrî*'nin söz ve görüşleri de muvafıktır. Sonra Allahü Teâlâ, onlara öğüt verdi:

"Allah'tan korkunuz. Şüphesiz Allah işiticidir, bilicidir" diye buyurarak, yasak kıldığı hususlara muhalefet etmekten onları korkuttu.

Maverdî;

"Allah'tan korkunuz" meâlindeki kısıma şöyle mânâ vermiştir:

Resûlullah'tan önce söz söylemek veya bir şey yapmaktan korkunuz.

Sülemî de şöyle diyor: Allah'ın emirlerini yerine getirmemek, yasaklarından kaçınmamaktan dolayı Allah'dan korkunuz. Zira Allah sözlerinizi işitici, işlediklerinizi bilicidir. Sonra Allah, birbirlerine bağırıp, seslerini yükselttikleri gibi, Peygambere yüksek sesle bağırmamalarını, seslerini O'nun sesinden yüksek çıkarmalarını yasakladı.

Birbirlerine isimleriyle çağırdıkları gibi, Resûlullah'a da ismiyle çağırılmasının yasaklandığı da rivayet edilir.

Ebu Muhammed Mekkî ise der ki (âyet-i kerimenin mânâsı hakkında):

— Siz sözle Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* önüne geçmeyiniz. O'nunla kaba konuşmayınız. O'na hürmet ediniz. O'nu en iyi ve sevilen isimlerle, meselâ; "Ya Resûlallah, ya Nebiyyallah" diye çağırınız. Bu mânâ:

"Peygamberin çağırışını, aranızda birbirinizi çağırış gibi tutmayın" âyetteki bir te'vile göredir.

---

(125) Nûr Sûresi, âyet: 63.

Bazısı da, *"Resûlullah'a hitap ederken ancak sözlerinizi bilerek, anlayarak hitap edin"* mânâsınadır, der.

Sonra Allahü Teâlâ bu yasakları işledikleri takdirde amellerinin boşa çıkacağını beyan buyurarak onları korkuttu. Bu âyetlerden sonra ki:

"Hücrelerin (Peygambere ait odaların) **önünden seni çağıranlar** (var ya), **onların çoğu aklı ermeyenlerdir."** (126).

Âyet-i kerimenin *Beni Temim* delegasyonu hakkında nâzil olduğu rivayet edilir (127). Başkaları hakkında nâzil olduğu da söylenir. Onlar Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gelerek; ya Muhammed, ya Muhammed, çık dışarı diye Resûlullah'a çağırdılar. Allahü Teâlâ bu âyetle onları cehaletle zem etti ve onları akılları ermez diye vasfetti.

Şöyle bir rivayet de vardır: Bu âyetten önce ki:

"Ey iman edenler, seslerinizi peygamberin sesinden yüksek çıkarmayın..."

meâlindeki âyet-i celîle, *Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer* Resûlullah'ın yanında münakaşa yaptılar. Öyle bir münakaşa yaptılar ki, Resûlullah'ın önünde seslerini yükselttiler. Bunlar hakkında da bu âyet nâzil oldu (128).

Bir rivayette de âyet-i kerime Resûlullah'ın sözcüsü *Sâbit b.Kays b.Şemmas* hakkında nâzil oldu (129). (Beni Temim'den) bir cemaat gelerek Resûlullah'ın kapısının önünde durdular ve;

— Çık ya Muhammed, işte biz ozanımızla konuşmanız ve bütün millî mefahirimizle geldik, diye Resûlullah'ı çağırdılar.

---

(126) Hucurât Sûresi, âyet: 4.

(127) Hucurât Sûresinin bu 4. âyetinin Vefdi Beni Temim hakkında nâzil olduğuna dair olan rivayetin *İbn Ceriri't- Taberî*'nin ve *İbn Ebi Hatem*'in tefsirlerinde *Zeyd b. Erkam (r.a.)* tahriç edilen bir rivayet olduğunu *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahilü's- Safa Shf. 64'de beyan etmiştir.

(128) *İmam Buharî*, Sahih, Kitabü't- Tefsir, Babu "İnnellezine Yünaduneke min verai'l- Hucurât Ekserûhüm Lâyâkılune" de *Abdullah b. Zübeyr*'den tahriç etmiştir. Ayrıca Kitabü'l-İ'tisam, 5. Babu Ma Yükrehu mine't- Taammuki ve't- Tenazu' fi'l-İlmi ve'l- Guluvvi fi'd- Dînî ve'l- Bıdaî li kavlihi teâlâ: "Yâ Ehle'l- Kitabi..." de *İbn Ebi Müleyke*'den daha tafsilâtlı uzun bir metni tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabü Tefsiri'l-Kur'ân ve min Sureti'l-Hucurât'da 3262 No.lu metni *İbn Ebi Müleyke* tarıkıyle *Abdullah b. Zübeyr (r.a.)* tahriç etmiştir.

(129) *Sâbit b. Kays b. Şemmas*, Hâtibü'l-Ensar adıyla ve sesinin gürlüğü ile şöhret bulan bu sahabi-i güzîn Ensarın Hazrec boyundandır. Biatda bulunmuş, kendi canlarını ve mallarını Resûlullah yolunda feda etmeye söz verenlerin başında bulunduğundan cennetle müjdelenmiştir. Uhud Gâzasında ve ondan sonraki gazalarda bulunmuştur. Hucurât Sûresinin metinde söz konusu olan âyetinin kendisi hakkında nâzil olduğuna kâil olarak evine kapanmış, fakat Resûlullah (s.a.v.) gönderdiği müjde haberi üzerine huzur-ı saadete gelmiştir. *Hz. Ebu Bekr-i Sıddık (r.a.)* zamanında Yemame harbinde Resûlullah'ın haber verdiği müjde tahakkuk ederek şehid olmuş ve âhirete göçmüştür. İrtihalinden sonra rüyasında onu gören sahabeye borçlu olduğundan ve vasiyyeti olduğundan bahsetmiş, rüyayı gören sahabî *Hz. Ebu Bekir*'e rüyasını anlatınca; *Hz. Sıddık-ı Ekber (r.a.)* vasiyyetini yerine getirerek hükmü ifa eylemiştir. El- İsabe, Terc. No. 904.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— **Fahr için, şiir söylemek için gönderilmedim. Fakat gösterin hatibinizi,** buyurdular.

İçlerinden bir genç kalktı, kendi kavminin üstünlüğünü anlattı. Bunun üzerine Resûlullah *Sâbit b. Kays*'e;

"Kalk ona cevap ver" buyurdu.

(Çok güzel konuşmaya mâlik olan *Sâbit*, ona cevap verdi.)

Sâbit b. Kays'in kulağı ağır işitiyordu. Onun için konuşurken yüksek sesle konuşurdu. Vakta ki bu âyet-i kerime nâzil oldu; (Resûlullah'ın meclisinde bulunup yüksek sesle konuşmak suretiyle amelinin boşa çıkıvermesinden korktuğu için evinden dışarı çıkmadı. (Resûlullah'ın meclisinde bulunmadığı için kendini Resûlullah'ın araması üzerine) Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yanına gelerek şöyle dedi:

— *Ey Allah'ın Peygamberi! Amellerimin boşa çıkıvermesinden, helâk olurum diye korktum. Çünkü Allah* (huzurunuzda) *yüksek sesle konuşmamızı yasak kıldı. Ben ise yüksek konuşan bir insanım.*

Bunun üzerine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu:

— **Ey Sâbit, övünülerek yaşamana, öldürülüp şehid olmana ve böylece cennete girmene razı olmaz mısın?** (130).

Hakikaten *(Ebu Bekir'in (radıyallahu anh)* hilâfeti zamanında) *Yemame* gününde öldürülerek şehid edildi.

Rivayet edilir ki, âyet-i kerime nâzil olduğu vakit *Ebu Bekir (radıyallahu anh)* şöyle demiştir:

— *Ey Allah'ın Resûlü! Bu âyet-i kerimeden sonra size ancak hafif sesle konuşurum* (131).

Hz. Ömer (radıyallahu anh) Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* konuştuğu zaman hafif sesle konuşurdu. O kadar hafif konuşurdu ki,

---

(130) Şifa müellifi *Kadı İyaz (r.h.)* kitabında rivayetin mecmuundaki mânâyı ifade edecek şekilde vukuat naklederken kısa ve vecîz ifade ile işarette bulunmuştur. Bu bakımdan sözün doğruluğuna delil olarak gösterdiği hadis-i şerifler Kütüb-ü Ehadis'in içinde müteferrik olarak bulunmaktadır.

1— *Buharî*, Sahih. Kitabu't-Tefsir, Tefsirü Suretü'l-Hucurât'da, *Musa b. Enes ve Enes b. Malik (r.a.).*

2— *Müslim*, Sahih. 1. Kitabü'l- İyman, 52. Babu Mehafeti'l- Mü'mini en Yahbeta ameluhu'da 187 (119) No. ile *Sâbit Bünanî* tarkiyle *Enes b. Malik (r.a.)*'dan.

3— *İmam Tirmizi*, Sünen. Ebvabü'l- Menakib, Menakıbü *Muaz ve Zeyd ve Ubeyd Kaib ve Ebu Ubeyde (r.a.)* de 3797 No.lu hadis metni içinde tahriç etmiştir.

4— Şifa metnindeki hadîs metninin tamamını *İbn Abdülber, el- İstiab Sâbit b. Kays* b. *Şemmas*'ın tercüme-i halinde tahriç etmiştir, bakılabilir.

(131) *İmam Bezzar*, Müsned'inde *Târık b. Şihab* tariki ile hadîsi tahriç etmiştir diye, *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahilü's- Safa Shf. 64'de kaydetmiştir.

söylediklerini Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* duyuramazdı. Hatta Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Ömer*'e söylediğini sorardı. *Ebu Bekir, Ömer (radıyallahu anh)* ve benzerleri hakkında Cenab-ı Hak şu âyet-i kerimeyi gönderdi:

— **Gerçekten Allah'ın peygamberi yanında seslerini kısanlar, bunlar o kimselerdir ki, Allah kalblerini takvâ için imtihan etmiştir. Onlara bir mağfiret ve büyük bir mükâfat vardır** (131a).

Şu âyet-i kerimenin Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendi ismiyle çağıran, *Beni Temim* kavminden başkaları hakkında nâzil olduğu da rivayet edilir:

— **Hücrelerin** (Peygambere ait odaların) **önünde seni çağıranlar** (var ya), **onların çoğu aklı ermeyenlerdir** (132).

Safvan b. Assal (radıyallahu anh) (132a) rivayet eder:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir seferde iken, bir de baktık ki, köylü cahil Arabın biri Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yüksek bir sesle:

"*Ya Muhammed, ya Muhammed!*" diye çağırdı. Bunun üzerine biz ona şöyle dedik:

"*Sesini kıs. Zira sen yüksek sesle konuşmaktan men'edildin.*" (133).

Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

— **Ey iman edenler,** (siz Peygamber *(aleyhisselâm)*'**a, İbrani lisanında** (Yahudilerin sövme mânâsına kullandıkları) **"Ra'ina" lâfzı ile hitap etmeyin. Bize bak, mânâsına gelen "Unzurna" deyin. Allah** (c.c.) **hükmünü dileyip kabul edin. Bu şekilde harekette bulunan kâfirler için çok acıklı bir azab vardır** (134).

Müfessirlerden bazıları derler ki: "Bu, ensarda kullanılan bir lügat idi. Resûlullah'a ta'zim ve hürmet için bu kelimeyi kullanmak kendilerine yasak edildi. Çünkü mânâsı; *'Sen bizi koru ki, biz de seni koruyalım'*dır. Böyle söylemekten men'olundular. Çünkü bunun iktiza ettiği husus, sanki onlar Resûlullah'ı, ancak kendilerini koruduğu vakit, onu korurlar anlamına geliyordu. Halbuki her hal-ü kârda Resûlullah'ın korunması O'nun hakkı idi."

Şöyle de rivayet edilir: Yahudiler (Çobanımız) anlamına gelen "Râina" kelimesiyle, Resûlullah'a abtallıkla (hâşâ) tarizde bulunuyorlardı. Onlara benzemeyi, bu gibi anlamlara yol açmayı men'etmek için Müslümanlar bu

---

(131a) Hucurât Sûresi, âyet; 3. (132) Hucurât Sûresi, âyet; 4. (132a) Safvan b. Asal; (133) Hucurât Sûresi, âyet; 4. (134) Bakara Sûresi, âyet; 104.

kelimeyi söylemekten nehyolundular (135). Bundan başka hususlar da rivayet edilmiştir.

BÖLÜM

SAHABENİN RESÛLULLAH'A (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) TA'ZİM VE HÜRMET ETMELERİNDEKİ ÂDETİ

Hocalarım; *El- Kadı Ebu Ali es- Sadefî* ve *Ebu Bahr el- Esedî, Ahmed b. Ömer, Ahmed b. Hüseyin, Muhammed b. İsa, İbrahim b. Süfyan, Müslim, Muhammed b. Müsennâ, Ebu Ma'ni er- Rakkaşî, İshak b. Mensur, Dahhak b. Mahled, Hayat b. Şureyh, Yezid b. Ebu Habib, İbn Şemmase el-Mehriy,* rivayet etmişlerdir. *İbn Şemmase el-Mehriy* der ki:

"Bize Amr b. el- As gelip uzun bir konuşma yaparak şöyle dedi":

— Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den bana daha sevgili ve benim gözüme ondan daha büyük gözüken hiçbir şey yok idi. Ona olan hürmet ve tâ'zimimden dolayı kendilerini tam mânâsıyle süzüp bakamazdım. Eğer O'nu vasfetmem benden istense ben O'nu vasfedemem. Çünkü O'na tam ve doya doya bakamadım (136).

Tirmizî, Enes'ten şöyle rivayet eder:

— **Resûlullah** ***(sallallahu aleyhi ve sellem) içlerinde Ebu Bekir ve Ömer'in de bulunduğu meclislerinde otururlarken, ensar ve muhacirden oluşan sahabenin yanına çıkagelirdi. Ebu Bekir ve Ömer (radıyallahu anhüma)'den başkası sahabelerden hiçbiri başını kaldırıp Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e bakamazdı. Ebu Bekir ile Ömer Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) bakıp tebessüm ederler, Resûlullah da onlara bakıp tebessüm buyururlardı*** (137).

Üsame b. Şerik (138) de diyor ki: Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve*

---

(135) *İmam Ebu Naiym,* Delailü'n- Nübüvve adlı eserinde *İbn Abbas (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etti diye *İmam Süyûtî,* Menahilü's- Safa, Shf. 64'de kaydetmiştir.

(136) *İmam Müslim,* Sahih, 1, Kitabü'l- İyman, 54. Babü Kevni'l- İslâmî Yehdimü Ma kablehu ve keza'l-Hicreti ve'l-Hacci'de 192 (121) No. ile *İbn Şemmasete'l-Mehrî (r.a.)*'dan ola rivayeti tahriç etmiştir. Cümle uzun hadîs metninden bir parçadır.

(138) Üsame b. Şerik.

sellem)'in ashab, etrafını öyle çevreleyip oturuyorlardı ki, sanki başlarında kuş konup kaçacakmış gibi (başlarını kıpırdatmıyorlardı) (139).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sıfatından bahseden hadîs-i şerif'te şöyle zikredilir:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem) konuştuğu zaman, çevresinde bulunanlar başlarını öyle eğerlerdi ki, sanki başlarının üstünde kuş konmuş* (gibi başlarını kıpırdatmıyorlardı).

Kureyş kabilesi, *Urve b. Mes'ud*'u Hudeybiye sulhu imzaladığı sene Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e (sulh istemek için) gönderdiği zaman Urve, ashabın Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e olan hürmet ve tâ'zimi ifade eden sayılmayacak kadar çok hususlar gördü.

Bazıları şunlardır:

a— Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* her abdest aldığı zaman onun abdest suyunun artığını alabilmek için sahabe birbirlerini öldürürcesine koşuşurlardı.

b— Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın tükürüğünün yere düşmesini önlerlerdi. Mübarek bedenlerinden bir saç düşmeye görsün, onu kapmak için hemen koşuşmaya başlarlardı.

c— Herhangi bir emiri verdiğinde, ashab, verilen emri hiçbir tereddüd göstermeden yerine getirirdi.

ç— Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* konuşmaya başladığı zaman hemen seslerini keser, onun sözlerine kulak kesilirlerdi.

d— Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* karşı öyle hürmet ve tâ'zimde bulunurlardı ki, O'na tam bir bakışla bakıp bütün vücudunu göremezlerdi.

Bunlar ve benzerlerine muttali olup, Kureyş kabilesine döndüğü zaman *Urve* şöyle dedi:

Ey Kureyş kabilesi! Ben Kisra'nın (Acem kralı), Kayser'in (Rum Meliki) ve Necaşi'nin (Yemen hükümdarı) saltanatlarını gördüm. Allah'a yemin ederek söylerim ki, bunlardan hiçbirinin kendi tebaası ile olan münasebetlerinin, Muhammed *(aleyhisselâm)*'ın ashabı ile olan ilişkisinde bir benzerlik göremedim. Bir rivayette ise, şöyle dediği nakledilir: Müslümanların *Muhammed (aleyhisselâm)*'a gösterdikleri hürmet ve tâ'zim gibi, bir melikin tebaasının melike hürmet ve tâ'zim ettiğini asla görmedim. Ben öyle bir kavm gördüm ki, onlar Muhammed *(aleyhisselâm)*'ı asla tehlikeye düşürmezler (140).

---

(139) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l- Cihad, Babu Fadli'n- Nafakati fi Sebil- İllahi'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan rivayet edilen uzun bir hadîs-i şerifin içinde ashab-ı kiramın halini tasvir ederken. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü't- Tıbbi, Babüıı (fi)r'Reculi Yetedavi'da *Üsame b. Şerik (r.a.)*'dan 3855 No.lu metni tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü't- Tıbbi Babu Ma Cae fi'd- Devai ve'l- Hıssî aleyhi'de yine aynı sahabîden, *İmam İbn Mâce*, Sünen. 31. Kitabü't-Tıbbı, 1. Ma Enzel Allahü Dâen illa Enzele lehu Şifaün'de 3436 No.lu metni yine *Üsame b. Şerik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. Ancak bu iki metinde *(Tirmizî ve İbn Mâce* rivayetinde) *Ebu Davud*'daki bahis konusu olan ashabın halini tasvir eden kısım rivayet edilmemiştir.

Enes (radıyallahu anh)'den rivayet edilmiştir:

— *Yemin ederim ki, berber, Peygamber (aleyhisselâm)'ın başını tıraş ediyordu. Ashab-ı Kiram, Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in etrafını sarmış, tüylerinin yere düşmemesine çalıştıklarını, hatta saçından her kılın avuçlarının içine düşmesini arzuladıklarını gördüm* (141).

(Hudeybiye sulhu konusunu görüşmek için) Peygamber *(aleyhisselâm)*, *Hz. Osman*'ı Mekke'ye gönderdiği zaman, Kureyş, *Hz. Osman'a Kâbe'*-yi tavaf etmesine müsaade ettiler. *Hz. Osman*, *"Resûllullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Kâbe'yi tavaf etmedikçe ben tavaf etmem"* dedi ve Kureyş'in teklifini kabul etmedi. *Hz. Osman*'ın bu hareketi Peygamber *(aleyhisselâm)*'a olan hürmet ve tâ'zimindedir (142).

Talha (radıyallahu anh)'ın rivayet ettiği hadîste denir ki:

Ashab, cahil olan bir Arab'a, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e;

—**Ey iman edenler!** (Siz Peygamber *(aleyhisselâm)*'a; **Mü'minlerden öyle erkekler vardır ki, Allah'a verdikleri sözde sadakat ettiler"** (142a).

meâlindeki âyette zikri geçen erkeklerin kimler olduğunu sor, dediler. Çünkü kendileri Peygamber *(aleyhisselâm)*'a olan hürmet ve tâ'zimlerinden dolayı bu hususu soramıyorlardı. Cahil Arab konu hakkında Peygamber *(aleyhisselâm)*'a sordu. Resûlullah ona cevap verdiği sırada *Talha (radıyallahu anh)* çıkageldi. Bunun üzerine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, *Talha*'yı *(radıyallahu anh)* göstererek:

"İşte bu Allah'a verdiği sözü yerine getirendir." buyurdu (143).

---

(140) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabu'ş- Şurût, 15. Babu'ş- Şurûti fi'l- Cihadi ve'l- Musalahati maa Ehli'l-Harbi ve Kitabeti'ş- Şurûti'de *Misver b. Mahreme ve Mervan b. el- Hakem (r.anhüma)* uzun ve tafsilâtlı metni tahriç etmiştir.

(141) *İmam Müslim*, Sahih. 43. Kitabü'l- Fadail, 19. Babu Kurbi'n- Nebiyyi Aleyhisselâm mine'n-Nas ve Teberrükihim bihi. 75 (2325) No.lu metni *Enes b. Mâlik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(142) *İmam Beyhakî*'nin Et- Tavaf'ta *Urve (r.a.)*'dan *İbn Sa'd'ın Seleme b. Ekva (r.a.)*'dan tahriç ettiklerini, *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahilü's- Safa Shf. 65'de kaydetmiştir.

(142a) Ahzab Sûresi, âyet: 23.

(143) *İmam Tirmizi*, Sünen. Ebvabü Tefsiri'l- Kur'ân ve min Sureti'l- Ahzab'da 3201 No. ile tahriç ettiği metindir. Ayrıca sebeb-i vürûd zikredilmeden 3200 No.lu metinde de hadîs-i şerif *Musa b. Talha*'dan tahriç edilmiştir. Ayrıca Kitabu'l- Menakıb Babun (Talhatün mımmen Kaza Nahbehu) da 3743 No. ile tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce*, Sünen. El- Mukaddime Fadlu *Talhatebni Ubeydullah (r.a.)* da 126 ve 127 No. ile aynı hadîsi tahriç etmiştir.

Kayle'nin rivayet ettiği hadîste ise şöyle varid olmuştur:

"Ben Peygamber (aleyhisselâm)'ı, dizlerini dikip iki ellerini kavuşturarak oturan (kimse gibi) *oturduğunu gördüğüm vakit, kendisine olan hürmet ve tâ'zimimden dolayı korkarak vücudum titrerdi"* (144).

Mugire (radıyallahu anh)'nin hadîsinde de denir ki:

— *Ashab-ı Kiram, Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in evinin kapısını tırnakları ile tıklarlardı* (145).

Bera' b. Azib (radıyallahu anh) de şöyle der:

—*Peygamber (aleyhisselâm)'a bir iş hakkında danışmak isterdim. Seneler geçer, kendilerine karşı beslediğim hürmet ve tâ'zimden dolayı kendilerinden soramazdım* (146).

BÖLÜM

BİL Kİ, RESÛLULLAH (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'E HAYATINDA HÜRMET VE TÂ'ZİM EDİLDİĞİ GİBİ, ÂHİRETE İRTİHAL ETTİKTEN SONRA DA AYNI HÜRMET VE TÂZİM EDİLMESİ GEREKİR.

Bu hürmet ve tâ'zim şu yerlerde yapılır:

Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın kendisi, hadîsi, sünneti zikredildiği zaman, isminin, gidişatının, ailesine olan muamelesi, in'âm ve ihsanı, onlara olan sevgisi, ashabına olan muhabbeti işitildiği vakit.

Ebu İbrahim et- Tücîbî der ki: "Yanında Peygamber *(aleyhisselâm)* zikredildiği veya kendisi zikrettiği zaman, O'na hürmet ve tâ'zim eylemek, O'nun heybetinden korkarak bütün hareketinden kesilmek, Resûlullah'ın katında bulunduğu zaman, kendisine nasıl çeki-düzen vermesi gerekiyordu ise, öylece davranması her mü'mine vâciptir." (Kitabın müellifi).

Kaadı Ebu'l- Fadl İyaz (rahimehullah), işte imamlarımızın ve selef-i salihinin durumu böyle idi, diyor.

Kaadı Ebu Abdullah Muhammed b. Abdurrahman el- Eş'ârî, Ebu el- Kasım Ahmed b. Baki el- Hâkim, Ebu Abbas Ahmed b. Ömer b. Dilhas, Ebu el- Hasan Ali b. Fihr, Ebu Bekir Muhammed b. Ahmed b. el- Ferec, Ebu'l- Hasan Abdullah b. el- Müntab, Yakub b. İshak b. Ebu İsrail, İbn Humeyd'-den rivayet edilmiştir.

---

(144) Tahrici yukarda kitabın başında geçti.

(145) *İmam Hâkim.* "Ulûmü'l- Hadîs" adlı eserinde tahriç etmiştir diye, *İmam Süyûti (r.h.)* Menahil, Shf. 65'de kaydetmiştir.

(146) Şifa Şarihi "Nesimür- Riyaz" adlı Şifa Şerhi C.3, Shf. 144'de hadîs-i şerifi *İmam Ebu Ya'lâ'*-nın tahriç ve tashih ettiğini kaydetmiştir.

Ebu Hümeyd der ki: "Halife Ebu Ca'fer, Peygamber *(aleyhisselâm)*'in mescidinin imamı *Mâlik (rahimehullah)* ile münakaşa ederek yüksek sesle konuştu. Bunun üzerine *Mâlik (rahimehullah)* ona şöyle dedi:

— *Ey mü'minlerin emiri. Bu mescidde yüksek sesle konuşma. Çünkü Cenab-ı Hak senden daha büyük olan kimseleri terbiye etmek için şöyle buyurmuştur:*

— **Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamberin sesinden yüksek çıkarmayın ve birbirinize bağırır gibi ona bağırmayın. Haberiniz olmadan amelleriniz boşa çıkabilir** (147).

Bir kısmını da medhederek buyuruyor ki:

— **Gerçekten Allah'ın Peygamberi yanında seslerini kısanlar, bunlar o kimselerdir ki, Allah kalplerini takvâ için imtihan etmiştir. Onlara bir mağfiret ve büyük bir mükâfat vardır** (148).

Başka bir kavmi de zem ederek Allah şöyle buyuruyor:

— **Hücrelerin** (Peygambere ait odaların) **önünde seni çağıranlar** (var ya), **onların çoğu aklı ermeyenlerdir** (149).

Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vefatından sonra ona hürmet etmek, hayatında kendisine hürmet etmek gibidir.

Ebu Ca'fer, Mâlik'in bu sözlerini hürmetle kabul ederek kendisine sordu:

— *Ey Ebu Abdullah!* Kıbleye dönüp de mi dua edeyim, yoksa Peygamber *(aleyhisselâm)*'a yönelerek mi dua edeyim?

Mâlik (rahimehullah) şöyle der:

— *Resûlullah'dan niçin yüzünü çeviriyorsun. Halbuki O senin ve baban Âdem (aleyhisselâm)*'ın (ve bütün insanların) *kıyamet gününde Alah'a yaklaşmalarına vesiledir. O'na yönel ve O'ndan şefaat dile. Allah O'nu* (senin için olan) *şefaatını kabul eder.*

Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

— **Biz her Peygamberi, ancak Allah'ın izni ile kendisine itaat olunmak için gönderdik. Eğer onlar, nefislerine zulmettikleri zaman sana gelseler de günahlarına Allah'dan mağfiret dileseler, peygamber de kendileri için af isteseydi, elbette Allah'ı tevbeleri ziyade kabul edici, çok esirgeyici bulacaklardı** (150).

İmam Mâlik (rahimehullah)'a, *Ebu Eyyub es- Sahtiyânî* hakkında sorulduğunda şöyle cevap verdi:

---

(147) Hucurât Sûresi, âyet: 2. (148) Hucurât Sûresi, âyet: 3. (149) Hucurât Sûresi, âyet: 4. (150) Nisa Sûresi, âyet: 64.

— Ben size hiçbir kimseden hadîs rivayet etmedim ki, Ebu Eyyub, ondan faziletli olmasın. O iki kere haccetti. Ben ona bakıyor, düşünüyordum. Ondan hiçbir şey işitmedim. Ancak yanında Nebiyyi zişan (sallallahu aleyhi ve sellem) zikredildiği zaman, öyle ağlardı ki, ben ona acırdım. Kendisinde Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) karşı olan hürmet ve saygıyı gördükten sonradır ki, ondan hadîs yazıp rivayet ettim.

Musab b. Abdullah der ki: *"İmam Mâlik'in yanında Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) anıldığı zaman, öyle ağlardı ki, sırtı bükülürdü. Hatta onun bu hali yanında oturanlara ağır gelirdi." Bir gün bu husus kendisine sorulunca şöyle cevap verdi:*

— (Resûlullah'ın makamının yüksekliği hakkında) *benim bildiklerimi eğer siz bilseydiniz bende gördüklerinizden dolayı beni yadırgamazdınız. Ben Reisülkurra olan Muhammed b. el- Münkedir'i gördüm. Kendisine hadîs sorulduğu zaman mutlaka ağlardı. Hatta öyle ağlardı ki, biz kendisine acırdık.*

Ca'fer b. Muhammed'i (Hz. Ali'nin torunu) *gördüm. Kendisi çok şakacı ve çok tebessüm eden* (bir zat idi). *Fakat Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) yanında anıldığı zaman yüzü sapsarı kesilirdi. Ben onun abdestsiz olarak Resûlullah'dan (sallallahu aleyhi ve sellem) hadîs rivayet ettiğini görmedim.*

Onunla çok ihtilât ettim. Kendisinde üç halden başka bir şey görmedim:

a— Ya namaz kılarken,
b— Yahud, sükût halinde iken,
c— Ya da Kur'ân-ı Kerim okurken.

Kendisi lüzumsuz konuşmazdı, Allah'dan (c.c.) *korkan âlim ve ediblerden idi.*

Abdurrahman b. el- Kasım, Nebiyyi muhterem (sallallahu aleyhi ve sellem) anıldığı zaman, yüzüne bakıldığında, yüzünden kan çekilmiş gibi sapsarı kesilirdi. Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) karşı olan hürmet ve tâ'ziminden dolayı ağzında dili kururdu (konuşamazdı).

Amir b. Abdullah b. Zübeyr'in yanına gelirdim. Yanında Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) zikredildiği zaman öyle ağlardı ki, gözlerinde yaş kalmazdı.

Zührî'yi gördüm. Kendisi insanların en fazla ikram edeni ve hoşsohbetli olanı idi. Yanında Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) anıldığı zaman öyle kendinden geçerdi ki, etrafındakileri tanıyamazdı.

Safvan b. Süleym'in yanına varırdım. Kendisi âbid ve müctehidlerden idi. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) zikredildiğinde ağlardı. Devamlı olarak öylesine ağlardı ki, yanındakiler kalkıp giderler, onu kendi halinde terk ederlerdi.

Katade'nin Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zikredildiği zaman kendisine hıçkırıkla ağlamak gelip, olduğu yerde duramadığı rivayet edilir.

İmam Mâlik'in etrafında insanlar çoğalınca kendisine dendi ki:

"Yüksek sesle konuşsan da onlara söylediklerini işittirsen". Bunun üzerine şu cevabı verdi:

Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

— **Ey iman edenler! Seslerinizi peygamberin sesinden yüksek çıkarmayın ve birbirinize bağırır gibi, ona bağırmayın...** (151).

Resûlullah'a *(aleyhisselâm)* hürmet etmek, hayatında ve vefatı halinde birdir.

İbn Sirin, çok tebessüm ederdi. Yanında Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* anıldığı zaman sükût eder, huşu içinde olurdu.

Abdurrahman b. Mehdî, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hadîsi okunduğu vakit insanlara sükût etmelerini emreder ve;

"Ey iman edenler! Seslerinizi peygamberin sesinden yüksek çıkarmayın." âyetini okurdu.

Bu âyet-i şöyle te'vil ederdi:

"Resûlullah'ın bizzat kendi sözü işitildiği zaman ses çıkarmamak vâcip olduğu gibi, O'nun hadîsini okurken de sükût etmek vâcibtir."

BÖLÜM

SELEFİN, RESÛLULLAH'IN (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) HADÎSİ VE SÜNNETİNİ RİVAYET EDERKEN O'NA GÖSTERDİKLERİ HÜRMETİN YOLUNU BEYAN

Hüseyn b. Muhammed; Ebu el- Fadl b. Harun, Ebu Bekir el- Berkani ve başkası, *Ebu Hüseyn ed- Darekutnî, Ali b. Mübeşşir, Ahmed b. Sinan el- Kattan, Yezid b. Harun, Müslim el- Betın, el- Mesudî, Amr b. Meymun*'dan rivayet edilmiştir. Der ki:

— Ben *İbn Mes'ud*'un yanında bir sene bulundum. O'nun; **"Resûlullah buyurdu"** dediğini işitmedim.

Ancak bir gün Resûlullah'ın zamanından bahsederken, gayri ihtiyari olarak;

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)***buyurdu"** dedi.

Öyle müteessir ve mahzun oldu ki, yüzünden terler aktığını gördüm. Sonra şöyle dedi:

---

(151) Hucurât Sûresi, âyet: 2.

— *"İnşaallah böyle buyurdu. Yahud, bundan daha fazla veya daha az, yahud da buna yakın buyurdu"* (Bunları hadîsi rivayet etmekteki ihtiyata binaen söyledi). Bir rivayette ise, yüzünün rengi değişti. Diğer bir rivayette ise, gözleri yaşla doldu, boğaz damarları şişti, diye kaydedilir (152).

Medine Kadısı *İbrahim b. Abdullah b. Kureym el- Ensarî* der ki: *"Mâlik b. Enes* bir gün hadîs rivayet ederken *Ebu Hazim*'in yanına uğradı. Onun yanında oturmayıp geçince (bu hususu kendisine soranlara cevaben) şöyle dedi: *"Oturacak bir yer bulamadım. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) hadîsini ayakta iken de almasını* (dinlemesini) *çirkin gördüm* (bunun için gelip geçtim).

İmam Mâlik (rahimehullah) der ki:

— *Bir adam İbn Museyyeb'e geldi. İbn Museyyeb uzanmış yatarken, ona hadîs sordu. Hemen kalkıp oturdu ve sorduğu hadîsi anlatmaya başladı.* Bunun üzerine *İbn Museyyeb*'e adam şöyle dedi:

"Oturup kendini yorma". *İbn Museyyeb* de şu cevabı verir:

— *"Ben uzanmış yatarken, sana Resûlullah'dan hadîs söylememi çirkin görürüm."*

Muhammed b. Sirin'den rivayet edilmiştir. O bazı kere gülerdi. Yanında Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadîsi söylendiğinde ona içtenlikle kulak verirdi.

Ebu Musab da şöyle der: *"Mâlik b. Enes,* Resûlullah'dan *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den bir hadîs rivayet etmez ki; Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hürmet ve tâ'zimden dolayı abdest almasın". Bunun benzerini *Mâlik Ca'fer b. Muhammed*'den (Hz. Ali'nin torunu) nakletmiştir.

Musab b. Abdullah der ki:

— *Mâlik b. Enes* Resûlullah'dan *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hadîs rivayet etmek istediği zaman abdest alıp hazırlanırdı. En iyi elbisesini giyip öyle rivayet ederdi.

Musab der ki: Bu husus Mâlik'e sorulduğu vakit", *İmam Mâlik* soruyu:

"Bu Resûlullah'ın hadîsidir" diye cevaplandırdı.

Mutarrif (rahimehullah) der ki: *"İmam Mâlik (rahimehullah)*'e insanlar geldiğinde, hizmetçisi çıkar, onlara şöyle derdi:

"Üstad size selâm ediyor. Hadîs mi sormak istiyorsunuz, yoksa başka konuda sorular mı sormak arzusundasınız." (diye sordururdu). Eğer soru sormak istiyoruz derlerse yanlarına çıkardı. Hayır, hadîs sormak istiyoruz der-

(152) *İmam Dârimî*, Sünen'inde bunu tahriç ettiğini, *İmam Süyûtî*, Menahil Shf. 65'de kaydetmiştir.

lerse, banyoya girer, gusl ederdi. Güzel kokular sürünüp, yeni elbiselerini, cübbesini giyerdi. Sarığını da sarıp başına giyerdi. Böylece insanların yanına çıkar, kendisine hazırlanan kürsüye huşu ve hudu içinde otururdu. Hadîs-i şerifi takrir etmekten fariğ oluncaya kadar buhur yakılırdı. Başka biri der ki: Bu kürsüye ancak Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadîsini insanlara okurken otururdu.

İbn Ebu Uveys der ki: Bu hususta, *İmam Mâlik*'e soruldu. Soruyu şöyle cevaplandırdı:

— *Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) hadîsine hürmet ve tâ'zim etmeyi severim. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) hadîsinden ancak abdestli olarak ve hiçbir yere yaslanmadan bahsetmek isterim. İbn Uveys,* devamla der ki:

O, yolda veya ayakta ve yahut acele bir işi olduğu zaman hadîs söylemeyi istemezdi ve şöyle derdi:

"Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hadîsini (insanlara) *anlatmayı severim."*

Dırar b. Mürre şöyle diyor:

— Âlimler, abdestsiz olarak hadîs rivayet etmelerini mekruh görürlerdi. Bunun benzeri *Katade (rahimehullah)*'den rivayet edilmiştir. *A'meş (rahimehullah),* hadîs rivayet edeceği vakit eğer abdestsiz olursa, teyemmüm ederdi. *Katade (rahimehullah)* de abdestsiz olarak hadîs rivayet etmezdi.

Abdullah b. Mübarek der ki:

— *Ben Mâlik'in yanında bulunuyordum. Mâlik, hadîs rivayet ediyordu. Bu esnada kendisini onaltı kerre akrep soktu.* (Acıdan) *rengi değişip sapsarı kesiliyordu, fakat Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) hadîsini rivayet etmeyi kesmiyordu. Hadîs takrir edilen meclisten ayrılıp, insanlar da dağıldığı vakit kendisine dedim ki:*

— "Ey Ebu Abdullah! Sende bugün acayip bir hal gördüm". Bu sözüme şöyle cevap verdi.

— *Evet. Ancak ben Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) hadîsine hürmeten sabrettim.*

İbn Mehdî der ki:

— Bir gün ben *Mâlik* ile beraber Akık'a (Zat-i ırk'a yakın bir yerin adı) yürüdüm. (Yolda giderken) kendisinden hadîs sordum. Beni men'ederek şöyle dedi:

— *"Yürürken benden Resûlullah'ın hadîsinden soru sormasaydın, gözümde daha büyük olurdun".*

İmam Mâlik'e, Cerir b. Abdulhamid el- Kadı ayakta iken hadîs sordu. Bunun üzerine *İmam Mâlik, Cerir b. Abdulhamid*'in hapsedilmesi emrini verdi. Kendisine; "O kadıdır" denilince şöyle cevap verdi:

"Başkalarının ibret alması için kàdı olanın cezalandırılıp terbiye edilmesi, kadı olmayandan daha gerekli ve evlâdır".

Rivayet edilir ki, *Hişam b. el- Gâzi*, ayakta iken *Mâlik*'e hadîs sordu. Bunun için *Mâlik* ona yirmi değnek vurdu. Sonra kendisine acıyarak ona yirmi hadîs söyledi. Bunun üzerine *Hişam* şöyle dedi:

— Keşke sopayı çoğaltsaydı hadîsi de çoğaltırdı. Bunu arzulardım.

Abdullah b. Salih der ki: *Mâlik* ile *Leys*, hadîsi, ancak abdestli iken yazarlardı.

Katade, Nebiyyi muhterem *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadîslerinin abdestli olarak okunmasını ve temiz olarak rivayet edilmesini güzel görürdü.

Hz. Âişe, hadîs rivayet etmek istediği zaman abdestsiz olursa teyemmüm ederdi.

BÖLÜM
RESÛLULLAH (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN EHL-İ BEYTİNE ZÜRRİYETİ VE MÜ'MİNLERİN ANASI OLAN ZEVCELERİNE HÜRMET VE İTAAT ETMEK, PEYGAMBER (ALEYHİSSELÂM)'A HÜRMET VE İTAAT ETMEKTİR

Nitekim Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu hususu teşvik etmiştir. Selef-i Salihin de *(radıyallahu anhüm)* bu yolu takib etmişlerdir.

Allahü Teâlâ buyuruyor:

— **Hem evlerinizde oturun ve evvelki cahiliyet** (zamanında süslenerek, açılıp saçılarak sokağa çıkan kadınların) **çıkışı gibi çıkmayın. Namazı gereği gibi kılın. Zekâtı verin. Allah'a ve Resûlüne itaat edin. Ey ehl-i beyt** (Peygamber ailesi)! **Allah sizden sırf günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor** (153).

— **Peygamber, mü'minlere** (her hususta) **nefislerinden evlâdır. Peygamberin zevceleri, mü'minlerin anneleri hükmündedir** (154).

Eş- Şeyh Ebu Muhammed b. Ahmed, Ebu'l- Hasan, El- Ferganî, Ümmü'l- Kasım bint eş- Şeyh Ebu Bekr el- Haffaf, Hatim b. Akıl, Yahya b. İsmail, Yahya el- Himmanî, Veki — babasından — *Said b. Mesruk, Yezid b. Heyyan;*

Zeyd b. Erkâm (radıyallahu anh)'dan rivayet edilmiştir. Demiştir ki: Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* üç kere:

---

(153) Ahzab Sûresi, âyet; 33. (154) Ahzab Sûresi, âyet; 6.

— **Allah için ehl-i beytime** (ihsan etmenizi, onları hoş tutmanızı) **istiyorum,** buyurdu.

Biz, *Zeyd b. Erkâm'a* Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ehl-i beytinin kimler olduğunu sorunca şöyle cevap verdi: "*Âli'nin ailesi, Ca'fer'in ailesi, Âkil'in ve Abbas'ın aileleri*".

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **Ben size öyle büyük bir şey bırakıyorum ki, eğer siz ona sımsıkı yapışırsanız, asla sapıtmazsınız; Allah'ın kitabı ve ehl-i beytim. Düşünün, onlar hakkında bakalım bana nasıl uyacaksınız** (155).

(Kur'ân-ı Kerim'e uymak, O'nun emirlerini yerine getirmek, yasaklarından da kaçınmak ile olur. Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ehl-i beytine uymak ise, onları sevmek ile olur).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **Muhammed'in** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **hanedanını bilmek, cehennemden kurtulmaktır. Muhammed'in** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **hanedanını sevmek, sırat köprüsünden kolay geçmeye vesiledir. Muhammed'in** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **hanedanına yardım etmek ise azaptan emin olmaktır.**

Bazı bilginler derler ki: "Resûlullah'ın hanedanını bilmek, onların Resûlullah'a (soy itibariyle) olan yakınlığını bilmektir. Bunları bildiği zaman, Resûlullah'a olan yakınlıkları sebebiyle onlara hürmet etmenin, haklarına riayet etmenin vâcip olduğunu anlar".

Ömer b. Ebu Seleme der ki:

"**...Ey ehl-i beyt** (Peygamber ailesi)! **Allah, sizden sırf günahı gidermek ve sizi temiz yapmak istiyor.**" (156).

Âyet-i celîle nâzil olduğu vakit — ki *Ümmü Seleme*'nin evinde nâzil oldu

— Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem), Fatıma, Hasan ve Hüseyn*'i çağırdı. *Hz. Ali* de, Resûlullah'ın arkasında iken Resûlullah ince bir bez örterek şöyle buyurdu:

— **Ey Allahım! Bunlar benim ehl-i beytimdir. Bunların günahlarını gider, bunları temizle** (157).

Sa'd b. Ebi Vakkas'dan rivayet edilmiştir:

---

(155) *İmam Müslim*, Sahih. 44. Kitabu Fadaile's- Sahabe. 4. Babu min Fadaile *Aliyyibni Ebi Talib*'-in (r.a.) da 36 (2408) No. ile *Zeyd b. Erkâm (r.a.)*'dan. *İmam Tirmizî*, Kitabü'l- Menakib, Menakıbü Ehl-i Beyt (s.a.v.) 3790 No. ile yine *Zeyd b. Erkâm (r.a.)*'dan.

(156) Ahzab Sûresi, âyet; 33.

(157) *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l- Menakıb, Menakıbu Ehl-i Beyt'de 3789 No. ile *Ömer b. Ebi Seleme (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

Lânetleşme âyeti (ki Âl-i İmran Sûresi, 61'inci âyettedir) nâzil olduğu vakit Nebiyyi zişan *(sallallahu aleyhi ve sellem) Ali, Hasan, Hüseyin ve Fatıma'*-yı çağırdı ve şöyle buyurdu:

"Ey Allahım! İşte bunlar benim ailemdir." (158).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Ali* hakkında şöyle buyurdu:

— **Ben kimin velisi ve yardımcısı idi isem, Ali de onun velisi ve yardımcısıdır. Ey Allahım, onu kim severse, sen de onu sev. Kim onu sevmezse sen de onu sevme.**

Resûlullah, *Hz. Ali*'ye buyurdu:

— **Seni ancak mü'min olan** (kâmil iman sahibi olan) **sever. Sana ancak münafık olan buğzeder** (159).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem) Abbas (radıyallahu anhüm)*'a da (amucası) şöyle dedi:

— **Nefsim, kudret elinde bulunan Allah'a** (c.c.) **yemin ederim ki, sizi** (hitap ailesinedir) **Allah ve Resûlü için sevmeyen kişinin kalbine iman girmez. Amucama kim eza ederse, bana eza etmiş olur. Kişinin amucası, babası gibidir** (160).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem) Abbas*'a dedi ki:

— **Ey amucam, bana yarın çocuklarınla birlikte gel.**

Onları biraraya topladı kendi elbisesiyle onları örttü ve şöyle buyurdu:

— **Ey Allahım! Bu benim amucamdır. O bana babam gibidir. Bunlar da benim ailemdir. Kendilerini örttüğüm gibi sen de onları cehennem ateşinden koru. Kapının eşiği ve evin duvarları âmin, âmin diye niyazda bulundular** (161).

— *Zeyd b. Sabit*, annesinin cenaze namazını kıldı. (Cenazeyi defnettikten sonra) binsin diye, kendisine biniti getirildi. Hemen *İbn Abbas (radıyallahu anh)* gidip binitin özengisine yapıştı. Bunun üzerine *Zeyd b. Sabit (radıyallahu anh)* (O'na hürmet ederek):

— Özengiyi bırak, ey Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* amucasının oğlu dedi. (İbn Abbas):

— "Biz ulemaya böyle hürmet ederiz" deyince, *Zeyd b. Sabit, İbn Abbas*'ın elini öperek;

---

(158) *İmam Tirmizi*, Sünen. Ebvabü Tefsiri'l- Kur'ân min Tefsiri "Sureti Âl-i İmran" da 3002 No.lu metni *Sâ'd b. Ebi Vakkas (r.a.)* tahriç etmiştir.

(159) *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.)*'ın Müsned'inde *Halid b. Zeyd Eba Eyyubî'l- Ensarî (r.a.)* tahriç etmiştir diye, *İmam Süyûtî*, Menahil 65'de kaydetmiştir.

(160) *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l- Menakib, Menakıbü'l- *Abbas b. Abdulmuttalib (r.a.)* da 3762 No.lu metni tahriç etmiştir. *İbn Mâce*, Sünen. Mukaddime Fadlü'l Abbas b. *Abdülmuttalib (r.a.)* de 140 No.lu metni tahriç etmiştir.

(161) *İmam Beyhakî*'nin *Ebu Saidi's-Sâidî*'den hadisi tahriç ettiğini *İmam Süyûti (r.h.)* Menahil. Shf. 65'de kaydetmiştir.

"Biz de Resûlullah'ın ehl-i beytine böyle yapmamızla emrolunduk," dedi (170).

İbn Ömer (radıyallahu anh), Muhammed b. Usame b. Zeyd'i görünce; "Bu benim kölem olaydı" dedi. Bunun üzerine kendisine, *Muhammed b. Usame* olduğu söylenince *İbn Ömer* başını eğerek, eliyle yeri eşmeye başladı ve:

"Eğer onu Resûlullah görseydi (babasını sevdiği gibi) *onu severdi"* dedi.

Evzaî der ki: Resûlullah'ın kölesi *Üsame b. Zeyd*'in kızı, yanında elinden tutup yürümesine yardım eden hizmetçisi olduğu halde, *Ömer b. Abdülaziz*'in yanına girdi. Bunu gören *Ömer b. Abdülaziz*, kalkıp hemen onu istikbal etti. Kadın elleri ile *Ömer b. Abdülaziz*'in ellerini tuttu. O da kadının elbisesine tutarak, yürümesine yardım etti. Böylece onunla beraber yürüyüp, kadını lâyık olan yerine oturttu. *Ömer b. Abdülaziz*, kadının karşısında oturdu. Bütün hacet ve isteklerini yerine getirdi. (Çünkü o, Resûlullah'ın sevdiği kimsenin kızı idi).

Hz. Ömer (radıyallahu anh) oğluna üçbin (dirhem) *Üsame b. Zeyd*'e üçbin beşyüz (dirhem) maaş bağladığı vakit, *Abdullah* babası (Ömer'e) şöyle der:

— *Üsame'yi niçin benden üstün kıldın? Allah'a yemin ederim ki, o hiçbir savaşta benden üstün değildir.*

Bunun üzerine *Ömer (radıyallahu anh)* oğluna şu cevabı verir:
— *Çünkü, Zeyd, Resûlullah katından babandan daha fazla sevgili idi. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) sevgisini benim sevgim üzerine tercih ettim* (171).

Muaviye'ye, *Kâbis b. Rabia*'nın Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* benzediği söylenince, (onu çağırttı), evin kapısından girerken *Muaviye* onu karşıladı ve iki gözünün arasından öptü. Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* benzediği için O'na, faydalansın diye bir kıta yer verdi (172).

Rivayet edilir ki, *Cafer b. Süleyman, Mâlik*'in dövülmesini (ona eza ve cefa yapılmasını) emrettiğinden, *Mâlik* dövüldü. Öyle şiddetli dövüldü ki, evine komada iken getirdiler. İnsanlar kendisini ziyarete geldiler. Komadan çıktığı zaman yanındakilere şöyle der:

---

(170) *İmam Hâkim*'in el- Müstedrek'inde sahihlediğini, *İmam Beyhakî*'nin Medhal'de ve *İmam Taberanî*'nin tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.).* Menahil Shf. 66'da kaydetmiştir.

(171) *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabü'l- Menakib, Menakibü *Zeyd b. Harise (r.a.)* da 381 No. ile *Zeyd b. Eslem* tarikiyle rivayet edilen metni tahriç etmiştir.

(172) *Kâbis b. Rabia*'dan. Hadiseyi *İmam İbn Asakir* tahriç etti diye *İmam Süyûti (r.h.)* Menahil Shf. 66'da kaydetmiştir.

"Beni dövmek için emir veren kimseye hakkımı helâl ettiğime dair, sizi şahid tutuyorum".

Kendisini döven kimseye hakkını helâl ettiğine, yanındaki insanları şahid kılınca, kendisine bu husus soruldu. Soranlara şöyle cevap verdi:

"Ölüp Resûlullah'a kavuştuğumda, O'nun hanedanından bazılarının cehenneme benim sebebimden atıldığını görünce Resûlullah'tan hayâ edeceğimden korktum".

Denilir ki, *Mansur, Cafer*'e kısas yapmak (veyahut *Malik*'e karşı yaptığı kötü hareketten dolayı onu terbiye etmek) istediğinde *Malik* şöyle der:

"Bundan Allah'a sığınırım. Allah'a yemin ederim ki, bana vurulan sopalardan her biri vücudumdan kalkmadı ki, ben O'na (o anda) *Resûlullah'a olan yakınlığından dolayı hakkımı helâl etmeyeyim."*

Ebu Bekir b. Ayyaş şöyle der: "Eğer bana, *Ebu Bekir, Ömer ve Ali (radıyallahu anhüm)* bir iş için gelseler, Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* olan yakınlığından dolayı ilk önce Ali'nin işini bitirirdim. Yüksek bir yerden düşüp (parçalanmak) onların işini Ali'nin işinden önce görmekten daha hoş gelir bana."

Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zevcelerinden birinin vefat ettiği, *İbn Abbas*'a söylenince, hemen secde etti. Bunun üzerine kendisine:

"Bu saatte secde edilir mi?" diye soruldu. İbn Abbas soruya şöyle cevap verir:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hârikulade alâmetler gördüğünüzde secde edin buyurmadı mı? Resûlullah'ın zevcelerinin vefatından daha büyük alâmet hangi alâmettir." (173).

Ebu Bekir, Ömer (radıyallahu anhüma) Resûlullah'ın hizmetçisi *Ümmü Eymen'i (radıyallahu anha)* ziyaret ediyorlardı. Ve:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onu ziyaret ediyordu." diyorlardı (174).

Resûlullah'ın süt annesi *Halime es- Sadiyye*, Resûlullah'ı ziyaret ettiklerinde O'na Resûlullah cübbesini çıkarıp yere sererdi. O'nun üzerine oturmasını isterdi, bütün isteklerini yerine getirirdi. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* irtihal ettiği vakit, *Ebu Bekir ve Ömer, Halime*'ye Resû-

---

(173) *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l- Menakib fi Fadli Ezvaci'n- Nebiyyi (s.a.v.) de 3899 No.lu metni *İkrime (r.a.)*'dan tahriç etmiştir

(174) *İmam Müslim*, Sahih. 44. Kitabu Fadaili's- Sahabe. 103 (2454) No.lu metni tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce*, Sünen. 6. Kitabü'l- Cenaiz. 65. Babu zikri Vefatihi (s.a.v.) de 1635 No.lu metni *Enes (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir.

Ümmü Eymen (r.a.) tercüme hali için İsabe. C.4. Shf. 433. Terc. No. 1145'e bakılabilir.

lullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yaptığı gibi muamelede bulunurlardı (175).

BÖLÜM
RESÛLULLAH'IN (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) ASHABINA HÜRMET VE TA'ZİM ETMEK, İHSAN VE İKRAMDA BULUNMAK, RESÛLULLAH'A (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) TA'ZİM VE HÜRMET ETMEK, İHSAN VE İKRAMDA BULUNMAK GİBİDİR

Onların haklarını bilmek, onlara uymak, onlara medh-ü senâda bulunmak, onlar için istiğfar etmek, aralarında vukubulan hadiselerden dolayı sükût etmek, düşmanlık yapanlara düşmanlık yapmak, tarihçilerin (Rafiziler) ve sapık Şiîler, sahabelerden birini ta'n eden ehl-i bid'at gibi cahil ravilerin (veya kasden söz imal edenlerin) sözlerinden kaçınmak, sahabeler arasında vukubulan fitnelerden dolayı onları ta'n etmemek, sahabelerin işlerini en iyi çıkış yollarına ulaştırmak, sahabelerden hiçbirisini kötülükle yadetmemek, (çünkü bunların hepsine onlar lâyıktırlar), sahabelerin herhangi bir işini ayıplamamak, bilâkis onların iyiliklerini, faziletlerini, üstünlüklerini, onların gidişatının iyi olduğunu yadetmek, bunlardan başka onlara yakışmayan hususlarda sükût etmek, Resûlullah'a hürmet ve ta'zim etmek gibidir. Nitekim Resûlullah buyurmuştur ki:

— **Ashabım anıldığı zaman** (onlara ta'n etmekten, onlara yaraşmayan hususları onlara atfetmekten) **kaçınınız** (176).

Allahü Teâlâ da şöyle buyuruyor:

— **Muhammed** *(aleyhisselâm)* **Allah'ın peygamberidir. Onun maiyyetinde bulunanlar da** (Ashab-ı kiram) **kâfirlere karşı çok şiddetli, kendi aralarında gayet merhametlidirler. Onları, rükû' ve secde eder halde** (namaz kılarken) **Allah'dan sevap ve rıza istediklerini görürsün. Secde izinden** (çok namaz kıldıklarından dolayı) **nişanları yüzlerindedir. İşte onların Tevrat'daki vasıfları budur. İncil'deki vasıfları da şu: Onlar filizini çıkarmış bir ekine benzerler. Derken o filizini kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış, nihayet gövdeleri üzerlerinde doğrulup kalkmış; ekincilerin hoşuna gidiyor.** (İşte Ashab-ı kiram da böyle olmuştur. Bidayette azlıktılar, sonra çoğalıp kuvvetlendiler ve güzel bir topluluk meydana getirdiler.) **Bu teşbih, kâfirleri ashabla öfkelendirmek içindir. Onlardan iman edip salih ameller işleyenlere Allah bir mağfiret ve büyük bir mükâfat va'detmiştir** (177).

— **İslâm'a ve dolayısiyle** (cennete girişte) **ileri geçerek birinciliği kazanan muhacirler ve ensar, bir de güzel amellerle onların izinden giden mü'minler** (var ya), **Allah onlardan razı olmuştur. Onlar da Allah'dan razı**

---

(175) *İbn Sâd*'ın Tabakat'ında hadiseyi tahriç ettiğini *İmam Suyûtî (r.h.)* Menahil Shf. 66'da kaydetmiştir.

(176) *İmam Taberânî, Mu'cem'inde İbn Ebi Üsame*'nin *İbn Mes'ud (r.a.)*'dan tahriç etmiştir; diye *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil; 66'da kaydetmiştir.

(177) Fetih Sûresi, âyet; 29.

olmuşlardır. Allah, onlara ağaçları altından ırmaklar akan cennetler hazırladı ki, içlerinde ebedi olarak kalacaktır. İşte bu, en büyük saadettir (178).

— **Hakikaten Allah,** (Hudeybiye'de) **ağacın altında sana biat etmekte oldukları vakit, o mü'minlerden razı oldu. Böylece kalblerinde olan sadakatı bildi de, üzerine manevi huzuru indirdi. Kendilerine de yakın bir zafer** (Hayber'in fethini) **verdi** (179).

— **Mü'minlerden öyle erkekler vardır ki, Allah'a verdikleri sözde sadakat ettiler. Kimi** (şehid oluncaya kadar dövüşeceğine dair) **adağını ödedi** (şehid oldu). **Kimi de** (şehid olmayı) **bekliyor. Onlar asla verdikleri sözü değiştirmediler** (180).

El- Kadı Ebu Ali; Ebu'l- Hüseyn, Ebu'l- Fadl, Ebu Ya'la. Ebu Ali es-Sincî Muhammed b. Mahbub, Et- Tirmizî, Hasan b. Sabbah, Süfyan b. Uyeyne, Zaide'den, *Abdülmelik b. Umeyr, Ribi b. Hiraş, Huzeyfe*'den rivayet edilmiştir.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **Benden sonra** — iki kişiye— **Ebu Bekr ve Ömer'e uyun** (onlara itaat edin) (181).

Yine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **Ashabım** (gökteki) **yıldızlar gibidir. Onlardan hangisine uyarsanız hidayete ulaşırsınız** (182).

Enes'ten rivayet edilmiştir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **Ashabımın örneği, yemeğe** (katılan) **tuz gibidir. Yemek yenecek hale ancak tuz ile gelir** (183).

— **Ashabım hakkında Allah'tan korkunuz. Benden sonra onları hedefe alıp** (aleyhlerinde konuşmayınız). **Onları kim severse, bana karşı beslemiş olduğu sevgi ile sevmiştir. Kim onlara buğzederse, bana olan buğzundan dolayı etmiştir. Kim onlara eziyet ederse, bana eziyet etmiş olur. Bana**

---

(178) Tevbe Sûresi, âyet; 100. (179) Fetih Sûresi, âyet; 18. (180) Ahzab Sûresi, âyet; 23.

(181) *İmam Tirmizî,* Sünen. Ebvabü'l- Menakıb; 32. Babun fi Menakıbe *Ebi Bekir ve Ömer (r.anhüma)* Kileyhima'da 3663 No.lu metni *Huzeyfe (r.a.)*'dan tahriç edilmiştir. *İmamı İbn Mâce,* Sünen. El- Mukaddime. 11. Babün fi Fadaile Ashabı Resûlullah (s.a.v.) de 97 No.ile *Huzeyfetü'l- Yeman* tahriç etmiştir.

(182) Haşr Sûresi, âyet; 10.

(183) *İmam Ebu Yâla ve Bezzâr*'ın tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil 66'da kaydetmiştir.

kim eza ederse, Allah'a karşı çıkmış olur. Kim ki Allah'a karşı çıkıp isyan ederse, Allah'ın onu yakalayıp (cehenneme atması) **yakın olur** (184).

— **Ashabıma küfretmeyin** (kötü söz söylemeyin). **Sizden biriniz, Uhud** (dağı) **kadar altın tasadduk etse, onların tasadduk ettiği bir buçuk müd** (iki rıtıl yani yirmi kile) **kadar olmaz** (185).

— **Ashabıma sövenin, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti üzerine olsun. Allah onu tevbesini** (veya nafile ibadetini) **ve fidyesini** (veya farz olarak yaptığı ibadetini) **kabul etmez** (186).

— **Ashabım anıldığı zaman** (onlara ta'n etmekten) **kaçınınız.**

Cabir'in rivayet ettiği hadîste ise Peygamber *(aleyhisselâm)* buyuruyor ki:

— **Allahü Teâlâ ashabımı** —nebi ve resûller hariç— **bütün âlemin üzerine üstün ve seçkin kıldı. Bana da ashabımdan Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali olmak üzere dört kişiyi seçti. Onları ashabımın hayırlısı kıldı. Ashabımın hepsi hayırlıdır** (187).

— **Kim Ömer'i severse beni sevmiştir. Kim ki, Ömer'e buğzederse bana buğzetmiştir** (188).

Mâlik b. Enes ve başkası diyor ki: Kim (kalbiyle) sahabeye buğzeder (diliyle de) küfrederse, o kimsenin Müslümanların (harbde elde ettikleri) ganimetten hakkı yoktur. O kimse Allahü Teâlâ'nın şu âyet-i kerimesi ile ganimetten mahrum edilir:

— **Onlardan** (muhacir ve ensardan) **sonra gelenler şöyle derler: "Ey Rabbimiz! Bizi bağışla ve iman ile bizden evvel geçmiş olan kardeşlerimizi**

---

(184) Tahrici yukarıda geçti.

(185) *İmam Buharî*, Sahih. 62. Kitabü Fadaile Ashabi'n- Nebiyyi (s.a.v.) 5. Babu Kavli'n- Nebiyyi (s.a.v.): "Lev Küntü Müttehizen Halilen" de *Ebu Saîdi-l- Hudrî (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.
İmam Müslim, Sahih. 44. Kitabu Fadaile's- Sahabe'de 54. Babu tahrimi Sebbü's- Sahabeti (r.anhüm) de 221 (2540) No.lu metni *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan 222 (2541) No.lu metni *Ebu Saîdi'l- Hudrî (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü's- Sünneti Babü'n- fi'n- Nehyi an Sebbi Ashabi Resûlillahi (s.a.v.) de *Ebu Saîdi'l- Hudrî (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l Menakib; Babün Fi men Sebbe Ashabe'n- Nebiyyi'de 3860 No.lu hadîsi *Ebu Saîdi 'l- Hudrî (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce*, Sünen. Mukaddime, 11. Babün fi Fadaile Ashabi Resûlillah (s.a.v.) de "Fadlu Ehl-i Bedr" de 161 No.lu metni *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(186) *İmam Deylemî*'nin Müsned'inde *Uveym b. Saide*'den *Ebu Naim İsfahânî (r.h.)* Menahil Shf. 66'da kaydetmiştir.

(187) *İmam Bezzar ve Deylemî*'nin *Câbir (r.a.)*'dan rivayeti tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*. Menahil 66'da kaydetmiştir.

(188) *İmam Taberânî*'nin Mu'cemu Evsat'ında *Ebu Saîdi'l- Hudrî (r.a.)*'dan ceyyid bir senedle tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*, Menahil Shf. 66'da kaydetmiştir.

bağışla, iman etmiş olanlar için kalblerimizde bir kin bırakma. Ey Rabbimiz! Muhakkak ki sen, çok şefkatlisin, çok merhametlisin (190).

Malik b. Enes (radıyallahu anh) diyor:

Muhammed *(aleyhisselâm)*'ın ümmeti, kendisini öfkelendiren kimse, kâfirin ta kendisidir. Zira Cenab-ı Hak buyuruyor ki:

— **...Bu teşbih, kâfirleri ashabla öfkelendirmek içindir** (191).

Abdullah b. Mübarek (rahimehullah) şöyle diyor:

— İki güzel huy vardır ki, kimde bulunursa o kimse (dünya ve âhiret mihnetinden) kurtulmuştur: Doğruluk ve Muhammed *(aleyhisselâm)*'ın ashabını sevmek.

Eyyub es- Sahtiyâni diyor:

— *Kim, Hz. Ebu Bekri severse, o kimse dini ikame etmiştir. Kim ki, Hz. Ömer'i severse, o kimse, İslâm dinini açıklamıştır. Kim ki, Hz. Ali'yi severse en sağlam bir kulpa tutunmuştur. Kim ki, Peygamber (aleyhisselâm)'ın ashabını en güzel şekilde överse, o kimse münafıklıktan uzaklaşmıştır. Ashabdan birini kim sevmezse, o kimse bid'at ehlindendir. Peygamberin sünnetine muhalefet etmiş, selef-i salihinin yolundan ayrılmıştır. Bütün ashabı sevinceye ve kalbi (kinden) sâlim oluncaya kadar, amelinin kabul olunmamasından korkulur.*

Halid b. Said'in rivayet etmiş olduğu hadîs-i şerifte Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **Ey insanlar! Ben Ebu Bekir'den razıyım. Bunu ona bildirin. Ey insanlar! Ben, Ömer, Ali, Osman, Talha, Zübeyr, Sa'd, Said, Abdurrahman b. Avf'dan razıyım. Bunu onlara bildirin. Ey insanlar! Allah Bedir ehlini, Hudeybiye ehlini yarlıgadı. Ey insanlar! Ashabım,** (bilhassa) **kayınpederlerim ve damadlarım hakkında bana riayet ediniz. Hiçbiriniz onlardan hak talep etmesin. Çünkü o haklar öyle haklardır ki, yarın kıyamet günü bağışlanmazlar** (192).

Bir adam, *Muafa b. İmran'a, Ömer b. Abdülaziz*'in yanında *Muaviye* nerede kalır (diyerek, *Ömer b. Abdülaziz*'i üstün görünce), ona öfkelenerek şöyle der:

Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın ashabına hiçbir kimse kıyas edilemez. *Muaviye*, Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın ashabından, ailesinin (zevcelerinden *Ümmü Habibe*'nin kardeşi) akrabasıdır. Kâtib-i umumisi, bilhassa vahiy kâtibidir.

---

(190) Haşr Sûresi, âyet: 10. (191) Fetih Sûresi, âyet: 29.

(192) *İmam Taberani* ve *İbn Mende*'nin *Sehl b. Yusuf b. Sehl b. Mâlikü'l- Ensari* tarikiyle tahriç ettiğini *İmam Süyûti (r.h.)* Menahil 66-67'de kaydetmiştir. Ayrıca *İbn Mende*'nin "... Bu isnad tarikiyle bu metnini rivayeti isnad cihetiyle garîbidir. Bu yoldan başka yola rivayet edilmemiştir" dediğini de belirtmiştir.

Bir adamın cenazesi, Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* getirildi. Resûlullah onun cenaze namazını kılmadı. (Niçin kılmadığı, kendisine sorulunca):

— **'Osman'a buğzediyordu. Allah da ona buğzetti'**, buyurdu (193).

Ashab hakkında Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

— **Ashabımın hatalarını affedin. Onların iyiliklerini alın** (194).

— **Ashabım, bilhassa ailelerimin akrabaları hakkında beni koruyun. Kim onlar hakkında beni korursa Allah da onu dünya ve âhirette korur. Onlar hakkında kim beni korumazsa, Allah ondan rahmetini uzaklaştırır. Kendisinden Allah'ın rahmetinin uzaklaştığı kimseyi, Allah'ın yakalayıp cehenneme atması yakın olur** (195).

— **Ashabım hakkında beni kim korursa, ben de onu kıyamet gününde korurum** (196).

— **Ashabım hakkında kim beni korursa, ona havz-ı kevserden içiririm. Kim korumazsa, ona havz-ı kevserden içirmem. Beni ancak uzaktan görür** (197).

Malik (rahimehullah) şöyle diyor:

— *Bu Peygamber ki, Allah O'nu âlemlere rahmet kıldı; bizi O'nunla hidayete erdirdi. İşte bu peygamber gece yarısı Bakı'a* (Medine'deki kabristan) çıkar ashabına, *—onları yolcu eder gibi—, dua eder ve onlar için Allah'dan af dilerdi. İşte bunun içindir ki, Allah ve Allah'ın Peygamberi, ashabı sevmeyi, onları dost edinmeyi, ashaba düşmanlık edenlere düşman olmayı bize emretti* (198).

Ka'b el- Ahbar'dan rivayet edilmiştir:

— *Ashab-ı Resûlullah'dan (sallallahu aleyhi ve sellem) hiçbiri yoktur ki,* kıyamet günü kendisiyle herhangi bir kimsenin arasında muhabbet

---

(193) *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l- Menakıb: 60. Babü "Men Ebgada Osmane Ebgadahullahü teâlâ" da 3710 No.lu metni *Câbir (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(194) *İmam Buharî*, Sahih. 63. Kitabü'l- Menakibü'l- Ensar. 11. Babu Kavli'n- Nebiyyi (s.a.v.) Akbelu min Muhsinihim'de *Enes b. Mâlik (r.a.)*'dan, *İmam Müslim*, Sahih. 44. Kitabü Fadaili's- Sahabe. 43. Babu min Fadaile'l- Ensar (r.a.) da 176 (2510) No.lu hadîsi yine aynı raviden tahriç etmiştir.

(195) *İmam Ebu Naim İsfahanî ve Deylemî*'nin *İyazü'l- Ensarî*'den tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil; 67'de kaydetmiştir.

(196) *İmam Said b. Mansur*'un *Atah Ebi Rebah (r.a.)*'dan Mürsel olarak rivayeti tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil; Shf. 67'de kaydetmiştir.

(197) *İmam Taberânî*'nin *İbn Ömer (r.a.)* tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil. 67'de kaydetmiştir.

(198) *İmam Müslim*, Sahih. 11. Kitabü'l- Cenaiz, 35. Babu Ma Yukalü İnde Dühûli'l- Kubûri ve'd- Duai li Ehliha'da 102 (974) ve 103 (......) de *Hz. Âişe (r.a.)* validemizden rivayetini tahriç ettiği hadiseyi ve hadîsi *İmam Mâlik* kendi beyanı için aynen istimal eylemiştir.

olsun da) *O'na şefaat etmesin. Muğire b. Nevfel'den, kendisine kıyamet günü şefaat etmesini istedi* (199).

Sehl b. Abdullah Tüsterî der ki:

— *Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) ashabına hürmet ve ta'zim etmeyen, O'nun emirlerini yerine getirmeyen kimse, Resûlullah'a* (tam) *iman etmiş olmaz.*

BÖLÜM
RESÛLULLAH (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'DEN BİLİNEN, O'NUN SEVGİSİNE SEBEB OLANIN TÜMÜNÜ SEVMEK; RESÛLULLAH'IN (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) İNDİĞİ VE BULUNDUĞU YERLERE HÜRMET ETMEK, MEKKE'DE VE MEDİNE'DE İKAMET VE İBADET ETTİĞİ YERLERE HÜRMET ETMEK, RESÛLULLAH'IN TUTTUĞU ŞEYLERE HÜRMET ETMEK, KENDİSİNE HÜRMET VE TA'ZİM ETMEK GİBİDİR

Safiyye binti Necde'den rivayet edilmişdir. Der ki:

— *Ebu Mahzure'nin başının önünde perçemi vardı. Oturup salıverdiği zaman yere değerdi. Kendisine bu perçemini kessene denildiğinde şöyle cevap verdi:*

"Resûlullah'ın eli ile tuttuğu şeyi kesenlerden değilim." (200).

Halid b. Velid'in külahında Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* saçından bir kıl vardı. Savaşlarından birinde külahı başından düştü. Onu alıp başına koymakta çok zaman geçince, bu bekleyiş çok insanların öldürülmesine sebep oldu. Resûlullah'ın sahabeleri bunu hoş karşılamadılar. Bunun üzerine *Halid* şöyle der:

"*Ben bunu külah için yapmadım. Bilâkis, Resûlullah'ın saçında bulunan bereket için yaptım ki, bu kıl müşriklerin eline düşüp, onun bereketinden mahrum olmayayım.*" (201).

Abdullah b. Ömer'in, Resûlullah'ın minberde durduğu yere elini sürüp yüzüne sürdüğü görülmüştür (202).

---

(199) Bu hadiseyi *İmam İbn Sâd*'ın Tabakat'ında *Ka'bü'l- Ahbar*'dan tahriç ettiğini Şifa Şarihi Hafaci C.3, Shf. 478'de kaydetmiştir.

(200) Müezzin-i Resûlullah olan *Ebu Mahzure (r.a.)*'dan rivayet edilen bu kıssanın bir kısmını *İmam Abdilberr*, el-İstiab'da *Ebu Mahzure* maddesinde tahriç etmiştir. Ezanla ilgili kısım. *İmam Müslim*, 4. Kitabü's- Salât, 3. Babu Sıfati'l- Ezan'da, 6 (379) No.lu metni *Ebu Mahzure*'den tahriç etmiştir.

(201) *İmam Ebu Yâ'la el- Mavsilî*'nin Müsned'inde hadîsi tahriç'ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil Shf. 67'de kaydetmiştir.

(202) *İmamü'l- Megazî, İbn Sâ'd'ın* Tabakat'ında *İbrahim b. Abdurrahman b. Abdülkaarî*'den rivayeti tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, Shf. 67'de kaydetmiştir.

Bunun içindir ki, *Malik*, Medine'de hayvana binmezdi. Şöyle derdi: *"Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) bulunduğu toprağı, hayvan ayağıyla çiğneyip* (geçmeye) *Allah'tan utanırım"*.

Rivayet edilir ki, *Malik (rahimehullah)* (elinde bulunan) birçok atı Şafiî'ye hibe etti. Bunun üzerine *İmam Şafiî*, atlardan birini yanında alıkoy (binersin) deyince, *Mâlik* kendisine aynı cevabı verdi.

Ebu Abdurrahman es-Sülemi, Ahmed b. Fadlüveyh ez- Zahid'den rivayet eder. Der ki: *"Ahmed iyi savaşçı ve ok atan bir kimse idi.* (Günün birinde şöyle) dedi":

— Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yayını (veya başkasının yayını) eline aldığı bana ulaştığı andan itibaren abdestsiz olarak yay'a asla elimi sürmedim.

İmam Malik (rahimehullah), Medine-i Münevvere için pis yer diyene, otuz sopa vurulması için fetva verdi ve hapsedilmesi için de emir verdi. Bu kimsenin kendi yanında kıymetli olan ve başkaları yanında sözü geçen kimse olduğu halde. Bununla beraber *Malik* şöyle dedi:

"Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in medfun bulunduğu yere pistir diyen kimsenin boynunun vurulması gerekmez miydi?"

Buharî ve Müslîm de *(Ali ve Enes (r.anhüma)*'den şöyle rivayet edilmiştir):

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Medine-i Münevvere hakkında şöyle buyurmuştur:

— **Medine hakkında sünnete muhalif kim bir bid'at ihdas ederse, veya kim ki, bid'at sahibini Medine'de barındırırsa, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun. Allah onun nafile ve farz ibadetlerini kabul etmez** (203).

Rivayet edilir ki:

Cahcaha el-Gifarî, (205) *Hz. Osman*'ın elinden Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın asâsını alıp diziyle kırmak istedi. Bunun üzerine insanlar, onu engellemek için avazları çıktığı kadar bağırdılar. Bu kötü hareketinden dolayı dizinde öyle bir hastalık zuhur etti ki, ayağının dizinden kesilmesi mecburiyetinde kalındı. Ayağı dizinden kesilen *Cahcaha* bir yıl geçmeden öldü.

---

(203) *İmam Buharî*, Sahih. 96. Kitabü'l- İ'tisam. 6. Babu ismi men Âvâ Muhdisen'de *Enes b. Mâlik (r.a.)*'dan. *İmam Müslim*, Kitabu'l- Hacc 85. Babu Fadli'l- Medine'de 467 (1370) No.lu metni yine *Enes b. Mâlik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *Imam Ebu Davud*, Sünen. Kitabu'd- Diyyat, Babun: İykadu'l-Müslimi bi'l- Kâfir'de *İmam Ali (k.v.)*'den *İmam Tirmizî*, Ebvabu'l- Velâ ve'l- Hibe, 3. Babu Ma Cae fiymen tevella gayra Mevaliyhi ev İddea ilâ Gayre Ebiyhi'de 2128 No.lu metni yine *İmam Ali (kerremallahü vechehu)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Nesaî*. Sünen. Kitabu'd-Dahaya, 34'üncü Bab'ta Menasik 96. Bab'ta tahriç etmiştir.

(205) *Cahcaha el- Gıfari b. Said b. Haram*'dır yahut Taberi'nin dediği gibi, onun adı Cehcaha değil, *Cehcar*'dır, ya da *Zehebi*'nin dediği gibi *Cehcah b. Kays*'dır diye Şifa Şerhi Şihab, C.3. Shf. 483'de kaydetmiştir.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **Benim minberimin üstünde** (veya yanında, etrafında) **kim yalan yere yemin ederse, cehennemde yerini hazırlasın** (206).

Denilir ki, *Ebu'l- Fadl el- Cevheri*, ziyaret maksadiyle Medine-i Münevvere'ye gelip, Medine'nin evlerine yaklaştığı zaman, atından inip şu şiiri söyledi; ağlayarak yürümeye başladı:

Vakta ki biz, eserleri anlamak için bizde akıl ve fikir
bırakmayan zatın eserini gördük;
Hemen binitten inip, O'na hürmet etmek için
yürümeye başladık.

Medine-i Münevvere'yi ziyaret etmek isteyenlerin bazısından şöyle rivayet edilmiştir: Medine kendisine görülünce şöyle der:

(Bizimle kendisini ziyaret etmek istediğimizin arasında bulunan) *perde bizim için kaldırıldı. Bakana ayın ziyası öylesine çarptı ki, katında akıllar durur. Bir de baktık ki, binitler bizi Muhammed (aleyhisselâm)'a ulaştırmış. Artık o binitlerin sırtı binenlere haram kılındı.*

Yine rivayet edilir ki; Meşayih-i Kiram'dan biri, hacca yürüyerek gitmiş. Bunun sebebi kendisine sorulunca şöyle cevap verir: Efendisinden kaçan köle, hiç efendisinin yanına binit üzerinde gelir mi? Eğer başımın üzerinde yürümem mümkün olsaydı, ayaklarımla yürüyüp gelmezdim.

Kaadı Ebu'l-Fadl İyaz diyor ki: Vahiy ve Kur'ân'ın indirilmesiyle me'mur olan, *Cebrail ve Mikâil*'in gidip geldikleri, Melaike-i Mukarrebin ve (peygamberlerin) ruhlarının (yahut Ruhu'l-Emin'in) yükseldiği, her yerinden takdis, tesbih ve tenzih sedalarının yükseldiği, toprağının, beşeriyetin efendisinin cesedini kucakladığı, kendisinden, Allah'ın dininin ve Allah'ın Resûlünün sünnetinin yayıldığı, hak ile batılı ayırt edip açıklayan âyetlerin okunup okutulduğu, ibadet ve duaların yapıldığı, her türlü itaat ve hayratın, mekârim-i ahlâkın kaynağı olan, mucizelerin, her türlü adetüstü alâmetlerin menbaı olan, din-i İslâm'ın menasiki, Müslümanların meşairini ihtiva eden, Peygamberler efendisinin durağı, son Peygamberin yerleştiği yer olan ve ahirzaman Peygamberinin konakladığı ki, Mekke'den zuhur eden nübüvvet nurunun dünyasını kapsadığı, toprağının, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in mübarek cesedine, yeryüzü topraklarından daha önce dokunduğu yerler elbette şayan-ı hürmet ve ta'zimdir. Manevî havası koklanmaya, havası teneffüs edilmeye, evleri ve evlerinin duvarları öpülmeye lâyıktır.

(Bu sözlerden sonra *Musannif* şu şiiri söyler):

Ey peygamberlerin en hayırlısının, âyet ve mucizeleriyle, insanların hidayetine sebeb olanın evi!

(206) *İmam İbn Cerirü't-Taberî.* Ve *İbn Ebu Hatim* Tefsir'inde tahriç etmiştir, diye *İmam Süyûtî*, Menahil, Shf. 67'de kaydetmiştir.

Senin için içim yanıyor alev alev. Öyle bir aşk var ki bende, kalbimde olan ateş kor oluyor;
Kendime söz verdim ki, sizin evlerinizin duvarlarını, sizin her ayak bastığınız yerleri, gözlerim doya doya görürse;
O duvarların arasındaki yerlere, duvarlara yüzümü, azalarımı öyle çok sürerdim ki, yüzüm gözüm toz toprak kesilirdi;
Eğer Allah'ın farz kıldığı ibadet ve beni engelleyen düşmanlar olmamış olsaydı, o yerleri yüzümün üstüne sürünüp gitmem bahasına olsaydı bile gidip ziyaret ederdim;
Fakat, o evin ve odaların sakinlerine bitmez, tükenmez selâm ve tahiyyatımı arz ederim;
Öyle bir selâm ki, kokusu misk-i anberden daha fazla yayılır. Akşam sabah her tarafı kaplayan misk gibi bir selâm;
En temiz salât, en verimli selâm ve bereketi O'na tahsis ederiz.

DÖRDÜNCÜ BAB
(İkinci Kısmın Dördüncü Babı)

RESÛLULLAH'A (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) SALÂT-Ü SELÂM GETİRMENİN HÜKMÜ, FAZİLETİ VE FARZ OLMASI HAKKINDADIR

Allahü Teâla buyuruyor:

— **Gerçekten Allah ve melekleri, peygambere salât ederler** (şeref ve şanını yüceltirler). **Ey iman edenler! Siz de ona salât edin.** (Allahümme salli alâ Muhammedin, deyin) **ve gönülden teslim olun** (207).

İbn Abbas âyet-i kerimenin mânâsı hakkında şöyle der: *Allah Peygamberin işini tebrik eder. Melekler de Peygamberin şanının yücelmesi işinin kolaylaşması için Allah'a dua ederler.*

Bazı bilginler de şöyle der âyetin mânâsında: Şüphesiz Allah Peygambere çok rahmet eder. Melekler de Peygamber huzurunda boyun eğerler.

Müberrid der ki: "Salât" kelimesinin asıl mânâsı esirgemektir. O, Allah'dan rahmet, meleklerden ise istiğfardır. (Allah'dan Peygamber için rahmet istemektir).

Hadîs-i şerifte, mescidde oturup namazı bekleyen kimseye meleklerin ettiği salâtın sıfatı beyan ediliyor. (O da şöyledir):

"Ey Allah bunu yarlığa, bunu esirge." (Meleklerden olan) **bu salât duadır** (208).

---

(207) Ahzab Sûresi, âyet: 56.

(208) *İmam Buharî*, 8. Kitabü's- Salâtî 78. Babu's- Salâtî fi Mescidi'l- Sûki'de *Ebu Hüreyre (r.a.)* tahriç eylemiştir. *İmam Müslim*, 5. Kitabü'l- Mesacid ve Mevazii's- Salâti 49. Babu Fadli Salâti'l- Cemaati ventizari's- Salâti 272 (649) ilâ 276 (...) ye kadar olan metinleri *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

Bekir el- Kuşeyrî der ki:

— "Salât" peygamberden başkası hakkında rahmettir. Peygamber için ise şerefinin yükselmesi ve daha fazla ikram olunmasıdır.

Ebu'l-Âliye de şöyle diyor:

— Allah'ın peygambere salâtı, O'nu melekler nezdinde senâ etmesidir. Meleklerin salâtı ise peygambere dua etmektir.

(Musannif) Kaadı *Ebu'l-Fadl İyaz (rahimehullah)* der ki: Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* salâtı talim buyurduğu hadîs-i şerifte (a) salât lâfzı ile bereket lâfzını beyan etti. Bu hadîs delâlet ediyor ki; salâtın mânâsı başka, bereketin mânâsı başkadır. *(Salât:* senâ, bereket ise hayrın çoğalması mânâsınadır). Allahü Teâlâ'nın kullarına:

"...Ve gönülden teslim olun" sözü ile kullarına emrettiği selâm ise; *Kadı Ebu Bekir b. Bükeyr*'in dediği gibi bu âyet nâzil oldu.

Allahü Teâlâ, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ashabına, salât-ü selâm getirmelerini emretti. Yine Allah, sahabelerden sonra gelenlere, genel olarak Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* anıldığında, özel olarak da kabrini ziyaret edip huzur-ı Peygamberîde bulundukları zaman O'na salât-ü selâm getirmelerini emretti. Peygamber *(aleyhisselâm)*'a selâm getirmenin üç anlamı vardır:

1— (Bütün âfetlerden) selâmet senin için olsun. Selâmet senden ayrılmasın.

2— "Selâm" kelimesi, korumak, himayede bulundurmak, her türlü işine kefil olmak anlamına gelir. Bu anlamda olan "Selâm" kelimesi Allah'ın ismi olur.

3— "Selâm" kelimesi, muvafakat, boyun eğme mânâsına gelir.

Nitekim Allahü Teâlâ buyuruyor:

— **Rabbin hakkı için, onlar, aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem yapıp sonra verdiğin hükümde nefisleri hiçbir darlık duymadan tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe, iman etmiş olmazlar** (209).

BÖLÜM

RESÛLULLAH (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'E SALÂT-Ü SELÂM GETİRMEK İCMALEN FARZDIR

Bu hiçbir zaman ile tahdit edilmiş değildir. Çünkü Allahü Teâlâ Peygamber *(aleyhisselâm)*'a salât-ü selâm getirilmesini emretti. (Müctehid olan) imamlar ve (hadîs ve tefsir ehli olan) bilginler, âyet-i kerimedeki emir vucûb ifade eder dediler. Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* salât-ü selâm getirmenin vacib olduğuna dair ittifak ettiler.

(a) Peygamberin (s.a.v.) talim buyurduğu salâvat-i şerif: *"Allahümme alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin kema salleyte alâ İbrahime ve alâ alî İbrahime. İnneke hamidün mecid. Allahümme bârik alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin kema barekte alâ İbrahime ve alâ alî İbrahime inneke hamidün mecid."*dir.

(209) Nisa Sûresi, âyet: 65.

Ebu Cafer Taberî katında ise, âyet-i kerimedeki emirin nedbe haml olunduğunu (ve salât-ü selâm getirmenin mendup olduğu) rivayet edilir. O, bu hususta icma bulunduğunu iddia etti. Herhalde onun iddia ettiği icma, birden fazla bilginin ittifakından meydana gelendir. Vacib ise; kendisinin edâ edilmesiyle, farzın terkindeki günah gibi bir günahın sakıt olduğu hususa denir. Nitekim peygamberin, Allah'ın elçisi olduğuna şehadet getirmek birincisinde farzdır. Birincisinden sonra getirilen menduptur, Müslümanların şiarından, İslâm'ın sünnetlerinden mergup olandır.

Meşhur, *Kadı Ebu'l-Hasen b. el-Kassar* der ki: Peygamber *(aleyhisselâm)*'a salât-ü selâm getirmek icmalen vacibtir. Hiçbir zamanla mukayyed değildir. İnsanın, salât-ü selâm getirmeye kudreti olduğu halde, ömründe bir kere salât-ü selâm getirmesi, insanın üzerine farzdır.

Ebu Bekir b. 'Bükeyr diyor ki:

Allahü Teâlâ kullarına, peygamberin üzerine salât-ü selâm getirmelerini farz kılmıştır. Bunun için Allah, muayyen bir zaman tayin etmedi. Öyle ise Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e çok salât-ü selâm getirmek ve bundan gafil olmamak vacibtir.

Kadı Muhammed b. Nasr, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e salât-ü selâm getirmek icmalen vacibtir, diyor.

Kadı Ebu Abdullah Muhammed b. Said de şöyle diyor:

İmam Malik ve ona tâbi olanlar ile müctehidlerden diğer bilginler, Nebiyyi zişan efendimize, salât-ü selâm getirmek imanlı olmak şartı ile icmalen farz olduğu (görüşünü savundular. Herhangi bir zamanla mukayyed olmaz). Namazda salât-ü selâm getirmek vacib değildir. Ömründe bir kere salât-ü selâm getiren kimseden farz olma yükümlülüğü düşer.

İmam Şafiî (rahimehullah) âlimleri derler ki: Salât-ü selâmdan farz olanı, Allah Teâlâ'nın ve Resûlünün emrettikleridir ki, o da namazda getirilen salât-ü selâm'dır.

Ulema arasında, namazın dışında getirilecek olan salât-ü selâmın vacib olmamasında ihtilaf yoktur. Namazın içinde (oturmalarda) salât-ü selâm getirmenin hükmü ise, *İmam Ebu Cafer et-Taberî ve İmam et-Tahavî*, (sahabe ve tâbiinden) bütün mütekaddim ve müteehhir ulemasının namazdaki oturuşlarda Peygamber *(aleyhisselâm)*'a salât-ü selâm getirmenin vacib olmadığına dair ittifak ettiklerini naklederler. *İmam Şafiî* ve ona tâbi olanlar ise, namazdaki oturuşta salât-ü selâm getirmenin vâcib olduğunu söylerler. Hatta *İmam Şafiî (rahimehullah)* der ki: Kim ki, son teşehhüdden sonra, selâm vermeden önce, salât-ü selâm getirmezse, onun namazı fasid olur. Eğer teşehhüdden önce salât-ü selâm getirirse, bu, ona kâfidir.

İmam Şafiî'nin bu sözüne seleften kimse muvafakat etmemiştir. Hiçbir hadîs de kendisini teyid etmiyor. Kendisinden önce geçen bilginlere bu konuda muhalefet ettiği için, *İmam Şafiî*'ye, (halef ulemasından) bir cemaat

muhalefet ederek bu sözünü şiddetle reddettiler. Bu meseledeki muhalefetinden dolayı kendisini kınayanların içinde; *Taberî*, *Kuşeyri* ve bunlardan başka birçok kimseler vardır.

Ebu Bekir b. el-Münzir de şöyle diyor:

Farz veya nafile her namaz kılan kimsenin (teşehhüdünden sonra) salât-ü selâm getirmesi müstahabtır. Eğer salât-ü selâmı terk ederse, *İmam Malik* Medine ehli, *Süfyan-ı Sevrî*, re'y ashabından Ehl-i Kûfe ve diğerleri katında namazı fâsid olmaz. Ehl-i ilmin çoğunluğunun görüşü de aynıdır.

Salât-ü selâmın son teşehhüdde müstahap olduğu ve terk edenin (sünnete muhalif hareket ettiğinden) zemme müstahak olduğu, *İmam Malik* ve *Sevrî*'den rivayet edilir. *İmam Şafiî* ise, namazda salât-ü selâmı terk eden (unutarak olsun, kasden olsun) kimsenin namazını iade etmesinin vacip olduğunu söyler. *İshak (b. İbrahim* —Horasan âlimlerinden—) kasden salât-ü selâmı terk eden kimsenin namazını iade etmesinin vacip olduğunu, unutarak terk edenin ise iade etmesinin vacip olmadığını söyler.

Ebu Muhammed b. Zeyd, Muhammed b. el-Mevvaz'ın Resûlullah'a salât-ü selâm getirmenin farz olduğu görüşünde olduğunu rivayet eyler. Ancak *Ebu Zeyd*'in bunun namazın farzlarından olduğunu murat etmediğini *Ebu Muhammed* ifade eder. Kendisine, *Muhammed b. Abdülhakem* ve başkaları da aynı şekilde söylediler. *İbn Kassar, Abdülvehhab, Muhammed b. el-Mevvaz*'ın *Şafiî (rahimehullah)* gibi namazda salât-ü selâm'ın farz olduğu görüşünde olduğunu naklederler.

Malikî mezhebinden olan *Ebu Ya'lâ el-Abdiy*, Malikî mezhebinde, namazda salât-ü selâm getirmenin hükmünde üç kavil olduğunu rivayet eder. (Onlar da şunlardır):

1— Vacib, (olmak *Şafiî* ve ona tâbi olanların dediği gibi).
2— Sünnet (olmak *Ebu Hanife* ve ona tâbi olanların dedikleri gibi).
3— Mendup olmak.

Bu konuda *Şafiî*'lerden *El-Hattabî* ve başkası, *İmam Şafiî*'ye muhalefet ettiler. *Hattabî*, salât-ü selâm namazda vacib değildir diyor. *İmam Şafiî*'nin dışında (selef ve haleften) fukahanın çoğunun görüşü de böyledir. (Seleften) bu meselede *İmam Şafiî*'ye muvafakat edeni bilmiyorum. Salât-ü selâmın namazın farzlarından olmadığına delil ise, *Şafiî*'den önce geçen selef-i salihin ameli ve bunun üzerine icma etmeleridir. (Müteahhirin ulemasından) birçok kimseler bu meselede *İmam Şafiî*'yi, cidden kınadılar. İşte *İbn Mes'ud (radıyallahu anh)*'un teşehhüdü ki, *Şafiî* bunu seçmişti. O teşehhüd ki, *İbn Mes'ud (radıyallahu anh)*'a Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* öğretti (210). Bunda Resûlullah'a salât-ü selâm getirmek yoktur.

---

(210) *İmam Buharî*, Sahih. 79. Kitabü'l- İsti'zam; 3. Babu's- Selâm "İsmün min Esmaillahi teâlâ" da *İbn Mes'ud (r.a.)*'dan *İmam Müslim*, Sahih. 4. Kitabü's- Salât Babu't- Teşehhüdi fi's- Salâti: 55. (402), 56 (...), 57 (...), 58 (...), 59 (....) No.lu metinleri *Abdullah b.Mes'ud (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

Ebu Hüreyre, İbn Abbas, Cabir, İbn Ömer, Ebu Said el-Hudrî, Ebu Musa el-Eşari, Abdullah b. Zübeyr (radıyallahu anhüm) gibi, Resûlullah'tan *(sallallahu aleyhi ve sellem)* teşehhüdü rivayet edenler de böyle diyorlar. Onlar teşehhüdde salât-ü selâmı zikretmediler. *İbn Abbas* ve *Cabir (radıyallahu anhüma)* şöyle diyorlar:

"Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bize Kur'ân'dan sûre öğretiyor idi." (211). Benzeri söz *Ebu Said (radıyallahu anh)*'den rivayet ediliyor. *İbn Ömer (radıyallahu anh)* de şöyle diyor:

— *Ebu Bekir* bize, sizin mektebte çocuklara öğrettiğiniz gibi minberin üzerinde bize teşehhüdü öğretiyor idi (212).

Ömer b. el-Hattab (radıyallahu anh) da minberden teşehhüdü öğretti. (Bunlardan birinin salât-ü selâmı zikrettiği rivayet olunmadı) (213).

Hadîs-i şerifte şöyle rivayet edilmiştir:

— **Benim üzerime salât-ü selâm getirmeyenin namazı kabul olmaz** (214).

İbn el-Kassar (hadîs-i şerifin tevilinde) der ki: Yani namazı tamam ve kâmil olmaz. Veyahut ömründe bir kere bana, salât-ü selâm getirmeyenin namazı kabul olmaz.

Hadîsçilerin tümü bu hadîs-i şerifin rivayetini zayıf görüyorlar.

Ebu Cafer es-Sadık (rahimehullah), Muhammed el-Bakır (rahimehullah)'ın *İbn Mes'ud (radıyallahu anh)*'dan rivayet ettiği hadîs-i şerifte Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

— **Kim ki** (farz veya nafile) **olarak namaz kılar da kıldığı namazda bana ve ehl-i beytime salât-ü selâm getirmezse onun namazı kabul olmaz.**

Darekutnî diyor ki: "Doğru olan, şudur ki: Bu söz *Ebu Cafer b. Muhammed Ali b. Hüseyin*'in sözündendir. Çünkü o şöyle demiştir: "*Ben herhangi bir namaz kılar da, onda Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) ve ehl-i beytine salât-ü selâm getirmezsem o namazın tamam olmadığı kanaatinde olurum*".

(211) *İmam Müslim*, Sahih. 4. Kitabü's-Salâti Babu't-Teşehhüdi fi's-Salâti'de 60 (403) No.lu hadîsi 61 (...) hadîsi *İbn Abbas (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(212) *İmam İbn Ebi Şeybe*'nin Musannef'inde *İbn Ömer (r.a.)*'dan tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil Shf. 67'de kaydetmiştir.

(213) *İmam Mâlik (r.h.)*'ın ve *Hâkim ile Beyhâkî*'nin tahriç ettiklerini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, Shf. 68'de kaydetmiştir.

(214) *İmam Hâkim ve Darekutnî ve Beyhakî*'nin *Sehl b. Sa'd (r.a.)*'dan tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil 68'de kaydetmiştir.

BÖLÜM
RESÛLULLAH (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'E SALÂT-Ü SELÂM GETİRİLEN YERLERİ BEYAN EDER

Bu yerlerden olmak üzere namazda teşehhüdden sonra, duadan önce salât-ü selâm getirilmesi önerilir. Nitekim bu hususu zikrettik.

Hocam, *Kadı Ebu Ali; İmam Ebu'l-Kasım, El-Belhi, El-Farisî, Ebu'l- Kasım el-Huzai, Ebu Heysem b. Küleyb, Ebu İsa el-Hafız, Mahmud b. Geylan, Abdullah b. Yezid el-Mukr'î, Hayve b. Şüreyh Ebu Hani el-Havlan* ve kendisine, *Amr b. Malik el-Cenbiy'nin, Fudale b. Ubeyd*'in şöyle söylediğini işittiğini haber verdi:

— Nebiyyi zişan *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, adamın birinin namazda (yani namazın sonunda) dua ettiğini ve peygambere salât-ü selâm getirmediğini işitti. Bunun üzerine Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu:

"(Rabbine hamd-ü senâ etmeden önce kendisi için) **dua etmekte acele etti**".

Sonra onu yanına çağırdı. Ona ve ondan başka orada bulunanlara hitaben buyurdu ki:

"**Sizden biriniz namaz kıldığı vakit, Allah'a hamd-ü senâ ile** (Ettehiyyatü... diye) **başlasın. Sonra Peygamber** *(aleyhisselâm)*'**a salât-ü selâm getirsin. Bundan dilediği duayı okusun.** Bu senedden başkasiyle, "**Allah'ı tâ'zim ile başlasın**" diye rivayet edilmiştir ki, doğru olan da budur (215).

Ömer b. el-Hattab (radıyallahu anh) diyor ki:

— *Resûlullah'a salât-ü selâm getirilmeden yapılan dua, kılınan namaz, yerle gök arasında kalıp Allah'a yükselmez* (216).

Hz. Ali'den *(kerremallahu vechehu)* aynı mânâda bir hadîsin Resûlullah'dan *(sallallahu aleyhi ve sellem)* rivayet edildiği naklolunur. Bir rivayette ise, *Ali (radıyallahu anh)*'ın;

"**Ve âlâ âli Muhammed**" cümlesini ilâve ettiği nakledilir (217).

---

(215) *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'd-Daavat. Babun "Ud'u Tüceb" de 3473 ve 3474 No. ile *Fudale b. Ubeyd (r.a.)*'dan iki rivayetin metnini tahriç etmiştir. Ayrıca *Ebu Davud ve Nesaî* de tahriç etmişlerdir.

(216) *İmam Tirmizî*, Sünen: Ebvabü's-Salât. 21. Babu Ma Cae fi Fadli's-Salâti ale'n-Nebiyyi (s.a.v.) de 486 No. ile *Hz. Ömer b. Hattab (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(217) *Ebu's-Şeyh* "Es-Sevab" adlı eserinde, *İmam Beyhakî*'nin "Şuabü'l-İyman" da "Mahcubun hattâ Yusalliye alâ Muhammedin ve Ehl-i Beytihi" ibaresi ile *Hz. Ali (r.a.)*'den tahriç edildiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, 68'de kaydetmiştir.

Yine rivayet edilir ki, dua edenin duası, Peygambere salât-ü selâm getirilinceye kadar Allah'a ulaşmaktan menedilir. *İbn Mes'ud (radıyallahu anh)*'dan rivayet edilir:

— *Sizden biriniz Allah'tan bir şey isteyeceği zaman, Allah'a lâyık olan kelimelerle, O'na hamd-ü senâ ile başlasın. Sonra Nebiyyi zişan (sallallahu aleyhi ve sellem)'e salât-ü selâm getirsin; sonra dilediğini istesin. Böylece istediğine nail olmaya daha lâyıktır* (218).

Cabir (radıyallahu anh)'den rivayet edilmiştir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

— (Her şeyden önce olmama rağmen), **beni hayvana binen kimsenin** (arkasına astığı) **su kabı gibi kılmayın. Çünkü, hayvana binen, su kabını doldurur, yükünü hayvana yükler, sonra su kabını semerin arkasına bağlar. Susadığı zaman, sudan içer. Veya abdest almak icab ettiğinde, abdest alır. Su içmeye, abdest almaya, ihtiyaç hissetmediğinde ise, suyu döker** (beni böyle mütalâa etmeyiniz). **Fakat, duanın evvelinde, ortasında ve sonunda bana salât-ü selâm getirmek suretiyle beni yadediniz** (219).

İbn Ata (rahimehullah) diyor ki: Duanın erkânı, kanatları, sebepleri ve zamanları vardır. Eğer dua, erkânına uygun olursa, kuvvetlenir. Kanatlarına uygun olursa uçarak göğe yükselir. Eğer zamanlarına uygun olursa, dileğin yerine gelir. Eğer, sebeplerine uygun olursa, şayan-ı kabul olur. Duanın rükünleri, huzur-ı kalb, huşu ve hudu'dan meydana gelen kalb yumuşaklığıdır. Bununla beraber dua edenin, bütün sebeplerden ilişkisini keserek, kalb ile Allah'a bağlanmasıdır. Duanın kanatları sözünde sadık olmak, duanın vakitleri ise, seher vakitleridir. Duanın sebepleri de (evvelinde, ortasında, sonunda olmak üzere) Peygamber *(aleyhisselâm)*'a salât-ü selâm getirmektir.

Bir hadîs-i şerifte Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyuruyor:

— **Bana getirilen iki salât-ü selâm arasında dua yapanın duası reddolunmaz** (mutlaka duası kabul olur).

Diğer bir hadîs-i şerifte ise şöyle buyurmuştur *(aleyhissalâtü vesselâm)*:

— **Her dua gökte takılıp kalmıştır. Bana salât-ü selâm getirildiği zaman o dua** (Allah'a) **yükselir** (220).

Haneş'in İbn Abbas (radıyallahu anhüma)'dan rivayet ettiği, duasının sonunda *İbn Abbas* şöyle der: "*Ya Rabbi, duamı kabul buyur.*" Sonra

---

(218) *İmam Taberânî*'nin sahih bir isnadla rivayeti tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, (68) de kaydetmiştir.

(219) *İmam Bezzar, Ebu Ya'lâ*'nın ve *Beyhakî*'nin Şuabü'l-İyman'ında tahriç ettiklerini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil 68'de kaydetmiştir.

(220) Tahrici yukarıda geçti, oraya bakıla.

şöyle diyerek Resûlullah'a salât-ü selâm getirmekle başlarsın (duaya der): *"Allahümme innî eselüke en tusalliye alâ Muhammedin abdike ve nebiyyike ve resûlike efdale ma salleyte alâ ahadin min halkıke ecmain, âmin."* (221).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e salât-ü selâm getirilmesi gereken yerlerden bazıları da şunlardır:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zikredildiğinde,

İsmi işitildiğinde.

Veyahut ismi yazıldığında.

Veyahut ezan (ve kamet) anında.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **Yanında anıldığımda bana salât-ü selâm getirmeyen adamın burnu yere sürtsün** (yeryüzünde sürünsün) (222).

İbn Habib (rahimehullah) hayvan keserken Nebiyyi zişan'a salât-ü selâm getirmenin mekruh olduğunu söyler.

Suhnun (rahimehullah) (222a) taaccüp anında salât-ü selâm getirmenin mekruh olduğunu söyler. Çünkü der, Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ancak sevap talep etmek için salât-ü selâm getirilir.

Esbağ, İbn Kâsim (rahimehullah)'dan rivayet ederek der ki: "İki yer vardır ki, orada Allah'dan başkasının ismi anılmaz:

1— Hayvan keserken,

2— Aksırmak anında.

Bu iki yerde Allah'ın ismini zikrettikten sonra *"Muhammedün Resûlüllah"* deme. Eğer Allah'ın ismini zikrettikten sonra *"Sallallahu âlâ Muhammedin"* derse, Allah'ın ismiyle birlikte zikretmiş olmaz. (Çünkü cümlenin bir evvelki cümle ile ilişkisi yoktur). *Eşheb (rahimehullah)* aynı görüşü kabullenerek şöyle der: "Hayvan keserken ve aksırırken, salât-ü selâm getirmek sünnete uymak bakımından iyi değildir.

Nesai (Ebu Davud, İbn Mâce) Evs b. Evs'den rivayet etmişlerdir. Cuma günü kendisine çok salâvat getirilmesini emrettiğini Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* rivayet etmiştir (223).

---

(221) *Haneş b. Abdullah b. Amr b. Hanzele b. Mehdî*'dir. Künyesi *Ebu Raşid*'tir. Yemen'in San'a şehrinden ve tâbiin'dendir. Neşr-i din için Endülüs'e gitmiştir. Afuka'da Hicrî 100 yılına yakın irtihal etmiştir. Hadîsin müellif *Kaadı İyaz*'a gelen tariki ondandır.

(222) *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabû'd-Daivat; Babu'n-li Kavli Resûlullahî (s.a.v.) Rağıme Enfü Revleri'de 3539 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç edilmiştir.

(222a) Mekruh olmasının sebebi, Resûlullahın ismiyle, Allah'ın isminin karışmasından dolayı hata yapmaktan korkmaktır. *"Bismillahi ve sallallahu aleyhi"* gibi. Bismillahi vennebiyyi demek ise, şüphesiz haramdır. Böyle diyerek kesilen hayvanın eti yenmez. Söyleyen kâfir olur. (Mütercim. Şerh-i Şifa c.2 s. 114-115).

(223) *İmam Nesaî*, Sünen. Kitabu'l-Cum'a: İksarü's-Salâti ale'n-Nebiyyi (s.a.v.) Yevme'l-Cuma. *Evs b. Evs (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce*, Sünen. 5. Kitabu İkameti's-Salâti 79. Babun fi Fadli'l-

Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* salât-ü selâm getirilmesi gereken yerlerden biri de mescide giriştedir. *Ebu İshak b. Şaban* der ki: "Mescide giren kimsenin, Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **Allahümme salli ve barik ve terahham alâ Muhammedin ve âlihi ve sellim teslima**" diyerek salât-ü selâm getirmesi gerekir. Salât-ü selâmdan sonra şöyle der: "**Ellahümmağfir zünubi ve tehli ebvabe rahmetike**".

(Ey Allah'ım, günahlarımı affet. Ve bana rahmetinin kapılarını aç). Camiden çıktığı zamansa aynı salât-ü selâmı getirip, duayı okur ve "**Rahmetike**"nin yerine "**Fadlike**" der (224).

Amr b. Dinar (k.s.), Allahü Teâlâ'nın;

"**...ancak evlere girdiğiniz zaman, Allah katında meşru olan mübarek, pek hoş sağlık dileyişiyle kendinizden olanlara** (mü'minlere yahut evde kimse olmadığı taktirde bizzat kendinize) **selâm verin. İşte Allah âyetlerini** (hükümlerini) **size böyle açıklıyor, olur ki anlarsınız** (225), âyet-i celilesi hakkında şöyle der: *"Eğer eve girdiğinde evde kimse yoksa şöyle selâm ver":*

"**(Esselâmü ale'n-nebiyyi ve rahmetullahi ve berekatühu, esselâmü aleyna ve alâ ibadillahissalihin, esselâmu alâ ehlil beyti ve rahmetullahü ve berekatühu).**

İbn Abbas (radıyallahu anhüma) buradaki evlerden murad, mescidlerdir" der. *Nesai (rahimehullah)* da şöyle diyor: *"Eğer mescidde kimse yoksa şöyle selâm ver* (mescide girdiğinde):

"**Esselâmü alâ Resûlillahi**".

Eğer evde kimse yoksa o zaman şöyle selâm ver:

"**Esselâmü aleyna ve alâ ibadillahissalihin**" (226).

Alkame (rahimehullah)'den şöyle rivayet edilir:

— *Ben mescide girdiğim zaman şöyle derim:*

Cum'ati. 1085 No. ile aynı raviden tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Babu Fadli Yevmü'l-Cum'ati ve Leyleti'l- Cum'a'da aynı raviden tahriç etmiştir.

(224) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü's- Salât. Babu'l- Hades fi'l- Mescid'te hadîsin bir kısmını, *İmam Müslim*, Sahih. 6. Kitabü Salâtü'l- Müsafirine, 10. Babu Ma Yekuülu İza Dahale'l- Mescide'de 68 (713) No. ile hadis metninin tamamını *İmam Nesaî* Sünen. Kitabu'l- Mesacid. "El-Kavlu İnde Duhuli'l-Mescid'de aynı metni *İmam İbn Mâce*, Sünen. 4. Kitabu'l-Mesacid. 13. Babu'd-Dua İnde Duhuli'l-Mescid'te 771 No.lu metni *Hz. Fatımatü'z-Zehra (r.a.)*'dan 772 No.lu metni *Ebu Humeydi's-Saidî*'den 773 No.lu metni *Ebu Hureyre (r.a.)*'dan tahriç etmişlerdir. *İmam Ebu Davud*, Sünen Kitabü's-Salâti Babun fi Fadli'l-Kuud fi'l-Mescid'te *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(225) Âyet-i celilesi hakkında şöyle der: *"Eğer eve girdiğinde kimse yoksa, şöyle selâm ver": (Esselamü ale'n-nebiyyi ve rahmetüllahi ve berekatühü, esselâmü aleyna ve alâ ibadillahis salihin, esselamü alâ ehlil beyti ve rahmetüllahi ve berekatühü).*

(226) *İmam İbn Ebî Hatim İbn Abbas (r.a.)*'dan tahriç etmiştir diye, *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil 68'de kaydetmiştir.

"Esselâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullahi ve berekatühu, sallallahü ve melaiketühu alâ muhammedin."

Mescide girdiği ve çıktığı vakit *Ka'b el-Ahbar (rahimehullah)*'ın aynı şekilde söylediği rivayet edilir. Ancak salât-ü selâm olduğunu zikretmez.

İbn Şaban (rahimehullah) söylediği hususa Resûlullah'ın kızı *Fatıma*'nın rivayet ettiği hadîsle istidlâl etti. *Fatıma (radıyallahu anha)* Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mescide girdiği zaman böyle yaptığını rivayet etmiştir (227).

Bunun benzeri, *Ebu Bekir b. Amr b. Hazm*'dan rivayet edilmiştir. Ancak selâm ve rahmeti zikretmemiştir.

Biz bu hadîs-i şerifi ikinci kısmın sonunda zikrettik. İhtilâf, hadîsin lâfzındadır. (Yani *Hz. Fatıma*'dan rivayetledir).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e salât-ü selâm getirilen yerlerden biri de, cenaze namazıdır. Cenaze namazında salât-ü selâm okunmasının sünnet olduğu *Ebu Ümame (radıyallahu anh)* (228)'den rivayet edilir (229).

Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* salât-ü selâm getirilen yerlerden biri de, (resmî ve gayri resmî) mektuplardır. Mektup besmeleden sonra yazılırdı. Resûlullah'ın zamanında böyle bir şey yoktu. Bu, Müslümanların yaptıkları bir iştir. Sonradan ihdas edilmiştir. Kimse bu işten dolayı Müslümanları ayıplamadı. *Beni Haşim* iktidarı zamanında bu icad edildi. Yeryüzünün her tarafındaki Müslümanlar aynı şekilde hareket ettiler. Müslümanlardan bir kısmı ise mektuplarının sonunu salât-ü selâm ile bağlarlardı. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

— Kim ki bir kitapta salât-ü selâmı yazarsa. O kitapta benim ismim bulunduğu müddet melekler onun için istiğfar eder.

Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* salât-ü selâm getirilen yerlerden biri namazda oturuşlardaki teşehhüdden sonradır.

Ebu'l-Kasim; Halef b. İbrahim, Kerime binti Muhammed, Ebu'l-Heysem Muhammed b. Yusuf, Muhammed b. İsmail, Ebu Nuaym, Şakîk b. Seleme'den *El-Ameş.*

---

(227) *Hz. Fatıma (r.a.)*'dan hadîs-i şerifi *İbn Mâce* tahriç etmiştir. Tahrici 224 No. da geçti, oraya bakıla.

(228) *Ebu Ümame, Sâ'd b. Sehl b. Hanîf b. Vâhib b. el-Alîm b. Sâ'lebeti'l-Ensarî*'dir. Asr-ı saadette doğup şeref-i rüyet-i nebevi ile müşerref olmuş ve taraflarından künyelenmiş ve teberrük verilmiş zevattandır. Hicrî 100'de irtihal eylemiştir. Hadîs-i mürsel-i sahabidir.

(229) *İmam Nesaî*, Sünen. Kitabü'l-Cenaiz. Babu'd-Dua'da *Ebu Ümame (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

Abdullah İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'den rivayet edilmiştir. Der ki: Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **Sizden biriniz namaz kıldığı zaman şöyle desin: "Ettehiyyatü lillahi vessalavatü vettayyibatü esselâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullahi ve berekâtühü esselâmü aleyna ve alâ ibadillahissalihin." Zira siz bunu söylediğiniz zaman, yerde ve gökte bulunan her salih kula isabet eder** (230).

İşte bu, Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* salât-ü selâm getirilecek yerlerden biridir. Teşehhüdden önce;

(Eşhedü en lailâhe illallah...dan önce) söylenmesi sünnettir.

Malik (rahimehullah); İbn Ömer (radıyallahu anh)'ın teşehhüdden sonra ve selâm vermek murad ettiği zaman bunu söylerdi:

(Esselâmü aleyke eyyühennebiyyü...)

Selâmdan önce *İbn Ömer (radıyallahu anh)* gibi demeyi müstahab görürdü. *Muhammed b. Seleme* şöyle der: "*İmam Malik, Âişe ve İbn Ömer (radıyallahu anhüm)*'dan nakledileni murat etti ki, *Âişe ve İbn Ömer (radıyallahu anhüma)* selâm anında;

"**Esselâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullahi ve berekâtühu, esselâmü aleyna ve alâ ibadillahissalihin esselâmü aleyhim.**" derlerdi.

Ehl-i ilim, insanın her selâm verme (namazda) anında, ins ve cin ile meleklerden gökte ve yerde bulunan her salih kula niyet etmesinin müstehap olduğunu söyler.

İmam Malik "Mecmua" da şöyle der: "*İmama uyan herkesin, imamı selâm verdiği zaman;*

"**Esselâmü alennebiyyi ve rahmetullahi ve berekâtühu, esselâmü aleyna ve alâ ibadillahissalihin, esselâmü aleyküm**" *demesini iyi görürüm.*

BÖLÜM

SALÂT-Ü SELÂMIN KEYFİYETİ

Hocam; Ebu İshak İbrahim b. Cafer, Kadı Ebu'l-Esbağ, Ebu Abdullah b. Attab, Ebu Bekir b. Vakıd, Ebu İsa, Ubeydullah b. Yahya b. Yahya el-Leys, Yahya b. Yahya el-Leys, İmam Malik, Abdullah b. Ebu Bekir b. Hazm, babasından, o da *Amr b. Süleym ez-Zürki*'den rivayet edilmiştir. *Zürki* der ki:

"*Bana Ebu Humeyd es-Saidi, bir kısım sahabenin Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e şöyle dediklerini haber verdi":*

---

(230) Tahrici 210 ve 211 No.lu tahriçlerde geçti, oraya bakıla.

— Ey Allah'ın Resûlü! Sana nasıl salât-ü selâm getirelim?

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdular:

— Siz şöyle deyiniz: "Allahümme salli alâ Muhammedin ve ezvacihi ve zürriyyetihi, kema salleyte alâ İbrahime. Ve bârik alâ Muhammedin ve ezvacihi ve zürriyyetihi kema barekte alâ İbrahime inneke hamidün mecid." (231).

Malik'in *Ebu Mes'ud el-Ensarî (radıyallahu anh)*'dan rivayet ettiği hadîsde şöyle buyurdu *(aleyhissalâtü vesselâm)*:

— Siz şöyle deyiniz: "Allahümme salli alâ Muhammedin ve âlihi, kema salleyte alâ İbrahime ve barik alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin kema barekte alâ İbrahime fil'âlemine, inneke hamidün mecid. Selâmı ise Teşehhüdde öğrendiğiniz gibi söyleyiniz!" (232).

Ka'b b. Ucre (radıyallahu anh)'nın rivayetinde ise şöyle zikredilir:

"Allahümme salli alâ Muhammedin ve âli Muhammedin, kema salleyte alâ İbrahime ve barik alâ Muhammedin ve âli Muhammedin kema barekte alâ İbrahime inneke hamidün mecid." (233).

Ukbe b. Âmir (radıyallahu anh)'ın rivayet ettiği hadîs-i şerifte ise şöyle varid olmuştur:

"Allahümme salli alâ Muhammedin ennebiyyilümmiyyi ve alâ âli Muhammedin." (234).

---

(231) 210. 211 No.lu tahriçlere bakılabilir. Ayrıca *İmam Buharî*. 60. Kitabü'l-Enbiya: 10. Babu Haddesena *Musa b. İsmail*'de *İmam Müslim*, Sahih. 4. Kitabüs-Salât: 17. Babu's-Salâti ale'n-Nebiyyi (s.a.v.) Ba'de't-Teşehhüdi. 66 (406) No.lu metni *Kâ'b b. Ucre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *Ebu Humeydi's-Saidî*'den de aynı kitab ve aynı babta *Buharî* tahriç etmiş, *İmam Müslim*, aynı kitab ve aynı babta 69 (407) No. ile tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü Tefsiri'l-Kur'ân ve Min Sureti'l-Ahzab'da 3218 No. ile *Ebu Mes'udü'l-Ensarî*'den *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü's-Salât Babu's-Salât ale'n-Nebiyyi (s.a.v) "Bade't-Teşehhüd" de *Kaâb b. Ucre (r.a.)*'dan. *Ebu Humeydi's-Saidî'* den *Kaadı İyaz*'ın Şifa metnine aldığı rivayeti *Ebu Mes'udü'l-Ensarî*'den, *Ukbe b. Âmir*'den Şifa metninde geçen hadîsleri tahriç etmiştir. *İmanı Nesaî*, Sünen. Babu'l- İşareti bi'l- Üsbui fi't-Teşehhüdi'l-Evvel'de *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan *Ebu Musa*'dan, *İbn Abbas (r.a.)*, *Câbir (r.a.)*'dan gelen rivayetleri tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce*, Sünen. 5. Kitabü'l-İkameti's-Salâti ve's-Sünneti fiyha, 24. Babu Ma Cae fi't-Teşehhüd'de 899 No.lu metni *İbn Mes'ud (r.a.)* 900 No.lu metni *İbn Abbas (r.a.)* 901 No.lu metni *Ebu Muse'l-Eş'ari*'den. Aynı kitab, 25. Babu's-Salâti ale'n-Nebiyyi (s.a.v.) de 903 No.lu metni *Ebu Saidi'l-Hudrî (r.a.)*'dan 904 No.lu metni *Kâb b. Ucre (r.a.)*'dan 905 No.lu metni *Ebu Humeydi's-Saidî*'den tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*. Sünen, Ebvabü's-Salât: 215 Babu Ma Cae fi't- Teşehhüd'de 289 No.lu metni *Abdullah b. Mes'ud*'dan 216. Babun Minhü Eyda'da 290 No.lu metni *İbn Abbas (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(232) Tahrici 231'de geçti, oraya bakıla. (233) Tahriçi 231'de geçti, oraya bakıla. (234) Tahriçi 231'de geçti, oraya bakıla.

Ebu Said el-Hudrî'nin rivayet ettiği hadîste de şöyle zikredilir:

"Allahümme salli alâ Muhammedin abdike ve Resûlike." (235).

Hocalarım; *Ebu Abdullah et-Temimî ve Ebu Ali el-Hasan b. Tarîf en-Nahvî, Fakıh, Ebu Abdullah b. Sa'dun, Ebu Bekir el-Mutavi'î, Ebu Abdullah el-Hâkim, Ebu Bekir b. Darim el-Hafız, Ali b. Ahmed el-İcl, Harb b. el-Hasan, Yahya b. el-Müsaviri, Amr b. Halid, Zeyd b. Ali b. el-Hüseyn,* babası *Ali,* babası *Ali b. Ebu Talib*'den rivayet etmiştir.

Ali b. Ebu Talib (radıyallahu anh) der ki:

— *Onları,* (aşağıdaki salavat-ı şerifedeki kelimeleri) *Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) elleriyle sayarak şöyle buyurdu:*

"Benim elime Cebrail onları saydı, izzet sahibi olan Rabbin katından böyle indi dedi." (Gelen salavat şudur): **"Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin, kema salleyte alâ İbrahime ve alâ âli İbrahime inneke hamidün mecid. Allahümme ve terahham alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin, kema terahhemte alâ İbrahime ve alâ âli İbrahime inneke hamidün mecid. Allahümme ve tahannen alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin kema tehannente alâ İbrahime ve alâ âli İbrahime inneke hamidün mecid. Allahümme ve sellim alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin kema sellemte alâ İbrahime ve alâ âli İbrahime inneke hamidün mecid."** (236).

Ebu Hüreyre'den rivayet edilmiştir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

— **Kim ki, bize** (yani) **ehl-i beyte, salât-ü selâm getirdiği zaman en üstün mükâfatı almakla memnun olmak isterse şöyle desin:**

"Allahümme salli alâ Muhammedin en-Nebiyyi, ve ezvacihi ümmehatilmü'minine ve zürriyyetihi ve ehl-i beytihi, Kema salleyte alâ İbrahime inneke hamidün Mecîd." (237).

Zeyd b. Harice el-Ensarî'den rivayet edilmiştir. (Der ki):

— Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)'e, sana nasıl salavât getireyim diye sordum. Bunun üzerine şöyle buyurdular:*

"Namazı (bütün şart ve rükünleriyle) **kılınız.** (Rükû, sücûd ve namazın sonunda) **dua yapınız. Sonra şöyle deyiniz: Allahümme barik alâ Muham-**

(235) Tahrici 231'de geçti, oraya bakıla.
(236) *İmam Beyhakî*'nin Şuabü'l-İyman adlı eserinde tahriç ettiğini *İmam Süyûtî,* Menahil, 68'de kaydetmiştir.
(237) *İmam Ebu Davud,* Sünen. Kitabü's-Salât; Babu's-Salâti ale'n-Nebiyyi (s.a.v.) "Ba'de't-Teşehhüdü" de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

medin ve alâ âli Muhammedin kema barekte alâ İbrahime inneke hamidün mecid." (238).

Sülâme el-Kindi (radıyallahu anh)'dan rivayet edilmiştir. Der ki:

Hz. Ali (radıyallahu anh) bize Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e getirilecek olan salâtı şöyle öğretiyordu:

"Allahümme dahiyelmedhuvvati ve barielmesmükâti ic'al şeraife salavatike ve nevamiye berekâtike ve re'fete tehannünike alâ Muhammedin abdike ve Resûlike el-Fatihi lima uğlike velhatimi lima sebeka ve'l-mul'inilhakka bilhakkı, veddamiği liceyşati'l-e'batıli kema hummile fadtala'a biemrike litaatike mustevfizen fi merdatike vaiyen livahyike hafizen liahdike mazıyen alâ nefazi emrike hattâ evra kabesen likabisin âlâullahi tesıllü biehlihi esbabehü bihi hüdiyet el-kulubu bade havdati'l-fiteni ve'l-ismi ve ebhece mudıhati'l-a'lami ve nairati'l-ahkâmi ve Munirati'l-islâmi fehüve eminüke el-me'muni ve hazinüilmike'l-mahzuni ve şehidüke yevmeddini ve beisüke ni'meten ve Resûlüke bilhakkı rahmeten. Allahümme ifsah lehü fi adnike veczihi mudaafati'l-hayri min fadlike mühenneatin lehü gayre mükedderatin min favzi sevabike'l-mahlüli ve cezil-i ataike'l-ma'luli. Allahümme e'il alâ binainnasi binaehü ve ekrim mesvahü ledeyke ve nüzülehü ve etim lehü nurehü ve eczihi min inbiasike lehü makbule'ş-şehadeti ve mardiyye'l-mekaleti za mantıkın adlin ve huttatin faslın ve bürhanin azımin."

Yine *Hz. Ali'den (radıyallahu anh)* Nebiyyi zişan efendimize getirilecek salât-ü selâm hakkında rivayet edilmiştir. *(Hz. Ali):*

"Gerçekten Allah ve melekleri, Peygambere salât ederler (şeref ve şanını yüceltirler). **Ey iman edenler! Siz de O'na salât edin** (Allahümme salli alâ Muhammedin, deyin). **Ve gönülden teslim olun."**

Âyet-i kerimeyi okuyup şöyle derdi:

"Lebbeyke Allahümme Rabbi ve sa'deke salâvatüllahi el-Berri er-Rahim velmelâiketilmukarrebini vennebiyyin vessıddıkıne ve'ş-şühedai vessalihin ve ma sebbeha leke min şey'in ya Rabbe'l-âlemin alâ Muhammedibni Abdullahi hateminnebiyyine ve seyyidil-mürselin ve imami'l-muttekin ve Resûl-i Rabbi'l-âlemin eş-Şahidi'l-Beşiri ed-Dai ileyke bi iznike es-Siraci'l-müniri ve aleyhi's-selâmü." (239).

Abdullah b. Mes'ud (radıyallahu anh)'den şöyle rivayet edilir.

"Allahümme ic'al salâvatike ve berekâtike ve rahmetike alâ seyyidi'l-mürseline ve imami'l-muttakıne ve hateminnebiyyin Muhammedin abdike

---

(238) *Zeyd z. Haricetü'l-Ensari*'nin rivayet ettiği hadisi *İmam Deylemi*'nin Müsnedü'l-Firdevs'te tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil 68'de kaydetmiştir.

(239) *İmam Taberanî*'nin Mu'cemü'l-Evsat'da ve *İbn Ebi Şeybe*'nin Musannef'inde, *Said b. Mansur*'un Sünen'inde tahriç ettiklerini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil. 69'da kaydetmiştir.

ve Resûlike imami'l-Hayri ve Resûli'r-Rahmeti, Allahümme ibashü makamen Mahmuden yeğbituhu fihi'l-evveline ve'l-âhirin. Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin kema salleyte alâ İbrahime ve alâ âli İbrahime inneke hamidün mecid. Ve barik alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin kema barekte alâ İbrahime ve alâ âli İbrahime inneke hamidün mecid." (240).

Hasan Basri şöyle diyor idi: *Muhammed Mustafa*'nın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* havz-ı kevserinden kana kana içmek isteyen kimse şöyle salât getirsin:

"Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ âlihi ve eshabihi ve evlâdihi ve muhibbihi ve ümmetihi ve aleyna ma'ahum ecmain, ya erhamer-Rahimin."

Tavus, İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan rivayet ediyor. *İbn Abbas (radıyallahu anh)* şöyle diyordu:

"Allahümme tekabbel şefaate Muhammedin'il-Kübra verfe' derecatehü'l-ulya ve atihi su'lehü fi'l-âhireti ve'l-ulâ kema ateyte İbrahime ve Musa." (241).

Vüheyb b. el-Verdî, duasında şöyle derdi:

"Allahümme a'ti Muhammeden efdale ma seeleke li nefsihi, ve a'ti Muhammeden efdale ma seeleke lehu ehadun min halkıke ve a'ti Muhammeden efdale ma ente mesulun lehü ila yevmi'l-Kıyameti." (242).

İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'ın şöyle dediği rivayet edilir:

— Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem) a salât-ü selâm getirdiğinizde* (dikkat ediniz) *O'na salât-ü selâm'ı güzel getiriniz. Siz bilmezsiniz, belki O O salât-ü selâm* (kabul olup) *kendisine tebliğ olunur.* (Meselâ) *şöyle deyiniz:*

"Allahümmec'al salâvatike ve rahmetike ve berâtike alâ seyyidi'l-Mürselin ve imami'l-Muttakin ve Hatemi'n-nebiyin Muhammedin abdike ve Resûlike imami'l-Hayri ve Resûli'r-Rahmeti Allahümme ib'ashü makamen Mahmuden yağbituhu el-evvelune ve'l-Ahirun. Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin kema salleyte alâ İbrahime inneke hamidün mecid. Allahümme barik alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin kema barekte alâ İbrahime inneke hamidün mecid." (243).

---

(240) *İmam İbn Mâce*, Sünen. 5. Kitabu İkameti's-Salâti ve Sünneti fiyha'da 906 No. ile *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil 69'da *İmam Beyhakî*'nin Şuabü'l-İyman'da tahriç ettiğini kaydetmiştir.

(241) *İmam İsmail* el-Kaadı "Fadlu's-Salât" da tahriç etmiştir, diye *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil 69'da kaydetmiştir.

(242) *İbnü'l-Verdî.* Adı *Abdulvehhab*'dır. *Vüheyb* lâkabıdır. Künyesi *Ebu Osman*'dır. *Ata*'dan mürsel olarak rivayet etmiştir. 153 H. de irtihal etmiştir.

(243) Tahrici 240 No.lu tahricte geçti. Bakıla.

Resûlullah ***(sallallahu aleyhi ve sellem)*****'a** uzun uzadıya salât-ü selâm getirmek ve O'nu çok çok medhetmek hususunda ehl-i beytten ve ashabdan rivayet edilenler çoktur. *İbn Mes'ud (radıyallahu anh)*'ın *"Size öğretildiği gibi selâm"* sözü ile Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onlara teşehhüdde okunacak olan duayı öğretirken buyurduğu:

"Es-selâmü aleyke eyyühe'n-nebiyyü ve rahmetullahi ve berekâtühu es-selâmü aleyna ve alâ ibadillahi's-salihin" sözüdür.

Hz. Ali (radıyallahu anh)'ın teşehhüdünde şöyle varid olmuştur:

"Es-selâmü alâ nebiyyillahi, es-selâmü alâ enbiyaillahi ve Resûlihi, es-selâmü alâ Resulillahi, es-selâmü alâ Muhammedni Abdullahi, aleyna ve ale'l-mü'minine ve'l-mü'minati men gabe minhüm ve men şehide. Allahümmağfir li Muhammedin ve tekabbel şefaatehü vağfir li-ehli beytihi vağfirli ve livalideyye ve ma veleda verhamhüma es-selâmü aleyna ve alâ ibadillahissalihin. Es-selâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetüllahi ve berekâtühu." (244).

Hz. Ali (radıyallahu anh)'den rivayet edilen bu hadîs-i şerifte Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mağfiretle dua edildiği zikredilir. Yine *Hz. Ali (radıyallahu anh)*'den rivayet edilen salât-ü selâm hakkındaki önceki hadîste ise "Rahmet" ile Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dua edildiği zikredilir. Bundan başka, merfu ve maruf olan hadîslerden hiçbirinde zikredilmedi (rahmet ve mağfiretle Resûlullah'a dua edilmesi).

Ebu Ömer b. Abdü'l-Berr ve başkası şu görüşe sahiptirler: Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e "rahmet" ile dua edilmez. O'na ancak kendisine has olan "Salât ve bereket" ile dua yapılır. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den başkasına "rahmet ve mağfiret" ile dua edilir.

Ebu Muhammed b. Ebu Zeyd, Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* salât-ü selâm getirirken *"Allahümme irham Muhammeden ve âli Muhammedin kema terahhamte alâ İbrahime ve âli İbrahime"* diye söylerdi. Bu dua hadîs-i sahihde zikredilmedi. *İbn Ebu Zeyd*'in delili ise; Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* selâmı öğretirken;

"Esselâmü aleyke eyyühe'n-nebiyyü ve rahmetullahi ve berekâtühu" sözüdür.

BÖLÜM
RESÛLULLAH (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'E SALÂT-Ü SELÂM GETİRMENİN VE O'NA DUA ETMENİN FAZİLETİ

Ahmed b. Muhammed; Kadı Yunus b. Mugis, Ebu Bekr b. Muaviye (İbn Ahmer), *Nesaî, Süveyd b. Nasr, Abdullah, Hayvete b. Şüreyh, Kâ'b b. Alkame, Abdurrahman b. Cübeyr, Abdullah b. Amr (radıyallahu anh)*'den rivayet edilmiştir. *Abdullah b. Amr (radıyallahu anh)* ben Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu işittim:

(244) 239'da zikredilen kaynaklara bakılmalıdır.

— Siz müezzini (ezan okurken) **işittiğiniz zaman, onun dediği gibi söyleyiniz.**(Sonra) **bana salât-ü selâm getirin. Çünkü kim ki bana bir kez salât ederse, Allah ona on kere salât** (rahmet) **eder. Sonra da benden kurtuluş yolu dileyiniz. Çünkü o cennette öyle bir derecedir ki, ona ancak Allah'ın kullarından salih ve derecesi büyük olan lâyık olur. Kim benden kurtuluş yolu talep ederse ona şefaatim verilir** (245).

Enes b. Mâlik (radıyallahu anh) rivayet eder. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— Kim bana bir kere salât ederse, Allah ona on kere salât (rahmet eder) **ve onun on günahını bağışlar. Derecesini de on kat yükseltir.**

Bir rivayette:

"Ona on sevap verilir" diye varid olmuştur (246).

Enes'den rivayet edilmiştir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu:

— Cebrail bana seslendi ve dedi ki: "Kim sana bir kez salât ederse, Allah ona on rahmet verir. On da derecesini yükseltir" (247).

Abdurrahman b. Avf'ın Resûlullah'dan rivayet etmiş olduğu hadîs-i şerifte şöyle buyurmuştur:

— Ben Cebrail'e uğradım. Cebrail bana şöyle dedi: Sana müjde ederim ki, Allahü Teâlâ buyuruyor: "Kim sana selâmet dilerse, ona selâmet veririm. Kim sana salât ederse, O'na rahmet ederim." (248).

---

(245) *İmam Nesaî*, Sünen. Kitabü'l-Ezan, Es-Salâtü Ale'n-Nebiyyi (sallallahu aleyhi ve sellem) "Bade'l-Ezani" de *Abdullah b. Amr (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Müslim*, Sahih. 4. Kitabü's-Salât. 7. Babu's-tihbabi'l-Kavli Misle Kavli'l-Müezzini..." de *Abdullah b. Amr (r.a.)*'dan 11 (384) No.lu metni tahriç etmiştir.

(246) *İmam Beyhakî*'nin metindeki lâfızlarla *Enes b. Mâlik*'ten tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*; Menahil, 69'da kaydetmiş, manen mütekarib olanın da *Hâkim ve Nesaî*'de tahriç olunduğunu bildirmiştir.

(247) *İbn Ebi Şeybe*'nin Müsned'inde tahriç ettiğini *İmam Süyûti*. Menahil, 69'da kaydetmiştir.

(248) *İmam Beyhakî*'nin "Şuabü'l-İyman"da sahihlediğini, *İmam Hâkim*'in tahriç ettiğini, *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil 69'da kaydetmiştir. Hadîsin metnini Şifa Şarihi Hafacî, C.3, Shf. 539'da: "İnne Abdurrahmanebne Avf kâne yülazimü Resûlullah'i (sallallahu aleyhi ve sellem) ve yahdimuhu Leylen ve Neharen fe etbaahu leyleten ve kad Harecehu min menzilihi fedahale Haitan ve Secede sücuden tavîylen hattâ zanne innehu kubiza Ruhahu fe bekâ, fe Kaale lehu Resûlullahi (sallallahu aleyhi ve sellem): Ma leke? fe Ahberehu bi ma hatara bi balihi fe kaâle lehu: Caenî Cibrilü ve Ahbereni bi enne Allahe Yekulu lî"—: Men Selleme aleyke sellemtu aleyhi ve men sallâ aleyke salleytü aleyhi fe secedtü şükren lehu Ve Hüre hadîsün Sahihü'l-Metni ve's-Senedi ve Kaale'l-Hakim: La A'lemu fi secdeti'ş-Şükri esahhu minhü" şekliyle hadîsin tam metnini vermiştir.

Aynı hadîs, *Ebu Hüreyre, Mâlik b. Evs b. el-Hedesan* (249) ve *Ubeydullah b. Ebu Talha (radıyallahu anhüm)*'ın rivayetinde varid olmuştur.

Zeyd b. el-Hubab (radıyallahu anh)'dan rivayet edilmiştir. Der ki: Ben Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu işittim:

— Kim ki, "Allahümme salli alâ Muhammedin ve enzilhü elmünzelelmukarrebi indeke yevmelkıyameti" derse ona benim şefaatım vacip olur (250).

İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'den rivayet edilmiştir. Resûlullah buyuruyor:

— Kıyamet günü bana en yakın olan, benim şefaatıma en lâyık olan, bana en çok salât-ü selâm getiren kimsedir (251).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh), Resûlullah'dan rivayet ediyor. Buyuruyor ki, *(aleyhissalâtü vesselâm):*

— Kim bir kitapta bana salat-ü selâm getirirse (yazarsa) **benim ismim o kitapta bulunduğu müddet, melekler, onun için istiğfar ederler** (252).

Âmir b. Rabia'nın, Resûlullah'dan *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle işittiği rivayet edilir.

— Kim bana bir kere salât-ü selâm getirirse, ona melekler salât-ü selâm getirir. Kul, salât-ü selâmı ister az getirsin, isterse çok (253).

Übey b. Ka'b (radıyallahu anh)'dan rivayet edilmiştir:

---

(249) Tâbiînden olup zaman-ı saadette doğup fakat şeref-i İslâm ile müşerref olması teehhür eden Muhadraminden olan *Mâlik b. Evs b. el-Hedesan*'ın Kütüb-ü Sitte'de rivayeti vardır. H. 92'de irtihal eyledi. *Hz. Ömer b. Hattab (r.a.)*'dan olan bu rivayeti Şihab Hafacî, Şifa Şerhi, C.3, Shf. 536'da nakletmiştir. "Reva An *Ömer b. Hattab radıyallahu anhü İnnehu* (sallallahu aleyhi ve sellem) Harece Yeteberreze ve lem Yecid men Yetbauhu fe fezia Ömer ve etbauhu bi Mazharihi fe vecedehu Sacı'den fi Şirbetin fe tenahha anhü hattâ refaa Re'suhu fe kaale lehu: "—: Ahsente ya Ömer litenahhaytahu anhu teeddüben Sümme kaale li İnne Cıbrile etanî fekaale: "—: Men Salla aleyke vahidetün Sallallahü aleyhi aşren ve Refaahü aşre dercatin" *İmam Buharî,* Edebü'l-Müfred'te.

(250) *İmam Nesaî,* Sünen. Kitabü's- Sehv. Fadlü't- Teslim ale'n- Nebiyyi sallallahu aleyhi ve sellem de *Abdullah b. Ebi Talha*'dan rivayeti tahriç etmiştir. Ayrıca *İmam Ahmed (r.h.) İbn Hibban ve Hâkim* de hadisi tahriç etmişlerdir.

(251) *İmam Tirmizî,* Sünen. Ebvabü's-Salâti, 21. Babu Ma Cae fi Fadli's- Salâti Ale'n-Nebiyyi (s.a.v.) de *Abdullah b. Mes'ud (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İbn Hibban* da hadisi tahriç etmiştir.

(252) *İmam Taberânî,* Mu'cemü'l- Evsat'da; Ebu'ş- Şeyh, Kitabü's-Sevab'ta zaif bir senedle tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, Shf. 69'da kaydetmiştir.

(253) *İmam İbn Mâce,* Sünen. 5. Kitabu İkameti's-Salâti ve's- Sünneti fiyha 25. Babu's-Salâti Ale'n-Nebiyyi sallallahu aleyhi ve sellem'de 907 No. ile *Âmir b. Rebia (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gece yarısından evvel kalkıp şöyle buyuruyordu:

— **Ey insanlar! Allah'ı zikrediniz,** (birinci) **sûra üfürüş geldi. Onu, ikinci üfürüş takip edecektir. Ölüm, tüm varlığı ile geldi.**

Übey b. Ka'b (radıyallahu anh) der ki:

— **Ey Allah'ın Resûlü! Ben sana çok salât getiriyorum. Kendim için yaptığım dua zamanından ne kadarını sana ayırayım?**

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— **Dilediğin kadar,** buyurdu.

Ubey b. Ka'b (radıyallahu anh):

— **Dörtte birini.**

— **Dilediğin kadar. Eğer fazla zaman ayırırsan o senin için hayırlıdır.**

— **Üçte biri, ya Resûlallah!**

— **Dilediğin kadar. Eğer fazla vakit ayırırsan o senin için hayırlıdır.**

— **Yarısını?**

— **Dilediğin kadar. Eğer fazla vakit ayırırsan o senin için hayırlıdır.**

Bunun üzerine *Übey b. Ka'b* şöyle der:

— Öyle ise, ya Resûlallah! Kendim için olan dua vaktimin tümünü sana salât-ü selâm getirmeye hasredeyim.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— **Böylesi sana yeter. Günahların bağışlanır** (254).

Ebu Talha (radıyallahu anh)'dan rivayet edilmiştir. Der ki:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yanına girdim. Kendisinde (daha önce asla) görmediğim bir hoşluk ve sevinç içinde olduğunu gördüm. Hemen bunun sebebini kendilerinden sordum. Bunun üzerine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdular:

— **Beni o hoşnudluk ve sevinçten ne meneder ki, şimdi biraz önce Cebrail yanımdan çıktı. Cebrail bana Rabbimden müjdelerle gelmişti.** (Cebrail bana dedi ki):

"Allah beni sana gönderdi. Sana müjde vereyim; ümmetinden hiçbir kimse yoktur ki, sana bir kere salât getirsin de, Allah ve O'nun melekleri o bir salât sebebiyle o kimseye on kez salât getirmesinler (255).

Câbir b. Abdullah (radıyallahu anh)'dan rivayet edilmiştir. Der ki: Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu:

— Kim ki, ezanı işittiği zaman:

---

(254) *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü Sıfati'l- Kıyame: 24. Babün'de 2459 No.lu hadîs metnini *Übey b. Kâ'b (r.a.)*'dan tahriç etmiş ve rivayetinin senedinin hasen olduğunu kaydetmiştir.

(255) *İmam Nesaî*, Sünen. Kitabü's- Sehv, Babu'l-Fadli fi's-Salâti ale'n-Nebiyyi (sallallahu aleyhi ve sellem) de *Ebu Talha (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

"Allahümme Rabbi hazihi'd-da'veti't-tâmmeti ve's-salati'l-kaimeti a'ti Muhammeden el-vesilete ve'l-fazılete ve'd-deracete'r- rafiate veb'ashü mekamen Mahmuda, ellezi va'adtehü" derse, o kimseye kıyamet günü benim şefaatım helâl olur (256).

Sa'd b. Ebi Vakkas (radıyallahu anh)'dan rivayet edilmiştir:

Kim ki, ezanı işittiği zaman:

"Ve ene eşhedü en Lâilahe illellahü vahdehü la şerike lehü ve enne Muhammeden abdühu ve Resûlühu. Radıytü billahi Rabben ve bi Muhammedin Resûlen ve bilislâmi dinen" derse, onun günahları bağışlanır (257).

İbn Vehb (radıyallahu anh) rivayet eder. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **Kim ki, bana salât-ü selâm getirirse, o kimse bir köle azat etmiş gibi sevap alır.**

Bazı hadîs-i şeriflerde şöyle varid olmuştur:

— **Bana öyle kavimler gelirler ki, ben onları ancak bana getirdikleri salât-ü selâm'ın çokluğu sebebiyle bilirim.**

Diğer bir hadîs-i şerifte ise, şöyle buyurulmuştur:

— **Sizden, kıyamet gününün korkusundan ve duraklarından ilk önce kurtulanınız bana çok salavat getireninizdir.**

Ebu Bekir (radıyallahu anh)'den rivayet edilmiştir:

— *Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e salâvat getirmek, soğuk suyun ateşi söndürmesinden daha çok günahları yok eder. Resûl-i Ekrem'e selâmet dilemek ise, köleler azad etmekten daha efdaldir* (258).

BÖLÜM
RESÛLULLAH (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'E SALÂT-Ü SELÂM GETİRMEYENİN ZEMMİ VE GÜNAHI

Kadı, Eş-Şehid Ebu Ali; Ebu'l-Fadl b. Hayrun, Ebu'l-Hasan es-Sayrafî, Ebu Ya'lâ, Es-Sincî, Muhammed b. Mahbub, Ebu İsa, Ahmed b. İbrahim ed-Devriki, Rebiy b. İbrahim, Abdurrahman b. İshak, Said b. Ebu Said;

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'den rivayet edilmiştir. Der ki: Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu:

---

(256) *İmam Buharî*. Sahih. Kitabu'l- Ezan Babu'd- Dua İnde'n- Nida'da *Câbir b. Abdullah (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(257) *İmam Müslim*. Sahih. 4. Kitabü's-Salâti. 7. Babu's-tihbabi'l-Kavli Misle kavli'l-Müezzinü Limen Semiahu... 13 (386)'da *Sa'd b. Ebi Vakkas (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(258) *Isfâhanî'nin* Tergib'inde *Hz. Ebu Bekri's-Sıddık (r.a.)* olan tahriç edilmiştir; diye *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil. 70'de kaydetmiştir.

— Yanında ismim anılıp da bana salât-ü selâm getirmeyen kişinin burnu yerde sürünsün. Ramazan girip de günahlarını afvettirmeden Ramazan çıkıp giderse o kimsenin de burnu yerde sürünsün. Yanında anası babası ihtiyarlaşır da, kendisini cennete sokmazlar. Böyle kimsenin de burnu yerde sürünsün (259).

Abdurrahman, zannedersem, *Ebu Hüreyre* rivayetinde;

"Veyahut ana babadan biri" demiştir.

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'ın rivayet ettiği diğer bir hadîs-i şerifte:

— Resûl-i Ekrem *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **minbere çıktı, âmin dedi. Sonra bir basamak daha çıktı âmin dedi** (1). **Sonra bir basamak daha çıktı, âmin dedi. Bunun üzerine Muaz tekrar tekrar âmin demesinin sebebini Resûlullah** *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'e sordu.**

"Cebrail bana gelerek dedi ki: Yanında ismin zikredilir de sana salât-ü selâm getirmeyen kimse bu halde iken ölürse, cehenneme girsin, Allah onu rahmet ve mağfiretinden uzaklaştırsın. Âmin de. Ben de âmin dedim. Kim Ramazan ayına ulaşır da, onun orucu-ibadeti-kabul olmaz. Ve o kimse böyle iken ölürse, cehenneme girsin, Allah onu rahmet ve mağfiretinden uzaklaştırsın dedi ve bana da âmin de, dedi. Ben de âmin dedim. Kim annesine, babasına veyahut bunlardan birine ulaşır da onlara bakmaz, böylece ölürse o kimse cehenneme girsin, Allah onu rahmet ve mağfiretinden uzaklaştırsın, dedi. Bana da âmin de, dedi. Ben de âmin dedim." (260).

Ali b. Ebu Talib (radıyallahu anh) Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivayet etmiştir. *(Aleyhissalâtü vesselâm)* buyuruyor:

— Yanında ismim zikredilip, bana salât-ü selâm getirmeyen kimse cimrilerin en cimrisidir (261).

Cafer b. Muhammed (rahimehullah) babasından rivayet etmiştir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

---

(259) *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'd-Daavat. 110. Babun "Kavli Resûlillah (s.a.v)" de 3539 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(260) *İmam Taberanî*'nin *Enes b. Mâlik ve İbn Abbas ve Abdullah b. Haris b. Cez'i ve Kâ'b b. Ucre*'den ve *Mâlik b. Huveyris*'den *İmam Bezzar*'ın *Câbir b. Semure, Ebu Hüreyre ve Ammar b. Yasir (r.anhum)*'den rivayeti tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* Menahil. 70'de kaydetmiştir. Şifa Şarihi Şihab. C.3, Shf. 543'de hadîsi *Muaz b. Cebel (r.a.)*'dan *Hâkim*'in tahriç ettiğini beyan etmiştir.

(261) *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabü'd-Daavat, Babü "Kavli Resûlullahi (s.a.v.)" Ragime Enfü Reculin'de 3540 No.lu metni *Hz. Ali (r.anh)*'dan tahriç etmiştir. Ayrıca *İmam Beyhakî*'nin Şuabu'l-İyman'da tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil Shf. 71'de kaydetmiştir.

— Kim ki, yanında anılırım da bana salât-ü selâm getirmezse o kimse cennetin yolunu bulamaz (262).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'den rivayet edilmiştir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— Herhangi bir kavm, bir yerde toplanarak oturup, sonra bana salât-ü selâm getirmeden, Allah'ı zikretmeden dağılırsa, Allah onlara noksanlık verir. Allah dilerse onlara azâb eder, dilerse bağışlar (263).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'den rivayet edilmiştir:

— Kim bana salât-ü selâm getirmeyi unutursa, cennetin yolunu unutmuş olur (264).

Katade (radıyallahu anh)'den rivayet edilmiştir:

— Bir kişinin yanında anılırım da, bana salât-ü selâm getirmezse, o adam bana eza etmiş olur (265).

Cabir (radıyallahu anh), Resûlullah'dan *(sallallahu aleyhi ve sellem)* rivayet ediyor:

— Bir yerde toplanıp Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'e salât getirmeksizin dağılanlar, ancak leş kokusundan daha çirkin bir koku ile dağılırlar (266).**

Ebu Said, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivayet ediyor. Buyuruyor ki, *(aleyhissalâtü vesselâm)*:

— Bir kavm, bir yerde oturup orada Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'e salât-ü selâm getirmezse, o yer onlara cennete girselerde,** (cennette salât-ü selâm için) **gördükleri sevaptan dolayı pişmanlığa sebep olur** (267).

---

(262) *İmam Beyhakî*'nin "Şuabü'l-İyman" da mürsel olarak tahriç ettiğini, *İmam Taberanî*'nin Mu'cemü'l-Kebir'in hadîsin senedini vaslederek mevsul olarak tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*, Menahil. Shf. 71'de kaydetmiştir.

(263) *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'd-Daavat. Babu'l-Kavmi Yeclisüne velâ yezkürun Allahe'de 3377 No.lu hadîsi *Ebu Hüreyre (r.a.)*. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü'l-Edeb. Babu Kerahiyyeti En yekume'r-Reculü min Meclisihi ve lâ Yezkürullahe (c.c.) de *Ebu Hüreyre (r.a.)*.

(264) *İmam Beyhakî*'nin Şuabü'l-İyman'da tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, Shf. 70'de kaydetmiştir.

(265) *İmam Abdürrazzak* Camiü'l-Musannef'inde merfuan tahriç etmiştir diye *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, Shf. 71'de kaydetmiştir.

(266) *İmam Beyhakî*'nin Şuabü'l-İyman'da tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* Menahil 71'de kaydediyorsa da *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü'l-Edeb. Babu Kerahiyyeti En Yekume'r-Reculü min Meclisihi'de aynı metni *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. Bakılabilir.

(267) *İmam Said b. Mansur*'un Sünen'inde ve *İmam Beyhakî*'nin Şuabü'l-İyman'da tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*. Menahil 71'de kaydetmiştir.

Ebu İsa et-Tirmizî bazı âlimlerden rivayet ediyor. Diyor ki: *"Kişi bir mecliste, bir kez Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) salât-u selâm getirirse, o meclise kâfidir".*

BÖLÜM

MAHLÛKATTAN, RESÛLULLAH (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'E SALÂT-Ü SELÂM GETİREN KİMSENİN SALÂTINI HASSETEN ALLAH'IN RESÛLULLAH'A TEBLİĞ BUYURMASI

El-Kadı Ebu Abdullah et-Temimî, Hüseyn b. Muhammed, Ebu Amr el-Hafız, İbn Abdülmü'min, İbn Dase, Ebu Davud, İbn Avf, El-Mukri (Ebu Abdurrahman Abdullah b. Yezid), *Hayvetü, Ebu Sahr Humeyd b. Ziyad, Yezid b. Abdullah b. Kuseyt* (tarıki ile) *Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)*'den rivayet edilmiştir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **Hiçbir kimse yoktur ki, bana selâmet diler de, Allah benim ruhumu bana iade edip onun selâmını kendisine iade etmeyeyim** (268).

Ebu Bekir b. Ebu Şeybe, Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'den nakleder. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **Benim kabrimin yanında kim bana salât-ü selâm getirirse, ben O'nu işitirim. Kim ki, uzak bir yerden bana salât-ü selâm getirirse, o bana ulaştırılır** (269).

İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'den rivayet edilmiştir:

— **Allah'ın** (c.c.) **yeryüzünde seyahat eden öyle melekler vardır ki, onlar, bana ümmetimin selâmlarını tebliğ ederler.** (Ben de onların selâmlarını kendilerine iade ederim) (270).

Benzeri hadîs *Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)*'den rivayet edilmiştir.

İbn Ömer (radıyallahu anh)'den rivayet edilir:

---

(268) *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü'l-Menasik (Hacc) Babu Ziyaretü'l-Kuburi'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç edilmiştir. *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.)* ve *Beyhakî* de tahriç eylemişler ve senedi hasendir, demişlerdir diye, *Süyûti (r.h.)* Menahil 71'de kaydetmiştir.

(269) *İmam Beyhakî*, Şuabü'l-İyman'da *İmam Ebu'ş-Şeyh*. Kitabü's-Sevab'ta tahriç etmiştir diye, *İmam Süyûti (r.h.)* Menahil 70'de kaydetmiştir.

(270) *İmam Nesaî*, Sünen. Kitabü's-Sehv. Babü's-Selâm ale'n-Nebiyyi (sallallahu aleyhi ve sellem) de *Abdullah*'dan rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Tirmizi*, Sünen. Ebvabü'd-Daavat, 140. Bab. 3590 No.lu metni *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. Ayrıca *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.)* ve *İmam Beyhakî* Sevabü'l-İyman'da tahriç etmişlerdir.

— Siz peygamberinize, her Cuma günü çok salât-ü selâm getiriniz. Zira her Cuma günü sizin salât-ü selâmınız O'na tebliğ edilir.

Bir rivayette şöyle buyurmuştur, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— ... Sizden biriniz bana salât-ü selâm getirmez ki, bitirdiği zaman hemen onun salât-ü selâmı bana arzolunmasın.

Hasan (radıyallahu anh), Resûlullah'dan rivayet ediyor:

— Nerede bulunursanız bulunun bana salât-ü selâm getiriniz. Zira sizin salât-ü selâmınız bana ulaşır (271).

İbn Abbas (radıyallahu anhüma)'dan rivayet edilmiştir:

— Ümmet-i Muhammed'den hiçbir kimse yoktur ki, Resûlullah'a salât-ü selâm getirsin de O'na ulaşmasın (272).

Bazı bilginler şöyle derler: Kişi, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e salât-ü selâm getirdiği zaman, Peygambere onun ismi (hasseten) arzolunur.

Hasan b. Ali (radıyallahu anhüma)'dan rivayet edilmiştir:

— Mescide girdiğin zaman Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e salât-ü selâm getir. Çünkü Resûlullah;

"**Benim kabrimi bayram** (ziyaretliği) **edinmeyin. Evlerinizi de kabristan yapmayın.** (Hiç salât-ü selâm getirmemekle) **nerede olursanız olun bana salât-ü selâm getiriniz. Zira siz nerede olursanız olun, sizin salât-ü selâmınız bana ulaşır**" buyurmuştur (273).

Evs (radıyallahu anh)'ın *(Bin Evs es-Sekafi)* rivayet ettiği hadîste şöyle buyurmuştur, Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— Cuma günü bana çok salât-ü selâm getiriniz. Çünkü sizin salât-ü selâmınız bana muhakkak ulaştırılır (274).

Süleyman b. Süheym'den rivayet edilmiştir. Der ki: "Ben Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i rüyamda gördüm. Kendilerine dedim ki:

— *Ey Allah'ın Resûlü! Şu kimseler ki, sana gelip* (ziyaret ediyorlar ve) *salât-ü selâm getiriyorlar. Onların söylediklerini anlıyor musun?*". Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*,

"**Evet** (anlıyorum) **ve onların selâmlarını iade ediyorum**" buyurdu.

İbn Şihab (rahimehullah)'dan rivayet edilmiştir. Resûlullah'ın şöyle buyurduğu bize ulaştı:

---

(271) *İmam İbn Ebi Şeybe*'nin *Taberanî*'nin tahriç ettiklerini Şarih Hafacî Şerh, C.3, Shf. 548'de kaydetmiş. *İmam Süyûtî (r.h.)* da Menahil 70'de *Ebu Ya'lâ*'nın da tahriç ettiğini kaydetmiştir.

(272) *İmam Beyhakî*'nin Şuabü'l-İyman'da *İmam İshak b. Rahaveyh*'in Müsned'inde tahriç ettiklerini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahilü's-Safa 70-71'de kaydetmiştir.

(273) *İmam Hatibü'l-Bağdadî*'nin hadîsi tahriç ettiğini Şifa Şarihi Hafacî kaydetmiş, fakat hangi eserinin neresinde olduğunu beyan etmemiştir. Şerh C.3, Shf. 548.

(274) Tahrici 223 No. da geçti, oraya bakıla.

— Cuma gecesi ve Cuma günü bana çok salât-ü selâm getiriniz. Çünkü gece ile gündüz sizin salât-ü selâmınızı bana ulaştırırlar. Yer peygamberlerin cesedlerini çürütmez. Hiçbir Müslüman yoktur ki, bana salât-ü selâm getirsin de onu bir melek yüklenip bana ulaştırmasın ve o kimsenin ismini bana söylemesin. Hattâ melek, "Felan şöyle şöyle diyor" der.

BÖLÜM
PEYGAMBER (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'DEN BAŞKASINA VE DİĞER PEYGAMBERLERE SALÂT-Ü SELÂM GETİRİLMESİNDEKİ İHTİLAFI BEYAN EDER

(Musannif) *Kaadı İyaz (rahimehullah)* der ki: Bütün ilim ehli, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den başka peygamberlere salât-ü selâm getirilmesinin câiz olduğuna ittifak etmişlerdir.

İbn Abbas (radıyallahu anhüma)'dan, Peygamberden başka peygamberlere salât-ü selâm getirilmesinin câiz olmadığı rivayet edilir (275).

Yine *İbn Abbas (radıyallahu anhüma)*'dan, peygamberlerden başka hiçbir kimseye salât-ü selâm getirilmeyeceği rivayet edilir (276). *(İbn Abbas (radıyallahu anhüma)* herhalde ilk sözünden rücu etmiştir. Veyahut birinci sözünden salât ile selâm ikisi birden câiz değildir. Çünkü ikisi birden bizim Peygamberimize mahsustur, diye murad etmiştir).

Süfyan (es-Sevrî) der ki: Peygamberden başkasına salât-ü selâm getirmek mekruh olur. Salât-ü selâm ancak peygambere getirilir. Bazı hocalarımın yazısında şöyle gördüm: *"İmam Malik'in mezhebinde Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'den başka peygamberlere salât-ü selâm getirmek câiz değildir"*. Bu nakil *İmam Malik*'in mezhebinde maruf değildir.

Çünkü *İmam Malik* Mebsut'ta, *Yahya b. İshak'a*, "Peygamberlerden başkasına salât-ü selâm getirilmesini ben mekruh görürüm. Bize emrolunan şeyi tecavüz etmek, bize yaraşmaz." der.

Yahya b. Yahya diyor ki:

Ben *İmam Malik*'in sözünü kabul etmem. (O Peygamberimizden başka peygamberlere salât-ü selâm getirmek câiz değildir diyor.) Bütün peygamberlere ve peygamberlerden başkalarına salât getirmekte bir beis yoktur.

---

(275) *İmam Beyhaki*'nin Şuabü'l-İyman'da *Said b. Mansur*'un Sünen'inde tahriç ettiklerini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, 71'de kaydetmiştir.

(276) *Kaadı İsmail*'in "Kitabu Fadli's-Salât" adlı eserinde tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, 71'de kaydetmiştir.

Yahya b. Yahya, bu sözünü *İbn Ömer*'in (gelecekteki) hadîsi ile ve Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in salavat-ı şerifeyi öğrettiği hadîs ile istidlâl etti. Resûlullah'ın o hadîsinde **"Ve âlâ âlihi ve ezvacihi"** diye kendisinden başkasına salavat getirilmesi vardır. Ben *Ebu İmran el-Fâsî*'den ta'lik edilmiş olarak rivayet edildiğini gördüm. O, *İbn Abbas (radıyallahu anh)*, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den başkasına salât-ü selâm getirilmesinin mekruh olduğunu rivayet etmiştir. *İbn İmran*, ben de onun gibi söylerim diyor. Geçmişte bu hiç söylenmemişti.

Abdürrezzak (rahimehullah), *Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)*'den rivayet etmiştir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

— **Siz Allah'ın, Nebi ve Resûllerine salavat getiriniz. Çünkü Allah beni Peygamber olarak gönderdiği gibi, onları da gönderdi** (277).

Bilginler, *İbn Abbas (radıyallahu anh)*'dan rivayet edilenin senedleri zaiftir. (O, peygamberden başkasına salâvat getirmenin câiz olmadığına delil olmaya salih değildir) dediler.

"Salât" Arap dilinde esirgemek ve dua anlamına gelir. (Peygamberden başkasına) salât etmek ittifak-ı ulemâ ile câizdir. Ta ki bir hadîs-i sahih veya icma-ı ümmet bunu menetsin. Çünkü Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

— **Sizi karanlıklardan** (küfür yollarından) **aydınlığa** (imana) **çıkarmak için sizin üzerinize melekleri ile rahmet eden O'dur. O, mü'minlere çok merhametlidir** (278).

— **Onların mallarından bir zekât al ki, onunla kendilerini temize çıkarmış** (günahlarından kurtarmış), **mallarına bereket vermiş olasın. Bir de onlara dua et; çünkü senin duan onlar için bir rahatlık ve huzurdur. Allah onların itiraflarını işitici, kalblerindeki pişmanlığı bilicidir** (279).

Yine Allahü Teâlâ buyuruyor:

— **O teslimiyet gösterip Rablerine sığınanlar üzerine, Rablerinden mağfiret, rahmet vardır. Ve işte onlar, hidayete ermiş olanlardır** (280).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

"Allahümme salli âlâ âli Ebi Evfa" (281) buyurmuştur.

---

(277) *İmam Abdürrezzak*, Camiü'l-Musannef'inde *Kaadı İsmail* "Kitabu Fadli's-Salât" da zaif bir senedle tahriç etmiştir diye, *İmam Süyûti (r.h.)* Menahil 71'de kaydetmiştir.

(278) Ahzab Sûresi, âyet: 43. (279) Tevbe Sûresi, âyet: 103. (280) Bakara Sûresi, âyet: 157.

(281) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabu't-Daavat. Babün Hel Yusallu ala Gayri'n-Nebiyyi (s.a.v.) ve Kavlillahi Teâlâ: "İnne Saleteke Sekenün Lehüm" de *Ebi Evfa*'dan. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü'z-Zekât, Babu Duaü'l-Mutesaddakili Ehli's-Sadaka da *Ebi Evfa*'dan. *İmam İbn Mâce*, Sünen. 8. Kitabü'z-Zekât. 8. Babu Ma Yukalü inde ihraci'z-Zekâti'de 1796 No.lu metni yine *Ebi Evfa*'dan tahriç etmişlerdir. *İmam Nesaî*, Kitabü'z-Zekât 13'üncü babta tahriç etmiştir.

Yine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir kavm zekâtlarını getirdiklerinde;

"Allahümme salli âlâ âli felan" (281a) diye onlara dua buyururlardı.

Salavat-ı şerifeyi öğrettikleri hadîs-i şerifte de:

"Allahümme salli âlâ Muhammedin ve âlâ ezvacihi ve zürriyyetihi" (282) diye beyan buyurulmuştur.

"Ve âlâ âli Muhammedin" buyurulmuştur.

Âl'den murad, (kıyamete kadar) Resûlullah'a tâbi olanlardır, denilir.

Bazıları ise **"Âlihi"**'den murad O'nun ümmetidir, diyorlar. Bir kısım bilginler de, **"âlihi"**'den murad, kabilesi ve aşiretidir, derler. Bazıları ise "kişinin âli" çocukları ve torunlarıdır, derler. Bazıları da **"Âli"** kavmidir, diyorlar. Bazıları ise **"Âli"** kendilerine zekât haram olan ailesidir, diyorlar.

Enes (radıyallahu anh)'ın rivayet etmiş olduğu hadîste şöyle varid olmuştur:

— Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e "Âli Muhammed kimdir?" diye soruldu. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* cevab olarak şöyle buyurdu:

"Her muttaki olan." (283).

Hasan el-Basrî'nin mezhebinde, **"Âl-i Muhammed"**'den murad, Muhammed *(aleyhisselâm)*'ın kendisidir. Çünkü O peygambere getirdiği salâvatında;

"Allahümme ical salâvâtike ve berekâtike alâ âli Muhammedin." diyor.

Bundan da kendisini murad ediyordu. Çünkü O, farz olan (Muhammedin kendisine salâvat getirmeyi) terkedip de nafile olan (âline) salâvat getirmezdi. Çünkü Allahü Teâlâ'nın emrettiği salât-ü selâm Muhammed'in bizzat kendisine olan salâttır. Bu tıpkı Resûlullah (sallalahu aleyhi ve sellem)'in:

"(Ebu Musa el-Eş'ari'ye) **âl-i Davud'un seslerinden güzel bir ses verildi.**" (284).

(281a) *İmam İbn Mâce*. 8. Kitabü'z-Zekât, 8. Babu Ma Yukalü İnde Ihraci'z-Zekâti'de 1797 No.lu *Ebu Hüreyre (r.a.)* hadisini tahriç etmiştir.

(282) *İmam Buharî*. Sahih. Kitabu'l-Daavat. Babun Hel Yusalli alâ Gayri'n-Nebiyyi'de *Ebu Humeydi's-Saidî*'den tahriç etmiştir.

(283) *İmam Taberani*. Mu'cemü'l-Evsat'da ve *İbn Merdeveyh* Tefsir'inde *Enes b. Mâlik (r.a.)*'dan tahriç etmişlerdir, diye *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil Shf. 71'de kaydetmiştir.

(284) *İmam Buharî*. Sahih. 66. Kitabü Fadaile'l-Kur'ân: 31. Babu "Hüsni's-Savti bi'l-Kiraati" de *Ebu Musa (r.a.)*'dan *İmam Müslim*. Sahih. 6. Kitabü's-Salâti'l- Müsafirin'de, 34. Babu İstihbabı Tahsîni's-Savti bi'l-Kur'ân'da 235 (793) No.lu hadîsi tahriç etmiştir. *Tirmizî*. Sünen. Menakıb. Menakıbü *Ebi Musa'l-Eş'arî (r.a.)* da 3854 No.lu hadisi *Ebu Bürde (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir. *İbn Mâce*. Sünen 5. K. İkametü's-Salâti. 176 Babün fi Husni's-Savti bi'l-Kur'ân'da 1341 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

Çünkü Peygamber *(aleyhisselâm)* bundan *Davud (aleyhisselâm)*'ın sesini murad buyurmuştur.

Ebu Humeyd es-Saidî'nin salavatın (elfazı) hakkındaki hadîste de, **"Allahümme salli âlâ Muhammedin ve ezvacihi ve zürriyyetihi"** (285) diye varid olmuştur.

İbn Ömer (radıyallahu anh)'ın, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e, *Ebu Bekir ve Ömer (radıyallahu anhüma)*'ya salâvat getirdiği rivayet edilir. Bunu *Mâlik, Mutavatta*'ında *Yahya el-Endülüsî*'den rivayet ederek zikretmiştir. Başkasından olan sahih rivayette ise, *Ebu Bekir ve Ömer (radıyallahü anhuma)*'a dua ederdi, diye varid olmuştur.

İbn Vehb, Enes b. Malik (radıyallahu anh)'ın şöyle dediğini nakleder:

— *Biz dostlarımıza giyabî olarak dua eder, şöyle der idik:*

"Allahümme minke alâ fülanin salâvat-i kavmin ebrar-ellezine yekumûne bi-lleyli ve yesûmune binnehari."

(Musannif) *Kaadı İyaz (rahimehullah)* der ki: (Bilginlerden ehl-i tahkikin görüşleri ve benim de meylettiğim, *İmam Mâlik, Süfyan (rahimehullah)*'ın görüşleri, *İbn Abbas (radıyallahu anhüma)* rivayet edilen ve fukaha ve mütekellimlerden birçoklarının ihtiyar ettiği husustur ki, zikredildikleri zaman, peygamberlerden başkasına salâvat getirilmez. Salâvat peygamberlere hürmet ve ta'zim edilme bakımından onlara mahsus bir şeydir. Nitekim Allahü Teâlâ zikredildiğinde, O'nu tenzih, takdis ve ta'zim etmek Allah'a mahsus olduğu gibi, O'na başkası karıştırılmaz. Böylece salât-ü selâmın Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve diğer peygamberlere mahsus olması, salâvata da onlara kimsenin karıştırılmaması vacip olur. Nitekim Allahü Teâlâ;

"Ey iman edenler! Siz de ona salât edin (Allahümme salli alâ Muhammedin deyin) **ve gönülden teslim olun."** (286) sözü ile böyle emretmiştir.

Peygamberlerden başkaları, (sahabe ve tâbiinden olan) müctehid imamlar ve onlardan başka salih olan âlimler "*rahimehullahu ve radıyallahu*" diye zikredilirler. Nitekim Allahü Teâlâ buyuruyor:

— **Onlardan** (muhacirlerle Ensar'dan) **sonra gelenler şöyle derler: "— Ey Rabbimiz! Bizi ve iman ile bizden evvel geçmiş olan kardeşlerimizi bağışla; iman etmiş olanlar için kalblerimizde bir kin bırakma. Ey Rabbimiz! Muhakkak ki, sen çok şefkatlisin, çok merhametlisin (287).**

---

(285) Tahrici 282'de geçti, oraya bakıla. (286) Ahzab Sûresi, âyet: 56. (287) Haşr Sûresi, âyet; 10.

— **İslâma ve dolayısıyle** (cennete girişte) **ileri geçerek birinciliği kazanan Muhacirler ve Ensar, bir de güzel amellerle onların izinden giden mü'minler** (var ya), **Allah onlardan razı olmuştur. Allah, onlara, ağaçları altından ırmaklar akan cennetler hazırladı, içlerinde ebedi olarak kalacaklardır. İşte bu, en büyük saadettir** (288).

Yine bu peygamberlerden başkasına salât-ü selâm getirmek, öyle bir iştir ki *Ebu İmran*'ın dediği gibi, ilk zamanlarda bilinmiyordu. Bunu ancak *(Ali ve Hasan (radıyallahu anhüma)* gibi bazı imamlar hakkında *Şiîler* ve *Rafızîler* ihdas ettiler. Onları andıkları zaman onlara salât-ü selâm getirip (meselâ Ali *(aleyhisselâm)* diyerek) onları Peygamber *(aleyhisselâm)*'la eşit tutarak salât-ü selâmda Peygamber *(aleyhisselâm)*'a ortak yaptılar.

Bid'at ehline de benzemek yasaklanmıştır. Bu hususta, benimsediklerinde onlara muhalefet etmek lâzımdır.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile birlikte âline ve ashabına salât-ü selâm getirmek câizdir. Yalnız başına âline ve ezvacına salât-ü selâm getirmek ise câiz değildir.

Âlimler diyorlar ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *Ebu Evfa (radıyallahu anh)*'ın âline salât etmesi, dua yerinedir (gelen misafirleri güzel karşılamaktır). Güzel karşılamakta ise hürmet ve ta'zim yoktur. Yine âlimler derler ki, Allahü Teâlâ buyuruyor:

— **Peygamberin çağırışını, aranızda birbirinizi çağırış gibi tutmayın...**

İşte böylece, Resûlullah'a dua etmek, insanların biribirine dua etmesine muhalif olması vaciptir. Bu Malikî bilginlerinden *İmam Ebu Muzaffer el-İsfiranî*'nin ihtiyar ettiğidir.

BÖLÜM

(BU BÖLÜM) **RESÛLULLAH** (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)**'İN KABRİNİ ZİYARETİN HÜKMÜ, ZİYARET EDENİN VE RESÛLULLAH'A SELÂM VERENİN FAZİLETİ VE NASIL SELÂM VERİLİP DUA EDİLECEĞİ**

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kabrinin ziyaret edilmesi Müslümanlar'ın icma ile işledikleri sünnetlerinden bir sünnettir. İşlenmesi teşvik edilmiş faziletli bir iştir.

Kadı Ebu Ali, El-Adl b. Hayrun, El-Hasan b. Cafer, Ebu'l-Hasan Ali b. Ömer ed-Darekutnî, el-Kadı el-Mühamili, Muhammed b. Abdürrezzak, Musa b. Hilal, Ubeydullah b. Ömer, Nafi, İbn Ömer (radıyallahu anhüma)'dan rivayet edilmiştir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

---

(288) Tevbe Sûresi, âyet: 100.

— Kim benim kabrimi ziyaret ederse ona benim şefaatim vacip olmuştur (289).

Enes b. Mâlik (radıyallahu anh)'den rivayet edilmiştir. Der ki: Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— Sevap talep ederek beni kim Medine'de ziyaret ederse, kıyamet günü o kimse benim yakınımda (etrafımda) **bulunur ve ben ona şefaat ederim.**

Diğer bir hadîs-i şerifte Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— Benim vefatımdan sonra beni kim ziyaret ederse, beni hayatımda ziyaret etmiş gibi olur (290).

İmam Mâlik (rahimehullah) "Biz Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın kabrini ziyaret ettik." demenin mekruh olduğunu söylüyor. Bu sözün mânâsı hakkında ihtilâf vukubuldu. Bazıları, mekruh olmak, ziyaret isminden ileri geliyor, diyorlar. Çünkü Peygamber *(aleyhisselâm):*

"Kabirleri çok ziyaret eden kadınlara Allah lânet etsin." (291) buyurmuştur.

Halbuki Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın:

"Ben sizi, kabirleri ziyaret etmekten menetmiştim. Siz kabirleri ziyaret ediniz." (292) sözü bu istidlâli reddediyor.

Yine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mutlak olarak ziyaret ismiyle;

"Kim kabrimi ziyaret ederse" buyurmuştur.

İmam Mâlik (rahimehullah)'ın bu sözünü bazıları şöyle açıklıyorlar: Bunun mekruh olması ziyaret edenin, ziyaret edilenden faziletli olması anlamını taşır. Bu delil de elle tutulacak derecede kuvvetli bir delil değildir. Çünkü her ziyaret eden bu sıfatı taşımaz.

Bu söz de genel olarak her ziyaret eden hakkında değildir. *"Ehl-i Cennet Rablerini ziyaret edecektir"* diye hadîs-i şerifte ziyaret kelimesi varid olmuştur. Ziyaret lâfzının Allah katında söylenmesinde hiçbir mânâ görülmemiştir.

---

(289) *İmam İbn Huzeyme* Sahih'inde tahriç ettiğini, *Taberanî ve Bezzar*'ın hadîsin diğer rivayet tariklerini toplayarak tahriç ettiklerini tesbit eden *Hafız Zehebî*'nin hadîsin isnadına hasen hükmü verdiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, 71'de kaydetmiştir.

(290) *Said b. Mansur*'un Sünen'inde *Darekutnî* eserinde ve *İmam Beyhakî* Sünen'inde *Taberanî* de Mu'cem'de *İbn Ömer (r.a.)*'dan tahriç etmiştir diye, *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil 71'de kaydetmiştir.

(291) *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabü'l-Cenaiz. 61. Babu Ma Cae fi Kerahiyyeti Ziyareti'l-Kuburî'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan *İmam İbn Mâce*, Sünen. 6. Kitabü'l-Cenaiz. 1574, 1575, 1576 No. ile *Hassan b. Sabit*'den, *İbn Abbas ve Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Ahmed b. Hanbel ve İbn Hibban*'da tahriç etmiştir.

(292) *İmam Müslim*, Sahih. 11. Kitabü'l-Cenaiz. 36. Babu İsti'zani'n-Nebiyyi (sallallahu aleyhi ve sellem) rabbehu... de 106 (977) No.lu hadisi *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabu'l-Cenaiz. Babun fi Ziyareti'l-Kubri: *Ebu Büreyde (r.a.)*'dan *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabu'l-Cenaiz. Babu Ma Cae fi'r-Ruhsati fi Ziyareti'l-Kuburî'de 1054 No. ile *Büreyde*'den aynı metni tahriç etmiştir. *İbn Mâce* Sünen. 6. Kitabü'l-Feraiz. 47. Babu Ma Cae fi Ziyareti'l-Kuburî'de 1571 No. ile *İbn Mes'ud (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

Ebu İmran, insanlar birbirlerini ziyaret ettikleri zaman aralarında böyle dedikleri için *İmam Mâlik (rahimehullah)*, "Biz Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın kabrini ziyaret ettik ve ziyaret tavafı yaptık" demek mekruhtur, dediğini rivayet ediyor ve Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın insanlarla birlikte bu lâfızda eşit olarak kullanılmasını mekruh görüyor.

(Musannif diyor ki): Ben Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e selâm verdik diye tahsis edilmesini severim. Çünkü ziyaret etmek, insanlar arasında mübahtır, fakat Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın kabrini ziyaret etmek vacibtir. Buradaki vacibten mendub, tergib ve tekidi ifade eden vacibi murad ediyor, yoksa farza yakın olan vacibi murad etmiyor. Bence evlâ olan (diyor musannif), buna kabir ziyareti denilmesinin menedilmesi ve *Mâlik*'in onu mekruh görmesi, ziyaret kelimesinin kabir kelimesiyle beraber kullanılmasındandır. Eğer böyle demeyip de, Peygamber *(aleyhisselâm)*'ı ziyaret ettik denirse mekruh olmaz. Çünkü Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

"Ey Allahım, benim kabrimi benden sonra ibadet edilecek bir put kılma. Peygamberlerin kabirlerini mescid ittihaz eden kavme Allah'ın gadabı şiddetlidir." buyuruyor.

Bunun içindir ki, *İmam Mâlik*, ziyaret kelimesinin kabre izafe edilerek kullanılmasını ve kâfirlere benzemeyi önledi. Bu bir vesileyi ve bir kapının açılmasını önlemekten başka bir şey değildir.

Fakih. *İshak b. İbrahim* diyor ki:

Kadîm günlerden beri *Beytullah*'ı ziyaret etmek, haccetmek isteyen kimselerin âdetindendir ki, onlar Medine-i Münevvere'ye uğrarlar. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in mescidinde namaz kılarlar. Ravza-i Peygamberiyi görerek teberrük ederler. Minberini, kabrini, oturduğu yerleri, ellerinin tuttuğu ve ayaklarının bastığı yerleri, *Cebrail*'in vahiy getirdiği zaman dayanmış olduğu direği görmek isterler. Sahabelerin, tâbiin ve müctehid imamların ziyaret ettikleri yerleri görmekle şereflenmek isterler. İtibar da bunların tümündedir.

İbn Ebu Fudeyk diyor ki:

Muasırı bulunduğum bilginlerden bir kısmının şöyle dediğini işittim:

Bize şöyle bir hadîs ulaşmıştır: Kim Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kabrinin yanında durup:

"İnnellahe ve Melâiketehü yusallûne alennebiyy" okuyup sonra yetmiş kere **"Sallallahu aleyke yâ Muhammed"** derse ona bir melek **"Sallallahu aleyke ya fulan"** diye ismiyle nida eder, o kimsenin hiçbir dileği geri çevrilmez (293).

---

(293) *İmam Beyhaki*'nin tahriç ettiğini Şifa Şarihi *Hafacî*: Şerh. C.3, Shf. 563'de kaydetmiştir.

Yezid b. Ebu Said el-Mehrî diyor ki:

Ömer b. Abdülaziz (rahimehullah)'ı ziyaret etmiştim. Kendisine veda ettiğim zaman bana şöyle dedi: .

— Senden bir dileğim vardır. (O da şudur): Medine'ye vardığın zaman, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kabrini görürsün. Ona benden selâm söyle.

Başka biri de şöyle diyor (294):

Ömer b. Abdülaziz, Peygamber *(aleyhisselâm)*'a selâm göndermek için, Şam'dan posta gönderirdi.

Bazı bilginler ise şöyle der: *Enes b. Mâlik (radıyallahu anh)*'ın Peygamber efendimizin kabrine varıp durduğunu ve ellerini kaldırdığını gördüm. Hattâ ben onun namaza başladığını zannettim; o Peygamber *(aleyhisselâm)*'a selâm verdi, sonra (sağına, soluna) selâm vererek oradan ayrıldı.

İbn Vehb'in rivayet ettiğine göre, *İmam Mâlik* diyor ki:

(Biri) Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e salât-ü selâm getirip dua etmek istediği zaman, yüzünü kıbleye doğru değil de kabre doğru çevirerek durur, (münasip bir şekilde) kabr-i şerife yaklaşır. Salât-ü selâm getirerek Peygamber *(aleyhisselâm)*'a selâm verir. Kabr-i şerife eliyle yapışmaz.

İmam Mâlik (rahimehullah) Mebsut'ta şöyle der: Bir kimsenin Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın kabrinin yanında durup dua etmesini doğru görmem. Salât-ü selâm getirip geçer gider.

İbn Ebu Müleyke de şöyle diyor:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in önünde durmak isteyen kimse, Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın kabrinin yanındaki kıble tarafında bulunan kandili, başının hizasında tutarak dursun.

Nâfi (radıyallahu anh) diyor ki:

Ben *İbn Ömer (radıyallahu anhüma)*'nın kabrin içindekine selâm verdiğini yüzlerce defa ve hattâ daha çok gördüm. Kabre gelip;

"Esselâmü alennebiyyi, sallallahü aleyhi ve sellem, esselâmü alâ Ebi Bekrin, esselâmü alâ Nebi." (295) der sonra oradan ayrılırdı.

İbn Ömer (radıyallahu anh)'ın Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın minberindeki oturduğu yere elini sürüp sonra da yüzüne koyup sürdüğü görülmüştür (296).

İbn Kusayt ve El-Utbî'den rivayet edilmiştir:

---

(294) Şifa Şarihi *Hafacî* "bu başka biri" ibaresi ile kaydedilen kimsenin *Hâtim b. Verdan* olduğunu. *İmam Beyhakî*'nin Şuabü'l-İyman'da zikrettiğini, Şerh, C.3, Shf. 564'de beyan etmiştir.

(295) *İmam Mâlik*'in ve *İmam Beyhakî*'nin rivayeti tahriç ettiğini *İmam Süyûti* Menahil (71)'de kaydetmiştir.

(296) *İmam İbn Sâ'd*'ın, *İbrahim b. Abdurrahman b. Abdulkaarî*'den tahriç ettiğini *İmam Süyûti (r.h.)* Menahil, 71'de kaydetmiştir.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashabı, Mescid-i Nebevî insanlardan hali kaldığı zaman, minberin kabr-i şerif tarafına düşen kısmını sağ elleriyle meshederler, sonra kıbleye yönelerek dua ederlerdi (297).

Muvatta'da *Yahya b. Yahya el-Leys*'den şöyle bir rivayet varid olmuştur:

İbn Ömer (radıyallahu anh) Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın kabrinin, ziyaretinde ise, *Ebu Bekir ve Ömer*'e dua ederdi diye kaydedilmiştir. *İbni Vehb*'in rivayetinde, *Mâlik* şöyle diyor: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kabrini ziyaret edip, selâm vermek isteyen kimse:

"Esselâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullahi ve berekâtühü" der.

İmamı Mâlik, Mebsut'ta, *Ebu Bekir ve Ömer*'e selâm verir diye kaydetmiştir.

Kadı Ebu'l-Velid el-Bacî diyor: Bence, *İbn Ömer*'in geçen hadîs-i şerifin (hilâfına) rivayet etmiş olduğu başka bir hadîsde zikredildiği gibi, *Ebu Bekir ve Ömer'e* "Salât" kelimesiyle dua eder. *İbn Habib* de şöyle diyor:

Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın (kabrini ziyaret etmek isteyen kimse) Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın mescidine girdiğinde;

"Bismillahi ve selâmün alâ Resûlillahi, esselâmü aleyna min Rabbina ve sallallahü ve melaiketehü alâ Muhammedin, Allahümmağfirli zunubi veftah ebvâbe rahmetike ve cennetike ve vehfaznî mineşşeytanirracim." der.

Sonra Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın kabriyle minberi arası olan Ravza'ya gider, orada kabrin yanında durmadan önce iki rek'at namaz kılar. İki rek'at namazda Allah'a hamd-ü senâ eder, namazı bitirdikten sonra Allah'tan dilediği bütün isteklerini ister. Bu iki rek'at namaz, Ravza'dan başka mescidin herhangi bir yerinde kılınırsa da olur. Fakat Ravza'da kılmak daha efdaldir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

— **Benim evimle** (bir rivayette ise kabrimle) **minberim arası, Cennet bahçelerinden bir bahçedir. Benim minberim, Cennet bahçelerinden bir bahçenin üzerindedir** (298).

---

(297) *İbn Sâd*'ın *Kusayt*'dan tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil 71'de kaydetmiştir.

(298) *İmam Darekutnî*'nin bu rivayeti *İbn Ömer*'den tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, Shf. 72'de kaydetmiştir. *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.) Câbir (r.a.)*'dan ve *İmam Bezzar*'ın da *Ebu Bekir*'den "Kabrî" sözüyle rivayeti tahriç ettiğini yalnız son cümlenin rivayette bulunmadığını belirtmiştir. *Beyhakî*'nin de aynı şekilde rivayeti *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç ettiğini, *Taberanî*'nin Mu'cemü'l-Evsat'ta yalnız son cümle *İbn Ömer*'den rivayeti tahriç ettiğini, *İmam Ahmed b. Hanbel ve Ebu Avane*'nin *Sehl b. Sâd*'tan son cümleyi tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, 72'de belirtmiştir.

(Namazı kıldıktan) sonra, kabr-i şerifin yanına gidip, huşu ve hudu' içinde olduğu halde durur. Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın huzurunda hatırına geldiği salât-ü selâmı getirir. *Ebu Bekir ve Ömer'e* selâm verip onlara da dua edilir. Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın mescidinde bulunduğu müddet içinde gece, gündüz çok salât-ü selâm getirilir. Sakın Kûba mescidinin ziyareti terkedilmeye. Şehidlerin kabirleri de ziyaret edilir.

İmam Mâlik, İmam Muhammed (rahimehümullah)'dan rivayet ederek der ki: Ziyaretçi, Medine-i Münevvere'ye girdiği ve çıktığı zaman ve orada bulunduğu müddet içinde Peygamber *(aleyhisselâm)*'a salât-ü selâm getirir.

İmam Muhammed (rahimehullah) da şöyle diyor: Medine'den ayrılmak isteyen kimse son olarak Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın kabrini ziyaret eder. Medine halkından sefere çıkmak isteyen kimse de, son olarak Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın kabrini ziyaret eder.

İbn Vehb, Peygamberimizin kerimesi *Hz. Fatıma (radıyallahu anha)*'dan rivayet ediyor.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu:

— Mescide girdiğin zaman Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)***'e salât-ü selâm getir ve "Allahümmağfirlî zünubî veftahli ebvabe rahmetike" de. Mescidden çıktığın vakitte de salât-ü selâm getir ve "Allahümmağfirli zünubi veftahli ebvabe fadlike" de** (299).

Bir rivayette kendi mescidden çıktığı zaman;

"Allahümme inni es'elüke min fadlike." (300).

Başka bir rivayette ise;

"Allahümmahfazni mineşşeytani" (301) diye varid olmuştur.

Muhammed b. Sirin'den rivayet edilmiştir.

İnsanlar mescide girdikleri zaman şöyle diyorlardı:

"Sallallahü ve melaiketehü alâ Muhammedin. Esselâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullahi. Bismillahi harecna ve bismillahi dahalna ve alallahi tevekkelna."

Mescidden çıktıkları zaman da aynı şekilde söylüyorlardı.

Yine *Fatıma (radıyallahu anha)*'dan rivayet edilmiştir.

---

(299) *İmam Tirmizî.* Sünen. Ebvabü's-Salât: 234. Babu Ma Cae, Ma Yekûlü İnde Dühuli'l-Mescidi'de 314 No.lu metni *Hz. Fatıma (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir. *İmam İbn Mâce.* Sünen. 4. Kitabü'l-Mesacidi ve'l-Cemaati. 13. Babu'd-Dua İnde Dühuli'l-Mesciddc 771 No.lu metni *Hz. Fatıma (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(300) 299 No.lu tahriçte gösterilen *Tirmizi* rivayetine bakılabilir.

(301) 299 No.lu tahriçte gösterilen *İbn Mâce* rivayetine bakılabilir.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mescide girdiği zaman:
"Sallallahü alâ Muhammedin ve selleme" diyor idi.
Sonra *Muhammed b. Sirin, Fatıma*'nın bundan önceki hadîsini zikretti. Bir rivayette ise; Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mescide girdiği zaman besmele okuyup, Allah'a hamd ü senâ ettikten sonra kendi nefsine salât ü selâm getirirdi.
Diğer bir rivayette ise *(Tirmizî ve İbn Mâce* rivayet etmişlerdir) Resûlullah mescide girdikleri zaman;
"Bismillahi ve esselâmü alâ Resûlillahi" derler idi.
Fatıma (radıyallahu anha)'dan gayrinden rivayet edilmiştir.
Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mescide girdikleri zaman şöyle buyuruyorlardı:
"Allahümmeftahli ebvabe rahmetike ve yessirlî ebvabe rızkîke."
Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'den rivayet edilmiştir:
Sizden biriniz mescide girdiği zaman, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e salât ü selâm getirsin ve şöyle desin:
"Allahümmeftahli ebvabe rahmetike." (302).
İmam Mâlik Mebsut'ta şöyle der: Medine halkından mescide girene ve çıkana Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kabrini ziyaret etmesi ve kabrinin yanında durup salât ü selâm getirmesi gerekmez. Bu husus dışardan gelen yabancılar içindir. Yine *Mâlik* Mebsut'unda der ki:
Sefere çıkacak olan ve seferden gelen kimsenin Peygamberin kabrini ziyaret edip, kabrinin yanında durarak O'na salât ü selâm getirmesinde ve *Ebu Bekir ve Ömer*'e dua etmesinde bir beis yoktur. Kendisine şöyle bir soru soruldu:
Medine halkından birçok kimseler, ne sefere çıkmak niyetindedirler, ne de seferden dönmüşlerdir. Halbuki onlar Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ziyaretine gidip, kabrinin yanında dururlar ve salât ü selâm getirirler. Bunu günde bir kere ve hattâ birkaç kere tekrarlarlar. Bazı kere bir hafta veya daha çok bir gün geçtikten sonra bir iki kere veyahut daha çok defa Resûlullah'ın kabrinde durup selâm verirler ve bir saat kadar bir zaman dua ederler.
İmam Mâlik bu soruyu şöyle cevaplandırır:
— Bizim memleketimizdeki fıkıh ehlinin hiçbirinden ben böyle bir şey ne gördüm ve ne de işittim. Bunu terketmek câizdir. Bu ümmetin son gelenlerine, ancak ilk gelenlere yararlı olan hususlar yararlı olur. Bana bu ümmetin ilk çağında ve ilk geçenlerinde böyle yaptıkları ulaşmamıştır. Böyle hareket etmek, sefere çıkacak ve seferden dönenler hariç diğerlerine mekruhtur.

---

(302) *İmam İbn Hibban ve İbn Hüzeyme* Sahih'lerinde, *İbn Mâce*, Sünen. 4. Kitabü'l- Mesacid ve'l-Cemaat. 13. Babu'd-Dua İnde Dühuli'l-Mescid'te 773 No.lu metin ve *İmam Nesai* "Amelü'l-Yevmi ve'l-Leyli" de tahriç etmişlerdir.

İbn Kâsim şöyle diyor: Ben Medine halkının, Medine'den çıkışlarında ve Medine'ye girdiklerinde Resûlullah'ın kabrini ziyaret edip, salât ü selâm getirdiklerini gördüm. Benim görüşüm de böyledir.

Bâcî de diyor ki:

Medine halkı ile yabancılar arasında büyük bir fark vardır. Yabancılar dışardan (kendi memleketlerinden) Resûlullah*(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kabrini ziyaret etmek kasdı ile geliyorlar. Medine halkı ise orada ikamet etmişlerdi. Oradaki ikametlerinde ziyaret etme ve salât ü selâm getirme kasdı yoktur. Resûlullah da buyurmuştur ki:

— **Ey Allahım! Benim kabrimi ibadet edilecek nesne kılma. Allah'ın gazabı peygamberlerinin kabirlerini ibadethane ittihaz eden kavme daha şiddetlidir** (303).

— **Benim kabrimi bayram** (yeri) **yapmayın** (304).

Ahmed b. Said el-Hindî'nin kitabında şöyle varid olmuştur:

Kabr-i şerifi ziyaret eden kimse, orada durmaz, kabre elini tutarak asılmaz, kabre elini sürmez, kabrin yanında uzun uzadıya durmaz.

Utbiyye'de şöyle varid olmuştur (yani Endülüslü fakıh *Muhammed b. Ahmed, b. Abdülaziz el-Utebi el-Kurtubî*'nin eseri)'nde:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in mescidine giren Peygambere selâm vermeden önce iki rek'at namaz kılar. Peygamberin mescidinin içinde nafile namazı kılınan yerlerden en sevimli yer, güzel koku ile süslenmiş olan dirciğin yanındaki Peygamberin namaz kıldığı yerdir. Farz namazlarında ise saflara geçmek efdaldir. Peygamberin mescidinde nafile namaz kılmak yabancılar için ve hatta yerliler için evde kılınan namazdan daha efdaldir.

BÖLÜM

RESÛLULLAH (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)**'İN MESCİDİNE GİREN KİMSEYE GEREKEN EDEPLER, — GEÇEN KISIMLARDA BAHSEDİLENLERDEN MAÂDA — PEYGAMBER** (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)**'İN MESCİDİNİN FAZİLETİ VE ORADA KILINAN NAMAZIN FAZİLETİ, MEKKE-İ MÜKERREME'DEKİ MESCİD-İ HARAM'IN FAZİLETİNİ BEYÂN EDER. AYNI ZAMANDA RESÛLULLAH'IN KABRİNİ, MİNBERİNİ** (BUNLARIN ŞEREFLERİNİ) **MEDİNE VE MEKKE'DE YERLEŞENLERİN FAZİLETİ**

Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

— **Ey Resûlüm! Orada** (Mescid-i Dırar'da) **ebediyyen namaza durma.**

---

(303) *İmam Mâlik (r.h.)* Muvatta'ında *Ata b. Yesar*'dan mürsel olarak *İmam Abdurrezzak San'anî*'nin Camiü'l-Musannef'inde, Mamer an *Zeyd b. Eslem* tariki ile hadisi tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil 72'de kaydetmiştir.

(304) *İsmailü'l-Kaadı*'nın Kitabu Fadli's-Salât'ında *Hz. Ali (k.v.)*'den *Said b. Mansur,* Sünen'inde mürseller tarikiyle tahriç ettiği, *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahilü's-Safa, Shf. 73'de kaydetmiştir.

İlk günden beri temelleri takvâ üzerine kurular .:.escid (Kûba Mescidi) **içerisinde namaza durman daha lâyıktır. Orac a ;günahlardan ve pisliklerden temizlenmeyi seven adamlar vardır. Al‹·'ı da böyle çok temizlenenleri sever** (305).

Rivayet edilir ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* âyet-i kerimede zikredilen mescidin hangi mescid olduğu sorulunca, şöyle cevap buyurdular:

— **Bu, benim mescidim** (306).

Sadi b. Müseyyeb, Zeyd b. Sâbit, İbn Ömer ve Mâlik b En. 'in ayet-i kerimede zikr edilen mescit konusundaki görüşleri öyledir.

İbn Abbas (radıyallahu anhüma)'dan ise, âyette zikredilen mescidin Kûba Mescidi olduğu rivayet edilir (307).

Hocam, *Hişam b. Ahmed; Hüseyn b. Muhammed Ebu Ömer en-Nemirî, Ebu Muhammed b. Abdülmü'min, Ebu Bekir b. Dasteh, Ebu Davud, Musedded, Süfyan, Zühri, Said b. Müseyyeb, Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)*'dan rivayet edilmiştir. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **Yolcular ancak üç mescidde konaklarlar: Mescid-i Haram, benim mescidim** (Medine'deki), **Mescid-i Aksa** (308).

Mescide girildiği zaman Resûlullah'a salât ü selâm getirme hususundaki hadîs ve eserler, geçen kısımlarda açıklandı.

Şifa Şarihi *Hafacî* de Şerh, C.3, Shf. 571'de *İbn Ebi Şeybe*'nin Musannef'inde muttasıl bir senedle rivayeti tahriç ettiğini kaydetmiştir.

(305) Tevbe Suresi, âyet: 108.

(306) *İmam Buhari*, 2. Kitabu Fadli's-Salâti fi Mescidi Mekke ve'l-Mediyne. Babu Fadli's-Salti fi Mescidi Mekkete ve'l-Medinete'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Müslim*, Sahih. 15. Babu Fadli's-Salâtı bi Mescidî Mekkete ve'l-Medineti'de 505 (1394), 506 (...) hadîs-i şerifleri tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî* Sünen. 5..Kitabu İkameti's-Salâti ve's-Sünneti fiyha. 195 Babu Ma Cae fi Fadli's-Salâti fi'l-Mescidi'l-Haram ve Mescidi'n-Nebiyyi.

(307) *İmam İbn Ebi Hatem*'in *İbn Abbas (r.a.)*'dan tahriç etmiştir, diyerek *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil; 72'de kaydetmiştir.

(308) *İmam Buhari*, Sahih. 28. Kitabü Cezaü's-Sayd: 26. Babu "Hacci'n-Nisa" da *Ebu Saidi'l-Hudri (r.a.)*'dan. *İmam Müslim*, Sahih. 15. Kitabü'l- Hacc: 74. Babu Seferi'l-Mer'eti Maa Mahremin ilâ Haccin ve Gayrihi'de 415 (827) No. ile *Ebu Saidi'l-Hudri (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*. Sünen. Kitabü'l (hacc) Menasik Babun fi ityani'l-Medine'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Tirmizi*. Sünen. Ebvabü's-Salât. 131. Babu Ma Cae fi Eyyi'l-Mesadidi Efdal'da 326 No. ile *Ebu Saidi'l-Hudri (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce*. Sünen. 5. Kitabu İkameti's-Salâti ve's-Sünneti fiyha. 196. Babu Ma Cae fi's-Salâti fi Mescidi Beyti'l-Makdis'de 1409 No. ile *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. 1410 No. ile *Ebu Saidi'l-Hudrî* ve *Abdullah b. Amr (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Nesaî*, Sünen, Kitabü'l-Mesacit Ma tesüddü'r-Rıhal ileyhi mine'l-Mesacid'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

Abdullah b. Amr b. As (radıyallahu anhüma)'dan rivayet edilmiştir: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mescide girdiği zaman; **"Eûzü billahilazim ve bivechihilkerim ve sultanihilkadim mineşşeytanirracîm"** diye dua ederler idi (309).

Mâlik (radıyallahu anh) der ki: *Hz. Ömer b. el-Hattab (radıyallahu anh)* (Medine'deki) yüksek bir ses işitti. Yüksek sesle konuşanı yanına çağırdı ve:

— *Sen nerelisin?* dedi.

— (Tâif halkından) *Sekif'den bir adamım.*

Ömer:

— *Eğer sen bu iki beldeden* (Medine ve Mekke) *olsaydın* (sana gösterirdim). *Bizim bu mescidimizde yüksek sesle konuşulmaz* (311).

Muhammed b. Mesleme (radıyallahu anh) diyor ki: "*Hiçbir kimseye mescide girip yüksek sesle konuşması ve mescide leke getirecek herhangi bir edebe muhalif harekette bulunması yaraşmaz. Her türlü çirkin hareket ve sözlerden kaçınması gerekir.*"

Kadı İsmail, Mebsut nam kitabının 'Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in mescidinin fazileti hakkındaki bölümde' şöyle diyor: "Diğer mescidler hakkındaki hüküm aynı bu mescid (yani Peygamberin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mescidinin) hükmü gibidir".

Kadı İsmail ve Muhammed b. Mesleme diyorlardı ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in mescidinde namaz kılanlara sesli okumak mekruh olur. Çünkü namazlarında şaşırırlar. Sesli okumak herhangi bir mescide mahsus değildir.

Bilginlerden bir grub, Mescid-i Haram ve Mine'deki mescidin dışındaki cemaati çok olan mescidlerde yüksek sesle telbiye getirmenin mekruh olduğu görüşündedirler

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'dan rivayet edilmiştir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

— **Benim bu mescidimde** (Medine'deki mescid) **namaz kılmak, bunun dışındaki mescidlerde kılınan namazlardan bin kat faziletlidir. Mescid-i Haram müstesna** (312).

Kaadı İyaz der ki: Bilginler bu istisna hakkında, Mekke ve Medine arasındaki üstünlük bakımından olan ihtilâfları gibi ihtilâfta bulundular. *Eş-*

(309) *İmam Ebu Davud,* Sünen. Kitabü's-Salâti Babün fima Yekulü hü'r-Recülü İnde Dühulihi'l-Mescide'de *Abdullah b. Amr (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(311) Hadis-i şerifi *İmam Buhari*'nin ve *Nesai*'nin tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* Menahil, Shf. 72'de kaydetmiştir.

(312) Tahrici 306 No.lu gösterilen kaynaklardaki yerdir. Bakıla.

heb'in kendisinden rivayet ettiğine göre *İmam Mâlik (rahimehullah)*, *Eşheb*'in talebesi *Nâfi ve İmam Mâlik*'in mezhebinden olan birçok bilginler bu husustaki görüşlerini şöyle açıkladılar:

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in mescidinde kılınan namaz, diğer mescidlerde kılınan namazdan bin kat faziletlidir. Ancak Mescid-i Haram'da (Mekke'deki) kılınan namaz müstesna. Peygamberimizin mescidinde kılınan namaz, Mescid-i Haram'da kılınan namazdan faziletlidir. Yalnız bin kat değil. Bu görüşlerini *Hz. Ömer b. el-Hattab*'dan rivayet edilen şu hadîs-i şerifle istidlâl ettiler:

— Mescid-i Haram'da kılınan namaz, onun dışında kılınan namazdan yüz kat üstündür (313).

Bu hadîs-i şerif Mescid-i Haram'da kılınan namazın Medine'deki mescidde kılınan namazdan yüz kat faziletli olduğuna delâlet eder. Ancak ileride gelecek olan Peygamberimizin mescidinin Mescid-i Haram'a yediyüz kat, diğerlerine ise, bin kat üstünlüğünü ifade eden hadîs-i şerifi bu sözleri nakzediyor. Bu sözlerin tümü Medine'nin Mekke'ye olan üstünlüğünden ileri geliyor. Bu görüş, *Hz. Ömer b. el-Hattab (radıyallahu anh)*'ın *Mâlik* ve Medinelilerin çoğunundur. Mekke ve Kûfe halkı ise, Mekke'nin Medine'den faziletli olduğu görüşündedirler. *Ata, İbn Vehb, İmam Mâlik*'in talebelerinden *İbn Habib* de aynı görüştedirler. *Sâcî, Şafiî*'den aynı görüşü nakletmiştir. Geçen hadîs-i şerifi zahirine hamlettiler. Mescid-i Haram'da kılınan namaz Peygamberin mescidinde kılınan namazdan daha faziletlidir, dediler. Bu görüşlerine *Abdullah b. ez-Zübeyr (radıyallahu anh)*'ın Resûlullah'dan *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, *Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)*'ın rivayet ettiği hadîsin aynı rivayet ettiği hadîs-i şerifle istidlâl ettiler. *Abdullah b. ez-Zübeyr (radıyallahu anh)*'ın rivayet ettiği hadîste Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

— Mescid-i Haram'da kılınan namaz da, benim bu mescidimde kılınan namazdan yüz kat faziletlidir (314).

Katâde aynı hadîsi rivayet etmiştir. Bu söz üzerine Mescid-i Haram'da kılınan namazın diğer mescidlerde kılınan namazdan yüz bin kat faziletli olduğu ileride gelecektir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kabrinin bulunduğu yerin yeryüzündeki mevkilerin en hayırlısı ve faziletlisi olduğu hakkında ulemâ arasında ihtilâf yoktur.

Kadı Ebu'l-Velid, el-Bâcî diyor ki:

---

(313) *İmam Humeydî*'nin Müsned'inde *Hz. Ömer (r.a.)* den tahriç ettiğini *İmam Süyûti (r.h.)* Menahil Shf. 72'de kaydetmiştir.

(314) *Abdullah b. Zübeyr (r.a.)*'dan, *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.)* ve *İmam İbn Hibban*'ın rivayeti tahriç ettiklerini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil Shf. 72'de kaydetmiştir.

"Her iki mescid hakkında varid olan hadîs, Mekke'deki Mescid-i Haram'ın hükmü diğer mescidlerin hükmüne muhalif olmasını iktiza ediyor. (Bunların içinde Medine'deki Peygamberin mescidi de vardır). Halbuki Mekke'nin Medine'den efdal olup olmadığı hadîsten anlaşılmıyor."

Tâhâvî (rahimehullah) bu üstünlüğün farz namazlarında olduğu görüşünü ileri sürdü. (Çünkü nafile namazların evde kılınanı daha efdaldir).

Malikilerden *Mutarrif* ise, üstünlüğün nafile namazlarına da şamil olduğu görüşündedir.

Tâhâvî (rahimehullah) diyor ki:

"Mekke ve Medine'de kılınan Cuma namazı, tutulan Ramazan orucu, bunların dışındaki bölgelerde kılınan Cuma ve tutulan Ramazan orucundan daha efdaldir.

Abdürrezzak (rahimehullah) diyor ki:

"Medine'de tutulan Ramazan orucunun başka yerde tutulan Ramazan orucundan daha faziletli olduğunu beyan eden ve geçen hadîsin benzeri hadîs rivayet edilmiştir." (315).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

— **Benim evimle minberim arası Cennet bahçelerinden bir bahçedir** (316).

Aynı hadîs *Ebu Hüreyre*'den ve *Ebu Said*'den de rivayet edilmiştir.

Ebu Said el-Hudrî (radıyallahu anh)'ın rivayetinde:

"Benim minberim Havzımın üzerindedir." (317) diye bir ziyade vardır.

Başka bir hadîs-i şerifte ise;

"Benim minberim Cennet bahçelerinden bir bahçenin üzerindedir." (318), diye varid olmuştur.

Taberânî (rahimehullah) diyor ki: Birinci hadîste iki mânâ vardır:

Birincisi: Evden murad Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *(Hz. Âişe* ile) oturduğu evdir. Bu zâhiri mânâyı açıklayan;

"Benim odamla minberim arasında" mealindeki hadîs-i şerif rivayet edilmiştir.

İkincisi: Hadîs-i şerifteki evden murad, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve*

---

(315) *İmam Taberânî*'nin *Bilâl b. Hâris*'den rivayeti tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, Shf. 72'de kaydetmiştir.

(316) *İmam Buharî*, Sahih. 20. Kitabu Fadli's-Salâti fi Mescidi Mekketi ve'l-Medineti; Babu Fadli Ma beyne'l-Kabri ve'l-Minber'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Müslim*, Sahih. 15. Kitabü'l-Hacc: 92. Babu Mabeyne'l-Kabri ve'l-Minber Ravzatün min Riyazi'l-Cenne'de 502 (1391) No.lu metni *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(317) *İmam Malik (r.h.)*'ın *Ebu Saidi'l-Hudrî (r.a.)*'dan bu rivayeti tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, Shf. 73'de kaydetmiştir.

(318) 306 No.da tahrici geçti, oraya bakıla.

sellem)'in kabridir. Bu hadîsteki bu ikinci mânâyı *Zeyd b. Eslem (radıyallahu anh)* vermiştir. Nitekim:

"Kabrim ile minberim arası" diye de varid olmuştur.

İmam Tâberî diyor ki: "Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kabri evinde olduğu zaman bütün rivayetlerin mânâları birdir. Aralarında ihtilâf yoktur. Çünkü Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kabri odasındadır. Oda da Peygamberin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* evidir".

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in:

"Minberim havzımın üzerindedir."

Bu hadîse gelince, bunda birkaç ihtimal vardır:

1— Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in minberi dünyadakinin aynıdır. Zâhir olan da budur.

2— Orada (yani Havz-i Kevser'in yanında (minber olması).

3— Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in:

"Cennet bahçelerinden bir bahçedir" hadîsi de iki mânâya ihtimali vardır:

1— Orada ibadet etmek cennet bahçelerinden bir bahçeye nail olmaya vesile olur. Peygamberin evi ile minberi arasında namaz kılmak, dua etmek cennete müstehak olacak şekilde insana sevap kazandırır. Nitekim,

"Cennet kılıçların gölgeleri altındadır" (319) denildiği gibi.

2— Aynı yeri Allahü Teâlâ cennete nakleder, ayniyle cennette bulunur. Bu da *Davudî*'nin görüşüdür.

İbn Ömer (radıyallahu anhüma) ve sahabeden bir topluluk rivayet etmişlerdir. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Medine'nin fazileti hakkında şöyle buyurmuştur:

"Bir kimse Medine'nin güçlüğüne, darlığına, sıkıntısına sabretmez ki, ben ona kıyamet gününde şahid veyahut şefaatçı olmayayım" (320).

Medine-i Münevvere'den başka tarafa göç eden kimse hakkında şöyle buyurmuştur, *Resûl-i Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem):*

— Eğer bilmiş olsalardı, Medine onlar için daha hayırlıdır (321).

---

(319) *İmam Buharî*, Sahih. 56. Kitabu'l-Cihad: 156. Babun la Temennuevu Likae'l-Adüvvî: "*Abdullah b. Evfa*"dan tahriç etmiştir. *Müslim*, Sahih. 32. Kitabü'l-Cihad ve's-Siyer: 126. Babu Kerahetin Temennâ Likae'l-Adüvvî, ve'l-Emr bil-bi's-Sabr İnde'l-Lika: 20 (1742) No. ile *Abdullah b. Evfa (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü'l-Cihad; Babun fi Kerahiyetin Temenna Likâe'l-Adüvvî'de aynı râviden tahriç etmiştir.

(320) *İmam Müslim*, Sahih. 45. Kitabu'l-Hacc: 86. Babu't-Tergibi fi Sükna'l-Medineti ve's-Sabrü Alâ Levaiha'da 477 (...), 478 (...), 481 (...), 482 (...), 483 (...), 484 (...) de, *Ebu Saidi'l-Hudrî, İbn Ömer, Ebu Hüreyre (r.anhüm)*'den tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sahih. Ebvabü'l-Menakib, Babu Ma Cae fi Fadli'l-Medine'de 3920 No.lu Hadis metnini *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(321) *İmam Buharî*, Kitabü'l-Hacc: Babu Men Ragibe ani'l-Medine'de *Süfyan b. Ebi Züheyr (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Müslim*, Sahih. 15. Kitabü'l-Hacc: 85. Babu Fadli'l-Medine'de 459 (1363) No.lu metni *Amir b. Sâ'd* o da babasından alarak tahriç etmiştir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **Medine** (demircilerin) **körüğü gibidir, pis olanları nefyeder, temiz olanları da bırakır** (322).

— **Medine'yi istemeyerek oradan çıkan hiçbir kimse yoktur ki, onun yerine Allah başkasını Medine'de yerleştirmesin** (323).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivayet edilmiştir:

— **Kim ki, Mekke'de veya Medine'de hacc veya umreyi yaparken ölürse Allah o kimseyi kıyamet günü öyle diriltir ki, kendisinden hesap sorulmaz, hiçbir azab da görmez** (324).

Başka bir rivayette:

"Kıyamet günü emin olan kimselerden olarak yaratılır." (325) diye varid olmuştur.

İbn Ömer'den ***(radıyallahu anh)*** rivayet edilmiştir:

— **Kimin Medine'de ölmeye gücü yeterse, Medine'de ölsün. Çünkü ben Medine'de ölenlere şefaat ederim** (326).

Allahü Teâlâ şöyle buyurmuştur:

— **Doğrusu insanlar için konulan ilk mabed, şüphesiz ki, Mekke'de bulunan çok mübarek ve bütün âlemlere hidayet olan Beyt'tir. Orada açık alâmetler İbrahim'in makamı vardır. Kim oraya giderse taarruzdan emin olur...** (327).

Bazı müfessirler, âyetteki, **"taarruzdan emin olur"**a, cehennem ateşinden emin olur mânâsını vermişlerdir.

Denilir ki, Harem-i Şerif'in dışında bir suç işleyip oraya sığınan kimse cahiliyet devrinde her türlü cezadan emin olurdu. (Yani cezalandırılması için oradan çıkarılması hususunda bir talepte bulunulmazdı).

Bu, bazılarının dediği gibi:

---

(322) ***Buharî***, Sahih. Kitabu'l-Hacc: Babu Fadli'l-Medineti'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç eylemiştir. *İmam Müslim*, Sahih: 15. Kitabu'l-Hacc: 88. Babu'l-Medineti Tenkiyu Sirareha'da 487 (1381), 488 (1382). 489 (1389) No.lu metinleri tahriç etmiştir.

(323) *İmam Müslim*, Sahih. 15. Kitabü'l-Hacc; 88. Babu'l-Medineti Tenkiyü Şirareha'da 487 (1381) No.lu metni tahriç etmiştir.

(324) *İmam Beyhakî*'nin Şuabü'l-İyman'da *İmam Darekutnî*'nin eserinde *Hz.Âişe (r.a.)*'dan rivayeti tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, 73'de tahriç etmiştir.

(325) *İmam Beyhakî*'nin Sünen'inde *Hz. Ömer (r.a.)*'dan *İmam Taberanî*'nin *Câbir ve Selman (r.anhüma)* rivayeti tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil Shf. 73'de kaydetmiştir.

(326) *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabü'l-Menakıb. Babu Fadli'l-Medine'de 3912 No.lu metni *İbn Ömer (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce*, Sünen. 25. Kitabü'l-Menasik, 104. Babu Fadli'l-Medine'de 3112 Nolu metni *İbn Ömer (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(327) Âl-i İmran Sûresi, âyet: 96-97.

Allahü Teâlâ'nın, "Ve o vakit, Kâbe'yi insanlar için bir sevap ve emniyet yeri yapmıştır" (328) sözünün aynısıdır.

Rivayet edilir ki, bir topluluk Münstir'de (Kayrevan'da bir yer) Sadun el-Havlâni'ye geldiler. O'na Kütame kabilesinin bir adamı öldürüp, üzerine gece boyunca ateş yaktıkları halde adama ateşin tesir etmediğini, vücudunun bembeyaz kaldığını bildirdiler. Bunun üzerine El-Havlâni:

— O kimse üç kere hacc yapmıştır belki, dedi. Onlar da evet diye cevap verince, El-Havlâni şöyle der:

— Bana şöyle bir hadîs söylendi:

"Kim bir kere hacc ederse farzı eda etmiş olur. Kim iki kere hacc ederse, Allah'a ibadât-ü taatta bulunmuş olur, kim üç kere hacc ederse Allah onun kılını, derisini ateşe haram kılar (dünya ve ahirette.)"

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (Mekke'nin fethinde veya Medine'ye hicreti anında, veyahut Veda Haccı'nda) Kâbe'ye baktığında şöyle buyurdu:

— **Selâm sana ey Kâbe. Ne büyüksün. Sana olan hürmet ne büyüktür** (329).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir hadîs-i şerifinde buyuruyor ki:

— **Hiçbir kimse yoktur ki, Hacer-i Esved'in yanında dua etsin de Allah onun duasını kabul buyurmasın.**

Altın oluğun yanında dua etmek de böyledir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuştur:

— **Kim makamın (İbrahim) arkasında iki rek'at namaz kılarsa onun geçmiş ve gelecek günahı bağışlanır, kıyamet günü emin olan kimselerle haşrolunur** (330).

(Musannif) Kaadı Ebu'l-Fadl der ki: *Hocam Kadı el-Hafız Ebu Ali'den; Ebu el-Abbas el-Uzriy, Ebu Üsame Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Hereviy, el-Hasan b. Reşık, Ebu el-Hasan Muhammed b. el-Hasan b. Raşid, Ebu Bekir Muhammed b. İdris, el-Humeyri, Süfyan b. Uyeyne, Amr b. Dinar İbn Abbas*'tan şöyle işittiğini rivayet eder. *İbn Abbas (r.anhüma)* diyor ki, ben Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurduğunu işittim:

—**Hiçbir kimse bu Mültezem'in (1) yanında dua etmez ki, onun duası kabul edilmesin.**

---

(328) Bakara Sûresi, âyet: 125.

(329) *İmam Taberânî* Mu'cemu'l-Evsat'da *İbn Ömer ve Câbir (r.a.)*'dan rivayeti tahriç etti diye, *İmam Süyûtî*, Menahil 73'de kaydetmiştir.

(330) *İmam Hasan Basrî (k.s.)* Mekkelilere yazdığı risalesinde bu hadisi rivayet ettiğini, *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, 73'de kaydetmiştir.

(1) Mültezim: Kâbe ile Hacer-i Esved arasındaki yerdir. Boyu dört arşındır.

İbn Abbas (r.anhüma) diyor:

— Ben bunu Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den işittiğim andan beri bu Mültezem'in yanında bir şey için dua etmedim ki, benim duam kabul olunmasın (331).

Amr b. Dinar (k.s.) da şöyle diyor:

— Ben bunu *İbn Abbas (radıyallahu anh)*'dan işittiğim andan beri bu Mültezem'de ne için dua ettim ise Allah duamı kabul buyurdu.

Süfyan b. Uyeyne *(rahimehullah)*:

— Bunu *Amr*'dan işittiğim andan beri burada ne için dua ettim ise duam kabul olundu.

Humeydî diyor:

— Ben bunu *Süfyan*'dan işittiğim andan beri, burada ne için dua ettim ise, Allah duamı kabul buyurdu.

Muhammed b. İdris Şafiî, *(rahimehullah)* şöyle der:

—Bunu Humeydî'den işittiğim andan beri bu Mültezem'in yanında bir şey için dua edip de Allah'ın duamı kabul etmediğini bilmem.

Ebu'l-Hasan Muhammed b. Hasan:

— Bunu Muhammed b. İdris'ten işittiğim andan beri, bu Mültezem'in yanında Allah'a ne için dua ettim ise duam kabul olundu.

Usame diyor ki:

— Ben bu hususta Hasan b. Reşık'ın bir şey söylediğini hatırlamıyorum (Yani bu silsile ile diğer şeyhlerden işitmedim).

Ebu Üsame der ki:

— Ben bunu Ebu Hasan b. Reşık'den işittiğim andan beri bu Mültezem'in yanında dünya için ne dua ettim ise, duam kabul olundu. Âhiret için yaptığım duanın da kabul olunmasını temenni ederim.

Uzriy diyor ki:

—Ben bunu Ebu Üsame'den işittiğim andan beri bu Mültezem'in yanında Allah'a ne için dua ettim ise Allah duamı kabul buyurdu.

Ebu Ali diyor ki:

— Ben orada birçok şeyler için Allah'a dua ettim. Bunların bir kısmı kabul olundu. Allah'ın lütfunun bolluğundan geride kalanların da kabul olunmasını dilerim.

Kaadı Ebu'l-Fadl diyor ki:

— Faidenin tamam olması için ve geçen babla ilişkisi olduğundan biz burada her ne kadar bu babdan değilse de yararlı hususlardan bir nebzecik zikrettik. Allah lütfu ve keremiyle doğruya muvaffak edendir.

---

(331) *İmam Sâid b. Mansur*'un Sünen'inde ve *Beyhakî*'nin de Sünen'inde *İbn Zübeyr* tariki ile tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*, Menahil 73'de kaydetmiştir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

PEYGAMBER (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) HAKKINDA VACİP VE MÜSTEHİL OLANLAR İLE, KENDİSİNE CÂİZ OLAN VE CÂİZ OLMAYAN VE BEŞERİ AHVALDEN KENDİLERİNE İZAFE EDİLMESİNİN SAHİH OLDUĞU HUSUSLARI

Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

— (Hazreti) **Muhammed** *(aleyhisselâm)* **ancak bir peygamberdir. Ondan önce birçok peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse siz ardınıza dönüverecek misiniz** (dininizden dönecek veya savaştan kaçacak mısınız?). **Kim ardına dönerse, elbette Allah'a hiçbir şeyle zarar verecek değil, fakat şükredip sabredenlere Allah muhakkak mükâfat verecektir** (332).

— **Meryem'in oğlu Mesih ancak bir peygamberdir. Ondan önce birçok peygamberler geçti. Anası çok doğru bir kadındı. İkisi de yemek yerlerdi. Bak ki, âyetlerimizi onlara nasıl açık açık anlatıyoruz. Sonra da bak hakdan nasıl çevriliyorlar** (333).

— **Biz, senden evvel de peygamberleri başka bir halde göndermedik; onlar da yemek yiyorlar, çarşılarda geziyorlardı. Bir de, hanginiz sabırlıdır, bilelim diye, bir kısmınızı diğer bir kısmınız üzerine bir imtihan vesilesi kıldık** (zenginlere karşı fakirleri, sabretmekle imtihan ettik). **Senin Rabbin sabredenleri görür** (334).

— **De ki: "Ben, ancak sizin gibi bir insanım. Yalnız ilahınız bir tek ilahdır, diye bana vahy olunuyor. Onun için her kim Rabbine kavuşmayı arzu ederse sâlih bir amel işlesin ve Rabbine yaptığı ibadete hiç kimseyi ortak etmesin"** (335).

Eğer peygamberler insanlardan değil de meleklerden gönderilseydi insanlar onlarla karşılaşamazlardı. (Çünkü beşerin bünyesi, meleklerin kudreti karşısında çok zayıftır. Dayanamaz.) İnsanlar meleklerden ahkâmı alamazlardı. Çünkü onlarla konuşmaya güçleri yetmez. Allahü Teâlâ şöyle buyurmuştur:

— **Eğer peygamberi bir melek yapaydık, yine onu bir adam şeklinde gösterirdik ve elbette onları, düşmekte oldukları şüpheye yine bırakırdık** (336).

---

(332) Âl-i İmran Sûresi, âyet: 144. (333) Maide Sûresi, âyet: 75. (334) Furkan Sûresi, âyet: 20. (335) Kehf Sûresi, âyet: 110. (336) En'âm Sûresi, âyet: 9.

Yani, o peygamber ancak kendisiyle konuşabilecek olduğunuz beşer suretinde olurdu. Çünkü melek kendi suretinde olduğu vakit, insanların onu görmeye, onunla konuşmaya ve onun karşısında durmaya gücü yetmez. Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

—(Ey Resûlüm) **de ki: "Eğer** (insanlar gibi) **yeryüzünde yürüyüp duran melekler olsaydı, elbette onlara gökten melek bir peygamber gönderirdik"** (337).

Yani, kendi cinsinden başkasına meleklerin gönderilmesi Sünnetullaha muhaliftir ve mümkün değildir. Ancak melek kendi cinsine gönderilir, yahut da nebiler ve resûller gibi Allahü Teâlâ'nın seçtiği ve meleklerin karşısında durabilmek için kendilerine kuvvet verdiği kimselere gönderilir. Nebi ve resûller, Allah ile Allah'ın kulları arasında bir vasıtadırlar. Onlar, insanlara Allah'ın emirlerini, yasaklarını, va'd ve va'idlerini tebliğ ederler. İnsanlara, Allah'ın zatından, sıfatından, Allah'ın kullarının (yaratılma bakımından) yaratılışından, Allah'ın azamet ve büyüklüğünden, kudretinden, izzetinden bilmediklerini öğretirler. Peygamberlerin dış görünüşleri, vücutları, bünyeleri beşer sıfatıyla muttasıftır. Beşerin cismine ariz olan (her husus) onların cismine de ariz olur. Hastalanırlar. Ölüp yok olurlar. İçgüdülerinden insanda ne bulunursa (şehevi istekler ve kızmak gibi) peygamberlerde de bulunur. Peygamberlerin ruhları ve iç âlemleri beşer sıfatının en üstünü ile muttasıftır. Tüm varlıkları ile Allah'a yönelmiştir. (Allah'a ibadet etme ve Allah'ın emirlerini yerine getirme bakımından) meleklerin sıfatlarına benzer peygamberlerin sıfatları (her türlü) bozukluktan, âfetlerden sâlimdirler. Onlara çok kere beşeri acz ve insanî za'f gelmez. Çünkü onların iç âlemleri dış âlemleri gibi beşeri sıfatlara has olmuş olsaydı, melekleri görmeye, onlarla konuşmaya, onlardan Allah'ın emirlerini almaya ve onlarla ihtilat etmeye güçleri yetmezdi. Nitekim peygamberlerden başka beşerden hiçbir kimsenin gücü yetmediği gibi. Eğer peygamberlerin zâhirleri ve batınları meleklerin sıfatları ile muttasıf olup, beşer sıfatları ile muttasıf olmamış olsaydı, geçen âyette zikredildiği gibi, beşerin bilhassa kendilerine gönderilenlerin peygamberlerle ihtilat etmelerine güçleri yetmezdi. Bunun için peygamberler zâhirî durumları bakımından beşere benzerler, batınî yönden ve ruhî cihetten ise meleklere benzerler. Nitekim Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

— **Eğer** (sevgisi kalbime işleyecek derecede) **dost edinmiş olsaydım, Ebu Bekir'i dost edinirdim. Fakat aramızda İslâm kardeşliği vardır. Peygamberiniz Allah'ın dostudur.** (Yani, O'nun kalbine Allah sevgisinden başka sevgi girmez) (338).

---

(337) İsra Sûresi, âyet: 95.
(338) Tarihçi I'inci bölümde geçti, oraya bakıla.

Yine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— **Benim gözlerim uyur, fakat kalbim uyumaz** (339).

—**Ben sizin mahiyetiniz değilim. Ben** (devamlı olarak, aç, susuz kalabilirim) **çünkü Rabbim beni yediriyor ve içiriyor** (340).

Peygamberlerin içleri her türlü âfetlerden münezzehtir. Her türlü noksanlıktan ve illetlerden beridir ve temizdir. Bu bir nebzecik beyandır ki, yüksek himmet sahibine bunun mazmunu kâfi gelmez. Bilâkis tafsilatına muhtaç olur. İnşaallah bu kısa beyandan sonra gelecek iki babda Allah'ın yardımı ve izniyle tafsilat vereceğiz. Allah (bütün işlerimde) bana kâfidir. O ne güzel bir vekildir.

BİRİNCİ BAB
DİNİ İŞLERLE İLGİLİ HUSUSLARLA, PEYGAMBERİMİZ (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN VE BÜTÜN PEYGAMBERLERİN KORUNMASI

(Musannif) *Kaadı Ebu'l-Fadl İyaz (rahimehullah)* diyor:

— Bil ki (ey okuyucu) beşer ferdlerine gelen değişimler ve âfetler beşerin cismine veya duyu organlarına ya kasıtsız ve ihtiyarsız olarak gelir, ârız olur, hastalık ve acılar, sancılar gibi. Veyahut kasıd ve ihtiyar ile ârız olur. Bunun hepsi, hakikatta amel ve fiildir. Fakat bilginlerin âdeti şudur ki; bunu tafsilâtlı olarak üç kısma ayırırlar:

1— Kalb ile kesin olarak tasdik etmek,

2— Dil ile söylemek,

3— Azalar ile işlemek.

Beşerin hepsine, değişiklikler (bir halden başka hale intikal etmek) ve âfetler bu çeşitlerin hepsinde ariz olur. (Yaradılış itibariyle) peygamberler her ne kadar beşer yaradılışında olup, yaradılış itibariyle beşerin diğer kısımlarına câiz olan hususlar onlara da câiz ise de, kesin ve yakın deliller ve icma-i ümmetle sabittir ki, onlar bu hususlarda beşerden ayrıdırlar. İhtiyarî olarak olsun, gayri ihtiyarî olarak olsun onlar bütün âfetlerden beridirler. Allah'ın hıfzı himayesindedirler. Nitekim biz inşaallah bu hususu tafsilâtlı olarak zikredeceğiz.

---

(339) Tahrici I'inci bölümde geçti, oraya bakıla.

(340) *İmam Buharî*, Sahih. 30. Kitabu's-Savm; 48. Babu'l-Visali ve Men Kâle fi'l-Leyli Sıyamün'de *Hz. Âişe (r.a.)*'dan *İmam Müslim*, Sahih. 13. Kitabü's-Siyam: 11. Babu'n-Nehyi ani'l-Visali fi's-Savm'da *İbn Ömer (r.a.)*'dan 55 (1102) No.lu metni tahriç etmiştir.

BÖLÜM

PEYGAMBER (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN PEYGAMBERLİĞİ VAKTİNDEN İTİBAREN KALBEN KESİN OLARAK TASDİK EDİLMESİ

Bil ki, — Allahü Teâlâ bana ve sana tevfikini ihsan buyursun —. Şüphesiz Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kalbinin, tevhid bakımından olsun, Allah'ın yüce zatını bilmek, tüm sıfatlarını biliyor, Allah'ın varlığına iman ediyor, kendisine vahy edilen bütün hususları en ufak noktasına varıncaya kadar tam mânâsiyle ayan beyan biliyor ve bütün külliyatına yakinen vâkıf bulunuyordu. En küçük şek ve şüpheden, tereddüden, bunların herhangi bir kısmını bilmemekten beri idi. Bunların zıddından tam mânâsiyle korunmuş idi. İş bu Peygamberimiz efendimiz *(aleyhisselâm)* hakkında icmalen zikrettiğimiz hususlar hakkında Müslümanların icmaı vardır. Kesin ve açık delillerle sabittir ki, peygamberlerin kalblerinde zikredilen hususların maadasının bulunması asla doğru değildir. Bulunamaz. Buna İbrahim *(aleyhisselâm)* bir vakit şöyle demişti:

— Ey Rabbim, ölüleri nasıl diriltirsin? Bana göster.

Allah:

"Ölüyü dirilttiğime inanmadın mı?" buyurdu. İbrahim:

—"Evet, inandım fakat kalbim tam yatışsın diye sordum." dedi (341).

Bu âyetteki: **"Evet, inandım, fakat kalbim tam yatsın"** sözü ile itiraz olunamaz. Çünkü *İbrahim (aleyhisselâm)* Allah'ı *(celle celâlühu)* kendisine ölüleri dirilttiğini haber vermesinden hiç şüphe etmemişti. Fakat kalbinin yatışmasını ve bilfiil ölünün dirilmesini müşahede etmek için münakaşayı terk etmek üzere bunu Allah'tan istedi. Böylece (Allah'ın ölüyü diriltmesiyle) birinci ilim ki (ilm-i yakîn) hâsıl oldu, ölünün dirilmesinin keyfiyetini müşahede etmekle de ikinci ilmi (ayne'l-yakîn)'i murad etti (bu birinci vecihdir.)

İkinci vecih:

İbrahim *(aleyhisselâm)* bunu Rabbisinden istemek suretiyle Allah'ın duasını kabul ettiğini bilmesini ve Rabbisinin katındaki yerinin derecesini öğrenmek istedi. Öyle ise Allahü Teâlâ'nın **"Ölüyü dirilttiğime inanmadın mı?"** sözünün mânâsı şöyle olur: Benim katımdaki yerinin yüksekliğini, seni dost edindiğimi ve seni seçip peygamber yaptığımı tasdik etmiyor musun?

Üçüncü vecih:

Birinci ilimde (ilm-i yakîn) şek ve şüphe bulunmuyor ise de, kalbinin tam yatışmasını ve ölünün dirilmesini müşahede ederek, ilminin ziyadeleşmesini (ayne'l-yakîn olmasını) talep etti. Zira amelî olan ilimlerle naza-

(341) Bakara Sûresi, âyet: 260.

rî olan ilimler arasında kuvvetli olmaları bakımından birbirlerinde üstünlük vardır. Amelî ilimlere şek ve şüphenin gelmesi mümkün değildir. Amma nazarî ilimlere şek ve şüphe gelmesi câizdir. *İbrahim (aleyhisselâm)* nazarî ilimden veya haberden müşahedeye intikal etmek ve ilm-i yakinden ayne'l-yakîne yükseltmek istedi. Haber ise, gözle görmek gibi değildir. Bunun içindir ki, *Sehl b. Abdullah (k.s.)* şöyle diyor: *İbrahim (aleyhisselâm)*, basîretinin kemale ulaşması bakımından yakîn nurunun ziyadeleşmesi için eşyadan perdenin kalkmasını talep etti.

Dördüncü vecih:

İbrahim (aleyhisselâm) müşriklere Rabbisinin hem öldürdüğünü ve hem de dirilttiğini delil olarak söylediği vakit, getirmiş olduğu delilin ayan beyan olarak gerçek ve sahih olması için Rabbisinden bu hususu talep etti.

Beşinci vecih:

Bir kısım bilginler şöyle diyor: İbrahim *(aleyhisselâm)*'in "**Ey Rabbim, ölüleri nasıl diriltirsin? Bana göster.**" diye, edep yolu ile sormaktadır. Bundan "**Beni ölüyü diriltmeye muktedir kıl**" murad edilmiştir. "**Kalbim tam yatışsın**" sözü ise şöyle tefsir edilir: Bunu arzulamak ve temenni etmekten kalbim mutmain olsun.

Altıncı vecih:

İbrahim (aleyhisselâm) kalbinde şek ve şüphe yoktu fakat şek var diye gösterdi ki, dileği kabul edilsin ve Allah'a yakınlığı ziyadeleşsin. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in:

"**Biz şek etmeye İbrahim'den daha lâyıkız.**"

sözü *İbrahim (aleyhisselâm)*'ın şek ettiğini itiraf değildir. Bilâkis O'nun şek etmesini nefyetmek ve zayıf kalblilerin böyle *İbrahim (aleyhisselâm)*'ın şek ettiğini zannetmelerini uzaklaştırmaktır. Bu âyet geldiği zaman bir kısım insanlar bunu işitti ve *İbrahim* şüphe etti, bizim peygamberimiz şüphe etmedi dediler. Peygamberimiz bunu gidermek için:

"**Biz şüphe etmekte İbrahim** *(aleyhisselâm)***'dan daha lâyıkız**" buyurdu.

Yani biz (peygamber, mü'minler topluluğu) öldükten sonra tekrar dirilmeye ve Allah'ın ölüleri dirilteceğine tam mânâsı ile, şüphesiz iman ediyoruz. Eğer bu hususta *İbrahim (aleyhisselâm)* şüphe etmiş olsaydı, biz şüphe etmekte ondan daha önce gelirdik. (Bu sözü Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, *İbrahim (aleyhisselâm)*'a karşı nezaketen buyurmuştur. Çünkü *İbrahim (aleyhisselâm)* baba makamındandır.) Veyahut ümmetinden şüphe etme ihtimali olan kimseleri, murad ederek buyurmuştur. Veyahut da tevazu olarak veya *İbrahim (aleyhisselâm)*'ın kıssası kendi durumunu bilmeye veya ilm-i yakîninin ziyadeleşmesine hamlolursa onu tezkiye etmekten çekindiği için böyle buyurmuştur.

Eğer sen Allahü Teâlâ'nın:

"Ey peygamberim! Eğer sen indirdiğimiz kıssa ve haberlerden bilfarz şüphe edecek olursan, senden evvel kitap (Tevrât) **okuyanlara sor;** (O kitapta da bu haberler vardır). **Yemin olsun ki, onlar hak ve doğru olarak Rabbin tarafından sana geldi. Şüphe edenlerden olma. Sakın Allah'ın âyetlerini tekzip edenlerden olma. Sonra hüsrana düşenlerden olursun"** (342).

Âyet-i celilenin mânâsı nedir? diye sorarsan derim ki:

Sakın (Allah kalbini doğrulukta sabit kılsın). Bazı müfessirlerin *İbn Abbas (radıyallahu anhüma)*'dan ve başkasından rivayet ederek, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendisine vahy edilene şüphe ettiği ve şüphenin insanlık icabı olduğunu beyan hususunda kalbine herhangi bir şey gelmesin. Bu gibi şeyler Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında asla câiz değildir. Bilâkis, *İbn Abbas* (aksini ileri sürerek) şöyle demiştir:

"Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ne şek ve ne de şüphe etmiştir." (Kendisinden evvel kitap okuyanlardan herhangi bir kimseye sormamıştır.) Aynı söz *İbn Cübeyr ve Hasan*'dan rivayet edilmiştir. *Katâde (radıyallahu anh)*'dan rivayet edilmiştir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

— **Ben ne şüphe ederim ve ne de sorarım** (343).

Müfessirlerden çoğu bu görüştedirler. Geçen âyet-i kerimenin mânâsı hakkında, ihtilaf ettiler. Bir kısım bilginler şöyle diyor: Âyet-i kerimeden murat şudur: "Ey Muhammed! Şek ve şüphe edenlere söyle, (eğer sen şüphe ediyorsan)" âyet-i kerimeyi böyle tevil edenler diyorlar ki: Bizzat bu sûrede öyle bir âyet vardır ki, bu tevile delâlet ediyor. O da şu âyet-i celiledir: (Ey Resûlüm) de ki:

"**Ey insanlar! Eğer benim dinimde herhangi bir şüphede iseniz** (hak olduğunda şüphe ediyorsanız, sizin şüphenizden ötürü) **bilin ki, ben Allah'ı bırakıp da sizin taptıklarınıza tapmam. Ancak sizi öldürecek olan Allah'a ibadet ederim ve bana mü'minlerden olmaklığım emredilmiştir (344).**

Âyet-i kerimedeki hitapdan murad, Arap veya Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ümmetinden, peygamberden başkası olandır diye rivayet edilir. Nitekim Allahü Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"**Gerçekten sana ve senden öncekilere şöyle vahyolundu:** (Farz-ı muhal) **eğer Allah'a eş koşarsan, muhakkak amelin boşa gider ve elbette hüsrana uğrayanlardan olursun"** (345).

---

(342) Yunûs Sûresi, âyet: 94-95.

(343) *İbn Abbas (r.a.)*'dan *İbn Hatim*'in hadisi tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil 73'de kaydetmiştir.

(344) *İmam Cerirü't-Taberi*'nin hadîsi tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil; Shf. 73'de kaydetmiştir.

(345) Zümer Sûresi, âyet: 65.

Âyet-i kerimedeki hitaptan murad, Peygamber'den başkasınadır. Bunun aynısı şu âyet-i kerime içinde geçerlidir:

"O halde, şu müşriklerin ibadet ettikleri putların dalâlet olduğunda sakın şüphe etme" (346).

Bunun benzeri çoktur. *Bekr b. Âla'* der ki: "Allahü Teâlâ ne buyuruyor görmüyor musun?" (Allah buyuruyor):

"Sakın Allah'ın âyetlerini tekzib edenlerden olma. Sonra hüsrana düşenlerden olursun" (347).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* davet ettiği hususta kendisi tekzib ediliyordu. Nasıl olur da kendisi tekzib edenlerden olur. Bu âyetlerin hepsindeki hitaptan murad Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den başkasıdır. Allahü Teâlâ'nın:

"O Allah'dır ki, göklerle yer ve aralarında olanları altı günde yarattı. Sonra Arş'ın üzerinde hükümran oldu. O Rahmandır. Artık bu yaratma işlerini, her şeyi bilenden sor" (348) âyet-i kerimesi de bu âyet gibidir.

Bu (son) âyet-i kerimede emrolunan Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den başkasıdır. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e sormasını emrediyor Allah O'na Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bilen ve sorulandır; bilmeyen ve soran değildir. *Bekr b. Âla'* diyor ki: "Bu şek eden peygamberlerden başkası olup, kitap okuyanlara sorması hususu kendisine emredilenler, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in dine, tevhide davet ettikleri değil, belki Allahü Teâlâ'nın kendilerinden haber verdiği geçmiş ümmetlerdir." Allahü Teâlâ'nın:

"Senden önce gönderdiğimiz peygamberlerden (ümmetlerinin ileri gelen âlimlerinden) **sor ki, biz Rahman'dan başka ibadet olunacak ilahlar yapmışmıyız?"** (349).
âyet-i kerimesi de bunun gibidir, bundan murad müşrikler olduğu halde hitap Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e tevcih edilmiştir. Bunu söyleyen *Utbi*'dir. Deniliyor ki: Âyet-i kerimenin mânâsı: Senden önce geçenlere sor. Harf-i cer hazfolundu, söz tamam oldu. Sonra;

"Biz Rahman'dan başka ibadet olunacak ilahlar yapmalı mıyız?", diğer inkâr tarikiyle söze başlandı. Yani biz Rahman (olan Allah)'dan başka ilâh kılmadık buyuruldu. Bunu da Mekki nakletti. Bir kısım bilginler de şöyle diyorlar: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Miraç gecesinde bunları Peygamberlere sorması için emrolundu. Sormaya muhtaç olmadan daha fazla yakîn ilmi hâsıl oldu.

---

(346) Hud Sûresi, âyet: 109. (347) Yunus Sûresi, âyet: 95. (348) Furkan Sûresi, âyet: 59. (349) Zuhruf Sûresi, âyet: 45.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den şöyle rivayet edilmiştir:

— **Ben** (hiç kimseye) **sormam. Bana bildirilen bana yeter.**

Bu görüşü *Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem (rahimehullah)* ileri sürmüştür.

Bir kısım âlimler de şöyle diyor: Kendilerine peygamber gönderdiğimiz ümmetlere sor ki, kendilerine gelen peygamberler tevhid dininden başka bir şeyle geldiler mi? Bu mânâ, *Mücahid, Süddi, Dahhak ve Katâde (rahimehümullah)*'nin sözlerinden alınmıştır. Bu ve bundan öncekilerden murad ve maksad, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'ın, peygamberlerin gönderildikleri hususu ve Allahü Teâlâ'nın kendisinden başka hiçbir kimseye ibadet etmeye izin vermediğini bildirmektir. Bunlar da Arap kavminden olan ve olmayan müşriklerin:

"Biz onlara (putlara) **ibadet etmiyoruz, ancak bizi Allah'a daha fazla yaklaştırsınlar diye yapıyoruz"** (350).

âyet-i kerimede beyan edilen sözlerini reddetmek içindir. Allahü Teâlâ'nın buyurduğu şu âyet-i kerime de böyledir. Allah buyuruyor ki:

"Ey Resûlüm, de ki: "— Sizinle aramızı ayırt eden Allah'dan başka bir hakem mi ararım? Kendilerine kitap verdiğimiz o Yahudi ve Hıristiyan âlimleri de şüphesiz bilirler ki, bu Kur'ân, Rabbinden hak olarak indirilmiştir. Öyle ise, sakın şüphe edenlerden olma" (352).

Yani; onlar sana gönderilen kitaba her ne kadar iman etmiyorlarsa da, onların senin peygamber olduğunu bildiklerine şüphe etme, (yani bil ki, onlar senin peygamber olduğunu biliyorlar).

Bundan murad, âyetin evvelinde zikredilen hususta, peygamberin şek ve şüphe ettiğini bildirmek değildir. Geçen âyetlerde olduğu gibi de olabilir. Yani, ey Muhammed! Senin Peygamberliğine, (sana gönderilen Kur'ân'a) şek ve şüphe eden kimseye "Sakın sen şüphe edenlerden olma" de. Bu mânâya da âyet-i kerimenin evvelinde:

"Sizinle aramızı ayırd eden Allah'dan başka hakem mi ararım?" sözü delâlet ediyor.

Bununla Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* başkasına hitap ediyor.

Bir kısım bilginler diyorlar ki: "Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e ehli kitaba sorması hususundaki emir Allahü Teâlâ'nın *İsa (aleyhisselâm)*'a:

"Ey Meryem oğlu İsa, Allah'ı bırakıp da beni ve annemi iki ilâh edinin diye insanlara sen mi söyledin?" (353) dediği gibidir.

---

(350) Zumer Sûresi, ayet: 3. (352) En'âm Sûresi, âyet: 114. (353) Mâide Sûresi, âyet: 116.

Allah *İsa (aleyhisselâm)*'ın böyle söylemediğini biliyordu. (Böyle olduğu halde *İsa (aleyhisselâm)*'dan başkalarını tevbih için böyle buyurdu. Peygamberimize olan şüphe etme hakkındaki hitap da böyledir).

Bazı bilginler ise şöyle diyorlar: Âyetin mânâsı şöyledir: Sen şüphe etmiyorsun, sana gönderilen peygamberlik hakkında. Ancak kitap okuyanlara (sana Rabbinden gönderilen husus hakkında) sor da kalbindeki mutmainlik, kendindeki ilmin ve yakînin ziyadeleşsin.

Bazı bilginler de âyetin mânâsında şöyle der: Eğer sen sana verdiğimiz peygamberlikten elde ettiğin şeref ve üstünlük, büyüklükten şüphe edersen, sen kitap okuyanlara, geçen kitaplardaki senin sıfatın ve diğer ümmetlere olan üstünlüğün hakkında yazılanlardan onlara sor.

Ebu Ubeyde'den şöyle rivayet edilmiştir, âyet-i kerimenin mânâsı hakkında: Âyetten murad şu mânâdır: Eğer sen, sana gönderdiğimiz hususta senden başkasının şüphe ettiğini görürsen, kitap okuyanlara sor, onlar sana gerçeği bildirirler.

"Nihayet peygamberler, kendilerini yalanlayan kavimlerinin iman etmelerinden ümidlerini kesince ve tekzip edildiklerini anlayınca, kendilerine zaferimiz geldi ve dilediğimiz kimseler kurtarıldı. Bizim azabımız mücrimler topluluğundan geri çevrilmez" (354).

Bu âyet-i kerimenin mânâsı nedir denilirse, (şeddesiz "Küzibû olarak) deriz ki: Bunun mânâsı *Hz. Âişe (radıyallahu anha)*'nın söylediği gibidir ki O, şöyle demiştir:

"Hâşâ, Peygamberler Rablerine karşı böyle bir zanda bulunmazlar. Bunun mânâsı ancak şöyle olur: Peygamberler kendilerini tekzip edenlere karşı yardımdan meyus oldukları vakit, kendilerine tâbi olanlardan yardım vaad edenlerin onları tekzip ettiklerini zannettiler". Müfessirlerin çoğunluğu bu görüşü benimsemişlerdir.

Bazı âlimler ise, şöyle diyorlar: "ZANNU" yani; zannettiler anlamındaki kelimenin zamiri peygamberlere tâbi olan ümmetlere aittir. Nebi ve resûllere ait değildir. (Bu takdirde âyet-i kerimenin mânâsı: Ümmetleri zannettiler, olur). Bu görüşü de, *İbn Abbas, Nahai, İbn Cübeyr* ve bilginlerden bir grub savunmuştur. Âyet-i kerimeyi, işte bu anlamda *Mücahid* şeddesiz olarak "KEZEBU" diye okumuştur. Bunun dışındaki, bilginlerin makamına yakışmayan şekilde şazz olarak öne sürülen tefsirlerle kendini meşgul etme. Bilginlerin makamlarına yaraşmayan bu husus nasıl olur da peygamberlerin makamlarına yaraşır? (Nasıl olur da, peygamberler, Allah'ın kendilerine va'd ettiği yardımı esirgedi diye zannederler?). Peygamber *(aley-*

(354) Yusuf Sûresi, âyet: 110.

hisselâm)'ın, kendisine peygamberlik ve vahiy geldiği zamanki davranışı ve *Hatice* validemize:

"Ben kendimden korktum" (355) dediği söz de böyledir.

Yani, Allah'ın kendisine verdiği peygamberliğe, *Cebrail*'i gördükten sonra şüphe etmiş değildir; fakat Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendi kuvvetinin meleğe karşı durmaya ve vahyin ağırlığından dolayı bu yükü yüklenmeye yeterli olmamasından kalbi yerinden oynar, ruhu çıkar diye endişe etmiştir. Bu husus Sahih-i Buhari'de ve diğer hadîs kitablarında varid olandır ki, Peygamber *(aleyhisselâm)*, bunu meleklerle karşı karşıya geldikten sonra veyahut önce ve Allah'ın kendisine peygamberliği bildirip, ağaç ve taşların selâm vermesi gibi ilk acaip şeyler görmesi, gece rüyasında gördüklerinin aynısının çıkması ve müjdelerin verilmesi gibi şeylerin kendisine verildiği vakit böyle söylemiştir. Nitekim bu hadîsin rivayet yollarından bazısında şöyle varid olmuştur:

Zikredilenler önce rüyada vukubulurdu. Sonra o görülene Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın ünsiyet kesbetmesi için ilk karşılaştığı, müşahade ettiği anda beşeri olan bünyesinin bu gibi hususlara gücü yetmez diye önce rüyada vukubulur ve sonra uyanık iken gösterilirdi.

Sahih *(Buharî ve Müslim)* de *Hz. Âişe (radıyallahu anha)*'dan şöyle rivayet edilmiştir:

— **Resûl-i Ekrem** *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**in vahiyden ilk olarak kendisine gelen husus "Sadık olan rüyadır".**

Yani, gerçeğe uygun olan rüyadır. *Hz. Âişe* devamla der ki:

Sonra Peygamber *(aleyhisselâm)*'**a yalnızlık sevdirildi.** (Bu hal kendisine) **Hira'daki mağarada vahiy gelinceye kadar devam etti** (356).

İbni Abbas (radıyallahu anhüma)'dan şöyle rivayet edilir:

— *Peygamber (aleyhisselâm) Mekke'de onbeş sene kalmıştır. Bu müddet içinde Cebrail'in sesini işitir, ziya görürdü. Yedi sene hiçbir şey görmeden bu hal böyle devam etti. Sekiz sene de kendisine vahyedildi* (357).

---

(355) *İmam Buharî*, Sahih. 1. Kitabu Bedi'l-Vahyi, 3. Haddesena *Yahya b. Bükeyr*'de *İmam Müslim*, Sahih. 1. Kitabü'l-İyman 73, Babu Bedi'l-Vahyi ilâ Resûlillahi (sallallahu aleyhi ve sellem) de 252 (160) No.lu metni *Hz. Âişe (r.a.)*'dan tahriç etmişlerdir.

(356) Tahrici 355 No.lu dipnotda zikredilen kaynaklardaki kitab ve babların aynı ve hadîsin tamamından alınmış bir kısımdır. Oraya bakıla.

(357) *Abdullah b. Abbas (r.anhüma)*'dan *İmam İbn Sâd*'ın Tabakat'ında tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, shf. 74'de kaydetmiştir.

Bu söz Peygamberimizin altmış beş sene yaşamasına göre uygun görülür. Halbuki sahih olan şudur ki, Peygamber *(aleyhisselâm)* altmış üç sene yaşamıştır. Sahih olan rivayetlere göre kendisine peygamberlik geldikten sonra onüç sene Mekke'de ve on sene de Medine'de yaşamışlardır. Bazı bilginler, altmış üç seneden murad, doğum ve vefat senelerinin dışındaki senelerdir, diyorlar. Bu iki sene ile altmış beş sene olur.

İbn İshak bazı sahabelerden şöyle rivayet ediyor:

— **Peygamber** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **Hira'daki mağarada ibadet ediyordu. Peygamber** *(aleyhisselâm)* (oradaki hadiseyi beyan etmek için) "— **Ben uyurken** (veyahut, şöyle yaslanmış olup derin bir tefekkürde iken) **Cebrail bana geldi ve oku dedi. Bunun üzerine "Ne okuyayım" dedim,** buyurdu.

(İbn İshak) Hz. Âişe (radıyallahu anha)'nın hadîsi gibi, *Cebrail*'in Peygamberimiz *(aleyhisselâm)*'ı sımsıkı tutup ona sarılarak sıktığını ve:

"İKRA BİSMİ RABBİKE" sûresini üç kere okuttuğunu zikreder.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

Cebrail (aleyhisselâm) **benden ayrıldı; ben de uykudan uyandım.** (Veya derin tefekkürden ayrıldım). **Sanki bu sûre** (ikra bismi sûresi) **kalbimde nakşedilmişti. Bana şair veyahut mecnun denmesinden daha çok öfkelendiğim bir şey yoktur. Ben bu halimi gizli tutup, yüksek bir yere çıkarak oradan kendimi atar, intihar ederim ve Kureyş deli ve şairdir diyerek benden ebediyyen bahsedemez, diyordu.** (Ben bulunduğum yerde) **bunu tatbik etmeye kalkışırken bir de gökten bir münâdinin;**

"— Ey Muhammed! Sen Allah'ın Resûlüsün ben de Cebrail'im" diye nida ettiğini işittim. Bir de baktım ki, Cebrail'i adam suretinde (gördüm)...

İbn İshak'ın rivayet ettiği bu hadîste Peygamber *(aleyhisselâm)* şunu açıklıyor: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *Hatice* validemize:

"Ben kendimden korkuyorum."

demesi, dağın tepesine çıkıp kendini aşağı atmak istemesi, *Cebrail (aleyhisselâm)*'a mülâki olmazdan önce idi. Yani; uyanık halinde ve Allah'ın kendisine peygamber olduğunu bildirmezden ve kendisine Resûl olarak seçtiğini açıklamadan önce idi. *İbn İshak*'ın rivayet ettiği hadîs gibi bir hadîsi de *Amr b. Şurahbil* rivayet etmiştir. Peygamber *(aleyhisselâm) Hatice* validemize şöyle buyurmuştur:

— **Ben yalnız başıma bulunduğum zaman, bir ses işitiyorum. Allah'a yeminle söylüyorum ki, bunun bir iş için olmasından korkuyorum** (358).

Hammad b. Seleme (radıyallahu anh)'ın rivayetinde ise, Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın *Hatice (radıyallahü anhâ)* validemize şöyle buyurduğu varid olmuştur:

---

(358) Hadîs-i Şerifi *Amr b. Şürahbil (r.a.)*'dan *İmam Beyhakî*'nin tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, Shf. 74'de kaydetmiştir.

— Ben (büyük) **bir ses işitiyorum.** (Parlak) **bir ziya görüyorum. Ben, kendimde bir değişiklik olmasından korkuyorum** (359).

Buna göre (bir ses işitiyorum, hadîsine göre) ve eğer bu hadîslerin bazı rivayetlerinde varid olan sözü doğru ise, (Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın bu sözü) kendisinden şair ve mecnun olmasının çok uzak olduğu ve görmüş olduğu ziyanın doğrulanması hakkında şüphe ve şek etme mânâlarının kendilerinden anlaşılan lâfızla tevil olunur. Bunların hepsinin kendisine peygamber olduğunu bildirmeden önce olduğu ile tevil olunur. Bu husus nasıl böyle olmaz ki, bu lâfızların bazısının rivayet yolları doğru değildir.

Ama, Allahü Teâlâ'nın Peygamber *(aleyhisselâm)*'a; peygamber olduğunu bildirdikten ve kendisine *Cebrail* geldikten ve vahiy getirildikten sonra ise, kendisinden şek ve şüphenin sudur etmesini söylemek asla doğru olmaz. Allah'tan kendisine vahyedilen hususta şüphe etmesi de asla câiz olmaz.

İbn İshak, hocalarından şöyle rivayet etmiştir:

Peygamber *(aleyhisselâm)* kendisine Kur'ân-ı Kerim nâzil olmadan önce, Mekke'de nazardan okunurdu. Kendisine Kur'ân nâzil olduğu zamandan evvel olduğu gibi, kendisine nazar oldu. Bunun üzerine *Hatice (radıyallahu anha)* validemiz şöyle buyurdu:

"— *Sana, okuyacak birini getireyim mi?*" Peygamber *(aleyhisselâm)* O'na cevap olarak:

"**— Şimdi ise** (Kur'ân nazil olduktan sonra) **hayır.** (Okunmaya ihtiyacım yoktur) **buyurdu.**

(İbn İshak'ın ve Beyhâkî'nin) rivayet ettikleri, *Hatice (radıyallahu anha)* validemizin başını açıp (saçını göstermesi) ve gelenin meleklerden *Cebrail*'in olup olmadığını tecrübe etmesini ifade eden hadîs-i şerif ise, bu husus, Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın peygamberliğinin doğruluğunun tahakkuk etmesi, gelenin *Cebrail* olduğunu bilerek kendisinden şüphenin gitmesi için *Hatice (radıyallahu anhâ)* validemiz hakkında vâki olmuştur. Yoksa *Hatice (radıyallahu anha)* validemiz bunu, Peygamber *(aleyhisselâm)* bununla kendi durumunu tecrübe etsin diye yapmamıştır. Hattâ *Abdullah b. Muhammed b. Yahya b. Urve*'nin *Hişam*'dan, onun da babasından, *Hz. Âişe (radıyallahu anhâ)*'dan rivayet ettiği hadîs-i şerife göre; *Varaka* bizzat *Hatice* validemiz böyle yapıp tecrübe etmesini emretmiştir (360).

İsmail b. Ebu Hakem'in rivayet ettiği hadîste ise, şöyle varit olmuştur: *Hatice* validemiz, Peygamber *(aleyhisselâm)*'a şöyle dedi:

---

(359) *İmam Taberani*'nin ve *İbn Meni*'nin Müsned'inde: "An Hammad an Anmar *İbn Ammar an İbn Abbas (r.a.)*" tarikiyle tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* Menahil, Shf. 74'de kaydetmiştir.

(360) *İmam Ebu Naim*'in Delailü'n-Nübüvve'sinde hadîsi tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)*, Menahil, 74'de kaydetmiştir.

"— *Ey amucamın oğlu!* (her ikisi neseben dedeleri Kusay'de birleşiyorlar). *Dostun* (Cebrail) *geldiği zaman bana haber verebilir misiniz?*" Peygamber *(aleyhisselâm):*

"Evet" buyurdu.

Cebrail (aleyhisselâm) geldiği zaman, Peygamber *(aleyhisselâm):*

"Hatice validemize haber verdi."

Hatice (radıyallahu anha):

Peygamber *(aleyhisselâm)'a, yanıma otur,* dedi. Hadîsi zikretti (361), *İsmail b. Ebu Hekim*'in beyanı olan hadîs-i şerifte şöyle beyan ediliyor:

Hatice validemiz dedi ki:

"*Bu, şeytan değildir. Bu bir melektir, ey amucamın oğlu!* (Bunun yanında bulunanları) *bulunduğun şey üzere sabit ol. Onu bize müjdele, dedi ve peygambere iman etti.*

Hazreti *Hatice*'nin bu sözü, kendisi için yaptığının tesbit edilmesini ve peygambere iman etmesi için açıklanmasını istemekte olduğuna delâlet ediyor, yoksa Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* için değil.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den, iki sene vahyin kesildiği zaman, *Ma'mer*'in, "Bize ulaşan hadislere göre, Peygamber *(aleyhisselâm)* vahyin kesilmesinden öylesine mahzun ve mükedder olmuştu ki, bunun yüzünden çok defa kendisini yüksek yerlerden atmaya teşebbüs etti." (362) sözüne, *Ma'mer*'in' bu esasta Peygamber *(aleyhisselâm)*'dan bize ulaştığına göre icmalen demesi, hadîsi kimseye isnad etmemesi, hadîsin ravisini zikretmemesi, kendisine hadîsi kimin söylediğini zikretmemesi, peygamber böyle buyurdu demesi ve bu hadîs ancak Peygamber *(aleyhisselâm)*'dan bilinir dememesi, zarar getirmez. Onun sözünü ta'n etmez.

Bununla beraber, zikrettiğimiz gibi, Peygamberimizin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mahzun ve müteessir olması *Cebrail* ile karşılaşmasından ve kendisine vahyin gelmesinden önce olduğuna hamlolunur. Veyahut İslâm dinini kendilerine tebliğ ettiği kimselerin kendisini yalanlamalarından dolayı çok sıkılmış, müteessir olmuş, bu hal kendisini yüksek bir yerden atmaya kastedecek dereceye ulaşmıştır.

Nitekim Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

"Şimdi Kur'ân'a iman etmezlerse, belki arkalarından esef ederek kendini üzeceksin (kendini helâk edeceksin)" (363).

Şerik'in, *Muhammed b. Abdullah b. Ukeyl*'in *Cabir (radıyallahu anhüma)*'dan b. *Abdullah*'tan rivayet etmiş olduğu şu hadîs-i şerif bu tevilin mânâsını doğrulamaktadır:

---

(361) *İmam İbn İshak, Beyhakî ve Ebu Naim İsfahanî*'nin hadîsi tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, Shf. 74'de kaydetmiştir.

(362) *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.)* ve *Beyhakî*'nin tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, Shf. 74'de kaydetmiştir.

(363) Kehf Sûresi, âyet: 6.

— Müşrikler Daru'n-Nedve'de Peygamber (aleyhisselâm)'ın durumunu görüşmek için toplandılar. Bu toplantıda Peygamber (aleyhisselâm)'a sihirbaz demelerine ittifakla karar verdiler. Bu iş Peygamber efendimizi çok fazlasıyla üzdüğünden elbisesine büründü, üstüne elbisesini çekerek yattı. Bunun üzerine Cebrail (aleyhisselâm) şu âyetleri getirdi (364):

— **Ey elbisesine bürünen peygamber!** (365).

— **Ey örtünen peygamber!** (366).

Yahut Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vahyin kesilmesinin kendisinden südûr eden bir iş ve sebebten dolayı olduğundan, bunun Rabbisinden kendisine verilen bir ceza olacağından korktuğu için, kendisini yüksek bir yerden atmak istemiştir. Dinde böyle bir işin yasak olduğuna dair henüz bir emir gelmemişti.

Buna ve bunun gibi olanlara *Yunus (aleyhisselâm)*'ın, kavminin, onları korkuttuğu azabtan dolayı kendisini yalanlamalarından korktuğu için içlerinden çıkıp gitmesi ve Allahü Teâlâ'nın *Yunus (aleyhisselâm)*'ın kıssasını beyan buyurduğu şu âyet-i kerimesi örnek olarak gösterilir:

— **Zünnun'u** (balık sahibini, Yunus'u) **da hatırla. Hani O,** (dinini kabul etmeyen kavmine) **öfkelenerek gitmişti de, kendisini hiçbir zaman sıkıştırmayacağımızı sanmıştı** (367).

Mekkî diyor ki: *Yunus (aleyhisselâm)* Allah'ın iznini almaksızın (dinini kabul etmeyen kavmine öfkelenerek) çıkmasında Allah'ın rahmetinin bolluğuna güvendi, tamah etti.

Bazı bilginler der ki: Bu işinden dolayı Allah'ın ona azap olarak kendini darlıkla sıkmayacağı hakkında hüsn-ü zanda bulundu Mevlâsına karşı. Bir kısım bilginler de şöyle mânâ verdiler: (Balığın karnında) ona gelen belâyı vermeyi biz takdir ederiz. Bu mânâ, dal harfinin şeddesiyle *Nukaddiru* olarak okunduğunda verilir.

Bazı bilginler de şöyle diyor: Biz onu, öfkelenip, kavmini terkederek gitmesinden dolayı sorumlu tutarız.

İbn Zeyd de şöyle der: Biz ona kaadir olmadığımızı mı zan etti?

Kendisine kitap gelen resûl şöyle dursun, kitap gelmeyen nebinin dahi Rabbisinin sıfatlarından birini bilmediğini zan etmek doğru değildir.

Allahü Teâlâ'nın:

---

(364) *İmam Bezzar*'ın bu isnad tarikiyle hadîsi tahriç ettiğini; ayrıca *Taberânî*'nin de *İbn Abbas (r.a.)*'dan tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, Shf. 74'de tahriç etmiştir.

(365) Müzzemmil Sûresi, âyet: 1. (366) Müddessir Sûresi, âyet: 1. (367) Enbiya Sûresi, âyet: 87.

"Hani O, öfkelenerek gitmişti." (368) sözü de böyle tevile muhtaçtır.

(Çünkü *Yunus (aleyhisselâm)* Allah'a öfkelenerek gitti de anlaşılır.) Doğru ve sahih olan *Yunus (aleyhisselâm)*'ın kendisini inkâr ederek küfrettiklerinden kavmine öfkelendiği için onları terkedip gitti. Bu görüş, *İbn Abbas (radıyallahu anhüma)* ve *Dahhak (rahimehullah)* ile müfessirlerden diğerlerinin görüşüdür.

Yunus (aleyhisselâm) Rabbine öfkelendiği için gitmiş değildir. Çünkü Allah'a öfkelenmek O'na düşmanlık ve tecavüz etmektir. Allah'a düşmanlık etmek ise küfürdür. Bu ise mü'minlere yaraşmaz. Nerde kaldı ki, peygamberlere yaraşsın. *Yunus (aleyhisselâm)*'ın kavmi kendisini yalancılıkla vasfetmeleri veyahut kendisini öldürmelerinden endişelendiği için onları terkedip gittiği de rivayet edilir. Nitekim haberde böyle varid olmuştur.

Bazı bilginler derler ki: *Yunus (aleyhisselâm)* bazı meleklere öfkelendiği için çıkıp gitti. Çünkü o melek, *Yunus (aleyhisselâm)*'a başka bir peygamberin tebliğ ettiğini Allah'ın emrine yönelmesini kendisine emretmişti de *Yunus (aleyhisselâm)* başkası bunun için benden daha güçlüdür, demişti. Allah ona azimle sabretmesini emretti. Bunun için *Yunus (aleyhisselâm)* öfkelenerek çıkıp gitti.

İbn Abbas (radıyallahu anhüma)'dan rivayet edilmiştir. Der ki: Bu, *Yunus (aleyhisselâm)*'ı balık karnından dışarı attıktan sonra vâki olmuştur. *İbn Abbas (radıyallahu anh)* bu sözüne Allahü Teâlâ'nın şu âyetinin zâhiri ile istidlâl etmiştir:

"Hemen onu sahile attık, hasta idi. Üzerine (gölge vermek için) **kabak cinsinden bir ağaç bitirdik. Biz onu yüzbine, hattâ daha ziyadesine peygamber göndermiştik"** (369).

Allahü Teâlâ'nın şu âyet-i kerimesi ile de delil getiriliyor:

"O halde (ey Resûlüm, Allah'ın kâfirlere mühlet vermesine dair olan) **Rabbinin hükmüne sabret de, Yunus peygamber gibi** (balık sahibi gibi) (aceleci) **olma. Hani O,** (balığın karnında) **gamla dolu olduğu halde dua etmişti"** (370).

Allahü Teâlâ kıssayı zikrettikten sonra şöyle buyurdu:

— **Fakat Rabbi O'nu seçti de, kendisini salihlerden** (peygamberlerden) **kıldı** (371).

Öyle ise bu kıssa *Yunus (aleyhisselâm)*'ın peygamberliğinden önce oldu.

Eğer şöyle bir soru sorulursa, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şu sözünün mânâsı nedir?:

---

(368) Enbiya Sûresi, âyet: 87. (369) Saffat Sûresi, âyet: 145, 146, 147. (370) Kalem Sûresi, âyet: 48. (371) Kalem Sûresi, âyet: 50.

— **Kalbimin üzerine bir perde çekilir de hergün yüz kere Allah'a tevbe ederim** (372).

Cevap:

Sakın, hatırına gelmesin ki, bu perde bir vesvese ve şek, şüphedir. Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın kalbine vâki olmuştur. Bilâkis (geyn) kelimesinin asıl mânâsı örtüdür. Bunun kökü göğün kapanmasından gelir ki, bulutun semayı kapatmasından ibarettir. Öyle ise hadîsteki örtüden maksat kalbi kapayan ve örten husustur (yoksa vesvese ve şek değildir). Bu söz *Ebu Ubeyde*'nin sözüdür. Ondan başkası ise şöyle diyor: "Geyn" öyle bir şeydir ki, o kalbi örter fakat, tam mânâsiyle kapatmaz. Semayı kaplayan ve güneşin ziyasını engellemeyen hafif bulut gibidir. Yine zikrettiğimiz gibi, sakın hadîs-i şeriften, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kalbini günde yüz kere veyahut yetmiş kereden daha çok perde gerildiği anlaşılmasın. Çünkü zikrettiğimiz hadîs-i şerifin lâfzı böyle bir mânâyı iktiza ettirmez. Ekseri rivayet de böyledir.

Bu, perdenin adedi değil, belki istiğfarın adedidir. Öyle ise bu perdeden murad, kalbinin gafletlere düşmesine, kendisinin müşahededen, dille yapılan zikirden daha önemli olan kalble yapılan zikirden ve hakkı müşahade etmesinden kesilmesine işarettir.

Bunlar Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın (yeme, içme ve diğer tabiî ihtiyaçların) verdiği zahmetten, ailesinin hizmetinden, dost ve düşmanı ile münasebetlerin verdiği yükten, insanların terbiyesi, peygamberlik vazifesinin yerine getirilmesindeki ağırlık ve emanet-i Kübra olan dinî görevleri yüklenmesindeki zorluktan dolayı vukubulurdu.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şu zikrettiklerimizin tümünün bulunmasiyle yine de, Rabbisinin itaatında ve yaratıcısının ibadetinde bulunuyordu. Lâkin Peygamber *(aleyhisselâm)*; rütbe bakımından Allah katında mahlûkatın en üstünü, yakınlık ve derece bakımından en yücesi, Allah'ı bilme bakımından da, en iyi bileni olduğu için tam bir ihlâs-ı kalble Rabbisinden başkasını düşünmez, bütün gücü ile (başkasını terkederek) Rabbisiyle başbaşa kalmayı, kalben ve kaliben kendisini tam mânâsiyle Rabbisine vermesi, bu yerlerdeki makamı, halinden en yüksek hali olduğundan, suret itibariyle bu haller kesildiğinde ve başkaları ile meşgul olduğunda, Peygamber *(aleyhisselâm)* bunu kendisinin yüksek halinden bir noksanlık, gördüğünden Rabbisine istiğfar ederdi. Bu, hadîsin tevillerinden en meşhur ve evlâ olanıdır. Bizim işaret ettiğimiz bu mânâya, bilginlerin birçoğu meyletmiştir. Bu mânânın etrafında toplandılar ve bu mânâya yakın bir ifadede bulundular, fakat gerçeği bulamadılar. Biz ise hadîsin kapalı ve zor olan mânâsına parmak bastık. İstifade etmek isteyene perdesini açtık, zikredilen bu tevil ibadet ve taatta yorulmanın, yanılmanın, gaflette bulunmanın âyetlerin

(372) *İmam Müslim*, Sahih. 48. Kitabü'z-Zikri ve'd-Dua, 12. Babu's-tihbabi'l-İstiğfari ve'l-İstiksarü minhü'de 41 (2702) No.lu metni Egarrü'l-Müzenî'den tahriç etmiştir.

tebliği (dinî hususların tebliği) dışındaki işlerde hata yapmanın câiz olmasına göredir. Bu hususun izahı gelecektir.

Bazı kalb ehli ve tasavvuf liderleri, bunların tutumundan Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i tenzih ediyorlar. (Böyle şeyler peygambere arız olmaz görüşündeler). Ancak bazı hallerde hata sadır olmasının veyahut taatta yorgunluk hissetmesinin câiz olduğu görüşündedirler. Hadîsin mânâsı ise, (Peygambere gelen perdeden murad), Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ümmetine çok şefkatli olduğu ve işlerine çok önem verdiğinden *(aleyhisselâm)*'ın ümmetinin işleri ile fikrini yorması, gönlünün rahatsız olmasıdır. Bunun için Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onlar için Allah'dan mağfiret dilerdi. (Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* istiğfarı kendisi için değil, günahkâr olan ümmeti için yapardı). Bir grup mutasavvıf şöyle diyor:

Bu hadîs-i şerifte zikredilen, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kalbine gelen perde, kalbini örten manevî huzurdur.

Çünkü Allahü Teâlâ buyuruyor:

"Nihayet Allah peygamberin üzerine manevî huzurunu indirdi ve onu, görmediğiniz ordularla kuvvetlendirdi" (373).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in âyet-i kerimenin gelişinde istiğfar etmesi, Allah'a olan ibadetinin ve O'na olan ihtiyacının izharı olur.

İbn Ata (rahimehullah) şöyle diyor:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in istiğfar etmesi, ümmetine öğretmek ve onları istiğfar etmeye yöneltmek içindir.

İbn Ata (rahimehullah)'dan başkası da şöyle diyor: (Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ümmetine istiğfarı öğretmesi) onlara günahtan kaçınmasını, günaha düşmemesini öğretir ve günaha meyletmezler.

Bu perdenin gelmesinin, yüksek makamda iken ve haşyet içinde iken gelen ve kalbini örten perdenin olması muhtemeldir. O halde Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Allah'a şükretmek ve mevlâsına ibadet etmekte devam etmek için istiğfar eder. Nitekim Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* devamlı ibadet ettiği (ve ayakları şiştiği zaman kendisine bütün günahların bağışlanmıştır bu kadar ağır ibadet niçin yapıyorsun dendiğinde):

"Ben şükreden bir kul olmayayım mı?" (374) buyurmuştur.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den bazı yollardan rivayet edilen:

"Benim kalbime günde yetmiş defadan daha çok perde gelir. Bunun için Allah'a istiğfar ederim" (375).

---

(373) Tevbe Sûresi, âyet: 40.

(374) Tahrici kitabın ilk bölümlerinde geçti, oraya bakılabilir.

(375) Tahrici 372'de geçti, oraya bakıla.

meâlindeki hadîs-i şerifi bu son zikredilen tevillere hamlolunur.

Soru:

Allahü Teâlâ, Peygamber *(aleyhisselâm)*'a hitaben buyuruyor ki:

"...**Allah dilemiş olsaydı, muhakkak onları hidayet üzerine toplardı. O halde sakın bunu bilmeyenlerden olma**" (376).

Allah (c.c.) *Nuh (aleyhisselâm)*'a hitaben de şöyle buyurmuştur:

"...**O halde bilmediğin bir şeyi benden isteme. Seni cahillerden olmaktan menederim**" (377).

Bu iki âyetin ifade ettiği hususa ne denir?

Cevap:

Peygamber *(aleyhisselâm)*'a hitaben varid olan âyet-i kerimenin mânâsı şöyledir: Sen; eğer Allah dilemiş olsaydı, onları hidayet üzere toplardı, deyip cehalet içinde yüzen kimselerden olma. Böyle mânâlandıran kimselerin sözlerine iltifat etme.

Nuh (aleyhisselâm) hakkında varid olan âyette de "Allah'ın va'dinin hak olduğunu bilmeyenlerden olma" diye varid olan bir önceki *Nuh (aleyhisselâm)*'ın;

"...**Senin va'din haktır**" (378),
âyet-i kerimeyi delil göstererek "Allah'ın va'dini bilmeyenlerden olma." diye mânâ verenlere de kulak asma. Çünkü bu sözde Allah'ın sıfatlarından birinin bilinmemesini isbat vardır. Bu ise peygamberler hakkında asla câiz değildir. Bundan maksad ise; peygamberler işlerinde cahillerin sıfatları gibi sıfatlanmasınlar diye, onlara öğüt vermektir. Allahü Teâlâ *Nuh (aleyhisselâm)*'a şöyle buyurmuştur:

"**Seni cahillerden olmaktan menederim**" (379).

Geçen âyetlerde, peygamberlerin cahillikle muttasıf olmalarına delâlet edecek hiçbir delil yoktur. Bu husus nasıl gerçek olmasın ki, Allahü Teâlâ'nın *Nuh (aleyhisselâm)*'a;

"**O halde bilmediğin bir şeyi benden isteme**" sözü buna delâlet ediyor.

Bu âyet-i kerimeden sonra varid olan âyetin bu âyete hamledilmesi evlâdır. Çünkü bilmediği bir şeyi *Nuh (aleyhisselâm)*'ın sorması için mutlaka Rabbisinin iznine muhtaç olur. İlk halde iken olmasının sebeblerini O'nun ilminden gizli tuttuğu ve kendi katında bulunduğu ilimden *Nuh (aleyhisselâm)*'ın sormasını Allah'ın yasaklamış olması câiz olabilir. Sonra Allahü Teâlâ, *Nuh (aleyhisselâm)*'a:

---

(376) En'âm Sûresi, âyet: 35. (377) Hud Sûresi, âyet: 46. (378) Hud Sûresi, âyet: 45 (379) Hud Sûresi, âyet: 46.

"O senin ailenden değildir. Çünkü O, salih olmayan bir amel sahibidir." (380) buyurmuştur.

Bu mânâyı *Mekkî* rivayet etmiştir. Allahü Teâlâ, *Nuh (aleyhisselâm)*'a böyle emrettiği gibi, başka bir âyette de Peygamberimiz *(aleyhisselâm)*'a kavminin iman etmekten kaçınmalarına sabretmesini emretmiştir. Ve bu imandan kaçınma anında canın sıkılıp, sonra fazla arzuladığın için cahillerin durumuna düşersin, buyurmuştur. Bu hususu da *Ebu Bekir b. Furekî* rivayet etmiştir.

Bazı bilginler de, âyetteki, hitabın ümmet-i Muhammed'e olduğunu ve "Siz cahillerden olmayın" mânâsına geldiğini ileri sürerler. Bu görüşü de *Ebu Muhammed Mekkî* rivayet etmiştir. Bunun benzeri Kur'ân'da çoktur. Bu açıklama veya peygambere verilen üstünlükle, kendilerine peygamberlik geldikten sonra, Allah'ın sıfatlarından birini bilmemelerinden münezzeh olduklarını ifade etmek vacibtir.

Soru:

Peygamberlerin, cahil olmaktan korunduklarının isbat edildiği, böyle ve benzeri şeylerin onlar hakkında câiz olmadığını kabul ettiğimiz zaman ve Allahü Teâlâ'nın aşağıdaki âyetlerle Peygamberimiz *(aleyhisselâm)*'a, eğer işlerse azab vereceğine vaidinin ve ondan kaçınması hususundaki emrin ne mânâsı vardı?

Âyetler:

"..(Farz-ı muhal) **eğer Allah'a eş koşarsan, muhakkak amelin boşa gider ve elbette hüsrana uğrayanlardan olursun"** (381).

"Ayrıca, Allah'ı bırakıp da sana ne fayda, ne de zarar veremeyecek şeylere tapma! Böyle yaptığın takdirde, şüphesiz ki, nefsine zulmedenlerden olursun, diye (bana) **emredilmiştir"** (382).

"O takdirde, dünya ve âhiret azabını iki kat olarak sana muhakkak taddıracaktır. Sonra bize karşı, kendin için hiçbir yardımcı bulamayacaksın" (383).

"Eğer o peygamber, bazı sözler uydurup bize isnad etmeye kalkışsaydı, elbette biz onu kuvvetle yakalar ve ondan intikam alırdık" (384).

"Eğer yeryüzündeki insanların ekserisine (ki onlar cahil ve kâfirlerdir) **uyarsan seni, onlar Allah yolundan saptırırlar. Onlar, ancak zan ardından yürürler.** (Babalarının gittiği yolu hak zannederler) **ve sadece yalan uydururlar** (385).

(380) Hud Sûresi, âyet: 46. (381) Zümer Sûresi, âyet: 65. (382) Yunus Sûresi, âyet: 106. (383) İsra Sûresi, âyet: 75. (384) Hakka Sûresi, âyet: 44, 45. (385) En'âm Sûresi, âyet: 116.

"Yoksa (Mekke kâfirleri peygamber için) **"— Allah'a bir yalan uydurdu mu" diyorlar? Allah dilerse, senin de kalbini mühürler. Allah bâtılı yok eder; ve indirdiği kitabla hakkı yerine getirir. Şüphe yok ki O, bütün kalblerdekileri bilendir"** (386).

"...Eğer tebliği tam yapmazsan, Allah'ın risaletini (elçilik görevini) **yerine getirmiş olmazsın"** (387).

"Ey Peygamber! Takvâda sebat et (ve kâfirlerle münafıklara verdiğin emanı bozmak hususunda) **Allah'dan kork. Kâfirlere ve münafıklara** (teklif ettikleri masiyyetlerde) **uyma. Muhakkak ki Allah her şeyi hakkı ile bilen, hükmünde hikmet sahibidir"** (388).

Cevap: Şüphesiz Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* emrolunduğundan herhangi bir şeyi tebliğ etmemesi, Rabbinin emrine muhalefet etmesi, O'na eş koşması asla câiz ve doğru değildir. Allah'ın emretmediğini, Allah emretti demesi, kendi nefsinden söyleyip Allah'a iftira etmesi, sapıtılması, kalbine mühür vurulup kâfirlere itaat etmesi gibi hususlar asla peygamberden sâdır olmaz. Lâkin Allah kâfirlerden muhalif olanlara dini tebliğde kendisine açıklık, ayan beyanlık ile tebliğ işini kolaylaştırır. Eğer peygamberin tebliği bu şekilde olmazsa, sanki tebliğ etmemiş gibi olur. Allah *(celle celâlühu)* Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kalbini rahata kavuşturdu ve kuvvetlendirdi. Şu âyet-i celile ile:

"Allah seni insanlardan koruyacaktır" (389).

Nitekim *Musa ile Harun (aleyhisselâm)*'lara tebliğde içleri kuvvetleşsin, Allah'ın dinini yaymakta güç bulsunlar ve kendilerinden, düşman ile kendilerini zaafa düşürecek korkulardan giderilmesi için şöyle buyurmuştur:

"Allah buyurdu ki: Korkmayın. Zira ben sizinle beraberim, işitirim ve görürüm" (390).

Allahü Teâlâ'nın, "Eğer o peygamber bazı sözler uydurup bize isnat etmeye kalkışsaydı..." (391).

"O takdirde, dünya ve âhiret azabını iki kat olarak, sana muhakkak tattıracaktır. Sonra bize karşı kendin için hiçbir yardımcı bulamayacaksın!" (392).

Âyet-i kerimesinin mânâsı ise şöyledir:

Bu, düşmanın sözüne meyleden, Allah'a iftira edenin cezasıdır. Senin cezan da bunu işleyenlerden olursan, (budur). Halbuki peygamber onu işlememiştir. Allahü Teâlâ'nın şu âyetleri de bu geçen âyetler gibidir. (Tevil bakımından):

---

(386) Şûra Sûresi, âyet: 24. (387) Mâide Sûresi, âyet: 67. (388) Ahzap Sûresi, âyet: 1. (389) Mâide Sûresi, âyet: 67. (390) Tâhâ Sûresi, âyet: 46. (391) Hakka Sûresi, âyet: 44. (392) İsra Sûresi, âyet: 75.

"Eğer yeryüzündeki insanların ekserisine uyarsan, seni, onlar Allah yolundan sapıttırırlar" (393).

"Ey iman edenler! Eğer kâfirlere itaat edecek olursanız, sizi geriye, kendi dinlerine çevirirler de dünya ve âhirette ziyana düşenlerin haline dönersiniz" (394).

"Yoksa (Mekke kâfirleri Peygamber için) **"Allah'a bir yalan uydurdu mu diyorlar?** (Buna ancak kalpleri mühürlü olan beyinsizler cüret ederler. Bu isnat senden çok uzaktır.) **Fakat Allah dilerse senin de kalbini mühürler"** (395).

—"...(Farz-ı muhal) **eğer Allah'a eş koşarsan, muhakkak amelin boşa gider ve elbette hüsrana uğrayanlardan olursun!"** (396).

Bu ve bu gibi âyetlerden murad başkasıdır. Bu, Allah'a eş koşanın halidir. Peygambere *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu câiz değildir.

Allahü Teâlâ'nın, **"Ey Peygamber! Takvâda sebat et, Allah'dan kork. Kâfirlere ve münafıklara uyma"** (397),

sözünden Peygamberin kâfirlere itaat ettiği anlaşılmaz. Allah, Peygambere dilediğini yasak eder, dilediğini de emreder. Nitekim Allah şöyle buyurmuştur:

"Rablerinin rızasını dileyerek sabah ve akşam O'na dua edenleri (fakirleri) **fakirlerle birarada bulunmak istemeyen müşriklerin arzusuna uyarak yanından kovma** (398).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ne onları tard etmiştir ve ne de zalimlerden olmuştur.

BÖLÜM

(PEYGAMBERLERİN KÜFRETMEKTEN MASUM OLDUKLARINA İCMA OLMASI İLE BERABER) ONLARIN BU TÜR GÜNAHLARDAN PEYGAMBERLİKTEN ÖNCE MASUM OLUP OLMADIKLARI HUSUSUNDA, BİLGİNLER ARASINDA İHTİLAF VUKU BULMUŞTUR. DOĞRU OLAN, PEYGAMBERLER PEYGAMBERLİKTEN ÖNCE ALLAH (CELLE CELÂLÜHU)'IN SIFATLARINI BİLMEMEKTEN VE BUNLARLA İLGİLİ HERHANGİ BİR ŞEK VE ŞÜPHEDE BULUNMAKTAN MASUMDURLAR

Peygamberlerden gelen, birbirini kuvvetlendiren haber ve eserler, peygamberlerin doğdukları andan itibaren böyle bilmemek gibi nakıslardan ma-

---

(393) En'âm Sûresi, âyet: 116. (394) Âl-i İmran Sûresi, âyet: 149, (395) Eş-Şûra Sûresi, âyet: 24. (396) Zümer Sûresi, âyet: 65. (397) Ahzap Sûresi, âyet: 1. (398) En'âm Sûresi, âyet: 52.

sum olduğunu beyan ediyor. (Onlar erginlik çağından önce de küfürden ve günah işlemekten masumdurlar).

Onlar tevhid ve iman üzerine yaratılmışlardır. Hatta her türlü bilgilerin sırlarına vâkıf olmak ve saadete erme bahtiyarlığının en fazlası içinde yaratılmışlardır. Nitekim biz bu kitabımızın birinci kısmının ikinci babında buna işaret ettik. Tarihçilerden (Müslim olsun, gayri müslim olsun) hiçbir kimseden peygamber olmadan önce küfretmesi ve Allah'a eş koşması ile bilinen birinin seçilmesi ve peygamber olarak gönderilmesi hakkında hiçbir haber naklolunmamıştır. Bu bölümde (zikredilecek hususların) dayanağı nakildir. Bir kısım bilginler şöyle delil getirirler, (peygamberlerin her türlü günahtan masum olduklarına dair): Yolu böyle olan (yani günah işleyen) kimseden insanlar nefret ederler. (Böylece tebliğ vazifesi yerine getirilmez.) Ben derim ki:

(Musannif): Kureyş (ki Arap kabilelerinin temel taşıdır). Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e her türlü iftirayı attılar. (Diğer) ümmetlerin kâfirleri peygamberlerini, ellerinden gelen ve uydurabildikleri her türlü iftira ve ayıplarla suçladılar. Allah bunları bize Kur'ân'da beyan buyurmuştur. Râviler de bize nakletmişlerdir. Biz Kur'ân'da ve tarihçilerin rivayetinde peygamberlerden herhangi birinin Allah'dan başka ilah ittihaz ettiği (peygamberliğinden önce) putu Rab edindiğini ve daha önce ona uyup gönül verip sonradan terkederek zem etmek suretiyle çirkin göstermek istediğini görmedik. Eğer peygamberlerden biri böyle olmuş olsaydı, kâfirler bunu meydana koymaya koşarlar, onu ayıplarlardı. İlahını terkettiğini ileri sürmekte pek acele ederler ve aleyhinde delil olarak öne sürerlerdi. Peygamberin onları, onların peygamberi, daha evvel ilah ittihaz ettiği putu kâfirlerin kötülemesi, O'nun kâfirlerin tapındıkları babalarının daha önce tapındıkları putları kötülemesinden delil bakımından daha kuvvetli olur. Peygambere itiraz etmemeleri, bu itiraz için bir şey bulamadıklarına bir delildir. Zira eğer bir şey olsaydı naklolunurdu. Bunu nakletmekten sessiz kalmazlardı. Nitekim kıblenin değişmesi hadisesinden sessiz kalmamışlardır. Ve şöyle dediler:

"Müslümanları kıbleden çeviren ne?". Nitekim Cenab-ı Hak onların söylediklerini şöyle beyan buyurmuştur:

"(Medine'deki, Yahudi ve münafık) **insanlardan akılsızlar yakında şöyle diyecekler: "Müslümanları** (eskidenberi Kudüs'e doğru namaz kıldıkları) **kıbleden** (Kâbe'ye) **çeviren ne?"** (399).

Kadı El-Kuşeyrî, peygamberlerin büyük ve küçük günahlardan beri olduklarına şu âyet-i kerimeyi delil göstermiştir:

"(Ey Resûlüm)! **Hatırla ki, bir vakit peygamberlerden** (elçiliklerini tebliğe ve hak dine davet edeceklerine dair) **söz almıştık, senden de, Nuh'dan**

---

(399) Bakara Sûresi, âyet: 142.

da, İbrahim'den de, Musa'dan da, Meryem oğlu İsa'dan da... Onlardan sağlam yeminli bir söz aldık" (400).

Kadı El-Kuşeyrî şu âyet-i kerime ile de delil getirdi:

"Hem Allah, vaktiyle peygamberlerin misakını (bağlılık sözünü) **şöyle almıştı: "Celâlim hakkı için! Size kitap ve hikmetten verdim. Sonra size, beraberinizdekini tasdik eden bir peygamber geldiğinde, mutlaka ona iman edeceksiniz ve herhalde ona yardımda bulunacaksınız. Bunu ikrar ettiniz mi? Ve bu ağır ahdimi üzerinize alıp kabullendiniz mi?" buyurdu. Onlar; ikrar ettik, dediler..."** (401).

Kadı El-Kuşeyrî diyor ki: Allah Peygamberden söz almakla onu temizlemiştir (her türlü günah işlemekten). Allah'ın peygamberi yaratmazdan ondan söz alması, sonra peygamberlerden onun doğmasından uzun zaman önce ona iman ve yardım etmeleri hususunda söz alması, çok uzak olan bir görüştür. Allah'ın peygamberleri şirk, şek ve başka günahlardan korumasına cevaz vermek de doğru değildir. Bu cevazı ancak mülhid ve münkir olan verir. *Kadı Kuşeyri*'nin sözü böyledir. Peygamberimiz hakkında böyle şeyler nasıl câiz görülebilir? Çünkü Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e küçük iken *Cebrail* gelip göğsünü yardı ve kan pıhtısı çıkarıp şöyle dedi:

"Bu şeytanın sende olan nasibidir" (402).

Sonra (altın tas dolusu zemzem suyu ile) göğsünü yıkadı. İçini iman ve hikmetle doldurdu. Nitekim yaradılışı ve peygamberliğinin eserlerinin zuhurunu beyan eden hadîsler tevatüren sabit olmuştur. Sakın İbrahim *(aleyhisselâm)*'ın peygamber olmadan önce, yıldıza, ay ve güneşe:

"Bu benim Rabbimdir" (403),

demesi seni peygamberlerin kendilerine peygamberlik, gelmeden önce günahtan masum olduklarında şüpheye düşürmesin. Çünkü *İbrahim (aleyhisselâm)*'ın bu sözleri çocukluk çağında ve Allah'ı bulma hususundaki ilk bakış ve delil talep etmede ve peygamberlik ile mükellef olmadan önce olduğu rivayet edilir. Bilginlerden ve müfessirlerden konuya iyi vâkıf olanlardan birçoğunun görüşü de şöyledir:

İbrahim (aleyhisselâm) **"Bu benim Rabbimdir"** (403) diye kavmini susturmak ve dinlerinin bâtıl olduğuna delil getirmek için söylemiştir.

Bunun içindir ki, *İbrahim (aleyhisselâm)*'ın bu sözü inkâr makamında kullanılan istifham anlamınadır. Bundan murad "Bu benim Allahım mı?" dır.

---

(400) Ahzap Sûresi, âyet: 7.

(401) Âl-i İmran Sûresi, âyet: 81.

(402) *İmam Müslim*, Sahih. 1. Kitabü'l-İyman. 74. Babü'l-İsra bi Resûlillah (sallallahu aleyhi ve sellem) ile's-Semavati 261 (...) No.lu metni *Enes b. Mâlik (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(403) En'âm Sûresi, âyet: 76, 77, 78.

***Zeccac* da şöyle diyor: İbrahim *(aleyhisselâm)*'ın;**

"Bu benim Rabbim" sözü, yani sizin bâtıl inancınıza ve iddianıza göre benim Rabbim bu mudur? anlamına gelir. Nitekim Allahü Teâlâ (kıyamet günü kâfirlere hitaben;

"...Nerede o haklarında mü'minlere muhalefet edip durduğunuz (kendi görüşünüze göre) **ortaklarım"**,
buyurmuştur ki, İbrahim *(aleyhisselâm)*'in zikredilen, yıldız, ay ve güneş'e bir an bile ibadet etmemiş olduğuna Allahü Teâlâ'nın İbrahim *(âleyhisselâm)* hakkındaki âyet-i celile delâlet ediyor:

"Hani O, babasına ve kavmine demişti ki, siz neye tapıyorsunuz? (Sonra) **onlar da, "Birtakım putlara tapınıyoruz, bütün gün onlara ibadet ediyoruz", dediler"** (404).

Bu cevaplardan sonra; onlara:
"(İbrahim şöyle) **dedi: "Şimdi gördünüz mü, o sizin ve geçen atalarınızın taptıklarınızı? Muhakkak onlar benim düşmanımdır; ancak âlemlerin Rabbi müstesna."** (405).

Allahü Teâlâ şu âyetleri de bu hususa delâlet ediyor:
"Çünkü Rabbine halis bir kalb ile gelmişti" (406).
"Bir de İbrahim'in şöyle dediğini hatırla: "Rabbim! Bu Mekke diyarını korkulardan emin kıl. Beni ve oğullarımı puta tapmaktan uzak tut" (407).

Soru:
(Ay battıktan sonra) İbrahim aleyhisselâm, **"...Eğer Rabbim bana hidayet etmemiş olsaydı, muhakkak sapıklar topluluğundan olacaktım", demişti"** (408). Bu âyete ne denir?

Cevap:
İbrahim (aleyhisselâm)'ın, eğer Rabbim bana yardım ederek beni teyid etmemiş olsaydı, ben de putlara tapmakta ve sapıtmakta sizin gibi olurdum, demesi kavmine acımasından ötürü ve kendisinin vebalde kalmaması içindir. Yoksa *İbrahim (aleyhisselâm)* ezelden beri sapıklıktan korunmuştur.

Soru:
Allahü Teâlâ, **"O** (peygamberleri) **inkâr edenler, peygamberlerine şöyle dediler: "Çaresi yok, muhakkak sizi, ya yurdunuzdan çıkaracağız, yahut dinimize dönersiniz...** (409) âyet-i kerimenin mânâsı nedir ki? Sonra Allah peygamberlerden bahsederek şöyle buyuruyor:

---

(404) Şuara Sûresi, âyet: 70, 71. (405) Şuara Sûresi, âyet: 75, 76, 77. (406) Saffat Sûresi, âyet: 84. (407) İbrahim Sûresi, âyet: 35. (408) En'âm Sûresi, âyet: 77. (409) İbrahim Sûresi, âyet: 13.

"Doğrusu Allah bizi dininizden kurtarmışken, sizin milletinize (dininize) **dönecek olursak, biz yalan uydurarak Allah'a iftira etmişiz demektir"** (410).

Cevap:

"El-Avd = Geri dönme) kelimesinin burada kendi mânâsına kullanıldığını sanıp kendine müşkülat çıkarma. Çünkü bu takdirde, peygamberlerin kendi milletlerindeki hususa dönerler mânâsını iktiza eder ki, çok yanlış bir mânâ olur. "Avd" kelimesi "Cehennemlikler kömüre döndü" hadîs-i şerifte olduğu gibi, bazı kere başlangıcı bulunmayan hususun dışında "Sayruret: Olmak" mânâsına da kullanılır. Tıpkı hadîs-i şerifte cehennemlikler kömüre döndü denildiği gibi ki, yana yana kömür gibi simsiyah oldu demektir. Oysa ki cehennemlikler daha önce böyle değillerdi. Şairin şu sözü de böyledir:

"Onlar öyle güzel huylardır ki, onlar içinde su ile karışık süt bulunup, içerek ve sonra sidiğe dönüşen büyük kadehler gibi değildir."

Yani, eğer Allahü Teâlâ'nın;

"Seni, (şeriat hükümlerini) **bilmezken,** (nübüvvet nimeti ile şer'i) **yola koymadım mı?"** (411),
meâlindeki âyet-i kerimenin mânâsı nedir diye sorarsan, **(derim ki):** Bundan murad küfürden ibaret olan sapıklık değildir. *Taberî* şöyle diyor, (âyet-i kerimenin mânâsı hakkında): Peygamberliği bilmezken sana peygamberlik nimetini verdik. Bazı bilginler de şöyle diyorlar: Seni sapıklar arasında buldu da seni, sapıklıktan korudu, seni imana ulaştırdı ve onları irşad etmeye memur kıldı. Bu, *Süddî*'nin ve daha başka bilginlerin görüşüdür. Bir kısım bilginler de, sana verilen şeriatı bilmezdin de onu sana öğretti, diye mânâ vermişlerdir. Burada sapıklık bilmemeden ileri gelen tahayyürdür (araştırma). Bunun içindir ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hira (dağındaki) mağarada yalnız başına kalıp Rabbisine teveccüh etmeyi ve kendisine şeriatı vermeyi talep ederdi. Ta ki Allah *(celle celâlühu)* O'nu İslâm şeriatına ulaştırdı. Bu mânâyı El-Kuşeyri söylemiştir. Bazı bilginler şöyle diyor: Sen hakkı bilmezdin de sana hakkı bildirdi.

Bu, Allahü Teâlâ'nın, **"...Evvelce bilmediklerini sana öğretti..."** (412) âyeti gibidir.

Böyle mânâyı, *Ali b.İsa* vermiştir. *İbni Abbas (radıyallahu anhüma)* der ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'de günahı icap ettirecek bir

(410) A'raf Sûresi, âyet: 89. (411) Duha Sûresi, âyet: 7. (412) Nisa Sûresi, âyet: 113.

bilmemezlik yoktu (Belki ondaki bilmemezlik Allah'a taat etmeyi bilmemekten ibaretti). Bazı bilginler de şöyle der: Sana kesin deliller vererek (mucizeler) peygamberlik işini ayan beyan etti. Bir kısım bilginler de şöyle diyor: Seni Mekke ile Medine arasında (yolunu kaybetmiş olarak) gördü de seni Medine'ye ulaştırdı (Medine yolunu sana öğretti). Bazıları da şöyle mânâ veriyor âyet-i kerimeye: Seni (hidayet edici) buldu da (Allah) seninle sapıkları hidayete kavuşturdu. *Cafer b. Muhammed*'den şöyle rivayet edilmiştir:

Ezelde seni, benim muhabbetimi bilmez halde buldum da, sana muhabbetimi öğrettim.

Hasan b. Ali de şöyle diyor: Seni, sapıtan buldu ve seninle hidayete ulaştı.

İbn Ata (radıyallahu anh) diyor ki: Seni, beni bilmeni sever gördü ve sana muhabbetini öğretti. Nitekim Allahü Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Yakub'un yanında bulunanlar, "Allah'a yemin ederiz ki, sen hâlâ eski şaşkınlığında bulunuyorsun" dediler" (413).

Yani eski sevgisinde bulunuyorsun dediler. Burada din hususunda (eski sapıklığındasın demek istemediler. Çünkü peygamber olan Yakup *(aleyhisselâm)* hakkında, dinde sapıklık içindesin demek istemiş olsalardı, küfretmiş olurlardı. İbn Ata katında:

"O hanımı biz apaçık sapıklık içinde görüyoruz."
meâlindeki âyet-i celile (kök ve mânâ bakımından) bu âyet gibidir. Yani apaçık bir sevgi ve muhabbet içinde görüyoruz demektir.

Cüneyd Ebu'l-Kasım el-Kavarirî el-Bağdadî şöyle diyor:

— Sana gönderilen (âyetleri) açıklamakta seni mutehayyir bulduk. Seni âyetleri açıklamaya muvaffak kıldık. Nitekim Allahü Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Biz o peygamberleri mucizelerle ve kitaplarla gönderdik. Ey Resûlüm! Sana da Kur'ân'ı indirdik ki, kendilerine indirileni, insanlara anlatasın. Olur ki, iyice düşünürler" (414).

Bazı bilginler ise şöyle mânâ verdiler: Seni onların arasında peygamberliğin bilinmez bir halde gördü. Seni açıkladı da seninle iyi kimseleri hidayete kavuşturdu. Müfessirlerden herhangi birinin, imanı bilmiyordu, sapıtmıştı diye mânâ verdiğini bilmiyorum (diyor Musannif). Musa *(aleyhisselâm)*'ın kıssası da böyledir.

(Yani) **Musa** *(aleyhisselâm)* **"...Ben bunu, o vakit cahillerden olduğum halde yaptım."** (415) demesi de böyledir.

---

(413) Yusuf Sûresi, âyet: 95. (414) Nahl Sûresi, âyet: 44. (415) Şuar'â Sûresi, âyet: 20.

Yani; kasıtsız olarak yapanlardan, hata edenlerdenim. Bu görüş *İbn Arafa*'nındır. *Ezhârî* ise âyetin mânâsı, ben unutanlardanımdır diyor. Aynı mânâyı, Allahü Teâlâ'nın;

"Seni bilmezken yola koymadım mı?" âyet-i kerimesine de verdiler.

Yani; seni unutan olarak görmedi mi? Nitekim Allah buyurmuştur ki:

"...Böylece o iki kadından biri unutursa, diğerine şahitliği hatırlatsın." (416).

Burada sapıklık anlamında olan dalâlet, unutmak mânâsınadır.

Eğer Allahü Teâlâ'nın;

"...(Halbuki daha önce) **sen kitap nedir, iman nedir bilmiyordun.**" âyet-i kerimenin mânâsından sorarsan, cevabı şudur: *(İmam Ebu el-Leys Semerkandi)*, âyet-i kerimenin mânâsı hakkında diyor ki: Sen, sana vahiy gelmeden önce Kur'ân okumasını bilmiyordun. Halkı nasıl imana davet edeceğini de bilmiyordun. Bekr el-Kadı da aynı şekilde mânâ verdi âyet-i kerimeye, *Ebu Bekir,* farzlardan ve hükümlerden ibaret olan imanı diye de mânâ vermiştir. *Bekr el-Kadı* diyor ki: "Vahiy gelmeden önce icmalî olarak Allah'ı birliyordu ve böylece mü'min idi. Sonra önceden bilmediği farzlar geldi. Sonra teklif ile iman bakımından ziyadeliğe kavuştu. Bu, tevillerinden en güzelidir. Eğer Allahü Teâlâ'nın;

"Sana bu sûreyi vahy etmemizle, en güzel kıssayı sana anlatacağız. Halbuki sen, daha önce bundan asla haberdar değildin (417). Âyetin zahiri mânâsı budur.

Cevap olarak derim ki, (Musannif diyor): Bil ki bu Allahü Teâlâ'nın;

"Öldükten sonra huzurumuzda hesap vereceklerini ummayıp da dünya hayatına razı ve onunla emniyet içinde olanlar, bir de delillerimizden gafil bulunanlar..." (418) âyetindeki sözü gibi değildir.

Belki *Ebu Abdullah el-Harevî*'nin rivayet ettiği gibi âyetin mânâsı şöyledir:

"Yani sen Yusuf *(aleyhisselâm)*'**ın kıssasından asla haberdar değildin. Çünkü sen onu bilmiyordun, ancak bizim vahyimizle öğrendin."**

Osman b. Ebu Şeybe'nin Cabir (radıyallahu anh)'e isnad ederek rivayet ettiği hadîs-i şerifte böyledir. (Yani böyle tevile muhtaç müşküllerdendir). Hadîs şöyledir:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, müşriklerin toplantılarında hazır bulunurdu. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* arkasında iki meleğin konuştuğunu işitti. Meleğin biri diğerine şöyle diyor:

— **Git arkasına dur** (gölgesinden istifade edelim).

Bunun üzerine arkadaşı şöyle cevap veriyor:

(416) Bakara Sûresi, âyet: 282, (417) Yusuf Sûresi, âyet: 3. (418) Yunus Sûresi, âyet: 7.

— Ben onun arkasına nasıl durayım ki, O putlara ihtiram etmeye kalkışıyor?

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bundan sonra müşriklerin toplantılarında hazır bulunmadı.

Bu hadîsi *Ahmed b. Hanbel* kesinlikle reddetti, bu hadîs uydurma hadîstir dedi. Veya uydurma hadîse benziyor dedi. *Darekutnî* diyor ki: *Osman* isnadında hata yaptı, aldandı. Hadîs tümü ile inkâr edilmiştir. İsnadında hiçbir ittifak yoktur. Bu hadîse asla iltifat edilmez. (419) Ehl-i ilim katında peygamberlerden bilinen bunun aksinedir. Çünkü Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuştur ki:

"Allah bana putlara buğzetmemi ihsan buyurdu" (420).

Ümmü Eymen'in rivayet ettiği hadîs-i şerifteki peygamberimizin sözü de, bunun aksini isbat ediyor. (Hadîs şöyledir):

Peygamberimizin amucası *(Ebu Talip)* ve akrabaları müşriklerin bayramlarına gitmesini Peygamber'den istediler ve bunun için kendilerine israrda bulundular. Bu bayramlara çıkmayı yaradılışından çirkin görmesiyle beraber onlarla birlikte bayramlarına gitti. Bayram yerinden korku içinde döndü ve şöyle buyurdu:

"O putlardan birine yaklaştığım her an bana uzun boylu beyaz bir adam göründü ve bana şöyle diyordu:

— Geri dön, geri dön. Sakın puta elini sürme.

Bundan sonra onların hiçbir bayramlarında bulunmadım." (421).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in, amucası *Ebu Talip* ile henüz çocuk iken Şam seferine gittiğinde kendisine *Bahira*'nın yeminle sorması ve imtihan etmesindeki sır, Peygamber'de peygamberlik alâmetini görmesiydi. Lat ile Menat namındaki putlara yeminle sorunca Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Bahira'ya şöyle buyurdu:

— Onlardan bana sorma. Allah'a yemin ederim ki, onlardan daha çok buğzettiğim hiçbir şey yoktur.

Bunun üzerine Bahira der ki:

"Allah'ın adiyle sana soruyorum. Sana sorduğumdan başka bir şeyden haber vermeni de istemiyorum". Bunun üzerine Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

(419) *İmam Ebu Yâ'la'l-Mavsilî*'nin Müsned'inde "Haddesena" *İbn Ebi Şeybe*; Kale haddesenâ, *Cerir b. Abdülhamid* ed-Dabbi an *Süfyani's-Sevrî* an *Abdullah b. Muhammed b. Akîl an Câbir b. Abdullah (r.anhüma)* senediyle tahriç olunduğunu Şifa Şarihi Şihab, Şerh. C.4, Shf. 57 tesbit etmiştir. *İmam Süyûtî (r.h.)* da Menahil Shf. 74'de "*İbn Adiy*" *Beyhakî ve Ebu Yâ'lâ*'nın naklettiğini kaydetmiş, hadîsin Cerh ü ta'diline dair *Kaadı İyaz*'ın *İmam Ahmed b. Hanbel* kavlini naklettiğine işaret etmiştir. Ayrıca *İmam Zehebî*'nin "O hadîs münkerdir" dediğine de değinmiştir.

(420-421) *Ümmü Eymen (r.a.)*'nın rivayet ettiği hadîs-i şerifi *İbn Abbas (r.a.)* tarikiyle *İbn Sa'd*'ın tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil 74'de kaydetmiştir.

"Hatırına ne gelirse sor, buyurdu" (422).

Peygamberimizin siretinden ve Allah'ın ona olan ihsanından bilinen husus da şudur ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* peygamberliğinden önce de müşriklerin Müzdelife'deki durak mahallerine muhalefet ederdi. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Arafat'da durdu. Çünkü orası İbrahim *(aleyhisselâm)*'ın durduğu yer idi.

BÖLÜM

Kaadı Ebu'l-Fadl İyaz (yani Musannif) diyor ki, *(Allah onu muvaffak kılsın):*

Geçen konularda, peygamberlerin, (vahiyden önce icmalî ve vahiyden sonra tafsilî olarak) tevhid ve iman hakkında kalblerinde yerleşen ve bunlara münafi olan hususlarda korundukları, açıkladığımız hususlarla ayan beyan olmuştur. Bunların gayrinde ise (iman ve tevhid hususlarının dışında) kalblerinin sabit bulunduğu hususlara gelince: İcma-i ümmetle sabittir ki, onların kalbleri tafsilatsız olarak ilim ve yakîn ile doludur. Ve onların kalbleri din ve dünya işlerinde üstünde bir şey bulunmamak üzere külli ilimleri ve cüz'i marifetleri ihtiva etmiştir. Haberleri mütalâa eden, eserleri itina ile tedkik eden ve söylediklerimizi düşünen kimse bunun gerçeğe uygun olduğunu görür. Bu kitabın *birinci kısmında dördüncü babında* bizim Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında ardından gelecek hususları tenbih edecek olanı zikrettik. Ancak ne var ki, bu marifetlerdeki onların halleri, birbirinden ayrıdır. Bu hususlardan dünya ile ilgili hususlar ise bunların bazılarını peygamberlerin bilmemesinden peygamberler masum değildirler. Ve onları bulundukları halden başka bir şekilde onlara inanmalarından korunmuş değillerdir. Bunun için onlar ayıplanmazlar. Çünkü onların gaye ve kasıdları, âhiret, âhiret haberleri ve şeriat emir ve kanunlarıyla ilgilidir. Dünya işleri âhiret işlerine zıddır. Dünya ehlinden peygamberlerden gayri ise, böyle değildir. Onlar öyle kimselerdir ki, dünya hayatının zahirini bilirler. Âhiret hayatından onlar gafillerdir. Nitekim inşaallah ikinci babda bunu açıklayacağız. Fakat denmez ki, peygamberler dünya hayatından bir şey bilmezler. Çünkü bu gaflet ve aptallığa götürür. Peygamberler ise gaflet ve aptallıktan berîdirler. Bilâkis onlar dünya ehline peygamber olarak gönderildiler. Onların korunmalarını ve onları doğru yola iletmeyi, dinî ve dünyevî maslahatlarına bakmayı vazife edindiler (Allah tarafından vazifelendirildiler). Bu ise dünya işlerinin hepsini bilmemekle olmaz. Peygamberlerin bu babdaki halleri ve siyerleri bilinmiştir. Bunların tümünü bildikleri meşhurdur. Bu husus din işleriyle ilgili olursa, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in onu bilmesi muhakkak lâzımdır. Bilmemesi

(422) *Nefise b. Münebbih*'den *İbn Sa'd*'ın Tabakat'ında hadîsi tahriç ettiğini *İmamı Süyûtî (r.h.)* Menahil, 75'de kaydetmiştir.

doğru ve câiz değildir. Çünkü her iki ihtimalde de bunu peygamberin vahiy ile bildiği hususundan başka bir ihtimal olamaz. Bu işe peygamberin şek etmesi asla doğru değildir. Geçen bablarda zikrettiğimiz gibi Peygamberin onu bilmemesi nasıl olur? Belki ona ilm-i yakîn hâsıl olmuştur. Veyahut onun işlenmesi içtihadına binaen olmuştur, vahiy nazil olmayan bir şey de. Bu da peygamberin vahiy nazil olmayan bir şey hakkında içtihad etmesinin câiz olduğu görüşünü savunan bilginlerin sözüne göredir. ve *Ümmü Seleme (radıyallahu anha)*'nin rivayet ettiği;

"Hakkında vahiy nâzil olmayan şeyde (bazan) **kendi re'yimle aranızda hüküm veririm"** (423) hadîs-i şerifin iktizasına göredir.

Hadîsi (Ebu Davud gibi) sika rivayet etmiştir. Bedir esirleri hadisesi, (Tebük muharebesinde münafıklara) harbe iştirak etmemeleri için izin verilmesi gibi ki, bazılarının görüşü (Peygamberin içtihadı ile olmuştur diyorlar) üzeredir. Yine Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın içtihadının semeresi olarak inandığı husus, haktan başka bir şey değildir. Doğru olanı da budur. Bunun hilafına, O'nun içtihadında hata etmesi câizdir, diyenlerin görüşüne iltifat etmek hiç doğru değildir.

Müçtehidlerden, *(Eş'arî, Bakillanî, Ebu Yusuf ve Muhammed*'in tercih ettikleri üzere fer'î meselelerde) müçtehid, içtihadında hak olana isabet eder görüşü ve bilginlerin çoğunluğunun benimsediği hak bir taraftadır diyenlerin görüşü gibi değildir. Çünkü Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın şer'i meselelerdeki içtihadında hata etmemesi, O'nun masum olmasındandır.

Müçtehidlerin, içtihad ettiklerinde hata etmelerinin câiz olması ise hükmün dinde istikrar kesbettikten sonradır. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in herhangi bir konuya bakışı ve içtihad etmesi ise, ancak hakkında âyet nâzil olmayan ve kendisinden önceki şeriatta da hükmü bulunmayan hususlardadır. Bu, Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın kalbinde sabit olan ve kalben inandığı hususlarda vaki olan bir içtihaddır. Ama şer'i hükümlerden olup kalbinde sabit olmayan hususlarda, önceden onu bilmezdi. Ancak onu Allah'ın kendisine tedricen bildirmesiyle bilirdi. Tâ ki Peygamber *(aleyhisselâm)* da icmalen ve tafsilen ilim yerleşinceye dek. Bu husus, Allahü Teâlâ'nın Peygamber *(aleyhisselâm)*'a ilham etmesiyle hükmetmesi veyahut kendi görüşüne göre hükmetmesiyle tahakkuk eder. Ve böylece Peygamber *(aleyhisselâm)*a teşri görevini yerine getirmesine izin verilmiş olur ve Allah'ın kendisine gösterdiği şekilde hükmünü vermiş olurdu. Peygamber *(aleyhisselâm)* birçok hükümler hakkında vahyin gelmesini beklerdi. Hatta Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın kalbinde bu hükümlerin ilmi karar kılmayınca, bunların marifetini elde edip, kendisinden, bilmemezlik, şek ve

---

(423) *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabu'l-Akziye; Babün fi Kazai'l-Kazai'l-Kaadı İza Ehteha'da *Ümmü Seleme (r.a.)* tahriç etmiştir.

şüphe gitmeyince âhirete irtihal buyurmadılar. Hulâsa, Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın tebliği ile memur olduğu şeriatın tafsilatını bilmemesi ne doğru olur, ne de câiz. Çünkü bilmediği şeye davet etmesi câiz olmaz.

Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın, gökler ve yerin melekûtüne, Allah'ın mahlûkatına, Esma-i Hüsna'nın tayinine, yüce olan alâmetlerine, âhiret işlerine, kıyamet alâmetlerine, cennetlik ve cehennemliklere, vahiysiz bilemediği hususlardan, olmuş ve olacak olanı bilmesine ilişkin hususlar ise, geçen konularda işaret ettiğimiz gibi, Peygamber *(aleyhisselâm)* bu hususlarda kendisine bildirilenlere şek ve şüphe etmekten korunmuştur. Bilâkis, Peygamber *(aleyhisselâm)* bu gibi hususlara tam bir ilim ile vukuf kesbeder. Fakat Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın bütün bunları bilmesi şart değildir, her ne kadar kendisinde bütün beşerde bulunmayan ilim bulunsa da. Çünkü, Peygamber *(aleyhisselâm)* şöyle buyurmuştur:

— **Ben ancak Rabbimin bana öğrettiğini bilirim. Bunun dışında bir şey bilmem** (424).

Ve yine buyuruyor ki:

— **Salih kullara, gözle görülmeyen, kulakla işitilmeyen, beşerin hatırına gelmeyen nimet hazırlanmıştır. İsterseniz okuyun Allahü Teâlâ'nın şu sözünü:**

— **Artık** (dünyada) **işledikleri salih amellere mükâfat olarak kendileri için, göz aydınlığından ne hazırlanıp saklandığını kimse bilmez** (425). **Musa** *(aleyhisselâm)***'ın, Hızır** *(aleyhisselâm)***'a; "Sana öğretilen ilimden bana öğretmek şartiyle sana uyayım mı?"** (426) âyet-i kerimede ifade edilen sözü ve Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın, (Allahım) **Senin güzel isimlerinden bildiğimiz ve bilmediğim hakkı için senden dilerim."** (427) ve **"Her isim ki, onu sen kendine isim kıldın. O'nun bilinmesine has kıldın. Veyahut ilmi gâibden kıldığın her isim hakkı için senden isterim."** (428) sözü de buna delildir.

Allahü Teâlâ buyuruyor:

"...Biz dilediğimizi derecelerle yükseltiriz ve her ilim sahibinin üstünde bir ilim vardır" (429).

Zeyd b. Sâbit ve başkası diyor ki: *(Her ilim sahibinin üstünde ilim vardır)*. Tâ ki ilim Allah'a son buluncaya dek. Bu açık seçik bir husustur.

---

(424) *İmam Beyhakî*'nin tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil Shf. 75'de tahriç etmiştir.
(425) Secde Sûresi, âyet: 17.
(426) Kehf Sûresi, âyet: 66.
(427) *İmam Deylemî*'nin *Enes*'den tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, Shf. 75'de kaydetmiştir.
(428) *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.)*'ın tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, Shf. 75'de kaydetmiştir.
(429) Yusuf Sûresi, âyet: 16.

Çünkü Allahü Teâlâ'nın bildiklerinin ihata edilmesi mümkün değildir. Allah'ın *(celle celâlühu)* ilminin sonu da yoktur. Bu, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in, Allah'ı birlemekte, dinde, Allahü Teâlâ'nın sırrını ve dinî işleri bilmesindeki, kalbinde kesin olarak bilmesi gereken hususlardır.

BÖLÜM

RESÛLULLAH'IN ŞEYTANIN EZA, CEFA VE VESVESESİNDEN KORUNMASI

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şeytandan korunduğu ve şeytanın zâhirî ve batınî her türlü eza, cefa, iğva ve vesvesesinden korunması hususunda Allah'ın O'na kâfi olduğuna dair icma-ı ümmet vâki olmuştur.

Kadı Ebu Ali (rahimehullah) rivayet ederek şöyle demiştir:

Ebu'l-Fadl b. Hayrun, Ebu Bekr el-Berkanî, Ebu'l-Hasan ed-Darekutnî, İsmail es-Sağğar, Abbas es-Serkufî, Muhammed b. Yusuf, Süfyan, Mensur, Salim b. Ebu'l-Ca'd, Mesruk, Abdullah b. Mes'ud (radıyallahu anh)'den rivayet edilmiştir. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

— Sizden hiçbiriniz yoktur ki, cinden ve melekten yakını kendisine muhafız kılınmasın.

Ashab:

— Sana da mı ey Allah'ın Resûlü? *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dediler.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— Evet bana da. Fakat Allah, bana yardım etti de O, Müslüman oldu (430).

Mansur'dan rivayet eden bazıları Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın,

"O bana ancak hayrı söyler" buyurduğunu ziyade kılmıştır.

Bu mânâya gelen bir hadîs de *Hz. Âişe*'den rivayet edilmiştir.

Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın:

"Ben ondan kurtuldum" (431) buyurduğu da rivayet edilir.

Bilginlerden bir kısmı, bu rivayeti sahih görerek bunu tercih etmişlerdir.

"O, Müslüman oldu. Yani küfür halinden İslâm'a intikal etti de ancak melek gibi hayır söyler oldu" buyurduğu da rivayet edilir.

Bu hadîs zâhiridir. Bir kısım bilginler:

"O teslim oldu" diye rivayet etmişlerdir.

---

(430) *İmam Müslim*. Sahih. 50. Kitabu Sıfati'l-Munafıkîn: 16. Babu Tahrişi's-Şeytani Ba'suhu Serayahu'l-Fitnetihi'n-Nase'de 65 (2818) No.lu metni *İbn Mes'ud (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(431) 430'da söylenilen kaynaktaki 70 No.lu hadîs-i şeriftir. Bakılabilir.

Kaadı Ebu'l-Fadl Iyaz (rahimehullah) diyor ki:

Âdem oğlunun her birine musallat olan şeytanı ve yakının hükmü böyle olursa Peygamber *(aleyhisselâm)*'dan uzak olan, O'na yaklaşmaya ve O'nunla konuşmaya gücü yetmeyen şeytanların hali nice olur?

Şeytanların, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e namazın içinde ve dışında birçok yerde, nurunu söndürmek, kendisini helâk etmek ve içine meşgale koymak için taarruzda bulundukları ve fakat teşebbüslerinde muvaffak olmayarak me'yus olup geri döndükleri hususunu bildiren haberler varid olmuştur. Nitekim şeytanın biri Peygamber *(aleyhisselâm)*'a namazda taarruz etti de, Peygamber O'nu yakalayıp bir yere tıkadı.

Buharî ve Müslim'de varid olmuştur. *Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)* Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

— Şeytan bana kedi suretinde göründü. Namazımı bozdurmak için bana hücum etti. Allah bana fırsat ve kuvvet vererek, onu boğazından sıkıp (bir kenara) **attım. Sabahleyin ona bakmanız için, onu mescidin bir direğine bağlamak istedim, fakat kardeşim Süleyman'ın** (aleyhisselâm) **"...Ey Rabbim! Beni bağışla. Bana öyle bir mülk ver ki, benden sonra hiç kimsede olmasın..." sözünü hatırladım. Allah onu zelil ve hakir olarak benden uzaklaştırdı.**

Ebu'd-Derda rivayet ediyor. Peygamber *(aleyhisselâm)* buyuruyor ki:

— Gerçekten Allah'ın düşmanı olan İblis, yüzüme koyup yakması için, bana ateşten alev ile geldi. — Peygamber *(aleyhisselâm)* namazda iken— Ben ondan Allah'a sığınıp, lânet ettim. Sonra onu tutup, yakalayarak bir direğe bağlamayı ve sabaha kadar öyle bağlı kalıp Medine halkının çocukları, onunla oynamasını istedim (432).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i Mirac gecesinde İfrit ismindeki şeytanın ateş alevi ile aramasını ve Cebrail *(aleyhisselâm)*'ın Peygamber *(aleyhisselâm)*'a ondan nâsın ne ile sığınacağını öğretmesini bildiren hadîs-i şerif de *Ebu'd-Derda (radıyallahu anh)*'nın hadîsi (433) gibidir. Bu hadîs *Muvatta*'da zikredilmiştir.

Vakta ki Şeytan, Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın bizzat kendisine dokunup zarar veremeyince, Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın düşmanlarının tavassutuna başvurdu. Tıpkı, Kureyş kâfirleriyle Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i öldürmeleri için onlarla müşaverede bulunması (434) ve Necidli bir ihtiyarın suretinde onlara görünmesi gibi (435), Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın

---

(432) 8. Kitabü's-Salâti: 75. Babu'l-Esir evi'l-Garîmi Yurbatu fi'l-Mescidi'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Müslim*, Sahih. 5. Kitabü'l-Mesacid ve Mevazi's-Safâti; 8. Babu Cevazi Lâ'ni'ş-Şeytani fi Esnai's-Salâti, ve't-Teavvüzi minhü'de 39 (541) de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

(433) *İmam Müslim*, 5. Kitabü'l-Mesacid: 8. Babu Cevazi Lâ'ni'ş-Şeytani fi Esnai'ş-Salâti'de 40 (542) No.lu metni *Ebu'd-Derda (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

düşmanlarını vasıta kılmaya çalışmıştır. Başka bir defasında ise, Bedir savaşının vuku bulduğu gün *Surake b. Mâlik*'in suretine girmiştir. Bu hususu Allah şöyle beyan buyurmuştur (436):

— **O zaman** (Bedir savaşı için) **Şeytan, onların yaptıklarını allayıp pullayıp şöyle demişti: "Bugün, insanlardan size galib gelecek hiçbir kimse yoktur. Ben de size muhakkak yardımcıyım." Fakat iki ordu karşı karşıya görününce, arkasını dönüp kaçarak şöyle dedi: "Ben, sizden kesin olarak uzağım. Ben sizin göremeyeceğiniz şeyleri** (melekleri) **görüyorum. ben gerçekten Allah'tan korkarım. Allah'ın azabı çok şiddetlidir"** (437).

Başka bir defasında da, insan suretine girmişti. Akabe biatında olduğu gibi ki, Peygamber *(aleyhisselâm)* insanları korkutmak için onun durumunu onlara bildirmiştir. Allahü Teâlâ bütün bunlardan Peygamber *(aleyhisselâm)*'ı korumuştur. Peygamber, Allah'ın muhafazası altında olduğu için, Şeytan ona hiçbir zarar verememiştir.

Peygamber *(aleyhisselâm)* buyuruyor:

— **İsa** *(aleyhisselâm)* **şeytanın dokunmasından korundu. İsa** *(aleyhisselâm)* **doğduğu zaman arkasına eli ile vurup dokunmak için şeytan yanına geldiği zaman O'nun dokunmasından İsa** *(aleyhisselâm)* **korundu. Şeytan, İsa** *(aleyhisselâm)*'**ı sarılmış bulunduğu beze elini dokundurdu** (438).

Yine Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hastalığında (komada iken) kendisine ilaç içirildi. (Komadan çıkınca şöyle buyurdu):

— **Evde kimse yok mu?**

Kendisine şöyle denildi:

— Zatü'l-cenb olmanızdan korktuk. Bunun üzerine Peygamber *(aleyhisselâm)* şöyle buyurdu:

— **O, bana ilaç içirmeniz şeytandandır. Allah onu bana hiçbir zaman musallat etmemiştir** (439).

---

(434) *İmam Beyhakî*'nin *Abdurrahman b. Hubeyş (r.a.)*'dan tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*, Menahil; Shf. 75'de kaydetmiştir.

(435) *İbn İshak* ve *Vâkıdî*'nin tahriç ettiğini *İmam İbn Kesir* Siyre'sinin C. 2, Shf. 226-231'de kaydetmiş ve metnin tamamını vermiştir. Bakıla.

(436) *İmam İbn İshak* Siyre'sinde "...Haddesenî *Yezîd b. Ruman an Urve b. Zubeyr* tariki tahriç etmiştir." Siyretü *İbn Kesir*, C.2, Shf. 386.

(437) Enfâl Sûresi, âyet: 48.

(438) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabu Bed'i'l-Halk; Babu Sıfati İblis ve Cunudihi'de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan Şifa Müellifinin kitabına aldığı metni tahriç ettiği gibi ayrıca 60. Kitabü'l-Enbiya, 48. Babu "Vezkür fi'l-Kitabu Meryem" de *Ebu Hüreyre (r.a.)*'dan. *İmam Müslim*, Sahih. 43. Kitabu'l-Fadail; 40. Babu Fadaile *İsa (a.s.)* da 146 (2366) No. ile yine *Ebu Hüreyre (r.a.)* tahriç etmişlerdir.

(439) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l-Megazi; 83. "Babu Mazi'n-Nebiyyi (sallallahu aleyhi ve sellem) ve Vefatühû" da *Hz. Âişe (r.a.)*'dan. *İmam Müslim*, Sahih. 39. Kitabü's-Selâm: 27. Babu Kerahiyeti't-Tedavî bi'l-Ludûd'da 85 (2213) No.lu hadîsi *Hz. Âişe (r.a.)*'dan tahriç etmiştir.

Soru:

"Eğer şeytandan bir engel, seni, emrolunduğun şeyi yapmaktan çevirecek olursa, hemen Allah'a sığın. Çünkü O, (söylenenleri) **hakkıyle işitendir. Kalblerindekini bilendir"** (440), meâlindeki âyetin mânâsı nedir?

Cevap:

Bazı müfessirler diyorlar ki: Âyet-i kerime,

"Sen bağışlama yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir." (441) meâlindeki âyete rûcü eder.

Allah:

"Cahillerden yüz çevir" buyurduktan sonra, "Eğer şeytan seni engellerse, yani; şeytan senin öfkeni hafifletip onlardan yüz çevirmene sevk ederse, Allah'a sığın.

Bazı bilginler ise, "Nezğ" kelimesinin burada fesad anlamına olduğunu söylerler.

Allahü Teâlâ (Yusuf *(aleyhisselam)*'dan hikâyeten) şöyle buyurur:

"...Çünkü beni zindandan çıkardı. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını ifsad ettikten sonra (bozduktan sonra), **sizi çölden** (bana) **getirdi..."**. (442).

Bazı bilginler bu âyetteki *"Nezğ"* kelimesinin mânâsının "kandırmak" olduğunu ileri sürdüler. Buna göre âyetin mânâsı şöyle olur: "Eğer seni tahrik edip aldatırsa". "Nezğ" vesvesenin en az olanıdır. Bunun için, Allahü Teâlâ, Peygamber *(aleyhisselâm)*'a, düşmanına öfkelendiği, veyahut bu hususta şeytanın kendisini kandırmak istediği ve Allah'ın peygamberlere vesvese vermesi için kendisine hiçbir yol bırakmadığı, şeytanın en az vesvesesinden Allah'a sığınmasını emretti. Böylece Allah, Peygamberin her hususuna kâfi olup, Peygamberin sığınması, korunmasının tamam olmasına sebeb olur. Zira şeytan Peygamber *(aleyhisselâm)*'a taarruz etmekten fazla bir şey yapamaz. Peygambere musallat olabilmesi için şeytana hiçbir kuvvet verilmemiştir. Bu âyet-i kerimeye bundan başka mânâ verildiği de rivayet edilir. Şeytanın Peygamber *(aleyhisselâm)*'a melek suretinde görünmesi mümkün değildir.

Şeytanın, Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın herhangi bir işini karıştırması, ne peygamberlik göreviyle görevlenmezden önce ve ne de sonra sahih ve câiz olur. Hiçbir vakit bu husus şeytan için mümkün değildir. Şeytanın Peygamber *(aleyhisselâm)*'a melek suretinde görünemeyeceğine dair delil ise, Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın mucizesidir. Hatta peygamberlerden hiçbiri, gelenin Allah'ın elçisi olan melek *(Cebrail)* olduğuna şüphe etmez. Bunu ya Allah'ın kendisine verdiği ilimle tereddüdsüz bilirdi. Veyahut da Allah'ın sözünün doğru olduğunu ve hükmünün adaletli olduğunu tamamlamak için nezdinde zahir olan delil ile bilirdi. Allah'ın iradesini değiştirecek hiçbir kuvvet yoktur.

(440) A'raf Sûresi, âyet: 200. (441) A'raf Sûresi, âyet: 199 (442) Yusuf Sûresi, âyet: 100.

Soru:

Allahü Teâlâ'nın, "(Ey Resûlüm), **biz senden evvel hiçbir peygamber göndermedik ki, O bir şey temenni ettiği zaman, şeytan onun arzusuna şüpheler karıştırmasın.** (Ancak Allah peygamberleri vahiy suretiyle korur.) **Bunun üzerine Allah, şeytanın bıraktığı şüphe ve fitneyi giderir. Sonra da Allah, âyetlerini tesbit eder, kuvvetleştirir. Allah her şeyi bilir, hikmet sahibidir.**" (443) meâlindeki âyet-i celilenin mânâsı nedir?

Cevap:

Bilginlerin bu âyet-i kerimenin mânâsı hakkında birçok görüşleri vardır. Bu görüşlerden anlaşılması kolay olanı, zor olanı, güç olanı, kuvvetli olanı, zayıf olanı vardır. Ayet-i kerimenin mânâsı hakkında öne sürülenlerin en iyi ve evlâsı müfessirlerin çoğunluğunun sözüdür ki, onlar "Temenni"-nin âyet-i kerimede "Tilavet" mânâsına olduğunu söylerler. Şeytanın onun okumasına şüpheler koyması ise, O'nu yaramaz duygularla, dünya işlerini hatırlamasiyle meşgul etmesidir. Tâ ki ona okuduğunu unutturur veyahut okumasında hataya düşürür. Veya da işitenlerin anlamasına tahriften, kötü tevilden, Allah'ın gidereceği ve kaldıracağı, hatasını açığa vuracağı başka bir şey sokar. Bundan sonraki bölümde bu âyet-i kerimeden tafsilatlı olarak bahsedilecektir. İnşallah doyurucu olur.

İmam Ebu'l-Leys es-Semerkandî, Süleyman (aleyhisselâm)'ın mülküne şeytanın musallat olup, O'na galebe çaldığını söyleyen kimsenin sözünü şiddetle reddedip böyle bir şeyin vukuunun doğru olmadığını söylüyor. Biz bundan sonra inşallah *Süleyman (aleyhisselâm)*'ın kıssasını zikredeceğiz. *Süleyman (aleyhisselâm)*'ın tahtına konan cesedin (tevil ederek) kusurlu olarak doğan çocuğudur; diyen kimsenin sözünü de açıklayacağız.

Ebu Muhammed el-Mekkî, Eyyüp (aleyhisselâm)'ın kıssasındaki hususu beyan eden;

"**Kulumuz Eyyub'u da hatırla. Hani O, Rabbine şöyle nida etmişti:**

"**— Gerçekten şeytan beni zorluk ve eleme uğrattı**" (444)

meâlindeki âyet-i kerimedeki *Eyyub (aleyhisselâm)*'ın sözü hakkında şöyle der: Şeytanın bizzat *Eyyüb (aleyhisselâm)*'a zarar verdiğini ve bedenine hastalık verdiğinden dolayı elem verdiğini âyet-i kerimeyi tevil ederek söylemek, hiçbir kimseye câiz değildir. Çünkü böyle hususlar, ancak Allah'ın, peygamberlerini imtihan edip, derecelerini yükseltmesi için, Allah'ın emir ve yaratması ile olur. *Mekkî*, şeytanın verdiği şey, ailesine verdiği vesveseden ibaret olduğunun rivayet edildiğini söyler.

(443) Hacc Sûresi, âyet: 52.
(444) Sad Sûresi, âyet: 41.

Soru:

Allahü Teâlâ *Yuşa' (aleyhisselâm)* hakkındaki:

"Genç arkadaş (Yuşa') **Musa'ya şöyle dedi: "— Gördün mü? Kayaya sığındığımız vakit, doğrusu ben balığı unutmuştum. Onu hatırlamamı muhakkak şeytan bana unutturdu"** (444).

Yusuf (aleyhisselâm)'ın kıssasında vârid olan:

"Bir de Yusuf, idamdan kurtulacağını bildiği bu iki kişiden birine şöyle dedi: "— (Zulme uğradığımı) **efendinin yanında beni anarak söyle". Fakat şeytan efendisine** (bunu) **anmayı, delikanlıya unutturdu da, Yusuf birçok sene zındanda kaldı"** (445).

Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in (bir vadide bulunduklarında *Bilâl Habeşi*'ye sabah namazına geç kalmamaları hususunda emir verdiği halde) uyuyakalıp namaza kalkamadığı zaman:

"Bu öyle bir vadidir ki, burada şeytan vardır." (446) buyurdu.

Yine *Musa (aleyhisselâm)*'ın, kîptinin göğsüne vurarak yere düşürüp öldürdüğü zaman söylediği şu:

"...Bunun üzerine Musa ona bir yumruk atıp onu öldürdü. Musa dedi ki: "— Bu şeytanın işindendir..." (447) sözünün mânâsı nedir?

Cevap: Bu söz, bunların tümünde, Arapların bir şahsın kötülüğünü veyahut kötü işini vasfettikleri zaman, şeytan ve şeytanın işi gibi hususlarla devamlı olarak vasfettikleri yerde varid olur. Nitekim Allahü Teâlâ buyuruyor:

"Meyveler, (çirkin) **şeytanın başları gibidir"** (448).

Tıpkı Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın namaz kılan kimsenin önünden geçen kimse hakkında:

"Onunla savaşın. Çünkü O şeytandır." (449) buyurduğu gibi.

---

(444) Kehf Sûresi, âyet: 63. (445) Yusuf Sûresi, âyet: 42.

(446) *İmam Buharî*, Sahih. 61. Kitabü'l-Menakıb; 25. Babu Alâmati'n-Nübüvveti fi'l-İslâm'da *İmam b. Husayn (r.a.)*'dan. *İmam Müslim*, Sahih. 5. Kitabü'l-Mesacidi ve Mevazii's-Salâti; 55. Babu Kazai's-Salati'l-Faiteti ve İstihbabi taciyle kazaiha'da 312 (682) No.lu metni *İmran b. Husayn (r.a.)*'dan 309 (680), 310 (...) No.lu metinleri 311 (681) No.lu metni *Ebu Katade*'den tahriç etmişlerdir. *Ebu Davud*, Sünen. Kitabü's-Salât; Babu Men Name an Salatin ve Nesiyeha'da *Ebu Hureyre*'den. *İmam Nesaî*, Sünen. Kitabü'l-Mevakıyt; Keyfe yuk za'l-Faitü mine's-Salâti'de.

(447) Kasas Sûresi, âyet: 1. (448) Saffât Sûresi, âyet: 65.

(449) *İmam Buharî*, Sahih. 8. Kitabü's-Salât; 100. Babun Yeruddü'l-Musallî men merre beyne yedeyhi'de *Ebu Saidi'l-Hudrî (r.a.)*'dan *İmam Müslim*, Sahih. 4. Kitabü's-Salâti 48. Babu Men'i'l-Marri Beyne Yedeyi'l-Musallî'de 258 (505), 259 (...) No.lu metinleri aynı raviden tahriç etmiştir. *Ebu Davud*, Sünen. Kitabü's-Salâti, Babu Ma Yümerü'l-Musalli en yedree ani'l-Memerri beyne yedeyhi'de *Ebu Saidi'l-Hudrî (r.a.)*'dan tahriç etmiştir. *İmam Nesaî*, Sünen, Kitabü'l-Kıble. Et-Teşdid fi'l-Mürûri Beyne yedeyi'l-Musallî ve Beyne Süretihi, yine aynı raviden.

Yuşa' (aleyhisselâm)'ın sözüne gelince, ona cevap vermemiz gerekmez. Çünkü o sözü söylediği zaman, *Musa (aleyhisselâm)* ile beraber kendisine peygamberlik gelmemişti. Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

"Bir vakit Musa, hizmetinde bulunan gencine şöyle demişti: "— İki denizin birleştiği yere (boğaza) **varıncaya kadar** (Hızır *(aleyhisselâm)*'a kavuşmak için) **gideceğim,** (yahut) **senelerce gideceğim"** (450).

Yuşa' (aleyhisselâm)'a peygamberlik, *Musa (aleyhisselâm)*'ın irtihalinden sonra geldiği rivayet edilir. *Musa (aleyhisselâm)* da bu sözü, kendisine peygamberlik gelmeden önce söylemiştir. Bu hususa delâlet edecek âyetler vardır. *Yusuf (aleyhisselâm)*'ın kıssasına gelince, onunda kendisine peygamberlik gelmeden önce vakî olduğu rivayet edilir.

Müfessirlerin, **"Fakat şeytan, efendisine anmayı delikanlıya unutturdu."** meâlindeki âyet hakkında iki görüşleri vardır:

1— Şeytanın efendisine anmayı unutturduğu kimse, zındandaki iki arkadaşından biridir. "Rab" kelimesinden kasdedilen ise Melik'tir. Yani, şeytan gence *Yusuf (aleyhisselâm*'ın durumunu Melik'e söylemeyi unutturdu.

2— Şeytanın bu gibi işinde, *Yusuf (aleyhisselâm)* ile *Yuşa' (aleyhisselâm)*'a vesvese ile musallat olduğu anlamı yoktur. O şeytanın işi, onları başka işlerle meşgul etmesi ve kendi işlerinden şeytanın unutturmasıyla unuttuklarını hatırlamaktır.

Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın:

"Gerçekten bu öyle bir vadidir ki, onda şeytan vardır."

Bu sözde şeytanın Peygamber *(aleyhisselâm)*'a vesvese verip musallat olduğunu ifade edecek hiçbir mânâ yoktur. Fakat, eğer hadîsin zâhiri bunu gerektiriyorsa, Peygamber *(aleyhisselâm)*, şeytanın bu işini:

"Gerçekten şeytan *Bilâl (radıyallahu anh)*'**e gelip, onu çocuğu susturduğu gibi susturmaya devam etti, ta ki** *Bilâl* **uyudu"**, sözü ile açıklanmıştır.

O vadide şeytanın musallat olduğu kimse, insanları sabah namazına uyandırmakla görevli olan *Bilâl (radıyallahu anh)*'dır. Bu mânâ eğer;

"Bu öyle bir vadidir ki, bunda şeytan vardır" (451).

Uykuya dalıp namaza kalkamamaya sebep olduğunu kabul edersek doğru olur. Eğer aynı sözü vadiden göçüp gitmeye sebep ve namazın terkedilmesine illet olarak kabul edersek, o zaman bu *Zeyd b. Eslem (radıyallahu anh)*'ın rivayet ettiği hadîsin anlamına bir delil olur. Bu hususta ona itiraz edilmez. Çünkü durum açıklanmış ve müşküller hallolmuştur.

(450) Kehf Sûresi, âyet: 60.

(451) *İmam Beyhakî*'nin *Malik an Zeyd b. Eslem* tariki ile tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*, Menahil. Shf. 75'de kaydetmiştir.

BÖLÜM

PEYGAMBER (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN SÖZLERİNE GELİNCE; DOĞRU OLAN MUCİZE İLE, PEK AÇIK OLAN DELİLLER, O'NUN SÖZÜNDE SADIK OLDUĞUNA DELÂLET EDİYOR

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in tebliğ buyurduğu hususlarda, kasdi veya hata olarak, veya herhangi bir sebepten dolayı söylediğinin mahiyetine muhalif haber vermesinden masum olduğuna dair icma-ı ümmet vâki olmuştur. Tebliğ ettiği hususlarda vermiş olduğu sözden cayması ise (aklen ve naklen) mümkün değildir. Çünkü Allahü Teâlâ'nın **"Kulum dediğinde sadıktır"** sözü yerine kaim olan ve bütün bilginlerin ve mezheblerin kabul ettiği mucize delili buna delâlet eder. Ama vermiş olduğu sözden hata olarak vazgeçmesi, adı geçen mucize deliliyle *Ebu Hamid el-Isfiranî* ve onun sözünü benimseyenler nezdinde, bu hususta nas varid olup icma-ı ümmet olduğu ve peygamberin masum olması bakımından yine mümkün değildir. *Kadı Ebu Bekr el-Bakillanî*'nin ve onun görüşünü benimseyenlerin dedikleri gibi sırf mucizenin böyle iktiza etmesinden değildir. Çünkü bunlar arasında mucize delilinin iktiza ettiği husus hakkında ihtilâf vuku bulmuştur. Bu hususta sözü uzatmayalım ki, kitabın esas gayesinden dışarı çıkmış oluruz. Biz Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in amden olsun, kasden olsun, öfkeli iken, öfkesiz iken, Rabbisinin kendisine vahyettiği ve kendisine bildirilen hususun bildirilmesinde, şeriatı tebliğ etmede ki, söylediği sözden vazgeçmesinin câiz olmadığına dair vaki olan icma-ı ümmete itimad ederiz. Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın hasta iken, hasta değilken söylediği sözler de böyledir.

Abdullah b. Amr b. As (radıyallahu anhüma)'nın hadîsinde şöyle vârid olmuştur: *Abdullah (radıyallahu anh)* diyor ki:

— Ya Resûlallah! Senden her işittiğimi yazayım mı? dedim.

Peygamber *(aleyhisselâm):*

— **Evet, benden her işittiğini yaz,** buyurdu.

— **Öfkeli iken, öfkesiz iken** (her iki halinde de yazayım mı?)

— **Evet** (yaz). **Çünkü ben konuştuğumda hak olandan başka bir şey söylemem** (452).

Mucize delili hakkında açıklama yaparken işaret ettiğimiz hususlara işaret ederek deriz ki: Mucize Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın peygamberlik davasında sâdık olduğunu ve O'nun haktan başka bir şey söylemediğine ve Allah'tan ancak doğruyu tebliğ ettiğine delil olarak bulunduğuna göre, mucize, Allahü Teâlâ'nın, Peygamber *(aleyhisselâm)*'a:

---

(452) *İmam Ahmed b. Hanbel (r.h.)* Müsned'inde Hâkim Eser'inde tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil. 75'de kaydetmiştir.

"Benden zikrettiğin hususta sadıksın." sözünün yerine kaim.

Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın da;

"Ben Allah'ın size gönderdiği peygamberim. Beni Allah, size şeriatını tebliğ etmem ve size indirilen âyetleri açıklamam için gönderdi."

Allahü Teâlâ'nın Peygamber *(aleyhisselâm)* hakkında;

— **O hevadan** (kendi nefsinden) **söylemiyor. Kur'ân sade bir vahiydir, ancak vahiy olunur"** (453), (453a).

"Ey insanlar! Gerçekten size, İslâm dini ile peygamber geldi. Hakkınızda hayır olmak için hemen ona iman edin" (454),

"...Peygamber size (ganimetten) **ne verdi ise, onu alın;** (ve emirlerini tutun). **Size neyi yasak etti ise, onu da almayın."** (455) buyurdu.

Peygamber *(aleyhisselâm)*'dan, kendisine bildirilen haberin hilâfına söz söylemesi, ne suretle olursa olsun asla câiz değildir.

Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın bu hususta hata etmesine, sehven bir şey söylemesine cevaz verirsek, Peygamberin dışında olanları bizim için ayırt edilmez. Hak ile bâtıl birbirine karışır. Mucize ise Peygamber *(aleyhisselâm)*'ı tümü ile hiçbir noktada hususiyet ifade etmeksizin tasdik eder. Delil bakımından olsun, icma-ı ümmet bakımından olsun, bunların tümünde Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i tasdik etmek vacibtir. Tıpkı *Ebu İshak*'ın dediği gibi.

---

(453) Necm Sûresi, âyet: 3, 4.

(453a) *Abdullah b. Amr (r.a.)* Peygamberimize sorduğu sualden aldığı cevabın sonunda, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Necm Sûresi okuduğuna dair olan rivayetin sıhhatine kail olmayan Malikî Mezhebi fukahasından *Ebu Bekr İbni'l-Arabî*'ye tâbi olan Şifa müellifi *Kaadı İyaz* kitabında ona işaret etmemiştir. Şifa-i Şerif'in hadîslerini tahriç eden ve "Menahilü's-Safâ fi Tahrici Ehâdisi'ş-Şifa" adlı bir kitab yazan *İmam Hâfız Celâlüddin Abdurrahman Süyûtî (r.h.)* eserinin 75'inci sahifesinde "...ve Kaale *İbn Hacer Leyse* kema kaaleha verede zalike minturıkin tektazi enne lil-Hadîs; fe ahrecehu *İbn Cerir ve İbn Hatem ve İbnü'l-Münzir* minturukin an *Said İbn Cübeyr* mürselen ve Vasalehu'l-Bezzaru ve *İbn Merdeveyh* min tarîkin ahâr anhü an *İbn Abbas (r.a.)* fiyma ehsebu ve isnaduhu ceyyid. Ehracehu'n-Nahhas; bi senedin Fiyhi'l-Vâkidî an *İbn Abbas (r.anhüma) İbn Merdeveyh* in tarıki'l-Kelbî an *Ebi Salih* anhu *İbn Cerir;* min tariki'l-Afvî anhu. Ve an *Muhammed b. Kâbi'l-Kurazî ve Muhammed b. Kays ve Ebu Bekr b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Nisâm ve Ebi'l-Âliye* Kullû ha mürseletün.

İbn Ebi Hâtem ani's-Süddî ve *Musa b. Ukbe* fi'l-Megazî; ani'z-Zührî ve Hazihi't-Turuku'l-Kesreti tedellü alâ enne lil-Kıssati aslen ve kad İstevabtü fi't-Tefsiriyi'l-Müsned diyerek bir itirazda bulunmuştur.

(454) Nisa Sûresi, âyet: 170.

(455) Haşr Sûresi, âyet: 7.

BÖLÜM

DİN ALEYHİNDE KONUŞAN BAZI MÜLHİDLERDEN VARİT OLAN SORULAR

Sorulardan biri:

Rivayet ediliyor ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem), En-Necm* sûresini okuyup:

"**Bize haber verin,** (putlardan tapındığınız) **Lât ve Uzza'yı...Diğer üçüncü olan Menat'ı...** (bunların ne kudreti vardır...)" (456-457), meâlindeki âyet-i kerimeyi okuduğunda;

"**Onlar havada uçan turna kuşlarıdır. Onların şefaati muhakkak umud edilir**". Umud edilir yerine "**Şefaatleri kabul olunur**" diye varid olmuştur.

Bir rivayette ise;

"**Onların şefaati umulur. Onlar yüce turna kuşlariyle beraberdir.**"

Diğer bir rivayette ise;

"**Onlar yüce turna kuşlarıdır. Onların şefaatleri ümit edilir**" diye nakledilmiştir.

Böyle buyuran Peygamber *(aleyhisselâm)* sûreyi, okumasını bitirdiğinde secde etti. Onunla birlikte, Müslümanlar ve ilâhlarını medhettiğini işittiklerinden kâfirler de secde ettiler.

İkinci soruları:

Rivayet edilir ki; bunları Peygamber *(aleyhisselâm)*'a söylettiren şeytandır. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisi ile kavmini birbirine yaklaştıracak bir şeyin nâzil olmasını temenni etmiştir. Bir rivayette ise, kendisi ile kavminin arasını açacak olan, bir şeyin nâzil olmamasını temenni etti diye varid olmuştur. Rivayet eden de bu kıssayı zikretmiştir. *Cebrail (aleyhisselâm)*'ın mahzun ve müteessir olması ve bunun üzerine Allahü Teâlâ'nın;

"(Ey Resûlüm!) **biz senden evvel hiçbir Resûl ve hiçbir Nebi göndermedik ki, o bir şey temenni ettiği zaman, şeytan onun arzusuna şüpheler karıştırmasın**" (458).

---

(456) *İbn Cerir* Tefsir'inde, *İbnü'l-Münzir ve Ebu Hatem Said b. Cübeyr*'den rivayeti tahriç etmişlerdir. Rivayet mürseldir. *İmam Süyûtî*, Menahil Shf. 76'da "İnnehu Karee bi'n-Necmi ve Hüve bi Mekkete" şeklinde bir rivayeti kaydetmiştir. Bak.*Buharî*, Sahih. Kitabü Tefsiri'l-Kur'ân Sûretü'n-Necm" de Bab: secde âyeti."

(457) Necm Sûresi, âyet: 19, 20.

(458) Hacc Sûresi, âyet: 52.

Bu âyeti Cenab-ı Hak, Peygamber *(aleyhisselâm)*'ı teselli etmek için gönderdiği ve Allahü Teâlâ'nın;

"Az kalsın seni bile, sana vahyettiğimizden başkasını bize iftira edesin diye, fitneye düşüreceklerdi ve o takdirde seni dost edineceklerdir" (459), âyet-i celilesi de (sorulan soruların meyanında zikredildi).

Cevap:

Bu (En-Necm sûresi hakkında varid olan) hadîs-i şerifin getirdiği müşkûlâtı hal etmek için iki yönden bahsedeceğiz:

Birincisi: Hadîs-i şerifin naklini zayıflatmak, (hadîs olmadığını ilm-i hadîsin usûlü ile göstermek istiyoruz.)

İkincisi: Hadîs olduğunu kabullendiğim zaman söylenecek söz:

Birincisine gelince; cevap vermekte, şu söz kâfidir ki, bu hadîs-i şerif, sahih olan kitabların sahiblerinin hiçbiri tarafından tahric edilmemiştir. Kendisine itimad edilen hiçbir râvi de, bu hadîs-i şerifi muttasıl ve salim bir senedle rivayet etmemiştir. Ancak bu ve bunun gibisini, zayıf sözlerle itimad eden müfessirlerle, doğru olup olmadığını tahkik etmeden her işittiğini nakleden tarihçiler benimserler. *Kadı Bekr b. el-Alâ* şu sözünde gerçeği ne kadar açık dile getirmiştir:

İnsanlar bazı heva ve heveslerine düşkün olan ve kendi isteklerine göre tefsir edenlerden bir kısmının ortaya attıkları görüşlerle imtihan olundular. Bu (En-Necm sûresi) hakkında varid olan hadîs ile, râvinin birbirlerine uymamasına rağmen dinsizler çok ilgilendiler. Bu hadîs hakkında söyledikleri şöyle sıralanabilir:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu sûreyi namazda okudu,

Bu sûre nazil olduğu zaman Onu, kavminin toplantı yerinde okudu;

Peygamber *(aleyhisselâm)* bunu okurken kendisi uyukluyordu.

Peygamber *(aleyhisselâm)* bu sözleri hatırladı da onları sehven söyleyebildi.

Peygamber *(aleyhisselâm) Cebrail*'e sûreyi tekrar okuduğunda, *Cebrail;* **"Ben sana böyle okutmadım"** dedi.

Şeytan onlara, Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın sûreyi okuduğunu bildirdi. Peygamber *(aleyhisselâm)* şeytanın iğva ettiği yere geldiği zaman:

"Allah'a yemin ederim ki, böyle nâzil olmamıştır" buyurdu.

Daha bunlardan başka, kendileri hakkında ihtilaf vukubulan râvilerin sözleri gibi müfessirlerden bu kıssayı nakledenlerden hiçbiri, muttasıl bir senedle rivayet etmemişlerdir. Hadîsi merfu olarak da nakletmemiştir. Hadîsin nakledildiği yolun çoğu zayıftır. İnkâr edilmeye şayandır. Bu hadîsin rivayetinde merfu olan (pek azdır). Ancak merfu olarak vârid olan rivayet, *Şu'be*'nin, *Ebu Bişr, Said b. Cübeyr ve İbn Abbas (radıyallahu anhüma)*'dan olan rivayetidir. — Râvi hadîs hakkında zannedersem diyerek, hadîsin kendisinde şüphe etmiştir—. Peygamber *(aleyhisselâm) Mekke*'de idi, dedi ve kıssayı zikretti.

(459) İsra Sûresi, âyet: 73.

Ebu Bekr el-Bezzar diyor ki: "Bu hadîsin, *İbn Abbas (radıyallahu anh)*'dan olan rivayetin dışında Peygamber *(aleyhisselâm)*'dan, itimad edilecek bir senedle rivayet edildiğini bilmiyoruz. Hadîsi *Şu'be (rahimehullah)*'ye isnad ederek ancak *(Ümeyye b. Halid)* rivayet etmiştir. Ondan başkası, *Said b. Cübeyr (rahimehullah)*'dan mürsel olarak rivayet etmiştir. Onun senedinin ittisali ise, *Kelbî, Ebu Salih ve İbn Abbas (radıyallahu anhüma)*'dan biliniyor. Sonra *Ebu Bekr el-Bezzar* bu isnadın dışında zikredilmesi câiz olan bir rivayet yolu bulunmuyor diye durumu açıklamıştır. *Ebu Bekr el-Bezzar* ve başkalarının uyardıkları gibi *Şu'be*'nin rivayetinde de zayıflık vardır. Çünkü hadîs hakkında kendisi de şüpheye düşmüştür. Nitekim biz zikrettik ki, onun rivayetindeki senedinde kendisinin şüphe etmesiyle beraber güvenilir kimse yoktur.

Onunla birlikte hadîsin sıhhatine delâlet edecek bir gerçek de bulunmuyor.

Kelbî'nin hadîsine gelince: Ondan hadîs rivayet etmek zaten câiz değildir. *Ebu Bekr el-Bezzar*'ın işaret ettiği gibi, çok zayıf ve yalancı olduğu için rivayet ettiği hadîsin zikredilmesi dahi câiz değildir. *Buharî* ve *Müslim*'de *İbn Abbas (radıyallahu anhüma)*'dan En-Necm sûresi hakkında rivayet edilen hadîs şöyledir:

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, **Mekke'de iken, En-Necm sûresini okudu. Peygamber** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **secde ettiler. Kendisiyle birlikte,** (orada bulunan) **Müslümanlar, müşrikler, ins ve cin secde ettiler"** (470).

Bu (zikrettiklerimiz) hadîsin rivayet bakımından zayıf olduğunu isbat etmek içindir.

Hadîsin, mânâsı bakımından zayıf olmasına gelince: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bu gibi kötü durumlardan münezzeh olduğuna ve kendisinden her türlü kötülüğü yapmaktan korunduğuna dair kuvvetli deliller vardır. Bu hususta icma-ı ümmet de vaki olmuştur. (Bu husus Peygamber *(aleyhisselâm)*'a peygamberlik gelmeden önce idi. Nasıl olur da kendisine peygamberlik geldikten sonra vaki olur?).

Bu, (Peygamberin peygamberliği zamanında masum olması) ya Allah'tan başka ilâhları medhetmesi için bir âyetin nâzil olmasını temenni etmesindendir ki, bu küfürdür. (Nasıl olur da peygambere isnad edilir). Yahut, şeytanın kendisine musallat olup kendisine Kur'ân'ı karıştırması, hattâ Kur'ân'da olmayan bir şeyi Kur'ân'a koyup, Onun Kur'ân'dan olmadığı halde Kur'ân'dandır diye itikad etmesi ve *Cebrail (aleyhisse-*

(470) Tahrici 456'da geçti, oraya bakıla.

lâm) gelip kendisini uyarması ile olur ki, bunların hepsinin Peygamber *(aleyhisselâm)*'a vâki olması asla mümkün değildir. Yahut da, bunu Peygamber *(aleyhisselâm)* kendisi bizzat ve kasdî olarak söyler ki, bu da küfürdür. (Peygambere isnad etmek asla câiz değildir). Yahut sehven söyler ki, Peygamber *(aleyhisselâm)* bütün bunlardan masumdur. Biz kesin olarak ifade ederek, bütün kesin delilleri ve icma-ı ümmeti serdederek isbat ettik ki, Peygamber *(aleyhisselâm)*, sehven olsun, âmden olsun, kalbine veya diline küfrü mucib bir şey gelmesinden meleğin kendisine getirdiği vahiyde şeytanın kendisine vereceği vesvese ile bocalamasından, veyahut şeytanın bir yol bulup kendisine musallat olmasından, veyahut âmden olsun, kasden olsun, kendisine nâzil olmayan herhangi bir şeyin Allah'dan nâzil olduğunu söylemesiyle Allah'a iftira etmesinden masumdur.

Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

"Eğer o peygamber, bazı sözler uydurup bize isnad etmeye kalkışsaydı, elbette biz onu kuvvetle yakalar ve ondan intikam alırdık" (471).

Yine Allah (c.c.) buyuruyor:

"O takdirde, dünya ve âhiret azabını iki kat olarak sana muhakkak tattıracaktık... Sonra bize karşı kendin için hiçbir yardımcı bulamayacaktın" (472).

Bu hadisenin vaki olması ihtimalinin zayıf olmasının ikinci yolu şudur:

Âdet bakımından olsun, akıl bakımından olsun böyle bir kıssanın vukubulması imkânsızdır. (Aklî delille imkânsızdır, çünkü peygamber başka ilâhları medhetmekten korunmuştur. Âdet bakımından da imkânsızdır. Çünkü Allah'a ortak koşmak işi aynı zamanda hem zem ve hem de medhedilmez). Zira bu rivayet edilen sözler eğer rivayet edildiği gibi doğru olmuş olsaydı, ifadeleri birbirine uymadığı, zem ile medhin birbirine karışmış olduğu ve ibarelerinin birbirine muhalif olduğu için anlaşılması uzak olurdu. Peygamber *(âleyhisselâm)*'a ve Müslümanlardan ve müşriklerden Peygamber *(aleyhisselâm)*'la birlikte bulunanlara bu husus gizli kalmazdı. Bu husus Müslüman ferdlerinden azıcık düşünene gizli olmayan bir husustur. Nasıl olur da din konularında geniş ufuklara sahip olan, konuşma ve açıklama sanatında ileri noktalarda bulunan kimselere gizli kalabilir.

Kıssanın zayıf görülmesi hususundaki üçüncü yön:

Şu bir gerçek olarak biliniyor ki, münafıkların, muannid müşriklerin âdetindendir, İslâm'a davet edildiklerinde ilk anlarda daveti kabullenmeden kaçarlar, az bir fitne ile karşılaştıkları zaman peygamberin aleyhine kıyam edip düşmana karışırlar. Müslümanları ayıplarlar. Zaman zaman hatta saat be saat Müslümanlara karşı olan düşmanlıklarını izhar

---

(471) Hakka Sûresi, âyet: 44, 45, (472) İsra Sûresi, âyet: 75.

ederler. Müslümanlığı kabul edenlerden kalblerinde hastalık bulunanlar en küçük şüphe neticesi dinden çıkıyorlardı. Bu konu hakkında hiçbir kimse, aslı zayıf olan bu kıssadan başka hiçbir şey rivayet etmemiştir. Eğer zikredilenlerden herhangi biri gerçekten olmuş olsaydı, Kureyş kâfirleri, bununla Müslümanlara galebe çalarlardı. Yahudiler de bu hususları Müslümanların aleyhine delil olarak kullanırlardı. Nitekim Kureyş kâfirleri kibirliliklerinden dolayı Miraç hadisesini inkâr ettiler. Hattâ bu hadise sebebiyle bazı zayıf imanlı olan Müslümanlar irtidad etti. *(Hudeybiye)* hadisesi hakkında rivayet edilenler de böyledir. Eğer bu hadise doğru olmuş olsaydı, bu belâdan büyük fitne olmazdı. Muannid kâfirlerin mü'minleri aldatarak fitneyi harekete geçirmek için eğer mümkün olsaydı, bu hadiseden daha elverişli bir şey bulamazlardı.

Herhangi muannid bir kâfirden bu hususta bir kelime dahi rivayet edilmemiştir. Bir Müslümanın ağzından bu kıssa hakkında bir kelime bile çıkmamıştır. Öyle ise bütün bunlar bu rivayetlerin bâtıl olduğuna ve aslı astarı olmadığına delâlet eder. İnsan ve cinlerden olan bazı şeytanların gaflet içinde bulunan bazı hadîsçilerin dimağına bu hadîsi soktuklarında hiç şüphe yoktur. (Bu hadîsi) imanları zayıf olan Müslümanlara şüphe vermek için (sokmuşlardır).

Bu hadisenin zayıf olduğunu isbat edecek dördüncü vecih de şudur: (En-Necm) sûresi hadisesi hakkında şu iki âyetin nâzil olduğunu râviler zikrederler:

"Az kalsın seni bile, sana vahyettiğimizden başkasını bize iftira edesin diye, fitneye düşüreceklerdi. Ve o takdirde seni dost edineceklerdi. Eğer biz sana sebat vermemiş olsaydık, sen onlara az bir şey meyle varacaktın" (473).

Bu iki âyet onların rivayet ettikleri haberi red eder. Çünkü Allahü Teâlâ, Peygamberin, Allah'a iftira etmesi hakkındaki hadise için:

"Az kalsın seni bir fitneye düşüreceklerdi." buyuruyor.

Ve eğer Allah peygambere sebat vermemiş olsaydı, az kalsın onlara meyledecekti. Bu iki âyetin kapsadığı mânâ ve mefhumu şudur ki, Allah, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i iftira etmekten korudu ve ona sebat ihsan etti de onlara az bile meyletmedi. Nasıl olur da onlara çok meyletsin. Halbuki, onlar uydurma haberlerinde rivayet ediyorlar ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onları ziyadesiyle medhetmiştir ve ilâhlarını medhetmekle de Allah'a fazlasiyle iftira etmiştir. (Böyle haber veriyorlar. Allah ise Peygamberin onlara azıcık bile meyletmediğini beyan buyuruyor). Yine onlar, Peygamberin de şöyle buyurduğunu rivayet ediyorlar:

---

(473) İsra Sûresi, âyet: 73, 74.

— Ben Allah'a iftira ettim. Allah'ın söylemediğini söyledim.

Bu ise âyet-i kerimenin mefhumunun zıddı bir ifadedir. Bu hadise sahih olsa bile bu söz onu zayıflatır. Bunun aslı olmayınca, nasıl olur da zayıflamaz. Bu Allahü Teâlâ'nın diğer bir âyet-i celilesine karşı müşrik ve münafıkların takındıkları diğer bir tavır gibidir ki, Allah *(celle celâlühu)* onların bu tavırlarına karşı şöyle buyurmuştur:

"(Ey Resûlüm!) **eğer Allah'ın lütfu ve rahmeti üzerinde olmasaydı, onlardan bir topluluk seni hakdan şaşırtmaya muhakkak kasdetmiş idi. Onlar kendilerinden başkasını saptıramazlar ve sana hiçbir şeyde zarar da veremezler. Nasıl zarar verebilirler ki, Allah sana Kur'ân'ı ve hükümlerini indirdi, evvelce bilemediklerini sana öğretti. Allah'ın senin üzerindeki lütfu ve ihsanı çok büyüktür** (474).

İbn Abbas (radıyallahu anhüma)'dan rivayet edilmiştir. Diyor ki: "Kur'ân-ı Kerim'de ne kadar "kâde-azkalsın" kelimesi varsa hepsinin mânâsı "Olmaz"dır" (475).

Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

"**...Şimşeğinin parıltısı nerde ise gözleri alıverecek**" (476).

Yine Allah şöyle buyurmuştur:

"**Çünkü kıyamet muhakkak gelecektir. Onun vaktini kullardan gizliyorum ki, herkes yaptığı iş karşılığında cezalansın**" (477).

Kadı Kuşeyrî diyor ki: "— Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Kureyş kâfirlerinin ve Sekıf kabilesinin ilâhlarına yüzünü çevirerek yanlarından geçti. Bunun üzerine Kureyş ve Sekıf kâfirleri, Peygamberin tanrılarına (putlarına) dönerek (yani onlara bakarak) geçmesini istediler ve buna mukabil de iman edeceklerini va'd ettiler. Böyle olduğu halde Peygamber, taleplerini yerine getirmedi. Getirmezdi de. *İbn el-Enbarî* diyor ki:

— Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kâfirlere ne yaklaşmıştır ne de meyletmiştir. Âyetin anlamı hakkında daha başka zayıf ve kötü tefsirler zikredildi. Bizim Allah'ın peygamberini koruduğu hakkındaki, âyetlerden zikrettiğimiz tefsirler, bu mevzudaki kötü tefsirleri reddeder. Ayet-i kerimede, Allahü Teâlâ'nın Peygamberini kâfirlerin hilesinden koruduğu ve bazı belâları fırsat bilerek peygambere fitne vermeyi kasdettiklerini ve bundan koruyup ona sebat ihsan verdiği anlamından başka bir mânâ kalmamıştır. Bizim bütün bu zikrettiklerimizden muradımız, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bu gibi şeylerden beri olduğunu ve onun masum olduğunu ifade etmektir. Âyet-i kerimenin mefhumu da budur.

---

(474) Nisa Sûresi, âyet; 113.

(475) *İbn Ebi Hatem*'in rivayeti *İbn Abbas (r.a)*'dan tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, 76'da kaydetmiştir.

(476) Nûr Sûresi, âyet; 43.

(477) Tâhâ Sûresi, âyet; 15.

Bu hadîs-i şerifin müşkülü hakkındaki ikinci mehazimiz şöyledir:

Bu sözlerimiz hadîs-i şerifin sahih olmasına binaendir "ki, Allah sahih olmasından bizi korusun". Fakat her hal-ü kârda Müslümanların imamları buna (yani peygamberimizin kâfirlerin putlarını medhettiğine dair olan sözlere), cevaplar vermişlerdir. O cevaplardan bir kısmı zayıftır, diğer kısmı kuvvetli ve şüpheyi kaldırandır. Bunlardan bir kısmı ise, *Katade ve Mukatil*'in rivayet ettikleridir ki, (onlar şöyle rivayet etmişlerdir):

"**O şeytandandır**" buyurdu.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e bu sûreyi okurken uyuklama gelmiştir. Uykusunun verdiği durumdan dolayı bu sözleri söyleyebilmiştir. Bu doğru bir söz değildir. Çünkü böylesinin peygamberden hiçbir halde sudur etmesi câiz değildir ve Allah böyle bir şeyi peygamberin dilinde halketmez. Şeytan da uyku halinde olsun, uyanık iken olsun peygambere hükmedemez. Çünkü bu babda peygamber kasdî olsun, hataen olsun bütün yanlış hareketten korunmuştur.

Kelbî'nin "Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisinden bahsetti ve diline onu ilka edenin şeytan olduğunu beyan buyurdu" sözü ve *İbn Şihab*'ın *Ebu Bekr b. Abdurrahman*'dan rivayet ettiği ve "Peygamber onu sehven okudu ve bu durum kendisine haber verilince";

"**O şeytandır.**" sözü.

Ve bunun gibi olanların hepsinin peygamber tarafından söylendiği sahih değildir. Peygamber ne sehven ve ne de kasden böyle bir şey söylememiştir. Şeytan, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in lisanına bunu söyletemez.

Rivayet edilir ki, olur ki Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, *İbrahim (aleyhisselâm)*'ın "**Bu mu benim Rabbim?**" (478) âyet-i kerimenin te'villerinden birine göre dediği ve;

"**İbrahim dedi ki: Belki onların şu büyüğü bunu yapmıştır**" (479). ayeti gibi.

Azıcık durduktan sonra iki sözün arasını ayırmayı beyan için söylediği gibi, peygamber de "*Siz bunlara mı tapıyor sunuz?*" diye onları tevbih için söylemiştir. Sonra sûreyi okumaya dönmüştür. Bu (te'vil) okunanın Kur'ân'dan olmadığına delâlet eden karine ile beraber iki sözün arasını ayırmak için olduğunu beyan etmek mümkündür. Bu tevil *Kadı Ebu Bekr*'in zikrettiğinden biridir. Bunun namazda olduğu hakkındaki rivayetle buna itiraz edilmez. Çünkü namazda konuşmak nehy edilmezden önce yasak değildi. *Kadı Ebu Bekr* ve (müctehidlerden) başkalarının en iyi ve tercih olunan tevilleri, hadisenin peygamberden vukuu kabul edildiği takdirde şöyledir:

Gerçekten Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Rabbisinin kendi-

(478) En'âm Sûresi, âyet: 76.
(479) Enbiya Sûresi, âyet: 63.

sine emrettiği gibi Kur'ân-ı Kerim'i yavaş yavaş, âyetleri okurken birbirinden ayıra ayıra okuyordu. Nitekim doğru olanlar kendisinden böyle rivayet etmişlerdir. Şeytanın bu duraklamaları gözetlemesi ve o duraklamalarda Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sesine benzer ses ile uydurduğu o kelimeleri âyetler arasına sokması mümkündür. Şeytan öyle bir sesle bunu söylerdi ki, kâfirlerden yakınında bulunanlar onu işitirler ve Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sözünden olduğunu zannederlerdi ve böylece yayarlardı. Müslümanlar sûreyi şeytanın bu kelimeleri sokmasından önce Allah'ın inzal buyurduğu gibi ezberlediklerinden ve peygamberin halinden putları zem ettiği ve ayıpladığı yakınen bilindiğinden Müslümanlar şeytanın uydurduğu o kelimeleri işitmediler. Şeytan onları ancak müşriklerin kulaklarına ve kalblerine ilka etti. Peygamberin mahzun ve müteessir olduğu hususundaki rivayet de bu yayılma, şüphe ve fitneden dolayı olmuş olur. Bu hadiseden müteessir olan Peygamber, teselli olsun diye, Allahü Teâlâ şöyle buyurdu:

"(Ey Resûlüm!) **biz senden evvel hiçbir Resûl ve hiçbir peygamber göndermedik ki, o bir şey temenni ettiği zaman, şeytan onun arzusuna şüpheler karıştırmasın.** (Ancak Allah peygamberleri vahy suretiyle korur). **Bunun üzerine Allah, şeytanın bıraktığı şüphe ve fitneyi giderir. Sonra da Allah, âyetlerini tesbit eder, kuvvetleştirir. Allah her şeyi bilir ve hikmet sahibidir."** (480).

Âyet-i kerimedeki temenni etti demek, okudu demektir. Nitekim Allahü Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Yahudiler içinde okuma ve **yazma bilmeyenler vardır ki, Tevrât'ı anlamazlar, cahildirler. Ancak birtakım kuruntu yığını uydurmalar düzer, sadece şüphe ve zanda bulunurlar"** (481).

Âyet-i kerimedeki **"En aniyye"** kelimesini **"Tilaveten"** yani okuma, mânâsı verilmiştir.

Allahü Teâlâ'nın:

"Bunun üzerine Allah, şeytanın bıraktığını nesh eder." sözünün mânâsı;

Şeytanın bıraktığı şüpheyi giderir, yok eder ve âyetlerini tesbit eder, kuvvetleştirirdi.

Bazı bilginler de şöyle diyorlar âyet-i kerimenin mânâsı hakkında:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Kur'ân okuduğu zaman, kendisine vaki olan sehivdir. Bunu Peygamber anlar ve bundan döner. Bu, *Kelbî*'nin sözü gibidir. *Kelbî* âyetin mânâsı hakkında şöyle diyor: Peygamber âyeti okurken sehven onu söyledi. Ve **"Arzu ettiği zaman"** demek, "Kendisine sehven konuştuğu zaman" demektir.

Ebu Bekr b. Abdurrahman'dan da aynısı rivayet edilmiştir.

---

(480) Hac Sûresi, âyet: 52.
(481) Bakara Sûresi, âyet: 78.

Okumada, mânâ bozulmadığı ve lâfızlar değişmediği zaman Kur'ân'dan olmayanı Kur'ân'a ilâve etme olmadığından câizdir. Lâkin, Kur'ân'dan bir âyeti veya kelimeyi düşürecek şekilde bir sehiv asla vaki olmaz. Böyle sehiv için hemen uyarma yapılır ve anında hatırlatılır (Allah tarafından). İleride biz peygamber hakkında câiz olan sehiv ile, olmayan sehvi tevilinde zahir olanı zikredeceğiz.

Mücahid de bu;

"**Yüksekte uçan turna kuşlarını**" rivayet etmiştir.

Eğer bu kıssayı kabul edersek şöyle deriz: Bunun Kur'ân'dan olması uzak olmaz. Öyle ise;

"**Yüksekte uçan turnalar, onların şefaatleri ümit edilir..**"

Bu, rivayete göre meleklerdir. *Kelbî* de böyle dedi ve:

"**Turnalar**"ı melekler diye tefsir etti.

Böyle tefsir etmesinin sebebi, şudur: Kâfirler putların ve meleklerin Allah'ın kızları olduğunu itikad ediyorlardı. Nitekim Allah onların durumunu böyle beyan buyurdu ve onların inançlarını şu âyet-i kerime ile reddetti:

"(Evlâd olarak sevdiğiniz) **erkek sizin de** (hoşlanmadığınız) **dişi onun mu?**" (482).

Allahü Teâlâ kâfirlerin sözünü bu âyet-i kerime ile reddetti.

Meleklerden şefaat ummak doğrudur. Vakta ki müşrikler âyette zikredileni *"bundan murad ilâhlarındır diye"* tevil ettiler. Onlara bunu kabul ettirdi ve kalblerine onu güzel gösterdi, onların kalbine yerleştirdi. Allah, şeytanın yerleştirdiği hususu neshetti ve âyetlerini muhkem kıldı. O iki lâfız ki, şeytan bir yolunu bulup kâfirlere kabul ettirdiği iki lâfzın okunmasını Allah Kur'ân'dan kaldırdı. Nitekim Kur'ân'dan birçok âyetler nesholunup okunmaları Kur'ân'dan kaldırılmıştır.

Allahü Teâlâ'nın, o âyetleri inzal etmesinde hikmet olduğu gibi, onların hükmünü neshetmesinde de bir hikmet vardır. Çünkü bununla Allah dilediğini sapıtır, dilediğini de doğru yola, hidayete kavuşturur.

Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

"**Cenab-ı Allah o misalle, birçoğunu şaşırtıp sapıtır ve yine onunla birçoğunu doğru yola, hidayete eriştirir ve onunla ancak fasıkları şaşırtır**" (483).

"**Allah'ın şeytana imkân verip de sonra** (fitnesini gidermesi), **şeytanın ilka eylediğini, kalblerinde bir maraz** (nifak) **olanlarla kalbleri katı bulunanlara bir mihnet ve azab vesilesi yapmak içindir. Gerçekten o münafıklarla müşrikler, hakdan çok daha uzak bir ayrılık içindedirler.**"

---

(482) Necm Sûresi, âyet: 21
(483) Bakara Sûresi, âyet: 26.

"Bir de kendilerine ilim verilmiş olanlar, Kur'ân'ın muhakkak Rabbinden gelen bir gerçek olduğunu bilsinler ve ona iman etsinler de kalbleri ona saygı duysun. Çünkü Allah, iman edenleri, doğru bir yola (İslâm dinine) **iletir"** (484).

Rivayet edilir ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu sûreyi okuyup Lât, Menat ve diğer üçüncüsü olan Uzza'yı zikretmeye ulaştığı vakit, kâfirler, Peygamberin bunları ziyadesiyle zem edeceğinden korktular, o putları Peygamberden önce o iki kelime ile medhetmeye kalkıştılar. Bunu, Peygamberin okumasını karıştırsınlar ve ona iftira edip fitne çıkarsınlar, âdetleri üzerine fitne çıkarsınlar diye yaptılar (kâfirlerin şöyle dediklerini Allah Kur'ân-ı Kerim'de açıklıyor):

"Bir de o kâfir olanlar: "Bu Kur'ân'ı dinlemeyin ve ona bozgunculuk edin. Olur ki üstün gelirsiniz" dediler." (485).

Onları bu işe yönelttiği için, iş şeytana nisbet edildi. Bunu fâş ettiler, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mahzun ve müteessir oldu, da Allahü Teâlâ:

"(Ey Resûlüm) **biz senden evvel hiçbir resûl ve hiçbir peygamber göndermedik ki, o bir şey temenni ettiği zaman, şeytan onun arzusuna şüpheler karıştırmasın.** (Ancak Allah peygamberleri vahy suretiyle korur). **Bunun üzerine Allah, şeytanın bıraktığı şüphe ve fitneyi giderir. Sonra da Allah, âyetlerini tesbit eder, kuvvetleştirir. Allah her şeyi bilir ve hikmet sahibidir"** (486).

Allah, *(celle celâlühu)* bununla insanlara, hakkı bâtıldan ayırt etti. Kur'ân'ı korudu ve âyetlerini tesbit ederek kuvvetleştirdi. Düşmanın verdiği vesveseyi giderdi. Nitekim Allah, *(celle celâlühu):*

"Hiç şüphe yok ki, Kur'ân'ı biz indirdik ve onu değişikliğe uğramaktan biz koruyacağız" (487) sözü ile bunu tekeffül etmiştir.

Soru:

---

(484) Hac Sûresi, âyet: 53, 54.

(485) Fussilet Sûresi, âyet: 26.

(486) Hac Sûresi, âyet: 52. ***Kaadı İyaz (r.h.)*** **Şifa'ya dercettiği bu hadise hakkında selef ve halefin Mukteda bihi'l-Ümmet olan imamlarından doğru olduğuna dair bir eser, bir ictihad, bir tefsir naklolunmadığını gösteren eski Dinayet İşleri Reislerinden *Ahmet Hamdi Aksekili "Hatemü'l-Enbiya* hakkında en çirkin bir "İsnadın Reddiyesi" adlı makalelerden müteşekkil 75 Shf. bir eser yazmıştır. Onda gösterilen kaynaklara ve onların gösterilen kısımlarına bakılırsa görülür ki: *Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)*** hakkında rivayet edilen hadisenin rivayetinin hem senedinde hem de mânâsında sakamet ve za'fiyyet vardır. Bu rivayet Mürsel-i Sahabi ehadtır. Böyle bir rivayetle İslâm dininin Kitap-Sünnet **İcma-ı Ümmet ve onların muhalif olmayan Kıyas-ı Fuakaha delillerine dayanan İtikad ve Amel esasları cerhedilemez olduğunu göstermiştir".**

(487) Hicr Sûresi, âyet: 9.

Peygamberin derecelerine leke getirecek şekilde ta'n edenlerin suallerinden biri de, *Yunus (aleyhisselâm)*'ın kıssasındaki rivayet edilen husustur. Şöyle ki:

Yunus (aleyhisselâm), kavmini Rabbinden gelecek olan azabla korkutmuş idi. Onlar tevbe ettiler. Kendilerine verilecek azap, tevbeleri kabul olunduğundan verilmediği için, *Yunus (aleyhisselâm)* şöyle dedi:

"**Ben onlara yalancı olarak ebediyyen dönmem.**" (488). İş bu sözü söyledi ve öfkelenerek çekip gitti. (Buna ne denir?).

Cevap:

Bu konuda, rivayet edilen haberlerden hiçbir haber yoktur ki, *Yunus (aleyhisselâm)*, kendi kavmine Allah, sizi muhakkak helâk edecek demiş olduğunu beyan etsin. Rivayet edilen husus ancak, *Yunus (aleyhisselâm)*'ın kavmine helâk olmaları için beddua etmesidir. Beddua ise, doğruluğu ve yalan olması hususu kendisinden istenecek bir haber değildir. Fakat *Yunus (aleyhisselâm)* kavmine size yarın filan vakitte azap gelecektir, demiştir. Azabın gelmesi *Yunus (aleyhisselâm)*'ın dediği gibi idi. (Ancak ne var ki, gök şiddetli bulutlarla kaplanınca, kavmi iman edip tevbe etti). Allah da onların azabını kaldırdı. Onları azaptan kurtardı. Nitekim Allahü Teâlâ bu hususu şöyle beyan buyurmuştur:

"**Azab inmeden önce, iman edip de bu imanları kendilerine fayda vermiş bir memleket halkı bulunsaydı ya! Ancak Yunus'un kavmi iman edince, dünya hayatında o perişanlık azabını kendilerinden kaldırdık ve bir müddete kadar faydalandırdık**" (489).

Yunus (aleyhisselâm)'ın kavminin, azabın alâmet ve işaretlerini gördükleri rivayet olunur. Bu görüşü *İbn Mesud (radıyallahu anh)* öne sürmüştür. *Said b.Cübeyr (rahimehullah)* diyor ki:

"**Onları, kabrin üstüne örtülen örtü kabri kapladığı gibi, azap kaplamıştı.**" Bir rivayette ise, "**Gökteki bulut ayı kapladığı gibi onları azap kaplamıştı.**" (İman edince Allah onlardan bu azabı kaldırdı.)

Soru:

Abdullah b. Ebu Serh, Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e vahiy kâtipliğini yapıyordu. Sonra dinden çıkıp Kureyş kâfirleri yanında yer alıp onlara şöyle dedi: Ben *Muhammed*'i *(aleyhisselâm)* istediğim yöne çevirirdim. O bana:

— **Azizün Hâkim, yaz derdi.**

Ben:

— Yoksa, Âlimün Hâkimün, yazayım mı? derdim.

---

(488) *İbn Merdeveyh*'in merfu olarak, *İbn Ebi Hatem* mevkuf olarak rivayeti tahriç ettiğini *İmam Suyûtî*, Menahil, 76'da kaydetmiştir.

(489) Yunus Sûresi, âyet: 98.

O:

— **Evet yaz. Hepsi doğrudur derdi.** Başka bir hadîste ise şöyle varid olmuştur:

Peygamber *(aleyhisselâm):*

— **Şöyle, şöyle yaz buyurdu.**

O da:

— Ben böyle yazarım derdi. Bunun üzerine Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem):*

— **Nasıl istersen öyle yaz** buyurdu.

Peygamber *(aleyhisselâm)* ona:

—**Alimen Hâkima, yaz buyurdu.** O da:

—Semian basira, yazarım derdi. Bunun üzerine Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona:

—**Nasıl istersen öyle yaz,** buyurdu (490).

Sahihi Buharî'de Enes'ten şöyle rivayet edilmiştir:

Bir Hıristiyan Müslüman olduktan sonra Peygamber (aleyhisselâm)a vahiy kâtipliği yapardı. Sonra dinden çıkıp, mürted olduğunda şöyle demeye başladı:

—Muhammed, ben kendisine ne yazarsam ancak onu anlardı. Bir rivayette ise şöyle derdi: Muhammed (aleyhisselâm) benim yazdığımı anlamazdı (491).

Cevap:

Allah bizi hak yol olan İslâm yolu üzere sabit kılsın. Allah, hakkı batıla karıştırmamız için bize vesvese vermesine şeytana fırsat vermesin. Gerçekten böyle bir hikâyenin mü'min olanın kalbine şek ve şüphe düşürmemesi gerekir. Çünkü bu sözler, dinden çıkan, Allah'ı inkâr edip küfreden kimsenin iftirasıdır. Biz herhangi bir kötü hareketle itham olunan Müslümanın verdiği haberi kabul etmiyoruz. Kaldı ki, Allah'a ve Resûlüne böyle kötü hareketten daha büyüğünü iftira eden bir kâfirin sözlerini kabul edelim.

Akl-ı selim sahibi olan kimsenin içini böyle şeyin meşgul etmesine taaccüb edilir. Çünkü bu sözler kâfir olan bir düşmandan sadır olmuştur. Bu sözleri din düşmanı olan, Allah'a ve peygamberine iftira eden kimse söylemiştir. Müslümanlardan biri bunu söylememiştir. Sahabelerden hiçbiri de, söylediği ve Peygamber *(aleyhisselâm)*a iftira ettiği bu hususa şahid olduğunu zikretmemiştir. Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

---

(490) *İmam İbn Ceriru't-Taberî*'nin *İkrime*'den tahriç ettiğini *İmam Süyûti (r.h.)* Menahil 76'da kaydetmiştir.

(491) *İmam Buharî* - Sahîh; Kitabu'l-Menakib-Babu Alamatin Nübüvveti fi'l-İslâm'da *Enes b. Malik (r.a.)* dan tahriç etmiştir.

"Yalanı, ancak Allah'ın âyetlerine inanmayanlar uydurur. İşte bunlar, asıl yalancı olanlardır" (492).

Enes (radıyallahu anh)'den rivayet edilen hadîste husus ve rivayet ettiği konunun zâhirinde, *Enes (radıyallahu anh)*'in, bunları söyleyeni gördüğüne delâlet edecek hiçbir şey yoktur. Belki de Enes *(radıyallahu anh)* başkasından işittiğini nakletmiştir. Bunun içindir ki, *Bezzar,* Enes *(radıyallahu anh)*'ten rivayet edilen hadîsi illetli görmüştür ve hadîsi Sabit rivayet etti diyerek ona mutabaat etmemiştir. Yine *Bezzar,* hadîsi Enes *(radıyallahu anh)*'den *Humeyd* rivayet etmiştir, zannedersem *Humeyd* hadîsi *Sabit*'ten işitmiştir, diyerek hadîsi tedlis etmiştir.

Kadı Ebu'l-Fadl İyaz (rahimehullah) diyor ki: Bunun içindir ki, — Allahü âlem— *(Buharî, Müslim* ve diğerleri gibi) altı sahih kitap sahipleri *Sabit*'ten ve *Humeyd*'den rivayet edilen bu hadîsi tahriç etmemişlerdir. Bunların hepsinin tahriç ettikleri hadîs ise, *Abdullah b. Üzeyr b. Refi (radıyallahu anh)*'in *Enes (radıyallahu anh)*'ten rivayet ettikleri sahih hadîstir. Biz bunu daha önce zikrettik ki, bütün rivayet ettiklerinde mürted olan Hıristiyan'ın sözünün dışında, bu konu hakkında kendisinin söylediği hiç bir şey yoktur. Eğer bu rivayet sahih olmuş olsaydı, onun mazmununda, Peygamber *(aleyhisselâm)*a vahyedilen hukuk hakkında O'na ta'n olmazdı. Peygamber *(aleyhisselâm)*a unutkanlık, hata yapmak, tebliğ ettiği hususta tahrif etmek gibi şeyleri ona isnad etmek câiz olmazdı. Peygambere vehm etmeyi isnad etmekle ona ve Kur'ân-ı Kerim'in Allah tarafından gelen bir nazım olduğuna da ta'n edilmezdi. Çünkü bu rivayet farz-ı muhal sahih olmuş olsaydı, şu husustan öteye geçilmezdi: Peygamber sözünü tamamlamadan vahiy kâtibi ona "Alimün Hâkim" der veyahut yazar. Bunun üzerine Peygamber *(aleyhisselâm)* da, ona, yazdığın gibi veya söylediğin gibidir buyurur.

Kâtibin, dili veya kalemi, bir kelimeyi veya iki kelimeyi, Peygamber *(aleyhisselâm)*a vahyedilen âyetteki bu iki kelimeyi, peygamber açıklamazdan yazmıştır. Çünkü kâtibin, güzel hissetmesi, süratle anlaması ve ibareyi iyi bilmesinden söylenilen söz bitmeden sonunun ne olacağına kudretli olması, böyle bir şeyin vukuunu iktiza ettirir. Çünkü peygamberin daha evvel yazdırdığı hususların bu bir veya iki kelime ile sonuçlanacağını bildiriyordu. Tıpkı âlim olan kimseye bu husus kolay gelmesi gibi ki, o bir beyti işittiği zaman hemen fikri onun kafiyesine sebkat eder. Veyahut, güzel olan bir söze başlandığı zaman sonunun ne olduğunu anlıyor. Bu husus, başlangıcı sonuna delâlet etmeyen her konuşmada olmaz. Tıpkı, başlangıcı sonuna delâlet etmeyen, her âyet ve sûrede olmadığı gibi. (Bu husus ancak başlangıcı sonuna delâlet eden cümlelerde vaki olur).

Yine, eğer senedi doğru olup hadîsin sahih olduğunu kabul edersek, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın, vahiy kâtibine, "Söylediğin veyahut yaz-

---

(492) Nahl Sûresi, âyet: 105.

dığının hepsi doğrudur" sözü tevil olunur. O zaman bu husus, kendisine maktalar bulunan âyetlerde olur ki, onlarda peygambere nazil oldukları zaman iki vecih ve kıraat câiz olurdu. Peygamber *(aleyhisselâm)*, bu iki vecih veya kıraatten biri ile kâtibe yazdırır, kâtip de zekâsı ve anlayışının kuvvetli olmasından kelâmın iktiza ettiğine göre diğer vechi veya kıraatı alırdı. Bu husus peygamberin kendisine söylemesinden önce vukubulduğu için kâtibin söylediğini Peygamber *(aleyhisselam)* tasdik buyururdu.

Sonra Allahü Teâlâ, bunlardan muhkem kıldığını, muhkem kıldı. Hükmünü kaldırmasını murad buyurduğunun hükmünü kaldırdı. Nitekim bu husus bazı âyetlerin maktalarında vaki olmuştur. Allahü Teâlâ'nın şu kelâmında olduğu gibi:

"**Eğer onlara azab edersen, şüphe yok ki, onlar senin kullarındır; ve eğer kendilerine bağışlarsan yine şüphe yok ki sen, mutlak galibsin ve hükmünde hikmet sahibisin der**" (493).

"**Sen galibsin ve hükmünde hikmet sahibisin**" anlamına geleni "**İnneke entel azizülhakim**" diye okumuştur Cumhur. Bazıları ise; "**Feinneke en-telgafururrahim**" yani sen, "**muhakkak sen mağfiret edici ve çok merhamet edicisin**" diye okumuştur. Halbuki bu sonu Mushaf'ta yoktur. Âyetlerin maktalarının dışında gelen kelimeler de böyledir. Cumhur her iki vech üzere okumuştur. Ve Mushaf'ta sabit olmuştur. Meselâ, "**Merkebinin kemiklerine bak ki, onları nasıl birleştirip yerli yerine koyuyoruz. Sonra onlara nasıl et giydiriyoruz...**" (494) meâlindeki âyet-i kerîmede "**Nunşizüha**" kelimesini "**Nunşiruha**" diye okumuşlardır. Ve "**Yekzı el-Hak**" ve "**Yakussul-Hakka**" kelimeleri de böyledir. Bunların hepsi şek ve şüphe icap ettirmez. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in hata ve vehmetmesine de sebep olmaz.

Denilir ki, bunun Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in Kur'ân'dan başkasını, insanlara yazdırdığı şeyde olması ihtimali de olabilir. Orada Allah'ı istediği gibi vasfeder ve Allah'a isim verir.

B Ö L Ü M

BURAYA KADAR GEÇEN HUSUSLAR, ŞERİATI TEBLİĞ YOLUNDA OLANLARDIR. AMMA VERMİŞ OLDUĞU HÜKÜMLERE DAYALI OLMAYAN VE ÂHİRET HAYATINA İLİŞKİSİ BULUNMAYAN, VAHYE DAYALI OLMAYAN, BİLAKİS DÜNYA HAYATINA VE KENDİ ŞAHSINA AİT HUSUSLARDA VACİP OLANLAR:

(493) Mâide Sûresi, âyet: 118.
(494) Bakara Sûresi, âyet: 259.

PEYGAMBER (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)İN VERMİŞ OLDUĞU HABERİN, KASDEN, SEHVEN VE HATAEN DAHİ OLSA GERÇEĞE MUHALİF OLMASINDAN MÜNEZZEH VE BERİ OLDUĞUDUR. PEYGAMBER (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) KIZMIŞ İKEN OLSUN, KIZMAMIŞ İKEN OLSUN, CİDDİ OLDUĞUNDA OLSUN, MİZAH HALİNDE OLSUN, SIHHATTA İKEN OLSUN, HASTA İKEN OLSUN BUNLARDAN MASUMDUR. BUNUN DELİLİ, SELEFİN BU HUSUSTA İTTİFAK ETMESİ VE İCMA-I ÜMMETİN VUKU BULMASIDIR.

Sahabelerin âdetlerinden idi ki, peygamberin bütün sözlerini ve işlerini tasdik etmekte koşuşurlardı. Hangi konuda ve neden olursa olsun verdiği bütün haberlere inanır ve itimad ederlerdi. Sahabeler bu hususlarda herhangi bir tereddüd etmezler, düşünmezlerdi. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in sözünün ve işinin vaki olup olmadığı hakkında isbatlamak için herhangi bir talepte bulunmazlardı.

Yahudi *İbn Ebu el-Hukayk, Hz. Ömer (radıyallahu anh)* kendisini Hayber'den çıkarmak istediği vakit, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendisinin Hayber'de kalmasını kabul buyurduğunu delil olarak ileri sürdüğünde, Ömer *(radıyallahu anh)* da Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in:

"Hayber'den çıkarıldığın zaman senin halin ne olur?", sözü ile karşı delil getirince, Yahudi: Onu Ebu Kasım (Peygamberin künyesidir) *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şaka olarak göstermişti dedi. Bunun üzerine *Hz. Ömer (radıyallahu anh)* şöyle buyurdu:

—Ey Allah'ın düşmanı yalan söylüyorsun (495).

Yine, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in (sözü ve işinden olan) haber ve eserlerinde ve diğer gidişatlarında ve yüksek ahlâkındaki durumları önemle ve ihtimamla takip edilir, derinliğine ve tafsilatlı olarak araştırılırdı. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in söylediği sözde hata vuku bulduğu veyahut bir yanlışlığın vaki olduğunu itiraf ettiği için —vermiş olduğu haberlerde— sözünü tashih etmeye kalkıştığı varid olmamıştır. Eğer verdiği haberlerde böyle bir hata veya yanlışlık vaki olup tashih etmeye kalktığı varid olmuş olsaydı bize nakledilirdi. Nitekim;

---

(495) *İmam Buharî* - Sahih; Kitabü'ş-Şurût; Babun İza İsterata fi'l-Müzaraati İza Şi'te Ahrectüke'de *İbn Ömer (r.a.)*dan tahriç edilmiştir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in Ensar'dan birine hurma ağacını aşılarken vaki olan işaretinden rucu ettiği (495a) hususundaki kıssa bize naklolunmuştur (496). Bu husus peygamberlerden bir re'y idi. Yoksa Rabbisinden gelen bir vahiy değildi. Daha bundan başka peygamberin hata yapabileceği hususlar da böyledir. Nitekim buyurmuştur ki:

—**Allah'a yemin ederim ki, ben bir şeye yemin etmem ki, ondan başkasını ondan daha hayırlı gördüğümde yemin ettiğimi işlemeyeyim ve yeminime keffaret vermeyeyim** (496).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in şu sözü gibi:

— **Siz benim huzurumda mahkemeleşiyor musunuz?** (498).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in *Zübeyr (radıyallahu anh)*'e söylediği şu söz gibi:

—**Ey Zübeyr,** (bahçeni) **sula, tâ ki duvara su varıncaya kadar.** (Bir rivayette ise ağaçların dibine varıncaya kadar) (499).

Nitekim biz ileride inşaallah bu babda olan müşkülleri zikredeceğiz. Bundan sonra gelenler ve benzerlerini de açıklayacağız

Yine, bir kimseden, haber vermiş olduğu hususların gerçeğe uygun olmadığı anlaşılması ile herhangi bir şeyden yalanı bilindiği zaman, bir kimsenin, bu yalan hangi yönden olursa olsun, onun verdiği haber şüphe ile karşılanır. Sözünde yalancı olmasıyle ittiham olunur. Sözü hiç kimsenin yanında geçerli olmaz. Bunun içindir ki, bilginler sıka olmasına rağmen kendisinde; vehm, gaflet, çok aldanma, kötü hafıza bulunan kimselerin rivayet ettikleri hadîsleri kabul etmezler. Zira dünya işlerinde kasden yalan söylemek masıyettir. Ona devam etmek ise bilginlerin

---

(495a) Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Ensar hurma aşılarlarken oradan geçiyordu. Ensara ne yaptıklarını sorunca, peygambere hurma aşıladıklarını söylediler. Bunun üzerine Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* aşılamamalarını işaret buyurdu. Onlar da terk ettiler aşılamayı. Fakat hurma ağaçları her sene olduğu gibi meyve vermeyince Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdular: *"Belki siz dünya işlerinizi daha iyi bilirsiniz. Ben de bir beşerim. Din hususunda bir şey emrettim mi onu alınız. Ama dünya işinde bir şey emrettim mi*, (biliniz ki) *ben de bir beşerim..."*

(496) *İmam Müslim* - Sahih; 43. Kitabü'l-Fadail; 38-Babu Vücûbî İmtisali makalehu Şer'an da Ebu Musa (r.a.) den 139. (2361) ve Rafi b. Hadic'ten 140. (2362) No'lu hadîsi tahriç etmiştir.

(498) *İmam Buharî*, Sahih 30. Kitabü'l-Mezalim, 16. Babu ismi men Hasame fi Bâtilin ve Hüve ya'lemuhü de *Ümmü Seleme* (r.a.) dan, *İmam Müslim*, Sahih, 30. Kitabü'l-Akziye 3. Babu'l-Hakmi bi'z-Zahir 4 (1713) de *Ümmü Seleme* (r.a.) tahriç etmiştir.

(499) *İmam Buharî*, Sahih, 42. Kitabu'l-Musakât 6. Babu Sekri'l-Enhar'da *Abdullah b. Zübeyr* (r.a.)dan. *İmam Müslim, Sahih; 43. Kitabü'l-Fadail 36. Babu Vucubi İttibaihi (sallallahu aleyhi ve sellem)*de 129 (2357) No. metni aynı râviden tahriç eylemiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü'l-Akdıye 31. Ebvabün mine'l-Kada'da *Abdullah b. Zübeyr* (r.a.)dan. *İmam Tirmizî;* Sünen. Ebvabu'l-Ahkâm Babu Ma Cae fi'r-Reculeyni li yekûne ehadühüma esfelü mine'l-Ahâri fi'l-Maî'de 1363 No.lu metni *İbn Zübeyr* (r.a.)dan tahriç etmiştir. Ayrıca Ebvabü Tefsirü'l-Kur'ân'da, "ve Min Sûreti Âl-i İmrân" da 3030 No.lu metin olarak da tahriç etmiştir. *İmam Nesaî;* Sünen. Kitabü Adabi'l-Kudât, Er-Ruhsatü lil-Hâkimi'l-Emin en Yahkümе ve Hüve Gadbane de *Zübeyr b. el-Avvam*'dan (r.a.) tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce* Sünen, Mukaddime 2. Babu Ta'zimi Hadîse Resûlillahi *(sallallahu aleyhi ve selleme)* de 15 No.lu metni aynı râviden tahriç ettiği gibi 16. Kitabü'r-Rühûn, 20. Babu'ş-Şirbi mine'l-Evdiyeti ve Mikdari hasbi'l-Ma'da aynı râviden 2480 No.lu metni de tahriç etmiştir.

ittifakiyle büyük günahtır. İnsanın şahsiyetine leke getirir. Şahsiyetini giderir. Bunların hepsinden peygamberlik makamı münezzeh ve beridir. Çirkin görülen, hoş karşılanmayan, sahibinin şahsiyetine leke getiren, söyleyeni gülünç hale düşüren, yalanın birinden bile peygamberlik makamı münezzeh ve beridir. Amma, bu duruma düşürmeyen hususlarda ise, eğer biz bu günahı küçük günahlardan sayarsak, bir kere olan yalanın yerine geçer mi, yoksa geçmez mi? Peygamberlik gelmezden önce câiz midir, değil midir? diye ihtilaf vukubulmuştur bilginler arasında. Doğru olan söz ise, peygamberin yalanın azından, çoğundan, kasdî olanından, sehven sadır olanından münezzeh olması, beri bulunmasıdır. Çünkü peygamberliğin temeli, ahkâmı tebliğ ve ilân etmek, kendisine gönderilenleri açıklamak ve peygamberin getirdiğinin tasdik edilmesi üzere tesis edilmiştir. Bunlardan birinin peygamber hakkında câiz olduğunun gösterilmesi, peygamberliğin temeline ta'n etmek, kendisinde şüphe uyandırmaktır ve mucizeye muhaliftir. Yakînen ve kesin olarak bilelim ki, peygamberlere asla, ne cihetle olursa olsun sözlerinde durmamak, söylediği söze muhalif hareket etmek câiz değildir. Bu, ne kasdî ne de kasıdsız olarak vâki olamaz. Dinî ahkâmı tebliğ etme yolunda olmayan hususlarda sehiv halinde peygamberlerin, sözlerine muhalif hareket etmelerinin câiz olduğunu söylemek suretiyle tolerans tanıyanla birlikte tolerans tanımayız. Evet, kesin olarak deriz ki, peygamberlik gelmezden önce, peygamberlere, yalan söylemek asla câiz olmaz. Âhiret işlerinde, dünya ile olan ilişkilerinde yalan ile muttasıf olmaları câiz değildir. Çünkü kendilerinden yalan sudur ederse, (peygamberlikten evvel) onları küçük düşürür, peygamber olduktan sonra onları tasdik etmekten kalbler nefret eder. Asr-ı saadetteki Kureyş'in ve milletlerden başkalarının ahvaline peygamberin doğru konuştuğu ve yalan söyleyip söylemediği hususundaki sorularına, Kureyş'in bu husustaki araştırmasına ve Peygamberimizin durumundan sorduklarında, aldıkları cevaplardan Peygamberimizin peygamberlikten önce ve sonra yalandan muhafaza edildiğini itiraf ettiklerine bak. Bu husustaki eserleri biz bu kitabın ikinci babında işaret ettiğimiz hususun doğruluğunu sana bildirecek şeyi zikrettik.

BÖLÜM

Soru:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in, namazda sehvettiğini beyan eden hadîsin mânâsı nedir?

Fakih *Ebu İshak İbrahim b. Cafer; Kadı Ebu'l-Esbağ b. Sehl, Hatim b. Muhammed Ebu Abdullah b. el-Feccar, Ebu İsa, Ubeydullah, Yahya Malik'ten,* o da *Davud b. el-Husayden Ebu Süfyan Mevla b. Ebu*

Ahmed'den rivayet edilmiştir. Diyor ki (Ebu Ahmed): Ebu Hüreyre'-nin şöyle dediğini işittim:

"Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ikindi namazını kıldı ve iki rekâtta selâm verdi. *Zülyedeyn* ayağa kalkıp dedi ki:

—Ey Allah'ın Resûlü, namaz kısaldı mı, yoksa unuttun mu?

Resûlullah:

—**Bunların hiçbiri olmadı,** buyurdular.

Diğer bir rivayette ise Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem):*

—**Namaz ne kısaldı ve ne de unuttum,** buyurdu.

Hadîs-i şerifin ihtiva ettiği kıssa rivayetiyle meşhurdur.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* iki halin de vâki olmadığını haber verdiler. Bu iki halden biri olmuştu. Nitekim *Zülyedeyn,* Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e:

—**Hey Allah'ın Resûlü, onun biri olmuştur dedi** (500).

Cevap:

Bil ki (ey okuyucu) Allah seni ve beni muvaffak kılsın. Bilginlerin bu hususta birçok cevapları vardır. Bunlardan bazısı insaf sadedindedir. Bir kısım bilginler de, işi zorlaştırmak niyetiyle cevaplandırmıştır. İşte biz bu hususta diyoruz ki, bu hadîs ve benzeri için bunda bir itiraz vaki olmaz. Amma peygamberi tüm işlerinde kesin olarak sehv ve unutmayı menedenlerin görüşlerine ve peygamberin bu gibi hallerde unutmuş gözükerek böyle hallere düşenlere hüküm vermek, yol göstermek için kasdî yaptığını rivayet edenlere göre ise, bu red edilmiş bir sözdür. Bunu yerinde inşaallah zikredeceğiz. Amma ahkâmı tebliğ etmediği yerlerde sehvetmesini câiz görüp sözlerinde sehvin muhal olduğunu söyleyenler ise; bu hususta birçok cevaplar verir. —Nitekim ileride bunu zikredeceğiz—. Bu cevaplardan biri:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem),* kendi inancına ve zannına göre haber verdi. Namazın kısalmadığını haber vermesi ise, zahiren ve batınan hak ve doğrudur. Unutmak ise, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendi itikadını haber vermiştir. O kendi zannına göre unutmamıştır. Sanki bu haberle kendi zannını kasdetmiştir. Her ne kadar bunu sarahaten beyan buyurmadı ise. Bu da bir doğruluktur.

İkinci vecih: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem*'in:

"**Ben unutmadım**" sözü, selâm vermeye racidir.

Yani; ben namazın rekâtındaki adedinde sehvetim, kasden selâm verdim. Yani; ben selâmın kendisini unutmadım. Bu (Arap grameri bakımından) muhtemeldir. Fakat konuyu buna hamletmek de çok uzaktır.

Üçüncü vecih: Ki, o, ikincisinden daha uzak bir ihtimal taşır. Bazılarının görüşüne göre, her ne kadar peygamberin:

---

(500) *İmam Buharî,* 78. Kitabü'l-Edeb; 45. Babu Ma Yecuzü min Zikri'n-Nass'da, *İmam Müslim,* Sahih. 5. Kitabü'l-Mesacid, 19. Babu's-Sehvi fi's-Salâti'de 97 (573) No.lu hadîsi *Ebu Hüreyre* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

"Onların hiçbiri olmamıştır." sözünün buna ihtimali varsa da. Yani namazın kısalması ve unutulmak bir arada toplanmadı ve belki bunlardan biri vukubuldu, anlamına muhtemel ise de. Halbuki lafzın mefhumu bunun aksini ifade ediyor.

Sahih olan diğer bir rivayette, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

—**Namaz, kısalmadı. Onu unutmadım da.**

Bu (üçüncü vecih) imamlarımızda gördüğüm husustur. Bu vecihlerin hepsi lafız için muhtemeldir. Her ne kadar, bazılarında esasa uzaklık ve diğer bazılarında da, güçlük görünüyorsa da.

Kadı Ebu'l-Fadl diyor ki: Bana açık görünen ve bu vecihlerin hepsinden mânâya daha yakın olan husus şudur ki: Peygamber *(aleyhisselâm)*ın;

"Ben unutmadım."

Sözü, kendi nefsinden nefyettiği, lafzı inkâr etmesidir. Bunu başkasına da:

"Sizden birinizin, ben şu âyeti unuttum demesi ne kötüdür?" sözü ile kötülemiştir.

Diğer bir hadîs-i şerifin rivayetindeki:

"Ben unutmam, fakat unutturulurum." sözü ile de bunu beyan buyuruyor.

Vakta ki, Zülyedeyn, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* e:

—Namaz kısaldı mı, yoksa unuttun mu? diye sordu. Peygamber *(aleyhisselâm):*

—**Namazın kısalmadığını beyan buyurdu.**

Unutmasının kendinden olduğunu reddetti. Her ne kadar bundan bir şey vaki oldu ise de; haddi zatında o, unutturuldu, hatta başkasına sordu. Sahabelere Zülyedeyn'in dediği doğru mu? diye sordu. Sahabe evet deyince, Peygamber *(aleyhisselâm),* Allah'ın ona unutturduğunu hissetti. Bunu, Allah, başkaları, kendisine uysun diye, Peygamber *(aleyhisselâm)*a unutturdu.

Buna göre Peygamber *(aleyhisselâm)*ın:

"Ben unutmadım ve namaz kısalmadı" ve **"Bunların hepsi olmadı."** sözü doğru ve gerçektir.

Çünkü hakikatte namazı ne unutmuştu ve ne de namaz kısalmıştı. Lâkin Peygamber *(aleyhisselâm)*a Allah (başkaları ona göre hareket etsin diye ve bir hüküm koymak için) unutturdu.

Bazı bilginlerin sözlerinden çıkardığım diğer bir vecih de şudur: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem),* sehv ederdi. Fakat unutmazdı. Bunun içindir ki, kendisinden unutmayı nefyetti. Çünkü unutkanlık, gaflet ve afettir. Sehv ise, ancak kalbin meşgul olmasıdır. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* namazında sehvederdi. Fakat namazında gafil olmazdı. Peygamber *(aleyhisselâm)*ın, namazın içinde işlemesiyle meşguliyet

hasıl olan husus, peygamberi namazdaki hareketlerinden meşgul eder. Yoksa namazdaki hareketlerinden gaflet içinde olmazdı. Bu söz eğer bu mânâ üzere mütalâa edilirse, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın:

"**Namaz kısalmadı. Ben de unutmadım.**" sözünde hilaf-ı hakikat bir şey olmaz.

(Kaadı İyaz) der ki; Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in:

"**Namaz kısalmadı ve ben de unutmadım.**" sözü, unutma türlerinden biri olan terktir.

Allahü âlem, Peygamber *(aleyhisselâm)*, şöyle murad buyurmuştur: Ben iki rekât başında, terk ederek namazı tamamlamak için selâm vermedim. Lâkin ben unuttum. Bu benim kendiliğimden olmuş değildir. Bunun delili, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın:

"**Gerçekten ben unuturum veyahut** (ümmetime bir yol göstermek için) **unutturulurum**" sözüdür.

Soru:
*İbrahim (aleyhisselâm)*ın üç yalan söylediği Kur'ân-ı Kerîm'de beyan ediliyor. Bunlardan ikisi, "Ben hastayım ve belki de putların büyüğü bunu yapmıştır." sözü ile Firavn'ın eşi için, "O benim kız kardeşimdir" sözü hadîste de zikredilmiştir. Bunlara ne denir?

Cevap:
Bunların hepsi yalan söylemenin dışındadır. Bunlar ne doğrudur ve ne de doğrunun gayridir. Bunların hepsi ta'riz babına dahildir. Ama *İbrahim (aleyhisselâm)*ın "Ben hastayım" sözüne gelince, bunun hakkında Hasan ve başkası diyor ki:

Ben ileride hastalanırım. Yani; her mahlûk hastalıklarla karşı karşıya kalacağı gibi, ben de kalacağım, dedi de, kavmi ile bayramlarına çıkmamak için özür beyan etti. İbrahim *(aleyhisselâm)*ın sözünü beyan eden, bu âyet-i celileye şöyle mânâlar da verdiler bilginler:
"Belki ben, bana takdir edilen ölümden dolayı hastayım," dedi İbrahim *(aleyhisselâm)*.
Sizin küfrünüz ve inadınızda müşahede ettiğim hususlardan dolayı kalbden hastayım ben.
Bilhassa malûm olan bir yıldızın doğması anında kendisine hastalık gelirdi. O yıldızı gördüğü zaman âdeti üzere özür diledi kavminden. Bunların hepsinde yalan yoktur. Bilakis hepsi doğru ve gerçek olan bir haberdir.
Rivayet edilir ki, İbrahim *(aleyhisselâm)* onlara getirdiği delillerin yetersiz olduğunu ve onların yıldızlarla meşgul olduğunu bildiğinden, yıl-

dızlar yönünden getirdiği delilin de zayıf olduğunu gördü. İbrahim *(aleyhisselâm)* bu hususta onlara baktığı zaman ve hastalığı anında onlara getirdiği delilin zayıflığından onlara böyle tarizde bulunmuşdur. Bununla beraber İbrahim *(aleyhisselâm)* bu hususta şek etmemiştir. İmanında da zayıflık görülmemiştir. Ancak görüşünde hatalı olup, onlara getirdiği delilde zayıflık göstermiş oldu. Tıpkı zayıf bir delil, hatalı bir görüş denildiği gibi. Tâ ki Allahü Teâlâ, İbrahim *(aleyhisselâm)*a açıklamasını zikrettiğimiz, Kur'ân'da beyan buyurduğu güneş, ay ve yıldızla, onların üzerine sıhhatli ve açık delil getirmesini ilham etti.

İbrahim *(aleyhisselâm)*ın Kur'ân'da ifade edilen;

"... **Belki onların şu büyüğü bunu yapmıştır**" (501).

sözü ise, bunun haberini büyük putun konuşmasının şartına bağladı. Sanki İbrahim *(aleyhisselâm)*, kavmini susturmak için şöyle dedi: Eğer konuşursa, o işi, o yapmıştır. (Sorun bakalım kim yapmış?). Bu söz, böyle bir mânâda hak ve gerçektir. Bu sözde hilaf-ı hakikat hiçbir şey yoktur.

İbrahim *(aleyhisselâm)*ın zevcesi için dediği, "O benim kardeşimdir" sözüne gelince, (Ebu Hüreyre'nin rivayet etmiş olduğu) hadîs-i şerifte bu husus açıklanmıştır. Şöyle ki, İbrahim *(aleyhisselâm)* bu sözü, o benim din kardeşimdir diye söylemiştir. Bu da doğru ve gerçektir. Çünkü Allahü Teâlâ:

"**Mü'minler** (dinde) **ancak kardeştirler**" (502) buyurmuştur.

Soru:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* o üç kelimeyi yalan diye isimlendirmiş ve şöyle buyurmuştur:

"**İbrahim ancak üç yalan söylemiştir**" (503).

Peygamber *(aleyhisselâm)* şefaat hakkında buyurduğu hadîs-i şerifinde de İbrahim (aleyhisselâm)ın yalanlarını zikretti. Bunun mânâsı nedir?

Cevap:

Peygamber *(aleyhisselâm)*ın bu kelimeleri yalan ile vasfetmesinin mânâsı şöyle mütalâa ediliyor: İbrahim *(aleyhisselâm)* haddizatında hak ve gerçek olsa da bu kelimelerin dışında yalan suretinde hiçbir şey söylememiştir. Bu kelimelerin zahiri mânâları, batınî mânâların hilafına ol-

---

(501) Enbiya Sûresi, âyet: 63.
(502) Hucurât Sûresi, âyet: 10.
(503) *İmam Buharî*, Sahih. 60. Kitabü'l-Enbiya. 8. Babu Kavlillahi teâlâ "vettehaz Allahü İbrahime Halilen" de. *İmam Müslim*, Sahih; 43. Kitabü'l-Fadail. 41. Babün min Fadaile *İbrahimü'l-Halil* (s.a.v.) de 154 (2371) No.lu metni *Ebu Hüreyre* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabu't-Talâk Babün fi'r-Reculi yekûlü Li imretihi "ya Uhtî" de yine *Ebu Hüreyre* (r.a.)dan. *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü Tefsiri'l-Kur'ân ve min Sûreti'l-Enbiya (a.s.) da 3165 No.lu metni yine aynı râviden tahriç etmiştir.

duğu için İbrahim *(aleyhisselâm)* bunlardan dolayı sitem göreceğinden endişe etmiştir. Fakat, Peygamber *(aleyhisselâm)* savaşa çıkmayı murad ettiği zaman, sefere çıkışın savaştan başka bir sebep olduğunu gösterdiğini beyan eden hadîs ise (504), bu hadîste *(aleyhisselâm)*ın sözünün hilafına hiçbir şey yoktur. O ancak sefere çıkış maksadını gizlemektir. Tâ ki düşman, kendisinin bulunduğu ve korunduğu yeri bilmesin. Başka bir yerin sorulmasını zikretmekle, gidecek olduğu yerin gizli tutulması ve "istihbar" kelimesi, başka bir yeri işaret etmekle durumun gizli tutulması için söylerdi. Peygamber *(aleyhisselâm)* bu savaş için hazırlanan; şöyle gidiyoruz veya şu tarafa gitmeyi istiyoruz demezdi. Bunlar maksadının hilafına değildi. Bu gibi hususların peygamberden vâki olması düşünülemez. Onda söylediğinin hilafına olan bir haber yoktur.

Soru:

Musa *(aleyhisselâm)*ın, kendisine insanların en bilgini kimdir? diye sorulduğu zaman "benim" (505), demesinin ve bu yüzden Cenab-ı Hakk'ın kendisine sitem etmesinin mânâsı nedir? Çünkü ilmi Allah'a havale etmedi. (Bu sözleri ifade eden) hadîs-i şerifte şöyle de varid olmuştur. Allah buyuruyor ki:

"**Evet, iki denizin birleştiği yerde bizim bir kulumuz vardır. O, senden daha âlimdir.**" Bu öyle bir haberdir ki doğru olmadığını, Allah bize haber veriyor.

Cevap:

Bil ki, bu hadîsin, *İbn Abbas (radıyallahu anhüma)*dan rivayet edilen bazı sahih olan yollarda şöyle varid olmuştur:

"**İnsanlardan birini, senden daha âlim olduğunu biliyor musun?**".

Eğer Musa *(aleyhisselâm)*ın cevabı kendi ilmi üzerine ise, bu söz doğru ve gerçek olan bir haberdir. Bunda şüphe ve hilaf-ı hakikat bir şey yoktur.

Başka bir yoldan gelen rivayete göre, *(Musa (aleyhisselâm)*ın bu sözü) kendi zan ve inancına göre söylediğine hamlolunur. Nitekim, kendi zannı ve itikadına göre sarahaten söylediği (zaman, zannıma ve itikadıma göre derdi). Çünkü peygamberlik derecesi (zamanının insanları arasında) en âlimi olmasını iktiza ediyordu. Öyle ise bunu haber vermek kendi zan ve itikadına göre doğru ve gerçek olup sözünde hilaf-ı hakikat bir şey bulunmaz.

---

(504) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l-Megazî. Babu Hadîsi *Kâ'b b. Mâlik* (r.a.)da uzun bir metni *Yahya b. Bükey* (r.h.) dan tahriç etmiştir. *İmam Müslim*, Sahih. 49. Kitabü't-Tevbe. 9. Babu Hadîsi Tevbetin *Kâ'b b. Mâlik* ve Sahibeyhi'de 53 (2769) ve 54 (...) No.lu hadîsi tahriç etmiştir.

İmam Tirmizî, Sünen. Ebvabü Tefsiri'l-Kur'ân Ve Min Tefsiri Sureti't-Tevbe'de 3101 No.lu metni *Kâ'b b. Mâlik*'den tahriç etmiştir.

(505) *İmam Buharî*, Sahih. 3. Kitabü'l-İlim: 44. Babu Ma Yüstehabbü lil-Âlimi iza Suile eyyü'n-Nâsi a'lemü fe yeküllü'l-İlmü ilallahide. *İmam Müslim*, Sahih. 43. Kitabû'l-Fadaile'l-Hızır *(aleyhisselâm)*da 170 (2380) de *Übey b. Kâ'b*'dan tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*. Sünen. Ebvabü Tefsiri'l-Kur'ân ve Min Tefsiri Sureti'l-Kehf'de 3148 No.lu hadîsi *Said b. Cübeyr İbn Abbas* tariki ile rivayeti tahriç etmiştir.

Musa (aleyhisselâm) **"Ben daha fazla bilirim"** sözü ile tevhid ilimlerinden peygamberliğin vazifelerinin iktiza ettiği, ibadetlerin yapılma tarzındaki ilimler ve ümmeti idare etmekteki siyaset ilimlerinin iktiza ettiği hususları murad da edebilir. *Hızır (aleyhisselâm),* Allah'a has olan ilimlerden Allah'ın kendisine bildirdiğinin dışında hiçbir kimsenin bilmediği hususlardan diğer ilimlerde *Musa (aleyhisselâm)*dan daha âlim olur. Nitekim ikisinin haberinde zikredilen kıssada olduğu gibi.

Musa (aleyhisselâm), peygamberlikle ilgili olan bütün ilimlerde mutlaka insanların en âlimi idi. *Hızır (aleyhisselâm)* ise, kendisine bildirilen ve ona has olan ilimle başkasından daha âlim olur. *Hızır*'ın ilminin kendisine has bir ilim olduğuna Allahü Teâlâ'nın:

"Nihayet kullarımızdan bir kul (olan Hızır'ı) **buldular ki, biz ona, katımızdan bir vahy vermiş ve tarafımızdan** (gayblere dair) **bir ilim öğretmiştik."** (506) meâlindeki, âyet-i kerime delâlet ediyor.

Allahü Teâlâ'nın Musa *(aleyhisselâm)*a sitem etmesi, **"ben daha âlimim"** demesini reddettiği içindir. Nitekim hadîs bilginleri aynı görüşü benimsiyorlar. Çünkü meleklerin;

"...Senin bize öğrettiğinden başka, hiçbir ilmimiz yok..." (507), meâlindeki âyet-i kerimede ilmi Allah'a havale ettikleri gibi havale etmedi. Veyahut Allah (c.c), *Musa (aleyhisselâm)*ın sözünün şer'i bir söz olup ümmetinin ona tâbi olmasına razı olmadı. Bunun sebebi ise — Allahü âlem—ümmetinden kendi yüksek derecesine ve nefsinin tezkiyesine ulaşmayan kimsenin *Musa (aleyhisselâm)*a tâbi olmamasıdır. Çünkü, bu sözde insanın kendisini medhetme anlamı bulunduğundan ve kendisine vereceği ucüp ve kibirden dolayı helâk olur ve insanlardan bir şey almaya cüretli olma ve davâ etme gibi hususları verir. Bu kötü ve çirkin huylardan her ne kadar peygamberler tenzih ediliyorsa da Allah'ın koruduğu kul hariç peygamber olmayanlar bu yollara düşerler. Bu karanlıklarda kaybolup giderler. Bunlardan kendi nefsini korumak evlâdır. Veyahut kendisine uyulmak için korunması gerektir. Bunun içindir ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bilinen hususlardan bu gibisinden korunmak bakımından şöyle buyurmuştur:

—**Ben Âdem oğlunun efendisiyim.** (Ben bunu) **iftihar etmek** (için söylemiyorum).

Bu hadîs-i şerif *Hızır (aleyhisselâm)*ın peygamber olduğunu söyleyenlerin ileri sürdükleri delillerden biridir. Çünkü bu hadîste, *Hızır (aleyhisselâm)*:

"Ben Musa'dan daha âlimim" diyor.

Veli, peygamberden daha âlim olmaz. Peygamberler ise bilimde ken-

(506) Kehf Sûresi, âyet: 65.
(507) Bakara Sûresi, âyet: 32.

di aralarında, birbirlerinden üstün olabilirler. Ve yine *Hızır (aleyhisselâm)*ın:

"... Ben bunları kendi görüşümle yapmadım..." (508), meâlindeki âyet ile de delil getiriyorlar. Bunun vahy ile olduğuna bu âyet delâlet ediyor diyorlar. Hızır *(aleyhisselâm)*ın peygamber olmadığını savunanlar ise şöyle diyorlar: Onun yapması, başka bir peygamberin emriyle olması muhtemeldir. Bu zayıf bir görüştür. Çünkü *Musa (aleyhisselâm)*ın zamanında kardeşi *Harun* hariç kendisinden başka peygamber olduğunu bilmiyoruz (yani yok idi). Haber, eser rivayet edenlerden bu hususta şayan-ı itimad bir şey, hiçbir kimseden nakledilmemiştir. *(Musa (aleyhisselâm)*a soran kimsenin*)*:

"Senden daha âlim olan birini biliyor musun?" sözü, umumî değildir.

Hususî ve şahsî bir konuda olduğunu kabul ettiğimiz zaman dahi bununla *Hızır*'ın peygamberliğini isbat etmek için delil olmaz. Bunun içindir ki, bazı hususta *Hızır*'dan daha âlim idi. *Hızır* da kendisine *Musa (aleyhisselâm)*dan daha fazla verilen hususta *Musa (aleyhisselâm)*dan daha âlimdi, diyor. Diğer bilginler ise şöyle derler:

Musa (aleyhisselâm), Hızır'a ancak terbiye için sığındırıldı. Yoksa talim için değil.

BÖLÜM

(PEYGAMBERLERİN) AMELLERİNDEN AZALARLA İLGİLİ OLAN HUSUSLARA GELİNCE:

Dinî tebliğ dışındaki dille konuşulan hususlar muhakkak onların içinde bulunur, aynı zamanda tevhid dışındaki itikad da bu amellerin içinde bulunur. Peygambere has olan bilgilerden zikrettiklerimiz de bunların içindedir. Bu hususlar hakkında selef ittifak etmiştir ki, peygamberler, helâk edici büyük günahlardan ve fevahişten masumdurlar. Cumhur-ı ulemânın bu hususta dayandığı nokta zikrettiğimiz gibi Müslümanların icma etmesidir. Bu *Kadı Ebu Bekir el-Bakıllânî*'nin mezhebidir. Bu hususta icma ile birlikte aklî delile (bu görüşe sahip oldular). Müteehhirin ulemâsının hepsinin görüşü de budur. Üstad *Ebu İshak* da bunu ihtiyar etmiştir. Yine böylece bilginler arasında ihtilaf yoktur ki, peygamberler kendilerine verilen peygamberlik vazifesinden bir şeyi gizlemekten ve tebliğde noksanlık etmekten masumdurlar. Çünkü bu (tebliğde) noksanlık ve gizlemek) onların hepsinden masum olması, mucizenin iktiza ettiği husustur. Bununla beraber (Allah tarafından korundukları hakkında) icma da vardır. Cumhur-ı ulemâ şöyle diyor: Peygamberler Allah tarafından korunmuşlardır, bu korunma kendi kesb ve ihtiyarları ile değildir.

(508), Kehf Sûresi; âyet: 82.

Ancak *Hüseyn en-Neccar* hariç. O şöyle diyor: Peygamberlerin günah işlemeye asla kuvvetleri yoktur.

Küçük günahlar ise, selef ve haleften bir grup bilginler peygamberlerin küçük günah işlemelerinin câiz olduğu görüşündedirler. Bu, *Ebu Cafer et-Taberî* ve fukahadan, hadîs ve kelâm ehlinden olan başkalarının görüşüdür. Bunların delillerine bu bölümden sonra cevap vereceğiz inşallah.

Diğer bir kısım bilginler peygamberlerin, küçük ve büyük günah işlemeleri hakkında bir şey demediler. Onlar şöyle diyorlar: Akıl, peygamberlerden büyük ve küçük günahın vaki olmasını muhal görmez. Şeriat (kitap ve sünnet) bu iki vecihte kesin bir şey söylememiştir.

Fukaha ve mütekelliminden bir zümre muhakkikîn, diyorlar ki, peygamberler büyük günahlardan korundukları gibi, küçük günahlardan da korunmuşlardır. Bilginlerin, küçük günahları büyük günahlardan ayırt etmekte ihtilaf ettikleri, aralarında benzerlik olduğu ve *İbn Abbas (radıyallahu anhüma)*nın ve başkasının:

"**Kendisiyle Allah'a isyan edilen her şey büyük günahtır**" (509) dedikleri için böyle dediler.

Küçük günaha, kendisinden büyük olana nisbetle küçük dendiğinden ve Allahü Teâlâ'ya herhangi bir emrinde muhalefet etmenin büyük günah olması gerektiğinden dolayı böyle demişlerdir.

Kadı Ebu Muhammed Abdulvehhab diyor ki:

Allah'a isyan edilen hususların küçük günah olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak şu mânâya söylenebilir: Büyük günahlardan kaçınılmasiyle küçükler bağışlanır. Allah'ın bağışlamasiyle ondan muahaze edilmesi için bir hüküm kalmaz. Büyük günah, kendisinden tevbe edilmediği zaman böyle değildir. Büyük günahın bağışlanması, silinmesi tevbe etmeye bağlıdır. Afvetme dileği ise Allah'a mahsustur. Bu, *Kadı Ebu Bekir, Eş'ârî* imamlarından bir zümrenin ve fakih olan imamlardan birçoğunun görüşüdür.

(Ehl-i sünnetten olan) imamlarımızdan bir kısmı şöyle diyor: Her iki söze (peygamberlerin masum olup olmamaları) binaen ihtilâf olunması gerekmez mi, peygamberler küçük günahları tekrar tekrar ve çok işlemekten masumdurlar. Çünkü tekrar etmekle büyük günahlara katılır. İnsanın kişiliğine leke getirecek olan ve vakarını giderecek olan küçük günahtan (masumdurlar) diye ihtilâf etmek de gerekmez. Küçük günahın bu çeşidi de peygamberlerin, ondan masum olacağı hususlardandır. Bu, icma-ı ümmetle sabittir. Çünkü bunun gibisi, peygamberin makamını küçültür, sahibini hor ve hakir gösterir, insanların kalblerini sözünden nefret ettirir. Peygamberler ise bunlardan münezzehtir. Belki

---

(509) *İbn Cerirü't-Taberî*'nin *İbn Abbas* (r.a.) dan tahriç ettiğini, *İmam Süyûti* (r.h.) Menahil Shf. 77'de kaydetmiştir.

buna mübah cinsinden olan şeyler katılır da mübah isminden çıkıp haram ismine götürdüğünden bu gibi şeylerden de beri olmaları gereken hususlara katılır.

Bazı bilginler, mekruhu kasden işlemekten peygamberler masumdur dediler. Bir kısım bilginler peygamberlerin küçük günah işlemekten masum olduklarına şöyle delil getirdiler: Çünkü, kendi ümmetlerinin, peygamberlerin işlediklerine uymaları, eser ve gidişatına tâbi olmaları icap eder, kayıtsız şartsız. Her ne kadar peygamberlere uymaktaki hükümde ihtilaf ettilerse de, *Hanefî, Şafiî* ve *Mâliki* fakihlerinin ekserisi, peygamberlere, sözlerinin vukuundaki kasde delâlet edecek karineye bakmadan mutlaka uymaları gerektiği görüşündedirler. *İbn Huveyzimendaze ve Ebü'l-Ferec, İmam Mâlik (rahimehümullah)*dan, peygamberlerden sadır olana uymak için delillere bakmanın vacip olduğunu naklederler. *Ebherîî, İbn el-Kassar* ve Mâlikilerin ekserisinin sözüdür. Irak ehlinin ekserisinin ve *İbn Süreyc, İstahrî, Şafiî*'lerden *İbn Hayran* ve ekseri *Şafiî*'ler peygamberlerden sadır olanlar için delil aramanın mendup olduğunu söylerler. Bir grub bilginler peygamberlere uymanın (vacip veya mendup olduğuna dair delil olan hariç) mübahtır derler.

Bazı bilginler ise, peygamberlere uymanın vacip veya mendup olmasını dinî hususlarda olmasına ve Allah'a yaklaşma kasdolunduğu, kendisiyle bilinmek ile kaydettiler.

Bazı bilginler diyorlar ki, peygamberlere büyük günahlar şöyle dursun, onların küçük günah işlemelerinin câiz olduğunu söylersek, peygamberlerin işlediklerinde kendilerine uymamız mümkün olmaz. Zira peygamberlerin işlediği işlerden her birinden, ibaha mı, haram veya masıyet mi, ne kastedildiği belli olmaz. Masıyet olması ihtimali olduğundan kişinin emre imtisal etmesi için emrolunması sahih olmaz. Bilhassa, usûlcülerden, sözle iş çatıştığı zaman işin takdim olunması görüşünde olanların katında. Biz bu bahiste delil olarak şunu ziyadesiyle kaydedelim:

Peygamberlerin küçük günah işlemesinin câiz olduğunu söyleyenler ve câiz olmadığını söyleyenler, Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*den bunu nefyedenler, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* diğer peygamberler gibi söz olsun, fiili olsun münkere ses çıkarmamazlık yapmaz. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ümmetinin bir şeyi söylediğini veya yaptığını gördüğü zaman eğer sükût ederse, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in bu sükûtu o işin veya sözün câiz olduğuna delâlet eder (ve buna takriri sünnet denir. Demek ki, peygamber gördüğü şeyi eğer câiz olmazsa onu nehyederdi). Nasıl olur da peygamberin başkasının hakkında durumu böyle iken kendi hakkında aynı şeyin söy-

lenmesi veya işlenmesi câiz olduğu söylenir. Bu sözlere göre Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in denildiği gibi herhangi bir mekruhu işlemesi veya söylemekten korunması, masum olması vaciptir. Çünkü peygamberin işlediklerine uymanın vacip veya mendup olması mekruh olanı işlemekten nehyetmeye uygun olmaz, aykırı olur. Yine sahabelerin âdetlerinden olan şu husus kesin olarak biliniyor ki, onlar Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in işlerine uyarlardı. Ne yönde ve nasıl olursa olsun. Yapmış olduğu işi kasden yapmış olsun, sehven yapmış olsun. Nitekim sözüne de uyarlardı. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in. Ashab, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (altından yüzüğünü) **çıkarıp attığı zaman hemen kendileri de çıkarıp attılar** (510).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem):*

"**Pabuçlarını çıkarınca, ashab da çıkardı**" (511).

*İbn Ömer (radıyallahu anh)*ın peygamberi, Beyt-i Makdis'e doğru yönelerek def-i hâcet ettiğini görmesiyle delil getirdiler (512). Sahabelerden birçoğu, ibadet ve âdet olan birçok hususta "ben, peygamberin onu işlediğini gördüm" diye delil getirirlerdi. *İbn Ömer* de yapmış olduğu birçok işlerden sorulduğu vakit:

"**Peygamberin onu yaptığını gördüm**" diye cevap verirdi.

(Adamın biri oruçlu iken karısını öpüyor. Bundan pişman olup çok müteessir oluyor. Bu hususu sormak için karısını *Ümmü Seleme*'ye gönderiyor. *Ümmü Seleme*'ye vardığında, Ona; "Peygamber oruçlu iken öper idi" diye söylüyor. Kadın varıp kocasına bildirince, kocası, "Biz Resûlullah gibi değiliz, Allah, Resûlüne dilediğini helâl kılar" diyor. Karısı *Ümmü Seleme*'ye tekrar gelince, Resûlullah'ı yanında buluyor. Resûlullah *Ümmü Seleme*'ye "Bu kadın ne istiyor, zoru nedir?" buyurunca *Ümmü Seleme* kadının sorusunu Resûlullah'a iletiyor. Bunun üzerine Resûlullah şöyle buyuruyor):

—**O kadına haber vermedin mi ki, ben oruçlu iken öpüyorum.** (Hadîs incelene).

Hz. Âişe (radıyallahu anhâ) (Erkeğin oruçlu iken karısını öpmesinin câiz olduğuna) delil olarak şöyle demiştir:

—**Ben onu Resûlullah ile birlikte işliyordum.**

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kendisinden bu gibi şeylerin söylenmesine kızdı ve şöyle buyurdu:

---

(510) *İmam Buharî*, Sahih. 77. Kitabü'l-Libas, 47. Babu Haddesenâ *Abdullah b. Mesleme* (r.a.). *İmam Müslim*, Sahih. 37. Kitabü'l-Libas ve'z-Ziyne'de 59 (2093) No.lu metni *Enes b. Mâlik* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

(511) *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü's-Salât, 89 Babu'l-Musallî İza Halâ'a Na'leyhi eyne Yadauhüma'da *Ebu Hüreyre* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Ahmed b. Hanbel* (r.a.) ve *Hâkim* tahriç etmiştir.

(512) *İmam Buharî*, Sahih. 4. Kitabu'l-Vuzu', 12. Babu Men Teberre ve alâ'l-Beyteyni de *İbn Ömer* (r.a.) dan. *İmam Müslim*, Sahih. 2. Kitabu't-Tahare, 17. Babu'l-İstibade'de 61 (266) No.lu hadîs metnini *Abdullah b. Ömer*'den tahriç etmiştir.

—Allah peygamberine dilediğini helâl kılar. Ben Allah'tan, sizden daha çok korkarım. Allah'ın haramlarını sizden daha iyi bilirim (513).

Bu konuda varid olan hadîs ve haberler pek çoktur. Onları saymamız mümkün değildir. Lâkin bunların tümünden sahabelerin peygamberin işlerine tâbi oldukları ve ona uydukları kesin olarak biliniyor. Eğer peygamberin işlerinden herhangi birine uymamayı tecviz etmiş olsalardı, böyle muntazam tahakkuk etmezdi peygambere uymaları. Bize muhalefet ettikleri hususlar mutlaka naklolunurdu. Bu husustaki bahsi açıklanırdı. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zikrettiğimiz gibi başkasının sözünü reddetmezdi.

Mübah olan hususlara gelince, peygamberlerden bunların vâki olması câizdir. Zira bunlardan menedilen bir şey yoktur. Bilâkis peygamberler mübah olan hususları işleyenler gibi mübahları işlerler. Ancak ne var ki, peygamberler, kendilerine özgü olan yüksek derecelerinden, sinelerinin marifet nuru ile genişlemesinden, kalbleri Allah'a ve âhiret âlemine bağlı olduğundan ve seçkin şahsiyetler olduklarından ancak muhtaç oldukları kadarını bedenlerinin kuvvetleneceği kadar, dinî ve dünyevî işlerini görebilmek için muhtaç oldukları enerjiyi toplayabilecek kadarını alırlardı. Mübah olan hususlardan bu kadarının, bu yoldan alınması taat olanlara katılır, ibadet olur. Nitekim bu sözlerin bu kısmını kitabın evvelinde, Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in âdet ve huylarından bahsederken zikretmiştik. Bununla Allahü Teâlâ'nın Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e ve Allah'ın diğer peygamberlerin (aleyhisselâm) olan fazl ve ihsanının büyüklüğü sana ayan beyan olmuştur. Çünkü Allah onların mübah olan işlerini dahi ibadet ve taattan kılıp, her türlü muhalefet ve masiyetten uzak kılmıştır.

BÖLÜM

PEYGAMBERİN, NÜBÜVVETİNDEN ÖNCE GÜNAHLARDAN MASUM OLUP OLMADIKLARI HAKKINDA İHTİLAF VÂKİ OLDU

Bilginlerden bir zümre masıyetlerden masum olmadıklarını ileri sürerler. Sahih olan —Allah dilerse— peygamberlerin her türlü ayıptan münezzeh olmaları ve her şüpheyi mucip olandan masum olmalarıdır. Bu husus nasıl böyle olmaz ki, bu meselenin düşünülmesi bile mümkün değildir. Çünkü (büyük günahlar gibi) masıyet olanlar, (küçük günahlar gibi) yasaklananlar ancak şer-i şerifin takarrur etmesinden sonra olur.

Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in kendisine vahiy gelmeden önce, kendisinden önce geçen şeriata tâbi olup olmadığı hakkında

---

(513) *İmam Mâlik*'in Muvatta'da, *Ata b. Yesar*'dan tahriç; *İmam Süyûtî* (r.h.) Menahil, Shf. 77'de metniyle tahriç etmiştir.

âlimler ihtilâf ettiler. Bilginlerden bir zümre, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in kendisinden önce geçen peygamberin şeriatına tâbi olmadığı görüşündedir. Bu da cumhurun sözüdür. Bu söze göre masıyet esasında mevcut değildir. Bu takdirde Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında da muteber sayılmaz masıyet. Çünkü şer'i hükümler, emir ve yasaklarla ve şeriatın onları takrir etmesiyle olur.

Sonra bu sözü söyleyenlerin, bu söz için getirdikleri delilleri birbirlerini tutmaz oldular. Kesin delillere sahip olan, kelâm ilmi ve mühim meselelerde muktedabih olan *Kadı Ebu Bekir el-Bakıllanî* şu görüşe sahiptir: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in ibadette kendisinden önceki şeriata tâbi olduğunun bilinmesinin yolu nakildir. Haberin mevaridi ise işitmedir. *Kadı Ebu Bekir*'in delili şöyledir: Eğer peygamber kendisinden önce geçen peygamberin şeriatına tâbi olmuş olsaydı, bu bize naklolunurdu. Âdet bakımından bunun örtülmesi ve gizlenmesi mümkün değildir. Zira peygamberin haberini nakletmek en önemli işlerdendir. Peygamberin bu gidişatından fırsat kollamak (başkaları için) en geçerli bir yol olur idi. Peygamberin, tâbi olduğu şeriatın ehli onunla (yani peygamberin kendi şeriatlarına tâbi olmasiyle) iftihar eder ve kendi şeriatlarına tâbi olmasiyle peygamberin aleyhine delil getirirlerdi. Bunlardan hiçbir şey rivayet edilmemiştir (1).

Bir zümre bunun (peygamberin kendisinden önceki şeriata tâbi olması) aklen mümkün olmadığı görüşündedirler. Delillerini şöyle serdettiler: Çünkü tâbi olarak bilinen bir kimsenin metbu (kendisine uyulması) olması çok uzaktır. Bunun aklın bir şeyi hem güzel ve hem de çirkin görmesi gibi olduğunu söylediler. Bu yol (delil getirme yolu) doğru bir yol değildir.

Diğer bir tâife ise, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in durumu hakkında sükût etmeyi ve peygamberin herhangi bir geçmiş şeriata tâbi olup olmadığı hakkında kesin bir hüküm vermemeyi tercih ettiler. Çünkü bu iki vechin de nakil yolu açıklanmamıştır. Bu görüş, *Ebu'l-Meali Cüveyni*'nin görüşüdür.

Üçüncü bir fırka şöyle diyor: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisinden önce geçenin şeriatı ile amel ediyordu. Sonra bunun muayyen bir şeriat olup olmadığı hakkında ihtilâf ettiler.

Bunlardan bir kısmı, bunu tayin etmekten kaçındı. (Çünkü buna delâlet edecek bir şey yoktur). Bir kısmı ise ileri gidip cesaret ederek tayin etti ve sözünde ısrar etti. Bu tayin edenler, sonra kendi aralarında peygamberin kime tâbi olduğu hakkında ihtilâf ettiler. Bazıları, *Nuh* (aleyhisselâm)a, bazıları ise, *İbrahim (aleyhisselâm)*a, bazıları da *Musa, diğer*

---

(1) Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in zahiri durumu ve gidişatından anlaşılan şudur ki, kendisine peygamberlik gelmeden önce tevhid ve diğer ibadetlerde dedesi Halil İbrahim'in dini üzere biliniyordu.

*bir kısmı ise, İsa (aleyhisselâm)*a tâbi olduğunu ileri sürdüler. Bu meseledeki mezheplerin tümü işte bunlardır. Bu meselede en açık ve şayan-ı kabul olan *Kadı Ebu Bekr*'in mezhebidir. En uzak olan mezheb de tayin edenlerin mezhebidir. Çünkü bundan bir şey vaki olmuş olsaydı muhakkak bize naklolunurdu. Zikrettiğimiz gibi, bunun tümü kimseye gizli kalmazdı. Onların kesin bir delilleri de yoktur ki, *İsa (aleyhisselâm)* (İsrail oğullarının) son peygamberidir. Onun şeriatına tâbi olmak kendisinden sonra gelene vacib olsun. Zira *İsa (aleyhisselâm)*ın umum insanlara peygamber olarak gönderildiği sâbit değildir. Belki sahih ve doğru olan, Peygamberimiz *(aleyhisselâm)*dan başka hiçbir peygamber umum insanlara gönderilmemiştir. Umum insanlara ancak Muhammed Mustafa *(sallallahu aleyhi ve sellem)* peygamber gönderilmiştir.

Yine başkaları Allahü Teâlâ'nın:

"Sonra ey Resûlüm, sana şöyle vahy ettik: Doğru yola yönelerek İbrahim'in dinine uy, O hiçbir zaman müşriklerden olmadı" (514), meâlindeki âyet-i kerîmesini delil gösteremez. (Çünkü ona tâbi olmakla emrolunması kendisine peygamberlik verildikten sonra vaki olmuştur. Mevzuu bahis olan konu, peygamberlik gelmezden öncedir).

Diğerleri de Allahü Teâlâ'nın:

"Dini elbirlik tatbik edin ve ayrılığa düşmeyin diye Allah, dinden, Nuh'a tavsiye ettiğini ve sana vahy eylediğimizi; bir de İbrahim'e, Musa'ya, İsa'ya tavsiye ettiğimizi, sizin için şeriat yaptı..." (515). meâlindeki âyet-i celileyi delil olarak ileri süremezler. (Çünkü bu, diğeri gibi peygamberlik geldikten sonradır. Bununla beraber) âyet-i kerime onlara tevhid babında tâbi olmasına hamlolunur.

Nitekim Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

—**O peygamberler, Allah'ın hidayetine eriştirdiği kimselerdir. Sen de onların gittiği yoldan yürü** (Onların tevhid yolunda bulun) (516).

Allah *(celle celâlühu)* hidayet ettiği kimseler içinde peygamber olarak göndermediği kimselerin ve kendisine has şeriati olmayan kimseyi zikretti. *Yakup (aleyhisselâm)*ın oğlu *Yusuf (aleyhisselâm)* gibi. Tabiî bu söz *Yusuf (aleyhisselâm)*ın Resûl olmadığını söyleyen kimsenin sözüne göredir. Allah bu âyet-i kerimede peygamberlerden birçoğunun isimlerini zikretti ki, onların şeriatları muhteliftir. Aralarının cem edilmesi mümkün değildir. Bunların şeriatlarının muhtelif olması, tevhidde ve Allah'a ibadette birleştikleri husus murad edildiğine delâlet eder, onları Allah'ın hidayete ulaştırması.

Bu söylenenlerden sonra, Peygamberimizin tâbi olması hususunda bu sözü söyleyen kimse peygamberimizden başka peygamber hakkında da söylemesi gerekir mi? Veyahut Peygamberimizle diğer peygamberler ara-

(514) Nahl Sûresi, âyet: 123.
(515) Şura Sûresi, âyet: 13.
(516) En'âm Sûresi, âyet: 90.

sını ayırır mı? Peygamberimizin tâbi olmasının aklen mümkün olmadığını söyleyen, her peygamber için şüphesiz böyle söylemesi lâzımdır. Amma bu hususta nakle dayanan ise kendisine ulaştırılan ve kendinde tekarrür edene tâbi olur. Kim ki bu hususta sükûtu tercih etti ise, kendi aslı üzere kalır. Kim, kendisinden önce geçene tâbi olmasının vacip olduğunu ileri sürdü ise her peygamber hakkında kendi getirmiş olduğu delili iltizam eder.

B Ö L Ü M

RESÛLULLAH'IN *(SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)* FİİLLERİNDE SEHV'İN HİKMETİ

Bu (yani zikrettiğimiz peygamberlerin mâsum olması) yasak kılınan amellerden kasden yapılan ve emre muhalefet edilen şeyin hükmüdür ki, buna masıyet denir ve sorumluluğu icap ettirir. Amma sehv ve unutma gibi kasıdsız olarak, şer'i vazifelerden ve kendisiyle emir varid olmadığını ve terkedildiğinde de sorumluluk yüklenilmediğini şer-i şerifin beyan ettiği a...ellere muhalefet vâki olduğunu da (namazda sehven bir şey yapmak, sehven oruç bozmak gibi) peygamberlerin onunla muahaza olunmaması ve o şeyin peygamberler hakkında masıyet olmaması hususu peygamberlerin ümmetleri hakkındaki hükmün aynısıdır. Sonra bu iki nevi'dir:

1 — Tebliğ yolu olan, şer-i şerifi takrir etme, ahkâmın taallûk ettiği şeyi ümmete bilfiil öğretmek, onları o fiile tâbi kılmak gibi hususlar,

2 — Bu birinci kısımdan zikredilenler dışında bulunan ve peygamberin kendisine mahsus olanlar.

Birincisine gelince, onun hükmü bilginlerden birçoğunun katında, tebliğ babındaki, sözde olan sehvin hükmü gibidir. Biz bilginlerin, emirlere muhalefet etmenin Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında mümkün olmadığı hususunda ve kasden ve sehven muhalefet etmesinden masum olduğu hakkında ittifak ettiklerini zikrettik. Yine böyle Peygamberden *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kasdi veya sehven emirlere muhalif olarak bir fiilin sudur etmesinin câiz olmadığına ittifak etmişlerdir. Çünkü peygamberlerden sudur eden işler tebliğ ve edâ yönünden onların söyledikleri sözler gibidir. (Hata, sehv ve unutma gibi) arızaların onlardan sadır olması peygamberlerin işlerine şek ve şübhe getirir, muhalif olanların tâ'nına sebeb olur. Bu bilginler (namazdaki) sehvi beyan eden hadîs hakkında bazı özürler ileri sürdüler. Biz onların görüşlerini bu bölümden sonra zikrederiz inşaallah. Buraya kadar olan görüşe *Ebu İshak* meyletmiştir. Fukaha ve kelâmcılardan çoğunun görüşü ise şöyledir:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in, kasıdsız ve sehven tebliğ babındaki fiillere ve şer'i hükümlere muhalif olarak harekette bulunması peygambere câizdir. Nitekim namazda sehvettiğini beyan eden hadîs-i şerif bunu isbat ediyor. (Bu görüşü savunanlar) bununla tebliğdeki sözler arasında fark olduğunu söylüyorlar. Çünkü mucize sözün doğruluğunu isbat etmek için ortaya konur. Mucizenin doğruladığı bu söze (sehven olsa bile) muhalefet etmek mucizeye aykırı düşer. Fiillerde sehv ise mucizeye aykırı düşmez (Çünkü fiillerde sehiv mucizenin cinsinden değildir). Peygamberlik hakkında ta'nedici de olmaz.

Bilâkis, fiilde aldanmak, kalbî gafletler beşerin alâmetlerindendir.

Nitekim Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

—Ben —ancak beşerim.— Sizin unuttuğunuz gibi, ben de unuturum. Ben unuttuğum zaman bana hatırlatınız.

Evet, (peygamberin unutması her bakımdan başkalarının unutması gibi değildir) belki peygamberin buradaki unutma ve sehv etme hali Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında (ümmetine) ilim ifade etmesine sebebtir ve ümmetine şeriatı takrir etmektir.

Nitekim Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuştur ki:

—Ben size yol göstermek için (benim işlerime uymanız için) **gerçekten unuturum veyahut unutturulurum.**

Hattâ şöyle de rivayet edilmiştir:

—Ben unutmam. Fakat size yol göstermem için unutturulurum (517).

Bu hal peygamber için tebliğde bir ziyadeliktir. Nimet bakımından kendisine verilen tam bir nimettir. Noksanlık alâmetinden ve ta'n etmeye sebeb olmaktan çok uzaktır. Zira bu hususlar, peygamber hakkında câizdir, diyenler peygamberler sehv ettikleri ve hata ettikleri hususlarda terkedilmemek ve uyarılmak ve hemen hükmünü bildirmeyi şart koşuyorlar. Bazıları hemen hükmü kendilerine bildirilir diyorlar ki, doğru olan da budur. Bir kısım bilginler ise, peygamberler ölmeden önce hata ettikleri şeyin hükmü kendilerine bildirilir diyorlar.

(İslâm şeriatını) tebliğ yolunda olmayan, peygamberin işlerinden hükümleri açıklanmayan, dinî işlerinden ve kalbî zikirlerinden kendisine mahsus olan ve kendisine uyulmak için işlemeyen hususlarda ise, (peygamberin) o işlerde sehvetmesi ve hata yapması, ayaklarının kayması, kalbine gafletlerin gelmesi, bu ümmetin bilginlerinin çoğunun katında câizdir. Bu hal halkın zahmetli işlerinden, ümmetin korunması ve onların durumlarını göz önünde bulundurulması ve düşmanları düşünmesinden üzerine almış olduğu çetin ve zor yükten ileri gelir. Fakat (bu

---

(517) *İmam Buharî,* Sahih. 8. Kitabü's-Salât, 31. Babu't-Teveccüh Nahve'l-Kıbleti Haysü kane'de *İbn Mes'ud* (r.a.) dan. *İmam Müslim,* Sahih. 5. Kitabü'l-Mesacid, 19. Babü's-Sehvi fi's-Salâti ve's-Sücûdi lehu'da aynı râviden 89 (572) ilâ 94 (...)e kadar isnad tariklerini cem ve tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud,* Sünen. 23. Kitabü'l-Akziye Babun fi Kazai'l-Kaadî iza Ehtae'de *Ümmü Seleme*'den.

hata ve aldanmalar) tekrar tekrar ve birbiri ardınca olmaz. Belki nadiren vaki olur.

Nitekim Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

—**Kalbime perde çekilir de Allah'tan mağfiret talep ederim** (hergün yetmiş kere veya yüz kere) (518).

Bu zikrolunanlarda, peygamberin rütbesini düşürecek, mucizesine aykırı düşecek bir şey yoktur.

Bir kısım bilginler ise, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında, sehv, aldanma, gaflette bulunma, yanlış iş yapma gibi hususların istisnasız caiz olmadığı görüşündedirler. Aynı görüşü, tasavvuf ehlinden ve kalbler, makamlar ilmî sahiblerinden bir zümre de paylaşıyor. Bunların bu hadîsler hakkında görüşleri vardır ki, biz onları bundan sonra zikredeceğiz inşaallah.

BÖLÜM

PEYGAMBER *(SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)*İN SEHV ETTİĞİNİ BEYAN EDEN HADÎSLER

Bu bölümden önceki bölümlerde, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında sehvetmenin câiz olup olmadığı hususları zikrettik. Haberlerde aldanmanın mutlak ve kesin olarak mümkün olmadığını beyan ettik. Tertip ettiğimiz vechile ve kendisine işaret ettiğimiz gibi dinî işlerde câiz olduğuna işaret ettik. Biz şimdi bu bölümde tafsilâta geçiyoruz.

Ve diyoruz ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in namazda sehvettiğini beyan eden üç hadîs-i şerif vardır:

Birincisi, Zilyedeyn'in rivayet ettiği hadîstir ki, bunda Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in iki rek'atta selâm verdiğini beyan ediyor (519).

İkincisi ise, Peygamber'in *(aleyhisselâm)* ikinci rek'atta, ayağa kalktığını ifade eden İbn Buheyne'nin rivayet ettiği hadîs (520).

Üçüncüsü de, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in öğle namazını beş rek'at kıldığını açıklayan *İbn Mes'ud*'un rivayet ettiği hadîs-i şerif (521).

Bu üç hadîs beyan ettiğimiz fiildeki sehvi açıklamaktadır. Bundaki

---

(518) Tahrici yukarda geçti.

(519) *İmam Buharî,* Sahih. 78. Kitabü'l-Edeb, 45. Babu Ma Yecazü min zikri'n-Nas'da *Ebu Hüreyre* (r.a.) dan. *İmam Müslim,* Sahih. 5. Kitabü'l-Mesacid, 19. Babu's-Sehvi fi's-Salât'da 97 (573), 98 (...), 99 (...) No.lu metinleri yine aynı râviden tahriç etmiştir.

(520) *İmam Buharî,* Sahih, 22. Kitabü's-Sehv. 1. Babu Ma Cae fi's-Sehvi İza Kâme min Rek'ateyi'l-Feriyzati'de *Abdullah b. Buhayne* (r.a.) dan. *İmam Müslim,* Sahih. 5. Kitabu'l-Mesacid, 19. Babu's-Sehvi fi's-Salâti'de 85 (570) No.lu metni ayni râviden tahriç etmiştir.

(521) 517'de gösterilen kaynaklara bakılabilir.

Allahü Teâlâ'nın hikmeti, peygambere uyulmak için yol gösterilmektedir. Zira bilfiil tebliğ etmek sözle tebliğ etmekten daha açık ve ihtimalleri daha çok yok edicidir. Bunun şartı ise, sehv üzere terk edilmemek ve zikrettiğimiz gibi insanlara hikmetin faidesi açıklansın ve ortadaki şüpheler kalksın diye hata edilen hususun hükmünün derhal bildirilmesidir. (Geçen bölümde zikrettik ki) unutmak ve aldanmak, Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında mucizeye aykırı değildir ve tasdiki de ta'n etmez. Zira Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

—Ben ancak bir beşerim. Siz unuttuğunuz gibi ben de unuturum. Unuttuğum zaman bana hatırlatınız (522).

(Hz. Âişe'den rivayet edilen hadîste Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuştur):

—Filan —Allah rahmet etsin— bana şu âyeti hatırlattı ki, ben onları unutarak terkediyordum. Bana unutturulmuştu, diye de rivayet olunmuştur.

Yine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

—Ben muhakkak unuturum. Veyahut unutturulurum. Unutularak yapılanların hükmünü beyan etmem için.

İbn Nâfî ve *İsa b. Dinar,* bunun bir şek olmadığını ve bunun mânâsının bir taksim olduğunu söylüyorlar. Yani; ben unuturum, yahut da Allah bana unutturur.

Kadı Ebu'l-Velid el-Bacî, diyor ki, bunların söyledikleri hususun, peygamberin şöyle murad ettiğine ihtimali olabilir:

"Ben uyanıkken unuturum. Uykuda iken unutturulurum, veyahut beşer âdetinin icabı olarak, sehv ve zuhül bakımından unuturum. Veyahut da ona yöneldiğim halde, onun için zihnim boş olduğu halde ben unutturulurum. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* iki unutmanın birini kendisine isnad etti. Çünkü onu unutmaktaki bazı sebeb kendisindendir. Diğer unutmayı kendisinden reddetti. Çünkü o unutmada mecbur gibi idi.

Bir kısım, hadîsin mânâsı ve metni hakkında söz sahibi olanlar şöyle diyorlar:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* namazda sehvederdi. Fakat unutmazdı. Çünkü unutmak, zuhûl, gaflet ve âfettir. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunlardan münezzehtir. Sehv ise bir şeyle meşgul olmaktır. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* namazında sehvederdi. Namazda kendisinden gaflet olunan değil, kendisiyle meşgul olunan şey peygamberi namazındaki hareketlerinden meşgul ederdi. Buna bazı kimseler, sözlerine **"Gerçekten ben unutmam"** sözü ile delil getiriyorlar.

---

(522) 517 No.lu tahriçte gösterilen kaynaklara bakılabilir.

Bir grup bilginler de, bunların tümümün Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında câiz olmadığı görüşündedirler. Bunlar diyorlar ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in sehvetmesi, kendisine uyulsun, ümmetine yol göstersin diye kasden vaki olurdu. Bu reddedilmiş, maksadlara aykırı ve hiçbir ifadesi olmayan bir sözdür. Çünkü nasıl olur da Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir anda hem sehvetmiş ve hem de kasdetmiş olur. Bunlar Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in:

"Ben unuturum veyahut unutturulurum."

sözünü ele alarak, Allahü Teâlâ peygambere uyulsun diye unutma suretinde kasden terketmeyi emretti, sözlerini pekiştirecek bir delilleri yoktur. Çünkü Peygamber *(aleyhisselâm)* iki vasfın biri isbat etti, taammud ve kasıd olan munakızını da nefyetti ve şöyle buyurdu:

—**Ben sizin gibi beşerim. Siz unuttuğunuz gibi ben de unuturum.**

Buna imamlarımızdan ve muhakkiklerden büyük bir zat meyletti ki, o da, *Ebu el-Muzaffer el-İsfirayini*'dir. İmamlarımızdan ve muhakkiklerden ondan başkası bu söze rıza göstermedi. Ben de buna rıza göstermem.

Bu iki tâifenin, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in:

"Gerçekten ben unutmam. Fakat unutturulurum." sözü hakkında bir delilleri yoktur.

Çünkü bu hadîs-i şerifte unutmanın hükmünü, tümü ile nefyetmiyor. Bunda ancak unutma lafzını ve isminin çirkinliğini nefyetmek vardır. Nitekim Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

—**Sizden birinizin, şu âyeti unuttum demesi ne kötüdür.** (O unutmadı) **lâkin unutturuldu.**

Veyahut Peygamber *(aleyhisselâm)* kalbinden, namaz işindeki ihtimamın azlığını ve gafleti nefyetti. Fakat namazın bazısı ile diğer bazısından meşgul oldu. Namazın bazısı ile meşgul olup bazısını unuttu.

Nitekim **Hendek günü** (yani Medine'nin etrafında hendek kazarlarken) **namazı terketti.**

Ta ki namaz vakti çıktı. Düşmandan korunmakla meşgul olmak, namazın terkine sebeb oldu. Bir taatle meşgul olurken diğer taati terketti (523).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in Hendek günü öğle, ikindi, akşam ve yatsı olmak üzere dört vakit namazı terk ettiği rivayet edilir.

Korku halinde namazın edâ edilmesine imkân bulamayan kimsenin, korkusuz âna kadar namazı tehir etmesinin câiz olduğu görüşünde olanlar bu hadîsi delil olarak gösterdiler. Bu görüş Şamlıların görüşüdür. Doğru olan şudur ki, korku namazının hükmü bundan sonra idi. Korku namazının hükmü bunun hükmünü kaldırmıştır.

---

(523) *İmam Buharî.* Sahih. 9. Kitabu Mevakiti's-Salât: 36. Babu Men Sallâ bi'n-Nasi bâde Zehabi'l-Vakti" de. *İmam Müslim.* Sahih. 5. Kitabü'l-Mesacid. 36. Babu'd-Delili limen kaale; Salâtü'l-Vüsta, hiye Salâtü'l-Asr" da *Cabir b. Abdullah*'dan tahrıç etmişlerdir.

Soru: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in Vâdi günü uykuda kalıp namaza kalkamadığı hususunda ve Peygamberimizin:

"Benim gözlerim uyur fakat kalbim uyumaz" (524) sözü hakkında ne dersin?

Cevap: Bilginlerin bu hususta cevapları vardır.

Birincisi: Bundan murad şudur ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* uykuda iken çoğu zaman kalbinin ve gözlerinin hükmü budur. Nadiren böyle şey vaki olur. Bu tevil Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in, hadîsin, kendisinde buyurduğu:

"Gerçekten Allah bizim ruhlarımızı kabzetti."

sözü ve *Hz. Bilal Habeşî*'nin hadîsteki:

"Benim üzerime böyle bir uyku asla gelmemiştir" (525) sözleri doğruluyor.

Fakat bunun gibi nadiren vaki olan şeyler Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*den Allah'ın dilediği bir iş için vaki olur. Bu da bir hükmü isbat etmek, bir muayyen hükmü tesis etmek, şer-i şeriften olan bir farzı veya sünneti açıklamak için olur. Nitekim Peygamber *(aleyhisselâm)* diğer bir hadîste buyurmuştur ki:

—Eğer Allah dilemiş olsaydı bizi uyandırırdı. Fakat sizden sonra gelecek olanlara bir yol olmasını murad buyurdu (526).

İkincisi: Gerçekten Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in kalbi tam mânâsiyle uykuya dalmazdı. Kendisinden abdest bozacak hades vakı' olurcasına kalbi uyumazdı. Çünkü rivayet olunur ki:

Peygamber (aleyhisselâm) **uykuda iken** (kendisinden abdest bozacak hadesin vaki olmasından) **korunmuştu. Peygamber** *(aleyhisselâm)* (üfürmek) **şeklinde nefesi çıkıncaya dek ve nefesinin çıkardığı ses duyuluncaya kadar uyurdu, sonra abdest almadan namaz kılardı** (527).

*İbn Abbas (radıyallahu anhüma)*nın rivayet ettiği hadîste:

Peygamber *(aleyhisselâm)***ın uykudan kalktığında abdest aldığı zikrediliyor.**

---

(524) *İmam Buharî*, Sahih. 19. Kitabü't-Teheccüd, 16. Babû Keyfe kâne Salâtü'n-Nebiyyi (s.a.v.) de. *İmam Müslim*, Sahih. 6. Kitabü's-Salâti'l-Müsafirin, 17. Babu Salâti'l-Leyl ve adade Rekeati'n-Nebiy (s.a.v.) de *Hz. Âişe*'de 125 (738) No.lu metni tahriç eylemişlerdir. *Ebu Davud*, Sünen. Kitabü't-Tahare: Babün fi'l-Vudui mi ne'n-Nevm'de yine *Hz. Âişe (r.a.)* dan. *Tirmizî*, Sünen. Ebvabü's-Salât: Babu Ma Cae fi Vasfi Salâti'n-Nebiy (s.a.v.) yine *Hz. Âişe* (r.a.) tahriç eylemiştir.

(525) Tahrici yukarıda geçti, oraya bakıla. "446 No.lu Tahric".

(526) Tahrici yukarıda geçti, oraya bakıla. "446 No.lu Tahric".

(527) *İmam Buharî, Sahih. 85. Kitabü's-Saavat: 10. Babu'd-Dua İza İntebehe mine'n-Nevm'de İbn Abbas* (r.a.) dan. *İmam Müslim*, Sahih. 6. Kitabü'l-Müsafirin 26. Babü'd-Dua fi Salâti'l-Leyli. 181 (763) No.lu hadîsi *İbn Abbas* (r.a.) dan. *İbn Mace*, Sünen. 1. Kitabü't-Tahare, 62. Babu'l-Vudu mine'n-Nevm'de 474 ve 475 No.lu hadîs.

Bu uyku ailesi ile olan uykudur. Bu hadîsle Peygamber *(aleyhisselâm)*ın uykusunun sırf kendisine uyku geldiğinden dolayı olduğuna delil olmaz. Çünkü, peygamberin o abdesti ailesine temas ettiğinden dolayı veyahut, başka bir sebebden abdestinin bozulmasından dolayı almıştır. Peygamber *(aleyhisselâm)*ın abdest alması, nasıl zikredilen sebeblerden biri olmaz ki, *İbn Abbas (radıyallahu anhüma)*'tan rivayet edilen hadîs-i şerifin sonunda şöyle buyuruluyor: Sonra Peygamber *(aleyhisselâm)* uyudu. Ta ki nefesinin sesini işittim; sonra namaz kılınmaya başlandı. Peygamber *(aleyhisselâm)*, abdest almadan namaz kıldı.

Rivayet edilir ki: Peygamber *(aleyhisselâm)*e uykuda iken bile vahiy geldiği için O'nun kalbi uyumazdı. Vâdi kıssasında olan husus, güneşi görme neticesi gözlerinin uyumasından başka bir şey değildir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

"Allah ruhlarımızı kabzetti. Eğer Allah dilemiş olsaydı, bu andan başka bir zamanda ruhlarımızı bize reddederdi." buyurmuştur.

Soru: Eğer Peygamber (aleyhisselâm)ın, uykuya dalmak âdeti olmuş olsaydı, *Bilal Habeşi*'ye:

"Sabahı bize koru" demezdi.

Cevap: Peygamber *(aleyhisselâm)*ın, sabah namazı için, karanlıkta kalkmak âdeti idi. Sabah namazının ilk vaktine riayet etmek ise, uykuda olan kimse için mümkün değildir. Çünkü zahiri olan ve zahiri azalarla elde edilen bir iştir. Binaenaleyh bunu bildiğinden sabah namazının ilk vaktine riayet etmek için işi Bilal'e havale etti. Nitekim, uykudan başka bir iş için meşgul olması böyledir.

Soru: Peygamber *(aleyhisselâm)*ın:

"Ben unuttum" sözünün söylenmesini menetmesinin mânâsı nedir ki, kendisi bizzat **"Gerçekten ben, siz unuttuğunuz gibi unuturum. Ben unuttuğum zaman bana hatırlatın."** buyurmuştur.

Diğer bir hadîste de,

"Bana şu, şu âyetleri hatırlattı ki, ben onları unutmuştum." buyurdu.

Cevap: Bu lafızların arasında uyuşmazlık yoktur. Peygamber *(aleyhisselâm)*ın:

"Ben falan âyeti unuttum." denmesini yasaklaması Kur'ân'dan hıfzı kaldırılanın üzerine hamledilmiştir.

Yani bundaki unutmak, peygamberin kendisinden olmamıştır. Fakat Allah onu, unutmaya peygamberi mecbur kılmıştır. Dilediğini yok etmek, dilediğini tesbit etmek için Allah kuldan olan sehve ve gafleti ona hatırlatırsa kulun ona unutturdu demesi sahih olur.

Denilir ki, peygamberin unutmayı Allah'a isnad etmesi, fiili yaratıcısına izafe etmek bakımından güzel bir yol olduğu içindir. Kendisine isnad etmesi ise kulun onu kesbetmesi bakımından câiz olması yolundandır.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in bu âyetlerden düşürdüğünü düşürmesi, tebliğ etmesi emrolunduğunu tebliğ ettikten sonra isbatı câizdir. Sonra onu ümmeti tarafından veya kendi nefsinden bizzat hatırlar. Ancak Allah'ın, hükmünü kaldırmasını ve kalblerden silmesini ve hatırlanmasının terkini murad buyurduğu hariç. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in böyle (yani tebliğden sonra silinmesi gerekeni) bir kere unutması câizdir. Ve Allahü Teâlâ'nın peygambere, âyetten tebliğden önce, nazmı bozmayanı, hükmü karıştırmayanı ve habere halel getirmeyeni unutturması câizdir. Sonra Allah o âyeti peygambere hatırlatır. Allahü Teâlâ'nın kitabını koruduğu ve peygamberine tebliğini teklif ettiği için peygamberin âyeti devamlı unutması müstehildir.

BÖLÜM

PEYGAMBERLER İÇİN KÜÇÜK GÜNAHLARI CÂİZ GÖREN BİLGİNLERİN SÖZLERİNİ RED ETMEK VE BU HUSUSTA GETİRDİKLERİ DELİLLERİ ELEŞTİRMEK

Bil ki (ey okuyucu) fukaha ve muhaddislerden peygamberler hakkında küçük günahların câiz olması görüşünde bulunanlar ve bu konuda mütekellimlerden onlara uyanlar, bunlar görüşlerine Kur'ân'ın ve hadîsin birçok zahirleriyle delil getirdiler. Eğer bunlar Kur'ân ve hadîsierin zahirlerine riayet ettilerse (ki birçoğuna riayet etmeyip tevilde bulundular) bu görüşleri onları peygamberler hakkında büyük günahların da câiz olmasını söylemeye, icma-ı ümmeti bir tarafa itmeye ve bir Müslümanın söylemeyeceği sözü söylemeye götürür. Nasıl oluyor da peygamberler hakkında küçük günahları câiz görüyorlar ki, bu hususta delil olarak ileri sürdüklerinin tümü, müfessirlerin mânâlarında ihtilâf ettikleri ve mânâlarının birçok ihtimaller iktiza ettiği delillerdir. Bu konuda (sahabe ve tâbiinden) selefin, onların ileri sürdükleri bu görüşleri hilâfına birçok söz ve görüşler varid olmuştur. Bunların sözleri icma mesabesinde olmayıp delil getirdikleri hususlarda selef-i salihinin ihtilafları olduğuna ve aklî delillerde bunların söz ve görüşlerinin hata olup başka görüşlerin doğru olduğunu isbat ettiğine göre, bunların hatalı görüşlerini terkedip, doğru olanları almak vacip olur. İşte biz bu delilleri incelemeye başlıyoruz inşallah. Delillerden bir kısmı Allahü Teâlâ'nın Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e buyurduğu şu âyetlerdi:

"Öyle ki (bu yüzden) **Allah, senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlayıp üzerindeki nimetini,** (dinin yücelmesini) **tamamlayacak ve seni dosdoğru bir yolda sabit kılacaktır"** (528).

"Şimdi (ey Resûlüm), **şunu bil ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yok-**

(528) Fetih Sûresi, âyet: 2.

tur. Bir de günahına ve mü'min erkeklerle mü'min kadınlara mağfiret dile. Allah dolaştığınız yeri de bilir, duracağınız yeri de..." (529).

"Senden (peygamberliğin ağır) **yükünü hafifletip kaldırmadık mı? Öyle ki** (o yük) **sırtını çatırdatıp bükmüştü"** (530).

"Ey Peygamber, Allah seni affetsin. (Eğer senden günah sadır olsaydı) **şu doğru söyleyenler sana belli oluncaya ve sen yalancıları bilinceye kadar, neden beklemeyip onlara izin verdin?** (Bekleyip de, özründe sadık olanlarla yalancı bulunanları bileydin) (531).

"Eğer Allah'dan bir yazı (kader) **geçmiş olmasaydı, aldığınız fidyeden dolayı mutlaka size büyük bir azab dokunurdu"** (532).

"Hoşlanmadı ve yüzünü çevirdi, kendisine o âmâ geldi diye..." (533).

(Delil getirdikleri diğer âyetler ise) Allahü Teâlâ'nın Peygamberimize diğer peygamberlerin durumlarını anlatan âyetlerdir. Nitekim Allahü Teâlâ buyuruyor:

"......Âdem Rabbine âsî oldu da şaşırdı" (534).

"Fakat (Allah) **onlara** (Âdem ile Havva'ya) **her şeyi tam bir çocuk verince tuttular, çocuğun ismi üzerine Allah'a birtakım ortaklar koşmaya başladılar".**

"Âdem ve Havva: "— Ey Rabbimiz, kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen, muhakkak ziyan edenlerden oluruz" dediler" (535).

Cenab-ı Hak Yunus *(aleyhisselâm)* hakkında şöyle buyurdu:

"...... (Yutulduğu balığın karnındaki) **karanlıklar içinde: "— Senden başka hiçbir ilâh yoktur, seni bütün noksanlıklardan tenzih ederim. Gerçekten ben, haksızlık edenlerden oldum."** diye dua etmişti" (536).

Allah *(celle celâlühu)* Yunus *(aleyhisselâm)* hakkında böyle zikrettiği gibi Davud *(aleyhisselâm)* hakkında da buyuruyor ki:

"..... Davud sanmıştı ki, kendisine sırf bir imtihan açtık. Hemen Rabbine istiğfar etti, secdeye kapandı ve tevbe ile Allah'a yöneldi. Biz de onun bu hatasını bağışladık. Gerçekten onun, bizim katımızda bir yakınlığı ve güzel bir âkibeti vardır" (537).

---

(529) Muhammed Sûresi, âyet: 19. (530) İnşirâh Sûresi, âyet: 2. 3. (531) Tevbe Sûresi, âyet: 43. (532) Enfâl Sûresi, âyet: 68. (533) Abese Sûresi, âyet: 1. 2. (534) Tâ-Hâ Sûresi, âyet: 121. (535) A'raf Sûresi, âyet: 190. (536) A'raf Sûresi, âyet: 23. (537) Enbiya Sûresi, âyet: 87.

Yusuf *(aleyhisselâm)*ın kendi kıssasını ve kardeşleri ile geçen hadiseyi beyan eden âyetlerde Allah şöyle buyuruyor:

"Kadın, gerçekten ona (Yusuf aleyhisselâma) **niyyetlenmiş ve o da** (Yusuf aleyhisselâm da) **kadına niyyetlenmişti. Eğer Yusuf, Rabbinin burhanını** (İlâhî ihtarı) **görmemiş olsaydı, olacak olan olurdu. İşte biz, ondan fenalığı ve fuhşu gidermek için böyle yaparız. Çünkü O, bizim ihlâslı kullarımızdandır"** (538).

Cenab-ı Hak *Musa (aleyhisselâm)* hakkında da şöyle buyurmuştur:

"Musa, halkının meşgul bulunduğu bir zamanda şehire (Mısır'a) **girdi de, orada birbirleriyle döğüşen iki adam buldu. Biri kendi taraftarlarından, diğeri de düşmanlarından. Taraftarlarından olan adam, düşmanı olan kimseye karşı, kendisinden** (Musa'dan) **yardım istedi. Bunun üzerine Musa ona bir yumruk atıp onu öldürdü. Musa dedi ki: "— Bu, şeytanın işindendir. O, gerçekten şaşırtıcı açık bir düşmandır"** (540).

Resûl-i Ekrem *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de şöyle dua buyurmuşlardır:

—Ey Allah'ım, geçmiş ve gelecek günahlarımı bağışla. Gizli olarak ve aşikâre olarak yaptığım günahlardan beni af et (541).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in buna benzer duaları vardır. Resûlullah'ın şefaatını beyan eden hadîs-i şerifte varid olduğu gibi, kıyamet günü tüm peygamberlerin günahlarını mevkıfta zikretmeleri gibi.

Yine Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

—Benim kalbime perde çekilir de, bunun için Allah'tan bağışlanmamı talep ederim (542).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'nin rivayet ettiği hadîste Reşûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

—Gerçekten ben, günde yetmiş kereden daha fazla Allah'a tevbe ve istiğfar ederim (543).

Allahü Teâlâ Nuh *(aleyhisselam)* hakkında ise şöyle buyurmuştur:

---

(538) Sad Sûresi, âyet: 25.

(540) Kasas Sûresi, âyet: 15.

(541) *İmam Buharî*, Sahih. 19. Kitabu't-Teheccüd-i Bab.'de *İbn Abbas* (r.a.)dan. *İmam Müslim*, Sahih 6. Kitabü'l-Müsafirîn, 26. Babu'd-Dua fi Salâti'l-Leyli ve Kıyamihi. 199 (769) No. ile *Hz. İbn Abbas* (r.a.) dan 201 (771) No. ile daha uzun bir metni *Hz. Ali* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü's-Salât: Babu Ma Yüsteftehu bihi's-Salâtü mine'd-Dua'da yine *Hz. Ali* (k.v.) den daha kısa bir metni, *İmam İbn Mâce*, Sünen. 5. Kitabu İkameti's-Salât: 180. Babu Ma Cae fi'd-Dua İza Kaame'r-Reculü mine'l-Leyli'de 1355 No. ile *İbn Abbas*'dan. *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'd-Daavat 3415 No. ile *İbn Abbas* (r.a.) da.

(542-543) Tahrici yukarıda geçti.

"Nuh dedi ki: "— Ey Rabbim! Bilmediğim şeyi, senden istemekten sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve bana merhamet etmezsen, hüsrana düşenlerden olurum" (544).

Allahü Teâlâ Nuh *(aleyhisselâm)*a şöyle buyurmuş idi:

"Nezaretimiz altında ve vahyimiz gereğince gemi yap. Hem o zulmedenler hakkında, azabın kendilerinden kaldırılması için, bana dua etme; çünkü onlar suda boğulacaklardır" (545).

İbrahim *(aleyhisselâm)* hakkında da Allah buyuruyor ki:

"Ve O (Allah) **ki, hesap gününde günahımın bağışlanmasını kendisinden umarım"** (546).

Musa *(aleyhisselâm)*dan Cenab-ı Hak şöyle bahsediyor:

"...... **Sonra ayılınca şöyle dedi: "Allah'ım! Seni tenzih ederim.** (Dünyada seni görmeyi istemekten) **tevbe ettim ve ben, mü'minlerin** (buna inananların) **ilkiyim."** (547).

Allahü Teâlâ Süleyman *(aleyhisselâm)*ın kıssasını şöyle beyan buyurmuştur:

"Gerçekten biz Süleyman'ı imtihan ettik; (yaptığı bir hata yüzünden) **biz onun saltanat tahtına** (muvakkat bir zaman için) **bir cin oturttuk. Bir müddet** (eski) **mülk ve tahtına döndü"** (548).

Daha bunlara benzer birçok âyetlerin zahirleriyle istidlal ettiler.

Kaadı İyaz diyor ki, (peygamber hakkında küçük günahların câiz olduğunu savunup, Allahü Teâlâ'nın):

"Öyle ki, (bu yüzden) **Allah, senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlayıp üzerindeki nimetini, tamamlayacak..."** âyet-i kerimesi ile delil getirmelerine gelince; bu âyetin anlamında müfessirler ihtilâf etmişlerdir.

Bazı bilginler diyorlar ki, bundan murad nübüvvetten önce ve nübüvvetten sonra olandır.

Bir kısım bilginler de şöyle diyorlar:

Âyetten murad şöyledir: Senden günahtan vâki olanı da olmayanı da ben biliyorum ki, o günah peygamberden afvolunmuştur.

Bazı bilginler ise şöyle diyorlar:

Nübüvvetten önceki vâki olan günah bağışlanmıştır. Nübüvvetten sonra ise günah işlemekten masumdur, korunmuştur. Bunu Ahmed b. Nasr rivayet etmiştir.

---

(544) Hud Sûresi, âyet: 47. (545) Hud Sûresi, âyet: 37. (546) Şuara Sûresi, âyet: 82. (547) A'raf Sûresi, âyet: 143. (548) Sad Sûresi, âyet: 34.

Deniliyor ki, âyet-i kerimeden murad, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in ümmetidir.

Yine deniliyor ki, âyet-i kerîmeden murad, sehven, unutularak ve tevilden vâki olan bağışlanmıştır. Bunu da *Taberi* rivayet etmiştir. *Kuşeyri* de bu görüşü kabul etmiştir.

Bazıları diyorlar ki: (Geçmiş günahlarını) yani; baban Âdem *(aleyhisselâm)*ın geçmiş günahını ve ümmetinden geleceklerin günahlarını bağışladım. Bunu İmam *Ebu'l-Leys es-Semerkandi,* rivayet etmiştir. Ve es-Sülemi ve Ata'dan rivayet edilmiştir. Bu ve bunun gibi (geçen) âyetlerin tevili gibi Allahü Teâlâ'nın:

"**... Bir de kendi günahına ve mü'min erkeklerle mü'min kadınlara mağfiret dile.**" âyet-i kerimesi tevil edilir.

Mekki, burada Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e olan hitap, ümmetine olan hitaptır diyor.

Deniliyor ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem):*

"**Bana ve size nasıl muamele edileceğini bilmem.**" (549) demesi kendisine emrolunduğu vakit, kâfirler bundan memnun kaldılar.

"**Öyle ki, Allah, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlayacak...**" (550) âyet-i kerimesiyle bundan sonraki mü'minler için cennete girmeleri vadedilen âyet-i kerime nâzil oldu.

Bu, İbn Abbas'ın görüşüdür. Öyle ise âyet-i kerimeden murad, eğer senin günahın olsaydı bile o günahın bağışlanmıştır ve ondan sorumlu tutulmazdın.

Bazı bilginler de bağışlanmak burada, ayıplardan âri olmak demektir, diyorlar:

Allahü Teâlâ'nın:

"**Senden yükünü hafifletip kaldırmadık mı? Öyle ki** (o yük) **sırtını çatırdatıp bükmüştü.**" âyet-i celîle ise; bunun tevilinde deniyor ki; günahından sana peygamberlik gelmezden evvel geçeni bağışladık demektir.

Bu, İbn Zeyd ve Hasan'ın sözüdür. Katade'nin sözü de bu anlama gelir.

Bir kısım bilginler diyorlar ki, âyetin mânâsı şöyledir:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem),* peygamberlikten önce ve sonra günahlardan korunmuştur. Eğer böyle olmamış olsaydı, sırtına ağır gelirdi (çatırdatıp bükerdi). Bu mânâyı *Semerkandî* rivayet etti.

Bazı bilginler de diyorlar ki:

---

(549) *İmam Ebu Cafer Muhammed b. Ceriri't-Taberî*'nin *Hasan-ı Basrî* ve *İkrime*'den tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* Menahil 78'de kaydetmiştir.

Âyet-i kerimeden murad, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'**in** sırtına, peygamberlik vazifesinin ağırlığından gelen bir sıklettir. Ta ki, peygamber onu tebliğ buyurdu, diye rivayet de ediliyor. Bunu *el-Maverdi* ve *Sülemî* rivayet etmişlerdir.

Deniliyor ki, senden cahiliyyet günlerinin ağırlığını kaldırdık, anlamınadır âyet-i kerime. Bunu *Mekkî* rivayet etmiştir.

Bazıları şöyle diyorlar: Senin iç meşguliyetinden ve şeriatı talep etmendeki zahirî ve batınî hayret içinde kalmandan hâsıl olan ağırlığı giderdik, ta ki sana şeriatı verdik. Bu mânâyı *Kuşeyri* nakletmiştir.

Bazıları da âyet-i kerimeye şöyle mânâ verdiler: Senin yüklendiğin şeriata ait işlerden korunması gereken hususlarda seni korumak suretiyle senin yükünü hafiflettik.

"**Sırtını çatırdatıp bükmüştü**" sözünün mânâsı, "az kaldı onu çatırdatıveriyordu" demektir.

Buna göre âyetin mânâsı, peygamberin nübüvvetten önceki günahlarının bağışlanmasıdır, diyenlerin sözlerine binaen, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendisine peygamberlik gelmezden önce mubah olarak işlediği ve kendisine peygamberlik geldikten sonra haram kılınan hususlara önem verip onları günah saymasından dolayı üzerine ağır gelmişti, çünkü bunlardan korkmuştu.

Yahut da durum, Allahü Teâlâ'nın Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i günahlardan himaye etmesi ve onu korumasından ibaret olur ki, o günahlar farz-ı muhal peygamberden sadır olmuş olsaydı, sırtını çatırdatıp bükerdi veyahut, peygamberlik vazifesinden dolayı gelen ağırlık olur, veyahut da cahiliyet günlerindeki işlerden ve Allah'ın vahyinden korunmasını murad buyurduğu hususun korunmasını bildirmesinden kalbinin meşgul olması ve bundan dolayı üzerine ağır gelen hususlar olur.

Allahü Teâlâ'nın:

"**Ey Peygamber! Allah seni affetsin...**" buyurduğu âyet-i celîleye gelince:

Bu öyle bir iştir ki, bu hususta daha önce Allah'tan peygambere bir nehiy gelmedi ki, bu iş günah sayılsın. Allah bunu peygamber üzerine günah da saymamıştır. Hatta ilim ehli olan dahi bunu Allah'tan peygambere bir sitem saymaz.

Âyet-i kerîmeye bunun aksine mânâ verenler bir hataya düşmüşlerdir.

Nifteveyh diyor ki, Allah peygamberi böyle sitemden münezzeh kılmıştır. Bilâkis peygamber iki işten birini yapmakla muhayyer kılınmıştır. Bilginler diyorlar ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında vahiy gelmeyen hususlarda istediğini yapmasında hiçbir beis yok idi.

Nasıl bir beis olur ki, burada Allahü Teâlâ kendisine;

"**... Bu bakımdan bazı işleri için senden izin istediklerinde onlardan**

dilediğin kimseye izin ver. Onlar için Allah'dan mağfiret dile. Şüphe yok ki, Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir." (551) buyuruyor.

Vakta ki Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onlara izin verdi, Allah peygambere onların içindeki sırları bildirdi ki, eğer peygamber onlara izin vermemiş olsaydı, onlar zaten çıkmayacaklardı. Bu hususta peygambere yapmış olduğu işten dolayı bir sitem yoktur.

"**Afa = Afetti**" kelimesi burada "**Gafere = Bağışladı**" mânâsına değildir. Bilakis burada "**afa**" kelimesi Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in "**Allah sizi, at ve köle zekâtından af etti.**" (552) sözündeki af mânâsınadır. Onlara zekât esasen vacip kılınmamıştır.

Yani, Allah size bu zekâtı vermenizi emretmemiştir. Bu tefsirin aynı, Kuşeyri'den de rivayet edilmiştir. *Kuşeyrî* diyor ki: Af ancak günahtan olur diyen kimse Arapçayı bilmeyen kimsedir. Kuşeyri:

"**Allah seni affetsin**" âyetinin mânâsı, "Allah seni günahla karşı karşıya bırakmasın"dır, diyor.

Davudî de, o ancak izzet ve ikramdan ibarettir diyor. *Mekkî* ise, O Allah seni salih kılsın, Allah seni aziz kılsın gibi, söze başlamaktır diyor.

Semerkandi diyor ki; Âyet-i kerime'nin mânâsı:

"**Allah sana afiyet versin**"dir.

Allahü Teâlâ'nın Bedir esirleri hakkındaki şu âyetleri ise:

"**Hiçbir peygamber için, yeryüzünde ağır basmadıkça** (düşman üstün gelmedikçe), **esirleri bulunmak** (ve ondan fidye almak) **vaki olmamıştır. Siz, geçici dünya malını istiyorsunuz. Halbuki Allah, âhireti kazanmanızı diliyor. Allah azizdir. Hükmünde hikmet sahibidir. Eğer Allah'dan bir yazı** (kader) **geçmiş olmasaydı, aldığınız fidyeden dolayı mutlaka size büyük bir azab dokunurdu**" (553).

Bu âyetlerde Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in günahla suçlanması yoktur. Bilâkis peygambere has olan güzel ahlâkın beyanı ve peygamberler arasındaki üstünlüğü vardır. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de şöyle duyurmuştur:

—**Benden önce** (geçen peygamberlerden hiçbir) **peygambere helâl kılınmayan ganimetler bana helâl kılınmıştır** (554).

---

(550) Fetih Sûresi, âyet: 2, 3.

(551) Nur Sûresi, âyet 62.

(552) *İmam Tirmizî,* Sünen. Ebvabü'z-Zekât: Babu Ma Cae fi Zekati'z-Zehebi ve'l-Varak'de 620 No ile *Hz. Ali* (r.a.) dan. *İmam Ebu Davud,* Sünen. Kitabü'z-Zekât Babün fi Zekâti's-Saime'de *Hz. Ali* (k.v.) den. *İmam İbn Mâce,* Sünen. 8. Kitabü'z-Zekât. 4. Babu Zekâti'l-Varaki ve'z-Zehebi'de 1790 No.lu hadîs metnini *Hz. Ali* (k.v.) den tahriç etmişlerdir.

(553) Enfâl Sûresi, âyet: 67, 68.

(554) *İmam Buharî,* Sahih. 57. Kitabu Farzü'l-Hums: 8. Babu Kavli'n-Nebiyyi (sallallahu aleyhi ve sellem) Ühıllet Leküml'l-Gaaim'de. *İmam Müslim,* Sahih. 32. Kitabu'l-Cihad ve's-Siyer. 11. Babu Tahlili'l-Ganaim li hazihi'l-Ümmete hassaten'de 32 (1747) No.lu metni *Ebu Hüreyre* (r.a.) dan tahriç eylemişlerdir.

Eğer denilirse ki, Allahü Teâlâ'nın:
"Siz geçici dünya malını istiyorsunuz. Halbuki Allah, âhireti kazanmanızı diliyor" mealindeki âyet-i kerimenin mânâsı nedir? Şöyle cevap verilir:
Bu hitaptan murad, ashabdan dünya malını isteyenlere ve bütün arzusu yalnız dünya malına yönelen ve dünya malının kendisi için çoğalmasını isteyenleredir. Yoksa bu hitaptan murad Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve ashabından ileri gelen (manen) eşraftan olanlar değildir.
Hatta *Dahhak (radıyallahu anh)*'tan rivayet edilmiştir ki:
Âyet-i kerime Bedir savaşında müşrikler yenilgiye uğrayıp, Müslümanlar savaşı bırakarak ganimet toplamaya ve müşriklerin ölülerinin üzerlerinde bulunan silah ve saireyi almaya kalkıştıkları vakit nazil olmuştur. Hatta Hz. Ömer düşmanın bu durumu fırsat bilerek Müslümanların aleyhine bir hile düşünmelerinden ve Müslümanlara bir kötülük gelmesinden korktu.
Bundan sonra Allahü Teâlâ:
"Eğer Allah'dan bir yazı (kader) **geçmiş olmasaydı.."** diye buyurdu.
Müfessirler âyet-i kerimenin mânâsında ihtilaf ettiler; bir kısım, âyetin mânâsı şöyledir diyor: Eğer benden, hiçbir kimseyi azap etmem, ancak nehiyden sonra azap ederim diye bir yazı (kader) geçmemiş olsaydı, sizi azaplandırırdım. Bu, esirler hakkında icra edilen muamelenin masıyet olmasını nefyeder.
Bazı müfessirler ise şöyle mânâ veriyor âyet-i kerimeye:
Eğer sizin Kur'ân'a imanınız olmasaydı ki, o (Kur'ân) bütün kitaplardan mukaddemdir. (Rütbe itibariyle) ve onunla affa mustahak olmasaydınız, ganimetlere koşup onları toplamanızdan dolayı azap görürdünüz. Tefsir ve açıklanması ve teyid edilmesi bakımından bu söz şöyle denmekle de ziyadeleştirilir: Eğer Kur'ân'a iman edenlerden ve kendilerine ganimetler helâl kılınmış kimselerden olmamış olsaydınız, ganimetlere tecavüz edenler azaplandırıldığı gibi, siz de azaplanırdınız.
Bir kısım müfessir de diyor ki:
Eğer Levh-i Mahfuz'da ganimetin size helâl olduğu yazılmamış olsaydı, siz azap görürdünüz. Bunların hepsi günah ve masıyet olmasını nefyeder. Çünkü, kendisine helâl kılınmış olan bir şeyi yapan kimse Allah'a isyan etmiş olmaz.
Allahü Teâlâ buyuruyor ki:
"Artık elde ettiğiniz ganimetten helâl ve hoş olarak yeyin ve Allah'dan korkun. Gerçekten Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir" (555).
Hatta Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in (esirleri öldürmesiyle fidye alması arasında) muhayyer kılındığı rivayet edilir. Hz. Ali'den *(radıyallahu anh)* rivayet edilmiştir, demiştir ki:

(555) Enfâl Sûresi, âyet: 69.

"Cebrail (aleyhisselâm) **Bedir günü Peygamber** (sallallahu aleyhi ve sellem)**e gelerek şöyle dedi:**

—Esirler hakkında ashabını muhayyer bırak. İsterlerse öldürsünler, dilerlerse fidye alsınlar. (Bu) gelecek yıl öldürdükleri kâfirler adedince kendilerinden öldürülmek şartıyla (olacaktır).

Ashab;

(Biz) **fidyeyi ihtiyar ediyoruz.** (Gelecek sene varsın bizden) **onların adedince insan öldürülsün."** dediler (556).

Bu bizim söylediklerimizin doğruluğuna ve onların ancak kendilerine izin verileni yaptıklarına bir delildir. Lâkin, bazı bilginler iki vechin en zayıfı olana meylettiler ve dediler ki, onlar için daha yararlı olan fidye değil, esirleri öldürmek idi. Bunun için (yani esirleri öldürmeyi terkedip fidyeyi tercih ettikleri için) kendilerine sitem edildi ve kendilerine görüş ve seçmelerinin zayıf olduğu, başkalarının görüş ve ihtiyarlarının doğru olduğu beyan olundu. Bunların hepsi âsi ve günahkâr değillerdir. (Çünkü hepsi müctehid idiler). Bu tevile Taberi işaret etmiştir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in bu konu hakkında:

"Eğer gökten azap inmiş olsaydı, Ömer'den başkası o azaptan kurtulamazdı" (557),

sözü Peygamber *(aleyhisselâm)*ın, Ömer *(radıyallahu anh)*ın re'yini tasvib ettiğine, onun reyi ile dinin kuvvetleneceğine, dini izhar etme bakımından Ömer *(radıyallahu anh)*in düşüncesini benimseyenlerin de görüşlerini tasvib ettiğine, eğer azaba mustahak olmuş olsalardı bu azabdan ancak Ömer *(radıyallahu anh)*in ve onun gibi düşünenlerin kurtulacağına işaret ediyor.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* durumu Ömer *(radıyallahu anh)*a hitap ederek izah buyurdu. Çünkü tutsakların öldürülmesine ilk işaret eden Ömer *(radıyallahu anh)* idi. Lâkin Cenab-ı Hak, ezelde bu husus onlara helâl olduğu için bu işlerinden dolayı onlara azap takdir buyurmadı.

Davûdî, diyor ki: Bu husus hakkında kesin bir haber sabit olmamıştır. Eğer sabit olmuş olsaydı, Peygamber *(aleyhisselâm)* hakkında nas bulunmayan bir şeye hüküm verdiğini sanmak câiz olmazdı. Bunun hakkında nasdan hiçbir delil yoktur. Bu hususta Allah, işi peygambere de havale etmiş değildir. Allahü Teâlâ Peygamber *(aleyhisselâm)*ı bundan münezzeh kılmıştır.

---

(556) *İmam Tirmizî,* Sünen. Ebvabü's-Siyer. Babu Ma Cae fi Katli'l-Üserâ ve'l-Fidâ'da 1567 No.lu hadîsi *Hz. Ali* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

(557) *İmam Hatibü'l-Bağdadî*'nin "Ruvatü Malik" adlı eserinde tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* Menahil, 79'da kaydetmiştir.

Kadı *Bekr b. el-Ala'* diyor ki: Allahü Teâlâ bu âyet-i kerime ile, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın bu görüşünün Allah'ın kendisine ganimetin ve fidyenin alınması hakkında ezelde takdir buyurduğuna uygun olduğunu haber veriyor. Bundan önce: *İbn Hadremî*'nin öldürüldüğü, *Abdullah b. Cahş*'ın askerleriyle karşılaştıkları zaman esir düşen *Hakem b. Keysan* ve arkadaşı fidye alınarak bırakılmışlar idi (558).

Bu hadise Bedir savaşından bir yıldan fazla bir zaman önce olmuştu. Allahü Teâlâ bu işden dolayı onlara sitem etmedi. Bunların hepsi delâlet ediyor ki, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın esirler hakkındaki işlemi basiretli ve isabetli bir görüşle ve daha önce geçen örneğinin tıpkısı idi. Allahü Teâlâ bu hususları onların üzerine reddetmedi. Fakat Allah Bedir hadisesinin büyüklüğü ve esirlerinin çokluğu için, Levh-i Mahfuz'da bu hususu Müslümanlar için helâl kıldığını bildirmekle Müslümanlara verdiği nimeti açıklamayı murad buyurdu. Yoksa, Müslümanlara, hitab etme, yaptıklarının günah olduğunu beyan etmek suretiyle onları günahkâr kılmak için değil. Bekr b. Ala'nın sözünün mânâsı budur.

Allahü Teâlâ'nın:

"Yanına kör bir kimse geldi diye peygamber yüzünü asıp çevirdi. Ey Muhammed! Ne bilirsin, belki o arınacak. Yahut öğüt alacaktı da bu öğüt kendisine fayda verecekti" (559).

meâlindeki âyetlerde Peygamber *(aleyhisselâm)*a günah isbat edecek hiçbir işaret yoktur. Bilâkis Allah bu âyet-i kerime ile Peygamber *(aleyhisselâm)*a, karşısına alıp ilgilendiği kimsenin iman edip arınacak olan kimselerden olmadığını bildiriyor. Bu hususta doğru ve evlâ olan, eğer iki adamın hali sence bilinmiş olsaydı, âmâyı seçip ona yönelmen ve onunla ilgilenmendir buyuruyor Allah. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in, o kâfiri karşısına alıp onunla ilgilenmesi, Allahü Teâlâ'nın kendisine teşri buyurduğu gibi Allah'a itaat idi, Allah'dan tebliğ idi, yoksa yaptığı iş Allah'ın emrine muhalefet olup masiyet değildir. Allahü Teâlâ'nın bu hususu beyan buyurması, iki kişinin durumunu bildirmesi, kâfire yapılan muamelenin kendi katında kıymetsiz olduğunu ve; **"Onun** (İslâmı kabul etmeyip) **temizlenmemesinden sana ne?"** (560) sözü ile kâfirden yüz çevirmesini işaret buyurarak durumu peygambere bildiriyordu. *Ebu Temmam*'ın şöyle dediği rivayet edilir: **"Hoşlanmadı ve yüzünü çevirdi,"** sözü ile Allah, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın yanında bulunan kâfiri murad buyurmuştur.

Âdem *(aleyhisselâm)*ın kıssasına ve Allahü Teâlâ'nın:

---

(558) *İmam Beyhakî*'nin *Zührî*'den, *İbn İshak*'ın *Urve*'den tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* (r.h.) Menahil, 79'da kaydetmiştir.
(559) Abese Sûresi, âyet: 1, 2, 3, 4.
(560) Abese Sûresi, âyet: 7.

"... Yalnız şu ağaca yaklaşmayın. Sonra zâlimlerden olursunuz." sözünden sonra, **"Bunun üzerine ikisi de o ağacın meyvesinden yedi, ayıp yerleri görünüverdi."** ve **"...Rableri onlara, Ben sizi o ağaçtan menetmemiş miydim?"** (561) sözlerine ve Allahü Teâlâ'nın, **"Âdem, Rabbine baş kaldırdı ve yolunu şaşırdı"** (562).
kavl-i Celili ile Âdem *(aleyhisselâm)*ın masıyetini sarahaten beyan buyurmasına gelince: Allahü Teâlâ Âdem *(aleyhisselâm)*ın özrünü bize; **"And olsun ki, daha önce Âdem'e ahd vermiştik, fakat unuttu, onu azimli bulmadık."** (563) sözü ile bildirmiştir.
İbn Zeyd diyor ki: Âdem *(aleyhisselâm)* şeytanın kendisine düşman olduğunu ve Allahü Teâlâ'nın kendisine, **"Ey Âdem! Doğrusu bu** (şeytan), **senin ve eşinin düşmanıdır."** (564) sözü ile ahd verdiğini unuttu. Âdem *(aleyhisselâm)* bu hususu Allahü Teâlâ'nın kendilerine şeytanı açıktan açığa göstermekle unuttu denildiği de rivayet edilir. İbn Abbas da, insana, kendisine ahd verilip de unuttuğu için insan denildi, diyor. Âdem ile Havva'nın, kendilerine helâl olduğu için Allah'ın emrine muhalefet etmelerini kasdetmediler, lâkin şeytanın kendilerine yaptığı yemine aldandılar ve yalan yere kimsenin yemin etmeyeceğini zannettiklerinden şeytanın; **"Doğrusu ben size öğüt verenlerdenim"** (565) sözüne kanarak muhalefette bulundukları da rivayet edilir. Bazı rivayetlerde Âdem *(aleyhisselâm)*ın özrünün bu gibi hususlar olduğu kaydedilir.

İbn Cübeyr diyor ki: Şeytan, Allah adıyla onlara yemin etti, tâ ki onları aldattı. Mü'min aldanır. Âdem *(aleyhisselâm)* muhalefet etmeye niyet etmedi, ancak unuttu. Bunun içindir ki, Allahü Teâlâ, **"Biz onda, bir sabır ve sebat bulmadık."** (566) buyurdu ki, muhalefeti kasteder olduğunu görmedik demektir. Müfessirlerin ekserisi, âyet-i kerimedeki "Azm"ın işte ihtiyat ve sabretme mânâsına olduğunu söylerler. Âdem *(aleyhisselâm)*ın ağaçtan yediği zaman (Allah'a olan sevgiden dolayı) sarhoş olduğu da rivayet edilir. Bu görüş zayıf bir görüştür. Çünkü eğer sarhoşluğu Allah sevgisinden olmayıp Cennet şarabından ise, Allahü Teâlâ Cennet şarabının sarhoşluk vermediğini beyan buyuruyor. Âdem *(aleyhisselâm)*ın ağaçtan yemesi unutma neticesi meydana geldiği vakit, bu işi masıyet sayılmaz. Eğer kendisine unutturulmuş ise yine masıyet olmaz, belki hata olur. Çünkü unutan ile hata yapanın teklif hükmü dışında kaldığı hakkında ulemanın ittifakı vardır.

Şeyh Ebu Bekr b. Fûrek ve başkası diyorlar ki: Âdem *(aleyhisselâm)*ın yasak edildiği ağaçtan yemesi kendisine peygamberlik gelmeden önce

---

(561) A'raf Sûresi, âyet: 19, 22. (562) Tâhâ Sûresi, âyet: 121. (563) Tâhâ Sûresi, âyet: 115
(564) Tâhâ Sûresi, âyet: 117. (565) A'raf Sûresi, âyet: 21. (566) Tâhâ Sûresi, âyet: 115.

vaki olması mümkündür. Bunun delili de, Allahü Teâlâ'nın şu âyet-i kerimesidir:

"**... Âdem, Rabbine baş kaldırdı ve yolunu şaşırdı. Rabbi yine de onu seçip tevbesini kabul etti, ona doğru yolu gösterdi**" (567). Bu âyet-i kerimede Allahü Teâlâ, seçmenin ve doğru yola götürülmenin isyandan sonra olduğunu beyan ediyor. Belki de Âdem *(aleyhisselâm)* ağaçtan te'vil yolu ile yedi. Yemiş olduğu ağacın kendisine yasaklandığını bilmediği halde yedi. Çünkü Âdem *(aleyhisselâm)*, Allahü Teâlâ mutlak ağaçtan değil, özel bir ağaçtan yememizi, bize yasaklamıştır diye te'vilde bulundu. Bunun için deniliyor ki, Âdem'in tevbe etmesi, ancak tedbir ve korunmayı terkettiğinden dolayıdır. Yoksa Allah'ın emrine muhalefet ettiğinden dolayı değildir. Bâzı âlimler diyor ki:

Âdem *(aleyhisselâm)*, Allah ağaçtan yemeyi, haram olarak bize yasaklamıştır diye te'vilde bulundu.

Soru:

Allahü Teâlâ, "**Âdem Rabbine isyan etti.**" ve "**Allah tevbesini kabul etti.**" buyuruyor. Şefaat hadîsinde de, "**Ağaçtan yemek şüphesiz bana yasak kılındı, fakat ben isyan ettim.**" diye zikrediliyor. Bunlar Âdem'in günah işlediğine delâlet etmez mi?

Cevap: Bunlar ve bunlara benzeyenlerin cevabı inşaallah bölümün sonunda gelir.

Yunus *(aleyhisselâm)*ın kıssasına gelince: Bu konu hakkında söylenenlerin bir kısmını az önce zikrettik. Yunus *(aleyhisselâm)*ın kıssasını ihtiva eden âyetlerde O'nun günah işlediğine açıkça delâlet eden bir şey yoktur. O'nun hakkında varid olan âyetlerde ise, kavmine öfkelenip çıkıp gittiği beyan ediliyor. Bu hususta düşüncelerimizi açıkladık. Yunus *(aleyhisselâm)*ın azabın gelmesinden kaçarak, kavminden, Allah'tan izin almadan çıkıp gittiği için Allah kendisine sitem etmiştir deniliyor. Şöyle bir rivayet de vardır:

Yunus *(aleyhisselâm)* kavmine uğrayacakları azabı haber verdi. Sonra kavmi o azabdan af olundu. Bunun üzerine Yunus *(aleyhisselâm)* "**Allah'a yemin ederim ki, onların yüzüne yalancı olarak çıkamam,**" dedi ve çekip gitti. Yunus *(aleyhisselâm)*ın kavmi, yalan söyleyenleri öldürdüğü için, Yunus *(aleyhisselâm)*ın verdiği haber gerçekleşmeyince, kavminin kendisini öldürmesinden korktuğundan kavminden çekip gittiği de rivayet edilir. Bazıları ise, peygamberlik yükünü yüklenmeye gücü yetmedi, bunun için çıkıp gitti diyor. Yunus *(aleyhisselâm)*ın, azap geleceğini kavmine haber vermesinden de yalan söylemediğini geçen kısımda zikrettik. Bu rivayet edilenlerin masiyet olduğunu ifade edecek

(567) Tâhâ Sûresi, âyet: 121, 122.

ne bir âyet vardır, ne de bir hadîs. Bu hususta ancak zayıf olan ve kabul edilmesi mümkün olmayan rivayetler vardır. Allahü Teâlâ'nın, "**Hani o,** (kavmine va'd ettiği azab gelmeyince aralarından çıkıp) **yüklü gemiye kaçmıştı**" (568) sözüne gelince; müfessirler buna uzaklaştı mânâsını veriyorlar. Yunus *(aleyhisselâm)*un sözünü nakleden, "**...Gerçekten ben, haksızlık edenlerden oldum.**" (569) meâlindeki âyet-i kerime ise, bu âyetteki "zulüm" bir şeyi kendi yerinden başka yere koymak mânâsınadır. Bazı bilginlere göre bu, Yunus *(aleyhisselâm)*ın ya, Allah'ın izni olmaksızın kavminden çıkıp gitmesi veyahut kendisine verilen peygamberlik yüküne gücü yetmediğinden çıkıp gitmesi, veyahut da, kavmine azab ile beddua etmesinden dolayı çıkıp gittiğini itiraf etmesinden ibarettir. Nuh *(aleyhisselâm)* kavmine helâk ile beddua etmişti de o yüzden muahaze edilmemişti. *El-Vasitî* ayetin mânâsında şöyle der: Yunus *(aleyhisselâm)* Rabbini zulümden tenzih edip, suçunu itiraf etmek ve affı hak etmek bakımından zulmü kendine isnad etti. Âdem ile Havva'nın, "**Ey Rabbimiz, biz kendimize zulmettik.**" (570) sözleri de bunun gibidir. Çünkü Allah'ın onları meskenlerinin konulduğu yerin dışında başka bir yere koymasına sebeb kendileri olduğu gibi, Cennetten çıkarılmalarına da sebeb kendileri olmuştur.

Davud (aleyhisselâm)ın kıssasına gelince: Bu husus hakkında kendi kitaplarını tahrif eden Yahudi ve Hıristiyanların tarihçilerinin yazıp bazı müfessirlerin bize naklettikleri hususlara iltifat etmemek vacibdir. Bunun hakkında Allah herhangi bir âyet göndermediği gibi, Peygamber *(aleyhisselâm)*dan varid olan sahih bir hadîs de yoktur. Allah'ın *(celle celâlühu)* Davud *(aleyhisselâm)* hakkında gönderdiği âyetler şunlardır:

"**... Davud sanmıştı ki, kendisine sırf bir imtihan açtık. Hemen Rabbine istiğfar etti, secdeye kapandı ve tevbe ile Allah'a yöneldi**" (571).

"(Ey Resûlüm şimdi) **sen onların dediklerine sabret ve kuvvetli kulumuz Davud'u hatırla. Çünkü O, Allah'ın rızasına daima dönerdi**" (572). Katâde, âyetin mânâsında, O Allah'a itaat edicidir demiştir. Bu tefsir daha evlâdır.

İbn Abbas ve İbn Mesud diyorlar ki:

(Eğer Davud *(aleyhisselâm)* hakkında söylenen doğru ise) Davud *(aleyhisselâm)* kendi ümmetinden birine, "**Karından benim için vaz geç. Ben**

---

(568) Saffat Sûresi, âyet: 140. (569) Enbiya Sûresi, âyet: 87. (570) A'raf Sûresi, âyet: 23. (571) Sad Sûresi, âyet: 25. (572) Sad Sûresi, âyet: 17.

onunla evlenmek istiyorum." (573) sözünden fazla bir şey söylememiştir. Davud *(aleyhisselâm)* zamanında insanlar arasında böyle bir teklifte bulunmak mubah idi (Ne var ki Allah, Davud *(aleyhisselâm)*ın bu arzusuna rıza göstermedi). Ve bunun için O'na sitem ederek âyet-i kerimede beyan edildiği gibi O'nu uyardı. Dünya nimetiyle meşgul olmasını Davud *(aleyhisselâm)*a hoş görmedi. Bu te'vil Davud *(aleyhisselâm)* gibi bir peygambere yaraşır ve kendisine itimad edilir bir te'vildir (574).

Bazı bilginler diyorlar ki: Bir adamın nişanlısı ile Davud *(aleyhisselâm)* nikâhlanmak arzusunda bulundu. Bir rivayette, Davud *(aleyhisselâm)*ın adamın şehid olmasını ve öldükten sonra karısını nikâhlamasını kalben arzulamıştı, denir. Halbuki bu peygamber için bu mümkün mü?

Ebu'l-Leys Semerkandî şöyle nakleder: Davud *(aleyhisselâm)*ın tevbe ettiği ve bağışlanmasını istediği günahı, iki hasımdan birine (davayı incelemeden) düşmanın sözüne bakarak davalıya zulüm isnad ettiğindendir.

Yine denilir ki: Bu, Davud *(aleyhisselâm)*ın kendisine verilen dünya ve dünya mülkünün genişliğinden bir belâ ve fitneye uğradığını sandığından ve kendisine gelecek gafletten korktuğundandır. Rivayetlerde Davud *(aleyhisselâm)*a isnad edilen hususları nefyedenlerin görüşüne, *Ahmed bin Nasr, Ebu Temmam* ve ilmî araştırmada bulunanlardan başkaları iştirak etmişlerdir. *Dâvûdî* diyor ki:

Davud *(aleyhisselâm)* ve Uriya'nın kıssasında tesbit edilen bir haber yoktur. Bir peygamberin bir Müslümanın öldürülmesini istemesi hiç sanılacak bir şey değildir. Rivayet edilir ki; Davud *(aleyhisselâm)* nezdinde mahkemeleşen iki hasım, âyet-i kerîmenin zahirine göre, dişi koyun hakkında mahkemeleşen iki kişidir.

Yusuf (aleyhisselâm) ve kardeşlerinin kıssasına gelince: Bu kıssada Yusuf *(aleyhisselâm)*a sitem olduğu görünmüyor. Kardeşleri ise, onların da peygamberlikleri sabit olmamıştır ki, onların yaptıkları hakkında söz söylemek gereksin. Oğlu ve torunlarının Kur'ân-ı Kerîm'de peygamberlerle birlikte zikredilmesi, onların peygamberlerden olmalarına serahaten delâlet etmiyor.

Bazı müfessirler diyorlar ki, Allahü Teâlâ, burada peygamberlerin oğul ve torunlarından peygamber olanları murad buyurmuştur. Rivayet edilir ki, Yusuf *(aleyhisselâm)*ın kardeşleri, Yusuf *(aleyhisselâm)*a o işi yaptıkları zaman küçük yaşta idiler. Bunun içindir ki, Yusuf *(aleyhisselâm)* ile Mısır'da bir araya geldiklerinde O'nu seçip tanıyamadılar. Babaları Yakup *(aleyhisselâm)*a: "— **Yarın onu bizimle beraber gönder de gezip**

---

(573) *İmam İbn Ebi Hâtem. İbn Abbas* (r.a.) mevkuf olarak *Enes b. Mâlik* (r.a.) dan merfu olarak rivayeti tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*, Menahil 79'da kaydetmiş ve senedi "Vâhîddir" demiştir.

(574) *İbn Mes'ud* (r.a.) kıssayı *Firyabî*'nin tefsirinde tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* (r.h.) Menahil 79'da kaydetmiştir.

oynayalım." (575) demeleri de kendilerinin küçük yaşta olduklarına delâlet ediyor. Eğer onlara peygamberlik verildi ise Allahü âlem, bu hadiseden sonra verilmiştir.

Allahü Teâlâ'nın, Yusuf aleyhisselâm hakkında, "**— Kadın gerçekten ona niyyetlenmiş ve o da kadına niyyetlenmişti. Eğer Yusuf, Rabbinin burhanını** (ilahi ihtarını) **görmemiş olsaydı olacak olurdu.**" (576) meâlindeki âyet-i kerimesi ise, birçok fukaha ve muhaddislerin görüşlerine göre, içten niyyetlenen bir iş için insan muahafaza edilmez. Çünkü o günah değildir. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Rabbisinden (Kudsi hadîste) şöyle buyuruyor:

—Kulum, bir günahı işlemeye niyyetlenip, onu işlemezse ona bir sevap yazılır (577).

Öyle ise kulun bir fenalığı işlemeyi niyyet etmesi masıyet değildir.

Fukaha ve kelâmcıların görüşlerine göre, niyyet eden takarrur etmiş, yani bir fenalığın yapılmasına kesinlikle karar verilmiş ise, bu niyyet etmeden dolayı günah kazanır. Nefsin niyyetlerden ve hatıra gelenlerden yapılmasına karar kılmadığı hususlar ise günah yazılmayan ve afolunan hususlardandır. Doğru olan da budur. İnşaallah Yusuf *(aleyhisselâm)*ın içten olan niyyeti de bu kabilden olur. Allahü Teâlâ şu âyet-i kerime ile buna işaret buyurmuştur:

"**Ben nefsimi temize çıkarmıyorum. Çünkü nefis, gerçekten kötülüğü şiddetle emreder**" (578).

Veyahut Yusuf *(aleyhisselâm)*ın bu sözü tevazu bakımından olup, daha önce tezkiye ve terbiye edildiği için nefsine olan muhalefeti itiraf etmek içindir. Nasıl böyle söylenir ki, *Ebu Hatim, Ebu Ubeyde (radıyallahu anh)*dan, Yusuf *(aleyhisselâm)*ın kadına meyletmediğini, sözde takdim ve tehir olduğunu rivayet etmiştir. Yani, kadın Yusuf *(aleyhisselâm)*a meyletti; fakat eğer Yusuf Rabbinin ihtarını görmemiş olsaydı, o da kadına meyledecekti. Allahü Teâlâ kadın hakkında buyuruyor ki:

"**Hanım onlara şöyle dedi: "— İşte, kendisi hakkında beni ayıplamış olduğunuz adam budur. Yemin ederim ki, ben onun nefsine yaklaşmak istedim de o, iffet göstererek sakındı**" (579).

---

(575) Yusuf Sûresi, âyet: 12. (576) Yusuf Sûresi, âyet: 24.

(577) *İmam Buharî*, Sahih. 81. Kitabü'r-Rıkak: 31. Babu Men Hemme bi Hasenetin ev bi Seyyietin'de, *İmam Müslim*, Sahih. 1. Kitabü'l-İyman. 59 Babun İza Hemme'l-Abdu bi Hasenetin kâtebtü ve iza Hemme bi Seyyietin lem Tektüb'de 207 (131) No. ile *İbn Abbas*'dan *Müslim*. Ayrıca 203 (128), 204 (...) No.lu metinleri *Hz. Ebu Hüreyre* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen: Ebvabü tefsiri'l-Kurân ve Tefsiri Sureti'l-En'âm'da 3075 No.lu metni *Ebu Hüreyre (r.a.)* dan tahriç etmiştir.

(578) Yusuf Sûresi, âyet: 53.

(579) Yusuf Sûresi, âyet: 32.

"... İşte biz, ondan (Yusuf'tan) fenalığı ve fuhşu gidermek için böyle yaparız. O, bizim ihlaslı kullarımızdandır" (580).

"Yusuf'un bulunduğu evdeki kadın, Yusuf'un kendisine yaklaşmasını istedi ve bütün kapıları kapadı: "— Haydi gel." dedi. Yusuf ise: "— Allah'a sığınırım. Doğrusu O (kocan) **benim efendimdir, bana güzel bakmıştır. Gerçek budur ki, zalimler** (zina yapanlar) **kurtulmazlar." dedi"** (581).

"Rabbî" = Benim Rabbim, kelimesinin anlamı hakkında birkaç rivayet vardır:

O, Allah benim Rabbimdir,

O, (kralın veziri) benim efendimdir,

Kadına Yusuf *(aleyhisselâm)*ın meyletmesi hakkında da birkaç rivayet vardır:

Kadına meyletti. Yani; kadına öğüt verdi ve kendisinden uzaklaştırdı.

Kadına meyletti. Yani; Yusuf *(aleyhisselâm)* kadından kaçındığı için kadını keder ve teessüre garketti.

Kadına meyletti. Yani; kadına baktı.

Kadına meyletti. Yani; onu dövmeyi ve kendisinden uzaklaştırmayı kasdetti.

Bunların hepsinin, Yusuf *(aleyhisselâm)*a peygamberlik gelmezden önce olduğu rivayet edilir (Gerçek olan da budur). Bazı bilginler derler ki, kadınlar Yusuf *(aleyhisselâm)*a şehvetle meyletmekte devam ettiler. Ta ki, Allah ona peygamberlik verdi ve kendisine peygamberlik heybetini yerleştirdi. Yusuf *(aleyhisselâm)*ın peygamberlik heybeti kendisini görenleri, güzelliğini seyretmekten alakoydu.

Musa (aleyhisselâm)ın bir tokatla öldürdüğü şahıs ile olan kıssasına gelince: Allahü Teâlâ, (o kimsenin) Musa *(aleyhisselâm)*ın öldürdüğü adam, Firavun'un dininde bulunan bir kıptî idi. Bu konunun tümü hakkında varid olan âyetler bu hadisenin Musa *(aleyhisselâm)*a peygamberlik gelmezden önce olduğuna delâlet ediyor.

Katade diyor ki: Musa *(aleyhisselâm),* o adama âsâsı ile vurdu. Fakat onu öldürmeyi kasdetmedi. Buna göre Musa *(aleyhisselâm)*ın o adama karşı yaptığı harekette masıyet yoktur. Musa *(aleyhisselâm)*ın: "-- **Bu şeytanın işindendir."** ve **"Ey Rabbim! Doğrusu ben nefsime** (onu öldürmekle) **zulmettim. Artık günahımı bağışla."** (582) sözü ise, İbn Cübeyr diyor ki: Musa *(aleyhisselâm)* böyle söyledi. Çünkü emir gelmeyince hiçbir peygambere adam öldürmesi yaraşmaz.

---

(580) Yusuf Sûresi, âyet: 24.

(581) Yusuf Sûresi, âyet: 23.

(582) Kasas Sûresi, âyet: 15, 16.

Nakkaş ise şöyle diyor: Musa *(aleyhisselâm)*, o adama, kendi tâifesinden olan birine zulmettiği için, zulmünü gidermek maksadıyla vurmuştur. Yoksa onu öldürmek kasdiyle vurmamıştır. Aynı zamanda bu hadise Musa *(aleyhisselâm)*a peygamberlik verilmeden önce olmuştur. Âyet-i kerimenin mânâsının iktiza ettiği de budur. Allahü Teâlâ Musa *(aleyhisselâm)*ın kıssasında şöyle buyurmuştur:

"**Hani kız kardeşin,** (denize atılmandan sonra seni takip ederek Firavn'un sarayına) **gidip** (hiçbir meme kabul etmediğini duyunca) **diyordu ki: "— Size, ona iyi bakacak birini buluvereyim mi?". Böylece seni tekrar annene verdik ki, gözü aydın olsun. Hem** (sen çocukken) **bir adam** (kıptî bir kâfir) **öldürdün de seni gamdan** (kısastan) **kurtardık. Seni çeşitli belâlarla imtihan ettik** (583).

Bu âyet-i kerimedeki "**Fetennake**"ye, sana belâdan sonra belâ vermek suretiyle imtihan ettik, mânâsı verilmiştir. Bu kıssadaki belâ ile, Firavun ile arasında geçen hususun murad edildiği rivayet edilir. Bazıları da, belâdan murad, Musa *(aleyhisselâm)*ın tabuta konup, Nil nehrine atılması ve (Firavn'un eline düşmesi) gibi belâlar olduğunu naklederler. *İbn Cübeyr* ve *Mücahid* başta olmak üzere bazı bilginler ise, fitnenin anlamının, ayırt etmek, temizlemek olduğunu savunurlar. Araplar altını ateşte eritip temizledikleri zaman "**Fetentüzzebehe finnari**" derler. İşte bu deyimden alınarak âyet-i kerimedeki "**Fetennake**"ye böyle mânâ vermişlerdir. Fitnenin asıl mânâsı imtihan etmek ve içindekini açıklamaktır. Dinde ise fitne kelimesi günah olan şeye iletecek hususlarda kullanılır. *Sahihi Buharî*'de rivayet edilen, "**Azrail, Musa aleyhisselâma insan suretinde geldi. Musa aleyhisselâm bir yumruk vurarak gözünü çıkardı.**" (584) hadîsin ifade ettiği de aynıdır. Bu hadîste Musa *(aleyhisselâm)*ın bir şeye tecavüz ettiğine dair hüküm vermeye hiçbir delil yoktur. Kendisine vacib olmayan bir işi işlediğine de delil yoktur. Çünkü, bu açık seçik ve yapılması câiz olan bir iştir. Zira Musa *(aleyhisselâm)* kendisini öldürmek için gelen kimseye karşı kendini müdafaa etti. Azrail ona Ademoğlu suretinde geldiği için onun Azrail *(aleyhisselâm)* olduğunu bilmesi imkânına sahip değildi. Kendi nefsini öyle bir müdafaada bulundu ki, Azrail'in, kendisine göründüğü suretin gözünün çıkmasıyla sonuçlandı. Bu, Allah'ın Musa *(aleyhisselâm)*ı imtihan etmesiydi. Vakta ki, Azrail olup ruhunu kabzetmek için gönderdiğini bildirdi, Musa *(aleyhisselâm)* hemen Ona teslim oldu. Mutekaddimin ve müteahhirin ulemasının bu hadîs hakkında birçok cevapları vardır. Benim nezdimde ise

---

(583) Tâ-Hâ Sûresi, âyet: 40.

(584) *İmam Buharî*. Sahih. 23. Kitabü'l-Cenaiz: 69. Babu Men Ehabbe'd-Defne fi'l-Ardi'l-Mukaddese" de. *İmam Müslim*. Sahih. 43. Kitabü'l-Fadaile. 42. Babün Min Fadaili *Musa* (sallallahu aleyhi ve sellem)e de 157. (2372) 158. (...) No.lu metni *Ebu Hüreyre* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

cevapların en iyi ve kuvvetlisi budur. Bu hocamız *İmam Ebu Abdullah el-Ma'zerî*'nin tevilidir.

Daha önce, *İbn Âişe* ve (mütekaddimin ulemasından) başkası, hadîsi; **"Musa aleyhisselâm, Azrail'i sözle mağlûp etti ve Onun delilini çürüttü"** şeklinde tevil etmişlerdir ki, bu söz böyle konularda kullanılır ve lügatta da bilinir.

SÜLEYMAN *(ALEYHİSSELÂM)*IN KISSASINA VE MÜFESSİRLERİN BU KISSADA O'NUN GÜNAHINDAN BAHSETMELERİ HUSUSU

Allahü Teâlâ'nın:

"Biz Süleyman'a fitne verdik." *sözüne gelince:*

Biz onu imtihan ettik, demektir. Allah'ın onu imtihan etmesi peygamber *(aleyhisselâm)*dan rivayet edilen şu hususta görülür. Peygamber *(aleyhisselâm)* buyuruyor:

—Süleyman aleyhisselâm, "Ben bu gece mutlaka yüz veya doksandokuz kadın ile cinsî münasebette bulunurum ki, her biri Allah yolunda savaşacak bir asker doğurur". Muhatabı "İnşallah de" der, fakat Süleyman aleyhisselâm inşallah demez. Kadınlardan ancak biri hamile kalır. O da yarım adam (şeklinde sakat) **bir çocuk dünyaya getirir.**

Peygamber *(aleyhisselâm)* buyurur ki:

—Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, eğer Süleyman *(aleyhisselâm)* inşallah demiş olsaydı, (kadınların hepsi erkek çocuğu doğurup onlar da) **Allah yolunda savaşırlardı"** (585).

Tevil ehli der ki: Yarım adam, Süleyman *(aleyhisselâm)*ın çocuğu Medine'de arz olunduğu zaman kürsüsü üzerine konan ceseddir. Bu durum ise, Süleyman *(aleyhisselâm)*a verilen azap ve belâsıdır. Bazıları, doğan çocuğun ölüp, ölü olarak tahtı üzerine atıldığını da rivayet ederler. Bir kısım bilginler ise, Süleyman *(aleyhisselâm)*ın günahının bunları istemesi ve bunlara karşı haris davranmasından ibaret olduğunu ileri sürerler. Bir kısmı da, Süleyman *(aleyhisselâm)* kendisini kaplayan hırs ve istekten dolayı inşallah demedi diyor. Süleyman *(aleyhisselâm)*a verilen azabın, mülkünün alınmasından ibaret olduğunu söyleyenler de vardır. (Mülkünün elinden alınmasına sebeb olan) günahı ise, mahkemenin, karısının akrabası lehine ve hasmının aleyhine neticelenmesini kalben istemesidir.

Bir kısım bilginler ise, Süleyman *(aleyhisselâm)*ın, karılarından bazısının işlediği günahlardan dolayı muahaze olunduğunu rivayet ederler. Tarihçilerin, şeytanın Süleyman *(aleyhisselâm)*ın suretine girip devlet tah-

---

(585) *İmam Buharî*, Sahih. 67. Kitabü'n-Nikâh: 119. Babu Kavli'r-Reculi "Le Etufenne'l-Leylete alâ Nisaihi" de *Ebu Hüreyre* (r.a.) dan. *İmam Müslim*, 27. Kitabü'l-Eyman: 5. Babu'l-İstisna'da 22 (1654), 23 (...), 24 (...), 25 (...) No.lu metinleri *Ebu Hüreyre* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

tına oturduğunu, Süleyman *(aleyhisselâm)*ın ümmetine adaletsiz hükmettiğine dair rivayetleri doğru değildir. Çünkü şeytanlar peygamberlerin mülküne musallat olamazlar. Peygamberler böyle durumlardan korunmuşlardır.

Soru:

Süleyman *(aleyhisselâm)*, zikredilen kıssada, niçin inşallah demedi?

Cevap: Bu hususa birkaç yönden cevap verilir: Birincisi; Süleyman *(aleyhisselâm)* muhatabının dediğini duymadı. Başka bir şeyle meşgul olması sözünü işitmesine mani oldu. Süleyman *(aleyhisselâm)*ın; **"... Ey Rabbim, beni bağışla. Bana öyle bir mülk ver ki, benden sonra hiç kimsede olmasın"** (586), diye söylemesi dünyaya olan hırsından ve rağbetinden dolayı değildir, fakat bununla maksadı —müfessirlerin zikrettiklerine ve bu hususu söyleyenlere göre— kendisinin imtihan olarak musıbete uğradığı müddet içinde, şeytanın mülkü ve saltanatına musallat olduğu gibi başka birine musahhar olmaması içindi.

Bazıları, Süleyman *(aleyhisselâm)* Allah'ın peygamberlerinden kendisinden başkasında bulunan kendilerine has üstünlüğün kendinde de bulunmasını murad etmiştir derler. Süleyman *(aleyhisselâm)*ın dünya mülkünü istemesi, kendi peygamberliğine delil olması için istediği de rivayet edilir. Tıpkı, demirin yumuşatılması, babası Davud *(aleyhisselâm)*ın, ölünün diriltilmesi İsa *(aleyhisselâm)*ın, şefaatın kendisine mahsus olması da Peygamberimiz Muhammed *(aleyhisselâm)*ın nübüvvetine delil olduğu gibi.

Nuh (aleyhisselâm)ın kıssasına gelince: Onun özrü açıktır. Bu kıssada ifade edilen, Nuh *(aleyhisselâm)*ın muahaze edilmesinin sebebi, yaptığı tevildir. Allahü Teâlâ'nın:

"Nihayet helâk etme emrimiz geldiği ve su taşıp fışkırdığı (yahut geminin kazanı kaynadığı) **vakit Nuh'a şöyle dedik: "— Faydalanılan hayvanların her cinsinden erkek ve dişi olmak üzere ikişer tane çift ve üzerlerine boğulma emri takdir edilenler müstesna, aile halkınla bir de iman edenleri gemiye yükle"** (587).

Âyet-i celiledeki aile halkının umumî mânâsına bakarak, bu lâfzın iktizasınca Allah'tan istekte bulundu ve bu hususta kendisine gizli kalanı bilmek istedi. Nuh *(aleyhisselâm)* Allah'ın ona ailesi halkının kurtulması hususundaki va'dine şüphe etmedi. Allah, Nuh *(aleyhisselâm)*a (boğulan oğlunun) kurtulmalarını va'd ettiği ailesi halkından olmadığını açıkladı. Çünkü O, küfretmişti, salih olmayan amelde bulunmuştu. Allahü Teâlâ Nuh *(aleyhisselâm)*a, zulmedenleri garkedeceğini bildirdi. Bunlar hakkında kendisinden istekte bulunmasını Allah yasakladı. İşte Nuh *(aleyhisselâm)* bu tevilinden dolayı sitem gördü. Nuh *(aleyhisselâm)* da

---

(586) Sad Sûresi, âyet: 35. (587) Hud Sûresi, âyet: 40.

kendisine izin verilmeyen hususu Rabbine sormaya cüret ettiğinden korktu.

Nakkaş'ın rivayet ettiğine göre Nuh *(aleyhisselâm)* oğlunun kâfir olduğunu bilmiyordu. Âyetin tevilinde bu görüşlerden başka görüş ve teviller de vardır. Bunların hepsi, Nuh *(aleyhisselâm)*ın kendisine sormak için izin verilmediği ve yasak kılınmadığı şeyi sormak ve zikrettiğimiz tevilden başka büyük bir günahla işlediğine hükmedilmesini iktiza etmez.

Buharî, Müslim ve *Ebu Davud*'un tahriç ettikleri sahih hadîste şöyle rivayet edilir:

—Bir karınca, bir peygamberi ısırmış. Peygamber de kalkmış karıncanın yuvasını yakmış. Bunun üzerine Allah, O peygambere şöyle vahyeder: "—Bir karıncanın seni ısırmasiyle, tesbih eden ümmetlerden bir ümmeti yaktın." (588).

Bu hadîs-i şerifte, peygamberin günah işlediğine delâlet eden bir şey yoktur. Bilâkis bu peygamber, kendi cinsine eziyet eden, Allah'ın öldürülmesini mubah kıldığı, eziyet veren bu mahlûku öldürmekle en doğru ve yararlı bir iş yapmıştır. Çünkü karıncanın yuvasını yakan bu peygamber, bir ağacın altında konaklamıştı. Karınca kendisini ısırdığı zaman, tekrar eziyet vermemesi için yükü ile ağacın altından kalkıp başka tarafa yerleşti. Allahü Teâlâ'nın, o peygambere vahy ettiği hususta günahı icap ettirecek bir şey yoktur. Bil'âkis, Allah O peygamberi, sabretmeye ve intikam almayı terketmeye çağırdı. Nitekim Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

"(Ey mü'minler! Düşmandan intikam almak için) **eğer bir ceza ile mukabele edecek olursanız, ancak size yapılan azap ve cezanın misli ile yapın** (daha fazla ileri gitmeyin). **Sabrederseniz, and olsun ki, bu tahammül edenler için daha hayırlıdır"** (589).

Zira zahiren peygamberin yaptığı iş, karıncanın kendisine eza ettiği için vahyolmuştur. Bu ise kendisine aittir. Öyle ise peygamber bu işi, kendisi için intikamı almak ve orada bulunan diğer karıncalardan gelmesi muhtemel zararı gidermek için yapmıştır. Bu işlerin hiçbirinde kendisine yasaklanan bir iş yoktur ki, yaptığı işle isyan etmiş olsun. Allahü Teâlâ'nın kendisine vahy ettiği husussta buna işaret edilmiştir. Tevbe ve istiğfara işaret eden bir âyet de yoktur.

Soru:

Peygamber *(aleyhisselâm)*ın şu hadîs-i şerifinin mânâsı nedir?

---

(588) *İmam Buharî*, Sahih. 56. Kitabü'l-Cihad. 153. Babu Haddesana Yahya'da *İmam Müslim*, Sahih. 39. Kitabü's-Selâm: 39 Babü'n-Nehyi ani'l-Katli'de 148, (2241) No. ile *Ebu Hüreyre* (r.a.)dan. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabu'l-Edeb 164. Babda. *İmam İbn Mâce*, Sünen. 28. Kitabü's-Sayd: 10. Babu Ma Nuhiye an Katlihi'de yine *Ebu Hüreyre* (r.a.)dan 3225 No.lu metni tahriç etmiştir.

(589) Nahl Sûresi, âyet: 126.

—Zekeriyya ***(aleyhisselâm)*ın oğlu Yahya *(aleyhisselâm)* hariç hiçbir kimse yoktur ki, günah işlemesin yahut günah işlemeye yaklaşmasın** (590).

Cevap: Bu sorunun cevabı, peygamberlerden kasıdsız ve sehven vaki olan günahlara geçen bölümde verdiğimiz cevab gibi cevap verilir.

B Ö L Ü M

Soru: Ehl-i tahkikin tevilleri ve müfessirlerin ihtilâf ettikleri hususları zikrederek peygamberlerden, büyük ve küçük günahların sadır olmayacağını zikrediyorsun. Öyle ise Allahü Teâlâ'nın;

"... **Âdem Rabbine âsî oldu da şaşırdı**" (591);

âyet-i kerimenin mânâsı ve peygamberlerin, günahlarını itiraf etmeleri, tevbe etmeleri, geçmiş günahlarına ağlamaları, akıbetlerinden korkmaları hakkında varid olan sahih hadîslere ve bu hususta Kur'ân-ı Kerim'de tekrar tekrar zikredilen âyetlerin mânâları nedir? Hiçbir şey olmadan korkulur mu? Tevbe edilir mi?

Cevap: Bil ki, peygamberlerin rütbelerindeki yükseklikle, Allah'ı, Allah'ın saltanatının büyüklüğünü, O'nun kulları hakkında cari olan âdetini, (günahkârları) azabı ile yakalamasındaki kuvvet ve kudretini bilmeleri, onları Allah'tan korkmaya ve başkalarının muahaze edilmeyecekleri şeylerden muahaze olmaktan çekinmeye sevkeder.

Peygamberler, yapılması kendilerine emredilmeyen ve yasaklanmayan hususlardaki tasarruflarından sonra, o tasarruflarından dolayı muahaze ediliyorlar veya o tasarrufları sitem görmelerine sebeb oluyordu. Veyahut o işlerden muahaze olunmaktan sakınıyorlardı, veyahut da, mübah olan dünya işlerinden daha fazlasını yapmalarından korkuyorlardı. Bunlar peygamberlerin yüce makamlarına nisbetle günah olan şeylerdir. Peygamberlerin, taatlarının kemâline nisbetle de masiyettir. Yoksa onlar peygamberlerden başkalarının işledikleri günahlar gibi değildir. Çünkü **günah,** (Arapça'da) **alçak** anlamına gelen kökten alınmıştır. Bu sözden alınarak, her şeyin sonuna (onun) günahı denmiştir. İnsanlardan karaktersiz ve asılsız olan kimselere, insanların günahkârları denir.

Bunlar peygamberlerin en adî işleri, cereyan eden hallerinden en kötüsü idi. Çünkü onlar pâk ve temizdirler. Günah işlemekten beridirler. Peygamberlerin zahir ve batınları amel-i salih, (tehlil, tesbih, tekbir, zikir, dua ve istiğfar gibi) güzel kelimelerle, açık ve gizli zikirle, Allah'-

---

(590) *İmam Ahmed b. Hanbel* (r.h.) merfu olarak *İbn Abbas* (r.a.) dan "Kad Ehtaza" ibaresiyle tahriç ettiğini, senedinin zaif olduğunu; *İmam Bezzar*'ın da *İbn Ömer*'den merfu olarak tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* Menahil 79'da kaydetmiştir.

(591) Tâ-Hâ Sûresi âyet: 121.

tan korkmak ve onu gizli ve aşikâr olarak büyüklemekle memurdur. Peygamberlerden başkası, küçük ve büyük günahlarla pislenirler. Peygamberlerden sadır olan bu hatâlar, onlardan başkalarına nisbetle hasene gibidir. Nitekim:

"(Mü'minlerden) **iyilerin hasenesi**, (peygamberlerden) **mukarrebin'in seyiatleri gibidir.**"

Yani: O hasene peygamberlerin ahvaline nisbetle seyyiat gibi sanılır. İsyanın mânâsı terk ve muhalefetten ibarettir. Lâfzın iktiza ettiği mânâ verilir. Sehiv olsun, te'vil olsun, nasıl olursa olsun o muhalefet ve terktir.

Allahü Teâlâ'nın, "**Gavva**" sözünün mânâsı şöyledir: O ağacın yasaklanmış olan ağaç olduğunu bilmedi. Bazıları da, cennette ebedî kalma isteğinde hatâ etti; çünkü o ağaçtan yedi ve istediğinden mahrum oldu diyorlar. Yusuf *(aleyhisselâm)* zindan arkadaşlarından birine, beni efendinin yanında an (zulme uğradığımı ve masum olduğumu ona söyle) dedi de şeytan bunu efendisine anmayı delikanlıya unutturdu, bundan dolayı Yusuf *(aleyhisselâm)* birçok sene (yedi veya oniki yıl) zindanda kaldı.. Bir kısım bilginler, Yusuf *(aleyhisselâm)*a Allah'ı zikretmek unutturuldu diyorlar. Bazı bilginler ise, Yusuf *(aleyhisselâm)*ın hapishane arkadaşının efendisi olan krala Yusuf *(aleyhisselâm)*ın durumunu söylemesi kendisine unutturuldu diyorlar. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

—**Eğer Yusuf'un bu sözü olmamış olsaydı, zindanda kaldığı kadar kalmazdı** (592).

İbn Dinar diyor ki: Yusuf *(aleyhisselâm)* bu sözü hapishanede arkadaşına söylediği vakit (Allah tarafından) kendisine şöyle denildi:

"**Sen benden başkasına mı ümit bağladın? Senin zindanda kalmanı elbette uzatırım.** (O zaman benim kaza ve kaderime teslim olursun)" (593).

Bunun üzerine Yusuf *(aleyhisselâm)*, ey Allahım! Belâların çokluğu bana inşallah demeyi unutturdu, der. Bazı bilginler de diyorlar ki: Peygamberlerin Allah katındaki derecelerinden dolayı zerre kadar olan hatâlarından dolayı muahaze olunurlar. Peygamberlerin dışındaki insanlardan ise, derece sahibi olmadıkları için onların işledikleri, peygamberlerin edebe muhalif olarak işlediklerinin kat kat fazlası olsa bile, Allah onları muahaze etmez.

---

(592) *İbn Ceriri't-Taberî*, Taberânî'nin *İbn Abbas* (r.a.) dan rivayet ettikleri metinde *İbn Merdeveyh*'in *Ebu Hüreyre* (r.a.) dan rivayeti tahriç ettiği metinde *İmam Ebu'ş-Şeyh*'in *İmam Hasen* ve *İkrime*'nin mürsellerinden olarak tahriç ettiklerini *İmam Süyûtî* (r.h.) Menahil, 79'da kaydetmiştir.

(593) *İbn Ebi Hatem*'in mevsul ve mevkuf olarak *Enes*'den hadîsi tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* (r.h.) Menahil, 79'da kaydetmiştir.

Soru:

Peygamberlerin dereceleri yüksek olduğu halde, peygamber olmayanların muahaze olunmadıkları, zikrettiğin hususları unutarak veya hatâ ile işlediklerinde peygamberler muahaze olunuyorlar. Böyle olunca peygamberlerin durumları peygamber olmayanların durumundan daha kötü olur. (Dereceleri de onlarınkinden daha aşağı olur).

Cevap:

Biz, sana, bu hususlarda peygamberlerin, peygamber olmayanlar gibi muahaze olunacaklarını isbat etmiyoruz. Bilâkis biz diyoruz ki; peygamberler, derecelerinin daha fazla yükselmesi için, dünyada bu hususlardan dolayı muahaze olunurlar. Allah'tan bağışlanmalarını istemekle derecelerinin ziyadeleşmesi için bu gibi musibet ve belâlara uğratırlar.

Nitekim Allahü Teâlâ buyuruyor:

"Sonra Rabbi, Onu seçti de tevbesini kabul buyurdu ve ona doğru yolu gösterdi" (594).

Cenab-ı Hak, Davud *(aleyhisselâm)* hakkında da şöyle buyuruyor:

"Biz de onun bu hatasını bağışladık. Gerçekten onun, bizim katımızda bir yakınlığı ve güzel bir akıbeti (Cennet'i) **vardır"** (595).

Allahü Teâlâ, Musa *(aleyhisselâm)* kendisine:

"Sana tevbe ettim ve ben mü'minlerin ilkiyim." dedikten sonra O'na şöyle buyurdu:

"Ya Musa! Ben (seni) **peygamber göndermemle ve** (seninle vasıtasız) **kelâm etmemle seni asrının insanları üzerine seçtim. Şimdi şu sana verdiğim emir ve yasakları al da şükredenlerden ol"** (596).

Cenab-ı Hak, Süleyman *(aleyhisselâm)*ın uğradığı musıbeti ve onun rücu ettiğini beyan buyurduktan sonra ise şöyle buyurmuştur:

"Bunun üzerine rüzgârı onun emrine bağlı kıldık; emriyle istediği yere rahatça akar giderdi. Şeytanları da onun emrine bağlı kıldık. O şeytanlardan kimi bina ustası, kimi de dalgıçtı. Diğerleri de zincirlere vurulmuştu. (Biz buyurduk ki): **"— Bu bizim ihsanımızdır. Artık dilediğine hesabsız olarak ver, yahut tut** (verme ey Süleyman) **şübhesiz ki, ona katımızda bir yakınlık ve güzel bir akıbet** (cennet) **vardır"** (597).

Kelâmcılardan bir kısmı diyor ki: Peygamberlerin hatâları zahirde sitemi icap ettirecek hatâlardır; lâkin hakıkatte keramet ve Allah'a yaklaşmaktır. (Bu sözlerden sonra) bizim zikrettiğimiz hususlara işaret ettiler.

Yine beşerden peygamber olmayan, (veliler) veyahut peygamberler-

---

(594) Tâ-Hâ Sûresi, âyet: 122.
(595) Sad Sûresi, âyet: 25. (596) A'raf Sûresi, âyet: 123-124. (597) Sad Sûresi, âyet: 36, 37, 38, 39, 40.

den kendi derecelerinde bulunmayanlar, peygamberlerin muahaze olundukları bu işlerden muahaze olunacaklarını bilsinler, anlasınlar diye peygamberler muahaze olunurlar. Böylece (onlar) günahlardan kaçınmayı öğrenirler ve az olsun, çok olsun bütün yaptıklarından hesab göreceklerine itikad ederler. Nimetlere karşı şükreder, belâlara karşı sabırlı olurlar. Bu hususları, masum olan bu yüce makam sahiplerine vaki olan muahaza ve sitemleri düşünerek elde ederler. Peygamberler böyle olunca peygamber olmayanlar nasıl olur da muahaze olunmazlar? Bunun içindir ki, *Salih el-Mürriy,* Allahü Teâlâ Davud *(aleyhisselâm)*ın kıssasını tevbe edenlere bir genişlik olsun diye zikretti diyor. İbn Atâ da şöyle diyor: Allahü Teâlâ'nın Yunus *(aleyhisselâm)*ın kıssasındaki buyruğunda, Yunus *(aleyhisselâm)* için hiçbir noksanlık yoktur. Lâkin, peygamberimizden derecesinin yükseltilmesinde talep vardır.

Yine peygamberlerden günah sadır olmasının câiz olduğunu söyleyenlere denir ki: Siz ve sizin görüşünüzü benimseyenler, büyük günahlardan kaçınmak sebebiyle küçük günahlar bağışlanır, diyorsunuz.

Peygamberlerin büyük günahlardan masum oldukları hakkında aramızda ihtilâf yoktur. Buna göre peygamberlerden sadır olmasını câiz gördüğünüz küçük günahlar bağışlanmıştır. Öyle ise sizce peygamberlerin küçük günahlardan bağışlanmış oldukları halde muahaza olunmalarının peygamberlerin korkmalarının ve küçük günahlardan tevbe etmelerinin mânâsı nedir? Bize verdikleri cevab, te'vil ve sehv ile işlediklerinden muahaze olunacakları hakkında verdiğimiz cevabın aynısıdır.

Denilir ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in ve diğer peygamberlerin çok tevbe ve istiğfar etmeleri, Allah'ın nimetlerine şükretmek, (Ubudiyyet hakkını yerine getirmekteki) noksanlığı itiraf ederek ubudiyyet ve huşu'a sarılmak bakımından idi. Nitekim Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* geçmiş ve gelecek günahlardan muahaze olunmasından emin iken şöyle buyurmuştur:

—**Ben şükreden bir kul olmayayım mı?** (598).

Ve yine buyuruyor ki:

—**Ben Allah'tan daha fazla korkanınızım. Korktuğumu** (terkettiğimi) **sizden daha iyi bilenim** (599).

Haris b.Esed diyor ki: Meleklerin ve peygamberlerin korkmaları, Allah'ı büyüklemek ve O'na ibadet etmekten gelen korkudur. Çünkü onlar (her türlü sitem ve muahazeden) emindirler.

---

(598) Tahrici 1. Cildte geçti, oraya bakıla.

(599) ***İmam Buharî,*** Sahih. Kitabü'n-Nikâh, 1. Babü't-Tercüme. ***Enes b. Malik (r.a.)*** dan tahriç etmiştir. ***İmam Müslim,*** Sahih. 13. Kitabü's-Sıyam: 13. Babu Sıhhati Savmin men Talââ aleyhi Fecrün'de 89 (1110) No.lu metni *Âişe* (r.a.) dan Bab. 12, Babu Beyani Enne'l-Kubulete fi's-Savm... de *Ömer b. Ebi Seleme*'den, 74 (1108) No.lu metni tahriç etmişlerdir.

Peygamberlerin, tevbe ve istiğfar etmelerinin sebebi ümmetlerine yol göstermek ve kendilerine uymaları için olduğu rivayet edilir. Nitekim Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

—Eğer siz benim bildiklerimi bilseydiniz, muhakkak az güler, çok ağlardınız (600).

Yine tevbe ve istiğfarda, başka öyle bir hoş mânâ vardır ki, bilginlerin bazıları ona işaret etmişlerdir. O da, Allah'ın muhabbetini dilemektir.

Nitekim Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

"**...Şüphesiz ki, Allah çok tevbe edenleri de sever, pisliklerden pâk olanları da sever**" (601).

Nebi ve resûllerin, her zaman kemali talep etmek için bir halden bir hale intikal etmeleri, mübah olanı terkedip taata yönelmeleri, tevbe ve istiğfar etmeleri, Allahü Teâlâ'nın muhabbetini celbetmeleri içindir. İstiğfarda tevbe mânâsı vardır. (Tevbe istiğfar mânâsı olduğu gibi). Allahü Teâlâ Peygamberin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* geçmiş ve gelecek günahlarını bağışladıktan sonra O'na şöyle buyurdu:

"**And olsun ki, Allah, peygambere ve o güçlük saatinde** (Tebük savaşında çekilen sıkıntı ve mahrumiyet günlerinde) **ona uyan Muhacirlerle Ensar'a lütfetti; öyle ki, içlerinden bir kısmının kalbleri az daha eğilecek gibi olmuş iken, sonra onların tevbelerini kabul buyurdu. Çünkü O, çok esirgeyicidir; çok merhametlidir**" (602).

Ve yine Allahü Teâlâ buyuruyor:

"**Artık Rabbini hamd ile tesbih et ve O'ndan mağfiret dile. Muhakkak ki O, tevbeleri kabul edendir**" (603).

BÖLÜM

Ey okuyucu! Geçen yazılarımızla sana ayan beyan olmuştur ki, hak ve gerçek olan, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (ve diğer peygamberler) Allah'ın zatını ve sıfatlarını bilmemekten korunmuşlardır. Peygamberimizin Allah'ın zatını ve sıfatlarının tümünü icmalen bilmeye muhalif bir halde bulunmaktan masum olduğu da hak ve gerçektir. Bu husus, kendisine peygamberlik geldikten sonra aklî deliller ve icma ile, kendisine peygamberlik gelmeden önce ise işitme ve naklî delillerle sabittir.

---

(600) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l-Kusûf; Babü's-Sadaki fi'l-Kusûf'da *Hz. Âişe (r.a.)* dan. *İmam Müslim*. 4. Kitabü's-Salât, 25. Babu Tahrimi Sebk-ı İmami bi rukuin ev Sücudin ve Nahviha'da 112 (426) No.lu metni *Enes b. Malik* (r.a.) dan. *İmam Tirmizî*, Ebvabü'z-Zühdi. Babun fi Kavli'n-Nebiyyi (s.a.v.) "Lev Ta'lemune ma A'lemu Le Dahiktüm kalilen" de 2313 No.lu metni *Ebu Zerri Gıfarî*'den 2314 No.lu metni *Ebu Hüreyre* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Nesaî*, Kitabu'l-Küsûf, Bab 11 de. *İbn Mâce*, Sünen. 37. Kitabü'z-Zühd. 19. Babu'l-Hüzni ve'l-Büka'da 4190 No.lu hadîsi *Ebu Zerri Gıfarî*'den tahriç etmişlerdir.

(601) Bakara Sûresi, âyet: 222. (602) Tevbe Sûresi, âyet: 117. (603) Nasr Sûresi, âyet: 3.

Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in, din işlerinde beyan buyurduğu, vahiy yolu ile Rabbisinden tebliğ buyurduğu hususlarda ilme muhalif bir halde bulunması da kesin olarak vaki değildir. Bu hususda, aklî ve şer'î delillerle sabittir.

Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Allah onu peygamber olarak ümmetine gönderdiği andan beri kasıdlı olsun, kasıdsız olsun yalan söylemekten ve sözünde durmamaktan korunmuştur. Yalan söylemek ve sözünde durmamak O'nun için müstahil olduğu şer'î, aklî ve nazarî delillerle sabittir. Kendisine peygamberlik gelmeden önce yalan söylemekten kesin olarak münezzehtir. Büyük günahlardan icmaen münezzehtir. Küçük günahlardan da berîdir. Devamlı olarak unutmak ve gaflet içinde bulunmaktan, ümmeti için Allah'ın gönderdiği hükümlerde kendisine devamlı unutma ve hatâ etme arız olmaktan korunmuştur. Rıza halinde olsun, öfkeli iken olsun, ciddi konuşurken olsun, şaka yaparken olsun bütün hallerinde Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* korunmuştur. Bu hususlara, sımsıkı sarılman ve kesinlikle kabullenmen sana vaciptir. Bu bölümleri hakkiyle bilmen ve faidesinin büyük olduğu gibi tehlikesinin de büyüklüğünü bilmen vaciptir. Çünkü Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e, vacip, câiz ve müstahil olanları, peygamberin getirdiği hükümlerin (farz, vacip, sünnet gibi) şekillerini bilmeyen kimse, zikredilen hususların aldıkları hükmün hilâfına itikad etmesinden emin olmaz. Peygamberimize vacip olmayan şeyi O'na isnad etmek suretiyle Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i kendisine vacip olmayandan tenzih etmez de böylece bilmediği halde helâk olur, cehennemin en derin ve aşağı tabakasına düşer. Çünkü bâtıl olanın Peygamberde *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (mevcud olduğunu) sanmak ve Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e câiz olmayanı ona isnad ederek varlığına itikad etmek, (bu hususlar) sahibini helâk ve hüsrana götürür.

Bunun içindir ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mescidde itikâfta iken kendisini gece (mü'minlerin anası) Safiyye ile gören iki kişiye şefkat ve ihtiyatlı davranarak şöyle buyurdu:

"**—O (kadın) Safiyyedir.**"

Sonra Resûl-i Ekrem o iki adama buyurdu ki:

—Gerçekten Şeytan Âdem oğlunun kan dolaşım yerinde dolaşır (Yanî Âdem oğlunun vücudunda kan dolaştığı gibi şeytan da vesvese ve iğvasını Âdem oğlunun vücuduna öyle musallat kılar).

—Gerçekten ben, şeytanın sizin kalbinize şer koyup helâk olmanızdan korkarım (604).

---

(604) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l-İtikaf, Babu Ziyareti'l-Mer'eti Zevceha fi l'tikafihi" de *Ali b. Hüseyin* (r.a.) dan. *Ebu Davud*, Sünen. Kitabü's-Siyam. Babü'l-Mu'tekife Yedhulu'l-Beyte Li Hacetihi'de *Ali b. Hüseyin* tarikiyle *Hz. Safiyye* (r.a.) dan. *İmam İbn Mâce*, 7. Kitabü's-Siyam, 65. Babün fi'l-Mu'tekifi yezuruhu ehlühü fi'l-Mescid'de 1779 No.lu metni aynı tarik ve aynı ravîden tahriç etmiştir.

(Ey okuyucu!) Allah sana ikram etsin, iş bu fayda, bu bölümde zikrettiğimiz faydalardan biridir. Olur ki, cahil olan kimse bunlardan bir şey işittiği vakit, cahilliğinden bunun hakikatini bilemez de bunların hakkında konuşmanın tümünün boş ilim olduğunu zanneder. Veyahut bunlar hakkında sükût geçmenin daha hayırlı olduğunu sanır. Sana ayan beyan olmuştur ki, peygamberlerin masum olduklarını bilmek, zikrettiğimiz faideler için vaciptir.

İkinci bir fayda vardır ki, O'na, Usul-i Fıkıh ve onun üzerine tesis edilen, fıkıhtan uzak olmayan meseleler için ihtiyaç hissedilir. Bu meselelerin çoğunda ihtilâf eden fukahanın (fitne ve husumeti) tahrik etmesi, bu faide ile hulâsa edilir. O ifade de, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in sözlerine ve fiillerine hükümdür. Bu usul-i fıkıhta büyük bir bab ve esastır. Bunu Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in verdiği haberlerde ve tebliğlerinde sadık olduğu, bu hususta peygambere sehv câiz olmadığı, fiillerinde kasden muhalefette bulunmaktan masum olduğu hususları üzerine bina edilmesi gerekir. Peygamberlerden küçük günahların sadır olmanın câiz olup olmadığındaki ihtilâflarına binaen, peygamberin fiiline imtisal etme(nin hükmü) hakkında ihtilâf vuku bulmuştur. Bu husus Usul-i Fıkıh kitaplarında tafsilâtlı olarak beyan edilmiştir. Biz ondan uzun uzadıya bahsetmeyeceğiz.

Üçüncü fayda ki, O'na hâkim ve müftülerden bunları (yani peygambere vacip, câiz ve müstahil olanları) peygambere isnad edenler, yahut bunlarla peygamberi vasfedenler muhtaç olurlar. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in işlemesi câiz olan ve müstahil olan bu hususta icmanın ve ihtilâfın vaki olduğu hususu bilmeyen kimsenin, Peygambere *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vacip, câiz ve müstahil olan şeyle de fetva vermesine nasıl itimad edilir? Hâkim veya müftünün, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında söylediğinin noksan olup olmadığı, doğru olup olmadığı nereden bilinir. (Böyle peygamber hakkında vacip, câiz ve müstahil olanı bilmeyen kimse) ya cür'et ederek fetva verip haram olan Müslümanın kanını akıtır, yahut haklı olanın hakkını vermez. Veyahut da Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e gereken hürmette noksanlık yapar. Bu bakımdandır ki, Usûl-i Din ile meşgul olanlar, müctehid olan imamlar, (tefsir ve hadîs) ehlinden tahkik sahibi olanlar meleklerin masum olup olmadığı hakkında ihtilâf etmişlerdir.

B Ö L Ü M

BU BÖLÜM MELEKLERİN MASUM OLMALARI HAKKINDADIR

Meleklerin, mü'min oldukları ve Allah katında üstün derecelere sahip bulundukları hakkında Müslümanlar ittifak halindedir.

Müslümanların imamları, meleklerden peygamber olanların hükmü,

(beşerden) peygamber olanların hükmü gibi olduğuna dair ittifak etmişlerdi. Allah'ın emirlerini tebliğ bakımından, meleklerden olan peygamberler ile, beşerden olan peygamberlerin arasındaki ilişki, peygamberlerin ümmetleriyle olan ilişkisi gibidir.

Meleklerden peygamber olmayanların, peygamber olanları gibi masum olup olmadıkları hakkında bilginler ihtilâf ettiler. Bir kısım bilginler, meleklerden peygamber olmayanların da peygamber olanlar gibi günahlardan masum oldukları görüşünü ileri sürdüler ve şu âyetleri delil gösterdiler:

"**...Allah kendilerine ne emretti ise, ona isyan etmezler ve emredildikleri şeyi yaparlar**" (605).

"(Cebrail şöyle dedi):

"**—Biz melekler topluluğundan, herkes için belli bir makam vardır,** (orada Rabbine ibadet ederler). **Gerçekten biz,** (Allah'ın emri karşısında) **saf bağlayanlarız. Ve muhakkak ki biz,** (Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden) **tenzih ederiz**" (606).

"**Göklerde ve yerde olan bütün varlıklar Allah'ındır. O'nun katındakiler** (melekler), **kendisine ibadet etmekten ne çekinirler, ne de yorulurlar. Gece gündüz, hep Allah'ı tesbih ederler, usanmazlar**" (607).

"**Gerçekten Rabbinin katında olanlar** (rahmetine yakın melekler) **Allah'a kulluk etmekten asla kibirlenmezler. O'nu tenzih eder, yüceltirler ve yalnız O'na ibadet için secde ederler**" (608).

"**Ki onlar,** (melekler Allah katında) **kerimdirler, tertemizdirler**" (609).

"**Ona tertemiz** (abdestli) **olanlardan başkası el sürmesin**" (610).

Kitap ve sünnetten, bunlara benzer deliller getirdiler.

Bilginlerden bir kısmı, bu (meleklerin günahlardan masum olması) meleklerden peygamber olanlara mahsustur dediler. Bu görüşlerine tefsir ve tarih ehlinin zikrettikleri şeylerle delil getirdiler ki, biz onları sonradan zikrederiz ve orada doğru olan görüşü beyan ederiz inşallah. Doğru olan şudur ki, bütün melekler günah işlemekten masumdurlar. Onların makamları Allah indindeki yüksek derecelerinden ve yüce şereflerinden aşağı düşürecek bütün hususlardan beridir.

Hocalarımızın bir kısmının, anlayan kimsenin bu hususta konuşmaya muhtaç olmadığına işaret ettiklerini gördüm. Ben diyorum ki, (musannif) meleklerin günahlardan masum oldukları hakkında konuşmakta, peygamberler hakkında konuşmakta olan faydalar gibi faydalar vardır. Sözler ve fiillerde olan faydalar hariç. (Onların iş ve sözlerinden söz edilmesinden hasıl olacak) fayda burada zikredilmez. (Çünkü biz onların iş ve sözlerine muttali olamayız).

---

(605) Tahrîm Sûresi, âyet: 6. (606) Saffat Sûresi, âyet: 164, 165, 166. (607) Enbiya Sûresi, âyet: 19, 20. (608) A'raf Sûresi, âyet: 206. (609) Abese Sûresi, âyet: 16. (610) Vakı'a Sûresi, âyet: 79.

Meleklerin hepsinin masum olmalarının vacip olmadığını ileri sürenlerin delillerinden biri de, Harut ile Marut'un kıssası ve müfessir ve tarihçilerin naklettikleri, *Ali (radıyallahu anh)* ve *İbn Abbas (radıyallahu anh)*dan Harut ile Marut hakkında ve imtihana uğramalarından zikrettikleridir.

Bil ki (ey okuyucu!) Allah sana ihsan etsin, gerçekten bu haberlerden hiçbiri, doğru olsun, yanlış olsun Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*den rivayet edilmemiştir. Haberlerden naklolunan kıyasla elde edilecek bir şey değildir. Bu haberden Kur'ân'da bulunanın mânâsı hakkında müfessirler ihtilâf ettiler. Bu haber hakkında bazı bilginlerin dediklerini seleften birçoğu kabul etmedi. Nitekim biz onu ileride zikredeceğiz inşaallah. Bu haberler Yahudilerin kitaplarındaki yahudilerin peygamberlere ve meleklere olan iftiralarıdır. Nitekim Cenab-ı Hak âyetlerin evvelinde Yahudilerin Süleyman *(aleyhisselâm)*a yaptıkları iftirayı ve O'na isnad ettikleri küfrü beyan buyurmuştur. Bu kıssa büyük bir çirkinliği ihtiva ediyor. İşte biz bu müşküllerin perdesini kaldıracak en güzel sözleri söyleyeceğiz inşallah.

İlk önce şunu kaydedelim ki: Harut ve Marut hakkında, onlar iki melek mi, yoksa iki insan mı, iki melekten murad onlar mı, yoksa onlar değil mi, kelimelerin okunuşu "**melekeyni**" mi, yoksa "**melikeyni**" mi? ve Allahü Teâlâ'nın "**ve ma ünzile**" ve "**ve ma yuallimani**"deki ("**ma**" nafiye midir, yoksa mevsule midir? diye ihtilaf olunmuştur. Müfessirlerin ekserisinin kanaatı şudur:

Gerçekten Allahü Teâlâ sihri talim etmek ve açıklamak için insanları iki melekle imtihan etti, sihrin öğrenilmesinin küfür olduğunu beyan buyurdu. Kim sihri öğrenirse kâfir olur. Kim de sihri öğrenmezse imanında sebat etmiş olur. Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

"**...Halbuki, o iki melek: "— Biz ancak bir imtihan ve tecrübe için Allah tarafından gönderildik; sakın sihir yapmayı câiz görüp de kâfir olma" dediler** (611).

İki meleğin insanlara sihri öğretmeleri (sihirden) korkutmak içindir. Yani; kendilerine gelip sihir öğrenmek isteyen kimselere derlerdi ki: "— Siz (veya sen) bunu öğrenmeyin. Zira bu, kişi ile karısını birbirinden ayırır. Siz böyle tahayyül etmeyin. Çünkü o sihirdir. Sakın küfretmeyin. Buna göre meleklerin yaptığı taattır. Kendilerine emrolunan hususta tasarruf etmeleri masıyet değildir. Bu halde sihir başkası için fitnedir.

İbn Vehb, Halid b.İmran'dan rivayet etmiştir. Onun yanında Harut ile Marut zikrolundu ve onların insanlara sihir öğrettikleri söylendi. Bunun üzerine Halid şöyle der: "— Biz Harut ile Marut'u insanlara sihir öğretmekten tenzih ederiz". Bilginlerden bazıları "**Ve ma ünzile**

(611) Bakara Sûresi, âyet: 102.

alelmelekeyni" diye okuyunca, Halid "Melek üzerine inmedi" dedi. (Yani "**ma**"yı nafiye olarak okudu. İşte bu Halid, ilminin çokluğu, bilgisinin genişliği ile melekleri sihir öğretmekten tenzih etti ki, Halid'den başkası Harut ile Marut'un, sihrin küfür olduğunu ve Allah tarafından bir imtihan ve ibtila olduğunu beyan etmek şartıyla insanlara sihri öğretmeleri hakkında kendilerine izin verildiğini zikrederler. Nasıl olur da, biz o haberlerde zikredilen (şarap içmek, çocuk öldürmek ve zina yapmak gibi) büyük günahlardan ve (puta tapmak suretiyle) küfretmelerinden o iki meleği tenzih etmeyelim. *İbn Abbas (radıyallahu anhüma)* da Halid gibi "**ma**"nın nafiye olduğunu ileri sürmüştür.

Mekki diyor ki: İbn Abbas *(radıyallahu anh)*ın ve Halid'in sözüne göre âyetin mânâsı şöyledir:

Süleyman *(aleyhisselâm)* sihir yapıp kâfir olmadı. Allahü Teâlâ bu sihirden, şeytanların Süleyman *(aleyhisselâm)*a iftira ettikleri ve bu hususta Yahudilerin şeytanlara uydukları sihri murad buyuruyor. "**İki melek gönderilmedi**" sözüne ise, Mekki, bunların Cebrail ile Mikâil olduğunu söylüyor. Yahudiler Süleyman *(aleyhisselâm)* hakkında sihir yaptı diye iddia ettikleri gibi, Cebrail ile Mikâil'in sihirle geldiklerini iddia ettiler de Allah bu hususta onları yalanladı. Lâkin Babil'de insanlara sihir öğreten şeytanlar küfrettiler.

Harut ile Marut'un meleklerden iki melek olduğunu zikrettik. Bazıları Harut ile Marut sihir öğrenen iki adamdır dediler. Hasan Basrî'nin, Harut ile Marut'un Babil halkından iki kâfir ve zâlim hükümdar olduğunu ileri sürerek "**Ve ma ünzile alelmelikeyni**" diye lâmın kesresiyle okudu âyeti. Buna göre "**ma**" nafiye değil, mevsule olur. Bunun gibi *Abdurrahman b.Ebza,* lâmın kesresiyle okumuştur. Fakat o, burada iki melik *Davud* ile *Süleyman (aleyhisselâm)*dır, dedi. Bu geçen söze göre "**ma**" nafiye olur. Denilir ki, onlar İsrail oğullarından iki hükümdar olup, Allah onların suretlerini tebdil etti. Bu söz Semerkandi'den rivayet edilmiştir. Âyet-i kerimenin "**Lam**"ın kesresiyle okunması müstesnadır.

Âyet-i kerimeyi Mekki'nin takdir ettiğine hamletmek evlâdır. Çünkü bu melekleri (Allah'a isyan etmekten) beri kılar. Onlardan günah pisliğini giderip tam mânâsıyle temizler. Allahü Teâlâ'nın melekleri, temizdirler, onlar Allah katında kerimdirler, itaatkârdırlar. Allah'ın kendilerine emrettiği hususlarda Allah'a isyan etmezler diye vasfetmiştir.

Meleklerin tümünün masum olmadığını söyleyenler, İblis'in kıssasını ve O'nun meleklerden olduğunu, meleklerin reisi olduğunu ve cennetin bekçilerinden bulunduğunu, daha bunlara benzer şeyleri zikrederler. Onlar diyorlar ki, Allahü Teâlâ:

"Onu hatırla ki, meleklere: "— Âdem'e secde edin." demiştik de bütün melekler secde etmişlerdi. Ancak İblis secde etmekten yüz çevirip kibirlendi ve kâfirlerden oldu" (612).

Şeytanın meleklerden olduğunu söyleyenler az bir zümredir. Ulema arasında bu hususta ittifak yoktur. Hatta, bilginlerden çoğu şeytanın meleklerden olmasını nefyeder ve Âdem *(aleyhisselâm)*ın insanların babası olduğu gibi O'nun da cinlerin babası olduğunu ileri sürerler. Bu görüş, Hasan, Katade ve İbn Zeyd'in görüşleridir.

Şehr b. Havşeb diyor ki: İblis, yeryüzünü ifsad ettikleri zaman meleklerin yeryüzünden tardettikleri cin tâifesindendir. Kendi cinsinden olmayandan başkasını istisna etmek Arapça'da câiz ve yaygındır. Nitekim Allahü Teâlâ İsa *(aleyhisselâm)*ın öldürüldüğünü iddia edenleri yalanlamak için:

"Onların bu öldürme hâdisesine ait bir bilgileri yoktur. Ancak kuru bir zan peşindedirler. Onu gerçekten öldürmemişlerdir" (613), buyuruyor.

Meleklerden bir zümre Allah'a isyan ettiler. Bunun üzerine onlar (ceza olarak) yakıldılar. Adem *(aleyhisselâm)*a secde etmeleri için (bir zümre) emrolundu, secde etmekten kaçındılar ve (ceza olarak) yakıldılar. Sonra başkaları Adem'e secde etmek için emrolundular, ta ki Allah'ın zikrettiği tüm melekler secde etti. Ancak İblis secde etmedi, diye haberlerden rivayet ettiklerinden hiçbirinin aslı yoktur. Onların hepsini sahih olan haberler reddediyor. Bununla meşgul olunmaması gerekir. Allah daha iyi bilir.

İKİNCİ BAB

DÜNYA İŞLERİNDEN PEYGAMBERLERE HAS OLANLAR VE BEŞERÎ ÂFETLERDEN KENDİLERİNE ARİZ OLANLAR

Geçen kısımlarda zikretmiştik ki, Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve diğer bütün peygamberler beşerdendir. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in cesedi, bedeni beşer cesedinin aynıdır. Beşer üzerine arız olması câiz olan âfetler, her türlü ruhsal değişiklikler, elemler, hastalıklar ve ölüm gibi hususların peygambere de gelmesi câizdir. Bunların tümü Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında bir noksanlık değildir. Çünkü bir şeye, kendi cinsinden daha tamam olan ve nevinden daha kemal sahibi olana nisbetle noksan denir. Gerçekten Allahü Teâlâ şu mihnet ve meşakkat dârı olan dünya ehline, orada yaşamalarını, orada ölüp gömülmelerini ve oradan dirilip çıkarılmalarını

(612) Bakara Sûresi, âyet: 34. (613) Nisa Sûresi, âyet: 157.

takdir buyurmuştur. Allah *(celle celâlühu)* beşeri, zamanın tesiri ile bozulma yolu üzere yaratmıştır. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hastalandı, hastalıktan şikâyette bulundu. Kendisine soğuk ve sıcak isabet etmiştir. Acıkmıştır, susamıştır. Kendisine gadab, korku gelmiştir. Âcizlik, yorulmak ve meşakkate uğramıştır. Zayıflık ve ihtiyarlık isabet etmiştir bedenine. Hayvandan düşüp sağ tarafı soyuldu (614). Kâfirler vurup dişini kırdılar (615). Kendisine zehir içirildi, sihir yapıldı. (Hastalıktan) tedavi oldu. Başından kan aldırdı. (Hastalık için) okundu. (Nazardan) Allah'a sığındı. Sonra Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ecelini tamamlayıp âhirete irtihal etti. Mihnet ve meşakkat dârı olan dünyadan kurtulup Cennet-i alâya kavuştu. İşte bunlar beşerin öyle alâmetleridir ki, onlardan kurtulmak mümkün değildir.

Peygamber *(aleyhisselâm)*dan başka peygamberler bundan daha büyük musibetlere uğradılar. (Yahya *(aleyhisselâm)* gibi) bazıları boynu kesilerek öldürüldü. (İbrahim *(aliyhisselâm)* gibi de) ateşe atılan oldu. (Zekeriyya *(aleyhisselâm)* gibi) destere ile biçilip öldürülenler vardır. Peygamberlerden bazılarını bu gibi âfetlerden ve musibetlerden Allah bazı zamanlar korurdu. Peygamberlerden bazılarını ise Allah muhafaza buyurdu. (Tıpkı İsa *aleyhisselâm)*ı muhafaza buyurduğu gibi). Bunlardan sonra Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i de Cenab-ı Hakk insanların şerrinden korumuştur. Allahü Teâlâ Uhud günü Peygamber *(aleyhisselâm)*ı, İbn Kaime'nin tecavüzünden koruyup onun tecavüzünü önlemedi mi? Peygamber *(aleyhisselâm)*ı Tâif halkından dönüşünde düşmanlarının gözünden gizlemedi mi? Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Sevr Dağı'ndaki mağaraya çıkışında o gün Allah Kureyş'in gözünü kör etti (de O'nun çıkışını göremediler). Allah peygamberinden, Gavres'in kılıcını engelledi (616). Ebu Cehl'in peygambere atacak olduğu taştan O'nu korudu. (Peygamberimiz secdede iken Ebu Cehl ona taş atmak istedi. Taş, Ebu Cehl'in elinde (yapışıp) kaldı). Allah peygambe-

---

(614) *İmam Buharî*, Sahih. 10. Kitabü'l-Ezan: 128 Babün Yehyi bi't-Tekbiri hıyne Yescüdü'de *Enes b. Malik* (r.a.)dan. *İmam Müslim*, Sahih 4. Kitabü's-Salât: 19. Babu İtmami'l-Me'mumi bi'l-İmami'de 77 (411) No.lu *Enes b. Malik* (r.a.) dan. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü's-Salât. Babu'l-İmami Yusalli min Kuudin'de *Enes b. Malik*'den. *İmam Nesaî*, Sünen. Kitabü'l-İmame: El-İtmam bi'l-İmam'da yine *Enes b. Malik* (r.a.) dan. *İbn Mâce*, Sünen. 5. Kitabü'l-kameti's-Salât: 144, Babu Ma Cae fi İnnema Cuile'l-İmamu li yütemme bihi'de *Enes b. Malik* (r.a.) 138 No.lu hadîsi tahriç etmişlerdir.

(615) *İmam Buharî*, Sahih. 56. Kitabü'l-Cihad, 85. Babü Lübsi'l-Beyzata. *Sehl b. Sa'd*'tan (r.a.) *İmam Müslim*, Sahih. 32. Kitabü'l-Cihad; 37. Babu Gazveti Uhud'ta 101 (1790) No.lu hadîsi *Sehl b. Sa'd (r.a.)* dan. *İbn Mâce*, Sünen. 31. Kitabü't-Tıb 15. Babu Devaü'l-Ceraha'da *Sehl b. Sa'd* (r.a.) tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvatü't-Tefsir Min tefsiri Sûreti Âl-i İmran'da 3005 No.lu metni 3006 No.lu metni *Enes*'den tahriç etmiştir.

(616) Peygamberimiz aleyhisselâm ağacı bol olan bir yerde konakladı. Kılıcını bir ağaca asarak, ağacın gölgesinde uyudu. Bu sırada Gavres gelerek Peygambere (s.a.v.) kılıcını çekti ve seni benden kim kurtarır? dedi. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Allah korur buyurunca, kılıcı elinden düştü. (Mütercim).

rini Süraka'nın atından korudu. O'nu İbn Asam'ın sihrinden de muhafaza etti. Bunun sihrinden zarar bakımından daha büyük olan Yahudi karısının zehirinden peygamberini muhafaza buyurdu.

İşte böylece diğer peygamberlerinin bazılarına belâ ve musibet verdi. Allah bazı peygamberlerini de belâ ve musibetten uzak kıldı. Allah'ın bazı peygamberlerine böyle belâ ve musibet vermesi, hikmetinin tamam olması içindir ki, bu makamlarda peygamberlerin (belâ ve musibetlere sabrettikleri için) şerefleri apaçık olsun; derecelerinin yükseldiği açığa çıksın. Peygamber hakkındaki hükmünü tamamlasın. Peygamberleri imtihan etmekle onların beşeriyyetlerini tahakkuk ettirsin.

Hıristiyanların İsa *(aleyhisselâm)*ın gösterdiği mucizeler sebebiyle sapıttıkları gibi, peygamberlerden meydana çıkan beşer takatının üstündeki mucizeleri sebebiyle sapıtmasınlar diye kıt anlayışlı olanlardan şüpheyi kaldırmak için (peygamberlere belâ ve musibet vermiştir).

Allah *(celle celâlühu)* ümmetleri için teselli kaynağı olsun, kendilerine ihsan ettiklerinin ecirleri çoğalsın diye bazı peygamberlerini belâ ve musibetlerle imtihan etmiştir.

Bazı ehl-i tahkik diyor ki: Peygamberlere gelen bu zikredilen âfât ve değişiklikler, peygamberlerin, beşerî cisimlerine mahsustur ki, o cisimleriyle beşere karışmak ve kendi cinsine benzemek için âdem oğluna karışarak zahmet ve meşakkatlara maruz kalmak için kendilerine verilir.

Peygamberlerin iç âlemleri ise, bu gibi âfet ve musibetlerden korunmuşlardır. Onların iç âlemleri, meleklerden vahiy ve haberleri almak için meleklerle ve mele-i a'lâ ile alâkadardır. Peygamber *(aleyhisselâm)* buyuruyor ki:

—**Benim gözlerim uyuyor, fakat kalbim uyumaz.**

—**Ben,** (bütün yönü ile) **sizin sıfatınız gibi değilim. Ben yatarım, Rabbim bana yedirir, bana içirir.**

—**Ben, unutmam; fakat bana uyulsun diye unutturulurum.**

Bu hadîsler, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem),* iç âleminin ve ruhunun dış âlemi ve bedeninin aynı olmadığını, açlık, uyku ve uykusuzluk, bedeninin zayıflaması gibi dış âlemine ârız olan âfetlerin iç âlemine gelmediğini ve hiçbir tesir yapmadığını haber veriyor. Peygamber olmayanlar, iç âlemlerindeki hükümde böyle değillerdir. Çünkü peygamberlerden başkası uyuduğu zaman, uyku onun dış ve iç âlemini kaplar. Bedeni uyuduğu gibi, kalbi de uyur. Oysa ki Peygamber *(aleyhisselâm)* uykuda iken bütün azaları uyur, fakat kalbi uyumaz. O'nun kalbi uyanık iken olduğu gibi, uykuda iken de Rabbisiyle beraberdir. Hatta bazı hallerde varid olmuştur ki, kalbi uyumadığı için Peygamber *(aleyhisselâm)* uykuda iken abdesti bozacak şeylerden korunmuş idi. Nitekim bu hususu zikrettik. (Peygamber *(aleyhisselâm)*ın gözleri uyuyordu, fakat kalbi uyanıktı).

Peygamber *(aleyhisselâm)* bu hususlarda da başkasına benzemez. Çünkü ondan başkası açlıktan dolayı bedeni zayıflar, güç ve kuvvetten düşer. Kendisinde bulunan bütün iyi haller yok olup gider. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

"Gerçekten ben sizin sıfatınız gibi değilim. Ben uyurum, Rabbim beni yedirir, beni içirir." sözü ile bize, bu hususların kendisine ârız olmadığını, bünyesinin zayıflamadığını ve peygamber olmayanlar gibi olmadığını haber veriyor.

Kaadı Iyaz diyor: Ehl-i tahkikin bazısının dediği gibi ben de derim ki, Peygamber *(aleyhisselâm)* acı duymak, yorulmak, hastalık, sihir ve öfkelenmek gibi hallerin tümünde iç âlemine halel verecek bir hal ârız olmamıştır. Dilinden, azalarından peygamber olmayanlardan başkasına ârız olduğu gibi, kendisine yaraşmayan hiçbir şey ârız olmamıştır. Bundan sonra onları açıklayacağız.

B Ö L Ü M

Soru:

Peygamber *(aleyhisselâm)*a sihir yapıldığı sahih hadîsler ve haberlerde varid olmuştur. Nitekim hocam; *Ebu Muhammed el-Attabiy, Hatim b.Muhammed, Ebu'l-Hasan Ali b.Halef, Muhammed b.Ahmed, Yusuf,* (Muhammed b.İsmail) *el-Buharî, Übeyd b.İsmail, Ebu Üsame, Hişam b. Urve,* o da babasından, *Hz. Âişe*'den rivayet etmiştir.

Hz. Âişe (radıyallahu anhâ) diyor ki:

—Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)***e sihir yapıldı. Hatta bir işi yapmadığı halde, kendisine yapmış gibi görünürdü.**

Diğer bir rivayette ise şöyle varid olmuştur:

—Peygamber *(aleyhisselâm)***a sihir yapıldı. Hatta zevceleriyle yatmadığı halde, kendisine yattı gibi hayal olarak görünürdü...** (617).

Sihirli olan kimseye, iş böyle göründüğüne göre, Peygamber *(aleyhisselâm)* sihirli olduğu vakit O'nun hali nasıl olurdu?

Peygamber *(aleyhisselâm)* masum olduğu halde, ona sihir yapılması nasıl câiz olur?

Cevap:

Gerçekten bu hadîs-i şerif sahih olup, kendisinde, hiç şek ve şüphe yoktur. Bu hadîs-i şerife, dinsizler ta'nettiler; akıllarının zayıflaması için onu vesile ittihaz ettiler. Kendileri gibi zayıf akıllı olanları din işlerinde şek ve şüpheye düşürmek için bu hadîs-i şerifi vasıta olarak kullandılar. Allahü Teâlâ Peygamber *(aleyhisselâm)*ı ve onun getirdiği dini şüphe ve şek verecek hususlardan beri kıldı.

---

(617) Kaynakları kitabın ilk bölümünde gösterildi, oraya bakılabilir.

Sihir ise, hastalıklardan bir hastalık olarak, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın nübüvvetine leke getirmeyecek, Müslümanlar tarafından vukuu ittifakla câiz görülen diğer çeşitli hastalıklar gibi, Peygamber efendimize de vaki olması câiz olan bir hastalıktır. Ama, hadîs-i şerifte varid olan;

"O'na bir şeyi yapmadığı halde, yapmış gibi görünürdü."

sözündeki hal, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in peygamberlik vazifesini tebliğde, şeriatın ahkâmını ümmetine beyan etmekte ve peygamberin sadık olmasında şüphe getiren bir hal değildir. Çünkü bu gibi şeylerden Peygamber *(aleyhisselâm)*ın masum olduğuna pek çok delil vardır. Bu husus hakkında icma-ı ümmet de vaki olmuştur.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında rivayet edilen bu hayal görme, öyle bir dünya işlerinde kendisine vaki olması câiz olan hususlardandır ki, Peygamber *(aleyhisselâm)* o işlerden dolayı gönderilmemiş ve o işlerden dolayı başkaları üzerine üstün kılınmamıştır. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tüm hallerinde, beşer olan diğer insanlar gibi, dünya işlerinde her türlü âfete hedef olabilir. İş böyle olunca, dünya işlerinden hakikati olmayan bir işin kendisine hayal olarak görülmesi, sonra bu perde kendisinden kalkıp olduğu gibi görünmesi uzak değildir.

Bu mücmel olan sözü, diğer hadîste varid olan:

"Hattâ zevceleriyle cinsî münasebette bulunmadığı halde, cinsî münasebette bulundu diye kendisine hayal olarak göründü." sözü tefsir etmiştir. (Çünkü zevceleriyle yatması dünya işlerindendir).

Süfyan-ı Sevrî diyor ki: Peygamberimize yapılan bu sihir, sihir çeşitlerinin en şiddetlisi idi. Peygamber *(aleyhisselâm)*a yapılan sihir hakkında varid olan haberlerden hiçbir haber nakledilmemiştir ki, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın bir işi yapmadığı halde, kendisine yapmış göründüğünü nakletsin. Kendisine gelen hususlar ancak hatırlama ve hayal etmeden ibarettir. Hadîsten, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın yapmadığı bir şeyi yapmış gibi hayal ettiği, fakat bunun doğruluğuna inanmadığının murad edildiği de rivayet edilir. Hal böyle olursa, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın inandığının ve söylediğinin hepsi doğrudur.

İşte, bu hadîs-i şerif için, imamlarımızın verdiği cevaplardan bizim muttali olduğumuz husus, onların sözlerine verdiğimiz tafsilât ve işaretlerine yaptığımız ziyadelikle birlikte bu kadardır. Zikrolunan vecihlerden hepsi ikna edicidir. Fakat, hadîs-i şerifin yukarıdaki tevillerinden daha güzel ve sapık olanların eleştirilerinden daha uzak kalacak, hadîs-i şerifin bizzat kendisinden aldığımız bir tevil vardır ki, o da şudur:

Bu hadîs-i şerifi *Abdürrezzak, İbn Müseyyeb* ve *Urve b.Zübeyr*'den rivayet ederek dedi ki: "— Beni Züreyk Yahudileri Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e sihir yaptılar. Yaptıkları sihiri (Zervan) kuyusuna koydu-

lar. **Hatta Peygamber** ***(sallallahu aleyhi ve sellem),*** **(sihrin tesirinden) görmesini kaybediveriyordu. Sonra Allah Yahudilerin yaptığını peygambere bildirdi.** Bunun üzerine peygamber sihri kuyudan çıkardı.

Bunun benzeri, *Vâkidî, Abdurrahman b.Kâ'b, Ömer b.Hâkem*'den rivayet edilmiştir.

Ata'â el-Horasanî'den, *Yahya b.Yamer*'den rivayet edilmiştir:

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Âişe*'ye bir sene yanaşamadı. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* uyurken kendisine iki melek (Cebrail ve Mikâil) geldi. Meleklerden biri başının yanında diğeri ise ayaklarının nezdinde oturdu.

Abdurrazzak diyor ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (Kendisine sihir yapıldıktan sonra) yalnız *Hz. Âişe*'ye yaklaşmaktan (diğerlerine değil) bir sene menolundu. Hatta az kaldı göremez oluyordu.

*Muhammed b.Sad, İbn Abbas (radıyallahu anh)*dan rivayet ediyor. Diyor ki:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **hastalandı. Bundan ötürü zevcelerinden, yeme ve içmeden kesildi. Bunun üzerine kendisine** (adam suretinde) **iki melek geldi...** diyerek kıssayı zikretti.

Bu rivayetlerin taşıdığı mânâdan sana ayan beyan oldu ki, sihir ancak Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in dış âlemine ve azalarına tesir yapmıştır. Kalbine, aklına ve itikadına hiçbir etki ve tesir yapmamıştır. Sihir ancak Peygamberin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* görmesine, zevceleriyle temasta bulunmasına, yeme ve içmesine tesir etmiştir. Bedenini zayıflatmış, O'nu hastalandırmıştır.

Buna göre hadîsteki:

"Zevceleriyle temasta bulunmadığı halde, temasta bulunmuş gibi hayal ederdi" sözünün mânâsı şöyle olur:

Âdeti üzerine zevceleri ile temasta bulunmak isteği kendisinde bulunurdu. Ancak zevcelerinden birine yaklaştığı zaman sihirin tesirine kapılıp cinsî münasebette bulunamazdı. Nitekim, sihirli olan kimselere ve hastalıklı olanlara böyle arız olunduğu gibi. Belki de *Süfyan-ı Sevrî, "Bu sihirlerin en şiddetlisi olanı idi"* sözü ile buna işaret etmişti.

Hz. Âişe'nin diğer rivayetindeki,

"Bir şeyi işlemediği halde, işledi gibi hayal ederdi" sözü gözüne görülen hayal kısmından olur.

Nitekim hadîste "Peygamber zevcelerinden birini gördüğünü zannederdi, veyahut başkasının yaptığı bir işi müşahade ettiğini zannederdi, fakat bir şeyi ayırt etmekte kendisine arız olan hastalıktan değil, görmesine isabet eden görme zayıflığından dolayı kendisine hayal olarak görülen şey gerçekte vuku bulmazdı. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve*

*sellem)*e yapılan sihir böyle olduğuna ve kendisine yapılan sihirin ancak dış âlemine tesir ettiğine göre, iç âlemine hiçbir tesir yapmış değildir. Bunda gerçekten uzak kalan dinsiz bir delil bulamaz.

BÖLÜM

(Geçen bölümde zikrettiğimiz) hususlar, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in bedeninin dış ve iç kısmına arız olan hastalık yönünden durumudur. Peygamberin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dünya işlerinde karşılaştığı hallerine gelince, biz onları söz, iş ve itikad olarak geçen yol ve üslûbumuz üzere kaydederiz.

Bunlardan itikad hususundaki durumu ise, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dünya işlerinden bir şeyin (yapılması câiz olduğunu veya terkedilmesi gerektiğini) sanırdı, (fakat ilk bakışta böyle sandığı) şey aksine zuhur ederdi. Veyahut o iş hakkında şek eder (bir tarafını da tercih etmezdi). Veyahut bir tarafının tercih edilmesini zanneder, sonra aksi çıkardı. (Bunların hepsi dünya işleriyle ilgili olan hususlardır). Din işleriyle ilgili olan hususlar ise böyle değildir. Nitekim *Ebu Süfyan b.el-As* ve bilginlerden birçok kimsenin rivayet ettikleri hadîs buna delâlet ediyor. Râvîler diyorlar ki:

Ebu Abbas Ahmed b.Ömer, Ebu Abbas er-Raziy, Ebu Ahmed b.Amruveyh, İbn Süfyan, Müslim, Abdullah b.er-Rumiy, Abbas el-Anberiy, Ahmed el-Mu'kıriy, En-Nadr b. Muhammed, İkrime, Ebu en-Necaşiy, Rafi' b.Hadiyc'den rivayet etmişlerdir. *Rafi' b.Hadiyc* diyor ki:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Medine-i Münevvere'ye teşrif ettiklerinde, Medineliler hurma aşılıyorlardı. Resûl-i Ekrem (s.a.v.) onlara,

—**Ne yapıyorsunuz?** buyurdu.

—(Çok versin diye) biz böyle yapıyor idik.

—**Aşılamayı terk ederseniz, sizin için daha hayırlı olur sanırım.**

Bunun üzerine Medineliler hurma aşılamayı terkettiler. Bu sebebten hurma ağaçları eskisinden daha az meyve verdi. Durumu Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bildirdiler. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki:

—**Ben ancak bir beşerim. Ben size dininizden bir şey emrettiğim zaman siz onu tutunuz. Size benim re'yim ile bir şey emrettiğim zaman** (bilin ki) **ben de beşerim.**

Enes'in rivayetinde ise,

"**Siz dünya işlerinizi daha iyi bilirsiniz**" diye varid olmuştur.

Diğer bir rivayette *(Müslim* rivayet etmiştir*)* şöyle buyuruyor:

—**Ben** (sizin zannınıza muhalif) **zanda bulundum. Bu zannımdan dolayı beni muaheze etmeyin** (618).

(Bir kadına ait olan) bahçedeki tahmini kıssasında *İbn Abbas*'ın rivayet ettiği hadîste Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuştur:

—**Ben ancak beşerim. Size Allah'tan** (vahiy olarak) **konuştuğum şeyler haktır. Size kendimden söylediğim şeyde ise, ben ancak bir beşerim.** (Her beşer gibi) **hatâ ederim, isabet ederim** (618a).

Bu söylediklerimiz, Peygamberin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dünya işleriyle ilgili olarak kendi görüşüyle söylediğinde ve dünya durumlarındaki zannına göre varid olandır. Yoksa kendi ictihadiyle şeriat hakkında söylediği ve sünnet olarak açtığı yol hususunda söylediği varid değildir.

Ve yine *İbn İshak*'ın rivayet ettiği (hadîs) gibi, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vakta ki Bedir sularına uzak bir yerde konakladı, kendisine *Habab b.Münzir* dedi ki:

—**Burası Allah'ın sana, konaklaman için emrettiği bir yer midir? Buradan ne bir adım ileri gidebiliriz, ne de bir adım geri kalabiliriz. Yoksa bu bir rey midir? Ve bir harb hilesi midir?**

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu:

—**Hayır,** (Allah bana oraya konaklamam için emretmedi.) **Bilâkis, o bir rey ve harb hilesidir.**

Habab b.Münzir:

—**Burası konaklanacak yer değildir. Hemen kalk** (buradan beraber gidelim) **ta ki Kureyş kavmine yakın bir suyun yakınına varıp orada konaklayalım. Sonra onun ardındaki kuyuların hepsini yok edelim. Binaenaleyh biz susuz kalmayız, onlar ise** (düşmanlarımız) **susuz kalırlar.**

Bunun üzerine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem):*

—**İyi bir reye işaret ettin buyurdu, onun dediğini yaptı** (618b).

Nitekim Allahü Teâlâ buyuruyor:

"**... Artık onları bağışla ve kendilerine Allah'dan mağfiret dile. İş hususunda fikirlerini al** (müşavere et)" (619).

Yine, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem),* (Ahzab savaşında) düşmanlarının bir kısmı ile Medine hurmasının üçte biri üzerine sulh yapmak istedi, bu hususta Ensarla istişarede bulundu. Ensar kendi görüşlerini Peygambere *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bildirdikleri zaman, Peygam-

---

(618) *İmam Müslim*, Sahih. 43. Kitabü'l-Fadail. 38. Babu Vucubi İmtisal Ma kaalehu Şer'an'da 139 (2361) 140 (2362) No.lu hadîse bakılmalıdır.

(618a) *İbn Abbas* (r.a.) dan *İmam Bezzar*'ın tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* (r.h.) Menahil, 80'de kaydetmiştir.

(618b) Ayrıca *Beyhakî*'nin *Urve*'den ve bir cemaatdan rivayeti tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* (r.h.) Menahil, 80'de kaydetmiştir.

(619) Âl-i İmran Sûresi, âyet: 159.

ber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendi görüşünden rücû etti (620). Bu gibi ve benzerleri olan dünya işlerindeki, o işte dinî ilim, itikad ve (bunları) öğretmek gibi işlerde zikrettiğimiz hususların Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*den vaki olması câizdir. Çünkü bunların hepsinde bir noksanlık ve tenzil-i rütbeye sebep olacak bir şey yoktur. Bunların hepsi insanların alışageldiği adî işlerdendir. Bunları, tecrübe edenler, dikkatle bunların üzerine eğilenler bilirler. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in kalbi ise, Allah'a ibadet etmekle doludur. Bütün azaları ise, şeriat ilimleri ile dolu, kalbi ümmetinin dinî ve dünyevî maslahatiyle sımsıkı bağlanmıştır. Lâkin bu (yani bir işin ilk önce sandığının hilâfına çıkması) dünya işlerinin bir kısmında vaki olur. Bunun benzeri dünya işlerinde nadiren ve dünyayı korumakta ve dünya semeresinden faydalanmakta tetkik ve tahkik yolunda olan hususta da nadiren vaki olması câizdir. Gaflet ve aptallığa yol açacak dünya işlerinin bir çoğunda vukubulması ise aslâ câiz değildir. Tevatüren rivayet edilmiştir ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dünya işlerini, dünya maslahatının en inceliğini ve dünya halkının siyasetini, beşeriyeti âciz bırakacak bir şekilde biliyordu. Biz bu hususa bu kitabın mucizeleri babında işaret ettik.

BÖLÜM

PEYGAMBER *(SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)*İN, HUZURUNDA GÖRÜLEN DAVÂLARIN HÜKÜMLERİ KONUSUNDA; HAK İLE BATILI (HAKLI İLE HAKSIZ) KULLARDAN, MEMLEKET İŞLERİNDE (ISLAH EDİCİ İLE İFSAD EDİCİYİ) BİLMEDEKİ İŞLERİNDE OLAN GÖRÜŞLERİ

Bu hususları Peygamberin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şu hadîs-i çok güzel açıklıyor:

—**Ben ancak bir beşerim.** (Bana bazı defa vahiy geliyor). **Siz aralarınızda çekişiyorsunuz. Sonra hüküm vermek için bana geliyorsunuz. Olur ki biriniz diğerinden daha akıllı, zeki ve kültürlü olup, güzel delilller ileri sürer. Ben de işittiğim sözlere binaen hüküm veririm. Kime kardeşinin hakkından bir şey** (kendi reyimle) **hükmeder** (de durum aksi olursa) **lehine hüküm verdiğimden ondan hiçbir şey almasın. Çünkü ona ben cehennemden bir parça kesip veririm.**

El-Fakıh Ebu el-Velid; Hüseyn b.Muhammed el-Hafız, Ebu Ömer, Ebu Muhammed, Ebu Bekr, Ebu Davud, Muhammed b.Kesir, Hişam b.Urve'den *Süfyan*, o da babasından *Zeynep binti Ümmü Seleme*'den

---

(620) *İmam Bezzar*'ın *Ebu Hüreyre* (r.a.) hadiseyi tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* (r.h.) Menahil, 80'de kaydetmiş ve metnini vermiştir.

rivayet edilmiştir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor, der ve yukarıdaki hadîsi zikreder (621).

Zühri'nin *Urve*'den rivayet ettiği hadîste ise şöyle buyuruyor *(aleyhisselâm):*

—Olur ki, sizden biriniz, diğerinden daha iyi konuşur, ben de onun sadık olduğunu (sözünde) **zannederim de kendi lehine hüküm veririm.**

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* davalarda iki şahidin şehadetini dinler, zannın galebe çaldığı tarafı tercih eder ve zahire göre hüküm verirdi. Bu hükmü verirken de, Allah'ın hikmetinin iktiza ettiği hususlara riayet ederdi. Çünkü eğer Allah dilemiş olsaydı, Peygambere *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kullarının sırlarına, ümmetinin içlerinde gizlediklerine muttali kılardı da, onların davalarında, itirafa veya delile, veyahut yemine veyahut da bir şeye benzetmeye hacet kalmadan kendi kesin ilmiyle hüküm verirdi. Lâkin Allahü Teâlâ Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in ümmetine, Peygamberin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bütün işlerinde, davalarında, gidişatında ona uymalarını emretti. Bu peygamberin bütün gidişatına uymalarını Allah'ın emretmesi, eğer Allah'ın peygambere has olan verdiği ilim ve yalnız peygamberin bilmesini tercih ettiği hususlarda olmuş olsaydı, bu hususlarda ümmetinin Peygambere *(sallallahu aleyhi ve sellem)* uymaları mümkün olmazdı. Kendisinden sonra ümmetinden biri şeriata muhalif hüküm verdiğinde ona bir delil gösterilemezdi. Çünkü biz o vakit, o dava hakkında verdiği hüküm için Allah'ın kullarının içinde bulunan gizli hususlardan peygamberi tercih ederek yalnız ona bildirdiği şeyi bilmeyiz. Çünkü bu gizli olanlar ümmetin bilmediği hususlardır. Bunun için Allahü Teâlâ şer'î hükümlerini kullarının davadaki zahirlerine göre icra kıldı. Bu durumda peygamber ile peygamber olmayan bir ve eşittir. Bu da ümmetinin davalardaki hükümleri tayin etmekte, verilen hükümlerin şeriata uygun olması ve bu davalarda verdikleri hükümler, peygamberin sünnetinden edindikleri kesin ilim ile olma suretiyle O'na tam mânâsiyle uyulsun diye olmuştur.

Çünkü (bir şeyi) amelî olarak açıklamak, nazarî olarak açıklamaktan daha fazla öğreticidir. Lâfzı tevil edenin tevilini ve birçok ihtimal ileri sürmesini daha iyi kaldırır, yok eder. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in zahire göre hüküm vermesi, hükümlerin doğruluğunda daha açık, insanlara açıklamakta daha yararlı olur. Kavgayı, düşmanlığı icap edecek hususları gidermekte daha çok faydalı olur. Bu hususların hepsine ümmetinin hâkimleri uyarlar, kendisinden rivayet edilene sımsıkı sarılırlar, şeriatının kanunu korunur. Peygamber *(sallallahu aleyhi*

---

(621) *İmam Ebu Davud Sünen. Kitabu'l-Akzîye Babün fi Kazai'l-Kaadı İza Ahtâe'de Ümmü Seleme*'den tahriç etmiştir.

*ve sellem)*in gaybı bilen Allah'ın kimseye vermediği, gaybî ilme muttali olmaması, Peygamberin nübüvvetine leke getirmez, onun ismetinden bir ip dahi koparmaz. Çünkü kendine mahsus olan gaybî ilimleri kimseye bildirmez. Ancak peygamberlerinden istediğine bildirir. Dilediğine bildirir, dilediğine de bildirmez.

BÖLÜM

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in, kendi ve başkasının ahvalini veya kendi yaptığını ve başkasının yaptığını bildiren dünyevî sözleri ise, biz geçen kısımlarda zikrettik ki, peygamberin, kasden olsun, sehven olsun, sıhhatli iken olsun, hasta iken olsun, kızmışken olsun, kızmamış iken olsun hiçbir bakımdan ve her halinde sözlerinde hilâf-ı hakikat, yalan sözün bulunması asla mümkün değildir. Çünkü Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yalan söylemekten korunmuştur.

Bu kendisinde yalan ve doğruya ihtimali olan sırf haber bakımından söyledikleri hususlardır. Amma, dış görünüşü, iç görünüşünün aksini ilham eden hususlarda ise, bunların Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*den sadır olması câizdir. Bilhassa, düşmanın tedbir almaması için savaşlarındaki tedbirlerini gizli tutması gibi maslahat kasdı ile olan hususlarda. Ve yine, kendisiyle ümmetinin hoşnud olması, sahabelerinden mü'minlerin kalblerini fethetmek, onlara karşı olan sevgisini tekit etmek, onlara sevinç vermek için ümmetiyle şakalaştığı ve latife yaptığı gibi.

Nitekim sahabelerinden bazısına şöyle demiştir:

—**Seni mutlaka deve yavrusuna bindireceğim** (622).

Yine Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kocasını soran kadına;

—**Hani gözünde beyazı olan adam mı?** (623) buyurmuştur.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in bu sözlerinin hepsi doğrudur. Çünkü her deve bir dişi devenin yavrusudur. Her adamın gözünde de beyazlık vardır.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e, "— Ey Allah'ın elçisi sen bizle şakalaşıyorsun dedikleri zaman." Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu:

—**Ben, şaka yaparım; fakat mutlaka gerçeği söylerim** (624).

---

(622) *İmam Ebu Davud,* Sünen. Kitabü'l-Edeb. Babu Ma Cae fi'l-Mizah'da *Enes* (r.a.) dan. *İmam Tirmizî,* Sünen. Ebvabü'l-Birri ve's-Sıla. Babu Ma Cae fi'l-Mizah'da 1992 No.lu *Enes b. Malik* hadisini tahriç etmiştir.

(623) *İbn Ebi'd-Dünya'nın Abdullah b. Sehmi'l-Fihrî*'den tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* Menahil 80'de kaydetmiştir.

(624) *İmam Tirmizî,* Sünen. Ebvabü'l-Birri ve's-Sıla: Babu Ma Cae fi'li-Mizah'da *Ebu Hüreyre* (r.a.) dan 1991 No.lu metni tahriç etmiştir. *İmam Süyûtî* (r.h.) *İmam Taberanî*'nin Mû'cemü'l-Evsat'da *Ebu Hüreyre* ve *İbn Ömer*'den tahriç ettiğini, senedin hasen ceyyid olduğunu, **Menahil** 81'de beyan etmiştir.

Bunların hepsi haber babından olandır. Amma haber babından olma yıp da dünya işlerinde emir ve nehiy suretinde olanlar ise hilaf-ı hakikat bir şey söylemesi peygamber hakkında doğru olmaz. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* içinde aksini gizlediği halde, birine bir şeyi emretmesi veyahut nehyetmesi peygambere câiz olmaz. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

—Peygamber hain bakışlı olmaz. Nasıl olur da hain kalbli olur? (625).

Soru:

Öyle ise Allahü Teâlâ'nın Zeyd'in kıssasındaki:

"(Ey Resûlüm!) **hem o zamanı hatırla ki, Allah'ın kendisine** (İslâm dinini) **nimet verdiği senin de kendisine** (kölelikten azadı) **ihsanda bulunduğunuz kimseye** (Zeyd'e şöyle) **diyordun:** "**—Zevceni** (Zeyneb'i) **nikâhında tut,** (onu boşama). **Allah'dan kork". Nefsinde ise, Allah'ın açığa vuracağı şeyi** (şayet boşarsa onu nikâhlarım niyyetini) **gizliyordun. Halbuki Allah, kendisinden sakınıp korkmana daha lâyıktı. Ne zaman ki Zeyd, o kadından ilişiğini kesti, biz onu sana zevce yaptık ki, evlâtlıkların, ilişkilerini kestikleri zevcelerini nikâhlamakta mü'minlere bir günah olmasın. Allah'ın emri yerine getirilmiştir"** (626), beyan buyurduğu âyet-i kerimenin mânâsı nedir?

Cevap:

Bil ki, (ey okuyucu!) Allah sana ihsan etsin. Sakın Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in bu âyetin zahirî ifadesinden (anlaşılan husustan) berî olduğuna ve bir kısım müfessirlerin zikrettikleri gibi, Zeyd'in karısını boşamasını istediği halde, ona karını boşama dediğine dair şüpheye düşme. Bu konuda en doğru olan müfessirlerin Ali b. Hüseyn *(radıyallahu anh)*den rivayet ettikleri husustur. (Şöyle rivayet etmişti):

Gerçekten, Allahü Teâlâ Peygamberine *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Zeyneb'in ileride kendi zevcelerinden biri olacağını bildirmiş idi. Vakta ki Zeyd, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e karısı Zeyneb'i şikâyet etti, Peygamber *(aleyhisselâm)* ona:

"**—Zevceni** (Zeyneb'i) **nikâhında tut,** (onu boşama) **Allah'tan kork"** (627), buyurdu.

Allah'ın ileride Zeyneb'i nikâhlayacağı hususunda kendisine bildirdiğini nefsinde gizli tuttu. Halbuki Allah, bunu, Zeyd'in Zeyneb'i boşaması ve peygamberin onu nikâhlaması ile açığa vuracaktı.

Bunun benzerini Zührî'den Amr b.Faid rivâyet etmiştir. Diyor ki:

---

(625) *İmam Ebu Davud,* Sünen. Kitabu'l-Hudud: Babu'l-Hükmi fi men İrtedde'de *Said b. Ebi Vakkas*'dan tahriç etmiştir.

(626) Ahzab Sûresi, âyet: 37.

(627) *İbn Ebi Hatem*'in *Beni'l-Huseyn*'den tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* (r.h.) Menahil 81'de kaydetmiştir.

Cebrail ***(aleyhisselâm)*** **gelip, Peygamber** ***(sallallahu aleyhi ve sellem)*****e bildirdi ki, Allah muhakkak kendisine Zeyneb binti Cahş'ı nikâhlayacaktır. İşte** Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in içinde gizli tuttuğu da budur. Müfessirlerin Allahü Teâlâ'nın;

"Allah'ın emri yerine getirilmiştir."

meâlindeki âyetin bu kısmına, Zeyneb'le evlenmen elbette tahakkuk edecektir, diye tefsir etmeleri bunu doğruluyor.

Allahü Teâlâ'nın Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in Zeyneb ile olan hususu, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın Zeyneb'le evlenmesinden başka bir şeyle açıklamaması bu doğrulamayı daha da açıklıyor. Bu da delâlet ediyor ki, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın içinde gizli tuttuğu şey, Allah'ın kendisine bildirdiğidir.

Allahü Teâlâ'nın bu kıssa hakkındaki:

"Allah'ın peygamber için taksim ve takdir ettiği şeyde (Zeyneb'i kendisine helâl kılmakta) **peygambere hiçbir vebal yoktur. Bundan önce geçen peygamberler hakkında da Allah'ın sünneti** (kanunu) **böyledir. Allah'ın emri gerçekleşmiş bir hüküm bulunuyor"** (628),

sözü delâlet ediyor ki, bu işte Peygamber *(aleyhisselâm)*ın hiçbir vebali yoktur.

Taberî diyor ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*den önce geçenlere helâl kılmış olduğu işlerden aynısını peygamberin işlemesiyle Allah O'na günah yazmaz. Bu hususta Allah buyuruyor ki:

"İşte bundan evvel geçen münafıklar hakkındaki Allah'ın (azab) **kanunu böyledir. Allah'ın kanununu değiştirmeye asla imkân bulamazsın** (629).

(Bu âyet-i kerimedeki **"bundan evvel geçenlerin"** kısmını bundan evvel geçen peygamberler diye mânâlandırdığı için musannif şöyle tefsir ediyor): yani, peygamberlerden daha evvel gelenlere, helâl kılınan hususlarda.

Eğer Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in içinde gizlediği husus, Katâde'nin rivayet etmiş olduğu hadîste zikredildiği gibi, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın Zeyneb'i gördüğü zaman hoşuna gittiğini ve onunla evlenmek niyetine girip Zeyd'in Onu boşamasını istediği doğru ise, bunda çok büyük bir vebal olurdu. Dünya hayatının zinetinden nehy olunduğu için kendisine yaraşmayan şeye göz dikmiş olurdu. Ve bu, peygamberlerin vasıflanmadıkları ve rıza göstermedikleri mezmum olan hasedin tâ kendisi olurdu. Nasıl olur da peygamberlerin efendisinden bu iş sadır olur?

Kuşeyrî diyor ki: Bu (yani peygamberin kalbine onunla evlenme sevdası düşmesi ve Zeyd'in onu boşamasını istemedi) sözü söyleyen için bü-

(628) Ahzab Sûresi, âyet: 38. (629) Ahzab Sûresi, âyet: 62.

yük bir cürettir. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve O'nun üştünlüğü hakkındaki bilgisinin azlığıdır. Nasıl olur da "Zeyneb'i gördü ve hoşuna gitti" denir ki, Zeyneb, Peygamberin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* halasının kızıdır. Onu Peygamber *(aleyhisselâm)* küçüklüğünden beri devamlı olarak görüyordu. Zeyneb'le evlenmezden evvel kadınlar Peygamber *(aleyhisselâm)*dan kaçınıp gizlenmezlerdi. Zeyneb'le evlenmesi, oğulluğunun boşamış olduğu kadını almanın câiz ve helal olduğunu beyan etmek içindir. Nitekim Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

"**Muhammed** (aleyhissalâtü vesselâm, sizden olma Zeyd gibi) **erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir; fakat O Allah'ın Resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi bilendir**" (630).

"**... Ne zaman ki Zeyd, o kadından ilişiğini kesti, biz onu sana zevce yaptık ki, oğullukların ilişkilerini kestikleri zevcelerini nikâhlamakta mü'minlere bir günah olmasın...**" (631).

Aynı görüş *İbn Furek*'ten nakledilmiştir. *Ebu el-Leys es-Semerkandî* diyor ki, eğer şöyle bir soru varid olursa:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in, Zeyd'e zevcesini nikâhın da tutmasını (onu boşamamasını) emretmesinde ne fayda vardır?

Cevap:

Gerçekten Allah *(celle celâlühu)* Peygamberine *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Zeyneb'in (er geç) kendi zevcesi olacağını bildirdi. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Zeyd'e karısını boşamasını yasakladı. Çünkü Zeyd'le karısının arasında ülfet yoktu. Allahü Teâlâ'nın kendisine bildirdiğini peygamber gizli tuttu. Zeyd, Zeyneb'i boşadığı vakit, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* insanların oğlunun karısı ile evlendi demesinden korktu. Bunun üzerine Allahü Teâlâ ümmetine böyle izdivaclar mübah olsun diye Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e Zeyneb'i nikâhlamasını emretti. Nitekim Allah *(celle celâlühu)* buyuruyor:

"**Ne zaman ki Zeyd, o kadından ilişiğini kesti, biz onu sana zevce yaptık ki, oğullukların ilişkilerini kestikleri zevcelerini nikâhlamakta mü'minlere bir günah olmasın**" (632).

Denilir ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in Zeyd'e karısını tutması, onu boşamamasını emretmesi, nefsinin heva ve hevesini reddetmek, şehevî isteğini kesmek için idi. Bu söz, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e Zeyneb'i ansızın gördüğünü ve onun güzelliği hoşuna

---

(630) Ahzab Sûresi, âyet: 40. (631) Ahzab Sûresi, âyet: 37. (632) Ahzab Sûresi, âyet: 37.

gittiğini câiz gördüğümüz zaman ancak muteber olur. Bu gibisi (yani ansızın görüp hoşa gitmek) inkâr olunmaz. Çünkü Âdem oğlu güzeli gördüğü zaman ona meyletme, ondan hoşlanma tabiatında yaratılmıştır. Ansızın bakış ise bağışlanmıştır. Sonra Peygamber *(aleyhisselâm)* O'nu görmekten nefsinin isteğini kesmiştir. Zeyd'e de onu boşamayıp tutmasını emretmiştir. Bu hususta inkâr edilecekler ancak bazı müfessirlerin kıssada ziyade olarak zikrettikleri sözlerdir. Bu konuda evlâ ve itimad edilecek olan Ali b.Hüseyn'den rivayet ettiğimiz ve es-Semerkandî'nin rivayet ettiği husustur ki, İbn Ata'nın görüşü de böyledir. Kaadı el-Kuşeyrî de bunu doğrulayıp güzel görmüştür.

Ebu Bekr b.Furek, bu söze itimad ederek diyor ki: İbn Furek'in itimad ettiği husus müfessirlerden ehl-i tahkikin verdiği mânâdır. İbn Furek de, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu konuda içindekinin aksi olan şeyi açıklamaktan münezzehtir. Allahü Teâlâ O'nu:

"**Allah'ın peygamber için taksim ve takdir ettiği şeyde peygambere hiçbir vebal yoktur**" sözü ile bu husustan beri ve münezzeh kılmıştır diyor.

İbn Furek (devamla) diyor ki:

Bunu kim Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (yaptı diye) zan ederse o kimse açık bir hata yapmıştır. Âyet-i kerimedeki korkunun mânâsı, utanmaktır. Yani; insanların oğlunun zevcesiyle evlendi demelerinden hayâ ediyordu. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in insanlardan hayâ etmesi ise, münafıkların, Yahudilerin, oğulların kötü haber yaymaları ve oğulların zevceleriyle nikâhlanmayı nehyettikten sonra, kendi oğlunun zevcesiyle evlendi diye söz yayarak Müslümanların arasına fitne ve fesad sokmalarından korkuyordu. Allahü Teâlâ, bunun için Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e sitem etti ve kendisine oğulluğunun zevcesini (ilişkisini kestikten sonra) nikâhlamasını helâl kıldığı hususta insanların sözlerine iltifat etmesinden O'nu uzaklaştırdı. Nitekim Allah, Tahrîm sûresinin (birinci âyetinde):

"**Ey Peygamber! Zevcelerinin gönül rızasını arayarak Allah'ın sana helâl kıldığını niçin haram edersin**" sözü ile zevcelerinin rızasına riayet ettiği için kendisine sitem etmiştir.

Allahü Teâlâ'nın buradaki:

"**... İnsanlardan da** (bu hususta) **korkuyordun. Halbuki O, kendisinden korkmana daha lâyıktır**" sözü de böyledir.

Hasan Basrî ve *Hz. Âişe*'den *(radıyallahu anhâ)* rivâyet edilmiştir:

"Eğer Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) vahiyden bir şey gizlemiş olsaydı bu âyet-i kerimeyi gizlerdi. Çünkü bu âyette kendisine olan sitem ve içinde gizlediği şeyin açıklanması vardır" (633).

---

(633) *İmam Tirmizî,* Sünen. Ebvabu Tefsir'l-Kur'ân Tefsirü Suretü'l-Ahzab'da 3205 No ile *Hz. Âişe* (r.a.) dan eseri tahriç etmiştir.

BÖLÜM

Soru:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in tüm ahvalindeki bütün sözlerinde hilâf-ı hakikat konuşmaktan masum olduğu sabit olmuştur. Peygamber *(aleyhisselâm)*ın bütün sözlerinde kendisinden yalan sadır olması kasdi olsun, sehven olsun, hasta iken, iyi iken, ciddi ve şaka konuşmalarında, öfkeli iken ve öfkesiz iken şüpheli konuşması vaki değildir. Fakat şu, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in vasiyyeti hakkında rivayet edilen hadîs-i şerîfin mânâsı nedir?

Bize hadîsi, *Kadı eş-Şehid Ebu Ali, Kadı el-Velid, Ebu Zer, Ebu Muhammed, Ebu'l-Heysem, Ebu-İshak Muhammed b. Yusuf, Muhammed b. İsmail, Ali b. Abdullah, Abdurrezzak b. Hemmam, Ma'mer, Ez-Zührî, Ubeydullah b. Abdullah, İbn Abbas*'tan rivayet etmişlerdir. Diyor ki:

—Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in eceli yaklaştığı vakit, evde (akraba ve ashabından) adamlar var iken şöyle buyurdu:

—**Geliniz, ben size öyle bir kitap yazayım ki, onunla amel ettikten sonra asla sapıtmazsınız.**

Bunun üzerine (evde bulunanlardan) bir kısmı (ki o Ömer'dir) dedi ki:

—Gerçekten Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e ağrı galebe çalmıştır. (Yani, bizde Allah'ın kitabı vardır. O bize kâfidir).

Bir rivayette ise Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu:

—**Yanıma geliniz. Size öyle bir kitap yazayım ki, benden sonra ebediyyen sapıtmazsınız.**

Evde bulunanlar münakaşaya tutuştular, dediler ki: O'na Peygamber *(aleyhisselâm)*a ne oldu, yoksa sayıklıyor mu? Gerçeği öğrenmek için kendisinden sorunuz. Bunun üzerine Peygamber *(aleyhisselâm)* şöyle buyurdu:

—**Beni bırakınız. Zira benim bulunduğum o şey** (Rabbimi murakabe etmem, kalbimi kontrolde bulunmam sizin münakaşa etmenizden) **daha hayırlıdır.**

Hadîs-i şerifin rivayetindeki bazı yolda şöyle varid olmuştur: (İçlerinden biri dedi ki): Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hiç sayıklar mı?

Bir rivayette de Peygamber *(aleyhisselâm)* sayıkladı mı? Diğer bir rivayette de Peygamber *(aleyhisselâm)* terkolundu mu? diye varid olmuştur. Hadîs-i şerifin geliş yollarının bazısında şöyle varid olmuştur: Bunun üzerine Hz. Ömer şöyle dedi:

—*Gerçekten Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)in ağrısı şiddetlendi, hastalığı ağırlaştı. Bizim yanımızda Allah'ın kitabı vardır ki, O*

bize kâfidir. (Konuşma sesleri öyle çoğaldı ki, kimin ne dediği belli olmuyordu). Bunun üzerine, **(Çekilin yanımdan)** buyurdu *(aleyhisselâm).*

Bir rivayette de, evde bulunanlar ihtilâf ettiler. Aralarında münakaşaya başladılar. Onlardan bir kısmı;

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bir kâtip getirin. Peygamber size kitap yazsın. Bir kısmı ise;

Hz. Ömer'in söylediği gibi söylüyordu.

Cevap:

(Ehl-i sünnet) imamlarımız bu hadîs-i şerîf hakkında diyorlar ki:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (bedenine ârız olacak) hastalıklardan dolayı şiddetli sancıların ve baygınlık gelmesinden, bedeninin zahirine buna benzer hususların ârız olmasından masum değildir. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ağır hasta iken, mucizesini yerecek, şeriatını fesada götürecek sayıklamaktan, noksan ve apık-sapık konuşmaktan masumdur. Buna göre hadîsi "**HECERE**" diye rivayet edenin rivayeti doğru değildir. Çünkü bunun mânâsı sayıklamaktır. Sayıkladığı vakit "**HECERE-HECREN**" denir. Söylenmesi çirkin görülen bir söz söylediği vakit de "**EHCERE HÜCREN**" denir. Bu hadîsin rivayetinde en doğru ve evlâ olan yazılmasın (birşey yazmaya ihtiyaç yoktur) diyenlerin sözlerine göre istifham hemzesiyle "**E'HECERE**" yani, (sayıklamadımı anlamına) olarak rivayet edilendir.

Zührî'nin hadîsini rivayet ettikleri gibi, bu hadîsin rivayetinden alıp ettiğimiz rivayetimiz de böyledir. (Yani istifham hemzesiyle "**E'HECERE**" diyedir).

Muhammed b. Selâm'ın *İbn Uyeyne*'den rivayet ettiği, El-Asîlî'nin kitabındaki kendi hattı ile zabtı, başkasının rivayeti de bu isnad yolu ile rivayet edilmiştir. Yine biz bu hadîsi, *Süfyan b. Uyeyne*'nin rivayetinden olmak üzere Müslim'den ve başkasından rivayet ettik. İstifham hemzesinin hazfiyle "**HECERE**" diye rivayet edenin rivayeti bunun (yani istifham hemzesiyle rivayet edilene) hamlolunur. Veyahut şöyle denir: Bu sözleri yani; sayıkladı veya sayıklamadı mı? diyen kimse, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in durumunun ağır olduğunu müşahede etti, ağır ve şiddetli sancılara tutulmasından dehşete düştü. Çünkü o an aralarındaki münakaşadan dolayı, peygamberin yazma isteğine uyup uyulmaması konusunun ehemmiyetine binaen bu sözü söyleyen ne dediğini bilemiyordu, hattâ bu sözü söyleyen kendi ağzından çıkan sözün farkında bile değildi. Bunun için sayıklama veya kötü konuşmayı ifade eden kelimeleri Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in ağır hastalığı yerinde kullandı. Yoksa bunu söyleyen Peygamber *(aleyhisselâm)*ın sayıklayacağına veya kötü konuşacağına asla inanmaz ve ihtimal vermez. Nitekim onlar korkmayı korunmasına hamlettiler.

Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

"... Allah seni insanlardan koruyacaktır. Şüphe yok ki Allah, kâfirler topluluğuna muvaffakıyyet vermeyecektir (634).

"E'HÜCREN" (yani; sayıklama mı?) diye hadîsin rivayet edilmesine gelince ki, bu *Ebu İshak el-Müstemlî*'nin *Sahih-i Buharî*'deki rivayetidir. O da *Kuteybe*'nin rivayetinden, *İbn Abbas (radıyallahu anhüma)*dan, *İbn Cübeyr*'in rivayetidir. Bu rivayet Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in yanında ihtilâfa düşen, bir kısmının, diğer bir kısmına söyledikleri sözdür. Yani; Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in yanında kötü, çirkin söylüyorsunuz.

Bilginler bu hadîs-i şerifin mânâsı hakkında ihtilâf ettiler. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in onlara, kendisine kırtas getirmelerini emrettikten sonra nasıl ihtilâf ederler?

Bilginlerin bir kısmı diyor ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in emirlerinin vacip olması, mendup olması veyahut mübah olması karinelerle anlaşılır. Belki, (evde bulunanların) bir kısmına, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın sözlerinin delâletinden anladıkları husus zahir olmuştur ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in buyurduğu kesin bir emir değildi. Bilâkis, öyle bir emir idi ki, onların ihtiyarına bırakmıştı. (Evde bulunanların) bir kısmı ise bunu anlamadılar da, Peygambere *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu hususu sorup öğrenin dediler. Vakta ki onlar aralarında ihtilâf ettiler (bir şeyde karar kılamadılar) Peygamber *(aleyhisselâm)* emrinden vazgeçti. Çünkü bu emri kesin değildi. (Çünkü kesin bir emir olsaydı Peygamber *(aleyhisselâm)* onu terketmezdi.) *Hz. Ömer (radıyallahu anh)*ın reyini doğru görmeleri de (peygamber de dahil olmak üzere) peygamberin emrini terketmesine sebeb olmuştur.

Sonra bu bilginler dediler ki: *Hz. Ömer (radıyallahu anh)*ın bu işten kaçınması, ya o halde iken kitabı yazdırmasını üzerine almasından kendisi zahmet ve meşakkat çekeceğinden korkmasından idi. Nitekim *Hz. Ömer (radıyallahu anh):*

—*Peygamberin (sallallahu aleyhi ve sellem) hastalığı ağırlaştı,* demiştir. Veyahut da *Hz. Ömer (radıyallahu anh)* Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in, ümmetinin yerine getirmekten âciz kalacağı ve böylece emirlerine muhalefet etmek suretiyle günaha uğrayacakları hükümleri yazmaktan korktuğu için. *Hz. Ömer,* bu işlerde ümmet için daha uygun olan şeyin, ictihadın geniş tutulması, maksadın açıklanması için geniş düşünülmesi ve doğruyu talep olduğunu görüyordu. Böylece ictihadında isabet eden de, hata yapan da sevap almış olur diyordu. (İctihadında isabet edene iki, hata edene bir sevap yazılır). *Hz. Ömer (radıyallahu anh)* dinin esaslarının teessüs edip şeriatın tekarrur ettiğini biliyordu. Ve Allahü Teâlâ buyurmuştur ki:

---

(634) Mâide Sûresi, âyet: 67.

"**...Bugün sizin için dininizi kemâle erdirdim, üzerinizdeki ni'metimi tamamladım ve size din olarak "İslâm'ı" seçtim** (635).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de şöyle buyuruyor:

—**Ben size Allah'ın kitabını, ehl-i beytimi vasiyyet ediyorum** (636).

Hz. Ömer *(radıyallahu anh)*ın *"Bize Allah'ın kitabı kâfidir"* sözü bu hususta kendisiyle münakaşa edenin sözlerini reddetmektir. Yoksa Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in sözünü reddetmek değildir.

Rivayet ediliyor ki, Hz. Ömer *(radıyallahu anh)*, Peygamberin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* evinde yazılanlar, münafıklara ve kalbleri hasta olanlara ulaşıp, dedikodu yapmalarından ve Rafızilerin hilafeti (Hz. Ali'ye) vasıyyet etti dedikleri gibi gerçeğe uymayan sözlerle iftirada bulunmalarından endişe ediyordu.

Başka bir rivayette de şöyle deniliyor:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in (evinde bulunanlara) geliniz demesi, onlarla müşavere etmek ve bu hususta ittifak mı ederler, yoksa ihtilaf mı ederler diye imtihan etmek için idi. Vakta ki aralarında ihtilaf vukubuldu, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de sözünden vazgeçiverdi.

Diğer bir zümre bilginler de zikri geçen hadîs-i şerifin mânâsı hakkında diyorlar ki:

Gerçekte hadîs-i şerifin mânâsı, şudur: Bu kitabı yazma hususunda Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (onların isteklerine) cevap veriyordu. Yoksa ilk önce kendisi bunu emretmiş değildi. Bilâkis, sahabelerinden bazısı bunun yazılmasını istedi de onların isteklerine cevap verdi. Sahabelerinden bazısı ise *Hz. Ömer (radıyallahu anh)*in zikrettiğimiz görüşünden dolayı vasıyyetin yazılmasını hoş karşılamadılar. (Aralarında ihtilaf çıkınca bu vasıyyet yazılma işinden vaz geçildi).

Bu kıssa hakkında, *Abbas (radıyallahu anh)*ın Ali'ye söylediği, "—*Haydi bizimle gel. Resûlullaha (sallallahu aleyhi ve sellem) gidelim. Eğer kendisinden sonra hilafet işi bize tahsis edilmiş ise, bunu öğrenmiş oluruz.* (Sonra bize kimse karşı çıkamaz)" sözü ve Hz. Ali'nin bunu iyi karşılamayıp amucası Abbas'a dediği:

"**Allah'a yemin ederim ki ben gitmem.**" (637) sözü ile delil getiriyorlar.

Ve yine Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in:

"**Beni bırakın. Çünkü benim içinde bulunduğum şey** (dünyadan yüz çevirip, ahirete yönelmem) **bu vasiyyeti yazmayı terk edip, sizi Allah'ın**

---

(635) Mâide Sûresi, âyet: 3.

(636) *İmam Taberanî*, muhtelif tariklerden rivayeti tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* Menahil Shf. 81'de kaydetmiştir.

(637) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabu'l-Megazî, Babu Marazü'n-Nebiyyi (s.a.v.) de *İbn Abbas* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

kitabı ile başbaşa bırakmak ve benden istediğinizi, benden istememeniz daha hayırlıdır" sözü ile de delil getirdiler.

Peygamberden *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yazılması istenen husus kendisinden sonraki hilafet işi ve hilafet işinin tayin edilmesi olduğu da rivayet edilmektedir.

BÖLÜM

Soru:

Yine Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in şu hadîs-i şerifin mânâsı nedir ki, onu bize, *Fakih Ebu Muhammed el-Huşeni, Ebu Ali et-Taberi, Abdülgafir el-Farisi, Ebu Ahmed el-Culüdî, İbrahim b.Süfyan, Müslim b.el-Haccac, Kuteybe, Leys, Said b.Ebu Said, Salim Mevla en-Nasriyyin*'den rivayet etmiştir. Diyor ki: Ben, *Ebu Hüreyre*'nin, Peygamber *(aleyhisselâm)*dan şöyle buyurduğunu işittim dediğini işittim:

—**Ey Allah'ım! Muhammed şüphesiz beşerdir. Beşer öfkelendiği gibi, o da öfkelenir. Ben senden söz aldım. Muhakkak sen sözünü yerine getirirsin. Hangi mü'mine ben eziyet ettim ise, veya O'na kötü söz söyledimse, veyahut kendisine sopa vurdumsa** (elimle veya emrimle) **bunları O'nun için** (günahlarına) **kefaret kıl. Onları kıyamet günü sana yaklaşmaya sebeb olacak ibadet kıl** (638).

Bir rivayette de;

"**Herhangi birisine beddua ettim ise**" diye varid olmuştur.

Bir rivayette ise:

"**O kimse ki o bedduaya müstahak değildi.**" diye gelmiştir.

Daha başka bir rivayette de şöyle varid olmuştur:

—**Müslümanlardan herhangi bir adama, kötü söz söyledimse, veyahut ona lâ'net ettim ise, veyahut da** (had için) **ona sopa vurdum** (veya vurdurdum ise), **bunları onun günahlarının temizlenmesine vesile, O'na rahmet ve sana yaklaşması için sebeb kıl** (639).

(Bu çeşitli şekilde rivayet edilen hadîs-i şerifin mânâsı nedir?) ve nasıl doğru olur, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in la'nete müstahak olmayan kimseye la'net etmesi. Kötü söze müstahak olmayan kötü söz söylemesi, veyahut müstahak olmayan kimseye sopa vurması. Bu zikredilenlerden Peygamber *(aleyhisselâm)* masum olduğu halde öfkeli iken bu gibi şeyleri nasıl yapardı?

---

(638) *İmam Müslim*, Sahih, 45. Kitabü'l-Birri ve's-Sıla, 25. Babu Men La'enehu'n-Nebiyyü (s.a.v.) de 88 (2600) *Hz. Âişe*'den, 89 (2601)-2602, 90 (2601) *Ebu Hüreyre* 91 (...) de yine ondan olmak üzere tahriç etmiştir.

(639) 638'de gösterilen yerlere bakılmalıdır.

Cevap:

Bil ki (ey okuyucu!) —Allah kalbine genişlik versin— Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in "O, ona layık değildi" sözünün mânâsı; senin katında gerçek hükmü bakımından O buna layık değildi. Çünkü Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in hükmü zahire idi. Nitekim Peygamber *(aleyhisselâm)*:

(**"Biz zahire hükmederiz. Gizli olanların hükmünü Allah verir."**) buyurmuştur.

Ve zikrettiğimiz hikmete binaen (ki, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın hükümleri zannının galebe çaldığı tarafa idi.) Peygamber *(aleyhisselâm)*ın katında zahiri durum neyi iktiza etti ise onunla hükmetti. Ya ona (suçunun gereği olarak) sopa vurdurdu veya kötü söz söylemekle onu terbiye etti veyahut da ona la'net etti. Sonra Peygamber *(aleyhisselâm)* Allah'ın kendisini vasfettiği, mü'minlere rahmeti, ümmetine şefkatinden ve kendisine beddua ettiği kimsenin hakkındaki bedduasını Allah'ın kabul buyurmasından çekindiği için dua etmiştir; Allah'ın peygamberin bedduasını ve la'netini onun için rahmet kılmasını istemiştir. İşte Peygamber *(aleyhisselâm)*ın:

"O beddua ettiğim buna müstahak değildi." sözünün mânâsı budur.

Yoksa öfke ve canının sıkılması Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i Müslümanlardan müstahak olmayan kimseye bu gibi işleri yapmakla küçülmeye sevk etmedi. Bu hadîs-i şerife verilecek en doğru mânâ budur.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in:

"Beşer öfkelendiği gibi ben de öfkelenirim" sözünden, öfke, peygamberi yapması gerekmediği şeyi yapmaya sevketti diye anlaşılmaz.

Bilâkis şu mânânın murad edilmesi câizdir: Peygamber, Allah için öfkelendi ki, ona kötü söz söylemek ve la'net etmek suretiyle cezalandırmaya sevketti. Ve o öfke tahammül edilen cinsten idi. O suçun bağışlanması da câiz idi. Veyahut suç, kendisinden dolayı cezalandırılması ile kendisinin bağışlanması arasında muhayyer bırakılan husustan idi.

Peygamber *(aleyhisselâm)*ın cezalandırdığı kimseye dua etmesi, şefkatini izhar etme yerine kullanılması, ümmetine Allah'ın hududuna tecavüz etmekten korkmaları ve çekinmelerini öğretmek için olduğu ihtimali de vardır. Öfkesinden burada yaptığı bedduasından varid olan husus ve bundan başka birçok yerlerdeki beddualara, kesin olarak ceza vermeyi kasd etmediğine ve buna azimli olmadığına hamledilir. Hattâ Peygamber *(aleyhisselâm)*dan, öfkesiz iken de Arapların âdetlerine göre böyle beddualar sadır olurdu. Bu beddualardan kabul olunmak murad edilmezdi. Nitekim Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, (birçok sahabeye) şöyle buyurur idi:

—Zarara uğra, Allah karnını doyurmasın, Allah boğazına sancı, vücuduna hastalık versin (1) (640).

Peygamber *(aleyhisselâm)*ın bunlardan başka birçok bedduaları olduğu rivayet edilir.

Birçok hadîs-i şerifte Peygamber *(aleyhisselâm)*ın sıfatı varid olmuştur ki, O, hiçbir kötü ve çirkin söz söylemezdi. (Hiçbir kötü iş yapmadığı gibi. Bilâkis bütün söz ve işleri iyi ve güzel idi).

Enes (radıyallahu anh) diyor ki:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, (kötü, ağır ve yaramaz söz söylemezdi. La'net etmezdi. Bizden birine öfkelendiği vakit:

—Ona ne oluyor? Alnı toprağa değsin (641), buyurur idi.

Hadîs-i şerif bu mânâya hamlolunur. Sonra (bunların hepsiyle beraber) Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bu gibi bedduaların Allah katında kabul olunmasından korktu da, geçen hadîste zikredildiği gibi, Rabbisinden, bedduasının, beddua ettiği kimse hakkında günahlardan temizlemeye vesile ve rahmet kılması hususunda söz aldı. Ve peygamberin hakkında yaptığı bedduanın kabul olmasından, *Peygamber (aleyhisselâm)*ın la'netinden dolayı Allah korkusunu anlaması neticesi ona ye's ve ümitsizlik gelmemesi için bir lütûf ve rahmet olur.

Bu (dua) Peygamber *(aleyhisselâm)*dan, şer'a uygun olarak (suçundan dolayı) hak ettiği, sopayı vurduğu veya kötü söz söylediği veyahut la'net ettiği kimse için bu hususları günahına kefaret kılmasını ve işlediği suçun bağışlanmasını da istemiş olur. Böylece dünyada kendisine verilen ceza afv ve mafiret olmasına sebeb olur. Nitekim başka bir hadîs-i şerifte varid olmuştur:

—Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina yapmamak, birbirinizin yüzüne karşı ve arkasından iftira etmek için bühtan yapmamak, maruf olan da bana isyan etmemek üzere biat ediniz. Kim sözünde durursa onun ecrini, sevabını Allah verir. Kim bunlardan bir şey işler de dünyada onun cezasını görürse, o ceza kendisine kefâret olur (642).

---

(1) Peygamber *(aleyhisselâm) Muaviye*'yi (r.a.) çağırır yanına. Yemek yediği haber verilir kendisine. Tekrar çağırır, tekrar yemek yediği haber verilince *(aleyhisselâm)*, *"Allah karnını doyurmasın"* buyurduğu da rivayet edilir (Mütercim).

(640) *İmam Müslim*, Sahih. 45. Kitabü'l-Birri ve's-Sıla, 25. Babu Laanchu'n-Nebiyyün'de 96 (2604) No.lu metni *İbn Abbas* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

(641) *Buharî*, Sahih: Kitabü'l-Edeb, 37. Babu Lem Yeküni'n-Nebiyyü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Fahişen ve lâ Mütefahhişen'de *Enes* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

(642) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l-İyman; Babu "Haddesena Ebu'l-Yeman..." *Ebu İdris Aiz'ullah b. Abdullah* tarikiyle rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Müslim*, Sahih. 29. Kitabü'l-Hudûd; 10. Babu'l-Hudûdî "Keffarâtün li Ehliha" da 41 (1709) No.lu hadîsi yine aynı tarikle tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen; Kitabü'l-Hudûd; 12. Babu Ma Cae "İnne'l-Hudûde keffarâtün li Ehliha" da 1439 No.lu metni yine aynı ravîden tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce*, Sünen 20. Kitabü'l-Hudûd; 33. Babu'l-Haddi Keffarâtün'de 2603 No.lu metni *Ebi'l-Eş'as* tariki ile *Ubade b. Sâmit* (r.a.) dan. 2604 No.lu. *Hz. Ali* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Nesaî*, Sünen. Kitabü'l-Bey'at "El-Bey'atü Ale'l-Cihad" da *Buharî*'nin rivayet tariki ile aynı metni tahriç etmiştir.

Soru:

Zübeyr (radıyallahu anh)'in hadîsinin, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in, Harre'nin (643) su arkı hakkında bir Ensar'la münakaşa ettiği zaman Zübeyr'e:

"Ey Zübeyr, su topuklarına ulaşıncaya kadar bahçeni sula", dedi.

Bunun üzerine Ensar "O, halanın oğlu olduğu için (böyle dedin)" deyince Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in yüzünün rengi değişti. Sonra Zübeyr'e şöyle buyurdu:

—**Ey Zübeyr,** (bahçeni) **sula. Sonra suyu başka tarafa akmaktan engelle. Ta ki su bahçenin duvarlarına ulaşsın...** (üzüm kökleri tam mânâsiyle sulanıncaya dek) (644).

Cevap:

Gerçekten Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem),* bu davada kendisinden bir Müslümanın kalbine şüphe düşmesine vesile olacak bir işin vaki olmasından münezzehtir. Lakin Peygamber *(aleyhisselâm),* her iki tarafın faydasını gözeterek ve sulh olsun diye ilk önce *Zübeyr (radıyallahu anh)*'e bazı hakkından vazgeçmesi ricasında bulundu. Diğer taraf vakta ki buna razı olmayıp hüküm verilmesine ısrar ederek söylenmesi gerekmeyen sözü söyleyince, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Zübeyr'e tam hakkını verdi. Bunun için *Buharî* bu hadîse bir bab tahsis ederek şöyle dedi:

"Hâkim sulha işaret ettiği zaman davacılardan biri kabul etmezse, hâkim (kabul etmeyenin) *aleyhine hüküm verir".* Buhari hadîsinin sonunda şöyle zikretti: O takdirde Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Zübeyr (radıyallahu anh)'in tam hakkını verdi.

Müslümanlar (Zübeyr'in Ensar'la olan bu davasını açıklayan) bu hadîsi bu davaya benzeyen davada esas olarak kabul ettiler.

Yine bu hadîs-i şerif, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in öfkeli halinde iken, öfkesiz halinde iken bütün işlediklerine uyulması gerektiğine delâlet ediyor. Ve yine Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* her ne kadar hâkimin öfkeli iken hüküm vermesini yasakladı ise de, Peygamber *(aleyhisselâm)* kendisi her iki halde de korunmuş olduğu zaman onun öfkeli iken, öfkesiz iken hüküm vermesi birdir. Bu hususta Peygamber *(aleyhisselâm)*ın öfkelenmesi kendisi için değil, sırf Allah için idi. Nitekim sahih olan hadîste varid olmuştur.

---

(643) Medine'de bir yerdir.

(644) Tahrici 499 No.lu tahriçte geçti, oraya bakıla.

Ukkaşe (radıyallahu anh)'nin, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*den kısas istemesi de böyledir. Yani, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in *Ukkaşe (radıyallahu anh)*'ye vurması öfkesinin kendisini buna sevk etmesiyle kasden vukubulmamıştır. Hatta hadîs-i şerifin kendisinde vaki olmuştur ki, *Ukkaşe (radıyallahu anh)* Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e: "—Bana âsâ ile vurdun. Fakat bana kasden mi vurdun, yoksa deveye vurmak mı istedin? bilmiyorum." dedi. Bunun üzerine Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ukkaşe'ye şöyle buyurdu:

—Ey Ukkâşe! Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)***in, sana kasden vurmasından seni Allah'ın hıfzına havale ederim** (645).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in bir köylü Arap'tan kendisinden kısas yapmasını istediği zaman, köylü Arab'ın Peygamber *(aleyhisselâm)*a, *"Seni bağışladım"* dediğini beyan eden diğer hadîs de böyledir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, devesinin yularını tuttuğu için ona kamçı ile vurmuştu. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* O'nu yuları tutmaktan nehyediyor ve:

"Dilediğine kavuşursun" buyuruyordu.

O, Peygamberin bu sözünü kabul etmiyordu. Sonra Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona üç defa kamçı ile vurdu.

Peygamber *(aleyhisselâm)*ın bu vurması, O'nun yasağını kabul etmeyen kimse için doğrudur. Terbiye etme mevkiindedir. Lâkin Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Rabbisinin katından korkuyordu. Tâ ki köylü Arap Peygamber *(aleyhisselâm)*ı affetti.

Sevad b.Amr'ın hadîsine gelince: Ben (diyor) koku sürünmüş olduğum halde Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in yanına geldim. Bunun üzerine Peygamber *(aleyhisselâm)*:

—Kötü kokulu, kötü kokulu, bunu çıkar başka giy, buyurdu.

Elindeki âsâsiyle karnımı dürttü, canımı yaktı. Ben de:

"—Kısas isterim ya Resûlallah" dedim. Bunun üzerine Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* karnını bana (kısas olarak vurmam için) açtı. Peygamber *(aleyhisselâm)*, kısas yapmak için vur buyurunca, Sevad b.Amr hemen Peygamber *(aleyhisselâm)*ı kucaklayıp karnını öptü. Peygamber *(aleyhisselâm)*:

—Niçin böyle yaptın? buyurunca:

"Ya Resûlallah! İşte görüyorsun bu son sözleşmem seninle, derimin derine sürülmesini istedim dedi" (646).

---

(645) *İmam Ebu Naim*'in "HİLYE"sinde tahriç ettiğini *İmam Süyûtî*'ye tebean Şarih Hafacî C. 4. Shf. 333'de kaydetmiştir, diyerek kaydetmiştir.

(646) *İmam Ebu'l-Kâsım El-Begavî*'nin Mucemü's-Sahabe'sinde *İmam Abdurrezzak, Câmiü'l-Musannef*'inde rivayeti tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* (r.h.) Menahil 82'de kaydetmiştir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Sevad b.Amr'a ancak kendisinde gördüğü bir münkerden dolayı vurdu. Belki de sopa ile vurmasından ancak onu terbiye etmeyi kasdetmişti. Vakta ki bu vuruşunda kasdetmediği eza husule geldi, bunun için helallaşmak istedi.

B Ö L Ü M

PEYGAMBER *(SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)*İN DÜNYA İŞLERİNE GELİNCE:

Masıyet ve mekruh olanlardaki dünya işlerindeki hükmü, geçen kısımlardan zikrettiğimiz hükmün aynıdır. Yani, dünya işlerinden bazılarında sehv ve hata vaki olması câizdir. Bunların hepsi peygamberliğe leke getirmez. Evet dünya işlerinde sehiv ve hata nadiren vaki olur. Zira Peygamber *(aleyhisselâm)*ın bütün işleri doğruluk üzere vaki olur. Hatta işlerinin ekserisi veyahut hepsi ibadetler yerine câridir. Çünkü Peygamber *(aleyhisselâm)*, dünya işlerinden ancak zaruri ihtiyacı kadar, vücudunun sağlığını devamlı kılacak, ki onunla Rabbine ibadet edecek olduğu maslahatı vardır.

Onunla şeriatının ahkâmını açıklar. Ümmetinin terbiyesini, idaresini sağlar. (Bunların hepsi kendisi ile Rabbi arasında olanlardır). Dünya işlerinden kendisi ile insanlar arasında cereyan edene gelince: İnsanlara marufu işlemek veya kendilerine bol bol in'âm ve ihsanda bulunmak, güzel söz söylemek veya işittirmek, dinden uzak kalanları, dine yatıştırıp yaklaştırmak, inkâr edenlerle savaşmak, hased edenlerle de müdafaa etmek etrafında cereyan ederdi. Bunların hepsi, salih amellerine dahil, ibadetlerindeki, vazifelerin temizlerine karışmıştır. Bazen dünyevi işlerinde, uhrevi işlerindeki durumun ihtilafına göre muhalefet ederdi. İşlerini fiillerden benzerini hazırlardı. Yakın bir yere gideceği vakit, merkebe binerdi. Uzun yolculuğa çıktığında ise erkek deveye binerdi. Savaştaki çatışmalarda da sebat etmeye delil olsun diye katıra binerdi. Ata biner, onu imdad dileyenlerin imdadına koşma ve facia gününde kurtarma işi için hazırlardı. Giyiminde, bütün ahvalinde kendi ve ümmetinin maslahatını gözeterek hareket ederdi.

Yine Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dünya işlerinden bazılarını ümmetine yardım etmek, bazılarını terbiye etmek ve başkasını ondan daha hayırlı görmediğine, başkasını yapmak istemediği için işlerdi. Nitekim (kendi ve ümmetinin maslahatı için) bir hayır işini, başkasının ondan daha hayırlı olduğunu gördüğü için terkederdi. İki cihetinden birini işlemekte muhayyer olduğu dünya işlerinde terkedilmesini işlemesinden hayırlı gördüğünü yapardı. (Ashabiyle) Medine-i Münevvere'den, (Ebu Süfyan ve kavmi ile savaştığı zaman) Uhud'a çıkması gibi. Peygamber

*(sallallahu aleyhi ve sellem)***in görüşü Medine'de kalıp çıkmamak taraftarı idi. Ve münafıkların içindeki küfürlerini yakınen bildiği halde onların öldürülmesinden vazgeçtiği gibi.** Bu öldürme işinin terkedilmesi, başkalarının kalblerini Müslümanlığa ısındırmak, gerçek mü'minlerin akrabalarını gözetmek ve bir hadîs-i şerifte varid olduğu gibi, insanların Muhammed *(aleyhisselâm)*in ashabını öldürüyor demelerini istemediği içindir.

Ve Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)in,* Kureyş'in kalbini hoş tutmak için, Kâbe'nin binasını İbrahim *(aleyhisselâm)*ın yaptığı esas üzere bırakması gibi. Çünkü Kâbe'nin (bulunduğu halden) değiştirilme işi Kureyş'in gözüne büyük görünürdü.

Kâbe'nin değiştirilmesinden kalblerine nefret gelmesinden çekindiği için ve İslâmdan önceki dine ve dindarlara olan düşmanlıklarının tahrik edilmesinden çekindiği için, Kâbe'nin binasını yeniden inşa etmekten vazgeçti ve Hz. Âişe'ye şöyle buyurdu:

—Eğer kavminin ahdi küfre yakın olmamış olsaydı, Beyt-i Şerifi İbrahim *(aleyhisselâm)***ın yaptığı esaslar üzerine tamamlardım** (yükseltirdim) (647).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem),* bir işi yapar, sonra başka işi ondan daha iyi gördüğü için onu terkederdi. Bedir sularından uzak olanlardan Kureyşli düşmanlara daha yakın olana intikal ettiği gibi. Ve Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in:

—Sonra yapılacak olan işe, evvel başlamış olsaydım kurbanı sevketmezdim (648), sözü gibi.

Ve Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in kâfir ve münafıklara karşı ülfetlerini kazanmak için güzel yüzlü görünmesi gibi.

Cahil(den sadır olan hususlara) sabreder, şöyle buyururdu:

---

(647) *İmam Buharî,* Sahih. 25. Kitabü'l-Hacc. 42. Babu Fadli Mekke ve bünyaniha'da *Hz. Âişe* (r.a.) dan. *İmam Müslim,* Sahih. 15. Kitabü'l-Hacc; 69. Babu Nakzı'l-Kâbeti ve Binaiha'da 404 No.lu metni *Hz. Âişe (r.a.)* dan tahriç etmiştir. *Nisaî,* Kitabu'l-Hac, Bab 125'de.

(648) *İmam Buharî,* Sahih. 26. Kitabü'l-Ömre; 6. Babu "Ömretü't-Ten'im" de *Câbir b. Abdullah* (r.a.) dan. *İmam Müslim,* Sahih. 15. Kitabü'l-Hacc. 17. Babü Beyani Vücuhi'l-İhram ve İnnehu Yecûzü İfradü'l-Hacci ve't-Temettui ve'l-Kırânı'de 130 (...) metni *Hz. Âişe* (r.a.)dan Bab 19. Babu Haccetü'n-Nebiyy (s.a.v.) de 147 (1218) No. ile *Câbir b. Abdullah* (r.a.) dan rivayeti tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud,* Sünen. Kitabü'l-Menasik (Hacc) 23 Babün fi İfradi'l-Haccı Câbir b. Abdullah (r.a.) *İmam İbn Mâce,* Sünen. 6. Kitabü'l-Cenaiz; 9. Babu Ma Cae fi Gasli'l-Reculi İmreetehu ve Gasli'l-Mer'eti zevceha'da *Hz. Âişe* (r.a.) 1464 No.lu metni ve 25. Kitabu'l-Menasik; 84. Babu Hacceti Resûlillah (s.a.v.) de 3074 No.lu metni *Câbir b. Abdullah* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Nesaî,* Sünen. Kitabu'l-Hac (Menasik) Babu'l-Kıran'da *Hz. Ali* (k.v.) den tahriç etmiştir.

—**İnsanların en şerlisi, kendi şerrinden korkandır** (649).

Cahil olana Rabbisinin dinini, şeriatının ahkâmını sevdirmek için ona en nefis ve iyi malından bol bol verirdi. Evinde hizmetçinin sanatından yaptığını yapardı. Elbisesine öyle bir güzel şekil ve biçim verirdi ki, azalarından hiçbiri belli olmazdı ve yanında oturanlar sanki başlarında kuş varmış gibi (vekar ve hareketsiz otururlardı). Yanında bulunanlara geçmişlerinin hikâyelerinden bahsederdi. İnsanların taaccüp ettiklerinden (onların hoşlarına gitmesi için) kendisi de taaccüp ederdi. Güldükleri hususta da gülerdi *(aleyhisselâm)*. Tatlı yüzlülüğü ve güzel sözlülüğü ve hükmünde adaletli olması, bütün insanların gönlüne ferahlık verirdi. Öfke kendisini küçük düşürmezdi. Hakkı yerine getirmekte asla kusur etmezdi. Yanında bulunanlara içinde bulunanın hilafına söz söylemezdi. Peygamber *(aleyhisselâm)* buyuruyor ki:

—**Peygamber, hain bakışlı olmaz** (650).

Soru:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in yanına giren kimse hakkında (daha girmezken) Hz. Âişe'ye *(radıyallahu anhâ)*:

—**Kabilenin o en kötü oğlu**, dedi ve yanına girdiği vakit onunla konuşmasını yumuşatıp onunla birlikte güldü.

Adam dışarı çıktığında Hz. Âişe bu durumu kendisine sorunca,

—**İnsanların en şerlisi, insanların kendi şerrinden korunan kimsedir** (651), buyurdu.

Nasıl olur ki, Peygamber *(aleyhisselâm)* o adama içinde bulunanın hilafına konuştu. Ve ona arkasında, yüzünde söylediğinin aksini söylemek nasıl câiz olur?

Cevap:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in ona yaptığı muamele, onun gibisine, kalbine iman tam mânâsiyle yerleşsin, onun sebebiyle kavmi ve kendisine uyanlar İslâmı kabul etsinler, İslâma boyun eğmesi için, ünsiyet kesbetmek, kalbini hoş tutmak için idi. Bu yönü ile bu gibi iyiler dünya işlerinde ünsiyet kesbetmek, hoş tutmak haddinden çıkıp dini siyasete, uhrevi maksatlara intikal eder. Peygamber *(sallallahu aleyhi*

---

(649) *İmam Buharî*, Sahih. 78. Kitabü'l-Edeb; 48. Babu Ma Yecüzû min İğtiyabi Ehli'l-fesadi ve'r-Reybi'de *Hz. Âişe* (r.a.)dan. *İmam Müslim*, Sahih, 45. Kitabü'l-Birri ve's-Sılati ve'l-Âdab; 22. Babü Müdarâti Men Yuttakâ Fahşuhu'da 73 (2591) No.lu yine *Hz. Âişe* (r.a.)dan. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü'l-Edeb. Babün fi "Hüsni-Isre" de yine *Hz. Âişe* (r.a.) dan. *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l-Birri ve's-Sıla; Babu Ma Cae fi'l-Müdarati'de 1997 No.lu metni *Hz. Âişe* (r.a.) dan tahric etmiştir.

(650) *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabu'l-Hudud, "Babu'l-Hükmü fiymen İrtedde" de *Saad b. Ebi Vakkas* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

(651) Tahrici 649'da geçti, bakılabilir.

ve sellem), Allah(ın ihsan ettiği maldan bol bol vererek kalblerini hoş tutmak, İslâma bağlamak istiyordu. Nasıl olur da yumuşak söz söylemekle yapmaz bu işi?

Safvan (İbn Ümeyye) diyor ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem),* kendisi insanlardan en sevmediğim gibi olduğu halde bana mal verdi. Kendisi bana insanların en sevimlisi oluncaya kadar devamlı olarak bana mal verdi.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in adı geçen adam hakkında, **Kabilenin en kötü çocuğu** demesi, gıybet değildir.

Bilakis o kimsede bildiği hususu, bilmeyene bildirmektir. Onun halinden çekinsin, kendisinden kaçınsın, onun yanında bir şeye tam mânâsiyle itimad etmesin diye. Bilhassa, bu adam kavminin içinde kendine itaat edilen, kendisine uyanı çok olan biri idi. Bu gibisi, zaruret için ve zararı gidermek için olduğu zaman gıybet olmaz. Bilakis câiz olur, hatta ravilerin tahricinde bazı hadîsçilerin ve şahidleri tezkiye edenlerin âdetleri gibi bazı hallerde vaciptir.

Soru

Berire'nin hadîsinde varid olan mu'dalın mânâsı nedir ki, Hz. Âişe Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e Berire'nin velileri onu ancak velâ' kendileri için olmak şartiyle satmaya razı olduklarını haber verince Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdular:

—**Velâ' onların olmak şartiyle, Berire'yi satın al.**

Hz. Âişe, ben Berire'yi satın aldım. Vela'nın akrabası için olmasını şart koştum ve Berire'yi azad ettim, sonra peygamber ayağa kalkıp halka hitap ederek şöyle buyurdu diyor:

—**Kavimlerin bu halleri nedir? Allahü Teâlâ'nın kitabında olmayan şartı şart koşuyorlar. Allah'ın kitabında** (Resûlullah'ın sünnetinde) **olmayan her şart batıldır** (652).

Halbuki Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Âişe (radıyallahu anhâ)*ye:

—**Onlara şart koşmasını emretti** (bu müşküldür).

Onlar da bu şart üzere sattılar (ki bu da mu'daldır). Eğer Hz. Âişe vela'nın (653) onlar için olmasını şart koşmamış olsaydı onlar Berire'yi —Allahü a'lem— Âişe'ye satmayacaklardı. Nitekim Âişe onların şartını kabul etmediği daha önceden Âişe'ye velâyı şart koşuncaya kadar satmamışlardı. Sonra Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hile ve hud'ayı haram kıldığı halde o şartı ibtal etti.

---

(652) *İmam Buharî,* Sahih. 50. Kitabü'l-Mükateb; 2. Babu Ma Yecüzü Min Şurûti'l-Mükateb'de *Hz. Âişe* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Müslim,* Sahih. 20. Kitabü'l-Ikt; 2. Babün İnneme'l-Velâe Limen a'teka'da 8 (...) ile yine *Hz. Âişe* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

(653) Vela': Yakınlık demektir; şer'an ise vela' köleyi azad etmekten mütevellid yakınlığa denir. Mütercim.

Cevap:

Bil ki (ey okuyucu!) —Allah sana ikram etsin— şüphesiz Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* cahil olanın kalbine düşecek bu gibi hususlardan münezzehtir. Bundan Peygamber *(aleyhisselâm)*ın münezzeh olduğu içindir ki, hadîsçilerden birçoğu bu ziyadeyi, yani Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in Hz. Âişe'ye:

—**Velâ' onların olmak şartıyla** sözünü kabul etmediler.

Çünkü hadîs-i şerifin geliş yollarının çoğunda bu ziyadelik yoktur. Bu ziyadelik sabit olsa bile onun için bir itiraz vaki olmaz. Çünkü, "onların lehinde şart koş" anlamına geldiği gibi, "onların aleyhinde şart koş" anlamına da gelir. (Yani onlara velâyı şart koş. Velâ'sı benim olmak şartiyle anlamına gelir). Nitekim Allahü Teâlâ buyuruyor:

"**Amma** (ezelde) **Allah'ın tevhid ahdini kabullendikten sonra onu bozanlar ve Allah'ın bağlanmasını emrettiği bağları koparanlar** (var ya), **işte bunlar, lânet onlara ve yurdun kötüsü cehennem de onlara...**" (654).

Yine Allahü Teâlâ buyuruyor:

"**Eğer iyilik ve güzellik işlerseniz, kendinize iyilik etmiş olursunuz; ve eğer kötülük ederseniz yine kendinize...**" (655).

(Her iki âyette de Cenab-ı Hakk yararı ifade eden "Lam"ı zararı ifade eden "Ala" yerinde kullanılarak beyan buyurmuştur). Buna göre Peygamber *(aleyhisselâm)*ın *Hz. (Âişe'ye,* onlar için şart koş) mânâsındaki sözü "Onların aleyhine olmak üzere, velâ'nın senin olmasını şart koş" demek olur. Peygamberin ayağa kalkıp onlara öğüt vermesi de, bundan önce velâ'yı kendileri için şart koştukları geçen işleri için olur.

Hadîs-i şerif hakkında verilen cevaplardan;

İkinci bir cevap şekli de şöyledir:

Gerçekten Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in Hz. Âişe'ye, "**Onlar için şart koş**" sözü, bir emir anlamına değildir.

Lâkin, düzeltmek ve bildirmek içindi. Yani, velâ'nın onlar için şart koşulması, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in onlara,

"**Vela' azad eden içindir**" sözü ile daha evvel bildirdikten sonra, onlara hiçbir fayda sağlamaz.

Güya Peygamber *(aleyhisselâm)* şöyle buyurmuş oluyor; Sen onlara istersen şart koş, istersen koşma. Çünkü bu şart onlara fayda vermez. Bu görüş *Davudî* ve başkasının görüşüdür. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in onları tevbih etmesi, onların da velâ'nın kendileri için olmasına şart koşulmasına ısrar etmeleri bundan önce bu husus hakkında bilgileri olduğuna delâlet ediyor.

---

(654) Râd Sûresi, âyet: 25. (655) İsra Sûresi, âyet: 7.

Üçüncü cevap şekli: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in Hz. Âişe'ye,

"Onlara vela'yı şart koş." demesinin mânâsı...

Onlara velâ'nın hükmünü açıkla ve yolunu göster ki; gerçekten velâ ancak onu azad eden içindir. Bundan sonra Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bizzat kendisi ayağa kalkıp, bu hususta geçmişte verdiği hükme muhalefet ettiklerinden onları tenkid ve tevbih etti.

Soru:

Yusuf *(aleyhisselâm)*ın su tasını kardeşi *(Bünyamin'in)* yükü içine koyup kardeşine yaptığının ve hırsızlık ettiği bahanesiyle kardeşini alıkoymasının, diğer kardeşleriyle bu hususlarda aralarından geçenlerin ve onlara çalmadıkları halde:

"Siz hırsızlarsınız" demesinin mânâsı nedir?

Cevap:

Bil ki, (ey okuyucu!) —Allah sana ikram etsin— şüphesiz ki, Yusuf *(aleyhisselâm)*ın onu yapması Allah'ın emri ile olduğuna âyet-i kerime delâlet ediyor. Çünkü, Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

"Bunun üzerine (Yusuf aramaya başlarken) **kardeşinin eşyasından önce onların** (baba bir kardeşlerinin) **eşyalarından başladı. Nihayet su tasını kardeşinin** (ana-baba bir kardeşi Bünyamin'in) **eşyasından çıkardı. İşte biz Yusuf'a** (kardeşini geri almak için) **böyle bir tedbir öğrettik, yoksa hükümdarın dinine** (kanunlarına) **göre kardeşini alıkoymasına çare yoktu. Ancak Allah'ın dilemesi bundan müstesnadır. Biz dilediğimizi derecelerle yükseltiriz ve her ilim sahibinin üstünde bir ilim vardır"** (655a).

İş böyle olduğuna göre, bunda vaki olan hususa itiraz edilmez. Yine Yusuf *(aleyhisselâm)* kardeşine:

"Mahzun ve müteessir olma, ben senin kardeşinim." sözü ile diğerlerinin yaptıklarını kardeşine bildirdi.

Artık bundan sonra Bünyamin'in başına gelenler, Yusuf *(aleyhisselâm)*ın onu yanında alıkoyması, kendisiyle birlikte oturmasını istemekten ibarettir ki, Yusuf *(aleyhisselâm)*ın sebebiyle, kendisinden kötülük ve zararlı hususların yok olacağını ve sonunun kendisi için hayırlı olacağını kesin olarak biliyordu. Allahü Teâlâ'nın; Yusuf *(aleyhisselâm)*ı kıssasında zikrettiği:

(655a) Yusuf (a.s.) Sûresi, âyet: 76.

"—Ey kafile, durun! Muhakkak siz hırsızlarsınız..." (655b).

Yusuf *(aleyhisselâm)*ın sözü değildir ki, şüpheyi gidermek için cevap verilsin.

Belki de —kim olursa olsun tevil güzel görülürse— bu sözü söyleyen onların (Yusuf *(aleyhisselâm)*ın kardeşlerinin) o andaki durumlarına göre öyle zannetmiştir. Bunu, Yusuf *(aleyhisselâm)*ın kardeşleri daha önce Yusuf *(aleyhisselâm)*a yaptıkları ve O'nu sattıkları için söylediği de rivayet edilir. Bundan başka rivayetler de vardır. Peygamberin söylediğini ispat edecek bir delil olmayan hususlarda peygamberler dediler deyip de onların kurtarılması için çalışmaya lüzum yoktur. Peygamberlerden başka kimselerden vaki olan hatalar için de özür dilemeye hacet yoktur.

BÖLÜM

Soru:

Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in ve diğer peygamberlerin *(salavatüllahi aleyhim)* çeşitli ve şiddetli hastalıklara mübtelâ olmalarının hikmeti nedir? Allahü Teâlâ'nın onlara verdiği belâlar, imtihan ettiği hususlar nasıl yorumlanır? *Eyyüp, Yakub, Daniyal, Yahya, Zekeriyya, İsa, İbrahim ve Yusuf (aleyhisselâm)* gibi ki, bunlar, Allah'ın halkının arasından seçtiği seçkin ve sevdiği kullarıdır.

Cevap:

Bil ki, —Allah beni ve seni muvaffak kılsın— Allahü Teâlâ'nın bütün yaptıkları, adalet üzeredir. Bütün söz ve ahkâmı doğrudur. Onun söz ve ahkâmını değiştirecek yoktur.

Allah, kullarını (onlara kâh nimet vererek, kâh da belâ vererek) imtihan eder. Nitekim kullarına şöyle buyurmuştur:

"Sonra, onların arkasından, sizi arzda halifeler yaptık ki, bakalım nasıl ameller işleyeceksiniz" (655c).

"Amel bakımından, en güzel kim olduğu hususunda, sizi imtihan etmek için, gökleri ve yeri altı günde yaratan odur..." (655ç).

(655b) Yusuf (a.s.) Sûresi, âyet: 70. (655c) Yunus (a.s.) Sûresi, âyet: 14. (655ç) Hud (a.s.) Sûresi, âyet: 7.

"Yoksa, Allah içinizden mücadele edenlerle sabredenleri hiç belli etmeden cennete girivereceğinizi mi sandınız?" (655d).

"... Allah, savaş meydanında ihlâslı ve azimkâr mü'minleri diğerlerinden ayırd etmek ve sizden şehidler edinmek içindir (bu). **Allah zâlimleri sevmez"** (655e).

"And olsun, sizi (savaşla) **imtihana sokacağız; tâ ki içinizden mücahidleri ve sabır gösterenleri meydana çıkaralım ve haberlerinizi imtihan meydanlarına örnek yapalım"** (655f).

Allahü Teâlâ'nın peygamberleri (ve veli kullarından onlara tâbi olanları) çeşitli belâlarla imtihan etmesi, makam ve derecelerinin ziyadeleşmesi ve yükselmesi içindir. Aynı zamanda (belâlara) sabretmelerine, (kendileri aleyhindeki hükümlere) rıza göstermelerine, (nimetlere) şükretmelerine ve her işte Allah'a teslim ve tevekkül olmalarına, Allah'a itimad etmelerine, dua ve tazarruda bulunmalarına sebebtir. İmtihan olunanların rahmeti hakkında ve belâya uğrayanların hakkındaki şefkat ve basiretleri kuvvetlenir. Ümmetlerinden başkalarına bir tenbihtir. Yine başkalarına belâ anında peygamberlerine uymaları için bir öğüttür. Peygamberlerin başına geçen belâlara bakıp sabırda onlara uyarlar. Peygamberlerden sadır olan ufak tefek hataları ve aldanmaları yok edip, Allah'a temizlenmiş, paklanmış olarak kavuşurlar ve ecirleri çok, sevapları bitmez tükenmez olsun.

Kadı Ebu el-Hafız, Ebu el-Hüseyin es-Sayrafî, Ebu'l-Fadl b.Hayrun Ebu Ya'la el-Bağdadî, Ebu Ali es-Sincî, Muhammed b.Mahbûb, Ebu İsa et-Tirmizî, Kuteybe, Hammad b. Zeyd, Asım b. Behzele, Musab b. Sa'd, babasından rivayet etmiştir. Diyor ki: Ben Peygamber *(aleyhisselâm)*a dedim ki:

—*Ya Resûlallah! İnsanlardan kim en şiddetli belâya uğrar? Peygamber (aleyhisselâm)* şöyle cevap buyurdular:

—**Peygamberler. Sonra sıra ile** (ulemâ ve sahabeden) **birbiri gibi olanlar. Kişi dinine bağlılığı kadarınca belâya uğratılır. Belâ kuldan gitmez.** (Günahlarını temizler) **tâ ki kulu bıraktığı vakit, kul yeryüzünde günahsız gezer** (655g).

(655d) Âl-i İmran Sûresi, âyet: 142. (655e) Âl-i İmran Sûresi, âyet: 140. (655f) Muhammed (s.a.v.) Sûresi, âyet: 31.

(655g) İmam Tirmizi, Sünen. Ebvabü'z-Zühd; 57. Babu's-Sabri ale'l-Belai'de 2400 No.lu metni *Sa'd b. Ebi Vakkas* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce,* Sünen. 36. Kitabü'l-Fiten; 23. Babü's-Sabri ale'l-Belai'de 4023 No.lu metni aynı raviden tahriç ettiği gibi, 4042 No. ile *Ebu Saidi'l-Hudrî* (r.a.) dan da Sebeb-i Vürûd'u beyan bir metni tahriç etmiştir. *İmam Buharî,* Sahih. Kitabü'l-Menakıb, 1. babta *Ebu Hüreyre* (r.a.) Metakaribü'l-Mânâ bir hadîsi tahriç etmiştir.

Ve nitekim Allahü Teâlâ buyuruyor:

"Nice peygamberler vardı ki, beraberlerinde birçok âlimler savaştı da Allah yolunda başlarına gelenlerden dolayı ümitsizliğe düşmediler, miskinlik etmediler. Allah sabredenleri sever. O âlimlerin sözü sadece şuydu: "—Ey Rabbimiz, bize, günahlarımızı ve işlerimizde yaptığımız taşkınlıklarımızı bağışla. Savaşta ayaklarımızı diret ve kâfirler topluluğuna karşı bize zafer ver." Nihayet bu dua ve savaşlardaki direnmeleri sebebiyle Allah onlara hem dünya nimeti, hem de âhiret sevabının güzelliğini (cenneti) **verdi. Allah güzel iş yapanları sever** (655h).

Ebu Hüreyre *(radıyallahu anh)*'den rivayet edilmiştir:

—Mü'minin, neresinde, malında ve çoluk-çocuğunda belâ devam ettikçe (günahlarına kefâret olur) **tâ ki ölüp Allah'ına kavuştuğu zaman üzerinde hiçbir günah bulunmaz** (655i).

Enes, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* den rivayet etmiştir:

—Allahü Teâlâ kulu için hayrı murad ettiği zaman, ona (günahlarına kefâret olmaya vesile olacak) **dünyada iken azap vermeye acele eder. Allahü Teâlâ bir kuluna da şer** (âhirette ona azap vermeyi) **murad buyurduğu vakit de ona günahını bağışlattıracak belâ vermez, tâ ki günahı ile âhirete göçer ve kıyamette günahı sebebiyle kendisine azap verilir** (655ı).

Diğer bir hadîs-i şerifte şöyle varid olmuştur:

—Allahü Teâlâ bir kulunu sevdiği zaman, onun inlemesi ve duasını işitmek için ona hastalık verir (656).

Semerkândî'den rivayet ediliyor:

Şüphesiz Allah katında daha mükerrem olan herkesin uğradığı belâ ve musibet, başkasına karşı olan üstünlüğünün açığa çıkması ve mübtelâ olduğu kadarınca sevap alması için daha büyük ve şiddetli olur ki, başkasına karşı olan üstünlüğü açığa çıksın ve mübtelâ olduğu belâ kadarınca da sevap alsın. Nitekim Lokman *(aleyhisselâm)*ın çocuğuna şöyle dediği rivayet edilir:

—Ey oğlum! Altın ile gümüş ateş ile (içindeki yabancı maddelerden) *temizlenir. Mü'min de kendisine verilen belâ ile* (günahtan) *temizlenir.*

(655h) Âl-i İmran Sûresi, âyet: 146, 147, 148.

(655i) *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabü'z-Zühd; 57. Babu Ma Cae fi's-Sabri ale'l-Belâ'da 2401 No.lu hadîsi *Ebu Hüreyre* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

(655ı) *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabü'z-Zühd; 57. Babu Ma Cae fi's-Sabri Ale'l-Belaî'de 2398 No. ile *Enes* (r.a.) dan. *İmam İbn Mâce*, Sünen, 36. Kitabü'l-Fiten, 23. Babu's-Sabri ale'l-Belâ'da 4031 numara ile *Enes b. Malik* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

(656) *İmam Deylemî*, Müsnedü'l-Firdevs'te *Ebu Hureyre* (r.a.) dan tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* (r.h.) Menahil, 82'de kaydetmiştir.

Rivayet edilir ki, Yakup *(aleyhisselâm)*ın Yusuf *(aleyhisselâm)*ı (kaybetmesiyle) imtihan olunmasının sebebi, Yusuf *(aleyhisselâm)*a olan sevgisinden dolayı, Yusuf *(aleyhisselâm)* uyurken, Yakup *(aleyhisselâm)*ın namazda iken ona gönül verip içten iltifat etmesidir.

Bir kısım bilginler diyorlar ki: Bir gün, Yakup *(aleyhisselâm)* oğlu Yusuf *(aleyhisselâm)*la birlikte oturup, pişmiş kuzu eti yiyorlar ve neşelerinden gülüyorlardı. Kendilerinin yetim bir komşuları vardı. Etin kokusu yetimin burnuna tütünce, et yemek canı istedi. (Et bulamadığından) ağlamaya başladı. Yetimin ihtiyar nenesi de, yetimle birlikte ağlamaya başladı. Aralarında duvar bulunduğu için Yakup *(aleyhisselâm)*la Yusuf *(aleyhisselâm)*ın bunların durumlarından haberleri yoktu. Bunun içindir ki, Yakup *(aleyhisselâm)*, Yusuf *(aleyhisselâm)*ın kederinden ağlamakla cezalandırıldı. Ta ki göz bebekleri aktı ve kederinden gözlerine ak düştü. Vakta ki Yakup *(aleyhisselâm)* kendisine gelen bu azabın, komşusu olan yetimin ve nenesinin ağlamasından dolayı geldiğini anladı, geri kalan hayatında bir münadiye evinin üstünden şöyle nida etmesini emrederdi:

"—(Fakir olsun, zengin olsun) *kim kahvaltı yapıyorsa, Yakup (aleyhisselâm)ın ailesinin yanında yapsın.*" Yusuf *(aleyhisselâm)* ise, Allahü Teâlâ'nın Kur'ân'da beyan buyurduğu mihnet ile cezalandırıldı.

*Leys (b.Sad)*dan rivayet ediliyor:

Eyyüp *(aleyhisselâm)*ın belâya uğramasının sebebi şudur: Eyyüp *(aleyhisselâm)* memleketinin halkı ile padişahlarının yanına girer. Eyyüp *(aleyhisselâm)*dan başkası padişahın zulmettiğinden bahsederek, padişaha ağır söz söylediler. Eyyüp *(aleyhisselâm)* ise, kendisine zarar gelir korkusu ile padişaha yumuşak söz söyler. Bunun için Allahü Teâlâ verdiği musibetle onu cezalandırdı.

Süleyman *(aleyhisselâm)*ın uğradığı musibet de yukarıda zikrettiğimiz gibi, mahkemenin dünürünün lehine sonuçlanmasını içten istediği içindir. Veyahut, geçen bölümlerde zikredildiği gibi, kendisinin haberi yok iken evinde işlenen günahtan dolayı idi.

İşte bunlar, şiddetli hastalığın faydası ve Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in ağrı ve hastalıkları:

Hz. Âişe *(radıyallahu anhâ)* diyor:

—Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)***in ağrı ve hastalığından daha şiddetlisini hiçbir kimsede görmedim** (657).

---

(657) *İmam Tirmizî,* Sünen. Ebvabü'z-Zühd; Babu Ma Cae fi's-Sabri ale'l-Belâ da 2399 No. ile *Hz. Âişe* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Müslim,* Sahih. 45. Kitabu'l-Birri ve's-Sıla, 14. Babu Sevabi'l-Mü'mini fiyma Yusiybuhu'da *Hz. Âişe* (r.a.) dan 44-2570 No. ile tahriç etmiştir. *İmam Buharî,* Sahih. 75. Kitabu'l-Merda; 2. Babu Şiddeti'l-Maraz'da *Hz. Âişe* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

Abdullah b.Mesud (radıyallah anh)'den:

Ben, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i şiddetli sıtmaya yakalandığını (ateşler içinde yattığını) gördüm ve kendilerine dedim ki:

—**Gerçekten sen şiddetli sıtmaya yakalanıyorsun.**

Peygamber *(aleyhisselâm):*

—**Evet. Şüphesiz ben, sizden iki kişinin sıtması gibi sıtmaya yakalanırım,** buyurdular.

—**Öyle ise hastalıktan iki sevap alırsınız.**

Peygamber *(aleyhisselâm):*

—**Evet, iki sevap alırım buyurdu** (658).

Ebu Said (radıyallahu anh)'in rivayet ettiği hadîs-i şerîfte şöyle varid olmuştur:

—**Bir adam Peygamber** *(sallallahu aleyhi ve sellem)***in,** *(ateşi çok mu, yoksa az mı?)* **diye elini üzerine koydu.** *(Ateşi çok görünce)* **dedi ki;**

—**Allah'a yemin ederim ki, ateşinin çok ve şiddetli olmasından elimi üzerine koyamıyorum.** Bunun üzerine Peygamber *(aleyhisselâm)* şöyle buyurdu:

—**Biz peygamber topluluğuna belâ kat kat gelir** (659).

Peygamber *(aleyhisselâm)* fakirlik, açlıkla imtihan olunurdu. İnsanlar nimetlerle sevindikleri gibi, peygamberler de belâ ile sevinirlerdi.

Hz. Enes (radıyallahu anh) Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*den rivayet ediyor:

—**Mükâfatın büyüklüğü, belânın büyüklüğü iledir. Allahü Teâlâ bir kavmi sevdiği zaman onlara belâ verir. Kim** (kaza ve kadere) **rıza gösterirse, Allah'ın sevabına, mükâfatına nail olur. Kim rıza göstermezse, Allah'ın gazabına ve azabına uğrar (660).**

Müfessirler, Allahü Teâlâ'nın:

---

(658) *İmam Buharî*, Sahih. 75. kitabu'l-Merda; 3. Babu Eseddü'n-Nasi Belaen el-Enbiya Sümme'l-Evvel fe'l-Evvel'de *Abdullah b. Mes'ud* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Müslim*, Sahih. 45. Kitabü'l-birri ve's-Sıla 45 (2571) No. ile hadîsi aynı raviden tahriç etmiştir.

(659) *İmam İbn Mâce, Sünen. 36. Kitabü'l-Fiten; 23. Babü's-Sabri ale'l-Belaî'de 4024 No.lu metni Ebu Saidi'l-Hudrî* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

(660) *İmam İbn Mâce*, Sünen. 36. Kitabü'l-Fiten, 23. Babu's-Sabri Ale'l-Bela'da 4031 No.lu metni *Abdullah b. Mes'ud* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'z-Zühd, 57. Babu Ma Cae fi's-Sabri ale'l-Belâ'da 2398 No. ile *Enes b. Malik* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

"... Kim bir kötü iş yaparsa, onunla cezalanır ve kendisine Allah'dan başka ne bir dost bulabilir; ne de bir yardımcı" (661).

Âyet-i kerimesi hakkında diyorlar ki: Müslüman dünya musibetleriyle mükâfatlanır. Musibet onun (günahlarına) kefaret olur. (Hatta âhirette azap görmez). Müfessirlerin bu sözü Hz. Âişe, Ubey b.Ka'b ve Mücahid'den rivayet edilmiştir (662).

*Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)*den rivayet etmiştir:

—Allahü Teâlâ kime hayır murad ederse, o kimseye belâ gelir (663).

Hz. Âişe (radıyallahu anhâ) rivayet ediyor. Peygamber *(aleyhisselâm)* buyuruyor ki:

—Müslümanın uğradığı hiçbir musibet yoktur ki, Allah o musibet sebebiyle günahlarını bağışlamasın. Hattâ kendisine batan dikenle bile (664).

Ebu Said'in rivayet ettiği hadîste ise Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

—Mü'mine, yorgunluk, ağrı ve sancı, gam, keder, eza ve cefa ve hattâ kendisine batan dikenden hiçbir şeye uğramaz ki, Allah onların sebebiyle onun günahlarını bağışlamasın (665).

İbn Mesud (radıyallahu anh)'ın rivayet ettiği hadîsde ise, Peyamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

—Hiçbir Müslüman yoktur ki, kendisine bir eza isabet etsin de Allah, onun günahlarını, ağacın yaprağını döktüğü gibi (üzerinden silip) **dökmesin!** (666).

Allahü Teâlâ'nın peygamberlerin bedenlerine verdiği hastalıklara, azalarına verdiği sancılara, ölümleri anındaki şiddetli hastalıklarına ait başka bir hikmeti de vardır. O da şudur: Onların nefisleri zayıflar, vefatları

---

(661) Nisa Sûresi, âyet: 123.

(662) *İmam Ahmed b. Hanbel* (r.h.)ın ve *Hâkim*'in tahriç ettiklerini *İmam Süyûtî* (r.h.) Menahil; 83'de kaydetmiştir.

(663) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l-Merda, Babu Ma Cae fi Keffareti'l-Marazi'de *Ebu Hüreyre* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

(664) *İmam Müslim*, Sahih. 45. Kitabü'l-Birri ve's-Sıla; 14. Babu Sevabi'l-Mü'mini fiyma Yusibuhu min meradin... de 49 (...) *Hz. Âişe* (r.a.)dan tahriç etmiştir. *İmam Buharî*, Sahih. 75. Kitabu'l-Merda; 1. Babu Ma Cae fi Keffareti'l-Maraz'da *Hz. Âişe*'den mânen mutabık, lâfzan mütekarib bir hadîsi tahriç etmiştir.

(665) *İmam Buharî*, Sahih. 75. Kitabü'l-Merza; 1. Babu Ma Cae fi Keffâreti'l-Merza'da *Ebu Saidi'l-Hudri* (r.a.)dan tahriç etmiştir. *İmam Müslim*, Sahih. 45. Kitabü'l-Birri ve's-Sıla'da 52 (2573) No.lu metni *Ebu Saidi'l-Hudrî* ve *Ebu Hüreyre*'den tahriç etmiştir.

(666) *İmam Müslim*, Sahih. 45. Kitabü'l-Birri ve's-Sıla; 14. Babu Sevahü'l-Mü'min'de 45 (2571) No.lu metni *İbn Mes'ud* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Buharî*, Sahih. 75. Kitabu'l-Merda; 1. Babu Ma Cae fi keffareti'l-Maraz'da *İbn Mes'ud* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

anında bedenlerinden kolayca çıkar. Ruhlarının bedenlerinden çıkma ağırlığı onlara hafif gelir. Ölüm acısının şiddeti hafiflenir. Bunlar daha önce gelen hastalığın, vücudu, nefsi zayıf düşürmesinden ötürü olur. Ansızın gaflet içinde iken gelen ölüm böyle değildir. Nitekim, ölümün şiddetli ve yumuşak olması, zor ve kolay olması bakımından ölenlerin birbirine benzemeyen hallerinden bunu müşahede ediyoruz.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

—Mü'minin hali, ekin sapının hali gibidir ki, onu rüzgâr kâh böyle sağa, kâh da böyle sola meylettirir (667).

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh)'in rivayet ettiği hadîs-i şerifte ise şöyle buyuruyor aleyhissalatü vesselâm:

—Mü'minin hali, ekin sapının hali gibidir. Rüzgârın estiği yöne göre sağa sola meyleder. Rüzgâr durduğu vakit, onun da sağa-sola eğilmesi durur. Mü'min de böyledir. Belâ ile çeşitli hallere girip çıkar. Kâfirin hali ise, dimdik duran katı çam ağacının hali gibidir. Tâ ki Allah onu yıkıp ve helâk eder (668).

Hadîsin mânâsı şöyledir: Gerçekten mü'min çeşitli belâ ve hastalıklarla ibtilâ olunur. Allahü Teâlâ'nın çeşitli hükümleri arasındaki halinin değişmesinden razıdır. Bunlara boyun eğmiştir. Allah'ın takdirine razıdır. Hiç hoşnutsuzluk göstermez. Yani, ekinin sapı rüzgâra boyun eğdiği, rüzgârın esmesine göre sağa sola meylettiği, gibidir.

Allahü Teâlâ mü'minden belâ rüzgârlarını giderdiği (onları nimet rüzgârlarına çevirdiği), rüzgârlı havanın dinmesiyle ekinin sapı doğrulduğu gibi, sıhhate kavuşup, dimdik olduğu vakit (mü'min sabır makamından) döner Rabbine şükreder. Kendisine verdiği belâyı kaldırmasiyle, Rabbisinin verdiği nimeti bilir. Rabbisine ettiği şükrün sevap ve mükâfatını gözetir.

Mü'min bu yolda olduğu zaman, kendisine, ölüm hastalığı ve ölümün gelmesi güç ve ağır olmaz. Daha önce elemlere alışık olduğu, onlardan nasıl sevap alacağını bildiği, nefsini uğradığı belâ ve musibetlere alıştırdığı ve şiddetli olsun, hafif olsun birbiri ardınca hastalık gelmesiyle nefsinin zayıflamış olduğu için, ruhunun çıkması ona zor gelmez, ölüm acısını tatmaz.

Kâfirin hali ise, mü'minin hilafınadır. Kâfir ekseri halinde hastalıktan uzaktır. Bedeninin sıhhatli olmasından yararlanmaktadır. O, katı çam ağacı gibidir. Allah O'nun helâkini murad ettiği zaman vaktinde

---

(667) *İmam Buharî*, Sahih. 75. Kitabü'l-Merda; 1. Babu Ma Cae fi Keffareti'l-Maraz'da *Kâb b. Malik* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Müslim*, Sahih. 50. Kitabu Sıfati'l-Münafıkîn ve Ahkamihim; 14. Babu Meseli'l-Mü'min "Ke'z-Zer'î" de 59 (2810) No.lu metni *Kâb b. Malik* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

(668) 667 No.lu tahriçte gösterilen kaynakların gösterilen yerlerine bakılmalıdır. Müslim'deki hadis No. 58 (2809)'dur.

ve zamanında ansızın yerinden koparıp yok eder. Ona hiç şefkat ve merhamet etmez. Onun ölümü, nefsinin kuvvetli, cisminin sıhhatli olmasına rağmen çok acı, ruhunun bedeninden çıkması, elem ve azab bakımından çok şiddetli olur. Âhiret azabı ise daha şiddetli ve devamlıdır. Kâfirin ölümü, çam ağacının kökünden çıkarılıp yıkılması gibidir. Nitekim Allahü Teâlâ buyuruyor:

"Sonra bu sıkıntının yerine iyilik ve selâmet verdik. Derken çoğaldılar ve; "—Doğrusu atalarımıza da böyle sıkıntılı haller olmuş, sevinçli ve geniş haller de gelmiş" dediler. Tam o sırada, hatırlarından geçmezken, ansızın kendilerini azabla yakalayıverdik" (669).

Allahü Teâlâ'nın düşmanlarına karşı muamelesi böyle, sevdiklerine olan muamelesinin hilafınadır. Nitekim Allahü Teâlâ buyuruyor:

"Biz de, her birini günahiyle yakaladık. Kiminin üzerine taş yağdıran bir kasırga gönderdik. Kimini korkunç gürültü yakalayıverdi, kimini yere batırdık, kimini de suda boğduk. Allah onlara zulmetmiyordu, fakat onlar kendi nefislerine zulmediyorlardı" (670).

Bunun içindir ki, Allahü Teâlâ onların tümüne, kibirli ve gaflet içinde iken ansızın ölmelerini murad buyurarak tecelli etti de, onlara ansızın ve ölüme hazırlıksız iken ölüm geliverdi.

Bunun için selef, ansızın ölümü hoş görmezlerdi. *İbrahim en-Nahai,* "Sahabe ve tâbiin, ansızın ölümü hoş görmezlerdi" buyurdu (671).

(Peygamberlere ve iyi kimselere belâ ve hastalığın gelmesinin) üçüncü hikmeti:

Bütün hastalıklar ölümü bildirir ve ondan korkutur. Hastalığın şiddeti ne kadar ise, ölümün gelmesinden o kadar korkar, hasta olan, hastalığından dolayı ölüme hazırlanır. Mü'min kendine gelen hastalıklarla Rabbine kavuşacağını bilir, buna göre hayırsız dünyadan yüzünü çevirir. Kalbi âhiret âlemine bağlı olur. Allah tarafından ve kullar cihetinden muahaze edilmesiyle korktuğu hususlardan uzaklaşır. Her hak sahibinin hakkını öder. Kendisinden sonra yerine kaim olanlara veya kendisine işi vermeyi düşündüğüne vasiyyet yazmayı tasarlar. İşte Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ki, geçmiş ve gelecek günahları bağışlanmıştır. Hastalığında, kime borcu varsa onu verip, kime bedenen kısas hakkı varsa kısas yapmalarını talep eder. Kendi nefsine ve malına kısas yaptırdı. *Fadl b.Abbas*'ın hadîsinde varid olduğu gibi, hakkını talep eden biri Peygamber *(aleyhisselâm)*dan kısas talep etme imkânını buldu.

---

(669) A'raf Sûresi, âyet: 95.
(670) Ankebut Sûresi, âyet: 40.
(671) *Said b. Mansur*'un Sünen'inde, *İbn Ebi'd-Dünya*'nın "Zikri'l-Mevt"inde tahriç ettiğini *İmam Süyûtî;* Menahil Shf. 83'de kaydetmiştir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, vefatından sonra iki mühim ve ağır iş olan Allah'ın kitabı ile akraba ve ehl-i beytini vasıyyet etti. Sırdaşları, Ensarı da unutmadı vasıyyetinde. Vefatına yakın, ashabını vefatından sonra ümmetinin sapıklığa düşmemeleri için, söyleyeceklerini yazmaya çağırdı. Bu ya hilafet işini ta'yin için idi, veyahut ne dilediğini Allah bilir. Sonra yazmamanın daha hayırlı olduğunu görüp, yazmayı terketti.

İşte, Allah'ın mü'min kullarının, muttaki olan velilerinin âdeti, gidişatı böyledir. Kâfir ve fâcirler ise, bunların tümünden mahrumdur. Çünkü Allah onlara, günahları çoğalsın, bilmedikleri yerden yavaş yavaş kendilerini helâk edecek yere götürsün diye mühlet verir. Allahü Teâlâ buyuruyor:

"Onların beklediği sadece bir sayhadır. (Sûr'a ilk üfürülüştür) **ki, onlar çekişip dururlarken kendilerini yakalayıverir. O zaman bir vasiyyet** (söz) **bile yapamazlar, ailelerine de** (çarşı ve sokaklardan) **dönmezler"** (672).

Ansızın ölüm mezmum olduğu için, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ansızın ölen bir adam hakkında şöyle buyurdu:

—**Sübhanellah! Sanki ölümüne gadab sebeb olmuştur. Mahrum olan kimse vasiyyet etmekten mahrum olandır** (673).

(Hz. Âişe'den rivayet edilen hadîs-i şerîfte) Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

—**Ansızın ölüm, mü'min için rahatlıktır. Kâfir ve fâcir için ise bir gazabtır** (674).

Çünkü, mü'min ekseriyetle, ölüme hazırlanmıştır. Ölüm ona bu halde iken gelir. Mü'min daima ölümün gelmesini gözetler. Bunun için mü'mine ölüm işi, kendisine nasıl gelirse gelsin kolay gelir. Ölüm onu dünya azap ve yorgunluğundan kurtarıp rahata kavuşturur. Nitekim Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

—**Ölü rahata kavuşmuştur. Veyahut kendisinden kurtulup rahata kavuşmuşlardır.** (Kendisine ya Resûlallah bu iki şahıs kimdir? diye sorulunca şöyle cevap buyurmuşlardır): **"Rahata kavuşan mü'mindir. Ölür rahata kavuşur. Kendisinden kurtulup rahata kavuşanlar ise, zalim olandır. Ölür millet rahata kavuşur** (675).

(672) Yâsîn Sûresi, âyet: 49, 50.

(673) *Ebu Âlî*'nin ve *İbn Ebi'd-Dünya*'nın *Enes*'den bu hadîsi tahriç ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil; 83'de kaydetmiştir.

(674) *İmam Ahmed b. Hanbel* (r.h.)'ın *Hz. Âişe* (r.a.) dan tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* (r.h.) Menahil; 83'de kaydetmiştir.

(675) *İmam Buharî*, Sahih. 81. Kitabü'r-Rıkak; 42. Babu "Sekerati'l-Mevt" de *Ebu Katadeti'l-Ensarî*'den tahriç etmiştir. *İmam Müslim*, Sahih. 11. Kitabü'l-Cenaiz, 21. Babu Ma Cae fi "Müsterihin ve Müsterah" da 61 (950) No.lu metni tahriç etmiştir.

Kâfir ve fâcire ise, ölüm hazırlanmış değildir. Bir azık da hazırlamamıştır. Korkutucu, kendisine endişe verici bir şey de gelmemiştir. Belki ölüm onlara ansızın gelir de onları dehşete düşürür. Ölümü onlar reddedemezler ve onlara mühlet de verilmez.

Ölüm onun için çok ağır bir şey olur. Dünyadan ayrılmak ona çok güç gelir, ona şiddetle çarpar. Ölüm onun için en sevimsiz ve istenmeyen bir şeydir. Bu mânâya Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* işaret ederek şöyle buyurdu:

—Kim ki, Allah'a kavuşmayı severse, Allah onun kendisine gelmesini murad buyurur. Kim ki, Allah'a kavuşmayı istemezse, Allah da onun kendisine gelmesini murad etmez (676).

(676) *İmam Müslim*, Sahih. 48. Kitabü'z-Zikri ve'd-Dua; 5. Babu Men Ehabbe Lika Allahi, Ehab Allahü Likaehu. 14. (2683) No.lu metni tahriç etmiştir. *İmam Buharî* Sahih. 81. Kitabü'r-Rıkak, 41. Babu Men Ehabbe... da *Ubade b. Samit (r.a.)* dan tahriç etmiştir.

DÖRDÜNCÜ KISIM

PEYGAMBER *(SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)*İ AYIPLAMANIN VE O'NA KÖTÜ SÖZ SÖYLEMENİN HÜKÜMLERİNİN TATBİK ŞEKLİ

Kadı Ebu el-Fadl (Musannif) diyor ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* için vacip olan hususları geçen kısımlarda, kitap, sünnet, icma-ı ümmet ile isbat ettik. Ve yine Peygamber *(aleyhisselâm)*a itaatta, ihsan ve ikramda bulunmak, tazim ve hürmet etmek gerektiğini de kaydettik. Buna göre Allahü Teâlâ, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e eziyet etmeyi kitabında haram kıldı. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i Müslümanlardan, tahkir etmek, ayıplamak suretiyle aleyhinde ve kötü sözle konuşanların katledilmesi hakkında icma-ı ümmet vaki olmuştur.

Allahü Teâlâ buyuruyor:

"Şüphe yok ki, Allah'a ve Resûlüne eziyyet verenlere Allah, dünyada ve âhirette lânet etmiştir. Onlara, pek hor düşürücü bir azap da hazırlamıştır" (677).

"... Allah'ın Resûlüne sizin eziyyet etmeniz doğru olmaz; arkasından (irtihalinden sonra) **zevcelerini nikâh eylemeniz de hiçbir zaman câiz olmaz. Bu** (peygambere eziyyet etmek ve arkasından zevcelerini nikâhlamak), Allah katında çok büyük bir günahtır" (678).

"...Allah'ın Resûlüne eziyyet verenlere ise, acıklı bir azap vardır" (679).

"Ey iman edenler, (siz peygambere) **"Râina" lâfzı ile hitap etmeyin.** (Bize bak mânâsına gelen) **"Unzurna" deyin. Allah'ın hükmünü dinleyip kabul edin. Bu şekilde harekette bulunan kâfirler için çok acıklı bir azap vardır"** (680).

Son âyet-i kerimenin nâzil olmasının sebebi şudur:

Yahudiler Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e kulağını bize ver, bizim söylediklerimizi işit, gaflette bulunma, kendi dillerinde sövme anlamına gelen *"Râina"* kelimesini ısrarla tekrar ederek, bundan aptallı

---

(677) El-Ahzab Sûresi, âyet: 57. (678) El-Ahzab Sûresi, âyet: 53. (679) Et-Tevbe Sûresi, âyet: 61. (680) El-Bakara Sûresi, âyet: 104.

ğı kastediyorlar (ve gülüyorlardı.) Bunun üzerine Cenab-ı Hak mü'minleri, yahudilere kendilerini benzetmekten nehyetti.

Cenab-ı Hakk'ın Müslümanları *"Râina"* kelimesini söylemekten men etmekle fesad kapısını kapamıştır. Kâfirler ve münafıklar bu kelime ile peygamberle alay etmelerine ve peygambere ta'n edip kötü söz söylemeye imkânları bulunmasın, diye.

Rivayet edilir ki, bilakis *"Râina"* kelimesi birkaç mânâya ortaklaşa kullanıldığı için. Çünkü bu kelime Yahudiler nezdinde (beddua olarak işit, işitemez olası) mânâsına gelir.

Bazı bilginler de diyorlar ki: Belki de *"Râina"* kelimesi Peygamber *(aleyhisselâm)*a hürmetsizlik, tâzimsizlik ve edebe muhalif mânâ taşıdığındandır. Çünkü bu kelime Nasara dilinde *"Sen bize riayet et, biz de sana riayet edelim"* anlamına gelir. Mü'minler bunun için bu kelimeyi söylemekten men' olundular. Zira bunun anlamı şudur: Onlar ancak peygamberin kendilerine riayet etmesiyle riayet ederler. Halbuki Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e bütün hallerde riayet etmek vaciptir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, (ümmetine) kendi künyesiyle künye almalarını yasak kılmıştır. Buyurmuştur ki, *(aleyhissalatü vesselâm)*:

—**Benim ismimle isim takınız, fakat benim künyem ile künye takmayınız** (682).

Bu, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın zatını korumak, kendisine eziyyet yapılmadan muhafaza içindir. Çünkü adamın birisi başkasını *(Ey Ebu Kâsım)* diye çağırdığında ona cevap verince, adam ben seni kasdetmedim, (başka birisine işaret ederek) ben ancak şunu çağırdım dedi. O takdirde, kendisine çağırmayıp başkasına çağıranın çağırışına cevap vermek suretiyle eziyyet görmesin diye kendi künyesiyle künyelenmeyi yasakladı. Çünkü bununla münafık ve istihza edenler peygambere eziyyet ve hakaret etmeye bir yol bulurlardı. O'nu çağırırlardı, çağırana cevap verdiği vakit, ona hakaret etmek, söylediğini bilmeyen ve istihza edenler gibi, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın hakkını hafife alarak biz seni değil, başkasını çağırıyoruz derlerdi. Bunun üzerine Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu yasağı ile kendisine eziyyet edilecek sahayı her yönü ile muhafaza altına almış oldu.

---

(682) *İmam Müslim*, Sahih. 28. Kitabü'l-Adab; 1. Babu'n-Nehyi ani't-Tekennî bi *Ebi'l-Kâsım* ve Beyani Ma Yüstehabbü mine'l-Esma'da 1 (2131) *Enes b. Malik* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Buharî*, Sahih. 34. Kitabü'l-Büyû; 49. Babu Ma Zükire fi'l-Esvak'da *Enes* (r.a.)dan tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce*, Sünen. 33. Kitabü'l-Edeb; 33. Babü'l-Cem'i beyne İsmi'n-Nebiyyi *"sallallahu aleyhi ve sellem"* ve Künyetihi'de 3737 No.lu metni *Enes b. Malik (r.a.)* dan tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabu'l-Edeb; Babu Ma Reaen la Yecme Beynehüma *Cabir* (r.a.) tahriç et-

Ulema, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in bu yasağını hayatı müddetince olmasına hamletti. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in irtihalinden sonra Peygamber *(aleyhisselâm)*ın künyesiyle künye almayı câiz gördüler. Çünkü eziyyete sebep ve illet olan husus ortadan kalkmıştır. Bilginlerin bu hadîs hakkında birçok görüşleri vardır. Burası yeri değildir ki, zikredelim. Bizim zikrettiğimiz hususlar, bilginlerin çoğunluğunun görüşüdür. Ve inşallah doğru olan şudur ki, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın kendi künyesiyle künye almayı menetmesi, kendisine tâzim ve hürmet edilmesinin mendup ve müstehap olduğu içindir. Yoksa haram olarak menetmemiştir. Bunun içindir ki, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendi ismiyle isim almalarını yasaklamamıştır. Çünkü Allahü Teâlâ:

"Peygamberin çağırışını, aranızda birbirinizi çağırış gibi tutmayın" (683).

Peygamber *(aleyhisselâm)*a kendi ismiyle çağırışı menetmiş idi.

Müslümanlar, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i:

"Ya Resûlallah, ya Nebiyyallah" diye çağırırlardı.

Bazı hallerde sahabelerden bazıları Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem)*i *(Ebe'l-Kâsım)* diye künyesiyle çağırırlardı.

Enes (radıyallahu anh) Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*den, kendi ismiyle isim verilmesinin mekruh olduğuna, tâzim ve hürmet edilmediği zaman kendi ismiyle isim vermeyi doğru bulmadığına delâlet eden hadîs rivayet etmiştir. *Enes (radıyallahu anh)* dedi ki: *"—Siz çocuklarınıza Muhammed ismini veriyorsunuz, sonra onlara lanet ediyorsunuz"* (684).

Rivayet olunur ki: *Hz. Ömer (radıyallahu anh):*

Kûfe halkına hiçbir kimseye Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)***in ismiyle isim verilmemesi hakkında emir yazmıştır.**

Bunu *Ebu Cafer et-Taberî* de rivayet etmiştir.

*Muhammed b.Sa'd (Abdurrahman b.Ebi Leyla)*dan rivayet etmiştir:

Hz. Ömer *(radıyallahu anh):*

Muhammed **isminde birine baktı ki, başka birisi ona küfrederek şöyle diyordu:**

"—Ey Muhammed, Allah sana şöyle yapsın, Allah seni böyle kılsın." Bunun üzerine Hz. Ömer kardeşinin oğlu Muhammed b.Zeyd b.Hattab'a:

---

(683) Nur Sûresi, âyet: 63.

(684) *İmam Hâkim*'in Müstedrek'te *İmam Bezzar* Müsned'inde *Ebu Yâ'lâ* Müsned'inde tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* (r.h.) Menahil; 83'de kaydetmiş ve senedinin hasen olduğunu bildirmiştir.

—Senin sebebinle Muhammed *(aleyhisselâm)***a küfredilmesini doğru görmüyorum. Allah'a yemin ederim, Ben ve sen hayatta iken sana Muhammed diye çağırılmayacaktır,** dedi ve ona Abdurrahman ismini verdi.

Hz. Ömer (radıyallahu anh) bu sebebden dolayı, hiçbir kimsenin peygamberlerin isimleriyle isim almasının menedilmesini arzuladı. Bununla peygamberlere ikram etmeyi kasdetmiştir. Peygamberlerin isimlerile isim alan bazı kimselerin isimlerini değiştirdi. Ve şöyle dedi:

"Çocuklarınıza peygamberlerin isimlerini takmayınız."

Sonra Hz. Ömer bu yasağı kaldırdı.

Doğru olan, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in irtihalinden sonra bunların hepsinin câiz olmasıdır. Bunun delili de, sahabelerin bu hususu işledikleridir. Sahabelerden bazısı oğluna *(Muhammed)* ismini koydu. *Ebu Kasım* ile de künyelendirdi.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)***in** *Hz. Alî***'ye oğluna** (Muhammed) **takması,** *Ebu Kasım* **künyesini vermeye izin verdiği rivayet edilir** (685). Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem) Muhammed ve Ebu Kasım* **isimlerinin mecmuunun** (ehl-i beytinden son zamanda gelecek olan) *Mehdî***'nin ismi ve künyesi olduğunu haber verdi** (686).

Muhammed ismini, bizzat Peygamber *(aleyhisselâm), Muhammed b.Talha, Muhammed b.Amr b.Hazm, Muhammed b.Sabit b.Kays* ve daha birçok kimselere takmıştır. Peygamber *(aleyhisselâm)* buyurmuştur ki:

—Sizden hiçbirine, evinde bir Muhammed, iki Muhammed ve üç Muhammed'in bulunması zarar vermez.

Yukarıda zikrettiğimiz gibi bu kısımda biz iki bab üzere tafsilât verdik.

BİRİNCİ BAB

PEYGAMBERİMİZ *(SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)* HAKKINDA SÖVME, VEYAHUT İŞARET VE AÇIK OLARAK NOKSANLIK İFADE EDECEK HUSUSLARIN BEYANI

Bil ki, (ey okuyucu!) —Allah *(celle celâlühu)* seni ve beni muvaffak kılsın — hiç şüphe yoktur ki, bütün Peygamber *(aleyhisselâm)*a küfredenler, veyahut onu zemmedenler veyahut da, kendisine, sıfatlarına, soyuna, dinine, huylarından bir huyuna noksanlık katanlar veyahut, bu hususta işarette bulunan, peygambere küfretmek için veya hakaret et-

---

(685) *İmam Tirmizî,* Sünen, Ebvabü'l-Edeb, Babu Ma Cae fi Kerahiyyeti'l-Cem'i Beyne İsmi'n-Nebiyyi (s.a.v.) ve Künyetihi'de 2846 No. ile *İmam Âli* (k.v.) den metni tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud,* Sünen. Kitabu'l-Edeb, Babü'n-fi'r-Ruhsati fi'l-Cem'i Beynehüma'da *Hz. Ali* (k.v.) den tahriç etmiştir.

(686) *İmam Tirmizî,* Sünen, Ebvabü'l-Fiten; Babu Ma Cae "fi'l-Mehdi" de *Abdullah b. Mes'ud* (r.a.)dan tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud,* Kitabü'l-Mehdi, Evvelü Kitabi'l-Mehdi'de aynı sened ve aynı tarikle hadîsi tahriç etmiştir.

mek, küçük düşürmek, emrini kötülemek, hükmünü ayıplamak için bir şeye benzetenlerin hepsi Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövmüş olurlar. Buna verilecek hüküm peygambere söven kimseye verilen hükmün aynıdır, öldürülür. Nitekim biz tafsilâtlı olarak bu babın bölümlerinden bir bölümde açıklarız. Bu kasdettiğimiz hususlardan hiçbir şeyi istisna etmeyiz. Biz Peygamber *(aleyhisselâm)*a söven bu kimsenin sövmesinin, açık veya işaretle olmasında hiçbir fark görmeyiz, onu katletmekte şüphe etmeyiz.

Hüküm yine böylecedir: O'na lâ'net eden, O'na beddua eden veya O'na zarar vermek isteyen, ya da yüksek makamına lâyık olmayan herhangi bir şeyi O'na kınama yolu ile izafe eden veya O'nun aziz ve kıymetli şahsında alay ifade eden sözlerle yüce şahsiyetiyle oynayan veya şeriata aykırı olan yalan sözlerle onu taciz eden veya beşerî sıfatlardan fakirlik, açlık gibi hususlardan kendisine ârız olması câiz olanlardan dolayı O'nu ayıplayan kimse (öldürülür).

Bu zikrettiğimiz görüşlerde sahabe devrinden bugüne dek gelmiş, geçmiş bütün âlimler, müfessirler, muhaddisler ve ictihad sahibi fetva imamları ittifak etmişlerdir.

Kadı Ebu Bekr b.Münzir diyor ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e söven kimsenin öldürülmesi hakkında bütün âlimlerin ittifakı vardır.

Bu görüşü savunanlardan birkaç isim: *Malik b.Enes, El-Leys, Ahmed, İshak, Şafiî (radıyallahu anhüm)*nin görüşü de aynıdır. *Kadı Ebu'l-Fadl* diyor ki: *Ebu Bekir es-Sıddık*'ın *(radıyallahu anh)* sözünün gereği de budur. Bunlar ve benzeri âlimlere göre, tevbesi de kabul olunmaz. *Ebu Hanife (rahimehullah)* ve arkadaşları, *Sevrî*, Kûfe ehli, *Evzai*, Müslümanlar hakkında (peygambere söven Müslümanlar hakkında) bu görüşe sahip olmuşlardır. Çünkü onlara göre; peygambere sövenler mürted olmaktadırlar. Dinden dönenler hiç şüphe yoktur ki, öldürülürler. *Velid b.Müslim, Malik (rahimehullah)*dan rivayet etmiştir. *Tâberî* de aynısını, peygamberi kıymetten düşürmek isteyen, yahut ondan ilgisini kesen veyahut da Peygamber *(aleyhisselâm)*ı yalanlayan kimseler hakkında, *Ebu Hanife (rahimehullah)* ve arkadaşlarından nakletmiştir.

Suhnun'un fikri: Bu bir nevi tıpkı zındıklık gibi riddettir (dinden dönmektir). Buna binaendir ki, tekrar Müslüman olması için tevbe etmesi istenip istenmeyeceği veya direkt olarak tekfir edilip edilmeyeceği hakkında ve öldürülüşü; had usulü ile mi, yoksa küfründen dolayı mı vukubulacağı hakkında ihtilâf edilmiştir. Nitekim inşallah biz bunu ikinci babda daha açık olarak ele alacağız. Peygamber *(aleyhisselâm)*a söven kimsenin öldürülmesi mübah olduğu hakkında büyük âlimler, selef imamları arasında ihtilâf vaki olduğunu bilmiyoruz. Birçoklarının anlattığına göre; Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövenin katledilmesi ve tekfir edilmesi hakkında ittifak sabit olmuştur. Zahirilerden olan *Ebu*

Muhammed Ali b. Ahmed el-Fârisî peygamberi küçük düşürenlerin tekfirinde ihtilâf vaki olduğuna işaret etmiş ise de, doğru olan bizim anlattıklarımızdır.

Suhnun oğlu Muhammed der ki: Âlimler, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e söven, O'nu gözden ve itibardan düşüren kimsenin kâfir olduğunda ve Allah'ın azabına giriftar olacağına ittifak etmişlerdir. Bu adamın dünyada bütün imamlar katındaki hükmü ölümdür. Kim ki, onun küfrü ve ona verilen azap hakkında şüphe ederse, kâfir olur.

İbrahim b.Hüseyn b.Halid, bunun gibi bir meselede, *Halid b.Velid (radıyallahu anh)*ın Malik b.Nüveyre'yi Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında "Arkadaşınız" sözünü kullandığı için, öldürmesini delil olarak ileri sürmüştür.

Ebu Süleyman el-Hattabî der ki: Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövenin Müslüman ise öldürülmesinin vacip olduğu hakkında Müslümanlardan herhangi bir kimsenin ihtilâf ettiğini bilmiyorum.

Uteybiyye (kitabın ismi), *Mebsut ve İbn Suhnun*'un kitabında vârid olduğuna göre, *İbn Kasım Malik*'ten rivayet ederek der ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e Müslümanlardan kim söverse öldürülür. Kendisinden tevbe etmesi istenmez. Aynı sözü *Mutarrıf, İbn Habib*'in kitabında *Malik (rahimehullah)*dan rivayet etmiştir.

İbn Kasım Utbiyye (nam kitapta) der ki: Peygamber *(aleyhisselâm)*a söverse, onu ayıplarsa, veyahut tahkir ederse, o kimse (kendisinden tevbe etmesi istenmeden) öldürülür. O kimsenin hükmü ekseri imamlar katında zındık olan gibi ölümdür. Allahü Teâlâ bize, Peygamber *(aleyhisselâm)*a hürmet etmeyi, O'na itaat etmeyi farz kılmıştır.

Mebsut'ta, *Osman b.Kinane*'den şöyle rivayet edilmiştir: Müslümanlardan kim Peygamber *(aleyhisselâm)*a söverse, ya boynu vurularak öldürülür veyahut da idam edilerek. Tevbesi kabul olunmaz. Hâkim, onu boynu vurularak öldürülmesiyle idam ederek öldürülmesine (hüküm vermekte) muhayyerdir.

Ebu'l-Musab ve *Ebu Uveys*'in biz Malik *(rahimehullah)*ın şöyle dediğini işittik, dedikleri rivayet edilir: Müslüman olsun, kâfir olsun Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e söven, O'nu ayıplayan, veyahut kendisine noksanlık isnad eden kimse öldürülür. Tevbesi kabul olunmaz.

Muhammed b.İbrahim'in kitabında ise şöyle varid olmuştur: *Malik (rahimehullah)*ın arkadaşları bize, Malik'in şöyle dediğini haber verdiler: Müslümanlardan, kâfirlerden Peygamber *(aleyhisselâm)*a veyahut peygamberlerden başka bir peygambere söverse, o kimse öldürülür. Tevbesi kabul olunmaz.

Esbağ diyor ki: Peygamber *(aleyhisselâm)*a söven, sövmesini gizlesin, açığa vursun, her hali ile öldürülür. Kendisine tevbe etmesi teklif edil-

mez. Çünkü onun tevbesi(nin gerçek mahiyeti) bilinmez.

Abdullah b.Abdülhakim de diyor ki: Müslüman veya kâfir olandan kim Peygamber *(aleyhisselâm)*a söverse o kimse öldürülür. Tevbesi kabul olunmaz. *Taberî (rahimehullah)* aynısını, *Eşhep (b.Abdülaziz)*den, o da *Malik (rahimehullah)*dan rivayet etmiştir. *İbn Vehb, İmam Malik (rahimehullah)*dan rivayet etmiştir; ki, kim gerçekten Peygamber *(aleyhisselâm)*ın gömleği, bir rivayette ise gömleğinin düğmesi kirlidir der de, bundan peygamberi ayıplamasını, onun noksanlığını kasdederse, öldürülür.

Bazı bilginlerimiz diyorlar ki: Peygamberlerden bir peygambere, helâk olması veya azap görmesiyle beddua eden veyahut peygamber hakkında çirkin olan bir şeyle beddua ederse, o kimse kendisine tevbe etmesi teklif edilmeden öldürülür. *Ebu el-Hasan,* Peygamber *(aleyhisselâm)*a deveci, *"Ebu Talib'in yetimi"* derse, o kimsenin öldürülmesine fetva verdi. Çünkü onun bu sözü ile Peygamber *(aleyhisselâm)*a hakaret ettiği aşikârdır.

Ebu Muhammed b.Ebu Zeyd, bir adamın öldürülmesiyle fetva verdi ki, o adam Peygamberimizin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sıfatlarını müzakere ederlerken bir topluluğu işitti. O anda da, çirkin yüzlü ve sakallı bir adam geçiyordu. O (öldürülmesi için fetva verilen adam), siz onun sıfatını öğrenmek mi istiyorsunuz? Onun sıfatı şunun yaradılışı ve sakalı gibidir dedi. *İbn Ebu Zeyd* bu adamın tevbesi de kabul olunmaz dedi. Allah ona lâ'net etsin, muhakkak yalan söyledi. Çünkü tam iman sahibi olan kimsenin kalbinden böyle söz çıkmaz.

Suhnun'un arkadaşı *Ahmed b.Ebu Süleyman* der ki: Kim Peygamber *(aleyhisselâm)* siyahtır derse, öldürülür. (Çünkü Peygamber *(aleyhisselâm)* siyah değildi).

(İbn Ebu Süleyman) kendi sözünü reddeden adam hakkında dedi: Resûlullah'ın hakkı için hayır. Bunun üzerine, Allah Resûlullah'a şöyle, şöyle yaptı diyerek (burada söylenemeyecek) çirkin söz söyledi. Bunun üzerine kendisine "Ey Allah'ın düşmanı ne diyorsun?" denildi. O da ilk sözünden daha çirkin söz sarfederek, "Ben Resûlullah ile akrebi kasdettim" dedi.

Bunun üzerine *İbn Ebu Süleyman,* kendisine soran kimseye, peygamber hakkında kötü konuşanın öldürülmesini ve ondan hasıl olacak sevabı kasdederek;

Ben senin ortağınım der, *Habib b.Rabi'* diyor ki: Onun te'vil iddiası, sarih olan lâfızdadır. Onun iddiası kabul olunmaz. Çünkü o Peygamber *(aleyhisselâm)*a hakarettir. Halbuki, bu sözü söyleyen (peygamberden akrep kasdettim diyen) Peygamber *(aleyhisselâm)*ın şanını yücelten, O'na hürmet ve ta'zim ifade eden bir söz sarfetmemiştir. (Çünkü Peygamber *(aleyhisselâm)*ı bir hayvana benzetmekle O'na hakaret etmiştir) öyle ise öldürülmesi vacip olmuştur.

Ebu Abdullah b.Attab, bir adama; sen ver, sonra peygambere şikâyet et." (Sonra devamla) "Eğer ben mal istersem, veya bilmezsem, Peygamber *(aleyhisselâm)* da bilmemiştir." (bilmediğini Allah'a sormuştur.) diyen (öşür toplayan) hakkında ölümle fetva vermiştir.

Endülüs fukahası, *İbn Hatim el-Mutefakkıh, Et-Tuleytuliy*'in öldürülmesi ve ağaca asılması ile fetva verdiler. (Sebebi şu idi): Kendisinde Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i tahkir edici, küçültücü söz sarfettiği müşahede edildi. Ve Peygamber *(aleyhisselâm)*a münazara esnasında yetim, Ali'nin kayınpederi dediği ve Peygamber *(aleyhisselâm)*ın zühdü (helâl olanları yemesi) kasdı değildi. Eğer onları yemeye gücü yetmiş olsaydı muhakkak yerdi, daha bunlara benzer hezeyanlarda, iddialarda bulunduğu tesbit edildi.

Kayrevan fakihleri ve *Suhnun*'un dostları *İbrahim el-Ferazî*'nin katledilmesine fetva verdiler. Bu adam (İbrahim el-Ferazî) iyi bir şair idi. (Şer'î ilimler dışında) bütün ilim ve fününda mâhir idi. Münazara için *Kadı Ebu'l-Abbas b.Talib*'in meclisinde hazır bulunanlardan biri idi. Kendisinde bu hususta, yani Allah'la, peygamberleri ile, bilhassa Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*le istihza gibi yasak kılınmış şeyler tesbit edildi. *Kadı Ebu'l-Abbas,* onu muhakeme etmeleri için, *Yahya b. Ömer* ve fukahadan başkalarını çağırdı. (Onlardan aldığı hüküm neticesinde) onun öldürülmesi ve asılmasına emir verdi. Karnına bıçak vurulup öldürüldü, sonra başı aşağı olarak (ayaklarıyla) asıldı. Sonra indirilip ateşte yakıldı.

Bazı tarihçiler naklederler ki: (Öldürüldükten sonra asılan İbrahim el-Ferazî'nin) asıldığı darağacı kaldırılıp, bir tarafa konulduğu vakit, ağaç kendi kendine, dönüp onu kıble cihetinden çevirdi. Bu hal orada bulunan bütün insanlarca bir mucize telâkki edilerek, insanlar tekbir getirdiler. Sonra bir köpek gelip kanını içti.

Bunun üzerine Yahya b.Ömer, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sözünde sadık oldu dedi ve şu hadîs-i şerifi zikretti:

Peygamber *(aleyhisselâm)* buyuruyor ki:

—Köpek Müslümanın kanını içmez.

Kadı Ebu Abdullah b.el-Mürabitî diyor ki: "Kim ki Peygamber *(aleyhisselâm)* mağlûp oldu derse, kendisinden tevbe etmesi talep edilir. Eğer tevbe ederse ne âlâ. Hayır, eğer tevbe etmeyi reddederse, o zaman öldürülür. Çünkü bu söz Peygamber *(aleyhisselâm)*ın derecesini noksanlaştırır. Zira mağlûp olmak Peygamber *(aleyhisselâm)*ın zatı için câiz değildir. Zira peygamber işini yakınen görür ve her işinde muhafaza altındadır."

Habib b.Rabi el-Karavî diyor ki: *İmam Malik (rahimehullah)* ve arkadaşlarının görüşleri şöyledir: Kim ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında, ona noksanlık getirecek bir şey söylerse, kendisinden tevbe etmesi talep edilmeden öldürülür.

İbn Attab da şöyle diyor: Kitap, sünnet emrediyor ki, kim ki, Peygamber *(aleyhisselâm)*a eziyyet etmek, ya da ona noksanlık getirmek kasdederse bu işi açık açığa yapsın, işaretle yapsın, az bir şey olsa bile o kimsenin öldürülmesi vaciptir.

Bu babda zikredilenin hepsi, ulemanın sövme veyahut noksanlık izafe etme sayıp bunu söyleyenin öldürülmesinin vacip olduğuna hüküm verdikleri hususlardır. Bu hususta ulemanın evvel geleni ve sonra gelenleri arasında hiçbir ihtilâf yoktur. Her ne kadar, işaret ettiğimiz ve ileride açıklayacağımız üzere öldürülmenin hükmünde ihtilâf ettilerse de.

Yine böylece derim ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i ayıplayanın, O'nu koyun gütmesiyle, sehiv veya unutmak veyahut sihir, veyahut kendisine isabet eden yara veya askerlerinin bazısının mağlup olması, veyahut düşmanından eziyyet görmesi veyahut zaman-ı saadetin darlığı, veya zevcelerine meyli gibi hususlarla onu tahkir edenin ve bunların hepsinin Peygamber *(aleyhisselâm)*a noksanlık izafe etmeyi kasdeden kimse için hükmü ölümdür. Bu hususta bilginlerin görüşü ne olduğu geçmiştir. Buna delâlet edecek husus da ileride gelir.

B Ö L Ü M

PEYGAMBER *(SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)*E SÖVENİN VE O'NU AYIPLAYANIN ÖLDÜRÜLMESİNİN VACİP OLDUĞU HAKKINDAKİ DELİL

Kur'ân'dan delil, Allahü Teâlâ'nın Peygamber *(aleyhisselâm)*a eziyyet edene dünya ve âhirette lâ'net etmesi ve Allahü Teâlâ'nın kendisine olan eza ile peygambere olan ezayı bir arada zikretmesidir. Allahü Teâlâ'ya söven kimsenin öldürülmesi hakkında ihtilâf vaki değildir. Lâneti ise; ancak kâfir olan hakeder. Kâfir olanın hükmü ise ölümdür.

Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

"Şüphe yok ki, Allah'a ve Resûlüne eziyyet verenlere, Allah, dünyada ve ahirette lânet etmiştir. Onlara, pek hor düşürücü bir azab da hazırlamıştır" (687).

Allahü Teâlâ mü'mini (taammüden) öldüren kimse hakkında da bunun gibisini beyan buyurdu. Allahü Teâlâ'nın dünyadaki lâ'netinden bazısı da ölümdür. Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

---

(687) Ahzab Sûresi, âyet: 57.

"Lâ'netlenmiş olarak nerede ele geçirilirlerse, tutulurlar kıyasıya öldürülürler" (688).

Cenab-ı Allah, yol kesen eşkıya ve onlara verilecek ceza hakkında buyuruyor:

"Allah'a ve peygamberine karşı savaşa kalkışanlarla yeryüzünde fesada çalışanların cezası, ancak öldürülmeleri, asılmaları, yahut sağ elleriyle sol ayaklarının çaprazvâri kesilmesi, yahut da bulundukları yerden sürgün edilmeleridir. İşte, bu ceza, onların dünyadaki rüsvaylığıdır. Âhirette ise kendilerine büyük bir azab vardır" (689).

Öldürme mânâsına olan (katl) lâ'net anlamına da kullanılır. Allah buyuruyor ki:

"Kahrolsun o yalancılar. Onlar, bir cehalet içinde bulunan gafil yalancılardır" (690).

Âyet-i kerimede "katl" kelimesi lânet mânâsına gelmiştir.

Ve yine Cenab-ı Allah buyuruyor:

"... Allah, onları kahretsin, haktan batıla nasıl çevriliyorlar?" (691).

Yani, Allah onlara lâ'net etti. (Bu âyet-i kerîmede de) "katl" kelimesi lâ'net mânâsına kullanılmıştır. Çünkü Allah'a ve Allah'ın Resûlüne eziyyet etmekle mü'minlere eziyyet etmenin arasında (hüküm bakımından) fark vardır. Mü'minlere yapılan eziyyetin cezası, ölümün başkasıdır. Dövmek ve (herhangi bir tür) azap çektirmek gibi. Öyle ise Allah'a ve peygamberine eza veren kimsenin cezası daha şiddetli olur. O da ölümdür.

Allahü Teâlâ buyuruyor:

"Rabbin hakkı için, onlar, aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem yapıp sonra da verdiğin hükümden nefisleri hiçbir darlık duymadan tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe, iman etmiş olmazlar" (692).

Allahü Teâlâ kendi hükmüne karşı kalbinde darlık bulunan kimseden imanı nefyetti. Kimin kalbinde darlık bulunmazsa, onun kalbinde iman bulunmuş olur.

Allahü Teâlâ yine buyuruyor:

"Ey iman edenler; seslerinizi peygamberin sesinden yüksek çıkarmayın ve birbirinize bağırır gibi, O'na bağırmayın; haberiniz olmadan amelleriniz boşa çıkıverir" (693).

---

(688) Ahzab Sûresi, âyet: 61. (689) Mâide Sûresi, âyet: 33. (690) Zariyat Sûresi, âyet: 10, 11. (691) Tevbe Sûresi, âyet: 30. (692) Nisa Sûresi, âyet: 65. (693) Hucurât Sûresi, âyet: 2.

Amelleri, ancak küfür boşa çıkarıverir. Kâfir ise öldürülür. Allahü Teâlâ buyuruyor:

"... **Senin yanına geldiklerinde de, seni Allah'ın selâmlamadığı bir suretle selâmlıyorlar.** (Es-Selâmü aleyke yerine, üzerine ölüm olsun anlamına gelen Es-Samü aleyke diyorlar). **Kendi aralarında da: "— Allah bizi, sevdiklerimizle azablandırsa ya!" diyorlar. Onlara cehennem yeter; oraya girecekler. Artık o, ne kötü dönüş yeridir..."** (694).

Yine Allah *(celle celâlühu)* buyuruyor:

"Yine münafıklardan öyleleri vardır ki, peygamberi incitiyorlar ve: "— O, her söyleneni dinleyen bir kulaktır." diyorlar. De ki: "— O, sizin için bir hayır kulağıdır; Allah'a da inanır, mü'minlere de... İman edenleriniz için bir rahmettir. (Sonra Allah şöyle buyurdu): **Allah'ın Resûlüne eziyyet verenlere ise, acıklı bir azap vardır"** (695).

"Ey Resûlüm, eğer kendilerine, hakkımda niçin böyle dediniz? diye sorarsan: "— Biz, ancak lâfa dalmış şakalaşıyorduk." derler. De ki: "— Allah ile, âyetleriyle ve O'nun peygamberi ile mi eğleniyordunuz?". Boşuna özür dilemeyin. Siz iman ettiğinizi söyledikten sonra, içinizdeki küfrü açığa vurdunuz. İçinizden bir kısmını bağışlasak bile, diğer bir kısmını, suçlarında israr ettiklerinden azabımıza uğratacağız" (696).

Müfessirler "**Sonra içinizdeki küfrü açığa vurdunuz**" meâlindeki âyeti, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında kendisine lâyık olmayan sözü söylemekle küfrettiniz şeklinde tefsir etmişlerdir.

(Buraya kadar zikredilen, Peygamber *(aleyhisselâm)*a söven kimsenin öldürülmesinin vacip olmasına delâlet eden âyetler idi). Bu husustaki icma-ı ümmet ise yukarıda zikrettik. Hadîs-i şerifler ise şunlardır:

Şeyh Ebu Abdullah Ahmed b.Muhammed b.Galbun; Ebu Zer el-Herevî, Ebu'l-Hasan ed-Darekutnî, Ebu Ömer b.Heyyuyete, Muhammed b.Nuh, Abdulaziz b.Muhammed b.Hüseyn b.Zebale, Abdullah b.Musa b.Ca'fer, Ali b.Musa, babasından, dedesinden *Muhammed b.Ali b.el-Hüseyn,* babasından, *Hüseyn b.Ali* de babasından (Hz. Ali) rivayet edilmiştir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

—Kim peygambere söverse, onu öldürün. Benim ashabıma söveni de dövün. (697).

---

(694) Mücadele Sûresi, âyet: 8. (695) Tevbe Sûresi; âyet: 61. (696) Tevbe Sûresi, âyet: 65, 66.

(697) *İmam Taberanî*'nin Mu'cemü'l-Evsat'da zaif bir senedle tahirç ettiğini *İmam Süyûtî* (r.h.) Menahil, 83'de tahriç etmiştir.

(Buharî ve başkasının rivayet ettiği) sahih hadîste şöyle varid olmuştur:

—Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **Ka'b b.Eşref'in öldürülmesi için emir verdiler** (698).

Yine hadîs-i şerifte Peygamber *(aleyhisselâm)*ın şu sözü varid olmuştur:

—Ka'b b.Eşref'in öldürülmesini kim engelleyebilir? Çünkü O, Allah ve peygamberine eza ediyor.

Peygamber *(aleyhisselâm)* böyle buyurdu ve onu öldüreni kendisine gönderdi. Öldürülmesi de kendisine tevbe etmesini teklif etmeden, ansızın ve hile ile vaki olmuştur. Müşriklerden Ka'b'dan başkasının öldürülmesi böyle değildir. (Müşriklerden öldürülen kimseye önce İslâmiyeti kabul etmesi teklif edilir).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ka'b'ın öldürülmesinin sebebinin kendisine yapılan eza olduğunu beyan buyurdu. Bu, O'nun öldürülmesi, müşrik olmasından dolayı değil, eza ettiğinden dolayı olduğuna delâlet ediyor. Yine böylece, Peygamber *(aleyhisselâm)* Ebu Rafi'nin öldürülmesini emretti. Berâ b. Âzib *(radıyallahu anh)* diyor ki:

Ebu Rafi' Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)e eziyyet ediyor ve düşmanlarına yardım ediyordu (699).

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem):*

Mekke'nin fethi günü İbn Hatal'ın ve Peygamber *(aleyhisselâm)***a söverek türkü söyleyen iki cariyesinin öldürülmesini emretti** (700).

---

(698) *İmam Buharî*, Sahih. 64. Kitabü'l-Megazî; 15. babu katli *Kâb b. el-Eşref*'de *Cabir* (r.a.) dan. *İmam Müslim*, Sahih. 32. Kitabu'l-Cihad; 42. Babu Katli *Kâb b. el-Eşref;* "Tagutu'l-Yehud" da yine *Cabir* (r.a.) tahriç etmişlerdir. *İmam Ebu Davud* Sünen. Kitabü'l-Cihad; Babün fi'l-Adüvvi Yü'ta âla Gırratin ve Yeteşebbehu Bihim'de *Cabir* (r.a.) tahriç etmiştir.

(699) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabu'l-Cihâd; Babu "Katli'n-Naimi'l-Müşrik" de *Bera b. Âzib* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

(700) *İmam Buharî*, Sahih. 28. kitabu Cezai's-Sayd; 18. Babu Duhuli'l-Haremi ve Mekkete bi Gayri İhramin'de *Enes b. Malik* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Müslim*, Sahih 15. Kitabü'l-Hacc; 84. Babu Cevazi Duhule Mekkete bi Gayri İhramin'de 450 (1358) No.lu hadîsi *Enes b. Malik* (r.a.) tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitâbü'l-Cihad; Babu Katli'l-Esiri velâ Yurazu aleyhi'l-İslamü'de yine *Enes b. Malik* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l-Cihad; Babu Ma Cae fi'l-Miğfer'de 1693 No.lu metni *Enes b. Malik* (r.a.)dan tahriç etmiştir. *İmam Nesaî*, Sünen. Kitabü'l-(Menasik) Hacc; Duhuli Mekkete Bigayri İhramin'de *Enes b. Mâlik* (r.a.) dan tahriç etmiştir. Şifa müellifi *Kaadı İyaz* (r.h.)ın kitabına aldığı metnin lâfzan bi lâfzin *İmam İbn İshak* ve *Beyhakî* tarafından *Abdullah b. Ebu Bekir b. Hazm* tarikiyle mürsel olarak tahriç edildiğini *İmam Süyûtî* (r.h.) Menahil; 83'de kaydetmiştir. Ayrıca hadîsteki cariyelere ait ziyadeyi *Sa'd b. Ebu Vakkas* tarikiyle *Beyhakî*'nin tahriç ettiğini de beyan etmiştir.

Diğer bir hadîs-i şerifte varid olmuştur ki:

Adamın biri Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e sövüyordu. Bunun üzerine *(aleyhisselâtü vesselâm)* buyurdular:

—Düşmanımın şerrinden beni kim kurtarır?

Halid b. Velid (radıyallahu anh):

—Ben, der.

Bunun üzerine Peygamber *(aleyhisselâm)*, **Halid'i onu öldürmek için gönderir. Halid de gider onu öldürür.**

Yine böylece, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem) Nadr b.el-Haris ve Ukbe b. Ebu Muayt* gibi kâfirlerden kendisine söven ve eziyyet edenlerden bir cemaatın öldürülmesi için emir verdi.

Ve yine *(aleyhisselâtü vesselâm)* Mekke'nin fethinden önce ve sonra kâfirlerden kendisine eziyyet edenlerin öldürülmesini vasiyyet etti. Bunun üzerine onlar öldürüldüler. Ancak öldürülmeden önce İslâmiyeti kabul edenler hariç (onlar ölümden kurtuldular).

Bezzar İbn Abbas *(radıyallahu anhüm)*dan rivayet ediyor:

Ukbe b.Ebu Muayt, avazı çıktığı kadar şöyle bağırdı:

—Bana ne oluyor ki, içinizden böyle eli ayağı bağlı olarak (savaşmadan) öldürülüyorum? Bunun üzerine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona cevap olarak buyuruyor:

—İnkâr edip kâfir olman ve resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e **iftira etmenden dolayı** (öldürülüyorsun) (701).

Abdurrazzak rivayet ediyor:

Bir adam Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e sövdü. Bunun üzerine Peygamber *(aleyhisselâm):*

—Kim düşmanımın şerrini benden giderir?

Zübeyr (radıyallahu anh):

— *Ben,* dedi. Bunun üzerine;

Zübeyr onunla cenkleşerek, O'nu öldürdü (702).

Yine rivayet ediliyor ki:

Bir kadın Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövüyordu. Peygamber *(aleyhisselâm):*

—Düşmanımın şerrini benden kim giderir?

---

(701) *İmam Bezzar*'ın Müsned'in zaif bir isnadla *İbn Abbas* (r.a.)dan tahriç ettiğini *İmam Süyûti* (r.h.) Menahil, 84'de kaydetmiştir.

(702) *İmam Abdurrezzak*, Camiu'l-Musannef'inde *İbn Abbas* (r.a.) kölesi *İkrime* (r.h.) dan mürsel olarak rivayet ettiğini İmam Süyûtî (r.h.) Menahil Shf. 84'de kaydetmiştir.

Bunun üzerine, *Halid b. Velid (radıyallahu anh)* kalkıp kadının yanına gitti ve onu öldürdü.

Yine rivayet edilir ki:

Adamın biri, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)***i yalanladı. Bunun üzerine** *(aleyhisselâtü ve sellem),* **Ali ile Zübeyr'i,** *(radıyallahu anhüma)* **onu öldürmek için gönderdi** (703).

İbn Kaanî şöyle rivayet eder:

Bir adam Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in yanına gelerek dedi ki:

—Ya Resûlallah! Babam senin aleyhinde çirkin söz söylüyordu. Bunun için O'nu öldürdüm.

Bu adamın yaptığı, Peygamber *(aleyhisselâm)***a ağır gelmedi** (704).

*Hz. Ebu Bekr (radıyallahu anh)*ın Yemen'deki emiri *Muhacir* (705a) *İbn Ebu Umeyye*'ye orada bir kadının dinden çıkarak Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e söverek türkü söylediği haberi ulaşınca, o kadının ellerini kesti ve azı dişlerini çıkardı (dilini kesti). Bu olay Ebu Bekir'e ulaşınca, O'na şöyle dedi:

—Eğer onun elini, dilini kesmemiş olsaydın, onu öldürmen için sana emrederdim. Çünkü peygamberlere sövmenin cezası diğer cezalara benzemez (705).

*İbn Abbas (radıyallahu anhüma)*dan rivayet edilmiştir:

Hatme kabilesinden bir kadın Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i zem etti. Bunun üzerine *(aleyhissalâtü vesselâm):*

"**Benim yerime onu kim öldürür?**" buyurdu.

Kendi kavminden bir adam:

"Ben, ya Resûlallah!" diyerek ayağa kalkıp gitti ve kadını öldürdü. Peygamber *(aleyhisselâm)*a durumu bildirince şöyle buyurdu *(aleyhisselâm):*

---

(703) *Abdürrezzak*'ın Camiu'l-Musannef'inde *Said b. Cübeyr*'den muhtasar olarak, *İmam Beyhakî*'nin yine *Said b. Cübeyr* (r.a.)dan mufassal olarak rivayeti tahric etmiştir. Metîn şöyledir: (...Kaale; Cae recülün ilâ karyetin min kura'l-Ensarî, fe kaale İnne Resûl Allahi sallallahu aleyhi ve sellem erseleni ileyküm ve emereküm en tezevvecünî fülaneten, febelağa'n-Nebiyyü *"sallallahu aleyhi ve sellem"*e fe ersele Aliyyen ve'z-Zübeyre fe kaale: İzhebâ fein edrektümahü fe kâtilahu vela eraküma tüdrikanihi; fe zehebâ fe vecedahu kad Ledegathü hayyetün fe katelethü...) *İmam Beyhakî*'nin *Atâ b. Said an Abdullah b. el-Haris* tarîkiyle de mavsul olarak rivayet ettiğini *İmam Süyûtî* Menahil, 84'de kaydetmiştir.

(704) Müellif *İbn Kaanî*'den nakletmiştir.

(705a) Esas adı *Velid* idi. Peygamber *(aleyhisselâm)* bu ismi çirkin gördü. Ona muhacir ismini verdi. Muhacir, mü'minlerin anası *Ümmü Seleme*'nin kardeşidir. M.

(705) *İmam İbn Sâ'd*'ın Tabakat'ında rivayeti tahriç ettiğini *İmam Süyûtî* (r.h.) Menahil, 84'de kaydetmiştir. Şarih Hafacî de Şerh, C. 4, Shf. 404'de *İbn Asâkir*'in de hadîsi tahriç ettiğini tesbit ile ilâve etmiştir.

—O kadının öldürülmesi hakkında münakaşa edilmez (706).

Yine *İbn Abbas (radıyallahu anhüma)*dan rivayet edilmiştir:

Bir âmânın ümmü veledi (karısı) vardı ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e sövüyordu. Kocası onu Peygamber'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sövmekten menediyordu. Fakat kadın aldırış etmiyor *(söylemesine devam ediyor)*du. Bir gecenin bir saatında kadın, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın namusuna dil uzatarak sövmeye başlayınca, kocası onu öldürdü. Durumu Peygamber *(aleyhisselâm)*a bildirince, Peygamber *(aleyhisselâm)* kadını heder etti (öldürülmesine karşılık olarak, öldürene bir ceza terettüp etmeyeceğini işaret buyurdu) (707).

Ebu Berze el-Eslemî, rivayet ettiği hadîste der ki:

Bir gün *Ebu Bekr es-Sıddık (radıyallahu anh)*ın yanında otururken, Müslümanlardan bir adama öfkelendi.

---

(706) *Kaadı İyaz* (r.h.) ın Şifa metnine muhtasaran aldığı bu hadiseyi Şarih Şihab Hafacî geniş bir surette şerh ve îzah etmiştir. Metnin daha iyi anlaşılması için aynen naklediyoruz:

"O kadının öldürülmesi hakkında münakaşa edilmez" şeklinde tercüme edilen aleyhisselâtü ve's-Selâm'ın cevabında kullanılan ifadede darb-ı mesel yoluyla şöyle buyurulmuştur:

"—La yentetihu fiyha anezani" bu bir Arab atasözüdür ki, taraflar arasında vakî olan bir işden sonra birbirini döven veya sövenler birbirlerinden bir şey olmadan ayrılıp giderler. Koçlar ve tekeler de böyle yaptıkları için bu meseli aleyhisselâtü ve's-Selâm da burada kullanmıştır. Bu hadiseye konu olan kadın *Asma binti Mervan.* Beni Ümeyye'den *Zeyd b. Husaynü'l-Hatmî*'nin karısıdır ve şairdir. Peygamberimiz (s.a.v.)i ve Müslümanları hicvederek Müslümanlara zarar veriyordu. İşte bundan dolayıdır ki, onu *Umeyr b. Adiy b. Hıraşe b. Ümeyyete'l-Hatmî* onun peygamberimizi hicveden sözlerini duyunca; bulunduğu Bedir harbinden dönünce onu öldürmeye yemin etti. Siyer âlimlerinden *İbn Abdi'l-Berr Nümeyrî*'ye göre hadise şöyle olmuştur: O kadın onun kız kardeşidir. Bir rivayete göre de anasıdır deniliyor. Hem de kördür ve kavminin ileri gelenlerindendi. *Umeyr* (r.a.) geceyarısı onun bulunduğu yere girdiğinde o, çocuğunu emziriyordu ve ondan yana yüzünü dönük olarak duruyordu. *Umeyr* kılıcı çekti, karnına sapladığında sırtından çıktı ve doğruca Huzur-u Saadete gitti, sabah namazını O' (s.a.v.)nunla kıldı, namazdan fariğ olunca; Resûlullah (s.a.v.) ona bakarak:

—*Mervan'ın* kızını katlettin mi? buyurdu. *Umeyr* (r.a.):

—Evet, dedi.
Biraz sonra içine (diyet vermek gibi) korku gelerek Resûlullah (s.a.v.)e;

—Ya Resûlallah (s.a.v.)! Bana bir şey (diyet-kısas) düşer mi? deyince Resûlullah (s.a.v.):

—"La yentetihu fiyha anezani" buyurduktan sonra: *"Her kim Allah'a (c.c.) ve Resûlüne yardım eden kimseye bakmak isterse Umeyr'e baksın!"* buyurdular. Şerh-i Şihab, C. 4, Shf. 405'den telhisen.

(707) *İmam Ebu Davud,* Sünen. Kitabü'l-Hudud, Babu'l-Hükmi fiymen Sebbe'n-Nebiyye "sallallahu aleyhi ve sellem" de *İbn Abbas* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Nesaî,* Sünen. Kitabu't-Tahrim; El-Hükmü fiymen Sebbe'n-Nebiyye "sallallahu aleyhi ve sellem" de yine *İbn Abbas* (r.a.) dan tahriç etmiştir. Şarih Şihab, C. 4, Shf. 405'de *Hâkim ve Beyhakî*'nin hadîsi tahriç ettiğini kaydetmiştir.

Kadı İsmail ve imamlardan birçokları, bu hadîsin vukuuna sebeb, adamın Ebu Bekr'e sövmesi olduğunu rivayet ederler. Nesaî rivayet ediyor: Ebu Bekr'in yanına gelmişti. Ebu Bekr bir adama ağır konuştu. O da redd-i cevap edince, ben (Ebu Berze) Ebu Bekr'e şöyle dedim:

"—Ey Allah'ın Resûlünün halifesi! Beni bırak da onun boynunu vurayım". Bunun üzerine Ebu Bekr:

"—Otur, öldürülmek ancak peygambere sövmek için olur." (başkası için olmaz), dedi (708).

Kadı Ebu Muhammed b.Nasr, Ebu Bekr'in bu işine kimse muhalefet etmedi, diyor. (Böylece icma-ı ümmet olur).

Bu hadîs-i şerifle imamlar istidlal ederek, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i öfkelendiren kimseyi, her öfkelendirdiği veya O'na eza ettiği veyahut O'na sövdüğü şeyle öldürülmesine fetva verdiler. *Ömer b.Abdülaziz (rahimehullah)*ın Kûfe'deki valisine gönderdiği yazı bu kabildendir ki, Kûfe valisi Ömer'e söven kimsenin öldürülüp öldürülmeyeceği hakkında müşavere etmişti. Ömer *(radıyallahu anh)* ona şöyle cevap verdi:

"—Müslümanın, insanlardan birine sövmesiyle öldürülmesi helâl olmaz. Ancak herhangi biri Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)e söverse o hariç. Peygamber (aleyhisselâm)a söven kimse öldürülür. Onun kanı helâldır.

*Harunü'r-Reşid, İmam Malik (rahimehullah)*a, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e söven kimse hakkında sordu ve Irak fukahasının, onun dövülmesine fetva verdiklerini zikretti. Buna İmam Malik öfkelendi ve dedi ki:

—Ey mü'minlerin emiri! Peygamberine sövüldükten sonra ümmet doğru yolda baki kalamaz. Kim peygamberlere söverse, o öldürülür. Peygamber (aleyhisselâm)ın sahabesinden birine söven kimseye dövülerek ceza verilir.

Kadı Ebu el-Fadl (musannif) diyor ki: Irak fukahasından böyle fetva verdiğini İmam Malik'in dostlarından menakibini nakledenlerden birçoklarının rivayetinde vaki olmuştur. İmam Malik'in sözlerini yazanlar ve başka siyer sahipleri de böyle nakletmişlerdir. Harun Reşid'e böyle fetva verenler Irak fukahasından kimler olduğunu bilmiyorum. Biz, Iraklıların görüşlerini zikrettik. Onların görüşleri şudur: Peygamber *(aleyhisselâm)*a söven kimse öldürülür. Belki onlar ilmiyle meşhur olmayanlar veyahut fetvalarına itimad edilmeyen veyahut da, heva ve hevesleri buna meyleden kimselerdir. Veyahut Harun Reşid'in naklettiği husus, öl-

---

(708) *İmam Nesaî*, Sünen. Kitabu't-Tahrim; El-Hükmü fiymen Sebbe'n-Nebiyye "sallallahu aleyhi ve sellem" de *Ebu Berzete'l-Eslemi* (r.a.) dan tahriç etmiştir. Ayrıca ayrı tariklerden *Ebu Berze*'den gelen metnin sened ve metin ihtilâfına ait rivayetleri de usûlünce tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü'l-Hudud; Babu'l-Hükmi fiymen Sebbe'n-Nebiyye "sallallahu aleyhi ve sellem" de *Ebu Berzete'l-Eslemi* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

dürülmesini icap ettirmeyen sövmeden başkasına hamlolunur. İhtilâf onun sövme olup olmadığı hakkında vaki olmuş olur. Veyahut da söven, rücu etmiş, tevbe etmiştir. *İmam Malik (rahimehullah)*a da mesele olduğu gibi anlatılmamış olur. Yoksa Peygamber *(aleyhisselâm)*a söven kimsenin öldürülmesi hususunda icma-ı ümmet vardır. Nitekim biz bunu zikrettik.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e söven kimsenin öldürülmesine akıl ve kıyas yönünden şöyle delil getirilir: Şüphesiz Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e söven veya O'na noksanlık isnad eden kimsenin, kalbindeki hastalığın alâmeti, içinde gizlediği küfür ve kötü niyetin delili zahir olmuştur. Bunun içindir ki, ulemanın çoğu onun mürted olduğuna (dinden çıktığına) hükmetmemişlerdir. (Çünkü içten Müslüman değildi ki, dinden çıksın). O (mürted olması) Şamlıların, *Malik (rahimehullah), Evzaî (rahimehullah)*dan olan rivayetleridir. *Sevrî (rahimehullah), Ebu Hanife (rahimehullah)* ve Kûfelilerin görüşü de böyledir.

*İmam Malik (rahimehullah)*dan başka bir görüş de nakledilmiştir: Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövene, her ne kadar onun kâfir olmasiyle hükmedilmezse de, had olarak öldürülür. (Öldürüldükten sonra, cenazesi yıkanır, namazı kılınır ve Müslümanların mezarlığına defnedilir.) Ancak, sözünde ısrar eden, söylediği sözü inkâr etmeyen, kesin olarak sövmeyi terkettiğini ifade etmeyen kimse hariç. Böyle olan kimse kâfirdir. (Onun öldürülmesi de küfrü sebebiyle olur. Dinsiz gibi). Onun sözü, açık açığa küfürdür. Peygamber *aleyhisselâm)*i yalanlamak ve buna benzeyen hususlar gibi. Veya istihza ve zem'i ifade eden kelimelerdendir. Bunları itiraf etmesi ve bunlardan tevbe etmemesi, bunları helâl demesine delildir ki, bu da küfürdür. Bu adam da hiçbir ihtilâf olmadan kâfirdir. Bu gibi olan kimse hakkında Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

"**Münafıklar Allah'a yemin ediyorlar ki,** (Peygamberle alay ve ona hakaret sözünü) **söylemediler. And olsun ki, o küfür kelimesini söylediler ve kâfir oldular; ve muvaffak olamadıkları cinayeti** (peygambere suikasdi) **kurdular**" (709).

Müfessirler, o kelimenin kâfirlerin şöyle dediklerinden ibaret olduğunu söylerler:

Eğer Muhammed'in dediği hak ise, biz eşşeklerden daha şer ve kötüyüz. (Bunu söyleyen Celas b.Süveyd'dir. Bunun bu sözünü Ensardan Âmir b. Kays işitir ve ona:

—*Evet Allah'a yemin ederim ki, Muhammed sözünde sadıktır. Sen de eşşekten daha aşağısın.*

Bu sözü peygambere ulaşınca, böyle söylemediğine dair yemin etti. Peygamber de onu tasdik edince Âmir:

---

(709) Et-Tevbe Sûresi, âyet: 74.

"Ey Allahım! Peygamberine bizden kimin sâdık olduğuna dair âyet gönder", diye duada bulundu. (Bunun üzerine bu âyet geldi).

Rivayet edilir ki, onların sözleri şöyle demelerinden ibarettir: "Bizim halimiz ile Muhammed'in hali, köpeğini besle, seni yesin (ısırsın) diyenin sözü gibidir." ve Allahü Teâlâ'nın bu âyette beyan buyurduğu sözleridir:

"**Diyorlar ki**, (eğer bu savaştan) **Medîne'ye bir dönersek, kuvvet ve şerefi çok olan** (bizler), **zayıf ve düşük olanı** (mü'minler topluluğunu) **oradan çıkaracaktır. Halbuki kuvvet ve üstünlük Allah'ın, Resûlünün ve mü'minlerindir; fakat münafıklar bilmezler**" (709a).

Deniliyor ki, bu gibi söz söyleyen kimse onu gizliyorsa, onun hükmü zındığın hükmü gibidir. (Kâfir olduğu için) öldürülür. Çünkü o, dinini değiştirdi, mürted oldu. Peygamber *(aleyhisselâm)* buyuruyor ki:

—**Kim, dinini değiştirirse, onun boynunu vurun.**

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in hükmüne hürmet etmek, ümmeti için bir meziyettir.

Peygamber *(aleyhisselâm)*ın ümmetinden hür olan kimseye sövene, ceza olarak sopa atılır. Peygamber *(aleyhisselâm)*a söven kimsenin cezası ise, O'nun şeref ve derecesinin, başkasına nisbetle daha üstün olduğu için ölümdür.

B Ö L Ü M

Soru:

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisine *"Ölüm üzerine olsun"* diyen Yahudiyi niçin öldürmedi? Halbuki bu bedduadır (710). Ve yine başkasını öldürmedi ki o, Peygamber *(aleyhisselâm)*a:

—Bu öyle bir taksimdir ki, bununla Allah rızası murad edilmedi, dedi. Bu sözden Peygamber *(aleyhisselâm)* eza gördü, de şöyle buyurdu:

(709a) El-Münafıkun Sûresi, âyet: 8.

(710) *İmam Buharî*, Sahih. 79. Kitabü'l-İstizan, 22. Babu keyfe yüzeddü âlâ ehli'z-Zimmeti's Selâmü'de *Hz. Enes. Hz. Âişe* (r.a.) dan iki ayrı metinle rivayeti tahriç ettiği gibi; *İmam Müslim*, Sahih. 39. Kitabü's-Selâm; 4. Babün Nehyi An İbtidai Ehli'l-Kitabi bi's-Selâmi ve keyfe yüzeddü aleyhim'de 6 (2163), 8 (2164), 10 (2165 No.lu metinleri aynı raviden tahriç etmişlerdir. *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabü's-Siyer. Babu Ma Cae fi Teslim ale Ehli'l-Kitab'da 1603 No.lu metni *İbn Ömer* (r.a.) dan. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü'l-Edeb, Babün fi's-Selâm âlâ Ehli'z-Zimme *Abdullah b . Ömer* (r.a.) dan ve *Enes b. Mâlik* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce*, Sünen. 33. Kitabü'l-Edeb; 13. Babu Reddi's-Selâmi âlâ Ehli'z-Zimme'de 3697 No.lu metni *Enes* (r.a.) 3698 No.lu metni *Hz. Âişe* (r.a.) dan *Abdurrahmanü'l-Cüheni*'den, 3699 No.lu metni tahriç etmiştir.

"Musa *(aleyhisselâm)***a, bundan daha çoğu ile eziyyet edildi de, O,** (İsrail oğullarının ezasına) **sabretti"** (711).

Ve yine çok zaman kendisine eziyyet eden münafıkları da öldürmedi.

Cevap:

Bil ki, —Allah beni ve seni muvaffak kılsın— şüphesiz Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* İslâm'ın ilk zuhurunda, insanları ona ısındırmak, kalblerini ona meylettirmek, onlara imanı sevdirmek, kalblerinde güzelleştirmek istiyordu. Onlara yumuşak davranıp, ashabına şöyle buyuruyordu:

—Siz ancak, kolaylaştırıcı olarak gönderildiniz. (Benden sonra) **yoksa güçleştirici olarak gönderilmediniz** (712).

Yine buyuruyor ki *(aleyhisselâtü vesselâm)*:

—Kolaylaştırın, güçleştirmeyin. Toplayınız, dağıtmayınız (713).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* münafıkları öldürmediğinden beyan-ı itizar ederek şöyle buyurmuştur:

—İnsanlar (aralarında) **Muhammed** *(sallallahu aleyhi ve sellem)* **ashabını öldürüyor diye konuşmasın** (diye ben onları öldürmüyorum).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kâfirler ve münafıklara yumuşak davranıyor, onlarla güzel sohbet ediyordu. Onların kusurlarını görmüyordu. Onların eza ve cefalarına, sabr ve tahammül ederdi ki, bugün bizim sabretmemiz câiz değildir. (Çünkü biz onları küfürlerinden menetmek ve dilediklerine hürmet etmemekle mükellefiz). Onlara ihsan ve ikram etmekle iyi davranırdı, onları hoş tutardı. Allahü Teâlâ Peygamber *(aleyhisselâm)*a böyle emretti. Allah buyuruyor ki:

"... İçlerinden pek azı müstesna, sen, onlardan daima bir hâinliğin farkına varıp duracaksın. Böyleyken yine onlardan suçları bağışla ve aldırma; çünkü Allah, iyilik edenleri sever" (714).

—Hem iyilikle kötülük müsavi olmaz. Sen kötülüğü, en güzel olan iyi hareketle önle. O vakit bakarsın ki, seninle arasında bir düşmanlık bulunan, yakın bir dost gibi olmuştur (715).

Allahü Teâlâ'nın böyle emretmesi, İslâm'ın ilk günlerinde insanlara

---

(711) Tahrici kitabın başında geçti.

(712) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l-Vüzu': Babu Sabbi'l-Mai ale'l-Bevli fi'l-Mescid'de *Ebu Hüreyre* (r.a.) dan hadîsi tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü't-Tahare; Babu'l-Ardı Yusiybüha'l-Bevlü'de *Ebu Hüreyre* (r.a.) dan. *Tirmizî* Ebvabü't-Tahare, Babu Ma Cae fi'l-Bevli Yusiybü'l-Arda'da da 147 No.lu metni *Ebu Hüreyre*'den.

(713) *İmam Buharî*, Sahih. 64. Kitabü'l-Megazî; 60. Babu Buise *Ebu Musa* ve *Muaz* ile'l-Yemen kable Hacceti'l-Vedâ'da *Ebu Bürde* (r.a.)dan. Ayrıca Kitabü'l-İlm; 11. Babu Ma kâne'n-Nebiyyü, *"sallallahu aleyhi ve sellem"* Yetehavvelchüm bi'l-Mev'izati ve'l-İlmi keylâ Yüneffirü'de *Enes* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Müslim* Sahih. 32. Kitabü'l-Cihad; 3. Babün fi'l-Emri bi't-Teysiri ve't-Tenfiri'de 6 (1732) No.lu metni *Ebu Musa* (r.a.)dan 7 (1733) No.lu metni *Ebu Bürde*'den 8 (1734) No.lu metni *Enes b. Mâlik* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

(714) El-Mâide Sûresi, âyet: 13.

(715) Tahrici 710 No.da geçti, oraya bakıla.

yumuşak davranılmasına ve Müslümanların bir araya toplanmasına ihtiyaç olduğu için idi. Vakta ki İslâm dini istikrar buldu ve Allahü Teâlâ İslâm dinini bütün dinlere üstün kıldı; Peygamber *(aleyhisselâm)* kendisine tecavüz edenlerden kadim olduğunu ve bu işlerde şöhret bulanları öldürdü. Peygamber *(aleyhisselâm)*ın *İbn Hatal*'e yaptığı gibi. Mekke'nin fethi günü bazılarının öldürülmesi için vasiyyet ettiği, Yahudilerden ve daha başkalarından sessiz ve ansızın öldürmesine muvaffak olduğu gibi. Peygamber *(aleyhisselâm)*a eziyyet edenlerden, *İbn Eşref, Ebi Rafi' en-Nadr* ve *Ukbe* gibi Peygamber *(aleyhisselâm)*ın sohbetine nail olmayan ve imanı açıklayanlara karışmak bahtiyarlığında bulunmayanları alenen öldürdüğü gibi. Ve yine böylece, onlardan başka, *Ka'b b.Züheyr, İbn ez-Zebi'ra* ve başkalarından peygambere eziyyet eden bir cemaatın kanını heder etti. (Öldürülmesinde bir beis olmadığını işaret buyurdu). Ta ki bunlar İslâmı kabul edip, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın yanına boyun eğerek geldiler.

Münafıkların iç halleri gizlidir. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in hükmü ise zahiredir. Böyle Peygamber *(aleyhisselâm)*a eza verecek kelimeleri münafıklardan ve onlar gibi olanlar gizli olarak söylerlerdi. Söyledikleri sözler peygambere ulaştırıldığında, onlar inkâr ederler ve söylemediklerine yemin ederlerdi.

"**Münafıklar Allah'a yemin ediyorlar ki**, (Peygamberle alay ve ona hakaret sözünü) **söylemediler. And olsun ki, o küfür kelimesini söylediler...**" (715a).

Bu (yaptıklarıyla beraber) Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onların tevbe edip İslâm'a dönmelerini çok arzuluyordu. Bunun için Peygamber (aleyhisselâm) onların sözlerindeki, düşüklüğe ve kabalığa sabrederdi. Nitekim peygamberlerden ulül-azm olanlar sabrettiler. Ta ki onlardan çoğu açık açığa İslâma döndükleri gibi, iç âlemlerinde de dönenler çok idi. O anda ihlaslı Müslüman olanlar gibi, sonradan da ihlaslı Müslüman olanlar vardı. Allahü Teâlâ onların ihlasından sonra onlardan birçoğu ile savaş işinde fayda ihsan etti.

Onlardan bazıları, İslâm devletinde vezir, emîr, hâkim ve dine yardım edenler oldu. Nitekim bize tarihçiler bunları zikrettiler.

İmamlarımızdan bazıları, bu cevaplarla, soruyu cevaplandırdılar.

Bu sözü izah etmek için yine (musannif) diyor ki: Belki de Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e ulaştırılan sözler, O'nun katında sabit olmamıştır. Onu ancak bir kişi ve bu konuda, çocuk, köle veya kadın gibi şahid olma derecesine ulaşmayan kimse nakletmiştir. Ölüm cezası ise ancak iki âdil olan şahidin şehadetiyle verilir. Bu ihtimale hamlolunur. Yahudilerin selâm vermekte, *"Ölüm üzerinize olsun"* demeleri. Onlar âdetleri mucibince "selâm" kelimesini tahrif ettiler ve açıklamadılar.

(715a) Et-Tevbe Sûresi, âyet: 74.

Görmüyor musun ki, Peygamber *(aleyhisselâm)* Hz. Âişe *(radıyallahu anhâ)*yı bundan nasıl uyardı. Eğer münafık ve Yahudiler onu tahrif etmiş olsalardı, *Hz. Âişe (radıyallahu anhâ)* onu bilmekte yalnız kalmazdı. Bunun içindir ki; Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ashabını, onların yalan konuşmaları, selâmlamalarında sadık olmadıkları, bu hususta dilleriyle yumuşak konuşup, din hakkında ta'nda bulundukları hususunda uyardı ve şöyle buyurdu:

—**Yahudilerden biri, size selâm verdiği zaman ancak ölüm üzerinize olsun mânâsına gelen "Essamü aleyküm" der. Siz de onlara sizin üzerinize olsun mânâsına "Aleyküm" deyin** (715b).

Yine böylece, bazı Bağdadlı dostlarımız diyor ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* münafıkların, mücerred münafık olduklarını bilmesiyle öldürmedi. Onların münafık olduklarına delâlet edecek bir nas gelmedi. (Evet münafıklar hakkında gelen âyet umumîdir. Hususî olmadığı için) Peygamber *(aleyhisselâm)* onları kendi hallerinde terk etti (öldürmedi).

Ve yine, münafıkların işi, gizli ve sır idi. Zahiri halleri Müslüman olduklarını ehl-i imandan bulunduklarını ifade ediyordu. Eman ve devir bakımından her ne kadar ehl-i zimmetten ise de, (Müslümanlardan görünüyor). İnsanlar daha yeni Müslüman olmuşlar, henüz gerçek Müslüman olanla olmayan ayırt edilmemiştir. Adı geçenlerden Araplar arasında münafıklıkla itham edilenlerden, mü'minlerin arasında, peygamberlerin efendisinin sahabesinden oldukları ve zahiri hallerine verilen hükme göre dine yardım edenlerden oldukları şuyu bulmuştu. Eğer Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onları münafıklıklarından ve onlardan zahir olanlardan ve içlerinde saklı tuttuklarından dolayı onları öldürmüş olsaydı, İslâm'dan nefret ettiren kimse söyleyeceği sözü kolaylıkla bulurdu.

İslâm'dan uzak olan, daha çok şüpheye düşer, kâfirler yaymak için daha fazla ayıp ararlardı. Birçok kimseler de İslâma girmek ve peygamberle yakınlık kazanmaktan korkarlardı. Bâtıl iddiada bulunan, zâlim düşman, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in münafıkları öldürmesi, düşmanlık ve eski bir kan'ın intikamını alıyor, zan ve iddia ederlerdi. Bu yazdığım hususların mânâsını *Malik b.Enes (radıyallahu anh)*e isnad edildiğini gördüm. Bunun içindir ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

—**İnsanlar, Muhammed ashabını öldürüyor diye konuşmasın.** (Bunun için münafıkları öldürmüyorum).

—**Onlar, Allah'ın beni kendilerini öldürmemden nehyettiği kimselerdir.**

Bu onlara zina, adam öldürme ve benzerleri gibi suçlardan kendileri-

---

(715b) Tahrici 710 No.da geçti oraya bakılabilir.

ne, zâhirî hükümleri tatbik etmeye muhaliftir. Çünkü bunlar açık suçlardır. İnsanlar bu suçlarda eşit olarak muamele görürler.

Muhammed b.el-Mevvaz diyor ki: Eğer münafıklar nifaklarını açıklamış olsaydılar Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onları muhakkak öldürürdü. Kadı Ebu'l-Hasan b. el-Kassar'ın görüşü de aynıdır.

Katâde, Allahü Teâlâ'nın:

"Celâlim hakkı için, eğer münafıklarla kalblerinde şehvet hastalığı bulunanlar ve şehirde mü'minlerin ayıplarını arayıp yayanlar, (fenalıklarından) **vazgeçmezlerse, muhakkak seni onlara musallat ederiz. Sonra seninle o şehirde** (Medine'de) **az bir zamandan fazla komşu olmazlar; koğulmuş olarak nerede ele geçirilirlerse tutulurlar kıyasıya öldürülürler."** (716) meâlindeki âyet-i kerimenin tefsirinde diyor ki: Onlar nifaklarını açığa vurdukları vakit, (kıyasıya öldürülürler).

Muhammed b.Mesleme Mebsut'ta, *Zeyd b.Eslem*'den rivayet ediyor; Allahü Teâlâ'nın:

"Ey yüce peygamber! Kâfirlere karşı silâhla, münafıklara delil ve hüccet getirerek muharebe et. Onlara karşı çetin ol. Onların barınağı cehennemdir ve O, ne kötü bir dönüş yeridir!.." (717) meâlindeki âyet-i kerîme kendisinden önce gelen (münafıkların bağışlanmasını emreden) âyet-i kerimenin hükmünü kaldırdı.

İmamlarımızdan bazıları diyorlar ki: Belki de, "Bu öyle bir taksimdir ki, bunda Allah rızası kasdedilmemiştir" ve "Taksimde adaletli ol" söyleyen kimsenin bu sözlerini Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisine ta'n ve töhmet edildiği mânâsına almamıştır. Bunu ancak, görüşte ve dünya işlerinde ve dünya işlerindeki maslahatlar hakkında yapılan ictihadda hata mânâsına almıştır. Bunu sövme olarak görmemiş, bilâkis bağışlanması ve sabredilmesi gereken ezadan saymıştır. Bunun içindir ki bu sözü söyleyeni cezalandırmadı. Yahudilerin hakkında yine böyle denir. Ölüm üzerinize olsun anlamına gelen *"Essamü aleyküm"* dedikleri vakit. Çünkü bu sözde sarahaten sövme ve beddua etme yoktur. Bu sözde ancak insanlara mutlaka geleceği ölüm zikredilmektedir.

Denilir ki, bilâkis ondan murad "dininizde zayıflarsınız" (ve terk edersiniz) anlamınadır. Bu ise dinin zayıflaması için bedduadır. Açık açığa sövmek değildir. Bunun içindir ki, Buharî bu hadîsin ışığı altında *"Zimmi olan veya başkası, Peygamber (aleyhisselâm)a işaretle söverse."* ismi altında bir bab zikretmiştir.

Bilginlerimizden bir kısmı ise, bu (Yahudi'nin ölüm üzerinize olsun) sözü, Peygamber (aleyhisselâm)a sövmeyi işaret değil; fakat O'na eziyyet etmeye işarettir.

---

(716) El-Ahzab Sûresi, âyet: 60, 61.
(717) Et-Tevbe Sûresi, âyet: 73.

Kadı Ebu'l-Fadl (Musannif) diyor ki: "Biz yukarıda, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında, sövmek ve eziyyet etmek birdir." demiştik.

Kadı Ebu Muhammed b.Nasr, bu hadise cevap olarak geçen sözlerin bir kısmını serdettikten sonra diyor ki: Hadîs-i şerifte Peygamber *(aleyhisselâm)* bu Yahudi'nin cizye verenlerden mi, kendilerine eman verilen zimmi mi, yoksa ehl-i harb mı olduğunu zikretmedi. Delillerin iktiza ettikleri hususlar ise; birçok hususlara ihtimalli olan şeye terkedilmez. Bu hususun hepsinde evlâ olan ve bu yönlerden en açığı olan belki onlar iman ederler diye din işlerinde yumuşak davranmak, dini sevdirecek işlerde bulunmaktır. Bunun içindir ki *Buharî,* taksim ve Harici hadîsinin mânâsı ışığı altında *"Dini sevdirmek ve insanları dinden uzaklaştırmamak için Haricilerle savaşmayı kim terkederse"* diye bir bab zikretmiştir. *Buharî,* Mâlik'den rivayet ettiğimizin mânâsına ve daha önce tesbit ettiğimiz hususları da göz önüne almıştır.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem),* onların kendisine sihir yapmalarına, kendisini zehirlemelerine sabretmiştir ki, bunlar, onların Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövmelerinden daha büyüktür. Peygamber *(aleyhisselâm)* Allah ona kâfirler aleyhine yardım etmesi ve onlardan tayin ettiğini öldürmesi hakkında kendisine izin vermesine kadar (sabretti). Allah onların kalblerine korku düşürerek, kalelerinden indirdi. Onlardan dilediğini memleketlerinden çıkarmayı yazdı, onları memleketlerinden çıkardı. Onlar evleri kendi ve mü'minlerin elleriyle yıkıp harap ettiler. Onlara; "— Ey maymunların ve hınzırların kardeşleri!", diye açık açığa, kötü söyledi. Onları yakınlarından uzaklaştırdı. Onların arazilerini, yurdlarını ve mallarını miras kıldı. Allah'ın sözü (dini) yücelsin, küfreden kimselerin sözü (dinsizliği alçalsın) diye.

Soru:

Hz. Âişe (radıyallahu anhâ)'den rivayet edilen hadîs-i şerifte varid olmuştur ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem),* hiçbir zaman kendisine yapılan eziyyet ve sövmeden dolayı kendisi için intikam almamıştır. Ancak Allah'ın izzet ve azametine noksanlık ifade edildiği vakit, Allah'ın intikamı ile kendi intikamını da almıştır.

Cevap:

Bil ki, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın kendisine söven, yahut eziyyet eden veyahut da kendisini yalanlayandan intikam almadığını iktiza etmez. Çünkü bunların hepsi Allah'ın haram kıldığı hususlardır ki, hepsinin intikamını almıştır. Peygamber *(aleyhisselâm)*ın intikam almadığı hususlar, ancak, terbiyesizlikle ilgili olan veyahut onlardan birine yaptığı muamelede işleyenin eza kasdetmediği hususlardan olan mal veya nefse, söz ve fiil olarak yapılan muamelelerde vâki olan olur.

Fakat, yaradılışları itibariyle kabalıklarından veya şeriatı bilmemelerinden, veyahut da beşerin yaradılış icabı olan gafletinden dolayı olan ki, cahil bir Arab'ın Peygamberimiz *(aleyhisselâm)*ın gömleğini şiddetle çekmesi, hatta boynunda iz bırakması gibi, başkasının yanında yüksek sesle konuşması, köylü bir Arabın, peygamberin kendisinden at satın aldığını inkâr etmesi gibi ki, bu alışverişe *Hüzeyme şahid olmuştu.* Peygamber *(aleyhisselâm)* aleyhine iki zevcesinin birbiriyle yardımlaşmasını peygamberin bağışlaması gibi hususlarda peygamber intikam almamıştır.

Yahut, (bu geçen hadîs) bir kâfirin Resûlullah'a eziyyet edip, sonradan Müslüman olmasını ümit ettiği hususlardan olabilir. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e sihir yapan Yahudi, kendisini öldürmek istediği cahil köylü Arap ve kendisini zehirleyen Yahudi kadınını affettiği gibi. Bu kadını Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in öldürdüğü de rivayet edilir.

Peygamber *(aleyhisselâm)*a münafık ve kitap ehli olanlardan gelen ezadan onlara ve onlardan başkalarına Müslümanlığı sevdirmek için onları bağışlaması da bunun gibidir. Nitekim daha önce bunları tesbit etti, tevfik Allah'tan.

BÖLÜM

Kaadı Iyaz (rahimehullah) diyor ki; Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e kasden söven, O'nu tahkir eden ve ayıplayan kimse, olması mümkün olsun olmasın, hangi yönden olursa olsun öldürülmesi hakkındaki söz, yukarıda tesbit edilmiştir. Bu açık bir surettir ki, bunda anlaşılamayan bir şey yoktur.

İkinci suret ise, açıklanması ve gizli kalmaması bakımından birinci veche ilhak edilmiştir. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e yönelterek söz söyleyen kimse, sözü ile, sövmeyi, tahkir etmeyi kasdetmiyor. Sözünün mazmununa da inanmıyor. Fakat Peygamber *(aleyhisselâm)*a yönelterek, ta'netmesi, sövmesi, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i yalanlaması, veyahut peygambere izafesi câiz olmayan şeyi ona izafe etmesi veyahut Peygamber *(aleyhisselâm)* hakkında noksanlık teşkil eden ve peygambere vacip olan hususu ondan nefyetmesi gibi küfrü icap ettirecek kelime ile konuştu. Meselâ, Peygamber *(aleyhisselâm)*a büyük günah isnad etmesi, dini emirleri tebliğde yumuşak davranması, insanlar arasındaki hükmünde gevşek olması, gibi. Veyahut yüksek derecesini noksanlaştıracak, veyahut soyunun şerefine leke getirecek, veya ilminin veya zühdünün çokluğuna leke konduracak hususları konuşmak gibi.

Veyahut, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in haber verdiği ve tevatüren sabit olduğu hususlardan meşhur olanları, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın haberini reddetmek için onu yalanlaması, veyahut çirkin ve

aklın kabul etmediği gibi konuşmak ve bir çeşit peygambere sövmek gibi ki, her ne kadar söyleyenin haline Peygamber *(aleyhisselâm)*ı zemmi ve O'na sövmeyi kasdetmediği anlaşılsa da. (Bu sözler kendisine) ya Peygamber *(aleyhisselâm)*ın sıfatlarını bilmemesi onu böyle söyletmeye sevketmiştir. Veyahut (herhangi bir hadiseden) içinin sıkıntısı böyle söyletmiştir ona. Veyahut da sarhoşluktan dolayı onu söylemeye mecbur olmuştur. Veyahut diline tam mânâsiyle sahip olmadığından ve düşünmeden hiddetli olarak konuştuğundan söylemiştir. Bu (ikinci) suretin hükmü, birinci suretin hükmü gibi, hiç tereddüt etmeden ölümdür. Çünkü hiçbir kimse küfür hakkında cahillikle veya hata yaptığını unuttuğunu iddia etmesiyle veyahut zikredilen hususlardan herhangi biriyle mazur sayılmaz. Çünkü o kimse yaradılış itibariyle akıllıdır. Deli değildir. Ancak kalbi imanla mutmain olduğu halde bu hususları söylemeye zorlanan hariç.

Endülüs ulemasından, *İbn Hatem, Peygamber (aleyhisselâm)*dan zühdü nefyeden için böyle zikrettiğimiz gibi fetva vermişlerdir.

Muhammed b. Suhnun diyor ki: "Düşmana esir düşmüş ve düşmanın elinde bulunan kimse, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e söverse o kimse öldürülür. Ancak, Hıristiyanlığı kabul ettiği veyahut sövmeye mecbur edildiği bilinirse o müstesna." *Ebu Muhammed b.Zeyd*'den bu gibi hususlardan unutulma ve hata yapma iddiası ile mazur görülmez dediği rivayet edilir.

Ebu'l-Hasan el-Kâbisî, sarhoşluk halinde Peygamber *(aleyhisselâm)*a söven kimsenin öldürülmesi hakkında fetva vermiştir. Çünkü onun böyle itikad ettiği ve ayıkken de söylediği tahmin edilir.

Çünkü bu, aynı zamanda temiz kimselere zina iftira etmek, adam öldürmek ve diğer hududlar gibi had'dır. Sarhoşluk onu düşürmez. Çünkü onu kendi nefsine koymuştur. Zira aklını giderici olduğunu bildiği ve onun sebebiyle günah işleyeceğini bilerek içki içen kimse, içkinin sebebiyle olacak şeyi işlemeye kasteden kimse gibidir. Buna göre sarhoşun talâkı, azad etmesi, sahihdir, kısas ve diğer hududlarla da sorumlu tutulur. Buna *Hz. Hamza*'nın hadîsi ve Peygamber *(aleyhisselâm)*a *"Siz ancak benim babamın kölelerisiniz"* (718) sözünü işiten Peygamber *(aleyhisselâm)* O'nun sarhoş olduğunu bildi ve onu muahaze etmeden ondan ayrıldı. Bununla itiraz edilmez. Çünkü içki içmek o vakit daha haram kılınmamıştı. Onun cinayetinde günah yoktu. O vakit sarhoşdan vaki olacak herhangi bir suç, uykuda iken vaki olan ve akibetinde emin bulunulan ilacın içiminden meydana gelen suç gibi bağışlanmış idi.

---

(718) *İmam Buharî,* Sahih. 57. Kitabu Farzi'l-Humsi; 1. Babu Farzi'l-Humsi'de *Hz. Ali* (k.v.) den. *İmam Müslim,* Sahih. 36. Kitabu'l-Eşribe; 1. Babu Tahrimi'l-İnebı ve mine't-Temri ve'l-Büsri ve'z-Zebibi ve gayrıha mimma Yüskirü'de 1 (1979) No.lu metni *Hz. Ali* (k.v.) den tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud,* Sünen. Kitabü'l-Harac ve't-Tey ve'l-İmare Babün fi Beyani Mevazia Kısmi'l-Humsi ve Sehmi zi'l-Burda'da yine *Hz. Ali* (r.a.)dan tahriç etmişlerdir.

BÖLÜM

ÜÇÜNCÜ VECİH:

İnsanlardan birinin, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i söylediği şeylerde (tevatüren sabit olan hususlarda) veya İslâm ahkâmından getirdiği şeyi yalanlaması veyahut peygamberliğini, (mutlak olarak ve Arap'tan başkasına) peygamber olarak gönderildiğini veyahut dünyada varlığını nefyeder. Veya da peygamberi inkâr ederek küfreder. Bununla kendi dininden başka bir dine geçsin veya geçmesin birdir. Bu adam ihtilâfsız olarak kâfirdir. Öldürülmesi vaciptir. Sonra bakılır, eğer söylediğini gizlemez, açığa vurursa, onun hükmü mürtedin hükmüne benzer. Onun tevbesinin kabulü hakkında kuvvetli ihtilaf vardır. Diğer bir söze göre; onun tevbesi öldürülmesini kaldırmaz. Yalan ve başka bir şeyle Peygamber *(aleyhisselâm)* hakkında konuştuğunu Peygambere *(sallallahu aleyhi ve sellem)* noksanlık izafe etmek suretiyle zikrederse, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın hakkı için öldürülür. Eğer bunları gizlerse, onun hükmü zındığın hükmü gibidir. Bizim katımızda tevbesi öldürülmesini kaldırmaz. Nitekim bu hususu beyan edeceğiz inşallah.

Ebu Hanife (rahimehullah) ve ashabı *(İmam Ebu Yusuf, Muhammed, Züfer) (rahimehümullah)* diyorlar ki: Kim Muhammed *(aleyhisselâm)*dan berî olursa veyahut O'nu yalanlarsa o kimse mürteddir. Kanı helâldir. Ancak tevbe edip dönerse o müstesna.

İbn Kasım diyor ki: Bir Müslüman, Muhammed *(aleyhisselâm)* peygamber değildir; veyahud peygamber olarak gönderilmedi, veyahut da kendisine Kur'ân gelmemiştir, Kur'ân ancak kendisinin uydurduğu bir şeydir derse, o kimse öldürülür.

İbn Kasım diyor ki: Müslümanlardan biri Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i inkâr edip küfrederse, o kimse mürted gibidir. Öldürülür. Yine böylece kim Peygamberi *(aleyhisselâm)* yalanladığını ilan ederse o kimse mürted gibidir. Tevbe etmesi teklif edilir. Tevbe ederse ne âlâ. Etmezse öldürülür. Yine *İbn Kasım,* kim kendisinin peygamber olduğunu ve vahiy geldiğini iddia ederse, o kimse mürted gibidir, diyor. *Suhnun* da aynı görüşü ileri sürüyor.

İbn Kasım diyor ki: Kim gizli veya aşikâr olarak peygamber olduğunu iddia ederse, o kimse mürted olur (dinden çıkmış olur). *Esbağ b.el-Ferec* o kimse mürted gibidir, diyor. Çünkü o, Allah'a iftira etmekle beraber Allah'ın kitabını inkâr ediyor.

Eşheb, kendisinin peygamber olduğunu, yahut kendisinin insanlara peygamber olarak gönderildiğini iddia eder veyahut sizin peygamberinizden sonra peygamber gelecektir diyen Yahudi hakkında diyor ki: O, bu hususları alenî olarak söylemişse kendisine tevbe etmesi teklif edilir.

Eğer tevbe ederse ne âlâ. Hayır, tevbe etmezse öldürülür. Çünkü o, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın:

"**Benden sonra peygamber yoktur**" sözünü yalanladı.

Kendisi hakkında nübüvvet ve peygamberlik iddia ettiği için de Allah'a iftira edicidir.

Muhammed b.Suhnun (rahimehullah) diyor ki: Kim Muhammed *(aleyhisselâm)*ın getirdiği hususlardan bir harf hakkında şüphe ederse, o kimse kâfir ve münkirdir. Ve yine, kim Peygamber *(aleyhisselâm)*ı yalanlarsa, bütün bilginler katında hükmü; ölümdür.

Suhnun'un dostu *Ahmed b.Süleyman* diyor ki: Kim Peygamber *(aleyhisselâm)* siyahdır derse, öldürülür. Çünkü Peygamber *(aleyhisselâm)* siyah değildi (beyaz idi). *Ebu Osman el-Haddad*'ın görüşü de aynı olup der ki: Eğer Müslümanlardan biri Peygamber *(aleyhisselâm)* sakalı bitmeden vefat etti veya O, Tehame'de (Mekke'de) değil, Taherte'de (Mağrib'de bir yerin ismi) idi derse, öldürülür. Çünkü Peygamber *(aleyhisselâm)*ın varlığını nefyetmektir.

Habib b.Rabi diyor ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in sıfatını ve bulunduğu yeri tebdil etmek ve değiştirmek küfürdür. Bunu peygambere açıkca izafe eden kâfirdir. Bu hususta tevbe edenin tevbesi kabul edilir. Bu hususa gizli olarak inanırsa o kimse zındıktır, öldürülür. Tevbe etmesi kendisine teklif edilmez, tevbesi kabul olunmaz.

B Ö L Ü M

DÖRDÜNCÜ VECİH:

Birkaç mânâya gelmesi ihtimali olan kelime ile konuşur. Veyahut öyle bir söz söyler ki, Peygamber *(aleyhisselâm)*a ve başkasına hamlolunması mümkün olur. Veyahut peygamber hakkında iyilik mi ifade eder veya kötülük mü ifade ettiği hakkında tereddüdde kalınır. İşte bu iki makamda, bu sözleri söyleyenler hakkında düşünülmesi gerekir. İbret alınacak müctehidlerin ihtilaf edecekleri bir yerdir. İlmi ile âmil olan bilginlerin beraatlerinin istenmesi için durulacak husustur. Sapıtıp helâk olanlar açık seçik olan delillerden helâk olsun diye, kurtulan ve hidayete kavuşan da açık olan delillerle kurtulsun diye.

Bilginlerden bir kısmı vardır ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e hürmetin vacib olduğunu, onun şan ve şeref sahasının korunmasını tercih ederek bunları söyleyen kimsenin tevbesini talep etmeden öldürmesine cür'et etti. Bilginlerin bazıları da, insanın kanının muhterem olduğunu, sözün başka mânâya gelmesi muhtemel olduğu için şüphe ile ölümün kalkmasını tercih etti.

(Malikî) imamlarımız şu adam hakkında ihtilaf ettiler ki:
Adama borcu olan kimse, kendisini kızdırdı. Bunun üzerine öfkeli olan adam kendisine borcu olana "Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e salat-ü selâm getir" diyor. Adam da şöyle cevap veriyor: "Allah, Peygamber *(aleyhisselâm)*a salat-ü selâm getirene rahmet etmesin".
Bu hususta *Suhnun*'a deniyor ki: Bu adam Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e söven veyahut Peygamber *(aleyhisselâm)* için istiğfar eden meleklere söven kimse gibi olur mu?
Suhnun şöyle cevap veriyor:
Eğer o kimse senin vasfettiğin gibi öfkeli idiyse hayır. Çünkü o kimse o halinde sövmeyi gizlemiş olmaz.
Ebu İshak el-Berkî, Esbağ b.el-Ferec, o kimse öldürülmez, çünkü o insanlara sövdü diyorlar. Bu söz *Suhnun*'un sözüne benziyor. Çünkü Suhnun, Peygamber *(aleyhisselâm)*a söven kimseyi, öfkeli olmasıyla mazur görmez. Lakin, o kimsenin sözü iki hususa ihtimali olduğu ve Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e veya meleklere sövdüğüne delâlet edecek bir karine de bulunmadığı ve sözünün buna hamledilmesini icap ettirecek geçen bir sözü de bulunmadığı ve bilâkis, kastının peygamber ve meleklerin gayrı olduğuna delâlet edecek karinenin bulunduğu için ki, o da muhatabının kendisine (Peygambere salât getir demesidir). Bunlardan dolayı o kimsenin sözü ve sövmesi, o anda peygambere salat-ü selâm getirene olur. Öfkelenmesi anında başka bir husus bulunduğu için. Bu, *Suhnun*'un sözünün mânâsıdır. Bu da arkadaşlarının (El-Berkî ve Esbağ) delillerine muvafıktır.
Kadı, *Haris b.Miskin* ve başkası, bu gibi söz söyleyen kimsenin öldürülmesi görüşünde idiler.
Ebu'l-Hasan el-Kâbisî, otel sahiplerinin hepsi, iki boynuzludur (pezevenk, deyyustur) Allah tarafından gönderilen peygamber olsa bile; diyen kimse hakkında kesin bir şey demiyor. O'nun bağlanmasını ve sözlerinin tümünden, delil alınıncaya ve maksadına delâlet edecek husus buluncaya kadar eziyyet edilmesi gerektiğini söyler. Otel sahiplerinden bugünkülerini mi kasdetti ki, onların arasında Allah tarafından gönderilen peygamberin bulunmadığı malûmdur. Böyle olursa cezası hafif olur. (Sözünün, Peygamberimiz *(aleyhisselâm)*dan sonra bir peygamberin gelmesine de hamlolunur. O zaman cezası daha ağır olur).
Kâbisî diyor ki: Fakat onun sözü zahiri hüküm ifade eder. O vakit ilk zamanlarda bulunan ve onlardan sonra gelenler için söylemiş olur. İlk zamanlarda geçen peygamberlerden ticaret yapanlar vardır. (Bu söz pek muteber değildir. Çünkü peygamberlerden her ne kadar ticaret yapanlar vardı ise de, içlerinde otelcilik yapan yoktur). Müslümanın kanı ancak açık seçik belli olan bir işten dolayı akıtılır. Kendisinde birçok ihtimaller bulunan hususları iyi tetkik etmek, uzun uzun düşünmek gerekir.

Ebu Muhammed b.Ebu Zeyd'den rivayet edilmiştir: Biri, Allah Araplara lanet etsin, Allah İsrail oğullarına lanet etsin, Allah âdem oğluna lanet etsin derse ve ben bu sözlerimden peygamberi değil, ancak insanlardan zâlimleri kastettim derse, hâkimin ictihadı kadar, tazir cezası ile terbiye edilir. Yine Allah içkiyi haram kılana lanet etsin diyen ve kimin haram kıldığını bilmiyorum diyen hakkında böylece fetva verdi. Ve yine **(şehirli, köylüden satın almaz.)** hadîsine ve bu nehyi yapana lânet eden kimse, hadîs-i şerifleri bilmemesinden mazur görülür, ona acı verecek şekilde ceza verilip terbiye edilir. Çünkü o kimse zahir hali ile Allah'a ve Resûlüne sövmeyi kastetmemiştir. O ancak insanlardan onu haram kılana lanet etmiştir. Bu *Suhnun* ve arkadaşlarının geçen mesele hakkında verdikleri fetvaya göredir.

İnsanların sefilleri arasında ceryan eden, birbirlerine; "Ey bin kere domuzun oğlu", "Ey yüz kere köpeğin oğlu" ve benzeri gibi çirkin ve düşük olan sözleri söylemek bunun gibidir. Hiç şüphe yok ki babaları ve dedelerinden ibaret olan bu gibi sayılara, peygamberlerden bir grup da dahil olur. Belki, bu sayılardan bir kısmı ancak Âdem *(aleyhisselâm)*da kesilir. Öyle ise bu gibi sözlerden menetmek, böyle söz söyleyen kimsenin bilmediği hususu açıklamak ve bunun için şiddetli ceza verilerek terbiye edilmesi gerekir. Eğer böyle söyleyen kimsenin, sövdüğü, şahsın babaları arasında bulunan, peygamberlerden birini kastettiği bilinirse, o zaman öldürülür. Bu gibi sözlerde şiddetli muamele yapılır.

Bir adam; Haşim oğullarından bir şahsa, Allah Haşim oğullarına lanet etsin deyip, bu sözünden, Haşim oğullarından zalim olanlarını kastettim derse veya Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zürriyetinden bir adama, peygamberin neslinden bildiği halde, onun babalarına veya nesline çocuğuna çirkin bir söz söyleyip, her iki meselede de babalarından bazısını tahsis edip, Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövdüğü kimselerin dışında bulunduğuna delâlet edecek karine de bulunmazsa, (bu sözlerinden neyi kasdettiğini anlamak için, sözü söyleyene tazyik edilir. Şayet içinde Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*ı kasdettiğini belirtecek bir delil bulunursa öldürülür).

Ebu Musa diyor ki: İbn Şaş'ın, "Kim bir adama, Allah sana Âdem *(aleyhisselâm)*a kadar lanet etsin der ve böyle söylediği gerçekten onun hakkında sabit olursa, o kimse öldürülür" dediğini işittim.

Kaadı Iyaz da şöyle der: Hocalarımız şu mesele hakkında ihtilaf etmişlerdir: Biri, birinin aleyhine bir husus hakkında tanıklık eder. Sonra tanıklık eden, diğerine tanıklığım hakkında beni itham mı ediyorsun der? Bunun üzerine aleyhinde tanıklık yapılan kimse ona, sen değil, peygamberler bile itham edilmişlerdir der. Hocamız, Ebu İshak b.Cafer, sözün zahirinin kötü ve çirkinliğinden dolayı o adamın öldürülmesinin gerektiğini söylerdi.

Kadı Ebi Muhammed b.Mansur ise, nezdinde bu sözü söyleyenin, kâfirlerden peygamberleri yalancılıkla itham edenleri haber verdiği ihtimali olabileceğinden öldürülmesi için fetva vermekten çekinirdi. *Kurtuba kadısı, Ebu Abdullah b.el-Haccac* da böyle fetva vermiştir *Kadı Ebu Muhammed* ise, o kimseyi güzelce bağlayıp hapishaneye attı. Uzun bir müddet hapsettikten sonra, kendi aleyhine yapılan tanıklığın yalan olduğuna dair yemin etmesini ondan talep etti. Çünkü aleyhinde tanıklık yapanlardan bazısının âdil olmadığı hakkında bazı hususlar müşahede etti. Yemin ettikten sonra adamı serbest bıraktı.

Ben müşahede ettim ki, hocamız kadı *Ebu Abdullah b.İsa,* kadı olduğu günlerde kendisine bir adam getirildi. Bu adam, Muhammed isminde birinin şeref ve haysiyetine leke getirecek şekilde konuştuktan sonra gidip yatan bir köpeğe şöyle ayağı ile vurur ve ey Muhammed! Kalk, der. Muhammed ismindeki şahıs bunu, kendisini kastederek yaptığını ve o sözü söylediğini iddia ederek şikâyetçi olur. İnsanlardan bir grup o adamın aleyhinde tanıklık eder. Bunun üzerine kadı O'nun hapsedilmesi hakkında karar verir. Sonra dininde şüpheli olup olmadığını bilen biri onunla arkadaşlık yapıp şüpheli olup olmadığı hususunda durumunu iyice araştırır. İtikadında bozukluk olduğuna dair kuvvetli bir delil bulamadığı için, onu dövme cezasiyle cezalandırdıktan sonra cezaevinden çıkarır.

B Ö L Ü M

BEŞİNCİ VECİH:

Konuşan, sözü ile Peygamber *(aleyhisselâm)*a bir noksanlık kasdetmez Peygamber *(aleyhisselâm)*a ayıp olanı isnad etmez, O'na sövmez. Fakat, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın sıfatlarından bir kısmını zikretmek suretiyle O'na noksanlık isnad etmeye meyleder. Veyahut *(aleyhissalatü vesselâm)*a dünyada câiz olan hallerinden bir kısmını ele alarak darb-ı mesel yolu ile kendisine veya başkasına delil olmak için istişhad eder. Veya bu işleri, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın sözü ve işine benzetmek suretiyle yapar. Veya kendisine isabet eden büyük bir noksanlık veya kendisine gelen büyük bir hakaret anında söylüyor. Fakat kendisine uyulması, kendisiyle doğru yolun bulunması yönünde değil. Bilâkis kendisinin veya soy-sopundan başkasının yükselmesi veyahut benzetmek için ve Peygamber *(aleyhisselâm)*a hürmet ve tazim etmemek yönünden söylemiştir. Veyahut sözüyle ciddiyet kasdetmeyip, düşük olan sözleri kasdetmiş olarak söylemiştir. Mesela, birinin; hakkımda kötü söz söyleniyorsa, peygamberin hakkında da söylenmiştir, eğer ben sözlerimde yalanlanıyorsam, peygamberler de yalanlanmışlardır. Eğer ben günah işledimse, peygamberler de işlediler. (Bunda, peygamberler günah işle-

mekten korunmuş oldukları için, çok büyük bir tehlike vardır). Veyahut, ben insanların dilinden kurtulurum. Fakat insanların dilinden Allah'ın nebi ve resûlleri kurtulamaz veya ben ulûl-azm olan peygamberler sabrettikleri gibi sabrederim. Veyahut *Eyyûb (aleyhisselâm)* gibi sabrederim. Veyahut Allah'ın peygamberi düşmanlarına karşı sabretmiş ve benim tahammül ettiğimden daha çok tahammül etmiştir demesi gibi.

Mütenebbinin:

"—Ben Allah'ın yetiştirdiği ümmet içinde, Semud kavminin içinde *Salih* gibi garibim" sözü ve buna benzer, (medhederken) sözlerine önem vermeyen ve sözlerinden toleranslı bulunanların şiirlerindeki sözleri gibi. Meselâ Maarri'nin şu şiiri böyledir:

Sen, kendisine Şuayb'ın *(aleyhisselâm)* kızı gelen Musa idin;
Ne var ki, sizde fakir yoktur.

(Bu sözü ile medhettiği kimseyi, peygamber olan *Musa*'ya ve peygamber kızı olan zevcesine benzetiyor. Fakat onların derecelerinin yüksekliğini bilmiyor.) Beytin son kısmı daha çirkindir. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in halini tahkire, ayıplamaya, başkasının durumunu ondan üstün görmeye ve tutmaya giriyor.

Ebu'l-Âlâ, El-Maarri'nin aşağıdaki sözleri, yine Peygamber hakkında tahkir babına girer.

Eğer Muhammed'den sonra vahiy kesilmemiş olsaydı;
Muhammed babasından bedeldir, derdik.
O, fazilette babası gibidir; ancak O'na Cebrail, peygamberlik göreviyle gelmemiştir.

İkinci beytin başlangıcı, söz nevinden çok çirkindir. Çünkü peygamberden başkasını *(Muhammed b.er-Reşid el-Abbasi)*yi fazilette peygambere benzetmiştir. Beytin sonu ise, iki yöne muhtemeldir: Bu fazileti medhettiği kimseden noksanlaştırdı. Bu, ihtimalin birincisidir. İkinci ihtimal ise, medh ettiği kimseyi kendisine Cebrail'in gelmesinden müstağni kıldı. Bu, küfür bakımından birinci ihtimalden daha şiddetlidir. Bunun gibi olan başka bir şairin sözü de şöyledir:

O'nun bayrakları yükseldiği zaman, Cebrail'in kanatları arasında alkışlar.

Bu asrın halkından (Musannifin zamanı) başka birinin sözü de şöyle:

Ebediyyetten kaçıp bize sığındı; Allah, Cennet bekçisinin kalbine sabır verdi.

Endülüs şairlerinden, *Hassan el-Massısi*'nin, *El-Mutemid* ile maruf *Muhammed b.Abbas* ve O'nun veziri, Ebu Bekr b.Zeydun hakkında söylediği şu şiirde (geçen sözler gibidir).

Ey medholunan, senin vezirin, Ebu Bekr b.Zeydun, sanki Ebu Bekr es-Sıddık'tır. Masıslı şairin Hassan da Peygamber *(aleyhisselâm)*ın şairi Hassan b.Sabit, sen de ey Memduh Muhammed'sin.

Daha buna benzer sözler. Biz bunları rivayet etmeyi ağır görmemizle birlikte, bunlara benzeyenler bilinsin diye örnekleri çoğalttık. Aynı zamanda insanların çoğu bu dar yola girmek hakkında kolaylık gösteriyorlar. Bu ağır yükü yüklenmeyi hafif görüyorlar. Bunda bulunan günah ağırlığından ise az bir bilgileri vardır. Hakkında bilgileri bulunmayan hususta konuşmayı kolay sanıyorlar; halbuki o, Allah katında çok büyüktür. Bilhassa şairler. Bunlardan açık konuşmak, dil uzatmak bakımından en şiddetlisi, İbn Hani' el-Endülüsi ve Ebu (bir rivayette İbn) Süleyman el-Maarri'dir. Hatta bunların sözlerinden çoğu istihfaf, (dinle) ve peygambere noksanlık izafe etmek, sarahaten Allah'a küfretmek haddına varmıştır. Biz bunlara cevap verdik. Bizim şimdi maksadımız misallerini zikrettiğimiz bu bölüm hakkında konuşmaktır.

Çünkü, bu örneklerin hepsi, her ne kadar sarahaten, sövmeyi tazammun etmiyorsa ve meleklere, peygamberlere noksanlık izafe etmiyorsa da, —Maarri'nin iki beytini kasdetmiyorum— bu sözleri söyleyen peygamberi tahkir etmeyi kasdetmiyor ve ona noksanlık izafe etmiyorsa da (Maarri gibi) bu sözleri söyleyen, peygamberlik ve peygambere hürmet etmiyor. Peygamberlik vazifesini büyütmüyor, peygamberlik vasfına hürmet etmiyor, peygamberlere verilen dereceleri yüksek görüyor. Hatta vezirlerden birini, kendisine verdiği dünyalıktan dolayı, veyahut kendisinden gelecek bir kötülüğü önlemek için peygambere benzetiyor; veya bulunduğu meclisi şenlendirmek için, darb-ı meselde bulunuyor. Veyahut da, sözünü güzelleştirmek için, vasfı yükseltmek bakımından Allah'ın derecesini yükselttiği, kadrini ve şerefini yücelttiği, herkese O'na hürmet ve itaat etmesini emrettiği, O'na yüksek sesle seslenmeyi, yanında yüksek sesle konuşmayı yasakladığı kimseye benzetiyor.

Böyle olan kimse yaptığıyla, her ne kadar ölümden kurtulmuş ise de, onu toplumun ortasında rezil etmek suretiyle terbiye etmek, cezaevine atmak ve tazir cezası olarak dövmektir. Bu da, söylediği sözün kötülüğüne göre, ağzından çıkan lafın çirkinliğine, bu gibisine alışkanlığının azlığı ve çokluğuna, sözünden duyduğu pişmanlığa göre olur.

Geçmişte, bu gibi sözlerle dalkavukluk yapanları kimse kabul etmemiştir. Harun Reşid, Ebu Nüvvas'ın şu şiirini reddetmiştir:

Eğer Firavn'un sihri sizde kalmış olsaydı; şüphesiz Musa'nın âsası kerim olanın avucundadır.

Bu sözünü, Ebu Nüvvas'tan kabul etmeyerek, ona dedi ki:

Ey kokarın oğlu! Sen Musa *(aleyhisselâm)*ın âsası ile alay ediyorsun. Aynı gece askerinden çıkarılmasını emretti.

Kuteybe rivayet ediyor: Ebu Nüvvas'ın reddedilen, tekfirine sebep olan, veyahut küfre yakın olduğuna vesile olan sözlerinden biri de (Harun Reşid'in oğlu) Muhammed el-Emin'e söylediği ve onu Peygamber *(aleyhisselâm)*a benzettiği sözdür. O, şiirinde der ki:

"İki Ahmed birbirine benzemekte çatıştılar. Tıpkı (deriden) kesilen iki kayış gibi, yaradılış ve ahlâkta birbirine benzediler".

Yine bilginler, Ebu Nüvvas'ın şu sözünü reddedip kabul etmediler: Nasıl olur da, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendi soyundan olan kimsenin isteğinden seni daha yakın kılmaz.

Çünkü, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın hakkı, O'na hürmet etmenin icap ettirdiği ve makamının inceliğinin hakkı, kendisinin başkasına değil, başkasının kendisine izafe edilmesidir. Bu gibilerin hükmü ise, fetvalarımızda tafsilat verdiğimiz hususların hükmü gibidir. Mezhebimizin imamı, *Malik b. Enes*'in ve ashabının fetvaları bu yol üzre varit olmuştur.

Nevadir'de bir adam hakkında *İbn Ebu Meryem*'den şöyle rivayet edilmiştir:

"Bir adam birisini fakirlikle ayıplayınca ona şöyle der:

"—Beni fakirlikle mi ayıplıyorsun? Peygamber *(aleyhisselâm)* koyun gütmüştür".

Bunun üzerine Malik, Peygamber *(aleyhisselâm)*ı yereni gayride zikrederek, ona tarizde bulundu ve ona güzel bir terbiye verilmesini tavsiye ederim; günahkârların kendilerine ceza verildiği zaman, bizden önce geçen peygamberler dahi hata yapmışlardır demeleri doğru değildir.

Ömer b.Abdülaziz (radıyallahu anh) bir adama:

—Bize bir kâtip bul. Fakat babası Arap olmasın. Kâtip ona şöyle cevap verir:

— Peygamber *(aleyhisselâm)*ın babası Arap idi. Bunun üzerine *Abdülaziz* şu mukabelede bulunur:

— Sen bana bunu örnek gösterdin. Seni vazifenden azlettim. Artık bana ebediyyen kâtiblik yapamazsın.

Suhnun, taaccüp halinde Peygamber *(aleyhisselam)*a salat ü selâm getirilmesinin mekruh olduğunu söyler. Sevap almak için Allahü Teâlâ'nın emrettiği gibi O'na hürmeten getirmek müstesna.

El-Kâbisî, çirkin olan birine: O, öfkeli Nekir'in (kabirde soru soran iki melekten biri) yüzü gibidir; asık yüzlü olan kimse için de, öfkeli olan Cehennem bekçisinin yüzü gibidir, diyen kimse hakkında sorulduğunda şu cevabı verdi:

—Bu sözü ile ne kasdetmiştir? Nekir kabirde sual soran iki melekten biridir. Onlar Münker, Nekir isminde iki melektir. Murad ettiği nedir? O adamı gördüğü zaman, onun yüzünün haybetinden içine düşen korkuyu mu? Yoksa, ona baktığında yaradılışındaki çirkinlikten dolayı hakaret ve ayıplamayı mı kasdetti? Eğer ikincisini kasdetmiş ise şiddetli ceza ile cezalandırılır. Çünkü bu söz, tahkir ve aşağılamak yerine geçer. Bu söz için çetin ve şiddetli cezaya çarptırılır. Bu sözde meleğe açık açığa sövmek yoktur. Ancak, sövme muhataba vakidir. (Bunu söyleyen

ise), terbiyesizliğinden ötürü, cezaya müstahak olur. Dövmekle, habsetmekle terbiyede ise sefihler için ibret vardır.

El-Kâbisî diyor ki: Cehennemin bekçisi olan *Malik*'i anan kimse ise, başkasının yüzünün asıklığı halini gördüğünde O'nun kötü yaradılışını zikretmesinden O'na eziyet etmiş olur. Ancak asık yüzlü olan kimsenin eziyet vermeye kudreti olmasından, O'nun asık suratlılığından korkulur ve böylece O'nu zem yolu ile ve kötü huyunu açıklamak, zulmetmede, daima Rabbisine itaat eden Cehennem bekçisine benzetmek için şöyle der: Sanki o, Allah için, Cehennem bekçisi olan meleğin öfkelendiği gibi öfkelenir. Böyle söylemesinin cezası, daha önce söylendiğinin cezasından daha hafiftir. Bununla beraber, bunun gibi bir benzetmekle tarizde bulunması kendisine yaraşmaz.

Eğer asık yüzlü olanı, asık yüzlülüğü ile över, ona cehennem bekçisinin sıfatı ile delil getirirse, bu sözü daha çok kötü olduğu için, söyleyenin şiddetle cezalandırılması gerekir. Bunda Cehennem bekçisini zemmetme yoktur. Eğer O'nun zemmini kastederse, o zaman mutlaka öldürülür.

İyiliği ile bilinen bir genç, adamın birine bir şey söylüyor. Bunun üzerine adam ona, sus, sen bir ümmisin (okur yazar değilsin), diyor. Genç de adama cevap olarak şöyle diyor: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de ümmi idi. İnsanların çoğu gencin bu sözünü çirkin gördüler, zem ettiler, gencin kâfir olduğunu söylediler. Genç söylediği sözden kendisine, dinine zarar geleceğinden korktu ve pişman olup tevbe ettiğini açıkladı.

Ebu'l-Hasan el-Kâbisî, bu genç hakkında görüşünü şöyle açıklıyor: "Ona küfür isnad etmek hatadır. Fakat o da Peygamber *(aleyhisselâm)*ın sıfatı ile delil getirmesinde hata etmiştir. Peygamber *(aleyhisselâm)*ın ümmi olması kendisi için bir mucizedir. Bu gencin ümmi olması ise kendisi için bir noksanlık ve cehalettir. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in sıfatı ile delil getirmesi de onun cahilliğindendir. Lâkin, istiğfar ve tevbe edip, hata ettiğini itiraf ederek Allah'a sığındığı zaman ona ceza verilmez. Çünkü O'nun bu sözü, kendisinin idam edilmesini icap ettirecek cezaya götürmez. Terbiye edilmesi için verilecek ceza ise, pişmanlığını açıklamakla boyun eğmesi kendisine o cezanın verilmemesini icap ettiriyor.

Yine bir mesele vardır ki, Endülüs kadılarından bazısı mesele hakkında hocamız kadı *Ebu Muhammed b.Mansur*'dan fetva istediler. (Mesele şu):

Adamın biri, bir adama noksanlık isnad etti. Bunun üzerine adam ona şöyle dedi: Sen bu sözünle ancak bana noksanlık isnad etmek istiyorsun. Ancak (bil ki) ben bir beşerim. Bütün beşere, hatta Peygambere *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bile noksanlık gelebilir.

(Bu sözün cezasının) uzun müddet hapsedilmesi, dövülerek, acı çek-

tirilerek terbiye edilmesi gerektiğini söyledi. Endülüs fukahasından bazısı öldürülmesi gerektiğine dair fetva verdi.

ALTINCI VECİH:

Konuşan, söylediklerini başkasından rivayet naklederek söyler. Bunun rivayetinin şekline, sözlerindeki karinelere bakılır. Bunda hüküm bu rivayet ve sözlerindeki karinelerinin muhtelif olmasına göre değişir ve dört vecih olarak mütalâa edilir:

1 — Vacip olması,
2 — Mendup olması,
3 — Mekruh olması,
4 — Haram olması.

Eğer sözü nakleden, (lehde veya aleyhde) şehadet yönünden, sözü söyleyeni tarif etmek, sözlerinin kötü olup reddedilmesi gerektiğini (ve söyleyene verilecek cezanın bilinmesi için) açığa vurmak ve (zararlı olduğu için) ondan sakınmak ve onu ayıplamak maksadiyle naklediyorsa, böyle nakledilen sözlerin kabul edilmesi ve ona uyulması, sahibinin de övülmesi gerekir.

Eğer bu sözü, yazdığı kitapta, va'z ve tedris meclisinde, sözü söyleyene reddetmek, sözünü çürütmek ve bu sözü için kendisine verilmesi gereken ceza için fetva vermek üzere ise, bu gibi olanların bazısının hükmünü açıklaması vaciptir. Bazısının hükmünü açıklamak ise müstahaptır. Bu sözü söyleyen ile sözü nakledenin, nakledilen söze karşı olan durumlarına göre olur. Eğer bu nakledilen sözü, söyleyen kimse, ilmî otoriter, hadîs rivayetinde söz sahibi olursa veyahut kendi hükmü ile, veya şehadetiyle veyahut fetvasiyle kesin ceza veriliyorsa, sözü işitene, bunu ifşa etmesi, insanları bundan kaçındırması ve sözü söyleyenin, bu sözü söylediğine dair aleyhinde şehadet etmesi vaciptir.

Müslüman imamlarından bu sözün kendisine ulaştığı kimseye, bunu reddetmesi, söyleyenin kâfir olduğunu açıklaması, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın getirdiği dini korumak ve Müslümanları onun zararından uzaklaştırmak için, bu sözün bâtıl olduğunu açıklaması vaciptir.

Eğer, (bâtıl) sözü söyleyen irşat vazifesi ile görevli vâiz veyahut eğitim ve öğretimle görevli öğretmen olursa, hüküm yine aynıdır. Çünkü, huyu, ahlâkı böyle olan kimseler, vazettikleri insanlara, terbiye ettikleri çocuklara aynı duyguları vereceklerinden kendilerine güvenilmez. Bunların sözleri Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in hakkı için (eğer onunla ilgili ise), İslâm dini hakkı için (eğer İslâm dini ile ilgili ise) ve Allahü Teâlâ'nın hakkı için (eğer Allah'ın zatı ile ilgili ise) söylenmiş ise, sözlerini red ve inkâr etmenin vacip olması daha fazla kuvvet kazanır.

Eğer, kötü sözü söyleyen bunlardan biri olmazsa (yani ilimde otori-

te, hükümde söz sahibi olmazsa) Peygamber *(aleyhisselâm)*ın hakkını yerine getirmek için çalışmak vaciptir. O'nu her türlü kötüleme ve nakısadan korumak gerekir. (Bu hususta ihmal câiz değildir).

Peygamber *(aleyhisselâm)*ı, hayatında ve vefatından sonra, eza ve cefadan korumak her mü'min üzerine farzdır. Lâkin bu farz, farz-ı kifayedir. Hak, kendisine zahir olan, davaları ayırt etmeye salahiyetli olan, işin kendisince açıklığı belli olan kimse bu vazifeyi yerine getirirse diğer Müslümanlardan sakıt olur. Başkaları hakkında müstehap olan vazife kalmıştır ki, o da sözü söyleyenin aleyhinde tanıkların çoğalması için tanıklık etmek, insanları ondan kaçındırmak için yardımda bulunmaktır. Selef, hadîs rivayet edenin halinin, durumunun açıklanmasının gerektiği hususunda ittifak etmişlerdir. Nasıl olur da bu gibi mühim yerde, durumunun açıklanması vacip olmaz.

Muhammed b.Ebu Zeyd'e şöyle bir soru sorulur:

—Şahidin Allah hakkında (veya Peygamber hakkında) bu gibi sözü işittiği vakit hâkimin (huzurunda) şehadet vazifesini yerine getirmemesi kendisine câiz olur mu?

Cevab:

—Eğer, hâkimin kendi şehadeti ile hüküm vereceğini kesinlikle anlarsa, şehadet görevini yerine getirmesi kendisine vacip olur. Yine, eğer hâkimin onun şehadetine binaen ölüm cezasını vermeyeceğini ve şehadetinin kabul olunup, terbiye edilmesi için ceza verilme cihetine gidileceğini anlarsa şehadet ve vazifesini yerine getirmesi kendisine vacip olur.

Söyleyenin küfrünü mucip sözü nakletmenin, bu geçen iki maksadın dışında mübah olmasına gelince; bu gibi hususların naklinin mübah olarak bu konuya girmesini hiç doğru görmem. Çünkü, peygamber *(aleyhisselâm)*ı şeref ve haysiyetine leke getirecek şekilde kötü sözlerle anması, şer'î bir maksat ve garaz dışında ne anarak ne de rivayet ederek konuşması hiçbir kimseye mübah olmaz. Geçen (reddetme, şahit olma ve insanları kaçındırma gibi) maksatlara binaen ise, vacip olması ve müstahap olması arasında tereddüt etme yeri olması gerekir.

Allahü Teâlâ, kitabında, kendisine ve Resûlüne iftira edenleri nakletmiştir. Bu, sözlerini inkâr ve reddedenleri ve küfürlerinden ve küfürleri karşılığı verilerek azaptan korkutmak ve kaçındırmak için Peygamberi vasıtasıyla muhkem olan Kitab'ında bize âyetleri ile beyan buyurmuştur. Yine böylece, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın sahih hadîslerinde geçen yönleriyle âyetlerin benzerleri vâki olmuştur.

Selef ve haleften İslâm bilginleri, insanlara, kâfir ve mülhidlerin sözlerini açıklamak ve insanlar üzerinde bıraktığı şüphe ve etkiyi gidermek için, kitaplarında va'z ve tedrislerinde bu gibi hususları rivayet etmelerine ittifakla karar vermişlerdir. Her ne kadar, *Ahmed b.Hanbel (radıyallahu anh)*'in, bu zikrolunanlardan bir kısmını, *Haris b.Es'ad*'ın *(Er-Riaye)* kitabında rivayet ettiklerini kabul etmeyip inkâr ettiği varit

olmuş ise de, Ahmed b.Hanbel *(rahimehullah)* aynısını kendisi *Cüheymiyye*'nin ve Kur'ân'ın mahlûk olduğunu söyleyenlerin sözlerini reddederken yapmıştır.

Bu vecihler, kâfirlerin sözlerinin nakledilmesinin câiz olduğu vecihlerdir. Bu tür rivayetlerin dışındaki, Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövmeyi, O'nun makamına hakaret etmeyi, hikâyeler, gece muhabbetleri, sözü güzelleştirme yönünden olan ve insanların uydurdukları ve geçerliği belli olup olmayan sözlerini, sözlerine ehemmiyet vermeyen kimselerin güldürücü sözlerini, sefihlerin değersiz sözlerini, dedikoduya dalmaya sebep olan sözleri, hiçbir faydası bulunmayan sözleri, nakl ve rivayet etmek yasaklanmıştır. Yasaklama ve cezası bakımından bunların bir kısmı, diğer kısmından daha şiddetlidir. Sözü söyleyenden nakleden kimse, kasıtsız olarak veya rivayet ettiği hususun miktarını bilmeyerek veyahut rivayet edilen sözü söylemek onun âdetinden değildir; çünkü, rivayet edilen söz, rivayet edildiği gibi kendisinde fazla çirkinlik bulunmuyor, rivayet edenin de onu güzel gördüğü veya doğruladığı da açıklanmıştır. Böyle olan nakil ve rivayetler men edilir. Buna tekrar avdet etmesi yasaklanır. Her ne kadar onun râvisi bazı sebeple kabul olunmuş ise de o menolunmaya ve ona tekrar avdet etmesinin yasaklanmasına müstahaktır.

Söyleyenin ve nakledenin sözü eğer olduğu gibi çirkinlik ifade ediyorsa o zaman terbiyesi için verilen ceza daha şiddetli olur.

Rivayet edilir ki, adamın biri *İmam Malik (rahimehullah)*a Kur'ân mahlûktur diyen kimse hakkında sordu.

(Soran veya bu sözü nakleden) *kâfirdir. 'Onu öldürün'* deyince, soran adam:

'Ben onu ancak benden başkasından rivayet ettim' der. Bunun üzerine, İmam Mâlik:

'Biz onu ancak senden işittik' diye cevap verir. Mâlik'in bu sözü onu menetmek hattâ şiddetli menetmek yönündedir. Çünkü Malik, verdiği ölüm hükmünü uygulamamıştır.

Eğer bu rivayet eden kimse rivayet ettiği sözü kendisi uydurup, öyle meseleyi sormasını âdet edinmiş ise, veyahut onu güzel gördüğünü izhar ederse, veyahut daha böyle meseleleri çok soruyor idi ise, onu küçümsüyorsa, veya benzerini ezberlemeye ve Peygamber *(aleyhisselâm)*ı hicveden şiirleri rivayet etmesini, O'na sevmesini isteyen kimse ise bunun hükmü bizzat Peygamber *(aleyhisselâm)*a söven kimsenin hükmü gibidir ki, derhal söylediği sözle cezalandırılır. Başkasına isnad etmesi kendisine hiçbir fayda sağlamaz. Hemen öldürülür, Cehenneme gönderilmesinde acele edilir.

Ebu Ubeyd el-Kasım b. Sellâm diyor ki: Peygamber *(aleyhisselâm)*ı hicveden beytten yarısını ezberlerse, o kimse kâfirdir. İcma-ı ümmet hakkında, kitap yazanlardan bazısı, Peygamber *(aleyhisselâm)*ı hicveden şiirlerin rivayet edilmesinin, yazılmasının, okunmasının ve bulunduğu

zaman onu yok etmeden bırakılmasının haram olduğuna dair Müslümanların ittifak ettiklerini zikrederler.

Allah, dinlerine sımsıkı bağlı olup onu koruyan, takvâ sahibi olan seleflerimize rahmet etsin ki, onlar, savaşları ve siyeri ihtiva eden bur tür haber ve eserlerin çoğunu rivayet etmeyip terk ettiler. Ancak zikredilen vecihlerden birinci vecihe göre; çirkin olmayan az bir kısmın rivayet edilmesi müstesna. Bunu insanlara iftira olarak söyledikleri sözlerinden dolayı Allah'ın onlara vereceği azabı göstermeleri içindir.

İşte, *Ebu Ubeyd el-Kasım b. Sellâm* ki, kitabında Arap şiirlerinden hicivli olanları delil olarak kullanacak olduğu zaman çok araştırdı, rivayeti ve neşretmesi ile birini zem etmekteki ortaklıktan korunmak, dinini temize ulaştırmak için hicvedilenin ismini, ismi vezniyle lakâplandırdı. (Bu böyle iken) nasıl olur da beşerin efendisi, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in aleyhinde olan hususlardan kaçınılmasın?

YEDİNCİ VECİH: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e câiz olan veyahut câiz olup olmadığı hakkında ihtilâf edilen hususları ve beşer hallerinden kendisine arız olan ve zat-ı peygamberiyeye izafe edilmesi câiz ve mümkün olan hususları zikretmek.

İmtihan olunduğu ve düşmanlarının kendisine verdiği zahmet ve eziyetlerinden dolayı Allahü Teâlâ'ya sığınarak sabretmesini zikretmek, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın hayatının başlangıcının bilinmesini, zamanının şiddetinden kendisinin uğradığı ve geçimindeki çektiği zahmetleri, bunların hepsini rivayet etmek, ilim elde etmek, peygamberlerin umumu için ismetin sıhhatini bilmek ve peygamberlere câiz olan hususları bilmek gibi şeyleri zikretmek, başlı başına bir nevidir. Geçen bölümlerde zikredilen altı vechin dışındadır. Çünkü bu vecihte zikredilenlerde, Peygamber *(aleyhisselâm)*ı ayıplamak, O'nu tahkir etmek, O'nunla alay etmek gibi hususlar yoktur. Ne lâfzın zahirinde bulunur böyle şey, ne de konuşanın maksadında. Fakat bununla beraber bu hususta konuşmanın ilim ehli ile ve O'nun maksadlarını anlayan, faydalarını tahkik eden, O'nu anlamaması ihtimali olan veyahut fitnesinden korkulan, korunan kimselerden dini iyi anlayanlarla konuşulması vacip olur.

Bazı selef âlimleri, kadınlara, Yûsuf Sûresi'nin öğretilmesini, içindeki kıssadan ötürü mekruh görmüştür. Çünkü kadınların yaradılış icabı anlayışları kıt, akılları noksan ve bu husustaki bilgileri az ve zayıftır.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ilk günlerde kendisinin ücretle koyun güttüğünü bildirerek, bizzat kendisinden haber veriyor, buyuruyor ki:

—Hiçbir peygamber yoktur ki, koyun gütmesin (719).

---

(719) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l-İcare, Babu Raiye'l-Ganem'de *Ebu Hüreyre* (r.a.)dan. *Müslim*, Sahih 36. Kitabu'l-Esrîbe, 29. Babu Fazileti'l-Esvedi mine'l-Kibasi; 163 (2050) No. ile *Cabir*

Allahü Teâlâ, Musa *(aleyhisselâm)*ın da koyun güttüğünü bize haber veriyor.

Koyun gütmek ücretle olsa bile, usûlüne göre zikreden için, koyun gütmeyi zikretmekle tahkir ve noksanlık yoktur onda. Bilâkis, ücretle, ücretsiz olarak koyun gütmek bütün Arapların âdeti idi. Evet koyun gütmekte peygamberler için tam bir hikmet vardır. O da, Allahü Teâlâ'nın onlara peygamberlik nimetini azar azar, alıştıra alıştıra vermesidir. Ve ilm-i ezelde kendilerine verilecek olan peygamberlik nimetinin geçmiş olmasından, Allah'ın yarattıklarından peygamberlerin ümmetlerini idare etme işine onları alıştırmaktır.

Yine böylece Allahü Teâlâ, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın yetim olduğunu, fakir ve muhtaç olduğunu, kendisine verdiği nimet yönünden, kendisine ihsan ettiği hidayeti bildirmek için zikretti. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in bu hallerini, O'nun halini tarif etmek ve başlangıcını bildirmek maksadıyla zikretmek ve Allahü Teâlâ'nın kendisine ihsan ettiği nimete taaccüp ederek ve nimetinin onun katındaki büyüklüğünü zikretmek, Peygamber *(aleyhisselâm)*a hiçbir noksanlık getirmez. Bilâkis bunda peygamberin nübüvvetine ve dâvasının doğruluğuna delâlet vardır. Çünkü Allahü Teâlâ bundan sonra O'nu Kureyş büyüklerine ve onların eşrafından Peygamber *(aleyhisselâm)*a düşmanlık yapanlara yavaş yavaş galip kıldı. Şan ve şöhretini yükseltti. Ta ki onları kahrederek mağlûp etti, memleketlerinin kilit noktalarını ele geçirdi, onlara tam mânâsiyle hâkim oldu. Allahü Teâlâ'nın onu teyid etmesi ve yardımı ile Arap büyüklerinden başka birçok milletlerin mülklerini ele geçirdi. Allah Peygamber *(aleyhisselâm)*a kalblerine muhabbet vermek suretiyle mü'minlerin yardımını da ihsan etti. Ve nişanlı, nişanlı meleklerle O'na yardımcı oldu.

Eğer Peygamber *(aleyhisselâm)*, bir padişahın veyahut birçok kimselerin kendisine bağlı olan ileri gelen bir adamın oğlu olmuş olsaydı, bir çok cahiller, zikredilen hususların, yüksek makamının icabı böyle zuhur etmesi gerektiğini sanırlardı. Bunun içindir ki, Ebu Süfyan'a Hırekl, Peygamber *(aleyhisselâm)* hakkında sorduğu vakit:

"O'nun soyunda padişah olan var mıdır?" diye sordu. Ebu Süfyan

—Hayır, diye cevap verince;

"Eğer soyunda padişah olan biri olmuş olsaydı, muhakkak adam babasının tahtını istiyor derdik. Öksüzlük geçen kitaplarda (Tevrat ve İncil'de) ve geçen ümmetlerin tarihlerinde O'nun sıfatından ve peygamberliğinin alâmetlerinden biridir''. Ermiya'nın kitabında Peygamber *(aleyhisselâm)*ın zikri yine böylece vaki olmuştur (720).

(r.a.) dan. *İbn Mâce*, Sünen. 12. Kitabü't-Ticarât; 5. Babu's-Sınaat'da 2149 No. ile *Ebu Hüreyre* (r.a.)dan.

(720) *İmam Buharî*, Sahîh. Kitabü't-Tıb, "İnne Mine'l-Beyani Sihren" de *Abdullah b. Ömer* (r.a.) dan. *İmam Müslim*, 7. Kitabü'l-Cûm'a; 13. Babu Tahfî fi's-Salâti ve'l-Hutbeti'de 47 (869) No.lu metni *Ammar* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i, *İbn Zi Yezen Abdulmüttalib*'e Büheyra da Ebu Talib'e öksüz sıfatiyle vasfetmişlerdir.

Yine böylece, Peygamber *(aleyhisselâm)* Allahü Teâlâ'nın kendisini Kur'ân-ı Kerim'de ümmi diye vasfettiği gibi, ümmi sıfatı ile vasfedilmesi onun için övgüdür. Hakkında sabit olan bir fazilettir, mucizesi için bir esastır. Zira Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in en büyük mucizesi Kur'ân-ı Azimüşşan'dadır ki, o da ulum ve fununu bilmeye mütealliktir. Birinci kısımda zikrettiğimiz gibi *(aleyhissalâtu vesselâm)*a verilen üstün sıfatlar ve meziyyetlerle birlikte, Kur'ân gibi muazzam bir kitabın okuma yazması olmayan, mektep ve medrese görmeyen, hiçbir kimse tarafından da telkin edilmeyen bir adamda bulunması, taaccüp etmeyi iktiza eder, en büyük ibret ve beşer için en büyük mucizedir. Ümmilik vasfı bir nakısa değildir. Çünkü okuma; yazmadan matlup olan marifettir. Okuma, yazma bilimi elde etmek için bir âlettir; bilime ulaştırandır. Bizzat kendisi kastedilmiş değildir. Matlup hasıl olunca, vasıta ve sebeb olana ihtiyaç kalmaz. Ümmilik, Peygamber *(aleyhisselâm)*dan başkası hakkında nakısadır. Çünki O, cehaletin sebebi, aptallığın unvanıdır. Ol Allah'ı, her türlü noksanlıktan tenzih ederiz ki, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın işini kendisinden başkasının işinden ayrı kıldı. Başkasının şerefini düşürecek yeri, O'nun şerefinin yükselmesine, O'nun hayat kaynağı olan yeri, başkasına helâk yeri kılmıştır. İşte şu göğsünün yarılması ve içindeki yaramaz nesnelerin temizlenmesi, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın hayatının tamamlayıcısı, vücudu için tam bir kuvvet ve kalbinin sebatına vesile olmuştur.

Bu husus peygamberden başkası hakkında, ölümün tam sebebi, kesin olarak ölümüne vesile olur. Peygamber *(aleyhisselâm)*ın siyerinden rivayet edilen daha başka nice hususlar vardır. Dünya hayatından, giyim, yeme, içme ve binit kullanma ve bunun gibi hususları az istemesi, insanlar arasındaki alçak gönüllülüğü, ihtiyacı olan hizmetlerini bizzat kendisinin yapması, evinin hizmetinde bulunması, zühdü elden bırakmayıp dünyadan yüz çevirmesi, dünya işlerinin süratle değişip fani olmasından, onların azını ve çoğunu bir tutması gibi hususların hepsi Peygamber *(aleyhisselâm)*ın faziletlerinden, mekârim-i ahlâkından ve yüce şerefindendir. Nitekim biz bunları zikrettik.

Kim bunlardan bir şeyi lâyık olduğu yerde zikreder, onunla Peygamber *(aleyhisselâm)*a hürmet ve tazimi kastederek, iyi olur (Allah katında güzel olarak kabul edilir). Kim onlardan bir şeyi olduğundan başka olarak zikreder de, kötü kasıdlı olduğu bilinirse, o kimse geçen altı bölüme ilhak edilir (ona göre cezalandırılır).

İmam Ebu Davud, Sünen. Kitabü'l-Edeb, Babu Ma Cae fi'l-Müteşeddaki fi'l-Kelâm'da *Abdullah b. Ömer (r.a.)* dan. *Tirmizî*, Sünen. Ebvabü'l-Birri ve's-Sıla; Babu Ma câe fi Enne Mine'l-Beyani Sıhren'de 2029 No.lu metni *Abdullah b. Ömer* (r.a.) dan tahriç etmişlerdir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in haberlerinden (söz, iş ve eserlerinden) ve hadîslerde varid olan diğer peygamberlere ait haberlerden, zahiri itibariyle anlaşılması güç olan ve peygamberlerin hallerinden hiçbir hale lâyık olmayan şeyleri iktiza eden ve tevile muhtaç olup birçok ihtimalin bulunduğu tereddüt edilenleri rivayet etmek doğru değildir. (Bilâkis sükût etmek vacib olur).

Bunlardan ancak sahih olduğu tesbit edilen, rivayetleri bilinenler müstesna. Allah, İmam Malik *(rahimehullah)*a rahmet etsin; O, hadîslerden tevile muhtaç olan, mânâsı açık seçik olmayanlardan hiçbirini rivayet etmek istemez ve şöyle derdi:

"Acaba insanları bu gibi (tevile muhtaç olan) *hadîsleri rivayet etmeye sevk eden husus nedir?"*. Bunun üzerine kendisine şöyle denildi:

—İbn Aclân bu gibi hadîsleri rivayet ediyor. Cevab olarak şöyle der:

—O fukahadan değil idi.

Keşke bilginler, bu gibi hadîslerin rivayetini terk etmekte Malik'e uymuş olup, insanlar arasında yaymamaya ona yardımda bulunmuş olsalardı. Bu gibi hadîslerde amelle ilgili hiçbir hüküm yoktur. Seleften bir grup bilginlerden, hattâ hepsinden rivayet edilmişti ki, onlar kendisinde amel icap ettiren bir hüküm bulunmayan hadîsi rivayet etmeyi mekruh görüyorlardı, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ise hadîslerini öyle bir Arap kavmine söylemiştir ki; onlar Arap dilini tam mânâsiyle anlıyor, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın sözünü, hakikî mânâsında, mecazî mânâsında kullanabiliyor, istiare belâgat ve icazından anlıyordu. Onların hakkında bir müşkülât yok idi. Sonra Arap olmayanlar, Arap dilini iyi anlamayan kimseler geldiler. Onlar hemen hemen, Arapça'nın açık ve sarih olanından başkasını anlamıyorlardı. Sözün mecazından, işaretinden, gizli olanı ve beliğ olanına kadar inceliklerine vâkıf olamadıkları için hadîsleri tevil etmekte veya zahirine hamletmekte ihtilâfa düşüp paramparça oldular. Onlardan bir kısmı iman ettiler, bir kısmı ise küfrettiler.

Bu gibi hadîslerden (bazı bilginlerin kitaplarında zikredilmesi ile avam arasında şöhret bulan) ve fakat sahih olmayanlar ise, bunlardan Allahü Teâlâ ve peygamberleri hakkında olanları zikretmemek, onlardan bahsedip rivayet etmemek vaciptir. Onların mânâlarını anlamaya çalışılmaz; doğru olan, onları silip zikretmemek ve onlarla meşgul olmamaktır. Ancak, rivayet dirayet bakımından zayıf oldukları cihetini zikretmek müstesna.

Birçok bilginler, *Ebu Bekr b.Furek*'in zayıf olan, mevzu olup aslı olmayan, veyahut hakkı bâtıla karıştıran kitap ehlinden rivayet edilen hadîslerin mânâları üzerinde ehemmiyetle durduğunu, iyi karşılamadılar ve şiddetle reddettiler. Ona, bu zayıf hadîsleri bir tarafa itmesi yeterdi. Mânâları üzerinde çalışıp duracağına zayıf olduklarına işaret etmesi yeterdi kendisine. Zira hadîslerdeki müşküllerden bahsetmek, onlarda bu-

lunan karışık hususları gidermektir. Onları kökünden kesip atmak ise bu karışıklığı daha iyi giderir, nefisler için daha iyi şifa olur.

B Ö L Ü M

PEYGAMBER *(s.a.v.)* HAKKINDA CÂİZ OLAN VE OLMAYAN HUSUSLARDAN VE BUNDAN ÖNCEKİ BÖLÜMDE KAYDEDİLEN PEYGAMBERİN HALLERİNDEN MÜZAKERE VEYA ÖĞRETME YÖNÜNDEN ZİKREDENE VACİP OLAN HUSUS

Peygamber *(aleyhisselâm)*ı veya hallerini zikrederken sözünde dikkatli olması, O'na hürmet ve tazimde kusur etmemesi vaciptir. Konuşmasını daima kontrol altında bulundurup, boş bırakıp ihmal etmemesi, Peygamber *(aleyhisselâm)*ı zikrederken terbiye alâmetinin kendisinde zahir olması da vaciptir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in insanlar tarafından gördüğü zahmet ve eziyyetleri zikrederken, kendisinde şefkat ve merhamet, (Peygambere eziyyet edenlere karşı) öfkelendiğinin alâmetleri belirir. Eğer gücü yetse ve Peygamber *(aleyhisselâm)*a bütün varlığını feda etmesine muktedir olmuş olsaydı, bütün gücü ile O'na yardım etmeyi içten ister. Allahü Teâlâ'nın O'nu bütün hallerinde koruduğu konusunu ele alıp, işlerinin ve sözlerinin cereyanı hakkında konuştuğu zaman mümkün olduğu kadar en güzel söz ve en edebî ifadelerle ifade etmeye çalışır. Kötü ve çirkin kelimeleri kullanmaktan kaçınır. Cehalet, yalan ve masıyet kelimeleri gibi zahiren çirkin olan kelimeleri kullanmaz. Peygamber *(aleyhisselâm)*ın sözlerinden bahsettiği zaman, sözlerinde ve haberlerinde sadık olmaması kendisine câiz olur mu? der. (Söz ve haberlerinde yalan söylemek peygambere câiz olur mu? denmez). Ancak sehven ve hata olarak da bu kelimelere benzer kelimelerin kullanılmasında zarar yoktur. Yalan kelimesini kullanmaktan kesinlikle kaçınır.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in ilminden bahsederken, kendisine bildirilen ilimden başkasını bilmesi câiz midir? Kendisine vahiy gelinceye kadar bazı şeylerin Peygamber *(aleyhisselâm)*ca bilinmesi mümkün müdür? der. Kelimenin çirkinliği ve kabalığından dolayı, Peygamber *(aleyhisselâm)* bu konuda cahildir, demez.

Efendimiz *(aleyhisselâm)*dan sadır olan işlerden bahsettiği zaman ise, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın, emir ve yasaklardan bazılarına muhalefet etmesi, kendisinden küçük günahların sadır olması (daha iyisi zelle vaki olması) câiz midir? diye ifade eder. Böyle söylemesi, günah işlemesi, isyan etmesi veya günahlardan şunları, şunları işlemesi câiz midir? demesinden daha evlâ ve edebe daha uygundur. Bu sözlerle Peygamber

*(aleyhisselâm)*a hürmet ve itaatta bulunmak O'nun hakkıdır. O'nu tebcil etmek vacibtir.

Bazı konuştuğunu bilmeyen öyle kimseler vardır ki, sözlerine dikkat etmediklerinden, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın söylemediğini, söyledi diye ona isnad edenleri ve kaçınması gereken, söyleyenin tekfir edilmesini icap ettiren hususu O'na izafe ettiklerini gördüm.

İnsanlar arasında bu gibi hususlar terbiye ve nezaket icabı kullanılıyorsa, birbirleriyle konuşurlarken nezâket kaidelerine riayet ediliyorsa, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın hakkında konuşurlarken bunların kullanılması ve nezaket kaidelerine riayet edilmesi daha evlâ ve önemli olması gerekir. Güzel bir ifade, bir şeyi güzel gösterir. İcabında da aynı şeyi çirkin gösterebilir. Güzel ve edebî bir yazı ve ibare, bir işi hem büyültür ve hem de küçültür.

Bunun içindir ki, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

—**Güzel konuşmada mutlaka büyüleme vardır** (720a).

Eğer Peygamber *(aleyhisselâm)*ı kötü sıfatlardan tenzih etmesi bakımından konuşursa, açık açığa konuşmakta hiçbir beis yoktur. Tıpkı şöyle konuşması câiz olduğu gibi:

Peygamber *(aleyhisselâm)*ın yalan konuşması kesinlikle câiz değildir. Nasıl ve ne surette olursa olsun, büyük günah işlemesi, insanlar arasında hüküm verirken zulmetmesi, asla câiz değildir.

Bununla beraber, Peygamber *(aleyhisselâm)*ı zikrettiğinde O'na hürmet ve tazim göstermesi vaciptir. O'nun sıfatlarından bahsedilirken, kötü sıfatlardan tenzih etmek için anılırken nasıl O'na hürmet ve tazim edilmez ki, selef —ikinci kısımda zikrettiğimiz gibi— yalnız zât-ı peygamberiyi yad ettiklerinde bile O'na hürmet ve tazim ederlerdi. Seleften bazıları, Allahü Teâlâ'nın, kendi âyetlerini inkâr edip küfreden, kendi zatına yalan isnad edip iftirada bulunan, düşmanlarının sözlerini ihtiva eden âyetleri okurlarken, hürmet ve tazimlerini izhar ederlerdi. Âyetleri okurlarken Rabbisine hürmet ve tazim etmek ve Allah'ı inkâr ederek küfreden kimseye benzememek için yüksek sesle okumazdı.

İKİNCİ BAB

PEYGAMBER *(ALEYHİSSELÂM)*A SÖVEN, O'NA BUĞZEDEN VE O'NA NOKSANLIK İSNAD EDENLERİN HÜKMÜ VE VERİLECEK CEZA, SÖVENE TEVBE ETMESİ TEKLİF EDİLİP EDİLMEMESİ, TEVBESİNİN KABUL OLUNUP OLUNMAMASI, CENAZE NAMAZININ KILINIP KILINMAMASI

(720a) Tahrici 720'de geçti oraya bakılabilir.

Biz, bu suçları işleyenlerin, öldürülmesi hakkında ulemânın ittifakı olduğunu, hâkimin, onu öldürmesi ile asması arasında muhayyer olduğunu daha önce zikretmiştik. Bu husustaki bütün delilleri serdettik. Bu açıklamadan sonra, bil ki; İmam Malik *(rahimehullah)* ve diğer Malikî mezhebine mensup olan bilginlerin görüşlerinde meşhur olan ve selefin ve cumhur-ı ulemânın görüşü şudur ki: O kimse küfren değil, hadden öldürülür (721).

Hadden öldürülmesi, kendisinin tevbe ettiği belli olduğu zaman olur. Hadden öldürüldüğü için tevbesi kabul olunmaz. (Tevbe etmesi kendisini ölüm cezasından kurtarmaz). Kendisine bu sözünden rücu etmesi hiçbir fayda vermez. Nitekim biz bu hususu daha önce zikrettik. Malik'in meşhur olan sözüne göre, onun hükmü dinsiz ve küfrü gizleyenin hükmü gibidir. (Başkaları tevbesi kabul olunur ve öldürülmez diyor). Bu meşhur söze göre isterse tevbesi, yakalanması mümkün olduktan ve söylediğine şahid bulunduktan sonra olsun, isterse bunlar olmadan kendiliğinden gelip tevbe etsin hüküm bakımından hiçbir farkı yoktur. Çünkü o vacip olan bir had cezasıdır. Diğer hudud (suçlara karşı verilen ceza)lar gibi tevbe ile sakıt olmaz.

Şeyh Ebu Hasan el-Kâbisî, diyor ki: Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövdüğünü ikrar ettiği zaman, tevbe edip tevbesini açıklarsa (tevbesi kabul olunur fakat yine) öldürülür. Çünkü öldürülmek onun haddıdır. *Ebu Muhammed b.Ebu Zeyd* de aynı görüştedir. Kendi arası ile Allah arasında kalan tevbesi ise ona fayda verir. (Allah dilerse onu affeder, cehenneme atmaz).

İbn Suhnun diyor ki: Müslümanlardan biri Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e söver de sonra tevbe ederse, onun tevbesi, kendisine verilen ölüm cezasını kaldırmaz.

Yine böylece, dinsiz olan bir kimse kendi kendine tevbe ettiği vakit verilecek hüküm hakkında ihtilâf vuku buldu. *Kadı Ebu Hasen b.el-Kassar* zındığın kendi kendine tevbe etmesi hakkında iki görüş olduğunu rivayet eder.

Birincisi: Hocalarımızdan bazıları zındığı, ikrar etmesiyle öldürürüm. Çünkü, zındık kendisini gizlemeye muktedir idi. Vakta ki o durumunu itiraf etti, durumunun meydana çıkmasından korkup, tevbe etmeye acele ettiğini sanırız.

İkincisi ise; hocalarımızın bazıları şöyle diyor: Zındık tevbe ettiği zaman tevbesini kabul ederim. Çünkü, ben onun tevbesinin doğruluğuna, kendiliğinden gelip tevbe etmesini delil gösteririm. Sanki biz onun iç âlemine vâkıf olduk. Tabiîdir ki, delillerle tutuklanıp tevbe teklif edi-

(721) Küfren öldürülenle hadden öldürülenin arasındaki fark şudur: Küfren öldürülenin cenazesi yıkanmaz, namazı kılınmaz, Müslüman mezarlığına defnedilmez. Hadden öldürülen ise bunun aksinedir. Kendisine Müslüman muamelesi yapılır. (M).

lerek tevbe eden kimse böyle olamaz. *Kadı Ebu'l-Fadl, bu, Esbağ b.el-Ferec'in sözüdür,* diyor.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e sövenin meselesi (zındığınkinden) daha şiddetlidir. Takaddüm eden asla göre; bu mesele hakkında ihtilâf düşünülemez. Çünkü o Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e onun sebebiyle ümmetine taalluk eden bir takdirdir. Âdem oğullarının diğer hakları gibi onu tevbe düşürmez.

Eğer zındık olan kimse, kendisinin yakalanmasına imkân hâsıl olduktan sonra tevbe ederse; *İmam Malik, Leys, İshak* ve *Ahmed b.Hanbel (rahimehümullah)* nezdinde onun tevbesi kabul olunmaz. *İmam Şafiî (rahimehullah)* nin indinde ise tevbesi kabul olunur. *İmam Ebu Hanife (rahimehullah)* ve *Ebu Yusuf (rahimehullah)*dan bu konu hakkında rivayet edilen görüşlerinde ihtilâf vardır. *İbn Münzir, Ali b. Ebu Talib*'den *(radıyallahu anh),* zındığın tevbesinin kabul olunacağını rivayet etmiştir. *Muhammed b.Suhnun* diyor ki:

Müslümanın tevbe etmesi, Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövmesinden dolayı kendisine verilen ölüm cezasını kaldırmaz. Çünkü o bir dinden başka bir dine intikal etmiştir. O öyle bir şey işlemiştir ki, bizim katımızda onun haddı (cezası) ölümdür. Zındık gibi, ölüm cezasından hiçbir kimse afvolunmaz. Çünkü o, açık olan bir halden yine açık olan bir hale intikal etmiş değildir. *Kadı Ebu Muhammed b. Nasr;* zındığın tevbesinin kabul olunmamasını, Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövenle Allah'a sövenin arasındaki farkı delilleriyle açıklayarak, Allah'a sövenin tevbesinin kabul olunması gerektiğini isbatlamak için der ki:

Şüphesiz, Peygamber *(aleyhisselâm)* beşerdir. Beşer kendisine ayıplık ve noksanlık isabet eden bir cinstir. Bu hususta ancak Allahü Teâlâ'nın kendisine nübüvvet nimetini ihsan ettiği kimse hariç tutulur. Allahü Teâlâ ise, bütün ayıp ve noksanlıklardan münezzehtir. Allah, kendi cinsinden kendisine ayıp ve noksanlık izafe edilenler gibi değildir. Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövmek, Allah hakkında vaki olan ve tevbesi kabul olunan irtidad (dinden çıkmak) gibi değildir. Çünkü dinden çıkmak, öyle bir anlamdır ki, bunda dinden çıkan kimsede, Âdem oğlundan olan hiçbir kimsenin hakkı bulunmaz. Bunun içindir ki, onun tevbesi kabul olunmuştur. Oysa ki, Peygamber *(aleyhisselâm)*a söven kimse, öyle bir iş yapmıştır ki, bunda Âdem oğlunun hakkı vardır. O kimse mürted gibi olur. İrtidad edince öldürülür, veya muhsan olana iftira ettiği zaman kendisine ceza verilir. Çünkü onun tevbe etmesi, (yaptığı işte kul hakkı bulunduğu için) ölüm cezasını veya başkasına yaptığı iftiradan dolayı verilecek cezayı düşürmez.

Yine, mürtedin tevbesi kabul olunduğu zaman, onun bu tevbesi zina, hırsızlık ve daha büyük günahların afvolunmasına vesile olmaz. Peygamber *(aleyhisselâm)*a söven kimse, kâfir olduğu için öldürülmez. Fakat öyle bir mânâ için öldürülür ki, o mânâ Peygamber *(aleyhisselâm)*'ın

makamının büyüklüğüne, O'na gelen ayıp ve noksanlığının giderilmesine racidir. Bunu ise (peygambere sövenin) tevbe etmesi düşürmez. *Kadı Ebu'l-Fadl* diyor ki: Bunu söyleyen kimse, Allah bilir şunu demek istiyor: Çünki Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövmesi hadd-i zâtında küfrü iktiza edecek bir kelime değil, fakat onda bulunan tahkir ve istihfaf mânâlarından dolayıdır. Veyahut onun tevbe edip dinine rücu etmesi ile kendisinden küfür ismi zahiren kalkmış olur. İçini Allah bilir. Geride Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövmesinin hükmü kalmıştır ki, Malikîler nezdinde küfren değil, hadden öldürülür. Malikîlerin gayrinde ise, sövmesinin hükmü küfürdür, küfür ise tevbe etmesi ve dinine dönmesi ile ortadan kalkmıştır.

Ebu İmran el-Kâbisî diyor ki: Kim Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e söver, sonra İslâm dininden çıkarsa öldürülür. Tevbesi kabul olunmaz. Çünkü sövmekte Âdem oğullarının hakkı bulunur. Bu ise öyle bir haktır ki; tevbe ile mürtedden sakıt olmaz. Bizim imamlarımızın (Malikî) bu sözleri Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövenin küfren değil, hadden öldürülmesi sözü üzerine mebnidir. Bu da uzun tafsilata muhtaçtır. *Velid b.Müslim*'in Malik'ten ve onun görüşünü benimseyenlerden rivayet ettiğine göre; bilginlerin çoğu aynı görüşte olup şöyle açıklamada bulundular: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e sövmek irtidattır. (Yani sövenin dinden çıkmasını, çıkarmasını iktiza eder). Bundan dolayı kendisine tevbe teklif edilir. Eğer tevbe ederse başkalarına ibret için cezalandırılır. Eğer tevbe etmekten kaçınırsa o zaman öldürülür. Malik, Peygamber *(aleyhisselâm)*a söven hakkında mürtede verdiği hüküm gibi hüküm verdi. İmam Malik'in birinci görüşü, Velid'in rivayet ettiği bu görüşünden daha açık ve doğrudur. Böyle olduğunun delilini yukarıda beyan ettik. Biz Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e söven kimse hakkında tafsilat verip deriz ki: Kim Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövmeyi irtidat sayıyorsa, o kimse mürted olanın öldürülmesinin vacip olduğunu söyler. Ve ancak veya böyle hüküm verildiğini ifade eder. Ya kendisinde görülen hususu inkâr ediyor veya tevbe edip rücu ediyor. Birincisinde Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında küfür icap ettiren, kelimenin sabit olduğu ve Peygamber *(aleyhisselâm)*ın hakkında Allah'ın *(c.c.)* hürmet edilmesini emrettiği hususu tahkir ettiği için onu hadden öldürürüz. Ona mirası hakkında yapılacak muamele, dinsizliği ortaya çıkıp onu inkâr eden ve rücu edip tevbe eden zındığa yapılan muamelenin aynısı tatbik edilir.

Soru:

Nasıl oluyor ki, Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövenin aleyhine küfrü ile hüküm veriyor ve aleyhine küfürle şehadet ediliyor, fakat tevbesini kabul etme ve şahsı ile ilgili olan hususlarda kendisine küfür ile hükmetmiyoruz. (Kâfir diye hüküm verip öldürmüyoruz. Fakat miras ve diğer işlemlerine gelince ona kâfir gibi muamele yapıyoruz?)

Cevap:
Biz her ne kadar onun öldürülmesi hakkında kâfir oldu diye hüküm verip bunu isbat ediyorsak da, onun kâfir olduğuna kesinlikle karar veremiyoruz. Çünkü o, Allah'ın birliğini, Resûlullah'ın peygamberliğini ikrar ediyor ve kendisine isnad edilen hususu inkâr ediyor. Yahut Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövmesi, kendisinden hata ile günah olarak vâki olmuştur. Bundan pişmanlık duyup tevbe etmiştir. Küfür hükümlerinden bir kısmının Müslümanlardan bazı şahıslarda isbat edilmesi mümkündür. Her ne kadar küfrü icap ettirecek hususların tümü kendisinde bulunmasa da. Tıpkı namaz kılmayanın öldürülmesi gibi.

İKİNCİSİ: Yani, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e sövmenin günah olmadığına inanarak sövdüğü bilinen kimseye gelince, bu inancından dolayı onun kâfir olduğuna hiç şüphe yoktur. Eğer Peygamber *(aleyhisselâm)*a içinden söverse, (günah olup olmadığını nazarı itibare almadan söverse) Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i inkâr etmiş ve onu yalanlamış gibi küfretmiş olur. Bu hususta anlaşılamayan hiçbir şey olmadığından o kimse her ne kadar tevbe ederse de, derhal öldürülür. Çünkü biz onun tevbesini kabul etmeyip, tevbe etmesinden sonra söylediği küfrü icap ettiren sözü ve tevbe etmeden önceki küfründen ötürü, onu derhal öldürürüz. Bundan sonra işi Allah'a kalmıştır. (Âhiretle ilgili hususların hükmünü Allah verir). Çünkü iç âlemini bilen Allah sözünden pişman olup rücu ettiğinin gerçekliğine muttalidir.

Tevbe etmeyen ve kendi aleyhinde iddia edilen hususu itiraf eden ve ona israr eden kimsenin hükmü de böyledir. O kimse söylediği sözden ve Peygamber *(aleyhisselâm)* ve Allahü Teâlâ hakkında haram olan şeyleri helâl itikad ettiği için kâfirdir. Kâfir olarak öldürülür. Bu hususta âlimler arasında bir ihtilaf yoktur.

Bilginlerin sözlerini bu tafsilat üzere alıp değerlendir. Bu tafsilat üzerine delil olarak getirilen sözlerini terk et. Bu konudaki ihtilaflarını miras ve başka hususlarda tatbik et ki, sana onların maksadları ayan olur inşallah.

(Velid b.Müslim'in rivayetine göre) biz Peygamber *(aleyhisselâm)*a söven kimsenin tevbesinin sahih olması görüşünü savunduğumuz zaman, bundaki ihtilâf mürtedin tevbesi hakkında varid olan ihtilâfa göre vâki olmuştur. Çünkü (İmam Malik *(rahimehullah)* nezdinde) bunların arasında hiçbir fark yoktur. Selef bilginleri, mürtede tevbe etmesini teklif edilmesinin vacip olması, nasıl teklif edileceği ve müddeti hakkında ihtilaf etmişlerdir.

Bilginlerin ekserisiyle mürtede tevbe etmesi teklif edilmesinin gerektiği görüşüne sahiptirler. *İbn Kassar,* bilginlerin çoğunluğunun bu görüşe, sahabeden icma olarak vâki olmuştur. Çünkü onlar Hz. Ömer *(radıyallahu anh)*in, *"mürtede tevbe teklif edilir"* sözünü tasvip etmiş-

lerdir. Sahabelerden hiçbiri bunu reddetmemiştir. Bu, *Hz. Osman, Ali ve İbn Mesud (radıyallahu anhüm)*un sözüdür. Ata b.Ebu Reyab, Nehaî, Sevrî, Mâlik ve ashabı, Evzaî, Şafiî, Ahmed, İshak Hanefi *(rahimehümullahü aleyhi ecmain)* fakihlerinin sözüdür.

Tavus, Ubeyd b.Umeyr Hasan Basrî *(rahimehümullahu)* —iki rivayetinin birinde— tevbe teklif edilmez dediler. Aynı sözü Muaz *(radıyallahu anh)*'dan rivayet ederek *Abdülaziz b.Ebu Seleme* de söylemiştir. *Suhnun* ise Muaz'dan böyle bir görüşün rivayet edildiğini red etti. *Tahavi (rahimehullah)* de (mürtede tevbe teklif edilmesinin vacip olmadığını) Ebu Yusuf *(rahimehullah)*tan rivayet etmiştir. Bu söz zahirîlerin *(Davud b.Muhammed ez-Zahirî* ve ona tâbi olanlar) sözüdür. (Mürtedin tevbesinin kabul olunmayacağını veya ona tevbe teklif edilmesinin vacip olmadığını söyleyenler) diyorlar ki: Mürtede tevbesi Allah indinde fayda verir. Fakat biz ölüm cezasını ondan kaldırmayız. Çünkü Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

—Kim dinini değiştirirse, onu öldürünüz (722).

(Tevbe etmezse, bunu umum mânâsına hamletmek sahih olmaz. Çünkü mürtedin tevbesinin kabul olunup öldürülmemesi hakkında icma-i ümmet vardır. Bu söz ona muhalif düşer.

Yine *Atâ*'dan şöyle rivayet edilmiştir ki, Müslüman olarak doğan (yani doğuştan Müslüman olan) a tevbe etmesi teklif edilmez. Eğer İslâmiyeti sonradan kabul etmiş ise, kendisine tevbe etmesi için teklif edilir, tevbesi kabul olunur.

Bilginlerin çoğunluğu diyorlar ki: Bu hususta mürted erkek ile mürted kadın birdir (aralarında hiçbir fark gözetilmez).

*Hz. Ali (kerremallahü vechehü)*den, mürted olan kadının öldürülmeyip, cariye olarak istihdam edileceği rivayet edilir (723). *Atâ* ve *Katade* de bu görüşü benimsemişlerdir. İbn Abbas *(radıyallahu anh)*'dan da, kadınlar mürted olmaları sebebiyle öldürülmezler, dediği rivayet edilir. İmam Ebu Hanife *(rahimehullah)* de aynı görüşü savunmuştur.

İmam Malik, irtidat etmek sebebiyle öldürülmekte, hür, köle, erkek ve kadın müsavidir der. Mürtedin tevbe etmesinin müddetine gelince, ekseri bilginlerin bu husustaki görüşleri şudur:

---

(722) *İmam Buharî*, Sahih. Kitabü'l-Cihad, 148. Babu La Yuazzebu bi Azabillahi'de *İbn Abbas (r.a.)* dan tahriç eylemiştir. *Ebu Davud* Sünen. Kitabü'l-Hudud. Babu'l-Hükmi fiymen İrtedde'de *İbn Abbas* (r.a.)dan tahriç etmiştir. *İmam İbn Mâce*, Sünen. 20. Kitabü'l-Hudud; 2. Babu'l-Mürteddi an diynihi'de 2535 No. ile *İbn Abbas* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen. Babu Ma Cae fi'l-Mürted'de *İbn Abbas* (r.a.) dan 1458 No.lu metni tahriç etmiştir. *Nesaî*, Kitabü't-Tahrim Bab 14'de tahriç etmiştir.

(723) *İmam İbn Ebi Şeybe*'nin Musannef'inde mevkuf olarak tahriç ettiğini *İmam Süyûti* (r.h.) Menahil, 85'de kaydetmiştir.

Hz. Ömer *(radıyallahu anh)*'den rivayet edilmiştir. Mürtede tevbe etmesi için üç gün teklif edilir. Bu müddet içinde de hapsedilir. (Tevbe ederse ne âlâ, yok etmezse öldürülür). Hz. Ömer'den rivayet edilen, ekseri ulemanın bu görüşünde ihtilâf vardır. Bu görüş İmam Şafiî *(rahimehullah)*ın, Ahmed ve İshak *(rahimehullah)*ın görüşleridir. İmam Malik *(rahimehullah)* bu görüşü benimseyerek beklemek, ancak hayır getirir, demiştir. Bu üç gün beklemede, bilginlerin çoğunluğu dediği vakit, üç gün beklemeyi kastediyor. Yine İmam Malik diyor ki: Benim mürted hakkında kabul edip benimsediğim Hz. Ömer'in sözüdür ki, mürted üç gün hapsedilir, her gün tevbe etmesi için kendisine teklifte bulunulur. Tevbe ederse ne alâ. Etmezse öldürülür.

Ebu el-Hasan b.el-Kassar da şöyle diyor: Mürtedin üç gün bekletilmesi hakkında İmam Malik'ten iki rivayet vardır. Bu bekletme vacip midir, yoksa müstahab mıdır? (İmam Malik'in çoğunlukla görüşü mürtedin bekletilmesinin vacip olduğu yönündedir). Mürtede tevbe etmesi için teklif etmek ve bunun için üç gün beklemek Hanefiler nezdinde müstehabtır.

Ebu Bekir (radıyallahu anh)'den rivayet edilmiştir: O, bir kadına tevbe etmesini teklif etti. Kadın tevbe etmeyi kabul etmeyince, *Ebu Bekir (radıyallahu anh)* kadını öldürdü.

İmam Şafiî *(rahimehullah)* ise, mürtedin tevbe etmesi için, bir kere kendisine teklif edilir. Kabul edip tevbe etmezse, hemen öldürülür, diyor. Müzeni de bu görüşü benimsemiştir. *Zühri (radıyallahu anh)* ise, mürted üç kere İslâma davet edilir. Eğer İslâmı kabul etmekten kaçınırsa öldürülür diyor.

Hz. Ali (radıyallahu anh)'nin, mürtede iki ay müddetle tevbe etmesi teklif edilir, dediği rivayet edilir. *Nahaî (rahimehullah)* ise, mürtede hayatı boyunca, kendisinden tevbe etmesi ümidi bulundukça ebediyyen teklif edilir diyor, *Sevrî (rahimehullah)* de aynı görüşü benimsemiştir.

*İbn Kassar, İmam Azam Ebu Hanife (rahimehullah)*ın, mürtede her gün ve her cuma olmak üzere üç gün ve üç cuma tevbe etmesi teklif edilir dediğini rivayet ediyor. *Muhammed b. Mevaz*'ın kitabında *Kasım b. Halid*'den rivayet edilerek şöyle deniliyor:

Mürted olan kimse üç kere İslâm'a davet edilir. Eğer İslâmı kabul etmekten kaçınırsa boynu vurulur. Kendisine tevbe etmesi teklif edildiği müddet içinde ölüm, dövülmek veya aç, susuz bırakılmakla tehdid edilir mi, edilmez mi diye ihtilaf vuku bulmuştur. *İmam Malik (radıyallahu anh)* der ki:

Mürtedin tevbe etmesi için aç, susuz bırakılması hakkında bir şey bilmiyorum. Kendisine zarar vermeyecek yiyecekler verilir. *Esbağ* ise, mürted kendisine tevbe etmesi teklif edildiği günlerde ölümle tehdid edilir ve kendisine İslâmı kabul etmesi teklif edilir diyor. *Ebu'l-Hasan el-Kâbisî*

de kitabında, mürtede, tevbe etmesi teklif edildiği günlerde nasihat edilmesi, Cennetle müjdelenmesi, Cehennemle de korkutulmasının gerektiğini kaydeder.

Esbağ diyor ki: Mürted cezaevinde iken, kendisine güvenildiği zaman, yalnız bulunması ile insanlarla birlikte bulunması arasında hiçbir fark yoktur. Eğer mürtedin malının zayi olmasından korkulursa, malı Müslümanlara vakfedilir. Kendi malından mürtede yedirilir, içirilir. Yine böylece her ne zaman mürted olup, İslâma dönmeyi isterse, kendisine tevbe etmesi teklif edilir. Zira Peygamber *(aleyhisselâm)*, dört veya beş kere mürted olan Nebhan'a, her defasında tevbe etmesini teklif etmişlerdi (724).

*Vehb, İmam Malik (rahimehullah)*dan rivayet ederek şöyle diyor: Mürted olan kimse, her ne zaman rücu edip tevbe ederse, ebediyyen tevbesi kabul olunur. Mürted olduğu zaman da kendisine tevbe etmesi teklif edilir. İmam Şafiî *(rahimehullah)* ve İmam Ahmed *(rahimehullah)*ın görüşleri de aynıdır. *İbn Kasım* da bunlara uygun bir görüşü benimsemiştir. İmam İshak *(rahimehullah)* ise, mürted olana üç kere tevbe etmesi teklif edilir, dördüncü defa irtidad ederse öldürülür diyor. Hanefî bilginleri de, dördüncü defa irtidad ettiğinde kendisine tevbe etmesi teklif edilmeden öldürülür diyorlar. Mürted olan kuvvetli bir dövülür. Tevbesinin içten olduğu belli oluncaya kadar hapishanede tutulur.

İbn Münzir diyor ki: Âlimlerden hiçbir âlim bilmiyorum ki, ilk defasında mürted olan tevbe edip İslâma döndüğünde, terbiye olması için mürtede ceza verilmesinin vacip olduğunu söylesin. Bu görüş Malik, Şafiî ve Ebu Hanife *(rahimehullahu aleyhim ecmain)*in görüşleridir.

Bu hüküm, küfrün kendi ikrariyle veyahut adaleti sabit olan iki âdil olanlar hariç. Bunlar Zimmi Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövmekle öldürülmez, çünkü Zimmide bulunan şirk daha büyüktür diyorlar. Zimmi öldürülmez, bunların katında. Fakat Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövdüğü için, ona te'dib ve tazir cezası verilir. Maliki imamlarımızdan bir kısmı Zimminin öldürülmesi için şu âyet-i kerimeyi delil gösteriyorlar:

"Eğer sözleşmelerinden sonra yeminlerini bozar ve dininize taarruza kalkarlarsa küfür öncülerini hemen öldürün. Çünkü onların yeminleri yoktur. Olur ki vaz geçerler (725).

Zimminin öldürülmesine, yine Peygamber *(aleyhisselâm)*ın *İbn el-Eşref* ve benzerlerini öldürmesiyle delil getirilir. Biz kâfirlerle Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövsünler diye sözleşip aman vermedik. Onlarla böyle bir sözleşmede bulunmak bizim için asla câiz değildir. (Sözleşme yaparken

(724) *İmam Ebu Yâ'lâ*'nın *Câbir* (r.a.) zaif bir senedle rivayet ettiğini *İmam Süyûtî (r.h.)* Menahil, 85'de kaydetmiştir.

(725) Et-Tevbe Sûresi, âyet: 12.

onlara bu hususları şart koşmak gerekir). Onlar sözleşmede kendilerine tanınmayan hususları istediklerinden anlaşmayı bozmuş olup (kendilerinin öldürülmesi gereken harbiler gibi) hain olurlar. Küfürleri sebebiyle öldürülürler.

Yine onlarla sözleşip eman vermek, Müslümanların mallarını çaldıklarında ellerinin kesilmesi, Müslümanlardan birini öldürdüklerinde öldürülmesi gibi hususlar her ne kadar, kendi bâtıl dinlerinde helâl ise de, onlardan İslâm kanunu müvacehesinde verilecek bu gibi cezaları düşürmezliği gibi, Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövmelerinden dolayı kendilerine verilecek ölüm cezasını düşürmez. Haklarında verilen ölüm cezası infaz edilir.

Zimminin Peygamber *(aleyhisselâm)*ı (peygamberi yalanlamak, dinini inkâr etmek gibi) küfrüne sebeb olan şeyle zikrettiği vakit (öldürülmesi hakkında) Malikî dostlarımızdan öyle açıklamaları vâki olmuştur ki, ihtilafı iktiza eder. İbn Kasım ve İbn Suhnun'un sözlerine göre, bu konuda *Zâhirîler* üzerine durulur. Ebu Musab, Malik'in Medineli ashabından rivayet ederek bu *Zâhirî* hakkında ihtilâf olduğunu nakleder.

Malikîler, zimminin Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövüp sonra Müslüman olduğu zaman o kimse hakkında verilecek hükümde ihtilâf ettiler. Bazıları Müslüman olması ondan, İslâmı kabul etmeden önceki cezasını düşürür diyorlar. Müslümanın Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövüp sonra tevbe etmesi bunun aksinedir. (Biz onu küfren değil, hadden öldürürüz). Çünkü biz kâfirin kalbindeki Peygamber *(aleyhisselâm)*a olan buğzunu ve ona isnad ettiği noksanlığı hakkındaki itikadını bilemeyiz. Fakat zimmiden, ölüm hükmünün infazını içindekini açığa vurduğu için kaldırdık. Onun açığa vurduğu hususa biz hiçbir şeyi ziyade olarak ilave etmedik. Ancak sözleşmelere muhalif hareket ettiği ve sözleşmeyi bozduğu için ona muamele yaptık, ilk dininden dönüp İslâm'a girdiği vakit, İslâmdan önceki suçundan dolayı verilecek olan ceza düşer. Allahü Teâlâ bu hususta şöyle buyurmuştur:

"(Ey Resûlüm), **O küfredenlere de ki: "Eğer peygambere düşmanlıktan vazgeçerlerse, geçmişteki günahları bağışlanır. Yok yine küfre dönerlerse, evvelki ümmetlerin başına gelen felâket bunlara da muhakkak olacaktır"** (726).

Müslümana verilecek hüküm bunun hilâfınadır. Çünkü kalbindekine karşı olan zannımız zahirine verdiğimiz hüküm gibidir. Bu an kendisinde zahir olan hususun hilafınadır. Bunun içindir ki, bu hallerden sonra tevbe edip İslâma rücu etmesini kabul etmeyiz. Kalbinde bulunanla da mutmain değiliz. Çünkü içindeki hususlar bizim zannımızın hilâfına tezahür etmiştir. Müslüman hakkında verilen hüküm bâkîdir. Onu hiçbir şey düşürmez. Denilir ki:

---

(726) El-Araf Sûresi, âyet: 38.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e söven zimmi Müslüman olursa, Müslüman olması, öldürülmesi için verilen hükmün infazını kaldırmaz. Çünkü o, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in hakkıdır. Ona ölüm cezasının verilmesi, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* için şahidin şehadetiyle kendisinde sabit olan kimse hakkında verilen hükümdür. Şahidin bir kişi veya âdil olmayan birçok kişinin olmasiyle aleyhindeki şehadetin noksanlığı veya söylediği söz sabit olmuş, fakat sarih olmayıp mânâsının birkaç yöne ihtimali olursa, (Velid b.Müslim'in Malik'ten rivayet ettiği söze göre), eğer tevbe ederse, tevbesinin kabülü ile hüküm verilir. Kendisinden ölüm cezası kalkar. Buna durumunun şöhret bulması, aleyhindeki şehadetin kuvveti, zayıflığı, kendisinden bu hususların işitilmesinin çokluğu, din hakkındaki sözlerinden dolayı itham edilmesi halinin şekli ve kendisine sefeh ve delilikten takılan kötü lakabın derecesine göre hâkim ictihad edip ceza verir. Zincire vurulma ve benzeri cezalarla cezalandırılır.

Cezaya çarptırılanın gücünün yettiği tüm cezalar kendisine tatbik edilir. Ancak kendisini zaruri ihtiyaçlarından, namaz kılmaktan menetmez. Bu ceza, ölüm cezası verilmesi vacip olan, fakat ölüm cezasının durdurulması için şer'î mâniler ve şüpheli durumlardan dolayı infazı durdurulan kimsenin cezasıdır. Verilen cezaların şiddetli, hafif olması kendi haline göre değişir. Velid, Malik Evzai'den rivayet ediyor ki, sarih olmayan sözü irtidaddır. Tevbe ettiği vakit terbiye edilmek için ceza verilir.

Malik'in El-Utbiyye, *Muhammed b.el-Mevaz*'ın kitabında Eşheb *(rahimehullah)*dan rivayet edilerek deniyor ki: Mürted tevbe ettiği zaman ona ceza verilmez. Suhnun da aynı görüşü savundu.

*Ebu Abdullah b.Attab, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)*e söven ve sövdüğüne iki şahid bulunan kimse hakkında şöyle fetva vermiştir:

Şahidlerden birinin, âdil olup olmadığı araştırılır. Sövene acı çektirilerek ceza verilir. Uzun müddet cezaevinde bulundurulur. Ta ki tevbe ettiği bilinsin. Bu gibiler hakkında *Kâbisî* diyor ki: Kimin son cezası ölüm olup, meydana çıkan şer'î mânilerden herhangi biri ölüm hükmünün infazını durdurursa, onun cezaevinden çıkarılması gerekmez. Cezaevinde kalması uzatılır. Hayatının cezaevinde geçmesi bahasına olsa bile cezaevinde tutuklu bırakılır. Gücünün ve takatının yettiği kadar zincirlere bağlanır (hücreye atılır). Kâbisî, böyle olan kimse hakkında der ki:

Ölüm cezasının infazı, herhangi bir şer'î mâni ile geri kalan kimse, cezaevinde zincirlere vurulur, hücreye atılır. Ta ki sonunda kendisine tatbik edilmesi vacib olan ölüm cezası tahakkuk edinceye dek. Benzeri soru gibi, başka bir mesele hakkında, Kâbisî, der ki: Ölüm cezaları ancak açık ve sarih olan işlerden dolayı verilir. Terbiye etmek için döv-

mek, zindana atmak sefihler için büyük ve şiddetli bir azaptır. Bu gibi kimseler şiddetli azabla cezalandırılır.

Eğer aleyhinde, iki kişiden başka tanıklık yapan yoksa ve bu iki tanığın da, tanıklıklarının kabul edilmemesi için, kendisine düşman olduklarını veya âdil olmadıklarını isbat ederse, bu husus iki tanığın dışında olan birinden duyulmuş ise, sanıktan ölüm ve şiddetli ceza düşer. Aleyhinde sanki tanık yokmuş gibi hafif cezaya çarptırılır. Ancak sanıktan, iki şahidin ifade ettiği hususun sadır olması zannı kuvvetli olur, bu iki şahidi de, düşman oldukları veya âdil olmadıkları için şahadetleri red edilirse, her ne kadar bunların şehadetiyle hüküm verilmezse de, sözlerinin gerçek olma zannı ortada olduğu için hâkim bu gibi hallerde ceza verebilmesi için ictihada baş vurur ve ictihadına göre ceza verir. Daha doğrusunu Allah bilir.

Geçen bu hükümler, Müslüman olan içindir. Zimmî olup, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e sarahaten ve işaretle söverse veya Peygamber *(aleyhisselâm)*ın şan ve şerefine leke getirecek şekilde konuşursa veyahut kendisinin küfrüne sebeb olan husustan başka bir şeyle Peygamber *(aleyhisselâm)*ı vasfederse, kendisine İslâmiyeti kabul etmesi teklif edildiği halde İslâmiyeti kabul etmezse, bu kişinin öldürülmesi hakkında ulema arasında ihtilâf vuku bulmamıştır. Çünkü biz Zimmiyle, sözleşmeyi yapıp Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövsün diye aman vermedik. Bu görüş bütün fukahanın görüşüdür. Biz, Müslüman olup irtidad eden kimsenin tevbesini kabul etmiyorsak, kâfirin tevbesini kabul etmememiz daha evlâdır.

Malik (rahimehullah), İbn Habib'in kitabı ve *Mebsut'ta, İbn Kasım, İbn el-Macişun, İbn Abdulhakem, Esbağ* diyorlar ki: Ehl-i zimmetten kim Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e veya peygamberlerden birine söverse öldürülür. Ancak Müslüman olursa hariç. Aynı görüşü *İbnü'l-Kasım* Utbiyye nam kitabda zikretmiştir. *Muhammed b.el-Mevaz* ve *İbn Suhnun* nezdinde hüküm aynıdır. *Suhnun ve Esbağ* diyorlar ki: Peygamber *(aleyhisselâm)*a söven zimmiye, Müslüman ol veya olma denmez. Fakat eğer kendiliğinden Müslüman olursa, bu onun için tevbedir.

Muhammed b.el-Mevaz kitabında diyor ki: İmam Malik (radıyallahu anh)'in şöyle dediğini ashabı bize nakletmişlerdir: Kâfir veya Müslümanlardan biri, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* veya diğer peygamberlerden birine söverse öldürülür, tevbesi kabul olunmaz. Bize Malik'ten rivayet edildiğine göre, İmam Malik *(rahimehullah)* Müslüman olan kâfiri istisna etmiştir bu hükümden.

İbn Vehb, İbn Ömer (radıyallahu anh)'den rivayet eder: Rahibin biri, Peygamer *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in aleyhinde konuştu. Bunun üzerine *İbn Ömer (radıyallahu anh),* onu öldürmediniz mi der. Muham-

med peygamber olarak bize gönderilmemiştir. Size gönderilmiştir. Bize peygamber olarak Musa *(aleyhisselâm)* veya İsa *(aleyhisselâm)* gönderilmiştir diyen Zimmi hakkında bir şey lâzım gelmeyeceğini İsa, İbn Kasım'dan rivayet etmiştir. Çünkü Allahü Teâlâ (Onlar cizyeyi kabul ettikleri vakit) bunun gibisiyle onlara müsaade etmiştir.

Amma Peygamber *(aleyhisselâm)*a söver de, O peygamber değildir, O peygamber olarak gönderilmemiştir. Ona Kur'ân gelmemiştir, Kur'ân ancak O'nun söylediği sözlerden ibarettir ve bunlara benzer sözlerde bulunursa, öldürülür.

İbn Kasım diyor ki: Hıristiyan olan biri, eğer bizim dinimiz sizin dininizden hayırlıdır. Dininiz ancak eşşek dinidir. Daha buna benzer çirkin söz söylese veyahut, müezzin *"Eşhedü enne Muhammede'r-Rasûlullah"* dediğini işittiği zaman, Allah size de aynısını versin derse, bu gibi hususlarda ona acıklı bir ceza tatbik edilir, uzun müddet zındana atılır. Amma, onlardan kim bir Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e açık açığa söverse, o kimse öldürülür. Ancak İslâmiyeti kabul ederse öldürülmez. İmam Malik *(rahimehullah)* bunu birçok defa söylemiş ve ona tevbe etmesi teklif edilir dememiştir. *İbn Kasım* diyor ki, bence Malik'in bu sözü, eğer Zimmi kendiliğinden Müslüman olursa anlamını taşır.

İbn Suhnun, Süleyman b.Salim'in, müezzin "Eşhedü..." dediği vakit ona yalan söylüyorsun diyen Yahudi hakkındaki suallerine cevap olarak şöyle demiştir: Şiddetli ve elem verici bir ceza kendisine tatbik edilir ve uzun müddet zındanda tutulur.

İbn Ebu Zeyd'in *Nevadiri*'den *Suhnun, Malik (rahimehullah)*dan şöyle rivayet etmiştir:

Yahudi ve Hıristiyanlardan, küfrettikleri vechin gayri ile, peygamberlere kim söverse, onun boynu vurulur. Ancak İslâmiyeti kabul eden müstesna.

Muhammed b. Suhnun diyor; eğer sorulursa ki, sen Zimmiye, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e sövmesiyle ölüm ile hüküm verdin. Halbuki onun dininde peygambere sövmek ve O'nu tekzib etmek mubahtır.

Cevap:

Çünkü biz eman vermek için yapılan sözleşmede bu hakkı ona vermedik. Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövmesine izin verilmediği gibi, bizi öldürmesine ve mallarımızı gasbetmesine de izin vermedik. Zimmi bizden birini öldürdüğü zaman biz de onu öldürürüz (kısas olarak). Her ne kadar onun dininde bizi öldürmesi helâl ise de. İşte böylece, Peygamberimiz efendimiz hakkındaki sövmesini izhar ettiği vakit onu öl-

dürürüz. *Suhnun* diyor ki, bu, tıpkı ehl-i harbdan olan biri Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövmesine müsaade etmek şartıyla bize cizye vermeye razı olması gibidir. Bu bize nasıl câiz değilse, o da câiz olmaz. Zimmilerden Peygamber *(aleyhisselâm)*a söven kimse sözleşmeyi bozmuş olduğu için o da harbî olan kâfir gibi hüküm alır ve kanı bize helâl olur (öldürülmesi helâl olur). Nasıl ki Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e söven kimsenin, Müslümanlığı kendisini ölümden kurtarmıyorsa, Zimminin de ölümünü aradaki sözleşme kurtarmaz.

Kadı Ebu'l-Fadl (kitabın yazarı) diyor ki: *İbn Suhnun*'un kendisinden olarak ve babasından rivayet ederek zikrettiği husus, küfrettikleri hususla sövdüklerinde cezalarının hafiflemesi hususundaki *İbn Kasım*'ın sözüne muhaliftir. Bu noktaya dikkat et, düşün. Ve delâlet ediyor ki, o görüş Medineli bilginlerin görüşlerine de muhaliftir.

Ebu Musab ez-Zührî rivayet ederek diyor ki: Bana bir Hıristiyan getirildi. Bu adam, İsa *(aleyhisselâm)*, Muhammed *(aleyhisselâm)*dan daha üstündür demiş. Onun hakkında verecek olduğum hüküm hususunda görüşlerim birbirine uymadı. Nihayet onu öyle bir dövdüm ki, kendisini vura vura öldürdüm. Veyahut dövmemden yirmi dört saat sonra öldü. Ayağından sürüklenerek bir çöplüğe atılmasını emrettim. Atıldığı çöplükte onu köpekler yedi.

Ebu Musab, İsa (aleyhisselâm) Muhammed *(aleyhisselâm)*ı yarattı diyen bir Hıristiyana verilecek ceza hakkında kendisine sorana, öldürülür diye cevap vermiştir.

İbn Kasım diyor ki, biz *İmam Malik (rahimehullah)*a Mısır'da "Zavallı Muhammed, kendisinin (şimdi) cennette olduğunu size haber veriyor. Ona ne oldu ki, (şimdi) kendi nefsine bile faydası yoktur. Çünkü köpekler ayaklarını yiyordu. O'nu öldürmüş olsalardı insanlar ondan kurtulurlardı." diyen bir Hıristiyan hakkında sorduk, bize Malik *(radıyallahu anh)*, onun boynunun vurulmasını emretti. Malik dedi ki: Az kaldı onun hakkında konuşup bir şey söyleyecektim. Fakat sonra konuşmamın bana câiz olmadığını gördüm.

İbn Kinane Mebsut'ta diyor ki: Yahudi ve Hıristiyanlardan kim Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e söverse, benim görüşüm şudur:

Hâkim onu ateşte yakar. Hâkim dilerse, onu öldürür sonra cesedini ateşte yakar. İsterse onu diri diri yakar. Bu, eğer onlar Peygamber *(aleyhisselâm)*a devamlı olarak söverlerse.

Malik'e Mısır'dan mektup yazıldı. (İbn Kinane) mektupta *İbn Kasım*'ın yukarıda geçen Hıristiyan'ın meselesini zikretti. *İbn Kasım* diyor ki: İmam Malik *(rahimehullah)* bana cevap yazmamı emretti. Ben de öldürülmesini ve boynunun vurulmasını yazdım. Bunu yazdıktan sonra *İmam Malik (rahimehullah)*a dedim ki:

—Ey Eba Abdullah! Sonra ateşte yakılır, diye yazayım mı?

Bunun üzerine Malik şöyle dedi:

—Ona lâyık olan budur. Ateşte yakılması, onun için ne âlâ ve ne güzeldir.

Ben de aynısını Malik *(rahimehullah)*ın önünde yazdım. Malik'in bu fetvasını kimse ne reddetti ve ne de ayıpladı. Mektubu aynen Mısır'a gönderdim. Hıristiyan öldürüldükten sonra ateşte yakıldı.

Ubeydullah b. Yahya, İbn Lübabe ve Endülüslü dostlarımızın seleflerinden birçoğu, yüksek sesle çağırıp, Allah'ın varlığını, İsa *(aleyhisselâm)*ın peygamberliğini reddederek, Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in peygamberliğini inkâr eden bir Hıristiyan kadının öldürülmesi için ve (Müslüman olursa) İslâmiyetinin kabul edilmesi ve bununla ondan ölüm cezasının kaldırılması hakkında fetva verdiler. Müteahhirin ulemasından birçoğu bilhassa onlardan *Kâbisî* ve *İbnü'l-Kâtip* aynı görüşü savundular. *Ebu'l-Kasım İbn el-Celleb* kitabında diyor ki:

Müslüman ve kâfirlerden kim, Allah'a ve Resûlüne söverse o kimse öldürülür, tevbesi kabul olunmaz.

Kadı Ebu Muhammed, *Peygamber (aleyhisselâm)*a söven Zimminin İslâmiyeti kabul etmesi, ona verilen ölüm cezasının kaldırıldığı hakkında iki rivayet nakleder.

İbn Suhnun da diyor ki: Hadd-i kazf ve benzerini Zimmiden, Müslüman olması düşürmez. Zimmiden, İslâmiyeti kabul etmesi ancak Allah hakkı olan had cezalarını düşürür. Hadd-i kazf ise (başkasına iftira etmesinden dolayı verilen ceza) sırf kul hakkıdır. Bu peygamber hakkında olsun, başkası hakkında olsun, *değişmez, birdir.* Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e söven ve sonra Müslüman olan zimmiye Allah hadd-i kazfı vacip kılmıştır. Fakat, bak, düşün ki, Zimmiye verilmesi vacip olan ceza nedir? Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkındaki kazf mı ki, ona peygamberden başkasına nisbetle, Peygamber *(aleyhisselâm)*ın şeref ve haysiyetinin yüksek olmasından ölüm cezası mıdır, yoksa Zimminin Müslüman olması, ona verilen ölüm cezasını düşürür mü? Bunu düşün...

B Ö L Ü M

PEYGAMBER *(s.a.v.)*E SÖVMEKLE ÖLDÜRÜLEN KİMSENİN MİRASI, YIKANIP CENAZE NAMAZININ KILINMASI

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e sövmesi sebebiyle öldürülen kimsenin mirası hakkında bilginler ihtilâf ettiler. *Suhnun* der ki:

Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövmekle öldürülen kimsenin malı Hazine'ye kalır. Çünkü O, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e sövme-

yi, küfür kabul edip Onu dinsizlerin küfrüne benzetiyor. (Dinsize dindarlar vâris olamayacağına göre, küfrü sebebiyle öldürülene de kimse vâris olamaz).

Esbağ diyor ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e söven kimse, eğer sövmesini gizli tutuyorsa, onun mirası Müslüman olan vârislerine verilir. Eğer açıkça ve yüksek sesle sövüyorsa, O'nun mirası Hazine'ye kalır ve derhal öldürülür. Tevbesi kabul olunmaz.

Ebu'l-Hasan el-Kâbisî de şöyle diyor: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e söven eğer, kendi aleyhinde yapılan tanıklığı inkâr ederek öldürülürse, onun mirasının hükmü, iman ettiğinde izhar ettiği şeyin hükmü gibidir. Yani mirası vereselerine kalır. Ölüm ise aleyhinde sabit olan bir haddır. Miras hakkında bir dahli yoktur. Yine böylece o adam eğer sövdüğünü ikrar eder de, tevbe ettiğini açıklarsa öldürülür. Çünkü öldürülmesi onun cezası (haddı)dır. Onun miras ve diğer konulardaki hükmü Müslümana tatbik edilen hükmün aynıdır. (Mirası vereselerine kalır, cenazesi yıkanıp, namazı kılınır. Müslüman mezarlığına defnedilir). Eğer Peygamber *(aleyhisselâm)*a sövdüğünü ikrar eder, bunda ısrar ederse ve tevbe etmekten kaçınır, bu hal üzere öldürülürse, kâfir olarak öldürülmüş olur. Mirası Hazine'ye kalır. Cenazesi yıkanmaz, namazı kılınmaz, kefenlenmez, avret yeri örtülür. Kâfir olana yapıldığı gibi cesedi bir çukura gömülür.

Şeyh Ebu'l-Hasan el-Kâbisî'nin, peygambere açık ve aleni olarak söven ve bunda ısrar eden kimsenin hükmü açık seçiktir. Bunda ihtilaf vaki olması mümkün değildir. Çünkü o, kâfirdir, mürteddir. Söylediğinden pişman olup rücu etmemiş, tevbe de etmemiştir. Bu, *Esbağ*'ın sözünün aynıdır. *İbn Suhnun*'nun kitabında dinsiz olan ve dinsizliğinde ısrar eden kimse hakkındaki hüküm böyledir. Bunun benzeri, *İbn Kasım*'ın *Utbiyye* nam kitabında, *İmam Malik (rahimehullah)*ın ashabından birçoklarının *İbn Habib*'in kitabında varid olan sözleri, küfürünü ilan eden kimse hakkında aynıdır. *İbn Kasım* diyor ki: O'nun hükmü mürted olanın hükmünün aynıdır. Kendisine ne Müslümanlardan veresesi vâris olur, ne de İslâmdan çıkıp kabul etmiş olduğu başka dinden olanlar vâris olur. (Ona kimse vâris olamaz). Vasiyyetleri, köle azad etmesi câiz olmaz. *Esbağ, İbn Kasım*'ın sözünün aynısını söyledi; ister öldürülsün, ister o halde iken eceli ile ölsün. İhtilâf, ancak açıkça tevbe edip tevbesi kabul olunmayan zındığın mirası hakkında vaki olmuştur. Amma dinsizliğinde ısrar edenin mirası vereselerine kalmayacağı hakkında hiçbir ihtilaf yoktur.

Ebu Muhammed, Allah'a söven, sonra aleyhinde delil bulunmayan veyahut bulunup herhangi bir sebeble kabul olunmayan, sonra ölen kimse hakkında (ihtiyaten) namazı kılınır diyor.

Esbağ, İbn Habib'in kitabında *Kasım*'dan rivayet ederek der ki: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i yalanlayan, İslâmdan başka bir dine girdiğini ilan eden kimsenin mirası, Hazine'ye kalır. *İmam Malik (rahimehullah)*ın dediği gibi, mürted olanın mirası Hazine'ye kalır, ona vereseleri vâris olamaz der, *Rabia, Şâfiî, Ebu Sevr* ve *İbn Ebu Leyla, İmam Ahmed (rahimehullahü aleyhim ecmain)* bu husustaki rivayette ihtilâf vâki oldu.

Ali b. Ebu Talib (radıyallahu anh), İbn Mesud, İbn el-Müseyyeb, Hasan el-Basri, Şa'bi, Ömer b. Abdülaziz, Hatem, Evzai. El-Leys ve *Ebu Hanife (radıyallahu anhüm)* diyorlar ki: Mürtede veresesi vâris olur. Rivayet edilir ki, mürtede, vereseler, Müslüman iken kazandığı mal ve mülke vâris olur. İrtidad halinde iken kazandığı ise Hazine'ye kalır. (Ona vereseleri vâris olamazlar). *Ebu'l-Hasan el-Kâbisî*'nin geri kalan cevabındaki, tafsilâtı, açık seçik ve güzeldir. O, *Suhnun*'un sözünün hilafına, *Esbâğ*'ın görüşüne uygundur. *Esbağ* ile *Suhnun*'nun ihtilâfları *İmam Malik*'in zındıkın mirası hakkındaki iki tür sözüne binaendir. *İmam Malik* bir sözünde, mürted aleyhinde delil sabit olup, mürted olduğunu inkâr eder veyahut irtidad ettiğini itiraf eder ve tevbe ettiğini açıklarsa, vereselerinin ona vâris olacağını ifade eder. *Esbağ, Muhammed b. Mesleme,* daha ashabından birçokları aynı sözü kabul etmişlerdir. Çünkü irtidadı inkâr etmekle veyahut tevbe etmesiyle Müslüman olduğunu açıklıyor. Onun hükmü, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in zamanında bulunan münafıkların hükmü gibidir.

(İkinci sözü ise) *İbn Nafi', Utbiyye*'ye *Muhammed*'in kitabında Malik'ten rivayet eder ki, mürtedin mirası Hazine'ye kalır. Çünkü onun malı kanına (canına) tâbidir. Aynı görüşü, ashabından birçokları, *Eşheb, Muğire, Abdülmelik, Muhammed* ve *Suhnun* savunmuşlardır.

İbn Kasım, Utbiyye nam kitapta der ki: Eğer mürted kendi aleyhinde olan tanıklığı kabul eder ve tevbe ettikten sonra öldürülürse, vereseleri ona vâris olamazlar. Eğer itiraf etmeyip öldürülürse veya eceliyle ölürse vereseleri ona vâris olurlar. İbn Kasım der ki, yine böylece, her küfrünü gizleyen ve öldürülen kimse, İslâm hukuklariyle mirasiyle birbirlerine vâris olurlar.

İbn Kâtib'e sorulur:

Hıristiyan, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e söver. Bunun için öldürülür. Buna kendi dininden olanlar mı, yoksa Müslümanlar mı vâris olurlar?

Cevap verir:

Onun malı Müslümanlarındır. Fakat miras yoluyla değil. Çünkü ayrı ayrı dinden olanlar, birbirlerine vâris olamazlar. Lâkin, ganimet yolundan onun malı Müslümanlara kalır. Çünkü o, sözleşmeyi bozmuştur. İbn Kâtib'in sözünün mânâsı özet olarak budur.

ÜÇÜNCÜ BAB

ALLAH'A, ALLAH'IN MELEKLERİNE, KİTAPLARINA, PEYGAMBER *(s.a.v.)*İN ÂLİNE, ASHABINA VE ZEVCELERİNE SÖVEN KİMSENİN HÜKMÜ

Müslümanlardan Allah'a *(c.c.)* söven kimse kâfirdir; öldürülmesi helâldir. Bu hususta hiçbir ihtilâf yoktur. Ancak tevbesinin kabul olunup olunmayacağı hakkında bilginler arasında ihtilâf vardır.

Mebsut'ta, *İbn Suhnun*'un ve *Muhammed*'in kitabında *İbn Kasım* diyor ki: *İshak b. Yahya*'nın kitabında *İbn Kasım Malik (rahimehullah)*dan rivayet ediyor ki: Müslümanlardan kim Allahü Teâlâ'ya söverse öldürülür, tevbesi kabul olunmaz. Ancak sövmesi kendi dininden çıkıp başka bir dini benimsemesiyle Allah'a iftira etmek suretiyle olup dinini açıklamış olursa hariç. Böyle halde tevbesi kabul olunur. Eğer dinini açıklamasa tevbesi kabul olunmaz (öldürülür). *Muttarrif* ve *Abdülmelik, Mebsut*'ta aynı görüşü söylediler.

Mahzumî, Muhammed b. Mesleme ve *İbn Ebu Hazim* diyorlar ki: Müslüman, sövmekle kendisine tevbe etmesi teklif edilmeyince öldürülmez. Yahudi ve Hıristiyan olan da böyledir. Eğer tevbe ederlerse, onlardan kabul olunur. Şayet tevbe etmezlerse o takdirde öldürülür. Mutlaka tevbe etmeleri için teklif edilmesi lâzımdır. Bunların hepsi ridde gibidir.

Kadı İbn Nasr Malikî mezhebinden aynısını rivayet etmiştir.

Ebu Muhammmed b. Ebu Zeyd kendisinden rivayet edildiğine göre, bir adama lânet eden ve Allah'a lânet eden itiraf edip ben şeytana lânet etmek istedim, fakat dilim kaydı diyen biri hakkında şöyle fetva verdi: Zahiren küfrettiği için öldürülür. Özrü kabul olunmaz. Amma kendi ile Allah arasındaki hususta özürlü sayılır.

Kurtuba fukahası, fakih *Abdülmelik*'in kardeşi *Harun b. Habib*'in meselesi hakkında ihtilâf ettiler. Bu kişi kötü ahlâklı, sabırsızın biri idi. Çok defa aleyhinde tanıklık yapıldı. Bunlardan biri: Yakalandığı bir hastalıktan dolayı söylediği sözdür. Bunun üzerine *İbrahim b. Hüseyin b. Halid* öldürülmesiyle fetva verir. Çünkü; onun sözünün tazammun ettiği husus Allah'a adaletsizlik ve zulüm isnad etmektir. Allah'ı vasfetmekte işaret, sarahat gibidir. Kardeşi *Abdülmelik b. Habib* ve *İbrahim b. Hüseyin Âsım* ve *Kaadı Said b. Süleyman* ise; öldürülmemesi hakkında fetva verdiler. Ancak *Kaadı Said b. Süleyman*, sözünün küfrü mucip olmasına ihtimali olduğu ve Allah'ı terkedip mahlûka şikâyet etmesinden zindana atılması ve şiddetli dövülerek ceza verilmesini uygun gördü.

Allahü Teâlâ'ya tevbesinin kabul olunmasını söyleyenin görüşü şudur: Allahü Teâlâ'ya sövmek, sırf küfür ve irtidaddır. Buna Allah'tan

başkasının hakkı taalluk etmez. Bunu, Allah'a sövmeksizin küfrü kasdetmeye ve İslâm'a muhalif olan dinlerden başka bir dine geçmesine benzetti.

Allah'a sövenin tevbesinin kabul olunmayacağını söyleyenin görüşü ise şöyledir: Vakta ki, Allah'a sövmeden önce kendisine de İslâm zahir olduktan sonra bu husus kendisinde göründü, onu küfürle itham ettik. Ve ancak içten öyle inandığı için diliyle Allah'a sövdüğünü sandık. Çünkü Allah'a sövme konusunda kimse kolay kolay dil uzatmaz. Bunun içindir ki, ona zındıklara verilen hüküm gibi hüküm verildi, tevbesi kabul olunmadı. Bir dinden başka bir dine geçip Allah'a açık açığa söverse, (onun bu hali) mürted olması anlamındandır. (Çünkü Allah'a sövmeyi câiz görenin hiçbir dini yoktur). Bir başka dine intikal eden kimse, biliniyor ki, İslâmiyetle ilişkisini kesmiştir. İslâmla hiçbir alâkası yoktur.

Allah'a sövüp İslâmla ilişkisini kesmeyenin durumu bunun aksinedir. Başka dine geçenin hükmü mürtedin hükmü gibidir. Bilginlerin meşhur olan görüşlerine göre tevbesi kabul olunur. *İmam Malik (rahimehullah)* ve ashabının görüşü de daha önce açıkladığımız ve ihtilâfı bölümlerinde zikrettiğimiz gibi aynıdır.

Allahü Teâlâ'ya sövmek, dinden çıkmak ve küfrü kasdetmek yoluyla değil de, fakat yanlış te'vil ve ictihadla veyahut hevâ ve hevese, bid'ate ulaştıracak bir hata ile, Allah'ı bir şeye benzetmek, Allah'ı el, yüz gibi organlarla vasfetmek, veyahut da Allah'tan kemâl sıfatı nefyetmek suretiyle Allah'a lâyık olmayanı isnad eden kimseye gelince; bu selef ve halef âlimlerinin, böyle söyleyen ve insanların tekfiri hakkında ihtilâf ettikleri âlimlerdir. Böyle inanan kimse tekfir edilip edilmeyeceği hakkında Mâlik *(rahimehullah)* ve taraftarlarının, sözleri muhteliftir.

Bilginler, ayrı bir topluluk halinde bulundukları zaman bunların öldürülmelerinde ihtilâf etmediler. Onlar eğer tevbe ederlerse tevbeleri kabul edilir. Tevbe etmezlerse öldürülürler. Bu hususta ulemâ ittifak etmiştir. İhtilâf ettikleri husus, bunlardan tek başına yaşayanlar hakkındadır. İmam Malik *(rahimehullah)* ve taraftarlarının ekseriyetle sözleri şu merkezdedir: Onlara şiddetli bir azap verilir, uzun müddet onlar hapsedilir. Tâ ki rücu edip tevbe ettikleri anlaşılsın. Nitekim Hz. Ömer *(radıyallahu anh) Sabiğ*'e böyle yapmıştır. Bu (şiddetli cezalandırmak ve uzun müddet hapsetmek) *Muhammed b. el-Mevaz*'ın Haricîler hakkındaki sözüdür. *Suhnun*'un da bütün hevâ ve heves ehli hakkındaki görüşüdür.

*İmam Malik (rahimehullah)*ın Muvatta'daki sözü ve *Ömer b. Abdülaziz (radıyallahu anh)*, dedesi *Mervan* ve amucası *Abdülmelik b. Mervan*'dan rivayet edilen, *Kaderiyye* mezhebinden olan hakkındaki:

"Onlara tevbe etmeleri teklif edilir. Eğer tevbe ederlerse ne alâ, etmezlerse öldürülürler" sözleri bununla (şiddetli azap verilir, uzun müddet

zindanda tutuklanırlar diye) tefsir edildi.

İsa, İbn Kasım'dan rivayet ederek diyor ki:

İbaziyye (726), Kaderiyye ve âyetleri te'vilde tahrif eden bid'at ehlinden Ehl-i Sünnete muhalif olanlardan bunlara benzeyen hevâ ve heves ehli olanlara tevbe etmeleri teklif edilir. Bu hususları açığa vursunlar veya gizli tutsunlar, kendilerine teklif edilen tevbeyi kabul ederlerse ne alâ, ne güzel; hayır kabul etmezlerse öldürülürler. Mirasları ise vârislerine kalır. Aynı görüşü Kaderiyye ve başkaları hakkında *İbn Kasım Muhammed b. el-Mevaz*'ın kitabında zikretmiştir ve demiştir ki:

—Onlara tevbe etmeleri şöyle denerek teklif edilir:

—Siz içinde bulunduğunuz bozuk itikadı ve kötü ameli terkediniz.

İbn Kasım'ın *İbaziyye, Kaderiyye* ve diğer bid'at ehli hakkında buna benzer sözü Mebsut'ta zikredilmiştir. *İbn Kasım* der ki: "Onlar Müslümanlardır. Onlar ancak kötü görüşlerinden dolayı öldürülmüşlerdir." *Ömer b. Abdülaziz (radıyallahu anh)* bununla amel etmiştir. *İbn Kasım* diyor ki: Kim Allah, Musa *(aleyhisselâm)*a vasıtasız hitab etmedi derse, kendisine tevbe etmesi teklif edilir. Eğer tevbe ederse ne alâ. Etmezse öldürülür.

İbn Habib ve Mâlikî bilginlerinden başkaları, bid'at ehlinin ve Mürcie (727), Kaderiyye ve Hariciler'den benzerlerinin tekfir edilmesi görüşündedirler. Bunun benzeri söz ve Allah'ın kelâmı yoktur diyenin kâfir olduğu *Suhnun*'dan rivayet edilmiştir. Bu konu hakkında İmam Mâlik *(rahimehullah)*dan muhtelif görüşler rivayet edilmiştir. Şamlıların, bilhassa *Ebu Müshir, Mervan b. Muhammed et-Tarıriyyî*'nin rivayetinde bid'at ehlinin mutlak kâfir olduğu ifade edilir.

İmam Mâlik (rahimehullah), Kaderiyye mezhebine mensup olan biriyle kızını evermesi hususunda müşavere eden kimseye "Onunla everme" diye cevap vermiştir.

Allahü Teâlâ buyuruyor ki:

"......Müşrik erkekler de iman etmedikçe onlara mü'min kadınları nikâhlamayın. Bir kâfir size hoş görünse bile; mü'min köle elbette ondan daha hayırlıdır..." (728).

Hevâ ve heves ehlinin hepsinin kâfir olduğu hususu yine kendisinden rivayet edilmiştir. Malik *(rahimehullah)* der ki:

Kim Allahü Teâlâ'yı bir şeyle vasfeder de, cesedinden, eli, kulağı, gözü, gibi şeylere işaret ederse; işaret ettiği organı kesilir. Çünkü O Allah'ı *(c.c.)* kendisine benzetmiştir. Kim Kur'ân mahlûktur derse; o kimse kâ-

(726) İbaziyye; *Mervan b. Muhammed* zamanında zuhûr eden Abdullah b. İbaz'a tâbi olan Haricîlerden bir gruptur.

(727) Bunlar öyle bir gruptur ki, iman olduğu vakit günah zarar vermez, nitekim küfürle ibadetin fayda vermediği gibi, diye batıl inançta bulunurlar. Allah onlardan azabı ertelediği için, ertelemek anlamına gelen bu kelime ile kendilerine isim verilmektedir. M.

(728) El-Bakara Sûresi, âyet: 221.

firdir. Onu öldürün. *İbn Nafi'*in rivayetinde ise; *Mâlik (rahimehullah)*, ona yüz değnek vurulup, acı verilmek suretiyle dövülür ve habsedilir. Tâ ki tevbe etsin, dediği ifade edilmiştir. Bişr b. Bekr et-Tinnesiyyî'nin rivayetinde ise Mâlik'in öldürülür ve tevbesi kabul olunmaz dediği kaydedilmiştir.

Kadı Ebu Abdullah el-Bernekânî, Kadı Ebu Abdullah et-Tüsterî, — Iraklı imamlardan— derler ki: İmam Mâlik'in (Kur'ân mahlûktur diyen kimse hakkında sorulan soruya verdiği) cevabı muhteliftir. (Bir cevabında şöyle der): Bunu söyleyenlerden dinî bilgilerden malûmatı olan ve başkalarını kendi bid'atına dâvet eden kimse öldürülür. Bu ihtilâfa göre onların arkalarında kılınan namazın iade edilmesi hakkındaki sözünde ihtilâf vâki oldu. (Bir sözünde iade edilmesini söylerken, diğer bir sözü ile iade edilmesi gerekmediğini ifade etmiştir).

İbn Münzir, İmam Şafiî'den Kaderiyye mezhebinden olan kimsenin tevbesinin kabul olmaz dediğini nakletmiştir. Selef bilginlerinin çoğunluğunun görüşü ise onların tekfir edilmesi yolundadır. Bu görüşü benimseyenlerden bazıları da, *Leys b. Sa'd, İbn Uyeyne* ve *İbn Lehia*'dır. Kur'ân mahlûktur diyen hakkında tekfir edilir denildiği selef bilginlerinden rivayet edilmiştir. Şunlar da aynı görüşü benimsemişlerdir: *İbn Mübarek, El-Evzaî, Veki', Hafs b. Giyas, Ebu İshak el-Fezarî, Hüşeym* ve son müctehidlerden *Ali b. Asım*. Bu imamların görüşleri, kelâmcıların, hadîsçilerin ve fukahanın ekserisinin, onlar hakkında ve Hariciler, Kaderiyye mezhebinden olanlar insanları sapıklığa sevkeden, hevâ ve heves sahipleri, isabetsiz tevillerde bulunan bid'at ehli hakkındaki sözlerindendir. *Ahmed b. Hanbel (rahimehullah)* da aynı görüştedir.

Bu bilginler, bu esaslarda tevilden kaçınanlar, şek ve şüphe içinde bulunanlar hakkında da aynı görüşü savundular.

Şunlar da tekfir edilmemelerini söyleyenlerdir: *Ali b. Ebu Tâlib, İbn Ömer ve Hasan el-Basrî (radıyallahu anhüma)*. Bu görüşü, fukaha ve kelâmcılardan ileri gelen bir grup benimsemiştir. Bunlar sahabe ve tabîinin Haruvera' halkından (729) ve Kaderiyye mezhebinden olduğu bilinenlerden, ölenlerin vereselerini onlara vâris kılmaları ve onları Müslümanların kabristanına defnedip kendilerine İslâm ahkâmını tatbik etmelerini delil olarak gösterdiler.

Kadı İsmail diyor ki: *İmam Mâlik (rahimehullah)* Kaderiyye mezhebinden olanlar ve diğer bid'at ehlinden bulunanlara tevbe teklif edilir. Tevbe ederlerse ne âlâ. Etmezlerse öldürülürler dedi. Çünkü; onların işleri, yeryüzünde fesad çıkarmaktan ibarettir. Nitekim Mâlik *(rahimehullah)* yol kesen eşkıyaların öldürülmesini söylemiştir. Bu, hâkimin ona

(729) Haruvera': (Harûra) Irak'ta, Kûfe'ye iki mil mesafede bir yerin adıdır ki, Hariciler orada toplanıp, görüşleri üzerine sözleştiler ve *Hz. Ali*'nin aleyhine kıyam ettiler. M.

ölüm cezası vermek şartıyladır. Eğer öldürülmezse hâkim kendisi öldürür. Yol kesicilerin ifsadı, her ne kadar hacc ve cihad yolunda vâki olmakla din işine de giriyorsa da, onların esas ifsadları mal ve dünya maslahatlarına vâki oluyor. Bid'at ehlinin ifsadının çoğu dine vâki olur. Bununla beraber Müslümanlar arasında ilka ettikleri düşmanlıktan dolayı dünya işine de girer.

BÖLÜM

TE'VİLCİLERİN TEKFİR EDİLMESİNİN TAHKİKİ

Biz selef bilginlerinin bu husustaki muhtelif görüşlerini, bid'at, hevâ ve heves sahiplerinin, te'vilcilerden de, söylediği sözün anlamı kendisini küfre götüren ve fakat üzerinde durulduğu zaman kendisini küfre götürecek olan sözü söylemeyen kimsenin tekfir edilip edilmemesini zikrettik.

Bid'at ehlinin derece ve ortaya attıkları meselelerin öneminin çeşitliliğine göre, onların tekfiri hakkında kelâmcılar ve fukaha ihtilâf ettiler. Bunlardan bazıları tekfir edilmelerini tasvib ettiler ki, selef bilginlerinin çoğunluğunun görüşüdür bu. Bazıları ise tekfir etmekten kaçındılar ve onları İslâm camiasından çıkarmayı doğru görmüyorlar. Bu da *(Ebu Hanife, Şafiî* ve başkaları gibi) ekseri fukahanın ve kelâmcıların sözüdür. Bunlar şöyle diyorlar: "Bid'at ehli, fasık, asî ve sapıklardır. Bunlara Müslümanları vâris kılar, onlara Müslümanların hükümleriyle hükmederiz. Bunun içindir ki, *Suhnun*, arkalarında namaz kılan kimsenin namazını iade etmesi gerekmez dedi. Bu söz, *Mugire, İbn Kinane, Eşheb* gibi ekseri Mâlikîlerin sözüdür. Çünkü Müslümandır. Günahı, onu İslâm'dan çıkarmaz diyor. Mâlikî bilginlerinden diğerleri ehl-i bid'atı tekfir etmek hususunda zor durumda kaldılar ve onları tekfir etme veya etmeme hakkında söz söylemekte durakladılar. İmam Mâlik *(rahimehullah)*ın bunları tekfir etme hakkında iki muhtelif sözü ve arkalarında kılınan namazın iade edilip edilmemesi hakkında duraklaması, bunları zor durumda bırakan hususlardandır.

Tahkik ve hak ehlinin imamı olan *Kadı Ebu Bekir el-Bakillânî, Mâlik (rahimehullah)*ın bu görüşü gibi bir görüşü benimsemiştir ve demiştir ki: Bid'at ehlinin tekfir etme meselesi müşkülâtlardandır. Çünkü bid'at ehli olanlar küfürlerini icap ettirecek açık bir sözde bulunmadılar. Ancak ne var ki; onlar öyle bir söz söylediler ki, kendilerini küfre götürecek mânâ içinde bulunur. *Kadı Ebu Bekir el-Bakillânî*'nin bu konudaki sözü, İmam Mâlik b. Enes (rahimehullah)ın sözü gibi tereddütlü oldu. Hattâ Bakillânî sözlerinin bir kısmında şöyle der:

Ehl-i bid'atı tekfir edenlerin görüşüne göre, onlarla evlenmek, onların kestiklerini yemek, onların ölülerinin cenaze namazını kılmak, bize

helâl olmaz. Miraslarına gelince, mürtedin mirasındaki ihtilâf gibi onda da ihtilâf olunur. Yani diyor ki: Onların ölülerine Müslüman olan vereselerini vâris kılarız. Fakat Müslümanlardan ölenlere onları vâris kılmayız. Bakillânî'nin çoğunlukla meyli onları meâlle tekfir etmemek cihetinde idi. Tarikatta hocası olan *Ebu Hasan el-Eş'arî (rahimehullah)*ın onları tekfir etme babındaki sözü de tereddütlüdür. Kendisinden rivayet edilen sözünün ekserisinde onları tekfir etmeme ve küfür, Allah'ı bilmemekten ibaret olan bir haslettir görüşü etrafındadır. Bir keresinde Eş'ârî der ki:

Kim, Allah'ın bir cisim olduğunu veya Mesih'in Allah olduğunu veyahud yollarda rastladığı kimselerden bazısının Allah olduğunu itikad ederse, o kimse Allah'ın varlığını bilmiyor, kâfirdir. (Çünkü varlığı vacip olanla olmayanı ayırt etmiyor).

Bu görüşün benzerini *Ebu el-Mea'li Cüveynî, Ebu Muhammed Abdülhak*'ın kendisine sorduğu soruya verdiği cevablarda benimsetmiştir ve bu meselede hata yapmak cidden ağırdır diye özür dilemiştir. Çünkü; diyor ki, bir kâfiri dine sokmak ve bir Müslümanı da dinden çıkarmak dinde çok büyük bir iştir.

Muhakkiklerden *Eş'ârî (rahimehullah)* ve *Ebu el-Mealî*'den başkaları derler ki: Söylenmesi vacip olan bir husus varsa, o da (Kur'ân'ı anlamaktaki te'villeri hata olsa bile) te'vil ehlini tekfir etmekten kaçınmaktır. Çünkü (farzları yerine getiren) tevhid ehlinin öldürülmesi büyük bir tehlike arzeder. Bin kâfirin öldürülmesini terkederek yapılan hata, bir Müslümanın öldürülmesiyle yapılan hatadan daha ehvendir.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor ki:

—Ben, insanların Eşhedü enlâilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resûlüh demelerine ve namaz kılmalarına, zekât vermelerine kadar onlarla savaşmam hususunda emrolundum. Bunları işledikleri zaman, (bir rivayette ise) **kelime-i şehadeti söyledikleri zaman kendilerini ve mallarını korudular. Ancak İslâmla ilgili hususlar hariç. Onların içlerindekinin hesabını Allah görür** (730).

Mal ve canın korunması kelime-i şehadetle kesinleşmiştir. Bunun kalması ve aksinin mübah olması ancak kesin delille olur. Bu hususta şer'î kesin delil yoktur. (Ancak Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in:

---

(730) *İmam Buharî*, Sahih. 24. Kitabü'z-Zekât; 1. Babu Vücûbü'z-Zekât'da ayrıca 56. Kitabü'l-Cihad; 102. Babu Duai'n-Nebiyyi (s.a.v.) ile'l-İslâm ve'n-Nübüvve'de ayrıca, 2. Kitabu'l-İyman, 17. Babu; fein Tâbu ve Ekamu's-Salâte ve Atû'z-Zekâte'de üç ayrı metni tahriç etmiştir. *İmam Müslim*, 1. Kitabu'l-İyman; 8. Babu'l-Emri bi Kıtali'n-Nas'da 32 (20) ve 33 (21), 34 (...), 35. (...), 36 (22), 37 (23) No.lu metinleri tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabu'l-Cihad. Babün âlâ ma Yukatilü'n-Müşrikûne'de *Ebu Hüreyre* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen, Ebvabu Tefsiri'l-Kurân Tefsirü Sureti'l-Gâşiye'de 338 No.lu metni *Cabir* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *Nesaî*, Sünen. Kitabü'z-Zekât; 3'üncü Babta. *İmam İbn Mâce*, Sünen. 36. Kitabü'l-Fiten I. Babu'l-Keffi ammen Kaale: "La ilahe illallah" da 3927 No.lu, 3928 No.lu, 3929 No.lu hadîsleri *Ebu Hüreyre, Câbir, Amr b. Evs* (r.anhüma) den tahriç etmiştir.

—Müslüman kanı ancak üç şeyden biriyle helâl olur, onlar da: Ridde (dinden çıkma), **bir Müslümanı öldürmek ve Muhsan olanın zina yapmasıdır,** (hadîsi hariç) (731).

Bunun üzerine sahih bir kıyas da yapılmaz. Bu babda varid olan hadîslerin lâfızları te'vil edilmeye kabildir. Hadîs-i şeriflerden, Kaderiyye mezhebinden olanların sarahaten ifade edenler ve Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in **"Kaderiyye mezhebinden olanların İslâm'dan nasibleri yoktur"** buyurması Rafizilere müşrik demesi, Kaderiyye ve Rafizilerin üzerine lânet etmesi ve yine böylece, harici ve hevâ ve heves sahiplerinden başkalarına lânet etmesi, bunların zahiri ile bid'at ehlini tekfir edenler delil getirdiler. Tekfir etmeyen diğer bilginler bunların delillerine şöyle cevap veriyorlar:

Bu hadîslerde varid olan lâfızlar gibi kâfir olmayanlar hakkında işin büyüklük ve önemini, günahının ağır olduğunu beyan etmek maksadiyla varid olmuştur. Sarahaten küfür olmadığı, küfür olduğu, şirk olmadığı halde (gizli) şirk olması gibi, meselâ açık şirk olmayıp gizli şirk olduğu husus, riya hakkındaki hadîste varid olmuştur.

Ana-babaya asî olmak, yalan şehadette bulunmak, masiyet olmayan hakkında varid olan hadîs-i şerifler gibi. İki hale ihtimali olduğu zaman bunlardan birine kesinlik ifade etmez. Ancak kesin delille birine kesinlik ifade eder.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Haricîler hakkında:

—Onlar mahlukâtın en şerli olanlarıdır (732), buyurmuştur.

Bunlar kâfirlerin sıfatıdır.

Yine Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Haricîler hakkında buyuruyor:

—Onlar gök kubbesi altında kötü bir kabiledir. (Bir rivayette ise, kötü ölülerdir, diye varid olmuştur). **Onları öldürene ne mutlu** (732a).

—Onları (toplu halde) **bulunduğunuz zaman, Ad kavmi gibi öldürün. Semud kavmi gibi de rivayet edilmiştir** (733).

Bu sözlerin zahiri onların kâfir olduklarını ifade eder. Bilhassa onları Hud *(aleyhisselâm)*ın kavmi Ad'e benzetmesiyle. Bid'at ehlinin tekfi-

---

(731) *İmam Buharî,* Sahih. 87. Kitabu'd-Diyyat; Babu Kavlihi teâlâ: "İnne'n-Nefse bi'n-Nefsi" de *Abdullah b. Mes'ud* (r.a.) dan. *Müslim,* Sahih. 28. Kitabü'l-Kasame; 6. Babu Ma Yubahu bihi Demü'l-Müslim'de 25 (1676), 26 (...) da aynı râvîden tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud,* Sünen. Kitabü'l-Hudud, yine *Abdullah b. Mes'ud*'tan Babu'l-Hükmü fiymen İrtedde'de tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî,* Sünen. Ebvabü'l-Hudud Babu Ma Cae min Şurbi'l-Hamri. 1444 No.lu metnin sonunda tahriç etmiştir. *Nesaî,* Sünen. Kitabu't-Tahrim 5'inci babta tahriç etmiştir.

(732) *İmam Müslim,* Sahih. 12. Kitabü'z-Zekât; 49. Babu'l-Havaric; Serrü'l-Halkı ve'l-Halıkati'de 158 (1067) No.lu metni *Ebu Zerri Gıfarî (r.a.)* dan tahriç etmiştir.

(732a) *İmam İbn Mâce,* Sünen. El-Mukaddime, 12. Babün fi Zikri'l-Havaric'de 176 No. ile *Ebu Ümame* (r.a.) *İmam Beyhakî* de *Enes* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

(733) *İmam Buharî,* Sahih. 6. Kitabu'l-Enbiya; 6. Babu Kavlillahi: "Ve ila A'din Ehahüm Hûdâ" da. *İmam Müslim,* 12. Kitabü'z-Zekât 48. Babu zikri'l-Havaric'de 154 (1066) No. lu metni *Süveyd b. Gafele*'den tahriç etmiştir.

ri cihetine gidenler bu hadîslerle ihticac eder. Onları tekfir etmeyenler şöyle derler cevaplarında: Onların ölümle cezalandırılması, Müslümanların aleyhine kıyam etmeleri ve mü'minlere zulmetmelerindendir. Bu delil hadîs-i şerifin bizzat kendisinden alınmıştır. (Çünkü Peygamber *(aleyhisselâm)*:

—**Onlar Müslümanları öldürürler** (734).

Buradaki onların öldürülmesi, kısas içindir. Yoksa küfür için değil. Ad'ın zikredilmesi ölüme benzetilmek ve öldürülmesinin helâl olduğu içindir. Yoksa maktul için teşbih edilmemiştir. Her ölüm ile mahkûm olan kimse küfür ile mahkûm olmaz.

Buna başkası *Halid b. Velid (radıyallahu anh)*ın hadîs-i şerifte varid olan sözü ile mukabelede bulunur. Halid:

—**Ya Resûlallah! Müsaade buyurun da boynunu vurayım, dedi.**

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu:

—**Belki namaz kılıyor** (o mü'min'dir) (735).

Eğer Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in:

"**Onlar Kur'ân okurlar fakat** (onların okudukları) **boğazlarından geçmez**" (736).

Peygamber *(aleyhisselâm)*, imanın onların kalblerine girmediğini haber veriyor ve yine Peygamber *(aleyhisselâm)*ın:

"**Ok yaydan süratle çıktığı gibi, onlar süratle dinden çıkarlar. Sonra onlar yaydan çıkan ok yerine gelinceye kadar dine dönemezler. Ok öyle süratli geçti ki, karnındaki pislik ve kana bile bulaşmadı**" (737) sözü ile delil getirerek, bunlar haricinin İslâm'la ilişkisi kalmadığına delâlet ediyor, dediler.

Bid'at ehlini tekfir etmeyenler şöyle cevap verdiler:

Peygamber *(aleyhisselâm)*ın "Boğazlarından geçmez" sözünün mânâsı, onlar okuduklarının mânâlarını kalbleriyle anlamazlar. Göğüsleri genişlemez, organlarıyla amel etmezler.

Evvelkiler bunlara Peygamber *(aleyhisselâm)*ın:

"**Okta** (karnındaki pislik ve kanda bir ulaşım var mıdır?) **titizlikle duruyorlar**" (738).

Sözü ile mukabelede bulunurlar. Bu ise halinde şek ve şüphesi olduğunu iktiza eder.

---

(734) 733'e ve gösterilen kaynaklara bakınız.

(735) *İmam Buharî*, Sahih. 61. Kitabü'l-Menakib; 25. Babu Âlâmeti'n-Nübüvve fi'l-İslâm'da *İmam Müslim*, Sahih. 12. Kitabü'z-Zekât. 47. Babu Zikri'l-Havaric ve Sıfatihim'de 143 (1064), 144 (...) No.lu metinleri *Ebu Saidi'l-Hudrî* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

(736) 735'e bak. (737) 735'e bak. (738) 735'e bak.

Bid'at ehlinin tekfirine kail olanlar *Ebu el-Hudrî (radıyallahu anh)*ın bu hadîsteki sözü ile de delil getiriyorlar. *Ebu Said (radıyallahu anh)* der ki:

"Ben Peygamber *(şallallahu aleyhi ve sellem)***in, bu ümmette öyle bir kavm çıkar ki, onlar Kur'ân okurlar, fakat okudukları boğazlarından geçmez, buyurduğunu işittim"** (739).

Peygamber *(aleyhisselâm)* bu ümmetten demedi. *Ebu Said (radıyallahu anh)*ın rivayet etmesi ve lâfzı iyi anlaması (da buna delâlet eder).

Tekfirleri cihetine gitmeyenler şöyle cevap verdiler bu delillerine: "Fi" edatiyle tabir edilmesi onların Müslümanların dışında olmalarını sarahaten iktiza etmez. Bazı mânâsını ifade eden "min" lâfzı ve onların İslâm milletinden olması bunun hilâfınadır. Bununla beraber bu hadîste, Ebu Zer, *Ali b. Ebu Talib (radıyallahü anhüma)* ve *Ebu Ümame (radıyallahu anh)* ve başkalarından:

"Benim ümmetimden çıkar ve benim ümmetimden olur" (740) diye rivayet edilmiştir.

"Huruf el-Maanî" denilen harfler mânâlarında müşterektirler. (Biri diğerinin yerine kullanılır. Meselâ "min" lâfzı, "fi" lâfzının yerine kullanılır, aksi de olur). Onların "fi" lâfzı ile ümmetten çıkarılmasına ve "min" lâfzı ile de ümmete sokulmasına hiçbir dayanak yoktur. Lâkin *Ebu Said (radıyallahu anh)* onları ümmetten çıkarılması hususuna *"fi"* lâfzı ile işaret etmek isteğinde bulunması hususunda güzel bir isabette bulunmuştur. Bu sahabenin geniş anlayışına, mânâları derinliğine tahkik ettiklerine, lâfızlardan mânâları çıkarmasına muktedir olduklarına, mânâlarını zabtettiklerine ve rivayette çok dikkat edip korunduklarına delâlet eder.

Ehl-i sünnet ve başkaları için bilinen bu mezhebler (Mutezile, Şia gibi) den birbirine uymaz ve ele alınmayacak kadar zayıf olan birçok sözler vardır. O sözlerden hafif ve zayıf olmaya en yakın olanı, (Mutezile bilginlerinden) *Cehm b. Safvan* ve (Haricîlerden) *Muhammed b. Şebib*'in şu sözleridir:

Allah'a küfretmek, Allah'ı bilmemektir. Bunun gayri ile kimse kâfir olmaz. (Bunlara göre materyalistlerden başka kâfir olan yoktur).

(Mutezile'den) *Ebu el-Hüzeyl* de şöyle der:

---

(739) *İmam Buharî*, Sahih. 60. Kitabu'l-Enbiya; 6. Babu Kavlillahi teâlâ; "Ve İlâ Âdin Ehadüm Huda" da *Ebu Saidi'l-Hudrî* (r.a.) dan. *İmam Müslim*, Sahih. 12. Kitabü'z-Zekât, 47. Babu Zikri'l-Havaric'de yine aynı râvîden tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü's-Sünne; Babün fi Kıtali'l-Havaric'de yine *Ebu Saidi'l-Hudrî* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Tirmizî*, Sünen. Ebvabu'l-Fiten, Babün fi Sıfati'l-Marika'da 2189 No. ile *İbn Mes'ud* (r.a.) da ve *Ebu Saidi'l-Hudrî* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İbn Mâce*, Sünen. Mukaddime, Bab 12, Hadîs No: 169.

(740) *Müslim*, 12. Kitabü'z-Zekât, 48. Babu't-Tahrîd âlâ katli'l-Havaric'de 154 (1066), 155 (...), 156 (...) No. lu hadîslere bakılabilir.

Şüphesiz, her te'vil edenin te'vili Allah'ı yarattığı mahlûka benzetmesi, fiilinin kullarına zulüm ve Allah'ın verdiği haberi yalanlamadır. Bunun içindir ki, o kimse kâfirdir. Her kim ki, bir şeyin kadim olduğunu söylerse, o şeye Allah denmezse, o kimse kâfirdir.

Kelâmcılardan bazıları der ki: Te'vil eden, eğer (kitap ve hadîsten) azını bilen kimse olup da, onun üzerine te'vilini yaparsa ve te'vili de Allah'ın sıfatlarından olan hususta ise, o kimse kâfirdir. Eğer te'vili bu babdan yani küfrü mucip hususttan olmazsa, o zaman fasıktır. Ancak kitap ve sünnetten aslı bilmeyip (te'vilini bir esas üzere yerleştirmeyen) kimse olursa, o kimse hata işlemiş olur, kâfir olmaz.

Ubeydullah b. Hasan el-Anberiy, müctehidlerin usûl-ü dinde te'vile kabil olan hususların te'vil etmekteki sözlerini (te'vil edenler ehl-i bid'atten olsa bile) tasvib ediyor. Anberî ancak, batıl olmayan İslâm fırkasından bir grubun sözünü kabul etmedi. Çünkü ondan başkası, din esaslarında hak birdir, bunda hata eden günahkârdır, asî ve fasıktır, dediler ve bu sözlerinde ittifak ettiler. İhtilâf te'vil edenin tekfir edilmesi hakkındadır. *Kadı Ebu Bekr el-Bakillânî, Ubeydullah*'ın sözünün aynını Davud el-İsbihânî'den rivayet etmiştir. *Bakillânî* der ki: Bir grub insanlar *Davud* ile *el-Anberî*'nin, Müslümanlardan ve Müslüman olmayanlardan hakkı talep etmek için güç ve takatlerini harcadığını, Allah'ın bildiği herkesi din esaslarındaki içtihadlarından tasvib ettiklerini rivayet etmişlerdir.

(Mutezile âlimlerinden) Cahız ve Sümame bu sözün benzerini ifade ederek derler ki: Avamdan, kadınlardan, akılsız aptallardan, Yahudi ve Hıristiyan mukallidlerinden ve başkalarından birçok kimseler aleyhlerinde Allah için bir hüccet yoktur. Çünkü onlarda kendisiyle istidlâl edilmesi mümkün olan bir tabiat yoktur. İmam Gazâlî, Et-Tefrika kitabında bu mesleğe yakın olan bir görüşe meyletti. Bunu söyleyenin (Cahız ve Sümame gibi) hepsi kâfirdir. Çünkü Hıristiyan ve Yahudilerden, İslâm dininden ayrılanlardan birini tekfir etmeyenler veya onları tekfir etmekte sükût edenler veyahut şüphe edenlerin hepsi kâfir olduğuna dair icma vardır.

Kadı Ebu Bekr el-Bakillânî, diyor ki: Çünkü âyet, hadîs ve icma onların kâfir oldukları hakkında ittifak etmişlerdir. Bunda kim şüphe edip durursa, Kur'ân'ı ve hadîsi yalanlamış veyahut onlarda şüphe etmiş olur ki, bundaki şek ve şüphe, yalanlama ancak kâfirden vaki olur.

B Ö L Ü M

SÖZLERDEN KÜFÜR OLANLAR, KÜFÜR OLUP OLMADIĞI HAKKINDA TEREDDÜD EDİLENLER VE HAKKINDA İHTİLAF EDİLEN VE KÜFÜR OLMAYAN SÖZLER

Bil ki, bu bölümün tahkik edilmesi ve kendisinden şüphe ve yanlışlığın giderilmesi için baş vurulacak yer, ancak kitap ve sünnettir. Aklın bunda hiçbir dahli olamaz. Bu konuda açık seçik olarak beyan ederler ki:

Bir söz ki, sarahaten, Rububiyyeti veyahut vahdaniyyeti nefyediyor. Veyahut Allah'tan başkasına ibadet etmeyi veya Allah'la beraber ona ibadet etmeyi ifade ediyorsa bu söz küfürdür. Nitekim Dehriyyun'un, (âhireti inkâr edip zamanın ebedîliğine inananlar) ve diğer, Dısaniyye mezhebinden olup (şerrin yaratıcısı olan Allah, hayrın yaratıcısı olan Allah) diye iki Allah'ın varlığına inananların, *Mânivîyye* mezhebinden olanların ve ateşe, yıldızlara veyahut güneşe, şeytanlara, meleklere veya putlara tapan, Mecusî, Nasara ve Sabiilerden bunlara benzeyenlerin sözleri gibi.

Sudan, Çin, Hind halkından ve Araplardan ve kitaba rücu etmeyenlerden daha başkalarından Allah'tan başkasına ibadet edenlerin sözleri de küfürdür. Şu aşağıdaki sınıflar da kâfirlerdendir. Çünkü bütün sözleri küfürdür:

Karamita: (Onlar İsmailiyye mezhebinden olanlardır. Çünkü onlar imameti *İsmail b. Cafer es-Sadık*'a isnad ediyorlar. Bunların reisleri karmet köyünden Hamdan olduğu için kendilerine Karamita denildi).

Hûlûliyye mezhebinden olanlar: (Bunlar Nasara, Batıniyye, Vücudiyye'den olanlardır ki, bunlar Allah'ın hâşâ Hz. Ali'ye hulûl ettiğini iddia ederler).

Batıniyye mezhebinden tenasuha kail olanlar: (Ki, onlar da İsmailiyye mezhebinden olanlardır).

Rafızilerden Teyyare mezhebinden olanlar: (Bunlar tenasuha kail olanlardır. Allah'ın ruhu, Âdem'de idi, sonra *Şite,* sonra peygamberlere sırasiyle ve sonra da imamlara intikal etmiştir diye itikad ederler).

Allah'ın ilah olduğunu, tek Allah olduğunu itiraf edip, fakat O'nun diri olmadığına, yahud kadim olmadığına veyahut hâdis veyahut herhangi bir şekille müsavver olduğuna, itikad edenler veya Allah'ın çocuğu olduğunu (Hıristiyanlar gibi) zevcesi bulunduğunu veya babası olduğunu veya Allah'ın bir şeyden doğduğunu veya bir şeyden meydana geldiğini yahud, Allah'la birlikte ezelde kendisinden başka kadim olan bir şeyin varlığına veya orada Allah'tan başka bir yaratıcının bulunduğuna veya Allah'tan başka idare edenin bulunduğuna itikat edenlerin hepsi kâfirdir, sözleri küfürden ibarettir. Bu hususta Müslümanların ittifakı vardır.

Nitekim, felsefecilerden, teologların sözleri, astrologların, materyalistlerin sözleri böyledir. Ve Allah'ın yanında oturduğunu, Allah'a çıkıp onunla konuştuğunu, Allah'ı gözü ile gördüğünü, Allah'ın bazı şahıslara (Ali gibi) hulûl ettiğini iddia eden kimselerin hükmü de böyle-

dir. Nitekim bazı mutasavvıflar, Batıniyye mezhebinden olanlar, Hıristiyanlar ve Karamita'ların söylediği gibi.

Yine böylece, âlemin kadim olduğunu veya bâkî olduğunu söyleyen veyahut bu hususlarda bazı dehrîler ve felsefecilerin sözlerine göre bu hususta şüpheli olanların, dünya durdukça ruhun birinden diğerine intikal edeceğini söyleyenler, şahıslarda asıllarının temizliğine göre nimetleneceğini, asıllarının pisliğine göre de azaplanacağını söyleyenlerin kâfir oldukları kesinlikle söylenir.

Ve yine hüküm böylecedir; kim Allah'ın ilah olduğunu, vahdaniyyetini itiraf eder ve fakat peygamberliği umum olarak aslından veyahut hassaten bizim Peygamberin *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in peygamberliğini inkâr ederse, veyahut Allahü Teâlâ'nın Kur'ân-ı Kerim'de peygamber olduklarını beyan buyurduğu peygamberlerden birini bildiği halde inkâr ederse, şek ve şüphesiz kâfirdir. Nitekim Brahma dinine mensup olanlar, Yahudilerin muazzam bir kısmı, Hıristiyanlardan Urussiye, Rafızilerden, Cebrail Ali'ye gönderildi, fakat (Ali, Muhammed *(aleyhisselâm)*a çok benzediği için, yanlış yere gitti) diye batıl iddiada bulunan *Gurabiyye* mezhebinden olanlar gibi.

Muattile, Karamita, İsmailiyye, Anberiyye mezhebinden olanlar, her ne kadar kendilerinden önce geçen sahabeleri tekfir etmekte bunların bir kısmı onlara katıldılarsa da, geçen mezhebler gibidir.

Yine, kim Allah'ın vahdaniyyetine, peygamberlerin umumuna ve Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in peygamberliğine inanan, fakat peygamberlerin getirdikleri hususları, kendi batıl iddiasına göre maslahata binaen yalan bulunmasının câiz olduğunu söyleyen kimse veyahut hiçbir maslahat iddia etmeden söyleyen kimse, kâfirdir. Bunda bilginlerin ittifakı var.

Nitekim, filozoflar, Batıniyye ve Rafızilerden bazıları, Gûlat-ı Mutasavvife ve İbahiyye mezhebinden olanlar gibi. Şüphesiz bunlar şöyle bir batıl iddiada bulunuyorlar: Şeriatın zâhirî görünüşü ve peygamberlerin Haşir, Kıyamet, Cennet, Cehennem ve saire gibi âhiret işlerinden olmuş ve olacak olan hususlardan verdikleri haberlerin, hakikatlarında, lâfızların iktiza ettiği ve hitabından anlaşıldığına göre bir şey yoktur. Onlar bu hususlarda ancak halka, halkın maslahatı için hitap ettiler. Çünkü halkın anlayışının kusurlu olmasından açık açığa sarahaten söylemek onlara mümkün olmadı. Bu sözlerinin ihtiva ettiği husus, şeriatları iptal etmek, emirleri ve yasakları işlemez hale getirmektir. Peygamberleri tekzib etmek, getirdiklerinde şek ve şüphe uyandırmaktır.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in tebliğ etmiş olduğu ve haber vermiş olduğu hususlarda kendisine kasden yalan söylediğini isnad eden veya Peygamber *(aleyhisselâm)*ın tebliğ ettiklerinde, haber verdiklerinden sadık olduğuna şek ve şüphe eden veyahut Peygamber *(aleyhisselâm)*a söven veyahut da, O bir şey tebliğ etmedi diyen, veyahut da

kendisiyle istihza eden veya peygamberlerden biriyle alay eden veya peygamberlerin tümünü ayıplayan, onlara eza eden veya peygamber öldüren veya peygamberle savaşan kimse kâfirdir. Bu hususta icma vardır.

Maymunlar, domuzlar, hayvanlar ve hatta böceklerden her cins hayvanın kendilerini korkutan peygamberleri vardır, diyen ve Allahü Teâlâ'nın:

"(Ey Resûlüm), **muhakkak ki, biz seni cennetle müjdeleyici, cehennemle korkutucu bir peygamber olarak Kur'ân ile gönderdik. Hiçbir ümmet de yoktur ki, içlerinden cehennem ile korkutucu bir peygamber geçmiş olmasın**" (741).

Sözü ile istidlâl eden, kadîm filozofların görüşlerini benimseyen kimseyi tekfir ederiz. Çünkü bunların isbat edilmesi mümkün olmayan ve batıl iddiaları insan cinsinden gelen peygamberlerin o hayvanların çirkin sıfatlarıyla muttasıf olmalarını iktiza eder. Ve yine onlardaki ayıplı durum ve hali bu şerefli makam sahiplerine lâyık olmayan bu ayıp sıfatları vermişlerdir.

Halbuki Müslümanların ittifakı ve icmaı bunun hilâfına ve böyle söyleyenin tekzibi hususunda vâki olmuştur.

Yine, Allah'ın varlığını, birliğini, peygamberlerin umumunu ve bizim Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i itiraf eden ve fakat, (tahkir etme maksadıyla) Peygamber *(aleyhisselâm)*a, siyah idi veya sakal bırakmadan vefat etti diyen, Mekke'de ve Hicaz'da olan değildir. Veyahut Kureyş kabilesinden değildir diyen kimseyi tekfir ederiz. Çünkü Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i, bilinen kendi sıfatlarından başka sıfatla vasfetmek, onu nefyetmek ve yalanlamaktır.

Yine böylece şunları tekfir ederiz: (*İsa b. İshak b. Yakup el-Isbihanî*'ye mensup olanlar) Yahudilerden Peygamberimiz *(aleyhisselâm)*ın peygamberliğinin Araplara mahsus olduğunu söyleyen İseviyyeler, dünya durdukça peygamberliğin sonu gelmez, birbiri ardınca peygamber gönderilir diyen Hurremiyyeler ve Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e peygamberlik görevinde hayatında ve vefatından sonra kendisine Hz. Ali *(radıyallahu anh)*ın ortak olduğunu iddia eden Rafızilerin ekseriyeti gibi, Peygamberimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*le herhangi birinin peygamberliğini iddia edenler. Rafızilerden on iki imamdan her biri peygamberin yerine kaim olduğunu söyleyenler. Bezi'ğ, Beyani ve bunlara benzeyenleri, peygamberdir diyen Rafızilerden Bezigiyye ve Beyaniyyeler kendisinin peygamber olduğunu iddia eder. Çok çalışmakla peygamberlik elde edileceğini, temiz ve feyizli bir kalble peygamberlik derecesine ulaşılacağını iddia edenler. Gûlat-ı Mustasvife'den olanlar.

Onlardan, kendisine vahiy geldiğini iddia eden peygamberlik iddia etmezse de, veya göklere çıktığını, Cennete girdiğini, Cennet meyvele-

(741) Fatır Sûresi, âyet: 24.

rinden yediğini, Hurilerle buluştuğunu iddia edenlerin hepsi kâfirdirler, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i tekzib ediyorlar. Çünkü Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisinin peygamberlerin sonu olduğunu haber verdiği gibi, Allah da O'nun peygamberlerin sonu olduğunu, bütün insanlığa peygamber olarak gönderildiğini haber vermiştir. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in bu sözünün umumunu tahsis cihetine gidilmeden, te'vilsiz olarak mefhumunun murad edildiğini ve sözünün zahirine hamlolunması hakkında icma-ı ümmet vardır. Naklî delil ve icma-ı ümmet bakımından bu zümrelerin hepsinin kesin olarak kâfir olduklarına hiç şek ve şüphe yoktur.

Yine, her Kur'ân nassını, konduğu mânâsının hilâfına hamlederek kendi görüşünü müdafaa eden veyahut sahih olduğu kesinleşmiş, rivayetinde hiçbir ihtilâf bulunmamış ve zahirî mânâsına hamlolunması hakkında icma vâki olmuş bir hadîsi kendi görüşünü müdafaa sadedinde istediği gibi te'vil eden kimsenin tekfir edilmesi hususunda icma-ı ümmet vardır. Recmi ibtal ve inkâr eden Haricilerin tekfir edilmesi gibi.

Bunun içindir ki, Müslümanların dininin gayri dinlerden birine giren veyahut hükümlerinin bazısında olsa bile onlara uyan veya tereddüd eden veya onların mezheblerini tashih eden, bunlarla beraber her ne kadar İslâmı, İslâma inandığını, İslâmdan başka her din ve mezhebin batıl olduğuna itikad ettiğini açıklasa bile o kimse, İslâma muhalif olan hususları açıklamasından dolayı kâfirdir.

Ve yine, sözü ile Müslümanları sapıklığa ileten her söz söyleyeni ve Rafızilerden Kümmeliyye'lerin söylediği gibi bütün sahabeleri tekfir edenleri kesinlikle tekfir ederiz. Çünkü bunlar (Kümmeliyye'den olanlar) Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*den sonra *Hz. Ali (radıyallahu anh)'yi öne geçirmediklerinden bütün sahabeyi hattâ öne geçip hakkını istemediği için Hz. Ali (radıyallahu anh)*'yi tekfir ederler. Bunlar birçok yönden kâfirdirler. Çünkü bunlar şeriatın tümünü iptal ettiler. Zira şeriatın nakli kesilmiştir ve onunla beraber Kur'ân'ın nakli de kesilmiştir. Onların batıl inanç ve iddialarına göre Kur'ân'ı nakledenler, kâfirdirler. Allahü â'lem İmam Malik, sözlerinden birinde "Bütün sahabeleri tekfir edenler öldürülür" sözünden bunu kasdetmiştir.

Onlar başka bir yönden de kâfirdirler. Çünkü onlar kendi batıl inanç ve sözlerinin muktezasına göre Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hz. Ali'nin kendi vefatından sonra küfredeceğini bildiği halde kendisinden sonra Ali'nin halife olmasını söyledi. Bu sözlerinden dolayı Allah onlara lanet etsin, Peygamber *(aleyhisselâma, âline de salât-ü selâm).*

Her fiil ki, onun ancak bir kâfirden sadır olmasına icma-i ümmet vâki olmuştur. Meselâ puta, güneşe, aya, haça, ateşe tapmak, onlara secde etmek, Yahudiler, Hıristiyanlarla başlarını açmak, kuşak sarmak gibi onların kıyafetleriyle onlarla beraber kilise ve havralara gitmek, işlerini yapan kimse, bu işleri yaparken açık açığa Müslüman olduğunu ifade

etse bile kendisini tekfir ederiz. Çünkü bu gibi hususların ancak kâfirlerde bulunacağına dair icma-ı ümmet vardır.

Yine şunları kesinlikle tekfir ederiz: Allah'ın haram kıldığı, adam öldürmeyi, içki içmeyi, zina yapmayı, haram olduğunu bildiği halde helaldır diyen herkesi, Karamita'dan haramları mübah görenler ve (Allah'a ulaştıklarından kendilerinden teklif kalktığını iddia eden) Ğulat-i Mutasavvifa gibi.

İslâm esaslarından bir esası, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in işlediklerinden tevatüren nakledilmesiyle yakinen bilineni ve O'nun üzerine icma-ı ümmetin vâki olduğunu kesinlikle bilineni inkâr eden ve yalanlayanı kesinlikle tekfir ederiz. Beş vakit namazın farz olmasını, rekâtlarının adedini, secdelerini inkâr edip, bize Allah *(celle celâlühu)* kitabında sırf namaz kılmayı emretmiştir. (Beş vakit olduğunu, rekât ve secdelerini emretmemiştir) çünkü beş vakit olması, bu erkân ve şartlarla kılınmasının emredildiğini bilmiyorum. Çünkü Kur'ân'da bu hususta açık bir nâs yoktur. Bu hususta varid olan hadîs de haber-i vahiddir (kabul olunmaz) diyen kimse gibi.

Haricilerden, namaz sabah, akşam olmak üzere iki vakit farzdır diyen, Batıniyye mezhebinden farzlar öyle kişilerin isimleridir ki, onlar imam olmakla emrolundular. Ve yine Habais ve Maharim öyle adamların ismidir ki onlar onlardan ırak kalmaları hususunda kendilerine emrolundu diyenler, tasavvuf ehlinden, ibadet ve uzun müddet çalışmak, nefislerini, iç âlemlerini temizledikleri zaman onlardan ibadeti iskat eder ve onlara her şeyi mübah kıldığı gibi, şer'î teklifleri onlardan kaldırır diyenlerin tekfir edildiğine dair icma-ı ümmet vâki olmuştur.

Yine böylece, Mekke'yi veya Kâbe'yi veyahut Mescid-i Haram'ı veyahut haccın sıfatını inkâr eden kâfirdir. Şu sözlerin sahipleri de küfürdedir. Kıbleye yönelmek vaciptir, fakat haccın, kıbleye yönelmenin böyle bilindiği şekilde mi? Hac için emredilen yer (Kur'ân'da beyan edilen) Mekke mi, Beyt o Kâbe mi, Mescid-i Haram qrası mı bilmiyorum. Gerçekten onlar o zikredilen yerler mi yoksa başka yerler mi? Belki de Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in bu hususları böyle tefsir ettiğini nakledenler hata yapmışlar ve bu yerlerin olduğunu vehmetmişlerdir. Bu münkirdir ve bunun gibi olan başkasının tekfirinde hiç şüphe yoktur. Her ne kadar bu kimseler, bu yerleri bildiğini sandığımız kimse ve Müslümanlarla ihtilaf eden, onlarla uzun müddet yaşadığı bilinen kimse olsa da. Ancak yeni Müslüman olan kimse hariç. Ona şöyle denir: Müslüman olduktan sonra bu ana dek, bilmediğin bu yerleri sor (öğren). Arapların da bu yerler hakkında hiçbir ihtilâfı bulunduğunu göremezsin. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in zamanından beri bu hususları bir cemaat diğer bir cemaattan rivayet eder. Bu yerlerin sana söylendiği yerler olduğunu ve o yerin Mekke, o beytin Kâbe ve Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in kendisine yönelip namaz kıldığı

kıble, hacc edip etrafını tavaf ettiklerini ifade ederler. Bu işlerin hacc ibadetinin sıfatı olduğunu, Allahü Teâlâ'nın Kur'ân'da beyan buyurduğu husustan murad bu olduğu, bu ibadetler Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in ve bütün Müslümanların yaptıkiarı ibadet olduğunu açıklarlar.

Ve yine ona şöyle derler: Zikredilen namazların sıfatları, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in işlediği ve bununla Allahü Teâlâ'nın murad ettiği hususu şerh, vakit, şart ve erkânlarını açıkladığı sıfatlardır. Artık senden önceki Müslümanlar bildikleri gibi, sen de bu hususlarda ilim sahibi olursun. Bu bilgiye sahip olduktan sonra artık şek ve şüphe etmezsin. Uzun uzadıya bahsedildikten ve uzun müddet Müslümanların arasında yaşadıktan sonra bu hususlardan birini dahi inkâr eden kâfirdir. Bu hususta hiçbir ihtilaf yoktur. Bilmiyorum demesi ile mazur görülmez, bu sözünde sadık olduğuna inanılmaz. Bilakis onun zâhiri hali bunları yalanladığını ifade eder. Çünkü (bu kadar izah etme, Müslümanların içinde yaşamasından sonra) bilmemesi mümkün değildir. Ve yine bu münkir, bütün Müslümanlara Kur'ân'dan ve hadîsten naklettiklerinde ve Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in sözü ve işi ile Allahü Teâlâ'nın murad ettiği hususu tefsir ettiğine dair ittifak etmelerinden hata yapmalarını, aldanmalarını câiz gördüğü zaman şeriatın tümüne şek ve şüphe etmiş olur. Çünkü şeriatın esaslarını ve Kur'ân-ı Kerim'i nakleden Müslümanlardır. Din esaslarının bağları hemen çözülmüş olur. Bu sözleri söyleyen kimse kâfir olur.

Kim Kur'ân-ı Kerim'i veyahut ondan bir harfi inkâr ederse veyahut da Kur'ân'dan bir şeyi noksanlaştırır veya ziyadeleştirirse, nitekim Batıniyye ve İsmailiyye mezhebinden olanlar böyle yapmıştır. Veya Kur'ân-ı Kerim Peygamber *(aleyhisselâm)* için bir delil veya başkası için bir delil değildir, (Mutezileden) *Hişam el-Futiy* ve *Ma'mer es-Saymerî*'nin dediği gibi Kur'ân Peygamber *(aleyhisselâm)* için bir mucize değildir. O Allah'ın rızası yoluna delâlet etmez, Kur'ân'da Allah'ın Resûlü için bir delil yoktur, sevaba, ikaba ve bir hükme delâlet eden bir şey yoktur diyenlerin tekfir edilmesinde hiç şüphe yoktur.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in diğer mucizelerinde peygamberliğine delil olduğunu, göklerin ve yerin yaradılmasında Allah'ın varlığına delil olduğunu inkâr edenleri tekfir ederiz. Çünkü bunlar, Kur'ân-ı Kerim'in sarahaten beyan buyurduğu, bunların tümü ile Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in istidlâl ettiğine dair *(aleyhisselâm)*dan tevatüren nakledilene ve icmâ-i ümmete muhalif söz söylemişlerdir.

Varlıkları hakkında (melekler gibi) Kur'ân-ı Kerim'de âyet bulunan bir hususu, onun hafızların ezberlediği sırada, Müslümanların elinde bulunduğu Mushaf'ta bulunduğunu bildikten sonra, bu hususta cahil olmadığı ve İslâmı da yeni kabul etmiş olmadığı halde inkâr ederse o kimseyi tekfir ederiz. Bu hususu inkâr etmesine, ya naklin kendi katın-

da sahih olmadığını, kendisine bu hususta bir ilim ulaşmadığını söyleyerek veyahut da, nakledenin hata edeceğini, yanlış anlayacağını câiz gördüğünü söyleyerek delil getirdi. Biz bunu geçen iki yoldan (ki icma ile tevatüren olan nakildir) tekfir ederiz. Çünkü Kur'ân-ı Kerim'i tekzib etmiş, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*i yalanlamıştır. Fakat iddia ettiği hususların cahili olduğu iddiasiyle durumunu gizlemiştir.

Cenneti, Cehennemi, öldükten sonra tekrar dirilmeyi, hisabı, (mizanı) kıyamet gününü inkâr eden kimse de kâfirdir. Bunların hakkında nâs olduğu, mütevatiren nakledildiğinin sihhati, icma-i ümmetle sabit olduğu için bu kimsenin kâfir olduğu hakkında ittifak vardır. Bunları itiraf eden ve fakat, Cennetten, Cehennemden haşr ve neşirden, sevap ve ikabdan murad zâhirî anlamlarından başkadır. Hıristiyanların, filozofların, Batıniyye mezhebinden olanların ve tasavvuf sapıtanların dediği gibi, onlar ruhu batınî mânâlardan ibarettir diyenler de tekfir edilir. Sahte tasavvuf ehli, kıyametin mânâsının ölüm olduğunu, (halbuki bilmiyor ki ölüm kıyametin bir mukaddimesidir.) veyahut ölüm sırf yok olmaktan ibaret olduğunu iddia ederler, veyahut bazı filozoflar gibi, kâinatın şeklini değiştirip yok olması, âlemin kendi nizamını kaybetmesinden ibarettir derler.

Rafızilerin azgınlarından, masum olan imamlar (On İki İmam) (741 a) peygamberlerden efdaldır dedikleri için onlar kesinlikle tekfir edilir.

Tarih ve siyerle ilgili hususlardan tevatüren sabit olduğu bilinenlerden dinî esasların ibtaline ve inkârına varmayan hususları inkâr eden kimse tekfir edilmez. Meselâ tevatüren rivayet edildiği için kesin olarak bilinen uzak ülkelerin varlığını, Ali'nin hilafetini inkâr etmesi gibi. O bunları inkâr etmesinden dolayı şeriatı inkâr etmiş olmaz. Bunlar hakkında bilgisinin bulunduğu ve bunları inkâr etmesi, tekfir etmeye vesile olmaz. Çünkü bunda, *Hişam el-Futiy* ve *Abbad*'ın Cemel vak'asını ve Hz. Ali'nin kendisine muhalif olan ile savaştığını inkâr ettikleri gibi, inkâr etmede çok mübalağa etmekten başka bir şey yoktur.

Eğer nakli tevatüren sabit olan hususta zayıflık isnad ederse, bununla da nakledenleri itham etmeyi kastederse, bu ithamından dolayı onu tekfir ederiz. Çünkü bunun bu inkârı, şeriatı inkâra sirayet eder. Amma tevatüren nakli sabit olmayan sırf icmaı inkâr ederse, kelâmcılar, fukaha ve düşünürlerden ekserisi bu babda şöyle diyorlar:

İcma şartlarının hepsinin bulunması, umumun ittifak etmesiyle hasıl olan sahih bir icmaya muhalefet eden herkes kâfirdir. Bu görüşlerine Allahü Teâlâ'nın şu âyet-i kerimesini delil gösteriyorlar:

"Her kim de, kendisine doğru yol apaçık belli olduktan sonra, peygambere aykırı harekette bulunur ve mü'minlerin yolundan başkasına

(741a) Bu On İki İmam sözü, Hz. Ali (kerremallahü vechehu)nin oğlu İmam Hüseyin (r.a.) neslinden gelen on iki İmam değildir. Onların kendilerince kabul ettikleri şahıslardır.

uyar giderse, onu, döndüğü sapıklıkta bırakırız. Âhirette de kendisini Cehenneme koyarız ki, o ne kötü bir dönüş yeridir" (742).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in şu sözü ile de delil getirdiler:

—Kim Müslüman cemaatına az bir miktar muhalefet ederse, o kimse İslâm'dan çıkmış olur (743).

Fukaha, icma-ı ümmete muhalefette bulunan kimsenin tekfir edilmesine dair ittifak ettiğini rivayet ettiler. Başkaları (fukahadan) ulemanın nakletmesine has olan icmaya muhalefet edenin kesinlikle tekfir edilmesinde tereddüt ettiler. Başka bilginler de, kıyas ve ictihad yolu ile vâki olan icmaya muhalefet edenin tekfir edilmesinde durakladılar. Nitekim (Mutezile mezhebinden olan) yüksek bir düşünürün icma-ı ümmeti inkâr ettiğinden tekfir edilmesinde tereddüt edildiği gibi. Çünkü o bu inkârıyle selefin icma ile istidlal etmesine muhalefet etmiştir.

Kadı Ebu Bekr el-Bakıllânî) diyor ki: Benim katımda şayan-ı itimad olan söz, Allah'a küfretmek, Allah'ın varlığını bilmemek, Allah'a iman etmek ise Allah'ın varlığını bilmek diye ifade edilen sözdür. Eğer, Allah'a söz veya fiille isyan etmişse, bu söz ve fiilin ancak kâfirden sadır olacağına dair Allah'ın buyurduğu (âyet), peygamberin sözü (hadîs) de varsa ve bu hususta icma-i ümmet vâki olmuştur ki, küfürdür.

Allah'a küfretmek ancak üç şeyden biri ile olur:

1- Allahü Teâlâ'yı bilmemek,

2- Öyle bir iş işler veya söz söyler ki, Allahü Teâlâ ve Allah'ın peygamberi o işin ve fiilin ancak kâfirden sadır olduğunu bildirmişlerdir veya bu hususta icma-i ümmet vâki olmuştur. Puta tapınmak, kâfirlerin kıyafetlerine (zünnar kuşanarak) bürünerek onların bayramlarına ve kiliselerine gitmek gibi.

Veyahut öyle bir söz ve fiil olur ki, onunla beraber Allah'ı bilmek tasavvur olunmaz bile. (Farzı inkâr etmek, Kur'ân'ı pisliğe atmak gibi). Bu iki (söz ve fiil) türü her ne kadar Allah'ı bilmemek olursa da, onları işleyenin kâfir olduğuna veyahut imandan soyulduğuna delildir.

(Allahü Teâlâ'nın *(Hayat, İlim, Kudret, İrade, Semi, Basar* ve *Kelâm* gibi) zatî sıfatlarından birini nefyeden kimse, veyahut bunu inkâr ettiğini yakinen bildiği halde inkâr ederse, tıpkı Allah, âlim değildir, kaadir, mürid ve mütekellim değildir, demek gibidir. Veyahut Allahü Teâlâ'ya vacib olan kemâl sıfatlardan bunlara benzer bir sıfatı inkâr ettiği gibi. İmamlarımız (Maliki) bu sıfatlarla muttasıf olmasını Allah'tan nefyeden ve Allah'ı onlardan hâli kılan kimsenin kâfir olduğuna

---

(742) En-Nisa Sûresi, âyet: 115.
(743) 739 No.lu tahricde gösterilen kaynakların bablarına bakılmalıdır.

ittifakla karar vermişlerdir. Suhnun'un; "Kim Allah'ın Kelâm sıfatı yoktur derse o kâfirdir" sözü buna hamlolunur. Suhnun te'vilcileri tekfir etmez.

Amma kim bu sıfatlardan bir sıfatı bilmezse, burada bilginler ihtilâf ettiler. Bazı bilginler, Allah'ın sıfatlarından bir sıfatı bilmeyeni tekfir ettiler. Bu husus, *Ebu Cafer et-Taberî* ve ondan başkasından rivayet edilmiştir. *Ebu'l-Hasan el-Eşarî*'nin de bir keresinde bu görüşü benimsediği de söylenir. Bilginlerden bir grubu bu kadarı Müslümanı imandan etmez, der. Bu görüşe Eş'arî rucü etmiştir. Çünkü o sıfatın nefyini, doğrusunu yok etmek suretiyle itikad ederek ve nefyetmeyi bir ve şeriat görerek yapmıyor. Tekfir edilen ancak söylediğinin hak ve gerçek olduğuna inanandır.

Bunlar Cariye Sevda' hakkındaki hadîsle istidlâl ediyorlar. Ve Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ondan tevhidi taleb etmiştir, başkasını değil.

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in şu hadîsi ile de istidlâl ettiler:

—**Adamın biri kendisine yazık etmiştir. Ölüm kendisine yaklaşınca çocuklarına öldüğü zaman, kendisini yakıp, yarısını karaya ve yarısını** (külün) **denize atmalarını vasiyet eder ve belki Allah onun yerini bulup da ona azap edemez. Öldüğü vakit çocukları vasiyyetini harfiyyen yerine getirdiler. Allah denize emretti, deniz kendisinde bulunanı bir araya topladı, karaya emretti o da kendisinde bulunanı bir araya topladı. Sonra Allah ona, niçin böyle yaptın diye sorunca, senden korktuğum için diye cevap verdi.** (Bunun üzerine Allah onu affetti) (743a).

Hadîs-i şerifin bir diğer rivayetinde, "Allah bana kaadir olursa" diye vâki olmuştur. İşte bilginler bu söz ile istidlâl ediyorlar.

Bilginler şöyle diyorlar: Eğer insanların çoğundan Allah'ın sıfatlarını bilip bilmedikleri araştırılırsa ve kendilerinden Allah'ın sıfatlarını açıklamaları istense, az bir kısım müstesna, Allah'ın sıfatlarını bilen kimse bulunmaz.

Diğer bilginler, yukarıda geçen hadîs-i şerife şöyle cevap veriyorlar:

1- "Kadire" kelimesi "Kaddere" yani hükm etti mânâsınadır. Öyle se O'nun kudret hakkındaki şek ve şüphesi, kendisini diriltmeye değil de, akılla bilinmeyip ancak şer'an bilinen ölümden sonra tekrar dirilmenin bizzat kendisinde olur şek ve şüphe. Belki de onların katında bu hususu kesin olarak bildirecek şer'i bir delil varid olmamıştır. Bu takdirde öldükten sonra tekrar dirilmekteki şüphe küfrü mucib olur. Amma hakkında şer'i bir delil varid olmayıp kendisi aklın câiz kıldığı

(743a) *İmam Buharî*, 97. Kitabü't-Tevhid: 35. Babu Kavlillahi teâlâ, Yüriydune en Yübeddilu Kelâmellah'da *İmam Müslim*, Sahih. 49. Kitabu't-Tevbe, 4. Babun fi sifati Rahmetillahi teâlâ ve enneha Sebakat Gadabehu'da *İmam Nesaî*, Kitabu'l-Cenaiz'de, *İmam İbn Mâce*, Kitabü'z-Zühd. 35'inci babta hadîs-i şerifî tahriç eylemiştir.

hususlardan olursa veyahut "Kaddere" kelimesi "Dayyaka" yani darlık verdi mânâsına olursa, o zaman nefsine yaptığı şey, ona ihanet, yaptığı isyana öfkelenmek olur.

2- Denir ki, o kimse söylediği sözü söylerken ne dediğini bilmiyor, ağzından çıkanı fark edemiyordu. Çünkü bu sözü, kendisini, aklını başından gideren bir korku kapladığı vakit söyledi. Bunun için o sözle sorumlu tutulmaz.

3- Bu sözü söyleyen sırf tevhidin fayda verdiği fetret devrinde olduğu rivayet edilir.

4- Denilir ki, bu söz şek ve şüphe şeklinde olup mânâsı tahkik etme anlamına olan Arapçadaki mecaz olan sözlerdendir. Buna Tecahül-i arifan (Bildiği halde bilmez göstermesi) diye isim verilir. Arap dilinde bunun örneği vardır. Nitekim Allahü Teâlâ buyuruyor:

"**Firavun'a gidin. Çünkü o hakikaten azdı. Varın da, ona yumuşak söz söyleyin. Olur ki, nasihat dinler, yahut korkar**" (744).

Yine Cenab-ı Hak buyuruyor:

"(Ey Resûlüm o kâfirlere) **de ki: "— Göklerden ve yerden size rızık veren kim?**" (Onlar duraklar, cevap veremezler) **de ki: "— Allah size rızık veriyor. Herhalde siz veya biz mutlak bir hidayet üzerindeyiz. Yahud açık bir delâlet içindeyiz** (açık olan hale göre, elbette biz hidayetteyiz)" (745).

Mutezile mezhebinde olduğu gibi, kim Allah'a bir vasfı isbat edip sıfatı nefyederse, meselâ: Ben, Allah âlimdir diyorum, fakat onun ilmi yoktur, Allah mütekellimdir, fakat O'nun kelâmı yoktur ve devamla Allah'ın diğer sıfatları hakkında böyle derse, meâli nazarı itibare alıp, sıfatın (ilim) nefyi, vasfın (âlim) nefyini iktiza eder, diyenin görüşüne göre, bu kimse tekfir edilir. Çünkü ilmî nefy ettiği zaman Allah'ı âlimlik ile vasfetmesi mümkün değildir. Zira kendisinde ilim bulunan kimse ancak âlimlikle vasfedilir. Sanki Mutezile mezhebinden olanlar sözünün icap ettirdiği hususu, meâl ile hüküm verenin katında açıktan açığa söylemiş gibidir. Bunun içindir ki, Allah'ın sıfatını nefyetmiş gibi oluyor. Meâl ile hükmedenlerden Müşebbiha, Kadriyye ve başkalarından diğer mezheplerin görüşü de böyledir.

Onların söyledikleri sözün meâliyle hüküm vermeyen ve mezheblerinin icap ettirdiği hususu onlara tatbik etmeyen, böyle söyleyenleri tekfir etmez. Çünkü der, onlar bu sözlerine muttali oldukları zaman şöyle derler: Biz, Allah âlim değildir demiyoruz. Biz, ancak sizin bizi ilzam ettiğiniz sözden uzaklaştırıyoruz. Biz böyle itikad ediyoruz. Oysa ki siz (ehl-i sünnetten olanlar) sözün icap ettirdiği hususun küfür olduğunu söylüyorsunuz. Bilakis biz diyoruz ki: Bizim sözümüz (meselâ Allah âlim-

---

(744) Tâhâ Sûresi, âyet: 43, 44.
(745) Sebe' Sûresi, âyet: 24.

dir, fakat ilmi yoktur) Allah'ın ilminin yok olması ile te'vil edilmez, bizim asıl kaide olarak ittihaz ettiğimiz esasa göre, bu iki ana fikre ve görüşe (meâl ile veren ve vermeyen) binaen, bilginler te'vil ehlinin tekfir edilip edilmemesi hakkında ihtilâf ettiler. Sen te'vili (geçen sözlerden) anladığın vakit, sana insanların ihtilâfını icap ettiren husus ayân olur. Doğru olan söz ise, onları tekfir etmemektir.

Onlara hüsranlıkla kesin olarak hüküm vermemek, (diğer Müslümanlar gibi) onlara, kısaslarında, verasetlerinde, evlenmelerinde, diyetlerinde, cenaze namazlarının kılınması ve Müslümanların mezarlığına defnedilmesi ve sair muamelelerinde onlara İslâm ahkâmının tatbik edilmesidir en doğrusu. Fakat onlara cezanın en şiddetlisi verilir, tedib için. Ta ki icad ettikleri bid'atten rücu etsinler. İlk Müslümanların onlara yapmış olduğu muamele böyle idi. Mutezile, Hariciler ve Kaderiyye mezhebinden olanlardan bu sözleri sahabeler devrinde ve onlardan sonra tabiîler devrinde söyleyenler vardır. Onların miraslarını kesmediler. Onları Müslümanların mezarlığından başka bir yerde defnetmediler. Fakat onlar nefyettiler, onları dövmekle, nefyetmekle, özlerinin muhtelif olmasına göre zulümle cezalandırıp terbiye ettiler. Çünkü onlar fasıklar, sapıklar, asîlerdir. Onlar ehl-i tedkik ve ehl-i sünnet katındaki, mütekaddimin ulemasından onların tekfirine kail olmayanlar katında onlar günah-ı kebair sahipleridir. Bunun hilâfı görüşünde olan kimsenin hükmü tabiî başkadır. *Allah en doğrusuna muvaffak kılıcıdır.*

Kadı Ebu Bekr el-Bakillânî diyor ki; Va'd, vaid, Allah'ı görme, Kur'ân'ın mahlûk olması, kulların kendi fiillerini yaratmaları, arazların bakî olmaması, tevellüd daha bunlara benzeyen ince meselelere gelince bunlardan bir şey bilmemek, Allah'ı bilmemek değildir. Bunlardan bir şeyi bilmeyen kimsenin tekfiri hakkında Müslümanların icmaı da yoktur. Biz bundan önceki bölümde, burada iadesine ihtiyaç hissettirmeyecek şekilde Allah'ın izni ve kuvvetiyle bu husustaki sözü ve ihtilâfın şeklini zikrettik.

Bu, Allah'a söven Müslaman'ın hükmüdür. Allah'a söven zimmiye gelince...

Bir Zimmî'nin, kendi dininde haram olmayan, Allah'a isnad edilmesi haram olan (Ehl-i kitabın Üzeyr, Allah'ın oğludur, Mesih Allah'ın oğludur demeleri gibi) bir hususu konuştuğunu duyan *Abdullah b. Ömer (radıyallahu anh)*'ın onu öldürmek için aradığını ve Zimmî'nin kaçtığı kendisinden rivayet edilir.

İmam Malik, İbn Habib'in kitabında ve Mebsut'ta, *İbn Kasım* Mebsut ve Muhammed'in kitabında ve Suhnun diyor ki: Yahudi ve Hıristiyanlardan küfrettikleri hususun dışında bir şeyle Allah'a kim söverse, öldürülür, tevbesi kabul olunmaz. İbn Kasım, ancak Müslüman olursa hariç der. Mebsut'ta ise kendi isteği ile Müslüman olursa diyor. Esbağ

diyor ki: Çünkü onların küfrettikleri husus, onların dinleridir. Onlarla sözleşme yaparken, bunun üzerine yaptık. Yani kendi dinlerinin icabı Allah'a şirk koşmaları, "Allah'ın çocuğu olduğu" gibi batıl inançlarında onları serbest bıraktık. Amma bunun dışındaki, Allah'a iftira etmeleri, sövmelerine ise, bu hususta sözleşmede hiçbir kayıt konmadı. Bu hareketlerinden dolayı onlar sözleşmeyi bozmuş olurlar.

İbn Kasım Muhammed b. el-Mevaz'ın kitabında diyor ki: Ehl-i kitabdan, Allah'a kendi kitabında zikredilenin dışında bir şeyle söverse, o kimse öldürülür. Onu ölümden ancak İslâmiyeti kabul etmesi kurtarır.

El-Mahzumî, Mebsut'ta, Muhammed b. Mesleme ve *Hazim*, Allah'a söven Müslüman olsun, kâfir olsun, kendisine tevbe etmesi teklif edilmedikçe öldürülmez. Eğer tevbe ederse, ne alâ. Hayır tevbe etmezse o zaman öldürülür. Muttarif, Abdülmelik, Malik'in sözüne benzer görüşte bulundular.

Ebu Muhammed b. Ebu Zeyd diyor ki: Küfretmiş olduğu hususun dışında bir şeyle Allah'a söven kimse öldürülür. Ancak İslâmiyeti kabul ederse öldürülmez. İbni Cellab'ın bu husustaki sözünü daha önce zikrettik. Ve yine Ubeydullah ve İbn Lübabe'nin ve Endülüs âlimlerinin, Hıristiyan kadını hakkındaki sözlerini ve Allah'a, Allah'ın peygamberine küfrettiği şeyle sövdüğü için öldürülmesine dair fetvaları ve bu hususta ittifakla karar verdiklerini zikrettik. Bunların icma ettikleri husus, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e kâfirlerden küfrettiği şeyle söven hakkındaki başka bilginlerin sözü gibidir. Bunda Allah'a sövmekle Allah'ın peygamberine sövmenin arasında hiçbir fark yoktur. Çünkü biz onlarla, bize küfürlerinden hiçbir şeyi izhar etmemeleri, ondan bize bir şey işittirmemeleri şartiyle sözleşme yaptık. Bunlardan birini işlerlerse, o sözleşmelerini bozmuşlar demektir.

Bilginler, Zimminin, bulunduğu dini terkedip dinsizleştiği zamandaki durum hakkında ihtilâf ettiler. Malik, *Mutarrif, İbn Abdülhakem* ve *Esbağ*'a göre öldürülmez. Çünkü o küfürden çıkıp küfüre girmiştir. Abdülmelik b. Macişun, öldürülür, çünkü bu işini kimse tasvib etmez ve ondan cizye alınmaz diyor. *İbn Habib* de, ondan başka bilginlerden böyle söyleyeni bilmiyorum diyor.

Bu hüküm, Allah'a, açık açığa söven ve Allah'ın yüce şanına lâyık olmayan hususları O'na isnad eden kimseye verilen hükümdür. Kendisinin ilâh olduğunu veya peygamber olduğunu iddia etmesiyle Allah'a iftira eden ve Allah'ın Rabbisi ve kendisinin yaradıcısı olmadığını söyleyen veyahut benim Rabbim yoktur, diyen veyahut bu zikredilen hususları anlamayarak sarhoşluk veya şiddetli cinnet halinde söyleyen kimsenin, aklının salih olmasiyle beraber böyle söylemesinden ve iddia etmesinden dolayı kâfir olması hakkında hiçbir ihtilâf vâki olmamıştır. Nitekim biz bu hususu daha önce zikrettik.

Fakat, İmam Malik'in meşhur olan görüşüne göre, onun tevbesi kabul edilir, tevbe etmesi ona fayda verir, onu ölüm cezasından kurtarır. Ancak kendisine şiddetli ceza verilir. Çünkü ona şiddetli ceza vermek, başkalarına ibret olur, başkalarını böyle konuşmaktan alıkoyar, kendisinin de tekrar küfre dönmesini ve bu hususları bilmemesini engeller. Bu hususlar, kendisinde tekerrür eden ve bu işlere aldırış etmeyen kimse müstesna. Zira bu gibi işler onun kötü niyyetli olmasına ve tevbesinin içten olmayıp yalancıktan olduğuna delâlet eder. O kimse bu haliyle, iç âleminden emin olmadığımız, İslâma dönüşünü kabul etmediğimiz zındık gibi olur. (Ona göre hüküm verilir). Bu konuda sarhoş olana verilecek hüküm ayık olana verilen hükmün aynıdır.

Mecnun ve ma'tuh olan kimse ise, baygınlık halinde iken, eşyayı birbirinden ayırt edemeyecek şekilde aklının kendisinden tam olarak gittiği anda söylediği husus hakkında bir hüküm verilmez. (O söylediklerinden sorumlu olmaz). Eşyayı ayırt edebilmesi kadar başında aklı bulunan kimse ise, söylediği sözlerden sorumlu tutulur. Aklının olmaması ve kendisinden teklifin düşmesiyle beraber, başkalarına ibret olsun, onun gibi hareket etmesinler diye böyle olan kimseye terbiye için ceza verilir. Tıpkı çirkin işlerden dolayı terbiye için ceza verilen ve o işten vazgeçinceye kadar terbiye edilmesine devam edildiği ve kötü huylu hayvanın kötü huylarının giderilmesi ve terbiye edilmesine kadar cezalandırıldığı gibi.

*Hz. Ali b. Ebu Talib (radıyallahu anh)*ın, kendisine Tanrı diyen kimseyi ateşte yaktığı bir gerçektir. Abdülmelik b. Mervan da, Haris b. Said el-Mütenebbi'yi asıp öldürmüştür. Dinsiz olanlardan bunlara benzeyenleri halife ve sultanlardan birçokları asıp öldürmüşlerdir. Kendi zamanlarında bulunan bilginlerden hiçbiri sultan ve halifelerin yapmış oldukları bu işlerini inkâr etmemişlerdir. Bilâkis onları tasvib etmişlerdir. Bu hususta bilginler görüş birliğine varmışlardır. Bu konuda onların kâfir olduklarına karşıt düşünce ve fikir beyan eden kimse kâfirdir.

El-Müktedir Billah, zamanında Bağdad'daki Malikî bilginleri ve başkadı olan *Ebu Ömer el-Maliki, Hallac Mansur*'un, İlâhlık iddia ettiği, Hûlül'e kâil olduğu ve "Enelhak" dediği için, zahiren şeriat emirlerini yerine getirmesiyle beraber, tevbesinin kabul olunmaması ve öldürülüp asılması hakkında ittifakla karar verdiler.

Bundan sonra Er-Razî Billâh zamanında Hallac'ın görüşünü benimsediği için İbn Ebu el-Azakır'ı ölüme mahkûm ettiler. O gün Bağdad'ın başkadısı, *Ebu Hüseyn b. Ebu Ömer el-Malikî* idi.

İbn Abdülhâkem Mebsut'ta, kim peygamberlik iddia ederse öldürülür dedi. Ebu Hanife ve talebeleri de şöyle diyor: Kim ki, Allah'ın kendisini yarattığını veyahut Rabbi olduğunu inkâr ederse, o kimse mürteddir. (Zındık değildir. Kendisine tevbe etmesi teklif edilir. Ederse ne alâ. Etmezse öldürülür).

İbn Kasım İbn Habib'in kitabında, Muhammed, Utbiyye nam kitabda diyorlar: Kim peygamberlik iddia ederse, dâvâsını ilân etsin, gizli tutsun, kendisine mürted gibi tevbe etmesi teklif edilir. Aynı sözü, Suhnun ve başkası söylemiştir. *Eşheb* de, peygamberlik dâvâsında bulunan ve bize peygamber olarak gönderildiğini iddia eden Yahudi hakkında der ki: Eğer bu hususu ilân etmiş ise, kendisine tevbe etmesi teklif edilir. Tevbe ederse ne alâ. Etmezse öldürülür.

Ebu Muhammed b. Ebu Zeyd, yaradıcısına lânet eden, şeytana lânet etmek murad ettiğini ve fakat dili kaydığını idda eden kimse hakkında, küfründen ötürü öldürülür, özrü kabul olunmaz diyor. Bu, diğer tevbesi kabul olmaz sözüne göredir.

Ebu'l-Hasan el-Kâbisî diyor ki: Sarhoş olan kimse, "Ben Allahım, ben Allahım" derse ve bu sözünden tevbe ederse kendisine terbiye olması için ceza verilir. Eğer aynı sözüne dönerse, kendisine zındıklara tatbik edilen ceza tatbik edilir. Çünkü bu, küfürlerini gizleyenlerin küfrüdür. (Öldürülür, tevbe etmesi kabul olunmaz).

Ağzından çıkan kelimeden haberi olmayan, konuştuğunu bilmeyen, kötü sözlü çirkin ifadeli kimselerden, Allah'ın zatının yüceliğini, şan ve azametini küçük düşürecek şekilde konuşan veyahut, bazı eşyayı Allahü Teâlâ'nın melekûtundan şanını yüceltti̇ği şeye benzeten veyahut ancak Allah'a lâyık olan hususla mahlûkattan birine hitap ederse, bu söyledikleri ile de küfrü, istihfafı ve ilhadı kasdetmiyorsa, bu husus kendisinden tekerrür eder, ondan daima böyle sözler çıktığı bilinirse, bu onun dini ile oynadığını, Rabbisi hakkında haram olan şeyi küçümsediğini ve Allah'ın azamet ve kibriyasını bilmediğine delâlet eder ki, bu şek ve şüphesiz küfürdür.

Yine hüküm böyledir, eğer konuştuğu söz Rabbine noksanlık ve istihfafı iktiza ederse. Kurtuba fukahasından İbn Habib ve Esbağ b. Halil, Aceb'in kardeşinin oğlu ile maruf kişi bir gün dışarı çıktığında yağmura tutulup, bunun üzerine şöyle der: "Usta derilerini ıslıyor" bu sözünden dolayı öldürülmesi için fetva verdiler.

Fukahadan bazısı, *Ebu Zeyd, Abdü'l-Alâ b. Vehb ve Eban b. İsa* gibileri öldürülmesi için fetva vermekte tereddüt ettiler ve onun çirkin bir söz olduğuna, terbiye edilmesi için ceza verilmekle iktifa edileceğini işaret ettiler. Aynı görüşle o zamanın kadısı Musa b. Ziyad da fetva verdi. İbn Habib ise bu konuda şöyle dedi:

Kendisine ibadet ettiğimiz, Allah'a sövülür de, biz onun intikamını almayız öyle mi? Öyle ise biz kötü kullarız, iyi kullardan değiliz, der ve ağlamaya başlar. Bu konudaki mahkeme Emevî emirlerinden Kurtuba emiri olan *Abdurrahman b. Hakem*'e havale edildi. Aceb denilen şahıs ise, suçundan dolayı aranan bu kişinin halası idi. Emire fukahanın bu konudaki ihtilâfı bildirildi. Emirin katında İbn Habib ve arkadaşının

sözüne uygun bir izin çıktı ve o kişinin öldürülmesini emretti. Bunun üzerine iki fakih *(İbn Habib ve Halil)* huzurunda idam edildi.

Emir, kadıyı, mesele karşısında yumuşak davranması töhmetiyle azletti. Diğer fukahayı ise, kendilerine ağır söz söylemekle tevbih etti.

Kendisinden bu çirkin sözlerden ve nadir vâki olan hatalardan, Allah'a noksanlık isnad etmeyen ve Allah'ı tahkir etme kabilinden olmadıkça, sadır olan böyle çirkin sözlerden dolayı cezalandırılır. Sözde bulunan mânânın çirkinliği, söyleyenin halinin şekline göre, sözü sarfetmesinin sebebinin açıklanmasına göre ve söylediği hususla karşılaştırılması neticesi sözün iktiza ettiği kadar tedip cezası verilir.

İbn Kasıma soruluyor:

Bir adam bir adamı ismiyle çağırıyor. Çağrılan kişi ona şöyle cevap veriyor: "— Senin emrine amadeyim ey Allah'ım, emrine amadeyim" (Bunun hükmü nedir?)

Cevap:

Eğer o kimse söylediği sözün mânâsını bilmiyorsa ve hata olarak söylemiş ise bir şey lâzım gelmez. (Bu hususta uzun uzadıya düşünmek gerek. Çünkü sözünün zahiri küfür icap ettirir). Kadı Ebu'l-Fadl diyor ki, bunun sözünün şerhi şöyledir: O kimse ölüm cezasına mahkûm edilmez. Çünkü cahil olan kimse böyle şeylerden menedilir ve kendisine öğretilir. Sefih olan ise terbiye olması için cezalandırılır. Eğer muhatabını Rabbi yerine olduğunu itikad ederek söylerse o zaman muhakkak kâfir olur. Onun *"Bir şey lâzım gelmez"* sözünün iktiza ettiği şey budur.

Konuştuğunun farkında olmayan cahil olanlardan birçoğu bu hususta haddi tecavüz ederek, Allah hakkında sarfedilmesi haram olan hususların büyüklüğünü küçümsediler ve din noktai nazarından kendilerinin itham edilmesini gerektiren öyle çirkin kelimeleri içine alan cümleler kullandılar ki, onları burada zikretmekten, kalemimizi, dilimizi ve kitabımızı tenzih ederiz.

Eğer biz onlardan rivayet ettiğimiz hususlardan açıklamayı kasdetmemiş olsaydık, rivayet ettiğimiz hususlardan bize zikretmesi ağır gelenlerini bu bölümlerde zikretmezdik. Amma bu hususta cahiller ve ne dediklerini bilmeyenlerden varid olan sözlere gelince, tıpkı bazı Arapların;

Ey kulların Rabbi! Biz ve sana ne oldu? Bize bol bol rahmet veriyordun, şimdi sana ne oldu? Bize bol rahmet gönder, senin baban yok.

Ve cahillerin sözlerinden daha buna benzeyenler gibi ki, şer'î cezalarla terbiye edilip düzelmemiş ve kendisine âlemlerin Rabbi olan Allah'a tâ'zim edilmesinin gerektiği öğretilmemiş. Böyle sözler pek nadir olarak sadır olur. Ancak cahiller müstesna ki, onların da öğretilmesi ve bu hususlardan men edilmesi, aynısına dönmemesi için cezalandırılması vaciptir. Ebu Süfyan el-Hattabî diyor ki, bu doğru yoldan ayrılmada mübalağayı ifade eden bir sözdür, Allahü Teâlâ bu gibi hususlardan mü-

nezzehtir. Bize *Avn b. Abdullah*'tan rivayet edildi, o diyor ki:

Sizden biriniz Rabbine, O'nun ismini her şeyde zikretmekle tâzim et**mesin. Hatta, "Allah köpeği rüsvay etti, ona şöyle, şöyle işledi"** demesin.

Bizim idrak ettiğimiz, (Maliki) hocalarımızdan bir kısmı, Allah'ın ismini Allah'a itaat ve ibadetin dışında nadiren zikrederlerdi. İnsana hayırla mükâfatlanasın. Nadiren Allah seni hayırla mükâfatlandırsın derlerdi. Bunu Allah'ın ismini tâzim için ve Allah'a ibadetin dışında çok kullanmasın diye yaparlardı.

Kendisine güvendiğimiz bize rivayet etmiştir ki: Gerçekten İmam Ebu Bekr, Allahü Teâlâ'nın ismine tâzim ve hürmet olarak, kelâmcıların Allah hakkında ve sıfatlarını zikretmekte uzun düşünce ve derin münakaşalara daldıkları için ayıplıyor, şöyle diyordu: Bu kelamcılar Allah *(celle celâlüh)*ün ismiyle böyle münakaşalara dalıyorlar. Bu konuda onların konuşmalarını Peygamber *(aleyhisselâm)*a söven kimsenin yerine koyuyor.

BÖLÜM
ALLAH'IN DİĞER PEYGAMBERLERİNE VE MELEKLERİNE SÖVEN VE ONLARI KÜÇÜMSEYEN VEYA GETİRDİKLERİ HUSUSLARI YALANLAYAN VEYAHUT İNKÂR EDENİN HÜKMÜ PEYGAMBERİMİZ *(SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)*E SÖVENİN HÜKMÜ GİBİDİR.

Allahü Teâlâ buyuruyor:

"O kimseler ki, Allah'ı ve peygamberlerini inkâr edip kâfir olurlar, Allah ile peygamberlerinin arasını ayırmak isterler ve: "— Peygamberlerin bir kısmına inanırız, bir kısmını inkâr ederiz" derler ve böylece imanla küfür arasında bir yol tutmak isterler" (746).

Ey mü'minler, Yahudi ve Hıristiyanların sizi kendi dinlerine dâvetlerine karşı şöyle deyin: "— Biz Allah'a ve bize indirelen Kur'ân'a, İbrahim ve İsmail ve İshâk ve Yakub ve torunlarına indirilenlere, Musa'ya, İsa'ya verilenlere (kitablara) **ve bütün peygamberlere Rableri tarafından verilen kitablara iman ettik. Onların hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz. Biz, ancak Allah'a boyun eğen Müslimleriz"** (747).

Yine Allahü Teâlâ buyuruyor:

"Peygamber *(aleyhisselâm)* ~~ve~~ mü'minler Rabbisinden kendine indirilen Kur'ân'a iman ettiler; hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman eylediler. (Allah'ın) **peygamberlerinden hiçbiri-**

(746) En-Nisa Sûresi, âyet: 150.
(747) El-Bakara Sûresi: 136.

nin arasını ayırt etmeyiz, duyduk ve itaat ettik; ey Rabbimiz, mağfiretini isteriz, dönüşümüz ancak sanadır, diye söylediler" (748).

Malik (rahimehullah), İbn Habib'in kitabında, *Muhammed b. el-Mevaz Kasım, İbn Macişun* ve *İbn Abdülhakem, Esbağ* ve *Suhnun:* diyorlar ki:

Kim peygamberlere veyahut peygamberlerden birine söverse öldürülür. (Müslüman ise) tevbesi kabul olunmaz. Zimmilerden biri peygamberlere söverse öldürülür. Ancak İslâmiyeti kabul ederse öldürülmez.

Suhnun, İbn Kasım'dan rivayet ediyor:

Yahudi ve Hıristiyanlardan biri küfrettikleri şeyin dışında biriyle peygamberlere söverse o kimse öldürülür. Ancak İslâmiyeti kabul ederse öldürülmez. Bu esastaki bilginlerin ihtilâfını geçen kısımlarda zikrettik.

Kurtuba Kadısı *Said b. Süleyman* (sorulara verdiği) bazı cevablarında şöyle der: Kim Allah'a ve meleklerine söverse öldürülür. Suhnun meleklerden herhangi bir meleğe söven kimsenin öldürülmesini söyler.

Nevadir'de, Malik'ten rivayet edilmiştir: Kim ki, Cebrail vahiy getirirken hata yapmıştır. Peygamber ancak *Ali b. Ebu Talib (radıyallahu anh)* idi derse, kendisine tevbe etmesi teklif edilir. Eğer tevbe ederse ne alâ. Tevbe etmezse öldürülür. Benzeri hükmü *Suhnun* da vermiştir.

Bu söz (Cebrail'in hata etmesi) Rafızilerden Gurabiyye mezhebine mensup olanların sözüdür. Bunlara bu isim, Ali, Peygamber *(aleyhisselâm)*a kargalar birbirlerine benzediklerinden daha fazla benziyor, dedikleri için verilmiştir.

Ebu Hanife (rahimehullah) ve onun ashabı kendi esas görüşlerine göre şöyle derler: Kim peygamberlerden birini tekzib ederse veya onlardan birine noksanlık isnad eder veya peygamberden beri olduğunu söylerse, o kimse mürteddir. (Eğer tevbe etmezse öldürülür).

Ebu'l-Hasan el-Kâbisi, diyor ki: Biri, başka birine sanki onun yüzü öfkeli olan Cehennem Zebanisi'nin yüzü gibidir derse, eğer meleği kötülediği bilinirse o kimse öldürülür.

Kadı Ebu'l-Fadl (Musannif) diyor ki: Bunların hepsi peygamberler ve melekler hakkında bizim zikrettiklerimizle umum peygamberler ve meleklere veya onlardan muayyen kimselere söven kimse hakkında verilen hükümdür. Veyahut, Allahü Teâlâ'nın kitabında zikrettiği peygamberler ve meleklerden olduklarını veyahut mütevatir ve hadîs olduğu hakkında ittifak vâki olmakla meşhur hadîsle öğrendiklerimiz hakkında sövenin hükmüdür. Tıpkı, Cebrail, Mikâil, Mâlik, Cennet ve Cehennem hazinleri, Zebaniler, meleklerden Kur'ân'da zikredilen Hamele-i Arş ve yine Kur'ân'da isimleri geçen peygamberler, Azrail, İsrafil, Rıd-

---

(748) El-Bakara Sûresi, âyet: 285.

van (Cennet bekçisi) Kiramen kâtibin, Münker, Nekir gibi ki, bunların var oldukları hakkında varid olan haberde ittifak vardır.

Peygamber ve melek olduğunu tayin eden bir haber sabit olmayan ve meleklerden veya peygamberlerden olduğuna dair icma-i ümmet de vâki olmayanlar, meselâ: Meleklerden Harut ile Marut, peygamberlerden ise, Hızır, Lokman, Zulkarneyn, Meryem, Asiye, er-Ress halkının peygamberi olduğu zikredilen Halid b. Sinan gibi. Bunlara söven ve bunları inkâr eden kimsenin hükmü zikrettiğimiz peygamberler ve meleklere söven, onları inkâr edenlerin hükmü gibi değildir. Çünkü zikri geçen peygamberler ve melekler hakkında haram kılınan hususlar sabit olmamıştır. Fakat bunlara noksanlık isnad eden ve eziyet veren kimselere, aleyhde konuştukları söze göre terbiye olmaları için ceza verilir. Bilhassa bunlardan, sadıklığında ve üstünlüğünde şüphe olmayanlar hakkında kötü konuşanlara, her ne kadar bunların peygamberliği sabit olmamış ise de ceza verilir.

Bunların peygamber olduklarını kabul etmeyenler, (Harut ile Marut'un) da meleklerden olduğunu inkâr edenler eğer bunlar hakkında konuşanlar ilim ehlinden ise ulemanın bunlar hakkında ihtilâf ettikleri için inkâr ettiklerinden günahkâr olmazlar. Eğer avamdan olursa inkâr eden kimseler, bu gibi konulara dalmalarından menedilirler. Eğer aynı konuya dönerlerse o zaman te'dip edilirler. Çünkü avam-nâssın böyle konularda konuşmaları doğru değildir. Selef herhangi bir amel için hüküm bulunmayan böylesi sözlere dalmayı âlimler mekruh görmüştür. Nasıl olur da avam için mekruh olmaz.

BÖLÜM

Bil ki, Kur'ân-ı Kerim'i, Mushaf-ı Şerif'i veyahut üzerinde Kur'ân yazılı bir şeyi hafife alırsa, veyahut söverse, küfrederse veya Kur'ân-ı Kerim'in âyetlerinden bir âyeti, hatta bir harfi inkâr ederse veyahut Kur'ân-ı Kerim'in tümünü veya bir kısmını veyahut da Kur'ân'ın açıkça beyan ettiği bir hükmü, haberi yalanlarsa veya Kur'ân'ın nefyettiğini isbat, isbat ettiğini nefyederse, bunları bildiği halde nefyettiği gibi, bunlardan herhangi bir şeye şek ve şüphe ederse, o kimse kâfirdir. Bu hususta bilginlerin ittifakı vardır.

Allahü Teâlâ buyuruyor:

"**Ona ne önünden, ne ardından** (hiçbir suretle) **batıl yaklaşamaz. O** (Kur'ân) **herkes tarafından övülen, hikmet sahibi olan Allah'dan indirilmedir**" (749).

(749) Fussilet Sûresi, âyet: 42.

Fakih Ebu'l-Velid Hişam b. Ahmed, Ebû Ali, İbn Abdü'l-Ber, İbn Abdülmü'min, İbn Dâse, Ebu Davud, Ahmed b. Hanbel, Yezid b. Harun, Muhammed b. Amr, Ebu Seleme, Ebu Hüreyre'den rivayet edilmiştir. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

—**Kur'ân hakkında itirazda bulunmak küfürdür** (750).

"Mira" kelimesi şek ve şüphe mânâsına ve cidal mânâsına te'vil edilmiştir.

*İbn Abbas (radıyallahu anhüm)*dan rivayet edilmiştir. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

—**Müslümanlardan kim, Allah'ın kitabında bir âyeti inkâr ederse, onun boynunun vurulması helâldir.**

Yine böylece, Tevrat'ı, İncil'i (tüm olarak, çünkü bu kitaplar tahrif edildiğinden bir kısmını inkâr etmekte beis yoktur) ve Allah tarafından gönderilen kitapları inkâr edip küfreden veya bunlara lânet eden, söven veyahut onları hafife alan kimse kâfirdir.

Müslümanlar ittifakla karar verdiler ki, gerçekten yeryüzünde okunan Kur'ân-ı Kerim'in, Müslümanların elinde bulunan Mushafta yazılı olan ve Kur'ân-ı Kerim'in iki kabı arasındaki, "**El-Hamdülillahi Rabbi'l-âlemin**"den başlayıp "**Kul eûzü Birabbinnasi**" ile son bulan ve toplu olarak bir arada bulunan âyetler Allahü Teâlâ'nın kelâmıdır. Ve Peygamber *(aleyhisselâm)*a gönderilen vahiydir. İçinde bulunanların hepsi hak ve gerçektir. Kur'ân-ı Kerim'i tahrif etmek maksadı ile ondan bir harf, noksanlaştıran veya onun yerine başka bir harf koyan veyahut Kur'ân'dan olmadığı icma-ı ümmetle sabit olan herhangi bir harfi ziyade olarak Kur'ân'a koyan, kasden bunları işleyen kimse kâfirdir.

Bunun içindir ki, İmam Malik, iftira ederek söven kimsenin öldürülmesi hususunda fetva vermiştir. Çünkü o, bu işi ile Kur'ân-ı Kerim'e muhalefet etmiştir. Kur'ân-ı Kerim'e muhalefet eden ise, Kur'ân'da bulunanı yalanladığı için öldürülür.

İbn Kasım, kim Allah, Musa *(aleyhisselâm)*a vasıtasız konuşmadı derse o kimse öldürülür diyor. (Çünkü bu kimse Allah'ın Kur'ân'daki âyetini yalanlamıştır.) Abdurrahman b. Mehdi de aynı görüşü benimsemiştir. Muhammed b. Suhnun ise Felak ve Nas sûreleri Allah'ın kitabından değildir diyen kimsenin boynu vurulur. Ancak tevbe ederse öldürülmez diyor. Kur'ân-ı Kerim'den bir harfi inkâr eden kimse kâfir olur. (Eğer tevbe etmezse öldürülür).

Bir adamın, Allah Musa *(aleyhisselâm)*a vasıtasız konuşmadı dediğine biri tanıklık eder ve diğer birinin de aynı adamın, Allah İbrahim *(aley-*

---

(750) *İmam Ebu Davud*, Sünen. Kitabü's-Sünneti, 5. Babu'n-Nehyi ani'l-Cidali fi'l-Kur'ân'da *Ebu Hüreyre* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

*hisselâm)*ı Halil ittihaz etmedi dediğine tanıklık ederse, aleyhinde tanıklık edilen adam tekfir edilir. Tevbe ederse ne alâ. Eğer tevbe etmezse öldürülür. Çünkü iki şahid, bir noktada birleşmişlerdir. O da, her iki peygamber hakkında nazil olan âyetleri inkâr etme noktasıdır.

Ebu Osman el-Hattat diyor ki: Müslüman bilginleri, Kur'ân-ı Kerim'den bir harfin inkâr edilmesinin küfrü mucib olduğuna dair ittifak etmişlerdir. Ebu Âliye, biri yanında Kur'ân-ı Kerim'i yanlış okuduğu zaman ona, senin okuduğun gibi değildir demezdi. Bilâkis ona, ben, böyle okurum derdi. Bu husus İbrahim en-Nehaî'ye ulaştığı zaman, zannedersem o, Kur'ân-ı Kerim'den bir harfi inkâr eden kimse Kur'ân'ın tümünü inkâr etmiştir" sözünü işitmiştir der.

Esbağ b. el-Ferec diyor ki: Kim Kur'ân'ın bir kısmını tekzib ederse O'nun tümünü tekzib etmiş olur. Kim ki Kur'ân'a inanmayıp kâfir olursa Allah'ı inkâr edip kâfir olmuş olur.

Kâbisîye soruldu:

Biri Yahudi ile muhasamada bulundu. Yahudi ona Tevrat üzere yemin etti. Hasmı Yahudiye Allah Tevrat'a lânet etsin dedi. Bunun böyle söylediğine bir şahid şehadet etti. Sonra başka bir şahid Yahudinin hasmına dâvâ hakkında sorduğuna ve onun da ben ancak Yahudilerin elinde bulunan Tevrat'a lânet ettim dediğine şehadet ederse...

Cevap:

Kâbisî, bir şahidle adama ölüm cezası verilmez. İkinci şahid ise işi öyle bir sıfata ilgilendirdi ki, te'vil edilmesi muhtemeldir. Çünkü o belki de Yahudiler Tevrat'ı tahrif ettiklerinden, Allah tarafından gönderilen gerçek Tevrat'tan hiçbir şeyi benimsediğine kanaat getirmemiştir. Eğer iki şahid sırf Tevrat'ı telin ettiğine dair şehadette ittifak etmiş olsalardı o zaman te'vil sahası daralırdı.

Bağdad fukahası, kurra imamlarından biri ve Bağdad'da *İbn Mücahid*'le birlikte yaşayan *İbn Şenbuz*'un Mushafta bulunmayan ve şaz olan harflerle okuduğu ve talebelerine okuttuğu için tevbe etmesini teklif etmelerine ittifakla karar verdiler. Bağdad fukahası İbn Mücahid'le beraber toplantı yaparak bu kıraatından rücu etmesini ve tevbe etmesini istediler kendisinden. İbn Şenbuz, üçyüz otuz üç senesinde Vezir Ebu Ali b. Mukle'nin meclisinde bu kıraattan rücu edip tevbe ettiğine dair kendisine şahid göstermiş olduğunu tescil ettiler. Bunun aleyhinde (Bağdad fukahasiyle birlikte) fetva verenlerden biri de Ebu Bekr el-Ebherî ve başkası da var idi.

Ebu Muhammed b. Ebu Zeyd, çocuğa "Allah senin muallimine ve öğrettiği şeye lânet etsin" diyen ve bundan terbiyesizliği kasdettim, yoksa Kur'ân'ı kasdetmedim diyen kimse hakkında terbiye edilmesi için ceza verilmesine fetva vermiştir. Ebu Muhammed, amma Mushafa lânet eden kimse öldürülür, demiştir.

BÖLÜM

PEYGAMBER *(SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM)*İN EHL-İ BEYTİNE, ÂLİNE, EZVACINA VE ASHABINA SÖVMEK, ONLARA NOKSANLIK İSNAT ETMEK HARAMDIR, BUNU İŞLEYEN MEL'UNDUR

Kadı eş-Şehid Ebu Ali, Ebu'l-Hüseyn es-Sayrafiy, Ebu'l-Fadl el-Adl, Ebu Ya'la, Ebu Ali es-Sinciy, İbn Mahbub, Et-Tirmizî, Muhammed b. Yahya, Yakub b. İbrahim, Ubeyde İbn Ebu Raita, Abdurrahman b. Ziyad, Abdullah b. Muğaffel, rivayet etmişlerdir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu:

—Ashabım hakkında Allah'tan korkunuz. Benden sonra onları lânete hedef tutmayın. Kim onları severse, bana olan sevgisiyle onları sevmiştir. Kim onlara buğzederse, bana olan buğzundan onlara buğzetmiştir. Onlara ezâ, cefa verirse, bana vermiştir. Kim bana ezâ cefa verirse, Allah'a itaat etmemiştir, kim Allah'a itaat etmezse, Allah'ın onu dünyada ve âhirette azablandırması yakın olmuştur (752).

Resûl-i Ekrem *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

—Benim ashabıma sövmeyiniz. Kim onlara söverse; Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun. Allah onun tevbesini, ibadetini kabul etmez (753).

Yine Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyuruyor:

—Benim ashabıma sövmeyin. Çünkü ahir zamanda öyle bir kavimler gelir ki, onlar, ashabıma söverler. Onların cenaze namazlarını kılmayın. Onların arkasında namaz kılmayın. Onlarla kız alıp vermeyin. Onların meclislerinde oturmayın. Hastalanırlarsa, onları ziyaret etmeyin (754).

—Kim benim ashabıma söverse onu dövünüz (755).

Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ashaba söven ve ezâ edenlerin kendisine ezâ ettiklerini bildirmiştir. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*e ezâ etmek ise haramdır. Çünkü Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem):*

"Ashabıma ezâ etmekle bana ezâ etmeyin, onlara ezâ eden sanki bana ezâ etmiş gibi olur" buyurmuştur (756).

---

(752) *İmam Tirmizî,* Sünen. Ebvabü'l-Menakıb; Babun fi Men Sebbe Ashabe'n-Nebiy'de 3861 No. da *Abdullah b. Muğaffel* (r.a.) ydan tahriç etmiştir.

(753) *İmam Buharî,* Fedailü Ashabe'n-Nebiy'de... *İmam Müslim,* Sahih. 44 Kitabu Fadaile's-Sahabe 54. Babu Tahrimi Sebbi's-Sahabeti'de 221 (2540) No. ile *Ebu Hüreyre* (r.a.) dan tahriç etmiştir. *İmam Ebu Davud,* Sünen. Kitabü's-Sünne. Babün fi'n-Nehyi an Sebbi Ashabe Resûlullahi (s.a.v.) de tahriç etmiştir.

(754) *İmam Süyûtî,* Camiü'l-Kebir'de *Enes* (r.a.) dan tahriç etmiştir.

(755) *İmam Taberânî,* Mu'cemü'l-Kebir'de *Veymir*'den tahriç etmiştir.

(756) Tahrici 752 No.lu dipnotta geçti, oraya bakıla.

Ve yine *(aleyhisselâtü vesselâm):*

"(Ümmü Seleme'ye) **Âişe hakkında bana ezâ verme"** buyurmuştur.

Fatıma için de:

"O benden bir parçadır. Kim ona ezâ ederse, bana ezâ etmiş olur." buyurmuştur (757).

Sahabelere sövenler hakkında bilginler ihtilâf etmiştir. İmam Mâlik'in mezhebinde bu hususta meşhur olan, şudur: Verilecek ceza hakkında ictihad etmek ve acı verecek şekilde dövüp terbiye etmek. Malik diyor ki:

Kim peygambere söverse öldürülür. Kim peygamberin ashabına söverse dövülerek terbiye edilir. Yine İmam Malik şöyle buyurur: Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in sahabelerinden birine, (meselâ) *Ebu Bekr, Ömer, Osman, Ali, Muaviye, Amr b. Âs'a (radıyallahu anhüm)* söverse, eğer onlar sapıklık ve küfür içinde idiler derse, öldürülür. Eğer onlara bunların dışında, insanlar arasında olan sövüşme gibi söverse o zaman şiddetli tenkil edilir.

İbn Habib diyor ki: Şia'dan kim, aşırı derecede Osman'a buğzeder, ondan beri olduğunu söylerse, şiddetli cezalandırılıp terbiye edilir. Kim buna, Ebu Bekr ve Ömer'e olan buğzunu ilâve ederse, cezası daha şiddetli olur, tekrar tekrar kendisine sopa atılır. Ölünceye kadar zindanda bırakılır. Bu hususta ancak peygambere söven öldürülür.

Suhnun der ki: Kim Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*ın ashabından birini tekfir ederse, (meselâ) Ali'yi veya Osman'ı *(radıyallahu anhüma)* veya onlardan başkalarını tekfir ederse, kendisine kuvvetli bir sopa atılır.

Ebu Muhammed b. Ebu Zeyd, Suhnun'dan rivayet etmiştir: *Ebu Bekr, Ömer, Osman* ve *Ali* hakkında konuşup onlar sapıklık ve küfür içinde idiler derse öldürülür. Kim bunların dışında sahabelerden birine aynı şekilde söverse, şiddetli tenkil edilir. İmam Malik'ten de şöyle rivayet edilir:

Kim Ebu Bekr'e söverse, ona yüz sopa vurulur. Kim Aişe'ye söverse öldürülür. Kendisine niçin böyle denince: Hz. Âişe'ye kim iftira atarsa o kimse Kur'ân-ı Kerim'e muhalefet etmiştir diye cevap verdi. İbn Şaban, Malik'in şöyle dediğini de rivayet eder. Çünkü Allahü Teâlâ:

"Eğer inanıp tasdik ediyorsanız, böyle bir şeye ebediyyen bir daha dönmenizi Allah size yasaklıyor" buyuruyor (758).

Aynısına avdet eden kimse küfretmiş olur.

Ebu'l-Hasan es-Sakaliy, Kadı Ebu Bekr b. et-Tayyib'in şöyle dediğini rivayet ediyor:

---

(757) *İmam Tirmizî,* Ebvabu'l-Menakıb, Babu Ma Cae fi Fadli *Fatımete* (r.a.) da 3868 No. ile tahriç etmiştir.

(758) En-Nûr Sûresi, âyet: 17.

Allahü Teâlâ Kur'ân-ı Kerim'de müşriklerin kendi zatına isnad ettikleri hususu beyan buyurduğu vakit, kendi zatını kendisi tenzih ediyor. Tıpkı:

"Böyle iken (Mekke halkı) **dediler ki: "—Rahman** (çok merhametli olan Allah) **çocuk edindi. Allah bundan münezzehtir"** (759) meâlindeki âyet ve birçok âyetlerde zikrettiği gibi.

Allahü Teâlâ, münafıkların *Hz. Âişe'ye (radıyallahu anhâ)* isnad ettikleri hususu zikrederek şöyle buyurmuştur:

"Onu duyduğunuz zaman: "— Bunu söylememiz bize yakışmaz. Hâşâ. Bu, büyük bir iftiradır" demeniz (lâzım) **değil miydi?"** (760).

Allahü Teâlâ kendi zatına isnad edilen kötülüğü kendi nefsinden tenzih ettiği gibi, Hz. Âişe'ye atılan iftiradan O'nu beri kılmak için kendi zatını tenzih etmiştir. Bu söz (Bakillânî'nin) Malik'in Hz. Âişe'ye söven kimsenin öldürülmesi hakkındaki sözünü teyid ediyor. Bunun mânâsı Allahü âlem şudur: Allahü Teâlâ kendi zatına söveni(n suçunu) büyük kıldığı gibi, Hz. Âişe'ye olan sövmenin (iftiranın) da (günahını) büyük kılmıştır. Hz. Âişe'ye sövmeyi, peygamberine sövmek gibi kılmıştır. Peygamberine sövmeyi kendisine sövmekle eşit tutmuştur. Ona yapılan ezâyı kendisine itaatsızlık saymıştır. Allah'a söven kimsenin cezası ölümdür. Öyle ise peygamberine ezâ eden kimsenin cezası da ölümdür. Nitekim biz bu hususu geçen bölümlerde zikrettik.

Adamın biri Kûfe'de Hz. Âişe'ye (iftiranın dışında bir şeyle) sövdü. Söven, Musa b. İsa el-Abbasî'ye getirildi. Bunu kim getirdi? deyince, İbn Ebu Leylâ, ben getirdim diye cevap verdi. Ona seksen deynek vurdurdu. Saçını kestirdi ve onu baştan kan alanlara, kan alıp azap çektirmeleri için teslim etti.

Ömer b. el-Hattab'tan rivayet edilmiştir. Oğlu Ubeydullah'ın Mikdad b. Esved'e sövdüğü için, dilini kesmeyi va'd etmişti. Bu hususu bağışlamasını Ömer'den istirham edilince, rica edenlere şöyle dedi: Bırakın beni O'nun dilini keseyim ki, bundan sonra Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in ashabına kimse sövmesin.

Ebu Zer el-Herevî, rivayet etmiştir: Ömer b. el-Hattab'a Ensar'ı zemmeden bir köylü Arab getirildi. Ömer onun için şöyle dedi: Eğer bu adam Peygamber *(aleyhisselâm)*ın sohbetiyle müşerref olmamış olsaydı siz onun hakkından gelmeye kâfi idiniz.

Malik diyor ki: Kim Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in sahabelerinden birine noksanlık isnad ederse, onun bu ganimette hakkı yoktur. Allahü Teâlâ ganimeti üç sınıf arasında taksim etmiştir. Şöyle buyurmuştur:

—(Bilhassa bu ganimet), **o fukara muhacirler içindir ki,** (Mekke müşriklerinin tazyiki üzerine) **yurdlarından ve mallarından çıkarılmışlardır.**

(759) El-Enbiya Sûresi, âyet: 26.
(760) En-Nûr Sûresi, âyet: 16.

Halleri şudur: Allah'dan (dünyada) **bir rızık ve rıza isterler. Allah'a ve peygamberine,** (mal ve canları ile Allah'ın dinine) **yardım ederler. İşte bunlar, sadık olanlardır"** (761).

Sonra Allah *(celle celâlühu)* buyuruyor:

"**Muhacirlerden önce, Medine'yi yurd ve iman evi edinenler, kendilerine hicret edip gelenlere sevgi beslerler. Onlara verilen şeylerden dolayı nefislerinde bir kaygı duymazlar; kendilerinde ihtiyaç bile olsa,** (onları) **nefisleri üzerine tercih ederler. Kim de nefsinin hırsından korunursa, işte bunlar** (azabtan) **kurtulanlardır"** (762).

İşte bunlar Ensarın tâ kendileridir. Sonra Allahü Teâlâ buyurdu ki:

"**Onlardan** (Muhacirlerle Ensardan) **sonra gelenler şöyle derler: "— Ey Rabbimiz! Bizi ve iman ile bizden evvel geçmiş olan kardeşlerimizi bağışla. İman etmiş olanlar için kalblerimizde bir kin bırakma. Ey Rabbimiz! Muhakkak ki sen, çok şefkatlisin, çok merhametlisin"** (763).

Kim ki, bunlara noksanlar isnad ederse, onun, Müslümanların (elde ettiği) ganimette hakkı yoktur.

İbn Şaban'ın kitabında şöyle varid olmuştur:

Kim, annesi, Müslüman (iffetli) olduğu halde sahabelerden biri için o fahişenin oğludur derse, Malikî bilginlerinden bazıları katında ona, biri iftira ettiği şahıs, diğeri ise annesi için olmak üzere iki had cezası verilir. Bunu bir kelime ile bir topluma iftira eden (meselâ ey fahişelerin çocukları diyen) gibi kılmam. Çünkü sahabenin, sahabe olmayanın üzerine bir üstünlüğü vardır ve Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de şöyle buyurmuştur:

—**Benim ashabıma kim söverse, ona seksen deynek vurunuz** (765).

İbn Şaban diyor ki: Kim ki sahabelerden birinin Müslüman olmayan annesine iftira ederse, ona iftira cezası olarak seksen deynek vurulur. Çünkü Müslüman olmayan annesine iftira etmek kendisine sövmektir. Bu sahabenin çocuklarından biri hayatta ise o iftira edene dâvâ açar. Kimsesi yoksa Müslümanlardan kim bu dâvâyı açarsa hâkimin o davayı kabul etmesi lâzımdır. Bu hüküm sahabe olmayanların hakları gibi değildir. Çünkü sahabeler peygamberleri sebebiyle kendilerine hürmet edilme hakkına sahiptirler.

Eğer aynı hususu hâkim işitip, aleyhinde de şahid bulunursa, hâkim kendisi dâvâ açar.

Kim Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in zevcelerinden Âişe'nin dışında birine söverse, bu meselede iki görüş vardır:

---

(761) Haşr Sûresi, âyet: 8 ve diğer âyetler.

Birincisi; o kimse öldürülür. Çünkü Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in helâline sövmesiyle peygambere sövmüş olur.

İkincisi; o diğer sahabeler gibidir. Hükmü ona sövene diğerlerine sövdüğü vakit verilen ceza gibi iftira cezası olarak yüz deynek vurulur. İbn Şaban ben birinci görüşü benimser, onunla amel ederim dedi.

Ebu Musab, Malik'ten rivayet ediyor: Kim Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in hanedanından birine söverse, ona şiddetli bir sopa atılır, halka teşhir edilir, uzun müddet habsedilir, tâ ki tevbe etsin. Çünkü onun söylediği söz, Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*in hakkını hafife almaktır. Malika fakîhî (1).

Ebu'l-Mutarrif eş-Şa'bi, adamın birinin, kadının gece yaptığı yemini kabul etmeyip, "Ebu Bekr'in kızı olsa bile gece onun yemininini kabul etmem. Ancak gündüz yaptığı yemini kabul ederim" diyen adamın bu sözünü doğrulayan fakih hakkında şöyle der: Makamında bu sözü, Ebu Bekr'in kızı için söylemek, şiddetli dövülmeyi ve uzun müddet habsedilmeyi icap ettirir. O'nun sözünü tasvib eden fakiha ise, fakih demekten ona fasık denmek daha evlâdır. Derhal böyle sözden menedilir. Onun fetvası, şehadeti kabul olunmaz. Onun fetvası kendisinde sabit olan bir ta'ndır. Ona Allah için buğzedilir.

Ebu İmran, benim aleyhimde Ebu Bekr şahid olsa bile (kabul etmem) diyen kişi hakkında şöyle der: Eğer bunu söyleyen, kendisinde bir şahidin şehadetiyle hüküm verilmeyeceğini, bu hüküm gibisinde onun şehadeti câiz olmadığını murad ettim derse, kendisine hiçbir ceza verilmez. Eğer bundan başkasını murad ederse, ona ölünceye kadar dayak atılır.

(S O N)

(1) Bir beldenin adıdır.

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ KISIM

BİRİNCİ BAB

BİRİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ BÖLÜM 32 - 36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 36-39

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 39-43

İKİNCİ BÖLÜM 65

İKİNCİ KISIM

ÜÇÜNCÜ KISIM

ÜÇÜNCÜ BAB

BİRİNCİ BÖLÜM

DÖRDÜNCÜ BAB

Allah'ın Onun (Mübarek) Ellerinden Meydana Getirdiği Mucizeler

ŞİFA-İ ŞERİF TERCÜMESİ

İKİNCİ KISIM

İKİNCİ BAB

ÜÇÜNCÜ BAB

BÖLÜM

BÖLÜM

BÖLÜM

BÖLÜM

DÖRDÜNCÜ BAB

(İKİNCİ KISMIN DORDÜNCÜ BABI)

BÖLÜM

BÖLÜM

BÖLÜM

BÖLÜM

KONULARIN ALFABETİK FİHRİSTİ

A

B

C

D

K

L

M

N

R

S

Ş

T

U

Ü

V

Y

Z

ISBN: 975-8514-08-3
9 789758 514083

